

NEUVOSTOLIITON TIEDEAKATEMIA
TALOUSINSTITUUTTI

KANSANTALOUSTIEDE

OPPIKIRJA

SUOMENNOS
KOLMANNESTA KORJATUSTA
PAINOKSESTA

KARJALAN ASNT:n
VALTION KUSTANNUSLIIKE
PETROSKOI
1960

ПОЛИТИЧЕСКАЯ ЭКОНОМИЯ
УЧЕБНИК

(На финском языке)

Kansantaloustieteen oppikirjan toisen painoksen ilmestymisen jälkeisenä aikana on sosialistinen tuotanto Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa kehittynyt jatkuvasti nousun tietä, on täydellistetty kansantalouden suunnitelmallista johtamista, parannettu taloudenhoitomenetelmiä ja kansanjoukkojen luova aloitteellisuus on kehittynyt yhä laajemmaksi.

Kapitalismin leirissä on ollut käynnissä kapitalismin yleisen kriisin edelleen syvenemisen, siirtomaajärjestelmän hajoamisen, sisäisten ja ulkoisten ristiriitojen yhä voimistuvan kärjistymisen prosessit.

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokouksen ja sitä seuranneiden NKP:n Keskuskomitean täysistuntojen päätöksissä on yhteiskuntatieteille, muun muassa taloustieteelle asetettu ratkaistavaksi uusia velvoittavia tehtäviä. NKP:n Keskuskomitean puolueen XX edustajakokoukselle tekemässä toimintaselostuksessa korostettiin, että kommunistisen rakennustyön nykyvaiheessa kohoaa etualalle marxilaisen teorian taloudellinen puoli.

Taloustieteilijöiden samoin kuin ideologisen rintaman kaikkien muidenkin työntekijäin tehtävänä on henkilöpalvonnan seurausten täydellinen hävittäminen, elämän esittämien sosialistisen talouden monien ongelmien rohkea, luova ratkaiseminen, porvarillista ideologiaa ja nykyvaiheen pahinta vaaraa, kaikenlaisia marxismin—leninismin revisioimisyrityksiä sekä dogmatismia ja kirjanoppineisuutta vastaan käytävän taistelun voimistaminen.

Kaiken edellämäinitun johdosta on käynyt välttämättömäksi kansantaloustieteen oppikirjan tekstin muokkaaminen huomattavasti.

Oppikirjan kolmannessa laitoksessa on annettu kahden maailmanjärjestelmän — sosialismin ja kapitalismin — nykyaikaisten

prosessien ja kehityksen lainmukaisuuksien paljon laajempi analyysi, on tehty muutoksia oppikirjan rakenteeseen, täydennetty ja uusittu fakta-aineistoa, useita väittämiä on edelleen kehitelty ja konkretisoitu, on muutettu ja täsmennetty joitakin määritelmiä.

Oppikirjan rakennetta on muutettu seuraavasti: ensimmäinen luku omistetaan kansantaloustieteen tutkimuksen esineelle; esikapitalistiset yhteiskuntamuodot on yhdistetty yhdeksi luvuksi, joka on lyhyt historiallinen johdanto kansantaloustieteen tutkimiseen; luvut yksinkertaisesta yhteistoiminnasta (kooperaatiosta), manufaktuurista ja suurteollisuudesta on yhdistetty luvuksi „Kapitalismin kolme kehitysvaihetta teollisuudessa”, joka on sijoitettu lisäarvoa käsittelevän luvun jälkeen; luvut kansantulosta ja „Yhteiskunnallisen pääoman uusintaminen” on liitetty yhteen; sosialismin rakentamista kansandemokratian maissa käsitellään kapitalismista sosialismiin siirtymistä käsittelevässä osassa; luku „Sosialismin aineellis-tuotannollinen perusta” on poistettu ja siihen sisältyneet aineisto käyetty muissa luvuissa; sosialismin taloudellisten lakien luonnetta ja sosialistisen valtion taloudellista merkitystä tarkastellaan sosialistiseen omistukseen liittyvien kysymysten yhteydessä; työn tuottavuutta käsitellään perusosaltaan erillisessä luvussa; jake-lun työperiaatetta luonnehditaan työpalkan käsittelyn yhteydessä; maataloutta käsittelevä luku on omistettu kollektiivitalousjärjestelmän perustan luonnehtimiselle sekä sosialismin taloustieteellisten kategorioiden soveltamiselle kollektiivitalouksien sektorissa; luvut kansantulosta sosialismin vallitessa ja „Sosialistinen uusintaminen” on liitetty yhteen; lyhyet yhteenvedot lukujen lopusta on poistettu, koska niissä vain toistettiin tekstissä esitettyjä määritelmiä.

Suurimpia muutoksia ja lisäyksiä on tehty kapitalismin yleisen kriisin nykyvaiheen luonnehtimiseen sekä erikoisesti osaan „Sosialistinen tuotantotapa”.

Kapitalismin yleisen kriisin nykyvaihetta luonnehdittaessa on osoitettu sosialistisen maailmanjärjestelmän muodostumisen ja imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamisen ratkaiseva merkitys sekä käsitelty kysymyksiä kahden järjestelmän rauhanomaisesta rinnakkaiselosta ym.

Oppikirjan uudessa laitoksessa valaistaan Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden saaman kokemuksen pohjalla paljon laajemmin kysymystä eri maiden sosialismiin siirtymisen yleisistä lainmukaisuuksista ja erikoisuuksista sekä selitetään sosialistisen leirin maiden yhtenäisyyden lujittamisen merkitystä sosialismin ja kommunismin menestyksellisen rakentamisen tärkeimpänä ehtona.

Marxilais-leniniläisen taloustieteen tehtävänä on se, että sosialistisen talouden lainmukaisuuksien ja kategorioiden tutkiminen yhä laajemmassa mitassa perustuisi sosialismin

K. V. Ostrovitjanov, SNTL:n Tiedeakatemiaan kirjeenvaihtajajäsen L. A. Leontjev, Leninille nimetyin Yleisliittolaisen maatalousakatemiaan varsinainen jäsen I. D. Laptev, taloustieteiden tohtorit L. M. Gatovski ja I. I. Kuzminov. Tilastollisen aineiston valintaan ja käsittelyyn osallistui SNTL:n Tiedeakatemiaan kirjeenvaihtajajäsen V. N. Starovski.

Tekijäin kollektiivi lausuu kiitoksensa kaikille tovereille, jotka ovat arvostelevilla huomautuksillaan ja ehdotuksillaan auttaneet oppikirjan laatimistyötä. Tekijät pyytävät lukijoita lähettämään lausuntonsa ja toivomuksensa oppikirjan kolmannen painoksen suhteen osoitteella: Moskova, Volhonka 14, SNTL:n Tiedeakatemiaan Talousinstituutti.

* * *

Kansantaloustieteen oppikirjan kolmannen venäjänkielisen laitoksen lisäpainoksen tekstiin, varsinkin sosialistista tuotantotapaa käsitteleviin lukuihin, on tehty NKP:n XXI edustajakokouksen päätösten mukaisia korjauksia ja täydennyksiä.

Tarkistustyön ovat suorittaneet tekijäkollektiivin jäsenet K. V. Ostrovitjanov, L. M. Gatovski ja I. I. Kuzminov ja uuden tilastoaineiston osalta V. N. Starovski.

Tekijät

I LUKU

KANSANTALOUSTIETEEN TUTKIMUKSEN ESINE

Aineellisten hyödykkeiden tuotanto on yhteiskunnan elämän perusta. Kansantaloustiede (poliittinen taloustiede) kuuluu yhteiskuntatieteisiin¹. Se tutkii ihmisyyhteiskunnan eri kehitystasasteilla vallitsevan aineellisten hyödykkeiden yhteiskunnallisen tuotannon ja jaon lakeja.

Yhteiskunnan elämän perustana on aineellinen tuotanto. Elääkseen täytyy ihmisten saada ravintoa, vaatteita ja muita aineellisia hyödykkeitä. Saadakseen nämä hyödykkeet ihmisten läytyy tuottaa niitä, tehdä työtä.

Ihmiset tuottavat aineellisia hyödykkeitä, ts. käyvät taistelua luontoa vastaan yhdessä, ryhminä, yhteisinä eikä yksinään. Tuotanto on siis aina ja kaikissa olosuhteissa *yhteiskunnallista* tuotantoa ja työ *yhteiskuntaihmisen* toimintaa.

Aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessi edellyttää seuraavia seikkoja: 1) ihmistyötä, 2) työn esinettä ja 3) työvälineitä.

Työ on ihmisen tarkoituksenmukaista toimintaa, jonka keskeisessä hän muokkaa ja sopeuttaa luonnon esineitä tyydyttääkseen tarpeitaan. Työ on luonnollinen välttämättömyys, ihmisten olemassaolon välttämätön ehto. Ilman työtä ei ihmiselämäkään olisi mahdollista.

Työn esinettä on kaikki se, mihin ihmisen työ kohdistuu. Työn esineet voivat olla välittömästi itse luonnon tarjoamia, esimerkiksi puu, joka hakataan metsästä, tai malmi, jota nostetaan

¹ „Kansantaloustieteen” venäläinen nimitys „politišeskaja ekonomija” (poliittinen taloustiede) johtuu kreikkalaisista sanoista: „politeia” ja „oikonomia”. Sana „politeia” merkitsee „yhteiskuntajärjestys”. Sana „oikonomia” taas muodostuu kahdesta sanasta: „oikos” — talo, kotitalous ja „nomos” — laki. „Poliittisen taloustieteen” nimitystä on alettu käyttää vasta XVII vuosisadan alussa.

(Suomessa tästä tieteestä käytetään nimitystä „kansantaloustiede”.
Suom.)

maan uumenista. Aikaisemmin työn vaikutuksen alaisina olleita työn esineitä, esimerkiksi malmia metallisulattimossa, puuvillaa kehräämössä, kehruita kutomatehtaassa, nimitetään *raaka-aineiksi*.

Työnvälineitä ovat kaikki ne esineet, joiden avulla ihminen vaikuttaa työnsä esineeseen ja muuttaa sen muotoa. Työnvälineisiin kuuluvat ennen kaikkea tuotantokalusto ja myöskin maa, tuotantorakennukset, tiet, kanavat, varastot jne. Määräävä osuus työnvälineiden joukossa kuuluu *tuotantokalustolle*. Siihen kuuluvat monenlaiset työkalut, joita ihminen käyttää työtoiminnassaan, alkukantaisten ihmisten karkeista kivisistä työkaluista nykyaikaisiin koneisiin saakka. Tuotantokaluston kehitystaso on sen vallan mitta, jonka yhteiskunta on saanut luontoon, tuotannon kehityksen mitta. Taloudelliset aikakaudet eivät eroa toisistaan sen mukaan, *mitä* tuotetaan, vaan sen mukaan, *miten* ja millaisella tuotantokalustolla aineelliset hyödykkeet tuotetaan.

Työn esineet ja työnvälineet muodostavat *tuotannonvälineet*. Tuotannonvälineet sinänsä, ellei niitä yhdistetä työvoimaan, eivät voi luoda mitään. Jotta työprosessi, aineellisten hyödykkeiden luomisprosessi voisi alkaa, on työvoima yhdistettävä tuotannonvälineisiin. *Työvoima* on ihmisen kyky työntekoon, kaikki ihmisen fyysiset ja henkiset voimat, joiden avulla hän pystyy tuottamaan aineellisia hyödykkeitä. Työvoima on tuotannon aktiivinen aines, se luo ja panee tuotannonvälineet liikkeeseen. Tuotantokaluston kehittyessä kehittyvät myös ihmisen työkyky, hänen taitonsa, tottumuksensa, tuotannollinen kokemuksensa.

Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet. Tuotannonvälineet, joiden avulla luodaan aineellisia hyödykkeitä, ihmiset, jotka panevat nämä tuotannonvälineet liikkeelle ja tuottavat aineellisia hyödykkeitä, muodostavat yhteiskunnan *tuotantovoimat*. „Olivatpa tuotannon yhteiskunnalliset muodot mitkä tahansa, työläiset ja *tuotannonvälineet* ovat aina sen tekijät”¹. Tuotannon erottamattomia aineksia eivät ole ainoastaan tuotantokalusto, vaan myös työn esineet. Tuotantokaluston näytellessä johtavaa osaa työn esineiden kehitys (uusien raaka-ainelajien, muun muassa myös tuotantokaluston valmistamiseen tarvittavien tarveaineiden valmistaminen, uusien voimalähteiden löytäminen jne.) on tuotantovoimien tason tärkeimpiä osoittimia. Tunnetaan kuinka suuri merkitys oli esimerkiksi siirtymisellä metallin käyttöön tuotantokaluston valmistamisessa sekä vuoriöljyn ja sähkövoiman käyttöön ja viime aikoina myös muutoksilla työn esineissä, mitkä johtuvat kemian kehittymisestä, uudenaikaisten metallien tuotannosta ja ydinenergian käyttöönottamisesta. Työätekevät joukot ovat ihmisyyhteiskunnan perustuotantovoima kaikissa yhteiskunnan kehitysvaiheissa.

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1955, s. 32 (suom. s. 34). (Kursivointi meidän.)

Tuotantovoimat ilmaisevat ihmisten suhdetta niihin luonnon esineihin ja voimiin, joita käytetään aineellisten hyödykkeiden tuotannossa. Mutta tuotannossa eivät ihmiset vaikuta vain luontoon, vaan samalla ovat määrätynlaisissa keskinäisuuhteissa toisiinsa. „He tuottavat vain toimiessaan tietyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla toimintojaan keskenään. Tuottaakseen he rupeavat tiettyihin yhteyksiin ja suhteisiin toistensa kanssa, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden puitteissa he vaikuttavat luontoon, tuottavat”¹. Ihmisten yhteiskunnalliset suhteet aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa muodostavat *tuotantosuhteet*. Tuotantosuhteisiin kuuluvat tuotannonvälineiden omistusmuodot, luokkien ja yhteiskuntaryhmien asema tuotannossa ja niiden keskinäisuuhteet sekä tuotteiden jakomuodot.

Mikään tuotanto ei ole mahdollista ellei ole olemassa tätä tai tuota *omistusmuotoa*, toisin sanoen ellei ole olemassa ihmisten historiallisesti määräytyneitä aineellisten hyödykkeiden, ennen kaikkea tuotannonvälineiden sosiaalista omistusmuotoa². Tuotantosuhteiden luonne riippuu ennen kaikkea siitä, kenen omistuksessa ovat tuotannonvälineet — kuuluvatko ne yksityisille henkilöille, yhteiskuntaryhmille tai luokille, jotka käyttävät näitä välineitä työtätekevien riistoon, vai omistaako ne yhteiskunta, jonka tarkoituksena on kansanjoukkojen aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttäminen. Näin ollen tuotantosuhteiden määräävänä piirteenä, pohjana on tämä tai tuo *tuotannonvälineiden omistusmuoto*.

Ihmisten aseman yhteiskunnan tuotantojärjestelmässä, yhteiskunnan luokkarakenteen määrää tuotannonvälineiden omistusmuoto. Tuotannonvälineiden kapitalistisen yksityisomistuksen vallitessa työläiset ovat vailla tuotannonvälineitä ja ovat siksi pakotettuja tekemään työtä kapitalisteille, jotka anastavat heidän työnsä tuotteen. Sen vuoksi kapitalismissa tuotantosuhteitakin luonnehtivat olemassa olevat antagonistiset ristiriidat ja kärkevä luokkataistelu kapitalistien ja työläisten välillä sekä kapitalistien kesken vallitseva kilpataistelu suurimmasta voitosta. Sosialismin oloissa vallitsee tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus sen kahdessa muodossa: valtion (koko

¹ K. Marx, Palkkatyö ja pääoma, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1955, s. 63 (suom. 1958, s. 59).

(Tämän teoksen lähdeviitteet tarkoittavat venäjänkielisiä painoksia. Suomen kielellä ilmestyneeseen lähdekirjallisuuteen viitataan suluisissa *Suom.*)

² Tässä ja tuonnempana kysymys on taloudellisista omistussuhteista erotukseksi näiden samojen suhteiden juridisesta ilmaisusta. Arvoitellessaan Proudhonin kirjaa „Mitä on omistus?” Marx kirjoitti, että kansantaloustiede käsittää „omistussuhteiden kokonaisuuden niiden reaalisessa muodossa, ts. *tuotantosuhteina*, eikä niiden *juridisessa* ilmauksessa *tahdollisina suhteina*” (K. Marx, Kirje J. B. Schweitzerille, K. Marx, F. Engels, Valitut kirjeet, 1947, ss. 153—154) (suom. K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1958, s. 337).

kansan) ja osuustoiminnallinen ja kollektiivitaloudellinen omistus, täällä on hävitetty ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto ja työtätekevät tekevät työtä omaksi hyväkseen, oman yhteiskuntansa hyväksi. Tuotantosuhteet ovat vapaat sovittamattomista ristiriidoista ja niitä luonnehtii toverillinen yhteistyö ja sosialistinen keskinäisapu.

Tuotantosuhteiden mukaan määräytyvät myöskin vastaavat jakosuhteet. *Jako* on yhdistävä rengas tuotannon ja kulutuksen välillä. Yhteiskunnassa valmistetut tuotteet palvelevat tuotannollista tai henkilökohtaista kulutusta. *Tuotannolliseksi kulutukseksi* nimitetään tuotannonvälineiden käyttöä aineellisten hyödykkeiden valmistukseen. *Henkilökohtaiseksi kulutukseksi* nimitetään ihmisen ravinnon-, vaatetuksen-, asunnon- jne. tarpeiden tyydyttämistä.

Työn tuotteiden jako riippuu tuotannonvälineiden jaosta. Jos tuotannonvälineet ovat riistäjäluokkien omistuksessa, niin työn tuotteiden jakelukin tapahtuu riistäjien rikastumista silmälläpitäen ja työtätekevien etujen vahingoksi. Jos taas tuotannonvälineet ovat yhteiskunnallista sosialistista omaisuutta, niin työn tuotteetkin jaetaan sosialistisen tuotannon edelleen laajentamista ja työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohottamista silmälläpitäen.

Yhteiskuntamuodostumisissa, joissa vallitsee tavarantuotanto, aineellisten hyödykkeiden jako suoritetaan *tavaravaihdon* avulla.

Tuotanto, jako, vaihto ja kulutus muodostavat kokonaisuuden, jossa määräävä osa kuuluu tuotannolle. Tietyillä jaon, vaihdon ja kulutuksen muodoilla on vuorostaan aktiivinen vastavaikutus tuotantoon, ne joko edistävät sen kehitystä tai jarruttavat tuota kehitystä.

Kansantaloustieteen määritelmä. Tuotannolla on teknillinen ja yhteiskunnallinen puoli. Tuotannon teknillistä puolta tutkivat luonnontieteet ja teknilliset tieteet: fysiikka, kemia, metallurgia, koneoppi, agronomia ja muut. Kansantaloustiede tutkii tuotannon yhteiskunnallista puolta, ihmisten *yhteiskunnallis-tuotannollisia*, *ts. taloudellisia* suhteita. „Kansantaloustiede”, V. I. Lenin kirjoitti, „ei käsittele lainkaan „tuotantoa”, vaan ihmisten yhteiskunnallisia suhteita tuotannossa, tuotannon yhteiskunnallista rakennetta”¹.

Kansantaloustiede tutkii tuotantosuhteita niiden ja tuotantovoimien keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet yhdessä muodostavat *tuotantotavan*.

Tuotantovoimat ovat tuotannon liikkuvien ja kumouksellisten aines. Tuotannon kehitys alkaa tuotantovoimissa tapahtuvista muutoksista — ennen kaikkea tuotantokaluston muuttumisesta

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, ss. 40—41 (suom. s. 43).

ja kehityksestä, ja sitten tapahtuu vastaavia muutoksia myös tuotantosuhteiden alalla. Ihmisten tuotantosuhteet, kehityksensä tuotantovoimien kehityksestä riippuen, vaikuttavat itse vuorostaan aktiivisesti tuotantovoimiin.

Yhteiskunnan tuotantovoimat voivat kehittyä enemmän tai vähemmän esteettömästi vain siinä tapauksessa, jos tuotantosuhteet vastaavat tuotantovoimien luonnetta. Tietyllä kehityksasteellaan tuotantovoimat kasvavat vallitsevien tuotantosuhteiden puitteiden yli ja joutuvat ristiriitaan niiden kanssa. Tuotantovoimia kehittävistä muodosta tuotantosuhteet muuttuvat niiden kahleiksi.

Tämän vuoksi vanhat tuotantosuhteet vaihtuvat ennemmin tai myöhemmin uusiin tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat yhteiskunnan tuotantovoimien saavuttamaa kehitystasoa ja luonnetta. Aineelliset edellytykset vanhojen tuotantosuhteiden vaihtumiselle uusiin syntyvät ja kehittyvät vanhan tuotantotavan uumenissa. Uudet tuotantosuhteet raivaavat liikkumatilaa tuotantovoimien kehitykselle.

Yhteiskunnan kehityksen taloudellisena lakina on näin ollen se, että tuotantosuhteiden on *vastattava* tuotantovoimien luonnetta.

Yksityisomistukseen ja ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon perustuvassa yhteiskunnassa yhteentörmäykset tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välillä ilmenevät luokkataisteluna. Näissä olosuhteissa vanhan tuotantotavan vaihtuminen uuteen toteutuu yhteiskunnallisen vallankumouksen tietä.

„Tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakennus kohoaa ja jota yhteiskunnallisen tietoisuuden määrätynlaiset muodot vastaavat”¹. Maailmaan ilmestyttyään päällysrakennus vuorostaan vaikuttaa aktiivisesti takaisin perustaan, jouduttaen tai pidättäen sen kehitystä. Taloudellisen perustan muuttuessa muuttuu myös sen päällysrakennus.

Kansantaloustiede tutkii tuotantosuhteita, yhteiskunnan perustaa sen vuorovaikutuksessa päällysrakennukseen, ts. ideologiaan, poliittisiin katsomuksiin ja laitoksiin.

Kansantaloustiede on historiallista tiedettä. Se on tekemisissä aineellisen tuotannon kanssa sen historiallisesti määrättyvässä yhteiskunnallisessa muodossa ja vastaaville tuotantotavoille ominaisten taloudellisten lakien kanssa. *Taloudellinen laki* on taloudellisten ilmiöiden ja prosessien olemus, välttämätön, kestävä, ts. toistuva syy-yhteys ja riippuvaisuus, joka on sisäisesti ominaista noille ilmiöille ja prosesseille.

¹ K. Marx, Alkulause teokseen „Kansantaloustieteen arvostelua”, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1955, s. 322 (suom. 1958, ss. 308—309).

Taloudellisen kehityksen lait ovat objektiivisia lakeja. Ne ilmaantuvat ihmisten tahdosta riippumatta määrätynlaisten taloudellisten olosuhteiden synnyttämänä ja menettävät voimansa noiden olosuhteiden hävitessä. Taloudelliset lait ovat tuotantosuhteiden kehityksen lakeja. Ne hallitsevat aineellisten hyödykkeiden tuotannon ja jaon yhteiskunnallisia suhteita.

Ihmiset eivät voi mielin määrin hävittää tai luoda taloudellisia lakeja. He voivat vain tiedostaa nuo lait ja käyttää niitä hyväkseen taloudellisten suhteiden muuttamiseksi yhteiskunnan etujen mukaisesti. Mutta vaikuttaessaan talouteen sen kehityksen tiedostettujen lakien ja kypsyneiden tarpeiden mukaisesti ihmiset samanaikaisesti myötävaikuttavat uusien taloudellisten suhteiden syntymiseen niille ominaisine uusine lakeineen.

Taloudellisten lakien käytöllä luokkayhteiskunnassa on aina luokkapohja: jokaisen yhteiskuntamuodostuman edistynein luokka käyttää taloudellisia lakeja yhteiskunnan edistykseksi kehityksen hyväksi, kun taas häviämässä olevat luokat vastustavat tätä.

Jokaisella tuotantotavalla on sille ominainen taloudellinen peruslakinsa. Taloudellinen peruslaki ilmaisee kunkin tuotantotavan olemuksen, on sen liikuntalaki ja määrää yhteiskunnan kehityksen pääsuunnan. Erotukseksi taloudellisesta peruslaista muut taloudelliset lait ilmaisevat tuotantosuhteiden erityisiä oleellisia puolia ja määrittelevät yhteiskunnan taloudellisen kehityksen erinäisiä prosesseja. Taloudellinen peruslaki on keskinäisessä vaikutuksessa kyseisen yhteiskunnan muihin taloudellisiin lakeihin ja sillä on johtava asema niihin nähden.

Kansantaloustiede „tutkii ennen kaikkea tuotannon ja vaihdon jokaisen eri kehitysasteen erikoisia lakeja, ja vasta tämän tutkimuksen päätyttyä se voi todeta joitakin harvoja, aivan yleisiä lakeja, jotka ovat sovellettavissa tuotantoon ja vaihtoon yleensä”¹. Erilaiden yhteiskuntamuodostumien kehityksen määräävät siis niin niiden omat erikoiset taloudelliset lait, kuin myös ne taloudelliset lait, jotka ovat yhteisiä kaikille muodostumille. Sellaisia lakeja ovat laki siitä, että tuotantosuhteiden on vastattava tuotantovoimien luonnetta, laki lisääntyvästä työn tuottavuudesta ym. Yhteiskuntamuodostumia eivät siis vain erota toisistaan kullekin tuotantotavalle ominaiset erikoiset taloudelliset lait, vaan niitä myös sitovat toisiinsa eräät kaikille yhteiskuntamuodostumille yhteiset taloudelliset lait.

Kansantaloustiede tutkii seuraavia historian tuntemia tuotantosuhteiden perustyyppejä: *alkukantainen yhteisöjärjestelmä, orjanomistusjärjestelmä, feodalismi, kapitalismi ja sosialismi*. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä on ennen luokkien syntyä vallinnut yhteiskuntajärjestelmä. Orjanomistusjärjestelmä, feodalismi ja kapitalismi ovat erilaisia tuotannonvälineiden yksi-

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, 1953, s. 138 (suom. 1951, ss. 152—153).

tyisomistukseen sekä työtätekevien joukkojen orjuutukseen ja riistoon pohjautuvia yhteiskuntamuotoja. Sosialismi on tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen, sosialistiseen omistukseen pohjautuva, ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta vapaa yhteiskuntajärjestelmä.

Kansantaloustiede tutkii, miten tapahtuu kehitys yhteiskunnallisen tuotannon alemmilla asteilla sen ylemmille asteille, miten ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon perustuvat yhteiskuntajärjestelmät syntyvät, kehittyvät ja tuhoutuvat. Se osoittaa, kuinka koko historiallisen kehityksen kulku valmistelee sosialistisen tuotantotavan voittoa. Se tutkii edelleen sosialismin taloudellisia lakeja, sosialistisen yhteiskunnan synnyn ja kommunismin korkeimpaan vaiheeseen johtavan kehityksen lakeja.

Näin ollen, *kansantaloustiede on tiede ihmisten yhteiskunnallis-tuotannollisten, ts. taloudellisten suhteiden kehityksestä. Se selvittelee lakeja, jotka hallitsevat aineellisten hyödykkeiden tuotantoa ja jakoa ihmis-yhteiskunnassa sen eri kehitysasteilla.*

Kansantaloustieteen metodi. Marxilaisen kansantaloustieteen metodina on dialektisen materialismin metodi. Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede soveltaa dialektisen ja historiallisen materialismin perusväittämiä yhteiskunnan taloudellisen rakenteen tutkimiseen.

Erotukseksi luonnontieteistä — fysiikasta, kemiasta jne. — kansantaloustiede ei voi yhteiskunnan taloudellisen rakenteen tutkimisessa käyttää hyväksi sellaisia eksperimenttejä, kokeita, jollaisia suoritetaan keinotekoisesti luoduissa laboratorio-oloissa poistamalla ne ilmiöt, mitkä estävät tarkastelemasta prosessia sen aidoimmassa muodossa. „Taloudellisia muotoja eriteltäessä”, on Marx sanonut, „ei sitä paitsi voida käyttää mikroskooppia eikä kemiallisia reaktiiveja. Abstraktiokyvyn täytyy korvata niitä kumpaakin”¹.

Jokainen talousjärjestelmä tarjoaa ristiriitaisen ja monimutkaisen kuvan. Tieteellisen tutkimuksen tehtävänä on tuoda teoreettisen erittelyn avulla päivänvaloon taloudellisten ilmiöiden ulkokuoren alla piilevät sisäiset prosessit, kysymyksessä olevien tuotantosuhteiden olemusta ilmaisevat talouden peruspiirteet ja abstrahoitua, jättää syrjään toisarvoiset piirteet.

Tällaisen tieteellisen erittelyn tulosta ovat *taloudelliset kategoriat*, ts. käsitteet, jotka ovat kyseisen yhteiskuntamuodostuman reaalisten tuotantosuhteiden teoreettista ilmausta, kuten esimerkiksi tavara, arvo, raha, itsekannattavuus, omakustannus-arvo ja muut.

Marxin metodi on asteittaista kohoamista yksinkertaisimmista taloudellisista kategorioista mutkikkaampiin, mikä vastaa yhteiskunnan etenevää kehittymistä nousevassa suunnassa —

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 4 (suom. 1957, ss. 37—38).

alemmilta asteilta korkeammille. Tällaista kansantaloustieteen kategoriain tutkimusjärjestystä noudatettaessa *loogillinen* tutkimus heijastaa yhteiskuntakehityksen *historiallista* kulkua.

Eritellessään kapitalistisia tuotantosuhteita Marx erottaa ennen kaikkea yksinkertaisinman, useimmin toistuvan, yleisenä esiintyvän suhteen — toisen tavaran vaihdon toiseen. Hän osoittaa, että tavaraan — tähän kapitalistisen talouden soluun — sisältyvät itumuodossaan kapitalismin ristiriidat. Tavaran erittelystä lähtien Marx selittää rahan synnyn, tuo päivänvaloon prosessin, jossa raha muuttuu pääomaksi, ja kapitalistisen riiston olemuksen. Marx osoittaa, miten yhteiskunnallinen kehitys johtaa väistämättä kapitalismin perikatoon, kommunismin voittoon.

Lenin on sanonut, että kansantaloustieteen esityksen on tapahduttava toisiaan seuraavien taloudellisten kehityskausien luonnehtimisen muodossa. Tämän mukaisesti tässä kansantaloustieteen oppikirjassa tarkastellaan kansantaloustieteen peruskategorioita — tavaraa, arvoa, rahaa, pääomaa jne. — siinä historiallisessa järjestyksessä, jossa ne ovat ilmaantuneet ihmis-yhteiskunnan eri kehitysasteilla. Niinpä alkeiskäsitteet tavarasta ja rahasta annetaan jo esikapitalistisia muodostumia luonnehdittaessa. Kehkeytyneessä muodossaan sen sijaan nämä kategoriat esitetään tutkittaessa kapitalistista taloutta, jossa ne saavuttavat täyden kehityksensä. Samaa esitysjärjestystä noudetaan myös sosialistisen talouden suhteen. Alkeellinen käsitys sosialismin taloudellisesta peruslaista, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laista, työn mukaan tapahtuvasta jaosta, arvosta, rahasta jne. annetaan osassa, jossa käsitellään kapitalismista sosialismiin johtavaa siirtymäkautta. Seikkaperäisesti näitä lakeja ja kategorioita valaistaan osassa „Sosialistinen kansantalousjärjestelmä”.

Marxilainen metodi mahdollistaa taloudellisen kehityksen objektiivisten lakien tiedostamisen ja niiden käytännöllisen hyväksikäytön kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen etujen mukaisesti.

Erotukseksi historiasta kansantaloustiede ei aseta tehtäväkseen yhteiskunnan historiallisen kehitysprosessin tutkimista sen kaikessa konkreettisessa moninaisuudessa. Se antaa peruskäsitteet jokaisen yhteiskunnallisen talousjärjestelmän peruspiirteistä.

Kansantaloustieteen ohella on olemassa muitakin tieteen aloja, jotka tutkivat taloudellisia suhteita kansantalouden eri aloilla kansantaloustieteen löytämien lakien nojalla: teollisuuden talousoppi, maatalouden talousoppi ym.

Kansantaloustieteen luokkaluonne. Kansantaloustiede tutkii kaikkein ajankohtaisimpia kysymyksiä, jotka koskettelevat yhteiskunnan eri luokkien elin-etuja. Onko kapitalismin perikato ja sosialistisen talousjärjestelmän voitto väistämätön, ovatko kapi-

talismin edut ristiriidassa yhteiskunnan etujen ja ihmiskunnan edistykseellisen kehityksen kanssa, onko työväenluokka kapitalismin haudankaivaja ja edustaako se aatteita, joiden tarkoituksena on yhteiskunnan kapitalismista vapauttaminen — kaikkiin näihin ja samantapaisiin kysymyksiin vastaavat eri taloustieteilijät eri tavoin, riippuen siitä, minkä luokkien etuja he kuvastavat. Tämä juuri selittääkin sen, ettei ole olemassa kaikille yhteiskuntaluokille yhteistä kansantaloustiedettä, vaan on useampia kansantaloustieteitä: *porvarillinen* kansantaloustiede, *proletaarinen* kansantaloustiede ja vihdoin *väliluokkien* kansantaloustiede — pikkuporvarillinen kansantaloustiede.

Mutta tästä seuraa, että aivan väärässä ovat ne taloustieteilijät, jotka väittävät, että kansantaloustiede on neutraali, puolueeton tiede, että kansantaloustiede on riippumaton luokkien taistelusta yhteiskunnassa eikä ole suoranaissessa eikä välillisessä yhteydessä mihinkään poliittiseen puolueeseen.

Onko objektiivinen, tasapuolinen, totuutta pelkäämätön kansantaloustiede yleensä mahdollinen? Se on varmasti mahdollinen. Sellaista objektiivista kansantaloustiedettä voi olla vain sen luokan kansantaloustiede, jonka edut eivät vaadi kapitalismin ristiriitojen ja mätäpaiseiden peittelemistä eikä kapitalistisen järjestyksen säilyttämistä, vaan ne sulautuvat yhteen yhteiskunnan vapauttamiseksi kapitalistisesta orjuudesta käytävän taistelun etujen kanssa ja ovat yhdenmukaisia ihmiskunnan edistykseellisen kehityksen etujen kanssa. Työväenluokka on sellainen luokka. Tämän vuoksi objektiivista kansantaloustiedettä voi olla vain sellainen kansantaloustiede, joka nojautuu työväenluokan etuihin. Juuri tällaista kansantaloustiedettä onkin marxilais-leniniläinen kansantaloustiede.

Marxilainen kansantaloustiede on mitä tärkein osa marxilais-leniniläistä teoriaa.

Työväenluokan suuret johtajat ja teoreetikot K. Marx ja F. Engels olivat proletaarisen kansantaloustieteen perustajalaskijoita. Nerokkaassa teoksessaan „Pääoma” Marx toi esiin kapitalismin synnyn, kehityksen ja tuhoutumisen lait, perusteli taloustieteen pohjalla sosialistisen vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin pystyttämisen väistämättömyyden. Marx ja Engels kehittivät yleispiirteissään opin kapitalismista sosialismin johtavasta siirtymäkaudesta ja kommunistisen yhteiskunnan kahdesta vaiheesta.

Luovalla tavalla on marxilaisuuden taloudellista oppia kehitetty edelleen Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion perustajan, Marxin ja Engelsin työn nerokkaan jatkajan V. I. Leninin teoksissa. Lenin rikastutti marxilaista taloustiedettä yleistämällä historiankehityksen uuden kokemuksen ja luomalla marxilaisen opin imperialismista, hän selvitti imperialismin taloudellisen ja poliittisen olemuksen, selitti kapitalismin yleisen kriisin peruspiirteet, loi uuden sosialistisen vallan-

kumouksen teorian, ratkaisi tieteellisesti sosialismin ja kommunismin rakentamisen perusongelmat. Marx, Engels ja Lenin ovat todella tieteellisen kansantaloustieteen luoja.

Marxilais-leniniläistä talousteoriaa kehitellään luovasti Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen, muiden maiden veljespuolueiden — kommunististen ja työväenpuolueiden — päätöksissä ja näiden puolueiden johtavien toimihenkilöiden teoksissa, jotka rikastuttavat kansantaloustiedettä uusilla johtopäätöksillä ja asettamuksilla yleistämällä vallankumouksellisen taistelun ja sosialismin ja kommunismin rakentamisen kokemusta. Nojautuen Marxin, Engelsin ja Leninin teoksiin useita uusia ajatuksia kansantaloustieteen alalla esitti ja kehittäi huomattava marxismileninismien teoreetikko J. V. Stalin. Talousteorian tutkimiseen ja kehittämiseen osallistuvat aktiivisesti marxilaisten taloustieteilijöiden laajat piirit. Tärkeä merkitys talousteorian kehityksessä on sosialistisessa rakennustyössä luovaa aloitteellisuutta esittävien kansanjoukkojen, talousjohtajien ja tuotannon uranuurtajien etunaisen kokemuksen yleistämisellä.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede on tehokas aatteellinen ase työväenluokan ja koko työtätekevän ihmiskunnan käsissä taistelussa kapitalistisesta sorrosta vapautumiseksi. Marxilais-leniniläisen talousteorian elinvoimaisuus on siinä, että se aseistaa työväenluokkaa, työtätekeviä joukkoja yhteiskunnan taloudellisten kehityslakien tuntemuksella, antaa niille selvän tulevaisuudennäköalan, varmuuden kommunismin lopullisesta voitosta.

II LUKU

ESIKAPITALISTISET TUOTANTOTAVAT

Ihmisyhteiskunnan synty. Alkukantaisen yhteisön tuotantovoimat. Ihmisen ilmaantuminen on tapahtunut Maan historian nykyisen, tieteen oletuksen mukaan lähes miljoona vuotta kestäneen kvartaarikauden alkuvaiheilla. Euroopan, Aasian ja Afrikan eri alueilla, joilla vallitsi lämmin ja kostea ilmasto, eli korkealle kehittynyt ihmisenmuotoisten apinain rotu. Hyvin pitkäaikaisen, monia väliasteita käsittäneen kehityksen tuloksena näistä kaukaisista esivanhemmista kehittyi ihminen.

Ihmisen ilmaantuminen oli suurimpia käännekohtia luonnon kehityksessä. Tämä käänne tapahtui silloin, kun ihmisen esivanhemmat *ryhtyivät valmistamaan työkaluja*. Ihmisen perusero elämästä alkaa vasta työkalujen, vaikkapa vain kaikkein yksinkertaisimpienkin, valmistuksesta. Tiedetään esimerkiksi apinain käyttävän usein kepakkoa tai kiveä pudottaakseen hedelmiä

puusta ja suojautuakseen hyökkäykseltä. Mutta ainoakaan eläin ei ole milloinkaan tehnyt edes alkeellisinta työkalua.

Ihmisen esivanhemmat elivät laumoissa. Samoin laumoissa, ordeissa, elivät alkuihmisetkin. Ihmisen ilmestyminen oli samalla myös *ihmisyhteiskunnan* ilmestymistä. Hyvin pitkän kehitysprosessin kuluessa ihmisten välille ilmestyi sellainen yhteys, jota ei ollut eikä voinut olla olemassa eläinkunnassa: työyhteys. Erotukseksi esivanhemmistaan ihminen alkoi *tuottaa* välttämättömiä toimeentulovälineitä työkalujen avulla. Alkukantaisella aikakaudella ihminen oli mitä suurimmassa riippuvaisuudessa ympäröivästä luonnosta. Perin juurin virheellisiä ovat ne joidenkin porvarillisten tiedemiesten vakuuttelut kulta-ajasta eli kultakaudesta, joka niinä aikoina oli muka ollut olemassa. Luonnonvoimien alistamisprosessi tapahtui sängen hitaasti sillä työkalut olivat hyvin alkeellisia. Ihmisen ensimmäisiä aseita olivat karkeatekoinen lyömäkivi, joka oli tehty käsihakuksi, ja keppi tahi sauva. Ne olivat ikään kuin ihmisen raajojen keino-tekoisia jatkoja: kivi nyrkin, keppi ojennetun käden jatko.

Alkukantainen ihminen eli pitkän aikaa pääasiassa *ravinnon keräilyllä* ja *metsästyksellä*, mikä suoritettiin kollektiivisesti, yksinkertaisimpien työkalujen avulla. Ravinnon riittämättömyyden vuoksi esiintyi alkuihmisten keskuudessa ihmissyöntiä. Monien vuosituhansien kuluessa, ikään kuin haparoiden, hyvin hitaasti karttuvan kokemuksen tietä ihmiset oppivat valmistamaan yksinkertaisimpia työkaluja, jotka kelpasivat lyömiseen, leikkaamiseen, kaivamiseen ja toisiin hyvin mutkattomiin suori-tuksiin, joihin silloin koko tuotannon ala miltei yksinomaan rajoittui.

Alkuihmisen suurena saavutuksena taistelussa luontoa vastaan oli *tulen keksiminen*. Tulen keksinnän ansiosta ihmisen aineellisen elämän ehdot muuttuivat oleellisesti. Alkuihmisen irroittautui lopullisesti eläinkunnasta, pitkä ihmistymiskausi oli päättynyt. Tulta käytettiin lihan, kalan, tärkkelyspitoisten muku-loiden, juurien jms. valmistuksessa ruoaksi sekä tuotantokalus-ton valmistuksessa. Tuli suojeli petoeläimiltä ja kylmyydeltä.

Ajan oloon ihminen oppi tekemään yhä parempia työkaluja. Ilmaantui kärkikappaleilla varustettuja keihäitä, kivikirveitä, kaapimia, veitsiä, harppuuneja ja ongenkoukkuja. Nämä työkalut mahdollistivat suurten eläinten metsästyksen ja kalanpyynnin kehityksen.

Kivi pysyi hyvin pitkän aikaa pääasiallisena tarveaineena työkalujen valmistuksessa. Satoja vuosituhansia kestänyt aika-kaus, jolloin kiviset työkalut vallitsevina, on nimeltään *kivikausi*. Vasta myöhemmin ihminen oppi tekemään työkaluja metallista — aluksi luonnossa esiintyvistä metallipelkistymistä, ennen kaikkea kuparista (kupari pehmeänä metallina ei kuiten-kaan tullut laajaan käyttöön työkalujen valmistuksessa), sitten pronssista (kuparin ja tinan sekoituksesta) ja vihdoin raudasta.

Tämän mukaisesti kivikauden jälkeen seuraa *kivi- ja kupari-kausi*, sitten *pronssikausi* ja sen jälkeen *rautakausi*.

Tärkeänä merkkitapahtumana työkalujen parantamisessa oli *jousen ja nuolen* keksiminen, joiden ilmaannuttua metsästyks alkoi tuottaa enemmän välttämättömiä toimeentulovälineitä. Metsästyksen kehitys johti alkukantaisen *karjanhoidon* syntyyn. Metsästäjät ryhtyivät kesyttämään eläimiä. Muita eläimiä aikaisemmin kesytettiin koira, myöhemmin — eri asutettujen seutujen erilaisuuksista riippuen — vuohia, nautakarjaa, sikoja, hevosia.

Kun alkukantainen karjanhoito on lähtöisin metsästyksestä, niin alkukantainen *maanviljelys* kehittyi ravinnoksi kelpaavien luonnonkasvien ja hedelmien keräilystä. Maanviljelys pysyi pitkään aikaa sangen alkeellisena. Maata möyhennettiin käsin, alussa tavallisella kepillä, ja myöhemmällä ajalla käyräpäisellä kepillä — puukuokalla. Jokilaaksoissa jyvät kylvettiin tulvaveden tuomaan lietteeseen. Eläinten kesytys antoi mahdollisuuden käyttää niitä vetovoimana. Sittemmin, alkukantaisen yhteiskunnan viimeisillä kehitysvaiheilla, kun ihmiset oppivat sulattamaan metallia ja ilmaantui metallisia työkaluja, niiden käyttö teki maanviljelyksen paljoo tuottavammaksi. Maanviljelykselle tuli paljoo vankempi perusta.

Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän tuotantosuhteet. Työkalut olivat alkukantaisessa yhteisössä niin alkeellisia, että alkukantaisen ihmisen oli mahdotonta taistella yksinään luonnonvoimia ja petoeläimiä vastaan. Tästä johtui, että kollektiivinen työ sekä maan ja muiden tuotannonvälineiden yhteisomistus oli välttämätöntä. „Tämä kollektiivisen eli yhteistoiminnallisen tuotannon alkukantainen tyyppi”, Marx kirjoitti, „oli tietenkin tulos yksityisen henkilön heikkoudesta eikä tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisesta”¹.

Alkukantaisilla ihmisillä ei ollut käsitystä tuotannonvälineiden yksityisomistuksesta. Heidän henkilökohtaisessa omistuksessaan, yhteisön yksityisten jäsenten käytössä, oli vain muutamia työkaluja, jotka olivat samalla puolustusaseita petoeläimiä vastaan.

Alkukantaisen ihmisen työ ei luonut minkäänlaista ylijäämää sen lisäksi, mikä oli välttämättömintä toimeentulolle, ts. minkäänlaista lisätuotetta. Sellaisissa oloissa alkukantaisessa yhteisössä ei voinut olla luokkia eikä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa. Yhteiskunnallinen omistus oli olemassa vain kunkin eri yhteisön mitassa; nämä yhteisöt olivat pieniä ja elivät enemmän tai vähemmän erillään toisistaan. Leninin lausunnon mukaan tuotannon yhteiskunnallinen luonne käsitti silloin vain yhden yhteisön jäsenet.

Alkukantaisen yhteiskunnan ihmisten työtoiminta perustui yksinkertaiseen yhteistoimintaan (yksinkertaiseen kooperaa-

¹ Marxin V. I. Zaslütšille osoittaman kirjeen konsepti, K. Marx ja F. Engels, Teokset, XXVII osa, s 681.

tion). *Yksinkertainen yhteistoiminta* on enemmän tai vähemmän huomattavan työvoimamäärän samanaikaista käyttöä samanluontoisten töiden suorittamiseen. Jo yksinkertainen yhteistoiminta antoi alkukantaisille ihmisille mahdollisuuden suorittaa sellaisia tehtäviä, joiden suorittaminen yhden ihmisen voimin ei ollut ajateltavissa (esimerkiksi suurten petoeläinten metsästyksessä).

Tuotannon äärimmäisen alhaisen kehitystason ja kulutustarvikkeiden riittämättömyyden vuoksi oli välttämätöntä *tasanjako*. Työn tuotteet riittivät hädin tuskin alkuihmisten kipeimpien tarpeiden tyydyttämiseen. Niissä oloissa eriarvoisuus jakelussa olisi tuominnut osan alkuyhteisön jäseniä nälkäkuolemaan ja se olisi heikentänyt koko kollektiivin elinvoimaisuutta.

Suurena askeleena eteenpäin alkukantaisen yhteisön elämässä oli työnjaon ilmaantuminen. Sen yksinkertaisin muoto oli *luonnollinen työnjako*, ts. työnjako sukupuolesta ja iästä riippuen: aikuisten, lasten ja vanhusten välillä, miesten ja naisten välillä.

Sitä mukaa kuin tuotantovoimat kehittyivät, luonnollinen työnjako lujittui ja vakiintui vähitellen. Miesten erikoistuminen metsästykseseen, naisten — kasviravinnon keräilyyn ja kotitalouteen johti tiettyyn työn tuottavuuden kohoamiseen.

Niin kauan kuin ihmisen erottautuminen eläinkunnasta oli käynnissä, ihmiset elivät laumoissa, ordeissa. Työkalujen kehitys synnytti tarpeen ihmisten välisen yksinkertaisen yhteistoinnin puitteiden laajentamiseen ja alkukantaisen lauman muuttamiseen sisäisesti tiiviimmin yhteen sidotuksi ja kestävämmäksi tuotannolliseksi kollektiiviksi. Sillä yhteiskunnan kehityksasteella oli sukuyhteyksillä ratkaiseva merkitys ihmisten yhteenliittämisessä. Siitä johtui alkukantaisesta laumasta sukuyhteisöjärjestelmään siirtymisen välttämättömyys. Suku oli ryhmä, johon alussa kuului vain muutamia kymmeniä ihmisiä ja jota verisukulaisuuden siteet liittivät yhteen.

Sukujärjestelmään siirtyminen vaati sukupuolien välisten suhteiden perusteellista muuttamista. Lauman sisällä olivat vallalla säännöttömät sukupuolisiteet miesten ja naisten välillä, tapahtui sukurutsausta. Se vaikutti epäedullisesti alkuihmisten kehitykseen. Syntyi elintärkeä tarve saattaa järjestyksen sukupuolien väliset yhteydet, säätää eksogamia (kieltää aviositeiden solmiminen läheisten verisukulaisten välillä). Ne alkuihmisryhmät, joissa sukurutsausta rajoitettiin, kehittyivät nopeammin kuin ne ihmisryhmät, jotka sallivat verisukulaisten avioyhteyksiä. Avioyhteyksiä alettiin solmia eri sukujen jäsenten kesken, mikä laajensi yksinkertaisen yhteistoinnin mahdollisuuksia ja edisti tuotantovoimien kehitystä. Ajan oloon suvun jäsenten lukumäärä kasvoi, kohoten muutamaan sataan henkeen; kehittyi tottumus yhteiselämään; yhteisen työn edullisuus pakotti yhä voimallisemmin ihmisiä pysyttelemään yhdessä.

Joitakin sukuja muodosti heimon, joka oli alkukantaisen yhteisöjärjestelmän korkein järjestömuoto.

Sukuyhteisöjärjestelmän ensimmäisellä asteella oli johtosema naisella, mikä johtui ihmisten aineellisen elämän silloisista ehdoista. Mitä alkeellisimmilla välineillä suoritettu metsästys, joka oli miesten työtä, ei voinut täysin taata ihmisten toimeentuloa: sen tulokset olivat enemmän tai vähemmän satunnaisia. Näissä oloissa oli maanviljelyksen ja karjanhoidon (eläinten kesyttäminen) itumuodoillakin suuri taloudellinen merkitys. Ne olivat luotettavampi ja vakituisempi toimeentulovälineiden lähde kuin metsästys. Mutta maanviljelys ja karjanhoito, niin kauan kuin niitä harjoitettiin alkeellisella tavalla, olivat pääasiassa kotiin jääneiden naisten tehtävää, samaan aikaan kuin miehet metsästäivät. Nainen esitti pitkän ajanjakson kuluessa pääosaa sukuyhteisössä. Sukulaisuus laskettiin äidin puolelta. Se oli äidinvaltainen eli *matriarkaallinen* suku (matriarkaatti). Matriarkaatti, sukuyhteisön muinainen muoto tunnetaan kaikilla kansoilla. Eri yhteiskunnissa se pääsi erilaiselle kehitystasolle. Useinkin sen huomattavia jätteitä säilyi vielä yhteiskunnan korkeammallakin kehitystasolla.

Tuotantovoimien edelleen kehittyessä, kun tapahtui siirtymisen kuokan käytöstä paljon korkeampaan maanviljelyksen muotoon, maan kyntöön auralla, jota veti vetojuhta, ja kehittyi karjanhoito (paimentolaisuus), nämä alat, jotka olivat miesten työtä, alkoivat esittää ratkaisevaa osaa alkukantaisen yhteisön elämässä, matriarkaallinen suku vaihtui isänvaltaiseen eli *patriarkaaliseen* sukuun (patriarkaattiin). Johtosema siirtyi miehelle. Hänestä tuli sukuyhteisön pää. Sukulaisuutta alettiin laskea isän puolelta. Patriarkaallinen suku vallitsi alkukantaisen yhteisöjärjestelmän viimeisellä kaudella.

Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän kehityksen liikkeellepanevana voimana oli alkuihmisten pyrkimys elintärkeiden toimeentulovälineiden turvaamiseen. Mutta oloissa, joissa alkuihminen sangen heikkoine varusteineen joutui käymään taistelua luontoa vastaan, ne tulivat hankituiksi vain kollektiivisen työn tuloksena.

Tämän perusteella voidaan *alkukantaisen yhteisöjärjestelmän taloudellinen peruslaki* määritellä seuraavalla tavalla: alkukantaiselle yhteisölle tarpeellisten elintärkeiden toimeentulovälineiden tuotanto alkeellisilla tuotannonvälineillä kollektiivisen työn pohjalla.

Yksityisomistuksen, yhteiskunnan luokkajaon ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston puuttuminen teki mahdolliseksi valtion olemassaolon.

„Alkukantaisessa yhteiskunnassa... ei näy vielä merkkejä valtion olemassaolosta. Näemme tottumusten herruuden, auktoriteetin, kunnioituksen, vallan, joka oli suvun vanhimmalla, näemme, että tämä valta tunnustettiin joskus kuuluvaksi naisille... mutta missään emme näe erikoista *ryhmää* ihmisiä, jotka erottautuvat hallitakseen toisia ja pitääkseen hallitsemisen

vuoksi ja hallitsemistarkoituksessa järjestelmällisesti ja vakituisesti käytettävissään tiettyä pakotuskoneistoa, väkivaltakoneistoa”¹.

Yksityisomistuksen ja luokkien synty. Alkukantaisen yhteisjärjestelmän hajoaminen. Alkukantainen yhteisjärjestelmä saavutti kukoistuksensa matriarkaatin vallitessa. Patriarkaalisessa suvussa piili jo alkukantaisen yhteisjärjestelmän hajoamisen ituja.

Alkukantaisen yhteisjärjestelmän tuotantosuhteet vastasivat tiettyyn ajanjaksoon saakka tuotantovoimien kehitystasoa. Patriarkaatin viimeisellä asteella, uuden, täydellisemmän, metallisen tuotantokaluston ilmaannuttua, alkukantaisen yhteiskunnan tuotantosuhteet lakkasivat vastaamasta uusia tuotantovoimia. Yhteisöomistuksen ahtaat puitteet, työn tuotteiden tasanjako alkoivat jarruttaa uusien tuotantovoimien kehitystä.

Ennen, sangen alkeellisten työkalujen vallitessa, pelto voitiin muokata vain kymmenten ihmisten yhteistyöllä. Sellaisissa oloissa yhteistyö oli välttämättömyys. Tuotantokaluston kehityksessä ja työn tuottavuuden kasvaessa pystyi jo yksi perhe viljelemään maapalstaa ja hankkimaan itselleen välttämättömät toimeentulovälineet. Niin ollen ilmestyi mahdollisuus siirtyä yksityistalouteen, joka niissä historiallisissa olosuhteissa oli paljon tuottavampaa. Yhteisomistuksen ja yhteistyön sekä yhteistalouden välttämättömyys yhä enemmän syrjäytyi.

Yksityisomistuksen synty on erottamattomassa yhteydessä yhteiskunnalliseen työnjakoon ja vaihdon kehittymiseen. Karjanhoitoon ja maanviljelykseen siirryttäessä syntyi *yhteiskunnallinen työnjako*, toisin sanoen sellainen työnjako, jonka vallitessa alkuaikoina eri yhteisöt ja sittemmin yksityiset yhteisön jäsenetkin alkoivat harjoittaa erilaatuista tuotannollista toimintaa. *Paimentolaisheimojen erottuminen* oli *ensimmäinen* suuri yhteiskunnallinen työnjako. Jo tämä ensimmäinen suuri yhteiskunnallinen työnjako johti silloiseen aikaan katsoen huomattavaan työn tuottavuuden kasvuun.

Alkuyhteisössä ei pitkään aikaan ollut pohjaa vaihdolle: kaikki tuotteet hankittiin ja käytettiin yhdessä kyseisen yhteisön sisällä. Ensimmäisen suuren yhteiskunnallisen työnjaon ilmaannuttua tilanne muuttui. Paimentolaisheimoilta ilmestyi jonkin verran ylimääräistä karjaa, maitotuotteita, lihaa, vuotia, villaa. Samalla nämä heimot tarvitsivat maanviljelystuotteita. Maanviljelystä harjoittaneet heimot vuorostaan saavuttivat ajan oloon vissiä menestystä maanviljelystuotteiden tuotannossa. Maanviljelijät ja karjanhoitajat tarvitsivat tuotteita, joita he eivät voineet valmistaa omissa talouksissaan. Paimentolaisheimojen ja

¹ V. I. Lenin, *Valttiosta*, Teokset, 29. osa, s. 437 (suom. kirjasena, 1954, ss. 7—8).

maanviljelijäheimojen välillä syntyi taloudellisia yhteyksiä vaihdon kautta jo ammoisina aikoina.

Maanviljelyn ja karjanhoidon ohella kehittyivät muutkin tuotannollisen toiminnan muodot. Jo kiviaseiden kaudella ihmiset oppivat valmistamaan saviastioita. Sitten ilmestyi käsin kudonta.

Erittäin tärkeä merkitys oli metallinsulatuksen keksimisellä, aluksi kuparin, sitten kuparista ja tinasta sulatettavan pronssin keksimisellä, mikä antoi laajat mahdollisuudet valmistaa erilaatuisia metallisia työvälineitä ja aseita (puuvartisia pronssi-kuokkia, lapioita, sahoja, kirveitä, keihäitä jne.). Alkoi kehittyä, aluksi eri yhteisöjen mitassa, käsityö — kutojien, seppiä, savenvalajien työ. Yhä vaikeammaksi kävi tämänlaatuisten töiden soveltaminen yhteen maanviljelijän ja paimentolaisen työn kanssa. Yhteisöissä erottautui vähitellen käsityötä harjoittavia ihmisiä. *Käsityön erottuminen maataloudesta* oli toinen suuri yhteiskunnallinen työnjako. Käsityöläisten — kutojien, seppiä, aseseppiä, savenvalajien jne. — valmisteita alkoi yhä useammin ilmaantua vaihtoon. Vaihdon piiri laajeni huomattavasti.

Ensi aikoina vaihto tapahtui sukuyhteisöjen välillä. Yhteisöjen edustajina vaihtokaupoissa esiintyivät vanhimmat, patriarkat. Se, mitä he vaihtoivat, oli yhteisön omaisuutta. Yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon laajentumisen edelleen kehittyminen jäyti yhä voimakkaammin yhteisöomistusta. Näiden olojen vallitessa sukujen johtomiehet alkoivat vähitellen suhtautua yhteisön omaisuuteen kuten omaan omaisuuteensa.

Pääasiallisena vaihtoesineenä oli alussa *karja*. Paimentolaisyhteisöllä oli suuria lammasta-, vuohi- ja nautalaumoja. Vanhimmat ja patriarkat, joilla oli jo suuri valta yhteiskunnassa, tottuivat määräämään näistä laumoista kuin omistaan. Heidän tosiasiallisen oikeutensa määrätä laumoista tunnustivat muutkin yhteisön jäsenet. Näin ollen *yksityisomaisuudeksi* tuli ennen muuta karja ja sitten vähitellen koko tuotantokalusto. Kauimmin säilyi maan yhteisöomistus.

Tuotantovoimien kehittyminen ja yksityisöomistuksen ilmaantuminen johti vähitellen suvun hajoamiseen. Suku jakautui suuriksi patriarkaaliseksi perheiksi. Sitten alkoi suuren patriarkaalisen perheen sisällä erottautua erillisiä perhesoluja, jotka tekivät tuotantokaluston, talousastiat ja karjan yksityisöomaisuudekseen. Yksityisöomistuksen kasvun mukana sukusiteet heikentyivät. Sukuyhteisön tilalle alkoi tulla *kyläyhteisö*. Kylä- eli naapuriyhteisö, erotukseksi suvusta, muodostui ihmisistä, joita eivät sukulaisuussuhteet välttämättä yhdistäneet. Talo, kotitalous, karja — kaikki tämä oli eri perheiden yksityisöomistuksessa. Metsät, niityt, vedet ja muut luonnonedut ja tietyn ajanjakson kuluessa myös pellot olivat yhteisön omaisuutta. Alussa pellot jaettiin aika ajoin yhteisön jäsenten kesken uudelleen, mutta myöhemmin ne alkoivat joutua yksityisöomistukseen.

Yksityisomistuksen ja vaihdon synty oli alkuna syvälliselle mullistukselle alkukantaisen yhteiskunnan koko järjestelmässä. Yksityisomistuksen ja omaisuuseroavaisuuksien kehitys johti siihen, että yhteisöjen sisällä syntyi yhteisön eri jäsenryhmien etujen erilaisuutta. Näissä oloissa käyttivät yhteisössä vanhimpien, sotilaallisten johtajien ja pappien tointa hoitaneet henkilöt hyväkseen asemaansa rikastuakseen. He ottivat haltuunsa huomattavan osan yhteisön omaisuudesta. Näiden yhteiskunnallisten toimien haltijat erottuivat yhä enemmän yhteisön jäsenten joukosta, muodostaen sukuylhäisön ja yhä useammin siirtäen valtansa perillisilleen. Ylhäisistä perheistä tuli samalla rikkaimpia perheitä. Yhteisön jäsenten suuri joukko joutui vähitellen tavalla tai toisella taloudelliseen riippuvaisuuteen rikkaasta ja ylhäisestä huippukerroksesta.

Tuotantovoimien kasvaessa alkoi karjanhoidossa ja maanviljelyksessä käytetty ihmistyö antaa enemmän toimeentulovälineitä kuin oli välttämätöntä ihmisen pitämiseen hengissä. Ilmaantui mahdollisuus *lisätyön* ja *lisätuotteen*, ts. työntekijän ja hänen perheensä ylläpidon lisäksi tehdyn työn ja tuotteen ylijäämän anastamiseen. Niissä oloissa osoittautui edulliseksi, ettei vangiksi otettuja ihmisiä tapettu, kuten oli tehty aikaisemmin, vaan heidät pakotettiin työhön ja tehtiin orjiksi. Orjia ottivat ylhäisemmät ja rikkaammat perheet. Orjatyö johti vuorostaan eriarvoisuuden jatkuvaan lisääntymiseen, sillä orjia hyväkseen käyttäneet taloudet rikastuivat nopeasti. Omistuksellisen eriarvoisuuden lisääntyessä rikkaat alkoivat tehdä orjiksi, paitsi vankeja, myös köyhyneitä ja velkaantuneita sukunsa ja heimonsa jäseniä. Niin syntyi ensimmäinen *yhteiskunnan luokkajako*, jako orjanomistajiin ja orjiin. Ilmaantui ihmisen harjoittama toisen ihmisen *riisto*, ts. ihmisen suorittama toisten ihmisten työn tuotteiden korvaukseton anastus.

Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän tuotantosuhteet rappeutuivat ja luovuttivat paikkansa uusille, uusien tuotantovoimien luonnetta vastaaville tuotantosuhteille.

Yhteistyö väistyi yksilöllisen työn, yhteisomistus yksityisomistuksen, sukuyhteisöjärjestelmä luokkayhteiskunnan tieltä. Tästä ajasta alkaen on koko ihmiskunnan historia aina sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseen saakka ollut *luokkataistelun historiaa*.

Porvarilliset ideologit esittävät asian niin, että yksityisomistus on muka vallinnut ikuisesti. Historia kumooa nuo keksinnöt ja todistaa vakuuttavasti, että kaikki kansat ovat käyneet alkukantaisen yhteisöjärjestelmävaiheen kautta, joka oli ole-massa monia vuosituhansia.

Orjanomistusjärjestelmän synty. Kehityksensä alkuvaiheessa orjuus oli pitkän aikaa luonteeltaan *patriarkaalista*, kotiorjuutta. Orjia oli verraten vähän. Orjatyö ei ollut vielä tuotannon perustana, vaan avustavana osana taloudessa. Talouden tarkoi-

tuksena oli edelleenkin tyydyttää suuren patriarkaalisen perheen tarpeita, joka ei juuri lainkaan turvautunut vaihtoon. Herran valta orjiinsa nähden oli jo silloin rajaton, mutta orjatyön käyttöala oli rajoitettu.

Perustana yhteiskunnan siirtymiselle orjanomistusjärjestelmään oli tuotantovoimien jatkuva kasvu, yhteiskunnallisen työnjaon ja vaihdon kehitys.

Siirtyminen kivisistä työkaluista metallisiin johti ihmistyön puitteiden huomattavaan laajenemiseen. Maataloudessa, joka pysyi edelleenkin tuotannon perusalana, paranivat maanviljelyn ja karjanhoidon menetelmät. Syntyi uusia maatalouden aloja: viinitarhanhoito, pellavanviljely, öljykasvien viljely ym. Varakaiden perheiden karjan pääluku moninkertaistui. Karjan hoitamiseen tarvittiin yhä enemmän työntekijöitä. Kudonta, metallinmuokkaus, savenvalu ja muut käsityöalat vähitellen täydellistyivät. „Tuotannon kohoaminen kaikilla aloilla — karjanhoito, peltoviljely, kotiteollisuus — teki inhimillisen työvoiman kykeneväksi valmistamaan enemmän tuotteita kuin sen oma ylläpito vaati. Samalla se lisäsi suvun, talouskunnan tai yksityisen perheen kunkin jäsenen osalle tulevaa päivittäistä työmäärää. Lisätyövoiman saanti kävi toivottavaksi. Sitä hankittiin sodassa: sotavangeista tehtiin orjia”¹.

Koska maataloustuotanto oli tärkein ala ja käsityöllä oli toissijainen merkitys, talous oli orjuuden oloissa pohjaltaan luontoistaloutta. *Luontoistaloudeksi* sanotaan sellaista taloutta, jossa tuotetut työn tuotteet eivät joudu vaihdettaviksi, vaan kulutetaan saman talouden puitteissa. Mutta samaan aikaan kehittyi vaihto. Käsityöläiset valmistivat tuotteitaan ensin tilauksesta ja sitten markkinoilla myytäväksi. Tällöin monet heistä pitivät vielä pitkän ajan kuluessa hallussaan pienehköjä maapalstoja ja viljelivät niitä omien tarpeittensa tyydyttämiseksi. Talonpojat harjoittivat pääasiassa luontoistaloutta, mutta heidän oli pakko myydä jokin osa tuotteistaan markkinoilla voidakseen ostaa käsityövalmisteita ja maksaa rahaverot. Näin osa käsityöläisten ja talonpoikien työn tuloksista muuttui vähitellen tavaraksi.

Tavara on tuote, jota ei valmisteta välitöntä kulutusta, vaan vaihtoa, markkinoilla myyntiä varten. Tuotteiden valmistus vaihtoa varten on *tavaratalouden* luonteenomainen piirre. Käsityön irtautuminen maanviljelyksestä, käsityön ilmaantuminen itsenäisenä elinkeinona merkitsi siis tavarantuotannon syntyä.

Niin kauan kuin vaihdon luonne oli satunnainen, vaihdettiin toinen työn tuote välittömästi toiseen. Sitä mukaa kuin vaihto laajeni ja tuli säännölliseksi ilmiöksi, erottui vähitellen sellainen tavara, josta halukkaasti annettiin mikä tahansa toinen tavara.

¹ *F. Engels, Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1955, s. 294 (suom. 1959, s. 276).*

Tämä tavara alkoi toimia rahana. *Raha* on yleinen tavara, jonka avulla arvioidaan kaikkia muita tavaroita ja joka on vaihdon välittäjänä.

Käsityön ja vaihdon kehitys johti *kaupunkien* muodostumiseen. Kaupunkeja syntyi kaukaisessa muinaisuudessa, orjanomistuksellisen tuotantotavan aamunkoitteessa. Alussa kaupunki ei paljoakaan eronnut maaseudusta. Mutta vähitellen kaupunkiin keskittyi käsityö ja kauppa. Asukkaittensa toiminnan luonteesta ja elintavoista johtuen kaupungit irtautuivat yhä enemmän maaseudusta. Täten sai alkunsa *kaupungin irtautuminen maaseudusta* ja niiden välisen *vastakohtaisuuden* ilmaantuminen.

Sitä mukaa kuin vaihdettavien tavaroiden määrä lisääntyi, laajenivat myös vaihdon alueelliset puitteet. Ilmaantui välityksen tarve myyjien ja ostajien välille. Tätä tehtävää alkoivat täyttää kauppiat. *Kauppiasluokan erottautuminen*, joka ei osallistunut tuotantoon, vaan yksinomaan tuotteiden vaihtoon, oli *kolmas* suuri yhteiskunnallinen työnjako. Hyötyäkseen kauppiat ostivat tavaroita tuottajilta, veivät tavarat menekkimarkkinoille, joskus hyvinkin kauas tuotantopaikalta, ja myivät ne kuluttajille.

Tuotannon ja vaihdon laajeneminen lisäsi huomattavasti omistuksellista eriarvoisuutta. Rikkaiden käsiin kasautui rahaa, työjuhtia, tuotantokalustoa, siemeniä. Köyhien oli yhä useammin pakko pyytää heiltä lainaa — enimmäkseen luontoismuodossa, mutta joskus rahanakin. Rikkaat antoivat tuotantokalustoa, siemeniä ja rahaa lainaksi, sortivat velallisiaan, ja elleivät nämä maksaneet velkojaan, tekivät heistä orjia ja ottivat maan pois. Niin syntyi *koronkiskonta*. Se toi mukanaan rikkauden jatkuvan lisääntymisen toisille, velkaorjuuden toisille.

Maakin alkoi muuttua yksityisomaisuudeksi. Sitä alettiin myydä ja pantata. Jos velallinen ei voinut suorittaa maksujaan korunkiskurille, hänen täytyi luopua maastaan, myydä lapsensa ja itsensä orjuuteen. Toisinaan suurmaanomistajat anastivat jollakin verukkeella talonpoikaisyhteisöltä osan niittyjä ja laidunmaita.

Rikkaiden orjanomistajien käsiin keskittyi maaomaisuutta, rahavaroja ja joukoittain orjia. Pientalonpoikaistalous joutui yhä enemmän häviölle, kun taas orjatalous lujittui ja laajeni leviten kaikille tuotannon aloille. Orjatyöstä tuli yhteiskunnan olemassaolon perusta. Yhteiskunta jakaantui kahdeksi vastakkaiseksi luokaksi — orjiksi ja orjanomistajiksi.

Niin muodostui *orjanomistuksellinen tuotantotapa*.

Orjanomistusjärjestelmässä väestö jakautui vapaisiin ja orjiin. Vapaat nauttivat kuka suuremmassa kuka pienemmässä määrässä kansalais-, omistus- ja valtiollisia oikeuksia. Orjat olivat vailla kaikkia näitä oikeuksia. Vapaat vuorostaan jakautuivat suurmaanomistajien, jotka samalla olivat suuria orjan-

omistajia, luokkaan, ja pientuottajien (talonpojat ja käsityöläiset) luokkaan, jonka varakkaat kerrokset myös käyttivät orjatyötä ja olivat orjanomistajia. Papit, jotka esittivät suurta osaa orjuuden aikakaudella, olivat asemaltaan lähellä suurmaanomistajien ja orjanomistajien luokkaa.

Yksityisomistuksen syntyminen ja yhteiskunnan jakautuminen luokiksi aiheutti valtion välttämättömyyden. Yhteiskunnallisen työn jaon laajetessa ja vaihdon kehittyessä eri suvut ja heimot yhä enemmän lähentyivät toisiaan yhdistyen liitoiksi. Sukulaitosten luonne muuttui. Sukuyhteisöjärjestelmän elimet menettivät yhä suuremmassa määrin kansanomaisen luonteensa. Ne muuttuivat kansan hallitsemisen elimiksi, omien ja naapurheimojen ryöstämis- ja sortoelimiksi. Sukujen ja heimojen vanhimmistä ja sotapäälliköistä tuli *ruhtinaita* ja *kuninkaita*. Aikaisemmin heillä oli ollut arvovaltaa suvun tai sukuliiton valitsemina henkilöinä. Nyt he alkoivat käyttää valtaansa omistavan huippukerroksen etujen puolustamiseen, häviötilaan joutumassa olevien sukulaistensa hillitsemiseen, orjien kurissapitämiseen. Tätä tarkoitusta palvelivat aseelliset joukot, tuomioistuimet ja rankaisuelimet.

Niin syntyi *valtiovalta*.

Valtio syntyi riistettävän enemmistön kurissapitämiseksi riistävän vähemmistön etujen mukaisesti.

Orjanomistajavaltio esitti suurta osaa orjanomistuksellisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden kehittämisessä ja lujittamisessa. Orjanomistajavaltio piti orjajoukot kuuliaisuudessa. Se kasvoi monitahoiseksi hallitsemis- ja väkivaltakoneistoksi kansanjoukkojen yläpuolelle. Muinaisen Kreikan ja Rooman demokratia, jota porvarilliset historian oppikirjat ylistävät, oli itse asiassa orjanomistajien demokratiaa.

Orjanomistusjärjestelmän tuotantosuhteet. Orjien asema. Orjanomistajayhteiskunnan tuotantosuhteiden havainnollisena erikoisuutena oli orjanomistajien omistusoikeus ei ainoastaan tuotannonvälineisiin, vaan myös välittömiin tuottajiin, orjiin. Kun patriarkaalisen orjuuden kaudella orjaa kohdeltiin perheen jäsenenä, niin orjanomistuksellisen tuotantotavan vallitessa häntä ei pidetty edes ihmisenä. Orjaa pidettiin esineenä, hän oli omistajan täydellisessä ja jakamattomassa määräysvallassa. Orjia ei ainoastaan riistetty, vaan heitä myös myytiin ja ostettiin kuin eläimiä, voitiinpa surmatakin joutumatta ollenkaan vastuuseen.

„Orja ei myynyt työvoimaansa orjanomistajalle, samoin kuin ei härkäkään myy työtään talonpojalle. Orja on työvoimineen kerta kaikkiaan myyty omistajalleen”¹.

¹ K. Marx, Palkkatyö ja pääoma, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1955, s. 57 (suom. K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1958 s. 53)

Orjien työ oli luonteeltaan peittelemätöntä pakkotyötä. Orjat pakotettiin työhön mitä karkeinta fyysillistä väkivaltaa käyttäen. Heitä ajettiin työhön ruoskilla ja pienimmästäkin laiminlyönnistä rangaistiin julmasti. Orjat merkittiin poltinmerkillä, jotta oli helpompi saada heidät kiinni, jos he karkasivat. Monet heistä kantoivat rautaisia kaularenkaita, joita ei voitu irroittaa ja joihin oli merkitty omistajan nimi.

Orjanomistaja otti itselleen orjatyön koko tuotteen. Hän antoi orjille vain aivan mitättömän määrän toimeentulovälineitä — sen verran, etteivät orjat kuolleet nälkään ja voivat jatkaa työtä orjanomistajan hyväksi. Orjanomistaja ei saanut vain lisätuotetta, vaan myös huomattavan osan orjatyön välttämätöntä tuotetta.

Orjanomistuksellisen tuotantotavan kehitystä seurasi lisääntyvä orjien kysyntä. Ihmistyön tuottavuus oli siihen aikaan alhainen ja antoi vain hyvin pienen ylijäämän lisätuotteita ihmiselle tarpeellisten, ehdottoman välttämättömien toimeentulovälineiden lisäksi. Sen vuoksi orjanomistuksellinen talous saattoi olla edullista vain sillä ehdolla, että orjatyötä riistettiin joukkomitassa ja orjat olivat halpoja. Orjien petomainen riisto johti heidän fyysillisen kuntosensa pikaiseen lamaanutumiseen. Orjien lukua oli jatkuvasti täydennettävä. Orjien kasvavaa kysyntää ei ollut mahdollista tyydyttää orjien luonnollisen lisääntymisen avulla. Useissa maissa ei orjilla tavallisesti ollut perhettä. Orjanomistajalle ei ollut edullista elättää orjien lapsia siinä iässä, jossa he eivät vielä kyenneet tekemään työtä, luomaan lisätuotetta. Sangen tärkeänä orjien hankintalähteenä oli sota. Muinaisen Idän orjanomistajavaltiot kävivät alituisia sotia alistaakseen toisia kansoja valtaansa. Muinaisen Kreikan historia on täynnä sotia eri kaupunkivaltioiden, emämaiden ja siirtokuntien, kreikkalaisten ja itäisten valtioiden välillä. Rooma kävi lakkaamatta sotia; kukoistuksensa kaudella se alisti valtaansa suurimman osan siihen aikaan tunnettuja maita. Orjiksi ei tehty vain vangiksi otettuja sotureita, vaan myös huomattava osa voitettujen maiden väestöä.

Toisena orjien joukon täydentämislähteenä olivat alusmaat ja siirtolat. Ne toimittivat orjanomistajille „elävää tavaraa” kaikenlaisten muiden tavarain rinnalla. Orjakauppa oli eräs edullisimmista ja kukoistavimmista taloudellisen toiminnan aloista. Muodostui erikoisia orjakauppakeskuksia; järjestettiin markkinoita, joille kokoontui myyjiä ja ostajia kaukaisista maista.

Alkukantaiseen yhteisjärjestelmään verraten orjanomistuksellinen tuotantotapa avasi laajempia mahdollisuuksia tuotantovoimien kasvuille. Suuren orjamäärän keskittyminen orjanomistajavaltion ja yksityisten orjanomistajien käsiin teki mahdolliseksi yksinkertaisen yhteistoiminnan käytännön suurissa mitoissa. Siitä ovat todisteena jättiläismäiset rakennukset, joita

Egyptin, Intian, Kiinan, Rooman, Kreikan, Takakaukasian, Keski-Aasian ym. kansat muinaisuudessa pystyttivät: kastelulaitteet, tiet, sillat, sotilaalliset varustukset, kulttuurimuistomerkit.

Orjanomistuksellisessa yhteiskunnassa kehittyi huomattavasti yhteiskunnallinen työnjako, joka ilmeni siinä, että maatalous- ja käsityötuotanto erikoistuiivat, mikä loi ehdot työn tuottavuuden kohottamiselle.

Kreikassa käytettiin orjatyötä laajalti käsityötuotannossa. Ilmaantui suuria työhuoneita — *ergasterioita*, joissa työskenteli monta kymmentä orjaa kussakin. Orjatyötä käytettiin myös rakennusalalla, rautamalmin, hopean ja kullan kaivannassa. Roomassa orjatyö oli levinnyt laajalle maataloudessa. Rooman ylimystöllä oli hallussaan laajoja maatiloja — *latifundioita*, joilla sadat ja tuhannet orjat työskentelivät. Näitä latifundioita perustettiin anastamalla talonpoikien maita ja myös vapaita valtion maita.

Orjanomistajain latifundiot saattoivat orjatyön halpuuden vuoksi ja käyttämällä yksinkertaisen yhteistoiminnan etuisuuksia tuottaa viljaa ja muita maataloustuotteita pienemmin kustannuksin kuin vapaiden talonpoikien pientaloudet. Pientalonpoikaisto tungettiin syrjään, se joutui orjuuteen tai täydensi kaupunkilaisväestön kurjalistokerroksia — ryysyköyhälistöä.

Kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuus, joka sai alkunsa jo siirryttäessä alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä orjanomistusjärjestelmään, kävi yhä syvemmäksi. Kaupungit muodostuivat keskuksiksi, joihin keskittyivät orjanomistajain valtion orjanomistajaylimistö, kauppiaat, koronkiskurit ja virkamiehet, jotka riistivät talonpoikaisväestön laajoja joukkoja.

Orjatyön laaja käyttö teki orjanomistajille mahdolliseksi vapautua kaikenlaisesta ruumiillisesta työstä ja sälyttää se kokonaan orjien harteille. Orjanomistajat suhtautuivat halveksien ruumiilliseen työhön, pitivät sitä vapaalle ihmiselle sopimattomana tehtävänä ja viettivät loismaista elämää. Orjuuden kehittyessä yhä suurempi joukko vapaata väestöä irtautui kaikenlaisesta tuotannollisesta toiminnasta. Vain jokin osa orjanomistajien huippukerroksesta ja muuta vapaata väestöä harrasti valtiollisia asioita, tieteitä ja taiteita, jotka kehittyivät huomattavasti.

Orjanomistusjärjestelmä synnytti *vastakohtaisuuden ruumiillisen ja henkisen työn välillä* ja muodosti kuilun niiden välillä. Orjien riisto muodostaa orjanomistajien yhteiskunnan tuotantosuhteiden pääpiirteen. Orjanomistuksellisella tuotantotavalla oli kuitenkin eri maissa omat erikoisuutensa.

Muinaisen Idän orjanomistajamaissa oli laajalle levinnyt yhteisöjen ja valtion maanomistusmuoto. Näiden omistusmuotojen olemassaolo oli yhteydessä keinokasteluun perustuvaan

maanviljelysjärjestelmään. „Maanviljelys perustuu täällä pääasiassa keinokasteluun, ja tämä kastelu on jo yhteisön, alueen tahi keskusvallan asia”¹. Kasteluviljelys Idän jokilaaksoissa vaati valtaisaa työnkulutusta patojen, kanavien ja vesisäiliöiden rakennustöissä ja soiden kuivaamisessa. Kaikesta siitä johtui tarve rakennustöiden ja laajoilla alueilla käytettävien kastelujärjestelmien hyväksikäytön keskittämiseen, mikä kuului valtion toimivaltaan. Orjuuden kehittyessä yhteisöjen maat keskittyivät valtion käsiin. Maiden korkeimmaksi omistajaksi tuli kuningas, jolla oli rajaton valta.

Keskittäessään käsiinsä maanomistuksen orjanomistajain valtio pani talonpoikien maksettavaksi suuret verot, pakotti täyttämään erilaisia velvollisuuksia saattaen siten talonpojat velka- ja useinkin orjamaiseen riippuvaisuuteen. Suuri merkitys silloin oli velkaorjuusjärjestelmällä. Yhteisötalonpoika, joka ei ollut maksanut velkaansa velanantaja-koronkiskurille tai maanvuokraa maanomistajalle, pakotettiin työskentelemään määrätty aika heidän taloudessaan velkaorjana. Talonpojat olivat edelleenkin yhteisön jäseniä. Nämä yhteisöt pohjautuivat alkeellisen maatalouden ja kotiteollisuuden yhdistymään, mikä antoi niille sulkeutuneen ja jähmettyneen kehityksen luonteen. Tämän luonteensa seurauksena ja maan ollessa keskittettynä orjanomistajavaltion käsiin yhteisö oli itämaisen despotismin, ts. monarkki-despootin rajattoman itsevaltiuden vankka perusta. Idän orjanomistajamaissa esitti suurta osaa pappisylimystö. Tempeleille kuuluvia laajoja talouksia hoidettiin orjatyöllä.

Orjatalouden kehittyessä vaihto näytteli yhä tärkeämpää osaa erikoisesti orjanomistusjärjestelmän korkeimmalla kehitystasella. Useilla tuotannon aloilla vissi osa työn tuotteita valmistettiin säännöllisesti tavarana ja myytiin markkinoilla.

Vaihdon laajetessa kasvoi myös rahan merkitys. Tavallisesti rahana esiintyi tavara, joka oli yleisimmin levinnyt vaihdon esine. Monilla kansoilla, erittäinkin paimentolaisilla, alussa esiintyi rahana karja. Toisilla taas rahaksi muuttuivat suola, vilja, turkikset. Vähitellen metalliraha syrjäytti kaikki muut rahan muodot.

Roomassa samoin kuin Kreikassakin esitti suurta osaa orjien ja muiden tavaroiden kaupan ohella ylellisyysesineiden kauppa, joita tuotiin Idän maista. Kaupankäyntiin liittyi useinkin paikallisen väestön ryöstö ja merirosvous.

Orjayhteiskunnan oloissa raha ei ollut enää vain tavaranto- ja myyntiväline. Siitä tuli kaupan ja koronkiskonnan kautta myös vieraan työn anastamisen väline. Raha, joka kulutetaan

¹ *F. Engels*, Kirje K. Marxille kesäkuun 6 piltä 1853, *K. Marx ja F. Engels*, Teokset, XXI osa, s. 494.

tarkoituksella anastaa lisätyötä ja sen tuottamia tuotteita, muuttuu *pääomaksi*, toisin sanoen riiston välineeksi.

Marx osoitti, että kauppa- ja koronkiskuripääoma käyvät kapitalistisen tuotantotavan edellä. Orjajärjestelmän uumenissa synnyttyään ne eivät muuta orjuuteen nojautuvia tuotantosuh- teita, vaan päinvastoin, saattaen taloudelliseen häviöön pien- tuottajia, edistävät heidän muuttumistaan orjiksi. Samalla nämä pääoman muodot tuotantoon osallistumatta edistävät suurien rahavarojen keskittymistä kauppiaiden ja koronkiskurien käsiin. Huomattava osa näitä varoja menee viimeksimainittujen lois- maiseen kulutukseen. Kapitalistiset suhteet, kuten tuonnempina näemme, syntyvät ja muuttuvat vallitseviksi tuotannossa silloin kun ilmestyvät palkkatyöläisten luokka ja teollisuutta harjoitta- vien kapitalistien luokka. Sen vuoksi eivät ole oikeassa ne por- varilliset tiedemiehet, jotka kuvaavat muinaisen Rooman ja muinaisen Kreikan orjanomistussuhteita kapitalistisina suh- teina.

Orjanomistuksellinen yhteiskunta saavutti kaikkein täydelli- simmät ja kehittyneimmät muotonsa antiikin maailmassa — Kreikassa ja Roomassa.

Tuotannon tarkoituksena orjayhteiskunnassa on lisätuote, jota luodaan orjien työllä ja jonka anastavat omakseen orjan- omistajat. Oloissa, joissa orjaa ei kiinnostanut työnteko isän- tänsä hyväksi ja orjatyön tuottavuus oli alhainen, orjanomistajat turvasivat lisätuotteen luomisen orjajoukkojen työn laajamittai- sella kooperoinnilla ja orjain epäinhimillisellä riistolla. Sel- laisen riiston mahdollisti se, että orjat olivat orjanomistajain täydellistä omaisuutta ja aluevalloitusten kautta saatiin suuret joukot halpoja orjia.

Näin ollen *orjanomistusjärjestelmän taloudellinen perustaki* voidaan määritellä näin: lisätuotteen tuotanto orjanomistajia varten riistämällä petomaisesti orjajoukkoja, jotka ovat orjan- omistajien täydellisessä omistuksessa.

Orjanomistuksellisen järjestelmän ristiriitojen kärjistyminen ja tämän järjestelmän perikato. Orjanomistuksellinen järjestelmä oli välttämätön vaihe ihmiskunnan kehityksessä. Orjien monien sukupolvien riiston pohjalla kehittyi kulttuuri, joka muodosti perustan ihmiskunnan edelleen kehittymiselle. Monet tieteen haarat — matematiikka, tähtitiede, mekaniikka, rakennustaide — saavuttivat vanhalla ajalla huomattavan kehitystason. Muinais- ajoilta säilyneet taide-esineet, kirjalliset taideteokset, veistokset ja rakennustaiteen luomukset ovat ainiaaksi jääneet inhimilli- sen kulttuurin aarreaittaan.

Mutta orjanomistuksellisessa järjestelmässä piili voittamatto- mia ristiriitoja, jotka johtivat sen perikatoon. Paljoa laajemmat tuotantovoimien kehitysmahdollisuudet, joita orjanomistukselli- sen yhteiskunnan tuotantosuhteet avasivat alkukantaiseen yhteisjärjestelmään verrattuna, liittyivät pääasiassa laajojen

orjajoukkojen yksinkertaisen yhteistoiminnan etuisuuksien laajamittaiseen hyväksikäyttöön. Nämä mahdollisuudet yhä ehtyivät. Samanaikaisesti orjajärjestelmä ei voinut saada aikaan tekniikan kehittämässä kovinkaan huomattavaa edistystä, sillä orjat eivät olleet kiinnostuneita työnsä tuloksista. Sitä mukaa kuin orjuus levisi, se muutti yhä laajemmin työn vain orjan toiminnaksi, ts. vapaita ihmisiä häpäiseväksi teoksi. „Kaikki orjuuteen perustuva tuotanto ja mikä tahansa siihen nojaava yhteiskunta joutuu tämän ristiriidan seurauksena perikatoon”¹.

Kaikki se merkitsi sitä, että orjanomistuksellinen järjestelmä oli elänyt aikansa. Orjanomistuksellisen yhteiskunnan perusluokkaristiriita orjien ja orjanomistajien välillä yhä kärjistyi. Orjanomistuksellinen riistomuoto tuhosi tämän yhteiskunnan perustuotantovoimaa — orjia. Orjien taistelu julmia riistomuotoja vastaan ilmeni yhä useammin toistuvina aseellisina kappinoina. Se jäyti orjanomistuksellisen talouden perustuksia.

Samanaikaisesti kärjistyivät vapaiden köyhien talonpoikien ja suurmaanomistajien väliset luokkaristiriidat. Orjatyöhön perustuvan suurtuotannon käymä kilpataistelu tunki syrjään pientuottajia, talonpoikia. Pientuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten joukot olivat lisäksi erilaisten valtionverojen ja velvollisuuksien taakan rasittamia ja heitä riisti kauppa- ja koronkiskuripääoma. Kaiken sen seurauksena pientuottajat köyhtyivät, muuttuivat sellaisiksi ihmisiksi, joilta oli anastettu tuotannon- ja toimeentulovälineet.

Orjanomistuksellisen talouden olemassaolon ja kehityksen perusehtona oli uusien orjien keskeytymätön saanti ja orjien halpuus. Orjia hankittiin pääasiassa sodalla. Orjanomistuksellisten valtioiden sotilasmahdin perustan muodostivat talonpojat ja käsityöläiset. He palvelivat sotaväessä ja kantoivat harteiltaan sodankäyntiin tarpeellisten verojen pääasiallisen taakan. Vapaiden talonpoikien ja käsityöläisten tunkeminen syrjään ja perikatoon saattaminen ei järkyttänyt ainoastaan taloudellista, vaan myös sotilaallista ja poliittista orjanomistajavaltioiden, muun muassa Rooman, mahtia. Voitot vaihtuivat tappioiksi. Valloitussodat vaihtuivat puolustussodiksi. Halpojen orjien keskeytymättömän täydennyksen lähde kuivui. Se johti siihen, että orjatyöhön perustuvat suuret latifundiot maataloudessa ja käsityöverstaat kaupungeissa eivät tuottaneet enää tuloja. Yhä voimakkaammin ilmenivät orjatyön kielteiset puolet. Rooman valtakunnan olemassaolon kahdella viimeisellä vuosisadalla tuotanto joutui yleiseen rappiotilaan. Kaupankäynti häiriintyi, muinoin rikkaat maat köyhtyivät, väestö väheni, käsityöaloja tuhoutui, kaupunkeja autioitui.

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1953, s. 330.

Orjatyöhön perustuvat tuotantosuhteet muuttuivat kahleiksi yhteiskunnan tuotantovoimien jatkuvalle kasvuille. Orjanomistuksellisten tuotantosuhteiden vaihtuminen toisenlaisiin tuotantosuhteisiin, jotka muuttaisivat tärkeimmän tuotantovoiman, työtätekevien joukkojen aseman yhteiskunnassa, oli tullut historiallisesti välttämättömäksi. Se laki, että tuotantosuhteiden on vastattava tuotantovoimien luonnetta, vaati korvaamaan orjat työntekijöillä, jotka olivat jossain määrin kiinnostuneita työnsä tuloksista.

Koska orjanomistuksellinen suurtuotanto kävi taloudellisesti epäedulliseksi, orjanomistajat alkoivat jakaa maatiloja pieniksi palstoiksi, joita luovutettiin sovituille ehdoilla joko vapauteen päästetyille entisille orjille tahi ennestään vapaille kansalaisille, jotka olivat nyt velvolliset suorittamaan erilaisia rasituksia maanomistajan hyväksi. Uudet maanviljelijät kiinnitettiin maapalstoihin ja heidät voitiin myydä yhdessä palstojen kanssa. Mutta he eivät olleet enää orjia.

Se oli uusi pientuottajien kerros, jotka olivat asemaltaan vapaiden ja orjien välimailloja ja jossain määrin kiinnostuneita työnsä tuloksista. Heitä nimitettiin *koloneiksi*, ja he olivat keski-ajan maaorjien edeltäjiä.

Sillä tavoin orjanomistuksellisen yhteiskunnan uumenissa syntyivät uuden, feodaalisen tuotantotavan ainekset. Muinaisen Idän maiden, Kreikan ja Rooman orjanomistuksellisten yhteiskuntien historia osoittaa, että orjanomistuksellisen talouden kehittyessä kärjistyi orjuutettujen joukkojen luokkataistelu sortajiaan vastaan. Orjakapinat punoutuivat yhteen sen taistelun kanssa, jota riistetyt pientalonpojat kävivät orjanomistajien huippukerrostosta, suurmaanomistajia vastaan.

Ristiriita pientuottajien ja ylhäissukuisten suurmaanomistajien välillä synnytti jo orjanomistuksellisen yhteiskunnan varhaisella kehitystasolla vapaiden keskuudessa demokraattisen liikkeen, joka asetti päämääräkseen velkaorjuuden hävittämisen, maiden uudelleen jakamisen, maaylimystön etuoikeuksien poistamisen ja vallan siirtämisen demokselle (ts. kansalle).

Lukuisista orjakapinoista Rooman valtakunnassa oli erittäin merkittävä Spartacusen (vv. 74—71 ennen ajanlaskumme alkua) johtama kapina. Hänen nimeensä liittyy orjien orjanomistajia vastaan käymän taistelun historian kirkkain sivu.

Monien vuosisatojen kuluessa orjakapinoita puhkesi tämän tästä. Köyhtyneet talonpojat yhtyivät orjiin. Erikoisen voimakkuuden nämä kapinat saavuttivat II—I vuosisadalla ennen ajanlaskumme alkua ja III—V vuosisadoilla meidän ajanlaskuamme. Orjanomistajat tukahduttivat kapinat mitä julmimmilla toimenpiteillä.

Riistettyjen joukkojen, ennen kaikkea orjien, kapinat järkyttivät perinpohjin Rooman entistä mahtia. Sisältä tulleet iskut alkoivat yhä enemmän punoutua yhteen ulkoapäin annettujen iskujen kanssa. Orjuuteen viedyt naapurimaiden asukkaat nou-

sivat kapinaan Italian kentillä, ja samaan aikaan heidän vapautteen jääneet heimolaisensa rynnäköivät valtakunnan rajoja, tunkeutuivat sen alueelle, heikensivät Rooman valtaa. Se johti muinaisen Rooman orjanomistuksellisen järjestelmän tuhoon.

Vapaat heimot ja kansat, jotka olivat joutuneet orjuuteen ja joita orjanomistukselliset valtiot ryöstivät ja riistivät pakottaen niitä suorittamaan sotaveroa, olivat ratkaisevana voimana ei ainoastaan Rooman valtakuntaa hävitettäessä. Muinaisen Idän ja useiden valtioiden monet orjanomistukselliset yhteiskunnat tulivat tuhotuiksi orjuutta vastaan taistelleiden vapaiden heimojen hyökkäyksen ansiosta.

Orjanomistuksellisen järjestelmän tilalle tuli feodaalinen järjestelmä.

Feodalismin synty. Feodalism

in ainekset, kuten sanottu, syntyivät jo orjanomistuksellisen yhteiskunnan uumenissa kolonijärjestelmän muodossa. Kolonit olivat velvollisia viljelemään herransa, suurmaanomistajan, maata, maksamaan hänelle tietyn rahasumman tai luovuttamaan huomattavan osan satoa, suorittamaan erilaisia rasituksia. Siitä huolimatta kolonit olivat enemmän kiinnostuneet työstä kuin orjat, sillä heillä oli oma taloutensa.

Tällä tavoin syntyivät uudet tuotantosuhteet, jotka saavuttivat täyden kehityksensä feodaalikaikaudella.

Rooman valtakunnan murskasivat germaanien, gallien, slaavien ja Euroopan eri osissa asuneiden muiden kansojen heimot. Valloittajaheimoilla oli Rooman kukistamiseen mennessä hajoamisvaiheessaan oleva yhteisöjärjestelmä. Suurta osaa näiden heimojen yhteiskuntaelämässä esitti *kyläyhteisö*, jonka nimi germaaneilla oli Mark. Maat, paitsi sukuylimystön suuria maaomaisuuksia, olivat yhteisön omistuksessa. Metsien, joutomaiden, laidunten ja lammikoiden käyttö oli yhteistä. Pelot ja niityt jaettiin muutaman vuoden kuluttua uudelleen yhteisön jäsenten kesken. Mutta vähitellen alkoivat tonttimaat ja sitten myös viljelysmaat siirtyä erillisten perheiden perinnölliseen käyttöön. Valloittajaheimojen johdossa olivat sotapäälliköt, jotka yhdessä sotureineen omistivat suuria maa-alueita.

Rooman valtakunnan kukistaneet heimot ottivat haltuunsa suurimman osan sen valtionmaita ja erään osan yksityisten suurmaanomistajien maista. Metsät, niityt ja laidunmaat pysyivät yhteisessä käytössä, mutta peltomaa jaettiin eri talouksien kesken. Jaetut maat muuttuivat myöhemmin vähitellen talonpoikien yksityisomaisuudeksi. Niin muodostui laaja itsenäisen pientalonpoikaiston kerros.

Mutta talonpojat eivät voineet pitkää aikaa säilyttää riippumattomuuttaan. Maan ja muiden tuotannonvälineiden yksityisomistuksen pohjalla lisäantyi väistämättömästi omistuksellinen eriarvoisuus kyläyhteisön eri jäsenten välillä. Talonpoikaiston keskuuteen ilmaantui vauraita ja köyhiä perheitä. Rikastuneet

yhteisön jäsenet alkoivat omistuksellisen eriarvoisuuden kasvaessa saada vallan yhteisöön. Maa keskittyi rikkaiden perheiden, sukuylimystön ja sotapäälliköiden käsiin. Talonpojat joutuivat henkilökohtaiseen riippuvaisuuteen suurmaanomistajista.

Roman valtakunnan valtaaminen nopeutti valloittajaheimojen sukuyhteisöjärjestelmän rappeutumista. Pitääkseen käsissään ja lujittaakseen valtaansa riippuvaisuussuhteessa oleviin talonpoikiin nähden suurmaanomistajien oli voimistettava valtiovallan elimiä. Sotilaalliset johtajat, nojautuen sukuylimystöön ja sotureihinsa, ryhtyivät keskittämään valtaa käsiinsä, heistä tuli kuninkaita, yksinvaltiaita.

Rooman valtakunnan raunioille muodostui useita uusia valtioita, joiden johdossa olivat kuninkaat. Kuninkaat jakelivat runsaskätisesti anastamaansa maata läheisilleen, joiden tuli tästä suorittaa sotapalvelusta. Paljon maita sai kirkko, joka oli kuningasvallan tärkeä tuki. Maata viljelivät talonpojat, joiden tuli nyt suorittaa useita rasituksia uusien herrojen hyväksi. Kuninkaan sotureiden ja palvelijoiden, kirkollisen esivallan ja luostareiden käsiin siirtyi hyvin suuria maaomaisuuksia. Tällaisilla ehdoilla jaettuja maita nimitettiin feodumeiksi (läänityksiksi). Siitä johtuu uuden yhteiskuntajärjestelmän nimitys *feodalismi*.

Feodalisointiprosessi tapahtui eri maissa eri tavoin, mutta asian ydin oli kaikkialla sama: entiset vapaat talonpojat joutuivat henkilökohtaisesti riippuvaisiksi feodaaliherroista, jotka olivat anastaneet heidän maansa. Tämä riippuvaisuus oli toisinaan lievempää, toisinaan ankarampaa. Ajan oloon hioutuivat entisten orjien, kolonien ja vapaiden talonpoikien väliset eroavaisuudet pois, ja heistä kaikista tuli riippuvaisuuteen joutuneen *talonpoikaiston* yhtenäistä joukkoa, joka määrätyissä oloissa muuttui maaorjatalonpoikaistoksi. Vähitellen muodostui sellainen asiaintila, jota luonnehti keskiaikainen sananlasku: „Ei maata ilman herraa” (ts. ilman feodaaliherraa). Ylimpinä maanomistajina olivat kuninkaat.

Feodalismi oli välttämätön aste yhteiskunnan historiallisessa kehityksessä. Orjuus oli elänyt aikansa. Niissä olosuhteissa tuotantovoimien jatkuva kehitys oli mahdollista vain sellaisten riippuvaisessa asemassa olevien talonpoikaisjoukkojen työn pohjalla, joilla oli oma taloutensa, oma tuotantokalustonsa ja jonkinlaista kiinnostusta työhön.

Mutta ihmiskunnan historia osoittaa, ettei silti ole välttämätöntä jokaisen kansan käydä läpi kaikkia yhteiskuntakehityksen vaiheita.

Venäjäällä syntyi yhteisöjärjestelmän hajotessa patriarkaalinen orjuus. Mutta yhteiskunnan kehitys kulki täällä pääasiassa feodalismin eikä orjanomistuksen tietä. Jo III vuosisadalla uutta ajanlaskua, jolloin slaavilaisten heimojen keskuudessa vallitsi

vielä sukuyhteisöjärjestelmä, tekivät ne hyökkäyksiä Rooman orjanomistuksellisen valtakunnan kimppuun ja taistelivat Rooman vallassa olleiden Mustanmeren pohjoisrannikon kaupunkien vapauttamiseksi esittäen suurta osaa orjanomistusjärjestelmän kukistamisessa. Siirtyminen alkukantaisesta yhteisöjärjestelmästä feodalismiin tapahtui Venäjällä niihin aikoihin, jolloin Länsi-Euroopan maissa orjanomistusjärjestelmä oli aikoja sitten kaatunut ja feodaaliset suhteet olivat lujittuneet.

Venäjällä samoin kuin muissakin maissa feodalismien synty-
misen jälkeen alettiin talonpoikia vähitellen kiinnittää maahan, jonka omisti feodaali. Tämä prosessi voimistui erikoisesti Venäjän keskitetyn valtion muodostumisen kaudella (XV ja XVI vuosisadalla), jolloin suuriruhtinaat ja tsaarit alkoivat, kuten silloin oli tapana sanoa, „pomeštšatj” (sijoittaa) maille omia läheisiään ja virkamiehiä, toisin sanoen antaa heille maata ja talonpoikia velvoituksella suorittaa sotapalvelusta. Tästä johtuivat nimitykset *pomestje*, *pomeštšik* (tila, tilanherra).

Feodalismien aikakaudella esitti pääosaa maatalous, ja sen aloista — maanviljelys. Vähitellen, useiden vuosisatojen kuluessa, kehittyivät viljanviljelytavat yhä täydellisemmiksi, kehittyi kasvi- ja puutarhanhoito, viininviljely ja öljynvalmistus.

Maatalouskalusto oli feodalismien varhaisimmalla kaudella vähäpätöistä. Työkaluina olivat rautavantainen sahra, sirppi, viikate ja lapio. Viljan jauhatusta suoritettiin pitkän aikaa käsi-
voimin, kunnes tuuli- ja vesimyllyt tulivat käytäntöön.

Feodaalisen yhteiskunnan tuotantosuhteet. Feodaalierrojen harjoittama talonpoikien riisto. Feodaalista järjestelmää luonnehtii feodaalien harjoittama talonpoikien riisto. Feodaalien herruus perustui feodaaliseen suurmaanomistukseen ja talonpoikain henkilökohtaiseen riippuvaisuuteen feodaalista. Feodaalista riippuvainen talonpoika ei maaorjuuden aikana ollut täysi orja. Erotukseksi orjasta hänellä oli oma talous, joka perustui hänen henkilökohtaiseen työhönsä.

Feodaaliherran oma talous käsitti osan hänen maastaan. Toisen osan maasta feodaaliherra luovutti orjuuttavilla ehdoilla talonpoikain käyttöön. Feodaaliherra „nadeljal” (antoi) talonpojille maata, mistä johtuu nimitys „nadel” (maaosuus). Kuka asui feodaalin maalla, oli henkilökohtaisessa riippuvaisuudessa feodaalista. Talonpojat olivat tavalla tai toisella kiinnitetty maahan. Talonpojan maaosuus oli ehto, joka takasi työvoiman tilanherralle. Maaosuutensa perinnöllisestä käytöstä talonpoika oli velvollinen tekemään työtä tilanherran hyväksi, viljelemään tilanherran maata omilla työkaluillaan ja juhduillaan, tai luovuttamaan tilanherralle lisätuotteensa luontois- tai rahamuodossa.

Sellainen talousjärjestelmä edellytti väistämättömästi talonpojan henkilökohtaista riippuvaisuutta tilanherrasta — ei-taloudellista pakotusta. „Ellei tilanherralla olisi ollut suoranaista valtaa talonpojan persoonaan, niin hän ei olisi voinut pakottaa

maaosuuden saanutta ja omaa talouttaan hoitavaa ihmistä tekemään työtä hänen hyväkseen”¹. Tämän pakotuksen muodot ja asteet olivat mitä moninaisimpia: alkaen maaorjan asemasta ja päätyen aina talonpojan säätyeroavuuksiin.

Maaorjatalonpojan työaika jakautui välttämättömään ja lisäaikaan. Välttämättömän ajan kuluessa talonpoika loi tuotteen, joka oli välttämätön hänen omaan ja perheensä toimeentuloon. Lisäajan kuluessa hän loi lisätuotteen, jonka feodaaliherra anasti itselleen. Feodaaliherran taloudessa työskentelevien talonpoikien lisätuote tahi talonpojan omassa taloudessaan luoma ja feodaaliherran itselleen ottama lisätuote muodostavat *feodaalisen maankoron*. Feodaaliseen korkoon sisältyi usein, paitsi talonpojan lisätyötä, myöskin osa hänen välttämättömästä työstään. Tämän koron perustana oli feodaalinen maanomistus, johon liittyi feodaalitalanherran välitön valta hänestä riippuviin talonpoikiin nähden.

Feodalismiin vallitessa oli olemassa kolme maankoron muotoa: työllämaksukorko, tuotekorko ja rahakorko. Kaikissa näissä koron muodoissa tilanherrojen harjoittama talonpoikien riisto esiintyi peittelemättömässä muodossa.

Työllämaksukorko eli *veropäivätyö* (*barštšina*) oli vallitsevana feodalismiin varhaisimmilla kehitystasasteilla. Veropäivätyöjärjestelmän vallitessa talonpoika teki tietyn osan viikosta — kolme päivää tai enemmän — työtä omalla tuotantokalustollaan (sahra, työjuhdat jne.) herran maatilalla, ja muut viikon päivät työskenteli omassa taloudessaan. Näin ollen veropäivätyöjärjestelmässä talonpojan välttämätön työ ja lisätyö olivat selvästi erotetut toisistaan ajassa ja paikassa. Veropäivätöiden piiri oli varsin laaja. Talonpoika kynti, kylvi ja korjasi sadon, paimensi karjaa, teki kirvesmiehen töitä, hakkasi metsää tilanherralle, kuljetti omalla hevosellaan maataloustuotteita ja rakennusaineita tilanherralle.

Veropäivätyöjärjestelmän vallitessa maaorjatalonpoika oli kiinnostunut työn tuottavuuden kohottamisesta vain työskennellessään omassa taloudessaan. Työskennellessään tilanherran maalla talonpoika ei ollut sellaisesta kiinnostunut. Feodaaliherrat pitivät katsastusmiehiä, jotka pakottivat talonpojan tekemään työtä.

Kehityksen kulussa työllämaksukoron tilalle tulee yhä enenevässä määrässä *tuotekorko*, *luontoisvero*. Tämän korkomuodon vallitessa talonpoika oli velvollinen luovuttamaan tilanherralle säännöllisesti tietyn määrän viljaa, karjaa, siipikarjaa ja muita maataloustuotteita. Luontoisveroon (obrok) liittyi useimmiten joitakin veropäivätyöraasitusten jätteitä, ts. talonpoikien töitä tilanherran kartanossa.

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 159 (suom. s. 162).

Tuotekoron vallitessa talonpoika käytti kaiken työnsä — niin välttämättömän kuin lisätyönkin — oman harkintansa mukaan. Välttämätön työ ja lisätyö eivät enää eronneet toisistaan niin havaittavasti kuin työllämaksukorossa. Talonpojasta tuli tällöin suhteellisesti itsenäisempi. Tämä loi joitakin kiihokkeita työn tuottavuuden lisäämiseksi edelleen.

Feodalismiin myöhemmällä asteella, jolloin vaihto kehittyi verraten laajaksi, ilmaantui *rahakorko*. Se esiintyi *rahaveron* muodossa. Rahakorko on luonteenomainen feodalismiin hajoamisen ja kapitalististen suhteiden ilmaantumisen kaudelle.

Pyrkiessään lisäämään tulojaan feodaaliherrat panivat talonpoikien kannettaviksi kaikenlaisia ylettömiä veroja. Heillä oli useissa tapauksissa monopoliomistuksessaan myllyjä, pajoja ja muita yrityksiä. Talonpojan oli pakko käyttää niitä kohtuuttoman korkeaa luontois- tai rahamaksua vastaan. Feodaaliherralle suoritettavan luontois- tai rahaveron lisäksi talonpojan täytyi maksaa jos jonkinlaisia veroja valtiolle, paikallisia veroja ja eräissä maissa kymmenykset, ts. kymmenesosa sadosta kirkon hyväksi.

Feodaaliherran talous oli perustaltaan *luontoistaloutta*. Jokainen feodaalitila, johon kuului herraskartano ja feodaaliherralle kuuluvia kyliä, eli eristynyttä taloudellista elämää. Feodaaliherran ja hänen perheensä sekä monilukuisen palveluskuntansa tarpeet tyydytettiin alkuajoina niillä tuotteilla, joita valmistettiin herran taloudessa tai joita verovelvolliset talonpojat toimittivat. Enemmän tai vähemmän suurilla maatiloilla oli melkoinen määrä käsityöläisiä, suurimmaksi osaksi kartanomaajien joukosta. Nämä käsityöläiset tekivät vaatteita ja jalkineita, suorittivat aseiden, metsästysvarusteiden ja maatalouskaluston valmistusta ja korjausta sekä rakennustöitä. Näin ollen feodaalisen yhteiskunnan olemassaolon perustana oli riippuvaisessa asemassa olleiden talonpoikain työ.

Talonpoikaistalous oli niin ikään luontoistaloutta. Talonpojat eivät tehneet ainoastaan maataloustöitä, vaan myös omassa taloudessaan tuotettujen raaka-aineiden muokkausta: kehruuta, kudontaa, jalkineiden ja talouskaluston valmistusta.

Pitkän aikaa feodalismille oli luonteenomaista talouden perusalana olleen *maatalouden* ja apuelinkeinon merkityksen omanneen *kotitarveteollisuuden yhdistymä*. Niitä harvoja ulkoapäin saatavia tuotteita, joita ilman ei voitu tulla toimeen, kuten esimerkiksi suolaa ja rautavalmisteita, toimittivat ensi aikoina kulkukauppiaat. Myöhemmin, kaupunkien ja käsityötuotannon kasvaessa, työnjako ja vaihdon kehitys kaupungin ja maaseudun välillä astui pitkän askeleen eteenpäin.

Feodaalierojen harjoittama riippuvaisuussuhteessa olevien talonpoikien riisto oli feodalismiin pääpiirre kaikilla kansoilla. Mutta feodaalisella järjestelmällä oli eri maissa omat erikoisuutensa. Idän maissa feodaaliset suhteet esiintyivät pitkän aikaa punoutuneina yhteen orjuussuhteiden kanssa. Niin

oli Kiinassa, Intiassa, Japanissa ja useissa muissa maissa. Idässä oli suuri merkitys feodaalisella valtion maanomistuksella. Niinpä Bagdadin kalifaatin kaudella arabien hallitessa (varsinkin VIII—IX vuosisadalla meidän ajankalvammme) suuri osa yhteisötalonpoikia asui kalifin maalla ja maksoi feodaalikoron suoraan valtiolle. Idän feodalismille oli luonteenomaista myös patriarkaalisten sukusuhneiden sitkeähenkisyys, ja feodaaliherrat käyttivät niitä hyväkseen talonpoikien riiston tehostamiseksi.

Idän maanviljelysmaissa, joissa kasteluviljelyllä on ratkaiseva merkitys, talonpojat joutuivat orjuuttavaan riippuvaisuuteen ei ainoastaan siksi, että maa, vaan myös vesivarat ja kastelulaitteet olivat feodaalivaltion tai yksityisten feodaaliherrojen omaisuutta.

Paimentolaiskansat käyttivät maata laitumena. Feodaaliherran maanomistuksen suuruus määriteltiin karjan paljouden mukaan. Suuret karjanomistajafeodaaliherrat olivat itse asiassa laidunmaiden suuromistajia. He pitivät talonpoikaista riippuvaisuudessa ja riistivät sitä.

Huolimatta siitä, että feodalismilla eri maissa oli oleellisia erikoisuuksia, feodaalisen tuotantotavan kehitys tapahtui kaikkialla samojen, feodalismille ominaisten lakimääräisyyksien pohjalla. Tuotantoa feodalismiin vallitessa harjoitettiin feodaalien eduksi, jotka omistivat maan ja ottivat omakseen myös feodaalisen maankoron riistämällä heistä riippuvaisuussuhteessa olevia talonpoikia. Feodalismiin etuisuus orjanomistusjärjestelmään verrattuna oli siinä, että riippuvaisuusasemassa oleva talonpoika oli jonkin verran kiinnostunut työnteosta, sillä hän oli henkilökohtaisen taloutensa isäntä ja osan ajasta teki työtä omaksi hyväkseen. Työllämaksuverosta tuoteveroon ja siitä rahaveroon siirtyminen merkitsi talonpojille lisääntynyttä itsenäisyyttä työnsä ja aikansa kulutuksessa ja siis jonkinlaisen kiinnostuneisuuden voimistumista työnsä suhteen, mikä johti vähitellen feodaalisen tuotannon kehittymiseen. Samalla voimistuu feodaalien riippuvaisuusasemassa oleviin talonpoikiin kohdistama riisto ja kasvaa feodaalinen maankorko.

Feodalismiin taloudellisenä peruslakina on lisätuotteen tuottaminen feodaalille feodaalisen maankoron muodossa, riistämällä riippuvaisuussuhteessa olevia talonpoikia.

Keskiaikainen kaupunki. Käsityöläisammattikunnat. Kauppiaskiilat. Kaupunkeja syntyi jo orjanomistusjärjestelmän vallitessa. Orjanomistuksellisen järjestelmän luhistumisen seurauksena monet kaupungit menettivät entisen kukoistuksensa.

Varhaiskeskiajalla kaupungit ja käsityöt kehittyivät heikosti. Kaupunkien käsityöläiset tekivät valmisteita myyntiä varten, mutta suurimman osan tarvitsemistaan kulutustarvikkeista he saivat omasta taloudestaan.

Maaseudulla oli maataloudellisen raaka-aineen jalostus aluksi maanviljelijäin sivutoimena. Sitten alkoi talonpoikien keskuudesta erottua käsityöläisiä, jotka palvelivat omaa kyläänsä. Käsityöläisten työn tuottavuus kasvoi. Kävi mahdolliseksi tuottaa enemmän valmisteita kuin mitä oli tarpeen feodaaliherralle tahi yhden kylän talonpojille. Käsityöläiset alkoivat sijoittua asumaan feodaaliherrojen linnojen ympärille, luostareiden muurien lähelle,

suuriin kyliin ja muihin kauppakeskuksiin. Niin kasvoi vähitellen, tavallisesti vesiteiden varsille, uusia kaupunkeja.

Käsityöistä tuli aikaa myöten yhä tuottavampi toimi. Käsityöläisten taito kehittyi täydellisemmäksi. Feodaalitilanherra rupesi ostamaan käsityövalmisteita kaupunkilaisilla, omien maaorjien valmistect eivät häntä enää tyydyttäneet. Kehittyneemmät käsityöt irtautuivat lopullisesti maanviljelyksestä.

Maallisten ja hengellisten feodaalierrojen maille syntyneet kaupungit olivat heidän valtansa alaisia. Kaupunkilaiset suorittivat feodaaliherran hyväksi useita rasituksia, maksoivat hänelle luontois- tai rahaveroa, olivat hänen hallinto- ja tuomiovaltansa alaisia. Kaupunkilaisväestö aloitti varhain taistelun vapautuakseen feodaalisesta riippuvaisuudesta. Osaksi voimakeinoilla, osaksi ostamalla kaupungit hankkivat itselleen oikeuden itsehallintoon, tuomiovaltaan, rahanlyöntiin ja veronkantoon.

Kaupunkien väestön muodostivat pääasiallisesti käsityöläiset ja kauppiaat. Useissa kaupungeissa tilanherroilta karanneet maaorjat saivat turvapaikan. Kaupunki esiintyi tavarantuotannon edustajana erotukseksi maaseudusta, missä luontoistalous vallitsi. Kaupunkeihin kerääntyneiden maaorjakarkulaisten aikaansaaman kilpailun lisääntyminen, taistelu feodaalierrojen harjoittamaa riistoa ja puristusta vastaan pakotti käsityöläiset yhtymään *ammattikunniksi*. Ammattikuntajärjestelmä on feodalismiin aikakaudella ollut olemassa melkein kaikissa maissa.

Ammattikunnat yhdistivät jotakin tiettyä tai useampaa toisilleen läheistä ammattia harjoittavia kaupunkien käsityöläisiä. Ammattikuntien täysioikeudellisia jäseniä olivat vain käsityöläismestarit. Käsityöläismestarilla oli pieni määrä kisällejä ja oppipoikia. Ammattikunnat varjelivat tarkoin jäsentensä yksinomaista oikeutta kyseessä olevan ammatin harjoittamiseen ja sääntelivät tuotantoprosessia: ne määräsivät työpäivän pituuden, kunkin mestarin kisällien ja oppipoikien lukumäärän, määrittivät raaka-aineen ja valmiin tuotteen laadun ja samoin sen hinnat, usein ne ostivat raaka-aineen yhdessä. Pitkäaikaisen perintätavan vakiinnuttamat työmenetelmät olivat kaikkia velvoittavia. Ankaran sääntelyn tarkoituksena oli päästä siihen, ettei yksikään mestari olisi kohonnut toisten yläpuolelle. Ammattikunnat olivat sitä paitsi keskinäisavun järjestöjä.

Ammattikunnat olivat käsityön järjestämisen feodaalinen muoto. Olemassaolonsa ensi aikoina ne esittivät tiettyä myönteistä osaa, edistäen kaupunkien käsiteollisuuden lujittumista ja kehitystä. Mutta sitä mukaa kuin tavarantuotanto kasvoi ja markkinat laajenivat, ammattikunnat muuttuivat yhä suuremmissa määrin tuotantovoimien kehityksen jarruksi.

Käsityötuotannon tiukka sääntely ammattikuntien taholta kahlehti käsityöläisten aloitteellisuutta ja pidatti tekniikan kehitystä. Kilpailua rajoittaakseen ammattikunnat alkoivat asettaa jos jonkinlaisia esteitä niille, jotka halusivat saada mestarin oikeudet. Oppipojille ja kisälleille, joiden määrä kasvoi voimakkaasti, ei käytännössä annettu mahdollisuutta päästä itsenäisiksi mestareiksi. Heidän oli pakko pysyä koko ikänsä

palkkatyöntekijäin asemassa. Niissä oloissa mestarin ja hänen alaiensa väliset suhteet menettivät entisen, enemmän tai vähemmän patriarkaalisen luonteensa. Mestarit tehostivat alaiensa riistoa pakottamalla heidät tekemään työtä 14—16 tuntia päivässä mitättömästä maksusta. Kisällit alkoivat yhtyä salaisiksi liitoiksi, veljeskunniksi, puolustaakseen etujaan. Ammattikunnat ja kaupunkien viranomaiset vainosivat kaikin tavoin kisällien veljeskuntia.

Kauppiaat olivat kaupunkilaisväestön rikkain osa. Kauppatoiminta laajeni niin orjuuden aikakaudelta periytyneissä kuin myös feodalismien aikana syntyneissä kaupungeissa. Käsityöläisten ammattikuntajärjestelmää vastasi kaupan alalla kiltajärjestelmä. *Kauppiaskiltoja* oli feodalismien aikakaudella melkein kaikkialla. Kiltujen perustehtävänä oli taistelu sivullisten kauppiaitten kilpailua vastaan, mittojen ja painojen sääntely, kauppiaitten oikeuksien suojeleminen feodaalien hyökkäilyiltä.

Kaupunkien kasvulla ja kaupan kehityksellä oli voimakas vaikutus feodaalijärjestyksen maaseutuun. Feodaalijärjestyksen talous vedettiin markkinavaihdon piiriin. Ylellisyytesineiden ja kaupunkien käsityövalmisteiden ostoon feodaaliherrat tarvitsivat rahaa. Tämän vuoksi feodaaleille oli edullista siirtää talonpojat veropäivätyöstä ja luontoisverosta rahaverolle. Rahaveroon siirryttäessä feodaalinen riisto tehostui entistä enemmän. Orjuuden aikana syntynyt kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus jyrkkeni yhä enemmän.

Feodaalisen yhteiskunnan luokat ja säädöt. Feodaalinen hierarkia. Feodaalinen yhteiskunta jakautui kahteen perusluokkaan — feodaalijärjestykseen ja talonpoikiin. Feodaalijärjestyksen luokka ei sinänsä ollut yhdenlaatuinen kokonaisuus. Pienet feodaaliherrat maksoivat veroa suurille, auttoivat näitä sodassa, mutta sen sijaan nauttivat heidän suojelustaan. Suojelijaa nimitettiin *senioriksi*, suojeltavaa *vasalliksi*. Seniorit olivat vuorostaan toisten, mahtavampien feodaalijärjestyksen vasalleja. Siten muodostui feodaalinen hierarkia.

Hallitsevana luokkana feodaalijärjestyksen olivat valtion johdossa. He muodostivat yhden säädyn — *aateliston*. Aatelistilla oli ensimmäisen säädyn kunnia-asema, ja he nauttivat laajoja valtiollisia ja taloudellisia etuoikeuksia.

Papisto (kirkon ja luostarien) oli myös mitä suurin maanomistaja. Sen hallussa oli laajoja maa-alueita monilukuisine riippuvaisuussuhteissa ja maaorjan asemassa olevine väestöineen. Aateliston ohella se oli hallitseva sääty.

„Feodaalisen portaikon” laajan perustuksen muodosti *talonpoikaisto*. Talonpojat olivat tilanherran määräysvallassa ja kaikkein suurimman feodaaliherran, kuninkaan, ylivallan alaisia. Talonpoikaisto oli poliittisesti oikeudeton sääty. Tilanherrat saattoivat myydä maaorjiaan ja käyttivät laajalti tätä oikeutta. Maaorjanomistajat määräisivät talonpojille ruumiillisia rangaistuk-

sia. Lenin rinnasti maaorjien riippuvaisuutta orjuuteen. Maaorjatalonpoikien riisto oli melkein yhtä ankaraa kuin orjien riisto vanhalla ajalla. Mutta maaorja sai kuitenkin työskennellä osan ajasta omalla palstallaan, sai jossain määrin viettää omaa elämänsä.

Feodaalisen yhteiskunnan perus-luokkaristiriita oli feodaaliherrojen ja maaorjatalonpoikien välinen ristiriita. Riistonalaisen talonpoikaiston taistelu feodaalitalanherroja vastaan oli käynnissä koko feodalisminkin aikakauden kestäessä, ja se kärjistyi erikoisesti tuon kauden lopulla, kun maaorjuudellinen riisto oli tehostunut äärimmilleen.

Feodaalisesta riippuvaisuudesta vapautuneissa kaupungeissa valta oli rikkaitten kaupunkilaisten — kauppiaiden, koronkiskureiden, kaupunkien maiden omistajien ja suurten talonmestajien käsissä. Ammattikuntakäsityöläiset, jotka muodostivat kaupunkien väestön pääjoukon, esiintyivät usein kaupunkilaisylymistöä vastaan, tavoitellen osallisuutta kaupunkien hallitsemisessa kaupunkilaisylymistön rinnalla. Pienet käsityöläiset ja kisällit taistelivat heitä riistäviä ammattikuntamestareita ja kauppiaita vastaan.

Feodaaliaikakauden loppuun mennessä kaupunkilaisväestö oli jo pitkälle jakautunut eri kerroksiksi. Toisaalla olivat rikkaat kauppiaat ja ammattikuntamestarit, toisaalla käsityöläiskisällien ja oppipoikien sekä kaupunkilaisköyhälistön laajat kerrokset. Kaupunkien alimmat kansankerrokset ryhtyivät taistelemaan kaupunkilaisylymistön ja feodaalien yhdistyneitä voimia vastaan. Tämä taistelu yhtyi yhteiseksi vyöryksi sen taistelun kanssa, jota maaorjatalonpojat kävivät feodaalista riistoa vastaan.

Feodaalisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys. Feodalisminkin aikakaudella saavutettiin korkeampi tuotantovoimien kehitystaso orjuuden aikakauteen verraten.

Maatalouden alalla parani tuotannon tekniikka, rauta-aura ja muut rautaiset työkalut tulivat laajemmalti käyttöön. Syntyi uusia peltoviljelyn aloja, viininviljely ja viininvalmistus sekä kasvitarhanhoito kehittyivät huomattavasti. Edistyi karjanhoito ja varsinkin hevoshoido, joka oli yhteydessä feodaalien sotapalvelukseen.

Vähitellen kehittyivät täydellisemmiksi käsityöläisten työkalut ja raaka-aineen muokkausmenetelmät. Aikaisemmat käsityöammatit alkoivat erikoistua. XVI—XVII vuosisadoilla levisi Eurooppaan polkurukki. Vuonna 1600 keksittiin nauhakangaspuut.

Raudansulatuksen ja muokkauksen parantamisella oli ratkaiseva merkitys työkalujen kehitykselle. Alussa valmistettiin rautaa hyvin alkeellisella tavalla. XIV vuosisadalla alettiin soveltaa vesiratasta paljepuhallinten ja malmin hienontamiseen tarvittavien raskaiden moukareiden käyttövoimana. Vedon

lisääntytyä uuneissa alettiin saada taottavan massan asemesta sulaa massaa — takkirautaa. Kun ruuti otettiin käyttöön sodankäynnissä ja ilmaantui tykistö (XIV vuosisadalla), tarvittiin paljon metallia tykinkuuliin; XV vuosisadan alussa niitä alettiin valaa takkiraudasta. Yhä enemmän tarvittiin metallia maatalous- ja muiden työkalujen valmistukseen. XV vuosisadan ensi puoliskolla ilmaantuivat ensimmäiset masuunit. Kompassin keksiminen edisti laivallikenteen ja merenkulun jatkuvaa kehitystä. Kirjapainotaidon keksimisellä ja leviämällä oli suuri merkitys.

Kiinassa saavuttivat tuotantovoimat ja kulttuuri jo VI—XI vuosisadoilla huomattavan kehityksen ollen monessa suhteessa edellä senaikaisesta Euroopasta. Kiinalaiset keksivät ensimmäisinä kompassin, raudin, paperin ja kirjapainotaidon yksinkertaisimmassa muodossaan.

Feodaalisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys törmäsi yhä enemmän feodaalisten tuotantosuhteiden ahtaita puitteita vastaan. Feodaalisen riiston ikeen alaisena talonpoikaisto ei kyennyt lisäämään edelleen maataloustuotteiden tuotantoa. Talonpoikien epävapaan työn tuottavuus oli erittäin alhainen. Kaupungeissa käsityöläisen työn tuottavuuden kasvu törmäsi ammattikuntasääntöjen luomiin esteisiin. Feodaaliselle järjestelmälle oli luonteenomaista tuotannon kehityksen hidas vauhti, kangistuneisuus, perintätapojen valta.

Feodaalisen yhteiskunnan puitteissa kasvaneet tuotantovoimat joutuivat ristiriitaan feodaalisten tuotantosuhteiden kanssa. Laki siitä, että tuotantosuhteiden on vastattava tuotantovoimien luonnetta, vaati siirtymistä feodalismista kapitalismiin.

Kapitalistisen tuotannon synty feodaalisen järjestelmän uuneissa. Kauppapääoman merkitys. Feodalismien aikakaudella kehittyi vähitellen tavarantuotanto. Kaupunkien käsityöt laajenivat ja talonpoikaistalouden tuotteita joutui yhä enemmän vaihdon piiriin.

Yksityisomistukseen ja henkilökohtaiseen työhön perustuvaa pienten käsityöläisten ja talonpoikien tuotantoa, joka valmistaa tuotteita vaihtoa varten, sanotaan *yksinkertaiseksi tavarantuotannoksi*.

Kuten jo on sanottu, vaihtoa varten valmistettu tuote on tavaraa. Eri tavarantuottajat kuluttavat erilaisen työmäärän yhtäläisten tavaroiden valmistukseen. Tämä johtuu erilaisista olosuhteista, joissa heidän on työskenneltävä: tavarantuottajat, joilla on käytettävissään täydellisemmät työkalut, kuluttavat saman tavarantuottamiseen vähemmän työtä toisiin tavarantuottajiin verraten. Työkalujen erilaisuuden ohella on merkitystä myöskin eroavaisuuksilla työntekijän voimissa, näppäryydessä, taidossa jne. Mutta markkinat eivät välitä siitä, millaisissa olosuhteissa ja millaisilla työkaluilla tämä tai tuo tavara on tuotettu. Markkinoilla maksetaan yhtäläisistä tavaroista sama

rahasumma, katsomatta niihin yksilöllisiin työoloihin, joissa ne on tuotettu.

Tämän vuoksi tavarantuottajat, joiden yksilöllinen työnkulutus huonompien tuotantoehtoien vuoksi on keskinkertaista suurempi, korvaavat tavaroidensa myynissä vain osan tästä kulutuksesta ja joutuvat taloudelliseen häviöön. Päinvastoin, ne tavarantuottajat, joiden yksilöllinen työnkulutus parempien tuotantoehtoien vuoksi on keskinkertaista pienempi, ovat tavarointaan myydessään edullisessa asemassa ja rikastuvat. Tapahtuu pienten tavarantuottajien jakautumista erilaisiin kerroksiin: enemmistö heistä köyhtyy yhä enemmän, mutta pieni osa rikastuu.

Suurena esteenä tavarantuotannon kehityksen tiellä oli valtiollinen pirstoutuneisuus feodalismien vallitessa. Feodaaliherrat määräsivät mielivaltaisesti tullimaksuja tuontitavaroille, ottivat veroa alueittensa kautta kulkemisesta ja loivat sillä tavoin vakavia esteitä kaupan kehitykselle. Kaupan ja yleensä yhteiskunnan taloudellisen kehityksen tarpeet tekivät välttämättömäksi feodaalisen pirstoutuneisuuden lopettamisen. Käsityö- ja maataloustuotannon kasvu sekä yhteiskunnallisen työnjaon kehitys kaupungin ja maaseudun välillä johtivat maan eri seutujen välisten taloudellisten yhteyksien voimistumiseen, *kansallisten markkinain* muodostumiseen. Kansallisten markkinain muodostuminen loi taloudelliset edellytykset valtiovallan keskitykselle. Syntyvän kaupunkilaisporvariston edut vaativat feodaalisten raja-aitojen poistamista, ja se kannatti keskitetyn valtion luomista.

Nojautuen laajempaan, ylimystöön kuulumattomaan aatelistilanherrojen kerrokseen, „vasalliensa vasalleihin”, ja myös nouseviin kaupunkeihin, kuninkaat antoivat feodaaliylimystölle ratkaisevia iskuja ja lujittivat valtaansa. Heistä ei tullut ainoastaan nimellisiä, vaan myös todellisia valtiaita valtiossa. Muodostui suuria kansallisvaltioita itsevaltaisten monarkiaien muodossa. Feodaalisen pirstoutuneisuuden voittaminen ja keskitetyn valtiovallan luominen edisti kapitalististen suhteiden syntyä ja kehitystä.

Suuri merkitys kapitalistisen talousmuodon syntymiselle oli niin ikään *maailmanmarkkinain* muodostumisella.

XV vuosisadan toisella puoliskolla turkkilaiset valtasivat Konstantinopolin ja koko Välimeren itäosan. Tärkein väylä, jota myöten kauppatiet Länsi-Euroopan ja Idän välillä olivat kulkeneet, oli katkaistu. Etsiessään meritietä Intiaan Kolumbus löysi vuonna 1492 Amerikan, ja vuonna 1498 Vasco da Gama, purjehtiessaan Afrikan ympäri, löysi meritien Intiaan.

Näiden löytöjen tuloksena Euroopan kaupan painopiste siirtyi Välimereltä Atlantin valtamerelle, pääosa kaupankäynnissä siirtyi Alankomaille, Englannille ja Ranskalle. Venäjä esitti huomattavaa osaa Euroopan kaupassa.

Maailmankaupan ja maailmanmarkkinain ilmaannuttua ei käsityöjärjestelmä enää pystynyt tyydyttämään kasvanutta

tavarain kysyntää. Tämä joudutti siirtymistä pienestä käsityötuotannosta palkkatyöläisten riistoon perustuvaan suureen *kapitalistiseen tuotantoon*.

Ammattikunnat pystyivät rajoittamaan kilpailua ja käsityöläisten jakautumista erilaisiksi kerroksiksi niin kauan kuin tavarantuotanto oli heikosti kehittyntä. Vaihdon kehittyessä kilpailu kävi yhä ankarammaksi. Laajempia markkinoita varten työskennelleet mestarit saivat ammattikuntarajoitukset osaksi peruutetuiksi, osaksi yksinkertaisesti kiersivät ne. He pidensivät kisällien ja oppipoikien työpäivää, lisäsivät heidän lukumääräänsä ja käyttivät tuottavampia työmenetelmiä. Rikkaimmat mestarit muuttuivat vähitellen kapitalisteiksi, köyhät mestarit, oppijat ja kisällit palkkatyöläisiksi.

Kauppapääoma, hajoittamalla luontoistaloutta, myötävaikutti kapitalistisen tuotannon syntyyn. Kauppias esiintyi aluksi välittäjänä pientuottajien — käsityöläisten ja talonpoikien — tavaroiden vaihdossa ja feodaaliherrojen myydessä osan anastamaansa lisätuotetta. Sittemmin kauppias alkoi säännöllisesti ostella pientuottajilta näiden valmistamia tavaroita ja sitten myi ne jälleen laajemmilla markkinoilla. Kauppiaasta tuli *ylösostaja*. Ylösostaja lainasi köyhtyneille mestareille rahaa, raaka-aineita ja työmateriaaleja ehdolla, että hänelle myytiin valmiit tuotteet ennakkolta määrättyyn alhaiseen hintaan.

Vähitellen oli sellaiseen riippuvaisuuteen rikkaasta ylösostajasta joutunut paljon köyhtyneitä mestareita. Ylösostaja jakoi heille raaka-aineita, esimerkiksi kehruksia niiden jalostamiseksi tietyistä maksusta kankaaksi, ja hänestä tuli siten *kustantaja*.

Käsityöläisen kurjistuminen johti siihen, että ylösostaja ei varustanut häntä enää ainoastaan raaka-aineilla, vaan myöskin työkaluilla. Niin käsityöläinen menetti viimeisenkin häivän itsenäisestä olemassaolostaan ja muuttui lopullisesti palkkatyöläiseksi, ja ylösostajasta tuli teollisuuskapitalisti.

Kapitalistin työhuoneeseen kootut eilispäivän käsityöläiset tekivät yhtäläistä työtä. Pian kuitenkin selvisi, että joillekin heistä onnistuivat paremmin eräät työnvaiheet, toisille toisenlaiset. Tämän vuoksi oli edullisempaa antaa kunkin tehtäväksi juuri se osa työstä, jossa hän oli taitavin. Tällä tavoin työhuoneissa, joissa oli enemmän tai vähemmän huomattava määrä työntekijöitä, tuli vähitellen käytäntöön *työnjako*.

Kapitalistisia yrityksiä, missä käytetään palkkatyöläisiä, jotka tekevät työtä käsin työnjaon pohjalla, nimitetään *manufaktuureiksi* ¹.

Feodaalisten suhteiden hajoamisprosessi oli käynnissä myös maaseudulla. Tavarantuotannon kehityksen mukana kasvoi

¹ Sana „manufaktuuri” merkitsee kirjaimellisesti käsityötä.

rahan valta. Feodaaliset maaorjuuttajat vaihtoivat talonpoikien luontoisrasitukset rahaveroksi. Talonpoikien piti myydä työnsä tuotteet ja maksaa saamansa rahat feodaaliherroille. Talonpojat alkoivat kärsiä alituista rahanpuutetta. Ylösostajat ja koronkiskurit käyttivät tätä hyväkseen talonpoikien orjuuttamiseksi. Feodaalinen sorto lisääntyi, maaorjien asema huononi.

Rahasuhteiden kehitys antoi voimakkaan sysäyksen *talonpoikaiston differentioitumiselle*, ts. sen jakautumiselle erilaisiksi sosiaalisiksi ryhmiiksi. Talonpoikaiston valtava enemmistö kurjistui, se oli ylivoimaisen työn näännyttämä ja joutui taloudelliseen häviötilaan. Tämän ohella alkoi maaseudulle ilmaantua maalaispohattoja, — kylänylkyreitä —, jotka riistivät kyläläisiään orjuuttavilla lainoilla, ostelemalla heiltä polkuhintaan maataloustuotteita, karjaa ja kalustoa.

Näin siis feodaalisen järjestelmän uumenissa syntyi kapitalistinen tuotanto. Kehittyi ristiriita toisaalta nopeasti kehittyvän kapitalistisen talousmuodon ja toisaalta feodalismien taloudellisen ja poliittisen järjestelmän välillä. Tämä ristiriita voitiin ratkaista ainoastaan vallankumouksen kautta.

Maaorjatalonpoikien kapinat. Porvarilliset vallankumoukset. Feodaalisen järjestelmän perikato. Talonpoikaiston taistelu feodaalitalanherroja vastaan oli käynnissä koko feodalismien aikakauden kestäessä, mutta erikoisen kärkeväksi se tuli tämän aikakauden loppupuolella.

Ranskassa käytiin XIV vuosisadalla talonpoikaissotaa, joka on jäänyt historiaan nimellä „Jacquerie”. *Englannissa* puhkesi XIV vuosisadan lopulla Wat Tylerin johtama talonpoikaiskapina, joka käsitti suuren osan maata. *Saksassa* riehui XVI vuosisadan alussa talonpoikaissota, jota kaupunkien alimmat kansankerrokset tukivat. Kapinallisten johtajana oli Thomas Münzer.

Talonpoikaissotien kulussa Englannissa, Tšekiassa ja Saksassa saivat kapinallisten tunnukset yhä jyrkemmän sävyn. Maaseudun ja kaupunkien riistettyjen joukkojen pyrkimys tasa-arvoon ilmeni vaatimuksessa *omaisuuden yhteisyydestä*.

Se oli pyrkimystä tasa-arvoon kulutuksen alalla. Vaikka omaisuuden yhteistämiskaatus ei ollutkaan toteutettavissa, oli sillä kuitenkin tuona historiallisena kautena vallankumouksellinen merkitys, sillä se nostatti joukkoja taisteluun feodaalista sortoa vastaan.

Venäjällä olivat erikoisen suuria XVII vuosisadalla Iivana Bolotnikovin, Stepan Razinin ja XVIII vuosisadalla Jemeljan Pugatševin johtamat talonpoikaissodat. Kapinalliset talonpojat pyrkivät maaorjuuden lakkauttamiseen, tilanherrojen ja valtion maiden luovuttamiseen heille ja tilanherrojen vallan lopettamiseen. Feodaalis-maaorjuudellisen talousjärjestelmän kriisin kärjistyminen XIX vuosisadan 50-luvulla ilmeni laajana talonpoikaiskapinaaaltona vuoden 1861 uudistuksen edellä.

Mitoiltaan valtavia talonpoikaissotia ja -kapinoita käytiin satojen vuosien varrella *Kiinassa*. Taipingien kapinaan Tsing-suvun hallituskaudella (XIX vuosisadan keskivaiheilla) osallistui monimiljoonaisia talonpoikaismjoukkoja. Kapinalliset valtasivat Kiinan vanhan pääkaupungin Nankingin. Taipingien maalaki julisti tasa-arvoisuutta maan ja muun omaisuuden käytössä. Taipingien valtiojärjestelmässä monarkia ja talonpoikaismokratia

punoutuivat omalaatuisella tavalla toisiinsa, mikä on ominaista muidenkin maiden talonpoikaisliikkeille.

Feodaalisen aikakauden loppuvaiheilla esiintyi kaksi etevää varhaista utopistisocialistia — englantilainen *Thomas More*, joka kirjoitti kirjan „Utopia” (XVI vuosisata) ja italialainen *Tommaso Campanella*, jonka kirjan nimi on „Auringon kaupunki” (XVII vuosisata). Nähdessään aikansa yhteiskunnan kasvavan eriarvoisuuden ja ristiriidat nämä ajattelijat esittivät omalaatuisessa muodossa käsityksensä yhteiskunnallisten onnettomuuksien syistä. He antoivat kuvauksen mielestään ihanteellisesta yhteiskunnallisesta järjestyksestä, jonka vallitessa nämä onnettomuudet tulevat poistetuiksi.

Näiden utopistien kirjoissa kuvaillaan yksityisomistuksesta ja kaikista siihen liittyvistä paheista vapaata yhteiskuntajärjestelmää. Tässä yhteiskunnassa tekee jokainen niin käsitöitä kuin maanviljelystöitäkin. Kaikki asukkaat työskentelevät kuusi ja jopa vain neljäkin tuntia päivässä, ja heidän työnsä hedelmät riittävät tyydyttämään täydellisesti kaikki tarpeet. Tuotteet jaetaan tarpeiden mukaan. Lasten kasvatus on yhteiskunnallinen asia.

Moren ja Campanellan teokset esittivät edistyksellistä osaa yhteiskunnallisen ajattelun kehityksessä. Ne sisälsivät aatteita, jotka olivat huomattavasti sen ajan yhteiskunnan kehityksen edellä. Mutta More ja Campanella eivät tunteneet yhteiskunnallisen kehityksen lakeja, heidän aatteensa eivät olleet toteutettavissa, ne olivat utooppista. Siihen aikaan ei voitu hävittää yhteiskunnallista eriarvoisuutta: tuotantovoimien taso vaati siirtymään feodaalisesta riistosta kapitalistiseen.

Talonpoikaiskapinoiden vallankumouksellinen merkitys oli siinä, että ne järkyttivät feodalismien perustuksia ja johtivat loppujen lopuksi maaorjuuden lakkauttamiseen.

Siirtyminen feodalismista kapitalismiin Länsi-Euroopan maissa tapahtui *porvarillisten vallankumousten* kautta. Feodalismien kukistamiseksi käytävän taistelun johtoon astui porvaristo. Nouseva porvaristo käytti hyväkseen talonpoikien taistelua tilanherroja vastaan jouduttaakseen feodaalisen järjestelmän perikatoa, korvatakseen maaorjuudellisen riiston kapitalistisella riistolla ja ottaakseen vallan käsiinsä. Porvarillisissa vallankumouksissa talonpojat olivat taistelijain perusjoukkona taistelussa feodalismia vastaan. Niin oli ensimmäisessä porvarillisessa vallankumouksessa Alankomaissa XVI vuosisadalla. Niin oli Englannin vallankumouksessa XVII vuosisadalla. Niin oli porvarillisessa vallankumouksessa Ranskassa XVIII vuosisadan lopulla.

Noustuaan talonpoikaiston harteilla valtaan porvaristo käytti hyväkseen talonpoikaiston vallankumouksellisen taistelun hedelmät. Talonpojat olivat voimakkaita vihassaan sortajia kohtaan. Mutta talonpoikaiskapinat olivat luonteeltaan vaistonvaraisia. Talonpoikaisto pienten yksityisomistajien luokkana oli hajanainen eikä se voinut luoda selvää ohjelmaa eikä lujaa, eheää järjestöä taistelua varten. Talonpoikaiskapinat voivat johtaa menestykseen vain siinä tapauksessa, jos ne yhdistyvät työväenliikkeeseen ja jos työläiset johtavat talonpoikaiskapinoita. Mutta XVII ja XVIII vuosisatojen porvarillisten vallankumousten kaudella työväenluokka oli vielä heikko, vähälukuinen ja järjestymätön.

Feodaalisen yhteiskunnan uumenissa kypsyi enemmän tai vähemmän valmiita kapitalistisen talouden muotoja, kehittyi uusi riistäjäluokka — kapitalistiluokka — ja sen ohella ilmaantui joukoittain tuotannonvälineitä vailla olevia ihmisiä — proletaareja.

Porvarilliset vallankumoukset tekivät lopun feodaalisesta järjestelmästä ja pystyttivät kapitalismin herruuden.

A. Esimonopolistinen kapitalismi

III LUKU

TAVARANTUOTANTO.

KAPITALISTISEN TUOTANTOTAVAN SYNTY

Tavarantuotanto kapitalismin synnyn lähtökohtana. Kapitalistinen tuotantotapa, joka tuli feodaalisen tuotantotavan tilalle, perustuu kapitalistiluokan harjoittamaan palkkatyöläisten luokan riistoon. Kapitalistisen tuotantotavan olemuksen ymmärtämiseksi on ennen kaikkea otettava huomioon, että kapitalistinen järjestelmä perustuu tavarantuotantoon.

Tavarantuotantoa, kuten edellä jo kävi selville, oli olemassa jo orjanomistusjärjestelmän ja feodalismin aikana. Feodalismin hajoamisen kaudella yksinkertainen tavarantuotanto muodosti perustan kapitalistisen tuotannon synnylle.

Yksinkertainen tavarantuotanto edellyttää ensinnäkin yhteiskunnallista työnjakoa, jonka vallitessa yksityiset tuottajat specialisoituvat valmistamaan määrättyjä tuotteita, ja toiseksi tuotannonvälineiden ja työn tuotteiden yksityisomistusta.

Käsityöläisten ja talonpoikien yksinkertainen tavarantuotanto eroaa kapitalistisesta siinä, että se perustuu tavarantuottajan henkilökohtaiseen työhön. Samalla se on pohjaltaan *samantyyppinen* kapitalistisen tuotannon kanssa, koska se nojautuu tuotannonvälineiden yksityisomistukseen. Yksityisomistus synnyttää väistämättä tavarantuottajien välillä kilpailusta, joka johtaa vähemmistön rikastumiseen ja saattaa enemmistön taloudelliseen häviöön. Sen vuoksi pientavarantuotanto on kapitalististen suhteiden synnyn ja kehityksen lähtökohtana.

Kapitalismin aikana tavarantuotanto saa hallitsevan, yleisen luonteen. Tavaroiden vaihto, kirjoitti Lenin, on „porvarillisen (tavara-) yhteiskunnan kaikkein yksinkertaisin, tavallisin,

perustavin, kaikkein joukkoluontoisin, kaikkein jokapäiväisin, miljardeja kertoja tavattava *suhde*¹.

Tavara ja sen ominaisuudet. Tavarassa olennoituneen työn kaksinainen luonne. Tavara on esine, joka ensinnäkin tyydyttää jonkinlaista ihmisen tarvetta ja toiseksi ei ole valmistettu omaa kulutusta, vaan myyntiä varten.

Esineen hyödyllisyys, ne sen ominaisuudet, joiden ansiosta se voi tyydyttää ihmisten jonkin tarpeen, tekevät esineen *käyttöarvoksi*. Käyttöarvo voi joko tyydyttää välittömästi ihmisen henkilökohtaisen tarpeen tai olla aineellisten hyödykkeiden tuotannon välineenä. Esimerkiksi leipä tyydyttää ravinnontarpeen, kangas vaatetustarpeen; kangaspuiden käyttöarvo on siinä, että niiden avulla valmistetaan kangasta. Historiallisen kehityksen kulussa ihminen keksii yhä uusia esineiden hyödyllisiä ominaisuuksia ja niiden käyttötapoja.

Käyttöarvo on monilla esineillä, jotka eivät lainkaan ole ihmistyön luomia, kuten esimerkiksi lähdevedellä ja villinä kasvavien puiden hedelmillä. Mutta ei jokainen käyttöarvon omaava esine ole tavaraa. Voidakseen tulla tavaraksi täytyy esineen olla myyntiä varten tuotettu työn tuote.

Käyttöarvo on rikkauten aineellisena sisältönä, olkoonpa sen yhteiskunnallinen muoto millainen hyvänsä. Tavarataloudessa käyttöarvo on tavaran vaihtoarvon edustaja. *Vaihtoarvo* esiintyy ennen kaikkea *määrällisenä suhteena*, jossa toisenlaatuiset käyttöarvot vaihdetaan toisenlaatuisiin käyttöarvoihin. Esimerkiksi yksi kirves vaihdetaan 20 kilogrammaan jyviä. Tässä vaihdettavien tavaroiden määrällisessä suhteessa onkin ilmaistu niiden vaihtoarvo. Tietyn suuruiset tavaramäärät rinnastetaan keskenään, niillä on siis yhteinen perusta. Tänä perustana ei voi olla mikään tavaroiden fyysillisistä ominaisuuksista — niiden paino, tilavuus, muoto tms. Tavaroiden luonnolliset ominaisuudet määräävät niiden hyödyllisyyden, käyttöarvon. Vaihdon välttämättömänä ehtona on vaihdettavien tavaroiden käyttöarvojen erilaisuus. Ei kukaan rupea vaihtamaan samanlaatuisia tavaroita, sanokaamme vehnää vehnään tai sokeria sokeriin.

Mutta erilaisten tavaroiden käyttöarvot, laadullisesti toisistaan eroavina, eivät ole määrällisesti yhteismittaisia. Erilaisilla tavaroilla on ainoastaan yksi yhteinen ominaisuus, joka tekee ne keskenään verrattaviksi vaihdossa, nimittäin se, että ne ovat *työn tuotteita*. Kahden vaihdettavan tavaran yhdenvertaisuuden perustana on niiden tuottamiseen kulutettu yhteiskunnallinen työ. Kun tavarantuottaja vie kirveen markkinoille vaihdettavaksi, niin hänelle selviää, että hänen kirveestään annetaan 20 kilogrammaa jyviä. Se merkitsee, että kirves maksaa yhtä paljon yhteiskunnallista työtä kuin 20 kilogrammaa jyviä. *Arvo*

¹ V. I. Lenin, Kysymykseen dialektiikasta, Teokset, 36. osa, s. 325.

on tavarassa olennoitunutta tavarantuottajien yhteiskunnallista työtä.

Sen, että tavaroiden arvo olennoi niiden tuottamiseen kulutetun yhteiskunnallisen työn, vahvistavat yleisesti tunnetut tosiasiat. Aineellisilla hyödykkeillä, jotka sellaisinaan ovat hyödyllisiä, mutta eivät vaadi työn kuluttamista, ei ole myöskään arvoa, kuten esimerkiksi ilmalla. Suurta työmäärää vaativilla aineellisilla hyödykkeillä, kuten esimerkiksi kullalla ja timanteilla, on suuri arvo. Monet ennen kalliit tavarat ovat huomattavasti halvenneet sen jälkeen, kun tekniikan kehitys on vähentänyt niiden tuottamiseen välttämätöntä työn määrää. Muutokset tavaroiden tuottamiseen kulutetussa työssä vaikuttavat tavallisesti myös vaihdettavien tavaroiden määräsuhteeseen, toisin sanoen niiden vaihtoarvoon. Siis tavarain vaihtoarvo on tavarain arvon ilmenemismuoto.

Tavaroiden vaihdon takana piilee niiden ihmisten välinen yhteiskunnallinen työnjako, jotka ovat niiden tavaroiden omistajat. Rinnastaessaan erilaisia tavaroita keskenään tavarantuottajat rinnastavat siten erilaatuiset työnsä keskenään, joutuvat määrätynlaisiin suhteisiin keskenään. Nämä suhteet muodostuvat ihmisten tuotannollisen toiminnan kulussa ja tulevat näkyviin tavaroiden vaihdossa. Näin ollen arvossa on ilmaistu tavarantuottajien väliset tuotantosuhteet.

Tavaralla on *kaksinainen* luonne: toisaalta se on käyttöarvo ja toisaalta arvo. Tavarain kaksinainen luonne johtuu tavarassa olennoituneen *työn kaksinaisesta luonteesta*. Työn lajit ovat yhtä moninaisia kuin tuotettavat käyttöarvotkin. Puusepän työ eroaa laadullisesti vaatturin, suutarin yms. työstä. Eri lajiset työt eroavat toisistaan tarkoituksensa, menetelmiensä, työkalujensa ja lopuksi tulostensa puolesta. Puuseppä työskentelee kirveellä, sahalla, höylällä ja valmistaa tuotteita puusta: pöytiä, tuoleja ja kaappeja; vaatturi valmistaa pukimia ompelukoneella, saksilla ja neulalla. Näin ollen jokaisessa käyttöarvossa on olennoitunut määrätyn lajista työtä: pöydässä puusepän työtä, puvussa vaatturin työtä, jalkineissa suutarin työtä jne. Tietyissä muodossa kulutettu työ on *konkreettista työtä*. Konkreettinen työ luo tavarain käyttöarvon.

Vaihdossa verrataan toisiinsa ja rinnastetaan keskenään mitä erilaisimpia, erilaatuisen konkreettisen työn luomia tavaroita. Erilaatuisten konkreettisten töiden takana piilee siis jotain yhteistä, joka on ominaista kaikelle työlle. Niin puusepän kuin vaatturinkin työ, näiden työlajien laadullisesta erilaisuudesta huolimatta, on ihmisen aivojen, hermojen, lihasten jne. tuottavaa kulutusta ja on siinä mielessä samanlaista ihmistyötä, työtä yleensä. Tavarantuottajain työ, joka esiintyy ihmistyövoiman kulutuksena yleensä sen konkreettisista muodoista riippumatta, on *abstraktista työtä*. Abstraktinen työ muodostaa tavarain arvon.

Abstraktinen ja konkreettinen työ ovat tavaramassa olennoituneen työn kaksi puolta. „Kaikki työ on toisaalta ihmistyövoiman käyttämistä fysiologisessa mielessä ja tällaisena yhtäläisenä inhimillisenä eli abstraktisesti inhimillisenä työnä se luo tavara-arvoa. Kaikki työ on myöskin toiselta puolen ihmistyövoiman kuluttamista erityisessä tarkoituksellisessa muodossa ja tällaisena konkreettisena hyödyllisenä työnä tuottaa se käyttöarvoja”¹.

Yhteiskunnassa, jossa vallitsee tuotannonvälineiden yksityisomistus, tavaramassa olennoituvan työn kaksinainen luonne heijastaa tavarantuottajien *yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välistä ristiriitaa*. Tuotannonvälineiden yksityisomistus *erottaa* ihmisiä, tekee erillisen tavarantuottajan työn hänen *yksityisasiakseen*. Jokainen tavarantuottaja harjoittaa talouttaan eristettynä toisista. Erillisten työntekijäin työtä ei ole sopeutettu eikä sidottu keskenään koko yhteiskunnan mitassa. Mutta toisaalta yhteiskunnallinen työnjako merkitsee, että toisiaan varten työskentelevien tuottajien kesken on olemassa *kaikinpuolinen yhteys*. Mitä pitemmälle työ on yhteiskunnassa jaettu, sitä suurempi on erillisten tuottajien valmistamien tuotteiden erilaisuus ja sitä laajempi on heidän keskinäinen riippuvaisuutensa toisistaan. Siten erillisen tavarantuottajan työ on olemukseltaan *yhteiskunnallista* työtä, se muodostaa osan koko yhteiskunnan työstä. Tavarat, jotka ovat yksityisen konkreettisen työn erilaisen lajien tuotetta, ovat samalla yleensä ihmistyön, abstraktisen työn tuotteita.

Tavarantuotannon ristiriita on niin ollen siinä, että tavarantuottajien työllä, joka välittömästi on heidän yksityisasiansa, on samaan aikaan yhteiskunnallinen luonne. Tavarantuottajien erilläänolon takia heidän työnsä yhteiskunnallinen luonne pysyy tuotantoprosessissa salassa. Erillinen tavarantuottaja luo konkreettisella työllään käyttöarvoja tuntematta yhteiskunnan todellista tarvetta. Tavarantuottajan työn yhteiskunnallinen luonne tulee ilmi vasta vaihtoprosessissa, kun tavara joutuu markkinoille ja vaihdetaan toiseen tavarahan. Vasta vaihtoprosessissa käy ilmi, onko jonkun tavarantuottajan työ välttämätön yhteiskunnalle ja saako se yhteiskunnallisen tunnustuksen.

Abstraktinen työ, joka muodostaa tavarahan arvon, on historiallinen kategoria, se on ainoastaan tavarataloudelle ominainen yhteiskunnallisen työn erikoistunut muoto. Luontoistaloudessa ihmiset eivät valmista tuotteita vaihtoa, vaan omaa kulutusta varten, jonka tähden heidän työnsä yhteiskunnallinen luonnekin esiintyy välittömästi sen konkreettisessa muodossa. Esimerkiksi kun feodaali peri maaorjatalonpojilta työllämaksutai tuotekoron muodossa esiintyvän lisätuotteen, anasti hän

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 53 (suom. 1957, s. 77).

näiden työtä välittömästi työrasitusten tai määrättyjen tuotteiden muodossa. Niissä oloissa yhteiskunnallinen työ ei saanut abstraktisen työn muotoa. Tavarantuotannossa ei tuotteita valmisteta omaa kulutusta, vaan myyntiä varten. Työn yhteiskunnallinen luonne käy tällöin ilmi rinnastettaessa tavaroita keskenään ja tuo rinnastaminen tapahtuu pelkistämällä työn konkreettiset lajit abstraktiseksi työksi, joka muodostaa tavararvon. Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen herruuden oloissa tämä prosessi tapahtuu luonnonvoimaisesti, ilman mitään yleistä suunnitelmaa, tavarantuottajien selän takana.

Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika. Yksinkertainen ja yhdistetty työ. Tavararvon *suuruuden* määrää työaika. Mitä enemmän aikaa vaaditaan kyseisen tavarantuottamiseen, sitä suurempi on sen arvo. Tunnettua on, että erilliset tavarantuottajat työskentelevät erilaisissa olosuhteissa ja kuluttavat samanaisten tavaroiden tuottamiseen eri pitkän työajan. Merkitseekö tämä sitä, että kuta laiskempi työntekijä on, kuta epäedullisemmissä olosuhteissa hän työskentelee, sitä suurempi on hänen tuottamansa tavararvo? Ei, ei merkitse. Tavararvon suuruutta ei määrää erillisen tavarantuottajan tavarantuottamiseen käyttämä yksilöllinen työaika, vaan yhteiskunnallisesti välttämätön työaika.

Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika on se aika, joka vaaditaan jonkin tavarantuottamiseen keskinäisten yhteiskunnallisten tuotantoehtojen vallitessa, toisin sanoen keskinäisellä teknillisellä tasolla, keskinäisellä työtaidolla ja voimaperäisyydellä. Se vastaa niitä tuotantoehtoja, joiden vallitessa luodaan kyseisen lajin tavaroiden suurin määrä. Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika muuttuu työn tuottavuuden kohoamisen johdosta.

Työn tuottavuus ilmenee työaikayksikössä valmistettujen tuotteiden paljoutena. Työn tuottavuus kasvaa tuotantokaluston parantamisen tai entistä täydellisemmän käyttämisen, tieteen kehityksen, työntekijäin taitavuuden lisääntymisen, työn rationalisoinnin ja muiden tuotantoprosessissa tapahtuneiden parannusten johdosta. Työn tuottavuus riippuu suuremmissa tai pienemmissä määrässä myös luonnonehdoista. Mitä suurempi on työn tuottavuus, sitä vähemmän aikaa tarvitaan kyseisen tavarantuottamiseen ja sitä pienempi on tuon tavarantuottamisen arvo.

Työn voimaperäisyys määritellään aikayksikössä kulutetun työn paljoudella. Työn voimaperäisyyden kohoaminen merkitsee työn kulutuksen suurenemista yhden ja saman aikajakson kuluessa. Voimaperäisempi työ olennoituu suuremmissa tuotemäärässä ja luo aikayksikössä enemmän arvoa kuin vähemmän voimaperäinen työ.

Tavaroiden tuottamiseen osallistuu ammattitaidoltaan erilaisia työntekijöitä. Sellaisen työntekijän työ, joka ei ole saanut mitään erikoisoppia, on *yksinkertaista* työtä. Työ, joka vaatii erikoisoppia, on *yhdistettyä* eli *ammattityötä*.

Yksinkertaiseen työhön verrattuna yhdistetty työ luo aika-yksikössä suuremman arvopaljouden. Yhdistetty työ saa *kerrotun* yksinkertaisen työn merkityksen; tunti yhdistettyä työtä on yhtä kuin muutama tunti yksinkertaista työtä. Yksityisomistukseen perustuvassa tavarantuotannossa tapahtuu yhdistetyn työn kaikkien lajien pelkistäminen yksinkertaiseksi työksi luonnonvoimaisesti. Tavararvon suuruus määräytyy yksinkertaisen työn yhteiskunnallisesti välttämättömän määrän mukaan.

Arvomuotojen kehitys. Rahan olemus. Tavararvon luo työ tuotantoprosessissa, mutta se voi ilmetä ainoastaan rinnastettaessa tavaroita toisiinsa vaihtoprosessissa, toisin sanoen vaihtoarvon välityksellä.

Yksinkertaisin arvomuoto on toisen tavararvon ilmaiseminen toisessa tavarassa: esimerkiksi yksi kirves = 20 kilogrammaa jyvää. Tarkastakaamme tätä muotoa.

Tässä on kirveen arvo ilmaistu jyvissä. Jyvät esiintyvät kirveen arvon ilmaisuvälineenä. Kirveen arvon ilmaiseminen jyvien käyttöarvossa on mahdollista ainoastaan siksi, että jyvien tuottamiseen, samoin kuin kirveenkin tuottamiseen, on käytetty työtä. Tavaroiden samanarvoisuuden takana piilee niiden tuottamiseen käytetyn työn samanarvoisuus. Tavara, joka ilmaisee arvonsa toisessa tavarassa (esimerkissämme kirves), on *suhteellisessa* arvomuodossa. Tavara, jonka käyttöarvo toimii toisen tavararvon ilmaisuvälineenä (esimerkissämme jyvät), on *vastike-* eli *ekvivalenttimuodossa*. Jyvät ovat toisen tavararvon, kirveen vastikkeena (ekvivalenttina). Toisen tavararvon, jyvien, käyttöarvo tulee niin ollen toisen tavararvon, kirveen, arvon ilmaisumuodoksi.

Aluksi vaihto, joka syntyi jo alkukantaisessa yhteiskunnassa, oli luonteeltaan satunnaista ja tapahtui toisen tuotteen välittömänä vaihtamisena toiseen. Vaihdon tätä kehitysvaihetta vastaa *yksinkertainen* eli *tilapäinen* arvomuoto:

1 kirves = 20 kilogrammaa jyvää.

Yksinkertaisen arvomuodon vallitessa kirveen arvo voidaan ilmaista ainoastaan yhden tavararvon, tässä tapauksessa jyvien, käyttöarvossa.

Ensimmäisen suuren yhteiskunnallisen työnjaon — paimentolaisheimojen erkaantumisen yleisestä heimojoukosta — tapahtua vaihto tulee säännöllisemmäksi. Eräät heimot, esimerkiksi karjaa hoitavat, alkavat tuottaa karjatalousylijäämiä, joilla ne vaihtavat itseltään puuttuvia maatalous- tai käsityötuotteita. Tätä vaihdon kehitystapaa vastaa *kokonais-* eli *kehkeytynyt*

arvomuoto. Vaihtoon ei osallistu enää vain kaksi, vaan koko joukko tavaroita:

$$1 \text{ lammas} \left\{ \begin{array}{l} = 40 \text{ kilogrammaa jyviä} \\ \text{tai} \\ = 20 \text{ metriä liinakangasta} \\ \text{tai} \\ = 2 \text{ kirvestä} \\ \text{tai} \\ = 3 \text{ grammaa kultaa} \\ \text{jne.} \end{array} \right.$$

Tässä tavaran arvo saa ilmaisunsa ei yhden, vaan monien vastikkeena toimivien tavaroiden käyttöarvossa. Samalla määrälliset suhteet, joissa tavarat vaihdetaan, saavat vakinaiseman luonteen. Kuitenkin tällä asteella säilyy vielä tavaran vaihto välittömästi toiseen tavararaan.

Yhteiskunnallisen työnjään ja tavarantuotannon edelleen kehittyessä tämä muoto, tavaran välitön vaihtaminen toiseen, käy riittämättömäksi. Vaihtoprosessiin ilmaantuu vaikeuksia, joita synnyttää tavarantuotannon ristiriitojen, yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välisten ristiriitojen, tavaran käyttöarvon ja arvon välisten ristiriitojen kasvu. Yhä useammin syntyy sellainen tilanne, jolloin esimerkiksi saappaiden omistaja tarvitsee kirveen, mutta kirveen omistaja ei tarvitse saappaita, vaan jyviä: näiden kahden tavaranomistajan välillä ei voi syntyä kauppaa. Silloin saappaiden omistaja vaihtaa saappaat sellaiseen tavararaan, joka muita useammin joutuu vaihtoon ja jonka kaikki mielellään ottavat vastaan, sanokaamme vaikka lampaaseen, ja sitten tämän lampaan vaihtaa tarvitsemaansa kirveeseen. Kirveen omistaja taas, saatuaan vaihdossa kirveestä lampaan, vaihtaa sen jyviin. Näin ratkaistaan välittömän vaihdon ristiriidat. Tavaran välitön vaihtaminen toiseen tavararaan lakkaa vähitellen. Tavaroiden joukosta erottautuu yksi, esimerkiksi karja, johon kaikki tavarat aletaan vaihtaa. Tätä vaihdon kehitystasetta vastaa *yleinen* arvomuoto:

$$\left. \begin{array}{l} 40 \text{ kilogrammaa jyviä} = \\ \text{tai} \\ 20 \text{ metriä liinakangasta} = \\ \text{tai} \\ 2 \text{ kirvestä} = \\ \text{tai} \\ 3 \text{ grammaa kultaa} = \\ \text{jne.} \end{array} \right\} 1 \text{ lammas}$$

Yleiselle arvomuodolle on luonteenomaista se, että kaikki tavarat aletaan vaihtaa tavararaan, joka esittää *yleisen vastikkeen* osaa. Kuitenkaan ei yleisen vastikkeen tehtävä vielä tällä asteella ollut vakiintunut jollekin yhdelle tavaralle. Eri seuduilla yleisen vastikkeen tehtäviä suorittivat erilaiset tavarat. Eräillä seuduilla karja, toisilla turkikset, eräillä suola jne.

Tuotantovoimien edelleen kasvaminen, siirtyminen metallista valmistettujen työkalujen käyttöön ja toisen suuren yhteiskunnallisen työnjaon syntyminen käsityön erotessa maanviljelyksestä johti tavarantuotannon edelleen kehittymiseen ja markkinain laajenemiseen. Sellaisten erilaisten tavaroiden runsaus, jotka suorittivat yleisen vastikkeen tehtäviä, joutui ristiriitaan kasvavien markkinain tarpeiden kanssa; markkinat vaativat siirtymistä yhtenäiseen vastikkeeseen.

Kun yleisen vastikkeen tehtävä vakiintui yhdelle tavaralle, niin ilmaantui arvon *rahamuoto*. Rahan tehtävää suorittivat erilaiset metallit, mutta lopuksi se vakiintui jalometalleille — hopealle ja kullalle. Hopeassa ja kullassa ilmenevät erikoisen voimakkaasti metallien kaikki etuisuudet, joiden vuoksi ne parhaiten kelpaavat rahan tehtävää suorittamaan: aineen yhtäläisyys, jakautuvaisuus, säilyvyys sekä vähäinen tilavuus ja paino arvon ollessa suuren. Sen vuoksi rahan tehtävä vakiintui van-
kasti jaloille metalleille, loppukädessä kullalle.

Arvon rahamuoto voidaan ilmaista seuraavalla tavalla:

$$\begin{array}{l}
 40 \text{ kilogrammaa jyviä} = \\
 \quad \quad \quad \text{tai} \\
 20 \text{ metriä liinakangasta} = \\
 \quad \quad \quad \text{tai} \\
 1 \text{ lammas} = \\
 \quad \quad \quad \text{tai} \\
 2 \text{ kirvestä} = \\
 \quad \quad \quad \text{jne.}
 \end{array}
 \left. \vphantom{\begin{array}{l} 40 \text{ kilogrammaa jyviä} \\ 20 \text{ metriä liinakangasta} \\ 1 \text{ lammas} \\ 2 \text{ kirvestä} \\ \text{jne.} \end{array}} \right\} 3 \text{ grammaa kultaa}$$

Arvon rahamuodon aikana kaikkien tavaroiden arvo ilmentyy yleiseksi vastikkeeksi tulleen yhden tavaran käyttöarvossa.

Raha syntyi näin muodon vaihdon ja arvomuotojen kehityksen pitkällisen prosessin tuloksena. Rahan syntyessä tapahtui tavaramaailman jakautuminen kahteen kohtioon: toiseen kohtioon jäivät tavalliset tavarat, toiseen kohtioon joutui rahan tehtäviä suorittava tavara. Kaikki tavarat alkoivat nyt ilmaista arvonsa rahatavarassa. Raha siis, erotukseksi kaikista muista tavaroista, esiintyy yleisenä arvon olennoitumana, yleisenä vastikkeena. Rahalla on kyky vaihtua välittömästi kaikkiin tavaroihin ja olla siten tavaranomistajain kaikkien tarpeiden tyydyttämisen välikappaleena, kun taas kaikki muut tavarat voivat tyydyttää vain jonkin yhden tarpeen, esimerkiksi leiväntarpeen, vaatetustarpeen jne.

Raha on siis tavaraa, joka on kaikkien tavaroiden yleinen vastike; raha on yhteiskunnallisen työn olennoituma ja ilmaisee tavarantuottajien välisiä tuotantosuhteita.

Rahan tehtävät. Tavarantuotannon kasvaessa kehittyvät rahan suorittamat tehtävät. Kehittyneessä tavarantuotannossa raha toimii: 1) arvon mittana, 2) kiertokulun välineenä, 3) kasaantumisen välineenä, 4) maksuvälineenä ja 5) maailmanrahana.

Rahan perustehtävänä on toimia tavaroiden *arvon mittana*. Yksityisten tavarantuottajien eristyneisyyden ja hajallaan olon vuoksi heidän välillään on mahdollista ainoastaan yksi taloudellinen yhteysmuoto, nimenomaan tavara- ja rahamuoto. Siitä johtuu, ettei tavarahan arvoa voida ilmaista välittömästi työajassa, vaan ainoastaan välillisesti rinnastamalla vaihtoprosessissa tavaraa rahaan. Rahan avulla tavarantuottajien yksilöllinen työ saavuttaa yhteiskunnallisen ilmaisunsa ja tapahtuu kaikkien tavaroiden luonnonvoimainen arviointi ja niiden arvon mittaaminen.

Suorittaakseen arvon mitan tehtävän on rahan itsensä oltava tavaraa, sillä täytyy olla arvo. Samoin kuin jonkin kappaleen painon voi mitata ainoastaan punnuksen avulla, jolla on painoa, samoin tavarahan arvon voi mitata ainoastaan tavarahan avulla, jolla on arvoa.

Tavaroiden arvon mittaaminen kullalla välityksellä tapahtuu jo ennen kuin kyseisen tavarahan vaihtaminen rahaan suoritetaan. Tavaroiden arvon ilmaisemiseksi rahassa ei välttämättä tarvitse olla esillä käteistä rahaa. Määrittellessään tietyn hinnan tavaralle omistaja ilmaisee ajatuksellisesti, eli kuten Marx sanoo, mielikuvallisesti tavarahan arvon kullassa. Tämä on mahdollista siksi, että reaalisessa todellisuudessa on olemassa määrätty suhde kullalla arvon ja kyseisen tavarahan arvon välillä; tämän suhteen perustana on niiden tuottamiseen kulutettu yhteiskunnallisesti välttämätön työ.

Rahassa ilmaistua tavarahan arvoa nimitetään sen hinnaksi. *Hinta* on tavarahan arvon rahailmaisu.

Tavarat ilmaisevat arvonsa tietyissä hopea- tai kultamäärissä. Nämä rahatavarahan määrät täytyy puolestaan mitata. Siitä seuraa rahan mittayksikön tarpeellisuus. Sellaisena yksikkönä on rahametallin tietty painomäärä.

Esimerkiksi Englannissa rahayksikköä nimitetään punnaksi (= naula); aikoinaan se vastasi naulaa hopeaa. Myöhemmin rahayksiköt ovat eronneet painoyksiköistä. Se on tapahtunut sen tuloksena, että takapajuisissa maissa otettiin käytäntöön ulkomaisten lyödyn rahan mukaileminen, jotka nimityksiltään eivät vastanneet alkuasukkaiden rahayksiköitä, sekä hopeakanasta kultakantaan siirtymisen, mutta ennen kaikkea hallitusten suorittaman rahan huonontamisen johdosta, niiden vähentäessä vähitellen rahan painoa. Mittaamisen helpottamiseksi rahayksiköt jaetaan pienempiin osiin: rupla 100 kopeekkaan, dollari 100 senttiin, frangi 100 centimeen jne.

Rahayksikkö jako-osineen toimii *hintasteikkona*. Hintasteikkona raha esittää aivan toista osaa kuin arvon mittana. Arvon mittana raha mittaa muiden tavaroiden arvot, hintasteikkona se mittaa itse rahametallin paljouden. Rahatavarahan arvo muuttuu sen tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämättömän työmäärän muuttuessa. Kullalla arvon muuttuminen ei hei-

jastu sen tehtävässä hinta-asteikkona. Muuttukoonpa kullan arvo miten tahansa, dollari on aina sata kertaa suurempi kuin sentti.

Valtio voi muuttaa rahayksikön kultapitoisuutta, mutta se ei kykene muuttamaan arvosuhdetta kullan ja muiden tavaroiden välillä. Jos valtio vähentää rahayksikön sisältämän kullan määrää, toisin sanoen alentaa sen kultapitoisuutta, niin markkinat vastaavat siihen hintojen nousulla, ja tavarain arvo ilmaistuna entiseen tapaan sellaisessa kultamäärässä, joka vastaa tuohon tavarain kulutettua työtä. Nyt kuitenkin saman kultamäärän ilmaisemiseen tarvitaan samoja rahayksiköitä enemmän kuin ennen.

Tavaroiden hinnat voivat nousta tai laskea niin tavaroiden arvon kuin kullankin arvon muutosten vaikutuksesta. Kullan, kuten kaikkien muidenkin tavaroiden arvo, riippuu työn tuottavuudesta. Niinpä Amerikan löytö rikkaine kultaesiintymineen johti XVI—XVIII vuosisadalla Euroopassa hintojen „valankumoukseen”. Amerikassa saatiin kultaa vähemmällä työllä kuin siihen asti tunnetuissa maailman kultakaivannoissa. Halvemman amerikkalaisen kullan virtaaminen Eurooppaan aiheutti yleisen hintojen nousun.

Raha suorittaa *kiertokulun välineen* tehtävää. Tavaroiden vaihtoa, joka suoritetaan rahan avulla, nimitetään tavaroiden kiertokuluksi. Tavaroiden kiertokulku on erottamattomasti yhdistetty itse rahan kiertokulkuun: kun tavara siirtyy myyjän kädestä ostajan käteen, niin raha siirtyy ostajan kädestä myyjän käteen. Rahan tehtävä kiertokulun välineenä onkin juuri siinä, että se toimii välittäjänä tavaroiden kiertokuluprosessissa. Tämän tehtävän suorittamiseksi pitää olla läsnä reaalin raha.

Aluksi raha esiintyi tavaravaihdossa hopea- tai kultaharkkoina. Se aiheutti tiettyjä vaikeuksia: rahametalli täytyi punnita, palotella pieniin osiin ja tarkastaa metallipitoisuus. Ajan oloon rahametalliharkkoja alettiin korvata lyödyillä rahalla. *Lyöty raha* on määrätyn muotoinen, painoinen ja arvoinen metallikappale, joka toimii kiertokulun välineenä. Rahan lyönti keskityi valtion huostaan.

Kiertokuluprosessissa raha kuluu käytössä ja menettää osan arvostaan. Rahan kiertokulun käytäntö on osoittanut, että kulu- neet rahat voivat suorittaa kiertokulun välineen tehtävän yhtä hyvin kuin täysiarvoiset rahat. Se johtuu siitä, että raha kiertokulun välineen tehtävässä esittää ohimenevää osaa. Tavarain myyjä ottaa tavarastaan vaihdossa tavallisesti rahaa ostaakseen tuolla rahalla toista tavaraa. Niin ollen ei rahalla kiertokulun välineenä tarvitse ehdottomasti olla omaa arvoa.

Ottaen huomioon kuluneiden rahojen kiertokulun käytännön, hallitukset alkoivat tietoisesti huonontaa lyötyä rahaa vähentämällä sen painoa ja alentamalla rahan metallipitoisuutta, muuttamatta rahan nimellisarvoa, toisin sanoen siihen merkittyjen rahayksikköjen lukumäärää. Lyöty raha muuttui yhä enemmän

arvon merkiksi, *rahan merkiksi*. Sen todellinen arvo on paljon pienempi, kuin mitä se edustaa nimellisesti.

Tavarankierron jakautuminen kahtia, tavaraksi ja rahaksi, on merkinä tavarantuotannon ristiriitojen kehittymisestä. Vaihdettaessa välittömästi tavaraa toiseen jokaisella toimituksella on eristetty luonne, myynti on erottamaton ostosta. Toisin on asianlaita vaihdossa rahan välityksellä, siis tavarankiertokulussa. Tässä vaihto edellyttää tavarantuottajien kaikinpuolisia yhteyksiä ja heidän kauppojensa herkeämätöntä yhteenkietoutumista. Se tekee mahdolliseksi myymän ja oston eroamisen toisistaan. Tavarantuottaja voi myydä tavaransa ja pitää toistaiseksi hallussaan siitä saamansa rahan. Kun monet tavarantuottajat myyvät, mutta eivät osta, niin voi syntyä seisahdus tavaroiden myynnissä. Näin jo yksinkertaiseen tavarankiertokulkuun sisältyy pulien mahdollisuus. Mutta tämän pulien mahdollisuuden muuttuminen niiden väistämättömyydeksi vaatii joukon ehtoja, jotka ilmestyvät vasta siirryttäessä kapitalistiseen tuotantotapaan.

Raha suorittaa *kasautumisen välineen* eli *aartenmuodostamisen välineen* tehtävää. Raha muuttuu aarteeksi niissä tapauksissa, jolloin se vedetään pois kiertokulusta. Koska rahan voi aina muuttaa miksi tavaraksi tahansa, on se rikkauten yleinen edustaja. Sitä voi säilyttää miten suuria määriä tahansa. Tavarantuottajat kasaavat rahaa esimerkiksi tuotannonvälineiden ostoa varten tai säästöiksi. Tavarantuotannon kehityksessä rahan valta kasvaa. Kaikki tuo kiihottaa säästämään rahaa, kasaamaan aarteita. Aarten tehtäviä voi suorittaa ainoastaan täysiarvoinen raha: kultaiset ja hopeiset lyödyt rahat, kulta- ja hopeaharkot sekä kulta- ja hopeaesineet.

Kun lyödyt kulta- tai hopearahat toimivat rahana, niin niiden määrä soveltautuu luonnonvoimaisesti tavarankiertokulun tarpeisiin. Tavaroiden tuotannon vähentyessä ja tavarankiertokulun supistuksessa osa lyödyistä kultarahoista poistuu kiertokulusta ja muuttuu aarteeksi. Kun taas tuotanto laajenee ja tavarankiertokulku kasvaa, tulevat nuo rahat jälleen kiertokulkuun.

Raha suorittaa *maksuvälineen* tehtävää. Maksuvälineenä raha esiintyy niissä tapauksissa, jolloin tavarankierron osto ja myynti tapahtuu *luotolla*, toisin sanoen lykkäämällä maksua tuonnemmaksi. Luotolla ostettaessa tavarankierron siirto myyjältä ostajalle tapahtuu ilman, että ostettu tavara heti maksetaan. Kun ostetun tavarankierron maksuaika tulee, maksaa ostaja myyjälle rahan ilman tavarankierron siirtoa, joka on tapahtunut aikaisemmin. Raha esiintyy maksuvälineenä myös veroja, maarikorkoa yms. maksettaessa.

Rahan tehtävä maksuvälineenä heijastaa tavarantuotannon ristiriitojen edelleen kehittymistä. Erillisten tavarantuottajien väliset yhteydet laajenevat, heidän riippuvaisuutensa toisistaan kasvaa. Nyt ostajasta tulee velallinen ja myyjä muuttuu luoton antajaksi. Kun monet tavarankierron omistajat ostavat tavaraa luotolla, niin yhden tai useamman velallisen laiminlyönti vekselin lunastamisessa määrää aikana saattaa vaikuttaa koko maksusitoumusten ketjuun ja aiheuttaa monien, luottosuhteiden toisiinsa sitomien tavarankierron omistajien vararikon. Näin pulien mahdollisuus, joka sisältyy jo rahan tehtävään kiertokulun välineenä, lisääntyy.

Tutkimalla rahan tehtäviä kiertokulun välineenä ja maksuvälineenä voidaan saada selville laki, jonka mukaan tavaroiden kiertokulussa tarvittavan rahan paljous määräytyy.

Tavaroita myydään ja ostetaan monissa paikoissa samanaikaisesti. Kysymyksessä olevana aikana kiertokulussa tarvittavan rahan määrä riippuu ensi kädessä kiertokulussa olevien tavaroiden *hintojen summasta*, joka puolestaan riippuu tavaroiden paljoudesta ja jokaisen yksityisen tavaranninnasta. Lisäksi täytyy ottaa lukuun se *nopeus*, jolla raha kiertää. Mitä nopeammin raha kiertää, sitä vähemmän sitä tarvitaan kiertokulussa ja päinvastoin. Jos esimerkiksi kysymyksessä olevan ajanjakson, sanottakoon vuoden kuluessa, tavaroita myydään 1 miljardin dollarin arvosta ja jokainen dollari tekee keskimäärin 5 kierrosta, niin koko tavaramäärän kiertokulkuun tarvitaan 200 miljoonaa dollaria.

Tavarantuottajien toisilleen myöntämän luoton ansiosta rahan tarve supistuu luotolla myytyjen tavaroiden hintojen summalla ja toistensa peittävien maksujen summalla. Käteistä rahaa tarvitaan ainoastaan maksettavaksi eräytyneiden velkasitoumusten suorittamiseen.

Näin ollen rahan kiertokulun laki on se, että *tavaroiden kiertokulkuun tarvittavan rahan määrän täytyy olla yhtä suuri kuin kaikkien tavaroiden hintojen summa jaettuna samannimisten rahayksikköjen keskimääräisellä kiertojen luvulla*. Tällöin on kaikkien tavaroiden hintojen summasta vähennettävä luotolla myytyjen tavaroiden hintojen summa, toisensa peittävien maksujen summa ja siihen lisättävä maksettavaksi eräytyneiden maksujen summa.

Tämä laki on yleispätevä kaikissa niissä yhteiskuntamuodostumissa, joissa on tavarantuotantoa ja -kiertokulkua.

Raha toimii vihdoin *maailmanrahana* eri maiden välisessä kiertokulussa. Maailmanrahan tehtäviä eivät voi suorittaa vajaa-arvoiset lyödyt rahat tai paperirahat. Maailmanmarkkinoilla raha riisuu päältäan lyödyn rahan muodon ja esiintyy alkuperäisessä muodossaan — jalometalliharkkoina. Maailmanmarkkinoilla, maiden välisessä kiertokulussa kulta on yleinen maksuväline kansainvälisiä velkasitoumuksia kuolettaessa, maksettaessa ulkomaisten lainojen ja muiden sitoumusten korkoja, yleinen ostoväline maksettaessa maasta toiseen vietävistä tavaroista ja yleinen yhteiskunnallisen rikkauden olennoituma siirrettäessä rikkauksia maasta toiseen rahamuodossa, esimerkiksi kun rahapääoma viedään maasta toiseen tuon pääoman sijoittamiseksi ulkomaisiin pankkeihin tai lainan myöntämiseksi, voittaneen maan määrätessä pakkoveron voitettulle maalle jne.

Rahan tehtävien kehitys ilmaisee tavarantuotannon ja sen ristiriitojen kasvua. Ihmisen toista ihmistä kohtaan harjoittamaan riistoon perustuvissa yhteiskuntamuodostumissa rahalla

on luokkaolemus, se palvelee vieraan työn anastamisvälineenä. Tätä osaa raha esitti orjanomistus- ja feodaalisessa yhteiskunnassa. Kuten myöhemmin tulemme näkemään, rahan osuus työtätekevien riiston välineenä saavuttaa kehityksensä huippukohdan kapitalistisessa yhteiskunnassa.

Kulta ja paperiraha. Kehittyneen tavarantuotannon vallitessa ostoja ja maksuja varten käytetään usein kultarahojen asemesta niitä korvaavia paperirahoja. Paperirahan liikkeellelaskemisen synnytti kuluneiden ja arvoaan menettäneiden kullan merkeiksi, rahan merkeiksi muuttuneiden lyötyjen rahojen kiertokulusta saatu kokemus.

Paperiraha on valtion liikkeellelaskema rahamerkki, jonka vastaanottaminen on pakollinen ja joka korvaa kullan sen tehtävässä kiertokulun ja maksun välineenä. Paperirahalla ei ole omaa arvoa. Siksi se ei voi suorittaa tavaroiden arvon mitan tehtävää. Olkoonpa paperirahaa laskettu liikkeelle kuinka paljon tahansa, se edustaa vain sen kultamäärän arvoa, mikä on välttämätöntä tavarankiertokulkua palvelemaan. Paperirahaa ei vaihdeta kultaan.

Jos paperirahaa lasketaan liikkeelle sitä kultamäärää vastaavasti, mikä tarvitaan kiertokulussa, niin paperirahan ostovoima, toisin sanoen se tavaramäärä, jonka sillä voi ostaa, vastaa kultarahan ostovoimaa. Mutta tavallisesti valtio laskee liikkeelle paperirahaa peittääkseen menojaan, erikoisesti sotien, pulien ja muiden järkytysten aikana, ottamatta lukuun tavarankiertokulun tarpeita. Tuotannon ja tavarankiertokulun supistuessa tai laskettaessa paperirahaa liikkeelle liiallisia määriä käy ilmi, että niitä on sitä kultamäärää enemmän, joka tarvitaan kiertokulkua varten. Olettakaamme, että rahaa on laskettu liikkeelle kaksi kertaa enemmän kuin on välttämätöntä. Tässä tapauksessa jokainen paperirahayksikkö (dollari, markka, frangi jne.) edustaa puolta pienempää kultamäärää, toisin sanoen paperirahan arvo laskee puoleen.

Ensimmäiset paperirahan liikkeellelaskemisyrietykset tehtiin Kiinassa jo XII vuosisadalla; Amerikassa paperirahaa laskettiin liikkeelle v. 1690; Ranskassa v. 1716; Englanti ryhtyi laskemaan paperirahaa liikkeelle Napoleonin sotien aikana. Venäjällä paperirahaa laskettiin liikkeelle ensimmäisen kerran XVIII vuosisadalla Katariina II aikana.

Paperirahan liiallista liikkeelle laskemista, joka aiheuttaa sen arvon alenemisen ja jota hallitsevat luokat käyttävät siirtääkseen valtion menot työtätekevien joukkojen kannettavaksi ja tehostaakseen niiden riistoa, nimitetään *inflaatioksi*. Aiheuttaessaan tuotteiden hintojen kohoamisen inflaatio koskee kipeimmin työtätekeviin, koska työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) työpalkat jäävät jälkeen hintojen noususta.

Tavarafetiisismi. Tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvan tavarantuotannon oloissa tuotantoprosessissa vallitseva yhteiskunnallinen yhteys ihmisten välillä ilmenee ainoastaan tavaraolioiden vaihdon välityksellä. Tavarantuottajien kohtalo joutuu kiinteästi sidotuksi heidän valmistamiensa tavaraolioiden kohtaloon. Tavaroiden hinnat muuttuvat lakkaamatta kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta. Nämä tuottajien tahdosta riippumatta markkinoilla tapahtuvat hintojen vaihtelut johtavat toisten rikastumiseen ja toisten häviöllejoutumiseen. Esineiden suhteet verhoavat ihmisten yhteiskunnallisia suhteita.

Siten yksityisomistukseen perustuvassa tavarataloudessa ihmisten tuotantosuhteet esiintyvät väistämättä tavaraolioiden välisinä suhteina. Tässä tuotantosuhteiden esineellistymisessä ilmeneekin tavarantuotannolle ominainen *tavarafetiisismi*¹.

Tämä synnyttää tavarantuottajissa illuusion, harhakuvan siitä, että tavaroilla on luonnostaan erikoisia ominaisuuksia, joilla on vaikutusta ihmisten kohtaloon. Niinpä tavarain arvo ilmaisee tavarantuottajien välisiä yhteiskunnallisia suhteita, mutta sitä kuvitellaan yhtä luonnolliseksi tavarain ominaisuudeksi kuin sanokaamme sen väriä tai painoa.

Erittäin selvästi tavarafetiisismi tulee ilmi rahassa. Tavarataloudessa raha on valtava voima, joka antaa vallan ihmisten yli. Rahalla voidaan ostaa kaikkea. Näyttää siltä, ikään kuin tämä kyky kaiken ostamiseen olisi kullin luonnonominaisuus, vaikka se todellisuuksessa on määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden seurausta.

„Vain itsensä ihmisten keskinen määrätty yhteiskunnallinen suhde”, kirjoittaa Marx, „saa heidän silmissään olioiden keskinen suhteen mielikuvituksen muodon”².

Tämä väärä, fantisoitu subjektiivinen käsitys syntyy esineen merkityksen erikoisuudesta, mikä sillä on tavarataloudessa objektiivisesti, ts. ihmisten tahdosta ja tajunnasta riippumatta.

Tavarafetiisimillä on syvät juuret tavarantuotannossa, jonka vallitessa tavarantuottajan työ esiintyy välittömästi yksityistyönä ja sen yhteiskunnallinen luonne ilmenee ainoastaan tavaroita vaihdettaessa. Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen hävittämisen yhteydessä katoaa myös tavarafetiisismi.

Arvolaki on tavarantuotannon taloudellinen laki. Yksityisomistukseen perustuvassa tavarataloudessa tavarain tuotannon suorittavat erillään toimivat yksityiset tavarantuottajat. Tavarantuottajien välillä käydään kilpataistelua. Jokainen pyrkii työntämään syrjään toisen, säilyttämään hallussaan ja laajentamaan

¹ Tuotannonvälineiden yksityisomistukseen pohjautuvalle tavarantuotannolle ominaista tuotantosuhteiden esineellistymistä Marx nimitti tavarafetiisimiksi yhtäläisyyden vuoksi, joka sillä on uskonnollisen fetišismin kanssa; uskonnollinen fetišismi tarkoittaa sitä, kun alkukantaiset ihmiset pitivät jumalinaan esineitä, joita he itse olivat tehneet.

² K. Marx, Pääoma, I osa, 1953, s. 79 (suom. 1957, s. 100).

asemiaan markkinoilla. Tuotantoa harjoitetaan ilman minkäänlaista yleistä suunnitelmaa. Jokainen tuottaa itsekseen, riippumatta toisista, kukaan ei tiedä, minkälainen on sen tavarain tarve, jota hän tuottaa ja pystyykö hän myymään tavarain markkinoilla ja korvautuuko hänen käyttämänsä työ. Tavarantuotannon kehityksessä lisääntyy markkinoiden valta tavarantuottajiin nähden yhä enemmän.

Se merkitsee, että tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvassa tavarantuotannossa vaikuttaa *kiilpataistelun ja tuotannon anarkian* taloudellinen laki. Tämä laki ilmentää tuotannon ja vaihdon luonnonvoimaisuutta ja yksityisten tavarantuottajien välistä taistelua tavaroiden tuotannon ja myynnin edullisimmista ehdoista.

Yksityisomistukseen perustuvassa tavarataloudessa vallitsevan tuotannon anarkian oloissa esiintyy tuotannon luonnonvoimaisesta sääntelijänä arvolaki, joka vaikuttaa markkinakilpailun välityksellä.

Arvolaki on tavarantuotannon taloudellinen laki, jonka mukaan tavaroiden vaihto suoritetaan niiden tuottamiseen kuluttettua yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrää vastaavasti. Se merkitsee, että tavaroiden hinnoilla on perustanaan niihin käytetty yhteiskunnallisesti välttämätön työ. Tällöin ne tavarantuottajat, jotka ovat käyttäneet tavarain tuottamiseen enemmän kuin yhteiskunnallisesti välttämättömän määrän työtä, ovat epäedullisessa asemassa. Tavarainsa myydessään heiltä jää saamatta korvaus osasta kuluttamaansa työtä. Sen sijaan edullisessa asemassa ovat ne tavarantuottajat, jotka ovat kuluttaneet omalta kohdaltaan joko yhteiskunnallisesti välttämättömää määrää vastaavan tahi sitä pienemmän määrän työtä.

Arvolain vaikutus määrää tavaratalouden tuotantovoimien kehityksen. Tavarantuottajat, jotka ensimmäisinä soveltavat korkeammalla tasolla olevaa teknillistä välineistöä, tuottavat tavarainsa pienemmin kustannuksin kuin yhteiskunnallisesti välttämättömät kustannukset ovat, mutta myyvät nuo tavarat yhteiskunnallisesti välttämättömää työtä vastaavalla hinnalla. Tavaroiden myynnistä he saavat ylimääräistä rahaa ja rikastuvat. Tämä kiihottaa muita tavarantuottajia ottamaan tuotantolaitoksissaan käytäntöön teknillisiä parannuksia. Siten henkilökohtaista hyötyä tavoittelevien yksityisten tavarantuottajien hajallaan suoritettun toiminnan seurauksena tapahtuu teknillistä edistystä ja yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät.

Arvolaki sääntelee luonnonvoimaisesti yhteiskunnallisen työn ja tuotannonvälineiden jakoa tavaratalouden eri alojen kesken hintakoneiston välityksellä. Kysynnän ja tarjonnan välisessä suhteessa tapahtuvien heilahtelujen vaikutuksesta tavaroiden hinnat poikkeavat alinomia niiden arvon ylä- tai alapuolelle. Hintojen poikkeaminen arvosta ei johdu mistään puutteellisu-

desta arvolain toiminnassa, vaan päinvastoin se on ainoa mahdollinen tapa sen toteutumiseksi. Yhteiskunnassa, jossa tuotanto on umpimähkään työskentelevien yksityisomistajien hallussa, vain hintojen luonnonvoimainen heilahtelu markkinoilla tekee tavarantuottajille tiettäväksi, mitä tuotteita on valmistettu liian suuressa tai riittämättömässä määrässä väestön maksukykyiseen kysyntään verraten. Ainoastaan hintojen luonnonvoimainen heilahtelu arvon kahden puolen pakottaa tavarantuottajia laajentamaan tai supistamaan milloin minkin tavarant tuotantoa. Hintojen heilahtelun vaikutuksesta tavarantuottajat kiiruhtavat niille aloille, jotka näyttävät edullisimmilta kysymyksessä olevana aikana, joilla tavaroiden hinnat ovat niiden arvoa korkeammat, ja poistuvat niiltä aloilta, joilla tavaroiden hinnat ovat arvoa alemmat.

Kilpataistelun ja tuotannon anarkian seurauksena työn ja tuotannonväliaineiden jakautuminen eri alojen kesken ja tuotantovoimien kehitys saavutetaan tavarataloudessa yhteiskunnallisen työn suurten menetysten hinnalla ja se johtaa tämän talouden ristiriitojen yhä suurempaan kärjistymiseen.

Yksityisomistukseen perustuvan tavarantuotannon oloissa arvolain vaikutus johtaa kapitalististen suhteiden syntyyn ja kehittymiseen. Markkinahintojen luonnonvoimainen heilahtelu arvon kahden puolen, yksilöllisen työn kulutuksen poikkeaminen tavarant arvon suuruuden määräävästä yhteiskunnallisesti välttämättömästä työstä lisäävät tavarantuottajien taloudellista eriarvoisuutta ja heidän välistä taisteluaan. Kilpataistelu johtaa siihen, että toiset tavarantuottajat joutuvat taloudelliseen häviöön ja muuttuvat proletaareiksi, toiset rikastuvat ja heistä tulee kapitalisteja. Arvolain vaikutus aiheuttaa siten jakautumista eri kerroksiin tavarantuottajien keskuudessa. „Pientuotanto synnyttää kapitalismia ja porvaristoa alituisesti, joka päivä, joka tunti, luonnonvoimaisesti ja joukkomitassa”¹.

Pääoman alkuperäinen kasautuminen. Kapitalistinen tuotanto edellyttää kahta perusehtoa: 1) suurta joukkoa varattomia ihmisiä, jotka ovat henkilökohtaisesti vapaita ja samanaikaisesti vailla tuotannon- ja toimeentulovälineitä ja joiden on sen vuoksi pakko palkkautua tekemään työtä kapitalistien hyväksi, ja 2) suurten kapitalististen yritysten perustamiseen välttämättömien raharikkauksien kasautumista.

Näin muodoin kapitalistiseen tuotantotapaan siirtymiseksi, palkkatyöläisten, proletaarien luokan ja kapitalistien luokan, joka riistää työläisten työtä, muodostumiseksi on välttämätön historiallinen prosessi, jossa välitön tuottaja erotetaan tuotannonvälineistä. Tämä prosessi tapahtui tavarantuotannolle sisäisesti

¹ V. I. Lenin, „Vasemmistolaisuus” lastentautina kommunismissa, Teokset, 31. osa, ss. 7—8 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 620).

ominaisten lakimääräisyyksien ja muun muassa arvolain vaikutuksen perustalla.

Kuten jo edellä mainittiin arvolain vaikutuksen pohjalla tapahtui pientavarantuottajien — käsityöläisten ja talonpoikien kerrostuminen. Tavaravaihdon ja rahan kiertokulun laajetessa, alussa kansallisen ja sitten maailmanmarkkinain synty voimistivat pientavarantuottajien talouden differentioitumista. Pientavarantuottajien keskuudessa erottautui suhteellisen pieni kapitalistinen yläluokka, kun taas huomattavin osa joutui häviölle muuttuen palkkatyöläisiksi.

Mutta tämän prosessin hitaus ei vastannut XV vuosisadan loppuvaiheen suurten löytöjen luomien uusien maailmanmarkkinain tarpeita. Kapitalistisen tuotantotavan syntyä jouduttivat suurmaanomistajat, porvaristo ja riistäjäluokkien käsissä ollut valtiovalta käyttämällä mitä karkeimpia väkivaltamenetelmiä. Väkivalta esitti Marxin sanonnan mukaan kättilön osaa, joka joudutti uuden, kapitalistisen tuotantotavan syntyä.

Porvarilliset tiedemiehet esittävät kapitalistiluokan ja työväenluokan syntyhistorian idyllimäiseen tapaan. Ammoisina aikoina, he väittävät, eli kourallinen ahkeria ja säästäväisiä ihmisiä, jotka omalla työllään kasasivat rikkauksia. Toisaalla oli joukko laiskureita, tyhjäntoimittajia, jotka tuhlasivat mässäilyyn kaiken omaisuutensa ja muuttuivat omistamattomiksi proletaareiksi.

Näillä kapitalismin puolustelijain taruilla ei ole mitään yhteistä todellisuuden kanssa. Omistamattomien ihmisten suuren joukon — proletaarien — muodostuminen ja rikkauksien kasautuminen harvojen käsiin tapahtui itse asiassa siten, että pientuottajilta riistettiin väkivalloin tuotannonvälineet.

Tuottajien irrottaminen tuotannonvälineistä (maasta, tuotantokalustosta jne.) toi mukanaan loputtoman sarjan ryöstöjä ja julmuuksia. Tätä prosessia nimitetään *pääoman alkuperäiseksi kasautumiseksi*, sillä se edelsi kapitalistisen suurtuotannon luomista.

Kapitalistinen tuotanto saavutti huomattavan kehityksen ensinnä Englannissa. Tässä maassa tapahtui XV vuosisadan lopulta lähtien talonpoikien väkivaltaisen mailtaan karkottamisen tuskallinen prosessi. Välittömänä sysäyksenä tähän oli aluksi Flanderiin ja sittemmin itse Englantiinkin ilmaantuneiden suurten verkamanufaktuurien kasvanut villan kysyntä. Tilanherrat alkoivat kasvattaa suuria lammaslauvoja. Lampaanhoitoa varten tarvittiin laidunmaita. Feodaaliherrat karkottivat joukoittain talonpoikia kotikonnuiltaan, anastivat heidän vakituudessa käytössään olleet maat ja muuttivat pellostaidunmaiksi.

Talonpoikien maaltahätäminen suoritettiin eri tavoin ja ennen kaikkea yhteisömaiden avoimen anastamisen tietä. Tilanherrat aitasivat nämä maat, särkeivät talonpoikien kodit ja häätivät talonpojat väkivalloin. Jos talonpojat yrittivät palauttaa

itselleen heiltä laittomasti anastetun maan, niin valtion asevoimat tulivat feodaaliherran avuksi. Valtiovalta alkoi XVIII vuosisadalla säätää lakeja „maiden aitauksesta”, siunaten talonpoikien rosvoamisen.

Häviötilaan saatetuista ja ryöväytyistä talonpojista muodostui lukemattomia omistamattoman köyhälistön joukkoja, jotka täytivät Englannin kaupungit, kylät ja tiet. Ollen vailla toimeentulovälineitä he harjoittivat kerjuuta. Valtiovalta sääti verisiä lakeja hädettyjä vastaan. Näille laeille oli ominaista tavaton julmuus. Niinpä Englannin kuninkaan Henrik VIII hallitessa (XVI vuosisadalla) telotettiin „irtolaisuudesta” 72 000 ihmistä. XVIII vuosisadalla „irtolaiset” ja kodittomat teljettiin kuolemanrangaistuksen asemesta „työtaloihin”, jotka ovat ansainneet „kauhun talojen” maineen. Näin porvaristo koetti totuttaa mailtaan karkotettua ja irtolaisiksi tehtyä maalaisväestöä palkkatyön kuriin.

Tsaarin Venäjällä, joka astui kapitalistisen kehityksen tielle myöhemmin kuin eräät muut Euroopan maat, tuottajan irrottaminen tuotannonvälineistä toteutettiin samoin keinoin kuin muissakin maissa. Pääoman alkuperäisen kasautumisen prosessi alkoi Venäjällä jo kauan ennen maaorjuuden lakkauttamista. Vuonna 1861 oli tsaarinhallituksen pakko talonpoikaiskapinoiden vaikutuksesta lakkauttaa maaorjuus.

Luonnehtiessaan vuoden 1861 talonpoikaisreformia Lenin kirjoitti: „Se on ensimmäistä joukkoluontoista väkivaltaa talonpoikaistoa kohtaan maanviljelyksen alalla syntyvän kapitalismin hyväksi. Se on tilanherramaista „maanraivausta” kapitalismille”¹.

Talonpoikien karkottamisella mailtaan saavutettiin kaksinainen tulos. Toisaalta tilanherrojen suurmaanomistus ei ainoastaan säilynyt, vaan yhä entisestäänkin suureni talonpojilta poisleikattujen (otrezka-) maiden jouduttua suuromistaja-tilanherroille, jotka samalla rikastuivat lunastusmaksuista. Säätymään perustuva feodaalinen maanomistus muuttui porvarilliseksi omistukseksi. Toisaalta taattiin kapitalisteille palkkautumaan valmiiden vapaiden työläisten runsas virtaaminen teollisuuteen.

Kapitalistisen tuotannon synnylle oli halvan työvoiman lisäksi välttämätöntä suurten rikkauksien kasautuminen harvojen käsiin rahasummina, jotka voitiin muuttaa minkälaisiksi tuotannonvälineiksi tahansa ja käyttää työläisten palkkaukseen.

Keskiajalla kauppiat ja koronkiskurit kasasivat suuria raharikkauksia. Näistä rikkauksista tuli myöhemmin pohjana monien kapitalististen yritysten perustamiselle.

¹ V. I. Lenin, Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907, Teokset, 13. osa, s. 250 (suom. s. 263).

Amerikan valloitus, johon liittyi alkuasukasväestön joukko-
luontoinen rosvous ja tuhoaminen, tuotti valloittajille arvaamattomia rikkauksia, jotka alkoivat kasvaa vielä nopeammin rikkaiden jalometallikaivosten käyttöönoton tuloksena. Kaivoksille tarvittiin työvoimaa. Alkuasukkaita — intiaaneja — kuoli joukoittain, kestäättä sietämättömiä työoloja. Eurooppalaiset kauppiat järjestivät Afrikassa neekerien metsästyksen, jota suoritettiin petoeläinmetsästyksen kaikkien sääntöjen mukaan. Afrikasta vietyjen ja orjiksi tehtyjen neekerien kauppaaminen oli erittäin edullista. Orjakauppioiden liikevoitot nousivat tarumaisiin summiin. Amerikan puuvillaistutuksilla ryhdyttiin laajassa mitassa käyttämään neekerien orjatyötä.

Eräs tärkeimmistä suurten omaisuuksien muodostumislähteistä oli niin ikään *siirtomaankauppa*. Intian kanssa käytävää kauppaa varten perustivat hollantilaiset, englantilaiset ja ranskalaiset kauppiat itäintialaisia yhtiöitä. Nämä yhtiöt nauttivat hallitustensa tukea. Niille myönnettiin yksinoikeus siirtomaa-tavaroiden kauppaan ja oikeus siirtomaiden rajattomaan riistoon kaikkia mahdollisia väkivaltatoimenpiteitä käyttämällä. Itäintialaisten yhtiöiden vuotuiset liikevoitot laskettiin sadoissa prosenteissa. Venäjällä tuotti kauppiaille suuria liikevoittoja saalistuksenomainen kaupankäynti Siperian väestön kanssa ja rosvomainen viinanvuokrausjärjestelmä, jonka olemuksena oli se, että valtio myönsi yksityisille yrittäjille määrätystä maksusta oikeuden väkijuomien tuotantoon ja myyntiin.

Tuloksena oli valtaviin raharikkauksien keskittyminen kauppa- ja koronkiskuripääoman käsiin.

Pientavarantuottajien armoton pakkoluovutus, johon liittyi harvinaista julmuutta, pakollinen talonpoikien maattomiksi tekeminen, siirtomaiden ryöstö, alkuasukasväestön joukkoluontoinen hävittäminen, uuden, kapitalistisen työkurin verinen juurruttaminen — sellaisia ovat kapitalistiseen tuotantotapaan siirtymisen luonteenomaiset piirteet.

Näin rosvouksen ja pientuottajien suuren joukon häviötilaan saattamisen hinnalla koottiin suurten kapitalististen yritysten perustamiseen välttämättömät raharikkauudet.

Tätä prosessia luonnehtiessaan Marx kirjoitti, että „niin tulee pääoma maailmaan tihkuen verta ja likaa kaikista huokosistaan, kiireestä kantapäähän saakka”¹.

Pientavarantuottajien väkivaltaisella pakkoluovutuksella nopeutetun taloudellisen kehityksen tuloksena syntyi kapitalismi, muotoutuivat uudet tuotantovoimat ja pääsivät vallalle uudet, kapitalistiset tuotantosuhteet.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, s. 764 (suom. 1957, s. 695).

IV LUKU

PÄÄOMA JA LISÄARVO.

KAPITALISMIN TALOUDELLINEN PERUSLAKI

Kapitalistisen järjestelmän perusta. Kapitalistisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden tutkiminen niiden synnyssä, kehityksessä ja rappeutumisessa muodostaa Marxin „Pääoman” perussisällön.

Porvarillisen yhteiskunnan perustana on tuotannonvälineiden kapitalistinen omistus. Tuotannonvälineiden *kapitalistinen omistus* on työhön perustumatonta kapitalistien yksityisomistusta, jota käytetään palkkatyöläisten riistoon. Marxin klassillisen lausunnon mukaan „kapitalistinen tuotantotapa... perustuu siihen, että tuotannon aineelliset edellytykset ovat kapitalististen pääomaomaisuuksien ja maaomaisuuksien muodossa työtätekevämmät käsissä, kun taas joukot ovat vain henkilökohtaisen tuotannonedellytyksen, nimittäin työvoiman omistajia”¹.

Kapitalistinen tuotanto perustuu palkkatyöhön. Palkkatyöläiset ovat vapaat maaorjuuden siteistä. Mutta he ovat vailla tuotannonvälineitä ja heidän on nälkäkuoleman uhalla pakko myydä työvoimaansa kapitalisteille. Porvariston harjoittama proletariaatin riisto on kapitalismin päätunnusmerkki ja porvariston ja proletariaatin välinen suhde on kapitalistisen järjestelmän perustava luokkasuhde.

Maissa, joissa on vallalla kapitalistinen tuotantotapa, säilyy kapitalististen talousmuotojen rinnalla enemmän tai vähemmän merkittäviä esikapitalististen talousmuotojen jätteitä. „Puhdasta kapitalismia” ei ole yhdessäkään maassa. Porvarillisissa maissa on paitsi kapitalistista omistusta, myös tilanherrojen suurmaanomistusta sekä omalla työllään elävien tavallisten tavarantuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten — pientä yksityisomistusta. Pientuotanto esittää kapitalismin aikana toisarvoista osaa. Kapitalistit ja tilanherrat — tehtaiden, pankkien, kaupallisten yritysten ja maan omistajat — riistävät kaupungin ja maaseudun pienten tavarantuottajien suuria joukkoja.

Kapitalistisen tuotantotavan kehityksessä on kaksi vaihetta: esimonopolistinen ja monopolistinen. Kapitalismin yleiset taloudelliset lait vaikuttavat sen molemmissa kehitysvaiheissa. Tämän ohella monopolistiselle kapitalismille ovat ominaisia monet olennaiset erikoisuudet, joista puhumme myöhemmin.

Siirrymme tarkastelemaan kapitalistisen riiston olemusta.

Rahan muuttuminen pääomaksi. Jokainen pääoma aloittaa tiensä tietyn suuruisen rahasumman muodossa. Raha sellaisenaan ei ole pääomaa. Kun esimerkiksi pienet itsenäiset tavarant-

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1948, s. 16 (suom. s. 17).

tuottajat vaihtavat keskenään tavaroita, esiintyy raha kiertokulun välineenä, mutta se ei toimi pääomana. Tavarankiertokulun kaava on tällainen: T (tavara) — R (raha) — T (tavara), toisin sanoen toisen tavarankiertokulun myynti toisen ostamiseksi. Raha muuttuu pääomaksi, kun sitä käytetään vieraan työn riistämistarkoituksiin. Pääoman yleinen kaava on $R - T - R$, toisin sanoen osto myyntiä varten rikastumistarkoituksessa.

Kaava $T - R - T$ merkitsee, että toinen käyttöarvo vaihdetaan toiseen: tavarantuottaja luovuttaa tavarankiertokulun, joka ei ole hänelle tarpeen ja saa vastineeksi toisen tavarankiertokulun, jota hän tarvitsee kulutusta varten. Kiertokulun tarkoituksena on käyttöarvo.

Kaavassa $R - T - R$ päinvastoin liikkeen lähtö- ja päätekohta on yhtäläinen; liikkeen alussa kapitalistilla oli rahaa ja liikkeen lopussa hänellä on rahaa. Pääoman liike olisi ollut tarkoituksellonta, jos toimituksen lopussa kapitalistilla olisi samansuuruinen rahasumma kuin oli alussa. Kapitalistin toiminnan koko merkitys on siinä, että sen tuloksena hänellä on enemmän rahaa kuin oli alussa. Kiertokulun tarkoituksena on pääoman arvon lisääminen.

Pääoman yleinen kaava on siis täydellisessä muodossaan tällainen: $R - T - R'$, jossa R' merkitsee lisääntyneen rahasummaa.

Kapitalistin ennakoita sijoittama, ts. kiertokulun panema pääoma palaa omistajalleen tietyn lisäkasvun kera.

Mistä pääoman lisäkasvu tulee? Pyrkimys salaamaan kapitalistien rikastumisen todellisen lähteen porvarilliset taloustieteilijät väittävät monesti, että tämä lisäkasvu syntyy mukana tavarankiertokulusta. Tällainen väite on paikkansapitämätön.

Tosiaankin, jos vaihdetaan samanarvoisia tavaroita ja rahaa, ts. vastikkeita (ekvivalentteja), niin kukaan tavarankiertokulun ei voi saada kiertokulusta suurempaa arvoa kuin sen, mikä on olennoitunut hänen tavarassaan. Jos taas myyjien onnistuu myydä tavaransa sanokaamme 10% yli niiden arvon, niin tuluaan ostajiksi heidän on maksettava samat 10% liikaa. Näin ollen sen minkä tavarankiertokulun voittavat myyjinä he menettävät ostajina. Todellisuudessa kuitenkin pääoman lisäkasvu tapahtuu koko kapitalistiluokalla.

Kapitalistiksi muuttuvan rahanomistajan on ilmeisesti löydettävä markkinoilta sellainen tavara, joka kulutettaessa luo arvoa, vieläpä enemmän kuin mitä sillä itsellään on. Toisin sanoen, rahanomistajan on löydettävä markkinoilta sellainen tavara, jonka käyttöarvolla itsellään olisi ominaisuus olla arvonalähteenä. Sellainen tavara on työvoima.

Työvoima tavarana. Työvoimatavarankiertokulun arvo ja käyttöarvo. Työvoima niiden ruumiillisten ja henkisten kykyjen kokonaisuutena, joita ihminen käyttää aineellisten hyödykkeiden tuotantoprosessissa, on tuotannon välttämätön aines missä tahansa

yhteiskuntamuodossa. Mutta ainoastaan kapitalismin aikana työvoimasta tulee *tavaraa*.

Kapitalismi on tavarantuotantoa sen korkeimmalla kehitystasolla, jolloin myös työvoima tulee tavaraksi. Työvoiman muuttuessa tavaraksi tavarantuotanto saa *yleisen* luonteen. Kapitalistisen tuotannon tärkein erikoisuus on palkkatyön riisto, kapitalistin suorittama työläisen palkkaaminen ei ole mitään muuta kuin työvoimatavaran ostoa ja myyntiä: työläinen myy työvoimansa, kapitalisti ostaa sen.

Palkatessaan työläisen kapitalisti saa määrääjäksi hänen työvoimansa täydelliseen hallintaansa. Kapitalisti käyttää tätä työvoimaa tuotantoprosessissa, jossa pääoman kasvu tapahtuu.

Kuten jokainen muukin tavara työvoima myydään tietystä hinnasta, jonka perustana on tämän tavaran arvo. Mikä tämä arvo on?

Jotta työläinen säilyttäisi työkykynsä, on hänen tyydytettävä ravinto-, vaatetus-, jalkine- ja asuntotarpeensa jne. Välttämättömien elämäntarpeiden tyydyttäminen on työläisen kuluttaman elinvoiman — lihas-, hermo- ja aivoenergian uudistamista, hänen työkykynsä uudistamista. Edelleen, pääoma tarvitsee työvoiman keskeytymätöntä virtaamista; tämän vuoksi työläisellä täytyy olla mahdollisuus ylläpitää paitsi itsensä, myös perheensä. Tällä taataan työvoiman uusintaminen, ts. lakkaamaton uudistaminen. Lopuksi pääoma tarvitsee paitsi kouluttamattomia, myös ammattitaitoisia työläisiä, jotka osaavat käsitellä monimutkaisia koneita, mutta ammattitaidon hankkimiseen liittyy tiettyä työn kulutusta opetukseen. Sen vuoksi työvoiman tuotanto- ja uusintamiskustannuksiin sisältyvät myös tietyt vähimmäiskulut työväenluokan kasvavien sukupolvien opettamiseen.

Kaikesta tästä seuraa, että *tavarana esiintyvän työvoiman arvo* on yhtä kuin työläisen ja hänen perheensä ylläpitoon välttämättömien toimentulovälineiden arvo. „Työvoiman samoin kuin kaiken muunkin tavaran arvon määrää tämän erikoisen tavaran tuottamiseen ja siis myöskin uusintamiseen välttämätön työaika”¹.

Yhteiskunnan historiallisen kehityksen kulussa muuttuvat sekä työläisen tavanomaisten tarpeiden taso että näiden tarpeiden tyydyttämistävälineet. Eri maissa työläisen tavanomaisten tarpeiden taso ei ole samanlainen. Kysymyksessä olevan maan historiallisen kehityksen ja niiden olosuhteiden erikoisuudet, joissa palkkatyöläisten luokka muodostui, määräävät suurelta osalta tämän luokan tarpeiden luonteen. Ilmastolliset ja muut luonnonehdot niin ikään vaikuttavat tietyllä tavalla työläisen ravinnon, vaatetuksen ja asunnon tarpeisiin. Työvoiman arvoon

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 177 (suom. 1957, s. 182).

ei sisälly ainoastaan ihmisen ruumiillisten voimien uudistamiseen välttämättömien kulutustarvikkeiden arvo, vaan myös menot työläisen ja hänen perheensä niiden kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseen, jotka aiheutuvat niistä yhteiskunnallisista olosuhteista, joissa työläiset elävät ja saavat kasvatuksen (lasten koulutus, lehtien ja kirjojen osto, elokuvissa ja teatterissa käynti jne.).

Kapitalistit pyrkivät aina ja kaikkialla painamaan työväenluokan aineelliset ja kulttuurilliset elämänehdot kaikkein alhaisimmalle tasolle, ja taas työläiset tekevät vastarintaa näille teollisuudenharjoittajien yrityksille ja käyvät sitkeää taistelua elintasonsa kohottamisesta.

Ryhtyessään toimimaan kapitalisti ostaa kaiken tuotannossa tarvittavan: rakennukset, koneet, työkaluston, raaka- ja polttoaineet. Sitten hän palkkaa työläiset, ja tuotantolaitoksessa alkaa tuotantoprosessi. Kun tavara on valmis, kapitalisti myy sen. Valmiin tavaran arvoon sisältyy: ensiksikin kulutettujen tuotannonvälineiden arvo — jalostetun raaka-aineen ja kulutetun polttoaineen arvo sekä tietty osa rakennusten, koneiden ja työkalujen arvosta; toiseksi uusi arvo, jonka työläisten työ kysymyksessä olevassa tuotantolaitoksessa on luonut.

Mitä tämä uusi arvo on?

Kapitalistinen tuotantotapa edellyttää verrattain korkeata työn tuottavuuden tasoa, jonka vallitessa työläinen tarvitsee ainoastaan osan työpäivästä työvoimansa arvoa vastaavan arvon luomiseen. Olettakaamme, että tunti yksinkertaista keskimääräistyötä luo arvon, joka vastaa 1 dollaria, ja että työvoiman päiväraho vastaa 4 dollaria. Tässä tapauksessa työläisen on työskenneltävä 4 tunnin ajan korvatakseen työvoimansa päiväravon. Mutta kapitalisti on ostanut työvoiman koko päiväksi ja hän pakottaa proletariin tekemään työtä 4 tunnin asemesta koko työpäivän ajan, joka kestää, sanokaamme, 8 tuntia. Näiden 8 tunnin aikana työläinen luo arvon, joka vastaa 8 dollaria, vaikka hänen työvoimansa arvo vastaa 4 dollaria.

Nyt näemme, mitä työvoimatavaran erikoinen käyttöarvo on tämän tavaran ostajalle, kapitalistille. Ostettuun työvoiman kapitalisti saa käyttöönsä työläisen kyvyn tehdä työtä. Ostamansa työvoiman kapitalisti käyttää työprosessissa, joka on samalla arvon luomisprosessi. *Työvoimatavaran käyttöarvo* on siis sen ominaisuus olla arvon lähteenä, ja lisäksi suuremman arvon kuin sillä itsellään on.

Lisäarvon tuottaminen on kapitalismin taloudellinen peruslaki. Työvoiman arvo ja työvoiman kulutusprosessissa syntyvä arvo ovat kaksi erilaista suuretta. Näiden kahden suureen eroavaisuus on kapitalistisen riiston välttämätön edellytys.

Esimerkissämme kapitalisti, kulutettuaan 4 dollaria työläisen palkkaamiseen, saa työläisen työn luoman arvon, joka vastaa 8 dollaria. Kapitalisti palauttaa itselleen takaisin alkuaan

sijoittamansa pääoman ynnä lisäkasvun eli lisäyksen, joka vastaa 4 dollaria. Tämä lisäkasvu muodostaakin lisäarvon.

Lisäarvo on arvo, jonka palkkatyöläisen työ luo yli hänen työvoimansa arvon ja jonka kapitalisti anastaa korvauksetta. *Lisäarvo* on siis työläisen maksuttoman työn tulos.

Työpäivä kapitalistisessa tuotantolaitoksessa jakautuu kahteen osaan: välttämättömään työaikaan ja lisätyöaikaan, ja palkkatyöläisen työ — välttämättömään ja lisätyöhön. Välttämättömän työajan kestäessä työläinen uusintaa työvoimansa arvon ja lisätyöajan kestäessä luo lisäarvon.

Kapitalismin aikana työläisen työ on kapitalistin suorittama työvoimatavaran kulutusprosessi eli prosessi, jossa kapitalisti puristaa työläisestä lisäarvoa. Kapitalismin oloissa työprosessilla on kaksi perustavaa erikoisuutta. Ensiksi, työläinen työskentelee kapitalistin valvonnan alaisena ja hänen työnsä kuuluu tälle. Toiseksi, kapitalistille ei kuulu ainoastaan työläisen työ, vaan myös tämän työn tuote. Nämä työprosessin erikoisuudet tekevät palkkatyöläisen työn raskaaksi ja vastenmieliseksi taakaksi.

Kapitalistisen tuotannon välittömänä tavoitteena on lisäarvon tuottaminen. Tämän mukaisesti tuottavaa työtä kapitalismin aikana on vain sellainen työ, joka luo lisäarvoa. Mutta jos työläinen ei luo lisäarvoa, niin hänen työnsä on tuottamatonta ja pääomalle tarpeetonta.

Kapitalistinen riisto eroaa varhaisemmista riistomuodoista — orjanomistuksellisesta ja feodaalisesta — siinä, että sen luonne on verhottu. Kun palkkatyöläinen myy työvoimansa kapitalistille, näyttää tämä kauppa ensi silmäyksellä tavalliselta tavaranomistajien väliseltä kaupalta, tavalliselta tavarantoimittajan vaihtamiselta rahaan, joka suoritetaan arvolain mukaisesti. Kuitenkin työvoiman osto ja myynti on vain ulkonainen muoto, jonka taakse peittyä kapitalistin harjoittama työläisen riisto, se, että yrittäjä ilman mitään vastiketta anastaa työläisen maksuttoman työn.

Kapitalistisen riiston olemusta selvittäessämme oletamme, että palkatessaan työläisen kapitalisti maksaa hänelle hänen työvoimansa täyden arvon, joka määräytyy arvolain mukaan. Tuonnempana, työpalkkaa tarkasteltaessa osoitamme, että työvoiman hinta eroaa muiden tavaroiden hinnoista siinä suhteessa, että se tavallisesti poikkeaa arvonsa *alapuolelle*. Tämä lisää yhä enemmän kapitalistiluokan harjoittamaa työväenluokan riistoa.

Kapitalismi antaa palkkatyöläiselle mahdollisuuden tehdä työtä ja niin muodoin elää vain sillä ehdolla, että tämä työskentelee tietyn ajan ilmaiseksi kapitalistille. Lähdettyään yhdestä kapitalistisesta tuotantolaitoksesta työläinen parhaassa tapauksessa joutuu toiseen kapitalistiseen tuotantolaitokseen, jossa hänet alistetaan samanlaiseen tai jopa suurempaan riistoon.

Paljastaessaan palkkatyöjärjestelmän palkkaorjuusjärjestelmäksi Marx osoitti, että roomalainen orja oli sidottu kahleilla, mutta palkkatyöläinen on kiinnitetty näkymättömin langoin omistajaansa. Tämä omistaja on kapitalistiluokka kokonaisuudessaan.

Palkkatyöläisten maksamattoman työn luoma lisäarvo on niiden työhön perustumattomien tulojen yhteinen lähde, jotka porvariston eri ryhmät: teollisuudenharjoittajat, kauppiat ja pankkiirit kuin myös maanomistajat saavat.

Pääoma ei ole keksinyt lisätyötä. Kaikkialla, missä yhteiskunta muodostuu riistäjistä ja riistetyistä, hallitseva luokka puristaa lisätyötä riistetyistä luokista. Mutta toisin kuin orjanomistaja ja feodaaliherra, jotka luontoistalouden oloissa käyttivät suurimman osan orjien ja maaorjatalonpoikien lisätyön tuotteista välittömästi omien tarpeittensa ja oikkujensa tyydyttämiseen, kapitalisti muuttaa palkkatyöläisten koko lisätyön tuotteen rahaksi. Osan tästä rahasta kapitalisti käyttää kulutus- tarvikkeiden ja ylellisyysesineiden ostoon, toisen osan rahasta hän sen sijaan panee uudelleen liikkeelle lisäpääomana, joka tuottaa uutta lisäarvoa. Sen vuoksi pääoma tuo esiin, Marxin sanonnan mukaan, todella susimaisen lisätyöntavoittelun.

„Kapitalistisen tuotannon muuttumaton tavoite, sanoo Marx, on siinä, jotta pienimmäismäärällä sijoitettua pääomaa saataisiin tuotetuksi enimmäismäärä lisäarvoa tai lisätuotetta”¹.

Tähän tavoitteeseen päästään laajentamalla tuotantoa ja yhä lisääntyvällä palkkatyön riistolla.

Lisäarvon tavoittelu synnyttää raivoisaa kilpataistelua kapitalistien kesken ja johtaa yhä lisääntyvään tuotannon laajentamiseen, tekniikan kehittämiseen, porvarillisen yhteiskunnan tuotantovoimien kasvuun. Ei yhdelläkään aikaisemmista riistojärjestelmän muodoista — enempää orjajärjestelmällä kuin feodalismillakaan — ollut sellaista tuotannon laajentamiseen ja tekniikan kehittämiseen sysäävää voimaa.

Samalla kuitenkin lisäarvon tavoittelu sen lisäksi, että se synnyttää syviä sovitamattomia ristiriitoja työn ja pääoman välillä, voimistaa tuotannon anarkiaa, antaa kapitalistisen tuotannon kehitykselle sangen ristiriitaisen, epäsuhtaisen luonteen ja tuottaa valtavaa tuotantovoimien haaskausta.

Lisäarvon tuottaminen on kapitalismin taloudellinen peruslaki. Marx kirjoitti: „Tämän tuotantotavan ehdoton laki on lisäarvon tuottaminen eli voitonteko”².

Tämän lain sisältö on siinä, että taataan lisäarvon mahdollisimman suuren määrän tuotanto kapitalisteille laajentamalla

¹ K. Marx, Lisäarvoteorioita („Pääoman” IV osa), II osa, 1957, s. 552.

² K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 624 (suom. 1957, s. 571).

tuotantoa, kehittämällä tekniikkaa ja voimistamalla palkkatyön riistoa. Lisäarvon tuotanto, joka on kapitalismin liikunnan taloudellinen laki, tekee kapitalismin ristiriitojen kasvun ja syvenemisen kiertämättömäksi.

Lenin nimitti oppia lisäarvosta Marxin taloudellisen teorian kulmakiveksi. Paljastaessaan lisäarvoa koskevassa opissaan kapitalistisen riiston olemuksen Marx antoi kuolettavan iskun porvarillisten taloustieteilijöiden vakuutteluille luokkaetujen sopusoinnusta kapitalismin aikana ja antoi työväenluokalle mahdollisen henkisen asean taistelussa kapitalismin ikeestä vapautumiseksi.

Pääoma tuotannon yhteiskunnallisena suhteena. Pysyvä ja vaihteleva pääoma. Porvarilliset taloustieteilijät julistavat pääomaksi jokaisen työkalun, jokaisen tuotannonvälineen, alkaen alkukantaisen ihmisen kivistä ja kepeistä. Tällaisella pääoman määrittelyllä pyritään hämäämään kapitalistin harjoittama työläisen riisto ja esittämään pääoma jokaisen ihmisyyhteiskunnan olemassaolon ikuisena ja muuttumattomana ehtona.

Todellisuudessa alkukantaisen ihmisen kivi ja keppi olivat hänen työkalujaan, mutta eivät olleet pääomaa. Pääomaa eivät ole myöskään käsityöläisen työkalut ja raaka-aineet eivätkä henkilökohtaiseen työhön perustuvaa taloutta harjoittavan talonpojan kalusto, siemenet ja työjuhdat. Tuotannonvälineistä tulee pääomaa vasta historiallisen kehityksen tietyllä asteella, jolloin ne ovat kapitalistin yksityisomaisuutta ja palvelevat palkkatyön riiston välineenä. Kapitalistisen järjestelmän lopettamisen yhteydessä tuotannonvälineistä tulee yhteiskunnallista omaisuutta ja ne lakkaavat olemasta pääomaa. Näin siis pääoma ei ole olio, vaan tuotannon yhteiskunnallinen suhde, jolla on historiallisesti ohimenevä luonne.

Pääoma on arvo, joka — palkkatyöläisten riiston välityksellä — tuottaa lisäarvoa. Marxin sanonnan mukaan pääoma on „kuollutta työtä, joka vain verenimijän tavoin pitää itseään elossa imemällä itseensä elävää työtä ja elää sitä ehommmin, kuta enemmän se elävää työtä itseensä imee”¹. Pääomassa olennoituu kapitalistiluokan ja työväenluokan välinen tuotantosuhte, jonka sisältönä on, että kapitalistit tuotannonvälineiden ja -ehtojen omistajina riistävät heille lisäarvoa luovia palkkatyöläisiä. Tämä tuotantosuhde, kuten kaikki muutkin kapitalistisen yhteiskunnan tuotantosuhteet, saa esineiden välisten suhteiden muodon ja se käsitetään itse esineiden — tuotannonvälineiden — ominaisuutena tuottaa tuloa kapitalistille.

Se on *pääoman fetišismiä*: kapitalistisen tuotantotavan vallitessa syntyy harhakuva, ikään kuin tuotannonvälineillä (tai tietyllä rahasummalla, jolla voi ostaa tuotannonvälineitä) olisi itsellään ihmeitätekevä kyky tuottaa omistajalleen säännöllistä, työhön perustumatonta tuloa.

¹ K. Marx, *Pääoma*, I osa, 1955, s. 238 (suom. 1957, s. 237).

Pääoman eri osat suorittavat erilaista tehtävää kapitalistisessa laitoksessa tuotettavan tuotteen arvon muodostumisprosessissa.

Yrittäjä käyttää tietyn osan pääomasta tehdasrakennuksen rakentamiseen, laitteiden ja koneiden hankkimiseen, raaka-, poltto- ja apuaineiden ostamiseen. Pääoman tämän osan arvo siirtyy tuotettuun tavarahan sitä mukaa kuin tuotannonvälineitä käytetään tai ne kuluvat työprosessissa. Pääomanosa, joka on tuotannonvälineiden arvon muodossa, ei muuta suuruuttaan tuotantoprosessissa ja sitä nimitetään sen vuoksi *pysyväksi* pääomaksi.

Pääoman toisen osan yrittäjä käyttää työvoiman ostamiseen, työläisten palkkaamiseen. Tämän kulutetun pääomanosan sijaan yrittäjä saa tuotantoprosessin päätyttyä uuden arvon, jonka työläiset ovat tuottaneet hänen tuotantolaitoksessaan. Kuten olemme nähneet, tämä uusi arvo on suurempi kuin kapitalistin ostama työvoiman arvo. Näin ollen työläisten palkkaamiseen kulutettu pääomanosa muuttuu tuotantoprosessissa suuruudeltaan: se kasvaa sen johdosta, että työläiset luovat lisäarvoa, jonka kapitalisti anastaa. Pääomanosaa, joka käytetään työvoiman ostamiseen (ts. työläisten työpalkkoihin) ja joka kasvaa tuotantoprosessissa, nimitetään *vaihtelevaksi* pääomaksi.

Marx merkitsee pysyvän pääoman kirjaimella *c* ja vaihtelevan pääoman kirjaimella *v* ja lisäarvon kirjaimella *m*¹. Marx ensimmäisenä totesi pääoman jakautumisen pysyvään ja vaihtelevaan osaan. Tämän jaon avulla paljastui työvoiman ostoon käytetyn vaihtelevan pääoman erikoinen merkitys. Kapitalistien harjoittama palkkatyöläisten riisto on lisäarvon todellinen lähde.

Tavaraan olennoituneen työn kaksinaisen luonteen selvillesaaminen muodosti Marxille avaimen pysyvän ja vaihtelevan pääoman välisen eron selvittämiseen ja kapitalistisen riiston olemuksen paljastamiseen. Marx osoitti, että työläinen samaan aikaan luo työllään uutta arvoa ja siirtää tuotannonvälineiden arvon valmistettavaan tavarahan. Tiettyinä konkreettisena työnä työläisen työ siirtää tuotteeseen kulutettujen tuotannonvälineiden arvon ja abstraktisena työnä, työvoiman kuluttamisena yleensä, saman työläisen työ luo uutta arvoa. Nämä työprosessin kaksi puolta eroavat toisistaan varsin kourauttavasti. Esimerkiksi työn tuottavuuden kohotessa asianomaisella alalla kaksinkertaiseksi kehrääjä siirtää työpäivän kuluessa tuotteeseen kaksi kertaa enemmän tuotannonvälineiden arvoa (koska jalostaa kaksinkertaisen määrän puuvillaa), mutta uutta arvoa hän luo yhtä paljon kuin ennenkin.

Lisäarvon suhdeluku. Kapitalistin harjoittaman työläisen riiston aste saa ilmaisunsa lisäarvon suhdeluvussa.

Lisäarvon suhdeluvuksi nimitetään prosentteissa ilmaistua lisäarvon suhdetta vaihtelevaan pääomaan (toisin sanoen $\frac{m}{v}$). Lisäarvon suhdeluku osoittaa, missä määräsuhteessa työläisen

¹ *c* on alkukirjain nimityksestä „constantes Kapital” (pysyvä pääoma), *v* on alkukirjain nimityksestä „variables Kapital” (vaihteleva pääoma) ja *m* sanasta „Mehrwert” (lisäarvo).

kuluttama työ jakautuu välttämättömäksi ja lisätyöksi, toisin sanoen, kuinka suuren osan työpäivästä proletari kuluttaa korvatakseen työvoimansa arvon ja kuinka suuren osan työpäivästä hän tekee työtä ilmaiseksi kapitalistille. Marx merkitsee lisäarvon suhdeluvun kirjaimella m' . Näin ollen $m' = \frac{m}{v}$. Edellä esitetyssä tapauksessa (ks. s. 70—71) on lisäarvon suhdeluku prosentteissa ilmaistuna tällainen:

$$m' = \frac{m}{v} = \frac{4 \text{ dollaria}}{4 \text{ dollaria}} \cdot 100 = 100 \% . \quad | \quad | \quad |$$

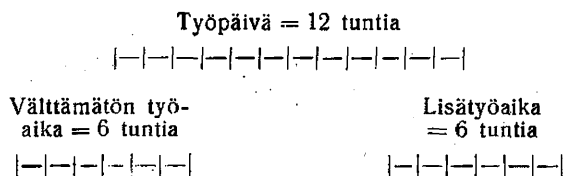
Lisäarvon suhdeluku on tässä 100%. Se merkitsee, että kysymyksessä olevassa tapauksessa työläisen työ jakautuu tasan välttämättömään ja lisätyöhön. Kapitalismin kehittyessä lisäarvon suhdeluku kasvaa, mikä osoittaa porvariston harjoittaman proletariaatin riiston asteen kohoamista. Vielä nopeammin kasvaa lisäarvon *massa*, paljous, koska pääoman riistämien palkkatyöläisten lukumäärä lisääntyy.

Vuonna 1912 kirjoittamassaan artikkelissa „Työläisten ansiot ja kapitalistien voitot Venäjällä” Lenin esitti seuraavan laskelman, joka osoittaa proletariaatin riiston asteen Venäjällä ennen vallankumousta. Vuonna 1908 suoritettun virallisen tehdastiutkimuksen tulosten mukaan, jotka epäilemättä esittävät liioiteltuja lukuja työläisten työpalkkojen suuruudesta ja pienenneltyjä kapitalistien voittojen määrästä, oli työläisten työpalkka 555,7 miljoonaa ruplaa, mutta kapitalistien voitot yhteensä 568,7 miljoonaa ruplaa. Suuren tehdasteollisuuden tutkituissa tuotantolaitoksissa työläisten yhteinen lukumäärä oli 2 254 000 henkilöä. Näin ollen työläisen keskimääräinen työpalkka oli 246 ruplaa vuodessa, samalla kun jokainen työläinen tuotti keskimäärin kapitalistille 252 ruplaa voittoa vuodessa.

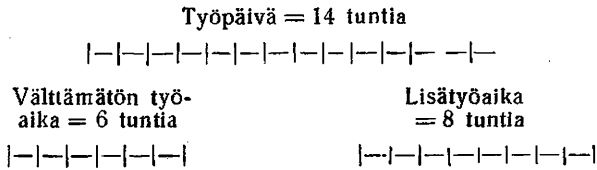
Tsaarin Venäjällä työläinen siis teki työtä vähemmän kuin puoli päivää omaksi hyväkseen ja enemmän kuin puoli päivää kapitalistin hyväksi.

Absoluuttisen lisäarvon tuotanto. Työpäivä ja sen rajat. Taistelu työpäivän lyhentämisestä. Jokainen kapitalisti pyrkii lisäarvon lisäämiseksi kohottamaan kaikin keinoin työläisistä puristettavan lisätyön osuutta. Kapitalismin kehityksen alkuvaiheissa, kun tekniikka oli alhaista ja kehittyi verrattain hitaasti, oli tärkein merkitys lisäarvon suurentamisella työpäivän pidentämisen avulla.

Ottakaamme esimerkiksi työpäivä, jonka pituus on 12 tuntia, joista 6 tuntia on välttämätöntä ja 6 tuntia lisätyötä. Tämän työpäivän esitämme janan muodossa, jonka jokainen jako-osa vastaa yhtä tuntia.

Olettakaamme, että kapitalisti suurentaa lisäarvon saantia jatkamalla koko työpäivää sanokaamme 2 tunnilla. Tässä tapauksessa työpäivä näyttää seuraavalta:

Lisätyöajan paljous on tässä kasvanut kokonaistyöpäivän *absoluuttisen* (ehdottoman) pidentymisen seurauksena, samalla kun välttämätön työaika on jäänyt muuttumattomaksi. Työpäivää pidentämällä tuotettua lisäarvoa nimitetään *absoluuttiseksi lisäarvoksi*.

Tavoitellessaan lisäarvon suhdeluvun kohottamista kapitalistit pyrkivät jatkamaan työpäivää äärimmillään. *Työpäiväksi* nimitetään sitä vuorokauden aikaa, jonka kestäessä työläinen on tuotantolaitoksessa kapitalistin käytettävissä. Jos se olisi mahdollista, yrittäjä pakottaisi työläisensä työskentelemään 24 tuntia vuorokaudessa. Ihmisen on kuitenkin käytettävä tietty osa vuorokaudesta voimiensa palauttamiseen, levättävä, nukkettava ja nautittava ravintoa. Tämä määrää työpäivän puhtaasti *fyysiset rajat*. Sen lisäksi työpäivällä on myös *moraaliset rajat*, koska työläinen tarvitsee aikaa kulttuurillisten ja yhteiskunnallisten tarpeittensa tyydyttämiseen.

Tuntien rajatonta ahneutta lisätyöhön pääoma ei halua ottaa huomioon työpäivän moraalisia eikä edes puhtaasti fyysisiä rajoja. Marxin sanonnan mukaan pääoma on säälimätön työläisen elämän ja terveyden suhteen. Työvoiman säälimätön riisto lyhentää proletaarin elinaikaa ja johtaa kuolevaisuuden kohoamiseen työläisväestön keskuudessa.

Kapitalismin syntykaudella valtiovalta sääti porvariston eduksi erikoislakeja pakottaakseen palkkatyöläiset työskentelemään mahdollisimman monta tuntia. Silloin tekniikka pysyi alhaisella tasolla, talonpoikien ja käsityöläisten joukot voivat työskennellä itsenäisesti ja tämän takia pääomalla ei ollut käytettävissään ylimääräisiä työläisiä.

Tilanne muuttui koneellisen tuotannon levitessä ja väestön proletarisoitumisen lisääntyessä. Pääoman käytettäväksi ilmaantui riittävästi työläisiä, joiden oli pakko nälkäkuoleman uhallä mennä kapitalistien orjuuteen. Työpäivää pidentävät valtion lait kävivät tarpeettomiksi. Pääomalle kävi mahdolliseksi taloudellisen pakon avulla jatkaa työpäivää sen ääri rajoille. Näissä oloissa työväenluokka aloitti sitkeän taistelun työpäivän lyhentämiseksi. Juuri taistelussa lainsäädännöllisestä työpäivän lyhentämisestä, kuten Marx osoitti, „työläisten hajanaisista taloudellisista liikehtimisistä kasvaa kaikkialla *poliittinen liike*,

so. *luokan* liike, luokan, joka pyrki ajamaan läpi omat etunsa yleisessä muodossa, so. sellaisessa muodossa, joka on velvoittava koko yhteiskunnalle”¹. Taistelu työpäivää rajoittavista valtion laeista alkoi ensimmäisenä Englannissa.

Pitkän taistelun tuloksena englantilaiset työläiset v. 1833 saivat aikaan tehdaslain säätämisen, joka rajoitti alle 13-vuotiaiden lasten työn 8 tunniksi ja 13—18-vuotiaiden keskenkasvuisten työn 12 tunniksi. Vuonna 1844 säädettiin laki naisten työn rajoittamisesta 12 tunniksi ja lasten työn rajoittamisesta 6½ tunniksi. Useimmissa tapauksissa lasten ja naisten työtä käytettiin miesten työn rinnalla. Sen vuoksi tehdaslainsäädännön alaisissa tuotantolaitoksissa alkoi tulla käytäntöön 12-tuntinen työpäivä kaikille työläisille. Vuonna 1847 säädetyllä lailla keskenkasvuisten ja naisten työ rajoitettiin 10-tuntiseksi. Vuonna 1901 säädetyllä lailla aikuisten työläisten työpäivä rajoitettiin 12-tuntiseksi viikon ensimmäisinä viitenä päivänä ja 5½-tuntiseksi lauantaisin.

Sitä mukaa kuin työläisten vastarinta kasvoi, alkoi työpäivää rajoittavia lakeja ilmaantua myös muissa kapitalistisissa maissa. Jokaisen tällaisen lain säätämisen jälkeen työläisten oli käytävä hellittämätöntä taistelua sen noudattamisen puolesta.

Erikoisen sitkeä taistelu työpäivän lainsäädännöllisen rajoittamisen puolesta kehittyi sen jälkeen, kun työväenluokka esitti taistelutunnuksenaan vaatimuksen *kahdeksantuntisesta työpäivästä*. Tämän vaatimuksen julisti v. 1866 Työväenkongressi Amerikassa ja I Internationalen kongressi Marxin ehdotuksesta. Taistelu kahdeksantuntisen työpäivän puolesta tuli proletariaatin sekä taloudellisen että poliittisen taistelun erottamattomaksi osaksi.

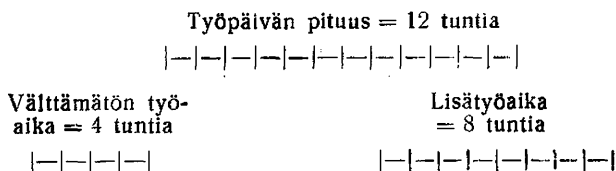
Tsaarin Venäjällä ensimmäiset tehdaslait ilmestyivät XIX vuosisadan lopussa. Pietarin proletariaatin tunnettujen lakkojen jälkeen vuoden 1897 laki rajoitti työpäivän 11½-tuntiseksi. Tämä laki oli Leninin sanojen mukaan pakkomyönnytys, jonka venäläiset työläiset valloittivat tsaarinhallitukselta.

Ensimmäisen maailmansodan edellä useimmissa kapitalistisesti kehittyneissä maissa oli vallitsevana 10-tuntinen työpäivä. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen vaikutuksesta, joka toteutti Neuvosto-Venäjällä 8-tuntisen työpäivän, ja vallankumousliikkeen kasvun porvaristossa synnyttämän pelon vaikutuksesta eräiden kapitalistimaiden edustajat solmivat Washingtonissa v. 1919 sopimuksen 8-tuntisen työpäivän käytäntöönottamisesta kansainvälisessä mitassa, mutta sitten kaikki suuret kapitalistiset valtiot kieltäytyivät vahvistamasta tätä sopimusta. Työväenluokan painostuksen vuoksi kuitenkin useissa kapitalistisissa maissa otettiin käytäntöön 8-tuntin työpäivä. Mutta yrittäjät korvasivat työpäivän lyhenemisen voimaperäistämällä jyrkästi työtä. Eräissä kapitalistisissa maissa työn näännyttävän voimaperäisyyden rinnalla on käytännössä pitkä työpäivä, varsinkin aseteollisuudessa. Ylenmäärin pitkä työpäivä on proletariaatin osana siirtomaissa ja riippuvaisessa asemassa olevissa maissa.

¹ K. Marx, Kirje F. Boltelle, K. Marx, F. Engels, Valitut tekset, II osa, s. 447 (suom. 422).

Suhteellisen lisäarvon tuotanto. Lisäarvon suurentaminen työpäivän pidentämisen tietä kohtaa, kuten näimme, työläisten vastarintaa. Se pakottaa kapitalisteja käyttämään toista keinoa työläisten riiston asteen kohottamiseksi.

Tämä työläisten riiston asteen kohottamistapa on se, että työpäivän pituuden pysyessä yleensä muuttumattomana, supistetaan välttämätöntä työaika, jonka johdosta kasvaa kapitalistin saama lisäarvo. Työn tuottavuuden kasvu niillä aloilla, jotka valmistavat työläisten kulutustarvikkeita, samoin kuin niillä aloilla, jotka tuottavat työvälineitä ja raaka-aineita näiden kulutustarvikkeiden tuottamiseksi johtaa niiden tuottamiseen välttämättömän työajan supistumiseen. Tämän johdosta työläisten toimeentulovälineiden arvo pienenee ja työvoiman arvo vastaavasti alenee. Jos työläisen toimeentulotarvikkeiden tuottamiseen kulutettiin ennen 6 tuntia, niin nyt kulutetaan ainoastaan sanokaamme 4 tuntia. Tässä tapauksessa työpäivä näyttää seuraavalta:

Työpäivän pituus on jäänyt muuttumattomaksi, mutta lisätyöajan paljous on kasvanut sen johdosta, että välttämättömän ja lisätyöajan välinen *suhde* on muuttunut. Välttämättömän työajan lyhenemisen ja lisätyöajan vastaavan pitenemisen vuoksi työn tuottavuuden kohoamisen tuloksena syntyvää lisäarvoa nimitetään *suhteelliseksi lisäarvoksi*.

Kun kapitalismin kehityksen ensi asteilla pääasiallinen merkitys oli absoluuttisella lisäarvolla, niin koneellisen tuotannon kehittyessä, jolloin korkealle kehittynyt tekniikka mahdollistaa työn tuottavuuden nopean kohottamisen, kapitalistit pyrkivät työläisten riiston voimistamiseen ennen kaikkea suhteellisen lisäarvon saamiseksi. Samanaikaisesti he entiseen tapaan yrittävät pidentää työpäivää ja erikoisesti voimaperäistää työtä. Työläisten työn voimaperäisyyden kohottamisella on kapitalistille sama merkitys kuin työpäivän jatkamisella: työpäivän jatkaminen 10 tunnista 11 tuntiin tai työn voimaperäisyyden kohottaminen yhdellä kymmenesosalla tuottaa hänelle yhtäläisen tuloksen. Toisaalta voimaperäistämällä on kapitalistille se merkitys kuin työn tuottavuuden kohottamisellakin: se johtaa lisätyön kasvuun ja samalla välttämättömän ja lisätyön suhteen muuttumiseen.

Ylimääräinen lisäarvo. Suhteellisen lisäarvon muunnoksena ilmenee ylimääräinen lisäarvo. Sitä saadaan niissä tapauksissa,

jolloin yksityiset kapitalistit ottavat laitoksessaan käytäntöön sellaisia koneita tai tuotantomenetelmiä, jotka ovat täydellisempiä verrattuna niihin, joita käytetään saman alan tuotantolaitosten enemmistössä. Tällä tavalla yksityinen kapitalisti saavuttaa tuotantolaitoksessaan korkeamman työn tuottavuuden kuin kysymyksessä olevalla tuotannonalalla vallitseva keskimääräinen taso on. Tämän johdosta kyseisen kapitalistin tuotantolaitoksessa tuotetun tavarankin yksilöllinen arvo osoittautuu tuon tavarankin yhteiskunnallista arvoa alhaisemmaksi. Koska tavarankin hinnan kuitenkin määrää sen yhteiskunnallinen arvo, niin kapitalistille tulee tavanomaiseen suhdeluun verrattuna korkeampi lisäarvon suhdelu.

Ottakaamme seuraava esimerkki. Olettakaamme, että tupakkatehtaassa työläinen valmistaa tuhat savuketta tunnissa ja työskentelee 12 tuntia, joista kuuden tunnin aikana hän luo työvoimansa arvoa vastaavan arvokkeen. Jos tehtaassa otetaan käytäntöön kone, joka kohottaa työn tuottavuuden kaksinkertaiseksi, niin työskennellessään entiseen tapaan 12 tuntia työläinen valmistaa 12 000 savukkeeseen asemesta 24 000. Työläisen työpalkan korvaa osa uudesta arvosta, joka olennoituu (vähentämällä pysyvän pääoman siirtyneen arvo-osan) 6 000 savukkeessa, ts. kolmen tunnin tuotteessa. Tehtailijan osuudeksi jää toinen osa uudesta arvosta, joka olennoituu (vähentämällä pysyvän pääoman siirtyneen arvo-osan) 18 000 savukkeessa, ts. 9 tunnin tuotteessa.

Näin ollen tapahtuu välttämättömän työajan supistuminen ja lisätyöajan vastaava piteneminen. Työläinen korvaa työvoimansa arvokkeen 3 tunnin aikana, entisen 6 tunnin asemesta; hänen lisätyönsä on kasvanut 6 tunnista 9 tuntiin. Lisäarvon suhdelu on suurentunut 3-kertaiseksi.

Ylimääräinen lisäarvo on tavanomaisen suhdeluvun mukaisen lisäarvon yli tuleva lisäys, jota yksityiset kapitalistit saavat sen tuloksena, että heidän tuotantolaitoksissaan tuotettujen tavaroiden yksilöllinen arvo alenee.

Ylimääräisen lisäarvon saanti on jokaisessa yksityisessä tuotantolaitoksessa vain väliaikainen ilmiö. Ennemmin tai myöhemmin tuon alan yrittäjien enemmistö ottaa laitoksessaan käytäntöön uudet koneet, ja hän, jolla ei ole sitä varten riittävää pääomaa, joutuu kilpailun kulussa taloudelliseen häviöön. Tämän tuloksena kysymyksessä olevan tavarankin tuottamiseen yhteiskunnallisesti välttämätön aika lyhenee, tavarankin arvo alenee, ja kapitalisti, joka ennen muita otti käytäntöön teknillisiä parannuksia, lakkaa saamasta ylimääräistä lisäarvoa. Hävittäessään yhdessä tuotantolaitoksessa ylimääräinen lisäarvo ilmaantuu kuitenkin toisessa, missä otetaan käytäntöön uusia, vieläkin täydellisempiä koneita.

Jokainen kapitalisti pyrkii vain henkilökohtaiseen rikastumiseen. Mutta yksityisten kapitalistien epäyhtenäisen toiminnan lopullisena tuloksena on tekniikan kasvu ja kapitalistisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys. Samaan aikaan lisäarvon tavoittelu pakottaa jokaista kapitalistia varjelemaan teknillisiä saavutuksiaan kilpailijoilta, se synnyttää liike- ja teknologiset

salaisuudet. Näin osoittautuu, että kapitalismi asettaa tuotantovoimien kehitykselle määrätyt puitteet.

Tuotantovoimien kehitys tapahtuu kapitalismin aikana risti-riittäisessä muodossa. Kapitalistit ottavat uusia koneita käyttöön ainoastaan silloin, kun se johtaa lisäarvon suurentumiseen. Uusien koneiden käyttöönottoaminen on pohjana proletariaatin riiston asteen kaikinpuoliselle kohoamiselle; tekniikan edistys toteutuu työväenluokan monien sukupolvien lukemattomien uhrausten ja menetysten hinnalla. Kapitalismi kohtelee näin ollen mitä säälimättömmällä tavalla yhteiskunnan tärkeintä tuotantovoimaa — työväenluokkaa, työtätekeviä joukkoja.

Kapitalistisen yhteiskunnan luokkarakenne. Porvarillinen valtio. Orjanomistukselliselle ja feodaaliselle tuotantotavalle oli luonteenomaista yhteiskunnan jakautuminen erilaisiin luokkiin ja säätyihin, jotka muodostivat yhteiskunnan monimutkaisen, hierarkisen rakenteen. Porvarillinen aikakausi on yksinkertaistunut luokkaristiriidat ja korvannut perinnöllisten etuoikeuksien ja henkilökohtaisen riippuvaisuuden moninaiset muodot rahan persoonattomalla vallalla, pääoman rajattomalla itsevaltiudella. Kapitalistisen tuotantotavan vallitessa yhteiskunta jakautuu yhä enemmän kahteen suureen vihamieliseen leiriin, kahteen vasta-kohtaiseen luokkaan — porvaristoon ja proletariaattiin.

Porvaristo on luokka, joka omistaa tuotannonvälineet ja käyttää niitä palkkatyön riistoon. Porvaristo on kapitalistisen yhteiskunnan hallitseva luokka.

Proletariaatti on palkkatyöläisten luokka; palkkatyöläisillä ei ole tuotannonvälineitä ja heidän on sen tähden pakko myydä työvoimaansa kapitalisteille. Koneellisen tuotannon pohjalla pääoma on täydellisesti alistanut palkkatyön valtaansa. Palkkatyöläisten luokalle on proletaarin asema muodostunut elinkautiseksi kohtaloksi. Taloudellisen asemansa vuoksi proletariaatti on kaikkein vallankumouksellisin luokka.

Porvaristo ja proletariaatti ovat kapitalistisen yhteiskunnan perusluokat, joiden edut ovat vastakkaiset ja sovittamattomat keskenään. Kapitalismin kehitys johtaa riistävän vähemmistön ja riistettyjen joukkojen välisen kuilun syvenemiseen.

Porvariston ja proletariaatin ohessa kapitalistisen järjestelmän vallitessa on olemassa tilanherröjen ja talonpoikien luokat. Nämä luokat ovat säilyneet edellisen, feodaalisen järjestelmän ajoilta, mutta niiden luonne on huomattavasti muuttunut kapitalistisia olosuhteita vastaavasti.

Tilanherrat ovat kapitalismin aikana suurmaanomistajien luokka, jotka tavallisesti vuokraavat maan kapitalistisille vuokralleottajille tai pikkutuottajille, talonpojille, tahi harjoittavat omistamallaan maalla kapitalistista suurtuotantoa käyttämällä palkkatyötä.

Talonpoikaisto on pääosaltaan sellaisten pientuottajien luokka, jotka harjoittavat talouttaan omin voimin ja omilla

tuotannonvälineillään. Talonpoikaisto muodostaa huomattavan osan porvarillisten maiden väestöstä. Tilanherrat, suurtalolliset, kauppiat ja koronkiskurit riistävät säälimättä talonpoikaiston perusjoukkoa. Jakautumisprosessissa talonpoikaiston keskuudesta alituisesti eroaa toisaalta proletaarijoukkoja ja toisaalta kapitalistisia aineksia (suurtalollisia).

Sen lisäksi kapitalistisessa yhteiskunnassa on olemassa monilukuisia kaupunkien pikkuporvariston kerroksia sekä työtätekevää sivistyneistöä.

Porvarillinen valtio, joka porvarillisen vallankumouksen tuloksena tuli feodaalisen valtion tilalle, on kapitalistien käsissä työväenluokan ja talonpoikaiston sekä kaikkien työtätekevien alistamis- ja sortamisväline. Porvarillinen valtio on kapitalistien luokan toimeenpaneva komitea. Porvarillisten valtioiden muodot ovat moninaisia, mutta olemukseltaan nämä valtiot ovat kaikki *porvariston diktatuuria*. Porvarillisten perustuslakien tarkoituksena on omistaville luokille mieluisen ja edullisen yhteiskuntajärjestyksen varmistaminen. Kapitalistisen järjestelmän perustan — tuotannonvälineiden yksityisomistuksen — porvarillinen valtio julistaa pyhäksi ja koskemattomaksi. Porvarillinen valtio suojelee kapitalistista tuotannonvälineiden yksityisomistusta, turvaa työtätekevien riiston ja tukahduttaa näiden taistelua kapitalistista järjestelmää vastaan.

Porvarillinen valtio pitää kansanjoukkoja vallassaan hallintokoneistonsa, poliisin, armeijan, tuomioistuinten, vankiloiden, keskitysleirien ja muiden väkivaltakeinojen avulla. Välttämättömänä täydennyksenä näille väkivaltakeinoille ovat ideologiset vaikutuskeinot, joiden avulla porvaristo pitää herruuttaan voimassa. Niihin kuuluvat porvarillinen lehdistö, radio, elokuvat, porvarillinen tiede ja taide sekä kirkko.

Koska kapitalistiluokan edut ovat jyrkästi vastakkaiset väestön valtavan enemmistön eduille, on porvariston kaikin tavoin salailtava valtionsa luokkaluonnetta. Porvaristo yrittää esittää tuon valtion muka luokkien yläpuolella olevaksi, yleiskansalliseksi, „puhtaan demokratian” valtioksi. Mutta itse asiassa porvarillinen „vapaus” on pääoman harjoittaman vieraan työn riistämisen vapautta; porvarillinen „tasa-arvoisuus” on harhakuva, joka peittää todellisen eriarvoisuuden riistäjän ja riistetyn välillä, kylläisen ja nälkäisen välillä, tuotannonvälineiden omistajien ja ainoastaan työvoimansa omistavien proletaarijoukkojen välillä.

Sitä mukaa kuin kapitalistinen suurtuotanto kehittyi, lisääntyy proletariaatin lukumäärä, joka yhä täydellisemmin tajuaa luokkaetunsa, kehittyi poliittisesti ja järjestäytyi taisteluun porvaristoa vastaan. Lenin osoitti, että „työväenluokka ei voi käydä taistelua vapautuksensa puolesta, ellei se pyri saamaan vaikutusta valtion asioihin, valtion hallintaan, lakien

laatimiseen”¹. Proletariaatti käyttää hyväkseen porvarillisen demokratian muotoja taloudellisten ja poliittisten asemiensä lujittamisessa, vaikutuksensa levittämässä muihin työtätekeviin joukkoihin silmällä pitäen porvariston herruuden kukistamista ja todellisen demokratian pystyttämistä.

Proletariaatti on sellainen työtätekevien luokka, joka on yhteydessä edistyneimpään talousmuotoon — suurtuotantoon. Taloudellisen osuutensa ansiosta, mikä sillä on suurtuotannossa, proletariaatti on *kaikkien* työtätekevien ja sorrettujen joukkojen johtaja. Kapitalistisen yhteiskunnan kaikkein vallankumouksellisimpana, etumaisimpana ja järjestyneimpänä luokkana teollisuusproletariaatin kutsumuksena on liittää ympärilleen työtätekevät talonpoikaisjoukot, kaikki riistetyt kansankerrokset taisteluun kapitalistisen riiston hävittämiseksi ja yhteiskunnan uudistamiseksi sosialistisilla perusteilla.

V LUKU

KAPITALISMIN KOLME KEHITYSVAIHETTA TEOLLISUUDESSA

Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta (kooperaatio). Kapitalismin taloudellinen peruslaki — lisäarvon laki — määrää kapitalistisen tuotannon kehitysprosessin. Kapitalistien harjoittama lisäarvon tavoittelu johtaa kapitalistisen yhteiskunnan tuotantovoimien kasvuun. Erittäin tärkeää osuus kapitalistisen tuotantotavan tuotantovoimien kehityksessä ja työn tuottavuuden kohottamisessa on ylimääräisen lisäarvon tavoittelulla, joka kiihottaa kapitalisteja käyttämään tuotannossa uusinta tekniikkaa.

Kasvavan työn tuottavuuden laki, jonka mukaan „tuotantokulut jatkuvasti vähenevät ja elävä työ käy lakkaamatta tuottavammaksi”², kapitalismin oloissa saa paljon väljemmän liikuma-alan kuin feodalismin aikana. Lisäarvoa tavoitellessaan kapitalismi, joka tuli feodalismin tilalle, kehitti paljon voimaperäisemmin työn tuottavuutta kuin sitä edeltäneet yhteiskuntamuodostumat.

Näin ollen suhteellisen lisäarvon kehitys merkitsee pääoman kehittämää työn tuottavuutta. Eritellessään suhteellisen lisäarvon tuotantoa, Marx tutkii kapitalismin suorittaman työn

¹ V. I. Lenin, Sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnos ja sen selitys, Teokset, 2. osa, s. 100 (suom. s. 99—100).

² „Marxin ja Engelsin arkisto”, IV osa, s. 43.

tuottavuuden kohottamisen kolmea historiallista perusvaihetta: 1) yksinkertaista yhteistoimintaa; 2) työnjakoa ja manufaktuuria; 3) koneita ja suurteollisuutta.

Kuten edellä oli puhe, kapitalismin kehityksen lähtökohtana oli pientavarantuotanto. Vallattuaan pientuotannon kapitalistit laajentavat tuotantolaitosta, vaihtamatta ensi alussa sen enempää pientuottajien työvälaineitä kuin työmenetelmiäkään. Tätä kapitalistisen tuotannon ensi astetta nimitetään kapitalistiseksi yksinkertaiseksi yhteistoiminnaksi.

Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta on sellainen työn yhteiskunnallistamismuoto, jossa kapitalisti riistää enemmän tai vähemmän merkittävää joukkoa samanaikaisesti työtä samanaikaisesti suorittavia palkkatyöläisiä. Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta syntyy pienen tavarantuotannon rappeutumisen pohjalla. Ensimmäisiä kapitalistisia yrityksiä perustivat ylösostajakauppiat, koronkiskurit, rikastuneet mestarit, käsityöläiset ja kotiteollisuudenharjoittajat. Noissa yrityksissä työskenteli taloudelliseen häviöön joutuneita käsityöläisiä, kisäleijä, jotka olivat menettäneet mahdollisuuden päästä itsenäisiksi mestareiksi, ja maalaisköyhälistöä.

Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta tarjoaa eräitä etuja pieneen tavarantuotantoon verraten.

Monien työläisten yhdistäminen samaan tuotantolaitokseen aiheuttaa tuotannonvälineiden säästöä. Samoin supistuvat menot työkaluihin, varastosuojiiin, raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden kuljetukseen.

Yksityisen käsityöläisen työn tulokset riippuvat huomattavassa määrin hänen henkilökohtaisista ominaisuuksistaan — voimasta, näppäryydestä, taitavuudesta yms. Alkeellisen tekniikan vallitessa tämä ero työläisten välillä on hyvin suuri. Kun verstaassa on monia työläisiä, tasoittuvat heidän yksilölliset eroavaisuutensa. Monien samaan aikaan työskentelevien työläisten kokonaistyö vastaa enemmän tai vähemmän tarkasti keskimääräistä yhteiskunnallisesti välttämätöntä työtä. Tämän vaikutuksesta kapitalistisen verstaan tuotanto ja tavaroiden myynti tulee säännöllisemmäksi ja vakaammaksi.

Yksinkertaisessa yhteistoiminnassa saavutetaan työn säästöä ja sen tuottavuus kasvaa. Kymmenen yhdessä työskentelevää ihmistä tuottaa työpäivän kuluessa enemmän kuin samat kymmenen työskennellessään erillään toisistaan tai yksi ihminen kymmenen yhtä pitkän työpäivän aikana.

Yhteistoiminta sallii suorittaa työtä samanaikaisesti laajalla alueella, esimerkiksi soita kuivattaessa, patoja, kanavia ja rautateitä rakennettaessa, sekä tekee myös mahdolliseksi käyttää pienellä alueella suuren määrän työtä, esimerkiksi taloa rakennettaessa tai paljon työtä vaativia maatalouskasveja viljellessä.

Yhteistoiminnalla on suuri merkitys niillä tuotannonaloilla, joilla tietyt työt on tehtävä lyhyessä ajassa, esimerkiksi sadon korjuussa, lampaiden keritsemisessä jne.

Niin ollen yhteistoiminta synnytti työn *uuden yhteiskunnallisen tuotantovoiman*. Se teki ensimmäisten kapitalististen verstaiden omistajille mahdolliseksi tuottaa tavarat halvemmalla ja kilpailla menestyksellisesti pientuottajien kanssa. Kapitalisti anasti korvauksetta työn uuden yhteiskunnallisen tuotantovoiman tulokset ja ne palvelivat hänen rikastumispyrkimyksiään.

Kapitalismin manufaktuurikausi. Tavoitellessaan lisäarvoa kapitalistit eivät ainoastaan laajenna tuotantolaitoksia, vaan myöskin täydellistävät tuotantomenetelmiä. Tärkeänä askeleena kapitalistisen tuotannon kehittämisessä oli työnjaon laaja hyväksikäyttö tuotantolaitoksen sisällä. „Käsityötuotannon pohjalla ei voinut ollakaan muuta tekniikan edistystä kuin edistys työnjaon muodossa”¹. Sen yhteydessä tapahtui yksinkertaisen yhteistoiminnan kehittyminen manufaktuuriksi. Silloin kun yksinkertaisessa yhteistoiminnassa kaikki työläiset suorittavat samantyyppistä työtä, manufaktuurissa työläiset erikoistuvat täyttämään eri työnvaiheita. Kuten tunnettua manufaktuuri on kapitalistista yhteistoimintaa, joka pohjautuu työnjakoon ja käsityötekniikkaan. Kapitalistisen tuotannon muotona manufaktuuri oli Länsi-Euroopassa vallitsevana likimäärin XVI vuosisadan puolivälistä XVIII vuosisadan loppukolmannekseen asti.

Manufaktuurityönjako on työnjakoa tuotantolaitoksen sisällä *samaa* tavaraa tuotettaessa erotukseksi työnjaosta yhteiskunnassa eri tuotantolaitosten välillä *erilaisia* tavaroita tuotettaessa.

Työnjako manufaktuurin sisällä edellyttää tuotannonvälineiden keskittymistä kapitalistin haltuun, joka on samalla tuotettujen tavaroiden omistaja. Erotukseksi pienestä tavarantuottajasta palkkatyöläinen ei tuota itsenäisesti tavaraa; tavaraksi muuttuu ainoastaan monien työläisten yhteinen työn tuote. Yhteiskunnan sisäinen työnjako edellyttää tuotannonvälineiden jakautumista erillisten, toisistaan riippumattomien tavarantuottajien kesken. Heidän työnsä, esimerkiksi puusepän, nahkurin, suutarin ja maanviljelijän työn tuotteet esiintyvät tavaroina ja yhteys itsenäisten tavarantuottajien kesken järjestyy markkinain välityksellä.

Manufaktuurin etuisuutena yksinkertaiseen yhteistoimintaan verrattuna oli työnjako, mikä takasi huomattavan työn säästön ja kohotti sen tuottavuutta.

Yksinkertaisessa yhteistoiminnassa jokainen työntekijä oli pakotettu suorittamaan kaikki työnvaiheet, jotka olivat välttämättömät tuotteen valmistamisessa. Manufaktuurissa jokainen

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 375 (suom. s. 380).

työntekijä erikoistui yhden tai korkeintaan joidenkin työnvaiheiden suorittamiseen. Toistaen päivästä päivään yksiä ja samoja työliikkeitä työmies suorittaa sen paljon nopeammin ja paremmin kuin ennen erikoistumista (spesialisointia).

Samalla työ tulee erikoistumisen vallitessa voimaperäisemmäksi. Aikaisemmin työläinen oli käyttänyt tietyn ajan siirtyäkseen työnvaiheesta toiseen ja vaihtaakseen työkaluja. Manufaktuurissa tämä työajan hukka supistui. Työnjako yksinkertaisti monia mutkallisia tuotannonvaiheita, joihin perehtyminen oli vaatinut aikaisemmin monia oppivuosia. Työntekijäin perusjoukon oppiaika lyheni siis jyrkästi. Aste asteelta erikoistuminen ulottui paitsi työläiseen, myöskin tuotantokalustoon; se täydellistyi ja soveltautui yhä enemmän siihen osatehtävään, jota varten se oli tarkoitettu.

Kaikki tämä johti työn tuottavuuden edelleen kohoamiseen.

Selvä esimerkki tästä on neulojen tuotanto. XVIII vuosisadalla pienehkö, 10 työntekijää käsittävä manufaktuuri tuotti työnjaon vallitessa 48 000 neulaa päivässä, niin ollen tuli yhtä työläistä kohti 4 800 neulaa. Sen sijaan ilman työnjakoa yksi työntekijä ei olisi voinut valmistaa edes 20 neulaa päivässä.

Työn tuottavuuden kasvu manufaktuurissa toi mukanaan työläisen rujoutumisen. Manufaktuuri muutti työläisen osatyöläiseksi, joka oli pakotettu suorittamaan alituisesti yhtä ja samaa työnvaihetta. Samojen mutkattomien liikkeiden herkeämätön toistaminen runteli työläisen fyysillisesti. Ilmaantui työläisiä, joilla oli vääristynyt selkäranka, sisään painunut rintakehä jne.

Manufaktuurin työläisiä riistettiin ankarasti. Työpäivä oli kaikkialla pitkä ja työpalkka alhainen. Uutta kapitalistista työkuria juurrutettiin mitä julmimmilla pakkokeinoilla ja väkivallalla.

Manufaktuurityönjako, kirjoitti Marx, „luo uusia edellytyksiä pääoman herruudelle työn yli. Kun se siis toisaalta esiintyy historiallisena edistyksenä ja välttämättömänä kehityskohtana yhteiskunnan taloudellisessa kehitysprosessissa, esiintyy se toisaalta sivistyneen ja hienostuneen riiston välineenä”¹.

Orjanomistuksellisessa ja feodaalisessa yhteiskunnassa esiintyi kaksi pääomamuotoa: kauppa- ja koronkiskuripääoma. Kapitalistisen tuotannon syntyminen merkitsi teollisuuspääoman ilmaantumista. *Teollisuuspääoma* on tavaroiden tuotannossa toimivaa pääomaa. Eräs kapitalismin manufaktuurikauden luonteenomaisista erikoisuuksista on kiinteä ja erottamaton yhteys kauppa- ja teollisuuspääoman välillä. Manufaktuurin omistaja esiintyi melkein aina myös ylösostajana. Hän jälleen myi raaka-aineita pienille tavarantuottajille, jakoi niitä koteihin jalostettavaksi tai osteli pieniltä tavarantuottajilta erillisiä osatuotteita

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 372 (suom. 1957, s. 353).

taikka valmiita tuotteita myydäkseen ne jälleen. Raaka-aineiden myynti ja tuotteiden osto kietoutui koronkiskontaan liittyvään velkaorjuutukseen. Tämä huononsi suunnattomasti pientuottajan asemaa, johti hänen työpäivänsä pitenemiseen ja työansioiden vähenemiseen.

Kapitalismin manufaktuurikaudella töiden jakelu kotona tehtäväksi kehittyi varsin laajaksi.

Kapitalistinen kotityö on yrittäjältä saadun raaka-aineen jalostamista kotona urakkapalkalla. Tätä riistomuotoa tavattiin silloin tällöin jo yksinkertaisen yhteistoiminnan (kooperaation) aikana. Se esiintyy myös koneellisen suurteollisuuden kaudella, mutta on luonteenomaista nimenomaan manufaktuurille. Kapitalistinen kotityö esiintyy tällöin manufaktuurin *lisäkkeenä*.

Manufaktuurityönjako jaotteli jokaisen tavaran tuotannon moniin erillisiin työvaiheisiin. Ylösosto- ja manufaktuuri-toiminnan harjoittajalle oli monasti edullista perustaa suhteellisen pieni verstaas, jossa suoritettiin ainoastaan tavaroiden kokoaminen tai lopullinen viimeistely. Kaikkien valmistavien työvaiheiden suorittajina olivat käsityöläiset ja kotiteollisuudenharjoittajat; he työskentelivät kotonaan, mutta olivat täydellisesti riippuvaisia kapitalistista. Useasti eri kylissä hajallaan olleet kotiteollisuudenharjoittajat eivät olleet tekemisissä kokoamisverstaan omistajan, vaan välittäjäimestareiden kanssa, jotka puolestaan vielä lisäsivät kotiteollisuudenharjoittajien riistoa.

Kotona työskennelleet kotiteollisuudenharjoittajat ja käsityöläiset saivat kapitalistilta maksun, joka oli paljon pienempi kuin kapitalistin verstaassa työskentelevän työläisen saama maksu. Elinkeinoammatteihin siirtyi joukoittain talonpoikia, jotka rahanpuute pakotti etsimään sivuansioita. Ansaikseen pienehkön rahasumman talonpoika raatoi nääntymykseen asti ja pani perheensä kaikki jäsenet tekemään työtä. Kohtuuttoman pitkä työpäivä, epäterveelliset työolosuhteet ja mitä säälimättömin riisto, sellaiset ovat kapitalistisen kotityön tunnusomaiset piirteet.

Manufaktuurin historiallinen merkitys oli siinä, että se valmisti välttämättömät edellytykset koneelliseen tuotantoon siirtymiselle. Ensiksi, kehittäessään pitkälle menevän työnjaon manufaktuuri yksinkertaisti monet työvaiheet. Ne muuttuivat niin yksinkertaisiksi liikkeiksi, että työntekijän käden korvaaminen koneella kävi mahdolliseksi. Toiseksi, manufaktuurin kehitys johti työkalujen erikoistumiseen, niiden merkittävään täydellistymiseen, jonka johdosta kävi mahdolliseksi siirtyminen käsityökaluista koneisiin. Kolmanneksi, manufaktuuri valmensi koneellista suurteollisuutta varten taitavien työläisten kantajoukkoja erikoistamalla heitä pitkän ajan kuluessa suorittamaan erillisiä työvaiheita.

Samalla manufaktuuri myötävaikutti *sisämarkkinain* kehittymiseen.

Manufaktuurikaudella syntyi useita uusia teollisuustuotannon aloja. Maanviljelyksestä erottautui toinen toisensa jälkeen erilaisia maataloustuotteiden teollisen jalostuksen aloja. Teollisuuden kasvaessa lisääntyi yhä enemmän maataloustuotteiden kysyntä. Sen yhteydessä tapahtui markkinain laajeneminen. Esi-merkiksi puuvillan, pellavan ja sokerijuurikkaan tuotantoon, samoin kuin hyötykarjan hoitoon erikoistuneilla alueillakin kasvoi viljan kysyntä. Maataloudessa lisääntyi erilaisten teollisuustuotteiden kysyntä.

Sisämarkkinain muodostumisprosessilla oli kaksinainen luonne. Toisaalta kaupunkilais- ja maalaisporvaristo tarvitsivat tuotannonvälineitä: parannettuja työkaluja, koneita, raaka-aineita jne., jotka olivat välttämättömiä toimivien kapitalististen tuotantolaitosten laajentamista ja uusien rakentamista varten. Porvariston kulutustarvekysyntä myös kasvoi. Toisaalta talonpoikaiston jakautumiseen erottamattomasti liittyvää teollisuutta maatalousproletariaatin lukumäärän lisääntymistä seurasi työläisen toimeentulon välineinä esiintyvien tavaroiden kysynnän suureneminen.

Alkeelliseen tekniikkaan ja käsityöhön perustuva manufaktuuri ei pystynyt tyydyttämään laajenevilla markkinoilla lisääntyntä teollisuustavaroiden kysyntää. Samanaikaisesti kapitalistien lisäarvon tavoittelu törmäsi käsityöstä ja käsityötekniikan käytöstä johtuviin ahtaisiin rajoihin. Koneelliseen suurtuotantoon siirtyminen kävi näin ollen taloudellisesti välttämättömäksi.

Teollisuuden vallankumous. Niin kauan kuin tuotannon perustana oli käsityö, kuten manufaktuurikaudella, kapitalismi ei pystynyt toteuttamaan perusteellista mullistusta yhteiskunnan taloudellisessa elämässä. Tämä mullistus tapahtui siirryttäessä manufaktuurista koneteollisuuteen, joka alkoi syntyä XVIII vuosisadan viimeisellä kolmanneksella ja levisi XIX vuosisadalla Euroopan tärkeimpiin kapitalistisiin maihin ja Amerikan Yhdysvaltoihin.

Tämän mullistuksen aineellis-tekniillisenä perustana oli *kone*.

Koneellisen suurteollisuuden perusta laskettiin *Englannissa*. Tuossa maassa olivat muodostuneet suotuisat historialliset edellytykset kapitalistisen tuotantotavan nopealle kehitykselle: varhain suoritettu maaorjuuden poistaminen ja feodaalisen pirstoutuneisuuden hävittäminen, porvarillisen vallankumouksen voitto XVII vuosisadalla, talonpoikaiston maiden väkivaltainen anastaminen sekä pääomien kasaaminen pitkälle kehittyneen kaupan ja siirtomaarösvouksen avulla.

XVIII vuosisadan puolivälissä Englanti oli maa, jossa oli suuri määrä manufaktuureja. Teollisuuden tärkein ala oli tekstiilituotanto. Nimenomaan tällä alalla alkoi *teollisuuden vallankumous*, joka Englannissa tapahtui XVIII vuosisadan viimeisellä kolmanneksella ja XIX vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä.

Markkinain laajeneminen ja kapitalistien voitontavoittelu tekivät välttämättömäksi tuotantotekniikan parantamisen.

Muita tuotannonaloja nopeammin kehittyneessä puuvillateollisuudessa oli käsityö vallitsevana. Tärkeimmät työvaiheet puuvillateollisuudessa ovat kehruu ja kudonta. Kehrääjien työn tuote on kutojien työn esine. Puuvillakankaiden kysynnän lisääntyminen vaikutti ensin kudontatekniikkaan: v. 1733 keksittiin *automaattinen sukkula*, joka kohotti kutojan työn tuotavuuden kaksinkertaiseksi. Sen johdosta kehruu jäi jälkeen kutomisesta. Manufaktuureissa kangaspuut usein seisoviat langan puutteen tähden. Syntyi välttämätön tarve parantaa kehrutekniikkaa.

Tämä tehtävä ratkaistiin keksimällä (vv. 1765—1767) *kehruukoneet*, joista jokaisessa oli puolitoista- tai kaksikymmentä kehräintä. Ensimmäisten koneiden käyttövoimana oli itse ihminen tai vetojuhdat, myöhemmin ilmaantuivat koneet, jotka vesivoima pani käyntiin. Edelleen suoritettut teknilliset parannukset tekivät mahdolliseksi paitsi langan valmistuksen lisäämisen, myös sen laadun parantamisen. XVIII vuosisadan lopussa oli jo olemassa kehruukoneita, joissa oli 400 kehräintä. Näiden keksintöjen johdosta työn tuotavuus kehruussa kasvoi voimakkaasti.

Puuvillateollisuudessa syntyi nyt uusi epäsuhde; kehruu jätti jälkeensä kudonnan. Tämä epäsuhde poistettiin keksimällä v. 1785 *mekaaninen kutomakone*. Monien parannusten jälkeen mekaaninen kutomakone levisi laajalti Englannissa ja XIX vuosisadan 40-luvulle mennessä syrjäytti täydellisesti käsin kudonnan. Perusteellisia muutoksia tapahtui myös kankaiden viimeistelyprosesseissa — valkaisussa, värjäyksessä ja painamisessa. Kemian soveltaminen supisti noiden prosessien kestoaikaa ja paransi tuotteiden laatua.

Ensimmäiset tekstiilitehtaat rakennettiin jokien varsille ja koneita käytettiin vesirattaiden avulla. Tämä rajoitti suuresti konetekniikan käyttömahdollisuuksia. Piti saada uusi käyttökoneyyppi, joka ei ollut riippuvainen paikallisista olosuhteista eikä vuodenaajoista. Sellainen käyttökone oli *höyrykone*.

Höyrykoneen käytäntöön tulolla oli valtava merkitys. Höyrykone on käyttökone, joka on vapaa lukuisista vesikäyttökoneelle ominaisista puutteellisuuksista. Polttoainetta ja vettä kuluttaen höyrykone kehittää käyttövoimaa, joka on kokonaan ihmisen valvottavissa. Tämä kone on liikkuva; se vapauttaa teollisuuden riippuvaisuudesta luonnon energialähteisiin ja tekee mahdolliseksi tuotannon keskittämisen mihin paikkaan tahansa.

Höyrykone alkoi levitä nopeasti paitsi Englannissa, myös sen ulkopuolella, luoden edellytykset sellaisten suurten tehtaiden ilmaantumiselle, joissa oli paljon koneita ja suuret määrät työläisiä.

Koneet vallankumouksellistivat tuotannon kaikilla teollisuusaloilla. Ne eivät vallanneet ainoastaan puuvillateollisuutta, vaan tulivat käytäntöön myös villa-, pellava- ja silkkiteollisuudessa.

Aluksi koneita valmistettiin manufaktuureissa käsityönä. Ne tulivat kalliiksi eivätkä olleet riittävän voimakkaita ja täydellisiä. Manufaktuurit eivät voineet valmistaa sellaista määrää koneita kuin nopeasti kasvava teollisuus tarvitsi. Tehtävä ratkaistiin siirtymällä koneiden koneelliseen tuotantoon. Syntyi uusi, nopeasti kehittyvä teollisuusala — *koneenrakennusteollisuus*. Ensimmäiset koneet oli valmistettu pääasiassa puusta.

Sitten puiset koneenosat alkoivat väistyä metallisten tieltä. Puun korvaaminen metallilla, lisätessään koneiden ikää ja lujuutta, teki mahdolliseksi työskennellä sellaisella nopeudella ja jännityksellä, jota aikaisemmin oli mahdotonta ajatella. XIX vuosisadan alussa keksittiin mekaaniset vasarat, puristimet ja metallintyöstökoneet: sorvi sekä myöhemmin jyrsin- ja porakone.

Koneellisen suurteollisuuden kehitys, sisä- ja ulkomaankaupan laajeneminen saivat aikaan mullistuksen liikenne- ja yhteysvälineissä. Höyrykone tuli-laajaan käyttöön liikenteessä. Vuonna 1807 Amerikan Yhdysvalloissa rakennettiin ensimmäinen höyryalus, ja vuonna 1825 Englannissa rakennettiin ensimmäinen rautatie.

Koneiden, veturien, kiskojen ja höyrylaivojen valmistamiseen tarvittiin valtavat määrät rautaa ja terästä. *Metallurgia* alkoi nopeasti kehittyä. Metallurgian kehityksessä oli suuri merkitys sillä, että keksittiin menetelmä, jota käyttämällä rautamalmi voitiin sulattaa kivennäispolttoaineella eikä puilla. Sulatusuunit kehittivät yhä täydellisemmiksi. XIX vuosisadan 30-luvulta lähtien alettiin kylmän ilman asemesta puhaltaa kuumaa ilmaa, joka nopeutti sulatusprosessia ja säästi suuresti polttoainetta. Keksittiin uusia, entistä täydellisempiä teräksensulatusmenetelmiä. Höyrykoneen leviäminen ja metallurgian kehitys synnyttivät valtavien kivihiilimäärien tarpeen, joka johti kivihiiliteollisuuden nopeaan laajenemiseen.

Teollisuuden vallankumouksen seurauksena Englanti muuttui maailman teollisuustyöpajaksi. Englannin jälkeen koneellinen tuotanto alkoi levitä Euroopan muihin maihin ja Amerikkaan.

Kyllästymättömässä lisäarvontavoittelussaan pääoma sai koneista tehokkaan välineen työn tuottavuuden kohottamisessa. Ensiksi, monilla työkaluilla samanaikaisesti toimivien koneiden käytäntöön ottaminen vapautti tuotantoprosessin niistä ahtaista puitteista, jotka ihmisen elinten rajoittuneisuus asetti. Toiseksi, koneiden käyttö teki ensi kerran mahdolliseksi käyttää tuotantoprosessissa uusia valtavia energialähteitä — höyryn, kaasun ja sähköliikevoimaa. Kolmanneksi, koneiden käyttö salli pääoman asettaa tuotannon palvelukseen tieteen, joka laajensi ihmisen valtaa luonnon yli ja avasi yhä uusia mahdollisuuksia työn tuottavuuden kohottamiselle. Koneellisen suurteollisuuden perustalla lujittui kapitalistisen tuotantotavan herruus. Koneellisessa suurteollisuudessa kapitalismi sai itseään vastaavan aineellisteknillisen perustan.

Kapitalistinen teollistaminen. Teollisuuden vallankumous pani alun kapitalistiselle teollistamiselle, koneistetun suurteollisuuden luomiselle. Teollistamisen perustana on raskas teollisuus, tuotannonvälineiden tuotanto. Kapitalistisen koneellisen suurteollisuuden kehitys kuitenkin historiallisesti alkoi *kevyen teollisuuden* kehityksestä, toisin sanoen henkilöllisen kulutuksen tarvikkeiden tuotannon kehittamisestä.

Tuotantolaitosten rakentamiseen ja kalustamiseen tarvitaan kevyen teollisuuden aloilla vähemmän varoja ja pääoman kierto tapahtuu nopeammin kuin niillä aloilla, jotka tuottavat tuotannonvälineitä. Siksi juuri voittoja tavoitellessaan pääomat suuntautuvat ensinnä kevyeen teollisuuteen. Koneellisen suurteollisuuden kehitys niillä aloilla, jotka tuottavat kulutustarvikkeita, synnyttää voimistunutta koneiden, kaluston, kivihiilen, metallien, rakennustarpeiden jne. kysyntää. Samanaikaisesti kevyessä teollisuudessa kasautuu vähitellen huomattavia voittoja, jotka odottavat sijoitusta. Silloin koittaa raskaan teollisuuden nopean kehityksen vuoro. Kapitalistinen teollistaminen on prosessi, joka jatkuu monia vuosikymmeniä.

Kapitalistista teollistamista toteutetaan ennen kaikkea suurentamalla kyseisen maan palkkatyöläisten ja työtätekevän talonpoikaiston riistoa. Samalla kapitalististen maiden teollistamisessa oli suuri osuus ulkoisilla tulolähteillä, siinä luvussa muiden maiden, erikoisesti siirtomaiden, työtätekevien rosvoamisella eri keinoilla.

Niinpä esimerkiksi Englannin kapitalistinen teollistaminen toteutettiin huomattavalta osalta siirtomaiden anastamisen ja rosvoamisen laskuun. Valloitetuun siirtomaita maailman kaikissa osissa Englanti kiskoi sieltä valtavia summia ja sijoitti ne omaan teollisuuteensa. Saksan kapitalistinen teollistaminen alkoi laajasti kehittyä Ranskan ja Preussin välisen sodan jälkeen, jolloin Saksa nujerrettuaan Ranskan pakotti tämän maksamaan 5 miljardia frangia sotakorvauksia, joista huomattava osa käytettiin teollisuuden kehittämiseen. Kapitalistista teollistamista toteutetaan usein orjuuttavilla konsessioilla ja lainoilla; joiden vuoksi takapajuiset maat joutuvat riippuvaisuuteen kapitalistisesti kehittyneistä maista. Tsaarin Venäjä esimerkiksi antoi konsessioita ja otti lainoja länsivaltioilta orjuuttavilla ehdoilla päästäkseen siten teollistamisen tielle.

Eri maiden historiassa nämä kapitalistisen teollistamisen erilaiset tied ovat usein kietoutuneet yhteen ja täydentäneet toisiaan. Esimerkkinä siitä ovat Amerikan Yhdysvaltojen taloudellisen kehityksen historia. Yhdysvaltojen suurteollisuus luotiin ulkomaisten lainojen ja pitkäaikaisen luoton avulla sekä Amerikan alkuasukasväestön hillittömällä ryöstämisellä.

Porvarillisissa maissa tapahtuneesta koneeteollisuuden kehityksestä huolimatta valtava osa kapitalistisen maailman väestöstä elää ja työskentelee edelleen alkeellisen käsityötekniikan oloissa.

Kapitalistinen teollistaminen aiheutti kaupunkien ja teollisuuskeskusten nopean kasvun. Suurkaupunkien (asukasluku yli 100 000) lukumäärä lisääntyi Euroopassa XIX vuosisadan kuluessa seitsemänkertaiseksi. Kaupunkiväestön ominaispaino lisääntyi herkeämättä maaseutuväestöstä. Englannissa jo XIX vuosisadan puolivälissä ja Saksassa XX vuosisadan alussa yli puolet koko väestöstä oli keskittynyt kaupunkeihin.

Teollisuuden vallankumouksen ja koneellisen teollisuuden jatkuvan kehityksen tuloksena kapitalistisissa maissa muodostui *teollisuusproletariaatti*. Työväenluokan lukumäärä kasvoi

nopeasti, sen rivit täydentyivät herkeämättä taloudelliseen häviöön joutuneen talonpoikaiston ja käsityöläisten keskuudesta.

Koneellisen suurteollisuuden kasvaessa hävisivät vähitellen ensimmäisten työläissukupolvien paikalliset, ammattikunta- ja säätyetupyrkimykset ja ennakkoluulot sekä niiden utooppiset toiveet keskiajan käsityöläisen menetetyn aseman palauttamisesta. Työläisjoukot yhdistyivät yhtenäiseksi luokaksi — proletariaatiksi. Luonnehtiessaan proletariaatin muodostumista luokaksi Engels kirjoitti: „Vain suuressa mitassa harjoitetun kapitalistisen tuotannon, nykyaikaisen teollisuuden ja maatalouden kehitys antoi sen olemassaololle pysyvän luonteen, lisäsi sen lukumäärää ja muovasi sen erikoiseksi luokaksi erikoisine etuineen ja erikoisine historiallisine tehtävineen”¹.

Kapitalistinen tehdas. Kone pääoman välikappaleena palkkatyön riistossa. *Kapitalistinen tehdas* on suuri teollinen yritys, joka perustuu palkkatyöläisten riistoon ja käyttää konejärjestelmää tavaroiden tuottamiseen.

Koneiden käyttäminen takaa työn tuottavuuden valtavan nousun ja tavaroiden arvon alenemisen. Kone tekee mahdolliseksi tuottaa saman tavarapaljouden tuntuvasti pienemmällä työn kuluttamisella tai tuottaa samalla työn kuluttamisella huomattavasti enemmän tavaroita.

XIX vuosisadalla saman puuvillamäärän jalostamiseen langaksi koneen avulla tarvittiin työaikaa 180 kertaa vähemmän kuin käsinkehruussa. Koneen avulla yksi työläinen painoi tunnissa yhtä paljon neliväristä karttuunია kuin aikaisemmin käsityön vallitessa 200 aikuista työläistä oli painanut.

Kapitalistisen tuotantotavan aikana kaiken hyödyn koneiden käyttämisestä anastavat noiden koneiden omistajat, kapitalistit, joiden voitot lisääntyvät.

Tehdas on kapitalistisen yhteistoiminnan (kooperaation) korkein muoto. Kapitalistinen, yhteistoiminta mittasuhteiltaan verrattain laajasti yhdessä suoritettuna työnä tekee välttämättömäksi erikoisen johtamis-, valvomis- ja eri töiden yhteensovittamistehtävän. Kapitalistisessa yrityksessä kapitalisti suorittaa johtamistehtävän ja sillä on erikoispiirteitä — se on samanaikaisesti pääoman harjoittaman palkkatyöläisten riiston tehtävä. Kapitalisti ei ole kapitalisti sen vuoksi, että hän johtaa teollisuusyritystä, vaan päinvastoin, hänestä tulee yrityksen johtaja sen tähden, että hän on kapitalisti.

Jo kapitalistisen yksinkertaisen yhteistoiminnan aikana kapitalisti vapauttaa itsensä ruumiillisesta työstä. Yhteistoiminnan mittasuhteiden laajetessa hän vapauttaa itsensä myös työläisten välittömän ja jatkuvan valvonnan tehtävästä. Nämä tehtävät siirretään erikoiselle palkkatyöntekijäin ryhmälle —

¹ F. Engels, Työväenliike Amerikassa, K. Marx ja F. Engels, Teokset, XVI osa, 1 nide, s. 287.

johtajille ja mestareille, jotka komentavat tuotantolaitoksessa kapitalistin nimessä. Kapitalistinen johtaminen on luonteeltaan despoottista.

Tehtaaseen siirryttäessä pääoma suorittaa loppuun erikoisen, *kapitalistisen työkurin* luomisen. Kapitalistinen työkuri on nälkäkuria. Työläistä uhkaa tässä lakkaamatta tehtaasta erottaminen, pelko joutua työttömien riveihin. Kapitalistiselle tehtaalle on ominaista kasarmikuri.

Kone sellaisenaan on tehokas työn helpottamis- ja sen tuottavuuden kohottamisväline. Mutta kapitalismin vallitessa kone toimii palkkatyön riiston tehostamisen välineenä.

Käytäntöontulostaan lähtien koneesta tulee työläisen kilpailija. Koneiden kapitalistinen käyttäminen riistää ennen kaikkea toimeentulovälineet kymmeniltä ja sadoilta tuhansilta käsityöläisiltä, joista tulee liikalaisia. Niinpä höyrykutomakoneiden laajan käytäntönoton yhteydessä 800 000 englantilaista kutojaa heitettiin kadulle. Miljoonat Intian kutojat olivat tuomitut nälkään ja kuolemaan, koska käsin valmistetut intialaiset kankaat eivät kestäneet koneilla valmistettujen englantilaisten kankaiden kilpailua. Koneiden käytön lisääntymisen ja niiden kehittymisen johdosta koneet syrjäyttävät yhä enemmän palkkatyöläisiä, heidät heitetään kapitalistisista tehtaista kadulle täydentämään kasvavaa työttömien armeijaa.

Kone yksinkertaistaa tuotantoprosessin ja tekee tarpeettomaksi työntekijän suuren lihasvoiman käyttämisen. Sen vuoksi siirryttäessä konetekniikkaan pääoma vetää tuotantoon laajasti naisia ja lapsia. Kapitalisti pakottaa heidät työskentelemään raskaissa olosuhteissa kurjalla palkalla. Tämä tuo mukanaan lasten suuren kuolleisuuden työläisperheissä sekä naisten ja lasten fyysillisen ja moraalisen runtelemisen.

Kone avaa laajat mahdollisuudet tavarantottamiseen tarvittavan työajan vähentämiselle ja luo siten edellytykset työpäivän lyhentämiselle. Kuitenkin kapitalismin aikana konetta käytetään työpäivän pidentämisen keinona. Voitontavoittelusaan kapitalisti pyrkii käyttämään konetta mahdollisimman täydellisesti. Ensinnäkin, mitä pitempi koneen hyödyllinen toiminta työpäivän kestäessä on, sitä nopeammin se tuottaa hintansa takaisin. Toiseksi, mitä pitempi on työpäivä ja mitä täydellisemmin konetta käytetään, sitä pienempi on vaara, että se vanhenee teknillisesti ja että toiset kapitalistit ehtivät ottaa käytäntöön parempia tai vähemmän maksavia koneita, jonka ansiosta he saavat edullisemmat tuotantoehdot. Sen vuoksi kapitalisti pyrkii jatkamaan työpäivää mahdollisimman paljon.

Kapitalistin hallussa konetta käytetään siinä tarkoituksessa, että työläisestä saataisiin puristetuksi enemmän työtä tietyn ajan kuluessa. Yletön työn voimaperäisyys, tehdasrakennusten ahtaus, ilman ja valon niukkuus ja välttämättömien työnsuojelutoimenpiteiden puuttuminen aiheuttavat työläisten joukoittaisen

sairastumisen ammattitaitoihin, terveyden murtumisen ja elin-
iän lyhenemisen.

Konetekniikka avaa laajan kentän tieteen soveltamiselle tuotantoprosessissa ja entistä tietoisemman, luovan luonteen antamiselle työlle. Mutta koneiden kapitalistinen käyttö johtaa siihen, että työläinen muuttuu *koneen lisäkkeeksi*. Työläisten osaksi jää vain yksitoikkoinen, näännyttävä ruumiillinen työ. Henkisestä työstä tulee erikoistyöntekijäin: insinöörien, teknikkojen ja tiedemiesten etuoikeus. Tiede asettuu palvelemaan pääomaa. *Vastakohtaisuus ruumiillisen ja henkisen työn välillä* syvenee yhä enemmän.

Kone merkitsee ihmisen vallan lisääntymistä luonnonvoimien yli. Kohottaessaan työn tuottavuutta kone lisää yhteiskunnan rikkautta. Mutta tämä rikkaus menee kapitalisteille ja työväenluokan — yhteiskunnan tärkeimmän tuotantovoiman — asema yhä enemmän huononee.

Kuitenkaan eivät koneet sinänsä ole työväenluokan vihollisia, vaan kapitalistinen järjestelmä, jonka vallitessa ne ovat käytössä. Marx kirjoitti, että „koneisto sinänsä lyhentää työaikaa, vaikka se kapitalistisesti käytettynä pidentää työpäivää, sinänsä helpottaa työtä, mutta kapitalistisesti käytettynä lisää sen voimaperäisyyttä, sinänsä on ihmisen voitto luonnonvoimasta, mutta kapitalistisesti käytettynä se orjuuttaa ihmisen luonnonvoiman avulla, sinänsä lisää tuottajan rikkautta, mutta kapitalistisesti käytettynä häntä köyhdyttää”¹.

Kapitalististen suhteiden syntyisestä lähtien alkaa *luokkataistelu palkkatyöläisten ja kapitalistien välillä*. Sitä käydään koko manufaktuurikauden ajan ja siirryttäessä koneelliseen tuotantoon se saa laajat mittasuhteet ja ennennäkemättömän kärkevyyden.

Kapitalistit käyttivät laajasti konetta tehokkaana aseena pääoman itsevaltiutta vastaan suunnattujen työläisten ajoittaisten levottomuuksien, lakkojen jne. tukahduttamiseen. Vuoden 1830 jälkeen välittömänä aiheena huomattavaan osaan keksinnöistä Englannissa olivat kapitalistien työläisiä vastaan käymän luokkataistelun tarpeet, kapitalistien pyrkimys työläisten lukumäärää supistamalla ja vähäisempää ammattitaitoa vaativaa työtä käyttämällä murtaa työläisten vastarinta, jota nämä tekivät pääoman harjoittamaa sortoa vastaan.

Näin koneiden kapitalistinen käyttö aiheuttaa työläisten aseman huononemisen ja työn ja pääoman välisten luokkaristiriitojen kärjistymisen.

Suurteollisuus ja maatalous. Suurteollisuuden kehitys johti koneiden käyttöön myös maataloudessa. Koneiden käyttömahdollisuus on eräs maatalouden suurtuotannon tärkeimmistä eduista. Koneet kohottavat valtavassa määrin työn tuottavuutta

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, ss. 446–447 (suom. 1957, s. 416).

maataloudessa. Mutta pieni talonpoikaistalous ei voi käyttää niitä, koska koneiden ostoon tarvitaan huomattavia varoja. Sitä paitsi konetta voidaan käyttää tehokkaasti suurtaloudessa, viljelysalon ollessa laajat. Konetekniikkaan perustuvassa suurtaloudessa työn kulutus tuoteyksikköä kohti on huomattavasti pienempi kuin takapajuiseen tekniikkaan ja käsityöhön perustuvassa pienessä talonpoikaistaloudessa. Sen johdosta pieni talonpoikaistalous ei kestä kilpailua kapitalistisen suurtalouden kanssa.

Maatalouskoneiden leviäminen kapitalismin oloissa joudutti talonpoikaiston kerrostumisprosessia. Sen seurauksena syntyi maaseutuväestön uusia sosiaalisia tyypejä, jotka muodostivat kapitalistisen yhteiskunnan luokat — maalaisporvariston ja maatalousproletariaatin.

Maalaisporvaristo eli *suurtalolliset* (kulakit) harjoittavat tavarataloutta, joka perustuu palkkatyön käyttöön ja vakinaisten maataloustyöläisten (batrakkien), mutta vielä suuremmassa määrin päivätyöläisten ja muiden väliaikaisten, sesonkipeltotöihin palkattujen työläisten riistoon. Suurtalolliset esiintyvät tavallisesti myös maaseudun koronkiskureina ja kauppiaina. Kaikkea tätä käytetään keinona maalaisköyhälistön ja keski-varakkaan talonpoikaiston merkittävän osan riistämässä.

Maatalousproletariaatti on maataloustyöläisten joukkoa, joka on vailla tuotannonvälineitä ja jota tilanherrat ja maaseutuporvaristo riistävät. Maatalousproletaarin toimeentulon päälähteenä on työvoimansa myynti. Maaseutuproletariaatin tyypillinen edustaja on *palkkatyöläinen, jolla on maapalsta*. Vähäisellä maatilkulla sijaitseva pieni talous ei kykene turvaamaan toimeentuloa ja tällaisen eläjän on pakko myydä työvoimaansa.

Lähellä maatalousproletariaattia on *maalaisköyhälistö*. Köyhällä talonpojalla on pieni maapalsta ja vähäinen määrä karjaa. Omia tuotteita ei tällaisella talonpojalla ole riittävästi. Ravintoon, vaatetukseen, talouteen ja veroihin tarvittava raha on hänen pakko ansaita suurelta osalta palkkatyöllä. Tällainen talonpoika on itse asiassa puoliproletaari.

Keskitalonpoikaistolla on väliasema maalaisporvariston ja maalaisköyhälistön välissä. *Keskitalonpoikaisto* hoitaa taloutta omien tuotannonvälineiden ja henkilökohtaisen työn pohjalla. Keskitalonpojan työ omassa taloudessa takaa perheen toimeentulon ainoastaan suotuisissa olosuhteissa. Siitä johtuu keskitalonpojan aseman epävarmuus: „Yhteiskunnallisten suhteittensa puolesta tämä ryhmä horjuu ylimmän ryhmän, johon se pyrkii, mutta johon vain pienen onnellisen vähemmistön onnistuu päästä, ja alimman ryhmän välillä, johon ryhmään sitä sysää koko yhteiskunnallisen kehityksen kulku”¹. Kapitalismi kohottaa

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 148 (suom. s. 153).

maataloustekniikkaa, vie sitä eteenpäin saattaen taloudellisen häviöön pientuottajajoukkoja. Samalla palkkatyövoima maataloudessa on niin halpaa, että monet suuret taloudet eivät käytä koneita, vaan pitävät parempana käyttää käsi-työtä. Tämä jarruttaa konetekniikan kehitystä maataloustuotannossa.

Kapitalismin konekaudella tapahtuu lopullisesti teollisuuden erkaneminen maataloudesta. *Kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus* syvenee ja kärjistyy. Kapitalismin aikana maatalous jää kehityksessään yhä enemmän jälkeen teollisuudesta. Lenin osoitti, että teknillis-taloudelliselta tasoltaan kapitalististen maiden maatalous oli XX vuosisadan alussa lähempänä manufaktuurivaihetta.

Kapitalistinen työn ja tuotannon yhteiskunnallistaminen. Koneiden käytön rajat kapitalismin aikana. Konetekniikan pohjalla saavutettiin kapitalismin aikana suurta edistystä yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksessä verrattuna feodaaliseen tuotantotapaan.

„Siirtyminen manufaktuurista tehtaaseen merkitsee täydellistä teknillistä kumousta, joka tekee tarpeettomaksi mestarin käsityötaidon, joka on hankittu vuosisatojen kuluessa, ja tätä teknillistä kumousta seuraa kiertämättömästi tuotannon yhteiskunnallisten suhteiden mitä jyrkin mullistus, tuotantoon osallistuvien erilaisten henkilöryhmien lopullinen toisistaan eroaminen, perintätapojen täydellinen hylkääminen, kapitalismin kaikkien synkkien puolien kärjistyminen ja laajeneminen ja samalla myös kapitalismin suorittama laaja työn yhteiskunnallistaminen. Koneellinen suurteollisuus on täten kapitalismin viimeinen sana, sen kielteisten ja „myönteisten puolien” viimeinen sana”¹.

Koneellisen suurteollisuuden pohjalla suorittaa pääoma luonnonvoimaisesti *työn yhteiskunnallistamisen* laajan prosessin.

Ensiksi, koneiden käyttämisen seurauksena teollisuustuotanto keskittyy yhä enemmän suuriin tuotantolaitoksiin. Kone sinänsä vaatii monien työntekijäin yhteistyötä.

Toiseksi, kapitalismin aikana yhteiskunnallinen työnjako kehittyy edelleen. Teollisuuden ja maatalouden alojen lukumäärä lisääntyy. Samalla eri alat ja tuotantolaitokset tulevat yhä enemmän riippuvaisiksi toisistaan. Eri alojen laajan spesialisoitumisen vallitessa esimerkiksi kankaita tuottava tehtailija joutuu välittömästi riippuvaiseksi tehtailijasta, joka tuottaa lankaa, tämä vuorostaan puuvillaa tuottavasta kapitalistista, koneenrakennustehtaan ja kivihiihlikaivosten omistajasta jne.

Kolmanneksi, luontoistaloudelle ominainen pienten talousyksikköjen pirstoutuneisuus häviää ja paikalliset pienet markki-

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 397 (suom. s. 402).

nat sulautuvat suunnattoman suuriksi kansallisiksi ja maailmanmarkkinoiksi.

Neljänneksi, kapitalismi ja sen konetekniikka sysäävät syrjään työntekijän henkilökohtaisen riippuvaisuuden erilaiset muodot. Tuotannon perustaksi tulee vapaa palkkatyö. Väestön liikkuvuus saa suuret mittasuhteet ja se takaa työvoiman keskeytymättömän virtaamisen kehittyville teollisuusaloille.

Viidenneksi, koneellisen tuotannon levitessä syntyy paljon teollisuuskeskuksia ja suurkaupunkeja.

Yhteiskunta jakautuu yhä enemmän kahteen antagonistiseen perusluokkaan — kapitalistien luokkaan ja palkkatyöväen luokkaan.

Konetekniikan pohjalla saavutettu työn ja tuotannon yhteiskunnallistuminen oli merkittävä askel eteenpäin yhteiskunnan edistyksellisessä kehityksessä. Mutta rikastumaan pyrkivien kapitalistien itsekkiät edut asettavat tietyt rajat tuotantovoimien kehitykselle.

Yhteiskunnalliselta näkökannalta koneen käyttäminen on edullista silloin, kun työ, jonka koneen tuottaminen maksaa, on vähäisempi sitä työtä, jonka koneen käyttäminen säästää, samoin kuin silloin, kun kone tekee työn helpommaksi. Mutta kapitalistille ei ole merkitystä yhteiskunnallisen työn säästöllä eikä työntekijän työn helpottumisella, vaan säästöllä työvoiman maksamisessa. Koneiden käytön raja on kapitalistille sen tähden suppeampi. Se määräytyy koneen hinnan ja sen käyttöaikana syrjäyttämien työläisten työpalkan välisen erotuksen mukaan. Mitä alhaisempi on työläisten työpalkka, sitä heikompi on kapitalistin pyrkimys ottaa koneita käytäntöön. Niinpä Englannissa sitä ennen, kun työläiset saivat taistelullaan vihdoinkin aikaan halvan nais- ja lapsityövoiman käyttämisen kiellon maanalaisissa töissä kaivoksissa, ei kapitalisteilla ollut lainkaan kiinnostusta koneiden käyttöön noissa töissä. Siitä syystä käsityötä käytetään yhä vieläkin laajasti kapitalististen maiden teollisuudessa ja etenkin maataloudessa.

Koneellinen suurteollisuus kärjisti kilpataistelua kapitalistien välillä ja lisäsi koko yhteiskunnallisen tuotannon luonnonvoimaisuutta ja anarkiaa. Koneiden kapitalistinen käyttö ei tuonut mukanaan ainoastaan yhteiskunnan tuotantovoimien nopeaa kehitystä, vaan myös pääoman työhön kohdistaman sarron kasvun ja kapitalistisen tuotantotavan kaikkien ristiriitojen kärjistymisen.

Samanaikaisesti sitä mukaa kuin tekniikka kehittyy ja pääoma yhteiskunnallistaa työtä tapahtuu työväenluokan tiivistymisen, sen järjestyneisyyden ja tietoisuuden kasvu.

VI LUKU

TYÖPALKKA

Työvoiman hinta. Työpalkan olemus. Kapitalistisen tuotantotavan vallitessa työvoimalla, samoin kuin millä muulla tavaralla tahansa, on arvo. Työvoiman arvo rahassa ilmaistuna on *työvoiman hinta*.

Työvoiman hinta eroaa muiden tavaroiden hinnasta. Kun tavarantuottaja myy markkinoilla esimerkiksi liinakangasta, niin hänen saamaansa rahasummaa ei käsitetä miksikään muuksi kuin myydyn tavarain hinnaksi. Kun proletaari myy kapitalistille työvoimansa ja saa tietyn rahasumman työpalkan muodossa, niin tätä rahasummaa ei käsitetä työvoimatavarain hinnaksi, vaan *työn hinnaksi*.

Näin tapahtuu seuraavista syistä. Ensiksi, kapitalisti maksaa työläiselle tämän työpalkan vasta sen jälkeen, kun työläinen on työnsä kuluttanut. Toiseksi, työpalkka määräytyy joko työajan paljoutta (tunteja, päiviä, viikkoja) tahi valmistettua tuotemäärää vastaavasti. Ottakaamme entinen esimerkki. Oletta-kaamme, että työläinen työskentelee 8 tuntia päivässä. 4 tunnin aikana hän tuottaa 4 dollarin arvon, joka vastaa hänen työvoimansa arvoa. Jäljelle jääneiden 4 tunnin aikana hän tuottaa 4 dollarin arvon, jonka kapitalisti anastaa lisäarvona. Koska yrittäjä on palkannut proletaarin koko työpäiväksi, hän maksaa tälle koko 8 tunnin työstä 4 dollaria. Näin syntyy harhakuva, ikään kuin työpalkka olisi työn hinta, ikään kuin 4 dollaria olisi täysi maksu koko 8-tuntisesta työpäivästä. Todellisuudessa 4 dollaria on vain työvoiman päiväarvo, samalla kun proletaarin työ on luonut arvon, joka vastaa 8 dollaria. Jos tuotantolaitok- sessa palkka määritellään valmistetun tuotemäärän mukaan, niin näyttää siltä, että työläiselle muka maksetaan työ, jonka hän on kuluttanut jokaiseen valmistamaansa tavarayksikköön, siis taaskin ikään kuin koko työläisen kuluttama työ olisi maksettu kokonaan.

Tämä harhakuva ei ole ihmisten satunnainen erehdys. Sen synnyttävät itse kapitalistisen tuotannon ehdot, joiden vallitessa riisto on kätkettyä, hämättyä, ja yrittäjän ja palkkatyöläisen suhteet esiintyvät väärässä valossa, tasaveroisten tavarainomistajien suhteina.

Todellisuudessa palkkatyöläisen työpalkka ei ole hänen työnsä arvo tai hinta. Jos oletetaan, että työ on tavaraa ja että sillä on arvo, niin tuon arvon suuruus täytyy olla jotenkin mitattavissa. Ilmeisesti „työn arvon”, kuten jokaisen muunkin tavarain arvon, paljous on mitattava siihen sisältyvän työn määrällä. Tällaisen olettamuksen mukaan syntyy noiduttu kehä: työ mitataan työllä.

Edelleen, jos kapitalisti maksaisi työläiselle „työn arvon”, ts. maksaisi työn täydellisesti, silloin ei olisi kapitalistin rikastumisen lähdeä, lisäarvoa, toisin sanoen, kapitalistinen tuotantotapa ei voisi olla olemassa.

Työ on tavaroiden arvon luoja, mutta itse työ ei ole tavaraa eikä sillä ole arvoa. Se, mitä jokapäiväisessä elämässä nimitetään „työn arvoksi”, on todellisuudessa työvoiman arvo.

Kapitalisti ei osta markkinoilta työtä, vaan erikoisen tavararan — työvoiman. Työvoiman kuluttaminen, ts. työläisen lihas-, hermo- ja aivoenergian kuluttaminen, on työprosessi. Työvoiman arvo on aina pienempi kuin työläisen työn luoma uusi arvo. Työpalkka on maksu vain *osasta* työpäivää, nimittäin: maksu välttämättömästä työajasta. Mutta koska työpalkka esiintyy muodollisesti työn maksuna, muodostuu käsitys, ikään kuin koko työpäivä olisi täydellisesti maksettu. Sen tähden Marx nimittää työpalkkaa porvarillisessa yhteiskunnassa työvoiman arvon tai hinnan *muuttuneeksi muodoksi*. „Työpalkka ei ole se, miltä se näyttää, nimittäin *työn arvo* tai *hintaa*, vaan se on ainoastaan *työvoiman arvon* tai *hinnan* naamioitu muoto”¹.

Työpalkka on työvoiman arvon rahailmaisuus, sen hinta, joka ulkonaisesti esiintyy työn hintana.

Orjuuden vallitessa orjanomistajan ja orjan kesken ei suoriteta työvoiman osto- ja myyntitoimitusta. Orja on orjanomistajan omaisuutta. Sen vuoksi näyttää, että orjan koko työ annetaan ilmaiseksi, että sekin osa työstä, joka korvaa orjan ylläpitokustannukset, on maksamatonta työtä, työtä orjanomistajan hyväksi. Feodaalisessa yhteiskunnassa talonpojan välttämätön työ omassa taloudessaan ja lisätyö tilanherran taloudessa ovat selvästi toisistaan erotetut ajassa ja paikassa. Kapitalistisen järjestelmän vallitessa palkkatyöläisen maksamatonkin työ näyttää maksetulta työltä.

Työpalkka peittää kaikki jäljet työpäivän jakautumisesta välttämättömään ja lisätyöaikaan, maksettuun ja maksamattomaan työhön ja verhoaa näin ollen kapitalistiset riistosuhteet.

Työpalkan perusmuodot. Työpalkan perusmuodot ovat: 1) aikapalkka ja 2) urakka- (kappale-) palkka.

Aikapalkka on sellainen työpalkan muoto, jonka vallitessa työläisen ansion suuruus on riippuvainen ajasta, jonka hän on työtä tehnyt — tunteista, päivistä, viikoista tai kuukausista. Tämän mukaisesti erotetaan: tunti-, päivä-, viikko- tai kuukausipalkka.

Aikapalkan ollessa yhtä suuren voi todellinen maksu työläiselle olla erilainen, työpäivän pituudesta riippuen. On selvitetävä ero työpalkan yleisen summan (päivä-, viikko- ja kuukausipalkka) ja tuntimaksun (eli hinnan) välillä. Työläisen aikayksikössä kuluttaman työn maksun mittana on yhden työtunnin hinta. Esim. jos keskimääräinen työpäivä on 8 tuntia ja

¹ K. Marx, Gothern ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, s. 20 (suom. s. 21).

työvoiman keskimääräinen päiväarvo on 4 dollaria, niin työtunnin keskimääräinen hinta (400 senttiä : 8) tulee 50 sentiksi.

Aikamaksu tekee kapitalistille mahdolliseksi tehostaa työläisen riistoa työpäivää pidentämällä, alentaa työtunnin hintaa jättäen päivä-, viikko- tai kuukausipalkan muuttumattomaksi. Olettakaamme, että päivämaksu jää entiseksi — 4 dollariksi, mutta työpäivää pidennetään 8 tunnista 9 tuntiin; tässä tapauksessa yhden työtunnin hinta (400 senttiä : 9) alenee 50 sentistä 44,4 senttiin. Päivä- (ja vastaavasti viikko- ja kuukausi-) palkan kohotessa työtunnin hinta voi jäädä muuttumattomaksi, voipa se aletakin. Esim. jos päiväpalkka korotetaan 4 dollarista 4 dollariin 20 senttiin, mutta työpäivä pitenee 8 tunnista 10 tuntiin, alenee työtunnin hinta tässä tapauksessa (420 : 10) 42 senttiin.

Myös työn voimaperäisyyden kohoaminen merkitsee asiallisesti työtunnin hinnan alenemista, koska maksu jää entiseksi huolimatta suuremmasta voimankulutuksesta, mikä tosiasiasa merkitsee samaa kuin työpäivän pidentäminen.

Työtunnin hinnan alenemisen johdosta proletaarin on pakko toimeentullakseen suostua työpäivän edelleen pidentämiseen. Sekä työpäivän pidentäminen että suunnaton työn voimaperäistämisen aiheuttaa työvoiman suurempaa kulutusta. Mitä huonommin jokainen työtunti maksetaan, sitä suurempi työmäärä tai sitä pitempi työpäivä on tarpeen, jotta työläiselle olisi taattu edes alhainen maksu. Toisaalta työajan jatkaminen aiheuttaa puolestaan työtunnin maksun alenemisen. Kapitalisti käyttää edukseen sitä seikkaa, että työpäivän jatkuessa tai työn voimaperäisyyden kohotessa yhden työtunnin maksu alenee.

Tavaroiden menekille suotuisten ehtojen vallitessa hän pidentää työpäivää, ottaa käytäntöön *ylityön*, ts. työn yli säädetyn työpäivän. Jos taas markkinasuhteet ovat epäsuotuisat ja kapitalistin täytyy supistaa väliaikaisesti tuotannon laajuutta, niin hän lyhentää työpäivää ja ottaa käytäntöön työn *tuntimaksun*. Tuntimaksu vajaan työpäivän tai vajaan työviikon vallitessa alentaa jyrkästi työpalkkaa. Jos esimerkissämme työpäivä lyhennetään 12 tunnista 6 tuntiin ja säilytetään entinen maksu, 50 senttiä tunnissa, niin työläisen päiväpalkka on ainoastaan 3 dollaria, ts. tulee puolta pienemmäksi kuin työvoiman päiväarvo. Siten työläinen ei menetä maksussa ainoastaan työpäivän rajattoman pidentämisen johdosta, vaan myös silloin, kun hänen on pakko työskennellä vajaan aika.

„Kapitalisti voi nyt puristaa työläisestä tietyn paljouden lisätyötä myöntämättä hänelle hänen ylläpidokseen välttämättömyyksiä työaika. Hän voi tehdä tyhjäksi kaiken säännöllisyyden työssä ja antaa aivan mukavuutensa, mielivaltansa ja hetkellisten etujensa mukaan mitä suunnattomimman liikatyön vaihdella suhteellisen tahi täydellisen työttömyyden kanssa”¹.

¹ K. Marx, Pääoma. I osa, 1955, s. 548 (suom. 1957, ss. 504—505).

Aikapalkan vallitessa työläisen palkan suuruus ei ole suoranaisesti riippuvainen hänen työnsä voimaperäisyyden asteesta: työn voimaperäisyyden noustessa aikapalkka ei nouse, mutta työtunnin hinta tosiasiallisesti alenee. Riiston tehostamiseksi kapitalisti pitää erikoisia työnvalvojia, jotka takaavat, että työläiset noudattavat kapitalistista työkuria ja että työ edelleen voimaperäistyy.

Urakka- (kappale-) palkka on sellainen työpalkan muoto, jota käytettäessä työläisen palkan suuruus on riippuvainen hänen aikayksikössä valmistamiensa tuotteiden tai yksityisten osien määrästä tai suoritettujen työnvaiheiden luvusta. Aikapalkkaa käytettäessä työläisen kuluttama työ mitataan kestoajallaan, kappalepalkkaa käytettäessä — tuotettujen valmistaiden (tai suoritettujen työnvaiheidin) määrällä, joista kustakin maksetaan tietyn *hinnoituksen* mukaan.

Määrätessään hinnoituksen kapitalisti ottaa laskuissa huomioon ensiksi työläisen päivittäisen aikapalkan ja toiseksi työläisen päivän aikana valmistamien tuotteiden tai osien lukumäärän, jolloin normiksi tavallisesti otetaan työläisen korkein työnsuoritus. Jos kysymyksessä olevalla tuotannonalalla keskimääräinen päiväpalkka aikamaksua käytettäessä on 6 dollaria ja työläisen valmistamien tietynlaatuisten tuotteiden lukumäärä 60 kappaletta, niin kappalemaksu tuotteesta tai osasta tekee 10 senttiä. Kapitalisti määrää kappalemaksun siten, ettei työläisen tunti- (päivä-, viikko-) palkka olisi korkeampi kuin aikapalkan vallitessa. Urakkamaksu on siis perusteiltaan aikamaksun muuttunut muoto.

Urakkamaksu synnyttää vielä suuremmassa määrin kuin aikamaksu harhakuvan, ikään kuin työläinen ei myisi kapitalistille työvoimaa, vaan työtä ja saisi työstä täyden maksun valmistettujen tuotteiden määrää vastaavasti.

Kapitalistinen urakkatyö johtaa työn voimaperäisyyden jatkuvaan lisääntymiseen. Samalla se tekee yrittäjälle helpommaksi työläisten valvonnan. Työponnistuksen asteen tarkastaa tässä sen tuotteen määrä ja laatu, joka työläisen on valmistettava saadakseen välttämättömät toimeentulovälineet. Työläisen täytyy lisätä valmistamiensa kappaleiden määrää ja työskennellä yhä voimaperäisemmin. Mutta heti, kun enemmän tai vähemmän merkittävä osa työläisistä saavuttaa työn voimaperäisyyden uuden, korkeamman tason, kapitalisti alentaa kappalehinnoittelua. Jos esimerkissämme kappalemaksu alenee sanokaamme puoleen, työläisen on pakko, säilyttääkseen entisen palkan, työskennellä kahden edestä, ts. hänen on pakko pidentää työpäivää taikka kohottaa työponnistusta vielä enemmän tuottaakseen päivän kuluessa 60 osan asemesta 120. „Työläinen koettaa pitää työpalkkaa ennallaan tekemällä enemmän työtä: hän joko tekee useamman tunnin työtä tai tuottaa tunnissa enemmän... Tulokseksi on: *mitä enemmän hän tekee työtä, sitä vähemmän hän saa*

palkkaa”¹. Tämä on urakkapalkan tärkein erikoisuus kapitalismin aikana.

Kapitalistisen urakkatyön muotojen moninaisuudesta huolimatta sen olemus jää muuttumattomaksi. Se synnyttää työläisten keskuudessa konkurrenttiota, pakottaa työläisiä voimaperäistämään työntekoa, turvaten siten kapitalisteille tulojen kasvun. „Se pyrkii siten kohottamalla yksityisten työpalkkoja yli keskitason alentamaan itse tätä tasoa”².

Konkreettisista oloista, muun muassa teknillisestä edistyksestä, työmarkkinatilanteesta ym. riippuen kapitalistit käyttävät erilaisia työpalkan maksumuotoja. Eräissä tapauksissa he katsovat edullisemmaksi aikapalkan, toisissa tapauksissa urakkapalkan.

Aikapalkka ilmestyi historiallisesti aikaisemmin kuin urakkapalkka. Aikapalkka oli laajalti käytössä kapitalismin varhaiskehityksen kaudella, jolloin kapitalistit pyrkivät suurentamaan lisäarvoa pääasiassa työpäivää pidentämällä. Sittemmin paljoo laajempaan käyttöön kapitalistisilla tuotantolaitoksilla tuli urakkamaksu. Nykyoloissa, kun kapitalistisissa tuotantolaitoksissa on levinnyt hyvin laajalle liukumenetelmien ja automaattikaluston käyttö, yhä laajemmalle leviää niin ikään työn aika- ja palkkiomaksumuodot. Kapitalisti kiihdyttää koneiden nopeutta ja pakottaa sillä tavoin työläisiä työskentelemään yhä voimaperäisemmin, eikä tällöin kohota työpalkkojen hinnoittelua, vaan päinvastoin vieläpä joskus alentaenkin niitä.

Työpalkan aika- ja urakkamuotoja käytetään usein samanaikaisesti samoissa tuotantolaitoksissa. Kapitalismin vallitessa nämä molemmat työpalkkamuodot ovat vain erilaisia menetelmiä työväenluokan riiston tehostamiseksi.

Hiotusmenetelmään perustuvat työpalkkajärjestelmät. Eräänä työpalkan tärkeimpänä piirteenä kapitalismin vallitessa on työn ylenmääräinen voimaperäistäminen, mikä uuvuttaa työntekijän kaikki voimat. Ylitettäessä työn kestoajan ja sen voimaperäisyyden tietyt rajat ei mikään lisäkorvaus voi estää työvoiman suoranaista tuhoutumista.

Työn järjestelyssä käytettyjen näännyttävien menetelmien johdosta kapitalistisissa tuotantolaitoksissa tulee tavallisesti työpäivän lopussa ilmi työläisten lihas- ja hermovoiman liiallinen jännittäminen, joka johtaa työn tuottavuuden alenemiseen. Tavoitellessaan lisäarvon suurentamista kapitalisti turvautuu erilaisiin *hiotusmenetelmiin perustuviin työpalkkajärjestelmiin* saadakseen aikaan työn korkean voimaperäisyyden koko työpäivän aikana. Samaa tarkoitusta palvelee kapitalismin aikana myös niin sanottu „tieteellinen työnjärjestely”.

¹ *K. Marx, Palkkatyö ja pääoma, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1948, s. 76 (suom. 1958, s. 70).*

² *K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, ss. 557—558 (suom. 1957, s. 513).*

Tällä tavalla järjestetyn työn laajalle levinneitä muotoja, joihin liittyy työntekijää rajattomasti uuvuttavan työpalkkajärjestelmän käyttäminen, ovat *taylor-* ja *ford-*järjestelmät, joiden perustaksi on otettu työn mahdollisimman suuren voimaperäistämisen periaate.

Taylor-järjestelmän (se on saanut nimensä keksijänsä, amerikkalaisen insinööri F. Taylorin mukaan) olemus on seuraava. Tuotantolaitoksessa valikoidaan voimakkaimmat ja näppärimmät työläiset. Heidät pakotetaan työskentelemään mahdollisimman ankarasti. Jokaisen erillisen työnvaiheen suoritus määritellään sekunneissa ja sekunnin murto-osissa. Aikatutkimuksen tulosten pohjalla säädetään tuotantojärjestys ja aikanormit koko työläisjoukolle. Normin eli „urakan” tultua ylitetyksi työläinen saa pienen lisän päiväpalkkaan — palkkion; ellei normia suoriteta, maksetaan työläiselle suuressi alennetun hinnoituksen mukaan.

Lenin osoitti luonnehtiessaan kokonaisuutena Taylorin järjestelmää, että se sisältää useita vakavia tieteellisiä saavutuksia työn tekoon liittyvien mekaanisten liikkeiden erittelyssä, tarpeettomien liikkeiden poistamisessa oikeiden työotteiden kehittämisessä, parhaiden luettelointi- ja valvontajärjestelmien laatimisessa jne., niihin mukaan luettuna hionostetuksi petomaisuudeksi kehitelty kapitalistinen riisto. Tällaista työn ja työntekijälle suoritettavan maksun järjestelyä Lenin nimitti „tieteelliseksi” hiotusjärjestelmäksi. „Tulos on se”, kirjoitti Lenin, „että samojen 9—10 työtunnin aikana työläisestä puseretaan kolme kertaa enemmän työtä, hänen kaikki voimansa kulutetaan säälimättä, palkkaorjan hermo- ja lihasenergian jokainen pisara imetään kolme kertaa nopeammin. Entä jos kuolee ennen aikojaan? — Porttien ulkopuolella on paljon toisia!”¹

Amerikkalaisen „autokuningas” H. Fordin ja monien muiden kapitalistien käytäntöönottama työn järjestely- ja työpalkkajärjestelmä (*ford-järjestelmä*) pyrki samaan päämäärään — pusertamaan työntekijästä mahdollisimman suuren määrän lisäarvoa työn voimaperäisyyden äärimmäisen kohottamisen avulla. Se saavutetaan nopeuttamalla yhä enemmän liukuhihnojen (konveijerien) työskentelyvauhtia ja soveltamalla hiotusmenetelmään perustuvia työpalkkajärjestelmiä. Työn suunnaton voimaperäistäminen ei tuo mukanaan työpalkan lisääntymistä eikä työpäivän supistumista.

Työläisten riiston tehostaminen saavutetaan muidenkin työn järjestely- ja työpalkkajärjestelmien avulla, jotka ovat *taylor-* ja *ford-järjestelmien* muunnoksia. Niiden joukkoon kuuluu esimerkiksi *Gantin järjestelmä* (Amerikan Yhdysvallat). Taylorin urakkajärjestelmästä eroten *Gantin* järjestelmä on aika- ja palkkiojärjestelmää. Työläiselle annetaan määrätty „urakka” ja säädetään hyvin alhainen taattu maksu työaikayksiköltä normin suorittamisesta riippumatta. Työläiselle maksetaan „urakan” tultua täytetyksi pieni lisäys — „palkkio” — taattuun vähimmäispalkkaan. *Helseyn järjestelmän* (Amerikan Yhdysvallat) perustaksi on otettu periaate palkkion maksamisesta „säästettyä” ajasta lisäyksenä „keskimääräiseen maksuun” tunnin työstä. Tämän järjestelmän mukaan työn voimaperäisyyden esimerkiksi kaksinkertaistuksessa jokaisesta tunnista „säästettyä” aikaa maksetaan „palkkio”, suuruudeltaan suunnilleen $\frac{1}{3}$ tuntimaksusta. Tämän johdosta, jota voimaperäisempää työ on, sitä suuremmassa määrin työläisen työpalkka alenee hänen kuluttamaansa työhön verrattuna. Samoihin periaatteisiin perustuu *Rowanin järjestelmä* (Englanti).

Länsi-Euroopassa ja USA:ssa on laajalle levinnyt myös Taylorin ranskalaisen seuraajan *Bedon* järjestelmä, jonka pohjaksi on otettu työnteon nopeutta ja kireyttä esittävä monimutkainen osoitinasteikko eri työvaiheissa ja korkeat tuotantonormit. Tämä järjestelmä edellytti työajan jopa sekunnin murto-osienkin huomiointia. Normien täyttämistä työläinen sai palkkion, ja täyttämättä jättämisestä häntä sakotettiin alentamalla palkkaa. *Bedon* järjestelmän seurauksena työnteke voimaperäistyi suuresti.

¹ V. I. Lenin, „Tieteellinen” hiotusjärjestelmä, Teokset, 18 osa, s. 556 (suom. s. 585).

Taylorin ja Fordin menetelmien muunnelmia käytetään nykyäänkin. Niinpä esimerkiksi työn maksun aika- ja palkkiomuotoja Amerikan Yhdysvalloissa käytetään sovellettuina suuriin työnormeihin, jotka määrätään aikamittausten ja työoperaatioiden tutkimisen perusteella ottaen huomioon koneiden tehokkuuden maksimaalisen hyväksikäytön. Työläiset, jotka eivät täytä korkeita normeja, erotetaan työstä. Yhä laajemmin tulevat käyttöön ennakkolta määritellyt eri liikkeiden ja operaatioiden normijärjestelmät.

Eräs työläisten pettämiseen perustuva keino lisäarvon suurentamiseksi on niin sanottu „*työläisten osallistuminen voittoihin*”. Sillä tekosyyllä, että yrityksen voittojen lisääminen on työläisen etujen mukaista, kapitalisti alentaa työntekijäin peruspalkkaa ja muodostaa sen kustannuksella rahaston „voittojen jakamiseksi työläisten kesken”. Sitten vuoden lopussa työläiselle annetaan „voiton” muodossa tosiasiassellisesti hänen työansioistaan ennakkolta pidätetty osa työpalkasta. Lopputuloksena on, että „voittoihin osallistuva” työläinen saa useinkin itse asiassa vähemmän kuin tavallisen työpalkan. Samassa tarkoituksessa harjoitetaan asianomaisen yrityksen osakkeiden sijoittamista työläisten keskuuteen.

Kapitalistien temput kaikissa palkkajärjestelmissä tähtäävät siihen, että työläisestä saataisiin puristetuksi mahdollisimman paljon lisäarvoa. Yrittäjät käyttävät jokaista keinoa myrkyttääkseen työläisten tietoisuutta uskottelemalla näiden etujen vaativan työn voimaperäisyyden tehostamista, työpalkkamenojen pienentämistä tuoteyksikköä kohti ja yrityksen voittojen kohottamista. Täten kapitalistit pyrkivät heikentämään proletariaatin vastarintaa pääoman hyökkäyksiä vastaan, saamaan työläiset kieltäytymään liittymästä ammattiliittoihin ja osallistumasta lakkoihin sekä aikaansaamaan hajaannusta työväenliikkeessä.

Nimellis- ja reaali-palkka. Kapitalistisen kehityksen ensimmäisillä asteilla oli laajalle levinneenä tapana maksaa palkka työläiselle *luonnossa*: työläinen sai asunnon, niukan ravinnon ja vähän rahaa.

Luontoismaksu säilyi tietyssä määrässä myös kapitalismin konekaudella. Sitä käytettiin esimerkiksi Venäjällä ennen vallankumousta raaka-aineita tuottavassa ja tekstiiliteollisuudessa. Luontoismaksu on levinnyt kapitalistisessa maataloudessa maataloustyöläisten työtä käytettäessä, eräillä teollisuusaloilla kapitalistisissa maissa ja siirtomaissa sekä riippuvaisissa maissa. Kapitalistit saattavat työläiset sellaiseen asemaan, että heidän on pakko ottaa elintarvikkeita velaksi tehtaan myymälästä, käyttää kaivoksen tai plantaasin yhteydessä olevaa asuntoa yrittäjän määräämillä, työläisille raskailta ehdoilla jne. Luontoismaksun vallitessa kapitalisti ei riistä palkkatyöläistä ainoastaan työvoiman myyjänä, vaan myös tarvikkeiden kuluttajana.

Kehittyneelle kapitalistiselle tuotantotavalle on luonteenomaista *raha*palkka.

On tehtävä ero nimellis- ja reaali-palkan välillä.

Nimellispalkka on rahassa ilmaistu työpalkka; se on rahsumma, jonka työläinen saa kapitalistille myymästään työvoimasta. Nimellispalkka ei sinänsä anna käsitystä työläisen saaman maksun todellisesta suuruudesta. Nimellispalkka voi esimerkiksi jäädä muuttumattomaksi, mutta jos kulutustarvikkeiden hinnat ja verot samaan aikaan nousevat, niin työläisen todellinen työpalkka alenee. Nimellispalkka voi jopa noustakin, mutta jos elinkustannusten kalleus lisääntyy saman ajanjakson

kuluessa suuremmassa määrässä kuin nimellispalkka oli kohonnut, niin todellinen työpalkka alenee.

Reaalipalkka on työläisen toimeentulovälineissä ilmaistu työpalkka; se osoittaa, kuinka paljon ja minkälaisia kulutustarvikkeita ja palveluksia työläinen voi ostaa rahapalkallaan. Työläisen reaalipalkan määrittämiseksi on otettava lähtökohdaksi nimellispalkan suuruus, kulutustarvikkeiden hintataso, asunnonvuokran korkeus, työläisten maksamien verojen raskaus.

Määrittellessään työpalkan keskimääräistä tasoa porvarillinen tilastotiede usein vääristelee todellisuutta: se laskee työpalkkaan teollisuude- ja finanssibyrokratian johtavan huippukerroksen (tuotantolaitosten ja pankkien johtajien jne.) tulot, jättää huomioimattamatta huonostipalkattujen rivityöläisten ja maataloudessa työskentelevien päivätyöläisten palkat, kulutustarvikkeiden hintojen nousun ja verojen kohoamisen, kalliinajan aiheuttaman työläisten aseman jyrkän huononemisen ja turvautuu muihin vääristelymenetelmiin kaunistellakseen työväenluokan todellista asemaa kapitalismin aikana.

Se, missä määrin mainitunlaiset palkan keskitason määrittelymenetelmät saattavat vääristää todellista tilannetta, näkyy siitä, että yritysten valvojen, pankkien johtajien ja muiden korkeapalkkaisten johtokunnan edustajain tulot ovat kymmeniä kertoja suuremmat kuin työläisten keskipalkka. Niinpä esimerkiksi vuonna 1955 Amerikan tilaston antamien tietojen mukaan Amerikan Yhdysvaltain suurimman automonopolin „General motors'in” presidentin vuosipalkka (siinä luvussa erilaiset maksut) oli 776 400 dollaria, Bethlehem teräsyhtymän johtajan vuosipalkka — 706 000 dollaria, Dupontin kemiallisen monopolin johtajan vuosipalkka oli enemmän kuin 642 000 dollaria, Amerikan Yhdysvaltain erään suurimman yksityisyrittäjän Henry Ford II, joka on Fordin autoteollisuusyhtymän presidentti, vuosipalkka tekee 565 000 dollaria.

Mutta ei edes porvarillinen, vääristelty tilastokaan voi salata sitä tosiasiaa, että työpalkka ei takaa kapitalismin vallitessa työläisten suurelle osalle toimeentulominimiä, koska palkkataso on alhainen, toimeentulokustannukset kallistuvat ja työttömyys kasvaa.

Vuonna 1938 Amerikan Yhdysvaltojen porvarilliset taloustieteilijät laskivat Yhdysvaltoja varten, soveltaen äärimmäisen niukkoja normeja, 4-henkisen työläisperheen minimielintason 2 177 dollarin suuruiseksi vuodessa. Kuitenkin v. 1938 teollisuusyöläisen keskimääräinen vuosipalkka Yhdysvalloissa oli 1 176 dollaria, toisin sanoen hiukan yli puolet tuosta minimielintasosta. Toisen maailmansodan edellä porvarilliset taloustieteilijät arvioivat keskinkertaisen (5-henkisen) työläisperheen varsin rajoitetun minimielintason Englannissa 55 shillingin suuruiseksi viikossa. Virallisten tietojen mukaan juuri sodan edellisiltä vuosilta 80% Englannin hiiliteollisuuden työläisistä, 75% vuoriteollisuusyöläisistä (ilman hiiliteollisuutta) ja 57% kunnallisten laitosten työläisistä ansaitsi vähemmän kuin oli tämä minimielintaso.

Reaalipalkan alenemisen tendenssi kapitalismin vallitessa. Kapitalistisen tuotantotavan erittelyn perusteella Marx sai selville seuraavan perustavan lainmukaisuuden työpalkan suhteen: „Kapitalistisen tuotannon yleisenä tendenssinä ei ole

työpalkan keskitason kohottaminen, vaan sen alentaminen”¹.

Työpalkka työvoiman hintana määräytyy kaikkien muiden tavaroiden hinnan tavoin arvoinen mukaan. Tekniikan kehityessä ja työn tuottavuuden kasvaessa supistuu toimeentulovälineiden tuotannossa tarvittavan välttämättömän työn määrä ja suhteellisesti suurenee lisätyön määrä. Sitä mukaa kuin tapahtuu teknillinen edistys ja kasvaa työn tuottavuus niillä aloilla, jotka tuottavat kulutustarvikkeita tai niiden tuotannossa tarvittavia tuotannonvälineitä, tapahtuu työvoiman arvon aleneminen ja lisäarvon kasvu, mikä muodostaa kapitalistisen tuotantotavan perustendenssin.

Samalla kapitalistista työn voimaperäistämistä seuraa yhä lisääntyvä työvoiman kulutus, joka on sen arvon nousuun vaikuttava tekijä. Työvoiman arvo nousee niin ikään työläisen omien ja hänen perheensä aineellisten ja kulttuuritarpeiden kasvaessa, joiden tyydyttäminen on välttämätöntä normaalille työvoiman uusintamiselle. Sitä edellyttää yhteiskunnan yleinen historiallinen kehitys. Lenin osoitti, että „kapitalismin kehitys tuo kiertämättä tullessaan koko väestön ja työläisproletariaatin tarpeiden tason kohoamisen”². Selvää on, että nykyään työläisten aineellisten ja kulttuuritarpeiden taso on paljon korkeammalla kuin sanokaamme 50—100 vuotta sitten. Mutta kapitalismi ei siitä huolimatta turvaa työvoiman voimistuvan kulutuksen korvaamista ja työväenluokan kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämistä.

Työpalkka työvoiman hintana eroaa muiden tavaroiden hinnasta. Sitä vastoin kun kaikkien muiden tavarain hinnat kapitalistisessa yhteiskunnassa heilahtelevat arvon ympärillä ylös ja alas kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta, työvoimatavarain hinta on taipuvainen poikkeamaan sen arvon alapuolelle. Kapitalismin vallitessa työvoiman tarjonta säännöllisesti ylittää kysynnän. Proletaari ei voi lykätä tämän omistamansa ainoan tavarain, työvoimansa myyntiä, odottaakseen tilanteen muuttumista hänelle edullisemmaksi työvoimamarkkinoilla. Sitä hyväksyen käyttäen kapitalisti maksaa työläiselle työpalkan, joka on työvoiman arvoa alempi. Työttömyyden kasvu kaupungeissa ja maatalousliikaväestön kasvu maaseudulla johtavat yhä suurenevaan eroon työvoiman arvon ja hinnan välillä.

Eritellessä työpalkan keskitason alenemistendenssiä on otettava huomioon joukko muita tekijöitä. Kuten on jo sanottu, työvoiman arvoon sisältyvät työntekijäin koulutuskustannukset. Ammattityöläinen luo aikayksikössä arvoa ja samalla lisäarvoa enemmän ja siksi on myös paremmin palkattu kuin ammatti-

¹ *K. Marx*, Työpalkka, hinta ja voitto, *K. Marx, F. Engels*, Valitut teokset, I osa, 1955, s. 407 (suom. 1958, s. 388).

² *V. I. Lenin*, Teokset, I. osa, s. 90 (suom. s. 92).

koulutusta saamaton työläinen. Kapitalismin kehittyessä ja teollisuustekniikan kasvaessa ilmaantuu toisaalta kysyntää korkeasti ammattitaitoisista, monimutkaisia koneistoja ohjaamaan kykenevistä työläisistä, mutta toisaalta monet työnvaiheet yksinkertaistuvat ja ammattitaitoisten työläisten huomattavan osan työ käy tarpeettomaksi. Huomattavat kerrokset ammattikoulutusta saaneista työläisistä menettävät ammattitaitonsa, heidät sysätään syrjään tuotannosta ja heidän täytyy mennä työhön, jossa ei vaadita ammattitaitoa ja josta maksetaan paljon vähemmän.

Liikatyövoiman suuri määrä maaseudulla painaa lakkaamatta työssä olevien maataloustyöläisten palkkatasoa alaspäin. Maataloustyöläisten työn maksu on merkittävästi alhaisempi kuin työpalkan keskitaso.

Niinpä esimerkiksi vuosina 1910—1939 Amerikan Yhdysvaltojen maataloustyöläisten keskimääräinen kuukausipalkka vaihteli 28—47%:n välillä teollisuustyöläisten palkasta. Tsaarin Venäjällä maataloustyöläisten asema oli erittäin vaikea. 16—17-tuntisen työpäivän vallitessa sesonki-maataloustyöläisen keskimääräinen päiväpalkka oli Venäjällä vuosina 1901—1910 69 kopeekkaa, jota paitsi peltotöiden aikana saadulla niukalla tulolla täytyi elää kituuttua loput, täydellisen tai osittaisen työttömyyden kuukaudet.

Edelleen, konetekniikan käyttö avaa kapitalisteille laajat mahdollisuudet tuotannossa miesten työn korvaamiseen *naiisten* ja *lasten* työllä. Työvoiman arvon määrää työläiselle ja hänen perheelleen välttämättömien toimeentulovälineiden arvo. Kun tuotantoon vedetään työläisen vaimo ja lapset, niin mainitusta syystä alenee työläisen työpalkka. Siten koko työväenluokan riisto tehostuu yhä enemmän. Kapitalistisissa maissa työläisnaiset saavat — miesten kanssa samanlaista työtä suorittaessaan — huomattavasti alhaisempaa työpalkkaa.

Pääoma pusertaa lisäarvoa riistämällä hillittömästi lasten työtä. Lasten ja varhaisnuorison työpalkka on kaikissa kapitalistisissa ja siirtomaissa monta kertaa alhaisempi kuin aikuisten työläisten.

Työläisnaisen keskipalkka oli työmiehen keskipalkkaa pienempi: Amerikan Yhdysvalloissa (v. 1949) 41%, Englannissa (1951) 46%, Länsi-Saksassa (1951) 42%. Siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa tämä ero on vielä huomattavampi.

Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1949 palkkatyötä tekevien keskuudessa, pienennettyjenkin tietojen mukaan, yli 3,3 miljoonaa lasta ja keskenkasvuista.

Lasten työtä käytettiin laajasti tsaarin Venäjällä. Venäjän tekstiili- ja eräissä muissa tuotantolaitoksissa oli melkoinen osa työläisistä 8—10-vuotiaita lapsia.

Pääoman harjoittama lapsityön riisto saa erikoisen säälimättömiä muotoja siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Esimerkiksi afrikkalaisten 6—7 vuoden ikäiset lapset Etelä-Rhodesiassa työskentelevät tuotantolaitoksessa 8—9 tuntia saaden työstään mitättömän pienen palkan.

Elinkustannusten kohoamisen ja tähän liittyvän reaali-palkkatason alenemisen syynä on myös joukkokulutustarvikkeiden *hintojen nousu*. Niinpä Ranskassa inflaation johdosta elintarvik-

keiden vähittäishinnat olivat v. 1938 yli 7 kertaa vuoden 1914 hintatasoa korkeammat.

Merkittävän osan työläisen työpalkasta nielee *asunnonvuokra*. Saksassa kohosi asunnonvuokra vuosina 1900—1930 keskimäärin 69%. Kansainvälisen työtilastotoimiston tietojen mukaan työläiset käyttivät XX vuosisadan 30-luvulla asunnonvuokraan, lämpöön ja valoon Amerikan Yhdysvalloissa 25%, Englannissa 20 ja Kanadassa 27% perheen budjetista. Tsaarin Venäjällä asuntomenot työläisillä kohosivat kolmanteen osaan palkasta.

Suuren vähennyksen työpalkkaan aiheuttavat työtätekevien *verot*. Sodanjälkeisinä vuosina ovat välittömät ja välilliset verot tärkeimmissä kapitalistisissa maissa nielleet noin $\frac{1}{3}$ työläisperheen työpalkasta.

Levinnyt keino työpalkan alentamiseksi on *sakkojärjestelmä*. Ennen tehtailijoiden mielivaltaa hiukan rajoittavan sakkolain säätämistä (v. 1886) tsaarin Venäjällä sakkojen muodossa työpalkasta tehdyt vähennykset nousivat joissain tapauksissa puoleen kuukausiansiosta. Työläistä sakotettiin kaikenlaisten syiden vuoksi: „kelvottomasta työstä”, „järjestyksen rikkomisesta”, keskusteluista, mielenosoituksiin osallistumisesta jne. Sakot eivät ole ainoastaan kapitalistisen työkurin lujittamisväline, vaan myös kapitalistin lisätulolähde.

Työpalkan alenemistendenssin vastavaikuttimena on joukko tekijöitä. Työväenluokan taistelulla elinetsijensä parantamisesta on tärkein merkitys palkkatason suhteen. Työpalkkatason alenemistendenssi on sitä voimakkaampaa, mitä heikompi on työläisten vastarinta ja päinvastoin.

Marxilaisuus ei tunnusta niin sanottua „työpalkan rautaista lakia”, jonka mukaan työpalkan määrää toimeentulovälineiden pienimmäismäärä, joka on välttämätön työläisten elämän ylläpitämiseksi, ja sen vuoksi työväenluokan taistelulla työpalkan kohottamiseksi muka ei ole minkäänlaisia näköaloja.

Työpalkkatason vaihteluun vaikuttaa suuresti kapitalistisen tuotannon kehityksen jaksoittaisuus. Taluspulien aikana ja samoin sotavuosina työpalkka laskee sangen alhaiselle tasolle, ja niitä seuraavina vuosina, kriisistä päästyä ja sotien päätyttyä, työläisten taistelun tuloksena se tavallisesti alkaa nousta.

Kuitenkin jos tarkastellaan reaali-palkan liikettä pidemmältä ajalta niin osoittautuu, että sillä on taipumus alentumiseen.

Eri maissa työvoiman arvo on erilainen. Työvoiman arvon kussakin maassa vaikuttavat ehdot muuttuvat. Siitä johtuu työpalkan *kansallinen erilaisuus*. Marx kirjoitti, että vertailtaessa työpalkkoja eri maissa on otettava huomioon kaikki työvoiman arvon suuruuden muutoksia määräävät seikat: työväenluokan muodostumisen historialliset ehdot ja sen tarpeiden tavanomainen taso, työläisen koulutuskustannukset, naisten ja lasten työn osuus, työn tuottavuus, työn voimaperäisyys, kulutustarvikkeiden hinnat jne.

Työpalkan keskitason yleinen alenemistendenssi ilmenee eri maissa eri tavalla riippuen kunkin maan kehityksen konkreettista oloista. Englannissa ja Ranskassa J. Kuczynskin antamien tietojen mukaan reaali-palkka XIX vuosisadan alkupuoliskolla osoitti kokonaisuudessaan otettuna taipumusta alentumiseen, jolloin jaksosta toiseen ilmeni vaihtelua. Vuotuinen keskipalkka Englannissa vuosien 1843—1849 jakson kestäessä oli noin 10% alhaisempi kuin kymmenluvun 1789—1799 aikana. XIX vuosisadan alkupuoliskon joidenkin jaksojen kuluessa reaali-palkka laski vieläkin alhaisemmalle tasolle. Ja XIX vuosisadan toisella puoliskolla reaali-palkka näissä maissa kokonaisuudessaan kohosi. Näiden maiden edullinen asema maailmanmarkkinoilla sekä valtavan suurten siirtomaa-alueiden riisto, joka tuotti erittäin suuria ylivoittoja, loivat suotuisat olosuhteet työväenluokan menestykselliselle taistelulle työpalkan kohottamisesta. Vuotuinen keskipalkka Englannissa oli vuosina 1895—1903 noin 70% korkeampi kuin vuosina 1849—1858.

Tilanne muuttuu XIX vuosisadan lopulla ja XX vuosisadan alussa, jolloin kilpataistelu maailmanmarkkinoilla voimistuu, kärjistyy taistelu maailman uudelleenjakamisesta ja siirtomaissa nousee kansallinen vapautusliike. XX vuosisadan alkupuoliskolla Englannissa ja Ranskassa ilmenee jälleen työpalkan selvää taipumusta alenemiseen siitä huolimatta, että kehittyi työväenliike. Vieläpä nousun vuosinakin (1922—1929) reaali-palkka Englannissa oli 95% vuosien 1900—1901 tasosta. Vuosien 1929—1933 talouspula huononsi työväenluokan asemaa.

Amerikan Yhdysvalloissa kapitalismi kehittyi aikana, jolloin siellä ei ollut olemassa maaseudun liikaväestöä ja oli suuri määrä vapaita hedelmällisiä maita ja farmaritalonpoikien elintaso oli suhteellisen korkea. Työvoiman vähyys oloissa kysynnän ja tarjonnan laki työmarkkinoilla vaikutti vussin aikajakson kuluessa työläisten hyväksi. Näiden historiallisten olojen ansiosta Amerikan Yhdysvalloissa kehittyi merkittävästi paljon korkeampi työvoiman arvon ja palkan taso kuin muissa maissa. Mutta kuitenkin sitä mukaa kuin näiden vaikuttimien vaikutus tyrehtyi yhä tuntuvammin alkoi Amerikan Yhdysvalloissakin ilmetä reaali-palkan alenemistendenssi.

J. Kuczynskin antamien tietojen mukaan keskimääräinen työpalkka Amerikan Yhdysvalloissa vuosina 1885—1897 oli 65—70% korkeampi kuin XIX vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä (1801—1810). XIX vuosisadan lopulla tapahtuu käänne työpalkan kehityksessä.

Amerikkalainen historioitsija Boggart, kiinnittäen huomiota XIX vuosisadan lopulla alkaneseen valtavaan hintojen nousuun ja siihen liittyvään reaali-palkan laskuun, osoittaa, että vuonna 1910 se oli 87,8%, vuonna 1918 vain 70,4% vuosien 1890—1899 keskitasosta. Saman ajatuksen esittää Folkner, joka, huomauttaen palkkatason noususta USA:ssa XIX vuosi-

sadalla, kirjoittaa: „Tilanne muuttuu hintojen nousun yhteydessä vuoden 1897 jälkeen. Tilastoaineisto on todistuksena siitä, että työpalkat... eivät yleensä ehdi nousta hintojen perässä. Työtekevien elintaso on viimeksikuluneiden 25 vuoden aikana huonontunut”.

Saksassa ei ollut olemassa niitä tilapäisiä etuisuuksia, mitä oli Englannissa, Ranskassa ja Amerikan Yhdysvalloissa, ja siellä työpalkan taipumus alenemiseen ilmeni kaikkein selvimmän, vaikka työväenliike tässä maassa olikin hyvin korkealla kehitystasolla.

Kuczynskin mukaan Saksassa reaali-palkka XIX vuosisadan alkupuoliskolla kokonaisuudessaan aleni ja teki vuosien 1860—1867 jaksona 87% vuosien 1820—1829 jakson keskitasosta. XIX vuosisadan jälkipuoliskolla ja XX vuosisadan alussa tapahtui jonkinlaista palkkain nousua. Vuosien 1903—1909 jakson aikana työpalkka oli keskimäärin 30% korkeampi vuosien 1860—1867 jakson keskitasoa. Seuraavina vuosina toiseen maailmansotaan asti reaali-palkka yhä aleni ja teki vuosien 1903—1909 jakson keskitasoon verraten 97% vuosina 1909—1914, 71% vuosina 1914—1923 ja 87% vuosina 1924—1932.

Erittäin alhaisella tasolla työpalkat ovat siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Järjestelmällisen ryöstämisen ja orjuuttamispolitiikkansa toteuttamisessa pääoma käyttää hyväkseen riippuvaisissa ja siirtomaissa sitä, että siellä on paljon liika-työvoimaa ja maksaa työvoimasta paljoo vähemmän kuin on sen arvo. Tällöin on hyvin laajalle levinnyt rotudiskriminaatio työpalkan maksussa. Niinpä esimerkiksi valkoihoiset ja neekerit, jotka tekevät samanlaista työtä, saavat erilaista palkkaa. Toisen maailmansodan edellä Etelä-Afrikassa oli neekerityöläisen keskipalkka kymmenen kertaa pienempi kuin englantilaisen työläisen keskipalkka; samoin Amerikan Yhdysvalloissa neekerien työstä maksetaan kaupungeissa 2,5 kertaa ja maataloudessa melkein 3 kertaa pienempää palkkaa kuin samasta työstä valkoihoisille.

Keskipalkan kehitystä emämaissa on tarkasteltava huomioiden työläisten asema riippuvaisissa ja siirtomaissa. Hyvin usein emämaan työläisten työpalkan tason säilyminen tahi vieläpä nousukin jonain kautena on seurausta työläisten palkan alenemisesta ja väestön elinolojen huononemisesta siirtomaissa.

Työläisten perusjoukkojen työpalkan alentamisella ja siirtomaiden rosvouksella porvaristo luo etuoikeutetun aseman suhteellisen vähäiselle suuripalkkaisten työläisten kerrokselle. Niin sanottua työläisaristokratiaa, joka muodostuu näistä suuripalkkaisista kerroksista, muun muassa ammattiliitto- ja osuustointibyrokraatian edustajista, osasta mestareita jne., porvaristo käyttää työväenliikkeen hajottamiseen ja proletaarien

perusjoukkojen tietoisuuden myrkyttämiseen saarnaamalla luokkarauhaa sekä riistäjien ja riistettyjen etujen yhteisyyttä.

Työväenluokan taistelu työpalkan korottamiseksi. Jokaisessa maassa työpalkan tietty taso säätyy työvoiman arvon lain perustalla, proletariaatin ja porvariston välisen ankaran luokkataistelun tuloksena.

Työpalkan poikkeamilla työvoiman arvosta on omat rajansa.

Työpalkan alimman rajan kapitalismin aikana määräävät puhtaasti *fyysiset* ehdot: työläisellä täytyy olla sellainen määrä toimeentulovälineitä, joka on ehdottoman välttämätön hänen elämistään ja työvoiman uusintamista varten. „Jos työvoiman hinta alenee tähän vähimmäismääräänsä, laskee se alle arvonsa, sillä näiden ehtojen vallitessa se voi ainoastaan surkastuneessa muodossa säilyttää ja kehittää itsensä”¹. Työpalkan aletessa alle tämän rajan tapahtuu niin nopea työvoiman kuluminen, mikä johtaa eliniän lyhenemiseen, syntyvyyden alenemiseen ja kuolleisuuden lisääntymiseen työväestön keskuudessa.

Tavoitellessaan voittojen lisäämistä porvaristo pyrkii alentamaan työpalkan tämän fyysisen alimman rajan alapuolelle, kun taas työväenluokka taistelee työpalkan alentamista vastaan, sen lisäämisen puolesta, taatun vähimmäispalkan säätämisen, sosiaalisen vakuutuksen voimaansaattamisen ja työpäivän lyhentämisen puolesta. Tässä taistelussa työväenluokkaa vastassa on kapitalistiluokka kokonaisuudessaan ja porvarillinen valtio. Työpalkan taso jonain konkreettisena ajanjaksona määrätyn työvoiman arvon vallitessa määräytyy proletariaatin ja porvariston luokkavoimien suhteella.

Työväenluokan sitkeä taistelu työpalkan korottamiseksi alkoi yhdessä teollisuuskapitalismin synnyn kanssa. Ensiksi se kehittyi Englannissa ja myöhemmin myös muissa kapitalistisissa ja siirtomaissa.

Sitä mukaa kuin proletariaatti muodostuu luokaksi työläiset liittyvät *ammattiliittoihin* käydäkseen menestyksellisesti taloudellista taistelua. Tämän johdosta yrittäjää vastassa ei ole enää yksityinen proletaari, vaan kokonainen järjestö. Luokkataistelun kehittyessä paikallisten ja kansallisten ammatillisten järjestöjen rinnalle muodostuu kansainvälisiä ammatillisia yhtymiä. Ammattiliitot ovat luokkataistelun kouluna laajoille työläisjoukoille.

Kapitalistit puolestaan liittyvät yrittäjien liittoihin. He lahjoivat taantumuksellisten ammattiliittojen ostettavia johtajia, järjestävät lakonrikkuruutta, hajottavat työväenjärjestöjä ja käyttävät työväenliikkeen tukahduttamiseksi poliisia, sotaväkeä, tuomioistuimia ja vankiloita.

Eräs työläisten tehokkaista taistelukeinoista työpalkan korottamiseksi, työpäivän lyhentämiseksi ja työehtojen paranta-

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 179 (suom. 1957, s. 184).

miseksi kapitalismin aikana on lakko. Luokkaristiriitojen kärjistyessä ja proletaarisen liikkeen järjestyneisyyden voimistuessa kapitalistisissa ja siirtomaissa lakkotaisteluun yhtyy monia miljoonia työläisiä. Kun työläiset osoittavat taistelussa pääomaa vastaan päättäväisyyttä ja lujuuutta, niin taloudelliset lakot pakottavat kapitalisteja hyväksymään lakkolaisten ehdot.

Vain työväenluokan elinetujensa puolesta käymä heikkemätön taistelu pakottaa porvarilliset valtiot säätämään lakeja vähimmäispalkasta, työpäivän lyhentämisestä ja lasten työn rajoittamisesta.

Proletariaatin luokkataistelulla elintasonsa kohottamiseksi on suuri merkitys. Oikean, luokkaluonteeltaan kestävän johdon vallitessa ammattiliitot osoittavat menestyksellistä vastarintaa kapitalisteille. Työväenluokan taistelu voi vastustaa työpalkan alentamista tahi johtaa työpalkan nousuun määrättyä ajanjaksona. Työväenluokan taistelu on mahtava voimatekijä; joka vastustaa työpalkan alenemistendenssiä.

Työväenluokan taloudellinen taistelu ei kuitenkaan voi mitätöidä kapitalismin lakeja, siinä luvussa työvoiman arvolakia, ei voi hävittää työtätekevien kapitalistista orjuuttamisjärjestystä eikä vapauttaa työläisiä riistosta ja kurjuudesta.

Tunnustaessaan työväenluokan porvaristoa vastaan käymän taloudellisen taistelun suuren merkityksen marxismi-leninismi opettaa, että tuo taistelu suuntautuu ainoastaan kapitalismin seurauksia vastaan, mutta ei proletariaatin sorretun aseman ja kurjuuden perussyitä vastaan. Tämä perussyö on itse kapitalistinen tuotantotapa.

Vain vallankumouksellisella poliittisella taistelulla työväenluokka voi hävittää palkkaorjuusjärjestelmän — taloudellisen ja poliittisen sortonsa lähteen.

VII LUKU

PÄÄOMAN KASAUTUMINEN JA PROLETARIAATIN KURJISTUMINEN

Tuotanto ja uusintaminen. Elääkseen ja kehittyäkseen yhteiskunnan on tuotettava aineellisia hyödykkeitä. Se ei voi lakata tuottamasta, yhtä vähän kuin se ei voi lakata kuluttamasta.

Päivästä päivään, vuodesta vuoteen ihmiset kuluttavat leipää, lihaa ja muita elintarvikkeita, vaatteita ja jalkineita, mutta samaan aikaan ihmistyö tuottaa uusia määriä leipää, lihaa, pukimia, jalkineita ja muita tuotteita. Kivihiili palaa uuneissa ja tulipesissä, mutta samaan aikaan yhä uusia kivihiilimääriä nostetaan maan uumenista. Koneet kuluvat vähitellen

käyttökelvottomiksi, mutta tehtaissa rakennetaan uusia koneita. Yhteiskunnallisten suhteiden jokaisen järjestelmän vallitessa tuotannon täytyy herkeämättä uusiintua.

Tämä tuotantoprosessin herkeämätön uusiminen, sen keskeytymätön toistuminen on *uusintamista*. „Yhtenä kokonaisuutena, alituisen uusimisen virtana katsottuna, on jokainen yhteiskunnallinen tuotantoprosessi siis samalla uusintamisprosessi”¹. Sellaiset kuin ovat tuotannon edellytykset, sellaiset ovat myös uusintamisen edellytykset. Jos tuotannolla on kapitalistinen muoto, niin samanlainen muoto on myös uusintamisella.

Uusintamisprosessi ei ole ainoastaan sitä, että ihmiset valmistavat yhä uusia tuotemääriä kulutettujen tilalle ja enemmänkin, vaan myös sitä, että yhteiskunnassa uusitaan alituisesti vastaavat tuotantosuhteet.

On erotettava kaksi uusintamistyyppiä: yksinkertainen ja laajennettu.

Yksinkertainen uusintaminen on tuotantoprosessin toistamista entisessä mitassa, jolloin tuotetut valmisteet vain korvaavat kulutetut tuotannonvälineet ja henkilökohtaiset kulutustarvikkeet.

Laajennettu uusintaminen on tuotantoprosessin toistamista kasvavassa mitassa, jolloin yhteiskunta ei ainoastaan korvaa kulutettuja aineellisia hyödykkeitä, vaan myös tuottaa sen yli lisää tuotannonvälineitä ja henkilökohtaisia kulutustarvikkeita.

Ennen kapitalismin syntyä tuotantovoimat kehittyivät hyvin hitaasti. Yhteiskunnallisen tuotannon laajuus pysyi vuodesta vuoteen, vuosikymmenestä vuosikymmeneen melkein muuttumattomana. Kapitalismin aikana tuli yhteiskunnallisen tuotannon entisen hitauden tilalle tuotantovoimien paljon nopeampi kehitys. Kapitalistiselle tuotantotavalle on luonteenomaista laajennettu uusintaminen, jonka keskeyttävät talouspulat; tällöin tuotanto alenee.

Kapitalistinen yksinkertainen uusintaminen. Kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa tuotantoprosessi uusiintuu muuttumattomassa laajuudessa ja lisäarvo käytetään kokonaan kapitalistin henkilökohtaiseen kulutukseen.

Jo yksinkertaisen uusintamisen tarkasteleminen tekee mahdolliseksi paljastaa syvemmin eräitä kapitalismin olennaisia piirteitä.

Kapitalistisessa uusintamisprosessissa eivät uusiinnu alituisesti ainoastaan työn tuotteet, vaan myös kapitalistiset riistosuhteet. Toisaalta uusintamisen aikana luodaan alituisesti rikkautta, joka kuuluu kapitalistille, ja jota hän käyttää lisäarvon anastamiseksi. Jokaisen tuotantoprosessin päätyttyä yrittäjä on yhä uudelleen pääoman omistaja, mikä tekee hänelle mahdolliseksi rikastua työläisiä riistämällä. Toisaalta työläinen lähtee tuotantoprosessista säännöllisesti omistamattomana proletariaanina ja on hänen sen tähden, välttääkseen nälkäkuolemaa, pakko

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 570 (suom. 1957, s. 525).

myydä yhä uudelleen työvoimansa kapitalistille. Palkkatyövoiman uusintaminen jää aina pääoman uusintamisen välttämättömäksi ehdoksi.

„Kapitalistinen tuotantoprosessi sellaisenaan uusintaa siis työvoiman ja työehtojen eroamisen toisistaan. Se uusintaa siten ja ikuistaa työläisen riistämisehdot. Se pakottaa alati työläisen myymään työvoimaansa elääkseen ja tekee kapitalistille alati mahdolliseksi sen ostamisen rikastuakseen”¹.

Tuotantoprosessissa uusiintuu siis alati tärkein kapitalistinen suhde: kapitalisti toisella, palkkatyöläinen toisella puolen. Työläinen kuuluu — jo ennen kuin hän myy työvoimansa jollekin yrittäjälle — kokonaiskapitalistille, ts. kapitalistien luokalle kokonaisuudessaan. Kun proletaari vaihtaa työpaikkaa, hän vaihtaa vain toisen riistäjän toiseen. Työläinen on kahlehdittu koko iäkseen pääoman vankkureihin.

Jos tarkastellaan yksityistä tuotantoprosessia, niin ensi silmäyksellä näyttää, että kapitalisti työvoimaa ostaessaan lainaa työläiselle rahaa omasta rahastostaan, koska työpalkan maksuaikaan mennessä kapitalisti ei ehkä ehdi myydä tavaraa, jonka työläinen on tuottanut kysymyksessä olevana ajanjaksona (esimerkiksi kuukaudessa). Mutta jos työvoiman ostoa ja myyntiä ei oteta eristettynä, vaan vaiheena uusintamisessa, alati toistuvana suhteena, niin silloin tämän kaupan todellinen luonne paljastuu.

Ensiksi, samalla kun työläisen työ luo kysymyksessä olevana ajanjaksona uuden arvon, johon sisältyy lisäarvo, edellisen ajanjakson kuluessa työläisen tuottama tuote realisoidaan markkinoilla, muuttuu rahaksi. Tästä ilmenee, että kapitalisti ei maksa proletaarille työpalkkaa omasta rahastostaan, vaan arvosta, jonka työläisen työ on luonut tuotannon edellisessä vaiheessa (esimerkiksi edellisen kuukauden aikana). Kapitalistien luokka toimii, kuten Marx on sanonut, valloittajan vanhan reseptin mukaisesti: se ostaa voitettujen tavarat heidän omalla, heiltä ryöstetyllä rahalla.

Toiseksi, työvoimasta — erotukseksi muista tavaroista — kapitalisti maksaa vasta sen jälkeen, kun työläinen on tehnyt määrätyn työn. Näin ollen osoittautuu, ettei kapitalisti anna lainaa proletaarille, vaan päinvastoin proletaari antaa lainan kapitalistille. Sen tähden yrittäjät pyrkivät maksamaan työpalkan mahdollisimman pitkän väliajoin (esimerkiksi kerran kuukaudessa), pidentäen aikaa, jonka kuluessa he saavat korvauksetta luottoa työläisiltä.

Kapitalistien luokka antaa työpalkan muodossa alituisesti työläisille rahaa toimeentulovälineiden ostamista varten, ts. tietyn osan työläisten työn luomasta ja riistäjien anastamasta

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 582 (suom. 1957, s. 535).

tuotteesta. Tämän rahan työläiset antavat yhtä säännöllisesti lakaisiin kapitalisteille, hankkien sillä toimeentulovälineitä, jotka työväenluokka on itse tuottanut.

Kapitalististen suhteiden tarkastelu uusintamisen kulussa ei paljasta ainoastaan työpalkan todellista lähdeä, vaan myös jokaisen pääoman todellisen lähteen.

Olettakaamme, että yrittäjän ennakolta sijoittama pääoma, 100 000 puntaa, tuottaa vuosittain lisäarvoa 10 000 punnan määrän ja että kapitalisti käyttää koko tuon summan henkilökohtaiseen kulutukseen. Ellei yrittäjä anastaisi työläisen maksamattomaa työtä, niin hänen pääomansa olisi 10 vuoden kuluttua kokonaan syöty. Näin ei tapahdu sen tähden, että kapitalistin henkilökohtaiseen kulutukseensa käyttämä 100 000 punnan summa uusiintuu täydellisesti mainitun ajan kuluessa työläisten maksamattoman työn luoman lisäarvon ansiosta.

Olipa pääoman alkuperäinen lähde siis mikä tahansa, niin jo yksinkertaisen uusintamisen kulussa tämä pääoma tietyn ajanjakson jälkeen muuttuu työläisten työn luomaksi ja kapitalistin korvauksesta anastamaksi arvoksi. Näin paljastuu lörpöteilyksi porvarillisten taloustieteilijäin väite, että pääoma on muka yrittäjien omalla työllään ansaitsemaa rikkautta.

Yksinkertainen uusintaminen on laajennetun uusintamisen erottamaton osa eli vaihe. Kapitalistiselle yksinkertaiselle uusintamiselle ominaiset riistosuhteet kehittyvät edelleen yhä enemmän kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa.

Kapitalistinen laajennettu uusintaminen. Pääoman kasautuminen. Laajennetun uusintamisen vallitessa kapitalisti käyttää osan lisäarvosta tuotannon määrän lisäämiseen: lisätuotannonvälineiden ostamiseen ja lisätyöläisten palkkaamiseen. Osa lisäarvosta liitetään siis entiseen pääomaan, ts. kasataan.

Pääoman kasautumiseksi sanotaan lisäarvon tietyn osan liittämistä pääomaan eli lisäarvon tietyn osan muuttamista pääomaksi. Kasautumisen lähteenä on siis lisäarvo. Työväenluokan riistämällä lisääntyy pääoma ja samalla kapitalististen tuotantosuhteiden uusintaminen laajennetulla perustalla.

Pääoman kasautumisen liikkeellepanevana vaikuttimena on ennen kaikkea lisäarvon suurentumisen tavoittelu. Kapitalistisen tuotantotavan aikana rikastumishimolla ei ole rajoja. Tuotannon laajetessa kasvaa kapitalistin anastaman lisäarvon paljous ja siten kasvaa se osa siitä, joka menee kapitalistien henkilökohtaisten tarpeiden ja oikkujen tyydyttämiseen. Toisaalta kapitalisteille käy mahdolliseksi laajentaa kasvaneen lisäarvon avulla yhä enemmän tuotantoa, riistää yhä suurempaa työläismäärää ja anastaa itselleen yhä suuremman lisäarvomäärän.

Pääoman kasautumisen toinen liikkeellepaneva vaikutin on ankara kilpataistelu, jossa suurkapitalistit ovat paremmassa asemassa ja lyövät pienet maahan. Kilpailu pakottaa jokaista kapitalistia taloudelliseen häviöön joutumisen uhalla paranta-

maan tekniikkaa ja laajentamaan tuotantoa. Tekniikan kasvun ja tuotannon laajenemisen pysähdyttäminen merkitsee jälkeenjäämistä, ja kilpailijat voittavat jälkeenjääneet. Kilpataistelu pakottaa siten jokaista kapitalistia lisäämään pääomaansa, mutta pääomaansa hän voi lisätä ainoastaan kasaamalla alati osan lisäarvosta.

Laajennettu uusintaminen kapitalismin vallitessa merkitsee siis pääoman kasautumista.

Pääoman elimellinen kokoonpano. Pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen. Kapitalistisen kasautumisen kulussa pääoman kokonaismäärä kasvaa. Sitä paitsi sen eri osat muuttuvat eri tavoin, minkä vuoksi pääoman kokoonpano muuttuu.

Kasatessaan lisäarvoa ja laajentaessaan tuotantolaitostaan kapitalisti ottaa tavallisesti käytäntöön uusia koneita ja teknillisiä parannuksia, sillä ne tarjoavat hänelle mahdollisuuden voittojen lisäämiseen. Tekniikan kehitys merkitsee pääoman sen osan nopeampaa kasvua, joka on olemassa tuotannonvälineiden — koneiden, rakennusten ja raaka-aineiden yms., toisin sanoen pysyvän pääoman muodossa. Paljon hitaammin kasvaa päinvastoin pääoman se osa, joka kulutetaan työvoiman, toisin sanoen vaihtelevan pääoman ostamiseen.

Pysyvän ja vaihtelevan pääoman välistä suhdetta, koska se määräytyy tuotannonvälineiden ja elävän työvoiman paljouden välisen suhteen mukaan, nimitetään pääoman *elimelliseksi kokoonpanoksi*. Ottakaamme esimerkiksi 100 000 punnan pääoma. Olkoon tuosta summasta käytetty 80 000 rakennuksiin, koneisiin, raaka-aineisiin jne. ja 20 000 käytetään työpalkkoihin. Silloin pääoman elimellinen kokoonpano on 80 c : 20 v eli 4 : 1.

Teollisuuden eri aloilla ja samankin alan eri tuotantolaitoksissa pääoman elimellinen kokoonpano on erilainen: se on korkeampi siellä, missä jokaista työläistä kohti tulee enemmän monimutkaisia ja kalliita koneita, enemmän jalostettua raaka-ainetta; se on alhaisempi siellä, missä on vallitsevana elävä työ, mutta koneita ja raaka-aineita tulee kutakin työläistä kohti vähemmän ja ne maksavat suhteellisen vähän.

Pääoman kasautuessa pääoman elimellinen kokoonpano kohoaa: vaihtelevan pääoman osuus vähenee ja pysyvän pääoman osuus kasvaa. Niinpä Amerikan Yhdysvaltojen teollisuudessa pääoman elimellinen kokoonpano oli v. 1889 — 4,4 : 1, v. 1904 — 5,7 : 1, v. 1929 — 6,1 : 1 ja v. 1939 — 6,5 : 1.

Kapitalistisen uusintamisen kulussa kasvaa yksityisten pääomien koko. Se tapahtuu pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen avulla.

Pääoman keskittymiseksi nimitetään pääoman koon kasvamista kysymyksessä olevassa tuotantolaitoksessa saadun lisäarvon kasaamisen johdosta. Sijoittaessaan osan anastamastaan lisäarvosta yritykseen kapitalistista tulee entistä suuremman pääoman omistaja.

Pääoman yhteenkokoutumiseksi nimitetään pääoman koon kasvamista liitettäessä useampia pääomia yhdeksi suuremmaksi pääomaksi. Kilpataistelussa suurpääoma saattaa häviöön ja liittää itseensä pieniä ja keskikokoisia kapitalistisia yrityksiä. Ostettuaan pilkkahinnasta häviöön joutuneen kilpailijan tuotantolaitokset tai liitettyään ne omaan tuotantolaitokseensa jollain muulla tavalla (esimerkiksi veloista), suurtehtailija lisää hallussaan olevaa pääoman määrää. Monien pääomien liittymistä yhdeksi tapahtuu myös osuuskuntia, osakeyhtiöitä jne. perustettaessa.

Pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen *laki* johtaa jättiläisrikkauksien keskittymiseen harvojen henkilöiden käsiin. Pääomien suureneminen avaa laajoja mahdollisuuksia tuotannon keskittämiseksi, ts. tuotannon yhdistämiseksi suuriin tuotantolaitoksiin.

Suurtuotannolla on ratkaisevia etuja pieneen verrattuna. Suuret tuotantolaitokset voivat ottaa käytäntöön koneita ja teknillisiä parannuksia, soveltaa laajaa työnjakoa ja työn specialisoimista. Tämän johdosta tuotteen valmistus tulee suurille tuotantolaitoksille halvemmaksi kuin pienille. Kilpataisteluun liittyy suuria kuluja ja häviöitä. Suuri tuotantolaitos voi kestää nämä häviöt ja korvata ne myöhemmin korkojen kera, sen sijaan kun pienet ja usein myös keskikokoiset tuotantolaitokset tuhoutuvat. Suurkapitalistit saavat paljon helpommin ja edullisemmilla ehdoilla rahalainoja, ja luotto on eräs tärkein ase laji kilpataistelussa. Kaikkien näiden etujen vaikutuksesta kapitalistisissa maissa kasyvat yhä enemmän suuret voimakkaalla teknillisellä välineistöllä varustetut tuotantolaitokset, mutta paljon pieniä ja keskikokoisia tuotantolaitoksia joutuu häviöön ja perikatoon. Pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen johdosta muutamista valtavista omaisuuksista hallitsevista kapitalisteista tulee kymmenien- ja satojentuhansien työläisten kohtaloiden herroja.

Maataloudessa kapitalistinen keskittyminen johtaa siihen, että maa ja muut tuotannonvälineet keskittyvät yhä enemmän suuromistajien käsiin, mutta pienten ja keskikokoisten talonpoikien laajat kerrokset, menetettyään maan, vetovoiman ja kaluston, joutuvat orjuuttavaan riippuvaisuuteen pääomasta. Suuret joukot talonpoikia ja käsityöläisiä muuttuvat proletaareiksi.

Pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen johtaa näin ollen *luokkaristiriitojen kärjistymiseen* ja kuilun syvenemiseen yhteiskunnan porvarillisen, riistävän vähemmistön ja omistamattoman, riistetyn enemmistön välillä. Samalla tuotannon keskittyminen edistää yhä suurempien proletaarijoukkojen keskittymistä suuriin kapitalistisiin tuotantolaitoksiin, teollisuuskeskuksiin. Se helpottaa työläisten yhteenliittymistä ja järjestäytymistä taisteluun pääomaa vastaan.

Teollisuuden vara-armeija. Kapitalismin aikana tuotannon kasvu tuo mukanaan, kuten jo sanottiin, pääoman elimellisen

kokoonpanon kohoamisen. Työvoiman kysyntä ei määräydy koko pääoman, vaan ainoastaan sen vaihtelevan osan paljouden mukaan. Marx osoitti, että porvarillinen klassillinen kansantaloustiede jo Adam Smithistä alkaen piti lähtökohtanaan virheellistä olettamusta, että koko kasautuva lisäarvo muuttuu vaihtelevaksi pääomaksi. Mutta todellisuudessa osa kasautuvasta lisäarvosta tulee pysyväksi ja osa vaihtelevaksi pääomaksi. Tällöin teknillisen edistyksen mukana pääoman vaihteleva osa pienenee suhteellisesti pysyvään pääomaan verraten. Porvarillisen yhteiskunnan oloissa työvoiman kysyntä pääoman kasautuessa ja sen elimellisen kokoonpanon kohotessa *supistuu suhteellisesti*, vaikka proletariaatin kokonaismäärä kasvaa kapitalismin kehittyessä.

Sen vuoksi merkittävä joukko työläisiä ei löydä työelleen käyttöä. Osa työläisväestöstä on „liikaa” ja muodostuu niin sanottu *suhteellinen liikaväestö*. Tämä liikaväestö on suhteellista, koska osa työvoimasta on liikaa ainoastaan *pääoman* kasautumisen tarpeisiin verraten. Kapitalistisen tuotannon tarkoitus — lisäarvon tavoittelu — asettaa tietyt rajat kapitalistisen tuotannon laajentumiselle.

Jos kapitalismin tarkoituksena olisi koko yhteiskunnan tarpeiden tyydyttäminen ja kapitalistit voisivat lähteä työtätekevien aseman yhtämittaisen parantamisen tielle, niin tuotteille avautuisivat keskeytymättömästi laajentuvat menekkimarkkinat ja suhteellinen liikaväestö häviäisi. Mutta silloin kapitalismi ei olisikaan kapitalismia. Porvarillisessa yhteiskunnassa, sitä mukaa kuin yhteiskunnallinen rikkaus kasvaa, toinen osa työväenluokasta tuomitaan yhä raskaampaan ja kohtuuttomampaan työhön ja sen toinen osa — pakolliseen työttömyyteen.

On erotettava seuraavat suhteellisen liikaväestön perusmuodot:

Juoksevan liikaväestön muodostavat työläiset, jotka menettävät työnsä tietyksi ajaksi tuotannon supistamisen, uusien koneiden käytäntöönottamisen tai tuotantolaitosten sulkemisen johdosta. Tuotannon laajentuessa osa tällaisista työttömistä saa työtä samoin kuin osa kasvavan sukupolven uusista työläisistä. Työssä olevien työläisten kokonaismäärä lisääntyy, mutta alati vähenevässä suhteessa tuotannon laajuuteen verraten.

Juokseva liikaväestö johtuu eri tuotantoalojen ja tuotantolaitosten epätasaisesta ja suunnitelmattomasta kehityksestä kapitalismin aikana, pääoman epätasaisesta kasautumisesta, muutoksista pääoman teknillisessä ja elimellisessä kokoonpanossa. Kun jonkin tuotantoyrityksen on kilpailun pakottamana supistettava tuotantoa tai se joutuu häviötilaan, seuraa siitä työläisten erottaminen. Kun jokin toiminimi tai tuotantoala pääoman huomattavan kasautumisen tuloksena laajentaa vakavasti tuotantoa parantaen samalla tuotantotekniikkaa, voi se lisätä työssä olevien työläisten lukumäärää, vaikkakaan ei yhtä suuressa määrässä kuin tuotanto lisääntyy. Toisaalta pääoman

elimellisen kokoonpanon suuri kasvu pääoman kasautumisen ollessa vähäinen johtaa työvoiman kysynnän supistumiseen ja työläisten erottamiseen tuotannosta.

Juokseva liikaväestö johtuu myös säännöllisesti toistuvista taloudellisista liikatuotantopulista. Pulan aikana juokseva liikaväestö lisääntyy jyrkästi työläisten työstä erottamisen seurauksena.

Juokseva liikaväestö vaikuttaa raskaasti työläisten asemaan. Jokainen työläinen joutuu tietyn osan elämästään olemaan työttömänä, ilman ansiotuloja. Työläisen siirtymiseen toiseen työhön useinkin liittyy palkan alennus ja välttämättömyys oppia uusi ammatti.

Piilevän liikaväestön muodostavat häviöön joutuneet pienet tuottajat, ennen kaikkea köyhät talonpojat ja maataloustyöläiset, jotka ovat vain pienen osan vuodesta työssä maataloudessa, eivät löydä työlleen käyttöä teollisuudessa ja kurjissa oloissa jotenkuten elää kituuttavat maalla. Siis piilevä liikaväestö muodostuu maataloudessa ja on maatalouden liikaväestöä.

Kapitalismin kehittyessä talonpoikaiston jakautuminen keroksi nopeutuu. Muodostuu suurilukuinen maataloustyöläisten ja köyhimmän talonpoikaiston armeija. Kapitalistiset suurmaatilat luovat palkkatyöläisten kysynnän. Mutta sitä mukaa kuin kapitalistinen tuotanto valtaa maatalousalan toisensa jälkeen ja koneiden käyttö leviää merkittävästi, joutuu talonpoikaiston perusjoukko yhä suuremmassa määrässä taloudelliseen häviöön ja maatalouden palkkatyöläisten kysyntä supistuu ehdottomasti eikä suhteellisesti, niin kuin teollisuudessa. Osa taloudelliseen häviöön joutunutta maaseutuväestöä muuttuu alati teollisuusproletariaatiksi tai täydentää työttömien armeijaa kaupungeissa. Mutta huomattava joukko maaseutuväestöä, joka ei löydä työtä teollisuudesta, jää maaseudulle, missä se vain osittain saa työtä maataloudesta.

Maaseudun liikaväestön piilevä luonne johtuu siitä, että häviötilaan joutuneet pientalonpojat omistavat pienen talouden ja ovat itsenäisiä pienisäntiä. Porvarillinen tilastotiede ei tunnusta heitä työttömiksi, vaikka tosiasiallisesti he ovat työttömiä.

Maatalouden liikaväestö saavuttaa kapitalismin vallitessa valtavan laajuuden. Tsaarin Venäjällä XIX vuosisadan lopussa laskettiin piilevä työttömyys maaseudulla 13 miljoonaksi hengeksi. Saksassa 5 miljoonasta talonpoikaistaloudesta v. 1907 kuului 3 miljoonaa pientaloutta työn vara-armeijaan. Amerikan Yhdysvalloissa tämän vuosisadan 30-luvulla oli virallisten, ilmeisesti pienennettyjen tietojen mukaan 2 miljoonaa „liikaa” farmaria. Joka vuosi kesäkuukausina suunnilleen 1 miljoona amerikkalaista maataloustyöläistä kiertele perheineen ja talouskaluineen pitkin maata etsimässä työansioita.

Maatalouden liikaväestön määrä on erityisen suuri taloudellisesti takapajuisissa maissa, missä enemmistö väestöstä harjoittaa maataloutta. Maatalouden liikaväestö muodostaa näissä maissa monimiljoonaisen armeijan.

Maatalouden liikaväestön valtavat mittasuhteet johtavat siihen, että paikkataso maaseudulla on alhaisempi kuin teollisuudessa. „Maatyöläisen palkka painuu sentähden minimiin ja hän seisoo aina toinen jalka pauperismin suossa”¹.

Patoutuvan liikaväestön muodostavat ne lukuisat ihmisryhmit, jotka ovat menettäneet vakinaisen työn, joiden työnsaanti on äärimmäisen epäsäännöllistä ja joille maksetaan huomattavasti alle tavanomaisen palkkatason. Tähän kuuluvat laajat työtätekevien kerrokset, jotka työskentelevät kapitalistisen kotityön piirissä, samoin kuin tilapäisellä päivätyöllä elävät.

Suhteellisen liikaväestön alimman kerroksen muodostavat vihdoin pauperit — köyhät ihmiset, jotka jo kauan sitten on sysätty pois tuotannollisesta elämästä ilman mitään toivoa siihen palaamisesta ja jotka elävät satunnaisilla ansioilla. Sellaisia ovat raajarikot, työinvalidit, vanhukset ym. Osa näistä ihmisistä harjoittaa kerjäämistä.

Tuotannosta syrjäytetyt työläiset muodostavat *teollisuuden vara-armeijan*, työttömien armeijan. Tämä armeija kuuluu välttämättömänä osana kapitalistiseen tuotantoon, ilman sitä se ei voi olla olemassa eikä kehittyä. Teollisuuden nousukaudella, jolloin vaaditaan tuotannon nopeaa laajentamista, yrittäjien käytettävissä on riittävä määrä työttömiä. Tuotannon laajenemisen johdosta työttömyys supistuu. Mutta sitten tulee liikatuotantopula, huomattavat työläisjoukot heitetään jälleen kadulle täydentämään työttömien vara-armeijaa.

Kapitalistisen tuotantotavan kehittyessä työttömien armeija, vähentyen tuotannon nousukausina ja lisääntyen pulakausina, kokonaisuudessaan kasvaa.

Tämän ohella saa yhä laajemmat mittasuhteet *osatyöttömyys*, jonka vallitessa työläinen tekee työtä tuotannossa vajaan päivän tai vajaan työviikon.

Porvarilliset taloustieteilijät yrittävät puolustella työttömyyden olemassaoloa kapitalismin aikana vetoamalla ikuisiin luonnonlakeihin. Tätä tarkoitusta palvelevat englantilaisen XVIII vuosisadan loppupuolen ja XIX vuosisadan alkupuolen taloustieteilijän Malthuksen epätieteelliset sepitelyt. Malthuksen sepittämän „väestölain” mukaan ihmisyyhteiskunnan muodostumisajasta lähtien väestö muka lisääntyy geometrisessa sarjassa (1, 2, 4, 8 jne.), mutta toimeentulovälineet lisääntyvät luonnonrikkauksien niukkuuden vuoksi aritmeettisessa sarjassa (1, 2, 3, 4 jne.). Tässä onkin Malthuksen mukaan perussyy liikaväestön olemassaoloon ja kansanjoukkojen nälkään ja kurjuuteen. Malthuksen mielestä proletariaatti ei voi vapautua kurjuudesta ja nälästä hävittämällä kapitalistisen järjestelmän, vaan pidättymällä avioliitoista ja rajoittamalla keinotekoisesti syntyväisyyttä. Malthus piti työtätekevää väestöä vähentäviä sotia ja kulkutauteja hyvää tekevinä. Malthuksen teoria on äärimmäisen taantumuksellinen. Se on porvaristolle kapitalismin parantumattomien vikojen puolustelukeino. Malthuksen sepitelyillä ei ole mitään yhteistä todellisuuden kanssa. Ihmiskunnan käytettävänä oleva mahtava tekniikka pystyy lisäämään elintarvikkeiden määrää niin

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 648 (suom. 1957, s. 593).

nopeaa vauhtia, ettei sitä saavuta minkäänlainen, ei nopeinkaan väestön lisääntyminen. Mutta kapitalistinen järjestelmä, joka on joukkojen kurjuuden todellinen syy, estää sen.

Marx sai selville *kapitalistisen väestölain*, joka on seuraava: porvarillisessa yhteiskunnassa pääoman kasautuminen johtaa siihen, että osa työläisväestöstä tulee väistämättä suhteellisesti liikaväestöksi, joutuu sysätyksi pois tuotannosta ja kärsimään kurjuutta ja nälkää. Kapitalistinen väestölaki on porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden synnyttämä.

Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki. Proletariaatin suhteellinen ja ehdoton kurjistuminen. Kapitalismin kehitys johtaa siihen, että pääoman kasautuessa porvarillisen yhteiskunnan toiseen kohtioon keskittyy valtavia rikkauksia, riistävien luokkien ylellisyys ja loismaisuus, tuhlaus ja joutilaisuus kasvavat; yhteiskunnan toisessa kohtiossa tehostuu riistosta aiheutuva sorto yhä enemmän ja lisääntyy työttömyys ja elintaso laskee niiden keskuudessa, jotka työllään luovat kaikki rikkaudet.

„Kuta suurempi on yhteiskunnallinen rikkaus, toimiva pääoma, sen lisääntymisen laajuus ja voima, ja siis myöskin proletariaatin absoluuttinen määrä ja sen työn tuotantovoima, sitä suurempi on teollisuuden vara-armeija... Teollisuuden vara-armeijan suhteellinen suuruus lisääntyy siis rinnan rikkauden tekijöiden kanssa. Mutta kuta suurempi tämä vara-armeija on toimivaan työläisarmeijaan verraten, sitä suurempi on se pysyväinen liikaväestö, jonka kurjuus on kääntäen verrannollinen sen työrasitukseen... *Tämä on kapitalistisen kasautumisen ehdoton, yleinen laki*”¹.

Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki on kapitalismin taloudellisen perustlain — lisäarvon lain — vaikutuksen konkreettinen ilmaus. Lisäarvon suurentamisen tavoittelu, mikä on kapitalistisen tuotannon päämäärä, johtaa rikkauksien kasautumiseen riistävien luokkien käsiin, yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden ja työttömyyden kasvuun, yhä laajempien työtätekevien kerrosten toimeentulon huononemiseen ja kurjuuden lisääntymiseen.

Porvarilliset taloustieteilijät ja revisionistit väittävät, että sitä mukaa kuin kapitalistinen tuotanto kasvaa työläisten ja kaikkien työtätekevien asema muka paranee ja luokkaeroavaisuudet häviävät.

Paljastaen kapitalistisen kasautumisen yleisen lain vaikutuksen Marx teki mitä tärkeimmän johtopäätöksen, että „samassa määrässä kuin pääoma kasautuu, täytyy työläisen aseman, olipa hänen palkkansa millainen hyvänsä, korkea tai alhainen, huonontua”².

Kapitalismin kehittyessä tapahtuu proletariaatin suhteellisen ja ehdottoman kurjistumisen prosessi.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 650 (suom. 1957, s. 595).

² Sama, s. 651 (suom. s. 596).

Proletariaatin *suhteellinen kurjistuminen* on sitä, että yhteiskunnallisen rikkauten kasvaessa työläisten osuus kansantulosta, mikä on kapitalistisissa tuotantolaitoksissa tuotettu, alenee ja kapitalistien osuus lisääntyy. Työn tuottavuuden ja työläisten riiston kasvu johtaa siihen, että työpalkan osuus alenee ja lisäarvon osuus kasvaa. Tämä lisää yhteiskunnan riistävän huippukerroksen kasvavan rikkauten ja ylellisen elämän sekä työläisten elintason välistä vastakohtaisuutta. „Yhteiskunnallisen rikkauten kasvun ohessa kasvaa yhteiskunnallinen epätasa-arvoisuus, omistavien luokan (porvariston) ja proletariaatin luokan välinen kuilu syvenee ja laajenee”¹. Se kärjistää porvariston ja proletariaatin välisiä ristiriitoja.

Yhteiskunnallisen rikkauten lisääntyessä ehdottomasti työväenluokan tulojen suhteellinen osuus supistuu. Amerikan teollisuudessa työskentelevien työläisten työpalkka prosentteissa kapitalistien voittoihin verrattuna oli v. 1889 — 69, v. 1919 — 61, v. 1929 — 48, v. 1939 — 45 ja v. 1947 — noin 40%.

Tsaarin Venäjällä vuosina 1900—1913 nimellispalkan kokonaissumma lisääntyi teollisuustyöläisten luvun lisääntymisen johdosta lähes 80%:lla reaali-palkan aletessa, mutta teollisuudenharjoittajain voitto kasvoi enemmän kuin 3-kertaiseksi.

Amerikkalaisten porvarillisten taloustieteilijäin numerotietojen mukaan Amerikan Yhdysvalloissa XX vuosisadan 20-luvulla 1% omistajista hallitsi 59% kaikista rikkauksista, mutta köyhimpien kerrosten osalle, jotka muodostivat 87% väestöstä, tuli kaikkiaan 8% kansallisrikkaudesta.

Vuosina 1920—1921 Englannin suurimmat omistajat, joita oli alle 2% omistajien kokonaismäärästä, keskittivät käsiinsä 64% maan koko kansallisrikkaudesta, mutta 76% väestöstä omisti vain 7,6% kansallisrikkaudesta.

Proletariaatin *ehdoton kurjistuminen* on sen elintason alenemista. Työväenluokan elintason määrää sen olemassaolo- ja työehtojen kokonaisuus, nimenomaan: reaali-palkan taso ja sen suhde työvoiman arvoon, työn voimaperäisyyden aste ja työpäivän pituus, täys- ja osatyöttömien määrä, talouspulien ja sotien vaikutus, työväenluokan asema sekä kehittyneissä että myöskin siirto- ja riippuvaisissa maissa.

Tarkoituksella kaunistella kapitalistista todellisuutta porvarilliset taloustieteilijät ja heidän perässä revisionistit kieltävät proletariaatin ehdottoman kurjistumisen ja väittävät, että työläisten asema kapitalismin vallitessa paranee järjestelmällisesti. Tämän todistukseksi he esittävät pääargumenttina numerotietoja työssä olevien työläisten reaali-palkan kasvusta eri kausina kehittyneimmissä maissa. Tällöin jätetään huomioimatta kaikki muut yllämainituista ehdoista, jotka määräävät työläisten elintason.

Kuten edellä jo osoitettiin, reaali-palkan kehityksessä pitemmän ajanjakson sisällä tarkastettuna ilmenee alenemistendenssi.

Kapitalismin kehitys johtaa edelleen yhä suurempaan eroavaisuuteen reaali-palkan ja työvoiman arvon välillä, toisaalta

¹ V. I. Lenin, Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelma-luonnos, Teokset, 6. osa, s. 12 (suom. s. 12).

historiallisesti kehittyneiden työläisten tarpeiden ja toisaalta palkkatason välillä.

Reaalipalkka ei ole ainoa työläisten elintason mittapuu. Työläisten asema voi huonontua reaalipalkkatason pysyessä muuttumattomana tai vieläpä sen jonkun verran kohotessakin.

Työläisten elintason alenemisen eräs tärkeimmistä osoittimista on työn voimaperäisyyden kasvu ja työehtojen huononeminen. Työn ylenmääräinen voimaperäistäminen huonontaa työläisten asemaa, sillä se aiheuttaa työoperaatioiden suoritusvauhdin kiihtymisen ja kuormituksen lisääntymisen seurauksena voimien valtavan ylijännityksen ja merkitsee työläisen terveyden suoranaista tuhoamista ja normaalin työkyvyn vahingoittamista. Työn voimaperäisyyden kasvun seurauksena lisääntyvä lihas- ja hermoenergian kulutus ei tavallisesti tule korvatuksi palkan lisäkorotuksella. Siis, mitä korkeampi on työn voimaperäisyys, sitä huonompi on työläisen asema vieläpä reaalipalkan jonkun verran kohotessakin eikä ainoastaan sen laskiessa. Työn voimaperäisyyden kohoaminen edistää työvoiman arvon ja hinnan välisen eron kasvua. Työpalkka muuttuu näissä oloissa yhä riittämättömämmäksi työvoiman normaalia uusintamista varten. Työläisten asema tämän johdosta huononee ehdottomasti. Työn voimaperäisyyden lisääntyminen oloissa, jolloin pääoma jättää säännöllisesti toteuttamatta välttämättömät työnsuojelu- ja turvallisuustoimenpiteet, johtaa tapaturmien lisääntymiseen tuotannossa. Kaiken tämän seurauksena työläinen vanhenee nopeasti, menettää työkykynsä ja tulee invalidiksi. Kun aikaisemmin työn voimaperäisyyttä kohotettiin lisäämällä ennen kaikkea lihasvoimien kulutusta, niin nykyään työnsuoritusvauhdin äärimmäisen nopeistumisen yhteydessä työn voimaperäistyminen vaatii työläiseltä yhä suurempaa hermojäännitystä, mikä johtaa hermojen ja organismin nääntymiseen, hermo- ja sydäntautien lisääntymiseen.

Ranskassa tapaturmien luku tuotannossa (kaivoksissa sattuneita tapaturmia lukuunottamatta) lisääntyi 619 000:sta v. 1938 1 829 000:teen v. 1953, joista 83 800 johti täydelliseen työkyvyttömyyteen. Yksistään vuosina 1949—1953 tapaturmien luku lisääntyi yhteensä 38%, siinä luvussa metallurgisessa teollisuudessa 32%, kemiallisessa 42%, rakennusalalla 49%, elintarviketeollisuudessa 69% ja vaatetusteollisuudessa 73%.

Amerikan Yhdysvaltojen kivihiiliteollisuudessa lisääntyi kuolemaan päättyneiden tapaturmien luku tuotannossa vuosina 1878—1914 kutakin tuhatta työssäkävää työläistä kohti 71,5%. Sodanjälkeisellä kaudella USA:ssa on ollut tapaturmia tuotannossa keskimäärin lähes 2 miljoonaa vuodessa, joista kuolemaan päättyneitä lähes 15 000. Englannin kivihiiliteollisuudessa oli sodanedellisinä vuosina joka kuudes kaivosmies vuosittain tapaturman uhrina ja vuosina 1949—1955 ja joka kolmas kaivosmies joutui jonkin tapaturman uhriksi.

Kuolleisuusprosentti on työläisväestön keskuudessa paljon korkeampi kuin hallitsevien luokkien keskuudessa. Ranskassa on lasten kuolleisuus ensimmäisellä ikävuodella kaivostyöläisten perheissä 80 tuhannesta, sekätyöläisten perheissä 61,7 tuhannesta, mutta yrittäjien ja korkeimpien virkamiesten perheissä 23,9 tuhannesta.

Eräs tärkeimmistä proletariaatin kurjistumiseen johtavista tekijöistä on työttömyyden laajuuden ja kestoajan lisääntyminen.

Työttömyys on työväenluokan todellinen vitsaus. Työläisillä ei ole muuta toimeentulomahdollisuutta kuin työvoimansa myynti. Teollisuuslaitoksista poisheitettyjä työläisiä uhkaa nälkä. Usein työttömät jäävät ilman asuntoa, koska he eivät voi maksaa yöpaikasta. Työttömyyden kasvu saattaa kurjuuteen miljoonia työläisiä, jotka eivät voi löytää itselleen työtä kapitalistisessa tuotannossa. Työttömien on pakko suostua mitä raskaimpiin työehtoihin.

Samalla teollisuuden vara-armeijan kasvu merkitsee työssäolevien työläisten riiston voimistumista ja heidän asemansa huononemista. Kapitalistit käyttävät työttömyyttä hyväksi alentuen työssäolevien työläisten palkkaa alle työvoiman arvon. Työttömyys alentaa työväenluokan elintasoja vielä senkin vuoksi, että monissa tapauksissa työttömät perheen jäsenet elävät työssäkäyvien perheenjäsenien palkkatulojen kustannuksella. Siis mitä suurempi on työttömyys, sitä vähemmän elinvaroja tulee jokaista työläistä kohti työttömät lukuunottaen. Työttömyys tekee tuotannossa työskentelevien työläisten aseman epävaakaaksi, lisää heidän epävarmuuttaan huomisesta päivästä, toimeentulon turvattomuutta. Siksi juuri kapitalistit ovatkin kiinnostuneita työttömyyden olemassaolosta, joka painostaa alituisesti työmarkkinoita ja takaa heille halpaa työvoimaa.

Englannissa trade unionien jäsenten keskuudessa oli työttömiä v. 1853 — 1,7%, v. 1880 — 5,5%, v. 1908 — 7,8% ja v. 1921 — 16,6%. Amerikan Yhdysvalloissa oli virallisten tilastojen mukaan työttömiä koko työväenluokan lukumäärästä v. 1890 — 5,1%, v. 1900 — 10%, v. 1915 — 15,5% ja v. 1921 — 23,1%. Saksassa työttömien luku ammatiliittojen jäsenten keskuudessa oli v. 1887 — 0,2%, v. 1900 — 2% ja v. 1926 — 18%. Siirto- ja puolisiirtomaissa suhteellinen liikkaväestö on valtavaa laaja.

Taluspulat, sodat ja militarismien kasvu vaikuttavat suuresti työväenluokan aseman huononemiseen. Taluspulat aiheuttavat työttömyyden voimakkaan kasvun ja työskentelevien työläisten työpalkan jyrkän alenemisen. Eräät porvarilliset taloustieteilijät tekevät tökeröitä yrityksiä kuvata sodat ja militarismien kasvu työtätekeville hyvää tuottaviksi väittäen, että työläisten asema sodan aikana paranee. Näitä yrityksiä tehdään tarkoituksella vetää työläiset imperialististen suurvaltojen aggressiivisen politiikan puolelle. Mutta kaikki ne paljastuvat ilmeisten tosiasioiden edessä. Sodan ja talouden militarisointi aiheuttavat verojen ja elinkustannusten kasvun, työn voimaperäisyyden kohoamisen ja työpäivän pitenemisen, lisääntyvän aliravitsemuksen, sairauksien ja väestön kuolleisuuden kasvun, puhumattakaan enää työtätekevien suoranaisesta tuhoamisesta sodan aikana. Kaikki nämä ilmiöt vaikuttavat työläisten asemaan vielä pitkän aikaa sodan päättymisen jälkeenkin.

Ehdotonta kurjistumista koskevaa kysymystä tarkastellessa

on otettava huomioon työtätekevien asema siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Siirtomaissa on väestön elintaso erikoisen alhainen; äärimmäinen kurjuus ja tavattoman suuri kuolleisuus on ylivoimaisen työn ja kroonillisen nälän vuoksi saanut siellä joukkoluonteen.

Köyhimmän talonpoikaiston elintaso ei kapitalismin aikana ole korkeampi kuin palkkatyöläisen, usein se on alempikin. Kapitalistisessa yhteiskunnassa talonpoikaiston ja käsityöläisten perusjoukot joutuvat taloudelliseen häviöön ja kurjistuvat. Tsaarin Venäjällä laskettiin olleen nälkäänäkevää maalaisköyhälistöä useita kymmeniä miljoonia.

Kaikki tämä puhuu siitä, ettei tuotantovoimien kasvu porvarillisen järjestelmän vallitessa tuo työtätekeville joukoille helpotusta, vaan heidän asemansa huononemisen ja pääoman harjoittaman työn riiston asteen kohoamisen.

Ehdottoman kurjistumisen prosessia ei saa käsittää kaikkialla vuodesta toiseen, viikosta viikkoon ja päivästä päivään poikkeuksetta tapahtuvaksi työtätekevien elintason alenemiseksi. Työtätekevien elintaso voi kapitalismin kehityksen eri kausina kohota jossakin maassa tai muutamissa erillisissä maissa sen yleisesti alentuessa koko kapitalistisen maailmantalouden mitassa.

Työläisten elintason alentamista vastaan vaikuttavana tekijänä on työväenluokan taistelu asemansa parantamisen ja elintujensa puolesta.

Sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy, voimistuu työväenluokan taistelu porvaristoa vastaan pääoman ikeestä vapautumiseksi, ja työväenluokan tietoisuus ja järjestyneisyys kasvaa. Lenin osoitti, että Marxin opin mukaan työväenluokan kurjuuden kasvun ohella on olemassa myös sitä vastustava tendenssi, tarkoittaen työväenluokan taistelua asemansa parantamiseksi. „Havaitsemme tosiaan”, kirjoitti hän, „että kapitalismin tendenssinä on synnyttää ja voimistaa kurjuutta, joka paisuu suunnattomiin mittoihin, kun edellä mainittu vastakkaisesti-vaikuttava tendenssi puuttuu”¹. Mitä enemmän kasvavat työväenluokan tietoisuus, järjestyneisyys ja aktiivisuus, sitä suuremmat ovat sen saavutukset taistelussa työpalkan alentamista vastaan, työpäivän lyhentämisen, aineellisen asemansa ja työehtojen parantamisen, demokraattisten oikeuksiensa puolesta.

„Mutta talouspulien, työttömyyden, inflaation, sotien, fasismin, hävittyjen lakkojen, kasvavien verojen jne. seurauksena nämä osittaiset parannukset ovat aina uhattuina. Ne voivat, kuten monien maiden kokemus on todistanut, hävittää kaikki parannukset, joita on saatu aikaan vuosikymmeniä kestäneellä sitkeällä taistelulla, ja heittää työläiset taas joukkoluontoisen

¹ V. I. Lenin, K. Kautskyn kirjan arvostelua, Teokset, 4. osa, s. 182 (suom. s. 184).

kurjistumisen kurimukseen. Siinä suhteessa tarvitsee vain hie-
man katsahtaa taaksepäin ja muistaa kahden maailmansodan,
fasismin ja vuosien 1929—33 maailman talouspulan katastro-
faalinen vaikutus työläisten elintasoon kapitalismin vallitessa”¹.

Kapitalistisen tuotantotavan perusristriiriä. Sitä mukaa kuin
kapitalismi kehittyä, tapahtuu yhä suurenevasti kapitalistinen
työn yhteiskunnallistaminen, tuotannon yhteiskunnallistaminen.
Yhteiskunnallinen työnjako lisääntyy. Erilliset, aikaisemmin
enemmän tai vähemmän itsenäisinä olleet teollisuusalat muuttu-
vat kokonaiseksi sarjaksi toisiinsa sidottuja, toisistaan riippuvai-
sia tuotannonhaaroja. Taloudelliset yhteydet eri tuotantolaitos-
ten, alueiden ja kokonaisten maiden välillä kasvavat valtavassa
määrässä.

Suurtuotanto syntyy niin teollisuudessa kuin maataloudessa-
kin. Tuotantovoimien kehitys synnyttää sellaista tuotantokalustoa
ja sellaisia tuotantomenetelmiä, jotka vaativat monien satojen ja
tuhansien työläisten työn yhdistämistä. Tuotannon keskittyminen
kasvaa.

Mutta tuotannon kasvavaa yhteiskunnallistamista käytetään
harvojen yksityisyrittäjien eduksi, jotka pyrkivät lisäämään
voittojaan. Miljoonien ihmisten yhteiskunnallisen työn tuotto
joutuu kapitalistien yksityisomaisuudeksi.

Kapitalistiselle järjestelmälle on siis ominaista syvä risti-
riitä: tuotanto saa yhä yhteiskunnallisemman luonteen, kun taas
tuotannonvälineiden omistus jää yksityiskapitalistiseksi, joka
ei sovellu yhteen tuotannon yhteiskunnallisen luonteen kanssa.
*Ristriiriä tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon
tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä* on kapita-
listisen tuotantotavan *perusristriiriä*. Tämä ristriiriä tulee näky-
viin kapitalistisen tuotannon anarkian lisääntymisessä ja luokka-
antagonismin kasvussa toisaalta proletariaatin ja kaikkien
työtätekevien joukkojen ja toisaalta porvariston välillä. Kapita-
listisen tuotantotavan kehittyessä se kärjistyy yhä enemmän.

VIII LUKU

PÄÄOMAN KEHÄKIERTO JA KIERROS

Pääoman kehäkierto. Teollisuuspääoman kolme muotoa. Kapi-
talistisen tuotantotavan olemassaolon edellytyksenä on kehittynyt
tavaroiden kiertokulku, ts. tavaroiden vaihto rahan välityksellä.
Kapitalistinen tuotanto on sidottu irrottamattomasti kierto-
kulkuun.

¹ *William Z. Foster*, Karl Marx and Mass Impoverishment, „Political
Affairs”, November 1956, p. 36.

Jokainen yksilyinen pääoma aloittaa elämäntiensä tietyn rahasumman muodossa, se esiintyy *rahapääomana*. Rahalla kapitalisti ostaa tietynlaisia tavaroita: 1) tuotannonvälineitä ja 2) työvoimaa. Tämä kiertokulkutapahtuma voidaan esittää näin:

$$R - T < \frac{V}{Tv}$$

Tässä R merkitsee rahaa, T — tavaraa, V — työvoimaa ja Tv — tuotannonvälineitä. Tämän pääoman muodonvaihdoksen johdosta sen omistaja saa käytettäväkseen kaiken, mikä on välttämätöntä tuotantoa varten. Aikaisemmin hän omisti pääoman rahamuodossa, nyt hän omistaa samansuuruisen pääoman, mutta jo *tuotantopääoman* muodossa.

Pääoman liikkeen *ensimmäinen vaihe* merkitsee siis rahapääoman muuttamista tuotantopääomaksi.

Tämän jälkeen alkaa tuotantoprosessi, jossa tapahtuu kapitalistin ostamien tavaroiden *tuotannollinen kulutus*. Se ilmenee siinä, että työläiset kuluttavat työtään, raaka-aineet jalostetaan, polttoaineet palavat, koneet kuluvat. Pääoma muuttua jälleen muotoaan: tuotantoprosessin tuloksena on sijoitettu, ts. kulutettu pääoma olennoitunut tietyissä tavarapaljoudessa, se ottaa *tavarapääoman* muodon. Kuitenkaan ne eivät ensiksikään ole enää samoja tavaroita, jotka kapitalisti osti ryhtyessään toimimaan, vaan valmiita tuotteita, ja toiseksi tämän tavarapaljouden arvo on suurempi kuin pääoman alkuperäinen arvo, sillä se sisältää työläisten tuottaman lisäarvon.

Tämä vaihe pääoman liikkeessä voidaan esittää näin:

$$T < \frac{V}{Tv} \dots P \dots T'$$

Tässä kirjain P merkitsee tuotantoa, pisteet tuon kirjaimen edessä ja jäljessä osoittavat, että kiertokulkuprosessi on keskeytynyt ja tuotantoprosessi tapahtuu, ja T' merkitsee tavaramuodossa olevaa pääomaa, jonka arvo on kasvanut työläisten lisätyön tuloksena.

Pääoman liikkeen *toinen vaihe* merkitsee siis tuotantopääoman muuttamista tavarapääomaksi.

Pääoman liike ei pysähdy tähän. Tuotetut tavarat on realisoitava. Vaihdossa kapitalisti saa myydyistä tavaroista tietyn rahasumman.

Tämä kiertokulkutapahtuma voidaan esittää näin:

$$T' - R'$$

Siinä kirjain R' merkitsee pääomaa rahamuodossa lisäarvon määrällä kasvaneena.

Pääoma muuttua muotoaan kolmannen kerran: se ottaa jälleen rahapääoman muodon. Mutta nyt sen omistajalla on suurempi rahasumma kuin alussa oli. Kapitalistisen tuotannon päämäärä, jona on lisäarvon saanti, on saavutettu.

Pääoman liikkeen *kolmas vaihe* merkitsee siis tavarapääoman muuttamista rahapääomaksi.

Saatuaan myydystä tavarasta rahat kapitalisti käyttää ne jälleen tuotannon jatkamiselle välttämättömien tuotannonvälineiden ja työvoiman ostamiseen ja koko prosessi uusiintuu alusta.

Tällaisia ovat ne kolme vaihetta, joissa pääoman liike peräkkäin tapahtuu. Jokaisessa näistä vaiheista pääoma suorittaa vastaavan tehtävän. Rahapääoman muuttuminen tuotantopääoman aineksiksi takaa kapitalisteille kuuluvien tuotannonvälineiden yhdistämisen palkkatyöläisten työvoimaan; ilman tällaista yhdistämistä tuotantoprosessi ei voi tapahtua. Tuotantopääoman tehtävänä on luoda palkkatyöläisten työllä tavarapaljous, uusi arvo ja siten myös lisäarvo. Tavarapääoman tehtävänä on tuotetun tavarapaljouden myynnin välityksellä ensinnäkin palauttaa kapitalistille rahamuodossa hänen tuotantoon sijoittamansa pääoma ja toiseksi realisoida rahamuodossa lisäarvo, joka tuotantoprosessissa on luotu.

Näiden kolmen vaiheen kautta tapahtuu *teollisuuspääoman* liike. Teollisuuspääomalla ymmärretään tässä tapauksessa jokaista tavaroiden tuotantoon käytettyä pääomaa riippumatta siitä, onko kysymys teollisuudesta vai maataloudesta. „Teollisuuspääoma on pääoman ainoa olomuoto, jossa ei lisäarvon tai -tuotteen pelkkä anastus, vaan myös sen synnyttäminen on pääoman toiminto. Se siis antaa tuotannolle sen kapitalistisen luonteen; sen olemassaolo edellyttää kapitalistien ja palkkatyöläisten välisen luokkavastakohtaan olemassaoloa”¹.

Jokainen teollisuuspääoma suorittaa siis liikkeensä kehäkierron muodossa.

Pääoman kehäkierröksi nimitetään pääoman peräkkäistä muuttumista muodosta toiseen, sen liikettä, joka käsittää kolme vaihetta. Ensimmäinen ja kolmas näistä vaiheista tapahtuu kiertokulun piirissä, mutta toinen tuotannon piirissä. Ilman kiertokulkua, ts. ilman tavaroiden muuttumista rahaksi ja päinvastaista rahan muuttumista tavaraksi ei kapitalistinen uusintaminen, ts. tuotantoprosessin alituinen uusiminen olisi ajateltavissa.

Pääoman kehäkierto kokonaisuudessaan voidaan esittää seuraavasti:

$$R - T < \frac{V}{T_v} \dots P \dots T' - R'$$

Pääoman kehäkierron kaikki kolme vaihetta ovat mitä kiinteimmin sidotut toisiinsa ja riippuvat toisistaan. Pääoman kehäkierto sujuu normaalisti ainoastaan sillä ehdolla, että sen eri vaiheet salpauksitta liittyvät toisiinsa.

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1955, s. 52 (suom. 1950, s. 48).

Jos pääoma salpautuu ensimmäisessä vaiheessa, niin se merkitsee rahapääoman tarkoituksetonta olemassaoloa. Jos salpautuminen tapahtuu toisessa vaiheessa, niin se merkitsee, että tuotannonvälineet ovat hyödyttöminä ja työvoima jää käyttämättä. Jos pääomaa kohtaa salpautuminen kolmannessa vaiheessa, niin myymättömät tavarat kasautuvat varastoihin ja täyttävät kiertokulkukanavat.

Teollisuuspääoman kehäkierrossa on ratkaiseva merkitys toisella vaiheella, jolloin se on tuotantopääoman muodossa; tässä vaiheessa tapahtuu tavaroiden, arvon ja lisäarvon tuotanto. Kahdessa muussa vaiheessa sen sijaan arvoa ja lisäarvoa ei synny; niissä tapahtuu vain pääoman muodonvaihdos.

Pääoman kehäkierron kolme vaihetta vastaa *teollisuuspääoman kolme muotoa*: 1) rahapääoma, 2) tuotantopääoma ja 3) tavarapääoma.

Jokainen pääoma on samanaikaisesti kaikissa kolmessa muodossa. Minkä tahansa kapitalistisen tuotantoyrityksen omaisuuteen kuuluu samanaikaisesti sekä rahavaroja, joita käytetään tuotannon tarpeisiin, tuotannonvälineitä, joita työläiset käyttävät tavaroiden valmistamiseen, että myyntivalmiita tavaroita. Samaan aikaan kun yksi pääoman osista on tuotantopääomaksi muuttumassa olevaa rahapääomaa, toinen osa on tavarapääomaksi muuttumassa olevaa tuotantopääomaa ja kolmas osa on rahapääomaksi muuttumassa olevaa tavarapääomaa. Jokainen näistä osista ottaa ja jättää vuoronperään kaikki nämä kolme muotoa toisensa jälkeen. Näin ei ole asianlaita ainoastaan jokaiseen pääomaan nähden erikseen, vaan myös kaikkiin pääomiin yhdessä, eli toisin sanoen koko yhteiskunnalliseen pääomaan nähden. Sen vuoksi, selittää Marx, pääoman voi käsittää vain liikkeenä eikä levossa olevana oliona.

Tähän sisältyy jo pääoman kolmen muodon *erillisen olemassaolon* mahdollisuus. Tuonnempana osoitetaan, miten tuotannossa toimivasta pääomasta eroavat kaupappääoma ja luottopääoma. Tähän eroamiseen perustuu porvariston eri ryhmien — teollisuudenharjoittajien, kauppiaiden ja pankkiirien — olemassaolo, joiden kesken lisäarvon jako tapahtuu.

Pääoman kierros. Tuotantoaika ja kiertokulku-aika. Jokainen pääoma suorittaa kehäkiertoa herkeämättä, toistaen sitä alituisesti. Siten pääoma suorittaa kierroksensa.

Pääoman kierrokseksi nimitetään sen kehäkiertoa, kun sitä ei käsitetä kerran tapahtuvana toimintona, vaan jaksoittaisesti uusiintuvana ja toistuvana prosessina. Eri pääomien kierto tapahtuu erilaisella nopeudella riippuen eri tavaroiden tuotanto- ja kiertokulkuajasta.

Pääoman kierrosaika on tuotantoajan ja kiertokulkuajan summa. Toisin sanoen, kierrosaika on ajanjakso määrättyssä (raha-, tuotanto- tai tavarapääoman) muodossa suoritetun pääomansijoituksen sijoittamishetkestä siihen hetkeen, jolloin pää-

oma palaa kapitalistille samassa muodossa, mutta lisäarvon määrällä kasvaneena.

Tuotantoaika on se aika, jonka kestäessä pääoma on tuotannon piirissä. Tuotantoajan tärkein osa on *työjakso*, jonka kestäessä jalostettava esine on työn välittömän vaikutuksen alaisena. Työjakso on riippuvainen kyseessä olevan tuotannon-alan luonteesta, tekniikan tasosta tässä tai tuossa tuotantolaitoksessa ja muista ehdoista. Esimerkiksi kehruutehtaassa tarvitaan ainoastaan muutama päivä tietyn puuvillamäärän muuttamiseen myyntivalmiiksi langaksi, mutta veturitehtaassa jokaisen veturin valmistuminen vaatii suuren työläisjoukon työn pitkän ajan kuluessa.

Tuotantoaika on tavallisesti pitempi kuin työjakso. Siihen sisältyvät myös keskeytykset jalostuksessa, joiden kuluessa työn esine on tiettyjen luonnon-prosessien vaikutuksen alaisena, kuten esimerkiksi viinin käyminen, nahkan parkitseminen, vehnän kasvu jne.

Kiertokulku aika on se aika, jonka kuluessa pääoma muuttuu rahamuodosta tuotantomuotoon ja tavaramuodosta rahamuotoon. Kiertokulkuajan pituus riippuu tuotannonvälineiden oston ja valmiiden tavaroiden myynnin edellytyksistä, markkina-ain läheisyydestä sekä kuljetus- ja yhteysvälineiden kehitysteesta.

Kiinteä ja liikkuva pääoma. Tuotantopääoman eri osat kiertävät eri tavoin. Tuotantopääoman eri osien erilainen kierto johtuu siitä erilaisesta tavasta, jolla kukin niistä siirtää arvonsa tuotteeseen. Tämän mukaisesti pääoma jaetaan kiinteään ja liikkuvaan.

Kiinteäksi pääomaksi nimitetään tuotantopääoman sitä osaa, joka osallistuen kokonaisuudessaan tuotantoon ei siirrä arvoaan tuotteeseen yhdellä kertaa, vaan osan kerrallaan, monien tuotantokausien kuluessa. Tämä on rakennusten ja laitosten rakentamiseen, koneiden ja kaluston ostamiseen kulutettu pääoman-osa. Jos esimerkiksi jokin kone palvelee 10 vuotta, niin vuosittain yksi kymmenesosa tämän koneen arvosta siirtyy sen avulla tuotettuun tavarahan.

Kiinteän pääoman ainekset palvelevat tuotantotarkoituksia tavallisesti monien vuosien ajan; joka vuosi ne tiettyssä määrässä kuluvat ja tulevat lopulta kelpaamattomiksi enempään käyttöön. Tämä on koneiden ja kaluston *fyysillistä kulumista*.

Fyysillisen kulumisen ohella tuotantokalusto on alttiina myös *moraaliselle kulumiselle*. Palveltuaan 5—10 vuotta kone on vielä ehkä riittävän luja, mutta jos siihen mennessä on luotu toinen, parannettu, tuottavampi tai halvempi samanlainen kone, niin se tekee vanhan koneen arvottomaksi. Sen tähden kapitalistin edun mukaista on käyttää tuotantokalusto täydellisesti mahdollisimman lyhyessä ajassa. Siitä johtuu, että

kapitalistit pyrkivät pidentämään työpäivää, voimaperäistämään työtä ja panemaan tuotantolaitoksen työskentelemään useissa vuoroissa ilman keskeytyksiä.

Liikkuvaksi pääomaksi nimitetään tuotantopääoman sitä osaa, jonka arvo yhden tuotantokauden aikana palaa kokonaan kapitalistille rahan muodossa tavaroiden myynnin yhteydessä. Se on pääomanosa, joka on käytetty työvoiman ja myös kiinteään pääomaan kuulumattomien tuotannonvälineiden — raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden ostoon. Kulutetun raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden arvo siirtyy tällöin täydellisesti tavaraan yhden tuotantokauden aikana, ja työvoiman ostamiskulungit korvautuvat kapitalistille lisän kanssa (lisänä on lisä-arvo).

Sen ajan kuluessa, jolloin kiinteä pääoma tekee vain yhden kierroksen, liikkuva pääoma ehtii tehdä useita kierroksia.

Myytyään tavaran kapitalisti saa tietyn rahasumman, joka sisältää: 1) tuotantoprosessissa tavaraan siirretyn kiinteän pääomanosan arvon, 2) liikkuvan pääoman arvon ja 3) lisä-arvon. Jatkaakseen tuotantoa kapitalisti käyttää jälleen liikkuvaa pääomaa vastaavan osan saamastaan summasta työläisten palkkaamiseen, raaka- ja polttoaineen sekä apuaineiden ostoon. Kapitalisti käyttää tavaroihin siirtynyttä kiinteän pääoman arvo-osaa vastaavan summan koneiden ja rakennusten kulumisen korvaamiseen, ts. poistotarkoituksiin.

Poisto (amortisointi) on kiinteän pääoman arvon vähitellen tapahtuvaa korvaamista rahamuodossa tekemällä määrääjain sen kulumista vastaavia vähennyksiä. Osa poistovähennyksistä käytetään peruskorjauksiin, ts. kuluneiden laitteiden, työkalujen, tuotantorakennusten jne. osittaiseen korvaamiseen. Mutta perusosan poistovähennyksistä kapitalistit säilyttävät rahamuodossa (tavallisesti pankeissa) ostaakseen silloin, kun se käy tarpeelliseksi, uusia koneita vanhojen tilalle tai rakentaakseen kelpaamattomiksi tulleiden vanhojen rakennusten tilalle uusia.

Marxilainen taloustiede erottaa pääoman jakautumisen kiinteään ja liikkuvaan pääoman jakautumisesta pysyvään ja vaihtelevaan. Pysyvä ja vaihteleva pääoma eroavat toisistaan sen osan mukaan, jota ne esittävät kapitalistien harjoittamassa työläisten riistoprosessissa, kun sen sijaan kiinteä ja liikkuva pääoma eroavat toisistaan kiertonsa luonteen perusteella.

Nämä pääoman jakautumisen kaksi tapaa voidaan esittää seuraavasti:

Jakautuminen
riistoprosessissa olevan
tehtävän mukaan

Jakautuminen kierron
luonteen mukaan

Pysyvä pääoma	{ Tehdasrakennukset Kalusto, koneet Raaka-aineet, polttoaineet, apuaineet	Kiinteä pääoma
Vaihteleva pääoma		{ Työläisten työpalkka

Porvarillinen kansantaloustiede tunnustaa ainoastaan pääoman jakautumisen kiinteään ja liikkuvaan, koska tämä pääoman jakautuminen ei sinänsä tuo ilmi työvoiman osuutta lisäarvon luomisessa, vaan päinvastoin hämää työvoiman palkkaamiseen käytettyjen kapitalistin kulujen ja raaka-aine-, polttoaine- ym. kulujen välisen perusteellisen eroavaisuuden, verhoaa kapitalistin harjoittaman palkkatyön riiston.

Lisäarvon vuosisuhdeluku. Pääoman kierron jouduttamismenetelmät. Vaihtelevan pääoman ollessa tietyn suuruinen pääoman kierron nopeus vaikuttaa kapitalistin työläisiltä vuoden aikana puserutaman lisäarvon määrään.

Ottakaamme kaksi pääomaa, joissa molemmissa vaihteleva osa on 25 000 dollaria ja lisäarvon suhdeluku 100%. Oletta-
kaamme, että toinen niistä suorittaa kierroksen kerran vuodessa, toinen kaksi kertaa. Se merkitsee, että jälkimmäisen pääoman omistaja, omistaen aivan saman rahasumman, voi palkata ja riistää vuoden kuluessa kaksi kertaa suurempaa työläismäärää kuin ensimmäisen pääoman omistaja. Sen tähden vuoden lopussa tulokset näillä kahdella kapitalistilla ovat erilaiset. Ensimmäinen heistä saa vuodessa 25 000 dollaria lisäarvoa, mutta toinen 50 000 dollaria.

Lisäarvon vuosisuhdeluukuksi nimitetään vuoden aikana tuotetun lisäarvon määrän suhdetta sijoitettuun vaihtelevaan pääomaan. Esimerkissämme lisäarvon vuosisuhdeluku prosenteissa ilmaistuna on ensimmäisellä kapitalistilla

$$\frac{25\,000}{25\,000} \cdot 100 = 100\%, \text{ mutta toisella } \frac{50\,000}{25\,000} \cdot 100 = 200\%.$$

Tästä käy ilmi, että kapitalistien etujen mukaista on pääoman kierron jouduttaminen, koska tuo jouduttaminen tekee heille mahdolliseksi saada saman lisäarvosumman pienemmällä pääomalla tai saada samalla pääomalla suuremman lisäarvosumman.

Marx on osoittanut, että pääoman kiertokulun jouduttaminen ei sinänsä luo atomiakaan uutta arvoa. Pääoman nopeampi kierto ja kysymyksessä olevana vuonna luodun lisäarvon nopeampi realisointi rahamuodossa tekevät vain kapitalisteille mahdolliseksi palkata samansuuruisella pääomalla suuremman määrän työläisiä, joiden työ luo vuodessa suuremman lisäarvo-paljouden.

Kuten olemme nähneet, pääoman kiertoaika koostuu tuotantovaiheesta ja kiertokulkuajasta. Kapitalisti pyrkii supistamaan niiden kummankin pituutta.

Tavaroiden tuottamiseen välttämätön työpäivä supistuu tuotantovoimien kasvaessa ja tekniikan kehittyessä. Esimerkiksi nykyaikaiset takkiraudan ja teräksen sulatusmenetelmät jouduttavat monin kerroin prosesseja verrattuna niihin menetelmiin, joita käytettiin aikaisemmin. Jyrkästi ovat nopeistuneet työstökoneiden toiminta, metallinjalostusprosessit jne. Merkittävän

tuloksen tuottaa myös edistys tuotannon järjestelyssä, esimerkiksi siirtyminen sarja- tai joukkotuotantoon.

Jalostuksen keskeytykset, jotka muodostavat osan tuotantoajasta yli työjakson, supistuvat niin ikään monissa tapauksissa tekniikan kehittyessä. Niinpä nahkan parkitsemissä prosesseissa ennen viikkokausia, mutta nykyisin uusimpien kemiallisten menetelmien soveltamisen ansiosta se vaatii ainoastaan muutamia tunteja. Monilla tuotannonaloilla sovelletaan laajasti katalysaattoreita — aineita, jotka jouduttavat suuresti kemiallisia prosesseja. Taajajaksoisten sähkövirtojen soveltaminen on jouduttanut sata- ja tuhatkertaisesti puutavaran kuivatusprosessia.

Pääoman kierron jouduttamiseksi yrittäjä turvautuu myöskin työpäivän pidentämiseen ja työn voimaperäistämiseen. Jos työjakso on 10-tuntisen työpäivän vallitessa 24 päivää, niin työpäivän pidentäminen 12 tuntiin supistaa työjakson 20 päiväksi ja jouduttaa vastaavassa määrässä pääoman kiertoa. Samanlaisen tuloksen tuottaa työn voimaperäistäminen, jonka johdosta työlläinen kuluttaa 60 minuutissa yhtä paljon voimaa kuin hän aikaisemmin kulutti sanokaamme 72 minuutin kuluessa.

Edelleen, kapitalistit pyrkivät jouduttamaan pääoman kiertoa supistamalla pääoman kiertokulku-aikaa. Mahdollisuuden tällaiselle supistamiselle luo kuljetuksen, postin ja lennättimen kehitys sekä kaupan parempi järjestely. Suezin kanavan kaivaminen lyhensi laivamatkaa Euroopasta Intiaan 9 000 kilometrillä ja Panaman kanava lyhensi matkaa Euroopasta Pohjois-Amerikan länsirannikolle 10 000 kilometrillä. Mutta kiertokulkuajan supistamista vastaan vaikuttaa ensiksi tuotannon äärimmäisen epärationaalinen sijoitus kapitalistisessa maailmassa, mikä aiheuttaa tavaroiden kuljetuksen valtavan pitkien matkojen päähän, ja toiseksi kapitalistisen kilpailun kiihtyminen ja menekkivaikeuksien kasvu.

Liikkuvan pääoman mukana kulkee kiertokulussa kyseessä olevana ajanjaksona luotu lisäarvo. Mitä lyhyempi pääoman kiertoaika on, sitä nopeammin realisoituu rahamuodossa työlläisten luoma lisäarvo.

IX LUKU

KESKIMÄÄRÄINEN VOITTO JA TUOTANTOHINTA

Kapitalistiset tuotantokustannukset ja voitto. Voiton suhdelu. Palkkatyölläisten työn tuotantoprosessissa luoma lisäarvo on kapitalistisen yhteiskunnan kaikkien riistävien luokkien tulojen lähde. Tässä luvussa tarkastelemme, miten lisäarvo saa tavaroiden tuotantoon pääomiaan sijoittavien kapitalistien voiton muodon.

Kapitalistisessa tuotantolaitoksessa tuotetun tavaran arvo jakautuu kolmeen osaan: 1) pysyvän pääoman arvoon (osa koneiden ja rakennusten arvosta, raaka- ja polttoaineiden yms. arvo), 2) vaihtelevan pääoman arvoon ja 3) lisäarvoon. Tavaran arvon suuruus määräytyy sen tuottamiseen tarvittavan yhteiskunnallisesti välttämättömän työn paljouden mukaan. Mutta kapitalisti ei kuluta tavaran tuottamiseen omaa työtään, vaan käyttää tätä tarkoitusta varten pääomaansa.

Tavaran *kapitalistiset tuotantokustannukset* koostuvat pysyvän ja vaihtelevan pääoman ($c + v$) kulutuksesta, toisin sanoen kuluista tuotannonvälineisiin ja työläisten työpalkkoihin. Se, mitä tavara maksaa kapitalisteille, mitataan *pääoman* kulutuksella, se mitä tavara maksaa yhteiskunnalle — *työn* kulutuksella. Sen tähden tavaran kapitalistiset tuotantokustannukset ovat pienemmät kuin sen arvo eli todelliset tuotantokustannukset ($c + v + m$). Erotus arvon eli todellisten tuotantokustannusten ja kapitalististen tuotantokustannusten välillä on yhtä suuri kuin lisäarvo (m), jonka kapitalisti anastaa korvauksetta.

Kun kapitalisti myy tuotantolaitoksessaan tuotetun tavaran, lisäarvo esiintyy tiettyinä ylijäämänä kapitalististen tuotantokustannusten yli. Arvioidessaan yrityksen kannattavuutta kapitalisti vertaa tätä ylijäämää sijoitettuun pääomaan, toisin sanoen koko tuotantoon kulutettuun pääomaan. Lisäarvo verrattuna koko pääomaan saa voiton muodon. Koska lisäarvoa ei tällöin verrata vaihtelevaan pääomaan, vaan koko pääomaan kokonaisuudessaan, niin ero tuotannonvälineiden ostoon käytetyn pysyvän pääoman ja työvoiman palkkaamiseen käytetyn vaihtelevan pääoman välillä hämäättyy. Sen vuoksi syntyy harhakuva, että voitto on muka itsensä pääoman synnyttämä. Itse asiassa voiton lähteenä on lisäarvo, jonka luo vain työläisten työ, työvoima, jonka arvo olennoituu vaihtelevassa pääomassa. *Voitto* on lisäarvo verrattuna tuotantoon sijoitettuun koko pääomaan ja se esiintyy ulkonaisesti tuon pääoman synnyttämänä. Tämän vuoksi Marx nimittää voittoa lisäarvon *muuttuneeksi muodoksi*.

Aivan samoin kuin työpalkan muoto salaa palkkatyöläisen riiston, muodostaen virheellisen käsityksen, että koko työ muka maksetaan, aivan samoin voiton muoto hämää puolestaan riistosuhteet, synnyttäen harhaluulon, että pääoma sinänsä muka synnyttää voiton. Näin kapitalististen tuotantosuhteiden muodot himmentävät ja verhoavat niiden todellisen riisto-olemuksen.

Kapitalistisen yrityksen edullisuus omistajalleen määräytyy voiton suhdeluvun mukaan. Voiton suhdeluku on lisäarvon suhde koko sijoitettuun pääomaan prosenteissa ilmaistuna. Jos esimerkiksi koko sijoitettu pääoma on 200 000 dollaria ja voitto vuodessa tekee 40 000 dollaria, niin voiton suhdeluku = $\frac{40\,000}{200\,000} \cdot 100$ eli 20%.

„Voiton suhdeluku on kapitalistisen tuotannon liikkeelle-paneva voima; tuotetaan vain sitä ja sikäli, mikä ja mikäli voi tuottaa voittoa”¹.

Koska koko sijoitettu pääoma on vaihtelevaa pääomaa suurempi, on voiton suhdeluku $\left(\frac{m}{c+v}\right)$ aina pienempi kuin lisäarvon suhdeluku $\left(\frac{m}{v}\right)$. Jos esimerkiksi 200 000 dollarin pääoma koostuu 160 000 dollarista pysyvää pääomaa ja 40 000 dollarista vaihtelevaa pääomaa ja lisäarvon suhdeluku on $\frac{40\,000}{40\,000} \cdot 100 = 100\%$, niin voiton suhdeluku on 20% eli viisi kertaa pienempi kuin lisäarvon suhdeluku.

Voiton suhdeluku on ennen kaikkea riippuvainen lisäarvon suhdeluvusta. Mitä korkeampi lisäarvon suhdeluku on, sitä korkeampi on voiton suhdeluku muiden ehtojen ollessa samantapaiset. Kaikki tekijät, jotka suurentavat lisäarvon suhdelukua, ts. kohottavat pääoman harjoittamaa työn riistoa (työpäivän pidentäminen, työn voimaperäisyyden ja tuottavuuden kohottaminen jne.), kohottavat myös voiton suhdelukua.

Edelleen, voiton suhdeluku on lisäarvon tietyn suhdeluvun vallitessa riippuvainen pääoman elimellisestä kokoonpanosta. Kuten tunnettua, pääoman elimellinen kokoonpano on pysyvän ja vaihtelevan pääoman välinen suhde. Mitä alhaisempi pääoman elimellinen kokoonpano on, toisin sanoen mitä suurempi on vaihtelevan pääoman osuus pysyvään pääomaan verraten, sitä suurempi on voiton suhdeluku lisäarvon suhdeluvun ollessa samaan. Ja päinvastoin, mitä korkeampi pääoman elimellinen kokoonpano on, kun lisäarvon suhdeluku on sama, sitä alhaisempi on voiton suhdeluku.

Eräänä voiton suhdelukua kohottavana tekijänä on säästö pysyvän pääoman käytössä.

Voiton suhdelukuun vaikuttaa vihdoin pääoman kiertonopeus. Mitä nopeampi pääoman kierto on, sitä korkeampi on voiton vuosisuhdeluku, joka ilmentää vuoden aikana tuotetun lisäarvon suhdetta koko sijoitettuun pääomaan. Ja päinvastoin, pääoman kierron hidastuminen johtaa voiton vuosisuhdeluvun alenemiseen.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen ja tavaroiden arvon muuttuminen tuotantohinnaksi. Kapitalismin vallitessa pääomien jakautuminen tuotannon eri alojen kesken ja tekniikan kehitys tapahtuu ankarassa kilpataistelussa.

On tehtävä ero alan sisäisen ja alojen keskeisen kilpailun välillä.

Alan sisäinen kilpailu on samanlaatuisia tavaroita tuottavien saman alan yritysten välistä kilpailua näiden tavaroiden edulli-

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 269.

semmasta menekistä ja lisävoiton saannista. Eri tuotantolaitokset työskentelevät erilaisissa olosuhteissa ja eroavat toisistaan kokonsa, teknillisen varustelun ja tuotannon järjestelytason puolesta. Sen johdosta eri tuotantolaitoksissa tuotettujen tavaroiden yksilöllinen arvo ei ole sama. Mutta tavaroiden hinnat eivät määräydy niiden yksilöllisten arvojen, vaan yhteiskunnallisen arvon mukaan. Yhteiskunnallisen arvon muodostumisprosessi tapahtuu alkuvoimaisesti, saman alan yritysten välisen kilpailun avulla.

Tavaroiden yhteiskunnallisen arvon suuruus riippuu, kuten on jo sanottu, kyseessä olevan alan keskinkertaisista tuotantoehdoista. Sen johdosta, että tavaroiden hinnat määräytyvät niiden yhteiskunnallisen arvon mukaan, voittavat ne yritykset, joissa tuotantotekniikka ja työn tuottavuus ovat kysymyksessä olevan alan keskitasoa korkeammalla ja sen seurauksena tavaroiden yksilöllinen arvo on yhteiskunnallista arvoa alempi. Nämä yritykset saavat lisävoittoa eli *ylivoittoa*, joka on edellä (IV luvussa) tarkastelemamme ylimääräisen lisäarvon muoto. Kilpailun pakottamana kapitalisti pyrkii suurempaa voittoa tavoitellessaan alentamaan hänen tuotantolaitoksessaan valmistettavien tavaroiden yksilöllistä arvoa niiden yhteiskunnallista arvoa alemmaksi. Mutta se ei onnistu läheskään kaikille kapitalisteille. Monilla yrittäjillä tavaroiden yksilöllinen arvo jää korkeammaksi kuin mitä on niiden yhteiskunnallinen arvo. Alan sisäisen kilpailun johdosta kyseessä olevan alan eri yrityksissä muodostuu siis erilaisia voiton suhdelukuja. Saman alan eri tuotantolaitosten välinen kilpailu johtaa siihen, että suuret yritykset tunkevat syrjään pienet ja keskikokoiset yritykset.

Kestääkseen kilpataistelussa takapajuisia tuotantolaitoksia omistavat kapitalistit ponnistelevat oltaakseen käytäntöön laitoksessaan kilpailijoittensa, teknillisesti kehittyneempien tuotantolaitosten omistajain soveltamia teknillisiä parannuksia. Sen seurauksena kyseisellä alalla muuttuvat keskinkertaiset tuotantoehdot ja siis alenee tavaroiden yhteiskunnallinen arvo. Samalla teknillisten parannusten käytäntöönottaminen johtaa pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamiseen koko alalla. Ylivoitto, jota teknillisesti kehittyneimpiä tuotantolaitoksia omistavat kapitalistit olivat saaneet, häviää ja tapahtuu voiton suhdeluvun yleinen aleneminen kyseisen tuotantoalan sisällä. Tämä pakottaa kapitalisteja jälleen ottamaan käytäntöön teknillisiä parannuksia. Näin alan sisäisessä kilpailuprosessissa tapahtuu tekniikan kehitys, tuotantovoimien kasvu.

Alojen keskeinen kilpailu on eri tuotannonalojen kapitalistien välistä kilpailua edullisimmasta pääomansijoituksesta. Eri tuotannonaloilla käytetyillä pääomilla on erilainen elimellinen kokoonpano. Koska ainoastaan palkkatyöläisten työ luo lisäarvoa, niin niiden alojen tuotantolaitoksissa, joilla on vallitsevana alhainen pääoman elimellinen kokoonpano, tuotetaan

samansuuruista pääomaa kohti lisäarvon suhdeluvun ollessa saman suhteellisesti suurempi määrä lisäarvoa. Sen sijaan niissä tuotantolaitoksissa, joissa pääoman elimellinen kokoonpano on korkeampi, tuotetaan suhteellisesti pienempi määrä lisäarvoa samansuuruista pääomaa kohden. Kuitenkin eri alojen kapitalistien välinen kilpataistelu johtaa siihen, että voiton määrä samankokoisille pääomille tasoittuu yhtäläiseksi.

Olettakaamme, että yhteiskunnassa on kolme alaa, nahka-, tekstiili- ja koneenrakennusteollisuus, joiden pääomat ovat samansuuruiset, mutta elimelliseltä kokoonpanoltaan erilaiset. Sijoitetun pääoman määrä jokaisella näistä aloista on 100 yksikköä (sanokaamme miljoonaa dollaria). Nahka-alan pääoma koostuu 70 yksiköstä pysyvää pääomaa ja 30 yksiköstä vaihtelevaa, tekstiilialan pääoma 80 yksiköstä pysyvää ja 20 yksiköstä vaihtelevaa ja koneenrakennusalan pääoma 90 yksiköstä pysyvää ja 10 yksiköstä vaihtelevaa. Olkoon lisäarvon suhdeluku kaikilla kolmella alalla sama ja tehkään 100%. Nahka-alalla tuotetaan siis 30 yksikköä lisäarvoa, tekstiilialalla 20 ja koneenrakennusosalalla 10. Tavaroiden arvo ensimmäisellä alalla tulee olemaan 130, toisella 120, kolmannella 110 ja kaikilla kolmella alalla 360 yksikköä.

Jos tavarat myydään niiden arvosta, niin nahka-alalla voiton suhdeluku tekee 30% $\left(\frac{30}{100} \cdot 100\right)$, tekstiilialalla 20% $\left(\frac{20}{100} \cdot 100\right)$

ja koneenrakennusosalalla 100% $\left(\frac{10}{100} \cdot 100\right)$. Tällainen voiton jakautuminen on varsin edullista nahkatuotantoalan kapitalisteille, mutta epäedullista koneenrakennusalan kapitalisteille. Näissä olosuhteissa koneenrakennusalan yrittäjät tulevat etsimään edullisempaa käyttöä pääomilleen. Sellaisen pääomien käytön he löytävät nahka-alalla. Koneenrakennusosalta virtaa pääomia nahka-alalle. Nahka-alalla tuotettujen tavaroiden määrä sen johdosta kasvaa, kilpailu väistämättä kiristyy ja pakottaa tämän alan yrittäjät alentamaan tavarointensa hintoja, mikä johtaa voiton suhdeluvun alenemiseen. Koneenrakennusosalalla tuotettujen tavaroiden määrä päinvastoin vähenee ja muuttunut suhde kysynnän ja tarjonnan välillä tekee yrittäjille mahdolliseksi nostaa tavarointensa hintoja, minkä vuoksi myös voiton suhdeluku kasvaa.

Hintojen lasku nahka-alalla ja hintojen nousu koneenrakennusosalalla jatkuu siihen saakka, kunnes voiton suhdeluku kaikilla kolmella alalla tulee suunnilleen samanlaiseksi. Se tapahtuu silloin, kun kaikkien kolmen alan tavarat myydään 120 yksiköllä $\left(\frac{130 + 120 + 110}{3}\right)$.

Jokaisen alan keskimääräinen voitto tulee näissä oloissa 20 yksiköksi. *Keskimääräinen voitto* on yhtäläinen voitto eri tuotannonaloille sijoitetuille määrältään samanlaisille pääomille.

Alojen välinen kilpailu johtaa siis siihen, että kapitalistisen tuotannon eri aloilla esiintyvät erilaiset voiton suhdeluvut *tasoittuvat* yleiseksi (eli keskimääräiseksi) voiton suhdeluksi. Tämä tasoittuminen toteutuu pääoman (ja niin ollen myös työn) virtaamisen avulla alalta toiselle hintakoneiston kautta.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuessa eräiden alojen (esimerkissämme nahka-alan) kapitalistit menettävät osan heidän työläistensä luomasta lisäarvosta. Sen sijaan toisten alojen (esimerkissämme koneenrakennusalan) kapitalistit realisoivat ylimääräistä lisäarvoa. Tämä merkitsee, että ensin mainitut myyvät tavaransa hinnalla, joka on alle niiden arvon, ja jälkimmäiset hinnalla, joka ylittää niiden arvon. Jokaisen alan tavaran hinta muodostuu nyt tuotantokustannuksista (100 yksikköä) ja keskimääräisestä voitosta (20 yksikköä).

Hinta, joka on yhtä kuin tavaran tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto, on *tuotantohinta*. Kyseessä olevan alan eri tuotantolaitoksissa tuotantoehtojen erilaisuuden vuoksi on olemassa erilaisia, yksilöllisiä tuotantohintoja, jotka määräytyvät yksilöllisten tuotantokustannusten ynnä keskimääräisen voiton mukaan. Mutta tavarat myydään keskimäärin yleisen, yhtäläisen tuotantohinnan mukaan.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun ja tuotantohinnan muodostumisprosessi voidaan esittää havainnollisesti seuraavan taulukon muodossa:

Tuotannonalat	Pysyvä pääoma	Vaihteleva pääoma	Lisäarvo	Tavaroiden arvo	Keskimääräinen voiton suhdeluku (% % : 88a)	Tavaroiden tuotantohinta	Tuotantohintojen poikkeama arvosta
Nahka-ala	70	30	30	130	20	120	-10
Tekstiiliala	80	20	20	120	20	120	tasan
Koneenrakennus	90	10	10	110	20	120	+10
<i>Yhteensä</i>	240	60	60	360	20	360	

Kaikilla kolmella alalla tuotetut tavarat myydään 120 yksiköllä (sanokaamme miljoonalla dollarilla). Kuitenkin tavaran arvo nahka-alalla on 130 yksikköä, tekstiilialalla 120 ja koneenrakennusalanalla 110 yksikköä. Yksinkertaisesta tavarantuotannosta eroten kapitalismin vallitessa tavaroita ei myydä enää niiden arvoa vastaavilla hinnoilla, vaan hinnoilla, jotka vastaavat tuotantohintoja.

Arvon muuttuminen tuotantohinnaksi on seurausta kapitalistisen tuotannon historiallisesta kehityksestä. Yksinkertaisen

tavarantuotannon oloissa tavaroiden markkinahinnat yleensä vastasivat niiden arvoa. Kapitalismin ensimmäisillä kehitysteilla säilyi vielä huomattavia eroavaisuuksia voiton suhdeluvuissa eri tuotannonaloilla, koska eri alat olivat vielä riittävästi sidottuja toisiinsa, oli olemassa ammattikunta- ja muita rajoituksia, jotka estivät pääomien vapaan virtaamisen aloilta toisille. Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostumis- ja arvon tuotantohinnaksi muuttumisprosessi päättyy vasta kapitalistisen koneteollisuuden voittaessa.

Porvarilliset taloustieteilijät yrittävät kumota Marxin työarvoteorian vetoamalla siihen tosiasiaan, että eri aloilla tuotantohinta ei käy yhteen tavaroiden arvon kanssa. Kuitenkin tosiasiaassa arvolaki säilyy täydellisesti voimassa kapitalistisissa oloissa, sillä tuotantohinta on vain *arvon muuttunut muoto*.

Tätä todistavat seuraavat seikat.

Ensiksi, eräät yrittäjät myyvät tavaransa yli niiden arvon, toiset alle, mutta kaikki kapitalistit yhdessä realisoivat tavarointensa arvon koko määrän. Koko yhteiskunnan mitassa tuotantohintojen summa on yhtä suuri kuin kaikkien tavaroiden arvojen summa.

Toiseksi, koko kapitalistien luokan voittojen summa on yhtä suuri kuin proletariaatin koko maksamattoman työn tuottaman lisäarvon summa. Keskimääräisen voiton suhdeluvun suuruus riippuu koko yhteiskunnassa tuotetun lisäarvon paljoudesta.

Kolmanneksi, tavaroiden arvon aleneminen johtaa niiden tuotantohintojen alenemiseen, tavaroiden arvon kasvu johtaa niiden tuotantohintojen kohoamiseen.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa vaikuttaa siis *keskimääräisen voiton suhdeluvun laki*, jonka sisältö on se, että pääoman elimellisen kokoonpanon erilaisuudesta eri tuotannonaloilla johtuvat erilaiset voiton suhdeluvut kilpailun seurauksena tasoittuvat yleiseksi (keskimääräiseksi) voiton suhdeluvuksi. Keskimääräisen voiton suhdeluvun laki, kuten kaikki kapitalistisen tuotantotavan lait, toteutuu luonnonvoimaisesti lukemattomien poikkeamien ja heilahtelujen keskellä.

Taistelussa tuottavimmasta pääomansijoituksesta käydään kapitalistien kesken ankaraa kilpataistelua. Kapitalistit pyrkivät sijoittamaan pääomansa niille tuotannonaloille, jotka lupaavat heille suurimpien voittojen saantia. Korkeaa voittoa tavoiteltaessa pääomia virtaa alalta toiselle, minkä seurausta sitten onkin keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen ja työn ja tuotannonvälineiden jakautuminen kapitalistisen tuotannon eri alojen kesken. Tuotantohinta on se keskimääräinen suure, jonka ympärillä tavaroiden markkinahinnat viime kädessä heilahtelevat, ts. hinnat, joilla tavarat tosiasiallisesti myydään ja ostetaan markkinoilla.

Arvon muuttuessa tällä tavoin tuotantohinnaksi esiintyy lisäarvo keskimääräisen voiton muodossa ja kapitalismin talou-

dellinen peruslaki — lisäarvon laki — vaikuttaa siis keskimääräisen voiton suhdeluvun välityksellä.

Voiton suhdeluvun tasoittuminen ja arvon muuttuminen tuotantohinnaksi verhoaa yhä enemmän riistosuhteet, salaa yhä enemmän kapitalistien rikastumisen todellisen lähteen. Tosi-asiallinen ero voiton ja lisäarvon suuruuden välillä „eri tuotannonaloilla peittää nyt kokonaan voiton todellisen luonteen ja alkuperän, eikä ainoastaan kapitalistilta, jolle tässä tapauksessa on erikoinen etu tulla petetyksi, vaan myöskin työläisiltä. Arvon muuttuessa tuotantohinnaksi itse arvon määräytymisen perusta häviää näkyvistä”¹.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen merkitsee itse asiassa lisäarvon uudelleenjakoa eri tuotannonalojen kapitalistien kesken. Niillä aloilla, joilla pääoman elimellinen kokoonpano on korkea, kapitalistit anastavat osan sellaisilla aloilla luodusta lisäarvosta, joiden pääoman elimellinen kokoonpano on alhainen. Niin muodoin työläisiä eivät riistä ainoastaan ne kapitalistit, joille he työtä tekevät, vaan koko kapitalistien luokka yhdessä. Koko kapitalistien luokan etujen mukaista on työläisten riistoasteen kohottaminen, koska se johtaa keskimääräisen voiton suhdeluvun kohoamiseen. Kuten Marx on sanonut, keskimääräinen voiton suhdeluku riippuu koko pääoman koko työhön kohdistaman riiston asteesta.

Keskimääräisen voiton suhdeluvun laki ilmentää toisaalta teollisuuskapitalistien välistä ristiriitaa ja kilpataistelua lisäarvon jakamisesta ja toisaalta kahden vihollisuhteessa olevan luokan, porvariston ja proletariaatin, syvää antagonismia. Se todistaa, että kapitalistisessa yhteiskunnassa porvaristo luokkana on koko proletariaattia vastassa, että taistelu työläisten osittaisetujen tai erillisten työläisryhmien etujen puolesta, taistelu yksityisiä kapitalisteja vastaan ei voi johtaa työväenluokan aseman perusteelliseen muuttumiseen. Työväenluokka voi heittää yltään pääoman ikeen ainoastaan hävitettyään kapitalistisen riistojärjestelmän.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumus. Sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyi, pääoman elimellinen kokoonpano kohoaa. Korvaten yhä suuremmassa määrin työläiset koneilla jokainen yksityinen yrittäjä pyrkii tekemään tuotannon halvemmaksi, laajentamaan tavaroihtensa menekkiä ja saavuttamaan itselleen ylivoittoa. Mutta kun yksityisten tuotantolaitosten teknilliset saavutukset leviävät laajalle, tapahtuu pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen tuotantolaitosten enemmistössä, mikä johtaa voiton yleisen suhdeluvun alenemiseen.

Samaan suuntaan vaikuttaa kiinteän pääoman nopeampi kasvu liikkuvaan pääomaan verraten, mikä johtaa koko pääoman kierron hidastumiseen.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 175.

Teknillistä tasoa kohottaessaan jokainen kapitalisti pyrkii saamaan mahdollisimman paljon voittoa, mutta kaikkien kapitalistien suunnatessa toimintansa tämän tarkoituksensa saavuttamiseen tulos on sellainen, jollaista kukaan heistä ei ole halunut,— yleisen voiton suhdeluvun aleneminen.

Otamme entisen esimerkin. Kaikkien pääomien summa, 300 yksikköä, koostuu 240 yksiköstä pysyvää pääomaa ja 60 yksiköstä vaihtelevaa pääomaa. Lisäarvon suhdeluvun ollessa 100% tuotetaan lisäarvoa 60 yksikköä ja voiton suhdeluku on 20%. Olettakaamme, että 20 vuoden kuluttua pääoman kokonaissumma on kasvanut 300 yksiköstä 500 yksikköön. Samalla teknillisen edistyksen johdosta pääoman elimellinen kokoonpano on noussut. Sen vuoksi 500 yksikköä jakautuu 425 yksikköön pysyvää ja 75 yksikköön vaihtelevaa pääomaa. Tässä tapauksessa lisäarvon suhdeluvun ollessa entisen luodaan lisäarvoa 75 yksikköä. Nyt voiton suhdeluku on $\frac{75}{500} \cdot 100 = 15\%$. Lisäarvon paljous lisääntyi 60 yksiköstä 75 yksikköön, mutta voiton suhdeluku aleni 20 prosentista 15 prosenttiin.

Pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen johtaa siis keskimääräisen voiton suhdeluvun alenemiseen. Samalla eräät seikat vaikuttavat voiton suhdeluvun alenemista vastaan.

Ensiksi, työväenluokan riisto kasvaa. Kapitalismin tuotantovoimien kehitys, jota pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen ilmentää, johtaa samalla lisäarvon suhdeluvun kohoamiseen. Tämän takia voiton suhdeluvun aleneminen tapahtuu hitaammin kuin se tapahtuisi lisäarvon suhdeluvun pysyessä muuttumattomana.

Toiseksi, teknillinen edistys kohottaessaan pääoman elimellistä kokoonpanoa synnyttää työttömyyttä, joka painostaa työmarkkinoita. Tämä tekee yrittäjille mahdolliseksi työpalkan pienentämisen, sen määräämisen huomattavasti työvoiman arvon alapuolelle.

Kolmanneksi, sitä mukaa kuin työn tuottavuus kasvaa, alenee tuotannonvälineiden: koneiden, kaluston, raaka-aineiden ynnä muiden tuotteiden arvo. Tämä hidastaa pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamista ja vaikuttaa siten voiton suhdeluvun alenemista vastaan.

Olettakaamme, että yrittäjä on pakottanut ennen 5 kutomakoneella työskennelleen työläisen työskentelemään 20 koneella. Mutta työn tuottavuuden kohoamisen johdosta koneenrakennusalalla koneiden arvo oli alentunut puoleen. Sen vuoksi 20 konetta ei maksa enää 4 kertaa enemmän kuin entiset 5 konetta, vaan ainoastaan 2 kertaa enemmän. Tämän tähden yhtä työläistä kohti tuleva pysyvän pääoman osuus ei kasva 4-kertaiseksi, vaan 2-kertaiseksi.

Neljänneksi, keskimääräisen voiton suhdeluvun alenemista vastaan vaikuttaa pysyvän pääoman säästö, jota kapitalistit saavat työläisten terveyden ja elämän kustannuksella. Voittojen lisäämiseksi yrittäjät pakottavat työläisiä työskentelemään ahtaissa huoneistoissa, joissa ei ole riittävää ilmanvaihtoa, ja säästävät työturvallisuustekniikan vaatimissa laitteissa. Tämän

kapitalistien itaruuden seurauksena on työläisten terveyden murtuminen, tapaturmien valtava määrä ja kuolleisuuden lisääntyminen työläisväestön keskuudessa.

Viidenneksi, voiton suhdeluvun aleneminen hidastuu epäekvivalenttisen, ei-vastikkeisen vaihdon johdosta ulkomaankaupassa, jolloin kapitalistisesti kehittyneiden maiden yrittäjät saavat yli-voittoja viedessään tavaroitaan siirtomaihin ja riippuvaisiin maihin.

Kaikki nämä vastavaikutustekijät eivät tee tyhjäksi, vaan ainoastaan heikentävät voiton suhdeluvun alenemista, tekevät sen luonteeltaan alenemistaipumukseksi. Näin ollen kapitalismin vallitessa vaikuttaa siis *yleisen (eli keskimääräisen) voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen laki*.

Voiton suhdeluvun aleneminen ei merkitse voiton määrän, toisin sanoen työväenluokan tuottaman lisäarvon kokonaispaljouden vähenemistä. Päinvastoin, *voiton määrä kasvaa* sekä lisäarvon suhdeluvun kohoamisen yhteydessä että pääoman riistämien työläisten kokonaismäärän lisääntymisen johdosta.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumus pakottaa kapitalisteja voimistamaan työläisten riistoa. Se johtaa proletariaatin ja porvariston välisten ristiriitojen kärjistymiseen.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen laki kiihdyttää porvariston omassa keskuudessaakin taistelua voiton kokonaismäärän jakamisesta.

Tavoitellessaan korkeampaa voittoa kapitalistit kiiruhtavat pääomineen takapajuisiin maihin, joissa työvoima on halvempaa ja pääoman elimellinen kokoonpano alhaisempi kuin pitkälle kehittyneissä teollisuusmaissa. Emämaiden kapitalistit riistävät voimaperäisesti heikosti kehittyneiden maiden kansoja. Se johtaa ristiriitojen kärjistymiseen kehittyneiden kapitalistimaiden ja takapajuisten maiden välillä, emämaiden ja siirtomaiden välillä.

Edelleen, hintojen pitämiseksi korkealla tasolla yrittäjät yhdistyvät erilaisiin liittoihin. Tällä tavoin he pyrkivät saamaan korkeita voittoja.

Pyrkien korvaamaan voiton suhdeluvun alenemisen lisäämällä sen paljoutta kapitalistit vihdoin laajentavat tuotannon määrän kauas maksukykyisen kysynnän rajojen yli. Tämän vuoksi voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen aiheuttamat ristiriidat ilmenevät erityisen terävinä pulien aikana.

Voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen laki on eräs selvä osoitus kapitalistisen tuotantotavan historiallisesta rajoittuneisuudesta. Kärjistäen kapitalistisia ristiriitoja tämä laki osoittaa havainnollisesti, että tietyllä asteella porvarillinen järjestelmä muodostuu tuotantovoimien jatkuvan kehityksen esteeksi.

KAUPPAPÄÄOMA JA KAUPPAVOITTO

Kauppavoitto ja sen lähde. Kauppa- ja koronkiskurinpääoma edelsivät historiallisesti teollisuuspääomaa. Kapitalistisen tuotantotavan vallitessa nämä pääomamuodot menettävät entisen itsenäisen merkityksensä; niiden tehtävänä on teollisuuspääoman palvelu. Tämän johdosta kapitalismin vallitessa kauppapääoma ja korkoa tuottava pääoma eroavat olennaisesti niiden esikapitalistisista muodoista.

Teollisuuspääoma saa, kuten on jo sanottu, kehäkiertonsa aikana peräkkäin kolme muotoa: raha-, tuotanto- ja tavarapääoman muodon; ne eroavat toisistaan tehtäviensä puolesta. Nämä teollisuuspääoman toimintamuodot erottautuvat toisistaan sen tietyllä kehitysasteella. Tuotannossa toimivasta teollisuuspääomasta eroavat kauppapääoma kauppiaan pääoman muodossa ja lainapääoma pankkiirin pääoman muodossa. Kapitalistien luokan sisällä muodostuu kolme lisäarvon anastamiseen osallistuvaa ryhmää: teollisuudenharjoittajat, kauppiaat ja pankkiirit.

Kauppapääoma on tavarannan kiertokulun piirissä käytettävää pääomaa. Kiertokulun piirissä ei luoda lisäarvoa. Mistä sitten kauppiaan voitto syntyy?

Jos teollisuuskapitalisti suorittaisi itse tavarannan myynnin, niin hänen olisi käytettävä osa pääomastaan kaupparakennusten varustamiseen, kauppa-apulaisten palkkaamiseen ja muihin kauppaan liittyviin menoihin. Sitä varten hänen pitäisi lisätä sijoitetun pääoman määrää tai, sijoitetun pääoman jäädessä entiseksi, supistaa tuotannon laajuutta. Molemmissa tapauksissa hänen voittonsa alenisi.

Teollisuudenharjoittaja pitää parempana myydä tavaransa välittäjälle, kauppakapitalistille, joka on erikoistunut tavaroiden myyntiin, niiden toimittamiseen edelleen kuluttajille, palvelen monia teollisuuskapitalisteja. Tämä kauppapääoman erikoistuminen tavarannan kiertokulun tehtäviin antaa mahdollisuuden supistaa sitä aikaa ja niitä kuluja, jotka liittyvät kiertokulkuun. Vähentäen tavaroiden myyntikustannuksia kauppapääoma supistaa siten yhteiskunnallisen pääoman sitä osaa, joka joutuu pois tuotannosta tavarannan kiertokulun piiriin. Siirtämällä tavaroiden myyntitoimet kauppiaalle teollisuuskapitalisti jouduttaa pääomansa kiertoa ja kierron nopeutuminen johtaa voiton kohoaamiseen. Tämä tekee teollisuudenharjoittajalle, joka siten vapautuu omien tavarointensa myyntitoimista ja niihin liittyvistä kuluista, mahdolliseksi itselleen edullisesti luovuttaa kauppiaalle jonkin osan lisäarvosta, josta muodostuu kauppakapitalistin voitto.

Kauppavoitto on osa lisäarvosta, jonka teollisuudenharjoittaja luovuttaa tavarointensa myynnistä kauppiaalle.

Kauppapääoma suorittaa tavaroiden realisoinnin riistämällä kauppapalvelijoita. Niiden palkattujen työntekijäin, jotka toimivat tavaroiden realisoinniseksi, toisin sanoen tavaroiden muuttamiseksi rahaksi ja rahan tavaraksi, työ ei luo arvoa eikä lisäarvoa, mutta se tekee kauppakapitalistille mahdolliseksi anastaa itselleen osan tuotannossa luodusta lisäarvosta. „Samoin kuin työläisen maksamaton työ luo välittömästi tuotantopääomalle lisäarvoa, luo kaupan palkkatyöläisten maksamaton työ kauppapääomalle osallisuuden tähän lisäarvoon”¹.

Kaupan työntekijäin työpalkka määräytyy heidän työvoimansa arvon mukaan. Kauppapalvelijain, samoin kuin tuotannossa työskentelevien työläisten, työpäivä jakautuu kahteen osaan: välttämättömän työajan kuluessa he suorittavat tuotannon piirissä luodun lisäarvon sen osan realisoinnin, joka korvaa kapitalisteille työvoiman ostamiskulungit, ja lisätyöajan kuluessa he työskentelevät maksutta kapitalistien hyväksi taaten heille kauppavoiton saamisen. Näin siis kaupan työntekijät joutuvat riiston kohteeksi kauppakapitalistien taholta aivan samoin kuin tavaroita tuottavat työläiset joutuvat riiston kohteeksi teollisuudenharjoittajien taholta.

Realisoidakseen jonkin tavaramäärän kauppiaan on sijoitettava tietyn ajaksi vastaavan suuruinen pääoma. Tälle pääomalle hän pyrkii saamaan mahdollisimman suuren voiton. Jos kauppavoiton suhdeluku on keskimääräistä voiton suhdelukua pienempi, käy kaupan harjoittaminen epäedulliseksi ja kauppiaat siirtävät pääomansa teollisuuteen, maatalouteen tai jollekin muulle alalle. Kauppavoiton korkea suhdeluku päinvastoin houkuttelee teollisuuspääomaa kauppaan. Kapitalistien välinen kilpailu johtaa siihen, että kauppavoiton taso määräytyy keskimääräisen voiton suhdeluvun mukaan, jolloin keskimääräinen voitto lasketaan koko pääomalle, niin teollisuuspääomalle kuin myöskin tavarankiertokulun piirissä toimivalle pääomalle.

Paitsi teollisuuskapitalistien pääomaa voiton suhdeluvun tasaamisprosessiin osallistuu näin muodoin myös kauppapääoma, minkä johdosta sekä teollisuus- että kauppakapitalistit saavat keskimääräisen voiton kuluttamansa pääoman määräsuhdetta vastaavasti.

Selittäkäämme se esimerkillä. Olettakaamme, että sijoitettu teollisuuspääoma on 800 yksikköä, kauppapääoma 200 yksikköä ja koko pääoma, joka toimii sekä tuotannon piirissä että myös tavarankiertokulun piirissä, tekee 1000 yksikköä. Olkoon lisäarvon summa 100 yksikköä. Jos sitä verrataan vain teollisuuspääoman summaan (800 yksikköä), niin keskimääräinen voiton suhdeluku olisi $12\frac{1}{2}\%$ ($\frac{100}{800} \cdot 100$). Mutta koska voiton

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 305.

suhdeluvun tasaamiseen ei osallistu ainoastaan teollisuuspääoma, vaan myöskin kauppapääoma, on lisäarvon summa verrattava koko sijoitettuun pääomaan (1000 yksikköä). Sen vuoksi keskimääräinen voiton suhdeluku tekee $10\% \left(\frac{100}{1000} \cdot 100 \right)$. Tällöin voittosumma (100 yksikköä) jakautuu teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden kesken sijoitettujen pääomien määrää (800 yksikköä ja 200 yksikköä) vastaavasti, teollisuudenharjoittajien keskimääräinen voitto tulee olemaan 80 yksikköä ($10\% \cdot 800$ yksiköstä) ja kauppiaiden keskimääräinen voitto 20 yksikköä ($10\% \cdot 200$ yksiköstä).

Myydessään tavarahan kauppakapitalisteille teollisuuskapitalistit eivät siis realisoi koko sitä voittoa, joka teollisuudessa on luotu, vaan ainoastaan sen osan, joka muodostaa keskimääräisen voiton heidän sijoittamalleen pääomalle (kyseisessä tapauksessa 80 yksikköä). Kauppakapitalistit myyvät tavarahan tuotantohintaan, johon kuuluu sekä teollisuudenharjoittajan että kauppiahan keskimääräinen voitto (80 yksikköä + 20 yksikköä = 100 yksikköä). Sen vuoksi kauppakapitalisteilla on mahdollisuus realisoida keskimääräinen voitto sijoittamalleen pääomalle (20 yksikköä) niiden hintojen erotuksena, josta he ostivat tavarahan teollisuudenharjoittajilta ja josta tämä tavara myydään kaupoissa.

Kauppavoiton muodossa pääoman kasvun todellinen lähde on vielä enemmän kätkeyty kuin teollisuusvoiton muodossa. Kauppiahan pääoma ei osallistu tuotantoon. Kauppapääoman liikunnan kaava on: $R - T - R'$. Tässä tuotantopääoman vaihe jää pois, yhteys tuotantoon on ulkonaisesti katkennut. Syntyy harhakuva, että voitto muka syntyy itse kaupasta, hintaa korottamalla, myymällä tavarat yli tuotantohinnan. Itse asiassa, kuten on jo osoitettu, tapahtuu päinvastoin: teollisuudenharjoittaja, joka myy tavarahan kauppiaille alennetulla hinnalla, luovuttaa tälle osan tuotannon piirissä luodusta lisäarvosta.

Kauppapääoma ei ainoastaan osallistu tuotannossa luodun lisäarvon realisointiin, vaan riistää myös lisäksi työtätekeviä kuluttajina. Pyrkinessään saamaan lisävoittoa kauppakapitalistit korottavat kaikin keinoin hintoja, käyttävät laajasti väärää punnitsemista ja mittaamista ostajien pettämiseksi sekä huonolaatuisten, vääreennettyjen tavaroiden myyntiä.

Eräs kauppavoiton lähteistä on kauppapääoman harjoittama pienten tavarantuottajien riisto. Kauppakapitalistit pakottavat talonpojat ja käsityöläiset myymään heille työnsä tuotteet alhaisilla hinnoilla ja samalla ostamaan heiltä kalustoa, työkaluja, raaka-aineita ja materiaaleja korkeilla hinnoilla. Välikauppiaiden osuus maataloustuotteiden vähittäishinnoista Amerikan Yhdysvalloissa vuosina 1946—1957 kohosi 48 prosentista 60 prosenttiin.

Kaikki tämä johtaa työtätekevien lisääntyvään kurjistumiseen ja kärjistää entisestään kapitalismin ristiriitoja.

Kiertokulkukustannukset. Kapitalistinen tavarankiertokulku-prosessi vaatii tiettyjä kuluja. Nämä kiertokulun piirin palveluun liittyvät kulut ovat *kiertokulkukustannuksia*.

Kaupan alalla on erotettava kahdenlaisia kapitalistisia kustannuksia: ensiksi puhtaat kiertokulkukustannukset, jotka liittyvät välittömästi tavaroiden osto- ja myyntiprosesseihin ja kapitalistisen järjestelmän erikoisuuksiin, ja toiseksi kustannukset, jotka aiheutuvat tuotantoprosessin jatkumisesta kiertokulun piirissä.

Puhtaat kustannukset muodostavat suurimman ja yhä kasvavan osan kapitalistisen kaupan kiertokulkukustannuksista. Puhtaisiin kiertokulkukustannuksiin kuuluvat kulut, jotka liittyvät tavaroiden muuttamiseen rahaksi ja rahan tavaraksi. Niihin kuuluvat kilpailun ja keinottelun aiheuttamat menot, menot mainostukseen, suurin osa kaupan työntekijöiden työn maksamiseen sekä kirjanpitoon, kirjeenvaihtoon, kauppakonttorien ylläpitoon jne. käytetyistä menoista. Puhtaat kiertokulkukustannukset eivät lisää, kuten Marx on sanonut, tavaraan mitään arvoa. Ne merkitsevät suoranaista vähennystä koko yhteiskunnassa tuotetusta arvosummasta ja kapitalistit peittävät ne työväenluokan työn tuottamasta lisäarvon yhteismäärästä. Puhtaiden kiertokulkukustannusten lisääntyminen on todistuksena tuhlauksen kasvusta kapitalismin aikana.

Pelkät rekisteröidyt mainoskustannukset olivat Amerikan Yhdysvalloissa v. 1934 1,6 miljardia dollaria, v. 1940 2,1 miljardia dollaria ja v. 1956 lähes 10 miljardia dollaria.

Kapitalismin kehittyessä ja tavaroiden myyntivaikeuksien kärjistyessä muodostuu jättiläismäinen kauppakoneisto monilukuisine renkaineen. Ennen kuluttajalle joutumista tavarat kulkevat kokonaisen kauppiaiden, keinottelijoiden, välikauppiaiden ja asiamiesten armeijan käsien kautta.

Kustannuksiin, jotka liittyvät tuotantoprosessin jatkumiseen kiertokulun piirissä, kuuluvat menot tavaroiden säilyttämiseen varastoissa, viimeistelyyn, kuljetukseen ja pakkaukseen. Tämä kiertokulkukustannusten muoto ei eroa luonteeltaan tuotantokustannuksista. Niinpä kuljetuskustannukset ovat kuluja, jotka johtuvat kiertokulun piirissä tapahtuvista lisätuotantoprosesseista. Ilman tuotteen vastaavaa siirtoa ei voida realisoida sen käyttöarvoa, sillä jokainen tuote on vasta silloin valmis käytettäväksi, kun se on tuotu paikalle, missä se on käytettävä. Tavaroiden säilytys-, viimeistely-, kuljetus- ja pakkaus-kustannukset kohottavat vastaavassa määrässä tavaroiden tuotannon arvoa. Tässä yhteydessä kulutettu työläisten työ siirtää tavaraan kuluttajien tuotannonvälineiden arvon ja liittää tavaran arvoon uutta arvoa.

Tuotteiden pakkaus-, kuljetus- ja säilytystoimet ovat välttämättömiä missä yhteiskunnassa tahansa ja vaativat tiettyjä

kustannuksia. Mutta kapitalismin oloissa näiden kustannusten määrä ei riipu yksinomaan yhteiskunnan todellisista tarpeista, vaan suurelta osaltaan johtuvat kapitalistisen talousjärjestelmän erikoisuuksista, kuten kilpataistelusta, menekkivaikeuksista, vastoinkäymisistä tavaroiden rahaksimuuttamisprosesseissa. Siinä määrin, missä nämä kustannukset ylittävät yhteiskunnan todellisen tarpeen, ne saavat puhtaiden kiertokulkukustannusten luonteen, muuttuvat tuottamattomiksi kustannuksiksi, jotka merkitsevät sinänsä suoranaista vähennystä tuotetusta arvosta.

Niinpä esimerkiksi jokaisessa yhteiskunnassa pitää olla tiettyjä tuotannonväline- ja kulutustarvikevarastoja. Ilman sellaisia varastoja ei voida turvata keskeytymätöntä uusintamisprosessia. Mutta mikäli tavaravarastojen määrä kapitalismin vallitessa kasvaa tälle järjestelmälle ominaisten ristiriitojen vuoksi yli normaalin tarpeen, sikäli tavaravarastojen säilytyskustannukset muuttuvat puhtaiksi kiertokulun kustannuksiksi.

Kapitalistisen tuotannon anarkia ja pulat, kilpataistelu ja keinottelu ovat syynä suhteettoman suurten tavaravarastojen kasautumiseen ja pidentävään ja mutkistavaan niiden kulkuteitä, mikä johtaa tavattoman suuriin tuottamattomiin menoihin. Useimmissa tapauksissa kapitalistinen mainostus liittyy suuremmissa tai pienemmässä määrin ostajien petkuttamiseen ja aiheuttaa tavaroiden liiallisen, kalliiksi tulevan pakkauksen. Tämä merkitsee, että yhä suurempi osa tavaroiden kuljetus-, säilytys- ja pakkauskuluista muuttuu puhtaiksi kiertokulun kustannuksiksi, jotka johtuvat kapitalistisesta kilpataistelusta ja tuotannon anarkiasta. Kiertokulkukustannusten kasvu on eräs todistus loismaisuuden lisääntymisestä porvarillisessa yhteiskunnassa. Kapitalistisen kaupan kustannukset painavat raskaana taakkana työtätekeviä ostajina. Kapitalistisissa maissa kiertokulkukustannukset ovat suunnilleen kolmas osa vähittäiskauppavaihdon summasta.

Kapitalistisen kaupan muodot. Tavarapörssit. Kapitalistisen tuotannon ja kiertokulun kehittyessä kehittyvät myös kaupan, tukku- ja vähittäiskaupan, muodot. *Tukkukauppa* on teollisuus- ja kauppayritysten välistä kauppaa ja *vähittäiskauppa* on tavaroiden myyntiä välittömästi väestölle.

Kaupassa, kuten teollisuudessakin, tapahtuu *pääoman keskittymistä* ja *yhteenkokoutumista*. Suurkapitalistit syrjäyttävät pieniä ja keskikokoisia sekä tukku- että vähittäiskaupassa. Vähittäiskaupassa pääomien keskittyminen tapahtuu etupäässä suurten tavaratalojen ja erikoismyymälöiden perustamisen muodossa. Tavaratalot harjoittavat kauppaa kaikilla mahdollisilla tavaroilla, erikoismyymälät myyvät ainoastaan yhtä tavaralajia, esimerkiksi jalkineita tai pukimia yms.

Yhdenlaatuisten tavaroiden tuottaminen sallii kauppiaiden harjoittaa tukkukauppaa näytteiden perusteella. Yhdenlaatuisia

joukkotavaroita (puuvilla, pellava, mustat ja värimetallit, kautsu, vilja, sokeri, kahvi jne.) myydään ja ostetaan tavara-pörssissä sovittujen standardien ja näytteiden perusteella.

Tavarapörssi on markkinain erikoismuoto, missä tapahtuu yhdenlaatuisten joukkotavaroiden kauppa ja missä näiden tavaroiden kysyntä ja tarjonta keskittyy kokonaisten maiden ja usein kapitalististen maailmanmarkkinoiden mitassa.

Kapitalistien välisten pörssikauppojen kohteena olevat tavarat eivät siirry välittömästi käsistä käsiin. Kaupat tehdään tavallisesti määrääjäksi: myyjä sitoutuu toimittamaan ostajalle tietyn tavarapaljouden sovittuun aikamäärään mennessä määrätystä hinnasta. Esimerkiksi keväällä solmitaan sopimus puuvillan toimittamisesta tulevasta sadosta, vaikka puuvillaa ei vielä ole kyivetty. Pörssikauppoja solmittaessa myyjä arvelee, että kysymyksessä olevan tavarain hinta alenee sovittuun aikamäärään mennessä ja hän saa hintojen erotuksen, ostaja taas arvelee hintojen kohoavan. Monesti myyjillä pörssissä ei ole lainkaan myymää tavaraita eivätkä ostajat tarvitse ostamaan tavaraita. Näin ollen tavarapörssit ovat paikkoja, joissa harjoitetaan *keinottelu kauppaa*. Keinottelijat myyvät ja ostavat omistusoikeuden tavariin, joiden kanssa heillä ei ole mitään tekemistä. Keinottelu on irroitamattomasti sidottu koko kapitalistiseen kauppatapaan, koska tämän kaupan tarkoituksena ei ole yhteiskunnan tarpeiden tyydyttäminen, vaan voiton saanti. Kauppakeinottelulla rikastuvat pääasiassa suurkapitalistit. Se saattaa häviöön merkittävän osan pienistä ja keskikokoisista yrittäjistä.

Porvarillisissa maissa harjoitetaan hyvin laajasti tavaroiden myyntiä väestölle vähittäismaksulla. Kauppaliikkeet yrittävät sillä tavoin lieventää vaikkapa osittaisesti tavaroiden realisoimisvaikeuksia joukkojen maksukykyisen kysynnän ahtaissa puitteissa. Mutta sen mahdollisuudet ovat rajoitetut, koska vähittäismaksukaupan kehittyessä väestö kuluttaa yhä suurempia summia käteisrahaa aikaisemmin ostettujen tavaroiden maksamiseen. Kapitalistit käyttävät usein vähittäismaksukauppaa realisoidakseen tavarat korkeammasta hinnasta ja myydäkseen kuluttajille tarpeettomia, ala-arvoisia, pilaantuneita tuotteita. Kykenemättä kuolettamaan ajoissa velkaansa joukkokuluttaja joutuu usein maksamaan sen omaisuudellaan.

Ulkomaankauppa. Kuten on jo sanottu, siirtyminen kapitalismiin liittyi maailmanmarkkinain muodostumiseen. Lenin on sanonut, että kapitalismi on tulos „laajasti kehittyneestä tavarankierrosta, joka kasvaa valtion rajojen yli. Sen vuoksi ei voida kuvitella kapitalistista kansakuntaa ilman ulkomaankauppaa, eikä sellaista kansakuntaa ole olemassakaan”¹. Kansallisten markkinain rajat ylittävän tavarankiertokulun kehityksessä laajenee kapitalistinen *ulkomaankauppa*. Maailmankaupan laajeneminen sinänsä ilmentää tuotantovoimien kasvuun liittyvän kansainvälisen työnjaon kehitystä. Mutta kapitalisteille

¹ V. I. Lenin, Kapitalismin kehitys Venäjällä, Teokset, 3. osa, s. 43 (suom. s. 46).

ulkomaankauppa toimii voittojen kohottamiskeinona. Voiton-tavoittelussaan kapitalistit etsivät yhä uusia tavaroiden menekki-markkinoita ja raaka-ainelähteitä. Laajojen joukkojen kurjistu-misen aiheuttama kotimaanmarkkinain rajoittuneisuus ja suur-kapitalistien suorittama kotimaan raaka-ainelähteiden anastus kiihdyttävät heidän pyrkimystään herruuden saavuttamiseen ulkomaisten markkinoilla.

Ulkomaankauppa on saavuttanut laajan kehityksen vasta kapitalismin aikakaudella. Sadan vuoden aikana, vuosina 1800—1900, maailmankaupan vaihto kasvoi enemmän kuin 12 $\frac{1}{2}$ -kertaisesti: 1,5 miljardista dollarista 18,9 miljardiin dollariin. Seuraavien kolmen vuosikymmenen aikana se lisääntyi enemmän kuin 3 $\frac{1}{2}$ -kertaisesti ja nousi v. 1929 68,6 miljardiin dollariin.

Ulkomaankauppa on lisävoiton lähteenä kehittyneempien porvarillisten maiden kapitalisteille, sillä teollisuustuotteita myydään takapajuisiin maihin suhteellisesti korkeammalla hin-nalla ja raaka-aineita ostetaan noista maista alhaisemmilla hinnoilla. Ulkomaankauppa on eräs keino takapajuisten maiden taloudelliseksi orjuuttamiseksi kehittyneiden porvarillisten mai-den taholta ja kapitalististen valtojen vaikutusalueiden laajen-tamiseksi.

Ulkomaankauppaan kuuluu *eksportti* eli tavaroiden vienti ja *importti* eli tavaroiden tuonti. Tietyn ajanjakson, esimerkiksi vuoden kuluessa kyseessä olevan maan viemien tavaroiden hintojen summan ja sen tuomien tavaroiden hintojen summan välinen suhde muodostaa tämän maan *kauppataseen*. Jos vienti ylittää tuonnin, on kauppatase *aktiivinen*, mutta jos tuonti ylittää viennin, on kauppatase *passiivinen*.

Maan, jolla on passiivinen kauppatase, täytyy peittää vajuus sellaisista lähteistä kuin kultavarasto, tulot vieraiden maiden tavaroiden rahtauksesta, tulot muihin valtioihin tehdyistä pääomasijoituksista ja vihdoin ulkomaisilla lainoilla.

Kauppataseessa eivät ilmene maiden välisten taloudellisten keskinäis-suhteiden kaikki muodot. Täydellisemmin nuo keskinäissuhteet ilmenevät maksutaseessa. *Maksutase* on suhde jollekin maalle toisilta mailta perittyjen kaikkien maksujen summan ja kaikkien niiden maksujen summan välillä, jotka tuo maa suorittaa toisille maille.

Taloudellisten suhteiden luonne maiden välillä määrää myös kapitalististen valtioiden ulkomaankauppapolitiikan. Esimono-polistisen kapitalismin kaudella muodostui kauppapolitiikan kaksi perustyyppiä: vapaakauppapolitiikka (*free trade*) ja koti-maisen teollisuuden suojelupolitiikka (*protektionismi*), pää-asiassa ottamalla käytäntöön korkeat tullimaksut ulkomaalaisille tavaroille.

XI LUKU

LAINAPÄÄOMA JA LAINAKORKO. RAHAN KIERTOKULKU

Lainapääoma. Kun tavarapääoma itsenäistyy kauppapääoman muodossa, niin rahapääoma itsenäistyy lainapääoman muodossa. Kuten on jo sanottu, lainapääoma on tullut koronkiskurinpääoman sijalle. Kun koronkiskurinpääoma syntyi esikapitalististen yhteiskuntamuodostumien oloissa, niin lainapääoma on kapitalistisen tuotantotavan synnyttämä.

Pääoman kiertoprosessissa karttuu teollisuuskapitalistille tiettyinä ajankohtina vapaata rahapääomaa, jota ei voida käyttää hänen yrityksessään. Kun kapitalisti esimerkiksi kasaa poisto- (amortisaatio-) rahastoa, joka on tarkoitettu kiinteän pääoman kuluneiden osien uusimiseen, niin hänelle karttuu väliaikaisesti vapaita rahasummia. Nämä summat käytetään uuden kaluston ja koneiden hankkimiseen vasta muutamien vuosien perästä. Jos teollisuudenharjoittaja myy valmiin tavaran kuukausittain, mutta ostaa raaka-aineen kerran puolessa vuodessa, niin hänen hallussaan on viiden kuukauden aikana vapaata rahaa. Se on toimetonta pääomaa, ts. voittoa tuottamatonta pääomaa.

Toisina ajankohtina taas kapitalistilla syntyy rahan tarvetta, kun hän esimerkiksi ei ole vielä ehtinyt myydä valmista tavaraa, mutta hänen on ostettava raaka-aineita. Samaan aikaan, kun toisella yrittäjällä on väliaikaisesti liikaa rahapääomaa, toisella on siitä kysyntää. Voittoa tavoitellessaan kapitalisti pyrkii siihen, että hänen pääomansa jokainen osa tuottaisi voittoa. Kapitalisti antaa vapaan rahan *lainaksi*, toisin sanoen väliaikaisesti toisten kapitalistien käyttöön.

Lainapääoma on rahapääomaa, jonka sen omistaja luovuttaa joksikin ajaksi toiselle kapitalistille tietystä korvauksesta. Lainapääoman erikoispiirre on se, että sitä ei käytä tuotannossa se kapitalisti, jonka omaisuutta se on. Kun teollisuuskapitalistilla on mahdollisuus saada rahaa lainaksi, niin hän välttyy pitämästä merkittäviä rahavaroja toimeettomina. Rahalaina tekee teollisuudenharjoittajalle mahdolliseksi laajentaa tuotantoa, lisätä työläisten lukua ja siten kohottaa saamansa lisäarvon määrää.

Korvauksena käytettäväkseen luovutetusta rahapääomasta teollisuudenharjoittaja maksaa tuon pääoman omistajalle tietyn koroksi nimitetyn summan. *Korko* on osa voitosta, jonka teollisuuskapitalisti antaa lainanantajakapitalistille jälkimmäisen hänelle luovuttamasta lainasta. Lainapääoma on korkoa tuottavaa pääomaa. Koron lähteenä on lisäarvo.

Lainapääoman liikunta perustuu kokonaan teollisuuspääoman liikuntaan. Lainaksi annettua pääomaa käytetään tuotannossa

lisäarvon pusertamiseen. Sen vuoksi lainapääoma, kuten yleensä kaikki pääoma, ilmentää ennen kaikkea kapitalistien ja heidän riistämiensä työläisten välisiä tuotantosuhteita. Sen ohella lainapääoma ilmentää välittömästi kahden kapitalistiryhmän välisiä suhteita: toisaalta rahakapitalistien ja toisaalta toimivien kapitalistien, ts. teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden.

Lainapääoman liikunnan kaava on: $R - R'$. Tässä ei jää pois ainoastaan tuotantopääoman vaihe, vaan myös tavarapääoman vaihe. Syntyy harhakuva, että tulon lähteenä ei ole tuotannon piirissä työläisten riiston tietä tuotettu lisäarvo, vaan raha sinänsä. Se, että lainapääoma tuottaa tuloa koron muodossa, näyttää yhtä luonnolliselta rahan ominaisuudelta kuin se, että hedelmäpuu kantaa hedelmiä. Kapitalistisille suhteille luonteenomainen fetišismi saavuttaa tässä huipunsa.

Rahapääoman omistaja luovuttaa pääomansa joksikin ajaksi teollisuuskapitalistin käyttöön, joka käyttää sitä tuotannossa lisäarvon anastamiseen. Näin tapahtuu *pääoman omistuksen eroaminen pääoman sijoittamisesta tuotantoon*, pääoma omaisuutena eroaa pääomasta toimintona.

Korko ja yrittäjän tulo. Koron suhdeluku (korkokanta) ja sen alenemistaipumus. Teollisuudenharjoittaja tai kauppias antaa rahakapitalistille osan voitostaan koron muodossa. Keskimääräinen voitto jakautuu siis kahteen osaan. Sitä osaa keskimääräisestä voitosta, joka jää teollisuus- ja kauppakapitalisteille, toisin sanoen toimiville kapitalisteille, nimitetään *yrittäjän tuloksi*.

Kun korkomuoto synnyttää harhakuvan, että korko on muka pääomaisuuden luonnollisesti synnyttämää, niin yrittäjän tulo muoto synnyttää illusion, että tuo tulo on muka maksu toimivan kapitalistin „työstä” hänen yrityksessään palkkatyöläisten työn johtamiseksi ja valvomiseksi. Tosiasiassa ei yrittäjän tulolla enempää kuin korollakaan ole mitään tekemistä tuotannon johtotyöhön; se on osa kapitalistien korvauksetta anastamasta lisäarvosta.

Suhde, jossa keskimääräinen voitto jakautuu yrittäjän tuloon ja korkoon, riippuu lainapääoman kysynnän ja tarjonnan välisestä suhteesta ja rahapääomien markkinain tilasta. Mitä suurempi on rahapääoman kysyntä, sitä korkeampi on koron suhdeluku, muiden ehtojen ollessa samanlaiset. *Koron suhdeluksi* nimitetään korkosumman suhdetta lainaksi annettuun rahapääomaan. Tavallisissa oloissa koron suhdeluvun ylärajana on keskimääräinen voiton suhdeluku, koska korko on osa voitosta. Koron suhdeluku on tavallisesti huomattavasti alle keskimääräisen voiton suhdelukua.

Kapitalismin kehittyessä koron suhdeluku osoittaa taipumusta alenemiseen. Tämä taipumus on seurausta kahdesta syystä: ensiksikin keskimääräisen voiton suhdeluvun alenemistaipumuksen lain vaikutuksesta, koska keskimääräinen voiton suhdeluku muodostaa koron suhdeluvun heilahtelujen ylärajan; toiseksi kapitalismin kehittyessä lainapääoman kokonaismäärä

kasvaa nopeammin kuin sen kysyntä. Porvariston keskuudessa lisääntyy *koroillaaneläjien ryhmä*, toisin sanoen yrittäjätoimintaa harjoittamattomien rahapääomaa omistavien kapitalistien ryhmä. Myös tässä ilmenee loismaisuuden lisääntyminen porvarillisessa yhteiskunnassa. Lainapääoman kasvua edistää vapaiden rahavarojen keskittäminen pankkeihin ja säästökassoihin.

Lyhytaikaisten lainojen korko Amerikan Yhdysvaltojen rahamarkkinoilla vaihteli vuosina 1866—1880 3,6 prosentista (alin korko) 17 prosenttiin (ylin korko), vuosina 1881—1900 vastaavasti 2,63 prosentista 9,75 prosenttiin, vuosina 1901—1920 2,98 prosentista 8,0 prosenttiin, vuosina 1921—1935 0,75 prosentista 7,81 prosenttiin ja vuosina 1945—1958 0,75 prosentista 3,81 prosenttiin.

Luoton muodot. Pankit ja niiden toiminnot. Kapitalistinen luotto on lainapääoman liikunnan muoto. Luoton välityksellä väliaikaisesti vapaa rahapääoma muuttuu lainapääomaksi. Kapitalismin aikana on olemassa kaksi luoton muotoa: kauppaluotto ja pankkiluotto.

Kauppaluotoksi nimitetään toimivien kapitalistien — teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden — toisilleen tavaroiden realisoinnin yhteydessä antamaa luottoa. Pyrkien jouduttamaan tavaramuodossa olevan pääomansa kiertoa teollisuudenharjoittaja antaa tavarana luotolla toiselle teollisuudenharjoittajalle tai tukkukauppiaille ja tukkukauppias puolestaan myy tavarana luotolla vähittäiskauppiaille. Kapitalistit käyttävät kauppaluottoa ostaessaan ja myydessään raaka-aineita, polttoaineita, kalustoa, koneita sekä myös kulutustarvikkeita. Kauppaluotto on tavallisesti lyhytaikaista: sitä ei anneta muutamia kuukausia pitemmäksi ajaksi. Kauppaluoton välineenä toimii vekseli. *Vekseli* on velkasitoutumus, jolla velallinen sitoutuu maksamaan vekselin omistajalle määrätyn summan rahaa tiettyyn aikaan mennessä. Kauppavekselit ovat vekseleitä, joiden mukaan kapitalistit maksavat toisilleen tiettyjä rahasummia velaksi ostamistaan tavaroista. Kauppaluotto on siis sidottu tavarakauppaan. Sen vuoksi se onkin kapitalistisen luottojärjestelmän perusta.

Pankkiluotoksi nimitetään rahakapitalistien (pankkiirien) toimiville kapitalisteille antamaa luottoa. Pankkiluottoa, erotukseksi kauppaluotosta, ei anneta tuotannossa tai kiertokulussa toimivasta pääomasta, vaan toimetomasta sekä väliaikaisesti vapaasta, sijoitusta etsivästä pääomasta. Pankkiluottoa myöntävät pankit. *Pankki* on rahapääoman kauppaa harjoittava ja luotonantajien ja lainanottajien välittäjänä toimiva kapitalistinen yritys. Toisaalta pankki kokoaa vapaita, toimettomia pääomia ja tuloja ja toisaalta luovuttaa rahapääomaa toimivien kapitalistien — teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden — käyttöön. Pankit suorittavat vapaan rahapääoman yhteenkokoamisen ja sen käytön tuotannon kiertokulun piirissä.

Valtaosa pankin käytettävissä olevista pääomista on vierasta omaisuutta, joka on palautettava. Mutta kunakin kyseessä olevana hetkenä ainoastaan suhteellisen vähäinen osa tallettajista esittää vaatimuksen talletusten palauttamisesta. Useimmissa tapauksissa uusien talletusten virta tasoittaa ja ylittää rahan nostamisen. Tilanne muuttuu perinpohjin joidenkin järkytysten, pulan tai sodan aikana. Silloin tallettajat vaativat samaan aikaan talletusten takaisin maksamista. Tavallisissa oloissa pankki sen sijaan voi pitää kassoissaan ainoastaan suhteellisesti pieniä summia maksuihin niille, jotka vaativat talletuksiaan takaisin. Suurimman osan talletuksista pankki sen sijaan antaa lainaksi.

Pankkitoimet jakautuvat passiivisiin ja aktiivisiin.

Passiiviseksi nimitetään toimia, joiden avulla pankki hankkii varoja kassansa. Tärkein näiden toimien joukossa on talletusten vastaanotto. Talletukset (depositiot) tehdään erilaisilla ehdoilla: toiset määräajaksi, toiset aikaa määräämättä. Määrittelemättömäksi ajaksi jätetyt talletukset pankki on velvollinen maksamaan takaisin heti vaadittaessa, kun taas määräaikaiset talletukset on palautettava vasta sovittuna määräaikana. Määräaikaiset talletukset ovat siis pankille edullisempia.

Aktiiviseksi nimitetään toimia, joiden välityksellä pankki sijoittaa ja käyttää sen hallussa olevia varoja. Siihen kuuluu ennen kaikkea rahavarojen lainaksianto. Eräs näistä toimista on *vekselin osto* (diskonttaus). Tavaransa luotolla myynyt teollisuudenharjoittaja siirtää ostajalta saamansa vekselin pankkiin. Odottamatta vekselinsä osoitetun määräajan umpeenkulumista pankki maksaa heti teollisuudenharjoittajalle vekselin summan. Tällä tavoin pankki antaa luottoa teollisuudenharjoittajalle. Se pidättää siitä itselleen tietyn koron vekselin summasta. Koska pankista tuli nyt vekselin omistaja, niin sille siirtyy myös oikeus periä vekselissä osoitetut saatavat. Vekselissä osoitetun määräajan kuluttua umpeen velallinen ei maksa enää teollisuudenharjoittajalle, vaan pankille. Tämän toimen välityksellä kauppaluotto kietoutuu pankkiluottoon. Edelleen, pankin aktiivisten toimien joukkoon kuuluu lainananto erilaisia takuita, kuten tavarapanttia, tavaratositteita, vekseleitä, arvopapereita ja kiinteistöjä vastaan. Pankki antaa lainoja myös omien velkasitoumustensa muodossa. Pankki suorittaa myös suoranaisia pääomansijoituksia (investointeja) erilaisiin yrityksiin.

Pankkiiri on siis rahapääoman kauppias. Pankin voiton lähteenä on tuotannossa luotu lisäarvo. Luoton välittäjänä toimivan pankin voitto muodostuu siitä erotuksesta, joka on pankin ottaman koron ja sen maksaman koron välillä. Passiivisista toimista pankki maksaa korkoa, mutta aktiivisista toimista se saa korkoa. Pankki ottaa rahavaroja lainaksi alhaisemmalla korolla, mutta antaa lainaksi korkeammalla korolla. Tällä erotuksella pankki peittää toimintansa suorittamiseen liittyvät menot; nämä menot ovat puhtaita kiertokulkukustannuksia. Jäännössumma muodostaa pankin voiton. Kapitalistisen kilpailun koneisto tasoittaa valtoimesti tämän voiton tason omalle

pääomalle tulevan keskimääräisen voiton suhdeluvun tasolle. Pankissa työskentelevien palkattujen työntekijäin työ samoin kuin kauppapalvelijainkaan työ tavaroiden realisoimiseksi ei luo arvoa eikä lisäarvoa, mutta se tekee pankkiirille mahdolliseksi anastaa osan tuotannossa luodusta lisäarvosta. Pankkien työntekijät joutuvat siten pankkiirien riistettäviksi.

Pankit esittävät suorituskusten osaa. Jokaisella talletuksia tehneellä tai lainaa saaneella yrityksellä on pankissa juokseva tili. Juoksevalta tililtä pankki maksaa rahaa erikoisen vaatimuksen perusteella, jota nimitetään shekiksi (maksumääräykseksi). *Shekki* on tallettajan määräys pankille maksaa hänen tililtään tietty summa rahaa. Pankki suorittaa siis monien yritysten kassanhoitajan tehtäviä. Tämä seikka avaa mahdollisuudet *pankkisiirtojen* laajalle kehitykselle. Myytyään tavarankapitalisti B:lle kapitalisti A saa tältä shekin pankkiin, jossa molemmilla on juokseva tili. Pankki suorittaa siirron merkiten shekin summan B:n juoksevalta tililtä A:n juoksevalle tilille. Tällaisten monipuolisten pankkitoimien oloissa tapahtuu keskinäisten saatavien ja velkojen tasointa shekkien mukaan ja niiden täydellinen tai osittainen kuittaus, minkä seurauksena suuriin summiin nousevat suoritukset tapahtuvat ilman käteistä rahaa.

Olettakaamme, että kapitalisti A maksaa kapitalisti B:lle 100 000 dollarin shekillä tältä ostamistaan tavaroista. Samaan aikaan kapitalisti B ostaa tavaroita kapitalisti C:ltä antaen hänelle 100 000 dollarin shekin ja kapitalisti C lähettää vuorostaan 100 000 dollarin shekin kapitalisti A:lle maksuksi tavaroista. Pankkiin tuotuna nämä kolme shekkiä korvaavat ja kuittaavat keskinäisesti toisensa. Seurauksena suoritukset, joiden yhteissumma tekee 300 000 dollaria, tapahtuvat ilman käteistä rahaa.

Yritysten juoksevia tilejä on eri pankeissa, joiden kesken tapahtuu alati vastakkainen shekkien liike. Suurimmissa keskuksissa pankit perustavat erikoisia selvityskamareita, joissa monista pankeista tulevat shekit merkittävältä osalta kuittaavat toisensa. Tällaisia keskinäisten saatavien ja velkojen tasointukseen perustuvia suorituksia ilman käteistä rahaa nimitetään *clearing*-suorituksiksi. Laajaksi on kehittynyt maksujen keskinäinen kuittaus vekselien mukaan. Shekkien ja vekseleiden kiertokulku supistaa käteisen rahan tarvetta.

Kapitalismin vallitessa on pankeja kolmea perustyyppiä: liike-, hypoteekki- ja setelipankeja. *Liikepankit* antavat luottoa teollisuudenharjoittajille ja kauppiaille etupäässä myöntämällä lyhytaikaisia lainoja. Suurta osaa tässä esittää vekselien diskonttaus. Tätä luottoa annetaan pääasiassa talletuksista.

Hypoteekkipankit harjoittavat pitkäaikaisten lainojen antamista kiinteän omaisuuden (maapalstojen, talojen ja muiden rakennusten) muodostamia vakuuksia vastaan. Hypoteekkipankkien synty ja toiminta liittyy kiinteästi kapitalismin kehitykseen maataloudessa ja pankkiirien harjoittamaan talonpoikien riistoon. Lähellä tätä pankkityyppiä ovat myös maatalouspankit, jotka myöntävät pitkäaikaisia lainoja tuotannollisiin tarkoituksiin.

Setelipankeilla on oikeus luottorahan — pankkisetelien — liikkeellelaskemiseen (emissio). Erikoista osaa esittävät *keskussetelipankit*. Näihin

pankkeihin keskittyvät maan kultavarastot. Niillä on monopoli-oikeus pankkiseleleiden liikkeellelaskemiseen. Keskuspankit eivät tavallisesti harjoita pankkitoimia yksityisten teollisuudenharjoittajien ja kauppiaiden kanssa, vaan antavat lainoja liikepankeille, jotka puolestaan asioivat yrittäjien kanssa. Näin ollen keskussetelipankit ovat pankkien pankkeja.

Keskittäessään lainatoimet ja maksut pankit edistävät pääomien kierron nopeutumista, käteisen rahan säästöä ja rahan kiertokulkukustannusten alenemista. Samalla pankkien toiminta edistää pääoman yhteenkokoutumista, pienten ja keskisuurten kapitalistien syrjäyttämistä, työläisten riiston tehostamista sekä kotiteollisuudenharjoittajien ja käsityöläisten rosvoamista. Hypoteekkilainat saattavat talonpoikia häviöön, sillä korkojen maksu näistä lainoista, niellessään suuren osan heidän tuloistaan, johtaa talouden rappeutumiseen. Velan kuolemus tapahtuu usein myymällä pankeista riippuvaisiksi joutuneiden talonpoikien omaisuuden ja maan.

Keskittäessään yhteiskunnan kaikki rahapääomat ja esiintyessään luoton välittäjinä pankit ovat omalaatuinen koneisto voimavarojen valtoimesti tapahtuvan jaon suorittamiseksi talouden eri alojen kesken. Tämä jako ei tapahdu koko yhteiskunnan todellisten tarpeiden mukaisesti, vaan kapitalistien eduksi. Luotto edistää tuotannon laajentamista, mutta tuo laajentuminen törmää yhä uudelleen maksukykyisen kysynnän ahtaisiin puitteisiin. Luotto ja pankit johtavat tuotannon yhteiskunnallistumisen jatkuvaan kasvuun, mutta tuotannon yhteiskunnallinen luonne joutuu yhä kärkevämpään yhteentörmäykseen anastuksen yksityiskapitalistisen muodon kanssa. Luoton kehitys siis kärjistää kapitalistisen tuotantotavan ristiriitoja ja lisää sen anarkiaa.

Osakeyhtiöt. Näennäispääoma. Kapitalistisen tuotannon kasvaessa ja luoton kehittyessä ovat levinneet laajalti osakeyhtiöt, jotka eivät ole yksityisille kapitalisteille, vaan kapitalistiryhmälle kuuluvia yrityksiä. *Osakeyhtiö* on yritys, jonka pääoma on koostunut siihen osallistuvien (osakkaiden) maksuista, joista kukin omistaa tietyn sijoittamiensa varojen summaa vastaavan määrän osakkeita. *Osake* on arvopaperi, joka oikeuttaa samaan osan yrityksen tuloista riippuen osakkeeseen merkityn summan suuruudesta.

Osakeyhtiöitä syntyi jo XVII vuosisadan alussa, mutta laajalti ne levisivät vasta XIX vuosisadan toiselta puoliskolta lähtien varsinkin teollisuuden, rautatieliikenteen ja pankkitoiminnan alalla. Nykyisissä kapitalistisissa maissa osakeyhtiöt käsittävät valtaosan teollisuustuotannosta. USA:ssa osakeyhtiöiden (korporaatioiden) osuus jalostusteollisuuden tuotannossa teki v. 1904 73,7%, v. 1919 87,7% ja v. 1939 92,6%.

Kapitalistisen suurtuotannon kehitys törmää yksityispääomien määrälliseen rajoittuneisuuteen. Yksityispääomia yhdistävien osakeyhtiöiden muodostuminen on sinänsä eräs pääoman yhteenkokoutumisen peruskeinoista, mikä on merkittävästi nopeistanut tuotannon keskittymisprosessia, suuryritysten, rau-

tateiden, kanavien jne. rakentamista. Marx on kirjoittanut: „Maailma olisi vielä ilman rautateitä, jos sen olisi täytynyt odottaa siksi kun kasautumisen kautta olisi syntynyt muutamia yksityispääomia, jotka olisivat riittäneet rautatien rakentamiseen. Mutta yhteenkokoontuminen on kädenkäänteessä saanut tämän osakeyhtiöiden kautta aikaan”¹.

Toteuttamalla pääoman yhteenkokoontumista osakeyhtiöt ovat se muoto, jonka välityksellä suurpääoma alistaa valtaansa ja käyttää omiin tarkoituksiinsa pienten ja keskisuurten kapitalistien varoja.

Osakeyhtiön korkein elin on muodollisesti osakkaiden yleinen kokous, joka valitsee hallinnon ja nimittää toimihenkilöt; sille esitetään ja se vahvistaa yrityksen toimintakertomuksen ja päättää osakeyhtiön toiminnan peruskysymyksistä. Mutta äänimäärä yleisessä kokouksessa määräytyy äänioikeuden antavien osakkeiden lukua vastaavasti. Suuri osa osakkeista on tavallisesti keskittynyt suurkapitalistien käsiin. Työtätekevien (pikkuporvaristoon tai työläisten turvatuimpaan osaan kuuluvien) hallussa oleva osakemäärä on mitättömän vähäinen. Tosiasiassa osakeyhtiö on täydellisesti suurimpien osakkeenomistajien pienen ryhmän käsissä. Koska pienillä ja keskisuurilla osakkeen omistajilla ei ole mitään mahdollisuutta vaikuttaa asioiden kulkuun, niin käytännössä suurkapitalistien ei tarvitse omistaa puoltakaan ja usein edes kolmannelta osakkeista hallitakse osakeyhtiössä. Sitä osakemäärää, joka tekee mahdolliseksi täydellisen isännöyden osakeyhtiössä, nimitetään *osakkeiden kontrollipaketiksi*.

Kaikki tämä kumoo täydellisesti kapitalismin puolustelijain valheet siitä, että osakeyhtiöt muka johtavat „pääoman demokratisoitumiseen”, osakkeiden leviämiseen kansanjoukkojen keskuuteen ja työtätekevien muuttumiseen kapitalisteiksi. Itse asiassa osakeyhtiöiden kehitys voimistaa pääomamagnaattien herruutta.

USA:ssa toisen maailmansodan edellä 200 suurimmassa osakeyhtiössä 1% osakkaista omisti 60% osakkeista. V. 1948 vain 5% USA:n aikuisesta väestöstä omisti osakkeita, 97% työläisperheistä ei omistanut lainkaan osakkeita eikä mitään muitakaan arvopapereita.

Osakkeenomistajan osakkeista saamaa tuloa nimitetään *osingoksi*. Osakkeita myydään ja ostetaan tietystä hinnasta, jota nimitetään niiden *kurssiksi*.

Osakkeita ostava kapitalisti olisi voinut sijoittaa pääomansa pankkiin ja saada korkoa, sanokaamme, 5%. Hän ei kuitenkaan tyydy tällaiseen tuloon, vaan pitää parempana ostaa osakkeita. Siihen tosin liittyy jonkin verran riskiä, mutta sen sijaan se lupaa hänelle suuremman tulon. Olettakaamme, että 10 miljoonan dollarin osakepääoma on jaettu 20 000 osakkeeseen, hinnaan 500 dollaria kukin, ja että yritys on tuottanut miljoona dollaria voittoa. Osakeyhtiö päättää jättää tästä summasta 250 000 dollaria varapääomaksi ja jakaa osinkoina jäljellä olevat 750 000 dollaria osakkaiden kesken. Tässä

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, ss. 633—634 (suom. v. 1957, s. 580).

tapauksessa jokainen osake tuottaa omistajalleen tuloa osingon muodossa (750 000 dollaria : 20 000 osaketta) 37,5 dollaria, mikä on 7,5%.

Osakkaat pyrkivät myymään osakkeet sellaisesta summasta, joka pankkiin sijoitettuna tuottaisi lainakoron muodossa saman tulon, minkä he saavat osingon muodossa. Jos 500 dollarin osake tuotti 37,5 dollaria osinkoa, niin osakkaat pyrkivät myymään sen 750 dollarilla, sillä sijoittamalla tuon summan pankkiin, joka maksaa talletuksista 5%, sen omistaja voi saada samat 37,5 dollaria koron muodossa. Kuitenkin, ottaen huomioon sen riskin, joka johtuu pääoman sijoittamisesta osakeyhtiöön, osakkeiden ostajat pyrkivät hankkimaan osakkeita pienemmästä summasta. Osakekurssi on riippuvainen osingon suuruudesta ja lainakoron tasosta. Osakekurssi nousee osingon suuruudessa tai koron suhdeluvun aletessa ja päinvastoin se alenee osingon pienentyessä tai koron suhdeluvun kohotessa.

Osakeyhtiötä perustettaessa liikkeelle laskettujen osakkeiden hintojen summan ja tuohon yritykseen tosiasiaassa sijoitetun pääoman määrän välinen erotus muodostaa *perustajanvoiton*. Jos aikaisemmin yritykseen sijoitettu pääoma oli ollut 10 miljoonaa dollaria, mutta liikkeellelaskettujen osakkeiden hintojen summa 15 miljoonaa dollaria, niin perustajanvoitto on tässä tapauksessa 5 miljoonaa dollaria. Perustajanvoitto on eräs suurkapitalistien rikastumisen tärkeistä keinoista.

Pääoma saa ikään kuin kaksinaisen olomuodon sen johdosta, että yksityisyritys muutetaan osakeyhtiöksi. Yritykseen sijoitettu 10 miljoonan dollarin suuruinen todellinen pääoma on olemassa tehdasrakennusten, varastojen, koneiden, raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden muodossa ja vihdoin yrityksen kassassa tai pankin juoksevalla tilillä säilytetyn tietyn rahasumman muodossa. Mutta tämän reaali-pääoman rinnalle ilmaantuu osakeyhtiötä muodostettaessa arvopapereita, osakkeita (kuten ylempänä mainitussa esimerkissä) 15 miljoonan dollarin arvosta. Näyttää siis siltä, että on ilmaantunut uusi reaali-pääoma. Itse asiassa kuitenkin osake on vain todella olemassaolevan yrityspääoman heijastusta. Mutta samalla osakkeet ovat nyt olemassa yrityksestä erillään; niitä ostetaan ja myydään, osakkeita vastaan pankit antavat lainoja jne.

Arvopapereiden muodossa esiintyvää, omistajilleen tuloa tuottavaa pääomaa nimitetään *näennäispääomaksi*. Näennäispääomaan kuuluvat osakkeet ja obligaatiot. *Obligaatio* on pankkien, yritysten tai valtion antama ja haltijalleen kiinteän vuosittaisen koron tuottava velkasitoumus. Tällaisen määrätyn tulon tuottavat omistajalleen esimerkiksi valtion lainojen korko-obligaatiot. Obligaatiot on lunastettava takaisin tietyn ajan kuluttua.

Erotukseksi todellisesta pääomasta arvopaperit, jotka muodostavat näennäispääoman, eivät sinänsä omaa arvoa, niissä vain välillisesti heijastuu todellisen pääoman liike. Näennäispääoma voi lisääntyä tai supistua, vaikka todellinen pääoma ei vastaavasti muutuakaan.

Kapitalismin kehittyessä näennäispääoma kasvaa paljon nopeammin kuin todellinen pääoma. Tämä on selitettävissä koron

suhdeluvun alenemistaipumuksella, mikä johtaa arvopaperien kurssin nousuun ja siis näennäispääoman määrän lisääntymiseen; osakeyhtiöryitysten nopealla leviämällä ja liikkeellelaskettujen osakkeiden määrän lisääntymisellä; valtionlainaobligatioiden summan jyrkällä kasvulla.

Näennäispääoman huomattavasta paisumisesta puhuvat seuraavat numerotiedot: arvopapereita laskettiin liikkeelle koko kapitalistisessa maailmassa (sodanedellisissä kultafrangeissa) vuosina 1881—1890 64,5 miljardia, vuosina 1891—1900 100,4 miljardia, vuosina 1901—1910 197,8 miljardia ja vuosina 1921—1930 lähes 600 miljardia.

Arvopapereita (osakkeita, obligatioita jne.) ostetaan ja myydään arvopaperipörssiessä. *Arvopaperipörssi* toimii arvopapereiden markkinoina. Pörssissä luetteloidaan kurssit, joilla kulloinkin kyseessä olevalla hetkellä arvopapereita myydään ja ostetaan; näiden kurssien mukaan suoritetaan liiketoimet arvopapereilla myös pörssin ulkopuolella, esimerkiksi pankeissa, jotka näyttelevät huomattavaa osaa osakkeiden ja obligatioiden liikkeellelaskemisessa ja arvopaperikaupassa. Arvopaperipörssiessä keinotellaan arvopapereilla, mikä johtuu niiden kysynnän ja tarjonnan vaihtelujen aiheuttamista arvopaperien kurssin heilahteluista. Arvopaperien kysyntään ja tarjontaan eivät vaikuta ainoastaan markkinasuhteiden heilahtelut, vaan myöskin poliittiset tapahtumat. Niinpä kansainvälisen jännityksen kärjistyminen aiheuttaa aseita tuottavien yritysten osakkeiden kurssin nousun. Jännityksen lieventyminen johtaa päinvastoin näiden yritysten osakkeiden kurssin alenemiseen. Usein pörssien johtomiehet laskevat liikkeelle valheellisia huhuja saadakseen osakkeiden kurssin muuttumaan itselleen edulliseen suuntaan.

Suuri sija pörssikeinottelussa on määrääkakaupoilla, näiden tai niiden yritysten osakekurssin nousulla ja laskulla pelaamisella.

Pörssikeinottelusta kärsivät etupäässä pienet osakkeiden ja muiden arvopapereiden omistajat, mutta suurkapitalistit voittavat suuria omaisuuksia. Tämän seurauksena pörssikeinottelu johtaa pääomien uudestijakautumiseen eri kapitalistien kesken. Koska suurilla ja kaikkein suurimmilla kapitalisteilla ovat kaikki etuisuudet keinottelupelissä, niin pörssikeinottelu edistää pääoman yhteenkokoutumista, kapitalistien huippukerroksen rikastumista ja pienten ja keskisuurten omistajien häviöön joutumista.

Luoton ja erikoisesti osakeyhtiöiden leviäminen muuttaa kapitalistien entistä enemmän korkojen ja osinkojen saajaksi, samalla kun tuotantoa johtavat palkatut henkilöt: isännöitsijät ja johtajat. Näin kapitalistisen omistuksen loismainen luonne lisääntyy entisestään.

Kapitalististen maiden rahankiertokulku. Jo ennen kapitalismin ilmaantumista syntyi *metallirahajärjestelmiä*, joiden vallitessa metalli on rahatavaraa. Metallirahajärjestelmät jakautuvat

kaksimetallijärjestelmään (bimetallismi), jolloin yleisenä arvona vastineena ja rahan kiertokulun perustana on samanaikaisesti kaksi metallia — hopea ja kulta, ja *yksimetallijärjestelmään* (monometallismi), jolloin samaa tehtävää suorittaa vain toinen mainituista metalleista. Kapitalismin varhaisilla kehitysasteilla (XVI—XVIII vuosisadoilla) monien maiden rahajärjestelmät olivat kaksimetallijärjestelmiä. XIX vuosisadan loppuun mennessä olivat melkein kaikki kapitalistiset maat siirtyneet yksimetallijärjestelmään — rahan kiertokulun kultajärjestelmään.

Kultaan perustuvan yksimetallijärjestelmän peruspiirteet ovat: kultarahojen vapaa lyönti, muiden rahanmerkkien vapaa vaihdettavuus lyötyyn kultarahaan ja kullan vapaa liikkuminen maiden välillä. Kultarahan vapaa lyöntioikeus merkitsee yksityishenkilöiden oikeutta vaihtaa rahapajassa hallussaan oleva kulta lyötyyn rahaan. Samalla lyödyn rahan omistajalla on mahdollisuus muuttaa lyödyt rahat kultaharkoiksi. Näin muodostuu välitön, kiinteä yhteys kultatavaran ja lyötyjen kultarahojen välille. Tällaisen järjestelmän vallitessa kiertokulussa olevan rahan määrä muodostuu valtoimesti tavarankiertokulun tarpeita vastaavaksi. Jos rahaa tulee liikaa, niin osa siitä poistuu kiertokulun piiristä ja muuttuu aarteeksi. Jos ilmenee rahan niukkuutta, niin sitä virtaa kiertokulun piiriin; raha muuttuu aarteesta kiertokulku- ja maksuvälineeksi. Vähäisen tavaravaihdon tarpeisiin lasketaan kultaan perustuvan yksimetallijärjestelmän vallitessa liikkeelle halvemmassa metallista, hopeasta, kuparista jne. lyötyä vajaa-arvoista rahaa.

Kansainvälisten suoritusten välineenä kauppa-, finanssi- ja luottotoimissa palvelee maailmanraha — kulta ja sen edustajat eri valtioiden valuuttojen muodossa, varsinkin niiden valuuttojen, jotka ovat enimmäkseen levineitä maksuvälineitä. Toisen maan valuutan vaihto toisten maiden valuuttaan tapahtuu valuuttakurssin mukaan. *Valuuttakurssiksi* nimitetään jonkin maan rahayksikön hintaa ilmaistuna toisten maiden rahayksiköissä.

Niinpä esimerkiksi englannin punta sisälsi v. 1929 113 graniumia puhdasta kultaa, mutta amerikan dollari 23,22 graniumia, ts. punta sisälsi suunnilleen 4,87 kertaa enemmän kultaa kuin dollari. Valuuttakurssi pyrkikin tähän punnan ja dollarin väliseen suhteeseen. Punta maksoi silloin (tietysti heilahteluin) 4,87 dollaria. V. 1948 punta vaihdettiin 4,03 dollariin ja v. 1958 2,8 dollariin.

Suoritukset ulkomaankaupassa voivat tapahtua myös ilman kulta- tai ulkomaanvaluutan lähettämistä. Se saavutetaan käyttämällä vekseleitä ja shekkejä sekä ottamalla laajasti käytäntöön ilman käteistä rahaa tapahtuvat clearing-suoritukset keskinäisten saatavien ja velkojen tasoituksineen.

Kun luottosuhteet kasvoivat ja rahan tehtävä maksuvälineenä kehittyi, ilmaantui ja kehittyi laajasti *luottoraha*. Vekselit, pankkisetelit ja shekit alkoivat toimia pääasiassa maksuvälineinä. Vaikka vekseli ei ole rahaa, niin kuitenkin se voi toi-

mia maksuvälineenä, kun toinen kapitalisti siirtää vekselin toiselle.

Pankit laskevat liikkeelle omia velkasitoumuksiaan — luotto- rahaa, joka esiintyy kiertokulku- ja maksuvälineenä. Luotto- rahan päämuotona ovat *pankkisetelit*, joita pankit laskevat liikkeelle niiden saamia vekseleitä vastaan. „Pankkiseteli ei ole mitään muuta kuin pankkiirin antama vekseli, jolla sen esittäjä voi millä hetkellä hyvänsä saada rahaa ja joihin pankkiiri vaih- taa yksityisten vekselit”¹. Tämä merkitsee, että pankkisetelien perustana on viime kädessä tavarankauppa. Alussa pankkise- teleitä laskevat liikkeelle erilaiset pankit ja yksityiset pankkiirit, mutta myöhemmin niiden liikkeellelaskeminen keskittyi seteli- pankkeihin.

Pankkisetelien liikkeellelasku tekee mahdolliseksi palvella kasvavaa tavarankiertokulkua kiertokulun- ja maksuvälineillä lisäämättä metallirahan määrää. Rahankiertokulun kultajärjes- telmän vallitessa pankit voivat vaihtaa millä hetkellä tahansa pankkisetelit kultaan tai muuhun metallirahaan. Näissä oloissa pankkisetelit kiertävät kultarahan rinnalla eivätkä voi menettää arvoaan, koska niillä luottokatteen lisäksi on vielä metallikate. Kapitalismin kehittyessä, tavaravaihdon ja luoton kokonais- määrän lisääntyessä tapahtuu kiertokulussa olevan kultamäärän suhteellinen supistuminen. Kulta keräytyy yhä enemmän vara- rahastoksi keskussetelipankkeihin. Useat kapitalistiset valtiot ovat siirtyneet kultavarastojen muodostamisen tielle vahvis- taakseen asemiaan ulkomaankaupassa, kaapatakseen uusia markkinoita sekä valmistellakseen ja käydäkseen sotia. Kulta kiertokulussa alettiin korvata pankkisetelillä ja sitten myös paperirahalla. Kun pankkisetelit alussa olivat tavallisesti vaih- dettavissa kultaan, niin myöhemmin alettiin laskea liikkeelle sel- laisia pankkiseteleitä, joita ei vaihdettu, ja tällöin pankkisetelit menettivät yhä enemmän myös tavaraperustaansa: niitä alettiin laskea liikkeelle porvarillisten valtioiden budjettivajauksen ja sotamenojen peittämiseksi. Se merkitsi itse asiassa pankkise- tien muuttumista paperirahaksi.

Kuten on jo sanottu, *paperiraha* syntyi sillä perustalla, että rahan tehtävä kiertokulun välineenä kehittyi. Valtion liikkeelle- laskemat paperirahat eivät ole vaihdettavissa kultaan ja ovat täysiarvoisten metallirahojen edustajia niiden tehtävässä kierto- kulun välineenä.

Ensimmäisen maailmansodan (vv. 1914—1918) alusta läh- tien kapitalististen maiden enemmistö siirtyi paperirahaan perustuvaan kiertokulkujärjestelmään. Nykyään ei ainoassakaan maassa ole kultarahaa kiertokulussa. Nykyaikaisissa suurissa porvarillisissa maissa on kiertokulussa oleva rahamäärä lisään- tynyt monta kertaa enemmän kuin mitä on lisääntynyt tuotanto

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 417.

ja tavaravaihto. Kapitalististen valtioiden hallitsevat luokat käyttävät vaihtumattomien pankkisetelien, paperirahojen liikkeellelaskua ja valuutan arvon alentamista työtätekevien lisäämistön ja rosvoamisen välineenä.

Erikoisen selvästi tämä ilmenee inflaatiossa. Inflaatiolle on luonteenomaista, että kiertokulkukanavissa on liian suuret määrät paperirahaa, että se menettää arvonsa, tavaroiden hinnat nousevat, työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) reaali-palkat alenevat, yhä suuremmat talonpoikaisjoukot joutuvat taloudelliseen häviöön. Inflaatiosta hyötyvät kapitalistit ja tilanherrat sen seurauksena, että teollisuus- ja maataloustyöläisten reaali-palkka alenee. Porvarilliset valtiot käyttävät inflaatiota aseena taloudellisessa hyökkäyksessä toisia maita vastaan ja uusien markkinain valtaamiseksi. Inflaatio tuottaa usein lisävoittoja viennin harjoittajille, jotka ostelevat tavaroita omassa maassaan arvoaan menettäneellä rahalla alhaiseen kurssiin ja myyvät nuo tavarat ulkomailla kovalla valuutalla. Sen lisäksi inflaation kasvu aiheuttaa sekasortoa talouselämässä ja synnyttää suuttumusta laajoissa joukoissa. Tämä pakottaa porvarillisia valtioita suorittamaan rahareformeja eli -uudistuksia rahajärjestelmän lujittamiseksi ja valuutan vakauttamiseksi.

Rahareformin levinnein muoto on devalvaatio. *Devalvaatio* on paperirahan kurssin virallinen alentaminen suhteessa metalliseen rahayksikköön, mihin liittyy vanhojen, arvonsa menettäneiden paperirahojen vaihto pienempään määrään uusia rahoja. Niinpä Saksassa v. 1924 vanhat, arvonsa menettäneet rahat vaihdettiin uusiin, kultamarkkoissa ilmaistuihin rahoihin kurssiin: 1 triljoona markkaa yhdestä markasta.

Eräissä tapauksissa devalvaatioon ei liity vanhojen paperirahojen vaihtaminen uusiin.

Kapitalistisissa maissa rahareformit suoritetaan työtätekevien kustannuksella lisäämällä veroja ja alentamalla työpalkkaa.

XII LUKU

MAANKORKO.

KAPITALISMIN KEHITYS MAATALOUDESSA

Maatalouden kapitalistinen järjestelmä ja maan yksityisomistus. Porvarillisissa maissa kapitalismi ei hallitse ainoastaan teollisuudessa, vaan myös maataloudessa. Suurin osa maasta on keskittynyt suurmaanomistajien luokan käsiin. Palkkatyötä käyttävät kapitalistiset yritykset tuottavat pääosan tavaraksi muuttuvista maataloustuotteista. Kuitenkin porvarillisissa maissa on lukumääräisesti vallitsevaksi talousmuodoksi maataloudessa jäänyt pieneen tavarantuotantoon perustuva talonpoikaistalous.

Tyypillisimpiä ovat kapitalismin kehityksen kaksi tietä maataloudessa.

Ensimmäinen tie on se, että vanha tilanherratalous pääosaltaan säilyy ja reformeja, uudistuksia suorittamalla muuttuu vähitellen kapitalistiseksi. Siirtyessään kapitalistisiin taloudenhoitomuotoihin tilanherrat käyttävät vapaan palkkatyön rinnalla myös maaoarjoedellisia riistomenetelmiä. Talonpoikien orjuuttava riippuvaisuus tilanherroista säilyy maataloudessa työllämaksun, osavuokrauksen yms. muodossa. Tällainen maatalouden kapitalistinen kehitystie on ollut luonteenomaista Saksalle, tsaarin Venäjälle, Italialle, Japanille ja monille muille maille.

Toinen tie on se, että porvarillinen vallankumous murskaa vanhan tilanherratalouden, maatalous vapautuu maaorjuuden siteistä, minkä johdosta tuotantovoimien kehitys tapahtuu nopeammin. Niinpä Ranskassa porvarillinen vallankumous vuosina 1789—1794 hävitti feodaalisen maanomistuksen. Aateliston ja papiston konfiskoidut maat myytiin. Maassa tuli vallitsevaksi pieni talonpoikaistalous, mutta merkittävä osa maasta joutui porvariston käsiin. Amerikan Yhdysvalloissa vuosien 1861—1865 kansalaissodan tuloksena etelävaltojen orjanomistuslatifundiot saivat päättävän iskun, niitä ryhdyttiin palstomaan ja antamaan palstoittain vuokralle. Länsivalloissa oli paljon viljelemätöntä maata, jota jaettiin pienestä maksusta. Tämän seurauksena maatalous alkoi nopeasti kehittyä kapitalistisen farmaritalouden suuntaan. Uudet pienomistajat joutuivat häviötilaan. Maat siirtyivät osakeyhtiöiden ja pankkien käsiin. Suurmaanomistus syntyi uudelleen uudella, kapitalistisella perustalla. Samanaikaisesti, vaikka orjanomistus olikin USA:ssa virallisesti lakkautettu, säilyi itse asiassa orjuuden jäännöksiä, varsinkin USA:n etelävalloissa. Neekerit vapautettiin orjuudesta, mutta maata ei heille annettu, minkä seurauksena heidän oli pakko vuokrata maata suurmaanomistajilta. Laajalle levisi osavuokraus.

Maanomistuksen esikapitalististen muotojen uudistuksen johdosta feodaalinen suurmaanomistus ja talonpoikainen pienmaanomistus luovuttaa yhä enemmän paikkaansa porvarilliselle maanomistukselle. Yhä kasvava osa tilanherrojen ja talonpoikien maista siirtyy pankkien, maalaisporvariston, teollisuudenharjoittajien, kauppioiden ja koronkiskurien käsiin.

Maaomaisuuden keskittymistä todistavat seuraavat numerot. Amerikan Yhdysvalloissa v. 1954 73,4% farmaritalouksista omisti ainoastaan 19,6% kaikesta maasta, mutta 26,6 prosenttia farmaritalouksista oli keskittännyt käsiinsä 80,4% maasta. Suurimmat maatilat, jotka omistivat yli 1 000 acraa maata taloutta kohti ja muodostivat 2,7% kaikista talouksista, hallitsivat 45,9% maasta.

Vuoden 1950 tilastotiedustelun antamien tietojen mukaan oli Englannissa (ilman Pohjois-Irlantia) 75,9 prosentilla talouksista vain 20,4% kaikesta maatalousmaasta, mutta 24,1 prosentilla talouksista oli 79,6% maasta, siinä luvussa 2,3 prosentilla kaikkein suurimpia talouksia 34,6% maasta.

Ranskassa v. 1956 22,5% talouksista piti hallussaan 62,7% maasta.

Venäjällä ennen vallankumousta tilanherrat, tsaarin perhe, luostarit ja kulakit omistivat valtavan määrän maata. Suurimpia tilanherroja, joilla kullakin oli yli 500 desjatiinaa maata, oli Euroopan Venäjällä XIX vuosisadan lopussa noin 30 000. Heidän hallussaan oli 70 miljoonaa desjatiinaa maata. Samaan aikaan 10,5 miljoonalla puolittain maorjuudellisen riiston painamalla talonpoikaistaloudella oli 75 miljoonaa desjatiinaa.

Kapitalismin vallitessa on olemassa *monopolinen yksityisomistusoikeus maahan*, josta suuri osa kuuluu suurmaanomistajien luokalle. Suurmaanomistaja antaa tavallisesti merkittävän osan maasta vuokralle kapitalistisille vuokraajille ja pien-talonpojille. Maanomistus erottautuu maataloustuotannosta.

Kapitalistiset vuokraajat maksavat maanomistajalle tietyin määräjain, esimerkiksi kerran vuodessa, vuokrasopimuksen säätämän *vuokramaksun*, toisin sanoen rahasumman luvasta sijoittaa pääomaansa kyseiseen maapalstaan. Perusosan vuokramaksusta muodostaa maankorko. Vuokramaksuun sisältyy maankoron ohella muitakin aineksia. Esimerkiksi jos vuokratuun maapalstaan on aikaisemmin sijoitettu pääomaa vaikkapa talusrakennuksiin tai kastelulaitteisiin, on vuokraajan maksettava maanomistajalle maankoron lisäksi vuosittainen korko tuosta pääomasta. Käytännössä kapitalistiset vuokraajat peittävät usein osan vuokramaksusta alentamalla työläisten työpalkkaa.

Kapitalistinen maankorko ilmentää porvarillisen yhteiskunnan kolmen luokan, palkkatyöläisten, kapitalistien ja maanomistajien suhteita. Palkkatyöläisten työn luoma lisäarvo joutuu ensimmäiseksi kapitalistisen vuokraajan käsiin. Osa lisäarvosta jää pääoman keskimääräisen voiton muodossa vuokraajalle. Toisen osan lisäarvosta, joka on jäännös keskimääräisen voiton yli, vuokraajan täytyy antaa maanomistajalle maankoron muodossa. *Kapitalistinen maankorko* on se osa lisäarvosta, joka jää jäljelle, kun siitä vähennetään keskimääräinen voitto talouteen sijoitetulle pääomalle ja joka maksetaan maanomistajalle. Monesti maanomistaja ei anna maata vuokralle, vaan itse palkkaa työläiset ja hoitaa taloutta. Siinä tapauksessa sekä maankorko että voitto tulevat yksin hänelle.

On tehtävä ero differentiaali- (erotus-) ja absoluuttisen koron välillä.

Differentiaalikorko. Maataloudessa, kuten teollisuudessakin, yrittäjä sijoittaa pääomaansa tuotantoon vain siinä tapauksessa, että hänelle on taattu keskimääräisen voiton saanti. Edullisemmissa tuotantoehdoissa, esimerkiksi hedelmällisemmillä mailla, pääomaansa käyttävät yrittäjät saavat paitsi keskimääräistä voittoa pääomalle vielä lisävoittoa.

Teollisuudessa saavat lisävoittoa ne yritykset, joiden teknillinen taso on kyseisen teollisuusalan tekniikan keskitasoa korkeampi. Lisävoitto ei voi teollisuudessa olla vakituksena ilmiönä. Heti kun tuo tai tämä yksityisessä tuotantolaitoksessa

käytäntöön otettu teknillinen parannus leviää laajalle, menettää kyseinen tuotantolaitos lisävoiton. Maataloudessa sen sijaan lisävoitto vakiintuu enemmän tai vähemmän pitkäksi ajanjaksoksi. Tämä johtuu siitä, että teollisuudessa voidaan rakentaa tuotantolaitoksia millainen määrä tahansa kaikkein uudenaikaisimpine koneineen. Maataloudessa ei voida muodostaa maapalstoja minkäläistä määrää tahansa, parhaimmista palstoista puhumattakaan, sillä maan määrä on rajoitettu ja kaikki viljelykseen kelpaava maa on yksityistalouksien hallussa. Siitä, että maata on rajoitetusti ja se on erillisten talouksien hallussa, johtuu *kapitalistisen talouden maamonopoli* eli monopoli maahan talouden kohteena.

Edelleen, teollisuudessa tavaroiden tuotantohinta määräytyy *keskinkertaisten* tuotantoehtojen mukaan. Maataloustavaroiden tuotantohinta muodostuu toisin. Kapitalistisen talouden monopoli maahan talouden kohteena johtaa siihen, että maataloustuotteiden yleinen, sääntelevä tuotantohinta (toisin sanoen tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto) ei määräydy keskinkertaisten, vaan *huonoimpien* viljelysmaiden tuotantoehtojen mukaan, koska parhaiden ja keskinkertaisten maiden tuotteet eivät riitä tyydyttämään yhteiskunnallista kysyntää. Ellei kapitalistinen vuokraaja, joka käyttää pääomaa huonoimmalla maapalstalla, saisi keskimääräistä voittoa, siirtäisi hän tuon pääoman toiselle alalle.

Keskinkertaisilla ja parhailla mailla taloutta hoitavat kapitalistit tuottavat maataloustavaroita halvemmalla, toisin sanoen, yksilöllinen tuotantohinta on heillä alhaisempi kuin yleinen tuotantohinta. Käyttäen hyväkseen monopolia maahan talouden kohteena nämä kapitalistit myyvät tavaransa yleisellä tuotantohinnalla ja saavat siten lisävoittoa, josta muodostuukin differentiaalikorkeus. Differentiaalikorkeus ei synny siksi, että on olemassa maan yksityisomistus; se muodostuu sen johdosta, että erilaisissa työn tuottavuuden ehtoissa tuotetut maataloustuotteet myydään samalla markkinahinnalla, joka määräytyy huonoimpien maiden tuotantoehtojen mukaan. Kapitalististen vuokraajien täytyy luovuttaa differentiaalikorkeus maanomistajille jättäen itselleen keskimääräisen voiton.

Differentiaalikorkeus on keskimääräisen voiton yli tuleva lisävoitto, jota saadaan edullisemmissä tuotantoehdoissa olevissa talouksissa; se on erotus huonoimpien maapalstojen tuotantoehtojen mukaan määräytyvän yleisen tuotantohinnan sekä parhaimpien ja keskinkertaisten maapalstojen yksilöllisen tuotantohinnan välillä.

Tämän lisävoiton, kuten koko lisäarvonkin maataloudessa luo maataloustyöläisten työ. Palstojen hedelmällisyyden erilaisuus on vain edellytyksenä korkeammalle työn tuottavuudelle parhailla mailla. Mutta kapitalismin aikana syntyy *harhakuva*, ikään kuin maanomistajien anastama maankorkeus olisi maan

eikä työn tuote. Tosiasiassa maankoron ainoa lähde on lisätyö, lisäarvo. „Käsitettäessä *maankorko* oikein on luonnollista ennen kaikkea myöntää, että sitä ei saada maaperästä, vaan *maataloustuotteesta*, siis työstä, työn *tuotteen*, esimerkiksi vehnän *hinnasta*, maataloustuotteen *arvosta*, maahan sijoitetusta työstä eikä maasta”¹.

On olemassa kaksi differentiaalikoron muotoa.

Differentiaalikorko I johtuu erosta maaperän hedelmällisyydessä ja maapalstojen sijainnissa menekkimarkkinoihin nähden.

Hedelmällisemmällä palstalla saadaan samalla pääoman kulutuksella suurempi sato. Ottakaamme esimerkiksi kolme kooltaan samanlaista, mutta *hedelmällisyydeltään erilaista* palstaa.

Maapalstat	Pääoman kulutus dollareina	Keskimääräinen voitto dollareina	Tuotettu tuotteita senttaaleina	Yksilöllinen tuotantohinta		Yleinen tuotantohinta		Differentiaali-korko 1 dollareina
				koko tuotteen, dollareina	yhden senttaalin, dollareina	yhden senttaalin, dollareina	koko tuotteen, dollareina	
I	100	20	4	120	30	30	120	0
II	100	20	5	120	24	30	150	30
III	100	20	6	120	20	30	180	60

Näiden kunkin palstan vuokraaja kuluttaa työläisten palkkaamiseen, siementen, koneiden ja kaluston ostoon, karjan ylläpitoon ja muihin menoihin 100 dollaria. Keskimääräinen voitto on 20%. Hedelmällisyydeltään erilaisilla palstoilla käytetty työ tuottaa satoa ensimmäisellä palstalla 4 senttaalia, toisella 5 ja kolmannelle 6 senttaalia.

Koko tuotetun tuotemäärän yksilöllinen tuotantohinta on kaikilla palstoilla sama. Se on 120 dollaria (tuotantokustannukset ynnä keskimääräinen voitto). Tuoteyksikön yksilöllinen tuotantohinta on jokaisella palstalla erilainen. Sentaali maataloustuotteita ensimmäiseltä palstalta pitäisi myydä 30 dollarilla, toiselta 24 ja kolmannelle 20 dollarilla. Mutta koska maataloustavaroiden yleinen tuotantohinta on yhtäläinen ja määräytyy huonoimman maapalstan tuotantoehtojen mukaan, niin jokainen tuotesentaali kaikilta palstoilta myydään 30 dollarilla. Ensimmäisen (huonoimman) palstan vuokraaja saa 4 senttaalin sadostaan 120 dollaria, ts. summan, joka on sama kuin hänen tuotantokustannuksensa (100 dollaria) ynnä keskimääräinen voitto (20 dollaria). Toisen palstan vuokraaja saa 5 senttaalistaan 150 dollaria. Tuotantokustannusten ja keskimääräisen voiton yli hän saa 30 dollaria lisävoittoa, joka muodostaakin

¹ K. Marx, Lisäarvoteorioita (Pääoman IV osa), II osa, 1957, s. 138.

differentiaalikoron. Ja vihdoin kolmannen palstan vuokraaja saa 6 sentaalista 180 dollaria. Tässä on differentiaalikorkoa 60 dollaria.

Differentiaalikorko I johtuu myös maapalstojen *sijainnin erilaisuudesta*. Taloudet, jotka sijaitsevat lähempänä menekkipaikkoja (kaupunkeja, rautatieasemia, merisatamia, viljasiloja jne.), säästävät tuotteiden kuljetuksessa merkittävän osan työstä ja tuotannonvälineistä niihin talouksiin verraten, jotka ovat kauempana noista paikoista. Myydessään tuotteensa samoilla hinnoilla menekkimarkkinoita lähellä sijaitsevat taloudet saavat lisävoittoa, joka muodostaa differentiaalikoron sijainnin mukaan.

Differentiaalikorko II syntyy tuloksena tuotannonvälineiden ja työn lisäsjoituksesta samalle maa-alalle, toisin sanoen maataloutta *voimaperäistettäessä*. Erotukseksi laajaperäisestä taloudesta, joka kasvaa lisäämällä kylvöalaa tai laitumia, voimaperäinen talous kehittyy käyttämällä uudenaikaisia koneita, keino-lannoitteita, suorittamalla maanparannustöitä, kasvattamalla suurituottoisempia karjarotuja jne. Tekniikan pysyessä muuttumattomana maatalouden voimaperäistäminen voi ilmetä kyseisellä maapalstalla kulutettuna suurempana työn määränä. Kaiken tämän tuloksena saadaan lisävoittoa, joka muodostaa differentiaalikoron II.

Palaamme esimerkkiimme. Kolmanteen, hedelmällisyydeltään parhaaseen palstaan oli aluksi kulutettu 100 dollaria, tuotettu 6 sentaalia tuotteita, keskimääräinen voitto oli ollut 20 dollaria ja differentiaalikorko 60 dollaria. Olettakaamme, että entisten hintojen vallitessa tälle palstalle on suoritettu toinen, tuottavampi 100 dollarin pääoman lisäsjoitus, joka liittyy tekniikan kehitykseen, suuremman lannoitemäärän käyttöön jne. Tämän tuloksena on saatu lisäsatoa 7 sentaalia, keskimääräinen voitto lisäpääomalle on tehnyt 20 dollaria, mutta lisä keskimääräisen voiton yli 90 dollaria. Tämä 90 dollarin suuruinen lisä onkin differentiaalikorko II. Niin kauan kuin entinen vuokrasopimus on voimassa, vuokraaja maksaa tuosta palstasta 60 dollarin suuruisen differentiaalikoron, mutta toisesta pääoman lisäsjoituksesta saamansa keskimääräisen voiton yli nousevan lisän hän pistää taskuunsa. Mutta maa vuokrataan määrääjäksi. Antaessaan seuraavan kerran maan vuokralle maanomistaja ottaa huomioon ne edut, joita pääoman lisäsjoitukset tuottavat, ja korottaa maankoron määrän tuolta palstalta 90 dollarilla. Tässä tarkoituksessa maanomistajat pyrkivät solmimaan vuokrasopimukset lyhyiksi ajoiksi. Siitä seuraa, että suuret kulut, jotka tuottavat tuloksia vasta pitkän ajan kuluttua, eivät ole kapitalististen vuokraajien etujen mukaisia, koska voiton noista kuluista loppujen lopuksi anastavat maanomistajat.

Kapitalistinen maatalouden voimaperäistäminen suoritetaan mahdollisimman suuren voiton saamiseksi. Tavoitellessaan

korkeata voittoa kapitalistit harjoittavat maan ryöstöviljelystä. Niiden tai näiden maatalouskasvien tuotanto on riippuvainen markkinahintojen heilahteluista. Se ehkäisee ottamasta kaikkialla käytäntöön oikeata vuoroviljelyä, joka on korkealle kehittyneen maanviljelyskulttuurin perusta. Maan yksityisomistus haittaa laajojen maanparannus- ja muiden sellaisten töiden suorittamista, jotka korvaavat kustannukset vasta monien vuosien perästä. Niin muodoin kapitalismi vaikeuttaa järkipäisen maanviljelysjärjestelmän soveltamista. „Jokainen edistysaskel kapitalistisessa maanviljelyksessä on sekä edistysaskel taidossa riistää työmiestä että myöskin taidossa riistää maata, jokainen edistysaskel sen hedelmällisyyden lisäämisessä tietyssä aikana on samalla edistysaskel tämän hedelmällisyyden vakinaisten lähteiden hävittämisessä”¹.

Yrittäen hämätä kapitalistisen maatalouden ristiriitoja ja perustella laajojen joukkojen kurjuutta kapitalismin puolustelijat väittävät, että maatalous on muka alistettu ikuisen, luonnollisen „maan vähenevän hedelmällisyyden lain” vaikutuksen alaiseksi: jokainen maahan käytetty työn lisä antaa muka pienemmän tuloksen kuin edellinen.

Tämä porvarillisen kansantaloustieteen sepittäminen lähtee siitä virheellisestä oletuksesta, että tekniikka pysyy maataloudessa muuttumattomana, kun taas teknillinen edistys on poikkeus. Tosiasiassa kuitenkin tuotannonvälineiden lisäsjoitukset samaan maapalstaan liittyvät tavallisesti tekniikan kehitykseen ja uusien, parannettujen maataloustuotantomenetelmien käytäntöönottamiseen, mikä johtaa maataloustyön tuottavuuden kohoamiseen. Todellinen syy luonnollisen hedelmällisyyden ehtymiseen ja kapitalistisen maatalouden rappeutumiseen ei ole porvarillisten taloustieteilijäin sepittämä „maan vähenevän hedelmällisyyden laki”, vaan kapitalistiset suhteet, ennen kaikkea maan yksityisomistus, jotka jarruttavat maatalouden tuotantovoimien kehitystä. Itse asiassa kapitalismin vallitessa ei lisääntynyt maataloustuotteiden tuottamisen vaikeus, vaan työläisille käy rajoittuneen ostokyvyn vuoksi vaikeammaksi hankkia noita tuotteita.

Absoluuttinen korko. Maan hinta. Differentiaalikoron lisäksi maanomistaja saa absoluuttista korkoa. Sen olemassaolo liittyy maan yksityisomistuksen monopoliin.

Differentiaalikorkoa tarkasteltaessa oletettiin, että huonoimman maapalstan vuokraaja saa maataloustavaroita myydessään ainoastaan tuotantokustannukset ynnä keskimääräisen voiton, ts. ei maksa maankorkoa. Mutta tosiasiassa huonoimmankaan palstan omistaja ei luovuta sitä viljeltäväksi korvauksetta. Huonoimman palstan vuokraajalla täytyy siis olla jäännös keskimääräisen voiton yli maankoron maksamiseksi. Mutta se merkitsee, että maataloustavaroiden markkinahinnan täytyy olla korkeampi kuin on tuotantohinta huonoimmalla palstalla.

Mistä tuo ylijäämä tulee? Kapitalismin vallitessa maatalous jää suuresti jälkeen teollisuudesta teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa. Pääoman elimellinen kokoonpano on maataloudessa alhaisempi kuin teollisuudessa. Olettakaamme, että pääoman

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 509 (suom. 1957, s. 470).

elimellinen kokoonpano on teollisuudessa keskimäärin $80c + 20v$. Lisäarvon suhdeluvun ollessa 100% jokaista pääoman 100 dollaria kohti tuotetaan 20 dollaria lisäarvoa ja tuotantohinta on 120 dollaria. Pääoman elimellinen kokoonpano maataloudessa on esimerkiksi $60c + 40v$. Jokaista 100 dollaria kohti siellä tuotetaan 40 dollaria lisäarvoa ja maataloustavaroiden arvo on 140 dollaria. Kapitalistinen vuokraaja, kuten teollisuuskapitalistikin, saa pääomalleen keskimääräisen voiton, 20 dollaria. Tätä vastaavasti on maataloustavaroiden tuotantohinta 120 dollaria. Näillä ehdoilla absoluuttinen korko tulee (140—120) 20 dollariksi. Tästä kaikesta seuraa, että maataloustavaroiden arvo on korkeampi kuin yleinen tuotantohinta, ja lisäarvon paljous maataloudessa on keskimääräistä voittoa suurempi. Tämä lisäarvon ylijäämä keskimääräisen voiton yli onkin absoluuttisen koron lähde.

Ellei maan yksityisomistusta olisi, tämä ylijäämä joutuisi yleiseen uudelleenjakoon kapitalistien kesken ja maataloustuotteet myytäisiin silloin tuotantohinnasta. Mutta maan yksityisomistus estää vapaata kilpailua, pääomien virtaamista teollisuudesta maatalouteen ja keskimääräisen, maatalous- ja teollisuusyrityksille yhteisen voiton muodostumista. Sen vuoksi maataloustuotteet myydään niiden arvoa vastaavalla hinnalla, ts. yleistä tuotantohintaa kalliimmalla. Missä määrin tämä erotus voidaan realisoida ja muuttaa absoluuttiseksi koroksi, riippuu kilpailun tulosten mukaisesti määräytyvien markkinahintojen tasosta.

Maan yksityisomistuksen monopoli on näin ollen syynä absoluuttiseen korkoon, jota maksetaan jokaisesta maapalstasta sen hedelmällisyydestä tai sijainnista riippumatta. *Absoluuttinen korko* on yleisen tuotantohinnan yli tuleva arvon lisä, joka muodostuu maataloudessa sen johdosta, että pääoman elimellinen kokoonpano on alhaisempi kuin teollisuudessa ja jonka maanomistajat anastavat maan yksityisomistuksen avulla.

Differentiaalikoron ja absoluuttisen koron ohella on kapitalismin vallitessa olemassa monopolikorko. *Monopolikorko* on lisätulo, jota saadaan erikoisen suotuisissa luonnon ehdoissa tuotetun tavarann hinnan noustessa arvon yläpuolelle. Tällainen on esimerkiksi korko sellaisista maista, joilla voi tuottaa harvinaisia maatalouskasveja rajoitetussa määrässä (esimerkiksi erikoisen arvokkaita viinirypälälajeja, sitruskasveja jms.) sekä korko veden käytöstä kasteluun perustuvan maanviljelyn alueilla. Tällaisissa olosuhteissa tuotetut tavarat myydään tavallisesti hinnoilla, jotka ylittävät niiden arvon, ts. monopolihinnoilla. Monopolikorko maataloudessa maksetaan kuluttajan kustannuksella.

Suurmaanomistajien luokka, jolla ei ole mitään tekemistä aineellisen tuotannon kanssa, käyttää maan yksityisomistuksen monopolin avulla teknillisen edistyksen saavutuksia maataloudessa rikastumiseensa. Maankorko on *vero*, jota yhteiskunnan

on kapitalismin vallitessa pakko maksaa suurmaanomistajille. Absoluuttinen ja monopolikorko tekevät kalliimmiksi maataloustuotteet — ravintoaineet työläisille ja raaka-aineet teollisuudelle. Differentiaalikoron olemassaolo riistää yhteiskunnalta kaikki edut, jotka liittyvät korkeampaan työn tuottavuuteen hedelmällisemmillä mailla. Näistä eduista hyötyvät maanomistajat ja kapitalistiset farmarit. Miten rasittava maankorko yhteiskunnalle on, käy ilmi siitä tosiasiasta, että se teki Amerikan Yhdysvalloissa vuosien 1935—1937 numerotietojen mukaan 26—29% maissin ja 26—36% vehnän hinnasta.

Maata ostettaessa johdetaan tavattoman suuret varat pois maataloudellisesta tuottavasta käytöstä. Ellei oteta lukuun keinoitekaisia laitteita ja parannuksia (rakennuksia, maan kastelua, soiden kuivausta ja käytettyjä lannoitteita), niin maalla sinänsä ei ole arvoa, sillä se ei ole ihmistyön tuote. Mutta vaikka maalla ei olekaan arvoa, on se kapitalismin aikana oston ja myynnin kohteena ja sillä on hinta. Tämä johtuu siitä, että maanomistajat ovat anastaneet maan yksityisomaisuudeksi.

Maapalstan hinta määräytyy sen tuottaman vuosittaisen maankoron ja pankin talletuksista maksaman korkotason mukaisesti. Maan hinta on yhtä kuin rahasumma, joka pankkiin sijoitettuna tuottaa koron muodossa yhtä suuren tulon kuin maankorko, joka saadaan kysymyksessä olevasta palstasta. Olettakaamme, että maapalsta tuottaa vuodessa 300 dollaria maankorkoa ja että pankki maksaa talletuksista 4%. Tällaisessa tapauksessa palstan hinnaksi tulee $\frac{300 \cdot 100}{4} = 7\,500$ dollaria.

Maan hinta on siis kapitalisoitu maankorko. Maan hinta on sitä korkeampi, mitä suurempi on maankoron määrä ja mitä alhaisempi korkotaso.

Kapitalismin kehittyessä maankoron määrä kasvaa. Tämä johtaa maan hinnan järjestelmälliseen kohoamiseen. Maan hinta nousee myös koron suhdeluvun alenemisen johdosta.

Maan hinnan noususta antavat käsityksen seuraavat numerot. Farmien yleinen hinta Amerikan Yhdysvalloissa lisääntyi 10 vuodessa (vuosina 1900—1910) yli 20 miljardilla dollarilla. Tästä summasta kaluston, rakennusten jne. arvon lisäys teki ainoastaan 5 miljardia dollaria ja loput 15 miljardia tuli maan hinnan kohoamisen osalle. Seuraavan vuosikymmenen aikana farmien yhteinen hinta lisääntyi 37 miljardilla dollarilla. Tästä summasta yli 26 miljardia tuli maan hinnan kohoamisen osalle.

Maankorko raaka-aineteollisuudessa. Rakennuspalstojen maankorko. Maankorko ei esiinny ainoastaan maataloudessa. Sitä saavat nekin, joiden omistamien maapalstojen uumenista hankitaan hyödyllisiä kaivannaisia (malmin, kivihiiltä, vuoriöljyä jne.), samoin kuin rakennuspalstojen omistajat kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa silloin, kun noille palstoille rakennetaan asuinrakennuksia, teollisuus- ja kauppapalaitoksia, julkisia rakennuksia jne.

Maankorko raaka-aineteollisuudessa muodostuu aivan samoin kuin maanviljelyskorkokin. Malmi- ja kivihiilikaivokset sekä vuoriöljyesiintymät eroavat toisistaan esiintymien runsauden, kerrostumien syvyyden ja sen suhteen, kuinka kaukana menekki-alueista ne sijaitsevat; niihin sijoitetaan erisuuruisia pääomia. Sen tähden jokaisen malmi-, kivihiili- ja vuoriöljytonnin yksilöllinen tuotantohinta eroaa yleisestä tuotantohinnasta. Mutta markkinolla jokainen näistä tavaroista myydään yleisellä tuotantohinnalla, joka määräytyy huonoimpien tuotantoehtoien mukaan. Lisävoitto, jota tämän vuoksi saadaan parhaimmista ja keskinkertaisista malmi- ja kivihiilikaivoksista ja vuoriöljyken-
tistä, muodostaa maanomistajan anastaman differentiaalikoron.

Tämän lisäksi maanomistajat ottavat jokaisesta maapalstasta sen uumenissa olevista hyödyllisistä kaivannaisista riippumatta absoluuttisen koron. Se on, kuten ylempänä jo sanottiin, arvon lisämäärä yleisen tuotantohinnan yli. Tämä ylijäämä on selitettävissä siten, että raaka-aineteollisuudessa pääoman elimellinen kokoonpano on alhaisempi kuin teollisuudessa keskimäärin, koska koneellistamistaso on suhteellisen alhainen eikä ole kuluja ostettaviin raaka-aineisiin. Absoluuttinen korko nostaa malmin, kivihiilen, vuoriöljyn jne. hintoja.

Raaka-aineteollisuudessa on vihdoin olemassa monopoli-korko niistä maapalstoista, joista saadaan sellaisia poikkeuksellisen harvinaisia kaivannaisia, jotka myydään niiden tuottamisen arvoa korkeammilla hinnoilla.

Suurmaanomistajien malmi- ja kivihiilikaivoksista sekä vuoriöljyken-
tistä ottama maankorko estää maan uumenien järkipäistä käyttöä. Maan yksityisomistus on syynä raaka-aineteollisuuden tuotantolaitosten pirstoutuneisuuteen, mikä vaikeuttaa koneellistamista ja johtaa tuotannon kallistumiseen.

Maankorkoa rakennustonteista maksavat maanomistajalle yrittäjät, jotka vuokraavat maata asuintalojen, teollisuus-, kauppa- ja muiden laitosten rakentamista varten. Kaupungeissa pääosan maankorosta muodostaa korko asuintalojen tonteista. Tavattoman suuri vaikutus rakennustonttien differentiaalikoron suuruuteen on niiden sijainnilla. Kaupungin keskustaa ja teollisuuslaitoksia lähinnä olevista tonteista otetaan kaikkein korkein maankorko.

Maa-alueiden äärimmäisen rajoittuneisuuden takia monissa kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa kaupunkimaiden omistajat kantavat differentiaali- ja absoluuttisen maankoron lisäksi yhteiskunnalta veroa monopolikoron muodossa, joka hyvin suuresti kohottaa asunnonvuokraa. Kaupunkiväestön kasvun yhteydessä kaupunkimaiden omistajat paisuttavat rakennustonttien maankorkoa, mikä jarruttaa asuinrakennustoimintaa. Ylenmäärin paisutettu maankorko on eräänä syynä siihen, että kapitalististen maiden suurkaupungeissa on liiallinen asukastiheys, kapeat kadut jne. Huomattavan osan työläisväestöstä on pakko

ahtautua köyhälistökortteleihin. Kohoavat asunnonvuokrat alentavat työläisten reaali-palkkaa.

Maan yksityisomistuksen monopoli jarruttaa teollisuuden kehitystä. Rakentaakseen teollisuuslaitoksen kapitalistin on kulutettava varoja tuottamattomasti maan ostoon tai maankoron maksuun vuokratusta maapalstasta. Maankorko muodostaa suuren menoerän jalostusteollisuudessa.

Miten suuri rakennustonttien maankoron määrä on, sitä osoittaa se tosiasia, että Englannin maanomistajien XX vuosisadan 30-luvulla vuosittain saamasta 155 miljoonaa punnan maankorkosummasta 100 miljoonaa punttaa tuli kaupungeissa kannetun maankoron osalle. Suurissa kaupungeissa maan hinta kohoaa nopeasti.

Suur- ja pientuotanto maataloudessa. Kapitalismin taloudelliset kehityslait vaikuttavat niin teollisuudessa kuin maataloudessakin. Tuotannon keskittyminen maataloudessa kuten teollisuudessaakin johtaa siihen, että suuret kapitalistiset taloudet syrjäyttävät pientalouksia, mikä väistämättä kärjistää luokkaristiriitoja. Tämän prosessin hämääminen ja peitteleminen on kapitalismin puolustelijoiden etujen mukaista. Todellisuutta vääristellen he ovat luoneet valheellisen teorian „pientalonpoikaistalouden kestävydestä”. Tämän teorian mukaan pientalonpoikaistalous muka säilyttää kestävyytensä taistelussa suur-taloutta vastaan.

Tosiasiasa suurtuotannolla on maataloudessa joukko ratkaisevia etuisuuksia pientuotantoon verraten. Suur-tuotannon etuisuutena on ennen kaikkea se, että sillä on mahdollisuus käyttää laajasti kalliita koneita, jotka kohottavat työn tuottavuuden moninkertaiseksi, mikä on saavuttamatonta pienten ja vähävaraisimpien talonpoikaistalouksien joukoille.

Suurtuotanto saa kaikki edut kapitalistisesta yhteistoiminnasta ja työnjaosta. Suurilla maatalousyrityksillä on suuria etuisuuksia pieniin verraten tuotteiden myynnissä, luoton ja erilaisten valtionavustusten saannissa jne. Kaikki se rinnan koneiden laajan käytön kanssa johtaa siihen, että tuotantokustannukset ovat suur-talouksissa pienemmät kuin pientalouksissa, jotka eivät kestä kilpailua ja joutuvat häviöön.

Suurtuotannon tärkeä etu on se, että sen tavarantuotanto on suuri. Amerikan Yhdysvalloissa suuret ja kaikkein suurimmat maataloudelliset yritykset tuottavat suurimman osan koko maatalouden tavaratuotteista. Samaan aikaan perusosa farmareista harjoittaa itse asiassa kulutustaloutta. „Pienmaanomistus sulkee itse luonteensa vuoksi pois työn yhteiskunnallisten tuotantovoimien kehityksen, työn yhteiskunnalliset muodot, pääomien yhteiskunnallisen keskittymisen, karjanhoidon suuressa mitassa ja tieteen edistykellisen soveltamisen”¹.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 820.

Mutta kapitalismille luonteenomaisella suurtuotannon kasvu- ja pientuotannon syrjäyttämispöressillä on maataloudessa omat erikoisuutensa. Suuret kapitalistiset maatalousyrietykset kehittyvät pääasiassa talouden voimaperäistämisen tietä. Monesti maatalaltaan pieni talous on suuri kapitalistinen yritys kokonais- ja tavarantuoton määrään nähden. Maataloustuotannon keskittyminen suuriin kapitalistisiin talouksiin tuo usein mukanaan kaikkein pienimpien talonpoikaistalouksien lukumäärän lisääntymisen. Tällaisten kääpiötalouksien merkittävä lukumäärä pitkälle kehittyneissä kapitalistisissa maissa johtuu siitä, että kapitalistien etu vaatii pienellä maatilukulla elävien maataloustyöläisten säilymistä, jotta heitä voitaisiin riistää.

Kapitalistien suurmaaloustuotannon kehitys johtaa talonpoikaiston lisääntyvään luokkakautumiseen, velkaorjuuden ja kurjuuden lisääntymiseen sekä miljoonien pienten ja keskikokoisten talonpoikaistalouksien häviöön joutumiseen.

Tsaarin Venäjällä ennen Lokakuun vallankumousta laskettiin talonpoikaistalouksien joukossa olleen 65% köyhälistötalouksia, 20% keskivarakkaita ja 15% kulakkeja. Ranskassa maanomistajien luku supistui pientalonpoikaistalouksien pakkoluovuksen seurauksena 7—7,5 miljoonasta vuonna 1850 3,4 miljoonaan vuonna 1892, 2,7 miljoonaan vuonna 1929 ja 1,5 miljoonaan vuonna 1946.

Pientalous säilyy maataloudessa äärimmäisen puutteen, maanviljelijän ja koko hänen perheensä työn rosvoamisen ansiosta. Siitä huolimatta, että talonpoika käyttää kaikki voimansa pelastaakseen näennäisen itsenäisyytensä, hän menettää maansa ja joutuu häviöön.

Suuri osuus talonpoikaiston maattomaksi tekemisessä on hypoteekkiluotolla, ts. lainalla maa- ja kiinteää omaisuusvakuutta vastaan. Kun omalla maallaan taloutta hoitava maanviljelijä tarvitsee rahaa kiireellisiin maksuihin (esimerkiksi verojen maksamiseen), hän pyytää pankilta lainan. Monesti laina otetaan maapalstan ostoa varten. Pankki antaa tietyn rahasumman maapalstan muodostamaa vakuutta vastaan. Ellei rahaa palauteta määräaikana, maa siirtyy pankin hallintaan. Itse asiassa pankista tulee maan todellinen omistaja jo aikaisemmin, sillä velallisen maanviljelijän täytyy luovuttaa sille koron muodossa huomattava osa maasta saamastaan tulosta. Koron muodossa talonpoika maksaa pankille tosiasiaassa maanorkoa omasta maapalstastaan.

Amerikan farmarien hypoteekkiluolat v. 1910 olivat 3,2 miljardia dollaria, v. 1940 6,6 miljardia dollaria ja tammikuun 1 päivänä v. 1958 10,5 miljardia dollaria. Farmarien puhdas tulo on verokuorman, veloista maksettavan lainakoron ja landlordien maasta perimän maankoron kasvun seurauksena supistunut jyrkästi. V. 1956 farmarien puhdas tulo oli laskenut 34,2%:iin maatalouden kokonaistulosta, kun v. 1937 se teki 53,4%.

Velkautuneisuus pankeille on pientuotannon todellinen vitsaus maataloudessa. Kiinnitettyjen farmien luku Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1890 28,2% ja v. 1940 43,8% farmien kokonaisluvusta.

Joka vuosi myydään joukko kiinnitettyjä talonpoikaistalouksia pakkohuutokaupalla. Taloudelliseen häviöön joutuneet farmarit hädätetään mailtaan. Maanviljelijäin velkaantumisen kasvu ilmentää maanomistuksen ja maataloustuotannon eroamisprosessia, maanomistuksen keskittymistä suurmaanomistajien käsiin ja itsenäisen tuottajan muuttumista vuokraajaksi tai palkkatyöläiseksi.

Suuri joukko pientalonpoikia vuokraa suurmaanomistajilta pieniä maapalstoja orjuuttavilla ehdoilla. Maalaisporvaristo vuokraa maata viedäkseen markkinoille tuotteita ja saadakseen voittoa. Se on *yrittäjän vuokrausta*. Pienen talonpoikaisvuokraajan täytyy vuokrata maatilkkua saadakseen ravintoa. Se on niin sanottua *muona-* eli *nälkävuokrausta*. Vuokramaksu hehtaarilta on tavallisesti pieniltä maapalstoilta paljon korkeampi kuin suurilta. Pientalonpoikainen vuokraus nielee usein paitsi talonpojan koko lisätyön myös osan hänen välttämättömästä työstään. Vuokrasuhteet kietoutuvat tässä maaorjuusjärjestelmän jätteesiin. Feodalismiin laajimmin levinneenä jätteenä kapitalismin oloissa on *osavuokraus*, jonka vallitessa talonpoikaisvuokraaja maksaa vuokraamastaan palstasta luonnossa puolet ja enemmänkin korjaamastaan sadosta.

Amerikan Yhdysvalloissa oli v. 1954 farmareista 57,4% maanomistajia ja 24% vuokraajia. Sen lisäksi 18,2% kaikista farmareista oli „osittaisomistajia”, toisin sanoen heidän oli pakko vuokrata tietty osa viljelemästään maasta. Noin 80% vuokraajista on *osavuokraajia*. Puolifeodaalinen osavuokrausjärjestelmä on erittäin laajalle levinnyt etelävälloissa. Kun osavuokraaja on neekeri, täytyy maanvuokrana maksaa lähes puolet sadosta.

Ranskassa on merkittävä määrä osavuokraajia. Luontoisvuokran lisäksi, joka on puolet ja yksityistapauksissa enemmänkin sadosta, heidän täytyy usein varustaa maanomistajat taloutensa tuotteilla — juustolla, voilla, munilla, kanoilla jne.

Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syveneminen. Kapitalismin kehityksen väistämättömänä seurauksena on maatalouden lisääntyvä jälkeenjääminen teollisuudesta sekä kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syveneminen ja kärjistyminen.

„Maanviljelys jää kehityksessään jälkeen teollisuudesta — se on *kaikille* kapitalistisille maille luonteenomainen ilmiö ja eräs kaikkein syvimpiä syitä kansantalouden eri alojen välisen määräsuhteen rikkoutumiseen, puliin ja elinkustannusten kalteuteen”¹.

Kapitalismin vallitessa maatalous jää jälkeen teollisuudesta ennen kaikkea tuotantovoimien tason suhteen. Tekniikan kehitys tapahtuu maataloudessa hitaammin kuin teollisuudessa. Koneita käytetään suurissa talouksissa, mutta talonpoikain pientavara-

¹ V. J. Lenin, Uusia numerotietoja kapitalismin kehityslaeista maataloudessa, Teokset, 22. osa, s. 81 (suom. s. 84).

taloudet eivät pysty niitä joko lainkaan käyttämään tai käyttävät pääasiallisesti yksinkertaisimpia koneita. Samaan aikaan koneiden kapitalistinen käyttö johtaa riiston tehostumiseen ja pien-tuottajien häviöönjoutumiseen. Koneiden laajaa soveltamista maataloudessa hidastaa työvoiman halpuus, mikä johtuu maataloudellisen liikaväestön olemassaolosta.

Kapitalismi on suuresti lisännyt maaseudun jälkeenjäämistä kaupungista *kulttuurin* alalla. Kaupungit ovat tieteen ja taiteen keskuksia. Kaupunkeihin on keskitetty korkeakoulut, museot ja teatterit. Näistä kulttuurin antimista saavat nauttia pääasiassa riištävät luokat. Proletaarijoukot voivat vähäisessä määrin päästä osallisiksi kaupunkikulttuurin saavutuksista. Kapitalististen maiden talonpoikaisväestön perusjoukot on erotettu kaupunkikeskuksista ja tuomittu jäämään takapajulle kulttuuri-elämän alalla.

Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden taloudellisena perustana kapitalismin vallitessa on tilanherrojen ja kapitalistien harjoittama maaseudun työtätekevien riisto ja maaseutuväestön laajojen joukkojen joutuminen taloudelliseen häviöön. Kaupunkiporvaristo riištää yhdessä kapitalististen farmarien ja tilanherrojen kanssa monimiljoonaisia talonpoikaisjoukkoja. Tämän riiston muodot ovat monenlaiset: teollisuusporvaristo ja kauppiat riištävät maaseutua teollisuustavaroiden korkeilla hinnoilla ja maataloustavaroiden suhteellisesti alhaisilla hinnoilla, pankit ja koronkiskurit — orjuuttavalla luotolla, porvarillinen valtio — kaikenlaisilla veroilla. Äärettömän suuret summat, jotka suurmaanomistajat anastavat ottamalla maankorkoa ja myymällä maata, kuin myös ne varat, jotka pankit perivät korkoina hypoteekkiluotosta, jne. vedetään maaseudulta kaupunkiin riištävien luokkien loismaista kulutusta varten.

Syyt maatalouden jälkeenjäämiseen teollisuudesta sekä kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syvenemiseen ja kärjistymiseen ovat siis itse kapitalistisessa järjestelmässä.

Maan yksityisomistus ja maan kansallistaminen. Kapitalismin kehittyessä maan yksityisomistus saa yhä loismaisemman luonteen. Suurmaanomistajien luokka anastaa maankoron muodossa valtavan osan maataloudesta saaduista tuloista. Merkittävä osa tuloista vedetään pois maataloudesta ja joutuu suurmaanomistajien käsiin maan hinnan välityksellä. Kaikki tämä jarruttaa tuotantovoimien kehitystä ja tekee maataloustuotteet kallimmiksi, mikä painaa työtätekevien hartioita raskaana taakkana. Yksityisen suurmaanomistuksen lakkauttaminen on käynyt yhteiskunnallisesti välttämättömäksi. Tämän tehtävän toteuttamisen eräs kaikkein radikaalisimmista muodoista on maan kansallistaminen. *Maan kansallistaminen* on maan yksityisomistuksen muuttamista valtion omistukseksi.

Perustellessaan maan kansallistamista Lenin piti lähtökoh-
tana kahden monopolimuodon olemassaoloa — maan yksityis-
omistuksen monopolin ja monopolin maahan talouden kohteena.
Maan kansallistaminen merkitsee maan yksityisomistuksen
monopolin ja siihen liittyvän absoluuttisen maankoron hävittä-
mistä. Absoluuttisen maankoron hävittäminen johtaisi mau-
taloustuotteiden hintojen alenemiseen. Mutta differentiaalikor-
ko jäisi olemaan, koska se johtuu monopolista maahan talouden
kohteena. Kapitalismin oloissa maan kansallistamisen yhtey-
dessä differentiaalikorke joutuisi porvarillisen valtion käytettä-
väksi. Maan kansallistaminen poistaisi joukon maan yksityis-
omistuksen luomia esteitä kapitalismin kehityksen tieltä
maataloudessa ja vapauttaisi talonpoikaiston feodaalisen maa-
orjuusjärjestelmän jätteistä.

Kehittyneen kapitalismin kaudella, jolloin päiväjärjestyk-
sessä on sosialistisen vallankumouksen tehtävä, maan kansallist-
tamista ei voida toteuttaa porvarillisen yhteiskunnan puitteissa
seuraavista syistä. Ensiksi porvaristo ei uskalla hävittää maan
yksityisomistusta peläten, että se proletariaatin vallankumouk-
sellisen liikkeen kasvun yhteydessä voi järkyttää yleensä yksi-
tyisomistuksen perusteita. Toiseksi kapitalistit itse ovat hankki-
neet maaomaisuutta. Porvariluokan ja maanomistajatilanherron-
jen luokan edut kietoutuvat yhä enemmän toisiinsa. Taistelussa
proletariaattia ja talonpoikaistoa vastaan ne aina esiintyvät
yhdessä.

Maan kansallistamisen Lenin asetti riippuvaksi tietyistä his-
toriallisista olosuhteista, joissa eri maat ovat kehittyneet. Niinpä
Venäjällä ennen Venäjän ensimmäistä vuosien 1905—1907 val-
lankumousta vallitsi feodaalitalanherron maanomistus. Maa-
orjuusjätteiden sortama talonpoikaisto oli kiinnostunut maan
kansallistamisesta. Tätä vastaavasti Venäjän Kommunistisen
puolueen agraariohjelmassa esitettiin vaatimus kaiken maan
kansallistamisesta. Maan kansallistamisella tarkoitettiin tilan-
herron ja kruunun maiden luovuttamista ilman korvausta
(konfiskointi) ja niiden antamista talonpoikaiston käyttöön.
Perustellessaan teoreettisesti Kommunistisen puolueen agraari-
ohjelmaa V. I. Lenin totesi, että suurtilanherron maaomaisuuden
pakkoluovutus on feodalismien kaikkien jätteiden täydellisen
hävittämisen välttämätön ehto. Samalla hän osoitti, että tietyissä
historiallisissa oloissa pakkoluovutetut tilanherrain maat voi-
daan jakaa talonpoikien kesken heidän yksityisomaisuudekseen.
Lenin piti lähtökohhtana sitä, että tilanherrain maanomistuksen
ja maaorjuuden kaikkien jätteiden hävittäminen lujittaa proletariaatin
liittoa talonpoikaiston perusjoukkojen kanssa ja raivaa
kentän proletariaatin ja porvariston väliselle luokkataistelulle.
Se tekee proletariaatille helpommaksi liitossa maalaisköyhäliis-
tön kanssa käydä taistelua sosialistisen vallankumouksen puo-
lesta.

Koko kapitalismin historiallisen kehityksen kulku osoittaa, että porvarillisessa yhteiskunnassa kapitalistien, tilanherrojen, koronkiskurien ja kauppiaiden säälimättä riistämät talonpoikaiston perusjoukot ovat tuomitut taloudelliseen häviöön ja kurjuuteen. Kapitalismin vallitessa pientalonpojat eivät voi luottaa asemansa paranemiseen. Luokkataistelu maaseudulla kiertämättä kärjistyy.

Talonpoikaiston perusjoukkojen elinedut käyvät yhteen proletariaatin etujen kanssa. Tässä on taloudellinen perusta proletariaatin liitolle työtätekevän talonpoikaiston kanssa niiden yhteisessä taistelussa kapitalistista järjestelmää vastaan.

XIII LUKU

YHTEISKUNNALLISEN PÄÄOMAN UUSINTAMINEN JA KANSANTULO

Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo. Yhteiskunnassa tiettyä ajanjaksona, esimerkiksi vuodessa, tuotettujen aineellisten hyödykkeiden koko paljous muodostaa *yhteiskunnallisen kokonaistuotteen*.

Kulutetun pysyvän pääoman arvoa vastaava osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta menee uusintamisprosessissa kuluttettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jäljelle jääneessä osassa olennoituu työväenluokan tuotantoprosessissa luoma uusi arvo. Se osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, jossa on olennoitunut luotu uusi arvo, on *kansallis-* (eli *kansan-*) *tulo*.

Kansantulo kapitalistisessa yhteiskunnassa on siis yhtä kuin yhteiskunnallisen kokonaistuotteen arvo miinus vuoden aikana kuluttettujen tuotannonvälineiden arvo eli toisin sanoen se on yhtä kuin vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summa. Luontoismuodoltaan kansantulo muodostuu tuotettujen henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden koko määrästä ja siitä osasta tuotettuja tuotannonvälineitä, joka menee tuotannon laajentamiseen.

Näin ollen kansantulo on toisaalta vuoden aikana luodun uuden *arvon* summa ja toisaalta erilaatuisten aineellisten hyödykkeiden paljous, osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta, jossa olennoituu luotu uusi arvo. Jos esimerkiksi jossain maassa on vuoden kuluessa valmistettu tavaroita 90 miljardin dollarin tai markan arvosta, joista 60 miljardia menee vuodessa kuluttettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen, niin vuoden aikana luotu kansantulo vastaa 30 miljardia.

Kapitalismin aikana on olemassa suuri joukko pieniä tavarantuottajia — talonpoikia ja käsityöläisiä, joiden työ luo myös

tietyn osan yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta. Sen tähden maan kansantuloon kuuluu myös uusi arvo, jonka talonpojat ja käsityöläiset ovat tuona ajanjaksona luoneet.

Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen ja siten myös kansantulon luovat *aineellisen tuotannon* aloilla työskentelevät työntekijät. Tähän kuuluvat kaikki aineellisia hyödykkeitä tuottavat alat: teollisuus, maatalous, rakennustoiminta, liikenne ja eräät toiset alat.

Tuottamattomilla aloilla, joihin kuuluvat valtiokoneisto, luotto, kauppa (lukuunottamatta niitä toimia, jotka ovat tuotantoprosessin jatkoa kiertokulun piirissä), kansanvalistus, taide ja kulttuuri ja lääkintälaitokset, kansantuloa ei luoda.

Kapitalistisissa maissa varsin merkittävä osa työkykyisestä väestöstä ei luo yhteiskunnallista tuotetta ja kansantuloa, eikä edes yleensä osallistu yhteiskunnalle hyödylliseen työhön. Tähän kuuluvat ennen kaikkea riistävät luokat ja niiden loismainen palvelusväki, hallintokoneisto, poliisilaitos, armeija ynnä muut porvarillisen valtion elimet, jotka suojelevat kapitalistista järjestelmää. Suuri määrä työvoimaa kulutetaan tuottamatta mitään hyötyä yhteiskunnalle. Niinpä valtava tuottamaton työn kulutus johtuu kilpailusta, keinottelusta, äärimmilleen paisutuksesta mainostuksesta jne.

Kapitalistisen tuotannon anarkia, tuhoiset jaksoittaiset talouspulat ja merkittävä tuotantolaitosten alikuormitus supistavat jyrkästi työvoiman käyttämistä. Työätekevien suurilla joukoilla ei kapitalismin aikana ole mahdollisuutta tehdä työtä.

Sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy, valtiokoneisto paisuu, porvaristoa palvelevien henkilöiden luku kasvaa, aineellisen tuotannon piirissä työskentelevän väestön osuus supistuu ja kiertokulun piirissä toimivien henkilöiden suhteellinen osuus lisääntyy. Työttömien armeija kasvaa ja maatalouden liika väestö lisääntyy. Kaikki tämä rajoittaa yhteiskunnallisen kokonaistuotteen ja kansantulon kasvua porvarillisessa yhteiskunnassa.

Amerikan Yhdysvalloissa kansantulon vuosittainen keskilisäys oli XIX vuosisadan viimeisten 30 vuoden aikana 4,7%, vuosina 1900—1938—1,9% ja toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina (vuosina 1945—1956)—2,1%.

Yhteiskunnallinen kokonaistuote pääomana. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano. Kapitalistinen uusintaminen käsittää sekä välittömän tuotantoprosessin että kiertokulkuprosessin.

Toteuttaakseen uusintamisensa pääomalla täytyy olla mahdollisuus suorittaa esteettömästi kehäkiertonsa, ts. siirtyä rahamuodosta tuotantomuotoon, tuotantomuodosta tavaramuotoon, tavaramuodosta rahamuotoon jne. Tämä ei koske ainoastaan jokaista erillistä pääomaa, vaan myös kaikkia yhteiskunnassa olevia pääomia. „Erillisten pääomien kiertokulut kietoutuvat

kuitenkin toisiinsa, edellyttävät toisiaan ja juuri tällä tavoin toisiinsa kietoutuen muodostavat yhteiskunnallisen kokonaispääoman liikkeen”¹.

Yhteiskunnallinen pääoma on kaikkien, keskinäisessä yhteydessä olevien ja keskinäisesti riippuvaisten yksilöllisten pääomien koostuma. Yksityisten kapitalististen yritysten välillä on monipuolisia yhteyksiä: toiset yritykset toimittavat toisille koneita, raaka-aineita ja muita tuotannonvälineitä ja toiset tuottavat toimentulovälineitä, joita työläiset ja kapitalistit ostavat. Jokainen yksilöllinen pääoma on itsenäinen suhteessa toisiin, mutta samaan aikaan kaikki yksilölliset pääomat ovat sidottuja toisiinsa ja riippuvaisia toisistaan. Tämä ristiriita käy ilmi yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamisessa ja kierto-kulussa. Yksityisten kapitalistien välillä olevat monipuoliset keskinäisten yhteyksien ja keskinäisen riippuvaisuuden suhteet ilmenevät kapitalismille olennaisen tuotannon anarkian vuoksi luonnonvoimaisesti.

Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamista ja kierto-kulkua tarkasteltaessa teemme yksinkertaisuuden vuoksi kaksi oletusta. Ensiksikin oletamme, että maan koko taloutta harjoitetaan kapitalistisella perustalla, toisin sanoen yhteiskunta on muodostunut ainoastaan kapitalisteista ja työläisistä. Toiseksi oletamme, että koko pysyvä pääoma kulutetaan vuoden kuluessa ja sen arvo siirtyy kokonaan vuosituotteeseen. Näin edellytetäessä yhteiskunnallinen kokonaistuote ei ole muuta kuin yhteiskunnallinen pääoma (ynnä lisäkasvu lisäarvon muodossa), joka tulee tuotantoprosessista tavaramuodossa.

Jotta tuotanto voisi jatkua, täytyy yhteiskunnallisen tuotteen käydä kiertokulkuprosessin läpi. Kiertokulkuprosessissa yhteiskunnallisen tuotteen jokainen osa vaihtaa ensin tavaramuotonsa rahamuodoksi ja sen jälkeen rahamuodon siksi tavaramuodoksi, joka tarvitaan tuotannon jatkamiseen. *Yhteiskunnallisen tuotteen realisointi* merkitsee tuota muotojen vaihtumista: tavaramuodon vaihtumista rahamuodoksi ja sen jälkeen rahamuodon vaihtumista uudeksi tavaramuodoksi.

Kuten edellä on sanottu, jakautuu koko yhteiskunnallinen tuote *arvonsa puolesta* kolmeen osaan: ensimmäinen korvaa pysyvän pääoman, toinen korvaa vaihtelevan pääoman ja kolmas on lisäarvoa. Yhteiskunnallisen tuotteen arvo on siis yhtä kuin $c + v + m$. Näillä yhteiskunnallisen tuotteen eri osilla on erilainen osuus uusintamisen kuluissa. Pysyvä pääoma on tarkoitettu toimimaan edelleenkin tuotantoprosessissa. Vaihteleva pääoma muuttuu työpalkaksi, jonka työläiset käyttävät tarpeitensa tyydyttämiseen, ts. työvoimansa uusintamiseen. Yksinkertaisessa uusintamisessa kapitalistit kuluttavat lisäarvon kokonaan, mutta laajennetussa sen osittain kuluttavat kapitalistit,

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1955, s. 352 (suom. 1950, s. 303).

osittain se käytetään lisätuotannonvälineiden ostoon ja lisätyövoiman palkkaamiseen.

Luontoismuodossaan koko yhteiskunnallinen tuote koostuu tuotannonvälineistä ja kulutustarvikkeista. Sen mukaan koko yhteiskunnallinen tuotanto jakautuu kahteen suureen lohkoon: ensimmäinen lohko (I) — tuotannonvälineiden tuotanto ja toinen (II) — kulutustarvikkeiden tuotanto. Kulutustarvikkeet puolestaan jakautuvat työväenluokan, työtätekevien joukkojen tarpeiden tyydyttämiseen meneviin välttämättömiin toimeentulovälineisiin sekä ylellisyystarvikkeisiin, joita käyttävät riistäjäluokat ja niiden palvelusväki.

Yhteiskunnallisen tuotteen jakautuminen luontoismuodossa määrää puolestaan ennakolta sen eri osien erilaisen tehtävän uusintamisen kulussa. Niinpä esimerkiksi kutomakoneet on tarkoitettu palvelemaan kankaiden tuotantoa eikä niitä voida käyttää mihinkään muihin tarkoituksiin; toisaalta valmiiden vaatteiden täytyy joutua henkilökohtaiseen kulutukseen.

Eritellessämme yksilöllisen pääoman kehäkiertoa ja kiertoa jätimme syrjään kysymyksen, missä ja miten myydään tuote, mistä työläiset ostavat kulutustarvikkeet ja kapitalistit tuotannonvälineet, sellaisena kysymyksenä, joka ei ole yhteydessä tähän erittelyyn. Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintamista ja kiertokulkua tarkasteltaessa yhteiskunnassa tuotettujen tavaroiden luontoismuoto saa olennaisen merkityksen: tuotantoprosessin keskeytymätöntä uusimista varten on välttämätöntä, että saatavissa on sekä vastaavat tuotannonvälineet että kulutustarvikkeet ja että niitä olisi tuotettu tarvittavissa määräsuhteissa (proportioissa).

Herää kysymys, millä tavoin yhteiskunnallisen tuotteen realisointi tapahtuu kapitalistisen tuotannon anarkian oloissa? Lenin on sanonut, että „siinähan se realisointikysymys juuri onkin, että analysoidaan yhteiskunnallisen tuotteen kaikkien osien *korvautuminen* arvon ja aineellisen muodon mukaan”¹. Kysymys on siis siitä, miten yhteiskunnallisen tuotteen jokaiselle osalle löydetään arvona (pysyvä pääoma, vaihteleva pääoma ja lisäarvo) ja luontoismuodossa (tuotannonvälineet ja kulutustarvikkeet) sitä markkinoilla vastaava tuotteen toinen osa.

Laajennettua uusintamista tarkasteltaessa tähän liittyy vielä kysymys, miten lisäarvon muuttuminen pääomaksi tapahtuu, ts. mistä otetaan lisä-tuotannonvälineet ja kulutustarvikkeet tuotannon laajentamisessa välttämättömille lisätyöläisille.

Realisoinnin ehdot kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa. Tarkastakaamme ensin yhteiskunnallisen tuotteen realisoinnille välttämättömiä ehtoja kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa, jolloin koko lisäarvo menee kapitalistien henkilö-

¹ V. I. Lenin, Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi, Teokset, 2. osa, s. 144 (suom. s. 143).

kohtaiseen kulutukseen. Nämä ehdot voidaan havainnollistaa seuraavalla esimerkillä.

Olkoon ensimmäisessä lohossa, ts. tuotannonvälineiden tuotannossa, pysyvän pääoman arvo, esimerkiksi miljoonissa punnissa ilmaistuna, 4 000, vaihtelevan pääoman 1 000 ja lisäarvon 1 000. Olkoon toisessa lohossa, ts. kulutustarvikkeiden tuotannossa, pysyvän pääoman arvo 2 000, vaihtelevan pääoman 500 ja lisäarvo 500. Tällä edellytyksellä vuotuinen yhteiskunnallinen tuote tulee koostumaan seuraavista osista:

Lohkot	Yhteiskunnallisen tuotteen arvo-osat	<i>c</i>	<i>v</i>	<i>m</i>	Summa
I		4000	1000	1000	6000
II		2000	500	500	3000

Ensimmäisessä lohossa tuotetun ja koneiden, raaka-aineden, materiaalien jne. muodossa olevan kokonaistuotteen arvo on siis 6 000. Jotta tuotantoprosessi voisi uusiintua on osa tästä tuotteesta, 4 000, myytävä siis ensimmäisen lohkon tuotantolaitoksille tämän lohkon pysyvän pääoman uusimiseksi. Ensimmäisen lohkon tuotteen muu osa edustaa uusittua vaihtelevan pääoman arvoa (1 000) ja uusittua lisäarvoa (1 000) ja on tuotannonvälineiden muodossa. Se myydään toisen lohkon tuotantolaitoksille vaihtamalla kulutustarvikkeisiin, jotka joutuvat ensimmäisen lohkon työläisten ja kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen. Toisen lohkon kapitalistit puolestaan tarvitsevat tuotannonvälineitä 2 000 arvosta pysyvän pääomansa uusimiseksi.

Toisessa lohossa tuotetun ja kulutustarvikkeiden muodossa (viljaa, lihaa, pukimia, jalkineita jne. sekä ylellisyysesineitä) olevan kokonaistuotteen arvo on 3 000. Osa toisessa lohossa tuotetuista kulutustarvikkeista, arvoltaan 2 000, vaihdetaan ensimmäisen lohkon työpalkkaan ja lisäarvoon; näin tapahtuu toisen lohkon pysyvän pääoman korvaaminen. Muu osa toisen lohkon tuotteesta, joka edustaa uusittua vaihtelevan pääoman arvoa (500) ja uusittua lisäarvoa (500), realisoituu toisen lohkon sisällä ja joutuu tuon lohkon työläisten ja kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen.

Yksinkertaisessa uusintamisessa kahden lohkon väliseen vaihtoon siis joutuvat: 1) ensimmäisen lohkon vaihteleva pääoma ja lisäarvo, jotka on vaihdettava toisessa lohossa tuotettuihin kulutustarvikkeisiin, ja 2) toisen lohkon pysyvä pääoma, joka on vaihdettava ensimmäisessä lohossa tuotettuihin tuotannonvälineisiin. Kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa

realisoinnin ehtona on seuraava vastaavaisuus: ensimmäisen lohkon vaihteleva pääoma ynnä lisäarvo täytyy olla yhtä suuri kuin toisen lohkon pysyvä pääoma: $I (v + m) = II c$. Toisin sanoen tämä ehto voidaan esittää näin: molemmissa lohkoissa vuoden aikana tuotetun uuden arvon koko summan täytyy olla yhtä suuri kuin toisen lohkon kokonaistuotteen arvo: $I (v + m) + II (v + m) = II (c + v + m)$.

Tämä yksinkertaisen uusintamisen ehto voidaan ilmaista vielä seuraavasti. Ensimmäisessä lohkoissa — tuotannonvälineitä valmistavissa tuotantolaitoksissa — vuoden aikana tuotettujen tavaroitten koko määrän on arvoltaan oltava yhtä suuri kuin niiden tuotannonvälineiden määrä, jotka vuoden aikana kulutetaan molempien lohkojen tuotantolaitoksissa, ts. $I c + I v + I m = I c + II c$. Toisessa lohkoissa — kulutustarvikkeita valmistavissa tuotantolaitoksissa — vuoden aikana tuotettujen tavaroitten koko määrän on arvoltaan oltava yhtä suuri kuin molempien lohkojen työläisten ja kapitalistien tulojen summa, ts. $II c + II v + II m = I v + II v + I m + II m$.

Realisoinnin ehdot kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa. Kapitalistinen laajennettu uusintaminen edellyttää pääomien kasautumista. Molempien lohkojen pääoma muodostuu kahdesta osasta — pysyvistä ja vaihtelevasta pääomasta. Siksi lisäarvon kasattu osakin jakautuu kahteen osaan: toinen osa menee lisätuotannonvälineiden ostoon ja toinen lisätyövoiman palkkaamiseen. Tästä seuraa, että ensimmäisen lohkon vuosituotteen täytyy sisältää jokin ylijäämä sen tuotannonvälinepaljouden lisäksi, joka tarvitaan yksinkertaista uusintamista varten. Toisin sanoen, ensimmäisen lohkon vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan täytyy olla *suurempi* kuin toisen lohkon pysyvä pääoma: $I (v + m)$ täytyy olla suurempi kuin $II c$. Tällainen on realisoinnin perusehto kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa.

Tarkastelkaamme realisoinnin ehtoja kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa.

Olkoon pysyvän pääoman arvo ensimmäisessä lohkoissa 4 000, vaihtelevan pääoman arvo 1 000 ja lisäarvo 1 000; olkoon pysyvän pääoman arvo toisessa lohkoissa 1 500; vaihtelevan pääoman 750 ja lisäarvo 750. Näin olettaen yhteiskunnallinen vuosituote koostuu seuraavista osista:

Lohkot	Yhteiskunnallisen tuotteen arvo-osat			Summa
	<i>c</i>	<i>v</i>	<i>m</i>	
I	4000	1000	1000	6000
II	1500	750	750	3000

Olettakaamme, että ensimmäisessä lohossa 1 000:n suuruisesta lisäarvosta kasataan 500. Pääoman elimellistä kokoonpanoa vastaavasti ensimmäisessä lohossa (4:1) lisäarvon kasattu osa jakautuu seuraavasti: 400 menee pysyvän pääoman lisäämiseen ja 100 vaihtelevan pääoman lisäämiseen. Pysyvän pääoman lisä (400) on ensimmäisen lohkon omassa tuotteessa tuotannonvälineiden muodossa; vaihtelevan pääoman lisä (100) on sen sijaan saatava vaihtamalla toiselta lohkolta, jonka siis täytyy myöskin kasata. Toisen lohkon kapitalistit vaihtavat osan lisäarvostaan, 100, tuotannonvälineisiin ja käyttävät nämä tuotannonvälineet lisäykseksi pysyvään pääomaan. Toisen lohkon pääoman elimellistä kokoonpanoa vastaavasti (2:1) on vaihtelevan pääoman tässä lohossa tällöin lisäännytävä 50:llä. Toisessa lohossa pitää siis 750:n suuruisesta lisäarvosta kasata 150.

Samoin kuin yksinkertaisessa uusintamisessa on toisen lohkon vaihdettava ensimmäisen lohkon kanssa pysyvä pääomansa, joka on 1 500, mutta ensimmäisen lohkon on vaihdettava toisen lohkon kanssa vaihteleva pääomansa, joka on 1 000, ja kapitalistien kulutettavaksi joutuva osa lisäarvosta, joka on 500.

Ensimmäisen lohkon on siis vaihdettava:	
se osa tuotteesta, jossa uusiintuu vaihtelevan pääoman arvo	1 000
se osa kasatusta lisäarvosta, joka liitetään vaihtelevaan pääomaan	100
se osa lisäarvosta, jonka kapitalistit kuluttavat	500
	<hr/>
	<i>Yhteensä</i> 1 600

Toisen lohkon on vaihdettava:	
pysyvä pääoma	1 500
se osa kasatusta lisäarvosta, joka liitetään pysyvään pääomaan	100
	<hr/>
	<i>Yhteensä</i> 1 600

Vaihto molempien lohkojen välillä voi tapahtua ainoastaan silloin, kun nämä suureet ovat yhtä suuret. Näin muodoin realisoinnin ehtona kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa on seuraava yhdensuuruisuus: vaihtelevan pääoman arvon ynnä kapitalistien henkilökohtaiseen kulutukseen tarkoitettun lisäarvonosan ynnä vaihtelevaan pääomaan liitettävän lisäarvon kasautuvan osan ensimmäisessä lohossa pitää olla yhtä suuren kuin pysyvän pääoman arvon ynnä pysyvään pääomaan liitettävän lisäarvon kasautuvan osan toisessa lohossa.

Laajennetussa uusintamisessa ensimmäisen lohkon vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan täytyy kasvaa nopeammin kuin toisen lohkon pysyvän pääoman, mutta ensimmäisen lohkon pysyvän pääoman kasvun on vielä enemmän mentävä edelle toisen lohkon pysyvän pääoman kasvusta.

Olkoon kysymyksessä mikä yhteiskuntajärjestelmä tahansa, ilmenee tuotantovoimien kehitys siinä, että tuotannonvälineiden tuotantoon menevä yhteiskunnallisen työn osuus suurenee nopeammin kulutustarvikkeiden tuotantoon menevään osaan verraten. Lenin nimitti tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaista kasvua kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna laajennetun uusintamisen taloudelliseksi laiksi. Kapitalismi luo edellisiin tuotantotapoihin verraten verrattomasti paljoa korkeamman tekniikan. Tekniikan edistys ilmenee siinä, että kone työ syrjäyttää yhä enemmän käsityön; se johtaa tuotannonvälineiden: koneiden, metallin, kivihiilen yms. tuotannon nopeampaan kasvuun. Kapitalismin aikana tuotannonvälineiden tuotannon nopeampi kasvu kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna ilmenee pysyvän pääoman nopeampana kasvuna vaihtelevaan pääomaan verrattuna, toisin sanoen pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisena.

Tarkastellessaan realisoinnin ehtoja kapitalistisessa yksinkertaisessa ja laajennetussa uusintamisessa Marx jätti analysoinnin yksinkertaistamisen vuoksi syrjään pääoman elimellisen kokoonpanon kasvun. Ne uusintamiskaavat, jotka Marx on esittänyt „Pääomassa”, edellyttävät pääoman elimellisen kokoonpanon pysyvän muuttumattomana. Lenin kehitti edelleen Marxin uusintamisteoriaa ja laati laajennetun uusintamisen kaavan, jossa on otettu huomioon pääoman elimellisen kokoonpanon kasvu. Tämä kaava osoittaa, että „kaikkein nopeimmin kasvaa tuotannonvälineiden tuotanto tuotannonvälineitä varten, sen jälkeen tuotannonvälineiden tuotanto kulutusvälineitä varten ja kaikkein hitaimmin kulutusvälineiden tuotanto”¹.

Leninin kaava kuvaa havainnollisesti tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun lain vaikutusta kapitalistisen laajennetun uusintamisen kulussa. Tämä vaikutus ilmenee tuotannonalojen välillä vakiintuneiden määräsuhteiden valtoimena rikkoutumisena, eri alojen epätasaisena kehityksenä ja kansanjoukkojen kulutuksen räikeänä jälkeenjäämisenä tuotannon kasvusta sen vuoksi, että pääoman elimellisen kokoonpanon kohoaminen johtaa väistämättä työttömyyden kasvuun ja työväenluokan riiston voimistumiseen.

Markkinaongelma. Kapitalistisen uusintamisen ristiriidat. Kapitalistisissa tuotantolaitoksissa tuotetut tavarat on realisoitava, toisin sanoen niille on löydettävä markkinat. Lenin on sanonut, ettei markkina-käsitettä voida mitenkään erottaa yhteiskunnallisen työnjaon käsitteestä, tästä kaikenlaisen tavarantuotannon ja siis myös kapitalistisen tuotannon yleisestä perustasta. Markkinat syntyvät ja laajenevat yhdessä tavarantuotannon synnyin ja kasvun kanssa, mutta erikoisesti kapitalismin kehittyessä; kapita-

¹ V. I. Lenin, Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta, Teokset, I osa, s. 71 (suom. s. 73)

lismi syventää yhteiskunnallista työnjakoa ja jakaa välittömät tuottajat kapitalisteihin ja työläisiin. Yhteiskunnallisen työnjaon seurauksena kasvaa tuotannon erikoisalojen luku ja lisääntyy työn specialisointi yhteiskunnassa. Markkinain laajuus on sidottu erottamattomasti yhteiskunnallisen työn specialisoinnin asteeseen.

Toisten alojen kehitys laajentaa markkinoita toisten alojen tuottamille tavaroille, ennen kaikkea raaka-aineille, koneille ja muille tuotannonvälineille, mikä johtuu sen lain vaikutuksesta, jonka mukaan tuotannonvälineiden tuotannon kasvu tapahtuu ensisijaisesti kulutustarvikkeiden tuotantoon verraten. Samalla tekniikan edistys kapitalismin aikana johtaa työn yhteiskunnallistumiseen, mikä välttämättä vaatii tuotantoprosessin eri toimistusten specialisointia, niiden muuttumista erillisistä, yksityisistä ja jokaisessa pienessä erillisessä tuotantolaitoksessa toistuvista yhteiskunnallistetuiksi toimituksiksi, jotka on keskitetty suuriin yrityksiin.

Edelleen, kuten jo oli osoitettu, pienten tavarantuottajien luokkakautuminen, työläisten lukumäärän kasvu ja kapitalistien voittojen lisääntyminen johtaa kulutustarvikkeiden menekin kohoamiseen ja myötävaikuttaa markkinain kasvuun. Palkkatyöläiseksi muututtuaan pientavarantuottaja saa elatuksensa työvoimaansa myymällä; hänen on nyt ostettava tarvitsemansa kulutustarvikkeet. Toisaalta tuotannonvälineet keskittyvät pienen vähemmistön käsiin, muuttuvat pääomaksi ja tuotettu tuote joutuu markkinoille. Maan sisäisten markkinain kehitysaste on siis sama kuin kapitalismin kehitysaste.

Kuten edellä esitetystä käy ilmi, yhteiskunnallisen tuotteen realisoimiseksi ovat tarpeen tietyt määräsuhteet (proportiot) sen eri osien välillä ja niin ollen tuotannon alojen välillä. Kapitalismin aikana, jolloin tuotantoa harjoittavat erillään olevat yksityisomistajat, joita johtaa voitontavoittelu ja jotka eivät tiedä, miten paljon yhteiskunta tarvitsee heidän tuottamiaan tavaroita, nämä suhteet eivät voi olla alati rikkoutumatta.

Tuotannon laajentaminen tapahtuu epätasaisesti, minkä vuoksi vanhat määräsuhteet alojen välillä alituisesti rikkoutuvat ja uudet määräsuhteet syntyvät valtoimesti, siten, että pääomat siirtyvät aloilta toisille. Määräsuhtaisuus eri alojen välillä on sen vuoksi sattuma ja määräsuhtaisuuden alinomaiset rikkoutumiset ovat kapitalistisen uusintamisen yleinen sääntö.

Tutkiessaan kapitalistisen yksinkertaisen ja laajennetun uusintamisen normaalin kulun ehtoja Marx selittää, että ne „muuttuvat yhtä moneksi (uusintamisen) epänormaalin kulun edellytykseksi, pulan mahdollisuudeksi, koska tasapaino on — tämän tuotannon valtoimessa kulussa — pelkkä sattuma”¹. Kapitalismin aikana tasapaino tuotannon ja kulutuksen (tarjonnan ja kysynnän) välillä toteutuu ainoastaan tämän tasapainon

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1955, s. 496 (suom. 1960, s. 427).

lukemattomien rikkoutumisten keskellä. Ja mitä suurempi on tällöin tuotanto ja mitä laajempi kuluttajain piiri, jolle se on tarkoitettu, sitä voimakkaampia ovat uusintamisen kulun häiriöt. Kapitalistisen tuotannon anarkian oloissa yhteiskunnallisen tuotteen realisointi tapahtuu ainoastaan vastusten ja alituisten heilahtelujen keskellä, jotka tulevat yhä voimakkaammiksi kapitalismin kehittyessä.

Tässä on erikoinen merkitys sillä seikalla, että kapitalistisen tuotannon laajeneminen ja niin ollen kotimarkkinain muodostuminen ei tapahdu niin paljon kulutustarvikkeiden kuin tuotannonvälineiden alalla. Kapitalistisen uusintamisen luonne määräytyy siitä, että tuotannon tarkoituksena on kapitalismin valitessa voittojen puristaminen yhä laajenevissa mittasuhteissa, ja keinona tämän tarkoituksena saavuttamiseksi on tuotannon laajentaminen. Tässä mielessä Marx kirjoitti kapitalismille luonteenomaisesta „tuotannosta tuotannon vuoksi”, „kasaamisesta kasaamisen vuoksi”.

Tuotannonvälineiden tuotanto ei kuitenkaan voi kehittyä täysin riippumattomasti kulutustarvikkeiden tuotannosta ja ilman mitään yhteyttä siihen, sillä näitä tuotannonvälineitä käyttävät tuotantolaitokset heittävät markkinoille yhä kasvavia tavaramääriä, jotka palvelevat kulutusta. Tuotannollinen kulutus (tuotannonvälineiden kulutus) on siis aina viime kädessä sidottu henkilökohtaiseen kulutukseen, on aina riippuvainen siitä. Mutta väestön perusjoukkojen henkilökohtaisen kulutuksen määrä on kapitalistisessa yhteiskunnassa rajoitettu työtätekevien maksukykyisen kysynnän ahtaisiin puitteisiin seurauksena työväenluokan ja talonpoikaiston kurjistumisen taloudellisen lain vaikutuksesta. Sen vuoksi sisämarkkinain laajeneminen kapitalismin aikana kietoutuu yhteen väestön valtaenemmistön rajoitetun kulutuksen kanssa.

Tavaroita tuotetaan viime kädessä ihmisten tarpeiden tyydyttämiseksi eikä tuotantoa varten. Sen tähden kapitalistisessa-kaan yhteiskunnassa ei voi olla lisääntymättä se osa yhteiskunnallisesta tuotannosta, joka tuottaa kulutustarvikkeita. Kapitalismin kehitys johtaa koko väestön, ja siinä luvussa myöskin proletariaatin, kulutustason kohoamiseen. Tarpeiden kasvu johdetaan tuotannon ja vaihdon kehityksestä, proletariinien lukumäärän lisääntymisestä ja työväenluokan kasvavasta yhteenliittyneisyydestä ja järjestyneisyydestä, mikä tekee sille mahdolliseksi käydä menestyksellistä taistelua kapitalististen yrittäjien riistopyrkimäksiä vastaan. Mutta samalla kapitalistit voiton tavoittelussaan eivät ainoastaan jätä tyydyttämättä työtätekevien kasvavia tarpeita, vaan vieläpä pyrkivät kaikkiin keinoin alentamaan heidän elintasoaan, rajoittamaan työväenluokan kulutusta. Kapitalismille on ominaista syvä antagonistinen ristiriita tuotannon ja kulutuksen välillä.

Kapitalismille ominainen ristiriita tuotannon ja kulutuksen

välillä on siinä, että kansallisriikkaus kasvaa kansan köyhyyden kasvamisen rinnalla, yhteiskunnan tuotantovoimat kasvavat kansan kulutuksen kasvamatta vastaavasti. Tämä ristiriita on eräs kapitalismin perusristiriidan — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja anastuksen yksityiskapitalistisen muodon välisen ristiriidan — ilmenemismuodoista. Tuotannonvälineiden tuotannon kehitys ainoastaan loitontaa tätä ristiriitaa, mutta ei hävitä sitä. Se voidaan poistaa vain poistamalla itse kapitalistinen tuotantotapa.

Eräänä tärkeänä tekijänä, joka aiheuttaa tarvittavien määräsuhteiden väistämättömän rikkoutumisen kapitalistisen uusintamisen kuluksa, on kapitalismin ominainen vastakohtaisuus kaupungin ja maaseudun, teollisuuden ja maatalouden välillä. Tämä ilmiö on ominaista kaikille kapitalistisille maille. Se on eräs kaikkein syvimmistä kansantalouden eri alojen välisen määräsuhtaisuuden rikkoutumisen syistä.

Kapitalistisen realisoinnin syviä ristiriitoja hämääviä porvariston apureita paljastaessaan Lenin korosti, että „*vaikkapa* yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto kävisi ihanteellisen sileästi ja tasasuhtaisesti, niin sittenkin on olemassa ristiriita tuotannon kasvun ja kulutuksen rajoitettujen puitteiden välillä. *Sitä paitsi* todellisuudessa realisoimisprosessi ei kuitenkaan suju ihanteellisen tasasuhtaisesti, vaan „vaikeuksien”, „heilautelujen” ja „kriisien” ym. keskellä”¹.

Kun kapitalistisen tuotannon kehitys saavuttaa korkean tason, eivät kotimaanmarkkinat enää voi sitä tyydyttää. Sisäisten markkinain (tavaroiden myynnin kyseisen maan sisällä) ohella saavat yhä suuremman merkityksen ulkomaanmarkkinat (tavaroiden myynti ulkomaille). Kapitalismin aikaansaama työn yhteiskunnallistaminen ilmenee ennen kaikkea entisten pienten talousyksikköjen pirstoutuneisuuden häviämisenä ja pienten, paikallisten markkinain yhdistymisenä valtaviksi kansallisiksi ja myöhemmin myös maailmanmarkkinoiksi.

Koko yhteiskunnallisen pääoman uusintamis- ja kiertokulku-prosessia tarkasteltaessa ulkomaanmarkkinain osuus jätetään sivuun, koska ulkomaankaupan mukaanottaminen siirtää vain kysymyksen yhdestä maasta moniin maihin, mutta se ei muuta realisointiprosessin olemusta vähääkään. Tämä ei kuitenkaan merkitse, etteikö ulkomaanmarkkinoilla olisi olennaista merkitystä kapitalistisille maille.

Voitontavoittelussaan ja kilpailun vaikutuksesta kapitalistit laajentavat tuotantoa kaikin keinoin ja etsivät mahdollisimman edullisia markkinoita tuotettujen tavaroiden joukkomenekille, ja ulkomaiset markkinat ovat tavallisesti erittäin edullisia. Taistelu ulkomaanmarkkinoista, niiden valtaamisesta, jaosta ja

¹ V. I. Lenin, Vieläkin realisointiteoriakysymyksestä, Teokset, 4. osa, s. 71 (suom. s. 73).

uudestijaosta esittää valtavaa osaa ristiriitojen kärjistymisessä kapitalististen valtioiden kesken, aiheuttaa niiden välillä mitäärkevimpiä antagonismeja ja synnyttää lukemattomia selkauksia.

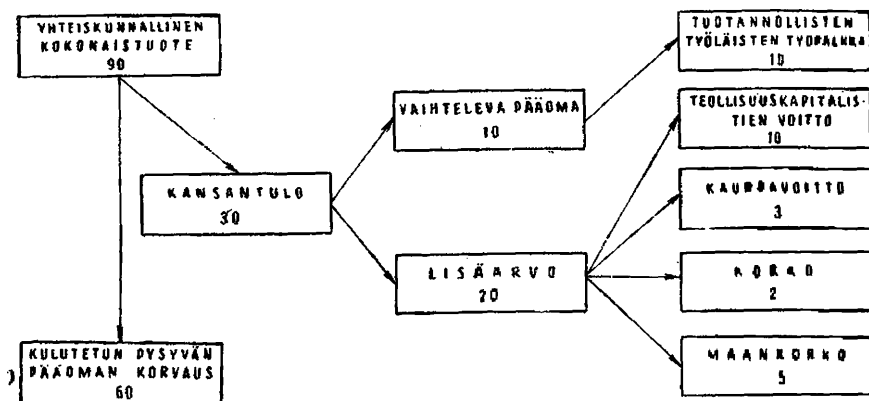
Nämä kapitalistisen realisoinnin ristiriidat ja vaikeudet liittyvät erottamattomasti porvarilliselle järjestelmälle ominaiseen kansantulon jakosysteemiin.

Kansantulon jako ja uudestijako. Kansantulon jako kapitalismin vallitessa määräytyy sen perusteella, että tuotannonvälineiden omistus on keskittynyt proletariaattia ja talonpoikaistoa riistävien kapitalistien ja tilanherrojen käsiin. Sen johdosta kansantulon jako ei tapahdu työtätekevien etujen, vaan riistävien luokkien etujen mukaisesti.

Kapitalismin vallitessa työläisten työn luoma kansantulo joutuu ennen kaikkea teollisuuskapitalistien (mukaanluettuina kapitalistiset yrittäjät maataloudessa) haltuun. Myydessään tuotetut tavarat teollisuuskapitalistit saavat niiden koko arvosumman, sen mukana vaihtelevan pääoman ja lisäarvon summan. Vaihteleva pääoma muuttuu *työpalkaksi*, jonka teollisuuskapitalistit maksavat tuotannossa toimiville työläisille. Lisäarvo jää teollisuuskapitalistien käsiin voiton muodossa; siitä muodostuvat kaikkien riistävien luokkien ja ryhmien tulot. Sen seurauksena, että tämä voitto jakautuu porvariston eri ryhmien kesken, teollisuuskapitalistit saavat *teollisuusvoiton*, kauppakapitalistit *kauppavoiton* ja lainapääoman omistajat *koron*. Maata vuokraavat teollisuuskapitalistit antavat osan voitostaan (ylijäämän keskimääräisen voiton yli) suurmaanomistajien luokalle *maankoron* muodossa.

Tämä kansantulon jako kapitalistisen yhteiskunnan eri luokkien ja porvariston eri ryhmien kesken voidaan esittää kaavallisesti miljardeissa dollareissa tai markkoissa seuraavasti:

KANSANTULON JAON KAAVA KAPITALISMIN VALLITESSA

Jakoon joutuu myös se osa kansantulosta, jonka talonpoikien ja käsityöläisten työ on luonut kyseessä olevana ajanjaksona: yhden osan siitä saavat talonpojat ja käsityöläiset itse, toisen osan saavat kapitalistit (suurtalolliset, ylösostajat, kauppiaat, pankkiirit jne.) ja kolmannen maanomistajat.

Työätekevien tulot perustuvat heidän henkilökohtaiseen työhönsä ja ovat *työtuloja*. Riistävien luokkien tulojen lähteenä on työläisten, samoin kuin talonpoikien ja käsityöläisten työ. Kapitalistien ja tilanherrojen tulot perustuvat vieraan työn riistoon ja ovat *työttä ansaittuja tuloja*.

Sen jälkeen, kun tulot ovat jakautuneet kapitalistisen yhteiskunnan perusluokkien — proletariaatin, kapitalistien ja suurmaanomistajien kesken, tapahtuu tulojen uudestijako. Tämän uudestijaon seurauksena tapahtuu riistävien luokkien työttä ansaittujen tulojen lisääntyminen. Osa väestön, ensi kädessä työätekevien luokkien, tuloista jaetaan uudelleen valtion budjetin kautta ja käytetään riistävien luokkien eduksi. Niinpä osa työläisten ja talonpoikien tuloista, jotka joutuvat verojen muodossa valtion budjettiin, muuttuvat myöhemmin kapitalistien lisätuloiksi ja virkamiesten tuloiksi.

Edelleen osa kansantulosta siirretään niin sanottujen palvelusten maksuna tuottamattomille aloille (esimerkiksi lääkärinavun, teatterin, sosiaalipalvelulaitosten yms. käyttämisestä). Kuten on jo sanottu, näillä aloilla ei synny yhteiskunnallista tuotetta eikä siis kansantuloakaan; mutta noilla aloilla toimivia palkkatyöntekijöitä riistävät kapitalistit saavat osan aineellisen tuotannon aloilla luodusta kansantulosta.

Tuottamattomien alojen laitosten kapitalistiset omistajat maksavat tästä tulosta työpalkan palkatuille työntekijöille, peittävät asianvaatimat aineelliset kulut (rakennuksiin, laitteisiin, lämmitykseen jne.) ja saavat voiton.

Palvelusten maksun on siis korvattava noiden laitosten kustannukset ja taattava keskimääräinen voitto, sillä muuten eivät kapitalistit tule käyttämään pääomiaan noilla aloilla. Korkeata voittoa tavoitellessaan kapitalistit pyrkivät kohottamaan maksuja palveluksista, mikä johtaa työläisten reaaliipalkan ja talonpoikien reaalityulojen alenemiseen.

Suuren osan kapitalististen maiden kansantulosta muodostavat riistävien luokkien tulot. Tällöin kapitalismin kehittyessä työätekevien osuus kansantulosta alenee, mutta riistävien luokkien osuus kasvaa.

Porvarilliset taloustieteilijät vääristelevät kansantulon jaon todellista kuvaa kapitalistisessa yhteiskunnassa. He yrittävät todistaa, että muka tapahtuu eri luokkien „tulojen tasoittumisen” prosessi ja että mitä korkeampi on kapitalistien voittojen taso, sitä parempi on työläisten asema. Mutta tosiasiat puhuvat aivan toista. Niinpä kapitalistisissa maissa työätekevien osalle, jotka muodostavat valtaosan väestöstä, lankeaa vähemmän kuin

puolet kansantulosta, mutta kapitalistien luokka anastaa enemmän kuin puolet kansantulosta.

Kansantulo käytetään viime kädessä kulutukseen ja kasamiseen. Porvarillisissa maissa kansantulon käyttö määräytyy kapitalismin taloudellisten lakien mukaisesti ja heijastaa riistävien luokkien, yhä lisääntyvää loismaisuutta.

Työväkevien, yhteiskunnan tärkeimmän tuotantovoiman henkilökohtaiseen kulutukseen menevä kansantulon osuus on rajoitettu varsin ahtaisiin puitteisiin. Työläisten ja työväkevien talonpoikien huomattavien kerrostien ja heidän perheittensä täytyy kieltäytyä kaikkein välttämättömmistäkin, asua hökkeleissä ja jättää lapset ilman koulutusta.

Suuri osa kansantulosta menee kapitalistien ja maanomistajien tuottamattomaan kulutukseen. Kapitalistit ja maanomistajat käyttävät suuria summia ylellisyyesineiden ostoon sekä suurlukuisen palvelusväen ylläpitoon.

Tuotannon laajentamiseen menevä kansantulon osuus on kapitalismin vallitessa varsin pieni yhteiskunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin verraten.

Kasautumisen suhteellisen vähäisen laajuuden syynä kapitalismin aikana on se, että merkittävä osa kansantulosta, kuten on jo sanottu, menee kapitalistien loismaiseen kulutukseen ja tuottamattomiin menoihin. Niinpä kauppa- ja luottokoneiston ylläpitoon, ylimääräisten varastojen säilyttämiseen, mainoskuluihin, pörssikeinotteluun jne. menevät puhtaat kiertokulukustannukset kohoavat valtaviin summiin. Amerikan Yhdysvalloissa ensimmäisen ja toisen maailmansodan välisenä aikana puhtaat kiertokulukustannukset nielivät 17—19% kansantulosta.

Kapitalismin vallitessa yhä kasvava osa kansantulosta menee sotilaallisiin menoihin, kilpavarusteluun ja valtiokoneiston ylläpitoon.

Kapitalistisen yhteiskunnan pintailmiöissä tulot ja niiden lähteet esiintyvät vääristellyssä, *fetisistisessä* muodossa. Syntyy harhakuva, että pääoma sinänsä muka synnyttää voiton, maa maankoron ja että työläiset luovat ainoastaan työpalkkaansa vastaavan arvon.

Nämä fetisistiset käsitykset ovat porvarillisten kansantuloteorioiden perustana. Tämän tapaisten teoriain avulla porvarilliset taloustieteilijät yrittävät sotkea porvariston eduksi kysymyksen kansantulosta. He pyrkivät todistamaan, että työläisten ja talonpoikien ohella kansantuloa luovat kapitalistit ja maanomistajat samoin kuin sellaiset henkilöt kuin virkamiehet, poliisit, pörssimiehet, papisto jne.

Edelleen, porvarilliset taloustieteilijät kuvailevat kansantulon jaon väärässä valossa. He pienentelevät kapitalistien ja maanomistajien saaman tulon osuutta. Niinpä esimerkiksi riistävien luokkien tulot määrittellään veronmaksajien omien, suuresti pienennettyjen ilmoitusten perusteella; ei oteta huomioon kapitalistien valtavia palkkoja, joita monet heistä saavat osakeyhtiöiden johtajina; ei oteta huomioon maalaisporvariston tuloja jne. Samaan aikaan työväkevien tuloja liioitellaan keinotekoisesti siten, että työläisten joukkoon lasketaan korkeapalkkaiset suuret virkamiehet, tuotantolaitosten, pankkien, kauppalaistosten jne. johtajat.

Vihdoin porvarilliset taloustieteilijät vääristelevät kansantulon jaon todellista kuvaa siten, että he eivät erota menoja riistävien luokkien kulutukseen ja puhtaisiin kiertokulkukustannuksiin, pienentelevät sotilasmenojen osuutta ja kaikin tavoin verhoavat kansantulon valtavan osan tuottamatonta tuhlausta.

Valtion budjetin osuus kansantulon uudestijaossa. Porvarillisella valtiolla on tehtäviensä suorittamiseksi laajalle haarautunut koneisto: armeija, poliisi, rankaisu- ja oikeuselimet, tiedustelulaitos sekä erilaisia elimiä hallinnollista johtamista ja joukkojen ideologista muokkaamista varten. Tätä koneistoa ylläpidetään valtion budjetilla. Varat valtion budjettiin saadaan pääasiassa veroilta ja lainoilla.

Valtion budjetti on keino kansantulon tietyn osan uudestijakamiseksi riistävien luokkien eduksi. Se laaditaan valtion vuosittaisen tulo- ja menoarvion muodossa. Marx on kirjoittanut, että kapitalistisen valtion budjetti „on luokkabudjetti, porvariston budjetti”¹. Todistuksena kansantulon sen osan kasvusta, joka jaetaan uudelleen valtion budjetin välityksellä, ovat seuraavat numerotiedot. USA:ssa tämä osa oli v. 1913 6,5%, v. 1938 — 19,3 ja v. 1956 — 35,4%; Englannissa vastaavasti 15,6%, 28,6 ja 43,3%.

Kapitalistisen valtion menot ovat valtaosaltaan tuottamattomia.

Suuri osa valtion budjetin varoista menee kapitalismin aikana sotien valmisteluun ja sodankäyntiin. Tähän kuuluvat myös menot tieteellisiin tutkimuksiin uusien joukkotuhoaseiden tuotannon ja kehittämisen alalla sekä tihutyön järjestämiseen ulkomailla.

Toinen kapitalistisen valtion suuri menoerä liittyy työtätekeviä sortavan koneiston ylläpitoon. „Nykyaikainen militarismi on kapitalismin seuraus. Molemmissa muodoissaan se on kapitalismin „ilmausta elämässä”: sekä sotilaallisena voimana, jota kapitalistiset valtiot käyttävät ulkoisissa yhteentörmäyksissään, että hallitsevien luokkien käsissä olevana aseena proletariaatin kaikkinaisten (taloudellisten ja poliittisten) liikkeiden nujertamiseksi”².

Varsin merkittäviä summia valtio käyttää — varsinkin pulien ja sotien aikana — kapitalististen yritysten suoranaiseen tukemiseen ja suurten voittojen takaamiseen niille. Pankeille ja teollisuudenharjoittajille annettujen avustusten tarkoituksena on usein niiden pelastaminen vararikosta, varsinkin pulien aikana. Budjettivaroilla suoritettujen valtion tilausten välityksellä miljardeihin nousevat lisävoitot siirretään suurkapitalistien taskuihin.

¹ K. Marx, Punnat, shillingit ja pennyt eli luokkabudjetti ja kenen hyödyksi se menee, K. Marx ja F. Engels, Teokset, IX osa, 1958, s. 64.

² V. I. Lenin, Sotakiirikoinen militarismi ja sosialidemokratian militarismivastainen taktiikka, Teokset, 15. osa, s. 169 (suom. s. 181).

Menot kulttuuriin ja tieteeseen, opetukseen ja terveyden hoitoon muodostavat mitättömän osan kapitalististen maiden valtion budjeteissa.

Pääosan tuloista kapitalistinen valtio saa *verojen* avulla.

Kapitalismin oloissa verot ovat muoto, jonka avulla työtätekevien riistoa lisätään uudestijakamalla budjetin välityksellä osa heidän tuloistaan porvariston hyväksi. Kuten on jo sanottu, nykyisin porvarillisissa maissa valtion budjettiin otetaan verojen välityksellä lähes kolmannes työläisten ja toimihenkilöiden työpalkasta. Korkeita veroja kannetaan talonpojilta, mikä nopeuttaa heidän taloudelliseen häviöön joutumistaan.

Veroja nimitetään *välittömiksi*, jos verotus kohdistuu yksityisten henkilöiden tuloihin, ja *välilliseksi*, jos verotus kohdistuu myytäviin tavaroihin (etupäässä joukkokulutustarvikkeisiin) tai palveluksiin (esimerkiksi elokuva- ja teatteripääsyliput, matkaliput kaupunkiliikenteessä jne.). Välilliset verot kohottavat tavaroiden hintoja ja maksuja palveluksista. Välilliset verot tulevat tosiasiallisesti ostajien, pääasiassa työtätekevien, maksettavaksi. Kapitalistit siirtävät heidän maksettavakseen osan välittömistäkin veroistaan nostamalla tavaroiden tai palvelusten hintaa.

Porvarillisen valtion politiikka suuntautuu riistävien luokkien verotuksen vähentämiseen kaikin tavoin. Kapitalistit kiertävät veronmaksua salaamalla tulojensa todellisen suuruuden. Välillisten verojen politiikka on omistaville luokille erityisen edullinen. „Välillinen verotus, joka lankeaa joukkojen kuluttamille tarvikkeille, on mitä epäoikeudenmukaisin. Se laskeutuu kaikella painollaan köyhälistön hartioille ja asettaa rikkaat etuoikeutettuun asemaan. Mitä köyhempi ihminen on, sitä suuremman osan tuloistaan hän joutuu antamaan valtiolle välillisten verojen muodossa. Pienomistajain ja omistamattomien joukko tekee $\frac{9}{10}$ koko väkiluvusta, käyttää $\frac{9}{10}$ kaikista veronalaisista tuotteista ja maksaa $\frac{9}{10}$ välillisten verojen koko summasta”¹.

Verotaakka, jonka riistäjäluokat säilyttävät työtätekevien harteille, kasvaa nopeasti.

Englannissa XIX vuosisadan lopussa verot tekivät 6—7% kansantulosta, v. 1913 — 11%, v. 1924 — 23 ja v. 1950 — 38%; Ranskassa XIX vuosisadan lopussa 10%, v. 1913 — 13, v. 1924 — 21 ja v. 1950 — 28% kansantulosta.

Verojen ohella *lainat* ovat kapitalistisen valtion tärkeä tuloerä. Useimmiten porvarillinen valtio turvautuu lainoihin ylimääräisten, ennen kaikkea sotilaallisten menojen peittämiseksi. Merkittävä osa lainojen avulla kootuista varoista menee valtion maksuihin armeijaa varten tehdyistä ase- ja varustetilauksista, jotka tuottavat teollisuudenharjoittajille valtavia voittoja. Viime kädessä lainat johtavat työtätekevien verojen jatkuvaan kohoaa-

¹ V. I. Lenin, Valtion rahasaännön johdosta, Teokset, 5. osa, s. 309 (suom. s. 327).

miseen lainakorkojen maksamiseksi ja itse lainojen kuolettamiseksi. Valtionvelan määrä porvarillisissa maissa kasvaa nopeasti.

Valtionvelan yhteissumma koko maailmassa kasvoi 38 miljardista frangista v. 1825 250 miljardiin frangiin v. 1900, ts. 6,6-kertaiseksi. Vielä nopeammin valtionvelka on kasvanut XX vuosisadalla. Amerikan Yhdysvalloissa v. 1914 oli valtionvelka 1,2 miljardia dollaria, mutta v. 1938 — 37,2 miljardia, ts. lisääntyi 31-kertaiseksi. Englannissa v. 1890 maksettiin lainakorkoina 24,1 miljoonaa puntia, v. 1955/56 — lähes 600 miljoonaa; Amerikan Yhdysvalloissa v. 1940 maksettiin lainakorkoina miljardi dollaria, mutta v. 1955/56 — 6,9 miljardia dollaria.

Eräs valtion budjetin tulolähde kapitalismin aikana on paperirahan *liikkeelle laskeminen*, jota käytetään erittäin usein sodan aikana. Aiheuttaessaan inflaation ja hintojen nousun paperirahan liikkeelle laskeminen siirtää porvarilliselle valtiolle osan kansantulosta alentamalla kansanjoukkojen elintasoja.

Kapitalismin vallitessa valtion budjetti on siis porvarillisen valtion käsissä keino työtätekevien riiston lisäämiseksi ja kapitalistien luokan rikastuttamiseksi, se lisää kansantulon käytön tuottamatonta ja loismaista luonnetta.

Ilmentäen porvarillisen yhteiskunnan ratkaisemattomia luokka-antagonismeja kansantulon kapitalistinen jakojärjestelmä johtaa väistämättä joukkojen ostokyvyn suhteelliseen jälkeenjäämiseen laajentuvasta tuotannosta. Tämä kansan kuluksen jälkeenjääminen ja kapitalistisen realisoinnin vaikeudet johtuvat kapitalismin perusristiriidasta — ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä — ja ilmenevät selvemmin ajoittaisissa taloudellisissa liikatuotantopulissa.

XIV LUKU

TALOUSPULAT

Kapitalististen liikatuotantopulien perusta. XIX vuosisadan alusta, siitä lähtien, kun koneellinen suurtuotanto syntyi, kapitalistisen laajennetun uusintamisen kulun keskeyttävät ajoittain talouspulat.

Kapitalistiset pulat ovat *liikatuotantopulia*. Pula ilmenee ennen kaikkea siinä, että tavaroilla ei ole menekkiä, koska niitä on tuotettu enemmän kuin mitä niitä voivat ostaa pääasialliset kuluttajat, kansanjoukot, joiden ostokyky on varsin ahtaiden puitteiden rajoittama. „Ylijäämä”-tavarat täyttävät varastot. Kapitalistit supistavat tuotantoa ja erottavat työläisiä. Satoja ja tuhansia tuotantolaitoksia suljetaan. Työttömyys kasvaa

yrkästi. Suuri määrä pientuottajia kaupungeissa ja maaseudulla joutuu taloudelliseen häviöön. Tuotettujen tavaroiden menekkiin puute johtaa kaupan sekasortoon. Luottosuhteet häiriytyvät. Kapitalisteilla on ankara puute käteisestä rahasta maksuja varten. Pörsseissä tapahtuu romahdus — osakkeiden ja muiden arvopapereiden kurssit alenevat yrkästi. Teollisuuslaitosten, kauppa- ja pankkiliikkeiden vararikkooalto vyöryy.

Tavaroiden liikatuotanto pulien aikana ei ole absoluuttinen, vaan suhteellinen. Tämä merkitsee, että tavaroiden liikarunsautilta esiintyy ainoastaan maksukykyiseen kysyntään verraten, mutta ei suinkaan yhteiskunnan todellisiin tarpeisiin verraten. Pulan aikana työtätekevät joukot kärsivät äärimmäistä puutetta kaikkein välttämättömimmistäkin, heidän tarpeitaan tyydytetään huonommin kuin koskaan muina aikoina. Miljoonajoukot näkevät nälkää sen tähden, että viljaa on tuotettu „liian paljon”, ihmiset kärsivät kylmästä sen tähden, että kivihiltä on louhittu „liian paljon”. Työtätekevät ovat vaille elämisen välineitä nimenomaan sen vuoksi, että he ovat tuottaneet noita välineitä „liian suuria määriä”. Sellainen on kapitalistisen tuotantotavan huutava ristiriita, tuotantotavan, jonka vallitessa, ranskalaisen utopisti-sosialisti Fourier'n sanoja käyttäen, „liikarunsaudesta tulee puutteen ja kurjuuden lähde”.

Talouselämän järkytyksiä sattui monesti myös esikapitalististen tuotantotapojen aikana. Mutta ne aiheutti jokin poikkeuksellinen luonnon- tai yhteiskunnallinen onnettomuus: tulva, kuivuus, verinen sota tai kulkutauti autioitti joskus kokonaisia maita ja saattoi väestön nälänhätään ja kuolemaan. Mutta nämä taloudelliset järkytykset erosivat yrkästi kapitalistisista pulista siinä, että näiden järkytysten aiheuttama nälänhätä ja kurjuus oli seurausta tuotannon kehittymättömyydestä, tuotteiden äärimmäisestä niukkuudesta. Kapitalismin aikana taas pulat synnyttää tuotannon kasvu kansanjoukkojen alhaisen elintason vallitessa ja tuotettujen tavaroiden suhteellinen „liikarunsaus”.

Kuten edellä sanottiin (III luvussa), jo yksinkertaiseen tavarantuotantoon ja kiertokulkuun sisältyy pulien *mahdollisuus*. *Väistämättömiksi* pulat tulevat kuitenkin vasta kapitalismin vallitessa, jolloin tuotanto saa yhä enemmän *yhteiskunnallisen luonteen*, mutta monieri tuhansieri ja miljoonien työläisten yhteiskunnallistuneen työn tuote joutuu *kapitalistien yksityisen anastuksen* kohteeksi. Ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä, tämä kapitalismin perusristiriita, on taloudellisten liikatuotantopulien *perusta*. Pulien väistämättömyyden juuret ovat niin ollen itse kapitalistisessa talousjärjestelmässä.

Kapitalismin perusristiriita ilmenee erillisissä tuotantolaitoksissa toteutetun tuotannon järjestelyn ja koko yhteiskunnan tuotannon anarkian välisenä vastakohtana. Jokaisessa erillisessä tehtaassa työläisten työ on järjestetty ja alistettu yrittäjän yksilöllisen tahdon alaiseksi. Mutta yhteiskunnassa kokonaisuudessaan vallitsee tuotannonvälineiden yksityisomistuksen joh-

dosta tuotannon anarkia, joka tekee mahdottomaksi talouden kehityksen suunnitelmallisuuden. Sen vuoksi ne monimutkaiset ehdot, jotka ovat välttämättömiä yhteiskunnallisen tuotteen realisoimiselle kapitalistisen laajennetun uusintamisen yhteydessä, kiertämättä rikkoutuvat. Näitä rikkoutumisia karttuu vähitellen, kunnes alkaa pula, jolloin realisoimisprosessi häiriytyy kokonaan.

Mahdollisimman suuria voittoja tavoitellessaan kapitalistit laajentavat tuotantoa, parantavat tekniikkaa, ottavat käytäntöön uusia koneita ja heittävät markkinoille valtavia tavarapaljouksia. Samaan suuntaan vaikuttaa pääoman elimellisen kokoonpanon kohoamisen aiheuttama voiton suhdeluvun alituinen alenemistaipumus. Yrittäjät pyrkivät korvaamaan voiton suhdeluvun alenemisen siten, että suurentavat voiton paljoutta laajentamalla tuotannon mittasuhteita ja lisäämällä valmistettujen tavaroiden määrää.

Kapitalismille on siis ominaista pyrkimys tuotannon laajentamiseen, tuotantomahdollisuuksien valtavaan lisäämiseen. Mutta työväenluokan ja talonpoikaiston kurjistumisen vuoksi työtätekevien maksukykyinen kysyntä jää jälkeen tuotannon kasvusta, suhteellisesti pienenee. Tämän seurauksena kapitalistisen tuotannon laajentuminen törmää väistämättä väestön perusjoukkojen kulutuksen ahtaisiin puitteisiin.

Kapitalistisen tuotannon tarkoitusperä — voiton puristaminen yhä laajenevissa mittasuhteissa — joutuu väistämättä ristiriitaan tämän tarkoitusperän saavuttamiskeinon — tuotannon laajentamisen kanssa. Pula on se kohta kapitalistisen laajennetun uusintamisen kulussa, jolloin tämä ristiriita ilmenee menekkiä vaille jäävien tavaroiden ylituotannon kärkevässä muodossa.

Kapitalismin perusristiriita tulee näkyviin proletariaatin ja porvariston luokka-antagonismissa. Kapitalismille on luonteenomaista kuilu kahden tärkeimmän tuotantoedellytyksen välillä: kapitalistien käsiin keskittyneiden tuotannonvälineiden ja tuotannonvälineitä vailla olevien ja vain oman työvoimansa omistavien välittömien tuottajien välillä. Tämä kuilu tulee selvästi näkyviin liikatuotantopulissa, jolloin on toisaalla liikaa tuotannonvälineitä ja tuotteita, liikaa pääomaa, ja toisaalla liikaa työvoimaa, suuret toimeentulovälineitä vailla olevat työttömien joukot.

Pulat ovat kapitalistisen tuotantotavan väistämättömiä seuralaisia. Niitä ei voida poistaa kapitalismin olemassaolon aikana.

Kapitalistisen uusintamisen jaksoittainen luonne. Kapitalistiset liikatuotantopulat toistuvat tiettyjen väliaikojen kuluttua, joka 8—12 vuosi. Pulien kiertämättömyys johtuu kapitalistisen tuotantotavan yleisistä taloudellisista laeista, jotka vaikuttavat kaikissa kapitalistista kehitystietä kulkevilla maissa. Samaan aikaan jokaisen pulan kulku, ilmenemismuodot ja erikoisuudet riippuvat myös kyseisen maan kehityksen konkreettisista ehdoista.

Yksityisiä teollisuusaloja kohdanneita osittaisia liikatuotantopulia oli Englannissa jo XVIII vuosisadan lopussa ja XIX vuosisadan alussa. Ensimmäinen koko maan taloutta käsittävä teollisuuspula puhkesi Englannissa v. 1825. Vuonna 1836 pula alkoi Englannissa ja levisi sitten myös Amerikan Yhdysvaltoihin. Vuosien 1847—1848 pula, joka käsitti Englannin, eräitä Euroopan mantereiden maita ja Amerikan Yhdysvallat, oli jo itse asiassa maailmanpula. Vuoden 1857 pula kohtasi Euroopan ja Amerikan päämaita. Sitä seurasivat pulat vuosina 1866, 1873, 1882 ja 1890. Syvin niistä oli vuoden 1873 pula, joka oli merkkinä alkaneesta siirtymisestä esimonopolistisesta monopolistiseen kapitalismiin. XX vuosisadalla on pulia ollut vuosina 1900—1903 (tämä pula alkoi Venäjällä, jossa sen vaikutus oli huomattavasti voimakkaampi kuin missään muussa maassa), v. 1907, vuosina 1920—1921, 1929—1933 ja 1937—1938, toisen maailmansodan jälkeen USA:ssa vuosina 1948—1949 ja 1953—1954. Vuoden 1957 lopulla USA:ssa alkoi uusi pula.

Ajanjaksoa toisen pulan alkamisesta toisen pulan alkamiseen nimitetään *jaksoksi*. Jakso muodostuu neljästä vaiheesta: pula, lama, elpyminen ja nousu. Jakson perusvaihe on pula, joka muodostaa lähtökohdan uudelle jaksolle.

Pula on jakson vaihe, jossa ristiriita tuotantomahdollisuuksien kasvun ja maksukykyisen kysynnän suhteellisen supistumisen välillä tulee näkyviin rajussa ja hävittävässä muodossa. Tässä jakson vaiheessa tulee ilmi menekkiä vaille jääneiden tavaroiden liikatuotanto; tapahtuu hintojen jyrkkä lasku; maksuvarojen ankaraa puutetta seuraa pörssiromahdus, mikä aiheuttaa joukkovararikkoja; kaikki se johtaa tuotannon jyrkkään supistumiseen, työttömyyden kasvuun ja työpalkan alenemiseen. Tavaroiden hinnan aleneminen, työttömyys, koneiden, kaluston ja kokonaisten tuotantolaitosten suoranaisten tuhoaminen merkitsee yhteiskunnan tuotantovoimien valtavaa hävittämistä. Saattamalla häviöön ja perikatoon paljon tuotantolaitoksia ja tuhoamalla osan tuotantovoimista pula mukauttaa väkivaltaisesti ja kaiken lisäksi aivan lyhyeksi ajaksi tuotannon määrän maksukykyisen kysynnän määrää vastaavaksi. „Pulat ovat aina vain olemassaolevien ristiriitojen väliaikainen, väkivaltainen ratkaisu, väkivaltaisia purkauksia, jotka vain hetkeksi palauttavat rikkoutuneen tasapainon”¹.

Lama on jakson vaihe, joka seuraa välittömästi pulan jälkeen. Tälle jakson vaiheelle on luonteenomaista, että teollisuustuotanto on pysähdystilassa, tavaroiden hinnat alhaiset, kauppa käy laimeasti ja vapaata rahapääomaa on runsaasti. Lamakauden aikana muodostuvat edellytykset seuraavalle elpymiselle ja nousulle. Kasautuneet tavaravarastot osittain tuhotaan, osittain

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 259.

myydään alennetuin hinnoin. Kapitalistit pyrkivät löytämään ulospääsyn tuotannon pysähdystilasta alentamalla tuotantokustannuksia. Tämän tarkoituksen he pyrkivät saavuttamaan ensiksi tehostamalla kaikin tavoin työläisten riistoa, alentamalla edelleen työpalkkaa ja kohottamalla työn voimaperäisyyttä; toiseksi uudestivarustamalla tuotantolaitokset, uusimalla kiinteän pääoman, ottamalla käytäntöön teknillisiä parannuksia, joiden tarkoituksena on tehdä tuotanto kannattavaksi pulan johdosta muodostuneiden alhaisten hintojen vallitessa. Kiinteän pääoman uusiminen antaa sysäyksen tuotannon kohoamiselle monilla aloilla. Konekalustoa valmistavat tuotantolaitokset saavat tilauksia ja ostavat puolestaan erilaatuisia raaka-aineita ja materiaaleja. Näin avautuu ulospääsy pulasta ja lamatilasta, tapahtuu siirtyminen elpymiseen.

Elpyminen on jakson vaihe, jonka kuluessa tuotantolaitokset toipuvat järkytyksistä ja kapitalistit alkavat laajentaa tuotantoa. Vähitellen tuotantotasoa saavuttaa entiset mitat, hinnat kohoavat ja voitot kasvavat. Elpyminen vaihtuu nousuksi.

Nousu on jakson vaihe, jonka kuluessa tuotanto sivuuttaa edellisen jakson aikana, pulan edellä, saavutetun korkeimman huipun. Nousun aikana rakennetaan uusia teollisuuslaitoksia, rautateitä jne. Hinnat kohoavat, kauppiat pyrkivät ostamaan mahdollisimman paljon tavaroita toivoen hintojen edelleen nousevan ja sysäyvät siten teollisuudenharjoittajia laajentamaan tuotantoa entistä enemmän. Pankit myöntävät auliisti teollisuudenharjoittajille ja kauppiaille lainoja. Kaikki tämä tekee mahdolliseksi laajentaa tuotannon ja kaupan mittasuhteita kauas maksukykyisen kysynnän puitteiden yli. Näin luodaan edellytykset seuraavalle liikatuotantopulalle.

Ennen pulan alkua tuotanto saavuttaa korkeimman tasonsa, mutta menekkimahdollisuudet näyttävät vieläkin suuremmilta. Liikatuotantoa on jo olemassa, mutta piilevässä muodossa. Keinottelu kohottaa hintoja ja kiihottaa kohtuuttomasti tavaroiden kysyntää. Tavaroiden ylijäämiä kasautuu. Luotto peittää vielä suuremmassa määrin liikatuotannon: pankit jatkavat luotonantoa teollisuudelle ja kaupalle tukien keinotekoisesti tuotannon laajentamista. Kun liikatuotanto saavuttaa korkeimman asteen, puhkeaa pula. Sitten koko jakso toistuu.

Kapitalistisen uusintamisen jaksoittainen kulku heijastuu konkreettisesti taloudellisissa suhdanteissa, konjunktuurissa. *Konjunktuuriksi* nimitetään talouselämän yleistä tilaa tietyllä ajanjaksolla eri maissa, alueilla tai koko kapitalistisessa maailmassa. Konjunkturi- (suhdanne-) osoittimina ovat tuotannon ja pääomasijoitusten kulkua, työttömyyttä, työpalkan tasoa, kauppaa (koti- ja ulkomaan), hintoja, pankki- ja pörssitoimia, korkotasoa yms. koskevat numerotiedot (tilastot). Konjunktuurimuutosten yleisenä perustana on kapitalistisen jakson vaiheiden vaihtuminen.

Jokainen pula antaa sysäyksen kiinteän pääoman joukko-
luontoiselle uusimiselle. Pyrkinessään palauttamaan tuotantolai-
tostensa kannattavuuden hintojen jyrkästi laskiessa kapitalistit
tehostavat työläisten riistoa, ottavat käytäntöön uusia koneita ja
uusia tuotantomenetelmiä. Työväenluokan riiston voimistamisen,
pientuottajien häviöön saattamisen ja monien kilpailijajaritysten
nielemisen tuloksena suurkapitalistit tekevät uusia pääomasijoi-
tuksia. Näin siis kapitalistisen tuotantotavan sisäiset voimat
luovat ulospääsyn pulasta.

Mutta elpymiseen ja nousuun siirryttäessä karttuu kiertä-
mättä uudelleen uusintamiseksi rikkoutumisia, epäsuhteita,
ristiriitoja tuotannon kasvun ja maksukykyisen kysynnän ahtai-
den puitteiden välillä. Sen seurauksena enemmän tai vähemmän
tarkasti määrätyn ajan kuluttua alkaa kiertämättä uusi ylituo-
tantopula.

„Tosin pääoman sijoitusajat ovat sangen vaihtelevia eivätkä
lähestulkoonkaan vastaa toisiaan. Mutta pula antaa aina alku-
sysäyksen suuriin uudissijoituksiin. Niinpä pula luokin — koko
yhteiskunnan kannalta katsottuna — enemmän tai vähemmän
muuttuneen aineellisen perustan seuraavalle täyskierrossar-
jalle”¹.

Teollisuuden ratkaisevilla aloilla perustuotannonvälineiden
elinikä on, kun ei oteta huomioon ainoastaan fyysillistä, vaan
myöskin moraalinen kuluminen, keskimäärin noin kymmenen
vuotta. Se, että aika ajoittain on välttämätöntä uusia joukko-
mitassa kiinteä pääoma, muodostaa kapitalismin historian
kulussa säännöllisesti toistuvien *pulien periodisuuden aineellisen
perustan*.

Jokainen pula valmistaa maaperää uusille pulille. Kapitalis-
min kehittyessä pulien syvyys ja hävitysvoima lisääntyvät.

Maatalouspulat. Teollisuus on kapitalismin aikana yhteiskun-
nallisen tuotannon hallitseva ala, joka on muihin tuotantoaloihin
nähdessä vallitsevassa asemassa ja määrää niiden kehityksen.
Kapitalistisen teollisuuden kehitys johtaa maatalouden uudesti-
järjestämiseen kapitalistisella perustalla. Sitä mukaa kuin ma-
talous tulee vedetyksi kapitalististen suhteiden piiriin, se joutuu
yhä enemmän ja enemmän kapitalistisen uusintamisen lakien
vaikutuksen alaiseksi, jotka väistämättä johtavat taloudellisiin
liikatuotantopuliin. Liikatuotantopulia maataloudessa nimitetään
maatalouspuliksi.

Maatalouspulien väistämättömyyden syynä on sama kapita-
lismen perusristriitti, joka muodostaa teollisuuspulien perustan.
Sen ohella maatalouspulilla on eräitä erikoisuuksia: ne ovat
luonteeltaan tavallisesti pitkäaikaisempia ja sitkeämpiä kuin
teollisuuspulat.

¹ K. Marx, Pääoma, II osa, 1955, s. 182 (suom. 1950, s. 159).

XIX vuosisadan viimeisen neljänneksen maatalouspula, joka käsitti Länsi-Euroopan maat, Venäjän ja sitten Amerikan Yhdysvallat, alkoi 70-luvun alkupuolella ja jatkui eri muodoissa XIX vuosisadan 90-luvun puoliväliin. Pulan aiheutti se, että meriliikenteen kehityksen ja rautatieverkoston laajenemisen johdosta Euroopan markkinoille alkoi tulla suuria määriä halvempaa viljaa Amerikasta, Venäjältä ja Intiasta.

Amerikassa viljan tuotanto tuli halvemmaksi uusien hedelmällisten maiden viljelykseen oton ja vapaiden maiden vuoksi, joista ei kannettu absoluuttista maankorkoa. Venäjä ja Intia voivat viedä Länsi-Eurooppaan viljaa alhaisella hinnalla, koska ylenmääräisten verojen kuristamien Venäjän ja Intian talonpoikien täytyi myydä vilja polkuhintaan. Euroopan kapitalistiset maanvuokraajat ja talonpojat eivät kestäneet tätä kilpailua suurmaanomistajien paisuttaman korkean maankoron vallitessa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen, väestön maksukykyisen kysynnän vallavasti supistuessa, puhkesi keväällä v. 1920 kärkevä maatalouspula, joka erikoisella voimalla iski Euroopan ulkopuolella olevia maita (Amerikan Yhdysvaltoja, Kanadaa, Argentiinaa ja Australiaa). Maatalous ei ollut vielä toipunut tästä pulasta, kun vuoden 1928 lopussa ilmeni selviä merkkejä Kanadassa, Amerikan Yhdysvalloissa, Brasiliassa ja Australiassa alkaneesta uudesta maatalouspulasta. Tämä pula käsitti kapitalistisen maailman tärkeimmät raaka-aineita ja elintarvikkeita vievät maat.

Pula käsitti maatalouden kaikki alat, kietoutui yhteen vuosien 1929—1933 teollisuuspulan kanssa ja kesti toisen maailmansodan alkuun saakka. Toisen maailmansodan jälkeen on maatalouspula jälleen alkanut suurimmissa maataloustuotteita vievissä maissa — Amerikan Yhdysvalloissa, Kanadassa, Argentiinassa ja Australiassa sekä eräillä maatalouden aloilla Länsi-Euroopan maissa.

Maatalouspulien sitkeä luonne johtuu seuraavista perussyistä.

Ensiksi, maan yksityisomistuksen monopolin vuoksi maanomistajat pakottavat vuokraajia maksamaan myös maatalouspulien aikana sopimuksella vahvistetun vuokramaksun entisen suuruisena. Maataloustavaroiden hintojen alentuessa maankorko maksetaan alentamalla edelleen maataloustyöläisten työpalkkaa sekä myös voitoista, vieläpä joskus vuokraajan sijoittamasta pääomastakin. Tämän vuoksi pulasta selviäminen parannettua tekniikkaa käytäntöönottamalla ja tuotantokustannuksia alentamalla on suuresti vaikeutunut.

Toiseksi, maatalous on kapitalismin aikana takapajuinen ala teollisuuteen verraten. Maan yksityisomistus, feodaalisten suhteiden jätteet, pakko maksaa maanomistajille absoluuttista ja differentiaalikorkoa — kaikki tämä estää pääoman vapaata virtaamista maatalouteen ja hidastuttaa tuotantovoimien kehitystä. Pääoman elimellinen kokoonpano on maataloudessa alhaisempi kuin teollisuudessa; kiinteä pääoma, jonka joukkomittainen uusiminen on jaksoittaisten teollisuuspulien aineellinen perusta, esittää maataloudessa vähäisempää osaa kuin teollisuudessa.

Kolmanneksi, pienet tavarantuottajat — talonpojat — pyrkivät pulien aikana säilyttämään tuotannon entisen laajuuden voidakseen hinnalla millä tahansa — ylenpalttisen työn, aliravitsemuksen, maaperän ja karjan ryöstökäytön avulla — pysytellä omalla tai vuokraamallaan maatililla. Tämä lisää vielä enemmän maataloustuotteiden liikatuotantoa.

Maatalouspulien sitkeän luonteen yleisenä perustana on siis maan yksityisomistuksen monopoli, siihen liittyvät feodalismiin jätteet ja kapitalististen maiden maatalouden suhteellinen takapajuisuus teollisuuteen verraten.

Maatalouspulien päätaakka joutuu talonpoikaiston perusjoukkojen kannettavaksi. Maatalouspula saattaa häviöön suuret joukot pieniä tavarantuottajia; murtaessaan vakiintuneet omistussuhteet se jouduttaa talonpoikaiston hajoamista ja kapitalististen suhteiden kehitystä maataloudessa. Samalla maatalouspulat vaikuttavat tuhoisasti kapitalististen maiden maatalouteen aiheuttaen kylvöalojen ja karjakannan supistumista.

Ajoittaiset talouspulat ja kapitalismin ristiriitojen kärjistyminen. Talouspulat, jotka ovat kapitalistisen tuotantotavan kaikkien ristiriitojen väkivaltaisia purkauksia, johtavat väistämättä noiden ristiriitojen jatkuvaan syvenemiseen ja kärjistymiseen.

Kapitalistisilla liikatuotantopulilla on tavallisesti *yleinen luonne*. Alkaen jollain tuotannonalalla ne ulottavat vaikutuksensa nopeasti koko kansantalouteen. Syntyen yhdessä tai muutamissa maissa ne leviävät koko kapitalistiseen maailmaan.

Jokainen pula johtaa tuotannon jyrkkään supistumiseen, tavaroiden tukkuhintojen ja osakkeiden pörssikurssien alenemiseen ja kotimaan sekä ulkomaankaupan määrän vähenemiseen. Tuotantomäärä alenee monia vuosia aikaisemmin vallinneelle tasolle. XIX vuosisadalla pulien aikana kapitalististen maiden talouselämä taantui 3—5 vuoden, mutta XX vuosisadalla kymmenien vuosien takaiselle tasolle.

Kivihiilen tuotanto Amerikan Yhdysvalloissa aleni vuoden 1873 pulan aikana 9,1%, v. 1882 — 7,5, v. 1893 — 6,4, v. 1907 — 13,4, vuosina 1920—1921 — 27,5 ja vuosina 1929—1933 — 40,9%. Takkiraudan tuotanto aleni Amerikan Yhdysvalloissa pulan aikana v. 1873 — 27%, v. 1882 — 12,5, v. 1893 — 27,3, v. 1907 — 38,2, vuosina 1920—1921 — 54,8 ja vuosina 1929—1933 — 79,4%.

Saksassa teollisuustuotannon kokonaismäärä aleni pulan aikana v. 1873 — 6,1%, v. 1890 — 3,4, v. 1907 — 6,5 ja vuosina 1929—1933 — 40,6%.

Venäjällä vuosien 1900—1903 pulan aikana takkiraudan valmistus supistui v. 1903 17%:lla vuoteen 1900 verrattuna, ratakiskojen valmistus 30:llä ja vuoriöljyn tuotanto supistui v. 1903 10% vuoteen 1901 verrattuna.

Vuoden 1857 pula heitti Amerikan Yhdysvallat taaksepäin kivihiilen tuotannossa kaksi vuotta, takkiraudan tuotannossa neljä vuotta, viennissä kaksi vuotta, ja tuonnissa kolme vuotta. Vuoden 1929 pula heitti Amerikan Yhdysvallat taaksepäin kivihiilen tuotannossa 28 vuotta, takkiraudan tuotannossa 36 vuotta, teräksen tuotannossa 31 vuotta, viennissä 35 vuotta ja tuonnissa 31 vuotta.

Vuoden 1929 pula heitti Englannin taaksepäin kivihiilen tuotannossa 35 vuotta, takkiraudan tuotannossa 76 vuotta, teräksen tuotannossa 23 vuotta ja ulkomaankaupassa 36 vuotta.

Talouspulat tuovat selvästi esiin kapitalismin *rosvoimaisen* luonteen. Jokaisen pulan aikana, miljoonien kurjuuteen ja nälkään tuomittujen ihmisten äärimmäisen puutteen vallitessa, tuhotaan valtavat määrät tavaroita, joilla ei ole menekkiä — vehnä, perunaa, maitoa, karjaa ja puuvillaa. Kokonaisia tehtaita,

telakoita ja sulatusuuneja pannaan seisomaan tai muutetaan romuksi, viljan ja teollisuuden raaka-ainekasvien kylvöjä hävitetään ja hedelmäpuuplantaaseja hakkautetaan.

Vuosien 1929—1933 pulan aikana Amerikan Yhdysvalloissa purettiin 92 sulatusuunia, Englannissa 72, Saksassa 28 ja Ranskassa 10 sulatusuunia. Näinä vuosina tuhoutujen merialusten vetomäärä oli 6,5 miljoonaa rekisteritonna.

Maatalouspulien hävittävä vaikutus ilmenee seuraavista numerotiedoista. Amerikan Yhdysvalloissa vuosina 1926—1937 myytiin pakkohuutokaupalla veloista yli 2 miljoonaa farmia. Maataloustulo supistui 6,8 miljardista dollarista v. 1929 2,4 miljardiin v. 1932. Samaan aikaan maatalouskoneiden ja laitteiden menekki väheni 458 miljoonasta dollarista vuodessa 65 miljoonaan eli 7-kertaisesti ja keinolannoitteiden kulutus supistui melkein puoleen.

Amerikan Yhdysvaltojen hallitus käytti kaikkia keinoja maataloustuotannon supistamiseksi. V. 1933 tuhottiin kyntämällä 10,4 miljoonaa acra puuvillakylvöjä, ostettiin ja tuhottiin 6,4 miljoonaa sikaa ja poltettiin vehnää veturien tulipesissä.

Brasillassa tuhottiin noin 22 miljoonaa säkkiä kahvia ja Tanskassa 117 000 päätä karjaa.

Pulat tuovat lukemattomia onnettomuuksia työväenluokalle, talonpoikaiston perusjoukoille ja kaikille työtätekeville. Ne aiheuttavat *joukkotyöttömyyden*, joka saattaa sadattuhannet ja miljoonat ihmiset pakolliseen toimeentuloon, kurjuuteen ja nälkään. Kapitalistit käyttävät työttömyyttä työväenluokan riistön tehostamiseen ja työtätekevien elintason alentamiseen.

Amerikan Yhdysvaltojen jalostusteollisuudessa työskentelevien työläisten lukumäärä supistui vuoden 1907 pulan aikana 11,8%. Vuosien 1929—1933 pulan aikana työläisten luku Amerikan jalostusteollisuudessa supistui 38,8% ja maksettujen työpalkkojen summa aleni 57,7%. Amerikkalaisten tilastomiesten tietojen mukaan menetettiin vuosina 1929—1938 työttömyyden johdosta 43 miljoonaa ihmistyyvuotta.

Pulat lisäävät valtavassa määrin työtätekevien toimeentulon turvattomuutta ja heidän pelkoaan huomispäivän johdosta. Löytämättä vuosikausiin työtä proletaarit menettävät ammattitaitonsa; pulan päätyttyä monet heistä eivät voi enää palata tuotantoon. Työtätekevien asunto-olot huononevat, kodittomien, pitkin maata työn haussa kiertävien ihmisten lukumäärä kasvaa. Pulavuosina lisääntyy jyrkästi epätoivoon saatettujen ihmisten itsemurhien määrä, kerjuu ja rikollisuus kasvavat.

Pulat johtavat *luokkaristiiriitojen* kärjistymiseen proletariaatin ja porvariston välillä sekä talonpoikaiston perusjoukkojen ja niitä riistävien tilanherrojen, koronkiskureiden ja suurtalollisten välillä. Pulan aikana työväenluokka menettää monia saavutuksia, jotka se on hankkinut pitkällisessä ja raskaassa taistelussa riistäjiä ja porvarillista valtiota vastaan. Tämä osoittaa työläisille, että ainoa tie pelastukseen riistosta ja toimeentulon turvattomuudesta on kapitalistisen palkkaorjuuden hävittäminen.

Pulien suureen puutteeseen saattamat mitä laajimmat proletariijoukot omaksuvat luokkatietoisuuden ja vallankumoukselli-

sen päättävyyden. Porvariston kykenemättömyys hallita yhteiskunnan tuotantovoimia horjuttaa pikkuporvarillisissa kerroksissa uskoa kapitalistisen järjestelmän lujuteen. Tapahtuu *luokka-taistelun* kärjistyminen kapitalistisessa yhteiskunnassa.

Pulien aikana porvarillinen valtio auttaa kapitalisteja rahavastuiksi, jotka työtätekevät joukot joutuvat viime kädessä maksamaan. Väkipolta- ja pakotuskoneistoa käyttäen valtio avustaa kapitalisteja hyökkäyksen suorittamisessa työväenluokan ja talonpoikaiston elintasoja vastaan. Tämä lisää työtätekevien joukkojen kurjistumista. Samalla pulat paljastavat porvarillisen valtion voimattomuuden kapitalismin luonnonvoimaisten lakien edessä.

Pulat osoittavat kaikkein havainnollisimmin, että kapitalismin luomat tuotantovoimat ovat kasvaneet porvarillisten tuotantosuhteiden puitteiden yli, minkä vuoksi näistä viimeksi mainituista on tullut tuotantovoimien edelleen kehittymisen jarru.

„Pula osoittaa, että nykyinen yhteiskunta voisi tuottaa verrattomasti paljon enemmän koko työtätekevän kansan elämän parantamiseen meneviä tuotteita, ellei pieni kourallinen yksityisomistajia, jotka hyötyvät miljoonia kansan köyhyydestä, olisi anastanut haltuunsa maata, tehtaita, koneita ym.”¹ Jokainen pula lähentää kapitalistisen tuotantotavan perikatoa.

Koska pulien kautta tulevat erikoisen selvästi ja kärkevästi esiin kapitalismin ratkaisemattomat ristiriidat, jotka ovat osoituksena sen tuhon kiertämättömyydestä, yrittävät porvarilliset taloustieteilijät kaikin keinoin salata pulien todellisen olemuksen ja syyt. Yrittäessään hämätä sen, että kapitalismin aikana pulat ovat kiertämättömiä, he selittävät tavallisesti pulien johtuvan satunnaisista syistä, jotka muka voidaan poistaa kapitalistisen talousjärjestelmän säilyessä.

Tässä tarkoituksessa porvariston taloustieteilijät julistavat pulien perimmäiseksi syyksi joko tuotannonalojen välisen määräsuhteisuuksien „satunnaisen” rikkoutumisen tahi kulutuksen „tilapäisen” jälkeijäämisen tuotannosta ja kehoittavat kapitalismin parantamiseksi pulista ottamaan käyttöön sellaisia „kulutuksen” muotoja kuin kilpa-aseistautumisen ja sodat. Epäsuhde tuotannossa samoin kuin ristiriita tuotannon ja kulutuksen välillä ovat todellisuudessa kapitalismin perusristiriidan väistämättömiä ilmenemismuotoja, ja tätä perusristiriitaa ei voida poistaa niin kauan kuin kapitalismi on olemassa. Eräät porvarilliset taloustieteilijät menevät niinkin pitkälle, että uskottelevat pulien johtuvan auringonpilkkujen liikunnasta, jotka muka vaikuttavat satoisuuteen ja siten myös koko talouselämään.

Tarkoituksella hämätä kriisien väistämättömyyttä kapitalismin vallitessa porvarilliset taloustieteilijät rakentavat lukuisia

¹ V. I. Lenin, Pulan opetukset, Teokset, 5. osa, s. 76 (suom. s. 81).

„suhdanneteorioita”, joissa kapitalistisen uusinlamisen jaksoitaista kulkua heijastavat suhdanneheilahtelut selitetään mitä moninaisimmilla satunnaisilla tai johdannaisilla „tekijöillä”. Pulien välisenä aikana porvariston puolustajat tavallisesti julistelevat laajasti, että pulista on tullut loppu ja että kapitalismi on lähtenyt kulkemaan pulatonta kehitystietä. Mutta seuraava pula osoittaa, kuinka virheellisiä nuo vakuuttelut ovat. Elämä on väijäämättömästi osoittanut, että kaikki reseptit, joita annetaan kapitalismin parantamiseksi pulista, ovat aivan kelvottomia.

Kapitalismin kehityksen historiallinen tendenssi. Proletariaatti kapitalismin haudankaivajana. Sen jälkeen kun kapitalismista oli tullut vallitseva järjestelmä, on omaisuuden keskittyminen harvoin käsiin tapahtunut jättiläisaskelin. Kapitalismin kehitys saattaa pientuottajat taloudelliseen häviöön ja nämä joutuvat palkkatyöläisarmeijan riveihin. Sen ohessa kapitalistien kesken kärjistyy kilpataistelu ja sen tuloksena yksi kapitalisti lyö monia keskittyminen merkitsee valtavien rikkauksien kokoutumista yhä pienemmän ihmisryhmän käsiin.

Kehittäessään tuotantovoimia ja yhteiskunnallistaessaan tuotantoa kapitalismi luo aineelliset edellytykset sosialismille. Samalla kapitalismi synnyttää haudankaivajansa työväenluokan muodossa, joka esittää kaikkien työtätekevien ja riistettyjen joukkojen johtajan osaa. Teollisuuden kehitystä seuraa proletariaatin lukumäärän lisääntyminen, sen yhteenliittymisen, tietoisuuden ja järjestyneisyyden kasvu. Proletariaatti nousee yhä päättävämmin taisteluun pääomaa vastaan. Kapitalistisen yhteiskunnan kehitys, joka tuo mukanaan sille ominaisten sovitamattomien ristiriitojen kärjistymisen ja luokkataistelun kiihtymisen, valmistaa välttämättömät edellytykset proletariaatin voitolle porvaristosta.

Työväenluokan perusetuja ilmentää teoreettisesti *marxilaisuus, tieteellinen sosialismi*, joka on yhtenäinen, eheän kokonaisuuden muodostava maailmankatsomus. Tieteellinen sosialismi opettaa proletariaattia yhtymään luokkataisteluun porvaristoa vastaan. Proletariaatin luokkaedut käyvät yhteen ihmisyyteiskunnan edistykseellisen kehityksen etujen kanssa, ne sulautuvat yhteen yhteiskunnan valtavan enemmistön etujen kanssa, sillä proletariaatin vallankumous merkitsee kaiken riiston hävittämistä yleensä.

Kun muutamat harvat kapitalistien ja tilanherrojen hahmossa esiintyneet anastajat kapitalismin aamunkoitteessa kohdistivat pakkoluovutuksen kansanjoukkoihin, niin kapitalismin kehitys johtaa väistämättä siihen, että kansanjoukot kohdistavat pakkoluovutuksen muutamiin harvoin anastajiin. „Pääomayksinoikeus tulee sen tuotantotavan kahleeksi, joka on sen kanssa ja sen suojassa kehittynyt. Tuotannonvälineiden yhteenkokoontuminen ja työn yhteiskunnallistuminen pääsevät kohtaan,

missä ne käyvät kapitalistisen vaipansa kanssa yhteensopimattomiksi. Se räjäytetään rikki. Kapitalistien yksityisomaisuuden kuolinhetki lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan”¹.

Tällainen on kapitalistisen tuotantotavan kehityksen *historiallinen tendenssi*.

B. Monopolistinen kapitalismi — imperialismi

XV LUKU

IMPERIALISMIN PERUSTUNNUSMERKIT

Siirtyminen imperialismiin. Esimonopolistinen kapitalismi, jossa vapaa kilpailu oli vallitsevana, saavutti kehityksensä huippukohtaan viime vuosisadan 60- ja 70-luvuilla. XIX vuosisadan viimeisellä kolmanneksella tapahtui siirtyminen esimonopolistisesta kapitalismista monopolistiseen kapitalismiin.

Monopolistinen kapitalismi eli imperialismi on kapitalismin korkein ja viimeinen vaihe, jonka tärkeimpänä erikoispiirteenä on vapaan kilpailun vaihtuminen monopoliyritysten herruuteen.

Siirtymistä esimonopolistisesta kapitalismista monopolistiseen kapitalismiin — imperialismiin — oli valmistanut porvarillisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys ja tuotannon keskittyminen.

XIX vuosisadan viimeinen kolmannes oli huomattava suuresta teknillisestä edistyksestä, teollisuuden ja sen keskittyneisyyden kasvusta. Metallurgiassa sovellettiin laajassa mitassa uusia teräksensulatusmenetelmiä (Bessemerin, Thomasin, Martinin). Uusien voimakonetyyppien — polttomoottorin, höyryturbiinin ja sähkömoottorin — nopea leviäminen joudutti teollisuuden ja liikenteen kehitystä. Tieteen ja tekniikan saavutukset antoivat mahdollisuuden kehittää sähkövoimaa joukkomitassa lämpövoima-asemilla ja sittemmin suurilla vesivoima-asemilla. Sähkövoiman käyttö johti monien uusien alojen perustamiseen kemiallisessa ja metallurgisessa teollisuudessa. Kemiallisten menetelmien käyttö laajeni monilla tuotannonaloilla ja tuotantoprosesseissa. Polttomoottorien kehittäminen yhä täydellisemmiksi myötävaikutti autoliikenteen ja sittemmin myös ilmailun alkamiseen ja leviämiseen.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 766 (suom. 1957, s. 697).

Kapitalististen maiden teollisuudessa oli vielä XIX vuosisadan puolivälissä vallitsevalla sijalla kevyt teollisuus. Lukuisat suhteellisen pienet tuotantolaitokset kuuluivat yksityisille omistajille, ja osakeyhtiöiden osuus oli verraten vähäinen. Talouspula v. 1873 saattoi monet tällaiset tuotantolaitokset perikatoon ja antoi voimakkaan sysäyksen pääoman keskittymiselle ja yhteenkokoutumiselle. Vallitsevaa osaa alkoi tärkeimpien kapitalististen maiden teollisuudessa esittää raskas teollisuus, ennen kaikkea metallurgia ja koneenrakennusteollisuus, sekä vuoriteollisuus, joiden kehittämiseen tarvittiin valtavia pääomia. Osakeyhtiöiden laaja leviäminen lisäsi entistä enemmän pääoman yhteenkokoutumista.

Monopolistinen kapitalismi muodostui lopullisesti XIX vuosisadan lopulla ja XX vuosisadan alussa. Monopolistiseen kapitalismiin siirtyminen tapahtui kaikissa kehittyneissä maissa. Samalla eri maissa oli imperialismin kehityksellä omia luonteenomaisia erikoisuuksia. Niinpä Englannissa imperialismissa oli selvästi ilmenevä siirtomaajärjestelmän luonne ja Ranskassa koronkiskurin piirteitä.

Historiallinen ansio imperialismin marxilaisesta erittelystä korkeimpana ja samaan aikaan viimeisenä vaiheena kapitalismin kehityksessä ja proletariaatin sosialistisen vallankumouksen aattona kuuluu V. I. Leninille. Klassillisessa teoksessaan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” ja useissa muissa teoksissa, jotka on kirjoitettu pääasiallisesti ensimmäisen maailmansodan aikana, Lenin teki yhteenvedon maailman kapitalismin kehityksestä sen puolen vuosisadan ajalta, joka oli kulunut Marxin „Pääoman” ilmestymisestä. Nojautuen Marxin ja Engelsin löytämiin kapitalismin synnyn, kehityksen ja kukistumisen lakeihin Lenin suoritti syvällisen tieteellisen erittelyn imperialismin taloudellisesta ja poliittisesta olemuksesta, sen lainmukaisuuksista ja voittamattomista ristiriidoista.

Leninin klassillisen määritelmän mukaan imperialismin taloudelliset perustunnusmerkit ovat seuraavat: „1) tuotannon ja pääoman keskittyminen, joka on saavuttanut niin korkean kehitystason, että se on luonut monopolit, joilla on ratkaiseva osa taloudellisessa elämässä; 2) pankkipääoman sulautuminen yhteen teollisuuspääoman kanssa ja finanssiharvainvallan muodostuminen tämän „finanssipääoman” pohjalla; 3) pääoman vienti, erotukseksi tavarain viennistä, saa erikoisen tärkeän merkityksen; 4) muodostuu kapitalistien kansainvälisiä monopoliliittoja, jotka jakavat maailman, ja 5) maapallon alueellinen jako suurimpien kapitalistivaltiojen kesken on suoritettu loppuun”¹.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22 osa, s. 253 (suom. s. 257).

Tuotannon keskittyminen ja monopolit. Monopolit ja kilpailu. Kapitalismin esimonopolistisessa vaiheessa vallinnut vapaa kilpailu loi edellytykset tuotannon nopealle keskittymiselle yhä suurempiin yrityksiin. Pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen lain vaikutus johti väistämättömästi voittoon suuret ja suurimmat yritykset, joihin verrattuna miljoonat pienet ja keski-suuret yritykset esittävät yhä toisarvoisempaa osaa. Tuotannon keskittyminen vuorostaan valmisti siirtymistä vapaan kilpailun herruudesta monopolien herruuteen.

Saksassa oli teollisuuden, kaupan, liikennelaitoksen yms. yrityksiin, joiden työntekijäin lukumäärä oli yli 50, keskittynyt v. 1882 22% kaikista työläisistä ja toimihenkilöistä, v. 1895 30%, v. 1907 37%, v. 1925 47,2% ja v. 1939 49,9%. Länsi-Saksassa oli tällaisiin yrityksiin keskittynyt v. 1957 87,7% kaikista työläisistä ja toimihenkilöistä, siinä luvussa suurimmissa yrityksissä (työntekijäin lukumäärä 1000 ja enemmän) 37,5%.

V. 1904 muodostivat *Amerikan Yhdysvalloissa* suurimmat yritykset, jotka valmistivat tuotteita miljoonan dollarin arvosta ja enemmän, 0,9% yritysten kokonaisluvusta; näissä yrityksissä oli työssä 25,6% työläisten kokonaismäärästä ja ne tuottivat 38% teollisuuden kokonaistuotannosta. V. 1939 suurimpiin yrityksiin, jotka muodostivat 5,2% yritysten kokonaismäärästä, oli keskittynyt 55% kaikista työssäkävivistä työläisistä ja 67,5% teollisuuden kokonaistuotannosta. Sitäkin suppeampi ryhmä — 500 Yhdysvaltojen teollisuuden jätiläisyhtymää tuotti v. 1955 lähes puolet teollisuustuotannon kokonaismäärästä ja sai 68% voittojen yleisimmästä.

Ranskassa v. 1954 suurimmat yritykset, jotka muodostivat vain 0,14% yritysten yleismäärästä, maksoivat enemmän kuin 48% työpalkkojen yleisimmästä.

Venäjän teollisuuden erikoisuutena oli keskittyneisyyden korkea taso. Venäjällä v. 1879 suuret yritykset (työläisten lukumäärä yli 100) muodostivat 4,4% kaikista yrityksistä ja niihin oli keskittynyt 54,8% tuotannon kokonaismäärästä. V. 1903 oli suurin yritys (työläisten lukumäärä yli 100) keskittynyt jo 76,6% kaikista teollisuustyöläisistä, ja nämä yritykset valmistivat valtaosan teollisuustuotteista.

Tuotannon keskittyminen tapahtuu nopeimmin raskaassa teollisuudessa ja uusilla teollisuuden aloilla (kemiallisessa, sähköteknillisessä, autoteollisuudessa jne.) jääden jälkeen kevyessä teollisuudessa, jonka piirissä on paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Kehityksensä tiettyssä asteessa tuotannon keskittyminen vie monopoliin. Yritysten suuret mittasuhteet vaikeuttavat kilpailua, tekevät sen seurauksiltaan erittäin tuhoisaksi ja synnyttävät taipumuksen monopoliin. Samalla muutamien kymmenien likeyritysjätiläisten on helpompi päästä keskenään sopimukseen kuin satojen ja tuhansien pikkuyritysten. Siten vapaa kilpailu vaihtuu monopoliin.

Tämä vaihdos on imperialismin *taloudellinen* olemus. Eri kapitalistimaissa on erilaisuutta monopolien muotojen ja niiden syntymisajan kannalta, mutta se, että tuotannon keskittyminen synnyttää monopolin, on lainmukaista kapitalismin nykyiselle kehitysvaiheelle.

Monopolit ovat hyvin suuria kapitalistisia yrityksiä tai kapitalististen yritysten yhtymiä, jotka ovat keskittäneet käsiinsä niin huomattavan osan tietyn tuotelajin tuotannosta tai mark-

kinoinnista, että se tekee mahdolliseksi kilpailun rajoittamisen ja korkeiden monopolihintojen säätämisen tavaroille. Myymällä tavarat korkeilla hinnoilla monopolit saavat taatuksi korkean monopolivoiton.

Monopolioiden järjestömuodot ovat moninaisia. Niihin kuuluvat jopa lyhytaikaiset sopimukset myyntihinnoista, ja niillä on erilaisia nimiä: konventio, corner, rengas jne. Monopolioiden perusmuotoja ovat kartellit, syndikaatit, trustit ja konsernit.

Kartelli on monopoliliitto, johon kuuluvat yritykset, säilyttäen yrityksensä itsenäisinä yksikköinä, sopivat keskenään myyntiehtoista ja maksuajoista, jakavat keskenään menekkimarkkinat, määrittelevät tuotettavien tavaroiden määrän ja säätävät hinnat. Sitä tavaramäärää, mikä kullakin kartelliin kuuluvalla on oikeus tuottaa ja myydä sanotaan *kvootiksi*; kvootin rikkomuksesta maksetaan sakko kartellin kassaan.

Syndikaatti on itsenäisten yritysten monopoliyhtymä, jossa tavaroiden markkinoimisen ja toisinaan myös raaka-aineiden oston hoitaa yhteinen konttori.

Trusti on monopoli, jossa kaikkien yritysten omaisuus on yhteistettyä, ja niiden omistajista on tullut osakkaita, jotka saavat voiton heille kuuluvien osuuksien eli osakkeiden määrän mukaan. Trustin johdossa on hallinto, joka johtaa entisten yksityisten yritysten koko tuotantoa, tuotteiden markkinointia ja raha-asioita. Trustit kuuluvat usein laajempiin liittoihin, konserneihin.

Konserni on eri teollisuusalojen useiden likeyritysten, kauppatoimimien, pankkien ja liikenne- ja vakuutusyhtiöiden yhtymä, jonka perustana on yhteinen riippuvaisuus raha-asioissa tietyistä suurkapitalistien ryhmästä, joka valvoo kaikkia konserniin kuuluvia yrityksiä.

Komentopaikat kapitalististen maiden talouselämässä ovat monopolien hallussa. Ne ovat vallanneet raskaan teollisuuden ja myös monia kevyen teollisuuden aloja, rautatie- ja vesiliikenteen, kotimaan ja ulkomaankaupan, pankit, vakuutustoiminnan, ja alistaneet maatalouden herruuteensa.

Amerikan Yhdysvaltojen mustaa metallurgiaa hallitsee kahdeksan monopolirytystä, joilla v. 1956 oli valvonnassaan 82% maan koko terästuotantokapasiteetista; niistä kahdella suurimmalla — Amerikan Terästrustilla ja „Bethlehemin teräskorporaatiolla” — oli hallussaan 50% koko tuotantokapasiteetista. Yhdysvaltojen vanhin monopoliryitys on öljytrusti „Standard Oil”, joka riistää kymmenien maiden öljyrikkauksia. Autoteollisuudessa on ratkaiseva merkitys kolmella toiminimellä: „General Motorsilla”, „Fordilla” ja „Chryslerilla”. Sähköteknillisessä teollisuudessa on hallitseva asema kahdella toiminimellä: „General Electricilla” ja „Westinghouse’illa”. Kemiallista teollisuutta valvoo huomattavassa määrässä „Du Pont de Nemours’in” konserni ja alumiiniteollisuutta Mellonin konserni. Toisen maailmansodan jälkeisellä kaudella on erikoisesti suurentunut niiden konsernien merkitys, jotka ovat etuasemissa asetuotannossa, ennen kaikkea atomi- ja vetyaseiden tuotannossa. Sellaisia konserneja ovat „General Motors”, „General Electric” ym.

Englannissa monopoliyhtymien osuus kasvoi erikoisesti ensimmäisen maailmansodan jälkeen, jolloin syntyi kartelliyhtymiä tekstiili- ja kivihiihteollisuuden, mustan metallurgian ja useille uusille teollisuudenaloille. Englannin Kemiallinen trusti valvoo noin yhdeksää kymmenesosaa koko kemiallisesta perustuotannosta, miltei koko räjähdysainetuotantoa, väriaineiden ja työntuotantoa maassa. Se on läheisessä yhteydessä Englannin teollisuuden tärkeimpiin aloihin ja varsinkin sotatarvikekonserneihin. Suurta osaa näyttävät siirtomaiden riistoon erikoistuneet monopolirytykset, etenkin konserni „Unilever”. Öljymonopolit „Royal Dutch Shell” ja „British Petroleum”

(vuoteen 1954 asti tunnettiin nimellä Englantilais-Iranilainen öljy-yhtiö) hallitsevat öljyteollisuutta ja osallistuvat öljyn hankintaan monissa Lähi- ja Keski-Idän maissa, Kaakkois-Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa.

Saksassa kartellit alkoivat levitä laajalle viime vuosisadan lopulla. Kahden maailmansodan välisellä kaudella naan talouselämää hallitsivat Terästrusti („Vereinigte Stahlwerk“), jolla oli noin 200 000 työläistä ja toimihenkilöä, Kemiallinen trusti („Interessen-Gemeinschaft Farbenindustrie“), jolla oli 100 000 työläistä ja toimihenkilöä, kivihiiliteollisuuden monopolirytykset, Kruppin tykkikonserni ja sähköteknilliset konsernit „Yleinen sähköyhtiö“ sekä „Siemens“. Länsi-Saksan suurimmille (pääoma yli 10 miljoonan markan) osakeyhtiöille kuului v. 1952 74% osakeyhtiöiden koko pääomasta. Vuoteen 1955 mennessä niiden osuus kasvoi 80%:iin koko osakepääomasta. Vuoriteollisuudessa kuuluu suurimmille yrityksille 90% koko osakepääomasta, mustan metallurgian alalla 81% ja vuoriöljyntuotannossa 99%. Sähköteknillisessä teollisuudessa kahdeksan suurimman yhtiön hallussa on 82% osakepääomasta. Niistä kahdelle suurimmalle — „Yleiselle sähköyhtiölle“ ja „Siemensille“ — ja näiden valvonnassa oleville toiminimille kuuluu 75% sähköteknillisen teollisuuden koko osakepääomasta.

Ranskassa on koko alumiinintuotanto keskittynyt nykyisin yhden yhtiön käsiin. Yhden toiminimen valvonnassa on 80% väriaineiden tuotannosta. Kunkin alan kolmen suurimman yhtiön valvonnassa on 75% laivanrakennusteollisuudesta, 72% sementtiteollisuudesta, 90% autonrenkaidentuotannosta, ja 65% sokerintuotannosta. Neljän yhtiön tuotantolaitosten osalle v. 1953 tuli 93% koko henkilöautotuotannosta. Alansa viiden suurimman yhtiön käsissä on 70—75% teräksentuotannosta ja 90% vuoriöljynjalostusteollisuudesta.

Italiassa, Japanissa ja niinkin pienissä maissa kuin Belgiassa, Ruotsissa ja Sveitsissä monopolijärjestöillä on hallussaan komentopaikat teollisuudessa.

Venäjällä ennen vallankumousta suuret monopolirytykset valtasivat ennen kaikkea raskaan teollisuuden tärkeimmät alat. V. 1902 syntyneen „Prodamet“ syndikaatin (metallurgisten yritysten tuotteiden myyntiyhtymä) määräysvallassa oli yli neljä viidesosaa mustan metallin markkinoinnista. V. 1904 järjestettiin syndikaatti „Prodvagon“, joka monopolisoi miltei kokonaan vauunujen tuotannon ja markkinoinnin. „Produgolj“ syndikaatin hallussa oli kolme neljänestä Donetsin laakion koko kivihiilituotannosta.

Yrittäen kaunistella nykyaikaista kapitalismia porvarilliset taloustieteilijät väittävät, että monopolirytysten leviäminen johtaa muka porvarillisen järjestelmän päästämiseen sellaisesta pahasta kuin kilpailu, tuotannon anarkia ja pulat. Itse asiassa monopolirytysten herruus ei ainoastaan ole kykenemätön poistamaan kilpailua, tuotannon anarkiaa ja pulia, vaan kärjistää entisestäänkin kapitalismin kaikkia ristiriitoja.

Lenin opetti, ettei imperialismi voi udestirakentaa kapitalismia alhaalta ylös saakka. Monopolirytysten esittäessä hallitsevaa osaa kaikissa maissa säilyy lukuisa määrä keskisuuria ja pieniä kapitalistisia yrityksiä sekä pientuottajien — talonpoikien ja käsityöläisten joukko. Muutamien tuotantoalojen monopolisointuminen lisää koko kapitalistiselle taloudelle ominaista sekasortoisuutta. „Vapaasta kilpailusta esiin kasvavat monopolit eivät poista tuota kilpailua, vaan ovat olemassa sen yläpuolella ja rinnalla synnyttäen siten monia erittäin kärkeviä ja jyrkkiä ristiriitoja, hankauksia, selkkauksia”¹.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 253 (suom. s. 256).

Ensinnäkään kilpailu ei lakkaa *monopoliiyritysten sisällä*. Syndikaattien ja kartellien jäsenet käyvät keskenään taistelua edullisimmista markkinoista ja suurimmasta osuudesta (kvoottista) tuotannossa ja markkinoinnissa. Trusteissa ja konserneissa käydään taistelua johtopaikoista, osakkeiden kontrollipaketista ja voittojen jaosta.

Toiseksi kilpailua käydään *monopoliiyritysten kesken*: niin saman alan kuin eri alojenkin monopoliiyritysten kesken, jotka toimittavat tavaroita (esimerkiksi teräs- ja autotrustit) tai tuottavat tavaroita, jotka voivat korvata toisensa (kivihiili, vuoriöljy, sähkövoima). Sisämarkkinoiden rajoitetuista menekkimahdollisuuksista johtuen kulutustarvikkeita tuottavat monopoliiyritykset käyvät ankaraa taistelua tavarointensa menekistä.

Kolmanneksi on käynnissä kilpailu *monopoliiyritysten ja monopolisoimattomien yrittysten kesken*. Monopolisoituneet alat ovat etuoikeutetussa asemassa muihin aloihin verraten. Monopoliiyritykset ryhtyvät kaikkiin toimenpiteisiin kuristaakseen „sivulliset”, „villit” yrittäjät, jotka eivät kuulu monopoliiyrytyksiin. Anastamalla osan monopoliiyrytyksiin kuulumattomien alojen ja yrittäjien lisäarvosta monopoliiyritykset suurentavat omia voittojaan.

Samalla monopoliiyritysten herruus antaa kilpataistelulle erittäin suuren laajuuden ja äärimmäisen kärkevyyden. Tämän taistelun toimintapiiri on valtavasti laajentunut. Kapitalismin esimonopolistisessa vaiheessa kilpataistelua käytiin etupäässä tavaroiden markkinoinnista ja lisäksi miltei vain eri maiden suppeilla kansallisilla markkinoilla. Kapitalismin monopolistisessa vaiheessa kilpailua käydään maailman kapitalistisilla markkinoilla eikä enää vain tavaroiden markkinoinnista, vaan myöskin raaka-ainelähteistä ja pääomien sijoituspiireistä.

Monopoliiyritysten käyttämät kilpataistelun keinot ja menetelmät ovat erittäin ankaria ja hävittäviä luonteeltaan. Vastustajansa kuristamiseksi monopoliiyritykset ottavat käytäntöön kaikki mahdolliset suoranaiset väkivalta-, lahjomis- ja kiristyskeinot, turvautuvat monimutkaisiin finanssitemppuihin ja käyttävät laajassa mitassa hyväkseen valtiokoneistoa.

Monopolioiden kehitys merkitsee tuotannon valtavaa yhteiskunnallistumista. Mutta tästä yhteiskunnallistumisesta koitua hyöty joutuu harvojen monopolistien hyväksi, ja heidän harjoittamansa muun väestön sorto käy erikoisen raskaaksi. Kapitalismin perusristiriita — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välinen ristiriita — syvenee jatkuvasti, minkä seurauksena pulat käyvät yhä tuhoisammiksi.

Monopolioiden puolustelijat, jotka levittelevät „kansankapitalismin” teoriaa, vetoavat siihen, että jopa kaikkein kehittyneimmissäkin kapitalistisissa maissa on monopoliiyritysten ohella olemassa lukuisa joukko pieniä ja keskisuuria yrittäjiä teollisuuden ja kaupan alalla. Tosiasiat kuitenkin osoittavat, että miljoonat pienyrittäjät, joita on olemassa harvojen jättiläisyrittäjien rinnalla,

elävät ainaisen kauhun vallassa ja häviöön joutumisen pelossa. Nimpä Amerikan Yhdysvalloissa vv. 1945—1950 syntyi lähes 2,6 miljoonaa pienyrittystä, mutta tuhoutui enemmän kuin 1,8 miljoonaa. Tavallisesti jokaisesta kymmenestä uudesta pienyrittäjästä kolme oli olemassa vajaan vuoden, kaksi kymmenestä eli korkeintaan pari vuotta ja vain yhden tai kahden onnistui elää retuutta nelisen vuotta. Ainoastaan yhden neljäsosan onnistuu kestää kuusi tai seitsemän vuotta ja enemmän; vain harvoja pienyrittäjiä siirtyy niiden perustajien pojille ja pojanpojille.

Keskittyminen ja monopolit pankkialalla. Pankkien uusi merkitys. Nykyaikaisten monopolien todellisesta voimasta ja merkityksestä ei voi olla riittävän täydellistä käsitystä, ellei oteta huomioon pankkien esittämää osaa. Pankkialalla samoin kuin teollisuudessakin tapahtuu pääoman keskittymistä ja siirrytään vapaasta kilpailusta monopoliin.

Pankit palvelivat alunperin pääasiallisesti maksusuoritusten välittäjinä. Kapitalismin kehittyessä pankkien toiminta pääoman kauppiaina laajeni. Pääoman kasaantuminen ja tuotannon keskittyminen teollisuudessa johtivat siihen, että pankkeihin keskityi valtavia vapaita rahavaroja, jotka etsivät voittoa tuottavaa sijoitusta. Suurpankkien osuus pankkien liikevaihdon kokonaismäärästä kasvoi alituisesti.

Keskitys pankkialalla samoin kuin teollisuudessakin johtaa monopoliin. Suurimmat pankit alistavat pienet valtaansa osakkeita ostamalla, myöntämällä luottoa yms. keinoin. Vallattuaan monopoliaseman suurpankit solmivat keskenään sopimuksia vaikutuspiirien jaosta. Muodostuu pankkien monopoliliittoja. Jokaisella tällaisella liitolla on määräysvallassaan kymmeniä ja toisinaan satojakin pienpankkeja, joista itse asiassa tulee suurpankkien haaraosastoja. Laajalle levinneen haarakonttoriverkoston kautta suurpankit kokoavat kassoihinsa lukuisten yritysten varat. Miltei koko kapitalistiluokan rahapääoma ja muiden väestökerrosten säästöt joutuvat pankkivaltiaiden pienten ryhmien haltuun.

Amerikan Yhdysvalloissa tuli 20 suurimman pankin osalle v. 1900 15%, v. 1929 19%, v. 1939 27% ja v. 1952 29% USA:n kaikkien pankkien talletusten kokonaissummasta. *Englannissa* oli viiden suurimman pankin taseiden summa v. 1900 28%, v. 1916 37%, v. 1929 73% ja v. 1952 79% Englannin kaikkien talletuspankkien taseiden kokonaissummasta. *Ranskassa* tuli kuuden talletuspankin osalle v. 1952 66% Ranskan kaikkien pankkien talletusten kokonaissummasta. *Länsi-Saksassa* oli v. 1954 vain kolmen suurpankin määräysvallassa 59% kaikkien luottopankkien talletussummasta.

Teollisuuden keskittyminen ja pankkimonopolyhtymien muodostuminen johtavat oleelliseen muutokseen pankkien ja teollisuuden keskinäisuuhteissa. Yritysten mittasuhteiden suurentuessa saavat suuret pitkäaikaiset luotot, joita pankit myöntävät teollisuuskapitalisteille, yhä suuremman merkityksen. Pankkien hallussa olevien talletusmäärien kasvu avaa laajoja mahdollisuuksia pankkivarojen pitkäaikaiselle sijoittamiselle teollisuuteen.

Levinnein muoto pankkien rahavarojen sijoittamisessa teollisuuteen on eri yritysten osakkeiden ostaminen. Pankit edistävät osakeyhtiöiden muodostamista ottaen suorittaakseen yksityisten kapitalistien yritysten järjestämisen osakeyhtiöiksi ja uusien osakeyhtiöiden perustamisen (perustamistoiminta). Osakkeiden myynti ja osto tapahtuu yhä suuremmassa määrässä pankkien välityksellä.

Pankkien ja teollisuusyritysten edut punoutuvat yhä tiukemmin yhteen. Kun pankki rahoittaa joitakin tietyn alan suuryrityksiä, sitä kiinnostaa niiden välinen monopolisopimus ja se edistää tällaista sopimusta. Näin pankit tehostavat ja jouduttavat moninkertaisesti pääoman keskittymis- ja kokoontumis- sekä monopolirytysten muodostumisprosessia.

Pankkien muuttuminen vaatimattomista välittäjistä kouralliseksi kaikkivaltiaita monopolisteja on tärkeimpiä prosesseja vapaan kilpailun aikakauden kapitalismin kasvamisessa monopolistiseksi kapitalismiksi.

Finanssipääoma ja finanssiharvainvalta. Sen tuloksena, että pankeista tulee teollisuus-, kauppa- ja liikennelaitosten osanomistajia, kun ne hankkivat itselleen niiden osakkeita ja obligatioita, ja teollisuuden monopolirytyksillä puolestaan on hallussaan niihin yhteydessä olevien pankkien osakkeita, tapahtuu monopolistisen pankki- ja teollisuuspääoman yhteenpunoutuminen, syntyy uusi pääoman muoto — finanssipääoma.

Finanssipääoma on pankki- ja teollisuusmonopolirytysten yhteenkasvanutta pääomaa. Imperialismin aikakausi on finanssipääoman aikakautta.

Määritellessään finanssipääomaa Lenin korosti kolmea tärkeintä seikkaa. „Tuotannon keskittyminen, siitä syntyvät monopolit, pankkien sulautuminen eli yhteenkasvaminen teollisuuden kanssa — siinä finanssipääoman syntyhistoria ja tämän käsitteen sisältö”¹.

Pankki- ja teollisuuspääoman yhteenkasvaminen ilmenee kirrkaasti pankkialan ja teollisuuden monopolirytysten johtajien henkilöyhtymässä. Samat henkilöt johtavat suurimpia monopoliyhtymiä pankkialalla, teollisuudessa, kaupassa ja muilla kapitalistisen talouden aloilla.

Saksassa ensimmäisen maailmansodan edellä Berliinin kuudella suurimmalla pankilla oli omat miehensä johtajien paikoilla 344 teollisuusyrityksessä ja hallintojen jäsenien paikoilla vielä 407:ssä, siis kaikkiaan 751 yhtiössä. Toisaalta taas näiden kuuden pankin johtaviin elimiin kuului 51 suurinta teollisuudenharjoittajaa. Myöhemmin tämä henkilöyhtymä kehittyi vielä pitemmälle. V. 1932 Berliinin kolmen tärkeimmän pankin johtaviin elimiin kuului 70 suurinta teollisuuden edustajaa. *Amerikan Yhdysvalloissa* 400 teollisuuden harjoittajaa ja pankkiiria käsitävällä suppealla ryhmällä oli v. 1950 hallussaan kolmannes 3705 johtajan paikasta 250 suurimmassa korporaatiossa (osakeyhtiössä), jotka omistivat 42% maan kaikista pääomista.

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 214 (suom. s. 219).

Finanssipääoma alistaa yhä enenevässä määrässä alaiseeseen ei ainoastaan teollisuuden, vaan myöskin maatalouden. Tämän alistamisen muodot ovat moninaiset. Kaikissa kapitalistisissa maissa tapahtuu pankkialan monopoliyritysten yhteenkasvaminen suurmaanomistuksen kanssa. Yhä enenevässä määrässä pankit keskittävät käsiinsä maaomaisuutta. Maapalstoilla keinottelu, etenkin nopeasti kasvavien kaupunkien ympäristössä, on finanssipääomalle korkeita voittoja tuottavaa liiketoimintaa. Maapalstojen jälleenmyynti korkeilla hinnoilla rikastuttaa pankkeja ja suurmaanomistajia. Hypoteekkilainajärjestelmä tekee pankeille mahdolliseksi ryöstää pienten ja keskisuurten farmarien maat keskittäen ne käsiinsä. Pankkipääoma punoutuu kiinteästi yhteen tuotannon alalla toimivien monopolististen järjestöjen, maataloustuotteiden kuljetuksen ja markkinoinnin kanssa.

Jokaisessa kapitalistisessa maassa on suurimpien pankkiirien ja monopoliasemassa olevien teollisuudenharjoittajien pienillä ryhmillä käsissään kaikki elintärkeät talousalat, ja niiden määräysvallassa on valtaosa yhteiskunnallisesta rikkaudesta. Kapitalististen monopoliyritysten isännöiminen muodostuu väistämättä *finanssioligarkian* (kreikkalainen sana „oligarkia” merkitsee kirjaimellisesti „harvainvaltaa”) herruudeksi.

Finanssioligarkian herruutta taloudellisella alalla toteutetaan ennen kaikkea niin sanotun „osallistumisjärjestelmän” avulla. Se merkitsee, että finanssialan suurliikemies tai liikemiesryhmä pitää käsissään perusosakeyhtiötä („emäyhtiötä”), joka on konsernin johdossa, tämä yhtiö, jolla on hallussaan osakkeiden kontrollipaketti, hallitsee vuorostaan siitä riippuvaisia „tytär-yhtiötä”; nämä taas määräävät samalla tavalla „tyttärentytär-yhtiöistään” jne. Tämän järjestelmän avulla finanssivaltiaat saavat mahdollisuuden määrätä suurista summista vierasta pääomaa.

Laajalle haarautuneen osallistumisjärjestelmän avulla USA:n kahdeksan suurinta finanssiryhmää — Morganin, Rockefellerin, First National City Bankin, du Pontin, Mellonin, Clevelandin, Chicagon ja Amerikan pankin ryhmät ovat saaneet hallitsevan aseman maan koko talouselämässä. Näiden kahdeksan finanssiryhmän kontrolloima aktiivi käsitti v. 1955 218,5 miljardia dollaria. Tästä summasta tuli Morganin ryhmän osalle 65,3 miljardia, Rockefellerin ryhmän osalle 61,4 miljardia ja Chicagon ryhmän osalle 22 miljardia dollaria.

Finanssioligarkia, jolla tosiasiallisesti on monopoliasema, saa valtavia ja yhä kasvavia voittoja perustamistoiminnastaan (ts. osakeyhtiöiden perustamisesta), osakkeiden ja obligaatioiden liikkeelle laskemisesta, valtionlainojen sijoittamisesta ja edullisista valtion tilauksista. Harvojen käsiin keskittynyt finanssipääoma perii yhteiskunnalta yhä kasvavaa pakkoveroa.

Finanssipääomalle kuuluu herruus myös valtiollisella alalla. Porvarillisten valtioiden sisä- ja ulkopolitiikka alistetaan palve-

lemaan suurimpien monopoliyritysten omanvoitonpyyteisiä pyrki-
myksiä.

Pääoman vienti. Esimonopolistiselle kapitalismille, vapaan kilpailun vallitessa, oli tyypillistä tavaroiden vienti. Imperialistiselle kapitalismille, monopoliyritysten vallitessa, on käynyt tyy-
pilliseksi pääoman vienti.

Kapitalismin erikoisena luonteenomaisena piirteenä on tava-
ranvaihdon kasvu eri maiden sisällä ja erittäinkin kansainväli-
sen tavaravaihdon kasvu. Imperialismin kaudella maailman-
kauppa laajenee yhä suuremmaksi, mutta erittäin tärkeä merki-
tyks on pääoman viennillä.

Pääoman vienti ulkomaille tapahtuu korkeimman monopoli-
voiton saamiseksi. Se tapahtuu kahdessa perusmuodossa: joko
myöntämällä lainoja muiden maiden hallituksille, kaupungeille
ja pankeille taikka perustamalla ulkomaille teollisuusyrityksiä,
kauppa- ja pankkiliikkeitä, toimilupia, rakentamalla rautateitä
sekä myös ostamalla polkuhintaan yrityksiä, joita heikentyneissä
(esim. sodan seurauksena) maissa jo on.

Pääoman vienti johtuu ensiksikin kaikissa kehittyneen kapi-
talismin maissa vallitsevasta monopoliyritysten herruudesta ja
toiseksi niiden muutamien rikkaimpien maiden monopoliase-
masta, joissa pääoman kasaantuminen on saavuttanut valtavat
mittasuhteet. Näissä maissa muodostui XX vuosisadan kynnyk-
sellä suunnaton „pääoman liikarunsaus”.

Kapitalistisesti kehittyneiden maiden „pääoman liikarunsaus”
on luonteeltaan suhteellista, sillä joukkojen alhainen elintaso
asettaa näissä maissa esteitä tuotannon jatkuvalla kasvulle,
maatalous jää yhä enemmän jälkeen teollisuudesta, ja yleensä
talouselämän eri alojen kehityksen epätasaisuus lisääntyy. Jos
kapitalismi voisi hävittää kaupungin ja maaseudun välisen
vastakohtaisuuden ja kohottaa työtätekevien joukkojen elin-
tasoa, niin ei voisi olla puhettakaan mistään „pääoman liikarun-
saudesta”. Mutta silloin kapitalismi ei olisikaan kapitalismia,
sillä sekä kehityksen epätasaisuus että väestön suurten joukkojen
nälkäräjällä pysyvä elintaso ovat tämän tuotantotavan perus-
ehtoja ja -edellytyksiä „Pääoman vienti käy välttämättömäksi
siitä syystä, että kapitalismi on muutamissa maissa „ylilykpsy-
nyt” ja pääomalta puuttuu (maanviljelyksen kehittymättömyyden
ja joukkojen kurjuuden vuoksi) „voittoa tuottavia” sijoitusmah-
dollisuuksia”¹.

Enimmäisvoittoa saalistaessaan „liika” pääoma pyrkii ulko-
maille. Pääomaa viedään tavallisesti takapajuisiin maihin, joissa
pääomia on vähän, työpalkat alhaiset, raaka-aineet halpoja ja
maan hinta suhteellisen alhainen. Näissä maissa monopolipää-
omalla on mahdollisuus saada ja se todella saakin valtavia

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, 22. osa,
s. 229 (suom. s. 233).

voittoja. Pääoman vienti on kiinteässä yhteydessä tavaroiden viennin kasvuun: pääomaa vievät monopoliyritykset pakottavat velallismaan ostamaan niiltä tavaroita monopolisteille edullisilla ehdoilla. Ulkomaiset monopoliyritykset anastavat käsiinsä menekkimarkkinat ja raaka-ainelähteet velallismaissa.

Paitsi takapajuisiin maihin pääomaa viedään myös teollisesti kehittyneisiin maihin. Näin tapahtuu aikoina, jolloin tällaisten maiden kehitys on erikoisen nopeaa, mikä tekee tarpeelliseksi pääoman virtaamisen ulkoapäin (esimerkiksi Yhdysvallat ennen ensimmäistä maailmansotaa), tai sitten niiden heikentyessä, minkä on aiheuttanut sota (Saksa ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja Länsi-Euroopan kapitalistiset maat toisen maailmansodan jälkeen).

Porvarilliset taloustieteilijät ja poliitikot selittävät pääoman viennin olevan muka „apua” ja „hyväntekeväisyyttä” kehittyneiden kapitalististen maiden taholta takapajuisille kansoille. Todellisuudessa pääoman vienti, jouduttamalla kapitalististen suhteiden kehitystä takapajuisissa maissa, johtaa samaan aikaan nämä maat vierasmaalaisten monopoliyritysten kaikinpuolisen orjuutuksen ja rosvouksen alaisiksi. Pääoman vienti on eräänä perustana imperialistisen sorron järjestelmässä, jonka vallitessa suurin osa maailmasta on muutamien rikkaiden koronkiskurimaiden riistettävänä. Pääomien viennin tuloksena maailma on jakautunut muutamiin harvoihin koronkiskurivaltioihin ja suunnattoman enemmistön muodostaviin velallisvaltioihin.

Pääomien vienti vaikuttaa syvällisesti niihinkin maihin, jotka vievät pääomaa. Toisaalta nämä maat kartuttavat rikkauttaan ja lujittavat asemiaan maailmanmarkkinoilla. Ne saavat ulkoapäin alinomaa virtaavaa lisäarvoa lainakorkojen ja ulkomaisten yritysten tuottamien voittojen muodossa. Toisaalta taas pääomaa vievän maan omassa teollisessa kehityksessä tapahtuu jossain määrin lamaantumista, koska pääomien vienti rajoittaa pääomien sijoittamisen laajentamista omassa maassa. Eräänä pääoman viennin tärkeänä seurauksena on suurvaltojen välisen kilpailun kiihtyminen, taistelu edullisimmista pääoman sijoituspiireistä.

Ennen ensimmäistä maailmansotaa Englanti, Ranska ja Saksa olivat tärkeimpiä pääomaa vieviä maita. Niiden pääomasijoitukset ulkomailla käsittivät 175—200 miljardia frangia: Englannin 75—100 miljardia, Ranskan 60 miljardia ja Saksan 44 miljardia frangia. Pääoman viennillä Yhdysvalloista ei vielä ollut suurta merkitystä, ja se käsitti vähemmän kuin 10 miljardia frangia.

Vuosien 1914—1918 sodan jälkeen tapahtui suuria muutoksia maailman pääoman viennissä. Saksa menetti ulkomailla olleet pääomansa. Englannin ja Ranskan ulkomaiset pääomasijoitukset supistuivat huomattavasti, mutta pääoman vienti Yhdysvalloista lisääntyi voimakkaasti.

Toisen maailmansodan jälkeen, v. 1949 Amerikan ulkomaiset pääomasijoitukset ylittivät kaikkien muiden kapitalististen valtioiden ulkomaisten pääomasijoitusten yhteisen summan. Ulkomaille sijoitettujen amerikkalaisten pääomien kokonaissumma kasvoi 11,4 miljardista dollarista v. 1939 49,5 mil-

jardiin dollariin v. 1956. Heikosti kehittyneisiin Latinalaisen Amerikan ja Keski-Idän maihin tehdyt amerikkalaisten pääomasijoitukset tuottavat hämmästyttävän suuria voittoja. Niinpä kymmenvuotiskautena 1946—1955 Latinalaiseen Amerikkaan tehdyt pääomasijoitukset tuottivat voittoa noin 7 miljardia dollaria. Noiden samojen kymmenen vuoden aikana USA teki uusia pääomasijoituksia Latinalaiseen Amerikkaan yhteensä 2 miljardia dollaria, mikä yhdessä osasta voittoja tehtyjen pääomasijoitusten kanssa nosti amerikkalaiset pääomasijoitukset tuossa sijoituspiirissä 3,6 miljardilla dollarilla.

Maailman taloudellinen jako kapitalistien liittojen kesken. Kansainväliset monopoliliittoutumat. Sitä mukaa kuin pääoman vienti lisääntyy, sitä mukaa kuin suurimpien monopoliryitysten ulkomaiset yhteydet ja „vaikutuspiirit” laajenevat, muodostuvat edellytykset maailmanmarkkinain jakamiselle niiden kesken. Muodostuu kansainvälisiä monopoliliittoutumia.

Kansainväliset monopoliliittoutumat ovat eri maiden suurimpien monopoliryitysten välisiä sopimuksia markkinain jaosta, hintapolitiikasta ja tuotannon laajuudesta. Kansainvälisten monopoliliittoutumien muodostuminen merkitsee tuotannon ja pääoman keskittämisen uutta astetta, joka on verrattomasti korkeampi kuin edelliset. Monet kansainväliset monopoliliittoutumat muodostetaan kapitalististen valtioiden mitä aktiivisimmalla osanotolla, ja ne ovat näiden valtioiden taloudellisen vaikutusvallan laajentamisen eräänä tärkeänä välineenä.

Lenin osoitti, että finanssipääoman kaudella yksityiset ja valtion monopoliryitykset punoutuvat yhteen, samalla ne kumpikin ovat vain erillisiä renkaita imperialistisessa taistelussa maailmanjaosta.

Kansainvälisten monopoliliittoutumien puolustelijat yrittävät esittää ne rauhan välineiksi vakuuttaen, että monopolistien kansainväliset sopimukset voivat muka rauhanomaisin keinoin sovittaa imperialististen ryhmien ja maiden välillä syntyvät ristiriidat. Moisilla väitteillä ei ole mitään yhteistä todellisuuden kanssa.

Kansainväliset monopoliliittoutumat suorittavat itse asiassa maailman taloudellisen jaon osapuolten voimasta riippuen, ja eri monopoliryhmien voimahan vaihtelee. Jokainen niistä käy herkeämättä taistelua osuutensa lisäämiseksi, laajentaakseen monopolistisen riiston piiriä. Väistämättömänä seurauksena voimasuhteiden muutoksista on kiihtyvä taistelu markkinoiden uudestijaosta sekä ristiriitojen kärjistyminen eri ryhmien ja niitä kannattavien valtioiden välillä. Monopolistien kansainvälisille sopimuksille on ominaista epävakaisuus, ja niissä piilee kiertämättömien yhteentörmäyksien lähde.

Kansainvälisiä monopoliliittoutumia alkoi syntyä XIX vuosisadan 60—80-luvuilla. Viime vuosisadan loppuun mennessä ei niitä ollut yhteensä enempää kuin 40. Ensimmäisen maailmansodan edellä laskettiin koko maailmassa olleen noin 100 kansainvälistä kartellia, ja toisen maailmansodan edellä niiden lukumäärä ylitti 300.

Jo ennen ensimmäistä maailmansotaa vuoriöljymarkkinat olivat tosiasiasa jätetut Rockefellerin käsissä olevan amerikkalaisen „Standard Oil” trustin ja „Royal Dutch Shell” konsernin kesken, jossa hallitseva vaikutus on englantilaisella pääomalla. Sähköteknillisten valmisteiden markkinat oli jaettu monopolitoiminimen: saksalaisen „Yleisen sähköyhtymän” ja Morganin ryhmän kontrolloimaan „Yleisen sähkökorporaation” kesken.

Kansainväliset monopolisopimukset ulottuivat sellaisillekin aloille kuin aseiden tuotantoon. Aseistusta tuottavia suurimpia toiminimiä „Armstrong Wickersiä” Englannissa, „Schneider-Creuzot’ta” Ranskassa, „Kruppia” Saksassa ja „Boforsia” Ruotsissa ovat jo pitkän ajan kuluessa olleet yhdistämassä toisiinsa monet langat.

Kansainväliset monopoliliittoutumat esittivät suurta osaa toisen maailmansodan valmistelussa. Yhdysvaltojen, Englannin ja Ranskan suurimmat monopolirytykset, joita kartellisopimukset sitoivat saksalaisiin trusteihin, antoivat hengen ja suunnan näiden maiden hallitsevien piirin politiikalle — sille Hitlerin hyökkäyksen kannustamis- ja yllyttämispolitiikalle, joka johti sotaan.

Toisen maailmansodan jälkeen syntyi suuria kansainvälisiä monopoliliittoutumia, joihin osallistuu välittömästi useita valtioita. Sellaisiin monopoliliittoutumiin kuuluu mm. niin kutsuttu „Euroopan hiili- ja teräsyhtymä”, jossa ovat osallisina Länsi-Saksa, Ranska, Italia, Belgia, Hollanti ja Luxemburg.

Maailman alueellisen jaon loppuunsaorittaminen suurvaltojen kesken ja taistelu maailman uudestijakamiseksi. Kapitalistien liittojen välisen taloudellisen maailmanjaon ohella ja sen yhteydessä tapahtuu maailman alueellinen jako imperialististen valtioiden kesken, taistelu vieraiden maa-alueiden valtaamiseksi, taistelu siirtomaista ja puolisiirtomaista.

Siirtomaiksi sanotaan maita, joilta puuttuu valtiollinen itsenäisyys ja jotka ovat imperialististen emämaavaltioiden alusmaita. Niiden ohella on imperialismin kaudella olemassa erityyppisiä *puolisiirtomaita* ja *riippuvaisia maita*. Ne ovat heikostikehittyneitä maita, jotka ovat imperialististen valtojen harjoittaman siirtomariiston kohteita ja taloudellisesti ja poliittisesti riippuvaisia näistä valtioista, mutta säilyttävät muodollisen itsenäisyytensä. „Tälle kaudelle eivät ole tyyppillisiä ainoastaan maiden kaksi perusryhmää: siirtomaita omistavat maat ja siirtomaat, vaan myös valtiollisesti, muodollisesti itsenäisten, mutta todellisuudessa finanssi- ja diplomaattisen riippuvaisuuden verkoon kiedottujen riippuvaisten maiden erilaiset muodot”¹.

Levitessään kaikkialle maailmaan kapitalismi synnytti pyrkimyksen eri maiden taloudelliseen lähenemiseen, kansallisen sulkeutuneisuuden häviämiseen ja valtaviin alueiden yhdistymiseen vähitellen eheäksi kokonaisuudeksi. Sinä keinona, jonka avulla monopolistinen kapitalismi suorittaa vähitellen valtaviin alueiden talouden yhdistämisen, on imperialistivaltojen harjoittama siirtomaiden ja riippuvaisten maiden orjuutus. Tämä yhdistäminen tapahtuu muodostamalla *siirtomaavaltakuntia*, jotka

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 250 (suom. s. 254).

perustuvat emämaiden harjoittamaan siirtomaiden ja riippuvaisten maiden säälimättömään sortoon ja riistoon.

Imperialismin kaudella muodostuu lopullisesti maailmantalouden kapitalistinen järjestelmä, joka perustuu heikkojen maiden riippuvaisuuteen voimakkaista, herruus- ja alistussuhteille. Imperialistiset maat ovat voimaperäisen pääoman viennin, „vaikutuspiirien” laajentamisen ja siirtomaavaltautusten avulla alistaneet herruuteensa siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansat. „Kapitalismi on muuttunut maailmanjärjestelmäksi, jossa muutamat harvat „edistyneimmät” maat harjoittavat maapallon väestön suunnattomaan enemmistöön kohdistuvaa siirtomaasortoa ja finanssiorjuutusta”¹.

Näin ollen erilliset kansalliset taloudet ovat muuttuneet maailmantaloudeksi nimitetyn yhtenäisen ketjun renkaiksi. Samalla maailma on jakautunut kahdeksi leiriksi, joista toisen muodostaa pieni ryhmä imperialistisia maita, jotka riistävät ja sortavat siirtomaita ja riippuvaisia maita, ja toisen — valtavana enemmistönä olevat siirtomaat ja riippuvaliset maat, joiden kansat käyvät taistelua vapautuakseen imperialismin ikeestä.

Porvariston puolustelijat kuvaavat imperialistisen siirtomaaherruuden „sivistystyöksi”, jonka tarkoituksena on muka johdattaa takapajuiset kansat edistyksen ja itsenäisen kehityksen tielle. Itse asiassa imperialismi tuomitsee siirtomaat ja riippuvaliset maat taloudelliseen takapajuisuuteen ja näiden maiden sadat miljoonat asukkaat ennennäkemättömään sortoon ja orjuuteen, oikeudettomuuteen ja kurjuuteen, nälkään ja tietämättömyyteen. Imperialistivaltojen siirtomaa-anastukset johtavat kansallisen sorron ja rotusyrjinnän ennenkuulumattomaan tehostumiseen. Leninin sanojen mukaan kapitalismi on kansakuntien vapauttajasta, jollainen se oli feodalismia vastaan käymänsä taistelun kaudella, muuttunut imperialismiin vaiheessa kansakuntien hirviömäiseksi sortajaksi.

XX vuosisadan alkuun mennessä maailman jako oli suoritettu loppuun. Kapitalististen maiden siirtomaapolitiikka johti kaikkien niiden maa-alueiden anastamiseen, jotka eivät olleet imperialistien hallussa. „Vapaita” maa-alueita ei enää jäänyt, ja muodostui tilanne, jossa jokainen uusi anastus edellyttää alueen riistämistä sen omistajalta. Maailman jaon loppuun suorittaminen nosti päiväjärjestykseen taistelun sen *uudestijakamisesta*.

Taistelu jo jaetun maailman uudestijakamisesta on eräs monopolikapitalismin tärkeimpiä erikoispiirteitä. Tämä taistelu muuttuu loppujen lopuksi taisteluksi maailmanherruudesta. Siinä onkin sotien synnyn perusta, joka säilyy koko imperialismiin olemassaolon ajan. Sodat ovat olleet väistämättömiä koko sen aikakauden kuluessa, imperialismiin tultua kaikkialle

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 179 (suom. s. 185).

levinneeksi järjestelmäksi, mutta yhteiskunnalliset voimat, jotka olivat sotaa vastaan, olivat riittämättömästi järjestyneitä ja voimattomia kyetäkseen tekemään aktiivista vastarintaa imperialistien pyrkimyksille sodan valloilleen päästämisessä.

Imperialistiset sodat ja kilpavarustelu aiheuttavat kaikkien kapitalististen maiden kansoille suunnattomia menetyksiä ja vaativat miljoonia ihmishenkiä. Monopoliyriityksille sodat ja talouselämän militarisoiminen ovat kuitenkin tuottava tulolähde, joka antaa niille erikoisen suuret voitot.

Kapitalismin taloudellisen perustlain vaikutus imperialismin kaudella. Kuten jo on sanottu, vapaan kilpailun vaihtuminen monopoliyriitysten herruudeksi synnyttää uusia piirteitä, jotka erottavat imperialismin kauden esimonopolistisen kapitalismin kaudesta. Nämä uudet imperialismin piirteet ovat kasvaneet kapitalismin perusominaisuuksien kehittymisenä ja jatkumisena yleensä. Siirtyminen imperialismiin ei mitätöi kapitalismin lakeja, vaan ainoastaan muuttaa niiden vaikutuksen muotoa. Leninin teoksissa, jotka on omistettu imperialismiin olemuksen selvittämiseksi, on esitetty kapitalismin taloudellisten lakien vaikutuksen erikoisuudet kapitalismin kehityksen monopolistisessa vaiheessa. V. I. Lenin kirjoitti: „Todellisuudessa imperialismi ei uudesti-järjestä *eikä voi uudestijärjestää* kapitalismia alhaalta ylös asti. Imperialismi tekee kapitalismin ristiriidat yhä monimutkaisemmiksi ja kärjistää niitä, „sotkee” monopolioikeudet kilpailuvapauteen, mutta imperialismi *ei voi hävittää* vaihtoa, markkinoita, kilpailua, pulia jne”¹.

Kapitalismin taloudellinen peruslaki — lisäarvon laki — vaikuttaa kapitalismin kaikissa kehitysvaiheissa. Imperialismin vaiheessa monopoliyriitysten herruuden oloissa tämä laki kehitytty edelleen. Tiedämme, että kapitalistisessa yhteiskunnassa voitto on lisäarvon muuttunut muoto. Enimmäisvoiton takaa-ajo on kapitalismin luonteenomainen piirre. Esimonopolistisen kapitalismin kaudella on vallitseva merkitys keskimääräisen voiton lailla. Jokainen kapitalisti erikseen pyrkii saamaan ylivoittoa, keskimääräistä voittoja suuremman voiton. Mutta vapaa kilpailu ei anna mahdollisuutta tämän ylivoiton varmistamiseen jollekin kapitalistille pitkäksi ajaksi. Monopolistisen kapitalismin kaudella tilanne muuttuu. Keskitettyään haltuunsa valtaosan jonkin tai joidenkin tavaroiden tuotannosta ja nujertamalla kilpailijansa, kartelleilla, trusteeilla ja konserneilla on mahdollisuus saada korkeata monopolivoittoa.

Korkea monopolivoitto sisältää kapitalistisen keskimääräisen voiton lisäksi ylivoiton, jonka monopoliyriitykset saavat tuloksena herruusasemastaan jonkin tuotantoalan tai vaihdon piirissä.

¹ V. I. Lenin, Aineistoa puolueen ohjelman tarkistamiseksi, Teokset, 24. osa, s. 426 (suom. s. 460).

Monopoliyritysten tuottamia tavaroita ei myydä tuotantohinnasta, vaan paljoo korkeammasta, monopolihinnasta. *Monopolihinta* on yhtä kuin tuotantokustannukset ynnä monopoli-voitto. Monopolihinta on suurempi kuin tuotantohinta ja on aina korkeampi kuin tavaroiden arvo.

Näin muodoin imperialismin vallitessa monopoliyritysten herruuden pohjalla vaikuttaa *monopolivoiton laki* kapitalismin taloudellisen peruslain ilmauksena ja edelleen kehityksenä.

Imperialismin vaiheessakin on lisäarvo kartellien, trustien ja konsernien saaman monopoliyritysten enimmäisvoiton perustana. Työläisten riisto kapitalistisissa yrityksissä suurenee valtavassa määrässä, työläisten riisto lisääntyy vielä verojärjestelmän ja hintakoneiston avulla. Kapitalistisissa tuotantolaitoksissa työläisten luoma lisäarvo ei kuitenkaan ole ainoana monopoliyritysten enimmäisvoiton lähteenä. Monopoliyritykset saavat ylivoittoa myös anastamalla isomman kuin niille kuuluvan osan lisäarvoa, minkä seurauksena on monopolisoimattomien alojen ja yritysten keskimääräisen voiton tason aleneminen; samoin anastamalla monopoliyritysten käsiin huomattavan osan pientavaran tuottajain (ennen kaikkea talonpoikaiston) ja siirtomaiden riistettyjen kansojen luomaa arvoa.

Monopoliyritykset käyttävät hyväkseen tekniikan kasvua voittojensa suurentamiseksi, saavat aikaan työläisten riiston asteen kohottamisen käyttämällä kaikenlaisia hiotusjärjestelmiä työn järjestämisessä ja palkan maksussa, mitkä seikat johtavat työn voimaperäistämiseen äärimmilleen tuotantolaitoksissa. Työn voimaperäistäminen merkitsee työväenluokasta puristetun lisäarvon suhdeluvun ja paljouden valtavaa kasvua. Työn voimaperäistäminen johtaa edelleen siihen, että suuri määrä työläisiä käy tarpeettomaksi ja joutuu työttömien armeijaan ilman toivoa päästä takaisin tuotantoon. Tuotantolaitoksista heitetään ulos myös ne työläiset, joille tuotantoprosessin kiihdyttäminen käy ylivoimaiseksi.

USA:ssa virallisten tietojen perusteella laskettu lisäarvon suhdeluku oli vuori- ja jalostusteollisuudessa v. 1889 145%, v. 1919 165%, v. 1929 210%, v. 1939 220% ja v. 1947 likipitään 260%. Näin ollen lisäarvon suhdeluku kasvoi vajaassa 60 vuodessa miltei 1,8-kertaiseksi.

Samaan aikaan reaali-palkka laskee elinkustannusten nousun ja verotaakan lisääntymisen johdosta. Imperialismin aikakaudella kasvaa ero työläisen palkan ja hänen työvoimansa arvon välillä yhä suuremmaksi. Työväenluokan riiston lisääntymistä tuotantoprosessissa täydentää työtätekevien rosvoisuus kuluttajina. Työläiset joutuvat maksamaan suuria summia ylimääräisesti monopoliyrityksille, jotka määräävät korkeat monopolihinnat tuottamilleen ja myymilleen tavaroille. Kapitalistisen kasaantumisen lain vaikutus voimistuu, mikä merkitsee proletariaatin sekä suhteellista että absoluuttista kurjistumista.

Kapitalististen monopoliyritysten jättiläismäisten ylivoittojen tärkeänä lähteenä on talonpoikaiston riisto ja erittäinkin siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riisto.

Monopoliyritysten harjoittama talonpoikaiston perusjoukkojen riisto saa ilmauksensa ennen kaikkea siinä, että monopoliyritysten herruus synnyttää kasvavan eron maataloustuotteiden ja teollisuustavaroiden hintatason välille (ns. hinta „sakset“). Markkinoidessaan tavaroita paisutetuilla hinnoilla monopoliyritykset ostavat samanaikaisesti talonpojilta heidän taloutensa tuotteita tavattoman alhaisilla hinnoilla (monopolisesti alhaiset ostohinnat). Olemalla välikappaleena varojen puseramisessa maataloudesta monopolihinnat pidättävät sen kehitystä. Eräänä tehokkaimpina keinona talonpoikaistalouksien saattamisessa häviötilaan on hypoteekkiluoton kehittäminen. Monopoliyritykset kietovat talonpojat velkoihin ja anastavat sitten itselleen polkuhinnasta heidän maansa ja omaisuutensa.

Se, että monopoliyritykset ostavat talonpoikaistalouksien tuotteet äärimmäisen alhaisilla hinnoilla, ei suinkaan merkitse, että kaupunkilaiskuluttaja nauttisi huokeita elintarvikkeita. Talonpojan ja kaupunkilaiskuluttajan välillä ovat välittäjät — monopolijärjestöiksi yhdistyneet kauppiaat, jotka saattavat häviötilaan talonpojat ja nykkevät kaupunkilaiskuluttajia.

Imperialististen valtioiden porvariston harjoittama taloudellisesti takapajuisten ja riippuvaisten maiden riisto on imperialistisen kapitalismin erottamaton piirre. Imperialismi ei voi elää eikä kehittyä ilman pakkoveron herkeämätöntä virtaamista sen rosvoamista vieraista maista. Tämä pakkovero on tulosta siirtomaamaailman työtätekevien joukkojen julmasta riistosta. Monopoliyritykset rikastuvat ei-vastikkeellisen vaihdon ansiosta, ts. myymällä siirtomaihin ja riippuvaisiin maihin tavaroitaan hintoihin, jotka huomattavasti ylittävät niiden arvon, ja ostamalla näissä maissa tuotettuja tavaroita kohtuuttoman alhaisilla hinnoilla, jotka eivät vastaa niiden arvoa. Monopoliyritykset saavat suuria voittoja siirtomaille antamistaan korkeaprosenttisista lainoista, samoin kuljetus-, vakuutus- ja pankkitoimista. Lenin tähdensi sitä, että imperialismin taloudellinen ja poliittinen olemus on siinä, että kourallinen suurmonopoliyrityksiä saa miljardiylivoittoja, „ratsastaa” takapajuisten maiden satoja miljoonia käsittävän väestön „selässä” ja taistelee keskenään saatiin-jaosta

Tärkeänä keinona hintojen monopolistisessa paisuttamisessa on porvarillisten valtioiden tullipolitiikka. Vapaan kilpailun aikakaudella korkeisiin tullimaksuihin turvautuivat etupäässä maat, joiden teollisuus kaipasi suojelua ulkoista kilpailua vastaan. Sitä vastoin imperialismin aikakaudella korkeat tullimaksut ovat monopoliyritysten hyökkäyskeinona, taistelukeinona uusien markkinoiden valtaamiseksi. Korkeat tullimaksut auttavat pitämään yllä monopolihintoja omassa maassa.

Uusien ulkomarkkinoiden valtaamiseksi monopoliyritykset käyttävät laajassa mitassa dumpingia, ts. tavaroiden myyntiä ulkomailla polkuhinnoilla, jotka ovat huomattavasti alhaisemmat kuin kotimarkkinahinnat ja usein jopa maailmanmarkkinahinnat ja vieläpä tuotantokustannuksia alhaisemmat. Menekin laajentaminen ulkomailla dumpingin avulla antaa mahdollisuuden pitää hinnat korkeina kotimaassa tuotantoa supistamatta, samalla kun polkuviennin aiheuttamat menetykset peitetään korottamalla hintoja kotimarkkinoina. Kun kyseessä olevat ulkomarkkinat on vallattu ja varmistettu monopoliyrityksille, he ryhtyvät myymään tavaroita korkeilla monopolihinnoilla.

Ja lopuksi monopoliyritysten enimmäisvoittojen turvaamisen keinona ovat sodat ja talouselämän militarisoiminen. Sodat rikastuttavat suunnattomasti finanssipääoman valtiaita, ja sotien välisenä aikana monopoliyritykset pyrkivät säilyttämään voittojensa korkean tason hillittömän asevarustelun avulla. Sodat ja talouden militarisointi tuovat monopolisteille lukuisia sotatarviketilauksia, joista valtio maksaa paisutetut hinnat, sekä runsaasti lainoja ja tukipalkkioita valtion budjettivaroista. Sodan olosuhteissa rikotaan jopa kumotaankin työlait, työläiset julistetaan mobilisoiduiksi, lakot kielletään. Kaikki tämä antaa kapitalisteille mahdollisuuden kohottaa riiston astetta voima-peräistämällä kaikin tavoin työtä. Samaan aikaan työtätekevien joukkojen elintaso alenee verojen lisääntymisen ja elinkustannusten kallistumisen seurauksena. Näin ollen kapitalistisen talouselämän militarisointi merkitsee niin sodan oloissa kuin rauhankin aikana työtätekevien joukkojen riiston jyrkkää tehostamista monopoliyritysten voittojen kasvun hyväksi.

Monopolihinta ja monopoliyritysten enimmäisvoitto ilmaisevat siis työn riiston voimistumista ja kapitalismin ristiriitojen kärjistymistä imperialismin vaiheessa.

Imperialismin vallitessa monopolit, kuten edellä jo on sanottu, eivät voi poistaa kilpailua. Imperialismin erikoispiirteenä on kahden vastakohtaisuuden — monopolin ja kilpailun liittäminen yhteen. Toisten monopoliyritysten saamat korkeat monopolivoitot synnyttävät ankaran kilpailun toisten, kilpailevien monopoliyritysten taholta. Korkeat monopolihinnat joillekin tavaroille aiheuttavat useinkin näiden tavaroiden tuotannon laajentamista kapitalistisissa yrityksissä, jotka eivät kuulu monopolistisiin yhtymiin. Imperialismin kaudella kärjistävä kilpailu johtaa pääomien virtaamiseen alalta toiselle ja synnyttää taipumuksen voiton tasoittumiseen, keskimääräisen voiton suhdeluvun ja tuotantohinnan muodostumiseen. Tämä taipumus törmää monopoliyritysten herruuteen, jotka käyttävät hyväkseen mahtiaan estääkseen pääomien vapaan virtaamisen monopolisoiduille aloille ja saadakseen siten säilytetyiksi monopolihinnan ja monopoliyritysten enimmäisvoiton. Sen johdosta on suurta erilaisuutta voitoissa. Kun monopolisoiduilla aloilla tavarat myydään monopolihinnoilla, jotka turvaavat monopoliyritysten enimmäisvoiton saamisen, niin ei-monopolisoiduilla aloilla tavarat myydään usein tuotantohintaa alhaisemmillä hinnoilla,

jolloin yrittäjät eivät saa edes keskimääräistä voittoa. Vallitseva merkitys on monopolihinnalla ja monopolivoitolla.

Pitämällä hinnat korkealla tasolla, joka ylittää tavaroiden arvon, monopolirytykset anastavat työn tuottavuuden kasvun ja tuotantokustannusten alentamisen tulokset. Minkä monopolirytykset hyötyvät, sen menettävät työläiset, pientuottajat, riippuvaisten maiden väestö sekä ne kapitalistit, jotka eivät kuulu monopolistisiin yhtiöihin. Mutta monopolihinta ei kuitenkaan voi, kuten Marx jo osoitti, hävittää tavaroiden arvon määräämiä rajoja: monopolihintojen korkea taso ei muuta maailman kapitalistisessa taloudessa tuotetun arvon ja lisäarvon kokonaissummaa, mutta vaikuttaa oleellisesti niiden jakoon.

Siis kapitalismin taloudellisen peruslain vaikutus porvarillisen järjestelmän kehityksen imperialistisessa vaiheessa johtaa kaikkien tuolle järjestelmälle ominaisten ristiriitojen kärjistymiseen.

Samalla monopolirytysten harjoittama sorto luo taloudellisen perustan kapitalistisesti kehittyneiden maiden proletariaatin ja näiden maiden riistetyn talonpoikaiston laajojen joukkojen sekä siirtomaiden ja puolisiirtomaiden perustavimpien etujen yhteisyydelle taistelussa monopolirytysten kaikkivaltaa vastaan, imperialismia vastaan.

XVI LUKU

IMPERIALISMIN SIIRTOMAAJÄRJESTELMÄ

Imperialismin siirtomaajärjestelmän synty. Siirtomaajärjestelmän olemus. Siirtomaavaltauksia, pyrkimystä suurten valtakuntien muodostamiseen orjuuttamalla heikompia maita ja kansoja oli olemassa jo ennen imperialismin aikakautta ja jopa ennen kapitalismin syntyäkin. Mutta, kuten Lenin osoitti, siirtomaiden osuus ja merkitys muuttuvat oleellisesti imperialismin kaudella ei ainoastaan esikapitalistisiin aikakausiin verraten, vaan myös esimonopolistisen kapitalismin aikakauteen verraten.

Siirtomaiden merkityksen muuttuminen imperialismin kaudella johtuu vapaan kilpailun muuttumisesta monopolirytysten herruudeksi niissä maissa, jotka orjuuttavat siirtomaita ja puolisiirtomaita. Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riisto on eräs tärkeimpiä monopolirytysten enimmäisvoittojen lähteitä. Imperialismin siirtomaapolitiikka on erottamattomassa yhteydessä maailman taloudellisen jaon loppuunsaorittamiseen ja taisteluun sen uudestijakamisesta. Siirtomaapolitiikan „vanhojen” menetelmien lisäksi tulee monopolistien taistelu raaka-ainelähteistä, pää-

oman viennistä, vaikutuspiireistä ja taloudellisista sekä sotilaallisesti-strategisista alueista.

Maaailman taloudellisen jaon tultua loppuunsaoritetuksi imperialismin kaudella muodostuu lopullisesti imperialismin siirtomaajärjestelmä. *Imperialismin siirtomaajärjestelmä* on imperialististen valtioiden sortamien ja orjuuttamien siirtomaiden ja riippuvaisten maiden koko kokonaisuus.

Vuosien 1876—1914 välisenä ajanjaksona suoritettujen siirtomaavaltautusten tuloksena oli miltei koko Afrikka, suurin osa Aasiaa ja Latinalainen Amerikka muutettu muutamien imperialististen valtioiden siirtomaiksi ja puolisiirtomaiksi.

Toisen maailmansodan edellä 57 miljoonasta neliökilometristä siirtomaita kuului 9,9 miljoonaa Italialle, Alankomaille, Tanskalle, Belgialle, Portugalille ja Espanjalle. Englannissa laskettiin olleen 47 miljoonaa asukasta, mutta Englannin siirtomaissa oli enemmän kuin 480 miljoonaa asukasta, toisin sanoen, kymmenkertaisesti enemmän; Ranskassa oli 42 miljoonaa asukasta, mutta Ranskan siirtomaissa 70 miljoonaa; Alankomaissa oli 9 miljoonaa asukasta, mutta Hollannin siirtomaissa 67,7 miljoonaa; Belgiassa oli 8 miljoonaa asukasta, mutta Belgian siirtomaissa 14 miljoonaa.

„Kaikille on tunnettua, Lenin kirjoitti, että siirtomaat on valloitettu tulella ja miekalla, että siirtomaissa väestöä kohdellaan petomaisesti, että sitä riistetään tuhansin tavoin (pääoman viennin, toimilupien jne. avulla, petkuttamalla tavaroita myytäessä, alistamalla siirtomaaväestö „hallitsevan” kansakunnan viranomaisien alaiseksi ja niin edelleen ynnä muuta sentapaista)”¹.

Siirtomaajärjestelmä (imperialistien isännöiminen siirtomaissa) pidatti kauan aikaa tuotantovoimien kehitystä maissa, joissa asuu suurin osa ihmiskunnan asukkaista, ja riisti näiltä mailta niiden taloudelliselle edistykselle välttämättömät edellytykset.

Siirtomaamaailmassa lisäarvon, joka on tuotettu satojen miljoonien ihmisten epävapaaalla raskaalla työllä, anastavat suurimmaksi osaksi ulkomaiset monopoliryttäjäjä ja vain pieneltä osaltaan se joutuu siirtomaiden hallitsevien luokkien epätuotannonkulutukseen. Tämä siirtomaiden ainainen ryöstäminen vie niiltä varat, jotka olisivat niille tarpeellisia taloudellista kehitystä varten. Samaan aikaan pääomat, joita virtaa siirtomaihin, on suunnattu näiden maiden pitämiseen taloudellisesti riippuvaisina imperialistisista valtioista.

Tämän tuloksena kansat, joilla ammoisista ajoista asti on ollut arvokas panos tuotavaksi ihmiskunnan kulttuurin aarreaitaan, osoittautuvatkin jääneen takapajuisiksi kansoiksi. Nämä aikaisemmin mitä rikkaimmat maat, joilla oli suunnattomat luonnonrikkaudet ja joissa asui työteliästä kansaa, ovat tuomitut äärimmäiseen teknilliseen takapajuisuuteen ja niiden kansat —

¹ V. I. Lenin, Sosialismi ja sota, Teokset, 21. osa, s. 275 (suom. s. 297).

kurjuuden partaalle. Sellainen oli suuren Intian kansan kohtalo sen eläessä pari vuosisataa Britannian siirtomaavallan alaisena, sellainen oli myös Birman, Indonesian ja Arabi-Idän maiden kansojen kohtalo, jotka vasta äskettäin heittivät siirtomaajärjestelmän asettaman ikeen hartioiltaan.

Imperialismin puolustelijat levittelevät valheellisia tarinoita siitä, että siirtomaiden kansojen takapajuisuus taloudellisessa ja kulttuurillisessa suhteessa on tulosta muka kansojen laiskuudesta, heidän kyvyttömyydestään itsehallintoon jne. Tällä perusteella he julistavat Aasian ja Afrikan orjuutetut kansat „alemmaksi roduksi”, jolle on muka luonnollisena kutsumuksena pysyä „korkean rodun” valkoihoisten herrojen vallanalaisuudessa. Todellisuudella ei ole mitään yhteistä tämän ihmisvihaajain keksinnön kanssa. Itse asiassa Aasian kansojen historiallinen kehitys oli alkanut jo paljoa ennen sitä, kun Euroopan kansat astuivat historian näyttämölle. Kun Aasian ja Afrikan monien maiden taloudellinen ja kulttuurillinen kehitys oli viime vuosisatojen aikana estettynä edistymästä ja ne jäivät takapajuisiksi maiksi, niin ainoana syynä siihen oli niiden epävapaa asema ja siirtomaajoukuttajien harjoittama hirvittävä riisto.

Imperialistiset valtiot pyrkivät siirtomaita valtaamalla ja rosvoamalla voittamaan omissa maissaan lisääntyvät ristiriidat. Siirtomaista puristetut korkeat voitot tekevät monopolistiselle porvaristolle mahdolliseksi lahjoa ammattitaitoisten työläisten erinäisiä kerroksia, joiden avulla porvaristo pyrkii rappeuttamaan työväenliikettä. Samaan aikaan siirtomaiden riisto johtaa koko kapitalistisen järjestelmän ristiriitojen entistä suurempaan kärjistymiseen.

Siirtomaat emämaiden maataloudellisina ja raaka-aineita tuottavina lisäkkeinä. Imperialismin kaudella siirtomaat ovat ennen kaikkea luotettavin ja edullisin pääomansijoitusalue. Siirtomaissa on imperialististen maiden finanssiharvainvallalla jakamaton monopoli pääoman sijoittamiseen, mistä se saa monopoliisia enimmäisvoittoja.

Takapajuisiin maihin tunkeutuessaan finanssipääoma hajoittaa talouden esikapitalistiset muodot — pienkäsityöteollisuuden ja puolittain luontoistaloudellisen pientalonpoikaistalouden, — ja aiheuttaa kapitalististen suhteiden kehityksen. Tavoitteenaan siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riisto imperialistit rakentavat näihin maihin rautateitä ja pystyttävät teollisuusyrityksiä, jotka turvaavat emämaalle raaka-aineiden ja elintarvikkeiden hankinnan.

Samaan aikaan imperialisteille on edullista säilyttää siirtomaat taloudellisesti takapajuisina, sillä tämä takapajuisuus on edellytyksenä imperialisteille herruuden säilyttämiseksi riippuvaisissa maissa ja näiden maiden riistolle. Imperialistit jarruttavat kaikin keinoin siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansallisen teollisuuden kehitystä.

Sielläkin, missä teollisuus on suhteellisesti paljoa kehittyneempää — esimerkiksi muutamissa Latinalaisen Amerikan maissa,— kehitetään vain vuoriteollisuutta ja eräitä kevyen teollisuuden aloja: puuvilla-, nahka- ja ravintoaineteollisuutta. Raskas teollisuus, joka on maan taloudellisen itsenäisyyden perusta, on tavattoman heikko; koneenrakennusteollisuutta ei ole juuri nimeksikään. Hallitsevat monopoliyrietykset suorittavat kaikenlaisia toimenpiteitä tuotantokaluston tuotannon häiritsemiseksi: kieltävät siirtomailta ja riippuvaisilta mailta luoton näihin tarkoituksiin, eivät myy tarpeellista kalustoa eivätkä patenteja. Siirtomaajärjestelmä estää riippuvaisten maiden teollistamista.

Siirtomaat ja puolisiirtomaat pysyvät maatalousmaina, koska niiltä on riistetty mahdollisuudet itsenäiseen teolliseen kehitykseen. Näiden maiden väestöjoukkojen valtaosan toimeentulolähteenä on maatalous, jota puolifeodaaliset suhteet kahlehtivat. Maatalouden pysähdystila ja lamautuminen pidättävät sisämarkkinoiden kehitystä.

Monopoliyrietysten pyrkimys ammentaa siirtomaista yhä kasvavassa määrässä raaka-aineita ja elintarvikkeita johtaa hyödyllisten kaivannaisten hankinnan ja myytäväksi tuotettujen maatalouskasvien alustavan jalostuksen kasvuun. Siirtomaiden ja puolisiirtomaiden talouselämä saa tavattoman yksipuolisen luonteen. Imperialismi tekee orjuutetuista maista emämaiden *maataloudellisia ja raaka-aineita tuottavia lisäkkeitä*.

Monien siirtomaiden ja riippuvaisten maiden talous on erikoistunut valmistamaan yhtä tai kahta tuotetta, jotka menevät kokonaan vientiin. Toisen maailmansodan jälkeisenä aikana esimerkiksi vuoriöljy on muodostanut 95% Venezuelan viennistä, tinamalmi 65% Bolivian viennistä, kahvi noin 60% Brasilian viennistä, sokeri yli 80% Kuuban viennistä, kautsu ja tina 55% Malaijin viennistä, kahvi ja puuvilla yli 60% Kenyan ja Ugandan viennistä, kupari noin 85% Pohjois-Rhodesian viennistä ja kakao yli 80% Ghanan (Afrikka) viennistä. Maatalouden yksipuolinen kehitys (niin sanottu *monokulttuuri*) jättää kokonaisia maita monopolistien, raaka-aineiden ostelijain, täydelliseen mielivaltaan.

Siirtomaiden muuttuessa emämaiden maataloudellisiksi ja raaka-aineita tuottaviksi lisäkkeiksi niiden merkitys *halpojen raaka-aineiden lähteenä* imperialistisille valtioille kasvaa valtavassa määrässä. Mitä korkeammalle kapitalismi on kehittynyt, sitä kärkevämpää on kilpailu ja raaka-ainelähteiden tavoittelu koko maailmassa, sitä epätoivoisempaa on taistelu siirtomaiden hankkimiseksi. Nykyoloissa, kun teollisuus käyttää valtavia määriä kivihiiltä, vuoriöljyä, puuvillaa, rautamalmia, värimetallia, kautsua yms., yksikään monopoliyriety ei voi katsoa olevansa turvattu, ellei sillä ole hallussaan vakituksia raaka-ainelähteitä.

Siirtomaat ja riippuvaiset maat toimittavat monopoliyrietyksille niiden tarvitsemat valtavat määrät raaka-aineita huokeilla hinnoilla. Raaka-ainelähteiden monopoliomistus antaa

ratkaisevan etevämmyden kilpataistelussa. Halpojen raaka-ainelähteiden anastaminen antaa teollisuuden monopoliyrityksille mahdollisuuden sanella monopolihinnat maailmanmarkkinoilla ja myydä tuotteensa paisutetuilla hinnoilla.

Ankan taistelun kohteena ovat erilaisten sodankäynnille välttämättömien *strategisten raaka-aineiden*: kivihiilen, vuoriöljyn, rautamalmien, väri-metallien ja harvinaisten metallien, kautsun, puuvillan jne. lähteet. Imperialistivallat — etupäässä USA ja Englanti — ovat useita vuosikymmeniä käyneet taistelua rikkaiden vuoriöljylähteiden monopoliomistuksesta. Toisen maailmansodan jälkeisenä kautena on maailman vuoriöljytuotannossa erikoisen suuresti kasvanut Lähi- ja Keski-Idän maiden (Iranin ja arabivaltioiden) merkitys. Samaan aikaan kun vuoriöljyn tuotanto maailman kaikissa kapitalistisissa maissa suureni vuodesta 1938 vuoteen 1958 mennessä 3,2-kertaisesti, suureni vuoriöljyn tuotanto mainitussa piirissä 13,3-kertaisesti; tämän piirin osuus yleisessä vuoriöljyn tuotannossa nousi tuona aikana 7:stä 27%:iin. Nykyään (1 tammikuuta 1959) on tuohon piiriin keskittynyt 71% koko kapitalistisen maailman vuoriöljyvaroista ja v. 1957 se tyydytti 72% koko Länsi-Euroopan vuoriöljytarpeesta. Viimeisten 20 vuoden aikana (1938—1958) amerikkalaisten monopolistien osuus Lähi- ja Keski-Idän vuoriöljyn hankinnassa suureni 4-kertaisesti, kun taas Englannin osuus pieneni enemmän kuin kaksinkertaisesti. Maailman vuoriöljyn jako koskee paitsi imperialististen valtioiden taloudellisia etuja myös niiden poliittisia etuja.

Imperialismin aikakaudella kasvaa siirtomaiden merkitys emämaiden *menekkimarkkinoina*. Vastaavan tullipolitiikan avulla imperialistit varjelevat siirtomaiden menekkimarkkinoita avullisten kilpailulta. Tätä keinoa käyttämällä monopoliyritykset saavat mahdollisuuden markkinoida siirtomaihin kohtuuttomasti korotettuihin hintoihin tuotteitaan, muun muassa huonoimpiakin tavaroita, joille ei löydy menekkiä muilla markkinoilla.

Ei-vastikkeellinen vaihto imperialistivaltojen ja riippuvaisien maiden välillä kasvaa alituisesti. Monopoliyritykset, jotka harjoittavat kauppaa siirtomaiden kanssa (ostamalla raaka-aineita ja myymällä teollisuustavaroita), saavat suunnattomia voittoja. Ne ovat kokonaisten maiden todellisia valtiaita, jotka määräävät kymmenien miljoonien ihmisten elämästä ja omaisuudesta.

Siirtomaat ovat äärimmäisen halvan työvoiman lähteitä. Työläisjoukkojen hirvittävä riisto turvaa erikoisen korkeat tulot siirtomaamaailmaan sijoitetuista pääomista. Sen lisäksi emämaat tuovat näistä maista satoja tuhansia työläisiä, jotka suorittavat erikoisen raskaita töitä nälkápalkalla. Niinpä Yhdysvaltojen monopoliyritykset riistävät epäinhimillisesti, varsinkin maan eteläosissa, Meksikosta ja Puerto Ricosta saapuneita työläisiä, Ranskan monopolistit pohjoisafrikkalaisia työläisiä jne

Sen pakkoveron mittasuhteista, jota monopoliyritykset kiskovat siirtomaista ja puolisiirtomaista, saa käsityksen seuraavista virallisten tietojen perusteella tehdyistä laskelmista.

Jokavuotinen pakkovero, jonka Englannin imperialismi peri toisen maailmansodan edellä Intialta, teki 150—180 miljoonaa puntaa, josta oli: korkoja englantilaisista pääomansijoituksista 40—45 miljoonaa, Intian kustannuksella

suoritettuja Englannin valtionmenoja 25—30 miljoonaa, Intiassa toimineiden englantilaisten virkamiesten ja sotilasasiantuntijain tuloja ja palkkoja 25—30 miljoonaa, englantilaisten pankkien välitystuloja 15—20 miljoonaa, kaupasta saatuja tuloja 25—30 miljoonaa ja laivaliikenteestä saatuja tuloja 20—25 miljoonaa.

Amerikkalaiset monopoliyrietykset saivat v. 1948 riippuvaisista maista seuraavat tulot: pääomansijoituksista 1,9 miljardia dollaria, kuljetuksista, vakuutuksista ja muista toimista 1,9 miljardia, tavaroiden myynnistä paisutetuilla hinnoilla 2,5 miljardia, tavaroiden ostosta alennetuilla hinnoilla 1,2 miljardia ja kaikkiaan monopolistisen pakkoveron muodossa 7,5 miljardia dollaria. Tästä verosta on vähintään 2,5 miljardia dollaria saatu Latinalaisen Amerikan maista.

Tilanteessa, jolloin maailma on jo jaettu ja valmistaudutaan aseelliseen taisteluun sen uudestijakamiseksi, imperialistivallat anastavat haltuunsa mitä alueita tahansa, joilla on tai voisi olla jotakin arvoa tukikohtina, sotalaivaston tai ilmavoimien tukiasemina.

Siirtomaat toimivat „tykinruoan” hankkijoina emämaille. Ensimmäisessä maailmansodassa Ranskan puolella taisteli lähes puolitoista miljoonaa neekerisotilasta Afrikan siirtomaista. Sodan aikana emämaat siirtävät siirtomaiden kannettaviksi huomattavan osan finanssirasituksistaan. Siirtomaissa realisoidaan huomattava osa sotalainoista; Englanti käytti laajassa mitassa hyväkseen siirtomaitensa valuuttavarastoja ensimmäisen ja toisen maailmansodan aikana.

Imperialismin harjoittama siirtomaiden ja riippuvaisten maiden julma riistäminen kärjistää sovittamatonta ristiriitaa näiden maiden talouselämän kipeimpien tarpeiden ja emämaiden itsekäiden etujen välillä.

Työätekevien joukkojen riistämismenetelmät siirtomaissa. Luokkarakenteen erikoisuudet siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa. Luonteenomaisena piirteenä siirtomaariistomenetelmissä, jotka turvaavat korkeat monopolivoitot emämaiden finanssipääomalle, on se, että niissä yhdistyvät imperialistinen rosvoisuus ja feodaalisen maaorjuudenaikaiset työätekevien riistämismuodot.

Tavarantuotannon kehitys ja rahasuhteiden leviäminen, maan pakkoluovutus alkuasukkaiden suurilta joukoilta ja pienkäsityötuotannon hävittäminen tapahtuvat rinnan feodaalisten jäännösten keinotekoisien säilyttämisen ja pakkotyön ja puolittain pakkotyömenetelmien kanssa. Kapitalististen suhteiden kehityksessä luontoiskorko muuttuu useinkin rahakoroksi ja luontoisverot rahaveroiksi, mikä entistä enemmän jouduttaa talonpoikaisjoukkojen häviöön saattamista. Samaan aikaan monissa riippuvaisissa maissa jää vallitsevaksi maan vuokrausmuodoksi luontoisvuokra, osavuokra.

Hallitsevia luokkia siirtomaissa ja puolisiirtomaissa ovat feodaalitalanherrat ja kapitalistit. Kapitalistien luokka jakautuu comprador-porvaristoon ja kansalliseen porvaristoon. Comprador-

dor-porvareiksi¹ sanotaan sitä osaa suurporvaristosta, joka on kiinteässä yhteydessä ulkomaisiin monopoliyrityksiin. Compradorit ovat paikallista suurporvaristoa, ulkomaisten pankkien, teollisuusyritysten ja kaupallisten toiminimien jne. välittäjiä, jotka ajavat imperialististen valtojen finanssipääoman etuja. He auttavat ulkomaisia monopoliyrityksiä riistämään siirtomaiden raaka-ainelähteitä ja menekkimarkkinoita. Feodaalitalanherrat ja comprador-porvaristo ovat ulkomaisen finanssipääoman vasalleja, siirtomaita ja puolisiirtomaita orjuuttavan kansainvälisen imperialismiin suoranaista lahjottua asiamieskuntaa.

Oman teollisuuden kehittyessä siirtomaihin kasvaa kansallinen porvaristo, joka joutuu kaksinaiseen asemaan: toisaalta vierasmaalaisen imperialismiin sorto ja feodaalisten perinteiden jätteet sulkevat siltä tien taloudelliseen ja poliittiseen herruuteen, toisaalta sen olemassaolo on sidottu työväenluokan ja talonpoikaiston riistoon. Koska siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen kansallinen vapaustaistelu on tähdätty ennen kaikkea imperialismiin herruuden kukistamiseen, kansallisen itsenäisyyden saavuttamiseen ja feodaalisten perinteiden hävittämiseen, niin kansallinen porvaristo osallistuu tuohon taisteluun esittäen siinä tiettyssä määrin edistyksellistä osaa.

Työväenluokka kasvaa siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa sitä mukaa kuin teollisuus kehittyy ja kapitalistiset suhteet leviävät. Sen johtava osa on teollisuusproletariaatti. Proletariaattiin kuuluvat niinkään lukuisan joukon muodostavat maataloustyöläiset, kapitalististen manufaktuurien ja pienten tuotantolaitosten työläiset sekä kaupunkien sekatyöläiset, jotka suorittavat kaikenlaista käsin tehtävää työtä.

Määrällisesti tärkeimmän joukon siirtomaiden ja puolisiirtomaiden väestöstä muodostaa talonpoikaisto. Maaseutuväestö on valtaosaltaan maattomia ja vähämaisista talonpoikia — köyhiä ja keskivarakkaita. Maaseudun porvaristo on suurtalollisia, kauppiaita ja koronkiskureita. Kaupunkien lukuisan pikkuporvariston muodostavat pikkukauppiat ja käsityöläiset.

Maanomistuksen keskittymistä tilanherrojen ja koronkiskurien käsiin täydentää siirtomaaherrojen toimeenpanema laajojen maa-alueiden anastus. Monissa siirtomaissa imperialismi on luonut plantaasitalouden.

Plantaasit ovat maataloudellisia suuryrityksiä, jotka tuottavat tiettyjä kasveja saatavia raaka-aineita (puuvillaa, kautsua, juuttia, kahvia jne.), ja ovat etupäässä siirtomaaherrojen omaisuutta; ne perustuvat alhaiseen tekniikkaan ja oikeudettoman väestön epävapaaseen, puolittain orjatyöhön.

Monissa siirtomaissa ovat siirtomaaherrat säilyttäneet välitömiä veropäivätyö- ja työllämaksun muotoja: maattomat talon-

¹ Comprador on espanjankielinen sana ja merkitsee välittäjää, kauppiasta.

pojat ovat velvoitettuja vuokran tai velkojen suoritukseksi tekemään muutaman päivän viikossa työtä tilanherran hyväksi. Äärimmäinen puute pakottaa talonpojat tekemään velkaa ja menemään koronkiskurin velkaorjuuteen, joskus orjuuteenkin; on tapauksia, että talonpojan on pakko myydä orjuuteen perheensä jäseniä. Laajalle on levinnyt moniasteinen loismainen *jälleenvuokraus*, jossa maanomistajan ja maataviljelevän talonpojan väliin kiilautuu useita välittäjiä, jotka vievät maanviljelijältä huomattavan osan sadosta. Tavallisesti talonpoika joutuu kokonaan sen tilanherran valtaan, jolle hänellä on maksamattomia velkoja. Maatalouden liikaväestö saavuttaa valtavat mittasuhteet.

Ennen kansandemokraattista vallankumousta Kiinassa, joka oli tavattoman takapajuisen maa, talous oli luonteeltaan puolittain siirtomaan- ja feodaalista taloutta.

Tilanneroilla, jotka muodostivat 4—5% vallankumouksen edellisen Kiinan maaseutuväestöstä, oli hallussaan enemmän kuin puolet koko maasta; köyhillä ja keskivarakkailla talonpojilla, jotka muodostivat 90% maaseutuväestöstä, oli hallussaan vain 30% koko maasta. Talonpojat vuokrasivat maata osaviljelyksen pohjalla maksaen tilanherralle maan ja kaluston vuokrana 50—70% korjaamastaan sadosta. Lähes 60% kaikista talonpoikaistalouksista joutui alituisesti turvautumaan koronkiskurien „apuun” voidakseen maksaa verot ja hankkia kulutustarvikkeita. Lainoista he joutuivat maksamaan suunnattomat korot.

Ennen Britannian herruutta *Intiassa* valtio sai osan talonpoikien valmistamista tuotteista veron muodossa. Intian valtauksen jälkeen brittiläiset viranomaiset tekivät entisistä valtion veronkantajista suurmaanomistajia, joilla oli hallussaan satojen tuhansien hehtaarien maatiloja. Noin $\frac{3}{4}$ Intian maaseutuväestöstä jäi itse asiassa maattomiksi. Talonpojan oli pakko maksaa vuokrana $\frac{1}{2}$ — $\frac{2}{3}$ sadostaan tilanherralle ja jäljelle jääneestä sadon osasta velkojen korkoja koronkiskurille. Köyhtyneiden talonpoikien oli pakko ottaa tilanherralta velkaa, mikä oli maksettava työllä. Tällaisen järjestelmän (ns. peonage-järjestelmän) vallitessa velvoitukset siirtyivät sukupolvesta toiseen ja talonpojan koko perheestä tulee itse asiassa tilanherran omaisuutta. Marx sanoi peonage'in olevan orjuutta peitetyssä muodossa.

Tilannerojen ja koronkiskurien orjuutuksen painamana talonpoikaistalous pystyy käyttämään vain kaikkein alkeellisinta tekniikkaa, joka on pysynyt muuttumattomana satojen ja siellä täällä tuhansienkin vuosien kuluessa. Alkeellinen maanviljelystekniikka johtaa maaperän äärimmäiseen ehtymiseen. Kaiken tuon seurauksena monet maatalousmaina pysyneet siirtomaat eivät kykene elättämään väestöään, joka alituisesti kärsii nälkää.

Siirtomaajärjestelmä merkitsee työväenluokalle poliittista oikeudettomuutta ja petomaista riistoa. Työpäivän pituus on siirtomaissa 12—14 tuntia ja enemmänkin. Teollisuuslaitoksissa ja liikenteessä ei tavallisesti ole minkäänlaista työnsuojelua. Tuotantokaluston tavaton kuluneisuus ja yrittäjien haluttomuus kuluttaa varoja korjauksiin ja työnsuojelutekniikkaan johtavat usein tapaturmiin, joissa sadat tuhannet ihmiset saavat surmansa tai tulevat raajarikoiksi. Kaiken sosiaalisen lainsäädännön puuttuminen tuomitsee työläisen nälkäkuolemaan, jos hän

joutuu työttömäksi, saa vamman tuotannossa tai sairastuu ammattitautiin.

Siirtomaiden työläisten työpalkka ei riitä edes välttämättömimpien tarpeiden tyydyttämiseen. Työläinen joutuu maksamaan tietyn osuuden palkastaan kaikenlaisille väliittäjille — urakoitsijoille, mestareille ja katsastajille, jotka hoitavat työvoiman palkkausta. Naisten työ ja myös lasten työ 6—7 ikävuodesta alkaen on levinnyt laajalle, ja siitä maksetaan vielä kurjemmin kuin miesten työstä.

Suurin osa työläisistä on kiedottu velkaorjuuden verkkoon. Monessa tapauksessa työläiset asuvat erikoisparakeissa tai leireillä vankien asemassa, vailla vapaata liikkumisoikeutta. Pakkotyö on avoimesti käytössä laajassa mitassa niin teollisuudessa kuin maataloudessakin. Väestön valtaosan elintaso on hyvin alhainen. Kuolleisuus on tavattoman suuri: nälänhätä ja kulkutaudit johtavat kokonaisten seutujen väestön kuolemiseen sukupuuttoon. Rotusyrjintä on yleinen ilmiö siirtomaissa.

Niinpä afrikkalaisen työläisen ja toimihenkilön työpalkka on alhaisempi kuin eurooppalaisen työläisen: Kenyassa noin 15 kertaa pienempi, Etelä-Rhodesiassa yli 20 kertaa, Pohjois-Rhodesiassa miltei 30 kertaa pienempi. Belgian Kongossa saavat afrikkalaiset työläiset kaivoksissa 5—10 kertaa vähemmän palkkaa kuin eurooppalaiset työläiset; yli 53% alkuasukasväestön lapsista kuolee varhaisiässä; siitä lähtien kun tämä maa oli joutunut siirtomaaksi, sen väestö on vähentynyt 2-kertaisesti.

Siirtomaakansojen kansallinen vapaustaistelu. Koko kapitalistisen aikakauden kestäessä siirtomaiden kansat ovat käyneet taistelua vierasmaalaisia orjuuttajia vastaan nousten monesti kapinaan, jonka siirtomaavaltiaat ovat julmasti kukistaneet.

Imperialismin kaudella saa siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen vapaustaistelu ennennäkemättömän laajuuden. Jo XX vuosisadan alussa, varsinkin Venäjän ensimmäisen, vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen, siirtomaiden ja riippuvaisten maiden työtätekevät joukot heräsivät poliittiseen elämään. Vallankumousliike nousi Kiinassa, Koreassa, Persiassa, Turkissa ja Intiassa.

Siirtomaamaailmaan kuuluvat maat eroavat toisistaan taloudellisen kehitystason ja niiden proletariaatin muodostumisasteen mukaan. Siitä johtuvat siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansallisen vapausliikkeen erikoisuudet.

Koska siirtomaiden ja riippuvaisten maiden väestössä talonpoikaisto on vallitsevana, niin talonpoikaiskysymyksellä on valtava merkitys koko kansallisen vapaustaistelun kehityksessä. Kansallisen vapausliikkeen yleisenä päämääränä siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa on vapautuminen imperialismin herruudesta ja kaikkien feodaalisten jäännösten hävittäminen. Tämän vuoksi kaikenlainen imperialismia ja feodaalista sortoa vastaan suuntautuva kansallinen vapausliike siirtomaissa ja riippuvai-

sisä maissa on luonteeltaan edistyksellistä silloinkin, kun proletariaatti on näissä maissa suhteellisen heikosti kehittynyt.

Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansallinen vapausliike vetää taisteluun imperialismia vastaan maapallon väestön valtaavan enemmistön, jota sortaa muutaman kapitalistisen suurvallan finanssiharvainvalta. Siirtomaamaailman kansojen taistelussa vapautumisensa puolesta esittää yhä kasvavassa mitassa johtavaa osaa proletariaatti laajojen talonpoikaisjoukkojen ja kaikkien työtätekevien tunnustettuna johtajana. Kapitalistisesti kehittyneiden maiden proletaarisen liikkeen ja siirtomaiden kansallisen vapausliikkeen edut vaativat näiden kahden vallankumouksellisen liikkeen lajin yhdistämistä yhteiseksi taistelurintamaksi yhteistä vihollista, imperialismia vastaan.

„Sosialistinen vallankumous”, V. I. Lenin kirjoitti, „ei ole ainoastaan ja etupäässä vallankumouksellisen proletariaatin taistelua kussakin maassa omaa porvaristoa vastaan, ei, sen tulee olla kaikkien imperialismiin sortamien siirtomaiden ja maiden, kaikkien riippuvaisten maiden taistelua kansainvälistä imperialismia vastaan”¹.

Proletaarinen internationalismi lähtee siitä, ettei kansa, joka sortaa toisia kansoja, voi olla vapaa. Hallitsevien kansakuntien proletariaatin tehokas tuki sorrettujen kansojen vapausliikkeelle merkitsee samalla, kuten leninismi opettaa, että puolustetaan ja toteutetaan käytännössä tunnusta kansakuntien oikeudesta eroamiseen ja itsenäiseen valtiolliseen olemassaoloon.

Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun kasvu jäytää imperialismiin perustuksia ja valmistaa sen luhistumista.

XVII LUKU

IMPERIALISMIN PAIKKA HISTORIASSA

Imperialismi on kapitalismin viimeinen vaihe. Määriteltessään imperialismiin historiallisen paikan kapitalismissa yleensä Lenin kirjoitti: „Imperialismi on kapitalismin erikoinen historiallinen vaihe. Tämä erikoisuus on kolminainen: imperialismi on (1) monopolistista kapitalismia; (2) loismaista eli mätänevää kapitalismia; (3) kuolevaa kapitalismia”².

Monopolistinen kapitalismi ei poista eikä voi poistaa vanhan kapitalismin perusteita. Se on tiettyssä mielessä entisen

¹ V. I. Lenin, Selostus Idän kansojen kommunististen järjestöjen II Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 30. osa, s. 138.

² V. I. Lenin, Imperialismi ja sosialistisen liikkeen hajaannus, Teokset, 23. osa, s. 94 (suom. s. 100)

esimonopolistisen kapitalismin *päällysrakennus*. Kuten on jo sanottu, ei ole eikä voi olla olemassa „puhdasta kapitalismia”. Aivan samoin ei myöskään „puhtaan imperialismin” olemassa-olo ole mahdollista. Kehittyneimmissäkin maissa on monopoliyritysten rinnalla runsaasti pieniä ja keskisuuria yrityksiä, varsinkin kevyen teollisuuden, maatalouden, kaupan ja talouden muilla aloilla. Miltei kaikissa kapitalistisissa maissa huomattavan osan väestöstä muodostaa talonpoikaisto, joka valtaosaltaan harjoittaa yksinkertaista tavarataloutta. Siirtomaissa ja puoli-siirtomaissa imperialistinen sorto punoutuu yhteen esikapitalististen, varsinkin feodaalisten riistomuotojen kanssa.

Imperialismin oleellinen erikoisuus on se, että monopolit ovat olemassa rinnan markkinoiden, kilpailun ja pulien kanssa. Mikäli imperialismi on kapitalismin perusominaisuuksien jatkumista ja kehittymistä, sikäli kapitalismin taloudelliset lait yleensä pysyvät kapitalismin monopolistisessa vaiheessa voimassa. Mutta taloudellisten ehtojen muuttumisen ja kapitalismin kaikkien ristiriitojen äärimmäisen kärjistymisen vuoksi nuo lait kehittyvät edelleen ja vaikuttavat kasvaneella hävitysvoimalla. Näin on asia arvo- ja lisäarvolain, kilpailun ja tuotannon anarkian lain sekä kapitalistisen kasautumisen yleisen lain suhteen, joka on syynä työväenluokan suhteelliseen ja absoluuttiseen kurjistumiseen ja saattaa työtätekevän talonpoikaiston perusjoukot köyhyyteen ja häviötilaan, samoin kapitalistisen uusintamisen ristiriitojen ja taluspulien suhteen.

Monopoliyritykset johtavat tuotannon yhteiskunnallistamisen niin pitkälle kuin kapitalismin vallitessa on mahdollista. Tärkeimpien teollisuusalojen koko tuotannosta tuottavat merkittävän osan suuret ja suurimmat yritykset, joissa kussakin työskentelee tuhansia ihmisiä. Monopoliyritykset liittyvät yhteen jättiläis-tuotantolaitoksia, pitävät tarkkaa lukua menekkimarkkinoista ja raaka-ainelähteistä, alistavat valtaansa tieteelliset työntekijät, anastavat itselleen keksinnöt ja parannukset. Suurpankit pitävät valvonnassaan miltei kaikkia maan rahavaroja. Yhteydet talouden eri alojen välillä ja niiden keskinäinen riippuvaisuus lisääntyvät valtavassa määrässä. Teollisuus, koska sen tuotantokyky on valtavan suuri, pystyy nopeasti lisäämään tuotettujen tavaroiden määrää.

Samaan aikaan tuotannonvälineet pysyvät kapitalistien yksityisomaisuutena, jota paitsi ratkaiseva osa tuotannonvälineistä on pienen monopolistiryhmän hallussa. Monopolistista enimmäisvoittoa tavoitellessaan monopoliyritykset kohottavat kaikkiin keinoin työväenluokan riiston astetta, minkä seurauksena työtätekevien joukkojen asema jatkuvasti huononee ja heidän ostokykynsä entistä enemmän pienenee.

Näin ollen monopoliyritysten herruus kärjistää mitä suurimmassa määrässä kapitalismin perusristiriitaa — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapita-

listisen anastusmuodon välistä ristiriitaa. Yhä ilmeisemmäksi käy, että tuotantoprosessin yhteiskunnallinen luonne vaatii tuotannonvälineiden yhteiskunnallista omistusta.

Imperialismin aikakaudella yhteiskunnan tuotantovoimat ovat saavuttaneet sellaisen kehitystason, etteivät ne sovi kapitalististen tuotantosuhteiden ahtaisiin puitteisiin. Kapitalismi, joka astui feodalismin tilalle edistyneempänä tuotantotapana, on imperialistisessa vaiheessa muuttanut ihmisyhteiskunnan kehitystä pidättäväksi taantumukselliseksi voimaksi. Se taloudellinen laki, että tuotantosuhteiden on vastattava tuotantovoimien luonnetta, vaatii korvaamaan kapitalistiset tuotantosuhteet uusilla, sosialistisilla tuotantosuhteilla. Työväenluokka, joka liittää ympärilleen kaikki edistykselliset voimat, käy taistelua pääoman ikeestä vapautumiseksi ja sosialistisen yhteiskunnan rakentamiseksi. Tämä työväenluokan taistelu kohtaa mitä voimakkainta vastustusta hallitsevien luokkien ja ennen kaikkea monopolistisen porvariston taholta, joka yhdistää ympärilleen kaikki yhteiskunnan taantumukselliset voimat ja pyrkii estämään vanhan, aikansa eläneen järjestelmän vaihtumista uudeksi, edistykselliseksi sosialistiseksi järjestelmäksi.

Tuotantovoimien kehityksen ja tuotannon yhteiskunnallistumisen korkea taso ja porvarillisen yhteiskunnan kaikkien ristiriitojen syveneminen ja kärjistyminen todistavat sitä, että kapitalismi on kehityksensä viimeiseen vaiheeseen astuttuaan täysin kypsä korvattavaksi korkeammalla yhteiskuntajärjestelmällä — sosialismilla. Kapitalismin tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisen selkkauksen kehityttyä äärimmilleen se voidaan ratkaista vain muuttamalla vallankumouksellisesti yhteiskunta sosialistisille perusteille.

Imperialismi on loismaista eli mätänevää kapitalismia. Imperialismi on loismaista eli mätänevää kapitalismia. Enimmäisvoittojen saamiseen pyrkivien monopolirytysten herruus synnyttää väistämättömästi taipumuksen pysähtymiseen ja mätänemiseen. Teknillisten uudistusten soveltaminen ei läheskään aina ole monopolirytysten etujen mukaista, koska monopolirytyksillä on tilaisuus sanella hinnat markkinoilla ja pitää niitä keinotekoisesti korkealla tasolla. Monopolirytykset jarruttavat miltei aina teknillistä edistystä; ne pitävät vuosikausia salassa mitä suurimpia tieteellisiä ja teknillisiä keksintöjä. Erikoisen suuren vastustuksen monopolirytysten taholta saavat ne teknilliset keksinnöt, mitkä uhkaavat tehdä arvottomiksi heidän valtavat pääomasijoituksensa. Monopolirytykset ostavat tuollaisen keksinnön patentin ja panevat sen veran alle. He käyttävät hyväkseen vaikutusvaltaansa valtioltaan koettaen saada esteeksi tuonlaatuisten keksintöjen soveltamisen tuotantoon.

Näin siis monopolirytyksille on ominaista taipumus pysähtymiseen ja mätänemiseen, ja teollisuuden eri aloilla, eri maissa, tiettyinä ajanjaksoina tämä taipumus saa yliotteen. Tämä seikka

ei silti lainkaan tee mahdolliseksi tuotannon suhteellisen nopeaa kasvua ja tekniikan kehitystä porvarillisen talouselämän erinäisillä aloilla, yksityisissä kapitalistisissa maissa.

Imperialismille on luonteenomaista monopolin ja kilpailun yhteenpunoutuminen. Monopolistista enimmäisvoittoa tavoitellessaan kapitalistit ottavat useissa tapauksissa käytäntöön teknillisiä parannuksia, jotka johtavat tuotantokustannusten alenemiseen ja ovat vaikuttavana välineenä kilpataistelussa. Teknillistä edistystä imperialismiin kaudella tapahtuu. Monopoliyritysten välisen kilpataistelun vaikutuksesta, heidän taistellessaan voitosta, ja kilpavarustelussa se eräillä aloilla kehittyi nopeasti. Tuotannon keskittymisen ja työn yhteiskunnallistumisen korkea taso ja tieteen nopea kehitys avaavat valtavia mahdollisuuksia tuotantovoimien kehittämiseksi, ihmisen vallan laajentamiseksi luontoon nähden. Monopoliyritykset keskittävät palvelukseensa tiedetyöntekijöihin kaaderit, perustavat suuria laboratorioita ja tutkimuskeskuksia, mutta tieteen ja tekniikan saavutukset he käyttävät poikkeuksetta vain turvaamaan korkeat voitot.

Imperialismille on ominaista siis kaksi vastakkaisista tendenssiä: tendenssi tuotannon kasvuun ja teknilliseen edistykseen ja tendenssi mätänemiseen ja tekniikan kehityksen jarruttamiseen. Tässä kahden vastakkaisen tendenssin ristiriidassa on voitolla milloin toinen milloin toinen ja sen seurauksena voimistuu yhä enemmän kapitalismin kehityksen epätasaisuus.

Monopoliyritysten herruuden synnyttämää mätänemistäipumusta luonnehtiessaan Lenin kirjoitti: „Olisi virheellistä ajatella, että tämä mätänemistendenssi sulkee pois kapitalismin nopean kasvun; ei, teollisuuden erinäiset alat, porvariston erinäiset kerrokset, erinäiset maat tuovat imperialismiin kaudella esiin suuremmalla tai pienemmällä voimalla milloin toisen, milloin taas toisen näistä tendensseistä”¹. Kapitalistisen tuotannon kasvu ja tekniikan kehitys tapahtuu imperialismiin oloissa äärimmäisen epätasaisesti ja ristiriitaisesti ja jääden yhä enemmän jälkeen niistä valtavista mahdollisuuksista, mitä nykyaikainen tiede ja tekniikka tarjoaa ja ottaa usein hyvin yksipuolisen sotilaallisen suunnistuksen.

Kapitalismin kehityksen epätasaisuuden voimistumista luonnehtivat seuraavat numerotiedot: vuosien 1900 ja 1913 välisellä kaudella suureni maailman kivihiilen tuotanto 73,4%, siinä luvussa Englannin tuotanto 27,7%, Ranskan 22,4%, Saksan 74% ja USA:n 111,2%. Samalla kaudella lisääntyi takkiraudan sulatus 92,5%, siinä luvussa Englannissa — 14,5%, Ranskassa — 91,9%, Saksassa — 119% ja USA:ssa 124,6%. Siis selvästi näkyy jyrkkä eroavaisuus eri maiden teollisuuden kehitysvauhdissa.

Samalla tulee räikeästi esille monopolistisen kapitalismin teknillistä kehitystä jarruttava vaikutus. Kapitalistiset maat eivät voi esimerkiksi käyttää täydellisesti vesivoimavarojaan niiden esteiden tähden, joita maan yksityisomistus ja monopoliyritysten herruus asettavat. Maan monopolistinen yksi-

¹ V. I. Lenin, Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena, Teokset, 22. osa, s. 286 (suom. s. 290).

tyisomistus, maaseudun agraarinen liikaväestö ja pientalonpoikaistalouksien määrällinen ylivoima jarruttavat nykyaikaisen tieteen ja tekniikan saavutusten juurruttamista maataloustuotantoon, mikä ei kuitenkaan tee mahdottomaksi teknillistä edistystä useissa kapitalistisissa maataloudellisissa suur-yrityksissä. Kapitalististen monopoliyritysten edut vaikeuttavat atomienergian käyttämistä rauhanomaisiin tarkoituksiin.

„Katsoitpa minne tahansa”, kirjoitti V. I. Lenin jo vuonna 1913, „niin joka askeleella kohtaat tehtäviä, jotka ihmiskunta täysin pystyy ratkaisemaan *viipymättä*. Esteenä on kapitalismi. Se on koonnut kasoittain rikkautta — ja tehnyt ihmisistä tämän rikkauden *orjia*. Se on ratkaissut mitä monimutkaisimpia tekniikan kysymyksiä — ja pysäyttänyt teknillisten parannusten toteuttamisen käytännössä väestön miljoonajoukkojen kurjuuden ja pimeyden ja toisaalta muutamien harvojen miljonäärien typerän itaruuden tähden”¹.

Kapitalismin mätäneminen ilmenee loismaisuuden kasvuna. Kapitalistiluokka menettää entistä enemmän yhteyden tuotantoprosessiin. Tuotantolaitosten johto keskittyy palkatun teknillisen henkilökunnan käsiin. Porvariston ja tilanherrojen valtava enemmistö muuttuu *koroillaeläjäksi* — ihmisiksi, jotka omistavat arvopapereita ja elävät näistä papereista saamallaan tuloilla (kuponginleikkauksesta). Riistäjäluokkien loismainen kulutus kasvaa.

Koroillaeläjien kerroksen täydellistä irtaantumista tuotannosta lisää vielä *pääoman vienti*, tulot ulkomaisista pääomansijoituksista. Pääoman vienti painaa loismaisuuden leiman koko maahan, joka elää muiden maiden ja siirtomaiden kansojen riistosta. Ulkomaille viety pääoma muodostaa yhä kasvavan osuuden imperialististen maiden kansallisriikkaudesta ja näistä pääomista saadut tulot yhä lisääntyvän osan kapitalistiluokan tuloista. Lenin nimitti pääoman vientiä loismaisuudeksi neliöön korotettuna.

Ulkomaille sijoitettu pääoma muodosti v. 1929 kansallisriikkaudesta: Englannissa — 18%, Ranskassa — 15, Hollannissa — noin 20, Belgiassa ja Sveitsissä kummassakin — 12%. Vuonna 1929 ylittivät ulkomaille sijoitetuista pääomista saadut tulot ulkomaankaupasta saadun tulon Englannissa yli 7-kertaisesti ja Yhdysvalloissa 5-kertaisesti.

Amerikan Yhdysvalloissa koroillaeläjien arvopapereista saamat tulot muodostivat v. 1913 1,8 miljardia dollaria, mutta v. 1931 8,1 miljardia dollaria, mikä oli 1,4 kertaa enemmän kuin 30-miljoonaisen farmariväestön rahatulot kokonaisuudessaan samana vuonna. USA on maa, jossa nykyaikaisen kapitalismin loismaiset piirteet samoin kuin imperialismin petomainen luonnekin ilmenevät erikoisen selvästi.

Kapitalismin loismainen luonne ilmenee selvästi siinä, että monet porvarilliset maat muuttuvat *koroillaeläjävaltioiksi*. Orjuuttavien lainojen avulla suurimmat imperialistiset maat

¹ V. I. Lenin, Sivistynyttä raakalaisuutta, Teokset, 19. osa, s. 349 (suom. s. 383).

kiskovat valtavia tuloja velallismaista alistaen ne taloudellisesti ja poliittisessa suhteessa valtaansa. Koroillaeläjävaltio on loismaisen, mätänevän kapitalismin valtio. Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riisto, joka on yksi monopoliyritysten enimmäisvoittojen peruslähteistä, tekee muutamista harvoista rikkaimmista kapitalistisista maista loisia sorrettujen kansojen ruumiiseen.

Kapitalismin loismainen luonne saa ilmauksensa *militarism*in kasvussa. Yhä kasvava osa kansantulosta, ja pääasiallisesti työtätekevien tuloista, kootaan valtion budjettiin ja käytetään valtavien armeijain ylläpitoon, imperialististen sotien valmisteluihin ja käymiseen. Koska talouselämän militarisointi ja imperialistiset sodat ovat monopoliyritysten enimmäisvoittojen tärkeimpiä turvaamiskeinoja, niin ne merkitsevät samalla lukemattomien ihmishenkien ja valtavien aineellisten arvojen petomaista tuhoamista.

Loismaisuuden lisääntyminen on erottamattomassa yhteydessä valtavien ihmisjoukkojen irrottamiseen yhteiskunnallisesti hyödyllisestä työstä. Työttömien armeija kasvaa ja riistäjäluokkien palveluksessa, valtiokoneistossa ja kohtuuttomasti paisuneen kiertokulun piirissä toimivan väestönosan lukumäärä lisääntyy.

Kapitalismin mätäneminen ilmenee edelleen siinä, että imperialistinen porvaristo siirtomaiden ja riippuvaisten maiden riistosta saamiensa voittotulojen turvin lahjoo järjestelmällisesti korkeammalla palkalla ja muilla antipaloilla ammattitaitoisten työläisten harvalukuista huippukerrosta, niin sanottua työläisaristokratiaa. Porvariston tuella työläisaristokratia valtaa komentopaikat useissa ammattiyhdistyksissä; pikkuporvarillisten ainesten rinnalla se muodostaa oikeistososialististen puolueiden aktiivisen ydinjoukon ja vakavan vaaran työväenliikkeelle. Tämä porvarillistuneiden työläisten kerros on opportunismien sosiaalinen perusta.

Opportunismi työväenliikkeessä on työväenliikkeen sopeuttamista porvariston etujen mukaiseksi vahingoittamalla sitä vallankumouksellista taistelua, jota proletariaatti käy vapautuakseen kapitalistisesta orjuudesta. Hajoittaessaan työväenluokan rivejä opportunistit estävät työläisiä yhdistämästä voimiaan kapitalismin kukistamiseksi. Tämä on eräänä tärkeimpänä syynä siihen, että porvaristo monissa kapitalistisissa maissa pysyy vielä vallassa.

Esimonopolistisessa kapitalismissa, jossa vallitsi vapaa kilpailu, vastaavana poliittisena päällysrakennuksena oli rajoitettu porvarillinen demokratia. Imperialismille, jossa monopoliyritykset hallitsevat, on luonteenomaista käänne demokratiasta poliittiseen *taantumukseen* porvarillisten valtioiden sisä- ja ulkopoliitikassa. Poliittinen taantumus kautta *koko* linjan on imperialismien ominaisuus. Monopoliyritysten johtajilla tai heidän

käskyläisillään on hallussaan tärkeimmät asemat hallituksissa ja koko valtiokoneistossa.

Monopolististen yritysten käsissä porvarillinen imperialistinen valtio muuttuu taantumuksen välineeksi vallankumouksellisen ja kansallisen vapausliikkeen tukahduttajana. Tämä tekee välttämättömäksi tehostaa kaikin keinoin joukkojen taistelu demokratian puolesta, imperialismia ja taantumusta vastaan. „Kapitalismi yleensä ja imperialismi erikoisesti tekevät demokratiasta harhakuvitelman — ja samalla kapitalismi herättää joukoissa demokraattisia pyrkimyksiä, luo demokraattisia laitoksia, kärjistää demokratian kieltävän imperialismiin ja demokratiaan pyrkivien joukkojen välistä antagonismia”¹.

Imperialismin aikakaudella työväenluokan johtamien laajojen kansanjoukkojen taistelulla monopoliyritysten synnyttämää taantumusta vastaan on valtava merkitys. Juuri kansanjoukkojen aktiivisuudesta, järjestyneisyydestä ja päättäväisyydestä riippuu niiden ihmisvihaa henkivien aikeiden tyhjäksi tekeminen, joita on imperialismiin aggressiivisilla, kansoille uusia raskaita koettelemuksia ja tuhoisia sotia alinomaa valmistelevilla voimilla.

Imperialismi on sosialistisen vallankumouksen aatto. Imperialismi on kuolevaa kapitalismia. Se kärjistää kaikkia kapitalismin ristiriitoja, kehittää ne äärimmäisiin rajoihinsa, joiden tuolla puolen alkaa vallankumous. Näistä ristiriidoista ovat tärkeimpiä seuraavat.

Ensiksi *työn ja pääoman välinen ristiriita*. Monopoliyritysten ja finanssioligarkian herruus kapitalistisissa maissa johtaa työtekevien luokkien riiston asteen kohoamiseen. Työväenluokan aineellisen aseman huononeminen ja poliittisen sarron tehostuminen aiheuttavat työväenluokassa kasvavaa suuttumusta ja johtavat proletariaatin ja porvariston välisen luokkataistelun kärjistymiseen. Näissä oloissa työväenluokan taistelu nousee korkeammalle asteelle — se kohdistuu yhä enemmän koko kapitalistista riistojärjestelmää vastaan. Imperialismi vie työväenluokan sosialistiseen vallankumoukseen.

Toiseksi, *imperialistivaltojen välinen ristiriita*. Taistelussa monopoliyritysten enimmäisvoitoista eri maiden monopoliyritykset törmäävät toisiaan vastaan, ja kukin kapitalistiryhmä pyrkii turvaamaan itselleen valta-aseman anastamalla menekkimarkkinat, raaka-ainelähteet ja pääomansijoituspiirit. Imperialististen maiden ankara taistelu vaikutuspiireistä johtaa usein imperialistisiin sotiin, jotka heikentävät kapitalismin asemia, lisäävät joukkojen suuttumusta ja sysäävät niitä lähtemään vallankumoukselliseen taisteluun kapitalistista järjestelmää vastaan.

Kolmanneksi, *siirtomaiden ja riippuvaisten maiden sorrettujen kansojen ja niitä riistävien imperialistivaltojen välinen*

¹ V. I. Lenin, Teokset, 23. osa, s. 13 (suom. s. 14).

ristiriita. Tuloksena imperialistisen sarron tehostumisesta sekä kapitalismin kehityksestä siirtomaissa ja puolisiirtomaissa kasvaa kansallinen vapausliike imperialismia vastaan. Siirtomaiden ja puolisiirtomaiden kansallinen vapausliike siirtomaajärjestelmää vastaan sulautuu yhä enemmän imperialististen maiden työväenluokan vallankumoukselliseen taisteluun kapitalistista sortojärjestelmää vastaan.

Tällaisia ovat ne tärkeimmät ristiriidat, jotka luonnehtivat imperialismia kuolevana kapitalismina. Tätä ei merkitse, että kapitalismi voi kuolla itsestään, „romahtaa automaattisesti” ilman työväenluokan johtamien kansanjoukkojen päättävää taistelua porvariston herruuden kukistamiseksi. Se merkitsee vain, että imperialismi on kapitalismin kehityksen se vaihe, jossa proletaarinen vallankumous on käynyt käytännöllisesti väistämättömäksi. Sen tähden Lenin luonnehtii imperialismiin sosialistisen vallankumouksen aatoksi.

Valtiomonopolistinen kapitalismi. Imperialismin kaudella kapitalististen maiden talouselämässä hallitsee monopolistinen pääoma. Tapahtuu tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistumisen, pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen valtava kasvu, mikä johtaa yhä suurempaan monopoliyritysten mahdin voimistumiseen. Sen johdosta myös porvarillisen valtion toiminta alistetaan yhä enemmän finanssivaltioiden etujen mukaiseksi. Imperialismin vallitessa porvarillisen valtion merkitys taloudellisessa elämässä kasvaa huomattavasti esi-imperialistiseen kauteen verraten. Monopolistisen pääoman hyökkäyshalu ulkoisten suhteiden alalla synnyttää imperialismiin kasvun, joka aiheuttaa sotilaallisten menojen suurenemisen ja valtion omaisuuden laajenemisen sotilaallisten tuotantolaitosten, metallurgisten tehtaiden, hiilikaivosten, rautateiden jne. muodossa.

Porvarillisen valtion merkityksen suureneminen talouselämässä nähdään kapitalististen maiden valtion budjetin valtavasta kasvusta.

Amerikan Yhdysvaltojen liittobudjetin tulopuoli, joka vuosina 1899—1900 oli 567 miljoonaa dollaria, oli vuoteen 1918/19 kasvanut 5 152 miljoonaan dollariin, ja vuonna 1944/45 44 475 miljoonaan dollariin, vuonna 1955/56 se oli jo 68 165 miljoonaa dollaria. USA:n valtiokoneistossa toimivien henkilöiden lukumäärä oli vuodesta 1929 vuoteen 1956 kasvanut noin 2,8-kertaiseksi. Militarisoinnin ja valtiokoneiston paisuttamisen aiheuttamat menot nielevät koko kansantulon kasvaneen lisän. Vuonna 1929 USA:ssa käytettiin valtion suorittamiin tavaranoistoihin ja palveluksiin 8,5 miljardia dollaria, ja kuutena vuotena (1951—1956) käytettiin vuosittain keskimäärin 76,3 miljardia dollaria, mikä on 25% kansantulosta.

Imperialismin kaudella tapahtuu valtiokoneiston yhteenkasvaminen monopoliyritysten kanssa. Porvarilliset taloustieteilijät, reformistit ja revisionistit, kaunistellessaan kapitalismia, esittävät tämän prosessin monopoliyritysten alistamiseksi valtion alaiseksi muka kansan etujen mukaisesti. He kuvaavat imperia-

listisen valtion luokkien yläpuolella olevaksi voimaksi, joka kykenee suitsittamaan monopoliyritysten ahneuden. Todellisuudessa monopoliyritykset, jotka pitävät herruutta talouselämässä, alistavat valtiokoneiston valtaansa ja käyttävät sitä voittojensa suurentamiseksi ja herruutensa varmistamiseksi.

Tapahtuu monopolistisen kapitalismin muuttuminen valtiomonopolistiseksi kapitalismiksi. Jo ensimmäinen maailmansota antoi voimakkaan sysäyksen valtiomonopolistisen kapitalismin kehitykselle.

Valtiomonopolistinen kapitalismi on monopolistisen kapitalismin muoto, jota luonnehtii korkeimpaan asteeseen kehittynyt tuotannon kapitalistinen yhteiskunnallistuminen, yksityisten ja valtion monopoliyritysten yhteen punoutuminen ja valtiokoneiston alistaminen monopoliyritysten valtaan. Monopolipääoma käyttää valtiokoneistoa voidakseen puuttua maan talouselämään suurten monopoliyritysten enimmäisvoiton turvaamiseksi ja oman taloudellisen ja poliittisen herruutensa varmistamiseksi.

Porvarillisen valtion yhä lisääntyvä puuttuminen maan talouselämään ilmenee monenlaisissa muodoissa. Porvarillisen valtion käsiin siirretään yksityisiä yrityksiä, aloja ja talouselämän tehtäviä (työvoiman hankkiminen, vaikeasti saatavien raaka-aineiden hankinta, korttijärjestelmä elintarvikkeiden jakelussa, sotilaallisten tuotantolaitosten rakentaminen, talouselämän militarisoinnin rahoittaminen yms.) samalla kun maassa säilytetään tuotannonvälineiden yksityisomistuksen herruus.

Valtiokoneiston alistaminen monopoliyritysten valtaan tapahtuu ennen kaikkea henkilöllisen unian (henkilöyhtymä) kautta. Suuret pääomavaltiaat ottavat yhä useammin käsiinsä tärkeimmät paikat porvarillisten maiden hallituksissa. Suurten monopoliyritysten kesken käydään kiihkeää taistelua tärkeimpien paikkojen valtaamisesta valtiokoneistossa. Toisaalta ministerit, kenraalit ja diplomaatit ottavat virasta luopumisensa jälkeen tavallisesti haltuunsa suurituloisia virkoja johtavissa monopoliyrityksissä.

Herruusasemassa olevat monopoliyritykset sieppaavat käsiinsä valtion omaisuuden ja käyttävät sitä omien etujensa mukaisesti. Valtion omaisuus syntyy kapitalistisissa maissa siten, että valtionbudjetin laskuun rakennetaan tuotantolaitoksia, rautateitä, arsenaaleja ym. sekä myös kansallistamisen kautta, toisin sanoen siirtämällä valtion käsiin erinäisiä yksityisyrityksiä, hyvästä korvauksesta. Vastoin porvarillisten taloustieteilijöiden ja opportunistien väitteitä, jotka kuvaavat tuotantolaitosten valtiollistamisen monopolistisen pääoman vallitessa „siirtymiseksi sosialismiin”, sillä ei ole mitään yhteistä sosialismin kanssa. Valtion omaisuus porvarillisissa maissa on eräs laji kapitalistista omistusta, vaikkakaan tällöin yrityksen

omistajana ei ole yksityinen kapitalisti, vaan porvarillinen valtio, joka on riippuvainen monopolistisesta pääomasta. Kansallistamisen suorittaneet elimet ovat tavallisesti suurten monopoliyriytysten asettamia. Monopoliyriytokset rikastuvat valtion tuotantolaitosten rakentamisesta. Valtion yrityksiä vuokrataan useinkin suurille toiminimille varsin edullisilla ehdoilla. Monopoliyriytokset saavat valtiolta erinäisiä huojennuksia, etuoikeuksia, esimerkiksi alennettuja tariffeja sähkön käyttöä varten, alennettuja rautatietariffeja ym. Kapitalistisissa maissa käytetään laajasti niin sanottua *reprivatiota*, toisin sanoen valtion yritysten siirtämistä yksityisten käsiin, tavallisesti polkuhintaan.

Porvarillinen kansallistaminen on eräs valtiomonopolistisen kapitalismin voimistamisen muoto. Porvarilliset valtiot käyttävät hyväkseen yksityiskapitalististen yritysten kansallistamista talouselämän militarisoinnin voimistamisen tarkoituksessa sotaan valmistautuessa ja sodan aikana sekä oman sotilaallisen ja poliittisen mahtinsa lujittamiseksi.

Samalla porvarillinen kansallistaminen, joka on eräs tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistamisen muoto, edistää aineellistuotannollisten edellytysten luomista sosialistisen talousmuodon järjestämiselle sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen. Erikoisen suuri merkitys on ulkomaisten yritysten kansallistamisella heikosti kehittyneissä maissa näiden lohjettua pois imperialistisesta järjestelmästä. Näissä maissa se on eräs imperialisminvastaisen taistelun keinoista ja turvaa maan taloudellista riippumattomuutta.

Työväenluokka ja laajat työtätekevät joukot voivat käyttää hyväksi kansallistamista taistelussa monopolistisen pääoman kaikkivaltiutta vastaan, jos on olemassa voimakas proletariaatin puolue, jolla on tukenaan työväen joukkoliike, vahva edustus parlamentissa ja oleellinen vaikutus sen toiminnan ohjaamiselle. Tämä kohdistuu erikoisesti niihin maihin, joissa on olemassa olosuhteet vallan valtaamiselle proletariaatin käsiin parlamentaarista tietä.

Valtion yritysten rakentamista budjettivaroilla käytetään erikoisen laajasti USA:ssa. Toisen maailmansodan vuosina (1940—1945) oli USA:n jalostusteollisuuteen sijoitettu 25 792 miljoonaa dollaria, joista yksityisten sijoituksia oli vain 8 623 miljoonaa dollaria, mutta valtion sijoituksia oli 17 169 miljoonaa dollaria. Sodan jälkeisellä kaudella siellä tehdään suuria budjettivarojen sijoituksia teollisuuteen atomiaseistuksen tuottamiseksi.

Ensimmäisen ja toisen maailmansodan jälkeen USA:ssa on annettu yksityisille ilmaiseksi paljon tuotantolaitoksia, jotka on rakennettu valtion varoilla; niistä on suurin osa joutunut suurimpien monopoliyriytysten käsiin.

Englannissa kansallistettiin v. 1945 Englannin pankki, vuonna 1947 hiili-teollisuus, samoin lennälin ja ulkomaille tapahtuva radiotoiminta, vuonna 1948 kansallistettiin sähköenergeettinen teollisuus, samoin rautatie-, auto- ja vesiliikenne, vuonna 1951 kansallistettiin musta metallurgia. Kansallistettujen yritysten entiset omistajat saivat korvausta 2,56 miljardia puntaa, vaikka monet yritykset olivat tuottaneet tappiota.

Monopoliyrietykset rikastuvat valtion tilauksista, jotka tuottavat valtavia voittoja. „Taloudellisen yrittäjätoiminnan edistämisen” varjolla porvarillinen valtio maksaa suurimmille yrittäjille valtavia summia palauttamattomina lainoina ja tukipalkkioina. Jos monopoliyrietystä uhkaa vararikko, saavat ne valtiolta varoja tappioittensa peittämiseen, ja niiden verovelat valtiolle pyyhitään pois. Valtavat summat, jotka on koottu työtätekevien joukkojen verojen suurentamisen kautta, ammennetaan siten valtionbudjetista monopoliyrietyjäin taskuihin.

Valtiokoneistoon nojautuen monopoliyrietykset toteuttavat työpalkkojen „jäädättämisen”-politiikkaa (so. kielletään nominaalisen työpalkan korottaminen hintojen nousun ja verojen suurenmisen yhteydessä), kieltävät lakkotaistelut jne.

Valtiovallan avulla monopoliyrietykset valtaavat käsiinsä raaka-ainelähteet, pääomien sijoitusalueet ja menekkimarkkinat.

Suurimpien monopoliyrietysten mahdin lisäämiseksi valtiolta edistää aktiivisesti pääoman keskittymistä ja yhteenkokoutumista, pakottaa erikoistoimenpitein itsenäisiä yrittäjiä alistumaan monopoliyhtymien valtaan, ja sodan aikana se panee toimeen tuotannon pakollisen keskittämisen sulkemalla monia pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Säättämällä korkeat tullit tuontitavaroille ja kannustaen vientiä maksamalla vientipalkkioita valtio tekee monopoliyrietyksille helpommaksi vallata uusia markkinoita dumpingin avulla.

Valtion haltuun keskittyneet suuret varat tekevät sille mahdolliseksi vaikuttaa tietyllä tavalla taloudellisiin suhdanteisiin. Niinpä kuluttamalla suuria summia valtion tuotantolaitosten, autoteiden, rautateiden ym. rakentamiseen ja antamalla suurille toiminimille asetilauksia, valtio saa siten aikaan kysynnän kaluston ja rakennusmateriaalien alalla ja edistää monopoliyrietysten rikastumista. Valtion taloudelliset toimenpiteet voivat tietynä ajankohtana lieventää tuotannon laskua maassa vieläpä saada suhdanteiden elpymistäkin.

Tällä perusteella kapitalismin puolustelijat vakuuttelevat, että valtio on muka tullut ratkaisevaksi voimaksi kapitalististen maiden taloudessa ja että se kykenee turvaamaan kansantaloudelle suunnitelmallisen johdon. Itse asiassa porvarillinen valtio ei voi johtaa taloutta suunnitelmallisesti, koska kapitalistinen talous perustuu tuotannonvälineiden yksityiskapitalistiseen omistukseen ja ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon.

Suurimpien monopoliyrietysten eduksi tapahtuva tuotantoa säännöstelevä vaikutus porvarillisen valtion taholta erinäisissä yrityksissä, trusteissa ja talousaloilla ei ainoastaan ole hävittämättä kilpailua, vaan kiihdyttää monopoliyhtymien välistä kilpailua ja voimistaa tuotannon anarkiaa koko kapitalistisessa taloudessa kokonaisuudessaan. „Valtiomonopolistinen kapitalismi osoittautuu voimattomaksi „uudistamaan” ja „tervehdyttämään” kansallista taloutta. Porvarillinen valtio ei ole lähes

tulkoonkaan ratkaiseva voima taloudessa eikä se kykene sitä suunnitelmallisesti johtamaan, se on avuton kapitalismin taloudellisten lakien edessä, jotka vaikuttavat valtoimesti kuin luonnonvoimat. Monopoliyrittysten herruus, näiden pyrkiessä turvaamaan enimmäisvoiton, johtaa kansallisen talouden äärimmäiseen kaaosmaiseen tilaan”¹.

Valtiomonopolistinen kapitalismi johtaa porvarillisen järjestelmän kaikkien ristiriitojen kärjistymiseen. Talouden sääntely, joka on kohdistettu finanssipääoman valtioiden turvaamiseksi monopoliyrittysten enimmäisvoitolla työväenluokan ja työtätekevien joukkojen vahingoksi, työttömyyden lisääntyminen, talouselämän militarisointiin liittyvä hintojen ja verojen nousu johtavat yhä suurenevaan maksukykyisen kysynnän rajoittumiseen työtätekevien tarvitsemiin tavaroihin nähden ja on edellytyksenä uusille liikatuotannon pulien synnylle.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys voimistuu erikoisen kovin sotien valmistelun kaudella ja imperialististen sotien aikana. Lenin nimitti valtiomonopolistista kapitalismia sodan oloissa työläisten sotilaalliseksi pakkotyöksi ja paratiisiksi kapitalisteille.

Valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys voimistaa monopoliyrittysten valtaa, johtaa työväenluokan, talonpoikaiston ja laajojen sivistyneistön kerrosten sorron ja riiston lisääntymiseen, taantumukseen ja sotilaallisen despotismin mielivaltaan. Luonnehtiessaan valtiomonopolistisen kapitalismin vaikutusta joukkojen asemaan Lenin kirjoitti: „Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen säilyessä kaikkia näitä tuotannon suurempaa monopolisointia ja suurempaa valtiollistamista kohti otettuja askeleita seuraa väistämättömästi työtätekevien joukkojen riiston voimistuminen, sorron voimistuminen, riistäjille tehtävän vastarinnan vaikeutuminen, taantumuksen ja sotilaallisen despotismin voimistuminen ja samalla nuo askeleet johtavat kiertämättömästi siihen, että suurkapitalistien liikevoitot kasvavat tavattomasti kaikkien muiden väestökerrosten kustannuksella, työtätekevät joukot orjuutetaan moniksi vuosikymmeniksi pakkoverolla, jota ne joutuvat maksamaan kapitalisteille miljardeihin nousevien lainakorkojen muodossa”².

Kaikki tämä aiheuttaa riistettyjen ja riistäjien välisten ristiriitojen kärjistymistä, johtaa työväenluokan ja kaikkien työtätekevien rivien lujittumiseen ja järjestyneisyyden kasvuun heidän taistelussaan vapautumisensa puolesta ja maailman järjestämiseksi uudelleen, sosialistisille perusteille.

¹ Maurice Torez, Uusia tietoja työtätekevien kurjistumisesta Ranskassa, 1956, s. 31.

² V. I. Lenin, VSDTP(b):n seitsemäs (Huhtikuun) Yleisvenäläinen konferenssi, Päätöslauselma kuluvasta ajankohdasta, Teokset, 24. osa, s. 276—277 (suom. s. 300—301).

Jouduttaessaan tuotannon kapitalistista yhteiskunnallistamista valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys luo aineelliset edellytykset sosialismin astumiselle kapitalismin tilalle. Lenin osoitti, että valtiomonopolistinen kapitalismi on mitä täydellisintä sosialismin aineellista valmistelua.

Imperialistisella kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki. Kapitalismin vallitessa eivät maan eri tuotantolaitokset ja talouden alat voi kehittyä tasasuhtaisesti. Kilpailun ja tuotannon anarkian vallitessa kapitalistisen talouselämän epätasainen kehitys on väistämätön, toisin sanoen toisten alojen, seutujen ja maiden nopea kehitys toisten jäädessä jälkeen vieläpä mennessä taaksepäin. Mutta esimonopolistisella aikakaudella tuotanto oli pirstoutunutta lukemattomien yritysten kesken, vallitsi vapaa kilpailu eikä ollut olemassa monopoliyritysten herruutta. Kapitalismi saattoi vielä kehittyä suhteellisen tasaisesti. Toiset maat pääsivät toisten edelle vasta pitkän ajanjakson kuluttua. Maapallolla oli silloin laajoja alueita, joita ei kukaan ollut ottanut haltuunsa. Tultiin toimeen ilman maailman mitassa tapahtuvia sotilaallisia yhteenottoja.

Tilanne on perinpohjin muuttunut siirryttäessä monopolistiseen kapitalismiin, jolloin maailmanjako kapitalististen maiden kesken on jo suoritettu loppuun ja ne käyvät kiivasta taistelua jakaakseen maailman uudelleen. Samalla tekniikan ennennäkemätön kehitys antaa eräille kapitalistisille maille mahdollisuuden ohittaa toiset kapitalistiset maat nopeasti, hyppäyksittäin. Maat, jotka ovat astuneet kapitalistiselle kehitystielle muita myöhemmin, käyttävät hyväkseen teknillisen edistyksen valmiita tuloksia — koneita, tuotantomenetelmiä jne. Tästä johtuu toisten maiden nopea, *hyppäyksellinen* kehitys ja toisten maiden kasvun viivästyminen. Tätä kehityksen hyppäyksellistä luonnetta tehostaa tavattomasti myös pääomien vienti, talouspulat ja sodat, erikoisesti maailmansodat. Toisille maille käy mahdolliseksi ohittaa nopeasti toiset maat, syrjäyttää ne markkinoilta ja saada asevoimin uudestijaetuksi jo jaettu maailma. Imperialismin kaudella on kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuudesta tullut hyvin tärkeämerkityksinen yhteiskunnan kehitykselle ja sosialistisen vallankumouksen edellytysten kypsymiselle ja kehittymiselle.

Imperialististen valtojen taloudelliset keskinäissuhteet muuttuvat ennennäkemättömän nopeasti. Sen vuoksi imperialististen valtioiden sotilaalliset voimat muuttuvat epätasaisesti. Muuttuneet taloudelliset ja sotilaalliset voimasuhteet törmäävät väistämättömästi siirtomaiden ja vaikutuspiirien vanhaan jakoon. Tämä aiheuttaa väistämättömästi taistelun jo jaetun maailman uudestijakamisesta. Eri imperialististen ryhmien todellisen mahdin koetus tapahtuu verisissä ja hävittävässä sodissa.

Vuonna 1860 Englannilla oli ensimmäinen sija maailman teollisuustuotannossa; Ranska oli heti sen jäljessä. Saksa ja Amerikan Yhdysvallat olivat silloin vasta astumassa maailmannäyttämölle. Kului kymmenisen vuotta, ja nopeasti kasvava nuoren kapitalismin maa, Amerikan Yhdysvallat, ohitti Ranskan ja vaihtoi sen kanssa paikkaa. Seuraavan vuosikymmenen kuluttua Amerikan Yhdysvallat ohitti Englannin ja valtasi ensimmäisen sijan maailman teollisuustuotannossa, Saksa ohitti Ranskan ja valtasi kolmannen sijan USA:n ja Englannin jälkeen. XX vuosisadan alkuun mennessä Saksa oli syrjäyttänyt Englannin ja vallannut toisen sijan USA:n jälkeen. Kapitalististen maiden voimasuhteissa tapahtuneiden muutosten seurauksena tapahtuu kapitalistisen maailman jakautuminen kahteen toisilleen vihamieliseen imperialistiseen leiriin ja syttyy maailmansotia.

Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuus on syynä ristiriitojen kärjistymiseen imperialismin leirissä ja sotilaallisten yhteentörmäysten väistämättömyyteen, jotka johtavat siihen, että imperialistit heikentävät toisiaan. Imperialismin maailmarintama tulee otolliseksi proletaariselle vallankumoukselle. Tällä pohjalla voi tapahtua rintaman murtuminen siinä renkaassa, joka on imperialistisen rintaman ketjun heikoin, kohdassa, jossa muodostuvat suotuisimmat edellytykset proletariaatin voitolle.

Imperialismin kaudella tapahtuvan taloudellisen kehityksen epätasaisuus aiheuttaa myös poliittisen kehityksen epätasaisuutta, joka merkitsee sitä, että proletaarisen vallankumouksen poliittiset edellytykset kypsyvät eri aikoina eri maissa. Näiden edellytysten joukkoon kuuluvat ennen kaikkea luokkariistiriitojen kärjistyneisyys ja luokkataistelun kehityksen aste, proletariaatin luokkatietoisuuden, poliittisen järjestyneisyyden ja vallankumouksellisen päättäväisyyden taso, sen kyky johtaa mukaansa talonpoikaiston perusjoukot.

Imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki on lähtökohtana Leninin opille sosialismin voiton mahdollisuudesta aluksi muutamissa maissa tai vain yhdessäkin erillisessä maassa.

Marx ja Engels tulivat XIX vuosisadan puolivälissä esimonopolistista kapitalismia tutkiessaan siihen johtopäätökseen, että sosialistinen vallankumous voi voittaa vain samanaikaisesti kaikissa tai useimmissa sivistysmaissa. Mutta XX vuosisadan alussa, varsinkin ensimmäisen maailmansodan aikana, tilanne muuttui perinpohjin. Esimonopolistinen kapitalismi kasvoi monopolistiseksi. Nouseva kapitalismi muuttui taantuvaksi. Sota paljasti maailman imperialistisen rintaman parantumattomat heikkoudet. Samaan aikaan kehityksen epätasaisuuden laki määräsi ennakoita proletaarisen vallankumouksen kypsymisen eri aikoina eri maissa. Pitäen imperialismin kaudella tapahtuvan kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lakia lähtökohtanaan Lenin tuli siihen johtopäätökseen, ettei Marxin ja Engelsin vanha määritelmä enää vastaa uusia historiallisia olosuhteita, että uusissa

olosuhteissa sosialistinen vallankumous voi täysin voittaa yhdessä, erillisessä maassa ja että vallankumouksen samanaikainen voitto kaikissa maissa tai useimmissa sivistysmaissa ei vallankumouksen epätasaisen kypsymisen tähden näissä maissa ole mahdollinen.

„Taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuus”, kirjoitti Lenin, „on kapitalismin ehdoton laki. Siitä seuraa, että sosialismin voitto on mahdollinen ensi aluksi muutamissa tahi jopa yhdessäkin, erillisessä kapitalistisessa maassa”¹.

Tämä oli uusi, loppuun saakka kehitetty sosialistisen vallankumouksen teoria, jonka Lenin loi. Se rikastutti marxilaisuutta ja vei sitä eteenpäin, avasi vallankumouksen näköalan eri maiden proletaareille, herätti aloitteellisuutta rynnistettäessä oman maan porvaristoa vastaan ja lujitti heidän uskoaan proletaarisen vallankumouksen voittoon.

Imperialismin aikana muodostuu lopullisesti kapitalistinen maailmantalouden järjestelmä, minkä johdosta erilliset maat ovat muuttuneet yhtenäisen ketjun renkaiksi. Kapitalistisen maailmantalouden luonteenomaisia piirteitä ovat: heikosti kehittyneiden maiden talouden alistaminen imperialistisille valloille ja muuttaminen niiden taloudelliseksi lisäkkeeksi, heikosti kehittyneiden maiden taloudellisen ja poliittisen itsenäisyyden hävittäminen ja niiden muuttaminen siirtomaiksi ja puolisiirtomaiksi, ankara taistelu kehittyneiden emämaavaltioiden välillä markkinoista, pääomansijoituspiireistä ja siirtomaiden omistamisesta. Nämä herruus- ja alistussuhteet, kilpataistelu eri maiden välillä kapitalismin maailmanjärjestelmän sisällä luovat sovittamattomia ristiriitoja, selkkauksia ja yhteentörmäyksiä niiden välillä. Epätasaisuus eri maiden kehityksessä, kaiken aikaa muuttuvat voimasuhteet kapitalismin maailmanjärjestelmän sisällä kärjistää äärimmilleen noita ristiriitoja.

Objektiiviset olosuhteet sosialistiselle vallankumoukselle ovat kypsyneet koko kapitalistisen maailmantalouden järjestelmässä. Imperialismin olosuhteissa ei sosialistisen vallankumouksen tarvitse aluksi voittaa ehdottomasti niissä maissa, jotka ovat kapitalistisesti kehittyneimpiä ja joissa proletariaatti on väestön enemmistönä, vaan ennen kaikkea niissä maissa, jotka ovat heikoin rengas maailman imperialismin ketjussa. Tällaisten edellytysten vallitessa ei teollisessa suhteessa riittämättömästi kehittyneiden maiden kuuluminen tähän järjestelmään voi olla esteenä vallankumoukselle. Sosialistisen vallankumouksen voitolle on välttämätöntä, että on olemassa vallankumouksellinen proletariaatti ja poliittiseksi puolueeksi yhtynyt proletaarinen etujoukko ja että proletariaatilla on kysymyksessä olevassa maassa vankkana liittolaisenaan talonpoikaisto, joka pystyy

¹ V. I. Lenin, Euroopan Yhdysvallat-tunnuksesta, Teokset, 21. osa, s. 311 (suom. s. 337).

lähtemään proletariaattia seuraten päättävään taisteluun imperialismia vastaan.

Imperialismin aikakaudella, jolloin vallankumouksellinen liike kasvaa kaikkialla maailmassa, imperialistinen porvaristo yhtyy liittoon poikkeuksetta kaikkien taantumusvoimien kanssa ja käyttää kaikin tavoin hyväkseen maaorjuuden jätteitä varmistukseensa herruutensa ja lisätäkseen voittotulojaan. Sen tähden ei feodaalisen maaorjuusjärjestelmän jätteiden hävittäminen ole mahdollista ilman päättävää taistelua imperialismia vastaan. Taistelu imperialistista valtiutta vastaan muodostaa laajan perustan, jossa voivat yhtyä ja todella yhtyvätkin mitä moninai-
simmat kansanliikkeet. Tietyissä olosuhteissa käy mahdolliseksi proletariaatin hegemonia (johtoasema) porvarillis-demokraattisessa vallankumouksessa ja talonpoikaiston joukkojen tiivistyminen proletariaatin ympärille taisteluun feodalismien jäännöksiä ja imperialistista siirtomaasortoa vastaan. Sitä mukaa kuin feodalisminvastaiset ja kansalliset vapautustehtävät tulevat ratkaistuiksi, porvarillis-demokraattinen vallankumous muuttuu kasvaessaan sosialistiseksi.

Imperialismin kaudella kasvaa kapitalistisissa maissa suutumus proletariaatin keskuudessa, vallankumouksellisen purkauksen ainekset kasautuvat, ja siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa kehittyä vapausota imperialismia vastaan. Imperialistiset sodat maailman uudestijakamisesta heikentävät imperialismin järjestelmää ja voimistavat pyrkimystä kapitalististen maiden proletaaristen vallankumousten ja siirtomaiden kansallisen vapausliikkeen yhdistämiseen.

„Taistelun lopputulos”, kirjoitti Lenin v. 1923, „riippuu loppukädessä siitä, että Venäjä, Intia, Kiina yms. muodostavat väestön valtavan enemmistön. Ja juuri tämä väestön enemmistö on viime vuosina lähtenyt tavattoman nopeassa tahdissa taisteluun vapautuksensa puolesta, joten tässä suhteessa ei voi olla epäilyksen varjoakaan siitä, mikä tulee olemaan maailmantais-
telun lopullinen ratkaisu. Tässä mielessä sosialismin lopullinen voitto on täysin ja ehdottomasti turvattu”¹.

XVIII LUKU

KAPITALISMIN YLEINEN KRIISI

Kapitalismin yleisen kriisin olemus. *Kapitalismin yleinen kriisi* on koko maailman kapitalistisen järjestelmän kaikinpuolinen kriisi, jota luonnehtivat sodat ja vallankumoukset, taistelu kuolevan kapitalismin ja kasvavan sosialismin välillä. Kapita-

¹ V. I. Lenin, Parempi vähemmän, mutta parempaa, Teokset, 33. osa, s. 458.

lismin yleinen kriisi käsittää kapitalismin kaikki puolet, niin talouden kuin politiikankin. Se merkitsee toisaalta sitä, että kapitalistinen maailmanjärjestelmä yhä enemmän heikkenee, ja siitä irtaantuu yhä uusia maita, ja toisaalta sitä, että kapitalistista irtaantuneiden maiden taloudellinen mahti kasvaa. Kapitalismin yleistä kriisiä käsittelevän opin perusteet on esittänyt V. I. Lenin.

Kapitalismin yleisen kriisin tärkein piirre on maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi — kapitalistiseksi ja sosialistiseksi. Kapitalismin yleistä kriisiä luonnehtii myös imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi. Markkinaongelman kärjistyksen yhteydessä syntyy tuotantolaitosten kroonillinen alikuoritus ja kroonillinen joukkotyöttömyys.

Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuus imperialismin aikakaudella synnyttää aikaa myöten epäsuhteen toisaalta menekkimarkkinoiden, vaikutusalueiden ja siirtomaiden vallitsevan jaon ja toisaalta tärkeimpien kapitalististen valtioiden muuttuneen voimasuhteen välillä. Tällä perustalla syntyy tasapainon jyrkkä häiriintyminen kapitalismin maailmanjärjestelmän sisällä, mikä johtaa toisilleen vihamielisten kapitalististen valtioryhmittymien muodostumiseen ja niiden keskeisiin sotiin. Maailmansodat heikentävät imperialismin voimia ja helpottavat imperialismin rintaman murtamista ja maiden irtoamista toinen toisensa jälkeen kapitalistisesta järjestelmästä.

Kapitalismin yleinen kriisi käsittää kokonaisen historiallisen ajanjakson, joka on olennainen osa imperialismin aikakaudesta. Kuten edellä jo on huomautettu, sosialistisen vallankumouksen kypsymisen eriaikaisuus eri maissa johtuu imperialismin aikakaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laista. Lenin on osoittanut, ettei kapitalismin yleinen kriisi ole kertakaikkinen tapahtuma, vaan pitkäaikainen rajujen taloudellisten ja poliittisten järkytysten ja kärjistyneen luokkataistelun ajanjakso, „kapitalismin kauttaaltaisen romahduksen ja sosialistisen yhteiskunnan syntymisen” ajanjakso¹. Tämä määrää kahden järjestelmän — sosialistisen ja kapitalistisen — pitkällisen rinnakkaisen olemassaolon historiallisen väistämättömyyden.

Kapitalismin yleinen kriisi alkoi ensimmäisen maailmansodan aikana ja laajeni edelleen Venäjän irtaantuessa kapitalismin järjestelmästä. Se oli kapitalismin yleisen kriisin *ensimmäinen vaihe*. Toisen maailmansodan ja sitä seuranneen Euroopan ja Aasian kansandemokraattisten maiden kapitalistisesta järjestelmästä irtaantumisen kaudella alkoi kapitalismin yleisen kriisin *toinen vaihe*.

¹ V. I. Lenin, Alustus ohjelman tarkistuksesta ja puolueen nimen muuttamisesta VKP(b):n VII edustajakokouksessa, Teokset, 27. osa, s. 106.

Ensimmäinen maailmansota. Ensimmäinen maailmansota oli seuraus imperialististen valtojen välisten ristiriitojen kärjistymisestä maailman ja vaikutuspiirien uudestijakamisesta käydyin taistelun pohjalla. Vanhojen imperialististen valtojen rinnalle nousi uusia saalistajia, jotka olivat myöhästyneet maailmanjaosta. Näyttämölle astui Saksan imperialismi. Saksa oli lähtenyt kapitalistisen kehityksen tielle myöhemmin kuin monet muut maat ja tuli mukaan markkinoiden ja vaikutuspiirien jakoon, kun maailma oli jaettu vanhojen imperialististen valtojen kesken. Mutta jo XX vuosisadan alkuun mennessä Saksa, ohitettuaan Englannin, pääsi teollisen kehitystason puolesta toiselle tilalle maailmassa ja ensimmäiselle Euroopassa. Saksa alkoi ahdistaa maailmanmarkkinoilla Englantia ja Ranskaa. Tärkeimpien kapitalististen valtioiden taloudellisten ja sotilaallisten voimasuhteiden muuttuminen kärjisti taistelua maailman uudestijaosta. Taistelussa maailman uudestijakamisesta Saksa, joka esiintyi liitossa Itävalta-Unkarin kanssa, törmäsi Englantiin, Ranskaan ja tsaariin Venäjään.

Kahden imperialistisen liittoutuman — englantilais-ranskalaisen ja saksalaisen — taistelu maailman uudestijakamisesta koski kaikkien imperialististen maiden etuja ja johti sen vuoksi maailmansotaan, johon sittemmin osallistuivat Japani, USA ja useat muut maat. Ensimmäinen maailmansota oli kummankin sotivan puolen osalta luonteeltaan imperialistista.

Sota järkytti kapitalistista maailmaa sen syvimpiä perustuksia myöten. Mittasuhteidensa puolesta se jätti kauas jälkeensä kaikki ihmiskunnan historiassa aikaisemmin käydyt sodat.

Sota oli monopolirytysten suunnattoman rikastumisen lähteenä. Erikoisesti siitä hyötyivät USA:n kapitalistit. Kaikkien amerikkalaisten monopolirytysten voitot ylittivät vuonna 1917 vuoden 1914 voittojen tason 3—4-kertaisesti. Viitenä sotavuotena (1914—1918) amerikkalaiset monopolirytykset saivat yli 35 miljardia dollaria voittoa (ennen verojen maksua). Suurimmat monopolirytykset lisäsivät voittonsa monikymmenkertaisiksi.

Aktiivisesti sotaan osallistuneiden maiden väkiluku oli noin 800 miljoonaa ihmistä. Noin 70 miljoonaa miestä kutsuttiin armeijoihin. Sota vaati yhtä paljon ihmishenkiä kuin kaikki Euroopassa olleet sodat tuhannen vuoden ajalta. Kaatuneiden luku nousi 10 miljoonaan, haavoittuneiden ja raajarikoiksi tulleiden luku ylitti 20 miljoonaa. Miljoonia ihmisiä tuhoutui nälkään ja kulkutauteihin. Sota aiheutti valtavia vahinkoja sotaa käyvien maiden kansantaloudelle. Sotaa käyvien valtojen välittömät sotamenot tekivät koko sota-ajalta (1914—1918) 208 miljardia dollaria (vastaavien vuosien hinnoissa).

Sodan aikana monopolirytysten merkitys kasvoi entisestään. Talouden sodanaikainen „sääntely” pantiin toimeen suurimpien monopolirytysten rikastuttamiseksi. Useissa maissa pidennettiin työpäivää, kiellettiin lakot, otettiin käytäntöön kasarmijärjestys ja työpakko tuotantolaitoksissa. Voittojen ennennäkemättömän kasvun päälähteenä olivat tulo- ja menoarvion laskuun tehdyt valtion sotatarviketilaukset. Sotamenot nielivät sodan aikana

suunnattoman osan kansantulesta ja ne koottiin ennen kaikkea lisäämällä työtätekevien veroja. Sotilasmäärärahojen perusosa joutui monopoliryityksille sotatarviketilauksista suoritettujen maksujen, korvauksettomien lainojen ja tukipalkkioiden muodossa. Sotatarviketilauksen hinnat turvasivat monopoliryityksille suunnattomat voitot. Lenin nimitti sotilashankintoja laillistetuksi valtion varojen rosvoukseksi. Monopoliryitykset rikastuivat alentamalla työläisten reaali-palkkaa inflaation avulla ja myös suoranaisesti rosvoamalla miehitettyjä alueita. Sodan aikana Euroopan maissa otettiin tuotteiden jakelussa käytäntöön korttijärjestelmä, joka rajoitti työtätekevien kulutuksen nälkäannoksiin.

Sota saattoi joukkojen kurjuuden ja kärsimykset äärimmilleen, se kärjisti luokkaristiriitoja ja sai aikaan työväenluokan ja työtätekevien talonpoikien vallankumoustaistelun nousun kapitalistisissa maissa. Samalla sota, joka oli muuttunut Euroopan sodasta koko maailman käsittäväksi, kietoi pyörteeseensä myös imperialismin selustan — siirtomaat ja riippuvaiset maat, mikä helpotti Euroopan vallankumouksellisen liikkeen ja Idän kansojen kansallisen vapausliikkeen yhdistämistä.

Sota heikensi maailman kapitalismia. „Euroopan sota”, kirjoitti silloin Lenin, „merkitsee mitä suurinta historiallista kriisiä, uuden aikakauden alkua. Kuten jokainen kriisi, sota kärjisti syvällä piilleillä ristiriitoja ja toi ne ilmi”¹. Se sai aikaan imperialisminvastaisen vallankumousliikkeen mahtavan nousun.

Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen voitto ja maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi: kapitalistiseksi ja sosialistiseksi. Proletaarinen vallankumous mursi imperialismin rintaman ensiksi Venäjällä, joka oli heikoin rengas imperialismin ketjussa. Venäjä oli imperialismin kaikkien ristiriitojen solmukohta. Venäjällä pääoman kaikkivalta oli punoutunut yhteen tsaarin hirmuvallan, maorjuuden jätteiden ja ei-venäläisiin kansoihin kohdistuneen siirtomaasorron kanssa.

Tsaarin Venäjä oli Lännen imperialismin reservi, sijoitusalueena ulkolaiselle pääomalle, joka piti hallussaan teollisuuden ratkaisevia aloja — polttoaineteollisuutta ja metallurgiaa ja muita aloja — ja Idässä sijaitseva Lännen imperialismin tuki. Tsarismien ja Lännen imperialismin edut kietoutuivat yhtenäiseksi vyyhdeksi.

Venäjän teollisuuden voimakas keskittyneisyys ja sellaisen vallankumouksellisen puolueen kuin kommunistisen puolueen olemassaolo tekivät Venäjän työväenluokan huomattavimmaksi poliittiseksi voimaksi maassa. Venäjän proletariaatilla oli sellainen liittolainen kuin talonpoikaisköyhälistö, joka muodosti talonpoikaisväestön valtavan enemmistön. Näissä oloissa Venäjän porvarillis-demokraattisen vallankumouksen täytyi väistämättömästi muuttua kasvaessaan sosialistiseksi vallankumoukseksi, saada kansainvälinen luonne ja järkyttää maailman imperialismin perusteita.

¹ V. I. Lenin, Kuollut shovinismi ja elävä sosialismi, Teokset, 21. osa, s. 81 (suom. s. 84).

Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous merkitsi perin-pohjaista käännettä ihmiskunnan historiassa; se aloitti uuden aikakauden — proletaaristen vallankumousten aikakauden imperialismin maissa ja kansallisen vapausliikkeen aikakauden siirtomaissa. Lokakuun vallankumous vapautti pääoman vallasta työtätekevät maapallon kuudenneksella. Maailma jakautui kahdeksi järjestelmäksi, kapitalistiseksi ja sosialistiseksi, mikä on kapitalismin yleisen kriisin selvin ilmaus. Maailman jakauduttua kahdeksi järjestelmäksi syntyi periaatteellisesti uusi ristiriita, jolla on maailmanhistoriallinen merkitys — ristiriita kuolevan kapitalismin ja kasvavan sosialismin välillä.

Luonnehtiessaan kapitalismin yleistä kriisiä J. V. Stalin lausui: „Se merkitsee ennen kaikkea, että imperialistinen sota ja sen seuraukset ovat voimistaneet kapitalismin mätänemistä ja horjuttaneet sen tasapainon, että me elämme nykyään sotien ja vallankumousten aikakautta, että kapitalismi ei ole enää maailmantalouden *ainoa* ja *kaikkikäsittevä* järjestelmä, että *kapitalistisen* talousjärjestelmän rinnalla on *sosialistinen* järjestelmä, joka kasvaa, joka menestyy, joka on kapitalistista järjestelmää vastassa ja jonka olemassaolo sinänsä osoittaa kapitalismin mädännäisyyden ja horjuttaa sen perustoja”¹.

Ensimmäiset vuodet vv. 1914—1918 sodan jälkeen olivat useimpien sotaan osallistuneiden kapitalistimaiden taloudessa mitä pahimman sekasorron aikaa, proletariaatin ja porvariston välisen kiivaan taistelun aikaa. Maailmankapitalismin järkkymisen seurauksena ja Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen välittömästä vaikutuksesta tapahtui useita vallankumouksia ja vallankumouksellisia esiintymisiä niin Euroopan mantereella kuin siirto- ja puolisiirtomaissakin. Tämä mahtava vallankumouksellinen liike, myötätunto ja tuki, jota koko maailman työtätekevät joukot osoittivat Neuvosto-Venäjälle, tuomitsivat jo ennakkolta epäonnistumaan kaikki ne yritykset, joita maailman imperialismi teki kukistaakseen maailman ensimmäisen sosialistisen tasavallan.

Luonnehtiessaan maailman ensimmäisen kapitalismin järjestelmästä irtautuneen maan erikoisasemaa Lenin osoitti, että jos toisaalta kansainvälinen porvaristo oli täynnä vihaa sitä kohtaan ja valmis kuristamaan sen, niin toisaalta kaikki senluontoiset yritykset epäonnistuivat. „Oppositio Neuvosto-Venäjän kuristamiseksi tähdättyä sotaa vastaan on kaikissa kapitalistisissa maissa voimistunut tavattomasti elvyttään proletariaatin vallankumouksellista liikettä ja vallaten sangen laajoja pikkuporvarillisen demokratian joukkoja. Etujen ristiriitaisuus eri imperialististen maiden kesken on kärjistynyt ja kärjistyy päivä päivältä yhä syvemmäksi. Vallankumouksellinen liike kasvaa Idän sata-

¹ J. V. Stalin, Keskuskomitean poliittinen selostus NKP(b):n XVI edustajakokoukselle, Teokset, 12. osa, s. 246 (suom. s. 264).

miljoonaisten kansojen keskuudessa erinomaisella voimalla. Kaikkien näiden olosuhteiden tuloksena kansainvälinen imperialismi osoittautui kykenemättömäksi kuristamaan Neuvosto-Venäjän siitä huolimatta, vaikka se on paljon voimakkaampi tätä, ja oli pakotettu väliaikaisesti tunnustamaan tai puoleksi tunnustamaan Neuvosto-Venäjän, solmimaan kauppasopimuksia sen kanssa”¹. Muodostui, Lenin sanoi, vaikkakin äärimmäisen kestävä, äärimmäisen epävakaa, mutta kuitenkin sellainen tasapainotila, jonka vallitessa sosialistinen tasavalta voi olla kapitalistisessa ympäristössä olemassa siitä huolimatta, vaikka kansainvälinen imperialismi oli siihen aikaan sitä voimakkaampi.

Selvittyään sodanjälkeisestä taloudellisesta sekasorrosta kapitalistinen maailma siirtyi suhteellisen vakautumisen vaiheeseen. Vallankumouksellinen nousu vaihtui vallankumouksen tilapäiseksi laskuksi useissa Euroopan maissa. Se oli kapitalismin tilapäistä, osittaista vakautumista, joka oli saavutettu tehostamalla työtätekevien riistoa. Kapitalistisen „rationalisoinnin” varjolla pantiin toimeen ankara työn voimaperäistäminen. Kapitalistinen vakautuminen johti väistämättömästi ristiriitojen kärjistymiseen työläisten ja kapitalistien välillä, imperialismiin ja siirtomaakansojen välillä, eri maiden imperialistien välillä.

Vuonna 1929 alkanut maailman talouspula teki lopun kapitalistisesta vakautumisesta.

Samaan aikaan SNTL:n kansantalous kehittyi jatkuvasti nousevaa linjaa, ilman pulia ja järkytyksiä. Neuvostoliitto oli silloin ainoa maa, joka ei tuntenut pulia eikä muita kapitalismin ristiriitoja. Neuvostoliiton teollisuus oli koko ajan nousussa, jonka nopeus oli ennennäkemätöntä historiassa. Vuonna 1938 SNTL:n teollisuustuotanto muodosti 911% vuoden 1913 tuotantoon verrattuna, kun taas USA:n teollisuustuotanto oli siihen verrattuna vain 137,1 %, Englannin 114,5 ja Ranskan 105,8%.

SNTL:n ja kapitalististen maiden taloudellisen kehityksen vertailu osoittaa havainnollisesti sosialistisen talousjärjestelmän ratkaisevan paremmuuden kapitalistiseen verrattuna.

Maailman ensimmäisen sosialistisen valtion syntyminen on vaikuttanut tavattoman suuresti työtätekevien vallankumouksellisen taistelun kehitykseen. SNTL:n kokemus on todistanut, että työtätekevät voivat menestyksellisesti hallita maata, rakentaa ja johtaa taloutta ilman porvaristoa.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi. Kapitalismin yleisen kriisin tärkeimpiä piirteitä on imperialismiin siirtomaajärjestelmän kriisi. Synnyttyään ensimmäisen maailmansodan aikana tämä kriisi laajenee ja syvenee. *Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi* ilmenee ristiriitojen jyrkkänä kärjistymisenä

¹ V. I. Lenin, Kommunistisen Internationalen III kongressissa VKP:n taktiikasta pidetyn selostuksen teesit, Teokset, 32. osa, s. 429.

toisaalta imperialististen valtojen ja toisaalta siirtomaiden ja puolisiirtomaiden välillä ja näiden maiden sorrettujen kansojen kansallisen vapaustaistelun kehityksenä, useiden siirtomaiden vapautumisena imperialistisesta orjuudesta.

Lokakuun Suurella sosialistisella vallankumouksella on ollut valtava merkitys kansallisen vapausliikkeen nousussa siirtomaissa ja puolisiirtomaissa. Se antoi alun monelle voimakkaalle kansalliselle vapausliikkeelle Idän siirtomaissa. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen voitto Venäjällä esitti tavattoman suurta osaa suuren Kiinan kansan kansallisen vapausliikkeen nousussa. Mahtava kansallinen vapausliike syntyi myös Intiassa, Indonesiassa ja muissa maissa. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous aloitti niiden siirtomaavallankumousten kauden, jotka tuovat siirtomaiden kansoille vapautuksen imperialistisesta ikeestä.

Kapitalismin yleisen kriisin aikana kasvaa siirtomaiden merkitys monopoliyritysten enimmäisvoittojen lähteenä. Sen taistelun kärjistyminen, jota imperialistien kesken käydään menekkimarkkinoista ja vaikutusalueista, samoin kuin sisäisten vaikeuksien ja ristiriitojen kärjistyminen kapitalismin maissa johtavat siirtomaihin kohdistuvan imperialistien painostuksen tehostumiseen, siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen riiston lisääntymiseen. Tämä voimistaa imperialisminvastaista kansallista vapaustaistelua.

Siirtomaajärjestelmän kriisin syynä on niin ikään teollisuuden ja oman kapitalismin kehittyminen siirtomaissa, mikä mutkistaa kapitalististen maailmanmarkkinain ongelmaa ja johtaa teollisuusproletariaatin kasvuun siirtomaissa.

Ensimmäinen maailmansota, jonka aikana teollisuustavaroiden vienti epämaista väheni jyrkästi, antoi huomattavan sysäyksen siirtomaiden teolliselle kehitykselle. Kahden sodan väli-aikana seurauksena pääoman lisääntyneestä viennistä takapajuiisiin maihin kapitalismin kehitys siirtomaissa jatkui. Tämän yhteydessä siirtomaissa lisääntyi proletariaatti.

Teollisuusyritysten yhteinen lukumäärä kasvoi Intiassa vuosina 1914—1939 2 874:stä 10 466:een. Tämän johdosta tehdastyöläisten lukumäärä kasvoi. Intian jalostusteollisuuden työläisten lukumäärä oli v. 1914 951 000, mutta v. 1939 se oli 1 751 100. Intian työläisten kokonaisluku, mukaanluettuina kivistyöläiset, rautateitten ja vesiliikenteen työläiset sekä myös plantaasien työläiset, oli v. 1939 noin 5 miljoonaa. Kiinassa (lukuunottamatta Mantšuriaa) teollisuusyritysten (joissa oli vähintään 30 työläistä) lukumäärä kasvoi vv. 1910—1937 200:sta 2 500:aan ja niissä työskennelleiden työläisten lukumäärä 150 000:sta 2 750 000:een. Teollisessa suhteessa kehittyneempi Mantšuria mukaanlaskien oli työläisten lukumäärä Kiinan teollisuudessa ja liikenteessä (lukuunottamatta pienyrityksiä) toisen maailmansodan aattona noin 4 miljoonaa. Teollisuusproletariaatin lukumäärä kasvoi huomattavasti Indonesiassa, Malaijilla, afrikkalaisissa ja muissa siirtomaissa.

Siirtomaiden työväenluokka on aktiivinen ja johdonmukaisin taistelija imperialismia vastaan, kykenevä yhdistämään talon-

poikaiston monimiljoonaiset joukot, työtätekevien laajat kerrokset ja viemään vallankumouksen loppuun saakka. Taloudellisen ja poliittisen kehityksen koko kulku nostaa siirtomaiden työväenluokkaa yhä enemmän kansallisen vapausliikkeen johtavaksi voimaksi.

Työväenluokan kasvu siirtomaissa ja noiden maiden kansojen kansallisen vapaustaistelun voimistuminen kapitalismin yleisen kriisin kaudella merkitsee uutta vaihetta kansallisen vapausliikkeen kehityksessä. Kun aikaisemmin kansallinen vapaustaistelu johti vain porvariston vallan pystyttämiseen, niin kapitalismin yleisen kriisin kaudella on käynyt mahdolliseksi työväenluokan hegemonia, mikä turvaa sen, että maa voi kehittyä sosialismin suuntaan.

Kapitalismin yleisen kriisin kaudella siirtomaiden kansallinen vapausliike liittyy yhä läheisemmin emämaiden työväenluokan vallankumoukselliseen taisteluun. Siirtomaat ja riippuvaiset maat muuttuvat yhä enemmän imperialismin reservistä sosialistisen vallankumouksen reserviksi.

Markkinaongelman kärjistyminen, tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys. Kapitalismin yleisen kriisin elimellisenä piirteenä on markkinaongelman kärjistyminen. Se johtuu ennen muuta erillisten maiden irtaantumisesta kapitalistisesta maailmanjärjestelmästä ja pääoman valta-
vyöhykkeen kaventumisesta. Niinpä Venäjän ja sen valtavi-
menekkimarkkinoiden ja raaka-ainelähteiden irtaantuminen kapitalistisesta järjestelmästä ei voinut olla aiheuttamatta vakavia häiriöitä kapitalistisen maailman markkinasuhteissa. Kapitalismin yleisen kriisin kaudella kärjistyy ristiriita tuotannon ja kapitalismin tuotantomahdollisuuksien kasvun ja joukkojen, joiden elintaso laskee, ostokyvyn jälkeenjäämisen välillä. Markkinaongelman kärjistymistä aiheuttaa lisäksi se, että siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa kehittyy oma kapitalismi, joka alkaa kilpailla markkinoilla vanhojen kapitalistimaiden kanssa. Myös siirtomaiden kansojen kansallisen vapaustaistelun kehittyminen vaikeuttaa imperialististen valtioiden asemaa ulkomarkkinoilla.

Markkinaongelman kärjistymistä kapitalismin yleisen kriisin kaudella ei saa käsittää menekkimarkkinoiden absoluuttisen kaventumisen, kauppavaihdon kokonaismäärän vähentymisen mielessä. Kauppavaihdon kokonaismäärä kasvaa kapitalistisissa maissa huolimatta kapitalistisen maailman alueellisesta pienentymisestä. Markkinaongelman kärjistyminen kapitalismin yleisen kriisin kaudella ilmenee kauppavaihdon kasvun jäämisessä jälkeen tuotannon ja kapitalismin tuotantomahdollisuuksien kasvusta. Niinpä 16-vuotiskaudella, joka käsittää myös ensimmäisen maailmansodan, (vuosina 1913—1929), kapitalistisen maailman teollisuustuotanto lisääntyi 41%, mutta maailman vientikauppa (saman hintatason mukaan) — 21,5%. 21-vuotiskaudella, johon kuuluu myös toinen maailmansota, (vuosina

1937—1958), kapitalistisen maailman teollisuustuotanto lisääntyi 96 %, mutta vientikaupan kokonaismäärä saman hintatason mukaan 65 %.

Markkinaongelman kärjistyminen synnytti laadullisesti uuden ilmiön — tuotantolaitosten kroonillisen alikuormituksen ja kroonillisen joukkotyöttömyyden.

Aikaisemmin tehtaiden joukkoluontoista alikuormitusta ilmeni vain talouspulien aikana. Kapitalismin yleisen kriisin kaudella syntyy *tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus*.

Niinpä taloudellisen nousun aikana vuosina 1925—1929 USA:n jalostusteollisuuden tuotantokyvystä käytettiin vain 80%. Vuosina 1930—1934 jalostusteollisuuden tuotantokyvyn käyttö aleni 60%:iin. Tällöin on otettava huomioon, että jalostusteollisuuden tuotantokyyä laskiessaan USA:n porvarillinen tilastotiede ei ole ottanut huomioon pitkän aikaa toimettomina olleita tuotantolaitoksia, ja on pitänyt laskelmien pohjana yhdessä vuorossa tapahtuvaa tuotantolaitosten työtä.

Läheisessä yhteydessä markkinaongelman kärjistymiseen ja tuotantolaitosten kroonilliseen alikuormitukseen on *kroonillinen joukkotyöttömyys*. Ennen ensimmäistä maailmansotaa työn vara-armeija kasvoi pulavuosina ja supistui taloudellisen nousun vuosina verraten pieneksi. Kapitalismin yleisen kriisin kaudella työttömyys saa valtavat mittasuhteet ja pysyy suhteellisen korkealla tasolla myös elpymisen ja nousun vuosina.

Korkeimman teollisen nousun hetkellä kahden maailmansodan välisenä aikana — v. 1929 — täystyöttömien luku oli USA:ssa yli puolitoista miljoonaa henkeä. Englannissa vakuutettujen täystyöttömien lukumäärä ei lasketut vuosina 1922—1938 alle 1,2 miljoonan vuodessa. Miljoonat työläiset saivat tyytyä tilapäistöihin ja kärsivät osatyöttömyydestä.

Kroonillinen joukkotyöttömyys huonontaa jyrkästi työväenluokan asemaa. Se suo kapitalisteille mahdollisuuden tehostaa työn voimaperäisyyttä tuotantolaitoksissa, heittää kadulle työläiset, jotka ylivoimainen työ on jo näännyttänyt ja ottaa tilalle uusia, voimakkaampia ja terveempiä. Tämän johdosta työtätekevän „työntekoikä” ja hänen työssä olonsa tuotantolaitoksessa supistuvat. Työtätekevien epävarmuus huomisesta päivästä lisääntyy. Kapitalistit käyttävät kroonillista joukkotyöttömyyttä alentaakseen jyrkästi työssäolevien työläisten työpalkkaa. Työläisperheen tulot alenevat myös sen johdosta, että työssäkäyvien perheenjäsenten lukumäärä vähenee.

Porvarillisten tilastotietojen mukaan työttömyyden kasvua vuosina 1920—1933 seurasi USA:ssa teollisuudessa, rakennuksilla ja rautatielaitoksessa työskennelleiden työläisten keskimääräisen vuosipalkan aleneminen 1 483 dollarista v. 1920 915 dollariin v. 1933, siis 38,3 prosentilla.

Kroonillinen joukkotyöttömyys vaikuttaa suuresti myös talonpoikaiston asemaan. Ensiksikin se kaventaa sisämarkkinoita ja vähentää maataloustuotteiden kysyntää kaupunkiväestön kes-

kuudessa. Tämä johtaa maatalouspulien syvenemiseen. Toiseksi se huonontaa tilannetta työmarkkinoilla ja vaikeuttaa häviötilaan joutuneiden ja kaupunkiin työnhakuun lähteneiden talonpoikien pääsyä teollisuustuotantoon. Tämän johdosta kasvaa maaseudun liikaväestö ja talonpoikaiston köyhäläistyminen. Kroonillinen joukkotyöttömyys samoin kuin tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus todistaa kapitalismin mätänemistä, sen kyvyttömyyttä käyttää yhteiskunnan tuotantovoimia.

Työväenluokan riiston tehostuminen ja elintason aleneminen kapitalismin yleisen kriisin aikana johtavat työn ja pääoman välisten ristiriitojen jatkuvaan kärjistymiseen.

Muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa. Kapitalismin yleisen kriisin kaudelle ominaiset uudet ilmiöt: markkinaongelman kärjistyminen, tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys, maailmansodat ja lisääntyvä talouden militarisointi johtavat oleellisiin muutoksiin kapitalistisessa kehitysjaksossa. Markkinaongelman kärjistyminen, tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys vaikuttavat jakson kestoajan lyhenemisen, talouspulien syvenemisen, pula- ja lamavaiheen kestoajan pitenemisen ja elpymis- ja nousuvaiheen kestoajan lyhenemisen suuntaan. Sodot ja talouden militarisointi synnyttävät tavallisesti armeijoiden ja asevarustelujen kasvun seurauksena aseiden ja varusteiden sekä kulutustavaroiden lisäkysyntää armeijaa varten ja siten myötävaikuttavat työttömyyden ja tuotantolaitosten alikuormituksen tilapäiseen vähentymiseen. Talouden militarisointi voi johtaa suhdanteiden tilapäiseen vilkastumiseen ja hidastaa alkaneen pulan kehittymistä tai viivyyttää uuden talouspulan alkamista. Mutta sodat ja talouden militarisointi eivät voi pelastaa kapitalistista taloutta pulilta.

Aiheuttaen tuotantovoimien suunnatonta hävitystä maailmansodat antavat kansantalouden kehitykselle yksipuolisen suunnan, voimistavat siten kapitalistisen talouselämän epätasaisuutta ja suhteettomuutta, johtavat väestön elintason alenemiseen, tuotannon ja kulutuksen välisen ristiriidan kärjistymiseen ja valmistelevat uusien, entistä syvempien talouspulien syntymistä.

Näiden tekijäin vaikutus kuvastuu kapitalistisen tuotannon kehityksestä kahden maailmansodan välisenä aikana. Tällä kaudella jakson kesto aika jonkun verran lyheni, pulien hävittävä vaikutus lisääntyi, pula- ja lamavaiheen kesto aika piteni ja elpymis- ja nousuvaihe kestivät lyhyemmän ajan.

Kahden maailmansodan välisellä kaudella — vuosina 1919—1938 — oli kolme talouspulaa: vuosina 1919—1921, vuosina 1929—1933 ja vuosina 1937—1938.

Tuotannon laskun syvyys lisääntyi huomattavasti. USA:n jalostusteollisuuden tuotanto laski vuosien 1920—1921 pulan aikana (pulaa edeltäneestä korkeimmasta kohdasta pulan

alimpaan kohtaan) 23%, mutta vuosien 1929—1933 pulan aikana 48,3% ja vuosien 1937—1938 pulan aikana 23,3%.

Syvin ja kärkein pula kapitalismin historiassa oli vuosien 1929—1933 talouspula. Tähän pulaan vaikutti hyvin voimakkaasti kapitalismin yleinen kriisi. „Nykyinen pula”, sanoi E. Thälmann luonnehtiessaan vuosien 1929—1933 pulaa, „on luonteeltaan *jakoittaista pulaa* kapitalistisen järjestelmän *yleisen kriisin* puitteissa monopolistisen kapitalismin aikakaudella. Tässä meidän on ymmärrettävä dialektinen vuorovaikutus yleisen kriisin ja ajoittaisen pulan välillä. Toisaalta ajoittainen pula saa ennennäkemättömän jyrkkiä muotoja, koska sen pohjana on kapitalismin yleinen kriisi ja se määräytyy monopolistisen kapitalismin olosuhteiden mukaan. Toisaalta taas ajoittaisen pulan aikaansaamat hävitykset syventävät ja jouduttavat kapitalistisen järjestelmän yleistä kriisiä”¹.

Vuosien 1929—1933 talouspula käsitti poikkeuksetta kaikki kapitalistisen maailman maat. Sen vuoksi toisten maiden luoviminen toisten kustannuksella oli mahdotonta. Ankarimmin kouristi pula nykyaikaisen kapitalismin suurinta maata, Amerikan Yhdysvaltoja. Tärkeimpien kapitalististen maiden teollisuuspula punoutui yhteen maatalouspulan kanssa, mikä johti talouspulan kauttaaltaiseen syvenemiseen. Teollisuustuotanto koko kapitalistisessa maailmassa aleni 37% ja joissakin maissa vieläkin enemmän. Maailman kauppavaihto supistui kolmannekseen entisestä. Kapitalististen maiden rahatalous joutui täydelliseen sekasortoon. Työttömien lukumäärän kasvu saavutti suunnattomat mittasuhteet.

Täystyöttömien prosenttimäärä tuotannon syvimmissä laskukohtassa oli virallisten tietojen mukaan v. 1932 USA:ssa 32% ja Englannissa 22%. Saksassa ammattiliittoihin kuuluvien täystyöttömien prosenttiluku nousi v. 1932 43,8 ja osittain työttömien 22,6 prosenttiin. Absoluuttisissa luvuissa ilmaistuna täystyöttömien määrä oli v. 1932 USA:ssa virallisten tietojen mukaan 13,2 miljoonaa, Saksassa 5,5 miljoonaa ja Englannissa 2,8 miljoonaa. Koko kapitalistisessa maailmassa laskettiin v. 1933 olleen 30 miljoonaa täysin työtöntä henkilöä. Osatyöttömien lukumäärä saavutti valtavat mittasuhteet. Niinpä USA:ssa osatyöttömien lukumäärä oli helmikuussa v. 1932 11 miljoonaa henkilöä.

Tehtaiden kroonillinen alikuormitus ja joukkojen ostokyvyn lasku vaikeuttavat pulasta selviytymistä. Tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus rajoittaa kiinteän pääoman uusintamisen ja laajentamisen puitteita sekä ehkäisee siirtymistä lamasta elpymiseen ja nousuun. Samaan suuntaan vaikuttavat kroonillinen joukkotyöttömyys ja kulutustarvikkeiden menekin laajenemista rajoittavien korkeiden monopolihintojen politiikka. Tämän johdosta pulavaihe pitenee.

¹ E. Thälmann, Kansanvallankumouksen tehtävät Saksassa. Selostus Saksan kommunistisen puolueen Keskuskomitean täysistunnossa tammikuun 15 päivänä 1931.

Vv. 1920—1921 pulan jälkeen alkanut elpyminen ja nousu tapahtui varsin epätasaisesti ja keskeytyi usein osittaisten pulien johdosta. USA:ssa osittaisia liikatuotantopulia oli vuosina 1924 ja 1927. Englannissa ja Saksassa tapahtui tuotannon huomattavaa alenemista v. 1926. Vuosien 1929—1933 pulan jälkeen ei koittanut tavallinen lamakausi, vaan erikoislaatuinen lamakausi, joka ei johtanut teollisuuden kukoistukseen uudella, korkeammalla perustalla, vaan ainoastaan eräänlaiseen tuotannon elpymiseen. Kapitalistisen maailman teollisuustuotanto v. 1937 ylitti vuoden 1929 tason kaiken kaikkiaan vain 4% ja monissa kapitalistisissa maissa (Ranska, Italia, Belgia ym.) se ei saavuttanut edes v. 1929 tasoa. V. 1937 puolivälissä alkoi kapitalistisessa maailmassa uusi talouspula, joka sai alkunsa USA:ssa ja levisi sitten Englantiin, Ranskaan ja useihin muihin maihin.

Kapitalistisen maailman teollisuustuotannon kokonaismäärä oli v. 1938 9% pienempi kuin v. 1937, muun muassa USA:ssa 21%, Englannissa 6% ja Ranskassa 7% pienempi. Vuoteen 1929 verrattuna teollisuustuotannon kokonaismäärä v. 1938 teki USA:ssa 81,4%, Ranskassa 76,1% ja Italiassa 98,5%.

Vuosien 1937—1938 pula erosi vuosien 1929—1933 pulasta ennen muuta siinä, että se ei syntynyt teollisuuden kukoistusvaiheen jälkeen, niin kuin vuonna 1929, vaan vähäisen elpymisen jälkeen. Edelleen tähän pulaan vaikutti useissa maissa alkanut talouden militarisoiminen. Pula alkoi aikana, jolloin Japani oli aloittanut sodan Kiinassa ja Saksa ja Italia olivat siirtäneet taloutensa sotatalouden raiteille ja jolloin monet muut kapitalistiset maat alkoivat siirtyä sotatalouteen. Tämän seurauksena vuosien 1937—1938 pula ei päässyt vaikuttamaan useissa maissa (Saksa, Italia, Japani). Toinen maailmansota keskeytti pulan.

Kapitalismin yleisen kriisin olosuhteissa maatalouspulat toistuvat useammin ja syvenevät. 20-luvun alkupuolella olleen maatalouspulan jälkeen alkoi v. 1928 uusi syvä maatalouspula, joka jatkui aina toiseen maailmansotaan asti. Maataloustuotteiden suhteellinen liikatuotanto aiheutti voimakkaan hintojen alenemisen, mikä huononsi talonpoikaiston asemaa.

USA:n farmarien v. 1921 tuotteistaan saamien hintojen indeksi oli alentunut 58,8 prosenttiin vuoden 1920 tasosta ja v. 1932 43,9 prosenttiin v. 1928 tasosta. Peltoviljelyn antama tuotemäärä USA:ssa aleni vuonna 1934 70,7 prosenttiin vuoden 1928 tasosta ja 69,9 prosenttiin vuoden 1920 tasosta. Talonpoikaiston tulot pienenevät.

Kapitalismin mätäneminen yleisen kriisin aikana ilmenee tuotannon kasvun vauhdin yleisenä hidastumisena. Kapitalistisen maailman teollisuustuotannon kasvun vuosittainen vauhti on ollut keskimäärin seuraava: vv. 1890—1913 3,7%, vv. 1913—1958 2,4%. Samalla on kapitalistisen tuotannon kehityksen epätasaisuus jyrkästi lisääntynyt.

Kapitalismin yleisen kriisin aikana monopolistinen porvaristo, pyrkien viivyttämään kapitalistisen järjestelmän romahdusta ja säilyttämään herrauteensa, hyökkää työtätekevien elintäsoa ja demokraattisia oikeuksia vastaan sekä ottaa hallitsemisessa käytäntöön poliisimenetelmät. Kaikissa tärkeimmissä kapitalistisissa maissa valtiomonopolistisen kapitalismin kehitys voimistuu.

Kun porvaristo ei kyennyt enää hallitsemaan parlamentarismin ja porvarillisen demokratian vanhoilla menetelmillä, se pystytti useissa maissa — Italiassa, Saksassa, Japanissa ja eräissä muissa — fasisin valtakomennon. *Fasismi* on finanssipääoman taantumuksellisimpien ja hyökkäyshaluisimpien ryhmien avointa terroristista diktatuuria. Fasismin tavoitteena on maan sisäpolitiikassa työväenluokan järjestöjen murskaaminen ja kaikkien edistyksekkäiden voimien tukahduttaminen ja ulkopoliitiikassa maailmanherruudesta käytävän anastussodan valmisteleminen ja aloittaminen. Nämä tavoitteensa fasismi pyrkii saavuttamaan sellaisin menetelmin kuin terrori ja sosiaalinen demagogia.

Siten vuosien 1929—1933 yleismaailmallinen talouspula ja vuosien 1937—1938 pula johtivat kapitalististen maiden niin sisäisten kuin niiden välistenkin ristiriitojen jyrkkään kärjistymiseen. Pelastusta näistä ristiriidoista imperialistiset valtiot etsivät uuteen maailmanjakoon tähtäävän sodan valmistelusta.

XIX LUKU

KAPITALISMIN YLEISEN KRIISIN SYVENEMINEN TOISEN MAAILMANSODAN JÄLKEEN

Toinen maailmansota ja kapitalismin yleisen kriisin toisen vaiheen alku. Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden lain vaikutus johti ensimmäisen maailmansodan jälkeisellä kaudella uuteen jyrkkään kapitalismin maailmanjärjestelmän sisäisen tasapainon häiriintymiseen.

Imperialististen maiden välinen vaikutuspiirien jako, joka suoritettiin ensimmäisen maailmansodan tuloksena, osoittautui vieläkin epävakaisemmaksi kuin se, joka oli ollut voimassa ennen tätä sotaa. Englannin ja Ranskan osuus maailman teollisuustuotannossa väheni huomattavasti, niiden asemat kapitalistisilla maailman markkinoilla huononivat. Amerikkalaiset monopoliyrietykset, jotka olivat rikastuneet suuresti sodan aikana, laajensivat tuotantokykyään ja pääsivät ensimmäiselle sijalle kapitalistisessa maailmassa. Saksa, joka oli kärsinyt tappion ensimmäisessä

maailmansodassa, jälleenrakensi nopeasti raskaan teollisuutensa amerikkalaisten sekä englantilaisten lainojen avulla ja alkoi vaatia vaikutuspiirien uutta jakoa. Japani lähti aggression tielle Kiinaa vastaan. Italia aloitti kamppailun useiden vieraiden siirtoma-alueiden anastamiseksi.

Kapitalistisessa maailmassa muodostui kaksi vastakkaista imperialistista vihollisleiriä: toisaalta Saksa, Italia ja Japani, jotka esittivät uusien anastusten ohjelman, ja toisaalta USA, Englanti ja Ranska, jotka pelkäsivät vaikutuspiirinsä menettämistä. Taistelu näiden kahden leirin kesken johti lopputuloksena toiseen maailmansotaan.

Toisen maailmansodan, jota kansainvälisen imperialistisen taantumuksen voimat olivat valmistelleet, päästi valloilleen fasisistien valtioiden, Saksan, Japanin ja Italian, liittoutuma. Sodanedellisellä kaudella USA:n, Englannin ja Ranskan hallitsevat piirit, jotka pyrkivät suuntaamaan Saksan fasismin ja Japanin imperialismiin hyökkäyksen Neuvostoliittoa vastaan, olivat kannustaneet kaikin tavoin hyökkääjiä ja rohkaisseet heitä kaikin keinoin aloittamaan sotaa. Kuitenkin Saksan imperialismi aloitti ennen muuta sodan Ranskaa, Englantia ja useita Euroopan valtioita vastaan. Vasta sitten, kun oli saavuttanut sodassa menestystä ja vallannut useita Euroopan maita, Saksa hyökkäsi Neuvostoliiton kimppuun.

Sotatoimien laajuudessa, asevoimien määrässä ja teknillisten sotavälineiden käytön laajuudessa, ihmishuorien määrässä ja aineellisten arvojen hävityksen mittasuhteissa toinen maailmansota jätti kauas jälkeensä ensimmäisen.

Sotaan osallistuneiden valtioiden välittömät sotamenot kohosivat suunnilleen tuuhanteen miljardiin dollariin, eivätkä tähän sisälly sotatoimien aiheuttamista hävityksistä koituneet vahingot. Saksalaisten fasisistien ja japanilaisten miehittäjien ryöstökomento aiheutti suunnattomia vahinkoja Euroopan ja Aasian monien kansojen taloudelle ja kulttuurille.

Sota johti valtiomonopolistisen kapitalismin edelleen kehittymiseen. Monet toimenpiteet, joihin valtiot ryhtyivät sodan yhteydessä, johtivat finanssipääoman valtiaitten entistä suurempaan rikastumiseen ja korkeiden monopolivoittojen kasvuun. Tätä tarkoitusta palvelivat sellaiset toimenpiteet kuin sotatarvikkeiden miljarditilausten antaminen suurimmille monopoliryityksille erittäin edullisilla ehdoilla, valtion tuotantolaitosten luovuttaminen monopoliryityksille pilkkahinnasta, vaikeasaantisten raaka-aineiden ja työvoiman jakaminen johtavien yhtiöiden etujen mukaisesti, satojen ja tuhansien pienten ja keskisuurten tuotantolaitosten pakollinen sulkeminen tai niiden saattaminen muutamien harvojen sotateollisuusyritysten alaisuuteen.

Sotivien kapitalististen valtioiden sotamenot kustannettiin veroilla, lainoilla ja laskemalla liikkeelle paperirahaa. Vuosina 1943—1944 veroihin meni tärkeimmissä kapitalistisissa maissa (USA:ssa, Englannissa ja Saksassa) noin 35% kansallistulosta. Inflaatio aiheutti hintojen suunnattoman nousun. Työpäivän pidentäminen, työn militarisoiminen, verotaakan lisääminen ja elinkustannusten kohoaminen, kulutustason aleneminen — kaikki tämä merkitsi työväenluokan ja talonpoikaiston perusjoukkojen riiston entistä suurempaa tehostamista.

Monopoliryitykset hankkivat sodan aikana tarumaisia voittoja. Amerikkalaisten monopoliryitysten voitot kasvoivat 3,3 miljardista dollarista v. 1938 17 miljardiin v. 1941, 20,9 miljardiin v. 1942, 24,6 miljardiin v. 1943

ja 23,3 miljardun dollariin v. 1944. Valtavia voittoja saivat sotavuosina Englannin, Ranskan, fasisin Saksan, Italian ja Japanin monopolirytykset.

Sotavuosina ja sodanjälkeisellä kaudella monopolirytysten taloudellinen ja poliittinen kaikkivaltaa kapitalistisissa maissa kasvoi entisestäänkin. Erikoisesti laajensivat liiketoimiensa mittasuhteita sellaiset amerikkalaiset monopolirytykset kuin Terästrusti, Du Pont'in kemiallinen konserni, General Motorsin ja Chryslerin autotehtaat, General Electricin sähköteknillinen monopoliryitys ym. General Motorsin konsernilla esimerkiksi on nykyisin 102 tehdasta USA:ssa ja 33 tehdasta kahdessakymmenessä muussa maassa; näissä rytyksissä on noin puoli miljoonaa työläistä.

Neuvostokansan sankarillisen taistelun ja SNTL:n taloudellisen ja sotilaallisen mahdin ansiosta, Euroopan ja Aasian imperialisminvastaisen kansallisen vapausliikkeen nousun ansiosta toinen maailmansota päättyi siihen, että antihitleriläisen liittoutuman asevoimat täydellisesti nujersivat fasisitiset valtiot.

Vastoin niitä laskelmia, joita imperialistit olivat tehneet Neuvostoliiton tuhoamisesta tai heikentämisestä, Neuvostoliitto selvisi sodasta entistä voimakkaampana ja sen kansainvälinen arvovalta kasvoi. Neuvostoliiton Suuri Isänmaallinen sota osoitti maailman ensimmäisen sosialistisen suurvallan voiman ja mahdin, sosialistisen yhteiskunta- ja valtiojärjestelmän paremmuuden. Toisten maailmansodan aikana ja sen jälkeen, kun kapitalistisesta järjestelmästä oli irtaantunut useita uusia maita, alkoi *kapitalismin yleisen kriisin toinen vaihe*, joka merkitsee sen edelleen syvenemistä.

Kapitalismin yleisen kriisin toista vaihetta luonnehtivia peruspiirteitä ovat: 1) useiden Euroopan ja Aasian maiden irtautuminen kapitalistisesta järjestelmästä ja maailman sosialistisen talousjärjestelmän muodostuminen ja 2) imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisin jyrkkä kärjistyminen, mikä johtaa tämän järjestelmän lopulliseen hajoamiseen. Siinä ilmenee kapitalistisen järjestelmän kaikkien sisäisten ja ulkoisten ristiriitojen kärjistyminen.

Sosialistisen maailmantalousjärjestelmän muodostuminen. Fasisitien hyökkääjien tappio päästi valloilleen vallankumouksellisen ja kansallisen vapausliikkeen voimat ja johti kansandemokraattisen vallankumouksen voittoon useissa Euroopan ja Aasian maissa.

Leninismi opettaa, että maailman sosialistisen vallankumouksen kehittyminen tapahtuu historiallisen prosessin lainmukaisen kulun vaikutuksesta siten, että erilliset maat irtoavat vallankumouksellisesti kapitalistisesta järjestelmästä.

Se, että Neuvostoliitto löi fasisitiset hyökkääjät toisessa maailmansodassa, loi suotuisat edellytykset kansandemokraattisen vallankumouksen voitolle.

Kapitalistisissa maissa ja siirto- ja puolisiirtomaissa oli syvällisiä sisäisiä syitä, jotka johtivat kansandemokraattiseen vallankumoukseen useissa Euroopan ja Aasian maissa. Lenin

opetti, ettei vallankumousta voida tehdä tilauksesta, että ne tapahtuvat silloin, kun kymmenet miljoonat ihmiset tulevat johtopäätökseen, ettei entiseen tapaan voida enää elää.

Mahtavaan vallankumousliikkeen nousuun johtaneen sodan tuloksena useat Keski- ja Kaakkois-Euroopan maat — Albania, Bulgaria, Unkari, Puola, Romania, Tšekkoslovakia ja Jugoslavia irtaantuivat kapitalistisesta järjestelmästä.

Nämä kapitalistisesta järjestelmästä irtaantuneet maat olivat kapitalistisen kehityksen eri asteilla olevia porvarillisia maita. Niiden joukossa oli sellaisia kehittyneitä kapitalistisia maita kuin Tšekkoslovakia ja niin takapajuisia kuin Albania. Kaikki ne olivat taloudellisesti riippuvaisia ulkomaisesta pääomasta ja useimmilla niistä oli vielä kannettavanaan huomattava taakka feodaalisen maaorjuuden jäännöksiä.

Keski- ja Kaakkois-Euroopan maiden orjuuttaminen fasististen aggressorien taholta kärjisti näiden maiden sisäisiä ristiriitoja äärimmilleen. Kansanjoukot ryhtyivät työväenluokan johdolla taisteluun fasistisia hyökkääjiä vastaan, heittivät harteiltaan taantumuksellisten järjestelmien ikeen ja ottivat vallan omiin käsiinsä. Tämän tuloksena näissä maissa muodostettiin kansandemokraattisia tasavaltoja.

Kansandemokraattiset tasavallat panivat toimeen perusteellisia sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia ja lähtivät kulkemaan sosialismin rakentamisen tietä. Maailman imperialismiin väkivaksi tappioksi ja rauhan ja demokratian leirin merkittäväksi menestykseksi muodostui Saksan Demokraattisen Tasavallan perustaminen, sillä tämä tasavalta on Saksan kansan demokraattisten voimien tukikohta taistelussa yhtenäisen, demokraattisen ja rauhantahtoisen Saksan luomiseksi.

Lenin osoitti, että kapitalismin epätasainen kehittyminen, takapajuisien ja taloudellisessa suhteessa heikosti kehittyneiden maiden olemassaolo rinnan kehittyneiden kapitalististen maiden kanssa ja imperialistinen siirtomaasorto tekevät väistämättömäksi sen, että eri maiden vallankumousliikkeen luonteessa on oleellisia eroavaisuuksia. Mutta mikäli maailman kapitalistinen järjestelmä on kokonaisuudessaan kypsytynyt sosialistista vallankumousta ja kapitalismista sosialismiin siirtymistä varten, sikäli heikosti kehittyneiden maiden vallankumoukselliset kansalliset vapausliikkeet yhtyvät kehittyneiden maiden proletariaatin vallankumousliikkeen kanssa yhteiseksi taisteluksi imperialismia vastaan ja proletariaatin johtama porvarillis-demokraattinen vallankumous voi kasvaa sosialistiseksi.

Vastoin imperialistien laskelmia siirtomaiden ja riippuvaisien maiden jatkuvasta orjuutuksesta näissä maissa tapahtui kansallisen vapaustaistelun uusi mahtava nousu. Sen tuloksena kapitalistisesta järjestelmästä lohkesi useita Itä-Aasian maita ja muodostui: Kiinan Kansantasavalta, Korean Kansandemokraattinen Tasavalta ja Vietnamin Kansandemokraattinen

Tasavalta. Jo aikaisemmin, v. 1921, kapitalismin järjestelmästä irtautui Mongolia.

Kapitalistisesta järjestelmästä irtautuneet Aasian maat olivat ennen vallankumousta takapajuisia maatalousmaita ja imperialististen suurvaltojen — Japanin, Englannin, Ranskan ja USA:n — siirto- tai puolisiirtomaita. Niiden talous oli luonteeltaan puoleksi feodaalista siirtomaa- (tai puolisiirtomaa-) taloutta. Teollisuus oli äärimmäisen heikosti kehittynyt ja pääasiallisesti ulkomaisen pääoman käsissä. Japanin imperialistien perinpohjainen tappio toisessa maailmansodassa ja koko kapitalismin järjestelmän heikentyminen helpotti kansandemokraattisen vallankumouksen kehittymistä näissä maissa. Työväenluokan johdolla suoritettu kansandemokraattinen vallankumous avasi näiden maiden kansoille ei-kapitalistisen kehitystien, turvasi todellisen riippumattomuuden ja nopean taloudellisen kehittymisen mahdollisuuden sosialistisen teollistamisen ja pientalonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamisen perustalla.

Tämä johti mitä suurimpiin historiallisiin muutoksiin Aasiassa, jossa asuu yli puolet koko maapallon väestöstä. Etusijalla näistä muutoksista on suuren Kiinan kansan Kommunistisen puolueensa johdolla saavuttama voitto imperialismin ja kotimaisen feodaalisen taantumuksen yhdistyneistä voimista. Kiinan kansanvallankumous teki lopun feodaaliriistäjien ja ulkomaisten imperialistien herruudesta maailman suurimmassa puolisiirtomaassa vapauttaen imperialismin vallan alaisuudesta kansan, joka käsittää 600 miljoonaa ihmistä. Vallankumouksen voitto Kiinassa oli suurin historiallinen tapahtuma Venäjän Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen ja Neuvostoliiton toisessa maailmansodassa saavuttaman voiton jälkeen. Se oli mitä voimakkain isku koko imperialismin järjestelmälle.

Kaikki tämä on johtanut siihen, että sosialismin ja kapitalismin välinen voimasuhde on edelleen vakavasti muuttunut sosialismin hyväksi ja kapitalismin vahingoksi.

Kapitalistisen kehityksen erilainen taso ja ne olosuhteet, joissa tapahtui useiden Euroopan ja Aasian maiden irtaantuminen kapitalistisesta järjestelmästä toisen maailmansodan jälkeen, määräsivät kansandemokraattisen vallankumouksen erikoisuudet Euroopan ja Aasian maissa ja vallankumouksellisten uudistusten suoritusnopeuden jokaisessa näistä maista.

Mutta samalla näiden vallankumousten tärkeimmät ja peruspiirteet ovat yhtäläisiä riippumatta erikoisista historiallisista olosuhteista ja konkreettisista muodoista, joissa vallankumous eri maissa tapahtuu. Niiden sisältönä on: vallan ja perustuotannon välineiden siirtyminen työtätekeville, joiden johdossa on marxilais-leniniläisen puolueen johtama työväenluokka, vanhan yhteiskunnan vallankumouksellinen uudestijärjestäminen ja uuden, sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen työväenluokan ja talonpoikaiston liiton perustalla.

Kapitalismin järjestelmästä irtautuneet uudet maat yhdistyivät SNTL:n ympärille ja muodostivat mahtavan sosialistisen leirin. Tämän yhdistymisen on sanellut niin yhteinen päämäärä — sosialismin ja kommunismin rakentaminen — kuin myös objektiivinen välttämättömyys puolustautua imperialistisen leirin rynnäköiltä ja sen yrityksiltä palauttaa näissä maissa kapitalistinen järjestelmä. Sosialismin kehityksessä alkoi uusi vaihe, jolloin se ylitti yhden maan rajat ja muuttui maailmanjärjestelmäksi.

Sosialistisen leirin maat järjestivät lyhyen ajan sisällä kiinteän taloudellisen yhteistoiminnan, joka perustuu veljelliseen keskinäisapuun. Entisten kapitalististen maailmanmarkkinain rinnalle syntyivät uudet maailmanmarkkinat — sosialististen maiden maailmanmarkkinat, jotka nopeasti lujittuivat. Sen ansiosta, että sosialistisen leirin maiden tuotanto kehittyi pulista vapaana ja kasvaa alituisesti, nämä markkinat laajenevat keskeytymättä.

Näin ollen sen tuloksena, että useita uusia maita irtaantui sodanjälkeisenä aikana kapitalismin järjestelmästä, muodostui ja kehittyi menestyksellisesti *sosialistinen maailmantaloudsjärjestelmä*.

Tämä oli uusi isku imperialismin järjestelmälle.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoaminen. Kapitalismin yleisen kriisin toisessa vaiheessa on siirtomaajärjestelmän kriisi kärjistynyt jyrkästi.

Toinen maailmansota paljasti siirtomaajärjestelmän mätäpaiseet, se saattoi orjuutettujen maiden kansat vakaviin koettelemuksiin ja samalla hälvensi tarun siirtomaavaltujen kaikkivoitavasta mahdista. Jo sodan aikana voimistui jyrkästi siirtomaamaailman kansojen kansallinen vapaustaistelu. Saksan ja Japanin imperialismin asevoimien perin pohjoinen tappio loi uuden, suotuisan tilanteen tämän taistelun menestymiselle.

Tässä historiallisessa tilanteessa sorrettujen kansojen kansallinen vapaustaistelu sai uusia luonteenomaisia piirteitä. Siirtomaakansojen taistelun kulussa kasvoi proletariaatin ja sen etujoukon — kommunististen ja työväenpuolueiden osuus, millä on ollut suuri merkitys sen kansallisen vapaustaistelun menestykselle, joka on suunnattu imperialistien karkottamiseen ja demokraattisten uudistusten suorittamiseen. Useissa maissa on työväenluokan johdolla luotu yhtenäinen kansallinen demokraattinen rintama, lujittunut työväenluokan ja talonpoikaiston liitto imperialismin- ja feodalisminvastaisessa taistelussa. Eräissä orjuutetuissa maissa kansan vapausliikkeen kehitys on johtanut kansanjoukkojen pitkälliseen aseelliseen taisteluun siirtomaasortajia vastaan.

Siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansallisen vapaustaistelun mahtavan nousun seurauksena on tosiasiallisesti tapahtumassa *imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoaminen*, joka on eräs nykyaikakauden pääpiirteistä.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamista luonnehtii ennen kaikkea imperialismin rintaman murtuminen useissa siirto- ja puolisiirtomaissa, jotka ovat irtautuneet imperialismin maailmanjärjestelmästä ja pystyttäneet kansandemokraattisen järjestelmän. Kuten edellä jo mainittiin, imperialismin maailmanrintama murrettiin Kiinassa, samoin myös Koreassa ja Vietnammassa. Kiinan kansanvallankumouksen suurella voitolla on ollut valtava vaikutus imperialismin koko siirtomaaselustaan.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoamista luonnehtii edelleen se, että useiden muiden siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansat ovat riistäytyneet vapaaksi siirtomaajärjestelmästä ja astuneet itsenäisen suvereenisen kehityksen tielle. Kansallisen vapausliikkeen painostuksesta Englannin imperialismin täytyi tunnustaa Intian ja Pakistanin valtiollinen itsenäisyys. Intian ja Pakistanin ohella siirtomaajärjestelmästä ovat tehneet lopun Indonesia, Birma ja Ceylon. Valtiollisen riippumattomuutensa tunnustamisen ovat saavuttaneet useat Arabialaisen Idän ja Pohjois-Afrikan maat — Egypti, Syyria, Sudan, Libya, Tunisia, Marokko, Irak ym. Kaikkien näiden maiden kansat käyvät taistelua valtiollisen riippumattomuutensa edelleen lujittamisen ja taloudellisen itsenäisyytensä puolesta, siirtomaasortajien pitkäaikaisen isännöimisen raskaiden seurausten hävittämiseksi, jotka jättivät nämä maat taloudellisesti ja kulttuurillisesti takapajuisiksi, sekä oman kansallisen taloutensa luomiseksi. Tämän päämäärän saavuttamiseksi on ennen muuta vapauduttava ulkomaisten monopoliyritysten ylivallasta ja poistettava feodalismin jäännökset. Heikosti kehittyneiden maiden valtiollisen riippumattomuuden lujana taloudellisena perustana voi olla vain oma suurteollisuus, varsinkin raskas teollisuus. Heikosti kehittyneiden maiden teollistamisella on ratkaiseva merkitys niiden vapautumiselle vierasmaalaisten monopoliyritysten herruudesta ja kansallisen talouden nousulle.

Vaikean teollistamistehtävän ratkaisemista varten on heikosti kehittyneillä mailla käytettävissään suuria sisäisiä voimavaroja, joita siirtomaajärjestyksen oloissa ei voitu käyttää hyväksi. Näissä maissa on hyvin runsaasti vesivoimavaroja, kivennäisraaka-aineita, polttoaineita ja valtavat määrät käyttämätöntä työvoimaa.

Heikosti kehittyneiden maiden teollistamista helpottaa huomattavasti se, että ne kehittävät taloudellisia yhteyksiä sosialistisen maailmanjärjestelmän maihin, jotka molemminpuolisesti edullisilla ehdoilla toimittavat niille tuotantokalustoa ja antavat kaikinpuolista teknillistä apua noudattaen tällöin tiukasti heikosti kehittyneiden maiden kansallisen suvereenisuuden kunnioittamisen ja niiden sisäisiin asioihin puuttumattomuuden periaatteita.

Kansallisen talouden nousun välttämättömänä ehtona heikosti kehittyneissä maissa on syvällisten agraariuudistusten suoritta-

minen, joiden sisältönä on feodaalisen maanomistuksen lopettaminen, maiden jakaminen maattomille ja vähämaisille talonpojille ja feodalismien kaikkien jäännösten hävittäminen. Talonpoikaisliikkeen painostuksesta useissa näistä maista suoritetaan agraarireformeja, jotka on suunnattu feodaalisen maanomistuksen hävittämiseen tai rajoittamiseen.

Tärkeä merkitys näiden maiden kansallisen talouden kehityksessä on valtion omistamalla teollisuus- ja kululaitoksilla. Tämä omistusmuoto luodaan rakentamalla valtion budjettivaroilla uusia tehtaita, sähkövoimalaitoksia, rautateitä jne. taikka kansallistamalla ulkomaiselle pääomalle kuuluneita tuotantolaitoksia.

Valtion taloussektoriin nojautuen nämä maat laativat vuosija viisivuotissuunnitelmia talouden kehittämiseksi ja ennen muuta kansallisen teollisuuden luomiseksi.

Nämä talouden suunnitelmallisen sääntelyn toimenpiteet eroavat perinpohjaisesti sosialististen maiden kansantaloudellisesta suunnittelusta, koska niitä toteutetaan olosuhteissa, jolloin tuotannonvälineiden yksityiskapitalistinen omistus on vallitsevana, minkä seurauksena ne eivät voi käsittää koko kansantaloutta ja voittaa valtoimien taloudellisten kehityslakien vaikutusta.

Heikosti kehittyneissä maissa näiden suunnitelmallisten toimenpiteiden myönteinen merkitys on pääasiallisesti siinä, että ne tekevät mahdolliseksi keskittää olevat raha- ja aineelliset varat näiden maiden teollistamistehtävien ratkaisemiseen ja oman raskaan teollisuuden luomiseen valtion kustannuksella.

Toimenpiteet valtion omaisuuden kehittämiseksi ja talouselämän sääntelemiseksi valtion taholta oloissa, jolloin on olemassa tuotannonvälineiden yksityiskapitalistinen omistus ja vallassa on kansallinen porvaristo, ovat luonteeltaan valtiokapitalistisia toimenpiteitä. Valtiokapitalismi niissä heikosti kehittyneissä maissa, jotka ovat saavuttaneet valtiollisen riippumattomuuden, on erikoistyyppistä valtiokapitalismia. Se eroaa sekä niiden kehittyneiden kapitalistimaiden monopolistisesta valtiokapitalismista, joissa on vallassa imperialistinen porvaristo, kuin myös työväenluokan poliittisella johdolla kapitalismista sosialismiin siirtyvien maiden valtiokapitalismista. Se on sinänsä edistyksellinen ilmiö mikäli on suunnattu imperialismia vastaan ja repii pois juuret ulkomaisen monopolistisen pääoman herruudelta heikosti kehittyneissä maissa. Edelleen se voi kansanjoukkojen kansallisen vapausliikkeen mahtavan nousun oloissa esittää tärkeää osaa aineellisten edellytysten luomisessa siirtymiselle yhteiskunnan sosialistiseen uudistajärjestelyyn. Nykyaikakaudella, jolloin rinnan maailman kapitalistisen järjestelmän kanssa on olemassa sosialismin maailmanjärjestelmä, joka vuosi vuodelta lujittuu, heikosti kehittyneille maille avautuu

reaalinen mahdollisuus siirtyä ei-kapitalistiselle kehitystielle, sosialismin rakentamisen tielle, pystyttämällä työtätekevien vallan työväenluokan johdolla.

Imperialismin siirtomaajärjestelmän jatkuvan hajoamisen tuloksena on sodanjälkeisen kauden kuluessa vapautunut siirtomaa- ja puolisiirtomaariippuvaisuudesta yli 1 miljardi 400 miljoonaa ihmistä eli miltei puolet maapallon väestöstä.

Ne kansat, jotka ovat vielä jääneet siirtomaa- ja puolisiirtomaariippuvaisuuteen, esiintyvät yhä aktiivisemmin imperialistista herruutta vastaan. Kansalliseen vapaustaisteluun yhtyvät Mustan Afrikan (Madagaskarin, Kenyan) kansat, joita imperialistinen sorto eniten painaa. Britannian entisen siirtomaan Kultarannikon paikalle on syntynyt uusi riippumaton valtio Ghana. Englannin on ollut pakko julistaa Malaijin riippumattomuus. Vastarinta imperialisteja kohtaan kasvaa kaikissa Lähi- ja Keski-Idän maissa. Pitkäaikaista ja sitkeää taistelua käy vapautensa puolesta Algerian kansa. Latinalaisessa Amerikassa voimistuu taistelu Yhdysvaltojen finanssiharvainvallan taloudellista isännöintiä ja poliittista sortoa vastaan.

Kuban kansan voitokas vapaustaistelu, joka on päättynyt Yhdysvaltojen kätyrin Batistan diktatuurin kumoamiseen, merkitsee amerikkalaisen imperialismin huomattavaa tappiota.

USA:n aggressiivisten piirien johtamien imperialistien taantumukselliset yritykset ehkäistä Aasian ja Lähi- ja Keski-Idän kansojen kansallista ja yhteiskunnallista uudestisyntymistä ovat jatkuvasti epäonnistuneet. Amerikkalaisen aggression epäonnistuminen Koreassa, ranskalaisen ja amerikkalaisen imperialismin suunnitelmien luhistuminen Indo-Kiinassa, Englannin, Ranskan ja Israelin Egyptiä vastaan suorittaman aseellisen hyökkäyksen romahdus, ranskalaisen imperialismin Algerian kansaa vastaan käymän pitkäaikaisen sodan toivottomuus — kaikki se on osoittanut havainnollisesti, että ne ajat, jolloin imperialistit saattoivat asevoimin pakottaa tahtoonsa Idän kansat ja tukahduttaa niiden vapaus- ja riippumattomuuspyrkimykset, ovat ainiaaksi menneet. Imperialistien, etupäässä amerikkalaisten, käytäntöönottamat uudet siirtomaapolitiikan muodot kauaskantoisine suunnitelmineen Idän kansojen orjuuttamisesta, niinsanotun „taloudellisen ja sotilaallisen avun” antamisesta orjuuttavilla ehdoilla, Idän kansojen vetämisestä mukaan aggressiivisiin liittoihin ja ulkomaisten monopolirytysten juurruttamisesta heikosti kehittyneiden maiden talouteen kohtaavat yhä lisääntyvää vastarintaa näiden maiden kansojen taholta.

Heikosti kehittyneiden maiden kansojen keskuudessa varmistuu yhä enemmän tietoisuus siitä, että on välttämätöntä voimien yhdistäminen menestyksellisen taistelun käymiseksi siirtomaasortajia vastaan. Selvänä osoituksena siitä ovat Bandungin ja Kairon konferenssien päätökset sekä muut osoitukset näiden maiden kansojen solidaarisuudesta ja keskinäisavusta.

Kaikki tämä todistaa sitä, että siirtomaasorron vuosisata on siirtymässä menneisyyteen. Nopeasti edistynyt imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoaminen on johtanut siihen, että siirtomaariiston piiri on jyrkästi supistunut. Tämä voimistua väistämättä kapitalistimaiden taloudellisia ja poliittisia vaikeuksia, horjuttaa koko imperialistisen järjestelmän perustoja.

Kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lisääntyminen. Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuuden synnyttämä toinen maailmansota johti tämän epätasaisuuden kärjistymiseen entisestäänkin. Kolme imperialistista valtaa — Saksa, Japani ja Italia — kärsivät sotilaallisen tappion. Ranskalle tuotettiin suuria menetyksiä, Englanti heikkeni varsin vakavasti. Samaan aikaan sodasta rikastuneet USA:n monopolirytykset lujittivat taloudellisia ja poliittisia asemiaan kapitalistisessa maailmassa.

Toisen maailmansodan aikana USA:n alueella ei ollut sota-toimia eikä sen talous kokenut sodan hävityksiä. Samanaikaisesti amerikkalaisten monopolirytysten menekkimarkkinat laajenivat valtavassa mitassa. Sota sai aikaan aseiden ja sotatarvikkeiden tavattoman kysynnän. Samalla amerikkalaiset monopolirytykset saivat tilaisuuden anastaa haltuunsa Länsi-Euroopan maiden entiset markkinat valtamerentakaisissa siirtomaissa ja vaikutusalueilla.

Pyrkien maailmanherruutensa pystyttämiseen USA:n monopolistipiirit ryhtyivät laajamittaiseen taloudelliseen ja poliittiseen ekspansioon (vaikutusvallan laajentamiseen) kapitalistisissa maissa ja siirtomaissa. Käyttämällä hyväkseen kilpailijoidensa heikentymistä amerikkalaiset monopolirytykset valtasivat ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina huomattavan osan kapitalistisista maailmanmarkkinoista. Ne käyttivät laajassa mitassa pääoman viennin valtiomonopolistisia muotoja vieraiden maiden orjuuttamiseksi. Mutta Amerikan finanssiharvainvallan laskelmat oman herruutensa pystyttämiseksi kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla kuitenkin pettivät.

Sota oli tuottanut suurta vahinkoa Länsi-Euroopan tärkeimpien maiden taloudelle, joiden alueella oli ollut sotatoimia (Saksa, Ranska, Italia) tai joiden alue oli joutunut ilmahyökkäysten kohteeksi (Englanti). Mutta tehostamalla työtätekevien riiston astetta ja alentamalla heidän elintasoaan näiden maiden porvaristo kunnosti sodan päätyttyä teollisuuden tuotantokoneiston. Sisämarkkinoiden suppeuden vuoksi nämä maat alkoivat palata voimaperäisesti entisille ulkomarkkinoilleen, jotka Amerikan monopolirytykset olivat vallanneet sodan aikana. Kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla Yhdysvallat kohtasi kohta sodan jälkeisen lisääntyvää kilpailua Länsi-Euroopan maiden, ensi sijassa Englannin taholta. Taistelu menekkimarkkinoista kärjistyi vieläkin enemmän sen vuoksi, että 5—6 vuotta sodan päättymisen jälkeen tähän taisteluun yhtyivät uudestaan Länsi-Saksan ja Japanin monopolirytykset.

Vuonna 1943 Amerikan teollisuustuotanto ylitti 2,2-kertaisesti vuoden 1939 tason. Samalla Länsi-Euroopan tärkeimmissä kapitalistisissa maissa, jotka olivat kärsineet kovasti sodasta, teollisuustuotanto supistui huomattavasti sodan loppuun mennessä. Ennen sotaa USA:ssa tuotettiin lähes kaksi viidesosaa kapitalistisen maailman teollisuustuotteiden kokonaismäärästä, ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina sen osuus kohosi kolmeen viidesosaan, mutta sitten jälleen laski käsittäen nykyään lähes puolet. Samaan aikaan Länsi-Saksan osuus kapitalistisen maailman teollisuustuotannossa oli ensimmäisinä sodanjälkeisinä vuosina sangen vähäinen, mutta nykyisin tämä maa on toisella sijalla USA:n jälkeen. Länsi-Saksan osuus maailman kapitalistisessa tuotannossa on tätä nykyä kaksi kertaa suurempi kuin Ranskan osuus ja hieman ylittää Englannin osuuden.

Sodan aikana amerikkalainen vienti kasvoi voimakkaasti Euroopan maiden ja ennen muuta Englannin viennin jyrkän alenemisen kustannuksella. Vuonna 1945 USA:n viennin osuus kapitalististen maiden koko viennissä oli 40,1%, oltuun 12,6% vuonna 1937, kun taas Englannin viennin osuus aleni samaan aikaan 9,9 prosentista v. 1937 7,4 prosenttiin v. 1945. Mutta sodan päättymisen jälkeen USA:n osuus kapitalististen maiden viennissä aleni, mikä johtui taistelun kärjistymisestä maailmanmarkkinoilla ja Euroopan maiden viennin kasvusta, ja oli vuonna 1958 19%, kun taas Englannin viennin osuus oli samana vuonna 9%.

Amerikan imperialismin ekspansio esiintyi ensi aikoina lippunaan „Euroopan sodanjälkeisen jälleerakentamisen avustaminen”. Vuosina 1948—1952 voimassa olleen „Marshall-suunnitelman” tarkoituksena oli saattaa Länsi-Euroopan maat riippuvaisiksi amerikkalaisista monopolirytyksistä, vetää ne USA:n imperialististen piirien hyökkäyspolitiikan pyörteeseen ja jouduttaa niiden talouden militarisoitua. „Marshall-suunnitelma” oli perustana Pohjois-Atlantin sopimukselle, joka on tähdätty sosialistisiä maita vastaan ja jonka tarkoituksena on USA:n maailmanherruuden pystyttäminen. „Marshall-suunnitelman” voimassaoloajan päätyttyä se korvattiin ns. „keskinäisen turvallisuuden” ohjelmalla, jonka mukaisesti Amerikan „apua” annetaan vain kilpavarustelua ja uuden sodan valmistelua varten. Siten amerikkalainen imperialismi riisui lopullisesti kapitalististen maiden talouden „jälleerakentajan” naamionsa.

Amerikkalaiset monopolirytykset pyrkivät kaikin keinoin lisäämään tavarain vientiä muihin kapitalistisen leirin maihin käyttäen tässä tarkoituksessa sekä orjuuttavia ehtoja myöntäessään näille maille lainoja että avointa dumpingiäkin. Samaan aikaan USA suojelee kaikin tavoin sisäisiä markkinoitaan ulkomaisten tavarain tuonnilta määräten poikkeuksellisen korkeat tullimaksut näille tavaroille. Tällainen amerikkalaisen ulkomaankaupan yksipuolinen luonne on synnyttänyt muissa kapitalistisissa maissa kroonillisen dollarivajauksen, ts. dollarien riittämättömyyden Yhdysvalloista tuotujen tavaroiden maksamiseen.

Yhdysvaltojen monopolirytysten taloudellinen ekspansio johtaa eri maiden välisten historiallisesti muodostuneiden monipuolisten taloudellisten siteiden katkeamiseen. Amerikkalainen imperialismi estää kaikin keinoin Länsi-Euroopan maita käymästä niille edullista kauppaa sosialismin leirin maiden kanssa. Eräänä kapitalistisen talouden sodanjälkeisiä vaikeuksia kärjistäväenä tekijänä on se seikka, että imperialistit itse ovat sulkenet itseltään pääsyn sosialismin maailmanjärjestelmän markkinoille, luopuen miltei kokonaan kaupankäynnistä Neuvostoliiton,

Kiinan Kansantasavallan ja Euroopan kansandemokraattisten maiden kanssa.

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina (1946—1956) USA:n vienti on tehnyt keskimäärin 14 miljardia dollaria vuodessa, mutta tuonti vain 9 miljardia; USA on tuonut Länsi-Euroopan maista vuosittain keskimäärin 1,5 miljardin dollarin arvosta tavaraa, mutta vienyt niihin maihin tavaroita yli 4 miljardin arvosta. Yhdentoista vuoden aikana erotus USA:n Länsi-Euroopan maihin tapahtuneen viennin ja niistä USA:han tapahtuneen tuonnin välillä oli 28 miljardia dollaria.

USA:n tavaravaihto maiden kanssa, jotka nykyisin kuuluvat sosialistiseen leiriin, oli v. 1954 14 kertaa pienempi kuin 1938, Englannin tavaravaihto näiden maiden kanssa on supistunut enemmän kuin 3-kertaisesti ja Ranskan suunnilleen 2-kertaisesti.

Kehityksen epätasaisuuden lisääntyminen ahtaammaksi käyneen imperialistisen leirin sisällä johtaa väistämättömästi jatkuvaan ristiriitojen kasvuun kapitalististen maiden kesken — Englannin ja USA:n, Englannin ja Ranskan, Englannin ja Länsi-Saksan välillä, Länsi-Saksan ja USA:n sekä Länsi-Saksan ja Ranskan välillä, Japanin ja USA:n ym. välillä. Nämä ristiriidat ilmenevät eri maiden imperialistien välisenä avoimena taisteluna tavaroiden menekkimarkkinoista, raaka-ainelähteistä (ennen muuta vuoriöljystä, kautsusta, väri- ja harvinaisista metalleista), vaikutuspiireistä yleensä (Länsi-Euroopassa, Lähi- ja Kauko-Idässä, Latinalaisessa Amerikassa). Egyptiä vastaan tähdätyn englantilais-ranskalais-israelilaisen aggression epäonnistumisen seurauksena USA ryhtyi syrjäyttämään Englantia ja Ranskaa lopullisesti Lähi- ja Keski-Idän vyöhykkeestä. Amerikkalainen imperialismi pyrkii sotatukikohtiinsa nojautumalla alistamaan taloudellisen „avun” muodossa kuin myös suoranaisen intervention tietä (Libanon) valvontaansa Lähi- ja Keski-Idän maat ja syrjäyttämään tältä alueelta kilpailijansa.

Kaikenlaiset suunnitelmat niinsanotusta „Euroopan integraatiosta” (kuuden länsieurooppalaisen maan „yhteismarkkinain”, „Euratomin” yms. muodostamisesta), jotka on suunnattu syventämään Euroopan jakautumista eristettyihin ryhmittymiin ja Länsi-Euroopan kapitalistimaiden asettamiseen vastakkain Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kanssa, eivät ole ainoastaan poistamatta näiden liittoutumien osanottajien välisiä sovittamattomia vastakohtia ja selkkauksia, joita taistelu korkeista monopoliuvoitoista pääoman hallitsemien alueiden supistuksessa aiheuttaa, vaan vieläpä johtaa niiden edelleen kärjistymiseen.

Muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa. Kapitalististen maiden talouselämän militarisointi. Useiden maiden siirtyminen sosialistiselle kehitystielle ja imperialismiin siirtomaajärjestelmän jatkuva hajoaminen ovat johtaneet kapitalismin valtapiirin supistumiseen. Amerikkalaisten monopoliyritysten politiikka, jonka tarkoituksena on pystyttää keinotekoisia raja-aitoja

estämään kapitalismin ja sosialismin maiden välillä historiallisesti muodostuneiden taloudellisten yhteyksien palauttamista ja kehittämistä, on johtanut siihen, että kapitalistisen leirin maiden välinen taistelu menekkimarkkinoista on entisestään jyrkästi kärjistynyt.

Mutta pääoman valtapiirin supistuminen ei kuitenkaan ole kapitalistisen tuotannon uusintamislakien vaikutuksesta johtanut kapitalististen menekkimarkkinain absoluuttiseen supistumiseen eikä ole pysäyttänyt tuotannon laajentumista.

Kapitalististen maiden teollisuuden kokonaistuotanto on nykyään kasvanut vähemmän kuin kaksinkertaiseksi sodan edellisen v. 1937 tasoon verraten, ja v. 1958 se käsitti noin 196% v. 1937 tasosta.

Tämän tuotannon kasvun yleisenä perustana oli kapitalistisen uusintamisen jaksoittaisen kulun sisäisten voimien vaikutus, jotka määräävät teollisuuden kehityksen pulasta — lama-, elpymis- ja nousuvaiheen kautta — uuteen pulaan.

Sodan jälkeen nousi erittäin kärkevänä eteen kiinteän pääoman uusintamisen tarve, sillä sitä ei oltu uusittu pitkään aikaan. Teollisuuden tuotantokoneiston uusiminen liittyy kiinteästi tekniikan edistykseen, jota kannustavat korkeiden voittojen tavoittelu monopoliyritysten taholta ja kilpavarustelut. Useilla tuotantoaloilla otetaan käytäntöön uusi korkeampituottoinen tuotantokalusto, tehdään erilaisia teknillisiä parannuksia, automatisoidaan tuotantoa. Nykyaikaisen tekniikan nopea kehitys ei kumoa, vaan yhä enemmän korostaa tuotantovoimien ja kapitalismin tuotantosuhteiden välisten ristiriitojen kärkeyttä. Kapitalismin mätäneminen ilmenee siinä, että teknillinen edistys tapahtuu äärimmäisen epätasaisesti, jää sangen suuresti jälkeen niistä valtavista mahdollisuuksista, joita tieteen ja tekniikan nykyinen kehitystaso tarjoaa, ja sitä käytetään pääasiallisesti sotilaallisiin tarkoituksiin. Samalla kiinteän pääoman uusiminen ja teknillinen edistys johtavat tuotannonvälineiden markkinain laajentumiseen, mikä on kapitalististen menekkimarkkinain kasvun perusta. Uutena seikkana, joka edisti tuotantokaluston kysynnän lisääntymistä, oli heikosti kehittyneiden maiden pyrkimys oman suurteollisuutensa luomiseen.

Mutta kapitalistisen tuotannon laajentuminen törmää yhä suuremmassa määrässä tuotannon ja kulutuksen välisestä ristiriidasta johtuviin menekkimarkkinain ahtaisiin puitteisiin, joka ristiriita on eräs kapitalismin perusristiriidan ilmenemismuotoista.

Uusintamisen jaksoittaisen kehityskulun yleisen perustan säilyessä muuttumattomana on kapitalismin talouden kehityksellä kapitalistisen järjestelmän yleisen kriisin toisessa vaiheessa useita tärkeitä erikoispiirteitä.

Näihin erikoispiirteisiin kuuluu ennen muuta erittäin suuresti lisääntynyt talouselämän militarisoinnin vaikutus tuotannon

mittasuhteiden kasvuun ja yleensä kapitalistisen kehitysjakson kulkuun. Pyrkimyksessään loitontaa pulan alkamista, hallitsevat monopoliyritykset ja kapitalistiset valtiot turvautuvat moniin keinoihin, joilla, kuten käytäntö on osoittanut, on tietty tilapäinen vaikutus. Mutta näiden menetelmien yhteisenä piirteenä on se, etteivät ne todellisuudessa kykene parantamaan sairautta, vaan voivat vain painaa sen syvemmälle.

Sodanjälkeisellä kaudella kapitalismin päämaat, ja varsinkin USA, lähtivät ennennäkemättömän kilpavarustelun ja talouselämän kaikinpuolisen militarisoinnin tietä. Tapahtui valtiomonopolistisen kapitalismin edelleen kasvu. Huomattava osa kansantulosta — eräissä maissa kolmasosa ja enemmänkin — kulkee valtionbudjetin tulo- ja menokanavien kautta. Kilpavarusteluun käytettyjen suoranaisten ja välillisten menojen osuus valtionbudjeteissa on kasvanut huomattavasti. Valtionbudjettien kasvaessa niiden vajoaus suurenee ja valtionvelka lisääntyy.

Sodanjälkeisinä vuosina (1946—1956) USA:n sotilasmenojen kokonaissumma, Pohjois-Atlantin liittoon kuuluvien maiden asevarusteluun ja atomipommiin tuotantoon käytetyt menot mukaan lukien, oli yli 340 miljardia dollaria. USA:n väittömät sotilasmenot ovat neljän vuoden aikana (1953—1956) olleet keskimäärin lähes 45 miljardia dollaria vuodessa eli $\frac{2}{3}$ liittobudjetista, kun ne nelivuotiskautena toisen maailmansodan edellä olivat 887 miljoonaa dollaria eli 11% koko budjetista. Englannissa sotilasmenot kasvoivat vastaavasti 159 miljoonasta 1546 miljoonaan puntaan tehden 34% koko budjetista, vastaavan luvun oltua sodan edellä 17%. Ranskassa sotilasmenot ovat samana aikana nielleet keskimäärin $\frac{1}{3}$ koko budjetista.

Talouselämän militarisointi tuottaa kapitalistisille monopoliyrityksille poikkeuksellisen suuria voittoja. Ilmeisesti pienennettyjen virallisten tietojen mukaan amerikkalaisten monopoliyritysten voitot lisääntyivät 3,3 miljardista dollarista v. 1938 43,4 miljardiin dollariin v. 1957, ts. enemmän kuin 13-kertaisesti. Kahdentoista sodanjälkeisen vuoden ajalta amerikkalaisten monopoliyritysten voitot tekivät yli 437 miljardia dollaria. Englannissa osakeyhtiöiden voitot tekivät v. 1957 4,6 miljardia puntaa, jota vastoin v. 1938 ne tekivät 1 miljardin.

Talouselämän militarisointi voimistaa jyrkästi raskaan ja kevyen teollisuuden välistä epäsuhdetta. Yleisenä sääntönä on, että teollisuustuotannon lisääntyminen kapitalistisissa maissa johtuu raskaan teollisuuden ja ennen muuta niiden tuotantoalojen kasvusta, jotka ovat välittömässä yhteydessä asetuotantoon. Ja päinvastoin ne teollisuusalat, jotka tyydyttävät rauhanomaisia tarpeita, jäävät huomattavasti jälkeen. Monilla rauhanomaisen talouselämän aloilla on havaittavissa pitkäaikaista lamaannusta ja useissa tapauksissa vieläpä kokonaistuotannon absoluuttista alentumistakin, kuten esimerkiksi useiden maiden tekstiili- ja jalkineiteollisuudessa tapahtuu. Näin ollen teollisuuden kokonaistuotannon kasvun oloissakin toiset kapitalistimaat kasvavat toisten maiden kustannuksella ja toiset tuotantoalat toisten kustannuksella. Näissä olosuhteissa on väistämätöntä

kilpailun kärjistyminen kapitalistimaiden, eri monopoliyritysten ja monopoliyhmien kesken.

Talouselämän militarisoinnin väistämätön seurainen on inflaatio. Sotilasmenojen suunnaton lisääntyminen, valtionvelan kasvu, sotatarviketuotannon laajentuminen ja siviilituotannon supistuminen johtavat rahan kiertokulkukanavien täyttämiseen paperirahalla, jonka ostokyky alenee. Porvarilliset valtiot käyttävät inflaatiota sotilasmenojen säilyttämiseksi työtätekevien harteille ja kansantulon jakamiseksi uudelleen kapitalistien hyväksi. USA:n ja toisten porvarillisten valtioiden hallitsevien imperialististen piirien järjestämä sodanjälkeinen kilpavarustelu on johtanut inflaation kasvuun.

Kiertokulussa oleva rahamäärä oli USA:ssa v. 1958 alkuun mennessä kasvanut 27,4 miljardiin dollariin, kun se v. 1937 oli 5,6 miljardia dollaria. Englannissa vastaavasti 1 850 miljoonaan puntaan, sen oltua v. 1937 lopulla 460 miljoonaa puntaa; Ranskassa vastaavasti 94 miljardista 3 triljoonaan 343 miljardiin frangiin, Italiassa 18 miljardista 1 triljoonaan 852 miljardiin liiraan.

Talouden militarisointi ja sitä seuraava inflaatio johtavat työväenluokan ja talonpoikaiston riiston voimistumiseen, verotaakan lisääntymiseen, kulutustavaroiden hintojen kasvuun ja siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen lisääntyvään riistoon.

Kaikki tämä rajoittaa yhä voimakkaammin väestön ostokykyä ja teollisuus- ja maataloustuotteiden kysyntää sen taholta. Kapitalististen maiden talouselämän militarisointi syventäen epäsuhdetta tuotantomahdollisuuksien ja väestön maksukykyisen kysynnän välillä johtaa väistämättömästi liikatuotantopulan edellytysten karttumiseen. Estäessään tilapäisesti pulan puhkeamisen sotilaalliset ja inflatoriset tekijät, ts. talouden militarisointi ja sitä seuraava inflaatio, eivät voi poistaa tai rajoittaa kapitalistisen uusintamisen yleisten lakien vaikutusta, lakien, joista johtuu pulien väistämättömyys. Talouselämän militarisointi johtaa kapitalistisen talouselämän sovittamattomien ristiriitojen entistä suurempaan kärjistymiseen.

Kilpavarustelujen edellyttämä tuotannon kasvu ei ole siis terveellä taloudellisella pohjalla tapahtuvaa kasvua. Maailman kapitalistinen talouselämä jää horjuvaksi ja epävakaaaksi.

Nykyisen kehitysjakson erikoisuuksiin kuuluu edelleen se tosiseikka, että tuotannon kehitys eri maissa tapahtuu, kuten edellä on jo mainittu, lisääntyvällä epätasaisuudella ja hyppäyksellisesti. Teollisuuden kokonaistuotanto (prosentteissa v. 1929 verrattuna) oli USA:ssa v. 1937 103, v. 1943 215, v. 1946 153 ja v. 1958 227, Englannissa v. 1937 124, v. 1946 117 ja v. 1958 182, Ranskassa vastaavasti 82, 61 ja 151, Italiassa 99, 72 ja 227, Saksan Liittotasavallassa 122, 37 ja 254, Japanissa 169, 51 ja 357. Kapitalististen maiden kehityksen epätasaisuus johtaa

epätasaisuuden lisääntymiseen maailman kapitalistisen kehitysjakson kulussa.

Nykyaikaisen kapitalismin päämaa — Yhdysvallat — kykeni, kuten jo mainittiin, amerikkalaisille monopoliyrityksille poikkeuksellisen suotuisten olosuhteiden muodostuttua lisäämään sodan ensi vaiheessa enemmän kuin kaksinkertaisesti teollisuustuotannon määrää. Sodan aattona USA:ssa oli joukkotyöttömyys, miljoonia työttömiä, vaikka samaan aikaan teollisuuden käytettävissä oli valtavia tuotantomahdollisuuksien reservejä. Sotaa edeltäneellä kymmenvuotiskaudella Amerikan teollisuuden tuotantotaso oli koko ajan alhainen; useiden vuosien aikana tuotannon kokonaismäärä oli huomattavasti alhaisempi vuoden 1929 tasoa ja vain eräinä vuosina ylitti hyvin vähän tämän tason. Käyttämättömän työvoiman ja tuotantomahdollisuuksien valtavat reservit antoivat amerikkalaisille monopoliyrityksille mahdollisuuden sodan johdosta nopeasti laajentuvien menekkimarkkinoiden oloissa lisätä lyhyessä ajassa huomattavasti teollisuustuotannon määrää.

Mutta heti sodan päättymisen jälkeen, kun sota-ajan tilaukset loppuivat, oli Amerikan teollisuuden pakko supistaa suuresti tuotantoa. V. 1946 USA:n teollisuustuotanto oli jo enemmän kuin neljänneksen pienempi sodan aikana saavutettua korkeinta tasoa. Silloin USA:lla oli tosiasiallisesti vielä monopoliasema kapitalistisen maailman ulkomarkkinoilla, koska Länsi-Euroopan maat eivät olleet kykeneviä uudistamaan vientiään suurissa mittasuhteissa.

Sitten vv. 1948—1949 oli USA:ssa talouspula.

Luonnehtivaa on, että pulan edellä v. 1948 Amerikan teollisuus ei ollut vielä saavuttanut tuotannon kokonaismäärässä sota-ajan ylintä, vuoden 1943 tasoa. Vuoden 1948 lokakuusta vuoden 1949 lokakuuhun mennessä Amerikan teollisuustuotannon kokonaismäärä pieneni 10%. Vuoden 1943 korkeimpaan tasoon verrattuna USA:n teollisuustuotanto supistui v. 1949 33%, koneenrakennusteollisuuden tuotanto — 50%. Tuotannon supistumisen ohella pulailmiöitä oli tavaravaihdon, luottotoiminnan ja ulkomaankaupan alalla. Sellaisia ovat tavaravarastojen kasautuminen, kauppavaihdon väheneminen, rautatiekuljetusten jyrkkä supistuminen, osakekurssien lasku, vararikkojen lukumäärän lisääntyminen, Amerikan viennin kokonaismäärän pieneneminen.

Sotilasmenojen nopea kasvu Yhdysvalloissa ja muissa kapitalistisissa maissa, varsinkin sodan puhjettua Koreassa v. 1950, kannusti tilapäisesti laajentamaan tuotantoa, etupäässä aseiden ja muiden sotatarvikkeiden tuotantoa. Mutta tuon elpymisen yksipuolinen lunne teki sen kestävämmäksi ja lyhytaikaiseksi. Jo vuoden 1953 puolivälissä USA:ssa alkoi uusi pula.

Vajaassa vuodessa — v. 1953 elokuusta v. 1954 huhtikuuhun mennessä — USA:n teollisuustuotannon määrä supistui noin 10%, mikä johti täystyöttömien lukumäärän lisääntymiseen 2-kertaiseksi, vararikkoitumisaltoon ja pienempien toimimien nielemiseen suurimpien monopoliyritysten taholta. Vuoden 1954 huhtikuusta elokuuhun teollisuustuotanto pysyi samalla tasolla

ja vasta v. 1954 syyskuusta se alkoi hitaasti kasvaa. Tämän sodanjälkeisellä kymmenvuotiskaudella tapahtuneen omalaatuisen kehityskulun seurauksena Amerikan teollisuuden tuotantotaso oli v. 1956 vain noin 13% korkeampi vuoden 1943 tasoa.

Vuosien 1948—1949 ja 1953—1954 pulat USA:ssa eivät kehittyneet maailman talouspuliksi, koska Euroopan tärkeimmät kapitalistiset maat eivät olleet silloin vielä päättäneet sodan hävityksistä suuresti kärsineen taloutensa jälleenrakentamista. Näissä maissa säilyivät verrattain korkeat kiinteän pääoman uusimisen ja kilpavarustelujen synnyttämät suhdanteet. Länsi-Euroopan maiden teollisuustuotanto kohosi ylöspäin ilman vakavampia laskuja aina v. 1957 saakka. Englannin teollisuustuotanto supistui v. 1958 1,3% v. 1957 verrattuna, ja Ranskan teollisuustuotannon kasvu väheni 1½-kertaisesti.

Sellaiset vanhat kapitalismin maat kuin Englanti ja Ranska joutuivat toisessa maailmansodassa kärsimään huomattavia hävityksiä. Kahden sodan välisenä aikana näiden molempien maiden talouselämä tallasi paikallaan pienin heilahduksin sodanedellisen vuoden 1913 tason ympärillä.

Niinpä Englannin teollisuustuotannon kokonaismäärä (prosentteissa v. 1913 verrattuna) teki v. 1929 98, v. 1936 114 ja v. 1937 122. Ranskan teollisuustuotannon kokonaismäärä teki (prosentteissa v. 1913 verrattuna) v. 1929 139, v. 1936 108 ja v. 1937 114.

Teollisuuden perusalojen tuotantokoneistoa ei tosiasiallisesti oltu uusittu v. 1929 talouspulasta lähtien. Sodan vuosina hävitettyjen aineellisten arvojen jälleenluomisen välttämättömyys sekä myös kiinteän pääoman uusimisen välttämättömyys synnytti kysynnän ja loi markkinat monille tuotantoaloille. Tällä perustalla Englannin ja Ranskan teollisuus kykeni kohottamaan tuotantotasoa sodanjälkeisellä kymmenvuotiskaudella, varsinkin sen viimeisinä vuosina. Mutta näissäkin maissa huomattava osa teollisuustuotannon kasvusta lankeaa asetuotannon osalle. Suoranaiset sotilasmenot nielevät lähes 12% Englannin kansantulosta ja liki 16% Ranskan kansantulosta.

Lopuksi niissä maissa, jotka kärsivät tappion toisessa maailmansodassa, — Saksan Liittotasavallassa, Italiassa ja Japanissa — teollisuustuotannon kokonaismäärä oli v. 1956 huomattavasti lisääntynyt v. 1929 verraten. Jouduttaen kilpavarustelujaan toisen maailmansodan valmistelukaudella nämä maat ylittivät v. 1929 tuotantotason. Sitten niiden tuotanto supistui suuresti toisen maailmansodan seurauksena. Suoritettiin sodan hävityksistä kärsineen talouden jälleenrakentaminen ja sodanedellinen tuotantotaso saavutettiin Italiassa suunnilleen v. 1948, Länsi-Saksassa v. 1950 ja Japanissa v. 1951/52. Tuotannon jatkuva kasvu johti sodanedellisen tason huomattavaan ylittä-

miseen näissä maissa. Sellainen tekijä kuin kiinteän pääoman uusimisen välttämättömyys vaikutti näissä maissa erittäin voimakkaasti.

Niinpä esimerkiksi pääomasijoitusten kokonaisuusmäärä (vuoden 1950 hinnoissa) ylitti Länsi-Saksassa vuoden 1950 tason: v. 1953 28% ja v. 1956 85%. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että Englannissa ja Ranskassa teki vastaava kasvu v. 1956 35% ja Ruotsissa 27%.

Eri maiden suhdanne-eroavaisuudet ovat kuitenkin alkaneet viime vuosina vähetä ja sodan vuoksi häiriintynyt jaksovaiheiden kehitys alkaa palata entiselleen.

Vuoden 1954 pulaa seurannut tuotannon nousu USA:ssa saavutti korkeimman tasonsa v. 1956 joulukuun ja v. 1957 ensimmäisen vuosipuoliskon aikana. Vuoden 1958 huhtikuuhun mennessä se laski ja saavutti alimman pisteensä, erittäin voimakkaasti laski tuotannonvälineiden tuotanto.

Vuoden 1957 helmikuusta vuoden 1958 huhtikuuhun mennessä USA:n teollisuustuotanto laski melkein 14%, ja vuoden 1958 kuluessa lasku teki kokonaisuudessaan noin 6,5% vuoteen 1957 verrattuna. Vuoden 1958 pula heitti USA:n teollisuustuotannon vuoden 1953 tasolle. Vuoden 1958 lopulta tuotanto alkoi vähitellen elpyä. USA:ssa alkunsa saanut pula levisi muihin maihin. Leviämisprosessi oli hyvin epätasaista. Eräissä maissa pula alkoi kuten USA:ssakin v. 1957 (Kanada, Belgia, Norja, Suomi), toisissa maissa vuoden 1958 toisella ja kolmannella neljänneksellä (Englanti, Ruotsi, Hollanti), toisissa vuoden 1958 lopulla ja vuoden 1959 alussa. Sen seurauksena teollisuustuotanto kokonaisuudessaan vuonna 1958 vuoteen 1957 verrattuna eräissä maissa laski (Kanadassa 2,5%, Belgiassa 6,5%, Suomessa 5,2%, Norjassa 3,1%, Englannissa 1,3%), toisissa maissa (Hollanti, Ruotsi) se pysyi v. 1957 tasolla ja toisissa (Länsi-Saksa, Italia, Ranska ym.) kohosi, vaikkakin vain vähän. Samalla kun vuoden 1958 lopulla — vuoden 1959 alussa tuotanto USA:ssa alkoi vähitellen kohota, useissa muissa maissa se joko tallasi paikallaan tai jatkoi alenemistaan. Talouspulaa seurasi tuotantolaitosten alikuormitus, vararikkojen luvun lisääntyminen, ulkomaankaupan supistuminen ja työttömyyden valtava kasvu.

Nykyaikaisen kapitalismin taloudellisten vaikeuksien syvällisenä perustana on kärjistynyt ristiriita tuotannon kasvun ja työväenluokan, kaupungin ja maaseudun työtätekevien joukkojen kulutuksen rajoitettujen, ahtaiden puitteiden välillä. Tuotannon kasvu ja sitä seuraava tekniikan edistys johtaa työn voimaperäisyyden suurentamiseen, ts. jokaisesta työläisestä puristetaan entistä suurempi työmäärä. Monopolistien suorittama työväenluokan riiston voimistaminen, jota seuraa maksukykyisen kysynnän suhteellinen supistuminen, aiheuttaa väistämättömästi markkinaongelman kärjistymisen.

Kapitalistisen talouselämän sisäiset voimat, jotka edellyttävät teollisuustuotannon kasvun, vaikuttavat yhä heikommin. Kapitalistiset valtiot yrittävät ehkäistä pulan talouselämän kiihkeiden militarisoitusten ynnä muiden samankaltaisten suhdanteita keinotekoisesti rohkaisevien menetelmien avulla. Mutta

kuten jo näimme näiden keinoitekkijäin vaikutus ei viime kädessä voi ehkäistä liikatuotannon talouspulaa. Siitä näkyy selvästi, miten perusteettomia ovat porvarillisten taloustieteilijäin yritykset todistaa nykyaikaisen kapitalismin „kukoistus” ja kumota marxilainen pulateoria.

Kapitalististen maiden työväenluokan riiston voimistuminen. Kapitalismin yleisen kriisin toisessa vaiheessa työväenluokan riisto voimistuu jatkuvasti ja sen asema huonontuu. Työväenluokan asemaa huononsi huomattavasti toinen maailmansota ja sen vaikutus tuntuu vielä koko ajan sodan jälkeinkin. Monopolipääoma on säilyttänyt työtätekevien harteille sodan ja talouden militarisoinnin tuhoisat seuraukset. Kapitalististen maiden ulospäin suuntautuvaa laajentumispolitiikkaa ja talouden militarisointia toteutetaan huomattavalta osaltaan kansanjoukkojen kannettavaksi sälytetyn verotaakan laskuun. Lisääntyvä inflaatio johtaa kulutustavaroiden hintojen nousuun.

Monoliyriitykset pyrkivät „jäädyttämään” nimellispalkan, mikä inflaation oloissa ja verotaakan kasvaessa merkitsee reaali-palkan alentamista. Työväenluokan vastarinnan voittamiseksi kapitalistiset valtiot turvautuvat sellaisiin keinoihin kuin anka-raan työväenvastaiseen lainsäädäntöön, työ- ja palkkaselkkausten „ratkaisemiseen” hallituksen määräysvallalla ja ammattiliitto-oikeuksien rajoittamiseen.

USA:ssa olivat väestön välittömät verot budjettivuonna 1956/57 kasva-neet budjettivuoteen 1937/38 verraten valuutan arvon alenemisenkin huomioon ottaen melkein 13-kertaisesti. Länsi-Euroopan maissa, joissa verotaakka oli jo ennen toista maailmansotaa hyvin raskas, verot ovat samaan aikaan lisääntyneet: Englannissa 2-kertaisesti, Ranskassa 3-kertaisesti ja Italiassa 2-kertaisesti.

Elintarvikkeiden vähittäishinnat olivat virallisten tietojen mukaan kohonneet v. 1957 sodanedelliseen tasoon verraten: USA:ssa enemmän kuin 2-kertaisesti, Belgiassa yli 4-kertaisesti, Argentiinassa 12-kertaisesti, Ranskassa 26-kertaisesti, Brasiliassa 16-kertaisesti, Chilessä 78-kertaisesti ja Italiassa 74-kertaisesti. Jyrkästi ovat nousseet myös palvelumaksut ja asuntovuokrat. Vuoteen 1957 mennessä työläisperheen asuntovuokra oli USA:ssa kasvanut melkein 2,2-kertaisesti vuoteen 1939 verrattuna.

Sota aiheutti reaali-palkan jyrkän alenemisen melkein kaikissa sotaikä-neissä maissa. Ranskassa se aleni 45—50% sodanedelliseen tasoon verraten, Länsi-Saksassa 50%, Japanissa ja Italiassa 20—30% jne. Työväenluokan taistelun vaikutuksesta näissä maissa on tapahtunut työ-palkan hitaanlaista kasvua, mutta eräissä niistä se ei ole vielä saavuttanut sodanedellistä tasoa. Esimerkiksi vuosina 1956—1957 reaali-palkka oli Ranskassa 70—75% sodanedellisestä tasosta. Niissä maissa, joissa sota ei aiheuttanut suurta reaali-palkan alenemista taikka se oli jokseenkin sodanedellisellä tasolla, sodanjälkeisen hintojen kasvun vaikutuksesta reaali-palkka pysytteli paikallaan tai vieläpä alenikin. Nimellispalkan kasvu jäi jälkeen elinkustannusten kasvusta. Talouspuolan vaikutuksesta vuodesta 1957 lähtien alkoi työ-palkkojen aleneminen. Virallisten amerikkalaisten tilastotietojen mukaan jalostus-teollisuuden työläisten reaali-palkka oli v. 1958 huhtikuussa 5% alempi kuin v. 1957 vastaavalla kaudella. Useimmissa siirtomaissa ja heikosti kehitty-neissä maissa ovat reaali-palkat äärettömän alhaiset, ne eivät ole saavuttaneet sodanedellistä tasoakaan.

Proletariaatin riiston voimistamisen tärkeänä vipusimena on nykyaikaisen kapitalismin olosuhteissa se, että monopoliyritykset käyttävät teknillistä edistystä työtätekevien vahingoksi. Yhä laajemmin käytäntöön juurtuva liukulinjajärjestelmä ja tuotannon automatisointi johtavat työn voimaperäisyyden jyrkkään nousuun ja työttömyyden lisääntymiseen, riistävät ansiotulon kymmeniltä ja sadoilta tuhansilta proletaareilta ja lisäävät heidän toimeentulonsa epävarmuutta.

V. 1956, porvarillisten taloustieteilijäin ylistämän niinsanotun „vakaan nousun” kaudella ja valtavasta sotatarviketuotannosta huolimatta, oli USA:ssa virallisten tilastotietojen mukaan 2,8 miljoonaa täystyötöntä, Saksan Liittotasavallassa lähes 800 000, Italiassa liki 2 miljoonaa ja Japanissa 640 000.

Uusi talouspula aiheutti työttömyyden jyrkän lisääntymisen. Täystyöttömien keskimääräinen luku oli USA:ssa v. 1958 4 681 000 vuonna 1957 sen ollessa 2 936 000, Englannissa vastaavat luvut olivat 501 000 ja 347 000, Kanadassa 432 000 ja 274 000, Itävallassa 123 000 ja 112 000, Belgiassa 181 000 ja 116 000, Hollannissa 81 000 ja 41 000. Vuoden 1959 alussa työttömyys kapitalistisissa maissa lisääntyi huomattavasti. Työttömien lukumäärä oli USA:ssa v. 1959 tammikuussa 4 724 000, vuoden 1958 tammikuussa sen ollessa 4 494 000, Englannissa vastaavat luvut olivat 666 000 ja 440 000, Ranskassa 169 000 ja 100 000, Itävallassa 227 000 ja 208 000, Norjassa 44 000 ja 39 000, Japanissa 670 000 ja 530 000, Suomessa 21 000 ja 10 000 jne.

Työväenluokka käy yhä sitkeämpää ja aktiivisempaa taistelua kapitalistista sortoa vastaan. Erittäin kirkkaana todistuksena siitä on lakkoliikkeen mittasuhteiden huomattava kasvu sodanedelliseen kauteen verrattuna.

Kymmenen sodanjälkeisen vuoden aikana (1945—1954) 11 kapitalistisessa maassa (Yhdysvallat, Englanti, Ranska, Länsi-Saksa, Japani, Kanada, Australia, Ruotsi, Belgia, Hollanti ja Argentiina) oli pienenneltyjen virallisten tietojen mukaan lakkoihin osallistuneiden työtätekevien lukumäärä sodanedelliseen kymmenvuotiskauteen (1930—1939) verraten lisääntynyt 21 miljoonasta 73 miljoonaan; lakkojen lukumäärä oli lisääntynyt puolitoistakertaisesti ja kohonnut 67 000:sta 101 000:een; työläisten lakkojen seurauksena menetettyjen työpäivien lukumäärä oli lisääntynyt 240 miljoonasta 672 miljoonaan.

Työväenluokan aktiivisuuden kasvu on saanut ilmaisunsa v. 1945 perustetun Maailman Ammattiyhdistysten liiton yhdistämien edistyksellisten ammattiliittojen lujittumisessa, kommunististen puolueiden kasvussa ja niiden joukkovaikutuksen laajentumisessa ja työläisjoukkojen voimistuvassa pyrkimyksessä yhteistoimintaan.

Sosialismin voimien nopea kasvu ja sosialististen maiden suuret saavutukset innoittavat toisaalta kapitalististen maiden työväenluokkaa päättävään taisteluun elinetsijensä puolesta ja toisaalta pakottavat porvariston herruutensa säilyttämiseksi tekemään eräitä luonteeltaan sosiaalisia ja taloudellisia myönnetyksiä työtätekeville. Näissä olosuhteissa on osan kehittyneimpien maiden työväenluokasta onnistunut sitkeällä taistelulla

voimistuvaa riistoa vastaan saada korotetuksi jonkin verran työpalkkoja, vaikka useissa näistä maista reaali-palkka on alhaisempi sodanedellisistä tasoa, kuten oli jo osoitettu. Samaan aikaan suuressa osassa kapitalistista maailmaa, varsinkin siirtomaakeen alaisissa maissa, työtätekevien miljoonajoukot elävät kurjuudessa.

Kommunistiset puolueet ja edistykselliset ammattiliitot kasvattavat työväenluokkaa proletaarisen solidaarisuuden hengessä, kaikkien voimien yhdistämiseksi taisteluun rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta.

Monopoliyritysten harjoittaman sorron lisääntyminen maataloudessa, maatalouspula ja talonpoikaiston joutuminen häviötilaan. Toisen maailmansodan jälkeistä kapitalismin yleisen kriisin syvenemistä luonnehtii monopoliyritysten ja finanssipääoman herruuden voimistuminen maataloudessa, maatalouspulan kärjistyminen, talonpoikaiston perusjoukkojen enenevä luokkajakautuminen, häviötilaan joutuminen ja kurjistuminen.

Finanssipääoma ulottaa valtansa maatalouteen entistä laajemmalle ja syvemmälle. Hypoteekkipankit käyttävät yhä suuremmassa mitassa maapanttia vastaan antamaansa luottoa häviötilaan joutuneiden talonpoikien maiden, heidän kalustonsa ja muun omaisuutensa anastamiseksi. Lyhytaikaista luottoa antavat pankit ja vakuutusyhtiöt kietovat talonpojat velkojen verkkoon.

Monopoliyritykset kasaavat itselleen rikkautta kaikissa vaiheissa, joiden kautta maataloustuotteet siirtyvät tuottajalta kuluttajalle. Määräämällä alhaiset hinnat pikkutalonpojilta ostettaville tuotteille ja nostamalla vähittäishinnat korkeiksi monopoliyritykset anastavat huomattavan osan talonpoikien tuloista. Maataloustuotteita jalostavat monopoliyritykset (mylly-, lihanjalostus-, säilyke- ja sokeriteollisuudessa) saavat valtavia voittoja talonpoikien perusjoukkojen kustannuksella. Valtiovallan toimenpiteet — veropolitiikka, ostotoiminta ja erilaiset ns. maatalouden „tukitoimenpiteet” — johtavat entistä suurempaan monopoliyritysten rikastumiseen ja talonpoikaiston luokkajakautumiseen.

Farmarijoukkojen häviölle joutumista seuraa maiden jatkuva keskittyminen suurmaanomistajien käsiin, jotka anastavat maankoron muodossa yhä suuremman osan farmarien tuloista.

Monopoliyritysten harjoittama talonpoikien riisto yhtyy lukuisiin feodaalisen riiston jäännöksiin ja ennen muuta osavuokraukseen, jonka vallitessa vuokraajan on pakko antaa maanomistajalle huomattava osa sadosta maan ja kaluston vuokraksi.

USA:ssa suurten ja suurimpien — pinta-alaltaan yli 500 acren — tilojen lukumäärä oli v. 1954 vähemmän kuin 7% kaikista tiloista, mutta niiden osuus koko maa-alasta oli kasvanut 44,9 prosentista v. 1940 57,3 prosenttiin v. 1954, minkä ohella pinta-alaltaan yli 1 000 acren suurtilojen osuus kohosi 34,3 prosentista 45,9 prosenttiin. Vuoden 1950 väenlaskun tietojen mukaan 44% kaikista tiloista (joiden tavaratuotteiden arvo ei ollut 1 200 dollaria

suurempi) tuotti vähemmän kuin 5% kaikista tavaratuotteista, ts. harjoitti alkukantaista, vähätuottoista kulutustaloutta, kun taas samaan aikaan 103 000 suurfarmia (tavaratuotteiden arvo 25 000 dollaria ja enemmän), jotka tekivät vain 2% kaikista tiloista, tuotti 26% USA:n maatalouden kaikista tavaratuotteista. Vuoden 1954 väenlaskun tietojen mukaan 134 000 suurfarmia (tavaratuotteiden arvo 25 000 dollaria ja enemmän), jotka tekivät 2,8% kaikista tiloista, tuotti 31,3% USA:n maatalouden kaikista tavaratuotteista. Ranskassa v. 1956 pinta-alaltaan alle 10 hehtaarin pientiloille, jotka muodostivat 52,2% kaikista tiloista, kuului vain 15,7% kaikesta maatalousmaasta, kun taas samaan aikaan suurtilat, joita oli 4,8%, omistivat 30,4% maasta. Länsi-Saksassa pinta-alaltaan alle 5 hehtaarin pientilat, jotka muodostivat v. 1949 55,8% kaikista tiloista, omistivat vain 11% kaikesta maasta, kun taas suurtilat, joita oli 0,7%, omistivat 27,7% maasta.

Maankoron yhteissumma kohosi USA:ssa 760 miljoonasta dollarista v. 1937 1,7 miljardiin dollariin v. 1954. Italiassa muutama sata tilanherraa saa vuosittain 450 miljardia liiraa maankorkoa, kun taas 2,5 miljoonan maataloustyöläisen työpalkka on noin 250 miljardia liiraa. Amerikkalaisten farmarien yhteinen velka pankeille ja muille luottolaitoksille lisääntyi vuosina 1946—1957 2,5-kertaisesti, nousten v. 1958 tammikuun 1 päivään mennessä 20,2 miljardiin dollariin. Farmariväestön omaisuusvero oli v. 1957 2,7 kertaa suurempi kuin 1942.

Talonpoikaiston luokkakautuminen ja farmaritalouksien häviötilaan joutuminen voimistuu jatkuvasti nykyisen maatalouspulan seurauksena, joka on saanut sängen laajat mittasuhteet USA:ssa ja Kanadassa. Maatalouspula on levinnyt myös Argentiinaan, Australiaan, useihin Länsi-Euroopan maihin, Kaakkois-Aasiaan ja Latalaiseen Amerikkaan. Eräissä maissa pula on lamauttanut erillisiä maatalousaloja: Italiassa ja Ranskassa viininviljelyksen, Kreikassa tupakanviljelyksen ja Kaakkois-Aasian maissa riisitalouden.

Maatalouspulan erikoispiirteenä kapitalistisissa päämaissa on maataloustavaroiden liikatuotanto maksukykyisen kysynnän supistuessa työtätekevien taholta, minkä aiheuttaa työttömyyden kasvu, elintarvikkeiden vähittäishintojen nousu ja elinkustannusten kallistuminen.

Nykyisen maatalouspulan syvyyttä todistaa se tosiseikka, että maataloustuotteiden liikatuotanto on useissa kapitalistimaissa huomattavasti suurempi kuin vv. 1929—1933 pulan aikana. Esimerkiksi valtamerentakaisissa maissa siirtyvät vehnävarastot ylittävät 3,2-kertaisesti vv. 1929—1930 tason. Tarkoituksella säilyttää korkeat hinnat valtioelimet ostavat valtavia määriä viljaa, puuvillaa, perunaa ja karjataloustuotteita.

Kapitalismin ristiriitojen räikeimpänä ilmenemismuotona on tällöin niiden valtavien maataloustuotemäärien tuhoaminen, joilla ei ole menekkiä ja joita on kasautunut varastoihin laajojen työtätekevien joukkojen kulutuksen supistuessa, ja ne toimenpiteet, joihin kapitalistiset valtiot ovat ryhtyneet „kannustaakseen” tuotannon supistumista.

USA:n kongressi hyväksyi v. 1956 „Maapankin” ohjelman viljelysmaiden supistamisesta 20 miljoonalla hehtaarilla ja niiden jättämisestä joutomaiksi. Kanadassa ja Australiassa on myös ryhdytty toimenpiteisiin kylvöalojen supistamiseksi. Liiallisten elintarvikkeivarastojen supistamistarkoituksessa USA

vie osan tuotteistaan ulkomaille polkuhiinasta, mikä on paljon alhaisempi tuotantokustannuksia. Tämä dumping voimistaa entistä enemmän maatalouspulaa muissa kapitalistimaissa.

Nykyisen maatalouspulan aikana voimistuu kapitalistisen tuotannon keskittymisprosessi. Tärkeimmissä kapitalistisissa maissa on toisen maailmansodan jälkeen voimistunut maatalouden koneellistuminen, joka on saavuttanut erittäin korkean tason USA:ssa, lisääntyy mineraalilannoitteiden käyttö ja parannetaan maanviljelysteknillisiä menetelmiä suurfarmeilla, jotka tuottavat perusosan tavaratuotteista. Mutta samalla v. 1954 tilastotietojen mukaan lähes 47% farmeista USA:ssa ei omannut traktoreita ja harjoitti vähätuottoista, puoleksi kulutustaloutta. Tuotannon keskittymistä seuraa pientalonpoikaistalouksien joukkoluontoinen häviötilaan joutuminen ennennäkemättömissä mittasuhteissa.

Niinpä USA:ssa oli vv. 1940—1958 joutunut häviötilaan lähes 1 596 000 farmaritaloutta, josta vuosien 1950—1958 välisenä aikana 894 000. Vuonna 1956 USA:n farmarien puhdas tulo oli muuttumattomissa hinnoissa 6,5 miljardia dollaria eli 40% pienempi vuosien 1946—1948 keskimääräistä vuosituloa.

Kaikki tämä osoittaa talonpoikaiston perusjoukkojen aseman entistä suurempaa huonontumista kapitalistisissa maissa.

Voimasuhteiden muuttuminen kansainvälisellä areenalla ja uuden maailmansodan ehkäisemisen mahdollisuus. Toisen maailmansodan jälkeistä kapitalismin yleisen kriisin jatkuvaa syvenemistä luonnehtii, kuten on jo osoitettu, kapitalistisen yhteiskunnan kaikkien sovittamattomien ristiriitojen kärjistyminen. Erittäin selvästi esiintyy tuotantovoimien ja kapitalististen tuotantosuhteiden välinen ristiriita, joka osoittaa havainnollisesti porvarillisen järjestelmän saaneen historian tuomion.

Tieteen ja tekniikan nykyinen kehitys on johtanut ihmiskunnan uuteen tekniilliseen vallankumoukseen. Kun XIX vuosisata oli pääasiallisesti höyryvoiman aikakautta, niin XX vuosisata — sähkövoiman vuosisata — alkaa nykyään muuttua atomivoiman vuosisadaksi. Atomivoiman rauhanomainen käyttö avaa äärettömiä näköaloja ihmisyyhteiskunnan vallan laajentumiselle luontoon nähden ja automatisointi ynnä muut edistykselliset tuotantomenetelmät lupaavat jättiläismahdollisuuksia työn helpottamiseksi ja sen tuottavuuden kohottamiseksi. Mutta kapitalismin vallitessa uudet tuotantomenetelmät törmäävät hallitsevien monopolirytysten ahtaisiin voitonpyyntöisiin etuihin, mikä synnyttää suunnattomia vaikeuksia ja kärkeviä selkkauksia.

Kirkkaana osoituksena kapitalismin kykenemättömyydestä käyttää järkipäisesti, yhteiskunnan edistyksellisen kehityksen hyväksi, sen uumenissa kasvaneita mahtavia tuotantovoimia on se, että tieteen ja tekniikan erinomaiset saavutukset on kapitalistisissa maissa suunnattu etupäässä uuden verisen teurastuk-

sen valmistamiseen, mikä uhkaa ihmiskunnan historiassa ennennäkemättömillä onnettomuuksilla ja hävityksillä.

Imperialistisen porvariston taantumukselliset piirit etsivät ulospääsyä yhä enemmän kärjistyvistä kapitalismin kriisistä voimistamalla sisäistä taantumusta ja ulospäin suuntautuvaa aggressiota. Näitä päämääriä palvelevat aggressorien kokoonkyhäämät imperialististen valtioiden liitot (NATO, SEATO ym), jotka on suunnattu sosialistisen leirin maita vastaan ja niitä heikosti kehittyneitä maita vastaan, jotka ovat saavuttaneet valtiollisen riippumattomuuden taikka taistelevat siirtomaakeestä vapautumisen puolesta.

Mutta kapitalismin yleisen kriisin toisessa vaiheessa sosialismin ja kapitalismin voimasuhteissa tapahtuneet muutokset tekevät mahdolliseksi uuden maailmansodan ehkäisemisen.

Paljastaan sotien todelliset syyt ja alkuperän imperialismin kaudella leninismi opettaa, että sotien synnyttäjinä ovat kapitalismin monopolistisen vaiheen sellaiset taloudelliset ja poliittiset peruserikoisuudet kuin monopolien herruus, pääoman vienti, imperialistinen taistelu menekkimarkkinoista, raaka-ainelähteistä, pääoman sijoituspiireistä ja jo jaetun maailman uudestijakamisesta. Erikoinen merkitys on monopolien taloudellisen herruuden edellyttämällä suurimpien kapitalististen valtioiden taistelulla maailmanherruudesta oloissa, jolloin eri maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuus on jyrkästi kärjistynyt.

Lenin esitti ajatuksen sotien väistämättömyydestä imperialismin kaudella sellaisissa historiallisissa olosuhteissa, jolloin imperialismi oli kaikkikäsitteväenä maailmanjärjestelmänä ja yhteiskunnalliset voimat, jotka eivät olleet kiinnostuneita sodasta, eivät kyenneet vähämahtisina ja heikosti järjestyneinä osoittamaan tarvittavaa vastarintaa imperialistien sodanlietso-mispyrkimyksille. Näin oli asianlaita ennen ensimmäistä maailmansotaa. Silloin sotaa vastaan taistellut perusvoimat — kansainvälinen proletariaatti — oli II Internationalen johtajien petturuuden takia saatettu epäjärjestykseen, imperialismiin käytyrit olivat hajottaneet kapitalistisen maailman työväenliikkeen. Näin oli asianlaita myös toisenkin maailmansodan edellä.

Nykykaudella on tilanne muuttunut perinpohjaisesti. On syntynyt sosialismin maailmanjärjestelmä, josta on tullut mahtava voima. Sosialistisen järjestelmän maat puolustavat lujasti ja johdonmukaisesti kansojen välisen rauhan säilyttämisen ja lujittamisen asiaa pitäen lähtökohtanaan leniniläistä katsomusta, että kapitalistinen ja sosialistinen järjestelmä voivat hyvin olla olemassa rauhassa rinnakkain ja kilpailla taloudellisesti keskenään. Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden politiikkaa, jonka suuntana on valtioiden rauhanomaisen yhteistyön kehittäminen niiden yhteiskunnallisesta järjestelmästä riippumatta,

kannattavat työtätekevien joukot ja sitä tukevat rauhanpuolustajat koko maapallolla.

Rauhanvoimat ovat lisääntyneet edelleen sen tuloksena, että maailman areenalle on ilmestynyt ryhmä Euroopan ja Aasian rauhaarakastavia valtioita, jotka ovat julistaneet ulkopoliittikansa pääperiaatteeksi osallistumattomuuden liittoihin. Kansainvälisellä areenalla on muodostunut laaja „rauhan vyöhyke”, joka käsittää sekä sosialistiset että ei-sosialistiset rauhaarakastavat Euroopan ja Aasian valtiot, joiden väestö muodostaa enemmistön ihmiskunnasta.

Kapitalistimaiden työväenliike on muuttunut valtavaksi voimaksi. Menestyksellinen taistelu työväenluokan poliittisten puolueiden ja ammattijärjestöjen yhteistoiminnan puolesta johtaa siihen, että työväenluokan vaikutus koko historiallisen kehityksen kulkuun kasvaa. Yhä laajemmaksi kehittyy siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen kansallinen vapausliike, joka on suunnattu siirtomaasortoa ja imperialistista aggressiota vastaan, kansojen välisen rauhanomaisen yhteistyön puolesta. On syntynyt ja muuttunut mahtavaksi tekijäksi rauhanpuolustajain liike, joka yhdistää satoja miljoonia ihmisiä kaikissa maissa, siinä luvussa miljoonia ihmisiä pääoman maissa. Kansojen rauhan ja turvallisuuden puolustamisen yhteisellä pohjalla yhdistyvät erilaisten yhteiskunnallisten ryhmien, erilaisten poliittisten ja uskonnollisten katsomusten edustajat.

Näissä olosuhteissa on olemassa reaalin mahdollisuus ehkäistä uusi sota. Mutta koska on olemassa imperialismi säilyy sotien syntymisen taloudellinen pohja. Monopoliyritysten etuja edustavat kansainvälisen taantumuksen voimat pyrkivät sota-seikkailuihin ja aggressioon. Ne yrittävät sytyttää entistä tuhoisamman maailmansodan ja käyttää siinä atomiasetta. Mutta nykyaikana sodat eivät enää ole fatalisen väistämättömiä, sallimuksen määramiä.

„Nykyään on olemassa mahtavia yhteiskunnallisia ja poliittisia voimia, joilla on vakavia keinoja estääkseen imperialistit sytyttämästä sotaa ja jos ne yrittävät aloittaa sen,— antaakseen musertavan vastaiskun aggressoreille, tehdäkseen tyhjäksi heidän seikkailumaiset suunnitelmansa. Sitä varten tarvitaan, että kaikki sotaa vastaan esiintyvät voimat olisivat valppaita ja liikekannalla, että ne toimisivat yhteisrintamana eivätkä heikentäisi taisteluaan rauhan säilyttämiseksi ja lujittamiseksi”¹.

Kun vuoden 1956 syksyllä Englanti, Ranska ja Israel hyökkäsivät Egyptin kimppuun ja kansainvälinen vastavallankumous järjesti salaliiton kansandemokraattista järjestelmää vastaan Unkarissa, osoittivat rauhanvoimat omaavansa riittävästi mahtia uuden maailmansodan lietsojain hillitsemiseksi ja asianmukaisen vastaiskun antamiseksi aggressoreille.

¹ „NKP:n XX edustajakokouksen päätökset”, ss. 9—10.

Tätä rauhan säilyttämisen aatetta kehitettiin edelleen NKP:n XXI edustajakokouksen päätöksissä. Päätöksissä sanotaan, että sosialistisen leirin maiden uudet saavutukset lujittavat edelleen rauhantahtoisia voimia koko maailmassa. Tämän seurauksena syntyy reaalin mahdollisuus poistaa sodat kansainvälisten riitakysymysten ratkaisukeinona jo ennen sitä, kuin sosialismi on voittanut koko maailman mitassa.

Rauhan ja sosialismin voimat kasvavat ja lujittuvat jatkuvasti. Kommunistisen rakennustyön menestys Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maiden saavutukset sosialismin rakentamisessa lisäävät yhä enemmän tieteellisen kommunismin aatteiden puoleensavetävää voimaa. Sadat miljoonat ihmiset tulevat kaikkialla maailmassa yhä enemmän vakuuttuneiksi siitä, että sosialismi yhteiskunnallisena järjestelmänä on parempi kapitalismia, että vain sosialismi avaa täysin vapaan liikkuma-alan nykyaikaisten mahtavien tuotantovoimien kehitykselle koko yhteiskunnan hyväksi, työtätekevien joukkojen hyväksi.

Sosialistisissa maissa ovat johtavana ja suuntaavana voimana kommunistiset ja työväenpuolueet, jotka rakentavat koko toimintansa marxismin-leninisin periaatteille.

Kapitalistisissa maissa kommunistiset puolueet, jotka etujoukonna osallistuvat taisteluun rauhan säilyttämisen, työtätekevien etujen ja maittensa kansallisen riippumattomuuden puolesta, pyrkivät aktiivisesti voittamaan työväenluokan hajanaisuuden ja aikaansaamaan kaikkien sen poliittisten puolueiden ja ammattijärjestöjen yhteistoiminnan. Asettaen etusijalle sen, mikä yhdistää työväenluokan eri osastoja, ne pyrkivät yhdistämään mitä laajimmat kansanjoukot yhteisrintamaksi taistelussa imperialistista sortoa vastaan, työtätekevien etujen, rauhan, demokratian ja sosialismin puolesta.

Nähdessään sosialismin aatteiden saavan yhä laajempaa kannatusta imperialistit pyrkivät synnyttämään hajaannusta sosialististen valtioiden ja kommunististen puolueiden riveissä tarkoituksella horjuttaa niiden vaikutusta taistelussa rauhan ja kansainvälisen jännityksen lieventämisen puolesta, kansojen kansallisen ja sosiaalisen vapauttamisen puolesta. Luullen voitansa käyttäen hyväkseen kaikenlaisia nationalistisia ennakkoluuloja kapitalismin ideologit ovat esittäneet niinsanotun „kansallisen kommunismin” aatteen, minkä tarkoituksena on aiheuttaa eripuraisuutta sosialistisessä leirissä.

Näissä olosuhteissa tärkein merkitys kansainvälisen kommunistisen, työväen ja kansallisen vapausliikkeen jatkuvalla kasvulle on työväenluokan ja sen etujoukon, kommunististen ja työväenpuolueiden yhtenäisyydellä, proletaarisen internationalismin periaatteiden horjumattomalla puolustamisella.

„Proletaarinen, sosialistinen internationalismi on työtätekevien solidaarisuuden ja kansojen välisen yhteistyön perustana niiden puolustaessa riippumattomuuttaan imperialismin juonia

vastaan, rauhan puolustamisessa. Se opettaa työläisiä yhtymään jokaisessa maassa taisteluun pääoman valtaa vastaan, sosialis- tiseen talouteen siirtymisen turvaamiseksi. Se opettaa työväen- luokkaa ja kansoja lujittamaan kansainvälisen solidaarisuuden siteitä, jotta voitaisiin käydä paremmin taistelua rauhan puo- lesta, eristää ja tehdä vaarattomiksi ne, jotka provosoivat uutta sotaa”¹.

Leninismi on osoittanut sen erikoisen merkityksen, minkä proletaarisen internationalismin periaate on saanut kapitalismin monopolistisessa kehitysvaiheessa. Feodalismia vastaan käydyn taistelun aikana kansakuntien vapauttajana ollut kapitalismi on tässä vaiheessa muuttunut mitä suurimmaksi kansakuntien orjuuttajaksi ja sortajaksi. Imperialistinen kilpailu ja finanssi- pääoman voitonahneus synnyttävät sotia, jotka asettavat uhan- alaiseksi itse kansakuntien olemassaolon. Työväenluokka esiin- tyy kansakuntien vapauden lipunkantajana, se on jokaisen kansan kansallisten toiveiden oikeudenmukainen ilmaisija. Pro- letaarisen internationalismin yhdistyminen todellisen patriotis- min kanssa on kommunistisen liikkeen voiman ja voittamatto- muuden lähde.

Kapitalismin aikakauden taloudellisia oppeja

Kapitalismin kehittyessä ja sen ristiriitojen kasvaessa muovautui ja kehittyi taloustieteellisen ajattelun erilaisia suuntia, jotka ilmaisivat eri luok- kien etuja.

Merkantilismi. Taistelussa feodalismia vastaan kapitalistisen järjestyksen pystyttämiseksi porvaristo loi kansantaloustieteensä, joka kumosi feodalismin ideologien taloustieteelliset katsomukset ja esitti tietynä ajanjaksona edistyk- sellistä osaa.

Kapitalismi syntyi XVI vuosisadalla. Samalla vuosisadalla tehtiin myös ensimmäisiä yrityksiä tehdä käsitettäviksi ja selittää eräitä kapitalismin ilmiöitä. Näin syntyi ja kehittyi XVI—XVIII vuosisadoilla *merkantilismin* nimellä tunnettu talousopillisen ajattelun ja politiikan suunta.

Merkantilismi syntyi Englannissa, sitten sitä ilmeni Ranskassa, Italiassa ja toisissa maissa. Merkantilistit asettivat kysymyksen maan rikkaudesta, rikkauten muodoista ja lisäämiskeinoista.

Se oli aikaa, jolloin pääoma — kauppa- ja koronkiskuripääoman muo- dossa — hallitsi kaupan ja luoton piirissä. Tuotannon alalla se sitä vastoin otti vasta ensimmäisiä askeleitaan perustaen manufaktuureja. Amerikan löy- dön ja valloituksen jälkeen Eurooppaan suuntautui jalometallien vyöry. Kulta ja hopea jaettiin sitten alituisesti uudelleen Euroopan eri valtioiden kesken sekä sotien avulla että ulkomaankaupan välityksellä.

Rikkauten olemusta koskevista käsityksissään merkantilistit lähtivät talouselämän pinnallisista ilmiöistä. He eivät keskittäneet huomiota tuotan- toon, vaan kauppaan ja rahan kiertokulkuun, varsinkin kullan ja hopean liikuntaan.

¹ P. Togliatti, Työväenluokan yhtenäisyys ja kommunististen sekä työ- väenpuolueiden tehtävät, „Pysyvän rauhan ja kansandemokratian puolesta!” lehti, joulukuun 2 p:nä v. 1949.

Merkantilistien silmissä ainoaa todellista rikkautta oli raha — kulta ja hopea. Merkantilistit vaativat valtiota puuttumaan aktiivisesti taloudelliseen elämään, jotta maahan virtaisi mahdollisimman paljon rahaa ja mahdollisimman vähän menisi sen rajojen ulkopuolelle. Varhaismerkantilistit yrittivät päästä tähän puhtaasti hallinnollisin keinoin, kieltämällä rahan viennin maasta. Myöhemmät merkantilistit pitivät välttämättömänä ulkomaankaupan laajentamista tässä tarkoituksessa. Niinpä merkantilismin englantilainen edustaja Thomas Mun (1571—1641) — suurkauppias ja Itä-Intian komppanian johtaja — kirjoitti: „Tavallinen keino rikkautemme ja aarteittemme lisäämiseen on ulkomaankauppa, jossa meidän tulee pitää aina kiinni siitä säännöstä, että myymme vuosittain ulkomaalaisille tavaroitamme suurempaan summaan kuin kulutamme heidän tavaroitaan”.

Merkantilistit ilmensivät feodalismien uumenissa kasvaneen porvariston etuja, joka pyrki kasaamaan rikkautta kullan ja hopean muodossa ulkomaankaupan kehittämisen, siirtomaarosvouksen ja kauppasotien sekä takapajuisten kansojen orjuuttamisen avulla. Kapitalismin kehittyessä he alkoivat vaatia, että valtiovalan oli suojeltava teollisuusyritysten — manufaktuuri — kehitystä. Säädettiin *vientipalkkioita*, joita maksettiin niille kauppiaille, jotka myivät tavaroita ulkomarkkinoilla. Vielä suuremman merkityksen saivat pian *tuontitullit*. Tuontitavaroiden verottamisesta tullimaksuilla tuli manufaktuurien ja sittemmin tehtaiden kehittyessä yleisin toimenpide kotimaisen teollisuuden suojelemiseksi ulkomaiselta kilpailulta.

Ylempänä on jo mainittu, että sellaista suojelupolitiikkaa nimitetään *protektionismiksi*. Useissa maissa se säilyi pitkän aikaa sen jälkeen, kun merkantilismin käsityskannat olivat voitetut.

Englannissa oli suojelutulleilla suuri merkitys XVI ja XVII vuosisadoilla, jolloin sitä uhkasi kilpailu Alankomaiden kehittyneempien manufaktuuri taholta. XVIII vuosisadasta alkaen Englanti valloitti pysyvästi teollisen johtoaseman. Toiset, vähemmän kehittyneet maat eivät pystyneet kilpailemaan sen kanssa. Tämän yhteydessä Englannissa alkoivat raivata itselleen tietä kauppavapauden aatteet.

Toisenlaiseksi muodostui tilanne maissa, jotka lähtivät kapitalistiselle tielle myöhemmin kuin Englanti. Niinpä *Ranskassa* XVII vuosisadalla Ludvig XIV ministeri *Colbert*, joka tosiasiallisesti hallitsi maata, loi laajalle haarauneen järjestelmän manufaktuuriin suojelemiseksi valtion taholta. Hänen järjestelmänsä sisältyivät korkeat tuontitullimaksut, raaka-aineen viennin kieltö, useiden uusien tuotantoalojen juurruttaminen, yhtiöiden perustaminen ulkomaankauppaa varten jne.

Merkantilismi esitti aikanaan edistyskellistä osaa. Merkantilismin aatteiden innoittama protektionistinen politiikka myötävaikutti melkoisesti manufaktuuriin levittämiseen. Mutta merkantilistien käsitykset rikkaudesta heijastivat kapitalistisen tuotannon silloista kehittymättömyyttä. Kapitalismin myöhempi kehitys on yhä selvemmin osoittanut merkantilijärjestelmän katsomusten kestäättömyyden.

Venäjällä vallitsi XVII—XVIII vuosisadoilla feodaalis-maajojuudellinen talousjärjestelmä. Talous oli pohjaltaan luontoistaloutta. Samanaikaisesti kehittyivät huomattavasti kauppa ja käsityöt, muodostuivat kansalliset markkinat, alkoi ilmaantua manufaktuureja. Nämä maassa tapahtuneet taloudelliset muutokset edistivät itsevaltiuden luittumista Venäjällä.

Maan historiallisia ja taloudellisia erikoisuuksia heijastaan Venäjän taloustieteellisen ajattelun edustajat kehittivät eräitä merkantilismin aatteita. Mutta erotukseksi monista länsieurooppalaisista merkantilisteista he antoivat suuren merkityksen, paitsi kaupalle, myöskin teollisuuden ja maatalouden kehitykselle.

Sen ajan taloustieteelliset katsomukset saivat ilmaisunsa XVII vuosisadan Venäjän valtiomiehen A. I. Ordyn-Naštšokin teoksissa ja toimenpiteissä, Pietari I talouspolitiikassa ja XVIII vuosisadan alkupuoliskon suurimman venäläisen taloustieteilijän I. T. Posoškovin teoksissa.

Teoksessaan „Kirja niukkuudesta ja rikkaudesta” (v. 1721) *I. T. Posoškov* esitti laajan ohjelman Venäjän taloudellisesta kehittämisestä ja perusteli

yksityiskohtaisesti tätä ohjelmaa. Posoşkov todisteli välttämättömäksi toteuttaa Venäjällä useita taloudellisia toimenpiteitä, jotka tarkoittivat kotimaisen teollisuuden, kaupan ja maatalouden kehityksen suojelua ja maan rahajärjestelmän parantamista.

Porvarillinen klassillinen kansantaloustiede. Kapitalistinen tuotantotapa vakiintui ensimmäiseksi Englannissa. Siellä syntyi myös porvarillinen klassillinen kansantaloustiede, jonka edustajat pyrkivät saamaan selville taloudellisten ilmiöiden sisäisen yhteyden. Oikeastaan jo sen isä, *William Petty* (1623—1687), joka väikutti merkantilismin rappeutuskaudella, määritteli tavaroiden arvon niihin sisältyvän suhteellisen työmäärän mukaan, vaikka hän olikin varsin epäjohdonmukainen tässä kysymyksessä.

Porvarillisen kansantaloustieteen luomisessa esittivät huomattavaa osaa *fysiokraatit*. Tämän suuntauksen johdossa oli *François Quesnay* (1694—1774). Fysiokraatit esiintyivät Ranskassa XVIII vuosisadan toisella puoliskolla, porvarillisen vallankumouksen aatteellisen valmistelun aikakautena. Samoin kuin sen ajan ranskalaisen valistusfilosofian edustajat fysiokraatit olivat, että ihmisyhteiskunnalla on luonnolliset, luonnon määräämät lait. Ranska oli siihen aikaan maatalousmaa. Päinvastoin kuin merkantilistit, jotka näkivät rikkaudeksi vain rahan, fysiokraatit julistivat ainoaksi rikkauden lähteeksi luonnon ja siis maatalouden, joka tuottaa ihmiselle luonnon hedelmiä. Siitä johtuu myös koulukunnan nimitys „fysiokraatit”, joka muodostuu kahdesta kreikkalaisesta sanasta, jotka merkitsevät luontoa ja valtaa.

Keskeinen asema fysiokraattien teoriassa oli „puhtaan tuotteen” opilla. Siten fysiokraatit nimittivät tuotteen koko ylijäämää, kun oli laskettu pois tuotannon vaatimat kustannukset, sitä tuotteen osaa, jossa kapitalismin aikana olennoitu lisäarvo. Fysiokraatit käsittivät rikkauden tietyksi tuotteiden summaksi niiden aineellisessa muodossa, luontoismuodossa, kulutusarvojen tietyksi summaksi. He väittivät, että „puhdas tuote” syntyy „luonnon-antimena” palkkatyön käytön pohjalla yksinomaan maataloudessa ja karjanhoidossa, siis niillä aloilla, joilla tapahtuvat kasvien ja eläinten luonnolliset kasvuprosessit, kun taas muilla aloilla muuttuu vain maatalouden antamien tuotteiden muoto.

Fysiokraattisen koulukunnan huomattavin teos oli Quesnayn „*Talouden taulu*”. Quesnayn ansio oli, että hän teki erinomaisen yrityksen esittää kapitalistisen uusintamisprosessin kokonaisuudessaan, vaikkakaan hän ei kyennyt esittämään tieteellistä uusintamisteoriaa.

Lähtien siitä, että „puhdas tuote” luodaan vain maataloudessa, fysiokraatit vaativat, että kaikki verot sälytettäisiin maanomistajien kannettaviksi ja teollisuuden harjoittajat vapautettaisiin verorasituksista. Tästä vaatimuksesta näkyi selvästi fysiokraattien luokkaluonne porvariston ideologeina. Fysiokraatit kannattivat yksityisomistuksen rajoittamatonta herruutta. Väittäen, että vain vapaa kilpailu vastaa talouden luonnollisia lakeja ja ihmisluontoa, he esittivät suojelutullipolitiikan vastapainoksi *vapaakauppapolitiikan*, taistelivat päättävästi ammattikuntarajoituksia vastaan ja vastustivat valtion puuttumista maan taloudelliseen elämään.

Porvarillinen klassillinen taloustiede saavutti korkeimman kehityksensä A. Smithin ja D. Ricardon teoksissa.

Adam Smith (1723—1790) otti fysiokraatteihin verraten huomattavan askeleen eteenpäin kapitalistisen tuotantotavan tieteellisessä erittelyssä. Hänen perusteoksensa on „*Tutkimus kansojen rikkauden luonteesta ja syistä*” (1776)¹. Maan rikkaus muodostuu Smithin mielipiteen mukaan siinä tuotettujen tavaroiden koko paljoudesta. Hän kumosi fysiokraattien yksipuolisen ja sen vuoksi väärän käsityksen, että „puhdas tuote” luodaan muka vain maataloustyöllä, ja julisti ensimmäisenä arvonlähteeksi *kaikenlaisen työn*, olipa se kulutettu millä tuotantotalalla tahansa. Smith oli kapitalismin kehityksen manufaktuurikauden taloustieteilijä, ja sen vuoksi hän piti työnjakoa työn tuottavuuden kohottamisen perustana.

¹ Ilmestynyt suomeksi nimellä „Kansojen varallisuus”. *Suom.*

Taloudellisten ilmiöiden tutkimisessa Smithille oli luonteenomaista kahden erilaisen näkökohdan yhteenpunoutuminen. Toisaalta Smith tutkii ilmiöiden sisäistä yhteyttä pyrkien tunkeutumaan erittelyllään porvarillisen talousjärjestelmän kätkeytyyn rakenteeseen eli, niin kuin Marx lausui, sen fysiologiaan. Toisaalta Smith kuvailee ilmiöt siinä muodossa, kuin ne esiintyvät kapitalistisen yhteiskunnan pinnalla ja niin muodoin sellaisina, kuin ne näytävät kapitalistisen käytännönmielen mielestä. Ensimmäinen näistä käsitystavoista on tieteellinen, toinen epätieteellinen.

Tutkiessaan kapitalismin ilmiöiden sisäistä yhteyttä Smith määritteli tavaran arvon sen tuottamiseen käytetyn työ määrän mukaan; tällöin hän piti palkkatyöläisen työpalkkaa hänen työnsä tuotteen osana, jonka suuruuden määrää toimeentulovälineiden arvo, mutta voittoa ja maankorkoa vähennyksenä työläisten työn luomasta tuotteesta. Smith ei kuitenkaan seurannut johdonmukaisesti tätä näkökantaa. Tavaroiden arvon määräytymisen niihin sisältyvän työn mukaan Smith sekoitti jatkuvasti käsitykseen, jonka mukaan tavaroiden arvon määrää „työn arvo”. Hän väitti, että työ määräisi arvon vain „yhteiskunnan alkukantaisessa tilassa”, millä hän tarkoitti pientuottajien yksinkertaisia tavarataloutta. Kapitalismin olosuhteissa taas tavarain arvo muodostuu tuloista: työpalkasta, voitosta ja maankorosta. Sellainen väite oli kapitalistisen talouden ilmiöiden pettävän ulkonäön heijastusta. Smith oli sitä mieltä, että myös koko yhteiskunnallisen tuotteen arvo muodostuu vain tuloista — työpalkasta, voitosta ja maankorosta, ts. jätti virheellisesti laskuista pois tavarain tuottamiseen kulutetun pysyvän pääoman arvon. Tämä „Smithin dogmi” teki täysin mahdottomaksi yhteiskunnallisen uusintamisprosessin ymmärtämisen.

Smith hahmotteli ensimmäisenä kapitalistisen yhteiskunnan luokkarakenteen osoittaen, että yhteiskunta jakautuu kolmeen luokkaan: 1) työläisiin, 2) kapitalisteihin ja 3) maanomistajiin. Mutta Smithiä rajoitti porvarillinen maailmankatsomus ja hänen mielipiteissään heijastui tuon aikakauden luokkataistelun kehittymättömyys, hän väitti, että kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsi muka etujen yhteisyys, koska jokainen tavoittelee omaa hyötyään, ja erilaisten pyrkimysten yhtentörmäyksestä syntyy yhteinen hyöty. Esiintyen päättävästi merkantilistien teoreettisia katsomuksia ja politiikkaa vastaan Smith puolusti kiihkeästi *vapaata kilpailua*.

David Ricardon (1772—1823) teoksissa porvarillinen klassillinen kansantaloustiede kehittyi lopullisesti. Ricardo eli Englannin teollisen vallankumouksen aikakaudella. Hänen pääteoksensa „Kansantalouden ja verotuksen periaatteet” ilmestyi vuonna 1817.

Ricardo kehitti arvon työteorian suurimmalla porvarillisen näköpiirin puitteissa mahdollisella johdonmukaisuudella. Torjuttuaan Smithin väitteen, että työ määräisi arvon vain „yhteiskunnan alkukantaisessa tilassa”, hän osoitti, että työläisen työn luoma arvo on lähteenä, josta syntyvät niin työpalkka kuin voitto ja maankorkokin.

Lähtien siitä, että työ määrää arvon, Ricardo osoitti porvarillisen yhteiskunnan luokkaetujen vastakkaisuuden ja kuinka se ilmenee jaon piirissä. Ricardo piti luokkien olemassaoloa yhteiskuntaelämän ikuisena ilmiönä. Marxin sanojen mukaan Ricardo „teki vihdoin itsetietoisesti tutkimustensa lähtökohdaksi vastakohtaisuuden luokkaetujen, työpalkan ja voiton, voiton ja maankoron välillä, samalla kun hän naiivisti käsitti tämän vastakohtaisuuden yhteiskunnalliseksi luonnonlaiksi”¹. Ricardo muotoili tärkeän taloudellisen lain: mitä korkeampi on työläisen työpalkka, sitä alhaisempi on kapitalistin voitto ja päinvastoin. Ricardo osoitti myös voiton ja maankoron vastakkaisuuden; mutta hän erehtyi tunnustaessaan vain differentiaalikoron olemassaolon, minkä hän yhdisti kuviteltuun „maan vähenevän hedelmällisyyden lakiin”.

Ricardo esitti suurta osaa kansantaloustieteen kehityksessä. Hänen sillä opillaan, että arvo määräytyy vain työn mukaan, oli huomattava historiallinen merkitys. Havaitessaan kapitalististen ristiriitojen kasvavan eräät hänen

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 12 (suom. 1957, s. 42).

seuraajansa tekivät johtopäätöksen: jos vain työ luo arvoa, niin välttämättömyyden ja oikeudenmukaista on, että työläinen, kaikkien rikkauksien luoja, olisi myös kaikkien rikkauksien, kaikkien työntuotteiden isäntänä Tämän kaltaisen vaatimuksen esittivät Englannissa XIX vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla varhaissozialistit, Ricardon seuraajat.

Samalla Ricardon opissa oli myös porvarillisen rajoittuneisuuden piirteitä. Kapitalistinen järjestelmä vastakkaisine luokkaetuneine näytti Ricardosta, niin kuin Smithistäkin, luonnoiselta ja ikuiselta järjestelmältä. Ricardo ei edes asettanut kysymystä sellaisten taloudellisten kategorioiden kuin tavara, raha, pääoma, voitto jne. historiallisesta syntyperästä. Hän käsitti nämä kategoriat epähistoriallisesti samaistaen esimerkiksi pääoman tuotannonvälineitten kanssa.

Vulgäärin kansantaloustieteen synty. Kapitalismin kehittyessä ja luokkaintelun kärjistyessä klassillinen porvarillinen kansantaloustiede luovuttaa paikkansa vulgäärille kansantaloustieteelle. Marx nimitti sitä vulgääriksi sen vuoksi, että sen edustajat korvasivat taloudellisten ilmiöiden tieteellisen tiedostamisen niiden ulkonaisella kuvauksella ottaen tehtäväkseen kapitalismin kaunistelemisen, sen ristiriitojen hämäämisen. Vulgäärit taloustieteilijät hylkäsivät kaiken, mikä oli tieteellistä, ja sieppasivat kaiken, mikä oli epätieteellistä aikaisempien taloustieteilijäin (erikoisesti A. Smithin) katsomuksessa — kaiken sen, mikä vastasi heidän näköpiirinsä luokkarajoittuneisuutta.

„Nyt ei enää ollut kysymys siitä, oliko tuo tai tämä väite totta, vaan oliko se pääomalle hyödyllinen vai vahingollinen, mukava vai epä mukava, poliisijärjestyksen vastainen vai ei. Epäitsekään tutkimuksen sijaan tuli maksettu riiteleminen, ennakkoluulottoman tieteellisen tutkimisen sijaan paha omatunto ja tarkoitusperäinen huonon asian puolustelu”¹.

Arveteorian alalla vulgääri taloustiede kiisti sen, että arvon määrää työ-aika, esittämällä sarjan vastaväitteitä, jotka jo porvarillinen klassillinen koulukunta oli kumonnut. Sellaisia ovat kysyntä- ja tarjontateoria, joka ei ota huomioon hintojen perustana olevaa arvoa ja korvaa tavaroiden hintojen varsinaisen perustan selvittämisen kuvailemalla näiden hintojen heilahtelua; tuotantokustannusteoria, joka selittää toisten tavaroiden hinnat toisten tavaroiden hinnoilla, ts. kiertää tosiasiallisesti kehää; hyötyteoria, joka yrittää selittää tavaroiden arvon niiden käyttöarvolla jättää huomiotta sen tosiasian, että erilaisten tavaroiden käyttöarvot ovat laadullisesti erilaiset eivätkä sen vuoksi ole määrällisesti verrattavissa.

Englantilainen vulgääri taloustieteilijä *T. R. Malthus* (1766—1834) keksi väitteen, että kapitalismille ominainen laajojen työtätekevien joukkojen kurjuus johtuu muka siitä, että ihmiset lisääntyvät nopeammin kuin luonnon suomat toimeentulovälineet voivat lisääntyä. Malthusin väitteen mukaan nälkä, kurjuus, kulkutaudit ja sodat saavat aikaan välttämättömän vastavaisuuden väestön lukumäärän ja luonnon suomien toimeentulovälineiden määrän välillä. Malthusin epäinhimillinen „teoria” oli muodostettu tarkoitukSELLA puolustella yhteiskunnallista järjestystä, jonka vallitessa riistävien luokkien loismaisuus ja ylellisyytensä esiintyvät rinnan laajojen työtätekevien joukkojen ylivoimaisen työn ja kasvavan hädän kanssa.

Ranskalainen vulgääri taloustieteilijä *J. B. Say* (1767—1832) julisti arvonlähteeksi „tuotannon kolme tekijää” — työn, pääoman ja maan, tehden siitä johtopäätöksen, että jokaisen kolmen tuotannon tekijän omistajat saavat heille „kuuluvat” tulot: työläinen saa työpalkan, kapitalisti voiton (tai koron), maanomistaja maankoron. Porvarillisessa kansantaloustieteessä laajalti levinneen „kolmen tekijän” teorian tarkoituksena oli salata se ratkaiseva tosiseikka, että vain tietyissä yhteiskunnallisissa oloissa työ muuttuu palkkatyöksi, tuotannonvälineet tulevat pääomaksi ja maanomistus maankoron lähdeksi. Kuten tiedetään, pääoma ja maa tuottavat tuloa niiden omistajille vain sen ansiosta, että työläinen luo maksamatta jääneellä työllään lisäarvoa, joka on kaikenlaisten työttä saatujen tulojen todellinen lähde kapitalistisessa yhteiskunnassa. Väittäen, että kapitalismin vallitessa ei muka ole

¹ *K. Marx*, Pääoma, I osa, 1955, s. 13 (suom. 1957, s. 43).

ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä, Say kielsi yleisten liikatuotantopullen mahdollisuuden. Sayn teoria oli todellisuuden karkeaa vääristelyä riistävien luokkien hyväksi. Loruja luokkaetujen sopusoinnusta kapitalismin vallitessa levittivät innokkaasti ranskalainen taloustieteilijä *F. Bastiat* (1801—1850) ja amerikkalainen *Ch. Carey* (1793—1879).

Porvarillisen „työn vapauden” puolustamisen varjolla vulgääri kansantaloustiede kävi kiihkeää taistelua ammattiyhdistyksiä, työehtosopimuksia ja työläisten lakkoja vastaan. XIX vuosisadan toisesta neljänneksestä alkaen vulgääri kansantaloustiede saa valta-aseman porvarillisessa taloustieteessä.

Pikkuporvarillinen kansantaloustiede. XIX vuosisadan alussa syntyy kansantaloustieteessä pikkuporvarillinen suuntaus, mikä heijastaa sitä ristiriitaista asemaa, jossa pikkuporvaristo kapitalistisen yhteiskunnan väliluokkana on. Pikkuporvarillinen kansantaloustiede johtaa alkunsa sveitsiläisestä taloustieteilijästä *S. Sismondista* (1773—1842). Erotukseksi Smithistä ja Ricardosta, jotka pitivät kapitalistista järjestelmää yhteiskunnan luonnollisena tilana, Sismondi esiintyi arvostellen kapitalismia, tuomien sen pikkuporvariston kannalta. Sismondi idealisoi talonpoikien ja käsityöläisten pientavarantuotantoa. Koska hän ei nähnyt pientavarantuotantoon sisältyvää kapitalististen suhteiden kasvamisen väistämättömyyttä, hän esitti utooppisia suunnitelmia pienomistuksen ikuistamiseksi. Siitä tosiasiaista, että työläisten ja pientuottajien tulot vähenevät, Sismondi teki sen virheellisen johtopäätöksen, että markkinat supistuvat väistämättömästi sitä mukaa kuin kapitalismi kehittyy. Hän esitti väärän väitteen, että pääoman kasautuminen on mahdollista vain silloin, kun on olemassa pientuottajia ja ulkomarkkinat.

Pikkuporvarillisen kansantaloustieteen katsomuksia kehitti Ranskassa *P. J. Proudhon* (1809—1865). Hän puolusti sellaista taantumuksellista ajatusta, että kapitalismin kaikki sosiaaliset epäkohdat voidaan parantaa perustamalla erikoinen pankki, joka suorittaa pientuottajien tuotteiden vaihdon ilman rahan välitystä ja antaa työläisille korotonta luottoa. Proudhon kylyi reformistisia harhaluuloja työläisjoukkoihin loitontaen näitä luokkataistelusta.

Venäjäällä pikkuporvarillisen kansantaloustieteen taantumuksellisia ja utooppisia ajatuksia levittivät XIX vuosisadan lopulla liberaaliset narodnikit.

Utopistisocialistit. Koneellisen suurteollisuuden ilmaantuessa ja kehityksessä XVIII vuosisadan lopulla ja XIX alkupuolella alkoivat näyttäytyä yhä selvemmin kapitalismin ristiriidat ja onnettomuudet, joita se tuo työätekeville joukoille. Mutta työväenluokka ei tajunnut vielä historiallista kapitalismin haudankaivajantehtävänsä. Tänä aikana esiintyivät suuret utopistisocialistit: *Henri Saint-Simon* (1760—1825) ja *Charles Fourier* (1772—1837) Ranskassa ja *Robert Owen* (1771—1858) Englannissa, jotka esittivät suurta osaa socialististen aatteiden kehityshistoriassa.

Taloudellisten ilmiöiden selittämisessä utopistisocialistit pysyivät samalla XVIII vuosisadan valistusfilosofian pohjalla, jolla porvarillisen klassillisen kansantaloustieteen edustajat olivat olleet. Mutta kun viimeksi mainitut pitivät kapitalistista järjestelmää ihmisen olemusta vastaavana, utopistisocialistit pitivät tätä järjestelmää ihmisolemuksen vastaisena.

Utopistisocialistien historiallinen merkitys oli siinä, että he arvostelivat jyrkästi porvarillista yhteiskuntaa, arvostellen armostomasti sen sellaisia mätäpaiseita kuin raskaaseen ja näännyttävään työhön tuomitujen kansanjoukkojen kurjuus ja puute, yhteiskunnan rikkaan huippukerroksen lahjottavuus ja rappetuneisuus, tuotantovoimien suunnaton tuhlaus kilpailun ja pullen seurauksena jne. He esittivät koko joukon mainioita olettamuksia kapitalismin vastakohtaksi asettamansa socialististen järjestelmän luonteesta. Mutta utopistisocialistit eivät läheskään ymmärtäneet, miten sosialismi oikeastaan on toteutettavissa. Tuntematta yhteiskunnallisen kehityksen lajeja ja luokkataistelun lajeja he luulivat, että omistavat luokat itse toteuttavat sosialismin, kun ne saadaan vakuuttumaan tämän uuden järjestelmän järkevyydestä, oikeuden- ja tarkoituksenmukaisuudesta. Proletariaatin historiallisen merkityksen ymmärtäminen oli täysin vierasta utopistisocialisteille. Utooppinen sosialismi „ei osannut selittää kapitalismin ajan palkkaorjuuden

olemusta, saada selville sen kehityslakeja eikä löytää sitä yhteiskunnallista voimaa, joka kykenee tulemaan uuden yhteiskunnan luojaksi”¹.

Vallankumoukselliset demokraatit Venäjällä. XVIII vuosisadan viimeisellä kolmanneksella Venäjällä alkoi ilmetä feodaalisten maaorjuussuhteiden hajoamistendenssi, joka voimistui jyrkästi XIX vuosisadan ensimmäisellä neljänneksellä ja kehittyi myöhemmin maaorjuuden suoranaisiksi kriisiksi. Kaikkia maaorjuuden ilmenemismuotoja vastaan tähdätyn taistelun aatteet olivat sen ajan edistyksellisten venäläisten taloustieteilijän teosten johtolankana.

Vallankumouksellisis-demokraattisen suunnan perustanlaskija Venäjän yhteiskunnallisessa ajattelussa A. N. Radištšev (1749—1802) oli aikansa huomattava taloustieteilijä. Esiintyen päättävästi maaorjuutta vastaan, sorretun talonpoikaiston puolesta, Radištšev arvosteli murhaavasti maaorjuusjärjestelmää, paljasti maaorjuuttajatilanherröiden, manufaktuuriemistajien ja kauppioiden rikkauten riistolouonteen ja perusteli niiden maanomistusoikeuden, jotka viljelevät maata omalla työllään. Radištšev oli lujasti vakuuttunut siitä, että itsevaltius ja maaorjuus voidaan hävittää vain vallankumouksellista tietä. Hän kehitti aikaansa nähden edistyksellisen taloudellisten toimenpiteiden järjestelmän, joiden toteuttaminen takaisi Venäjän siirtymisen parvillisis-demokraattiseen järjestelmään.

XIX vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla esiintyneet dekabristit olivat Venäjän sen historiallisen kauden vallankumousmiehiä, jolloin feodalismiin vaihtuminen kapitalismiin kävi välttämättömäksi. He suuntasivat arvostelunsa kärjen maaorjuutta vastaan. Esiintyen Venäjän tuotantovoimien kehityksen innokkaina puoltajina he pitivät tuon kehityksen tärkeimpänä ehtona maaorjuuden lakkauttamista, talonpoikien vapauttamista. Dekabristit eivät ainoastaan esittäneet maaorjuuden ja itsevaltiuden vastaisen taistelun tunnusta, vaan he järjestivät myös aseellisen kapinan absolutistista yksinvaltaa vastaan. P. I. Pestel (1793—1826) laati omalaatuisen suunnitelman agraarikysymyksen ratkaisemiseksi Venäjällä. Pestelin laatimassa eräänlaisessa perustuslain luonnoksessa, jota hän nimitti „Venäjän Oikeudeksi”, edellytettiin talonpoikien viipymätöntä ja täydellistä vapauttamista maaorjuudellisesta riippuvaisuudesta ja myös talonpoikien etujen jatkuvaan suojaamiseen tähtääviä taloudellisia toimenpiteitä. Pestelin mielestä piti tässä tarkoituksessa välttämättömästi muodostaa erikoinen yhteiskunnallinen maavaranto, josta jokainen talonpoika voisi saada maksutta käyttöönsä toimeentuloonsa välttämättömän maan. Tämä varanto piti muodostettaman osasta tilanherröiden ja valtion maita, jolloin suurimmilta tilanherroilta oli osa maata otettava korvaukselta. Aatelison keskuudesta lähtenään vallankumouksellisia dekabristit olivat kaulkana kansasta, mutta heidän aatteensa taistelusta maaorjuutta vastaan myötävaikuttivat vallankumouksellisen liikkeen kasvuun Venäjällä.

XIX vuosisadan keskivaiheilla maaorjuusjärjestelmän kriisiä potevalla Venäjällä esiintyi loistava joukko ajattelijoita, joiden panos taloustieteen kehittämisessä oli suuri.

A. I. Herzen (1812—1870) ruoski tsaarin valtaa ja maaorjuutta Venäjällä ja kehoitti kansaa vallankumoukselliseen taisteluun niitä vastaan. Hän arvosteli jyrkästi myös Lännessä vakiintunutta kapitalistista riistojärjestelmää. Herzen laski perustan utooppiselle „talonpoikaissosialismille”. Hän piti „sosialismina” talonpoikien vapauttamista maineen, yhteisöllistä maanomistusta ja talonpoikaista „oikeus maahan”-aatetta. Näissä Herzenin katsomuksissa ei ollut mitään todella sosialistista, mutta ne ilmaisivat Venäjän talonpoikaiston vallankumouksellisia pyrkimyksiä sen taistellessa tilanherröiden vallan kukittamiseksi ja tilanherröiden maanomistuksen hävittämiseksi.

Valtavia ansioita taloustieteen kehittämisessä on suurella venäläisellä vallankumouksellisella ja tiedemiehellä N. G. Tšernyševskillä (1828—1889). Tšernyševski johti vallankumouksellisten demokraattien taistelua maa-

¹ V. I. Lenin, Marxilaisuuden kolme lähdetä ja kolme perusosaa, Teokset, 19. osa, s. 7 (suom. s. 7).

orjuutta ja tsaarin itsevaltiutta vastaan Venäjällä. Hän arvosteli loistavasti paitsi maaorjuutta myös kapitalistista järjestelmää, joka siihen mennessä oli lujittunut Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Tšernyševski paljasti syvällisesti porvarillisen klassillisen kansantaloustieteen luokkaluonteen ja rajoittuneisuuden ja kohdisti murskaavan arvostelun vulgääreihin taloustieteilijöihin. Marxin arvion mukaan N. G. Tšernyševski selitti mestarillisesti porvarillisen kansantaloustieteen vararikon.

Kapitalistien itsekkäitä etuja palvelevan porvarillisen kansantaloustieteen vastapainoksi Tšernyševski esitti „työätekevien kansantaloustieteen”, jossa työlle ja työätekevien eduille annetaan keskeinen asema. Utooppisen „talonpoikaissocialismin” edustajana Tšernyševski ei aikansa Venäjän kapitalististen suhteiden kehittymättömyyden tähden nähnyt, että kapitalismin ja proletariaatin kehitys luo aineelliset edellytykset ja yhteiskunnallisen voiman sosialismin toteuttamiseksi. Mutta kapitalistisen yhteiskunnan ja sen luokkarakenteen, sen taloudellisen kehityksen luonteen ymmärtämisessä Tšernyševski meni paljon pitemmälle kuin Länsi-Euroopan utopistisocialistit ja otti pitkän askeleen tieteellistä sosialismia kohden. Erotukseksi Lännen utopistisocialisteista Tšernyševski antoi ratkaisevan merkityksen työätekevien joukkojen vallankumoukselliselle aktiivisuudelle, niiden taistelulle vapautensa puolesta ja kehoitti kansanvallankumoukseen riistäjiä vastaan. Tšernyševski oli johdonmukainen, taisteleva vallankumouksellinen demokraatti. Lenin kirjoitti, että hänen teoksistaan uhkuu luokkataistelun henki.

Tšernyševskin taloudellinen oppi on Marxia edeltäneen kansantaloustieteen kehityksen huippu.

Vallankumoukselliset demokraatit Herzen, Tšernyševski ja heidän kannattajansa olivat venäläisen sosialidemokratian edeltäjiä.

K. Marxin ja F. Engelsin suorittama vallankumouksellinen mullistus kansantaloustieteessä. XIX vuosisadan keskivaiheilla kapitalistinen talousjärjestelmä tuli vallitsevaksi Länsi-Euroopan päämaissa ja Amerikan Yhdysvalloissa. Muodostui proletariaatti, joka alkoi nousta taisteluun porvaristoa vastaan. Syntyivät edellytykset edistyksellisen proletaarisen maailmankatsomuksen, *tieteellisen sosialismin*, luomiselle.

Karl Marx (1818—1883) ja Friedrich Engels (1820—1895) muuttivat sosialismin utopiasta tieteeksi. Marxin ja Engelsin kehittelemä oppi ilmentää työväenluokan perusetuja ja on proletaaristen joukkojen lippu taistelussa kapitalismin vallankumouksellisen kukistamisen puolesta, sosialismin voiton puolesta.

Marxin oppi „syntyi filosofian, kansantaloustieteen ja sosialismin suurimpien edustajien opin suoranaisena ja välittömänä *jatkona*”¹. Marxin nerokkuus, kuten Lenin osoitti, on juuri siinä, että hän antoi vastaukset kysymyksiin, jotka ihmiskunnan edistynein ajattelu oli jo asettanut. Hänen oppinsa on kaiken sen parhaan laillinen seuraaja, mitä ihmisajatus oli aikaisemmin luonut ihmisyyhteiskuntaa koskevan tieteen alalla. Samalla marxilaisuuden syntymä merkitsi *perusteellista vallankumouksellista mullistusta* filosofiassa, kansantaloustieteessä, kaikissa yhteiskuntatieteissä.

Marx ja Engels aseistivat työväenluokan eheällä ja yhtenäisellä maailmankatsomuksella, *dialektisella materialismilla*, joka on tieteellisen kommunismin teoreettinen perustus. Ulottaen dialektisen materialismin yhteiskunnallisten ilmiöiden alalle he loivat *historiallisen materialismin*, joka on tieteellisen ajattelun suuri valloitus.

Ihmisyhteiskunnan tarkastelussa he asettivat epähistoriallisen metodin vastapainoksi historiallisen metodin, joka perustuu kehityksen todellisen kulun syvälliseen tutkimiseen. Siihen asti vallinneen kuvitelman yhteiskunnan muuttumattomuudesta ja liikkumattomuudesta he korvasivat eheällä opilla, joka toi päivänvalon yhteiskunnallisen kehityksen objektiiviset lait — lait, joiden mukaisesti yhteiskunnan toiset muodot muuttuvat toisiksi.

¹ V. I. Lenin, Marxilaisuuden kolme lähdeä ja kolme perusosaa, Teokset, 19. osa, s. 3 (suom. s. 3).

Marx ja Engels olivat tosi tieteellisen kansantaloustieteen perustajia. Soveltaen dialektisen materialismin menetelmää taloudellisten suhteiden tutkimiseen, Marx suoritti perusteellisen vallankumouksellisen mullistuksen kansantaloustieteessä. Tarkastellen kansantaloustiedettä Marx työväenluokan ideologina paljasti loppuun saakka kapitalismin ristiriidat ja loi *proletaarisen kansantaloustieteen*. Taloudellisen oppinsa Marx loi leppymättömässä taistelussa kapitalismin porvarillisia puolustelijoita ja sen pikkuporvarillista arvostelua vastaan. Käyttäessään hyväksi ja kehittäessään porvarillisen kansantaloustieteen klassikoiden — Smithin ja Ricardon — monia väittämiä Marx hylkäsi päättävästi heidän oppiinsa sisältävät epätieteelliset katsomukset ja ristiriidat.

Taloudellisessa opissaan Marx summeerasi ja yleisti valtavan aineiston ihmisyyteiskunnan historiasta ja erikoisesti kapitalismin synnyn ja kehityksen historiasta. Kapitalistisen tuotantotavan historiallisesti ohimenevän luonteen selvittäminen ja kapitalismin synnyn, kehittymisen ja tuhoutumisen lakien tutkiminen on Marxin työtä. Kapitalistisen järjestelmän syvällisen taloudellisen erittelyn pohjalla Marx perusteli sen, että proletariaatin historiallisena tehtävänä on olla kapitalismin haudankaivaja ja uuden sosialistisen yhteiskunnan luoja.

Marxilaisen maailmankatsomuksen perusteet oli julistettu jo tieteellisen kommunismin ensimmäisessä ohjelmallisessa asiakirjassa — „Kommunistisen puolueen manifestissa”, jonka Marx ja Engels kirjoittivat vuonna 1848. Myöhempien taloudellisten tutkimustensa tulokset Marx julkaisi teoksessa „Kansantaloustieteen arvostelua” (1859), joka oli omistettu tavarain ja rahan erittelylle; tämän teoksen esipuheessa on klassillinen esitys historiallisen materialismin perusteista.

Marxin pääteos, jota hän täysin perustein nimitti elämäntyökseen, on „Pääoma”. „Pääoman” ensimmäisen osan („Pääoman tuotantoprosessi”) Marx julkaisi vuonna 1867; toisen osan („Pääoman kiertokulkuprosessi”) julkaisi Engels vasta Marxin kuoleman jälkeen vuonna 1885 ja kolmannen osan („Kapitalistinen tuotantoprosessi kokonaisuutena”) vuonna 1894. Kirjoittaessaan „Pääomaa” Marx suunnitteli neljättä osaa, joka olisi käsitellyt kriittisesti kansantaloustieteen historiaa. Hänen jälkeenjättämänsä alustavat käsikirjoitukset julkaistiin vasta Marxin ja Engelsin kuoleman jälkeen nimellä „Lisäarveteorioita” (kolmessa osassa).

Tieteellisen kommunismin teorian käsittelylle on omistettu myös joukko Engelsin klassillisia teoksia. Niihin kuuluvat: „Työväenluokan asema Englannissa” (1845), „Anti-Dühring” (1878), jossa on käsitelty mitä tärkeimpiä kysymyksiä filosofian, luonnontieteen, kansantaloustieteen ja sosialismin alalta, „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä” (1884) ja muita.

Luodessaan proletaarista kansantaloustiedettä Marx ennen muuta perusteli monipuolisesti ja kehitti johdonmukaisesti *arvon työteoriaa*. Tutkien tavaraa ja ristiriitaa sen käyttöarvon ja arvon välillä Marx pääsi selville siitä, että tavaraan sisältyvällä työllä on kaksinainen luonne. Toisaalta se on konkreettista työtä, joka luo tavarain käyttöarvon, ja toisaalta abstraktista työtä, joka luo sen arvon. Työn kaksinaisen luonteen selvittäminen antoi Marxille avaimen kapitalistisen tuotantotavan kaikkien ilmiöiden tieteelliseen selittämiseen arvon työteorian pohjalla. Todistettuaan, että arvo ei ole esine, vaan esineellisen verhon peittävä ihmisten tuotannollinen suhde, Marx paljasti tavarafetiismin salaisuuden. Hän eritteli arvon muodon, tutki sen historiallista kehitystä vaihdon ensimmäisistä alkeista tavarantuotannon täyteen herruuteen saakka, mikä teki hänelle mahdolliseksi rahan todellisen luonteen selvittämisen.

Arvon työteoria oli Marxilla hänen *lisäarvo*-oppiinsa perustana. Marx todisti ensimmäisenä, että kapitalismin vallitessa tavaraa ei ole työ, vaan työvoima. Hän tutki tämän erikoislaatuisen tavarain arvon ja käyttöarvon sekä selvitti kapitalistisen riiston luonteen. Marxin lisäarveteoria paljastaa loppuun saakka kapitalismin tärkeimmän tuotantosuhteen, kapitalistin ja työläisen välisen suhteen olemuksen ja nostaa päivänvaloon proletariaatin ja

porvariston välisen luokkavastakohtaisuuden ja luokkataistelun syvimpiä perustat Marx ei ainoastaan selvittänyt lisäarvon alkuperää ja lähdettä, vaan selitti myös, miten kapitalistista riistoa verhohtaan ja hämätään. Hän tutki *työpalkan* olemusta työvoiman hintana, joka esiintyy työn hinnaksi muutetussa muodossa.

Marx suoritti perusteellisen tieteellisen erittelyn niistä erilaisista muodoista, jotka lisäarvo saa. Hän osoitti, miten lisäarvo esiintyy muuttuneessa muodossa, *voiton* muodossa, miten se edelleen saa *maankoron* ja *koron* muodon. Tällöin syntyy harhakuva, ikään kuin työpalkka olisi työn hinta, pääoma synnyttäisi voiton, maa maankoron ja raha koron.

Opissaan tuotantohinnasta ja keskimääräisestä voitosta Marx ratkaisi ristiriidan, joka on siinä, että kapitalismin vallitessa markkinahinnat poikkeavat arvosta. Samalla hän selvitti, että kapitalistiluokan solidaarisuudella työläisten riistossa on objektiivinen perustansa, koska kunkin kapitalistin saama keskimääräinen voitto ei määräydy yksityisessä yrityksessä vallitsevan riiston asteen, vaan koko kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitsevan riiston asteen mukaisesti.

Marx kehitti differentiaalikoron teorian ja perusteli ensimmäisenä tieteellisesti absoluuttisen koron teorian. Hän selvitti suurmaanomistuksen taantumuksellisen, loismaisen luonteen, tilanherrojen ja porvariston harjoittaman talonpoikien riiston olemuksen ja muodon.

Marx sai ensimmäisenä selville *pääoman kasautumisen* lait todeten, että kapitalismin kehitys, pääoman keskittyminen ja yhteenkokoutuminen johtavat väistämättä tälle järjestelmälle ominaisten ristiriitojen syvenemiseen ja kärjistymiseen, ristiriitojen, joiden perustana on ristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Marx sai selville *kapitalistisen kasautumisen yleisen lain*, joka edellyttää rikkauden ja yllisyyden kasvua yhteiskunnan toisessa kohtiossa ja kurjuuden, sorron ja työn aiheuttamien kärsimysten kasvua toisessa kohtiossa. Hän todisti, että kapitalismin kehittyessä tapahtuu proletariaatin suhteellista ja ehdotonta kurjistumista, joka johtaa proletariaatin ja porvariston välisen kuulun syvenemiseen, niiden välisen luokkataistelun kärjistymiseen.

Mitä tärkein merkitys on Marxin suorittamalla yhteiskunnallisen kokonaispääoman *uusintamisen* erittelyllä. Korjattuaan Smithin virheen, jollainen oli tavaran tuottamiseen kulutetun pysyvän pääoman jättäminen vaille huomiota, todettuaan yhteiskunnallisen tuotteen jakautuvan arvon mukaisesti kolmeen osaan ($c + v + m$) ja luontoismuodon mukaisesti tuotannonvälineisiin sekä kulutustarvikkeisiin Marx sai selville sen taloudellisen yleislain, jonka mukaan tuotantovoimien kehitys minkä tahansa yhteiskuntajärjestelmän vallitessa tapahtuu siten, että kulutustarvikkeiden tuotantoon verrattuna tuotannonvälineiden tuotanto kasvaa nopeammin. Marx eritteli yksinkertaisen ja laajennetun kapitalistisen uusintamisen ehdot, kapitalistisen realisoimisen syvät ristiriidat, jotka johtavat väistämättä liikatuotantopuoliin. Hän tutki *talouspuolien* luonnetta ja todisti tieteellisesti niiden väistämättömyyden kapitalismin vallitessa.

Marxin ja Engelsin taloudellinen oppi perustelee syvällisesti ja kaikin puolin kapitalismin luhistumisen ja *proletaarisen vallankumouksen* voiton väistämättömyyden, vallankumouksen, joka pystyttää *työväenluokan diktaatturin* ja aloittaa uuden aikakauden, sosialistisen yhteiskunnan rakentamisen aikakauden.

Jo XIX vuosisadan 70- ja 80-luvulla marxilaisuus alkoi saada yhä laajempaa tunnustusta kapitalististen maiden työväenluokan ja edistyneimmän sivistyneistön keskuudessa. Suurta osaa marxilaisuuden aatteiden levittämisessä noina vuosina esittivät *Paul Lafargue* (1842—1911) Ranskassa, *Wilhelm Liebknecht* (1826—1900) ja *August Bebel* (1840—1913) Saksassa, *G. V. Plehanov* (1856—1918) Venäjällä, *Dmitri Blagojev* (1855—1924) Bulgariassa ja muut eri maiden työväenliikkeen huomattavat edustajat.

Venäjällä marxilainen työväenpuolue ja sen maailmankatsomus muovautuivat leppymättömässä taistelussa sellaista marxilaisuuden vihollista kuin narodnikkilaisuutta vastaan. Narodnikit kielsivät proletariaatin johtavan

merkityksen vallankumouksellisessa liikkeessä: he väittivät, että Venäjällä kapitalismin kehitys on muka mahdotonta. Narodnikkeja vastaan esiintyivät Plehanov ja hänen perustamansa „Työn vapautus” ryhmä. Plehanov arvosteli ensimmäisenä marxilaisuuden kannalta narodnikkien virheellisiä katsomuksia ja puolusti samalla loistavasti marxilaisia katsomuksia. Plehanovin toiminnalla 80- ja 90-luvulla oli suuri merkitys proletaaristen vallankumouksellisten aatteellisessa kouluttamisessa Venäjällä. Plehanov kirjoitti useita huomattavia marxilaisia filosofiaa käsitteleviä teoksia. Hän teki menestyksellisesti kansalle tunnetuksi Marxin taloudellisen opin eri puolia ja puolusti tätä oppia porvarilliselta arvostelulta ja reformistisilta vääristelyiltä. Plehanovin kirjalliset työt järkyttivät perusteellisesti narodnikkien asemia. Muita narodnikkilaisuuden aatteellista murskaamista ei ollut vielä suoritettu loppuun. Plehancvulla oli useista kysymyksistä jo toimintansa varhaiskaudella virheellinen käsitys, mikä oli ituna hänen myöhemmille menševistisille katsomuksilleen. Hän ei ottanut huomioon, että proletariaatin täytyy vallankumouksen kuluessa saada mukaansa talonpoikaisto, piti liberaalista porvaristoa vallankumouksen aktiivisena voimana jne. Narodnikkilaisuuden lyöminen marxilaisuuden vihollisena ja marxilaisuuden yhdistäminen työväenliikkeeseen Venäjällä oli tehtävä, jonka ratkaisemisen suoritti Lenin.

Porvarillisen taloustieteen jatkuva rappeutuminen. Siitä alkaen, kun historian näyttämölle astui marxilaisuus, porvarillisten taloustieteilijäin ratkaisevaksi perustehtäväksi on tullut marxilaisuuden „kumoaminen”. Tällöin porvarillisen kansantaloustieteen eri koulukuntien ja suuntien metodologisena perustana ovat jos jonkinlaiset idealistisen filosofian ja subjektiivisen sosiologian muunnokset.

Saksassa syntyi XIX vuosisadan keskivaiheilla niin sanottu kansantaloustieteen *historiallinen koulukunta* (*W. Roscher, B. Hildebrand* ym.). Tämän koulukunnan edustajat kielsivät avoimesti yhteiskunnan kehityksen taloudellisten lakien olemassaolon ja korvasivat tieteellisen tutkimuksen erillisten historiallisten tosiasiain kuvailemisella. Taloudellisten lakien kieltämisen avulla nämä taloustieteilijät puolustelivat kaikkea taantumuksellista mieltävaltaa ja kaikkiin tavoin ylistelemänsä sotilas-byrokraattisen valtion pokkurioimista. Historiallisen koulukunnan myöhäisemmät edustajat muodostivat *G. Schmollerin* johdolla ns. historiallis-eettillisen eli historiallis-oikeudellisen suunnan. Tämän suunnan luonteenomaisena piirteenä on taloudellisen tutkimuksen korvaaminen taantumuksellisilla, idealistisilla järkeilyillä siveellisistä tavoitteista, oikeusnormeista sekä pelkkä empirismi, kieltäytyminen teoreettisista yleistyksistä, rajoittuminen tieteellisissä töissä erillisten historiallisten ilmiöiden kuvaamiseen. „Ei ole tarpeellista”, Schmoller sanoi, „asettaa laajoja historiallisia ongelmia, pitää tutkia tarkan historiallisen metodin avulla yksityistapauksia”.

Eräät historiallisen koulukunnan taloustieteilijät (*Hildebrand*) yhdessä muiden porvarillisten taloustieteilijäin kanssa (*Adolph Wagner, L. Brentano, W. Sombart*) perustivat v. 1872 niin sanotun „Sosiaalipoliittisen liiton” („Verein für Sozialpolitik”. *Suom.*), jonka tarkoituksena oli „propagoida katedereilta” sosiaalisia uudistuksia kapitalistisen järjestelmän pelastamiseksi tuhoutumiselta. Edeltäjiensä perinteitä jatkaen tämän „katederisialismin” (kirjaimellisesti „oppituolisialismi”) pilkkanimen saaneen suunnan edustajat esiintyivät Saksan militaristisen valtion lakeijoina. Eräät heistä julistivat tämän valtion jokaisen toimenpiteen „kappaleeksi sosialismia”. Katederisialismit ylistelivät Bismarckin taantumuksellista politiikkaa ja avustivat häntä työväenluokan pettämisessä.

XIX vuosisadan viimeisillä vuosikymmenillä, sitä mukaa kuin marxilaisuuden aatteet levisivät, porvaristo, taistellakseen niitä vastaan, tarvitsi uusia aatteellisia aseita. Silloin näyttämölle ilmestyi ns. *itävaltalainen koulukunta*. Tämän koulukunnan nimitys johtuu siitä, että sen pääedustajat — *E. Böhm-Bawerk* ym. — olivat Itävallan yliopistojen professoreja. Erotukseksi historiallisesta suunnasta itävaltalaisen koulukunnan edustajat tunnustivat muodollisesti taloudellisten lakien tutkimisen välttämättömyyden, mutta kapitalistisen järjestyksen kaunistelemiseksi ja puolustelemiseksi he siirsivät

näiden lakien etsinnän yhteiskunnallisten suhteiden piiristä subjektiivisen psykologian alalle, ts. astuivat idealismin tielle.

Arvoteorian alalla itävaltalainen koulukunta esitti ns. „rajahyöty“-periaatteen. Tämän periaatteen mukaisesti tavarain arvoa ei määrää pelkästään sen hyödyllisyys, niin kuin jo aikaisemminkin eräät vulgäärit taloustieteilijät olivat väittäneet, vaan tavarain rajahyöty, ts. yksilön vähiten välttämättömiä tarpeita tyydyttävän tavarayksikön hyödyllisyyden subjektiivinen arvio. Todellisuudessa tämä teoria ei selvitä mitään. Niinpä on täysin ilmeistä, että kylläisen porvarin ja näikäisen työttömän subjektiivinen arvio leipäkiloista on perinjuurin erilainen, mutta siitä huolimatta he molemmat maksavat leivästä saman hinnan. Tämän hinnan perustana on subjektiivisesta arviosta riippumaton tavarain arvo. „Rajahyöty“-teoria asettaa tavaroiden arvon suuruuden riippuvaksi niiden suhteellisesta harvinaisuudesta. Mutta todellisuudessa tavaroiden suhteellinen harvinaisuus riippuu näiden tavaroiden korkeasta arvosta, minkä määrää yhteiskunnallisesti välttämättömän työn kulutus. Tavaroiden arvo vaikuttaa markkinahintojen kautta maksukykyisen kysynnän mittasuhteisiin ja tavaroiden tarjonta taas mukautuu kysynnän rajoihin. Marxin lisäarveteorian vastapainoksi itävaltalaisen koulukunnan taloustieteilijät esittivät niitä tai näitä „pääoman tuotannollisuus“-teorian muunnoksia, jotka olivat vain muodoltaan uusittua vulgääriin „kolmen tuotannon tekijän“ teoriaa taikka jonkin verran muodoltaan muutettua „pidättyväisyys“-teoriaa, jonka mukaan voitto on muka laillinen palkkio kapitalistille hänen kulutuksesta „pidättyemisestään“.

Sellaisten ilmiöiden kuin arvon ja hinnan selittäminen samalta subjektiivis-psykologiselta näkökulmalta ja turvautuminen „kolmen tuotannon tekijän“ teoriaan työpalkkaa, voittoa ja maankorkoa käsitellessään on ominaista monille XIX vuosisadan loppupuoliskon ja XX vuosisadan alkupuoliskon englantilaisille ja amerikkalaisille taloustieteilijöille. Englantilainen taloustieteilijä *Alfred Marshall* (1842—1924) yritti eklektisesti yhdistää kolmea erilaista vulgääriä arvoteoriaa: „kysynnän ja tarjonnan“, „rajahyödyn“ ja „tuotantokustannusten“ teorioita. Amerikkalainen taloustieteilijä *John Bates Clark* (1847—1938) saarnaten porvarillisen yhteiskunnan eri luokkien „etujen sopusoinnun“ aatteita esitti „rajatuottavuus“-teorian, joka todellisuudessa on vain omalaatuinen yritys yhdistää vanha vulgääri „pääoman tuottavuus“-teoria itävaltalaisen koulukunnan vulgääriin „rajahyöty“-teoriaan. Clark erottaa täydellisesti yrittäjän voiton korosta, vaikka todellisuudessa ne ovat keskimääräisen voiton osia. Hänen teoriasa mukaan koron määrää pääoman rajatuottavuus, ts. viimeisten pääomasijoitusten tuottavuus. Mutta yrittäjän voitto on muka „palkinto“ teknillisestä edistyksestä, jonka yrittäjä saa ottaessaan ensimmäisenä käytäntöön uusia tuotantomenetelmiä, jotka tekevät mahdolliseksi tuotantokustannusten alentamisen keskitasoa pienemmiksi. On kuitenkin tunnettua, että kaikki teollisuuskapitalistit saavat yrittäjän voittoa ja ne heistä, jotka ensimmäisinä tekevät joitakin teknillisiä parannuksia, saavat sen lisäksi ylivoittoa eli ylimääräistä lisäarvoa.

Imperialismin kauden porvarillinen kansantaloustiede. Monopoliyritysten herruuden vakiinnuttua porvarillisten taloustieteilijäin ponnistusten kohteena yleisen teorian alalla ovat edelleenkin yritykset kumota arvon työteoria ja puolustaa työtä saatuja tuloja muka luonnollisina ja oikeudenmukaisina osina tuotteen arvosta, jonka tuotannon erilaiset tekijät ovat luoneet. Mutta imperialismin kaudella näiden vulgääriin taloustieteen vanhojen tehtävien lisäksi ilmestyy uusia tehtäviä — puolustella monopoliyritysten omapyyteistä itsenäistymistä talouselämässä ja politiikassa, niin sisä- kuin ulkopoliitikassakin. Sen jälkeen kun Venäjällä oli voittanut sosialistinen vallankumous tuli porvariston ylistelijäin erääksi päätehtäväksi sosialismin järjestelmällinen panettelu, jota harjoitetaan valeteieteelliseen muotoon verhoituna.

Yrittäen kaikin keinoin hämätä monopoliyritysten herruuden monet porvarilliset taloustieteilijät esittävät niin sanotun „oligopoli“- (vähälukuisten yritysten) teorian. Monopolina he pitävät kapitalistisessa käytännössä sangen harvoin havaittavaa tapausta, jolloin yksi toimimmi valvoo täydellisesti jonkin tuotantoalan koko tuotantoa. Mutta tavallisia tapauksia, jolloin

valtaosa jonkin tuotantoalan tuotannosta on muutaman toiminimen valvon-
nassa, he nimittävät oligopoliksi. Porvarillisten taloustieteilijäin väittämän
mukaan oligopolin vallitessa ei ole monopolihintaa eikä monopolivoittoa. Yri-
tykset esittää oligopoli monopolin vastakohtaksi ovat aivan perusteettomia ja
sinänsä vain eräs monopolistisen pääoman puolustamisen muodoista. Niin
toisessa kuin toisessakin tapauksessa on kilpailuvapaus rajoitettu ja kum-
massakin tapauksessa määrätään monopolihinnat ja kiskotaan monopoli-
voitto, molemmat käsitteet merkitsevät samoja laatuominaisuuksia.

Imperialismin kauden vulgääri kansantaloustiede turvautuu erittäin
halukkaasti sosiaaliseen demagogiaan. Se tosiseikka, että tuotantoyritysten
osakeyhtiömuodon laajetessa pieniä osakkeita joutuu työtätekevien parhai-
ten turvattu huippukerroksen eri ryhmien käsiin, esitetään „pääoman demo-
kratisoitumiseksi”, vaikka näillä pienillä osakkailla ei ole mitään mahdolli-
suutta vaikuttaa tuotantoyrityksen hoitoon eikä niillä ole tuntuvaa painoa
osakepääoman yleisessä massassa.

Viitaten siihen, että pääosa osakkaista tyytyy saamaan osakkeistaan
osingon eikä ole missään yhteydessä tuotantoon, vulgäärit taloustieteilijät
levittävät niinsanoitua „hallinto-(johtaja) järjestelmä”-teoriaa. Tämän teorian
mukaan kapitalistit säilyttävät merkityksensä vain pienissä ja keskisuurissa
yrityksissä. Mutta suurissa tuotantoyrityksissä, jotka on järjestetty osake-
yhtiöiksi, ei johto enää kuulu pääoman omistajille, vaan palkkaa nauttiville
toimitusjohtajille, joiden tavoitteena ei ole enimmäisvoiton saanti, vaan par-
haimpien tuotanto-olojen turvaaminen. Todellisuudessa osakeyhtiöiden isäntiä
ovat suurimmat osakkaat, jotka tavallisesti ovat yhteydessä finanssioligar-
kiaan. He joko ovat itse johtajina tai nimittävät johtajiksi suosikkejaan, jotka
ovat samalla myös osakkailla. Monopolipääoman edustajat, jotka omistavat
kontrolloivan määrän osakkeista, eivät tyydy osinkoihin, vaan anastavat
itselleen erilaisin verukkein suurimman osan tuotantoyrityksen voitosta.

Vulgäärit taloustieteilijät yrittävät kaikenlaisten tilastollisten numero-
tietojen vääristelyjen avulla todistaa, ettei porvarillisessa yhteiskunnassa
muka tapahdu rikkauten ja kurjuuden kohtioiden välisen kuilun syventy-
mistä, vaan tapahtuu „tulojen tasoittuminen” ja niiden „oikeudenmukainen
jakautuminen”. Monopolistisen kapitalismin, jonka aikana esiintyy erittäin
jyrkästi luokkien polarisoituminen, he julistavat järjestelmäksi, joka antaa
muka „samat mahdollisuudet” kaikille yhteiskunnan jäsenille. Niinsanoitu
„voittoihin osallistuminen”-järjestelmä, joka on otettu käytäntöön useilla tu-
otantolaitoksilla työläisten riistosen edelleen voimistamiseksi ja hajaannuksen
aikaansaamiseksi heidän keskuudessaan, on ollut perustana porvariston ylis-
telijäin väitteelle, että muka työläisistä tulee „tuotantoyritysten osaomis-
tajia”.

Vulgäärit taloustieteilijät eivät ainoastaan saarnaa luokkaetujen sopu-
suhtaisuutta ja luokkarauhaa, vaan myös väittävät, että muka nykyaikaisessa
porvarillisessa yhteiskunnassa häviävät luokkien väliset eroavaisuudet. Eräät
näistä taloustieteilijöistä yrittävät kaikin keinoin hämätä kapitalistisen yhteis-
kunnan jakautumisen kahteen vastakkaiseen perusluokkaan — porvaristoon ja
proletariaattiin — ja vaihtaa sen proletariaatin jakautumisella erillisiin ryh-
miin ammattieroavaisuuksista, ammattitasosta ynnä muista samankaltaisista
tunnusmerkeistä riippuen, jotka eivät johdu proletariaatin riistosta kapitalis-
tien taholta. Todellisuudessa juuri kapitalismin yleisen kriisin kaudella
porvariston ja proletariaatin luokkaristiriidat saavuttavat ennennäkemättö-
män kärkevyyden.

Nykyinen kapitalismi julistetaan „demokraattiseksi”, „kansan”- ja „työn”-
kapitalismiksi. Erittäin uutterasti kehuvat USA:n taantumukselliset talous-
tieteilijät „amerikkalaista elämäntapaa” yrittäen itse asiassa herättää henkiin
uusissa olosuhteissa jo kauan sitten kumotun „Amerikka on poikkeus”-teorian,
jolla oli levikkiä vuosisatamme 20-luvulla ja joka väitti, että amerikkalainen
kapitalismi muka eroaa periaatteellisesti eurooppalaisesta, että se on vapaa
sellaisista piirteistä kuin luokkaristiriidat ja luokkataistelu, monopoliryitysten
herrsus, siirtomaajärjestelmä jne. Mutta todellisuudessa pääoman herruus
työhön nähden, monopoliryitysten ylivalta kaikilla taloudellisen ja valtiolli-

sen elämän alulla ja finanssioligarkian kaikkivalta eivät ilmene missään niin räikeässä muodossa kuin USA:ssa.

Imperialismin, joka on kuolevaa kapitalismia, sen kehityksen viimeinen vaihe, monopoliyritysten oppineet palvelijat kuvaavat edistykseksi kapitalismiksi, joka on muka voimensa ja mahdollisuuksiensa kukoistuksessa. Finanssipääoman mahtimiehet, jotka määräävät kontrollittomasti miljoonien ihmisten kohtalon, julistetaan „yhteiskunnan palvelijoiksi”. Porvarillinen valtio, joka suojelee monopoliyritysten kansanvastaisia etuja, julistetaan luokkien yläpuolella ja ulkopuolella olevaksi elimeksi, „kansan valtioksi”, ja jokainen toimenpide valtiomonopolistisen kapitalismin kehittämiseksi — „askeleeksi sosialismia kohti”, jota itse monopolistit ja heidän suosikkinsa hallituksessa toteuttavat asteittaisesti, ilman luokkataistelua.

Samaan aikaan osa kapitalismia puolustavista taloustieteilijöistä, ottaen huomioon mitä laajimpien kansanjoukkojen tyytymättömyyden monopolien herruuteen, ylistelee eräissä maissa säädetyjä „trustien vastaisia” lakeja, jotka sinänsä ovat vain tietty myönnytys yleiselle mielipiteelle, mutta todellisuudessa eivät turvaa tehokasta „pienen ihmisen suojelua”, ts. pienisäntien, jotka ovat joutuneet monopoliyritysten toimesta häviötilaan.

Erityinen paikka kapitalismin monopolistisen vaiheen porvarillisessa kansantaloustieteessä on yrityksillä puolustella ja ylistellä imperialismin siirtomaapolitiikkaa. Vulgaarit taloustieteilijät keuhavat taivasiin asti imperialististen valtojen muka esittämää „sivistävää osaa” orjuutettujen siirtomaiden ja riippuvaisten maiden suhteen. Siirtomaajärjestelmää keuhataan takapajuisen kansojen „yhdistämisenä länsimaiseen kulttuuriin ja kristilliseen sivilisaatioon” ja tällöin saarnataan ihmisvihaa huokuvia aatteita korkeimman valkoisen rodun etevämmyydestä „värillisiin” rotuihin verrattuna. Tarkoituksella peittää vapautensa puolesta taistelevia kansoja monet taloustieteilijät, sosiologit ja historikot väittävät, että „vanha imperialismi on kuollut”, että se on jäänyt menneisyyteen yhdessä XIX vuosisadan kanssa. Erikoisesti he ylistävät USA:n luuloteltua „siirtomaajärjestelmän vastaista” asennetta, valtion, jonka aggressiiviset piirit johtavat nykykaudella siirtomaasortajien taistelua siirtomaiden ja riippuvaisten maiden kansojen vapausliikettä vastaan.

Porvariston ylistelyn aatteita niiden taantumuksellisimmassa muodossaan käytti hyväkseen fasismi Saksassa ja useissa muissa maissa ensimmäisen ja toisen maailmansodan välisenä aikana. Vaikka Saksan fasistit olivat sosialismin ja koko edistykseksen ihmiskunnan pahimpia vihollisia, turvautuivat he kapitalisminvastaiseen demagogiaan ja nimittivät itseään kansallissosialisteiksi. Sen, että he palvelivat innokkaasti finanssipääomaa, he sala-sivat järkeilemällä ulkokultaisesti „yhteisestä hyvästä” ja siitä, että „osan”, ts. työtätekevien joukkojen on alistuttava „kokonaisuuden”, ts. fasis-tisen valtion tahtoon. Italian fasistit nimittivät tätä valtiota „korporatiiviseksi valtioksi”, jossa kapitalismi ja luokat ristiriitoineen ja taisteluineen on muka hävitetty. Saksan fasistit julistivat imperialistisen Saksan „saksalaisen sosialismin” maaksi, nimittivät monopoliyritysten pääpomot talouselämän führer'eiksi (ts. johtajiksi). Hitler-Saksan rosvomaista vieraiden alueiden anastusta fasiset taloustieteilijät yrittivät „perustella” ns. „rotuteorian” ja „elintiteorian” avulla. Näiden ihmissyöjä-,teorioiden” mukaan saksalaiset ovat muka „korkeinta valtiarasotua”, mutta kaikki muut kansakunnat ovat „ala-arvoisia”, joten „valtiarasodulla” on oikeus anastaa väkivalloin muiden, „ala-arvoisten” kansojen maat ja ulottaa herruutensa koko maailmaan. Historian kokemus on osoittanut havainnollisesti millaista lorua ja miten mahdotomia toteutettaviksi Hitlerin houreenomaiset maailmanherruuden valloitus-suunnitelmat olivat.

Kapitalismin yleisen kriisin kaudella kapitalististen maiden hallitsevat piirit, ollen suuresti levottomia joukkotyöttömyysnäköalojen ja siihen liittyvien vakavien luokkataistelujen ja yhteiskunnallisten järkytysten johdosta, alkoivat levitellä erilaisia teorioita, jotka uskottelevat harhaanjohtavasti, että kapitalistisen järjestelmän säilyessä voidaan turvata „täystyöllisyys”, poistaa tuotannon anarkia ja pulat. Näistä teorioista, joiden tarkoituksena on hämätä nykyaikaisen kapitalismin taantumuksellinen luonne ja kuvata se

edistykseksi yhteiskuntajärjestelmäksi, on laajimmin levinnyt englantilaisen taloustieteilijän *J. M. Keynesin* (1883—1946) teoria, jonka hän on esittänyt teoksessaan „Vleinen työllisyys-, korko- ja rahateoria” (1936).

Keynes pyrki todistamaan, että pysyvän joukkotyöttömyyden ja pulien syyt eivät piile kapitalismin luonteessa, vaan ihmisten psykologiassa. Hänen väitteensä mukaan työttömyys on henkilökohtaisten ja tuotannollisten kulu-
tustarvikkeiden riittämättömän kysynnän seuraus. Kulutuskysynnän riittä-
mättömyys johtuu muka ihmisille ominaisesta taipumuksesta säästää osa
tuloistaan, ja tuotantohyödykkeiden kysynnän riittämättömyys johtuu siitä,
että kapitalistien kiinnostus pääomiensa käyttämiseen talouden eri aloilla on
vähentynyt „pääoman tuottoisuuden” yleisen alenemisen johdosta. Keynes
väittää, että väestön työllisyyden lisäämiseksi on laajennettava pääomasijoi-
tuksia, jonka vuoksi valtion täytyy toisaalta taata pääoman tuottoisuuden
kasvu alentamalla työläisten reaalipalkkaa ja alentamalla lainakorkoa sekä
toisaalta suorittamalla suuria pääomasijoituksia budjetista. Kulutuskysynnän
laajentamiseksi Keynes suosittelee hallitsevien luokkien loismaisen kulutuk-
sen ja tuhlauksen jatkuvaa lisäämistä, sotilasmenojen ja valtion muiden
tuottamattomien kulujen lisäämistä. Porvarilliset taloustieteilijät ja myös
työväenliikkeen reformistiset johtajat propagoivat nykyisin laajalti Keynesin
teoriaa sen eri muunnoksina.

Keynesin teorian kestävämmyyden todistaa jo se toiseikka, että kulu-
tuskysynnän riittämättömyys ei johdu tarunomaisesta „ihmisten säästämis-
taipumuksesta”, vaan työtätekevien väestöjoukkojen alhaisesta elintasosta.
Toimenpiteet, joita Keynes ehdottaa,—inflaatio, tuottamattomien menojen,
siinä luvussa sotien valmisteluun ja käymiseen liittyvien menojen
lisääminen — edistään tuotannon tilapäistä laajentumista johtavat työtäteke-
vien elintason jatkuvaan alenemiseen, markkinoiden supistumiseen ja työttö-
myyden kasvuun.

Keynesin teoria on perustana nykyisin porvarillisissa maissa levinneille
„talouden säännöstelyn” teorioille, jotka yrittävät antaa kapitalismille, minkä
väistämättömänä ominaisuutena on tuotannon anarkia, „suunnitelmallisen
talouden” piirteitä. Eräät amerikkalaiset taloustieteilijät, muun muassa
A. Hansen, ollen sitä mieltä, että mahdollisuudet pelkäävät taloudellisten
alkuvoimien vaikutuksesta tapahtuvaan kapitalismin edelleen kehittymiseen
ovat huomattavasti kaventuneet, vaativat kapitalistisen talouden „säännös-
telyä” valtion taholta jouduttamalla pääomasijoituksia valtion tilauksia lisää-
mällä. Hansenin ja useiden muiden amerikkalaisten taloustieteilijäin mielestä
valtion menojen tulee olla „työllisyyden säännöstelijöinä”: pula- ja lamakau-
den aikana hallituksen tulee suurentaa ja inflaation kaudella pienentää meno-
jaan. Siitä lähtien he vaativat soveltamaan laajemmin valtion tilauksia,
perustamaan valtion laskuun tuotantolaitoksia, ostamaan laajassa mitassa
strategisia raaka-aineita, suurentamaan armeijaa ja hallituskoneistoa. Käy-
tännössä monopoliyrietykset käyttävät hyväkseen talouselämän militarisointiin
ja kilpavarusteluun liittyvää valtionmenojen lisäämistä lisätäkseen vero- ja
hintapolitiikan turvin rikkauksiaan ja työtätekevien riistoa.

„Talouden säännöstelyn” teorat, joita käytetään valtiomonopolistisen
kapitalismin kasvuun ja talouselämän militarisointiin perustelemiseen, ovat
hyvin levinneitä USA:ssa, Englannissa, Ranskassa (missä ne tunnetaan
„dirigerismin” ts. talouden „johtamis”-teorioiden nimellä) ja muissa maissa.
Nämä näkökannat ovat perustana hallitusten talouspolitiikalle, jota toteute-
taan hallitsevien monopoliyrietysten etujen mukaisesti. „Talouden säännös-
tely”-teorioiden edustajain väitteet, että talouselämän militarisointi on muka
tehokas lääke talouden liikatuotantopulia vastaan, on todellisuus kumonnut.
Itse asiassa talouselämän militarisointi, joka kykenee vain lyhyen ajan vii-
västyttämään liikatuotantopulan alkamista, loppukädessä syventää väistä-
mättömästi tuotantomahdollisuuksien kasvuun ja väestön maksukykyisen
kysynnän supistumisen välistä ristiriitaa, mikä johtaa talouspuliin.

„Talouden säännöstely”-teorat ovat nykyaikaisen porvarillisen apolo-
geettisen opin eräs päämuunnoksista. Toisena sen laajalle levinneenä muun-
noksena ovat teorat, jotka esiintyvät lippunaan „voimien vapaa leikki” ja

„vapaa yritteliäisyys”. Tämän suunnan edustajat ottavat ennen muuta huomioon sen seikan, että valtion monopoliyritysten hyväksi harjoittama sääntely saa yhä vähemmän kannatusta sekä laajojen työtätekevien joukkojen ja pikkuporvariston että myöskin keskiporvariston tiettyjen piirien keskuudessa. Näissä olosuhteissa monet porvarilliset taloustieteilijät, jotka puolustavat itse asiassa hallitsevien monopoliyritysten etuja, yrittävät käyttää „taloudellisen vapauden” lippua yleisen mielipiteen vetämiseksi puolelleen.

Peittelemättömämmin „vapaa yritteliäisyys”-teorioiden luokkaluonne esiintyy useilla amerikkalaisilla ja englantilaisilla taloustieteilijöillä, jotka puolustavat avoimesti monopoliyritysten rajoittamatonta vapautta riistää työläisiä ja nytkeä kuluttajia. Nämä taloustieteilijät julistavat ulkokultaisesti, että työläisiä puolustava ammattiliittojen toiminta on „taloudellisen vapauden” loukkaamista, ja ylistävät työläisiä vastaan tähdättyä porvarillisten valtioiden taantumuksellista lainsäädäntöä.

Länsi-Saksan johtavien monopolististen piirien virallisena talousoppina on ns. „uusliberalismi”, joka puolustaa nykyaikaista kapitalismia „sosiaalisen markkinatalouden” tai „vapaan markkinatalouden” merkeissä. Tämän suunnan edustajat *B. Eicken*, *L. Erhard* ym. huomioivat sen, että Hitlerin hallituksen ja sitten länsivaltiojen miehitysviranomaisten harjoittama talouselämän ankara valtiosääntely on halventanut „talouden säännöstelyn” aatetta Länsi-Saksan laajojen väestöjoukkojen silmissä. Uusliberaalit levittävät sellaista harhaluuloa, että talouspolitiikan toimenpiteillä voidaan halvaannuttaa monopolien vahingolliset seuraukset, heikentää monopoliyritysten osuutta talouselämässä ja turvata vapaa kilpailu. Uusliberaalit luonnehtivat Länsi-Saksan nykyisen talouden „vapaaksi markkinataloudeksi” yrittäen todistaa, että se on tosiasialisesti vapautettu monopoliyritysten vallasta.

„Talouden säännöstelyn” kannattajien ja „vapaan yritteliäisyyden” puolustajien väliset erimielisyydet ovat huomattavalta osaltaan taktillisluontoisia, mutta sen ohella ne heijastavat myös monopolististen pääoman eri ryhmien ja porvariston eri ryhmien etujen eroavaisuutta. „Vapaan yritteliäisyyden” puolustajat huomioivat pikku- ja keskiporvariston tyytymättömyyden, joka kärsii monopoliyritysten ylivallasta ja unelmoi kapitalismista ilman monopoliyrityksiä. „Talouden säännöstelyn” lipun varjolla toteutetut moninaiset toimenpiteet liittyvät valtion menojen huomattavaan kasvuun, mikä johtaa inflatoristen prosessin voimistumiseen. „Talouden säännöstelyn” kannattajat puolustavat tavallisesti inflatorista käytäntöä. „Vapaan yritteliäisyyden” puolustajat taas esiintyvät tavallisesti inflaatiota vastaan. Mutta niiden inflaationvastaisessa propagandassa on paljon demagogiaa, koska he useinkin kannattavat militarisointia, mikä on valtion menojen kasvun ja inflaation voimistumisen tärkein syy. Samalla inflaationvastainen propaganda heijastaa tiettyssä määrin myös eräiden porvaristoryhmien reaalisia etuja, muun muassa valtion lainaobligatioiden suuromistajien etuja: rahan arvon lasku merkitsee väistämättömästi näiden arvonpaperien kurssinaleennusta.

„Talouden säännöstelyn” ja „vapaan yritteliäisyyden” kannattajien välisissä erimielisyyksissä heijastuu myös tiettyssä määrin monopolistisen pääoman eri ryhmien etueroavaisuudet ulkomaisen kaupan politiikan alalla. Niiden monopoliyritysten edustajat, jotka käyvät laajamittaista vientikauppaa, kannattavat useimmiten „vapaan yritteliäisyyden” aatteita tarkoituksella heikentää taloudellisesti heikompien maiden vastarintaa mahtavimpien kapitalistivaltioiden tuhoisalle kilpailulle. Monopoliyritykset, joiden toiminta on ennen muuta suunnattu sisämarkkinoille, kannattavat mieluummin „talouden säännöstelyn” teoriaa, joka muun muassa puolustaa korkeita tulliveroja.

Pyrkimyksessään puolustella imperialististen suurvaltojen, varsinkin USA:n, aggressiivista ulkopolitiikkaa, porvarillisten taloustieteilijäin taantumuksellisin osa kannattaa Saksan fasistien jälkiä seuraten ihmisvihaa huokuvaa „rotuteoriaa” esittäen sen uuden toisinnon — englannin kieltä puhuvien kansakuntien „ylemmyydestä” ja niiden sivistävästä osuudesta kaikkiin muihin kansoihin nähden.

Monet amerikkalaisen imperialismiin puolustajat esiintyvät kansojen itsenäisyyttä ja kansallista suvereenisuutta vastaan julistaen demagogisesti

kansallisten valtioiden olemassaolon siksi perussyöksi, josta johtuvat kaikki nykyaikaisen porvarillisen yhteiskunnan sosiaaliset onnettomuudet — militarismi, sodat, työttömyys, ihmisten köyhyys jne. Kansojen kansallisen suvereenisuuden periaatteen vastapainoksi he asettavat kosmopoliittisen ajatuksen „maailmanvaltiosta”, jossa johtava osa pysyvästi annetaan USA:lle.

Eräät porvarilliset taloustieteilijät ovat ryhtyneet harjoittamaan suoraista uuden maailmansodan propagandaa. He julistavat sodan yhteiskunnallisen elämän luonnolliseksi ja ikuisiksi ilmiöksi ja väittävät, että kapitalistisen leirin maiden ja sosialistisen leirin maiden rauhanomainen rinnakaiselo on muka mahdotonta.

Erityinen osa uuden maailmansodan propagoinnissa kuuluu yrityksille herättää henkiin Malthusin teoria, jonka olemus on aikoja sitten paljastettu. Nykyaikaiselle malthusilaisuudelle on luonteenomaista Malthusin taantumuksellisten aatteiden yhdistäminen rotuteoriaan. Malthusilaiset taloustieteilijät väittävät, että maapallo on muka ylikansoitettu ihmisten „ylenmääräisen lisääntymisen” tuloksena, missä piileekin työtätekevien joukkojen nälän ja kaikkien muiden kärsimysten perussyö. He vaativat, että väestön lukumäärää on jyrkästi supistettava varsinkin siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa, joiden kansat käyvät vapaustaistelua imperialismia vastaan. Nykyaikaiset malthusilaiset yrittävät uskotella yleiselle mielipiteelle, että jos ei tulla ryhtymään toimenpiteisiin väestön lukumäärän supistamiseksi, niin käyvät väistämättömäksi autoittavat sodat atomipommineen ja muine ihmisten joukkotuhoaseineen. Malthusilaiset pyrkivät levittämään teorioitaan hiljattain siirtomaasortajien vapautuneissa, tiheästi asutuissa ja heikosti kehittyneissä maissa, missä siirtomaasortajien herruus on jättänyt perinnöksi suuren työttömyyden ja kansanjoukkojen äärimmäisen alhaisen elintason. Mutta näiden maiden yleinen mielipide tulee käytännössä yhä enemmän vakuuttuneeksi siitä, että ulospääsyä kurjuudesta on etsittävä siirtomaasortajia vastaan, kansallisen riippumattomuuden puolesta ja taloudellisen takapajuisuuden poistamiseen tähdätyn päättävän taistelun kautta.

Mutta sen vaaran tajuaminen, millä kilpavarustelut ja uuden maailmansodan lietsominen uhkaavat kapitalistista järjestelmää, sysää samaan aikaan useita porvarillisia taloustieteilijöitä arvostelemaan imperialistisen politiikan erinäisiä seikkailuluontoisia ilmenemismuotoja sekä myös kaikkein taantumuksellisimpia teorioita, joita käytetään tämän politiikan puolustamiseksi. Niinpä eräät porvarilliset taloustieteilijät esiintyvät malthusilaisuutta ja rotuvihaa vastaan ja muutamien porvarillisten taloustieteilijäin teoksissa on annettu totuudenmukainen kuva työtätekevien raskaasta asemasta siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa.

Nykyaikainen porvarillinen kansantaloustiede on ottanut erikoistehdäväkseen sosialismin diskreditoinnin, yrittäen ratkaista tämän tehtävän paneitelen avulla, millä ei ole mitään yhteistä tieteen kanssa. Sosialismia vastaan tähdätyt nykyaikaisen porvarillisen kansantaloustieteen valheteoreettiset väitteet ovat vain viime vuosisadan ensimmäisen puoliskon sosialisminvastaisten aatekääpiöiden pelkkää toistelua, joiden tyhjentävän arvostelun antoivat jo Marx ja Engels „Kommunistisen puolueen manifestissa”.

Sen jälkeen, kun Venäjällä pystytettiin Neuvostovalta, porvarilliset taloustieteilijät jatkoivat jonkin aikaa väitteitään, ettei sosialismia voida toteuttaa ja että sosialismi on muka ristiriidassa ihmisloueenten ja ns. „taloudellisen periaatteen” kanssa. Mutta sosialistisen rakennustyön ratkaisevat saavutukset kaupungissa kumosivat porvariston puolustelijain väitteet. Silloin he talonpoikaiston yksilöllisyysmielialoihin viitaten yrittivät todistaa mahdottomaksi maaseudun sosialistisen uudestijärjestämisen. Sosialistisen yhteiskunnan tultua rakennetuksi SNTL:ssa monopoliyritysten oppineet palvelijat käyvät parjauskampanjaa maailman ensimmäistä sosialistista valtiota vastaan levitellen vastoim ilmeisiä tosiasioita valheita SNTL:n taloudellisesta heikkoudesta, sen talouden luulotellusta laskusta yms. Taistellessaan sosialismin aatteita vastaan, jotka nykykaudella ovat erittäin nopeasti vallanneet miljoonien ihmisten ajatukset koko maailmassa, porvarillinen kansantaloustiede on viime aikana yrittänyt käyttää hyväkseen valheita

sosialismin „epädemokraattisuudesta” SNTL:ssa ja kansandemokratian maissa. Todellisuudessa sosialismi, joka on ensi kerran ihmiskunnan historiassa toteutettu käytännöllisesti näissä maissa, luo todellista demokratiaa turvaten työtätekeville ei ainoastaan muodolliset oikeudet, vaan myöskin niiden reaaliset toteuttamismahdollisuudet.

Viime vuosikymmenien aikana kapitalistimaiden taloustieteen eräillä aloilla on ollut laajalti käytössä matemaattinen metodi, joka on saanut nimekseen econometrika. Sitä käytetään eri tavaroiden kysynnän dynaamisen vaihtelun, tekniikan kehityksestä johtuvien tuotantoalojen välisten määräsuhteisuusmuutosten tutkimiseen ja useiden sellaisten tehtävien ratkaisemiseen, jotka liittyvät tuotannon järjestämiseen tuotantolaitoksissa, esimerkiksi edullisimman tuotelajikkeen tai edullisimman tuotantokustannusten rakenteen jne. määrittämiseen.

Matemaattinen metodi voi metodologisesti oikein siihen suhtautuessa antaa suuria myönteisiä tuloksia apuvälineenä taloudellisten ilmiöiden määrällistä puolta tutkiessaan. Mutta käyttäen tätä metodia konkreettisten taloudellisten ilmiöiden määrällistä puolta tutkiessaan porvarilliset taloustieteilijät ignoroivat laadullisen puolen — tuotantosuhteiden luonteen — tai sitten yrittävät muuttaa sen apuvälineestä taloudellisten ilmiöiden olemuksen tiedostamisen perusmetodiksi. Nämä yritykset ovat aina täydellisesti epäonnistuneet. Kuten jo on sanottu, marxilainen kansantaloustiede tutkii tuotantosuhteiden kehityslakeja dialektisen materialismin tosieteilisen metodin avulla.

Elämä osoittaa nykyaikaisen porvarillisen kansantaloustieteen teoreettiset rakennelmat täysin kestävämmiksi. Kartutettuaan suuren tosiasioihin perustuvan aineiston tuotantoaloja, tuotantolaitoksia ja tuotannon järjestämistä koskevien kysymysten alalla sekä suorittaen joskus arvokkaita, konkreettisia asioita kuvaavia tutkimuksia erinäisistä kysymyksistä porvarillinen kansantaloustiede on osoittautunut aivan kykenemättömäksi paljastamaan niiden pohjimmaitten prosessin olemusta, joita nykyaikaisen yhteiskunnan talouselämässä tapahtuu.

Pikkuporvarillinen imperialismiin arvostelu. Erotukseksi Sismondista, jonka mielestä kapitalismin kaikkien paheiden alkujuurena oli vapaan kilpailun järjestelmä, huomattava osa imperialismien kauden pikkuporvarillisista taloustieteilijöistä ylistää vapaan kilpailun aikakauden kapitalismia kuvaten sen yhteiskunnan parhaimmaksi talousjärjestelmäksi. He eivät suuntaa arvostelunsa kärkeä kapitalismia vastaan yleensä, vaan ainoastaan kapitalististen monopoliyritysten rajoittamatonta herruutta vastaan, pitäen niiden mielivaltaa „taloudellisen vapauden”, „yksityisyritteliäisyyden” yms. päävaarana.

Pikkuporvarillisten imperialismien arvostelijain teoksissa on koottuna runsaasti asia-aineistoa, joka paljastaa monopoliyritysten rosvomaisen toiminnan. Mutta monet pikkuporvarilliset taloustieteilijät arvostelevat monopoliyrityksiä taantumuksellisista ja utooppisista asemista vaaten palaamaan vapaan kilpailun kapitalismiin. He eivät tunnusta välttämättömäksi sosialismin siirtymistä, mitä ilman monopoliyritysten herruuden hävittäminen on mahdotonta. Pikkuporvarillinen imperialismiin arvostelu kylvää sellaisia harhaluuloja, että samalla kun säilytetään kapitalismi voidaan poistaa monopoliyritysten „väärinkäyttäminen” ja lujittaa pienten ja keskisuurten yritysten asemaa säätämällä lakeja „trusteja vastaan”, tukemalla kaikkiin tavoin pienyrityksiä ja taistelemalla finanssihankalojen keinottelujuonia vastaan. Pikkuporvarilliset taloustieteilijät kylvävät harnakuvitelmia väittäessään, että kapitalismin oloissa voidaan pelastaa pientavarantuottajat — talonpojat ja käsityöläiset — joutumasta taloudelliseen häviöön ja parantaa perusteellisesti työläisten asemaa kehittämällä osuustoiminnallisuutta kulutuksessa, maataloudessa ja kotiteollisuudessa.

Nykyoloissa monet pikkuporvarillisen kansantaloustieteen edustajat esiintyvät sen tyytymättömyyden ilmaisijoina, jota pikkuporvarillisissa väestökerroksissa herättää monopoliyritysten mielivalta, valtiovallan despotia, sietämätön verotaakka ja lisääntyvä sodanvaara, joka on lähtöisin aggressiivisten imperialististen piirien taholta. Länsi-Euroopan maissa ja varsinkin heikosti kehittyneissä maissa, tämän oppisuunnan useat edustajat ovat aktiivisesti

mukana demokraattisessa liikkeessä, joka vastustaa imperialismin harjoittamaa muiden maiden suvereniteetin polkemista, kilpavarustelua ja seikkailu- maista „voima-asenepolitiikkaa”.

Viime vuosina on eräiden pikkuporvarillisten ja porvarillisten taloustieteilijäin, tosiasiat huomioon ottaen, ollut pakko tunnustaa kapitalismin viat ja sosialistisen talousjärjestelmän etuisuudet.

Marxilais-leniniläisen teorian aatteet leviävät yhä laajemmalle kapitalistisen, siirto- ja puolisiirtomaiden sivistyneistön edistysmielisen osan ja siinä luvussa taloustieteilijäin keskuuteen. Yhteiskuntakehityksen objektiivinen kulku, reaalisien elämän tosiasiat saavat kapitalistimaiden edistykselliset taloustieteilijät vakuuttumaan yhä enemmän siitä, että vanha kapitalistinen järjestelmä on historian tuomitsema ja että uusi edistyksellinen yhteiskuntajärjestelmä on sosialismi. Näiden tiedemiesten teokset sisältävät usein nykyaikaisen kapitalismin eri puolien arvokkaita luonnekuvauksia, joissa paljastetaan sen ristiriitoja ja paheita, kannatetaan erilaisten yhteiskuntajärjestelmien rauhanomaisen rinnakkaiselon ja kansojen taloudellisen yhteistoiminnan aatteita.

Kasvaa ja lisääntyy niiden edistyksellisten tiedemiesten, erilaisia katsomuksia ja suuntauksia edustavien yhteiskunnallisten toimihenkilöiden armeija, jotka osallistuvat aktiivisesti taisteluun kansojensa kansallisen riippumattomuuden ja rauhan puolesta, kannattaen taloudellisten ja kulttuurisiteiden kehittämistä kaikkien maiden kesken riippumatta niiden sosiaalisen järjestelmän erilaisuudesta.

Revisionismin ja nykyaikaisen reformismin taloustieteelliset teoriat. Porvarillisen tieteen lukemattomat yritykset „tuhota” marxilaisuus eivät ole lainkaan horjuttaneet sen asemia. Siksi marxilaisuutta vastaan on ryhdytty taistelemaan Marxin teorian „parantamisen” ja „tulkittamisen” lipun alla. „Historian dialektiikka on sellainen, että marxilaisuuden voitto pakottaa sen vihollisia *verhoutumaan* marxilaisiksi”¹.

Sillä tavoin marxilaisuuden viholliset soluttautuvat työväenliikkeeseen, missä he esiintyvät opportunistisen politiikan ja reformistisen ideologian levittäjinä. Opportunismien ja reformismin sosiaalisena tukena työväenliikkeessä imperialismin aikakaudella ovat ennen muuta monopolistisen porvariston lahjomat työväenluokan huippukerrokset („työläisaristokratia”) sekä myös lakkaamatta proletariaatin riveihin virtaavat pikkuporvarillisten väestökerrosten edustajat.

XIX vuosisadan 90-luvulla näyttämölle astui *revisionismi*, jonka pääedustajana oli saksalainen sosialidemokraatti *E. Bernstein*. Revisionistit nousivat vastustamaan Marxin ja Engelsin oppia, että kapitalismin vallankumouksellinen kukistaminen ja proletariaatin diktatuuriin pystyttäminen on väistämätöntä. He ryhtyivät Marxin vallankumouksellisen taloudellisen opin kaikkien osien täydelliseen revisioon (tarkistukseen). Revisionistit ehdottivat Marxin työarveteorian yhdistämistä rajahyötyteoriaan eli oikeastaan sen vaihtamista viimeksi mainittuun. Marxin lisäarvo-oppia he tulkitsivat siinä mielessä, että se merkitsi kapitalistisen riiston „siveellistä tuomitsemista”. Kapitalismin kehitystä koskevien muka „uusien tietojen” varjolla revisionistit julistivat „vanhentuneeksi” Marxin sen opin, että suurtuotanto voittaa pien- tuotannon, opin proletariaatin kurjistumisesta kapitalistisessa yhteiskunnassa, luokkaristiriitojen sovitamattomuudesta ja kärjystymisestä ja taloudellisten liikatuotantopuolien väistämättömyydestä kapitalismin vallitessa. He kehoittivat työläisiä luopumaan vallankumouksellisesta taistelusta sosialismin puolesta ja rajoittamaan taisteluun hetkellisten taloudellisten etujen puolesta kapitalismin puitteissa. Venäjällä revisionismin katsomuksiin yhtyivät ns. legaaliset marxilaiset”, jotka olivat todellisuudessa porvarillisia ideologeja (*P. Struve*, *M. Tugan-Baranovski* ym.), opportunistisen „ekonomistien” ryhmän edustajat ja mensevikit.

¹ *V. I. Lenin*, Karl Marxin opin historialliset kohtalot, Teokset, 18. osa, s. 546 (suom. s. 575).

Hiotummassa muodossa väärensivät marxilaisuutta II Internationalen opportunistit K. Kautsky (1854—1938), R. Hilferding (1877—1941) ym. Toimintansa alkuaikoina he olivat marxilaisia ja edistivät Marxin opin levittämistä. Tässä mielessä pantakoon merkille sellaiset K. Kautskyn teokset kuin „Karl Marxin taloudellinen oppi”, „Agraarikysymys” ja erät muut sekä Hilferdingin „Finanssipääoma” (1910), joka virheistään huolimatta on esittänyt tiettyä myönteistä osaa kapitalismin uusimman kehitysvaiheen tieteellisessä tutkimisessa. Myöhemmin K. Kautsky ja R. Hilferding kuitenkin siirtyivät tosiasiallisesti vallankumouksellisen marxilaisuuden vastustajien kannalle, esiintyen toistaiseksi edelleenkin „ortodoksien”, ts. Marxin ja Engelsin oikeaoppisten oppilaiden naamiossa. Vastustaen sanoissa — ja tällöinkin varsin epäjohdonmukaisesti — revisionistien eräitä väitteitä, nämä opportunistit karsivat marxilaisuudesta sen vallankumouksellisen olemuksen ja pyrkivät muuttamaan marxilaisuuden kuolleeksi dogmiksi. He hylkäsivät proletariaatin diktatuurin opin, joka on marxilaisuuden sielu, kielsivät työväenluokan ehdottoman kurjistumisen ja väittivät, että pulat kapitalismin aikana muka häviävät.

Hämäten kaikin tavoin monopolistisen kapitalismin syviä ristiriitoja K. Kautsky selitti imperialismin vain politiikan erikoiseksi muodoksi, nimenomaan korkealle kehittyneiden teollisuusmaiden pyrkimykseksi alistaa valtaansa maataloudelliset alueet. Tämä teoria kylyi sellaisia harhaluuloja, että anastuspolitiikka ei johdu monopolistisen kapitalismin olemuksesta. Ensimmäisen maailmansodan vuosina Kautsky esitti epämarxilaisen ultraimperialismin (yli-imperialismin) teorian väittäen, että imperialismin vallitessa voidaan muka eri maiden kapitalistien keskeisestä sopimuksesta luoda järjestynyt maailmantalous ja poistaa siten tuotannon anarkia ja sodat. „Ultraimperialismin” teoria kaunisteli imperialismia ja riisui aseista työväenluokkaa porvariston eduksi luoden kapitalismin rauhanomaisen ja pulattoman kehityksen harhakuvan. Tätä samaa tarkoitusta palveli Kautskyn saarnaama vulgääri „tuotantovoimien teoria”, jonka mukaan sosialismin siirtyminen tapahtuu muka yhteiskunnan tuotantovoimien kehityksen mekaanisen seurauksena ilman luokkataistelua ja vallankumousta. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen Kautsky siirtyi avoimeen taisteluun maailman ensimmäistä proletariaatin diktatuuria vastaan ja kehotti interventioon Neuvostotasavaltaa vastaan.

Jo teoksessaan „Finanssipääoma” R. Hilferding hämäsi monopolirytysten ratkaisevan osuuden nykyaikaisessa kapitalismissa ja kapitalismin ristiriitojen kärjistymisen, jättäen vaille huomiota imperialismin tärkeimmät piirteet — kapitalismin loismaisuuden ja mätänemisen, maailman jaon ja taistelun sen uudesta jaosta. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen kapitalismin tilapäisen, osittaisen vakautumisen vuosina Hilferding väitti porvarillisia taloustieteilijöitä seuraten, että oli muka koittanut „järjestyneen kapitalismin” aikakausi, jolloin monopolirytysten toiminnan ansiosta kilpailu, tuotannon anarkia ja pulat häviävät ja suunnitelmallinen, tietoinen järjestely pääsee hallitsemaan.

Kautskyn, Hilferdingin ja muiden reformististen sosialidemokratian teoreetikkojen imperialismin-kaunistelu liittyy erottamattomasti heidän „kapitalismin rauhanomaisen sosialismiksi kasvamisen” saarnaamiseen, jolloin säilyy pääoman mahtimiesten herruus ja työväenliike alistetaan palvelemaan imperialistisen porvariston etuja. Tätä tarkoitusta palveli mm. apologeettinen „taloudellisen demokratian” teoria, jota eräät oikeistososialistiset johtajat levittivät kahden maailmansodan välisenä aikana. Tämän teorian mukaan työläiset, esiintyessään ammattiliittojen edustajina tehdashallinnoissa ja muissa elimissä, osallistuvat muka tasavertaisina talouden johtamiseen ja muuttuvat vähitellen tuotannon isänniksi. Kapitalismin rauhanomaista sosialismiksi kasvamista koskevan reformistisen teorian muunnoksena on pidettävä „osuustoimintasosialismin” teoriaa, jonka perustana on se harhakuvitelma, että pääoman herruuden säilyessä osuustoiminnallisten muotojen leviäminen johtaa muka sosialismiin.

Venäjäällä marxilaisvastaaisia kautskylaisia katsomuksia imperialismin teorian kysymyksistä levittivät leninismen viholliset — menševikit, trotskilaiset,

buharinilaiset ja muut. Saarnaten „puhtaan imperialismin”, „järjestyneen kapitalismin” ym. opportunistisia teorioita he pyrkivät hämäämään monopolistisen kapitalismin kärjistyvät ristiriidat. Kieltäen imperialismin aikakaudella tapahtuvan kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lain he yrittivät myrkyttää työväenluokan tietoisuuden saadakseen sen epäilemään sosialismin voiton mahdollisuutta yhdessä maassa.

Taloudellisen kehityksen tärkeimpien prosessien arvioimisessa ja taloudellisten ilmiöiden tulkitsemisessa nykyisin työväenliikkeessä esiintyvän reformismin teoreetikot seuraavat tavallisesti porvarillisia taloustieteilijöitä. Niinpä oikeistososialististen puolueiden johtajat levittävät valheellista väitettä, että nykyaikainen porvarillinen valtio on muka luonteeltaan luokkien yläpuolella oleva, vaikka se todellisuudessa on monopolistisen porvariston diktatuuria oikoon sen muoto minkäläinen tahansa. Opportunismien teoreetikot esiintyvät valtiomonopolistisen kapitalismin puolustelijoina, jota he keuhvat siirtymiseksi sosialismiin, sekä „säännöstellyksi” ja „järjestyneeksi” taloudeksi, mikä on muka vapaa sellaisista kapitalismin paheista kuin tuotannon anarkia, pulat ja tuotantovoimien ryöstömäinen tuhlaus työtätekevän väestön perusjoukkojen kärsiessä kurjuutta. Oikeistososialistit väittävät, että USA:ssa ja Länsi-Euroopan maissa on muka „sekatalous”, jossa on rinnastusten kapitalismin ja sosialismin aineksia. Sosialististen puolueiden ja niiden vaikutuksen alaisena olevien ammattiliittojen reformistiset johtajat nimittäin itseään sosialisteiksi kieltäytyvät samaan aikaan kaikesta todellisesta taistelusta sosialismin puolesta. Monet amerikkalaisten ammattiliittojen johtajat väittävät avoimesti, ettei ole lainkaan välttämätöntä siirtyminen sosialismiin, ja esiintyvät Amerikan kapitalismin puolustelijoina.

Englannin työväenpuolueen johtajat julistivat toisen maailmansodan jälkeen vallassa ollessaan suorittamansa Englannin pankin, rautateiden ja muutamien teollisuusalojen kansallistamisen „demokraattisen sosialismin” aatteiden toteuttamiseksi. Todellisuudessa työväenpuolueen suorittama kansallistaminen oli itse asiassa vain porvarillinen toimenpide, koska se ei muuttanut kansallistettujen yritysten sitä yhteiskunnallis-taloudellista luonnetta, mikä niillä kapitalistisina yrityksinä oli. Englannin todelliseksi isännäksi jäi edelleenkin monopolistinen porvaristo. Aikaisemmin tappiota tuottaneiden kansallistettujen yritysten omistajat saivat runsaan korvauksen ja taatut suuret tulot, mutta kansallistetulla aloilla työskentelevien työläisten asema ei mitenkään muuttunut. Samoin on asianlaita Ranskassa, Itävallassa ja muissa Länsi-Euroopan kapitalistisissa maissa, missä on suoritettu useiden tuotantoalojen ja yritysten kansallistaminen. Monet oikeistososialistiset puolueet ovat viime aikoina ryhtyneet vastustamaan kansallistamista ja kannattamaan porvariston pyrkimystä luovuttaa kansallistetut yritykset yksityisomistajille.

Oikeistososialistiset johtajat suhtautuvat useimmissa tapauksissa peittelemättömän vihamielisesti marxilaisuuteen julistaen, ettei se sovi yhteen „demokraattisen sosialismin” aatteiden kanssa ja siksi se on heitettävä syrjään. Taloustieteellisen teorian alalla he vaihtavat marxilaisen opin nykyaikaisen porvarillisen kansantaloustieteen kaikenkarvaisiin eklektisiin rakennelmiin ja ensi vuorossa keynesiläiseen teoriaan. Eräät reformismin teoreetikot taas huomioiden marxilaisten aatteiden suuren puoleensavetävän voiman katsovat XIX vuosisadan viimeisten ja XX vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenien revisionistien esimerkin mukaan parhaimmaksi salata vihamielinen suhtautumisensa marxismiin väitteillä, että muka monet marxilaisuuden perusajatuksukset ovat „vanhentuneet” ja siksi „ne on heitettävä pois”. Nykyaikaiset opportunistit pitävät „vanhentuneina” marxilaisen opin tärkeimpiä perusajatuksia: sosialistisesta vallankumouksesta ja proletariaatin diktatuurista, luokista ja luokkataistelusta, proletariaatin kurjistumisesta kapitalismin vallitessa, taloudellisista liikatuotantopuolista jne.

Nykyaikaiset opportunistit vaihtavat marxilaisen vallankumouksellisen teorian valheellisiin reformistisiin sepustuksiin kapitalismin asteittaisesta ja rauhallisesta kasvamisesta sosialismiksi, tarpeettomuudesta ryhtyä työväenluokan taholta poliittisen vallan vallankumoukselliseen valtaamiseen ja

tuotannonvälineiden yksityiskapitalistisen omistuksen vallankumoukselliseen muuttamiseen yhteiskunnalliseksi omistukseksi. He ylistävät kaikin tavoin porvarillista demokratiaa kuvaten porvarillisen valtion „yhteishyvän valtioksi”. Porvarillisia taloustieteilijöitä seuraten nykyaikaiset reformistit levittävät „kansankapitalismin” ja „pääoman demokratisoitumisen” teorioita, puhuvat „tulojen tasautumisesta” kapitalistisissa maissa. Heidän tulkintojensa tarkoituksena on hämätä yksityisomistuksen ja yhteiskunnallisen omistuksen, kapitalismin ja sosialismin välinen pohjimmainen vastakohtaisuus. Nykyaikaisen reformismin teoreetikot saarnaavat rinnan porvarillisten ideologien kanssa luokkataistelun vaihtamista luokkarauhaan heikentäen siten työväenluokan vastarintaa monopoliyriyten hyökkäyksille työtätekevien elintasoja vastaan ja porvarillisten hallitusten kansanvastaiselle sisä- ja ulkopoliitkalle.

Yrittäen saada työläisjoukot vakuuttuneiksi nykyaikaisten kapitalististen järjestysten lujuudesta ja mahdollisuudesta turvattuun toimeentuloon näiden järjestysten säilyessä opportunistien teoreetikot väittävät, että muka tuotannon automatisointi ja nykyaikakauden toiset suuret teknilliset edistysaskeleet avaavat tien työtätekevien joukkojen köyhyyden ja kurjuuden poistamiseen, korkean elintason luomiseen kapitalistisen järjestelmän säilyessä. Elämä sitä vastoin osoittaa, että teknillinen edistys nykyaikaisen kapitalismin vallitessa ja muun muassa tuotannon automatisointi tuo tullessaan työn voimaperäisyyden lisääntymisen, työttömyyden kasvun, pääoman voimistaman työn riistonasteen nousun, sosiaalisten ristiriitojen kärjistymisen.

Eräät nykyaikaisen sosialidemokratian teoreetikot (muun muassa Länsi-Saksassa) väittävät, että uusimmat saavutukset tuotantotekniikan alalla muka avaavat uusia rajattomia näköaloja valtiokapitalismin ainesten voimistamisen hengessä uusitun kapitalistisen järjestelmän kehitykselle. Mutta tieteen ja tekniikan nykyiset saavutukset ja varsinkin niiden avaamat näköalat todistavat itse asiassa sen, että nykyaikaisen yhteiskunnan tuotantovoimat ovat kasvaneet sellaisiksi, etteivät ne enää sovi kapitalististen tuotantosuhteiden ahtaisiin puitteisiin, minkä vuoksi yhteiskunnan jatkuvan edistyksen edut vaativat pakottavasti kapitalismin vallankumouksellista korvaamista sosialismilla.

Kaunistellen kaikin tavoin aikansa elänyttä kapitalistista järjestelmää oikeistososialistit samanaikaisesti tekevät kaikkensa halventaakseen työtätekevien silmissä sosialistista rakennustyötä Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa. He kehuvat kaikin tavoin muodollista porvarillista demokratiaa, joka verhoaa pääoman harjoittamaa työn riistoa, ja samanaikaisesti parjaavat proletariaatin diktatuurin valtiota, joka toteuttaa todellista demokratiaa — demokratiaa ilman porvaristoa ja tilanherroja, ilman ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa.

Kommunistiset ja työväenpuolueet, jotka pitävät toimintaohjeenaan marxismin-leninismin teoriaa, käyvät johdonmukaista taistelua porvarillisten taloustieteilijän ja reformismin teoreetikkojen katsomuksia vastaan ja antavat päättävän vastauksen kaikille revisionististen katsomuksien levittämisyrityksille. Samanaikaisesti kommunistiset ja työväenpuolueet ovat ryhtyneet vaikuttaviin toimenpiteisiin työväenliikkeen hajanaisuuden voittamiseksi, toiminnallisten kosketusten aikaansaamiseksi niiden sosialististen puolueiden kanssa, jotka ovat todella valmiit taistelemaan rauhan puolesta imperialistista sortoa vastaan, kansojensa kansallisten etujen ja demokratian puolesta.

V. I. Leninin suorittama marxilaisen kansantaloustieteen kehittäminen. Marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen kehittäminen edelleen luovalla tavalla. V. I. Leninin (1870—1924) teoksissa on kehitetty luovasti edelleen Marxin ja Engelsin taloudellista oppia. Marx, Engels ja Lenin ovat todella tieteellisen kansantaloustieteen luoja. Marxin ja Engelsin opin uskollisena seuraajana ja jatkajana Lenin ryhtyi leppymättömään taisteluun marxilaisuuden avoimia ja salaisia vihollisia vastaan. Lenin puolusti Marxin ja Engelsin vallankumouksellista oppia porvarillisen valetieteen hyökkäyksiltä, kaikenkarvaisten revisionistien ja opportunistien väärennyksiltä. Proletariaatin luokkataistelun uuden historiallisen kokemuksen yleistämisen perusteella hän kohotti marxismin opin uudelle, korkeammalle asteelle.

Lenin astui poliittisen taistelun areenalle XIX vuosisadan 90-luvulla, jolloin tapahtui siirtyminen esimonopolistisesta kapitalismista imperialismiin ja maailman vallankumouksellisen liikkeen keskus oli siirtynyt Venäjälle — maahan, jossa kypsyi suuri kansanvallankumous.

90-luvulla ilmestyneissä teoksissaan — „Niin sanotun markkinakypsyyksen johdosta” (1893), „Mitä ovat „kansan ystävät” ja kuinka he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” (1894), „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu herra Struven kirjassa” (1894), „Taloudellisen roman-tismin luonnehtimiseksi” (1897) — Lenin kävi johdonmukaisesti taistelua niin narodnikkeja vastaan, jotka väittivät, että Venäjällä kapitalismi ei tule kehitymään, kuin myös „legaalisia marxilaisia” vastaan, jotka ylistivät kapitalis-mia, hämäsivät sen syvät ristiriidat ja pyrkivät alistamaan kasvavan työväenliikkeen palvelemaan porvariston etuja. Narodnikkilaisuuden aatteellinen murskaaminen vietiin päätökseen Leninin klassillisessa teoksessa „Kapitalis-min kehitys Venäjällä” (1899).

Tässä ja muissa 90-luvulla ilmestyneissä teoksissaan Lenin esitti Venäjän talouden syvällisen erittelyn, toi päivänvaloon luokkaristiriitojen ja luokkataistelun sekä vallankumouksellisen liikkeen näköalojen taloudelliset perusteet. Yleistäen Venäjän ja muiden maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen kokemuksen XIX vuosisadan viimeisiltä vuosikymmeniltä Lenin puolusti ja kehitti marxilaisuuden perusajatuksia kapitalistisen tuotantotavan synnyn ja kehityksen laeista, sen sovittamattomista ristiriidoista ja kapitalis-min väistämättömästä vallankumouksellisesta korvaamisesta sosialismilla. Kumottuaan narodnikkilaiset keksinnöt Venäjän kapitalismin „keinoitekoisuudesta” Lenin toi päivänvaloon Venäjän talouden ja yhteiskunnallisen järjes-telmän omalaatuiset piirteet, jotka johtuvat Venäjän historiallisen kehityksen erikoisuuksista, muun muassa kapitalististen riistomenetelmien yhtymisen maorjuussorron lukuisiin jätteisiin, mikä antoi Venäjän yhteiskunnallisille suhteille erikoisen kärkevyyden.

Taistellessaan narodnikkilaisuudelle ominaista proletariaatin halveksu-mista vastaan Lenin todisti, että kapitalismin kehitys johtaa väistämättömästi kaikkien työtätekevien ja riistettyjen joukkojen etujoukkona esiintyvän työväenluokan lukumäärän, järjestyneisyyden ja tietoisuuden kasvuun. Hän perusteli kaikin puolin proletariaatin johtavaa merkitystä vallankumouk-sessa.

Lenin selvitti reforminjälkeisellä Venäjällä tapahtuneiden talonpoikaiston luokkajakautumisprosessien olemuksen ja maorjuuden jäännösten tiukan yhteenpunoitumisen kapitalististen suhteiden aiheuttamaan sortoon, kumoten sen narodnikkilaisen kuvitelman, että talonpoikaisto olisi yhtäläistä joukkoa. Hän perusteli taloudelliselta kannalta työväenluokan ja riistettyjen työtäteke-vien talonpoikaisjoukkojen vallankumouksellisen liiton mahdollisuuden ja väistämättömyyden.

Lenin paljasti taloudellisen pohjan, johon perustuivat Venäjän val-lankumouksen ne erikoisuudet, mitkä tekivät sen uudentyyppiseksi vallanku-moukseksi — proletariaatin johdolla tapahtuvaksi porvarillis-demokraattiseksi vallankumoukseksi, jonka perspektiivinä oli *muuttua kasvaessaan* sosialisti-seksi vallankumoukseksi.

„Kapitalismin kehitys Venäjällä” on yhteenveto Leninin useista *kapitalis-tisen uusintamisen teoriaa* käsittelevistä teoksista. Näissä teoksissa hän kumosi narodnikkien sismondilaiset väitteet, joiden mukaan lisäarvoa olisi mahdotonta realisoida ilman pientuottajien ja ulkomaanmarkkinain olemassa-oloa, ja perusteli laajakantoisesti sitä marxilaista väittämää, että kapitalistiset markkinat muodostuvat kapitalismin kehityksen kulussa. Lenin kehitti edel-leen marxilaisuuden väittämää siitä laista, että tuotannonvälineiden tuotan-non kasvu on laajennetussa uusintamisessa ensi tilalla, toteamuksia kapitalis-tisen realisoinnin ristiriidoista, sekä siitä, että pääoman elimellisen kokoonpa-non kasvu on eräs proletariaatin kurjistumisen tekijä ja että aika ajoittain toistuvat liikatuotannonpulat ovat kapitalismin vallitessa väistämättömiä.

Mitä arvokkaimpana panoksena marxilaiseen kansantaloustieteeseen ovat *agraarikysymystä* käsittelevät Leninin teokset, joissa on tieteellisesti

yleistetty laaja aineisto kapitalismin kehityksestä Venäjän ja eräiden muiden maiden (Ranskan, Saksan, Tanskan, USA:n jne.) maataloudessa. Teoksissaan „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (1901—1907), „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (1907), „Uusia tietoja maatalouden kapitalistisen kehityksen laeista” (1914—1915) ja muissa teoksissaan Lenin tutki syvällisesti ja kaikinpuolin maatalouden kapitalistisen kehityksen lakeja, jotka Marx oli hahmoitellut vain yleispiirtein.

Taistelussa länsieurooppalaista ja venäläistä revisionismia vastaan, joka oli julistanut maatalouden sellaiseksi talousalaksi, johon pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutumisen lakeja ei voida sovelluttaa, Lenin eritteli tieteellisesti maaseudun kapitalistisen kehityksen erikoisuudet. Hän todisti talonpoikaiston perusjoukkojen taloudellisen aseman olevan syvästi ristiriitaisen ja riiden joutuvan väistämättömästi häviötilaan porvarillisessa yhteiskunnassa. Lenin puolusti ja kehitti marxilaista differentiaalisen ja absoluuttisen maankoron teoriaa. Osoittaen absoluuttisen maankoron olevan merkityksellään eräitä tärkeimpiä tekijöitä, jotka jarruttavat tuotantovoimien kehitystä maataloudessa, Lenin tutki perusteellisesti kysymystä maan kansallistamisen mahdollisuudesta, ehdoista ja taloudellisista seurauksista porvarillis-demokraattisessa ja sosialistisessa vallankumouksessa. Hän paljasti porvarilliset taloustieteilijät, jotka saarnasivat valetieteellistä „maan vähenevän hedelmällisyyden lakia”. Taistellen sitä opportunistista linjaa vastaan, jota II Internationalen länsieurooppalaiset puolueet ja Venäjän menševismi, mm. trotskilaisuus noudattivat talonpoikaiston suhteen, Lenin perusteli, että työväenluokan politiikan on välttämättömästi oltava sellaista, jonka tarkoituksena on talonpoikaiston perusjoukkojen muuttaminen vallankumouksellisen proletaatin liittolaiseksi.

Leninin teoria agraarikysymyksestä oli syvällisenä taloustieteellisenä perusteluna Venäjän kommunistisen puolueen politiikalle proletariaatin ja talonpoikaiston välisten suhteiden alalla, ja muun muassa maan kansallistamista koskevalle puolueen ohjelmavaatimukselle. Leninin teokset agraarikysymyksestä muodostavat kommunististen veljespuolueiden agraariohjelman ja agraaripolitiikan teoreettisen perustan.

Lenin osoitti marxilaisen kansantaloustieteen revisionistisen arvostelun täydellisen kestättömyyden. Hän todisti revisionismin kärsineen vararikon kaikissa kapitalismin kansantaloustieteen peruskysymyksissä — arvoteoriassa, lisäarveteoriassa, pääoman keskittymisteoriassa, pulateoriassa jne. Valtava merkitys marxilaisen teorian kehittämiselä oli sillä dialektisen ja historiallisen materialismin johdonmukaisella puolustuksella, minkä Lenin suoritti teoksessaan „Materialismi ja empiriokritisismi”. Tämä kirja antoi murskaavan iskun revisionistien „teoriain” perustalle — niiden idealistiselle filosofialle.

Marx ja Engels, jotka elivät esimonopolistisen kapitalismin aikakaudella, eivät luonnollisesitakaan voineet suorittaa imperialismiin erittelyä. Leninin suurena ansiona on kapitalismin monopolistisen vaiheen marxilainen tutkiminen.

Nojaten „Pääoman” perusajatuksiin ja yleistään kapitalististen maiden talouden uudet ilmiöt Lenin oli marxilaisista ensimmäinen, joka perusteellisesti eritteli imperialismiin osoittaen sen kapitalismin viimeiseksi vaiheeksi, proletariaatin yhteiskunnallisen vallankumouksen aatoksi. Tämä erittely sisältyy hänen klassilliseen teokseensa „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” (1916) ja muihin ensimmäisen maailmansodan aikana ilmestyneisiin teoksiinsa: „Sosialismi ja sota”, „Euroopan Yhdysvallat-tunnuksesta”, „Marxilaisuuden irvikuvasta ja „imperialistisesta ekonomismista”, „Imperialismi ja sosialismin hajaannus”, „Proletaarisen vallankumouksen sotilaallinen ohjelma”.

Leninin imperialismiteoria lähtee siitä, että imperialismiin syvimmän perustan, sen taloudellisen olemuksen, muodostaa monopoliyritysten herruus ja että imperialismi on monopolistista kapitalismia. Lenin tutki perusteellisesti imperialismiin taloudelliset pääpiirteet ja monopoliyritysten herruuden konkreettiset muodot. Lenin osoitti, että imperialismiin syntyminen on kapitalismin

perusominaisuuksien kehittymistä ja jatkumista yleensä. Imperialismi ei poista kapitalismin kehityslakeja, ei poista vaihtoa, markkinoita, kilpailua ja pulia, vaan ainoastaan kärjistää porvarilliselle järjestelmälle ominaisia ristiriitoja. Leninin opissa imperialismista on paljastettu kapitalismin taloudellisten lakien vaikutuksen erikoisuudet sen imperialistisessa vaiheessa. Imperialismin aikana syntyy monopoliyritysten herruuden pohjalla korkea monopolivoitto, joka on tälle kaudelle ominainen lisäarvon muuttunut muoto. Luonnehittimen imperialismiin kapitalismin uudeksi, korkeimmaksi vaiheeksi Lenin määritteli imperialismiin paikan historiassa ja todisti, että imperialismi on monopolistista, loismaista eli mätänevää ja kuolevaa kapitalismia. Leninin imperialismiteoria paljastaa kapitalismin kärkevät ristiriidat sen kehityksen monopolistisella asteella — ristiriidat työn ja pääoman välillä, emämaiden ja siirtomaiden välillä, imperialististen maiden välillä. Se paljastaa ne syvimät syyt, jotka aiheuttavat väistämättömästi imperialistisia sotia maailman uudelleen jakamiseksi. Kaikki nämä ristiriidat kärjistyvät ja syvenevät äärimilleen, josta alkaa vallankumous. Lenin perusteli imperialistista sortoa ja orjuutusta vastaan kohdistuvan kansojen vapaustaistelun oikeudenmukaisen luonteen.

Lenin tutki kysymyksen valtiomonopolistisesta kapitalismista, porvarillisen valtiokoneiston alistamisesta monopoliyritysten palvelukseen. Hän osoitti, että valtiomonopolistinen kapitalismi merkitsee toisaalta tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistamisen korkeinta muotoa ja sosialismin aineellista valmistelua ja toisaalta työväenluokan ja kaikkien työtätekevien joukkojen riiston tehostamista.

Lenin sai selville imperialismiin kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen *epätasaisuuden lain*. Lähtien tästä laista hän teki suuren tieteellisen keksinnön, jonka mukaan maailman imperialismiin ketjun murtaminen on mahdollista sen heikoimmassa renkaassa, johtopäätöksen, että sosialismin voitto on mahdollista ensin muutamissa maissa tai vieläpä yhdessä erillisessä maassa ja että sosialismin samanaikainen voitto kaikissa maissa on mahdotonta. Lenin perusteli sen, että talonpoikaistolla on valtava merkitys proletariaatin liittolaisena vallankumouksessa. Lenin tutki kansallisuus- ja siirtomaakysymystä ja osoitti keinot sen ratkaisemiseksi. Hän todisti mahdolliseksi ja välttämättömäksi yhdistää kehittyneiden maiden proletaarinen liike siirtomaiden kansalliseen vapausliikkeeseen ja muodostaa yhteinen taistelurintama yhteistä vihollista — imperialismia — vastaan.

Leninin imperialismiteoria oli sosialistisen vallankumouksen välttämättömyyden perustelemista, perusteluna työväenluokan diktatuurille uuden historiallisen aikakauden olosuhteissa, aikakauden, jolloin proletariaatti käy välitöntä ratkaisevaa taistelua sosialismin puolesta. Siten Lenin loi uuden, *sosialistisen vallankumouksen teorian*.

Lenin loi opin kapitalismin yleisestä kriisistä — kapitalistisen järjestelmän luhistumisen ja uuden, korkeamman, sosialistisen järjestelmän voiton historiallisesta vaiheesta. Jo ensimmäisen maailmansodan vuosina hän tuli siihen johtopäätökseen, että kapitalismin suhteellisesti rauhanomaisen kehityksen aikakausi oli päättynyt, että maailmansota, joka merkitsi mitä suurinta historiallista kriisiä, on sosialistisen vallankumouksen aikakauden alkua. Sota synnytti sellaisen kaikkikäsitävän kriisin, huomautti Lenin Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen aattona, että ihmiskunnan oli valittava: joko tuhoutua tai uskoa kohtalonsa vallankumouksellisimman luokan haltuun siirtyäkseen mitä nopeammin korkeampaan tuotantotapaan — sosialisiin.

Leninin selvittämästä tosiasista, että sosialistinen vallankumous kypsyy kapitalistisen maailmanjärjestyksen eri renkaissa eri aikoina, seuraa se johtopäätös, että kapitalismin luhistuminen ja sosialismin voitto tapahtuvat siten, että kapitalistisesta järjestelmästä lohkeaa pois erillisiä maita, joissa voitolle pääsee työväenluokka nouden valtaan läheisessä ja erottamattomassa liitossa talonpoikaiston työtätekevien perusjoukkojen kanssa ja yhdistäen ympärilleen kansan valtavan enemmistön. Lenin todisti, että kahden järjestelmän —

kapitalistisen ja sosialistisen — rauhanomainen, pitkän historiallisen ajanjakson kestävä rinnakkaiselo on mahdollista ja kiertämätöntä.

Lenin kehitti imperialismin ja kapitalismin yleisen kriisin teorian leppy-mättömässä taistelussa porvarillisia taloustieteilijöitä ja II Internationalen opportunisteja vastaan. Hän selvitti Kautskyn marxilaisvastaisen „ultra-imperialismin” teorian sekä Trotskin ja Buharinin siitä esittämien muunnosten täydellisen teoreettisen kestävämmyyden ja poliittisen vahingollisuuden. Taistelussa Buharinin marxilaisuuden-väärennyksiä vastaan Lenin tähdensi tämän tästä, että „puhdasta imperialismia”, jolla ei ole perustanaan kapitalismi, ei ole koskaan ollut olemassa, ei ole eikä tule olemaankaan. Lenin toi päivänvaloon työväenliikkeessä esiintyvien opportunististen virtausten juuret, osoittaen, että nämä virtaukset syntyvät porvariston lahjoessa työväenluokan huippukerrosia. Lenin antoi murskaavan iskun niille tulkinnoille, joilla opportunistit puolustelivat valtiomonopolistista kapitalismia yrittäen esitellä sen „socialismiksi”. Sosialistisen vallankumouksen voitto Venäjällä olisi ollut mahdotonta, jos Lenin ja hänen johtamansa Kommunistinen puolue eivät olisi taistellutlaan marxilaisuudesta luopuneita ja opportunistien tielle siirtyneitä reformisteja vastaan suojelleet vallankumouksellista marxilaisuutta.

Marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen ongelmia on edelleen kehitelty ja konkretisoitu Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ja veljellisten kommunististen ja työväenpuolueiden päätöksissä ja asiakirjoissa, Leninin taistelutovereiden ja oppilaiden teoksissa. Näissä päätöksissä ja teoksissa esitetään ja kehitellään taloustieteen alalla joukko uusia väittämiä, jotka perustuvat historian kehityksen uudesta kokemuksesta, työväenluokan taistelun uudesta käytännöstä tehtyyn yhteenvetoon, sekä puolustetaan johdonmukaisesti marxilaista kansantaloustiedettä vallankumouksellisen marxilaisuuden vihollisilta ja esitetään kansanomaisesti sen perusväittämät.

Neuvostoliiton Kommunistinen puolue torjui Keskuskomitean johdolla leninismin vihollisten: trotskiläisten, buharinilaisten ja porvarillisten nationalistien hyökkäykset marxilais-leniniläistä teoriaa ja erikoisesti taloustiedettä vastaan, ja tässä yhteydessä erikoinen merkitys sosialismin kohtaloille SNTL:ssa ja koko maailmassa oli sillä, että puolustettiin ja kehitettiin edelleen Leninin oppia sosialismin voiton mahdollisuudesta yhdessä maassa, Leninin teoriaa sosialistisesta vallankumouksesta. Leninin taistelutovereiden ja oppilaiden teoksissa on kehitetty Leninin perusajatuksia imperialismiin ja kapitalismin yleisen kriisin taloudellisesta ja poliittisesta olemuksesta sekä monopolistisen kapitalismin kehityksen lainmukaisuudesta.

Nojaten marxismin-leninismin klassikkojen teoksiin J. V. Stalin kehitteli imperialismia ja kapitalismin yleistä kriisiä koskevia kysymyksistä joukon uusia väittämiä. Hän arvosteli virheellisiksi trotskilaiset ja oikeisto-opportunistiset väitteet sosialismin voittoa yhdessä maassa koskevassa kysymyksessä. Stalin esitti seikkaperäisesti erittelyn kapitalismin yleisistä kriisistä ja sellaisista sen piirteistä kuin maailman jakautuminen kahteen järjestelmään, kapitalismin siirtomaajärjestelmän kriisi, tuotantolaitosten kroonillinen alikuormitus ja pysyvä joukkotyöttömyys. Hän valaisi kysymyksen kapitalismin yleisen kriisin kahdesta vaiheesta. Stalinin teoksissa on paljastettu fasismin taantumuksellinen ja aggressiivinen olemus.

Mutta Stalinin teoksissa on kapitalistista taloutta koskevissa kysymyksissä myös virheellisiä väittämiä, kuten esimerkiksi väite tuotantomäärän supistumisen yleisen tendenssin väistämättömyydestä kapitalistisissa päämaissa (USA, Englanti, Ranska) toisen maailmansodan jälkeen, mikä ei vastaa todellisuutta, väittämä nykyaikaisen kapitalismin tuotantovoimien „tyrehtymisestä”, vaikka tosiasiallisesti kapitalismin mätäneminen ei lainkaan merkitse kaiken teknillisen edistyksen pysähtymistä; väite, että kapitalismin yleisen kriisin syventymisen tärkeimpänä osoittamana toisen maailmansodan jälkeen on yhtenäisten maailmanmarkkinain hajoaminen, kun todellisuudessa kapitalismin yleisen kriisin syventymisen pääpiirteenä oli sosialismin maailmanjärjestelmän muodostuminen.

Marxismin-leninismin taloustieteellistä teoriaa kehitellään neuvostoliitolaisten ja ulkomaisten taloustieteilijäin teoksissa. SNTL:ssa ja ulkomailla on

julkaistu useita teoksia, joissa käsitellään esikapitalististen yhteiskuntamuodostumien talouselämää, esimonopolistista kapitalismia, imperialismia ja kapitalismin yleistä kriisiä koskevia kysymyksiä, talouspuolien teoriaa ja historiaa, kansantalouden ja taloustieteellisen ajattelun historiaa ja muun muassa arvostellaan nykyaikaisia porvarillisia ja reformistisia teorioita.

NKP:n XX edustajakokous (helmikuu v. 1956) antoi suuren panoksen marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen kehittämiseen. Edustajakokouksen päätöksissä on asetettu ja uuden historiallisen kokemuksen pohjalla luovalla tavalla ratkaistu useita nykyaikaisen maailmankehityksen mitä tärkeimpiä periaatteellisia kysymyksiä: kahden järjestelmän rauhanomaisesta rinnakkaiselosta, sotien ehkäisemisen mahdollisuudesta nykyaikaudella, sosialismiin siirtymisen erilaisten muotojen mahdollisuudesta eri maissa, välttämättömyydestä käydä taistelua yhteistoiminnan puolesta kansainvälisessä työväenliikkeessä ym. Marraskuussa v. 1957 pidetyn sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden Neuvottelukokouksen Julkilausumassa on esitetty syvälinen marxilais-leniniläinen erittely nykyaikakauden perusongelmista ja korostettu välttämättömäksi nykyoloissa päävaarana olevan revisionismin ja dogmatismiin päättävä voittaminen kommunistisen liikkeen riveissä. Revisionistit toistelevat reformistisia väitteitä kaunistellen nykyaikaista kapitalismia ja porvarillista valtiota. He pitävät valtiomonopolistista kapitalismia „sekataloutena”, joka kehittyy sosialismiin johtavaa tietä, ja parhaavat SNTL:n ja toisten sosialistisen leirin maiden sosialistista rakennustyötä Maailman jakautumisen kahteen yhteiskunnallis-taloudelliseen maailmanjärjestelmään — sosialismin ja kapitalismin järjestelmään — he kuvaavat kahden sotilaallisen liiton muodostumiseksi. Marxilais-leniniläisen opin luokkataistelusta, proletaarista vallankumouksesta, proletariaatin diktatuurista ja proletaarisen puolueen johtavasta osuudesta revisionistit vaihtavat opportunistiseen „kapitalismin sosialismiksi kasvamisen” teoriaan. Tämä on saanut ilmaisuksensa Jugoslavian Kommunistien liiton ohjelmassa.

Marxilais-leniniläistä teoriaa kehitettiin edelleen NKP:n XXI edustajakokouksessa ja sen päätöksissä. Edustajakokous teki tieteellisen analyysin kapitalismin yleisen kriisin syvenemisestä, maailman näyttämöllä kehkeytyneen kahden järjestelmän välisen kilpailun uudesta ratkaisevasta vaiheesta, sosialistisen maailmanjärjestelmän kehityslaeista ja rauhan taistelun uusista mahdollisuuksista. Edustajakokous totesi, että sosialistisen maailmanjärjestelmän ja kapitalistisen maailmanjärjestelmän välisten voimasuhteiden muuttumisen sekä siirtomaajärjestelmän hajoamisen ja kapitalismin sisäisten ristiriitojen kärjistyksen seurauksena kapitalismin yleinen kriisi syvenee. Edustajakokous tähdensi, että revisionistien yritykset väaristellä marxilaisuutta ja kylvää eripuraisuutta sosialististen veljesmaiden välille ovat tuomitut epäonnistumaan.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede on toimintaohje kaikkien maiden kommunistisille ja työväenpuolueille. Se valaisee työtätekeville tietä vapautukseen pääoman ikeestä.

SOSIALISTINEN TUOTANTOTAPA

A. Siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin

XX LUKU

KAPITALISMISTA SOSIALISMIIN JOHTAVAN SIIRTYMÄKAUDEN PERUSPIIRTEET

Sosialistinen vallankumous ja kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden välttämättömyys. Kapitalistisen tuotantotavan ja luokkataistelun koko kehityskulku porvarillisessa yhteiskunnassa johtaa väistämättä siihen, että kapitalismi vaihtuu vallankumouksen tietä sosialismiin. Kapitalismi synnyttää koneellisen suurteollisuuden, joka on sosialismiin siirtymisen aineellinen edellytys. Kapitalismin kehitys valmistaa sen yhteiskunnallisen voiman, proletariaatin, joka toteuttaa tämän siirtymisen.

Proletariaatti on taloudellisen asemansa vuoksi ainoa luokka, joka kykenee liittämään ympärilleen kaikki työtätekevät kapitalismin kukistamiseksi ja sosialismiin voiton saavuttamiseksi. Kuten edellä on osoitettu, imperialismin kaudella saavuttaa ristiriita kasvaneiden tuotantovoimien ja näiden tuotantovoimien kahleiksi muuttuneiden porvarillisten tuotantosuhteiden välillä ennennäkemättömän kärkevyyden. Laki siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, vaatii vanhojen, porvarillisten tuotantosuhteiden lopettamista ja uusien, sosialististen tuotantosuhteiden luomista. Tästä johtuu *proletaarisen, sosialistisen vallankumouksen* objektiivinen välttämättömyys.

Sosialistinen vallankumous eroaa periaatteellisesti kaikista sitä edeltäneistä vallankumouksista. Siirryttäessä orjanomistusjärjestelmästä feodaaliseen ja feodaalisesta kapitalistiseen vaihtui toinen yksityisomistuksen muoto toiseen yksityisomistuksen muotoon, toisten riistäjien valta vaihtui toisten riistäjien valtaan. Kun kaikilla riistoyhteiskunnan muodostumilla oli samantyyppinen perusta — tuotannonvälineiden yksityisomistus, kypsyi uusi talousmuoto vähitellen, valtoimesti vanhan tuotantotavan uumenissa. Niinpä feodalismista kapitalismiin siirryttäessä kehittyivät vanhan järjestelmän uumenissa vähitellen uudet, porvarilliset tuotantosuhteet, kasvoivat enemmän tai

vähemmän valmiit kapitalistisen talousjärjestelmän muodot. Porvarillisen vallankumouksen tehtävänä oli vallan ottaminen porvariston käsiin, saattaa tämä valta vallitsevaa kapitalistista talousjärjestelmää vastaavaksi ja raivata pois kapitalismin kasvua häiritsevät vanhan, feodaalisen yhteiskunnan tuotanto-suhteet.

Proletaarinen vallankumous asettaa tavoitteekseen tuotannonvälineiden yksityisomistuksen vaihtamisen yhteiskunnalliseen omistukseen ja kaiken ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston lopettamisen. Se ei tapaa valmiita sosialistisen talouden muotoja. Tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen perustuva sosialistinen talousmuoto ei voi kasvaa yksityisomistukseen perustuvan porvarillisen yhteiskunnan uumenissa. Proletaarisen vallankumouksen tehtävänä on proletariaatin johtamien työtätekevien vallan pystyttämisen jälkeen rakentaa uusi, sosialistinen talousjärjestelmä. Työväenluokan suorittama vallanotto on vasta proletaarisen vallankumouksen alkua, ja valtaa käytetään vipuna vanhan talouden muuttamiseen ja uuden järjestämiseen.

Koska sosialistinen talous ei voi syntyä porvarillisen yhteiskunnan puitteissa, pääoman herruuden aikana, kapitalistisen järjestelmän vaihtuminen sosialistiseen vaatii jokaisessa maassa erikoista *siirtymäkautta*, joka alkaa proletaarisen vallan pystyttämisestä ja päättyy sosialistisen vallankumouksen tavoitteen toteuttamiseen — kommunistisen yhteiskunnan ensimmäisen vaiheen, sosialismin, rakentamiseen. „Kapitalistisen ja kommunistisen yhteiskunnan välillä on kausi, jolloin toinen muutetaan vallankumouksellisesti toiseksi. Sitä vastaavasti tulee olemaan myös poliittinen siirtymäkausi, jolloin valtio ei voi olla mitään muuta kuin *proletariaatin vallankumouksellista diktatuuria*”¹.

Siirtymäkausi käsittää kokonaisen historiallisen aikakauden, jonka kuluessa tapahtuu kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden perinpohjainen uudestijärjestäminen, tehdään loppu vanhasta kapitalistisesta perustasta ja luodaan uusi, sosialistinen perusta ja varmistetaan sosialismin voittoa varten välttämätön tuotantovoimien kehitys. Tällöin käytetään hyväksi kapitalismin kehityksen luomia sosialismin rakentamiselle välttämättömiä aineellisia, organisatorisia ja kulttuurillisia edellytyksiä: suurtuotantoa, pankkeja, tieteellisiä ja teknillisiä saavutuksia jne. Siirtymäkaudella proletariaatti karaistuu ja kerää kokemusta, jota tarvitaan sen johtavan osan toteuttamiseksi maan hallinnassa ja sosialistisessa rakennustyössä. Taistelussa yksityisomistuksellisia perinteitä ja porvarillista vaikutusta vastaan tapahtuu pikkuporvarillisten joukkojen, koko kansan uudestikasvatus sosialismin hengessä.

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1955, s. 23 (suom. s. 24).

Marxilaisuuden perusajatuksiin nojautuen Lenin loi täydellisen opin kapitalismista sosialismiin johtavasta siirtymäkaudesta aseistaen työväenluokan ja kaikki työtätekevät sosialismin rakentamisten tieteellisellä tuntemuksella.

Proletaarinen vallankumous voitti ensiksi Venäjällä. Venäjällä oli proletaarisen vallankumouksen voittoa varten riittävä kapitalismin kehitystaso. Sitä paitsi Venäjästä oli tullut imperialismin kaikkien ristiriitojen solmukohta, mikä joudutti jyrkästi proletariaatin vallankumouksellistumisprosessia ja talonpoikaisjoukkojen liittymistä sen ympärille. Lokakuussa 1917 Kommunistisen puolueen johtama Venäjän proletariaatti, aseistettuna Leninin teorialla sosialistisesta vallankumouksesta, liitossa talonpoikaisköyhälistön kanssa, kukisti kapitalistien ja tilanherrojen vallan ja pystytti oman diktatuurinsa. Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous raivasi ensimmäisenä ihmiskunnan historiassa tien sosialismiin, näytti esimerkin siitä, millaisen täytyy proletaarisen vallankumouksen olla pääpiirteissään jokaisessa maassa.

Samalla on otettava huomioon, että olen tärkeimmässä ja perusolemukseltaan samanlainen sosialistisella vallankumouksella jokaisessa imperialismin järjestelmästä irtaantuneessa maassa on väistämättä omat erikoiset sosialismin rakentamisen konkreettiset muotonsa ja menetelmänsä, jotka johtuvat sen kehityksen historiallisista, kansallisista, taloudellisista, poliittisista ja kulttuurillisista edellytyksistä, kansan perinteistä sekä kullakin kaudella muodostuneesta kansainvälisestä tilanteesta.

Kansandemokratian maat ratkaisevat sosialismiin siirtymisen tehtävää kunkin maan erikoisolojen mukaisesti uusissa, perinpohjaisesti muuttuneissa, suotuisemmissa historiallisissa olosuhteissa, sillä sosialismi on jo voittanut Neuvostoliitossa ja on olemassa sosialistinen maailmanjärjestelmä.

Siirtyminen sosialismiin — tämän siirtymisen konkreettisten muotojen ollessa mitä erilaisimmat — on sinänsä eittämättä vallankumouksellinen prosessi, jonka kulussa porvariston herruus muuttuu työväenluokan johtamien työtätekevien herruudeksi ja tuotannonvälineiden yksityisomistus muuttuu yhteisomistukseksi. Toisin kuin reformismi, joka saarnaa „kapitalismin kasvamista sosialismiksi”, marxismi-leninismi opettaa, että porvarillisen ja sosialistisen yhteiskunnan perusteiden vastakohtaisuuden vuoksi, työn ja pääoman antagonistisuuden vuoksi siirtyminen sosialismiin on mahdotonta ilman proletaarista vallankumousta, ilman poliittisen johdon ottamista työväenluokan käsiin (ilman proletariaatin diktatuuria).

Tapahtuuko poliittisen vallan vallankumouksellinen siirtyminen työtätekevien käsiin kansanjoukkojen aseellisen kapinan avulla vaiko rauhallista tietä riippuu konkreettisista historiallisista olosuhteista.

Nykyaikaisissa olosuhteissa, mahtavan sosialistisen leirin muodostumisen, kapitalismin yleisen kriisin edelleen syvenemisen ja siirtomaajärjestelmän nopeutuvan hajoamisen yhteydessä, kun sosialismin, demokratian ja rauhan aatteista on tullut mahtava puoleensavetävä voima koko työtätekevään ihmiskuntaan nähden, on olemassa reaalin mahdollisuus, että joissakin kapitalistisissa tai entisissä siirtomaissa *työväenluokka voi päästä valtaan rauhallisin keinoin, parlamentin kautta*. Näissä maissa työväenluokka yhdistämällä johtoonsa kansan valta-enemmistön — työtätekevän talonpoikaiston, pikkuporvariston, laajat sivistyneistöpiirit, maan kaikki patrioottiset voimat — ja lyöden päättävästi opportunistiset ainekset voi saattaa tappiolle taantumukselliset, kansanvastaiset voimat, valloittaa vahvan enemmistön parlamentissa ja muuttaa parlamentin porvarillisesta valtaelimestä kansan, työväen valtaelimeksi, työtätekevien demokratian välikappaleeksi. Sellainen todellinen kansan parlamentti, joka nojautuu proletariaatin, työtätekevien joukkojen vallankumoukselliseen liikkeeseen, voi ratkaista menestyksellisesti sosialistisen vallankumouksen perustehtävät, siinä luvussa myös tehtävän perustuotannonvälineiden muuttamisesta kansan omaisuudeksi.

Toisissa maissa heti riistäjäluokkien poliittisen herruuden kukistumisen jälkeen vallankumous saa sosialistisen luonteen. Näin tapahtui Venäjällä lokakuussa vuonna 1917, kun proletaarisen vallankumouksen prosessissa saatiin samalla ratkaistuksi myös porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tehtävät. Toisissa kapitalismin järjestelmästä irtaantuneissa maissa taas alussa ratkaistaan pääasiassa yleisdemokraattiset tehtävät, joten monissa tapauksissa vallankumouksen luonne sen alkuvaiheessa on porvarillis-demokraattinen ja vasta vähitellen kehittyvä sosialistiseksi vallankumoukseksi. Tämä johtuu kyseessä olevan maan kapitalistisesta kehitystasosta, esikapitalististen muotojen olemassaolosta, luokkien voimasuhteista, poliittisesta tilanteesta jne.

Lokakuun vallankumouksen historiallinen kokemus on vahvistanut oikeaksi leniniläisen perusajatuksen siitä, että sosialistinen vallankumous voi alkaa ja voittaa maassa, joka ei välttämättä ole korkeimmalla kapitalistisella kehitystasolla. Lenin osoitti, että sosialistisen vallankumouksen voittoa varten yhdessä maassa riittää kapitalistisen kehityksen keskitaso, kuten oli Venäjällä ennen vallankumousta, ja että silloin työväenluokka voi poliittiseen valtaansa nojautuen voittaa siirtymäkauden kuluessa yhdessä kaikkien työtätekevien kanssa maansa talouden ja kulttuurin jälkeensäjäneisyyden.

Sosialistisen vallankumouksen voittoa varten Venäjällä oli välttämätöntä vähintään keskitasolle kehittynyt kapitalismi sen vuoksi, että se oli ainoa proletaarisen diktatuurin maa. Mutta nykyään, kun sosialismi Neuvostoliitossa on voittanut ja on

muodostunut maailman sosialistinen talousjärjestelmä, myöskin sellaiset maat, joissa kapitalismi on heikosti kehittynyt ja joissa vallitsevat vielä esikapitalistiset talousmuodot, voivat etumais-
ten sosialististen maiden avulla ratkaista menestyksellisesti sosialistisen vallankumouksen tehtävät.

Lenin perusteli tieteellisesti, että yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa suhteessa jälkeenjääneillä mailla, jotka eivät ole käyneet läpi kapitalistista kehitysvaihetta, on mahdollisuus tietyissä historiallisissa olosuhteissa ja työväenluokan johdolla kehittyä *ei-kapitalistista tietä*. Heitettyään harteiltaan imperialismin ikeen nämä maat voivat välttää kapitalismin pitkäaikaisen ja tuskallisen kehitysprosessin ja sivuuttaen kapitalistisen vaiheen kehittää porvarillis-demokraattisen vallankumouksen sosialistiseksi ja siirtyä asteittaisesti sosialismin rakentamisen tielle. Tämän mahdollisuuden antaa niille sellaisen edistyneiden maiden apu, joissa proletaarinen vallankumous on jo voittanut. Näiden maiden avulla jälkeenjääneissä maissa kehittyä valtion suurteollisuus, joka on koko kansantalouden sosialistisen uudestijärjestämisen aineellinen perusta.

Proletariaatin diktatuuri sosialistisen talouden rakentamisvälineenä. Koska proletaarisen vallankumouksen tehtävänä on tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen perustuvan sosialistisen talousjärjestelmän luominen ja kaiken riiston lopettaminen, se ei voi olla muuttamatta perinpohjaisesti valtiiovallan luonnetta ja jättää murskaamatta vanhaa valtiokoneistoa, joka sortaa ja kuristaa työtätekeviä, ei voi jättää perustamatta valtiota, joka kykenee turvaamaan uuden talousjärjestelmän rakentamisen.

Proletaariin vallankumous synnyttää *uudentyyppisen valtion* — proletariaatin diktatuurin. *Proletariaatin diktatuuri* on työväenluokan toteuttamaa yhteiskunnan valtiollista johtoa. Ilman proletariaatin diktatuuria ei työtätekevien taloudellinen ja poliittinen vapautuminen ole mahdollista, ei ole mahdollista siirtyminen kapitalistisesta tuotantotavasta sosialistiseen tuotantotapaan.

Poliittisena päällysrakennuksena proletariaatin diktatuurin synnyttää pakottavaksi käynyt yhteiskunnan taloudellinen tarve siirtyä kapitalismista sosialismiin. Samalla proletariaatin diktatuuri sosialistisen talouden rakentamisvälineenä vaikuttaa suuresti taloudelliseen kehitykseen. Se on sinänsä mitä suurin voima, joka on suunnattu vanhan, kapitalistisen perustan lopettamiseen, sosialistisen perustan kehittämiseen ja lujittamiseen ja varmentaa sosialististen talousmuotojen voitollepääsyn kapitalistisista talousmuodoista.

Sosialistiset talousmuodot eivät voi ilmaantua eivätkä kehittyä luonnonvoimaisesti, itsestään tapahtumisen tietä. Ne ilmaantuvat ja kehittyvät proletaarisen valtion suunnitelmallisen toiminnan ja työtätekevien joukkojen luovan aktiivisuuden tulokseksi.

Sosialistinen valtio voi täyttää tehtävänsä uuden perustan luomisessa vain sen vuoksi, että se nojautuu siihen objektiiviseen taloudelliseen lakiin, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, ja uusien taloudellisten olosuhteiden pohjalla ilmaantuviin uusiin taloudellisiin lakeihin. Proletariaatin diktatuuri takaa kapitalismia korkeamman työn yhteiskunnallisen organisaation. Tämä on sosialistisen järjestelmän pääasiallinen voimanlähde ja pääasiallinen syy sen voittoon kapitalistisesta järjestelmästä.

Proletariaatin diktatuuri on todellista demokratiaa; se ilmentää työtätekevien elinettä, takaa työtätekeville reaaliset demokraattiset oikeudet ja laajentaa yhä enemmän näiden oikeuksien joukkoluontoisen hyväksikäytön aineellisia mahdollisuuksia. Proletariaatin diktatuurin oloissa työtätekevistä tulee ensi kertaa historiassa maansa isäntiä. „Elinvoimainen, luova sosialismi on itse kansanjoukkojen luomus”¹. Proletariaatin diktatuuri merkitsee laajojen työtätekevien joukkojen yhä välittömämpää ja aktiivisempaa osallistumista tuotannon johtoon, valtioelinten toimintaan, maan yhteiskunnallisen elämän kaikkien alojen johtamiseen. Kun porvarilliset vallankumoukset lujittaessaan uutta, kapitalistista riistomuotoa eivät voi liittää porvariston ympärille pitkäksikään aikaa työtätekeviä ja riistettyjä joukkoja, niin proletaarinen vallankumous, joka tekee lopun kaikesta riistosta, voi ja sen täytyy liittää nämä joukot kestävään liittoon proletariaatin kanssa. Riistäjäluokkia vastaan tähdätty työväenluokan johtama työväenluokan liitto talonpoikaiston kanssa on proletariaatin diktatuurin korkein periaate. Ilman tätä liittoa ei proletariaatin vallan lujittaminen ja sosialistisen talouden rakentaminen ole mahdollista.

Valtio kaikissa aikaisemmissa muodoissaan piti kurissa riistettyä enemmistöä riistäjävähemmistön hyväksi. Proletariaatin diktatuuri pitää kurissa riistäjävähemmistöä työtätekevän enemmistön hyödyksi. Proletariaatin diktatuuri on proletariaatin luokkataistelun jatkoa uusissa olosuhteissa ja uusissa muodoissa oman maansa riistäjäluokkia ja kapitalistisen ympäristön aggressiivisia voimia vastaan.

Mutta proletariaatin diktatuuri ei ole pelkkää väkivaltaa riistäjiä kohtaan eikä pääasiallisestikaan väkivaltaa. Marxilais-leniniläiset puolueet pitävät parempina kaikkein kivuttomimpia sosialismiin siirtymisen muotoja eivätkä lainkaan ole — kuten kommunismin viholliset yrittävät kuvata — aina ja kaikissa tapauksissa väkivallan, kansalaissodan, aseellisten kapinain ja kärkevimpien luokkataistelumuotojen kannattajia. Lenin korosti, että työväenluokka pitäisi parempana ottaa vallan käsiinsä rauhallisesti. Vallankumouksellisen väkivallan käyttäminen tai siitä

¹ V. I. Lenin, Vastaus vasemmistoeserrien kyselyyn YTKK:n istunnossa 4 (17) marraskuuta v. 1917, Teokset, 26. osa, s. 255.

pidättäytyminen, luokkataistelun kärkevyys riippuvat riistäjäluokkien vastarinnan sitkeydestä ja muodoista. Historian kokemus osoittaa, että riistäjäluokat haluamatta luovuttaa valtaa kansalle käyttävät väkivaltaa kansanvaltaa vastaan ja siten pakottavat proletariaatin käymään kärkevää luokkataistelua, jopa kansalaissotaakin.

Proletariaatin diktatuurin väkivaltaisen puolen osuus sen toisiin puoliin verraten riippuu siitä konkreettisesta tilanteesta, mikä muodostuu vallankumouksen eri vaiheissa kyseessä olevassa maassa. Paljon syvällisempi ja pysyvämpi vallankumouksen ominaisuus on työtätekevien joukkojen järjestäminen, niiden kasvattaminen uuden, tietoisien, sosialistisen työkurin hengessä tarkoituksella rakentaa uusi yhteiskunta. Rakentava, luova, järjestävä ja kasvattava toiminta muodostavatkin proletariaatin diktatuurin olemuksen. Työväenluokan, työtätekevien perustehdävänä sosialistisessa vallankumouksessa on, kuten Lenin opettaa, „myönteinen eli rakentava työ uusien organisaatiosuhteiden tavattoman monimutkaisen ja hienon verkoston luomiseksi, jotka suhteet käsittäisivät tuotteiden suunnitelmallisen tuotannon ja jakelun”¹.

Proletaarisen valtion muodot voivat olla erilaisia riippuen eri maissa muodostuneista vallankumouksen erikoisuuksista. *Neuvostovalta* oli se Leninin selville saama ja Venäjän työväenluokan vallankumouksellisen toiminnan luoma proletariaatin diktatuurin muoto, joka oli välttämätön Venäjän — ensimmäisenä sosialistisen vallankumouksen voittoisesti suorittaneen maan — konkreettisissa historiallisissa olosuhteissa. Maailman kehityksen uusissa olosuhteissa, kun sosialismi oli jo voitannut Neuvostoliitossa ja fasismi lyöty toisessa maailmansodassa, useissa Euroopan ja Aasian maissa pääsi voitolle *kansandemokraattinen* järjestelmä, joka on eräs proletariaatin diktatuurin muoto. „Siirtyminen kapitalismista kommunismiin ei tietenkään voi olla tuomatta esiin tavattoman paljon ja tavattoman erilaisia valtiomuotoja, mutta niiden olemus on oleva väistämättömästi sama: *proletariaatin diktatuuri*”².

Koko sosialistisen talouden suunnitelmallisen rakentamisprosessin johto kuuluu proletariaatin diktatuurin maissa kommunistisille (työväen-) puolueille. Nämä marxismin-leninismin teorialla, yhteiskunnan taloudellisten kehityslakien tuntemuksella aseistuneet puolueet järjestävät ja suuntaavat kansanjoukkoja sosialistisen rakennustyön tehtävien ratkaisemiseen.

Sosialistinen kansallistaminen. Kapitalismin kehitys valmisti välttämättömät edellytykset koneellisen suurteollisuuden,

¹ V. I. Lenin, Neuvostovallan edessä olevat tehtävät, Teokset, 27. osa, s. 213.

² V. I. Lenin, Valtio ja vallankumous, Teokset, 25. osa, s. 385 (suom. s. 417).

koneellisen liikenteen, pankkien ym. sosialistiselle yhteiskunnallistamiselle. Proletaarinen valtio suorittaa jo siirtymäkauden alussa kapitalistisen suurtuotannon kansallistamisen.

Sosialistinen kansallistaminen on proletaarisen vallan suorittamaa riistäjäluokkien omaisuuden vallankumouksellista lakkauttamista ja sen muuttamista valtion sosialistiseksi omaisuudeksi — koko kansan omaisuudeksi. Sosialistinen kansallistaminen johtaa kapitalismin perusristiriidan — tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välisen ristiriidan — poistamiseen. Sosialistisen kansallistamisen ansiosta tuotantosuhteet teollisuudessa saatetaan tuotantovoimien luonnetta vastaaviksi, mikä raivaa tilaa niiden kehitykselle.

Sosialistinen kansallistaminen ensinnäkin lopettaa tärkeimpien tuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen ja siten hävittää porvariston taloudellisen herruuden maassa; toiseksi se laskee proletariaatin diktatuurille taloudellisen perustuksen antaen työtätekevien käsiin *kansantalouden avainasemat*, toisin sanoen talouselämän johtavat alat. Näillä aloilla saatetaan voimaan tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja siis syntyvät ja kehittyvät sosialistiset tuotantosuhteet.

Ratkaiseva merkitys sosialistiselle rakennustyölle on suurteollisuuden kansallistamisella. Tämän rinnalla tapahtuu pankkien, rautatieliikenteen, kauppalaivaston ja yhteysvälineiden, sisämaisen kaupan suurliikkeiden ja myöskin ulkomaankaupan kansallistaminen. Pankkien kansallistamisen johdosta porvaristo menettää erään taloudellisen herruutensa tärkeimmistä vivuista ja proletaarinen valtio saa keskitetyn ja laajalle haarautuneen taloudellisen koneiston, jota sen vallankumouksellisen uudestijärjestelyn jälkeen käytetään sosialismin rakennustyötä varten. Ulkomaankaupan kansallistaminen on välttämätön keino, joka turvaa sosialismia rakentavan maan taloudellisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden kapitalistisesta maailmasta.

Se, millaisia kansallistamisen muotoja ja menetelmiä on kussakin maassa sovellettava, riippuu vallankumouksen erikoisuuksista, sosialistisen rakennustyön edellytyksistä, luokkataistelun muodoista ja kärkevyydestä. Eräissä tapauksissa kapitalistisen omaisuuden pakkoluovuttaminen toteutetaan suhteellisen lyhyessä ajassa (kuten tapahtui Neuvostoliitossa), toisissa tapauksissa taas asteittain (kuten kansandemokratian maissa); määrättyissä olosuhteissa on mahdollista tuotannonvälineiden siirtyminen yhteiskunnan omaisuudeksi lunastuksen kautta jne. Hyvin omalaatuinen on kapitalistisen omaisuuden sosialistiseksi valtion omaisuudeksi muuttumisen prosessi Kiinassa: siellä perusosa kapitalistisista teollisuus- ja kauppaliikkeistä muutettiin ensin valtion ja kapitalistien yhteisesti omistamiksi sekaliikkeiksi ja vasta sitten — valtion sosialistisiksi tuotanto- ja kauppalaitoksiksi.

Ottaen lähtökohdaksi sen, että maaorjuuden ja jo kauan yli aikansa eläneen tilanherrain maanomistuksen jäännösten lopettaminen on ehdottoman välttämätöntä, proletaarinen valtio panee toimeen suurmaanomistajien maiden sekä karjan ja kaluston pakkoluovutuksen. Valtaosa konfiskoiduista maista luovutetaan työtätekevälle talonpoikaistolle. Tietyllä, pienemmällä osalla näitä maita järjestetään suuria valtion maataloustuotantolaitoksia.

Maan kansallistamista koskevan kysymyksen proletaarinen valta ratkaisee kunkin maan konkreettisista olosuhteista riippuen. Venäjällä, missä maan yksityisomistuksen perinteet talonpojilla olivat heikot kuin Länessä, Neuvostovalta suoritti talonpoikaisjoukkojen vaatimusten mukaisesti *kaiken* maan kansallistamisen jo heti vallankumouksen alussa. Absoluuttinen maankorko tuli sen vuoksi poistetuksi. Neuvostotalonpoikaisto sai ensimmäisenä historiassa maan maksuttomaan käyttöön proletariselta vallankumoukselta. Maissa, joissa pientalonpoikainen maan yksityisomistus on ollut olemassa kauan ja missä tämän vuoksi maan yksityisomistuksen perinteet talonpojilla ovat voimakkaammat, ei työväenluokka valtaan tultuaan suorita vallankumouksen alussa *kaiken* maan kansallistamista. Näissä maissa kansallistetaan vain osa suurmaanomistajien maista ja se muodostaa valtion maavarannon; suurin osa suurmaanomistajilta pakkoluovutetuista maista sitävästoin tulee talonpoikien yksityisomistukseen. Kysymys *kaiken* maan yhteistämisestä ratkaistaan käytännössä maatalouden sosialistisen uudestijärjestelyn kulsu.

Lokakuun Suuri sosialistinen vallankumous, murskattuaan porvariston valtiokoneiston, jo ensimmäisinä kuukausina kansallisti, otti tilanherroilta ja suurkapitalisteilta korvauksetta pois tuotannonvälineet ja muut rikkaudet.

Talonpoikaisto sai maksuttomaan käyttöönsä yli 150 miljoonaa hehtaaria uusia maita (tilanherrojen sekä myös kruunun, luostareiden, tsaarin perheen) niiden lisäksi, jotka olivat olleet sen käytössä ennen vallankumousta, ja vapautui tilanherroille suoritettavista vuokramaksuista sekä menoista maan oston 700 miljoonan kultaruplan arvosta vuosittain. Maan kansallistaminen oli pohjana tilanherraluokan lopettamiselle. Se merkitsi maaorjuuden jäännösten täydellistä poiskitkemistä. Näin ollen sosialistinen vallankumous ratkaisi ohimennen porvarillisdemokraattisen vallankumouksen tehtävät loppuun saakka. Maan kansallistaminen ei sinänsä vielä luonut maaseudulla sosialistisia tuotantosuhteita, sillä koko kansan omaisuudeksi tulleella maalla harjoitettiin edelleenkin yksityistaloutta. Mutta se helpotti talonpoikaiston myöhempää siirtymistä sosialistiselle kehitystielle.

Kapitalististen tuotantolaitosten laajaan kansallistamiseen johtavana siirtymistoimenpiteenä ja näiden tuotantolaitosten toiminnan tietynlaisen sääntelyn toteuttamiseksi Neuvostovalta saattoi voimaan *työväenkontrollin*, toisin sanoen näiden tuotantolaitosten työntekijäkollektiivien taholta tapahtuvan tuotannon, kaupan ja raha-asiaain valvonnan. Joulukuussa 1917 suoritettiin *pankkien kansallistaminen*. Neuvostovalta toteutti *ulkomaankaupan monopolin*, joka luotettavana muurina suojasi maan imperialistien taloudelliselta aggressiolta. *Rautatiet ja yhteysvälineet*, meri- ja suuri jokikauppalaivasto

tulivat koko kansan omaisuudeksi. Neuvostovalta suoritti yhä laajemmassa mitassa *teollisuuslaitosten kansallistamista* konfiskoimalla niitä ilman lunastusmaksua. Kesäkuussa 1918 julistettiin kaikkien teollisuudenalojen suurten tuotantolaitosten kansallistaminen.

Voitteen porvariston vastarinnan, porvarillisten spesialistien tuholaisuuden ja sabotaasin, käyden sitkeää taistelua pikkuporvarillista alkuvoimaisuutta vastaan Neuvostovalta ryhtyi järjestämään koko valtion mitassa tapahtuvaa tuotannon ja tuotteiden jaon luettelointia ja valvontaa.

Suurteollisuuden, pankkien, liikenteen ja ulkomaankaupan kansallistaminen proletariaatin diktatuurin oloissa merkitsee, että työtätekevien valta repii juuret porvariston taloudelliselta mahdollilta ja ottaa haltuunsa kansantalouden avainasemat asettuen lähtöasemiin jatkaakseen taistelua sosialismin puolesta.

Kansallistetuissa tuotantolaitoksissa vaihtuvat kapitalistiset tuotantosuhteet sosialistisiin. Yhteiskunnalliseen omistukseen siirtyessään tuotannonvälineet lakkaavat olemasta pääomaa. Tehdään loppu ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta. Uusi, sosialistinen työkuri juurtuu käytäntöön. Työläisten keskuudessa syntyy sosialistinen kilpailu. Vähitellen juurtuvat käytäntöön sosialistiset tuotannonjohtamisperiaatteet, jotka yhdistävät yksilöjohdon työtätekevien joukkojen luovaan aktiivisuuteen. Tuotanto alkaa kehittyä sosialistisen suunnitelman mukaan koko yhteiskunnan etuja vastaavasti. Näin tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen sosialistisen omistuksen pystyttämisen perustalla tapahtuu käytännöllisesti koko tuotantoprosessin sosialistinen yhteiskunnallistaminen.

Talousmuodot ja luokat siirtymäkaudella. Työväenluokan ja talonpoikaiston liitto. Suurteollisuuden, liikenteen, pankkien jne. kansallistamisen tuloksena syntyy sosialistinen talousmuoto (sektori). Mutta kansallistaminen ei ulotu kaikkiin yksityistalouksiin. Eri talousaloille jää joksikin ajaksi kapitalistisia talouksia. Ja mikä tärkeintä, jää talonpoikaistalous, jonka suhteen kansallistaminen ei yleensä ole sallittua. Siis tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen perustuvan sosialistisen talousmuodon rinnalla on siirtymäkaudella vielä olemassa menneisyydeltä periytyneitä ja tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvia talousmuotoja. Se merkitsee, että siirtymäkauden taloudella on monenlaisia muotoja. Siinä on edustettuina erilaisia tuotantosuhteita.

Kuten Lenin osoitti, Neuvostoliitossa oli siirtymäkaudella seuraavat viisi talousmuotoa: 1) patriarkaalinen talonpoikaistalous, 2) pientavarantuotanto, 3) yksityiskapitalistinen talous, 4) valtiokapitalismi ja 5) sosialistinen talousmuoto.

Tuotannonvälineiden yksityisomistukseen ja henkilökohtaiseen työhön perustuva *patriarkaalinen talonpoikaistalous* oli pientä, melkein kokonaan luontoistaloutta, ts. se valmisti tuotteita suurimmaksi osaksi omaa kulutusta varten.

Pientavarantuotanto on tuotannonvälineiden yksityisomistukseen ja henkilökohtaiseen työhön perustuvaa taloutta ja on enemmän tai vähemmän huomattavassa määrässä sidottu markkinoihin. Neuvostoliitossa se oli etupäässä keskitalonpoikais-taloutta, joka tuotti pääosan tavaraviljasta, ja myöskin palkkatyötä käyttämättömien käsityöläisten taloutta. Pientavarataloudellinen muoto käsitti siirtymäkaudella pitkän aikaa maan väestön enemmistön.

Yksityiskapitalistista taloutta edustivat siirtymäkaudella kulakisto (suurtalolliset), kansallistamattomien, pääasiassa pienten ja keskikokoisten kapitalististen teollisuuslaitosten omistajat ja myös kauppiat. Kapitalistisissa tuotantolaitoksissa käytettiin palkkatyötä, työvoima oli tavaraa, riistosuhteet olivat olemassa ja kapitalistit anastivat lisäarvon.

Valtiokapitalismia oli Neuvostoliitossa pääasiassa Neuvostovallan ulkomaalaisille kapitalisteille myöntämien toimilupien (konsessioiden) muodossa, joidenkin valtiolle kuuluvien, kapitalisteille vuokralle annettujen tuotantolaitosten sekä proletaarisen valtion ja kapitalistien yhteisesti omistamien sekalaitosten muodossa. Proletariaatin diktatuurin vallitessa valtiokapitalismi eroaa oleellisesti porvariston vallan aikana esiintyvistä valtiokapitalismista. Proletariaatin diktatuurin vallitessa valtiokapitalismi on alistetussa asemassa oleva talousmuoto, kun sosialistinen talousmuoto esittää samanaikaisesti johtavaa osaa ja perustuotannonvälineet ovat koko kansan omaisuutta. Valtiokapitalistiseen talousmuotoon proletariaatin diktatuurin vallitessa kuuluvat sellaiset kapitalistiset tuotantolaitokset, joiden olemassaolon proletaarinen valta väliaikaisesti sallii määrätyillä tiukan valvonnan ja niiden toiminnan rajoittamisen ehdoilla ja joita se käyttää sosialistisen rakennustyön hyväksi taistelussa yksityiskapitalistista ja pikkuporvarillista alkuvoimaisuutta vastaan. Neuvostoliiton taloudessa jäi valtiokapitalismin kehitys varsin vähäiseksi.

Sosialistinen talousmuoto käsittää ensiksikin sosialistisen valtion hallussa olevat tehtaat, liikenteen, pankit, neuvostotilat, kauppa- ja muut laitokset ja toiseksi osuustoiminnan — kulutus-, hankinta-, luotto- ja tuotanto-osuuskunnat, mukaan lukien osuustoiminnan korkeimman muodon, kollektiivitaloudet. Sosialistisen talousmuodon perustana on koneellinen suurteollisuus. Jo siirtymäkauden alussa alkoi sosialistinen talousmuoto, joka oli korkein kaikkiin muihin talousmuotoihin verraten, esittää johtavaa osaa maan talouselämässä.

Talouden sosialistisessa sektorissa työvoima lakkaa olemasta tavaraa, työ lakkaa olemasta luonteeltaan palkkatyötä ja muuttuu työksi itseä varten, oman yhteiskunnan hyväksi. Lisäarvo jää pois. Vähitellen ryhdytään suunnittelemaan kansallistettujen tuotantolaitosten työtä eri alojen mitassa ja sitten koko valtionsektorin mitassa. Tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen

tultua voimaan valtion tuotantolaitoksissa valmistetut tuotteet joutuvat valtion, ts. koko työtätekevän kansan, eikä kapitalistien haltuun.

Kaikkien viiden talousmuodon olemassaolo ei ole väistämättä jokaiselle sosialismia rakentavalle maalle. Kun esimerkiksi patriarkaalisilla talousmuodoilla oli tietty jalansija sellaisissa maissa kuin Kiina ja Albania, niin Saksan Demokraattisessa Tasavallassa ja Tšekkoslovakiassa ei näitä talousmuotoja ollut. Kiinassa on valtiokapitalistinen talousmuoto kehittynyt paljon laajemmaksi kuin Neuvostoliitossa siirtymäkauden vuosina. Useiden kansandemokratian maiden taloudessa ei valtiokapitalistista talousmuotoa ollut lainkaan.

Mutta kuten Lenin opetti ja niin kuin historian kokemus on nyttemmin vahvistanut, jokaisessa maassa on kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella seuraavat yhteiskunnallisen talouden perusmuodot: sosialismi, pientavarantuotanto ja kapitalismi. Näitä yhteiskunnallisen talouden muotoja vastaavat luokat: työväenluokka, pikkuporvaristo (erikoisesti talonpoikaisto) ja porvaristo. Talouden, luokkien keskinäissuhteiden ja siis myöskin talouspolitiikan perusteiden pääpiirteet siirtymäkaudella ovat yhteisiä kaikille maille, vaikka talouden ja talouspolitiikan konkreettiset muodot ovatkin eri maissa varsin erilaisia.

Luokkien asema muuttuu siirtymäkaudella perinpohjin verrattuna niiden asemaan kapitalismin vallitessa.

Työväenluokka on tullut kapitalismin vallitessa sorrettuna olleesta luokasta hallitsevaksi luokaksi, joka pitää käsissään valtaa ja joka yhdessä kaikkien työtätekevien kanssa omistaa valtion yhteiskunnallistamat tuotannonvälineet. Työväenluokan aineellinen asema paranee jatkuvasti ja sen sivistystaso kohoaa.

Talonpoikaisto, maalaisköyhälistön ja keskitalonpoikaiston joukot saavat valtiolta maan, vapautuksen tilanherrojen ikeestä, suojan kulakkien (suurtalollisten) riistolta, kaikkinaista taloudellista ja kulttuurillista apua.

Talonpoikien pientavarantuotanto synnyttää väistämättä kapitalistisia aineksia; tapahtuu talonpoikaiston luokkajakautuminen köyhälistöön ja suurtalollisiin. Mutta talonpoikaiston jakautumisprosessi on siirtymäkaudella luonteeltaan toisenlaista kuin kapitalismin vallitessa: keskitalonpoikaiston ominaispaine kasvaa vallankumousta edeltäneeseen aikaan verraten, mutta köyhälistön ja suurtalollisten ominaispaine pienenee. Keskitalonpojasta tulee maatalouden keskeinen tekijä.

Lokakuun vallankumouksen jälkeen, jo v. 1918, olivat keskitalonpojat vallitsevina talonpoikien keskuudessa. Talonpojat olivat saaneet ilmaiseksi tilanherrojen maan, osan tilanherrojen karjasta ja kalustosta. Vuonna 1918 pantiin toimeen kulakkien osittainen pakkoluovutus, heiltä otettiin pois ja annettiin maalaisköyhälistölle ja keskitalonpojille 50 miljoonaa hehtaaria maata. Vuonna 1928/29 talonpoikaistalouksista oli: maalaisköyhälistöä 35%, keskitalonpoikia 60% ja kulakkien talouksia 4—5%.

Talonpoikaiston suhteen noudattamassaan politiikassa Neuvostovalta piti siirtymäkaudella ohjeenaan Leninin määritelmää: luja liitto keskitalonpojan kanssa, nojautuminen maalaisköyhälistöön, taistelu kulakkia vastaan.

Lenin opettaa, että työväenluokan tulee talonpoikaista johtaessaan aina erottaa talonpojassa kaksi puolta — uurastaja ja yksityisomistaja. Keskitalonpoika on luonnostaan kaksinainen: uurastajana hän tuntee vetoa proletariaattiin, pienomistajana porvaristoon. Sekä porvaristo että proletariaatti pyrkivät voittamaan puolelleen keskitalonpoikaiston joukot. Tällöin työväenluokka vetoaa talonpojan elinietuihin uurastajana, mutta porvaristo koettaa käyttää hyväkseen talonpojan yksityisomistuksellisia etuharrastuksia. Siirtymäkaudella, varsinkin niin kauan kuin talonpoikaisto perustaa toimeentulonsa yksityisomistukseen ja pientavarantuotantoon, työväenluokan ja talonpoikaiston välillä on joitakin ristiriitoja, esimerkiksi hintoja ja verojen suuruutta koskevassa kysymyksessä. Mutta nämä ristiriidat eivät ole antagonistisia, voittamattomia. Peruskysymyksissä työväenluokan ja talonpoikaiston työtätekevien joukkojen edut käyvät yhteen — kummankin luokan elinedut vaativat riiston lopettamista ja sosialismin voittoa, mikä johtaa niiden hyvinvoinnin kasvuun. Tässä on kahden ystävyysuhteessa olevan luokan — työväenluokan ja talonpoikaiston — lujan liiton perusta.

Periaate, joka koskee työväenluokan liittoa talonpoikaiston kanssa ja työväenluokan johtavaa osuutta siinä, on sosialistisen rakennustyön perustana. „Puolueen mitä tärkein *poliittinen* tehtävä”, sanotaan VKP(b):n XII edustajakokouksen päätöksessä, „joka määrää koko vallankumouksen kulun: on mitä tarkkaavaisimmin ja huolellisimmin *vaalittava ja kehitettävä työväenluokan liittoa talonpoikaiston kanssa*”¹.

Työväenluokan luja liitto talonpoikaiston kanssa on välttämätön ehto oikeille taloudellisille suhteille kaupungin ja maaseudun välillä, teollisuuden ja maatalouden välillä, maatalouden kohottamiselle ja sen sosialistiselle uudistamiselle. Vain työväenluokan ja talonpoikaiston liiton pohjalla voidaan taata kapitalististen talousmuotojen lopettaminen ja sosialismin voitto.

Siirtymäkauden perusluokkia ovat työväenluokka ja talonpoikaisto.

Paitsi talonpoikia työväenluokka liittää ympärilleen sosialismin rakentamista varten kaikki toisetkin työtätekevien kerrokset — työtätekevän *sivistyneistön*, kaupungin pikkuporvarilliset joukot ja ennen kaikkea *käsityöläiset*. Pyrkien kaikkinaisesti laajentamaan työläisistä ja talonpojista nousevan uuden sivistyneistön rivejä työväenluokka pyrkii vetämään sosialistiseen

¹ VKP(b):n XII edustajakokouksen päätöslauselma. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, I osa, 7. painos, 1954, ss. 682—683.

rakennustyöhön mukaan myös vanhan sivistyneistön, porvarilliset spesialistit mukaanluettuna.

Vallan ja pääasialliset tuotannonvälineet menelettään *porvaristo* ei enää kuulu yhteiskunnan perusluokkien joukkoon. Sen jälkeen, kun suurkapitalisteilta on otettu pois tuotannonvälineet, jää vielä joksikin aikaa osa kaupunkilaisporvaristoa (teollisuuden ja kaupan alalla) ja myös maalaisporvaristo, suur-talolliset. Porvaristo säilyttää vielä siirtymäkauden useiden vuosien kuluessa huomattavan voiman. Se johtuu siitä, että kapitalististen ainesten luonnonvoimainen syntyminen pientavarataloudesta on väistämätöntä ja että kapitalistista taloutta ei voida kaikilla talouden aloilla heti korvata sosialistisella. Porvaristo säilyttää herruutensa menettämisen jälkeenkin jossakin määrin rahavaroja ja aineellisia varalähteitä, yhteyksiä vanhojen spesialistien huomattavaan kerrokseen. Se nojautuu kansainvälisen pääoman tukeen, joka tekee yrityksiä kapitalismin palauttamiseksi sosialismin rakentamisen tielle lähteneissä maissa.

Siirtymäkauden talouden perusristiriita on ristiriita syntyneen, mutta alkuaikoina vielä heikon sosialismin, jolle kuuluu tulevaisuus, ja vallasta syöstyyn, mutta alussa vielä voimakkaan pientavaratalouteen juurineen sidotun ja menneisyyttä edustavan kapitalismin välillä. Kaikilla taloudellisen elämän aloilla kehittyy siirtymäkaudella taistelu sosialismin ja kapitalismin välillä „kumpi voittaa”-periaatteen mukaan. Toisaalta työväenluokan ja talonpoikaiston perusjoukkojen ja toisaalta porvariston välillä on antagonistisia, sovittamattomia ristiriitoja. Siirtymäkaudella proletaarinen valtio noudattaa aluksi kapitalististen ainesten rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikkaa ja myöhemmin — kapitalististen talousmuotojen täydellisen lopettamisen politiikkaa. Siirtymäkaudelle on lainmukaista proletariaatin, kaikkien työtätekevien joukkojen kärjistynyt luokkataistelu porvaristoa vastaan, joka osoittaa vastarintaa sosialistiselle rakennustyölle. Mutta kunkin maan konkreettisista olosuhteista riippuen voi työväenluokka samalla vetää jonkin osan porvaristoa mukaan taloudelliseen rakennustyöhön ja kulttuuritoimintaan, ja vieläpä valtion hallintaan, kuten on esimerkiksi tapahtunut Kiinan Kansantasavallassa.

Socialismin rakentamisen prosessissa työväenluokka liittää yhteen valtaenemmistön maan väestöstä.

Socialismin taloudellisten lakien synty. Kun sosialistinen sektori saa haltuunsa talouden avainasemat, menettävät kapitalistiset talousmuodot ja niiden kehityslait jo siirtymäkauden alkaessa hallitsevan asemansa kansantaloudessa. Kansantalouden kehitys ei enää määräydy kapitalismin taloudellisen peruslain vaikutuksen mukaan. Lisäarvon lain vaikutuspiiri ulottuu vain kapitalistiseen taloussektoriin ja tulee yhä rajoitetumaksi.

Tämän sektorin ominaispaino ja absoluuttiset mittasuhteet pienenevät sitä mukaa kuin kapitalistiset ainekset tulevat syrjäytetyiksi ja niiden mahdollisuus riistää työläisiä ja talonpoikia ja kasata pääomaa yhä enemmän rajoitetuksi. Kapitalistisen sektorin kadottua häviää viimeinenkin perusta lisäarvolain vaikutukselta.

Uusien taloudellisten olosuhteiden pohjalla syntyvät ja laajentavat vähitellen vaikutuspiiriään sosialistisille tuotantosuh-teille ominaiset uudet taloudelliset lait.

Sosialistisen talousmuodon muodostuessa ja kehittyessä syn-tyy ja alkaa vaikuttaa *sosialismin taloudellinen peruslaki*. Se ilmenee ensinnäkin tuotannon tarkoituksiperän perinpohjaisena muuttumisena: sosialistisessa sektorissa tuotantoa harjoitetaan työtätekevien aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttä-miseksi, sosialismin rakentamisen hyväksi, eikä kapitalistisen voiton saamiseksi. Toiseksi, sitä mukaa kuin sosialistiset tuo-tantosuhteet lujittuvat ja kehittyvät, muodostuvat edellytykset tämän tarkoituksiperän saavuttamiseksi teollisuuden keskeyty-mättömän ja nopean kasvun ja edistyneimmän tekniikan laajan käytäntöönottamisen kautta. Teollisuuden kehitys lakkaa ole-masta luonteeltaan jaksoittaista eikä talouden ylituotantopulia enää ole.

Niin kauan kuin taloudessa sosialistisen sektorin ohella on olemassa pientavarantuotannon sektori ja kapitalistinen sektori eikä ongelmaa „kumpi voittaa” ole vielä ratkaistu, on sosialis-min taloudellisen peruslain vaikutuspiiri rajoitettu. Tämä laki vaikuttaa sosialistisen talussektorin puitteissa. Mutta mikäli sosialistisella sektorilla on johtava osa ja sen ominaispaino-maan taloudessa lisääntyy herkeämättä, sikäli sosialismin talou-dellinen peruslaki vaikuttaa yhä kasvavassa määrässä koko kansantalouden kehitykseen.

Proletaarinen valtio nojautuu talouspolitiikassaan tähän lakiin kehittäessään sosialistista tuotantoa, juurruttaessaan edis-tyneintä tekniikkaa kaikille talouden aloille ja kohottaessaan järjestelmällisesti työtätekevien hyvinvointia.

Yhteiskunnallinen omistus, joka yhdistää sosialistisen sekto-rin tuotantolaitokset, tekee välttämättömäksi ja mahdolliseksi tämän sektorin suunnitelmallisen kehittämisen. Sosialististen tuotantosuhteiden pohjalla siirtymäkaudella ilmaantuu ja alkaa vähitellen vaikuttaa *kansantalouden kehityksen suunnitelmalli-suuden, määräsuhtaisuuden taloudellinen laki*. Sosialismin talou-dellisen peruslain ja kansantalouden kehityksen suunnitelmalli-suuden lain vaatimusten mukaisesti proletaarinen valtio saattaa voimaan sellaiset määräsuhteet talouden alojen välillä, jotka ovat välttämättömiä sosialismin voitolle ja yhteiskunnan kasva-vien tarpeiden tyydyttämiseksi. Kansantalouden kehityksen suun-nitelmallisuuden laki alkaa esittää sosialistisessa sektorissa tuotannon sääntelijän osaa ja vaikuttaa yhä määräävämmiin

koko kansantalouden määräsuhteisiin. Siirtymäkauden alussa tämän uuden taloudellisen lain vaikutuspiiri oli Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa ahdas, sillä sosialistinen sektori käsitti pienemmän osan kansantaloutta. Proletaarinen valta alkoi vasta perehtyä suunnittelutyöhön. Sitä mukaa kuin sosialistinen talousmuoto kehittyi, menetti kilpailun ja tuotannon anarkian laki voimansa, avautui yhä suurempi liikkuma-ala kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaikutukselle.

Tuotannon herkeämättömän ja suunnitelmallisen kasvun oloissa alkoi sosialistisessa sektorissa vaikuttaa *työn tuottavuuden jatkuvan kohoamisen laki*.

Sosialistisessa sektorissa lakkaa vaikuttamasta työvoiman arvon laki. Uusien tuotantosuhteiden pohjalla syntyy ja alkaa vaikuttaa *työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki*, jonka mukaan jokaisen työntekijän tulee saada kuluttamaansa työtä vastaava maksu.

Sosialistinen vallankumous tapaa kapitalismin oloissa muodostuneen tavara- ja rahasuuhdejärjestelmän. Koska tavarantuotanto ja -kiertokulku ovat olemassa siirtymäkauden taloudessa, vaikuttaa *myös arvolaki*. Mutta tärkeimpien tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisen ja sosialismin taloudellisten lakien syntymisen vuoksi tavarantuotannon ja arvolain piiri rajoittuu ja niiden osuus tulee periaatteellisesti toisenlaiseksi kuin kapitalismin vallitessa.

Arvolaki esiintyy tietyin rajoituksin tuotannon sääntelijänä pientavarantuotannollisessa ja kapitalistisessa kansantalouden sektorissa. Mutta se ei ole tuotannon sääntelijänä sosialistisessa sektorissa. Sosialistisessa sektorissa suoritetaan perussijoitukset kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain pohjalla eikä keskimääräisen voiton suhdeluvun lain mukaan.

Proletaarinen valta tulee yhä enemmän hallitsemaan tavarantuotantoa, arvolakia, kauppaa ja rahan kiertokulkua käyttäen niitä sosialististen talousmuotojen kehittämiseen, teollisuuden ja talonpoikaistalouden välisten taloudellisten suhteiden lujittamiseen ja taisteluun kapitalistisia aineksia vastaan. Lähtien Leninin perusajatuksista kaupankäynnin ja rahan uudesta tehtävästä siirtymäkauden oloissa Stalin lausui: „Kysymys ei ole lainkaan siitä, että kauppatoimi ja rahajärjestelmä ovat „kapitalistisen talouden” menetelmiä. Kysymys on siitä, että taistellen kapitalistisia aineksia vastaan taloutemme sosialistiset ainekset ottavat nämä porvariston menetelmät ja aseet käyttöönsä kapitalististen ainesten voittamiseksi, että ne käyttävät niitä hyvällä *menestyksellä* kapitalismia vastaan, käyttävät niitä hyvällä *menestyksellä* taloutemme sosialistisen perustan rakentamiseen. Kysymys on siis siitä, että kehityksemme dialektiikan vaikutuksesta näiden porvariston välikappaleiden tehtävät ja tarkoitus

muuttuvat *periaatteellisesti*, perusteellisesti, ne muuttuvat sosialismin hyväksi, kapitalismin vahingoksi”¹.

Socialismin rakentaminen Neuvostoliitossa. Sosialismiin siirtymisen yleiset lait ja erikoisuudet. Siirtymäkauden talouden kehityksen perustendenssi, joka määrää proletaarisen valtion politiikan, on tuotannon sosialistinen yhteiskunnallistaminen, minkä perustana on tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen vaikiintuminen kaikilla kansantalouden aloilla. Tuotannon yhteiskunnallistamisen pohjalla kehittyi myös vaihtopiirin yhteiskunnallistamisen prosessi.

Socialistisen yhteiskunnallistamisen prosessi tapahtuu kahdessa muodossa. Ensiksikin, syntyy ja kehittyy koko kansan, valtion sosialistinen omaisuus. Tämä prosessi tapahtuu sosialistisen kansallistamisen, toimivien valtion sosialististen tuotantolaitosten laajentamisen ja uusien tuotantolaitosten rakentamisen muodossa. Toiseksi, syntyy ja kehittyy osuuskunnallinen sosialistinen omaisuus. Tämä prosessi alkaa ensin yksinkertaisemmista hankinta- ja myyntiosuuskuntamuodoista ja sitten tapahtuu asteittainen siirtyminen talonpoikaistalouksien ja myös käsityölaitosten tuotannolliseen osuustoimintaan, muodostuu kollektiivitalouksia ja tuotantoartteleja. Kun kansallistaminen merkitsee suurten kapitalististen tuotantolaitosten muuttamista valtion sosialistiseksi omaisuudeksi, mikä toteutetaan pakollisessa järjestyksessä, niin osuustoiminnallistaminen edellyttää yksityisten pientavarantuottajien talouksien yhdistämistä suuriksi sosialistisiksi tuotantolaitoksiksi, mikä toteutetaan täydellisen vapaaehtoisuuden pohjalla.

Valtion sosialistinen omaisuus esittää johtavaa osaa sosialistisessa rakennustyössä, sen kasvu lujittaa työväenluokan toteuttaman yhteiskunnan johdon taloudellista perustaa. Valtion teollisuuslaitosten laajamittainen rakentaminen turvaa maan sosialistisen teollistamisen, edistyneimmän tekniikan käyttöönottamisen koko kansantaloudessa ja socialismin aineellisen tuotantoperustan luomisen. Osuuskunnallisen sosialistisen omaisuuden kehitys esittää perusosaa maatalouden sosialistisessa uudestijärjestelyssä.

Työväenluokan, talonpoikaiston, kaikkien työtätekevien perusetuja ilmentäen on talouspolitiikan kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella lujitettava kaikkinaisesti työväenluokan ja talonpoikaiston liittoyhteyden aineellista perustaa, taattava laajassa mitassa kaupungin ja maaseudun työntekijöille aineellisia etuja vastaava kiinnostus työn tuottavuuden kohottamisesta, käytettävä socialismin hyväksi sellaisia taloudellisia vipuja kuin kauppa, raha, hinnat, luotto ja itsekannattavuus.

¹ J. V. Stalin, Loppulausunto Keskuskomitean poliittiseen toimintaselostukseen NKP(b):n XIV edustajakokoukselle, Teokset, 7. osa, ss. 369—370 (suom. s. 392).

Neuvostoliiton Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio ovat politiikassaan pitäneet lähtökohtanaan Leninin laatimaa sosialismin rakentamisen suunnitelmaa nojautuen taloudellisiin lakeihin ja ottaen huomioon luokkavoimien reaalisuuden keskinäis-suhteen.

Mitä tärkein merkitys sosialismin rakentamiselle Neuvostoliitossa oli Leninin opilla *sosialismin voitosta yhdessä maassa*. Tämä oppi kumosi opportunistisen väitteen, että proletariaatin on lykättävä vallankumouksen suoritus maassaan siihen saakka, kunnes se alkaa kaikissa tai suurimmassa osassa kapitalistisia maita. Leninin oppi aseisti puolueen ja työväenluokan selvällä tulevaisuudennäköalalla, varmuudella tieteellisen sosialismin aatteiden voitosta.

Menestyksellisen sosialistisen rakennustyön välttämätön ehto Neuvostoliitossa oli trotskilais-buharinilaisten kapitalismin palauttajien lyöminen, sellaisten työväenluokan aseistariisumiseen tähtäävien teorioiden paljastaminen, että sosialismin rakentaminen yhdessä maassa on muka mahdotonta ja että Venäjä muka „ei ollut kypsytynyt” sosialismiin teknillisen ja taloudellisen takapajaisuutensa vuoksi.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio lähtivät niistä Leninin perusajatuksista, että Neuvostoliitossa on olemassa kaikki, mikä on välttämätöntä ja riittävää sosialismin täydellistä rakentamista varten ja että Venäjän teknillinen ja taloudellinen takapajaisuus on täysin voitettavissa proletariaatin diktatuurin oloissa. Puolue oli sitä mieltä, että sen jälkeen, kun kapitalismi on lyöty poliittisesti, työväenluokka liitossa talonpoikaiston kanssa kykenee voittamaan oman maan porvariston myöskin taloudellisesti, lopettamaan riistäjäluokat ja rakentamaan sosialistisen yhteiskunnan. Historian kokemus on osoittanut nämä Leninin ajatukset täysin oikeiksi.

Peruskohtana sosialismin rakentamista Neuvostoliitossa koskevassa Leninin suunnitelmassa oli voimakkaan sosialistisen teollisuuden luominen sosialismin aineelliseksi perustaksi ja teknillisen edistyksen ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvun lähteeksi sekä välttämättömäksi ehdoksi pienten talonpoikaistalouksien asteittaiselle siirtymiselle kollektiiviseen suurtuotantoon niiden osuustoiminnallisen yhdistämisen tietä. Ensiluokkainen merkitys Leninin laatimassa sosialismin rakentamisen ohjelmassa oli v. 1920 hyväksytyllä Venäjän sähköistämisen valtiosuunnitelmalla — *GOELRO-suunnitelmalla*. Se oli ihmiskunnan historiassa ensimmäinen kansantalouden kehityksen perspektiivisuunnitelma, joka tähtäsi sosialismin tuotannollisen ja teknillisen perustan luomiseen 10—15 vuoden kuluessa.

„Sosialismin voitto kapitalismista ja sosialismin lujittuminen voidaan pitää taattuna vasta silloin, kun proletaarinen valtiotalta, lannistettuaan lopullisesti riistäjien kaikenlaisen vastarinnan ja turvattuaan itselleen täyden vankkuuden ja määräys-

vallan, uudistaa koko teollisuuden kollektiivisen suurtuotannon pohjalla ja uusimmalla (koko talouden sähköistämiseen perustuvalla) teknillisellä perustalla. Vain se tekee mahdolliseksi antaa takapajuiselle ja pirstoutuneelle maaseudulle kaupungin taholta niin perusteellista apua, sekä teknillistä että sosiaalista, että tämä apu laskee aineellisen pohjan maanviljelys- ja yleensä maataloustyön tuottavuuden valtavalle nousulle, mikä kannustaisi pienviljelijöitä siten esimerkin voimalla ja oman etunsa vuoksi siirtymään kollektiiviseen, koneellistettuun suurmaanviljelykseen”¹.

Lenin perusteli sen tien, jota kulkien talonpoikaisto siirtyi sosialismin raiteille, ja *osuustoiminnan* uuden merkityksen talonpoikaiston luonnetta vastaavana muotona pientavarantuotannon sosialismissa uudestijärjestämisessä. Leninin laatima sosialismin rakentamisen suunnitelma edellyttää valtion teollisuuden ja talonpoikaistalouden taloudellisten yhteyksien kaikinpuolista kehittämistä. Pientalonpoikaistalouden luonteesta johtuu, että talonpojille elintärkeä taloudellisen yhteyden muoto kaupungin kanssa on oston ja myynnin kautta tapahtuva vaihto. Siirtymäkaudella on kaupallinen liittoyhteys valtion teollisuuden ja pientalonpoikaistalouden välillä taloudellinen välttämättömyys.

Jo keväällä 1918 Neuvostovalta alkoi järjestää tavarain vaihtoa maaseudun kanssa oston ja myynnin tietä. Rahauudistuksen valmistelu alkoi. Mutta ulkomaisen intervention vuoksi oli asetettava koko talous rintaman palvelukseen aineellisten varalähteiden ollessa hyvin rajoittuneet. Interventio lisäsi jyrkästi ensimmäisen maailmansodan aiheuttamaa maan hävitystä. Neuvostovalhallalla ei ollut teollisuustavaroita vaihdettaviksi maatalouden tuotteisiin, joiden määrä niin ikään oli suuresti supistunut. Oli mahdotonta hankkia maataloustuotteita armeijalle ja kaupungeille osto- ja myyntimenetelmin. Sen vuoksi kävi välttämättömäksi ottaa käytäntöön *elintarvikkeiden luovutuspakko*, toisin sanoen ottaa valtiolle talonpojilta kaikki elintarvikkeilylijäämät ohittaen markkinat. Objektiiiset olosuhteet pakottivat Neuvostovaljan ottamaan käytäntöön politiikan, joka sai „sotakommunismin” nimen.

Paitsi elintarvikkeiden luovutuspakkoa „sotakommunismin” politiikka edellytti eräiden muidenkin toimenpiteiden toteuttamista. Kun valtiolla ei ollut tavaravaroja, kiellettiin tärkeimpien elintarvikkeiden vapaakauppa ja otettiin käytäntöön korttijärjestelmä. Neuvostovalta otti käsiinsä suurteollisuuden ja keskisuuren teollisuuden ohessa myös huomattavan osan pienteollisuutta. Varalähteiden rajoittuneisuuden vuoksi teollisuudessa saatettiin voimaan tiukasti keskitetty luontoishuollon järjestelmä ilman rahamaksua. Tuotantolaitoksilla ei ollut lainkaan taloudellista itsenäisyyttä, mikä teki mahdottomaksi taloudellisen itsekannattavuuden, ts. tuotantolaitosten työskentely ei korvannut itseään omilla tuloillaan.

„Sotakommunismi” oli väistämätön tietyissä konkreettisissa historiallisissa olosuhteissa, jotka vallitsivat siirtymäkauden tietyssä vaiheessa Neuvostoliitossa — kansalaissodan ja taloudellisen hävityksen oloissa. Mutta „sotakommunismi” elintarvikkeiden luovutuspakkoineen ja kauppakieltoineen saattoi kansantalouden rappiotilaan, jätti talonpojat vaille heidän aineellisia etujaan vastaavaa kiinnostusta tuotteiden valmistukseen eikä soveltunut yhteen

¹ V. I. Lenin, Alkuperäinen teesien luonnos agrariikysymyksestä, Teokset, 31. osa, s. 138 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 715).

kaupungin ja maaseudun taloudellisen liittoyhteyden kanssa. Intervention ja pitkäaikaisen sodan aiheuttaman taloudellisen hävityksen puuttuessa prolettaarinen valtio tulee toimeen ilman „sotakommunismia”. Tämän on kansandemokratian maiden kokemus vahvistanut.

Tehtyään lopun ulkomaisesta interventioista ja kansalaisodasta Neuvostovalta siirtyi keväällä 1921 uuteen talouspolitiikkaan (lyhennettynä nep), jota nimitettiin näin erotukseksi „sotakommunismiin” politiikasta. Useat periaatteet, jotka saivat myöhemmin uudessa talouspolitiikassa täydellisemmän muodon, oli Lenin kehitellyt jo keväällä 1918 rauhallisen taloudellisen rakennustyön suunnitelmassaan. Mutta interventio keskeytti näiden Leninin periaatteiden toteuttamisen. Vasta kolmen vuoden kuluttua Neuvostovalta sai tilaisuuden ryhtyä niitä toteuttamaan johdonmukaisesti.

Neuvostovallan siirtymäkaudella noudattama *uusi talouspolitiikka* on talouspolitiikkaa, jonka tarkoituksena on sosialismin rakentaminen valtion käyttäessä siihen tavara- ja rahamuotoja ja joka on suunnattu valtion teollisuuden kaikkinaiseen kehittämiseen, sen ja talonpoikaistalouden välisten yhteyksien lujittamiseen, maaseudun sosialistiseen uudestijärjestämiseen, kapitalistisen talousmuodon rajoittamiseen ja lopettamiseen myöhemmin. Tämän politiikan perustana on työväenluokan ja talonpoikaiston *taloudellinen* liittoyhteys, joka on välttämätön talonpoikaistalouksien mukaanvetämiseksi sosialistiseen rakennustyöhön.

Esittäessään uuden talouspolitiikan tehtäviä Lenin sanoi vuoden 1922 alussa: „On liityttävä yhteen talonpoikien suuren joukon kanssa, tavallisen työtätekevän talonpoikaiston kanssa, ja lähdettävä kulkemaan eteenpäin mittaamattomasti paljon hitaammin kuin olimme unelmoineet, mutta sen sijaan niin, että todella koko joukko tulee kulkemaan meidän kanssamme. Silloin tämän kulun nopeutumisestakin tulee aikanaan sellainen, mistä emme nyt voi unelmoidakaan”¹.

Kauppa oli uuden talouspolitiikan alussa se perusrenkas, johon oli tarruttava kiinni, jotta olisi voitu vetää mukaan taloudellisen rakennustyön koko ketju.

Lenin tähdensi pakottavaa välttämättömyyttä opita käymään kauppaa niin, että sosialistinen teollisuus tyydyttäisi talonpoikaiston tarpeet.

Tavaravaihdon kehittyminen kaupungin ja maaseudun välillä joudutti tavara- ja rahayhteyksien kehittymistä teollisuuden omassa piirissä. Uuteen talouspolitiikkaan siirryttäessä lakkautettiin luontoishuolto teollisuudessa. Tuotantolaitosten huolto ja niiden tuotteiden myynti alettiin suorittaa tavarana ja rahan muodossa, oston ja myynnin välityksellä. Valtion tuotantolaitokset siirrettiin itsekkannattavan taloudenhuollon pohjalle, ne alkoivat yhä suuremmassa määrin työskennellä omien kustannusten peittämissä periaatteen mukaan, mihin kuului tietyn kannattavuuden saavuttaminen.

Valtion teollisuuden kohottamisen välttämättömänä ehtona oli käyttää työläisten henkilökohtaista aineellista etua vastaavaa kiinnostusta sosialistisen tuotannon kehittämiseen. Lähtien työn mukaan suoritettavan jaon laista sosialistinen valtio järjesti työläisten ja toimihenkilöiden (palveluskuntalaisten) työpalkan niin, että se yhä enemmän vastasi kunkin työntekijän kuluttaman työn määrää ja laatua. Tämä kannusti työn tuottavuuden järjestelmälliseen kohottamiseen.

¹ V. I. Lenin, VKP(b):n Keskuskomitean poliittinen toimintaselostus VKP(b):n XI edustajakokoukselle, Teokset, 33. osa, s. 243.

Työpalkan luontoismuodosta siirryttiin rahamuotoon, mikä myötävaikutti työn mukaan suoritettavan jaon periaatteen johdonmukaisempaan toteuttamiseen. Väestön huollossa käytetty korttijärjestelmä korvattiin laajaksi kehitetyllä kaupalla. Kaikki tämä vaati maan rahatalouden lujittamista. Vuonna 1924 vietiin päätökseen rahanuudistus, joka tuotti maalle vakaan valuutan. Näin Neuvostovalta käytti tavara- ja rahasuhteita ja arvolakia sosialismin rakentamisen hyväksi.

Nojautuen kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakiin Neuvostovalta rajoitti vähitellen arvolain alkuvoimaista sääntelevää osaa talouselämässä.

Askel askeleelta laajeni valtion teollisuuden suunnittelu. Valtionsektorin puitteissa Neuvostovalta suoritti välittömästi suunnittelua määräten tuotantotehtävät kullekin tuotantolaitokselle. Se alkoi säätää kiinteitä hintoja valtion tuotantolaitosten valmistamille tavaroille.

Talonpoikaistalouteen nähden ei sellainen suunnittelu ollut mahdollista. Valtion vaikutus talonpoikaistalouteen toteutettiin välillisen taloudellisen sääntelyn tietä — kaupan, huollon, hankintojen, hintojen, luoton ja rahatalouden kautta. Neuvostovaltio käytti näitä taloudellisia välikappaleita liittoyhteyden lujittamiseen talonpoikaistalouden kanssa ja sosialistisen talousmuodon johtavan osuuden vahvistamiseen.

Arvolain vaikutus yksityistalouden markkinoilla ilmeni siinä, että hinnat muodostuivat luonnonvoimaisesti, kilpailu säilyi, esiintyi keinottelua, kapitalistiset ainekset rikastuivat työtätekevien kustannuksella. Keskiäänä käsiinsä kasvavia tavaramääriä ja ulottaen maataloustuotteiden hankinnat yhä laajemmalle Neuvostovaltio alkoi sitkeässä taistelussa kapitalistisia aineksia vastaan pääasiallisesti määrätä viljan ja muiden tärkeimpien tavaroiden hinnat, rajoittaen kaikin tavoin markkinahintojen vapaata leikkiä. Valtion sääntelytehtävä yksityistaloudellisiin markkinoihin nähden voimistui yhä enemmän.

VKP(b):n XI Yleisvenäläinen konferenssi asetti tehtävän: „Lähtien markkinoiden olemassaolosta ja ottaen huomioon niiden lait on opittava hallitsemaan markkinoita ja järjestelmällisillä, tarkoin harkituilla ja markkinaprosessin täsmälliseen arviointiin perustuvilla taloudellisilla toimenpiteillä otettava käsiin markkinoiden ja rahan kiertokulun sääntely”¹. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio suoriutuivat menestyksellisesti tästä tehtävästä.

Nojautuen sosialistiseen teollisuuteen, raha- ja luottojärjestelmään, valtionkauppaan ja osuustoimintaan Neuvostovalta toteutti ankarassa luokkataistelussa johdonmukaisesti kapitalististen ainesten — teollisuudenharjoittajien, kulakkien ja kauppiaiden — rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikkaa. Kapitalistien verotusta lisättiin, heidän mahdollisuuksiaan tuotannonvälineiden ja palkkatyön käyttämiseen supistettiin. Se merkitsi, että lisäarvon lain vaikutuspiiri rajoittui yhä enemmän. Kun uuden talouspolitiikan ensimmäisinä vuosina tietyissä rajoissa ilmeni kapitalististen ainesten elpymistä ja kasvua, niin pian alkoi niiden talouselämässä esittämän osan yhä voimakkaampi lasku.

Uusi talouspolitiikka tähtäsi kapitalismin sallimiseen tietyissä puitteissa avainasemien ollessa proletarisen valtion käsissä, sosialististen ainesten taisteluun kapitalistisia vastaan, sosialististen ainesten voittoon tässä taistelussa, riistäjäluokkien lopettamiseen ja sosialismin taloudellisen perustan luomiseen.

Siirtymäkaudella oli taloudessa käynnissä kaksipuolinen prosessi. Toisaalta kapitalistiset ainekset kasvoivat valtoimesti tiettyyn ajankohtaan saakka ja tietyissä puitteissa. Toisaalta tapahtui herkeämätön ja paljon nopeampi, suunnitelmanmukainen

¹ VKP(b):n XI Yleisvenäläisen konferenssin päätöslauselma, „NKP edustajakousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, I osa, 7. painos, 1954, s. 588.

sosialististen ainesten kasvu, mikä määräsi koko kansantalouden kehityskulun. Sitä mukaa kuin teollisuus ja maatalous kasvoivat, kohosi työtätekevien aineellinen ja kulttuuritaso.

Teollisuuden ja maatalouden tultua kunnostetuksi alkoi Neuvostoliitossa siirtyminen koko kansantalouden sosialistiseen uudestirakentamiseen, jota toteutettiin maan sosialistisen teollistamisen ja maatalouden kollektivisoinnin tietä ja vietiin samalla päätökseen tavaravaihdon yhteiskunnallistaminen. Teollistaminen loi aineellisen perustan kollektiivitalousjärjestelmän voitolle maaseudulla, sosialistisen tuotantotavan rakentamiselle maassa.

Sosialististen tuotantosuhteiden tultua voimaan teollisuudessa avautuivat laajat mahdollisuudet maan sosialistiselle teollistamiselle. Laskien maataloudelle uudenaikaisen teknillisen perustan sosialistinen teollistaminen loi samalla aineellisen pohjan talonpoikaistalouksien sosialistiselle yhteiskunnallistamiselle. Maan teollistamisen ja maatalouden kollektivisoinnin objektiivinen välttämättömyys johtuu siitä laista, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta, sekä sosialismin taloudellisesta peruslaista. Nämä lait vaativat sosialististen tuotantosuhteiden voimaansaattamista koko kansantaloudessa — ei vain teollisuudessa, vaan myös maataloudessa. Vain tällä ehdolla tuotantovoimat saavat täyden liikkuma-alan kehittymiselleen. Maan sosialistinen teollistaminen ja maatalouden kollektivisointi takaavat sosialismin voiton koko kansantaloudessa, tuotannon ja kansan hyvinvoinnin järjestelmällisen kohoamisen.

Kapitalismista sosialismiin johtaneen siirtymäkauden kestäessä Neuvostoliitossa ratkaisi Kommunistisen puolueen johtama Neuvostovaltio seuraavat tehtävät: kansantalouden avainasemien haltuunottamisen sosialistisen kansallistamisen tietä; sosialistisen teollisuuden ja talonpoikaistalouden kaupallisen liittyöyhteyden voimaansaattamisen; siirtymisen maan sosialistiseen teollistamiseen ja kaupungin ja maaseudun tuotannolliseen liittyöyhteyden toimittamalla maaseudulle uudenaikaista konetekniikkaa; maatalouden kollektivisoinnin ja sosialismin taloudellisen perustan luomisen maaseudulla; koko kansantalouden teknillisen uudistamisen ja talouden monimuotoisuuden täydellisen voittamisen. Näitä tehtäviä toteutettaessa ja niitä vastaavasti suoritettiin samalla kulttuurivallankumous.

Uusi talouspolitiikka johti sosialistisen talouden rakentamista Neuvostoliitossa koskevan Leninin suunnitelman toteuttamiseen käytännössä, suunnitelman, jota on kehitelty edelleen Kommunistisen puolueen päätöksissä.

Sosialistisen rakennustyön pääperiaatteet, jotka olivat talouspolitiikan pohjana Neuvostoliitossa, ovat yhteisiä kaikille sosialismia rakentaville maille. Tämä rakennustyö voidaan toteuttaa vain sosialismin taloudellisten lakien pohjalla.

Sosialismin rakentamisen yleisiä, tärkeimpiä lainmukaisuuksia ovat: työväenluokan diktatuurin pystyttäminen ja sen toteuttaminen marxilais-leniniläisen puolueen johdolla; työväenluokan murtumaton liitto talonpoikaiston perusjoukkojen ja toisten työtätekevien väestökerrosten kanssa; perustuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen lopettaminen ja yhteiskunnallisen omistuksen voimaansaattaminen; talonpoikaistalouksien asteittainen sosialistinen uudestijärjestäminen niiden tuotannollisen osuustoiminnallistamisen pohjalla; kansantalouden suunnitelmallinen kehittäminen, jonka tarkoituksena on sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen, työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohottaminen; vallankumouksen toteuttaminen ideologian ja kulttuurin alalla; kansallissorron lopettaminen ja tasa-arvoisuuden ja ystävyysajan aikaansaaminen kansojen kesken; sosialistisen vallankumouksen aikaansaannosten suojeleminen vihollisen hyökkäyksiltä; kiinteän yhteenliittymisen ja veljellisen keskinäisavun välttämättömyys kaikkien sosialististen maiden kesken proletarisen internationalismin periaatteiden mukaisesti.

Sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön aineellisena perustana on jokaisessa maassa edistyneimmällä tekniikalla varustettu koneellinen suurteollisuus. Sen vuoksi maatalousmaiden muuttaminen teolliseksi on siirtymäkaudella välttämätön ehto sosialistisen tuotantotavan luomiselle niissä, ja tällöin voi olla erilainen se aikajärjestys, missä toteutetaan teollistaminen ja talonpoikaistalouksien tuotannollinen osuustoiminnallistaminen. Sosialismin rakentamisprosessissa kehittyä sosialistinen demokratia yhä täydellisemmäksi ja joukkojen välitön osuus valtion ja tuotannon johtamisessa muuttuu yhä aktiivisemmäksi.

Sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden politiikka pohjautuu marxilais-leniniläisiin toteamuksiin sosialismin rakentamisen yleisistä lainmukaisuuksista. Sosialismin rakentamisen yleisten lainmukaisuuksien merkityksen hylkeminen tai väheksyminen on revisionismia, mikä on perusvaara nykyvaiheessa. Se johtaa luisumiseen „kansalliskommunismin” kannalle, synnyttää maassa kapitalismin palautumisen vaaran ja uhkaa horjuttaa sosialististen maiden yhtenäisyyttä.

Mutta samalla sosialistisen rakennustyön konkreettisilla muodoilla ja menetelmillä on eri maissa omat erikoisuutensa riippuen historiallisista olosuhteista, joissa ne ovat kehittyneet. „Kaikki kansakunnat tulevat sosialismiin”, kirjoitti Lenin, „se on väistämätöntä, mutta kaikki eivät tule aivan samalla tavalla, kukin tuo omalaatuisuutta demokratian tiettyyn muotoon, proletariaatin diktatuurin tiettyyn muunnokseen, yhteiskunnallisen elämän eri puolien sosialististen uudistusten tiettyyn vauhtiin”¹.

¹ V. I. Lenin, Marxilaisuuden irvikuvasta ja „imperialistisesta ekonomismista”, Teokset, 23. osa, s. 58 (suom. s. 62).

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokous korosti, että sosialismiin siirtyessä konkreettisten muotojen erilaisuus eri maissa on väistämätön, mutta sosialistisen rakennustyön pääperiaatteet ovat yhteisiä. Sosialistisen rakennustyön edut vaativat huomioimaan sen taloudellisen ja poliittisen tilanteen, joka reaalisesti muodostuu kyseessä olevassa maassa sen kehityksen määrättyssä vaiheessa. Tämä merkitsee sitä, että on välttämättä taisteltava dogmatismia vastaan, sosialistisen rakennustyön yleisten periaatteiden luovan soveltamisen puolesta jokaisen maan erikoisuuksien mukaisesti, mikä sulkee pois toisissa maissa noudatetun talouspolitiikan konkreettisten muotojen mekaanisen kopioimisen. Siis ei saa hylkiä maan kansallisten erikoisuuksien huomioimista, sillä se johtaa elämästä ja joukoista irtaantumiseen, eikä myöskään saa yliarvioida näiden erikoisuuksien merkitystä, sillä se aiheuttaa sosialismin rakentamisen pääperiaatteista luopumisen.

Neuvostoliitto oli ainoa maa rakentaessaan ensimmäisenä maailmassa sosialismia. Sen oli pakko käydä läpi poikkeuksellisen raskas kansalaissota ja ulkomaisten imperialistien interventio, voittoa vuosisatainen teknillinen ja taloudellinen takapajuisuus äärimmäisen vaikeissa vihamielisen kapitalistisen ympäristön olosuhteissa vallastasyöstyjen riistäjäluokkien osoittaessa maan sisällä kiivasta vastarintaa. Tällöin Neuvostoliitto ei voinut turvautua yhdenkään valtion apuun, vaan sitä alituisesti uhkasi intervention uudistuminen maailman imperialismiin taholta. Kaikki tämä ei voinut olla synnyttämättä lukuisia vaikeuksia ja vaati Neuvostoliiton työtätekeviltä suuria uhrauksia. Paljon suotuisemmissa olosuhteissa tapahtuu sosialismin rakentaminen kansandemokratian maissa. Ne pääsivät sosialismin rakentamiseen ilman kansalaissotaa ja ulkomaista interventiota. Sosialismin aineelliseteknillisiä, taloudellisia ja kulttuurillisia perustoja luodessaan kansandemokratian maat käyttävät laajasti hyväkseen Neuvostoliitossa karttunutta sosialistisen rakennustyön kokemusta, Neuvostoliiton poliittista, tieteellisteknillistä ja taloudellista apua sekä sosialistisen leirin kaikkien maiden kokemusta ja keskinäisapua.

Sosialistisella rakennustyöllä on jokaisessa kansandemokratian maassa omat erikoisuutensa, jotka johtuvat konkreettisista historiallisista olosuhteista ja siitä reaalisesta tilanteesta, jossa vallankumous tapahtui.

Sitä mukaa kuin sosialistisen kehityksen tielle astuu uusia maita käyvät sosialismin rakentamisen muodot yhä moninaisemmiksi. Erikoisissa, paljon suotuisemmissa olosuhteissa tulee tapahtumaan sosialismin rakentaminen teollisesti kehittyneissä Lännen maissa. Lenin sanoi, että jos Venäjällä oli sosialistinen vallankumous helpompi aloittaa, niin sellaisissa korkeammalle kehittyneissä maissa on paljon helpompi ratkaista sen tehtävät.

Muun muassa kehittyneimpien teollisuusmaiden ei tarvitse kulkea sitä teollistamistaivalta ja voittaa siihen liittyviä suuria vaikeuksia, mikä Neuvostoliiton oli pakko kulkea. „Mitä takapajuisempi on maa, joka on joutunut historian mutka-askelten vuoksi aloittamaan sosialistisen vallankumouksen, sitä vaikeampi sen on siirtä vanhoista kapitalistisista suhteista sosialistisiin”¹.

Yhteiskunnan sosialistisen uudestijärjestämisen tärkeimpien ja pääperiaatteiden tunnustaminen yhteisiksi ja yleisiksi otta-
malla tällöin mahdollisimman täydellisesti huomioon eri maiden omalaatuiset olot sosialismiin siirtyessä ja näiden maiden kokemuksen keskinäinen vaihto — sellainen on marxismin-leninismiin yleinen päälinja, joka turvaa sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden menestyksellisen kehityksen. Jokainen maa antaa oman panoksensa sosialistisen rakennustyön teoriaan ja käytäntöön. Siinä ilmenee marxismin-leninismiin luova luonne.

Sosialistisen talouden rakennustyö Euroopan kansandemokratian maissa. Sosialismin rakennustyön kokemus kansandemokratian maissa on vahvistanut Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen ja Neuvostoliitossa suoritetun sosialismin rakennustyön kansainvälisen merkityksen. Sosialismin puolesta käydyn taistelun kansalliset erikoisuudet voivat eri maissa olla mitä erilaisimmat, mutta ne eivät kumoa sosialistisen vallankumouksen yleisiä lainmukaisuuksia.

Kansandemokraattisen vallankumouksen liikkeellepanevina perusvoimina ovat työväenluokka ja talonpoikaiston työtätekevät joukot työväenluokan esittäessä johtavaa osaa.

Fasismia vastaan käydyn taistelun prosessissa Keski- ja Kaakkois-Euroopan maissa muodostui kansallinen rintama, joka yhdisti kaikki fasisminvastaiset voimat. Kansalliseen rintamaan liittyivät työväenluokan ja talonpoikaiston ohella myös kaupungin pikkuporvaristo ja osa keskiporvaristosta.

Kansandemokraattiset vallankumoukset tapahtuivat toisen maailmansodan viimeisessä vaiheessa ja ne ratkaisivat ensi sijassa yleisdemokraattiset, kansallisen vapauttamisen tehtävät.

Mutta päättävä taistelu fasismia vastaan edellytti samalla sosialistisen vallankumouksen kehittymistä. Sinä aikana toimeenpantu sotarikollisten ja miehittäjien kanssa yhteistoiminnassa olleiden kapitalistien omaisuuden konfiskointi ei ollut vain isku imperialismia vastaan, vaan pani myös alun sosialistiselle omistukselle. Työväen valvonta tuotantolaitoksissa sekä valtion valvonta ulkomaankaupan, raaka-aineiden jakelun, tuotteiden hintojen ja myynnin alalla rajoitti kapitalistien mielivaltaa ja valmisti edellytykset tuotannonvälineiden kansallistamiselle.

¹ V. I. Lenin, Selostus sodasta ja rauhasta VKP(b):n seitsemännessä edustajakokouksessa, Teokset, 27. osa, s. 67 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 308).

Useimmissa kansandemokratian maissa toimeenpannuilla vallankumouksellisilla agraariuudistuksilla oli mitä suurin merkitys. Tilanherrojen maat kiinteistöineen ja irtaimistoineen takavarikoitiin ja suurin osa niistä jaettiin vähämaisille talonpojille ja maatyöläisille. Maa annettiin talonpoikain yksityisomistukseen. Osalle konfiskoiduista tilanherrojen maista perustettiin valtion maatiloja. Vallankumouksellisten agraariuudistusten tuloksena tilanherrojen luokka likvidoitiin ja työtätekevien talonpoikien asema parani huomattavasti. Maan antaminen vähämaisille talonpojille ja maattomille maatyöläisille sai heidät kansanvaltan puolelle.

Feodalisminvastaisten toimenpiteiden osuus vallankumouksessa oli eri maissa erilainen. Niinpä esimerkiksi se oli suhteellisen vähäinen suoritettaessa agraariuudistusta Bulgariassa, jossa ei itseasiassa ollut tilanherrain maanomistusta.

Kansandemokraattisen vallankumouksen omalaatuisesta kehityskulusta johtui myös sen toinenkin erikoisuus. Jokaisen vallankumouksen peruskysymys — kysymys valtiiovallasta — ei tullut ratkaistuksi yhdellä kertaa, kuten tapahtui Venäjällä lokakuussa 1917, vaan vähitellen, useiden väliasteiden kautta.

Kansandemokraattinen vallankumous tapahtui kärkevän luokkataistelun oloissa. Mutta Keski- ja Kaakkois-Euroopan maissa sosialistinen vallankumous johti näiden maiden fasistisesta miehitysvallasta vapautumisen jälkeen voittoon useiden toisiaan seuraavien vallankumouksellisten uudistusten kautta, jotka suoritettiin ilman kansalaissotaa. Proletariaatin diktatuuriin pystyttäminen tapahtui siten, että proletariaatin asemia vähitellen voimistettiin ja porvariston poliittinen vaikutus ja taloudellinen herruus lopetettiin asteittaisesti.

Alkuvaiheissa vallankumous lopetti tilanherrain ja monopolistisen porvariston poliittisen herruuden. Syntyi kansandemokraattisia valtioita, joiden perustana oli työväenluokan liitto talonpoikaiston kanssa. Työväenluokan johtamien joukkojen laajan vallankumouksellisen liikkeen tuloksena parlamentit muuttuivat elimiksi, jotka edustivat laajasti kansan etuja. Useissa maissa kommunististen ja työväenpuolueiden ohella hallitukseen ja valtioelimiin osallistui kansalliseen rintamaan kuuluvia pikku-porvarillisia ja porvarillisia puolueita.

Riistäjäluokilla oli vielä hallussaan tiettyjä asemia talouden ja politiikan alalla. Vallankumouksen kehittyessä edelleen kommunistiset puolueet kansan elintärkeitä perusetuja puolustaan saivat puolelleen valtaosan kaupungin ja maaseudun työtätekevästä eristäen porvariston, joka pyrki palauttamaan taloudellisen ja poliittisen herruutensa. Vanha porvarillinen valtiokoneisto murskattiin ja vaihdettiin uuteen, työtätekevien etuja vastaavaan valtiokoneistoon. Kaikki nämä tehtävät suoritettiin loppuun useimmissa Keski- ja Kaakkois-Euroopan maissa vv. 1947—1948 ja eräissä näistä maista jo aikaisemmin.

Vallankumouksen tällaisen kehityksen tuloksena ja liittoa talonpoikaiston kanssa toteuttavan työväenluokan vallan tultua pystytetyksi alkoi kansandemokraattinen valtiojärjestelmä suoritaa menestyksellisesti proletariaatin diktatuurin tehtäviä, kansandemokratiasta tuli eräs proletariaatin diktatuurin muoto. „Työtätekevien valtana, jonka johdossa on työväenluokka”. G. M. Dimitrov lausui, „kansandemokraattinen järjestelmä voi ja sen täytyy tässä historiallisessa tilanteessa, kuten kokemus on jo osoittanut, täyttää menestyksellisesti proletariaatin diktatuurin tehtäviä kapitalististen aineiden poistamiseksi ja sosialistisen talouden järjestämiseksi”¹.

Tällainen kansandemokraattisen vallankumouksen kehityksen luonne oli seurausta siitä, että Neuvostoliiton Asevoimien saavuttama voitto fasismista kuin myös kansanjoukkojen kansallinen vapausliike olivat murtaneet riistäjäloukkien voimat, valtiolta siirtyi työväenluokan johtamien työtätekevien käsiin ja ryhtyi suojelemaan vallankumouksen aikaansaannoksia. Neuvostoliiton olemassaolo vaikeutti taantumuksen vehkeilyjä ja ehkäisi imperialististen suurvaltojen intervention. Tilanteessa, jolloin kansan puolella oli ilmeinen ylivoima, porvaristo ei uskaltanut ryhtyä avoimeen aseelliseen taisteluun, vaikka tekikin lukuisia yrityksiä kansandemokraattisen järjestelmän horjuttamiseksi.

Vallankumouksen kulussa tuotannonvälineiden kansallistaminen sai yhä laajemmat mittasuhteet. Suuren ja keskisuuren teollisuuden, kulku- ja yhteyslaitoksen jne. kansallistaminen suoritettiin kansandemokratian maissa useassa erässä.

Sosialistisen vallankumouksen tehtäviä suorittaessaan kansandemokraattinen valta muutti tehtaat, kaivokset ja sähkövoimalaitokset koko kansan sosialistiseksi omaisuudeksi. Niin ikään kansallistettiin kulku- ja yhteyslaitos, maan uumenten rikkaukset ja osa maasta, pankit, ulkomaankauppa ja kotimainen tukkukauppa. Näin työväenluokan johtama kansandemokraattinen valta teki lopun porvariston taloudellisesta herruudesta ja valtasi kansantalouden avainasemat. Teollisuuden, kulkulaitoksen ja pankkien kansallistamisen tuloksena tuotantosuhteet saatiin tuotannon yhteiskunnallista luonnetta vastaaviksi: tärkeimmistä tuotannonvälineistä tuli omaisuutta, jonka omistaa koko kansa kansandemokraattisen valtion ominaisuudessa.

Valtiolta kansandemokratian maissa pitää poliitiikkansa pohjana objektiivisia taloudellisia lakeja, soveltaa niitä niin, että sosialistiset talousmuodot saavuttavat täydellisen voiton kapitalistisista.

Pitäen ohjeenaan marxilais-leniniläistä oppia kapitalismista sosialismiin johtavasta siirtymäkaudesta kansandemokraattinen valta lujittaa työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa ja taistelee

¹ G. Dimitrov, BTP(k):n KK:n poliittinen selostus puolueen V edustajakokouksessa, Sofia, 1948, s. 73.

kaupungin ja maaseudun kapitalistisia aineksia vastaan rajoittamalla ja syrjäyttämällä niitä. Kansandemokraattiset valtiot käyttävät kaikin tavoin markkinasuhteita teollisuuden ja maatalouden välisen kaupallisen liittoyhteyden kehittämiseksi. Suorittamalla sosialistista teollistamista ne luovat aineellisen perustan sosialististen tuotantosuhdeiden voitolle. Samalla ne laajentavat kaupungin ja maaseudun välistä tuotannollista liittoyhteyttä ja niiden politiikkana on talonpoikaistalouksien muuttaminen vähitellen tuotanto-osuuskunniksi vapaaehtoisuuden pohjalla.

Sosialismin rakentamisen perustana kansandemokratian maissa ovat siis samat pääperiaatteet, jotka olivat määräävinä SNTL:n uudessa talouspolitiikassa (nep'issä), mutta joita sovelletaan ottamalla huomioon kunkin maan taloudellisten, poliittisten ja kansallisten olojen historiallisen kehityksen omalaa-tuisuus.

Sosialismin rakentamiseen kansandemokratian maissa liittyy tiettyjä vaikeuksia, jotka johtuvat monista eri syistä. Useimmat näistä maista saivat kapitalismilta perinnöksi takapajuisen talouden. Sodan aikana niiden kansantalous joutui kärsimään hävityksiä. Sosialistiset uudistukset kohtasivat voimakasta vastarintaa riistäjäloukkien taholta. Kansainvälisen imperialismin aggressiiviset voimat eivät kaihdakaan keinoja horjuttaakseen kansandemokraattista järjestelmää. Tätä tarkoitusta palvelevat imperialistisen taantumuksen kannustamat parjauskampanjat kansandemokratian maita vastaan, vakoilijain ja diversanttien lähettäminen näihin maihin, salaliittojen ja vastavallankumouksellisten kapinoiden järjestäminen.

Fasistiaainesten syksyllä v. 1956 Unkarissa nostama vastavallankumouksellinen kapina oli huolellisesti valmistettu kansainvälisen imperialismin taholta. Se, että Unkarin kansa sai neuvostoliittolaisten sotajoukkojen tukena kukistetuksi tämän kapinan, osoittaa sosialististen maiden yhteisön voittamatonta mahtia, joka kykenee paljastamaan, tekemään tyhjäksi ja murskaamaan kaikki kansainvälisen taantumuksen vihamieliset salahankkeet.

Sosialistisen talouden rakennustyö Kiinan Kansantasavallassa ja muissa Aasian kansandemokratian maissa. Vuonna 1949 voitaneella Kiinan kansanvallankumouksella olivat syvät historialliset juurensa. Muukalaiset imperialistit ja tilanherrojen ja comprador-porvariston valtio olivat pitkän aikaa ryöstäneet ja sortaneet Kiinan kansaa. Imperialistinen sorto ja feodaaliset riistomenetelmät olivat kärjistäneet luokkaristiriidat äärimmilleen ja johtaneet maan taloudellisen ja poliittisen romahduksen partaalle. Ainoana ulospääsynä muodostuneesta tilanteesta oli kansanvallankumous.

Maan asema puolisiirtomaana ja puolifeodaalisten suhteiden vallallaolo aiheutti sen, että Kiinan kansanvallankumouksen oli ensi vaiheessaan suoritettava kaksi erottamattomassa yhteydessä olevaa tehtävää: ensiksikin kukistettava ulkomaisen imperialis-

min sorto ja toiseksi kukistettava kotimaisten feodaalierrojen sorto.

Kiinan kansanvallankumouksen liikkeellepanevinä perusvoimina olivat työväenluokka ja talonpoikaisto. Työväenluokka ja sen johtama talonpoikaisto muodostivat vallankumouksen pää-armeijan, joka varmisti Kiinan kansalle voiton sen ulkoisista ja sisäisistä vihollisista. Vallankumouksen kulussa muodostui kansandemokraattinen yhteisrintama, johon yhtyivät työväenluokka, talonpoikaisto, kaupungin pikkuporvaristo, kansallinen porvaristo, maan kaikki demokraattiset voimat. Kiinan kansan vallankumouksellista taistelua johti Kiinan Kommunistinen puolue, joka osasi soveltaa luovalla tavalla marxismin-leninisminkin teoriaa maansa omalaatuisissa oloissa käyttäen hyväksi Neuvostoliiton ja toisten sosialististen maiden kokemusta.

Kiinan Kommunistinen puolue piti lähtökohtanaan sitä, että Lokakuun vallankumouksen tie heijastaa vallankumouksen yleistä lakia, ollen sinänsä sosialismin johtavana valtatie, jota kaikkien maiden proletaarien on kuljettava voiton saavuttamiseksi.

Kehittäen Leninin oppia siirtomaavallankumousten luonteesta kapitalismin yleisen kriisin aikakaudella ja porvarillis-demokraattisen vallankumouksen kasvamisesta sosialistiseksi vallankumoukseksi Mao Tse-tung kirjoitti: „Kiinan Kommunistisen puolueen johtama vallankumouksellinen liike kokonaisuudessaan on yhtenäistä vallankumouksellista liikettä, joka käsittää sekä demokraattisen vallankumouksen vaiheen että sosialistisen vallankumouksen vaiheen. Nämä ovat luonteeltaan kaksi erilaista vallankumouksellista prosessia, ja vasta kun ensimmäinen niistä on suoritettu, voidaan ryhtyä suorittamaan toista. Demokraattinen vallankumous on sosialistisen vallankumouksen välttämätöntä valmistelua ja sosialistinen vallankumous taas demokraattisen vallankumouksen väistämätön kehityssuunta. Kaikkien kommunistien lopullisena päämääränä taas on käydä kaikin voimin taistelua sosialistisen yhteiskunnan ja kommunistisen yhteiskunnan loppuun rakentamiseksi”¹.

Vallankumouksen porvarillis-demokraattisessa vaiheessa Kiinan vallankumous ratkaisi menestyksellisesti tehtävänsä: proletariaatin johtamat kansanjoukot kukistivat ulkomaisen imperialismin herruuden, feodaalitalanherrain ja monopolistisen comprador-suorporvariston vallan ja ryhtyivät suorittamaan vallankumouksellisia agraariuudistuksia. Sitä mukaa kuin porvarillis-demokraattisen vallankumouksen tehtävät tulivat ratkaistuiksi vallankumous kasvoi sosialistiseksi vallankumoukseksi ja siirryttiin sosialististen uudistusten tielle.

¹ *Mao Tse-tung*, Kiinan vallankumous ja Kiinan Kommunistinen puolue, Valitut teokset, 3. osa, ss. 180—181.

Vallankumouksen voiton tuloksena muodostui v. 1949 Kiinan Kansantasavallalta. Kiinan Kansantasavallalla on kansandemokraattinen valtio, jonka johdossa on työväenluokka ja jonka perustana on työläisten ja talonpoikain liitto. Kiinan Kansantasavallan muodostuminen merkitsi vallankumouksen proletaarisena, sosialistisen vaiheen alkamista, kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden alkamista. Kansan demokraattinen diktatuuri muuttui itseasiassa erääksi proletariaatin diktatuurin muodoksi. Vallankumouksen sosialistisessa vaiheessa kansandemokraattinen valta aloitti sosialismin perustojen laajamittaisen rakentamisen, suorittaen samanaikaisesti loppuun demokraattisen vallankumouksen tehtävät ja ennen kaikkea vallankumoukselliset agraariuudistukset.

Kiinan vallankumouksen mitä suurin merkitys on siinä, että se avasi sosialismiin johtavan kehitystien valtavan suurelle maalle, jonka talous oli äärimmäisen takapajuisista ja jossa vallitsevina olivat puoleksi feodaaliset ja puoleksi siirtomaatalouden muodot. Se on Kiinan Kansantasavallan taloudellisen kehityksen tärkein erikoisuus Euroopan kansandemokratian maihin verraten. Nojaten monimiljoonaisten kansanjoukkojen tukeen ja sosialistisen leirin apuun kansanvalta on lyhyessä ajassa pannut toimeen mitä syvällisimpiä vallankumouksellisia uudistuksia Kiinan talouselämässä ja johtanut maan sosialistisen kehityksen tielle.

Kiinan Kansantasavallassa suoritettujen perusteellisten sosiaalisten ja taloudellisten uudistusten joukossa on valtava merkitys agraariuudistuksilla, jotka olivat mitä suurin vallankumouksellinen käänne kansan elämässä.

Agraariuudistukset johtivat Kiinassa tilanherrojen luokan hävittämiseen. Tilanherrojen maanomistuksen tilalle tuli voinaan pientalonpoikien yksityinen maanomistus. Yli 300 miljoonaa maatonta ja vähämaista talonpoikaa sai 47 miljoonaa hehtaaria viljelysmaata, paljon työjuhtia ja maatalouskalustoa. Talonpojat vapautuivat maksamasta tilanherroille vuokraa, joka käsitti noin 30 miljoonaa tonnia viljaa vuodessa. Maatalouden tuotantovoimat vapautettiin aikansaeläneiden feodaalisten suhteiden kammitsoista.

Pannessaan toimeen agraariuudistuksia, jotka veivät päätökseen porvarillis-demokraattisen vallankumouksen, kansandemokraattinen valta lähti samanaikaisesti sosialististen uudistusten tielle. Kiinan Kansantasavallan muodostamisen jälkeen valtio takavarikoi maan taloudessa aikaisemmin hallitsevassa asemassa olleen virkavallan pääoman kaikki teollisuus- ja liikeyritykset, siihen luettuna myös Kiinassa olleet japanilaiset, saksalaiset ja italialaiset teollisuusyritykset, jotka japanilaisvastaisessa sodassa saavutetun voiton jälkeen olivat siirtyneet kuomintangilaisen valtion omistukseen. Tällä tavoin tulivat kansandemokraattisen valtion toimesta kansallistettua suurimmat

pankit, miltei kaikki rautatiet, valtaosa mustan metallurgian ja perusosa raskaan teollisuuden toisten alojen tuotantolaitoksista sekä myös eräät tärkeimmät kevyen teollisuuden alat. Tuloksena syntyi sosialistinen talousmuoto.

Kumottiin kaikki vieraiden valtioiden kanssa solmitut epä-tasa-arvoiset sopimukset ja kaikki vanhat tullilait sekä asetukset, joiden perusteella ulkomaiset imperialistit olivat rosvooneet Kiinan kansaa ja estäneet kotimaisen teollisuuden kehitystä. Ulkomaankauppa otettiin valtion valvontaan. Kiina vapautui lopullisesti imperialistisesta orjuudesta.

Vallankumouksellisten agraariuudistusten ja ensimmäisten sosialististen uudistusten tuloksena Kiinan talouselämässä tapahtui perinpohjaisia muutoksia. Entisen puoleksi feodaalisen ja puoleksi siirtomaatalouden tilalle tuli muodoltaan moninainen siirtymäkauden talous.

Jo siirtymäkauden alussa sosialistinen sektori, joka käsittää ensiksikin valtionomistukseen perustuvat tuotantolaitokset ja toiseksi osuuskunnalliseen omistukseen perustuvat tuotantolaitokset, alkoi esittää johtavaa osaa Kiinan Kansantasavallan muodoltaan moninaisessa taloudessa.

Valtion omaisuutta ovat kansandemokraattisen vallan kansallistamat tuotantolaitokset, jotka aikaisemmin olivat comprador-parvariston ja ulkomaisten kapitalistien omistuksessa, sekä uudet, valtion perustamat tehtaat, kaivokset ja voimalaitokset, rautatiet, yhteysvälineet jne.

Maatalouden alalla ovat valtion omaisuutta valtion järjestämät kone- ja traktoriasemat, koneiden vuokrausasemat ja maanviljelysteknilliset neuvonta-asemat sekä valtion maataloudelliset tuotantolaitokset (valtioritilat). Kiertokulun piirissä valtio on ottanut käsiinsä ne kauppalaitokset, joilla on ratkaiseva osuus tukkukaupassa, sekä miltei koko ulkomaankaupan ja miltei koko pankkitoiminnan.

Sosialistinen talousmuoto käsittää edelleen osuuskunnalliset tuotantolaitokset (kollektiivitaloudet ja kotiteollisuudenharjoittajien tuotanto-osuuskunnat), joissa perustuotannonvälineet ovat osuuskunnallista omaisuutta, sekä myös hankinta-, myynti-, kulutus- ja luotto-osuuskunnat.

Sosialistista sektoria lähellä ovat erilaiset, tyypiltään puoleksi sosialistiset osuustoimintamuodot, jotka vain osaksi perustuvat työtätekevien kollektiiviseen omistukseen ja heidän yhteiseen työhönsä. Sellaisiin kuuluvat maataloudelliset tuotannolliset keskinäisapuryhmät, joissa talonpojat suorittavat eräät työt kollektiivisesti, mutta säilyy paitsi maan, myöskin tuotantokaluston sekä valmistettujen tuotteiden yksityisomistus.

Pientavarantuotannolliseen talousmuotoon kuului siirtymäkauden alussa suuri määrä talonpoikien ja käsityöläisten talouksia, jotka perustuivat maan ja muiden tuotannonvälineiden yksilölliseen pienomistukseen ja henkilökohtaiseen työhön. Kiinan

maaseudulla oli suunnilleen 120 miljoonaa pientä ja kääpiö-talonpoikaistaloutta. Maassa oli noin 30 miljoonaa käsityö-läistä.

Kiinan talouselämässä on vielä patriarkaalisen talousmuodon jätteitä maan etäisimmillä ja harvaanasutuilla alueilla. Osa talonpojista harjoittaa täällä alkeellisen maanviljelyksen ja paimentolaiskarjanhoidon muodossa puoleksi luontoistaloutta, joka tyydyttää talonpoikien henkilökohtaiset tarpeet ja on varsin heikossa yhteydessä vaihtoon ja markkinoihin.

Yksityiskapitalistista talousmuotoa edustivat siirtymäkau-della kaupunkien kapitalistiset teollisuuslaitokset, maaseudun suurtalollisten taloudet ja kaupapääoman liikeyritykset. Tähän sektoriin kuuluivat myös lukuisat palkattua työvoimaa käyttävät käsityöverstaat ja manufaktuurit, joita oli melko paljon.

Eräänä Kiinan Kansantasavallan talouselämän erikoisuutena on valtiokapitalismin eri muotojen laajamittainen hyväksikäyttäminen sosialistisen rakennustyön eduksi. Valtiokapitalistinen talousmuoto käsitti sellaiset kapitalistiset tuotantolaitokset, jotka eri muodossa olivat yhteydessä ja yhteistoiminnassa val-tion kanssa.

Kiinan työväenluokan ja kansallisen porvariston väliset suhteet eivät ole vain luokkataistelusuhteita, vaan myös yhteistyö-suhteita. Kansan valta vetää kansallista porvaristoa mukaan valtiolliseen elämään, taloudellisen rakennustyön lähimpien teh-tävien ratkaisemiseen, ehkäisten samaan aikaan päättävästi kaikki kansanvastaisen toiminnan muodot.

Kiinan Kommunistinen puolue pitää lähtökohtanaan sitä, että sosialismin rakentamisen kaudella Kiinan yhteiskunnassa on olemassa kahdentyyppisiä ristiriitoja: kansan ja sen vihollisten väliset ristiriidat ja kansan sisäiset ristiriidat. Kesäkuussa v. 1957 ilmestyneessä teoksessaan „Kansan sisäisten ristiriitojen oikein ratkaisemista koskevasta kysymyksestä” Mao Tse-tung osoittaa, että kansaan kuuluvat kaikki ne luokat, väestökerrokset ja yhteiskunnalliset ryhmät, jotka kannattavat ja tukevat sosia-listista rakennustyötä ja osallistuvat siihen; kansan vihollisia ovat kaikki ne yhteiskunnalliset voimat ja yhteiskunnalliset ryh-mät, jotka vastustavat sosialistista vallankumousta, suhtautuvat vihamielisesti sosialistiseen rakennustyöhön ja vahingoittavat sitä. Kansan ja sen vihollisten väliset ristiriidat ovat antagonistisia. Kansan sisäiset ristiriidat, jos niillä käsitetään työäteke-vien välisiä ristiriitoja, eivät ole antagonistisia.

Kiinan konkreettisissa olosuhteissa työväenluokan ja kan-sallisen porvariston väliset ristiriidat, jotka ovat sinänsä anta-gonistisia, voivat niitä vastaavalla tavalla säännellessä muuttua ei-antagonistiseksi, voivat tulla ratkaistuiksi rauhallista tietä. Mutta se ei lainkaan merkitse sitä, että luokkataistelu olisi jo päättynyt. Päinvastoin, mikäli on olemassa kansan ja sen vihollisten välisiä ristiriitoja ja mikäli lisäksi työväenluokan ja kan-

sallisen porvariston välisillä ristiriidoilla on antagonistinen puolensa, tapahtuu väistämättä vakavaa luokkataistelua.

Neuvostoliiton kokemukseen nojautuen ja ottaen huomioon kaikkien sosialististen maiden kokemuksen Kiinan Kommunistinen puolue on määritellyt taloudellisen rakennustyön suunnan koko siirtymäkaudeksi. Vuonna 1953 Mao Tse-tung sanoi:

„Puolueen päälinjana ja keskeisenä tehtävänä tänä siirtymäkautena on se, että suoritetaan asteittaisesti melko pitkän ajan kuluessa maan sosialistinen teollistaminen, asteittaisesti suoritetaan sosialistiset uudistukset maataloudessa, kotiteollisuudessa sekä yksityiskaupassa ja -teollisuudessa. Tämä päälinja on majakka, joka valaisee koko meidän työtämme. Siitä irrallisena mikä tahansa toiminta merkitsee virhettä, joko oikeistopoikkeaman tai vasemmistopoikkeaman suuntaan”¹.

Tuotantosuhteiden sosialistinen uudestijärjestäminen tapahtuu Kiinassa samaan aikaan, kun toteutetaan yhä laajemmassa mitassa maan sosialistista teollisuutta, mikä on siirtymäkauden päätökseen saattamisen ja sosialistisen tuotantotavan vakiinnuttamisen välttämätön ehto.

Kansanvallankumouksen voitolla ja sosialismin menestyksellisellä rakentamisella Kiinassa on maailmanhistoriallinen merkitys. Erikoisen suuri sen merkitys on siirtomaa- ja puolisiirtomaa-maailmaan kuuluville maille, joiden poliittinen ja taloudellinen asema muistuttaa läheisesti sitä tilaa, missä Kiina oli ennen kansanvallankumouksen voittoa. Suuren Kiinan kansan esimerkki innoittaa noiden maiden kansoja ratkaisemaan taisteluun imperialismia ja feodalismia vastaan, kansallisen ja sosiaalisen vapauden puolesta.

Aasian kaikkien kansandemokraattisten maiden samoin kuin Euroopankin kansandemokratian maiden taloudellisen kehityksen pääpiirteinä on se, että kaikki ne kulkevat sosialismiin johtavaa tietä. Jokaisessa eri maassa tämä monimutkainen prosessi tapahtuu omalaatuisissa muodoissa, jotka johtuvat sen kehityksen historiallisista erikoisuuksista.

Mongolian Kansantasavalta, missä aikaisemmin vallitsivat feodaaliset suhteet ja siirtomaariisto, on Neuvostoliiton avun turvin saanut mahdollisuuden kehittyä sosialismiin johtavaa tietä sivuuttamalla kapitalismin. Mongolian Kansantasavalta syntyi v. 1921 imperialisminvastaisen ja feodalisminvastaisen vallankumouksen voiton tuloksena. Mongolian kansa katkaisi Mongolian kansanvallankumouksellisen puolueen johdolla ja Neuvosto-Venäjän työläisten ja talonpoikien veljellisen tuen turvin vuosisataisen orjuuden kahleet, perusti itsenäisen valtion ja pystytti kansanvallan. Ensimmäisessä yleisdemokraattisessa vaiheessaan Mongolian kansanvallankumous hävitti menestyksellisesti feodalismin, mikä saatiin suoritetuksi loppuun v. 1940

¹ Ks. „Pravda”, kesäkuun 22 p:nä 1954.

mennessä. Kansanvalta rakensi teollisuuden ja nykyaikaiset liikennevälineet, jotka muodostivat maan talouselämässä valtionsektorin. Samalla syntyivät ja alkoivat kasvaa työväenluokka ja työtätekevä intelligenssi. Ollen liitossa työtätekevän talonpoikaiston (aratien) ja kaikkien työtätekevien kanssa työväenluokasta tuli voima, joka johtaa maata sosialismin perustojen rakentamisen tietä.

Korean Kansandemokraattisessa Tasavallassa ja Vietnamin Demokraattisessa Tasavallassa suoritetaan syvällisiä sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia vaikean kansainvälisen tilanteen oloissa, joissa nämä molemmat maat ovat. Ne eivät ole saaneet vielä kansojaan yhdistetyksi yhtenäiseksi kansalliseksi demokraattiseksi valtioksi.

Korea vapautui puoli vuosisataa kestäneestä Japanin miehitysvallasta elokuussa v. 1945 sen seurauksena, että Neuvostojen armeija murskasi imperialistisen Japanin maasotavoimat. Vapauduttuaan japanilaisista anastajista Korean kansa ryhtyi luomaan kautta maan uusia, demokraattisia valtaelimiä — kansankomiteita.

Maareformi, jonka tuloksena maa siirtyi talonpoikien käsiin, hävitti maaseudulta feodaaliset suhteet. Maareformin suorittaminen valmisti edellytykset sosialististen uudistusten toteuttamiselle maaseudulla.

Japanilaisille viranomaisille, japanilaisille kapitalisteille ja kansakunnan pettureille aikaisemmin kuuluneiden suurten ja keskisuurten teollisuuslaitosten kansallistaminen sekä pankkien ja kulkulaitoksen ottaminen valtion käsiin johtivat sosialistisen sektorin syntymiseen, joka sai johtavan aseman maan talouselämässä.

Mutta lisynmanilaisen koplan ja sen amerikkalaisten isäntien sytyttämä kolmivuotinen sota keskeytti tasavallan talouden rauhallisen kehityksen. Sota aiheutti suunnatonta vahinkoa maan kansantaloudelle. Sodan päätyttyä v. 1953 kolmivuotisen suunnitelman toteuttamisen tuloksena KKDT:n kansantalous ylitti huomattavasti sodanedellisen tason. Maassa suoritetaan menestyksellisesti Neuvostoliiton ja toisten sosialististen valtioiden avulla teollistamista ja talonpoikaistalouksien sosialistista uudestijärjestämistä.

Vietnamin Demokraattinen Tasavalta syntyi v. 1945 vallankumouksen seurauksena. Tasavalta sai perinnöksi äärimmäisen takapajuisen talouden ja sen oli kestettävä miltei kymmenvuotinen sota, johon siirtomaajoukkot sen pakottivat. Sodan päätyttyä Indo-Kiinassa suuntasi Vietnamin kansa ponnistuksensa kansantalouden kuntoonpalauttamiseen ja edelleen kehittämiseen. Maareformi, joka toimeenpantiin tunnuksin: „maa kuuluu sille, joka sitä muokkaa”, on suurin piirtein saatu päätökseen. Maareformin tultua suoritetuksi loppuun Vietnamin talonpoikaisto aloitti siirtymisen maatalouden asteittaisen osuustoimin-

nallistamisen tielle alkaen osuustoiminnan alkeellisimmista muodoista. Valtion- ja osuuskunnallinen sektori laajentuvat ja lujittuvat teollisuuden ja kaupan alalla. Sosialismin leirin apuun nojaten Vietnamin työtätekevien puolue johtaa Vietnamin Demokraattista Tasavaltaa askel askeleelta sosialistisen rakennustyön tietä

XXI. L U K U

SOSIALISTINEN TEOLLISTAMINEN

Suurteollisuus sosialismin aineellisenä perustana. Sosialistisen teollistamisen olemus. Sosialismin voitto ja varmistaminen voidaan saada aikaan vain koneellisen suurtuotannon pohjalla niin kaupungissa kuin maaseudullakin.

Lenin kirjoitti: „Sosialismin ainoana aineellisenä perustana voi olla koneellinen suurteollisuus, joka pystyy uudestijärjestämään maataloudenkin”¹.

Kapitalismi on kehittänyt suurteollisuuden ja siten luonut välttämättömät aineelliset edellytykset proletaariselle vallankumoukselle ja sosialismin rakentamiselle. Mutta kapitalististen maiden taloudelliselle kehitykselle ominaisen epätasaisuuden ja siirtomaavaltujen imperialistisen politiikan vuoksi nykyaikainen suurteollisuus on kehittynyt pääasiassa tärkeimmissä kapitalistisissa maissa. Maailman useimmissa maissa, varsinkaan siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa, ei ole riittävästi kehittyntä suurteollisuutta. Maatalous jää teknillisen kehitystasonsa puolesta tavattomasti jälkeen teollisuudesta. Niiden maiden, jotka ovat lähteneet kulkemaan sosialismin rakentamisen tietä, on tehtävä mahdollisimman nopeasti loppu näistä kapitalismin herruuden seurauksista kehittämällä nopeasti suurteollisuutta taloutensa sosialistisen uudistamisen perustana.

Ratkaiseva osa suurteollisuudessa on tuotannonvälineitä — metallia, hiiltä, vuoriöljyä, koneita, teollisuuskalustoa, rakennusaineita jne.— valmistavilla aloilla, ts. *raskaalla teollisuudella*. Tämän vuoksi sosialistinen teollistaminen merkitsee raskaan teollisuuden ja sen ytimen — koneenrakennusteollisuuden — ensivuoroista kehittämistä. „Teollistamisen keskiönä, sen perustana on raskaan teollisuuden kehittäminen (polttoaine, metallintuotanto ym.), loppukädessä tuotannonvälineiden tuotannon

¹ V. I. Lenin, Teesit selostusta varten VKP:n taktiikasta Kommunistisen Internationalen III kongressille, Teokset, 32. osa, s. 434. (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 799).

kehittäminen, oman koneenrakennuksen kehittäminen”¹. Koneenrakennusteollisuudella on erikoinen sija maan taloudessa. Kehittyneitä koneenrakennusteollisuutta tarvitaan kansantalouden kaikkien alojen uudestiaseistamiseen nykyaikaisella tekniikalla — koneilla, kojeilla, laitteilla ja työkaluilla, se on mitä tärkein teknillisen edistyksen lähde.

Sosialistisen teollistamisen välttämättömyys johtuu siitä, että on luotava aineelliset edellytykset sosialismin rakentamiselle, tuotannon keskeytymättömälle kasvulle ja kansan hyvinvoinnin alituiselle kohottamiselle, mikä johtuu niistä vaatimuksista, joita asettaa tuotantosuhteiden ja tuotantovoimien luonteen välisen vastaavaisuuden laki ja sosialismin taloudellinen peruslaki.

Maan teollistamisen pohjana on laki tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisesta kehittämisestä kulutusesineiden tuotantoon verrattuna. Tuotannonvälineiden tuotannon kehitys luo edellytykset niiden teollisuusalojen kohottamiselle, jotka valmistavat kulutustarvikkeita, ja siten edellyttää kansan hyvinvoinnin kohottamista.

Sosialistinen teollistaminen luo aineellisen pohjan sosialistisen talousmuotojen kehittämiselle ja kapitalististen aineiden lopettamiselle, se luo sosialistisille talousmuodoille etevämmyyden teknillisen kaluston alalla, mikä seikka on välttämätön täydellisen voiton saavuttamiseksi kapitalistisesta talousmuodosta.

Raskas teollisuus on avain parhaimman konetekniikan pohjalla suoritettavan maatalouden sosialistisen uudestijärjestämisen toteuttamiseksi. Varustaessaan maataloutta traktoreilla, leikkuupuimureilla ja muilla maatalouskoneilla sosialistinen teollisuus palvelee kollektiivitalousjärjestelmän kehitykselle välttämättömien uusien tuotantovoimien luomista maaseudulla.

Sosialistisen teollistamisen tuloksena työväenluokan lukumäärä kasvaa ja sen ominaispaino ja johtava osa yhteiskunnassa lisääntyy. Sosialistinen teollistaminen lujittaa työväenluokan diktatuurin perustoja ja työväenluokan ja talonpoikaiston välistä liittoa.

Sosialistinen teollistaminen on jälkeenjääneiden kansallisten alueiden taloudellisen ja kulttuurillisen nousun voimakas tekijä. Suurteollisuuden luominen ennen takapajuisilla kansallisilla alueilla muodostaa perustan kansojen välisen todellisen taloudellisen epätasa-arvoisuuden lopettamiselle, niiden välisen ystävyyden ja yhteistoiminnan lujittamiselle.

Sosialistinen teollistaminen on välttämätöntä sosialismia rakentavan maan *teknillisen* ja *taloudellisen riippumattomuuden* ja puolustuskuntoisuuden turvaamiseksi. Raskas teollisuus on aineellinen perusta nykyaikaisten aseiden tuotannolle, jotka ovat

¹ J. V. Stalin, Neuvostoliiton taloudellisesta asemasta ja puolueen politiikasta, Teokset, 8. osa, s. 120 (suom. s. 128).

välttämättömiä maan puolustamiseksi vihamielisten imperialististen valtioiden aggressiolta.

Sosialistinen teollistaminen on siis sellaista suurteollisuuden, ennen kaikkea raskaan teollisuuden, kehittämistä, joka on välttämätöntä koko kansantalouden uudestijärjestelylle uusimman konetekniikan pohjalla, välttämätöntä sosialismin voiton sekä maan teknillisen ja taloudellisen riippumattomuuden turvaamiseksi ja maan puolustuskuntoisuuden lujittamiseksi. Maan teollistaminen turvaa taloudellisessa kehityksessä jälessä olleiden sosialististen maiden nopean kohoamisen sosialistisen leirin etummaisten maiden tasolle. Sen tuloksena sosialistiseen maailmanjärjestelmään kuuluvien valtioiden taloudellisen ja kulttuurillisen kehityksen yleinen käyrä tasoittuu.

Maan sosialistinen teollistaminen oli Neuvostoliitolle elintärkeää. Vaikka vallankumousta edeltäneellä Venäjällä olikin suurteollisuutta, niin maa oli kuitenkin etupäässä maatalousmaa. Sen teollisuuden, varsinkin raskaan teollisuuden, kehitystaso oli jäänyt melkoisesti jälkeen tärkeimmistä kapitalistisista maista.

Ollen maa-alueeltaan ensimmäisellä sijalla maailman kaikista maista ja väkiluvultaan kolmannella sijalla (Kiinan ja Intian jälkeen) vallankumousta edeltänyt Venäjä oli teollisuustuotantonsa määrän puolesta viidennellä sijalla maailmassa ja neljännellä Euroopassa. Se oli varustettu ajanmukaisella tuotantokalustolla neljä kertaa huonommin kuin Englanti, viisi kertaa huonommin kuin Saksa ja kymmenen kertaa huonommin kuin Amerikka. Maan raskaan teollisuuden perusalioilla isännöivät ulkomaiset kapitalistit.

Kapitalistien ja tilanherrojen valta oli vienyt siihen, että Venäjän riippuvaisuus imperialistisista länsivalloista lisääntyi yhä enemmän. Maata suorastaan uhkasi kansallisen riippumattomuuden menetys. Riistäjäluokat eivät kyenneet poistamaan Venäjän vuosisataista teknillistä ja taloudellista takapajuisuutta. Vain työväenluokka pystyi ratkaisemaan tämän historiallisen tehtävän. Lenin tähdensi jo Lokakuun Suuren vallankouksen edellä, että kehittyneimpien kapitalististen maiden *saavuttaminen ja ohittaminen* teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa on Venäjälle elämän ja kuoleman kysymys. „Vallankumous on tehnyt sen, että *poliittisen* järjestelmänsä puolesta Venäjä on muutamassa kuukaudessa saavuttanut edistyneimmät maat.

Mutta se ei riitä. Sota on armoton, se asettaa kysymyksen säälimättömän jyrkästi: on joko tuhouduttava tai saavutettava edistyneimmät maat ja sivuutettava ne *myöskin taloudellisesti*...

On joko tuhouduttava tai riennettävä eteenpäin täydellä höyryllä. Näin on historia asettanut kysymyksen”¹.

Tuotantovoimien kehitystaso ja varsinkin keskitetyn suurteollisuuden olemassaolo vallankumousta edeltäneellä Venäjällä

¹ V. I. Lenin, Uhkaava katastrofi ja kuinka sitä vastaan on taisteltava, Teokset, 25. osa, s. 338 (suom. s. 369).

oli riittävä proletaarisen vallankumouksen voitolle, Neuvostoval-
lan — maailman edistyksellisimmän poliittisen vallan — pystyt-
tämiseksi. Mutta sosialismin taloudellisen perustan luomista ja
takapajuksen pienmaatalouden sosialistista uudestijärjestämistä
varten oli tehtävä loppu maan vuosisataisesta teknillisestä ja
taloudellisesta takapajuisuudesta, luotava vankka raskas teolli-
suus. Ilman kehittyneitä raskasta teollisuutta maamme kohta-
loksi olisi saattanut tulla kehittyneempien kapitalististen maiden
maataloudelliseksi lisäkkeeksi muuttuminen, itsenäisyyden ja sen
mukana kaikkien sosialistisen vallankumouksen saavutusten
menettäminen.

Neuvostovallan alkuaikoina oli olemassa ristiriita maailman
edistyneimmän poliittisen vallan ja menneisyydeltä perityn taka-
pajuksen teknillisen ja taloudellisen perustan välillä. Tämän risti-
riidan ratkaisemiseksi täytyi suorittaa sosialistinen teollista-
minen.

Näin ollen Neuvostoliiton sosialistinen teollistaminen oli his-
toriallinen välttämättömyys, joka johtui sosialismin rakentami-
sen tärkeimmistä elineduista.

Kommunistisen puolueen XIV edustajakokous (v. 1925) asetti
puolueen keskeiseksi tehtäväksi maan sosialistisen teollistami-
sen. Edustajakokouksen päätöksessä sanottiin: „Taloudellista
rakennustyötä on suoritettava sitä silmälläpitäen, että Neuvosto-
liitto muuttuisi koneita ja teollisuuskalustoa tuovasta maasta
koneita ja teollisuuskalustoa valmistavaksi maaksi, jotta Neu-
vostoliitto kapitalistisen ympäristön vallitessa ei millään muotoa
muuttuisi kapitalistisen maailmantalouden taloudelliseksi lisäk-
keeksi, vaan olisi itsenäinen, sosialistisesti rakentuva taloudelli-
nen yksikkö”¹.

Sosialistinen teollistamismenetelmä. Maan teollistaminen
hyvin lyhyessä historiallisessa määräajassa voidaan toteuttaa
vain sosialismin uusista lainmukaisuuksista johtuvan *sosialisti-
sen teollistamismenetelmän* pohjalla.

Kapitalistisissa maissa teollistaminen alkaa tavallisesti
kevyen teollisuuden kehityksestä. Vasta pitkän ajan kuluttua
tulee raskaan teollisuuden kehityksen vuoro.

Sosialistinen teollistaminen alkaa raskaan teollisuuden kehit-
tämisestä, mikä antaa huomattavan etumatkan ajassa ja tekee
mahdolliseksi ratkaista koko kansantalouden uudestijärjes-
tämisen probleemit korkeatasoisimman tekniikan pohjalla
ja lyhimässä ajassa. Tällä seikalla oli erikoinen mer-
kitys Neuvostoliitolle, voittaneen sosialismin ensimmäiselle
maalle. Kevyen teollisuuden ensivuoroinen kehittäminen olisi
merkinnyt sosialistisen vallankumouksen tuhoa, Neuvostoliiton

¹ NKP (b):n XIV edustajakokouksen päätöslauselema, „NKP edustaja-
kokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselemissa ja pää-
töksissä”, II osa, 7. painos, 1954, s. 195.

joutumista imperialististen valtioiden orjuuteen. Neuvostoliiton Kommunistinen puolue hylkäsi tuon tien ja aloitti maan teollistamistyön raskaan teollisuuden kehittämisestä.

Kapitalistinen teollistaminen tapahtuu valtoimesti, se on tulos kapitalistien voitontavoittelusta. Sosialistinen teollistaminen toteutetaan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain pohjalla sosialismin rakennustyön ja työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämisen etuja silmälläpitäen. Tieteen pohjalla laadittujen suunnitelmien mukaan voidaan käyttää kaikkia materiaaliavaroja tehokkaammin; sellaiset suunnitelmat luovat varman tulevaisuustavoitteen ja vaikuttavat mobilisoivasti joukkoihin. Neuvostovaltio säätää suunnittelutietä työn ja tuotannonvälineiden jaossa eri alojen kesken sellaiset määräsuhteet, jotka ovat maan sosialistisen teollistamisen välttämättömyyden sanelemia ja takaavat raskaan teollisuuden ensivuoroisen, nopeaa vauhtia tapahtuvan kehityksen. Ensimmäisellä ja toisella viisivuotiskaudella Neuvostovaltio ei suunnannut perussijoitusten pääosaa kevyeen teollisuuteen, vaikka se olikin kannattavampaa, vaan raskaan teollisuuden tuotantolaitoksiin, joiden rakentamisella oli ratkaiseva merkitys sosialismin voitolle. Teollistamisen hyväksi käytettiin finanssijärjestelmää, luottoa ja ulkomaankauppaa.

Neuvostoliitossa teollistamisohjelman konkreettiseksi esiintymismuodoksi tuli Leninin toimesta laadittu GOELRO-suunnitelma sekä ensimmäinen ja toinen viisivuotissuunnitelma.

Leninin johdolla Venäjän sähköistämistä suorittavan valtionkomission (GOELRO) laatima VSFNT:n sähköistämisen suunnitelma, jonka aikamäärä oli laskettu 10—15 vuodeksi, oli Neuvostotasavallan ensimmäinen yhtenäinen taloussuunnitelma, joka sisälsi kansantalouden kuntoonpalauttamisen ja kehittämisen uudella teknillisellä perustalla. Itse asiassa se oli maan teollistamisen ensimmäinen pitkántähtäimen suunnitelma. Tämä suunnitelma edellytti, että valuraudan tuotantoa suurennetaan 8,2 miljoonaan tonniin (v. 1913 sitä tuotettiin 4,2 miljoonaa tonnia), teräksen tuotantoa 6,5 miljoonaan tonniin (v. 1913 tuotettiin 4,2 miljoonaa tonnia), hiilen tuotantoa 62,3 miljoonaan tonniin (v. 1913 sitä tuotettiin 29,1 miljoonaa tonnia), siinä edellytettiin, että piirisähköasemien teho kohoaa 1 750 000 kilowattiin (v. 1913 se oli 189 000 kilowattia) ja että teollisuuden kokonaistuotto kohoaa 180—200 prosenttia vuoteen 1913 verrattuna. Vuonna 1935, toisin sanoen 15 vuoden kuluttua GOELRO-suunnitelman hyväksymisen jälkeen, tämä suunnitelma oli huomattavasti ylitetty kaikilta osiltaan.

Kapitalistinen teollistaminen johtaa työväenluokan ja talonpoikaiston riiston tehostamiseen, kuilun syvenemiseen kaupungin ja maaseudun välillä, siirtomaakansojen orjuuttamiseen. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti sosialistinen teollistaminen takaa kestävän aineellisen perustan tuotannon keskeyttämättömälle kasvulle korkeimmalla tasolla olevan tekniikan pohjalla, johtaa työttömyyden poistamiseen ja luo edellytykset kulutustarvikkeiden tuotannon lisäämiselle sekä työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason

herkeämättömälle nousulle. Sosialistinen teollistaminen varustaa maatalouden uusimmalla tekniikalla ja luo perustan kaupungin ja maaseudun lähentymiselle, työväenluokan ja talonpoikaiston liiton lujittumiselle. Kommunistinen puolue hylkäsi trotskilaisten vihamieliset kannanotot; nämä ehdottivat teollistamisen toimeenpanoa talonpoikaiston taloudelliseen häviöön saattamisen hinnalla ja pyrkivät siten horjuttamaan työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa.

Sosialistinen teollistamismenetelmä laajentaa alituisesti sisäisiä markkinoita luoden siten kestäväen kotimaisen perustan teollisuuden kehittämiseksi.

Kaikesta tästä seuraa, että työläisten ja talonpoikien suoranainen etu vaatii sosialistista teollistamista.

Maan sosialistinen teollistaminen, joka merkitsee usuaikaisimmalla teknillisellä kalustolla varustettujen monilukuisten teollisuuslaitosten luomista, asettaa päiväjärjestykseen monimutkaisen tehtävän, nimittäin teollisuuden turvaamisen sellaisilla ammattitaitoisilla työläis- ja spesialistikaadereilla, jotka pystyvät perehtymään teknilliseen koneistoon ja käyttämään sitä täydellisesti. Kapitalismin oloissa on lisätöyvoiman tärkeimpänä lähteenä työttömien vara-armeija. Neuvostoliitossa tehtiin työttömyydestä loppu jo ensimmäisen viisivuotiskauden vuosina, v. 1930. Teollisuuskaaderien saannin tärkeimpinä lähteinä olivat kaupunkien väestön luonnollinen kasvu ja maaseudun työvoimareservit, joita muodostui sitä mukaa kuin maataloutta varustettiin uudella teknillisellä kalustolla ja työn tuottavuus kasvoi.

Sosialistinen teollistaminen vaatii järjestämään työläisten tuotannollisen koulutuksen ja ammattitaidon kohottamisen. Jo ensimmäisen viisivuotiskauden vuosina järjestettiin ammattityöläisten koulutusta laajamittaisesti tehdasoppikouluissa ja erilaisilla kurseilla, joilla annettiin tuotannollista ja teknillistä opetusta uusille työläisille.

Tuotannossa työskentelevän teknillisen intelligenssin uusien kaaderien kouluttamisesta tuli hyvin tärkevä tehtävä. Työväenluokan piti luoda oma sivistyneistönsä, joka voi palvella kansan etuja ja osallistua aktiivisesti sosialistiseen rakennustyöhön. Ensimmäisenä ja toisena viisivuotiskautena Neuvostovaltio suoritti suurta työtä kaaderien kouluttamiseksi korkeakouluissa ja teknikumeissa teollisuutta ja kansantalouden muita aloja varten.

Vuodesta 1928 vuoteen 1937 kasvoi teollisuuden työläisten ja toimihenkilöiden luku 3,8 miljoonasta 10,1 miljoonaan, toisin sanoen 2,7-kertaisesti. Uusiaikaisimmilla koneilla työskentelevien ammattimiesten luku kasvoi nopeammin kuin teollisuustyöläisten kokonaisluku.

Neuvostovaltion suorittama suunnitelmallinen kaaderien kouluttaminen ja työläisjoukkojen kiinnostuneisuus yhteiskunnallisen tuotannon kohottamiseen joudutti ja helpotti uuteen teknilli-

seen koneistoon perehtymistä. Siten luotiin ehdot työn tuottavuuden nopealle kasvulle.

Raskaan teollisuuden luominen Neuvostoliitossa hyvin lyhyessä historiallisessa ajassa vaati alkuaikoina tiettyjä uhrauksia väestön taholta. Kun Neuvostovaltio käytti äärettömän suuria summia raskaan teollisuuden kehittämiseen, ei se voinut siihen aikaan kehittää nopeaa vauhtia kansan kulutustarvikkeiden tuotantoa, minkä vuoksi syntyi vaikeuksia työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämisessä, ja reaali-palkan kasvu hidastui. Samalla kun sosialistinen teollistaminen aseisti teollisuuden ja maatalouden kaikkia aloja edistyneimmällä teknillisellä kalustolla, loi se välttämättömät ehdot kansan kulutuksen nopealle kasvulle.

Kasautumislähteet. Kapitalististen maiden teollistamisessa esitti työläisten ja talonpoikien säälimättömän riiston ohella hyvin tärkeää osaa varojen virtaaminen ulkoapäin, siirtomaarosvouksesta, sotaveroista, orjuuttavista lainoista ja konsessioista (toimiluvista). Nämä varojen hankkimiskeinot teollisuuden rakentamiseen eivät sovellu yhteen sosialistisen järjestelmän periaatteiden kanssa. Sosialismin rakentamisen tielle astuneet maat ratkaisevat menestyksellisesti raskaan teollisuuden luomiseen tarvittavia varoja koskevan ongelman sisäisiin lähteisiin turvautuen, suunnitelmanmukaisesti aikaansaadun sosialistisen kasautumisen kustannuksella. *Socialistinen kasautuminen* on kansallistulon tietyn osan käyttämistä sosialistisen tuotannon laajentamiseen. Sosialistisen leirin olosuhteissa käytetään laajalti hyväksi tähän leiriin kuuluvien maiden välistä keskinäisapua, muun muassa myöntämällä luottoa.

Kaikkein vaikein tehtävä oli maailman ensimmäisen sosialistisen maan — Neuvostoliiton teollistaminen. Tämä maa oli ennen muinoin teknillisesti ja taloudellisesti takapajainen maa. Raskaan teollisuuden luomiseen Neuvostoliitossa tarvittiin tavattoman suuria aineellisia ja rahavaroja. Varojen kasaamiseksi uusien tehtaiden rakentamiseen täytyi harjoittaa tiukkaa säästäväisyyttä taloudessa.

Suorittaessaan vaikeaa tehtävää, varojen kasaamista teollistamista varten, Neuvostovaltio nojautui sosialistisen talouden etuisuuksiin. Tilanherrojen ja kapitalistien pakkoluovutus teki mahdolliseksi käyttää sosialistisen teollistamisen hyväksi huomattavan osan niistä varoista, joita riistäjät olivat aikaisemmin anastaneet itselleen ja käyttäneet loismaiseen kulutukseen.

Neuvostovalta vapautti maan suorittamasta ulkomaille vuosittain äärettömän suuria maksuja, nimittäin tsaarin velkojen korkoja ja vierasmaalaisten kapitalistien Venäjälle sijoitettujen pääomien osinkoja. Ennen vallankumousta oli näihin tarkoitukseen kulutettu vuosittain 800—900 miljoonaa kultaruplaa.

Neuvostomaan talonpoikaisto vapautui tilanherroille suoritettavista maanvuokramaksuista ja huomattavasta velkaantu-

neisuudesta pankeille. Talonpoikaisto, jonka etuja teollisuuden kehitys vastasi, saattoi luovuttaa osan varoistaan tähän tarkoitukseen.

Erittäin tärkeitä varalähteitä sosialistiselle teollistamiselle olivat tulot kansallistetusta teollisuudesta, ulkomaankaupasta, valtion kotimaankaupasta ja pankkilaitoksesta. Näiden lähteiden merkitys lisääntyi yhä enemmän sitä mukaa kuin sosialistinen teollisuus kasvoi.

Kasautumisen kasvun turvaamisen suhteen sosialistisella teollisuudella on kiistattomia etuisuuksia kapitalistiseen verraten. Se on kaikkein suurinta ja keskitetyintä teollisuutta, joka on yhdistetty koko maan mitassa, se on vapaa kilpailun ja tuotannon anarkian lain vaikutuksesta. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, teollisuuden kehityksen suunnitelmallinen luonne, teollisuuden reservien järkipäriäinen käyttö, työväenluokan aktiivisuus työssä ja tekniikan nopea kehitys loivat ehdot yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuvalla kasvulla.

Taistelussa maan teollistamisen puolesta oli tärkeä merkitys sillä, että juurrutettiin johdonmukaisesti itsekannattavaa taloudenhoitoa ja sovellettiin työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellista lakia, jossa työtätekevien henkilökohtainen aineellinen kiinnostuneisuus kietoutuu yhteen yhteiskunnallisen tuotannon etujen kanssa. Itsekannattavan taloudenhoidon ja työn määrästä ja laadusta riippuvan työmaksun juurruttaminen edistivät työn tuottavuuden ja työntekijäin ammattitaidon kohottamista ja tuotantomenetelmien parantamista.

Joukkojen luovan aktiivisuuden kehittämisenä oli suuri merkitys työn tuottavuuden kohottamiselle ja kasautumisongelman ratkaisemiselle. Tuotannonvälineiden siirryttyä yhteiskunnan käsiin muuttui yhteiskunnallisen työn luonne perin juurin. Työtätekevät eivät enää tehneet työtä kapitalistien, vaan itsensä, yhteiskunnan hyväksi. Siitä juontui työläisten syvä kiinnostuneisuus yhteiskunnallisen tuotannon kehittämiseen, mikä seikka ilmeni selvästi joukkojen luovan aloitteellisuuden kehityksessä, sosialistisessa kilpailussa. Työväenluokan laajojen joukkojen kilpailussa tuli esiin uusien, sosialististen tuotantosuhteiden edistyksellinen merkitys, niiden valtava vaikutus tuotantovoimien kehitykseen. Sosialistinen kilpailu toi esiin työn tuottavuuden kasvun ja teollistamisvauhdin jouduttamisen valtavia reserviä. Laajaksi kehittynyt sosialistinen kilpailu oli tärkeä tekijä, joka edisti ensimmäisen ja toisen viisivuotissuunnitelman täyttämistä ennen määräaika.

Työn tuottavuuden kohottamisen suuri tekijä näissä olosuhteissa oli raskaan teollisuuden ja varsinkin koneenrakennusteollisuuden nopea ja suunnitelmanmukainen kehittäminen, mitä seurasi työn teknillisen aseistustason voimakas nousu. Socialis-

tiin teollistaminen on siis välttämätön edellytys yhteiskunnallisen työn tuottavuuden herkeämättömän kohottamisen toteuttamiseksi.

Työn tuottavuuden nopeaa kasvua Neuvostoliitossa maan teollistamisvuosina kuvaavat seuraavat numerot: tuotto kutakin teollisuustyöläistä kohti Neuvostoliitossa kasvoi ensimmäisen viisivuotiskauden aikana 41% ja toisen viisivuotiskauden aikana 82%; vuonna 1940 oli työn tuottavuus teollisuudessa vuoteen 1928 verrattuna kohonnut 343 prosenttiin.

Työn tuottavuuden nopea kasvu teki mahdolliseksi alentaa jatkuvasti tuotteiden *omakustannusarvoa*, toisin sanoen sitä summaa, jonka tuotantolaitos käytti tuotteensa valmistamiseen ja realisoimiseen, rahallisessa muodossa ilmaistuna. Omakustannusarvon alentaminen turvasi sosialistisen kasautumisen kasvun.

Eräs sosialistisen talouden tärkeimpiä etuisuuksia kapitalistiseen verrattuna on se, että kaikki maassa olevat valtion ja osuustoiminnallisten tuotantolaitosten rahakasautumat samoin kuin väestön vapaat rahavarat (valtionlainat, säästökassatalletukset) keskittyvät valtion luottolaitoksiin ja niitä käytetään suunnitelmanmukaisesti teollisuuden kehittämiseen. Neuvostovaltio turvasi kasautuneiden varojen järkipärisen käytön teollistamisen tärkeimpiin tarpeisiin. Neuvostovaltio harjoitti ankaraa säästäväisyyspolitiikkaa, supisti valtio- ja osuustoimintakoneistoa ja vähensi sen ylläpitokustannuksia, lujitti itsekannattavaa taloudenhoitoa, rahakuria ja voimisti taistelua liiallisuuksia vastaan valtion varojen käytössä.

Kaikki nämä sisäiset kasautumislähteet antoivat miljardeja ruplia maan teollistamiseen ja tekivät mahdolliseksi suorittaa suuria perussijoituksia teollisuuteen, varsinkin raskaaseen.

Neuvostoliiton ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella (vv. 1929—1932) perussijoitukset teollisuuteen (vastaavissa hinnoissa) olivat 27,7 miljardia ruplaa, niistä 23,3 miljardia ruplaa sijoitettiin raskaan teollisuuden aloille. Toisella viisivuotiskaudella (vv. 1933—1937) perussijoitukset teollisuuteen olivat 61,6 miljardia ruplaa, niistä 50,9 miljardia ruplaa meni raskaaseen teollisuuteen. Kolmannen viisivuotiskauden kolmena ja puolena vuotena (vv. 1938—1941 alkupuolisko) teollisuuteen sijoitettiin 59,4 miljardia ruplaa, niistä raskaaseen teollisuuteen 50 miljardia ruplaa.

Näin siis Neuvostovalta voitti menestyksellisesti ne vaikeudet, jotka liittyivät maan teollistamiseen tarvittavien varojen kasaamiseen.

Sosialistisen teollistamismenetelmän soveltaminen säästi hyvin paljon aikaa, sillä se takasi ensiluokkaisen sosialistisen teollisuuden luomisen hyvin lyhyessä ajassa ja sen nopean kasvuvauhdin.

Sosialistisen teollistamisen nopean vauhdin tekivät mahdolliseksi sosialistisen talousjärjestelmän etuisuudet sekä sosialistisen teollistamismenetelmän erikoisuudet.

Vuosina 1930—1937 oli Neuvostoliiton teollisuustuotannon keskimääräinen vuosittainen kasvunopeus noin 20%, kun se kapitalistisissa maissa oli tällä kaudella keskimäärin vain 0,5%. Neuvostoliiton teollisuuden kasvuvauhti ylitti tärkeimpien kapitalististen maiden teollisuuden kasvuvauhdin moninkertaisesti niiden parhaalla kehityskaudella. Niinpä Amerikan Yhdyshallinnossa teollisuustuotannon keskimääräinen vuotuinen lisäys oli: XIX vuosisadan viimeisinä 30 vuotena 5%, vv. 1901—1929 4%.

Neuvostoliiton muuttuminen takapajuisesta maatalousmaasta edistyneeksi teollisuusvallaksi. Sosialistisen teollistamisen voitto Neuvostoliitossa kävi mahdolliseksi sen vuoksi, että Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio nojautuivat politiikassaan taloudellisen kehityksen lakeihin ja käyttivät taitavasti sosialistisen talouden etuisuuksia. Sosialismin rakentamistehtävää vastaavasti ja työtätekevien kasvavien aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseksi pantiin käyntiin valtava teollinen rakennustyö.

Tämän rakennustyön suorittamiseen tarvittiin suuria perussijoituksia. Tärkein sija perusrakennustöissä oli uusien tuotantolaitosten rakentamisella, mihin käytettiin enemmän kuin puolet kaikista teollisuuden perussijoituksista.

Uusia tuotantolaitoksia rakennettiin ja toimivia rekonstruointiin käyttämällä joukkomitassa maailman ajanmukaisimpia teknillisiä saavutuksia. Uudet teollisuuslaitokset varustettiin ajanmukaisilla koneilla ja kojeilla. Teknillinen rekonstruointi käsitti kaikki teollisuusalat.

Kaiken tuon tuloksena sodanedellisten viisivuotissuunnitelmien kaudella luotiin edistyneimmällä teknillisellä koneistolla varustettu mahtava teollisuus.

Koko teollisuuden tuotannolliset perusvarannot (tuotannolliset rakennukset ja laitteet, koneet ja kalusto) ylittivät v. 1937 vuoden 1928 määrän 5,5-kertaisesti ja tuotannonvälineitä tuottavilla aloilla 7-kertaisesti.

Sodanedellisten viisivuotiskausten aikana rakennettiin ja pantiin käyntiin tuhansia tehtaita. Niiden joukossa oli kymmenittäin sosialistisen teollisuuden jäätäläislaitoksia: Magnitogorskin ja Kuznetskin metallurgiset kombinaatit, Dneprin vesivoima-asema, Stalingradin ja Harkovin traktoritehtaat, auto-tehtaat Moskovassa ja Gorkissa, raskaan koneenrakennusteollisuuden tehtaat Uralilla ja Kramatorskissa, Moskovan kuulalaakeritehdas, kemianteollisuuden kombinaatit Stalinogorskissa, Solikamskissa ja Bereznikissä ja monet muut tuotantolaitokset. Uudet tuotantolaitokset alkoivat näytellä perusosaa teollisuuden kokonaistuotossa. Jo v. 1937 saatiin yli 80% koko tuotosta niiltä tuotantolaitoksilta, jotka oli rakennettu tahi perin juurin rekonstruoitu kahden ensimmäisen viisivuotiskauden aikana.

Teollistamisohjelman menestyksellinen täyttäminen muutti teollisuuden ja maatalouden keskinäissuhteen: maatalouden tuotemäärän kasvaessa teollisuustuotanto lisääntyi paljon nopeammin, ja tämän vuoksi teollisuustuotannon osuus maan koko tuotannossa kohosi jyrkästi. Sosialistisesta teollisuudesta tuli kansantalouden ratkaiseva voima. Suhde tuotannonvälineitä tuottavien ja kulutustarvikkeita tuottavien alojen välillä muuttui

Tuotannonvälineiden tuotanto tuli vallitsevalle sijalle teollisuustuotannon kokonaismäärässä ja alkoi esittää johtavaa osaa teollisuuden ja maan koko talouselämän kehityksessä. Koneenrakennusteollisuus saavutti Neuvostoliitossa sellaisen kehitystason, että kävi mahdolliseksi valmistaa mitä koneita tahansa omassa maassa. Neuvostoliitto pääsi teknilliseen ja taloudelliseen riippumattomuuteen kapitalistisista maista.

Vuodesta 1913 vuoteen 1940 oli Neuvostoliiton teollisuuden kokonaistuotanto kasvanut 8,5-kertaisesti ja suurteollisuustuotanto lähes 12-kertaisesti. Suurteollisuuden osuus suurteollisuuden ja maatalouden kokonaistuotossa nousi 42,1 prosentista v. 1913 77,4 prosenttiin v. 1937. Vuonna 1913 tuli koko teollisuuden kokonaistuotosta tuotannonvälineiden osalle 33,3%, v. 1940 — yli 60%. Ensimmäisen viisivuotiskauden edellä Neuvostoliitto tuotti ulkomailta noin kolmanneksen kaikista koneista. Vuonna 1932 tuotiin enää vain alle 13% ja v. 1937 vain 0,9%. Neuvostoliitto ei ole vain lopettanut autojen, traktorien, maatalous- ja muiden koneiden tuontia kapitalistisista maista, vaan on alkanut viedäkin niitä ulkomaille.

Neuvostoteollisuuden nopea kasvu johti siihen, että suuret sosialistiset tuotantolaitokset saivat hallitsevan aseman teollisuustuotannossa. Vuonna 1924 oli yksityistaloudellisen sektorin osuus Neuvostoliiton teollisuustuotannossa 23,7%. Tuoksena toisen viisivuotissuunnitelman täyttämisestä oli yksityisteollisuuden lopullinen poistaminen. Sosialistisesta järjestelmästä oli tullut ainoa järjestelmä Neuvostoliiton teollisuudessa.

Sosialistinen teollistaminen johti työtätekevien aineellisen ja kulttuurillisen tason kohoamiseen. Raskaan teollisuuden luominen tarjosi perustan kulutustarvikkeita tuottavien alojen — maatalouden sekä kevyen ja ravintoaineteollisuuden — teknilliselle uudestirakentamiselle ja voimakkaalle kehitykselle. Perussijoitukset kulutustarvikkeita tuottavaan teollisuuteen lisääntyivät toisella viisivuotiskaudella 2,4-kertaisesti ensimmäiseen viisivuotiskauteen verraten.

Sosialistisen teollistamisen kulussa tapahtui perinpohjaisia muutoksia *teollisuuden sijainnissa*. Perustettiin uusia ensiluokkaisia teollisuuskeskuksia maan itäisille seuduille — Uralille, Länsi-Siperiaan ja Kazakstaniin. Sosialistinen teollistaminen sai aikaan vanhojen kaupunkien kasvua ja *uusien kaupunkien* perustamista. Koko maassa, varsinkin idässä, kasvoi suuria kaupunkeja ja teollisuuspesäkkeitä, joista on tullut ympäristöseuduille aivan uuden muodon antaneita talous- ja kulttuurikeskuksia. Vuodesta 1926 vuoden 1941 alkuun mennessä perustettiin 266 kaupunkia (lukuunottamatta niitä kaupunkeja, jotka olivat vuoteen 1940 saakka olleet Länsi-Ukrainan, Läntisen Valko-Venäjän, Moldavian, Lietuan, Latvian ja Eestin alueella); kaupunkityyppisten asutusten määrä kasvoi samana aikana 362:lla. Kaupunkilaisväestön osuus Neuvostoliiton koko väestössä kasvoi 18 prosentista, jollainen se oli v. 1926, 33 prosenttiin v. 1939.

Teollistamisohjelman toteuttamisen tuloksena Neuvostoliitto muuttui takapajuisesta maatalousmaasta mahtavaksi *sosialistiseksi teollisuusvallaksi*. Luotiin kestävä teollinen perusta koko kansantalouden teknilliselle uudistarakentamiselle, Neuvostoliiton puolustuskuntoisuuden lujittamiselle ja kansan hyvinvoinnin alituiselle kohottamiselle. Ristiriidasta, joka vallitsi maailman edistyksellisimmän poliittisen vallan ja menneisyydeltä perityn takapajuksen teknillisen ja taloudellisen perustan välillä, oli tehty loppu.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio saavuttivat teollistamisen voiton Neuvostoliitossa taistellen suuria vaikeuksia vastaan, jotka johtuivat maan talouden takapajuisuudesta, hävitettävien kapitalististen aineiden sitkeästä vastarinnasta ja vihamielisen kapitalistisen ympäristön olemassaolosta. Kommunistinen puolue varmisti suuntauksen maan teollistamiseen taistelussa sosialismin pahimpia vihollisia — trotskilaisia ja oikeisto-oppoportunisteja — vastaan, jotka asettivat maan teollistamiseen suuntautuvaa puolueen päälinjaa vastaan linjan, joka tähtäsi Neuvostomaan muuttamiseen imperialististen maiden maataloudelliseksi lisäkkeeksi, ja yrittivät kääntää Neuvostoliiton kapitalistiselle kehitystielle.

Kaikkien sosialismin rakentamisen tietä kulkevien maiden teollistamisen konkreettiset prosessit eivät voi olla yhtäläiset, sillä ne riippuvat monenlaisista sisäisistä ja ulkoisista olosuhteista, kuten: kyseisen maan teollisesta kehitystasosta, maassa olevista tietyistä luonnonrikkauksista, luokkasuhteista, väestön määrästä ja kulttuuritasosta, niiden historiallisten olojen erilaisuudesta, joissa sosialismin rakentaminen tapahtuu, kansainvälisestä tilanteesta jne. Korostaessaan sitä, että on mahdollista ja välttämätöntä „löytää kaikkein oikein, kaikkein taloudellisin tie Venäjän taloudellisen järjestelmän reorganisointiin” Lenin sanoi: „Ylipäänsä puhuen tämä tie on tunnettu. Se edellyttää, että siirrytään koneteollisuuteen perustuvaan suurtalouteen, siirrytään sosialismiin. Mutta tämän siirtymisen konkreettiset ehdot ja muodot ovat ja niiden pitää olla kiertämättä erilaiset riippuen niistä olosuhteista, joiden vallitessa alkaa liikunta sosialismin luomista kohti. Paikalliset eroavaisuudet, taloudellisen muodostuman erikoisuudet, elinolo muodot, väestön valmentuneisuuden taso, yhden tai toisen suunnitelman toteuttamisyri-tykset — kaikki tuo on vaikuttava sosialismiin johtavan tien omalaatuisuuteen”¹.

Neuvostoliitto oli ensimmäinen maa, joka rakensi sosialismia vihamielisten kapitalististen valtakuntien ympäröimänä, ollen sitä ennen teknillisesti ja taloudellisesti takapajuinen maa.

¹ V. I. Lenin, „Neuvostovallan lähimmät tehtävät” nimisen artikkelin alkuperäinen luonnos, Teokset, 27. osa, s. 181.

Mutta samalla Neuvostoliitto oli maa, jolla oli valtava alue, monimiljoonainen väestö ja mitä erilaisimmat luonnonrikkauudet. Historialliset olosuhteet olivat sellaiset, että Neuvostoliiton täytyi rakentaa raskas teollisuus *kaikilta* sen perusosiltaan historiallisesti hyvin lyhyessä ajassa ja yksinomaan sisäisiä varalähteitä käyttäen. Sodanedellisten viisivuotiskausten aikana Neuvostoliitossa luotiin kymmeniä nykyaikaisia teollisuusaloja, joita ei ollut vallankumousta edeltäneellä Venäjällä: auto- ja traktoriteollisuus, työstökoneiteollisuus, useita kemiallisen tuotannon aloja, lentokoneiteollisuus, nykyaikaisten maatalouskoneiden tuotanto, laatuaterästen tuotanto ja monet muut teollisuusalat, jotka olivat kapitalistisissa maissa olleet historiallisesti hyvin pitkän kehityksen tulosta. Hyvin lyhyen ajan kuluessa luotiin miltei alusta alkaen raskaan teollisuuden tärkeimpien alojen perusvarannot.

Siitä johtuivat tavattoman suuret vaikeudet sosialismin rakentamisessa Neuvostoliitossa. Kysymys teollistamisen *vauhdista* oli Neuvostoliitossa erittäin kärkevä kysymys. Se oli maailman ensimmäiselle sosialistiselle valtiolle elämän ja kuoleman kysymys. Nopean teollistamisvauhdin välttämättömyys johtui Neuvostoliiton kehityksen ulkoisista ja sisäisistä olosuhteista.

Neuvostoliiton kehityksen *ulkoiset ehdot* johtuivat vihamielisen kapitalistisen ympäristön olemassaolosta. Imperialismin mailla oli vankempi teollisuusperusta ja ne pyrkivät tuhoamaan Neuvostovaltion tahi ainakin heikentämään sitä. Kysymys teollisuuden kehitysvauhdista ei olisi esiintynyt niin kärkevänä, jos Neuvostoliitolla olisi ollut samanlainen kehittynyt teollisuus kuin oli pitkälle teollistetuilla kapitalistisilla mailla. Tämä kysymys ei olisi esiintynyt niin kärkevänä siinäkään tapauksessa, jos toisissakin, teollisessa suhteessa kehittyneemmissä valtioissa, olisi ollut proletariaatin diktatuuri. Mutta Neuvostoliitto oli teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa takapajuinen maa ja ainoa proletariaatin diktatuurin maa. Tämän vuoksi oli uuden aikaisen teollisuusperustan luominen toteutettava nopeaa vauhtia.

Neuvostoliiton kehityksen *sisäiset ehdot* vaativat niin ikään nopeaa teollistamisvauhtia. Niin kauan kuin Neuvostomaa pysyi pientalonpoikaismaana, siinä säilyi vankempi taloudellinen pohja kapitalismille kuin sosialismille. Kysymyksen: „kumpi voittaa” ratkaisemiseksi oli hyvin lyhyen historiallisen ajanjakson kuluessa uudistettava talonpoikien pieneksi pirstoutunut yksityisomistuksellinen talous uusimmalla teknillisellä välineistöllä varustetun kollektiivisen työn pohjalla ja riistettävä kapitalismilta sen perusta pientavarantuotannossa. Sitä varten tarvittiin raskaan teollisuuden nopea kehitysvauhti.

Kosketellessaan maan teollistamisen ja kansantalouden sosialistisen rekonstruoinnin tehtäviä NKP(b):n Keskuskomitean

marraskuun täysistunto v. 1928 korosti: „Pitäen silmällä sitä, että kapitalistiset maat on saavutettava ja sivuutettava teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa, KK:n täysistunto toteaa, että näiden tehtävien ratkaiseminen on mahdollista vain silloin, kun maan teollisuuden kehitysvauhti ja yleensä maan teollistamisvauhti on jännittynyt ja kun puolue sekä työläis- ja talonpoikaisjoukot mobilisoidaan maksimaalisesti”¹.

Neuvostoliiton sosialistisella teollistamisella oli tavattoman suuri kansainvälinen merkitys. Aikaisemmin takapajuisen maan nopea muuttuminen mahtavaksi teollisuusvaltioksi todisti sosialistisen talousjärjestelmän ehdottoman etevämmyyden. Kansandemokratian maat käyttävät Neuvostoliiton teollistamisen kokemuksta huomioiden kunkin maan konkreettiset erikoisuudet.

Sosialistinen teollistaminen Euroopan kansandemokratian maissa. Kansandemokratian maissa muodostuivat paremmat ehdot teollistamisen toteuttamiselle, koska ne kuuluvat maailmantalouden sosialistiseen järjestelmään. Nämä maat nojautuvat koko sosialistisen leirin voimakkaaseen tukeen ja kokemukseen, ne voivat saada kaikinpuolista aineellista ja tieteellis-teknillistä apua maailman ensimmäiseltä sosialismin maalta, jolla on mahdollista kehittyneet teollisuus ja lukuisat ammattitaitoiset kaaderit. Nuo maat voivat käyttää Neuvostoliiton sosialistisen rakennustyön rikkaasta kokemuksta. Maailmantalouden sosialistiseen järjestelmään kuuluvat maat voivat käyttää hyväkseen kansainvälisen sosialistisen työnjaon tarjoamia etuja. Se merkitsee, että jokaisessa näistä maista ei ole tarvetta luoda ja kehittää raskaan teollisuuden kaikkia aloja, kuten Neuvostoliitossa piti tehdä. Näissä maissa rakennetaan teollisuutta huomioiden kunkin maan erikoisuudet, muun muassa maan luonnonehdot, huomioiden tuon tai tämän talousalan kehittämisen taloudellisen tarkoituksenmukaisuuden, perustuen laajakantoiseen spesialisointiin ja maiden väliseen yhteistoimintaan.

Sosialistisella teollistamisella on erikoinen merkitys niiden maiden muuttamisessa teollisiksi maatalousmaiksi, jotka aina kansandemokraattiseen vallankumoukseen saakka olivat takapajuisia agraarimaita. Tämä koskee etupäässä Bulgariaa ja Romaniaa, jotka olivat teknillisessä ja taloudellisessa suhteessa eniten jäljelle jääneitä, kuin myös Unkaria ja Puolaa. Teollisesti kehittyneiden maiden — Tšekkoslovakian ja Saksan Demokraattisen Tasavallan — tehtäviin teollisen kehityksen alalla kuuluu ennen kaikkea tehdä loppu vanhalta ajalta peritystä teollisuuden rakenteen epäsuhtaisuudesta, kehittää teollisuutta edelleen ja parantaa sitä teknillisesti.

¹ Marraskuussa v. 1928 pidetyn NKP(b):n KK:n täysistunnon päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1954, s. 526.

Sodasta ja fasistisesta rosvouksesta kärsineen taloutensa kunnostamiskaudesta ovat kaikki kansandemokratian maat jo suoriutuneet. Nojautuen Neuvostoliiton apuun ja käyttäen hyväksi sosialistisen suunnitelmatalouden etuisuuksia kansandemokratian maat selvisivät talouden jälleenrakentamistehtävistä hyvin lyhyessä ajassa — parissa kolmessa vuodessa.

Kansantalouden menestyksellinen kunnostaminen loi vankan perustan sen sosialistiselle uudestirakentamiselle. Kansantalouden kehittämisen ensimmäisten viisivuotissuunnitelmien (Puolassa kuusivuotissuunnitelman) keskeisenä tehtävänä oli sosialismin perustuksen rakentaminen. Suurteollisuuden ja ensisijassa raskaan teollisuuden kehittäminen sosialismin perustaksi oli välttämätön edellytys työttömyyden poistamiseksi ja työtilaisuuksien turvaamiseksi maaseudun liikaväestölle, joka ennen oli joka vuosi pakotettu työn puutteessa joukoittain siirtymään ulkomaille. Teollistaminen lujitti sosialistisia talousmuotoja ja oli välttämättömänä perustana väestön elintason kohottamiselle.

Teollistamiseen tarvittavien varojen peruslähteen muodostavat kansandemokratian maissa sosialistisen sektorin kasaamat varat. Teollistamiseen käytetään myös osa työtätekevien säästöistä valtion lainojen muodossa. Samaa tarkoitusta palvelee edelleen kaupungin ja maaseudun kapitalististen ainesten tuloista otettu osa, joka saadaan ennen kaikkea näiden ainesten progressiivisella verottamisella.

Sosialistisen kasautumisen kasvun ratkaiseva tekijä on yhteiskunnallisen työn tuottavuuden järjestelmällinen kohottaminen ottamalla tuotannossa käytäntöön uusinta tekniikkaa ja sosialistinen työn järjestely. Mahtava liikkeellepaneva voima työn tuottavuuden kohottamisessa on sosialistinen kilpailu. Sosialistiseen kilpailuun osallistuu suurin osa työläisjoukoista. Tuotannon parhaimmat työntekijät soveltavat menestyksellisesti työssään SNTL:ssä ja sosialistisen leirin muissa maissa karttunutta tuotannollista kokemusta. Työn tuottavuuden kohottamista kannustaa erilaisten suorituspalkkamuotojen soveltaminen ja taistelu tasapalkkaisuutta vastaan. Arvolain soveltamisella, säästäväisyyspolitiikan kaikkinaisella lujittamisella ja itsekannattavuuden johdonmukaisella juurruttamisella on valtava merkitys kasautumisen lisääntymisessä sosialistisessa tuotannossa.

Klement Gottwald kirjoitti: „Vähänkö meillä on ollut ja on vieläkin sellaisia talousmiehiä ja poliittisen työn tekijöitä, jotka ovat unohtaneet arvolain vaikutuksen ja joiden mielestä tämän vuoksi kysymykset itsekannattavuudesta ja tuotantolaitosten kannattavuudesta, omakustannusarvokysymys, hintakysymys jne. ovat menettäneet merkityksensä? Eikö ole selvää, että tällainen väärä suhtautuminen aiheuttaa taloudellemme paljon tappioita ja jarruttaa kulkuamme sosialismiin johtavalla tiellä? Luulen, että tämä on selvää ja että tämän täytyy johtaa kaikki ihmisemme; erikoisesti johtavissa ja vastuunalaisissa asemissa olevat,

noudattamaan alituisesti säästäväisyyttä tuotannossa, hankintojen ja myynnin aloilla”¹.

Turvatessaan raskaan teollisuuden ensisijaisen kasvun, mikä on koko kansantalouden kohottamisen ja teknillisen uudestijärjestämisen perusta, kansandemokraattiset valtiot sijoittavat suuria summia maatalouteen, kevyeen ja ravintoaineteollisuuteen lisätäkseen huomattavasti maataloustuotteiden sekä joukkokulutukseen menevien teollisuustavarain tuotantoa ja kohottaakseen työtätekevien elintasoja. Niiden tai näiden teollisuusalojen kehittäminen — riippuen kunkin maan konkreettisten ehtojen kokonaisuudesta — johtaa yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoamiseen ja luo siten ehdot väestön hyvinvoinnin nopealle paranemiselle.

Eräissä maissa, joissa yleensä noudatettiin oikeaa sosialistisen teollistamisen suuntaa, tehtiin samanaikaisesti suunnittelussa erinäisiä kielteisiä ilmiöitä aiheuttaneita virheitä. Tavattoman kireä teollisuuden kehitysvauhti ja riittämätön maatalouden kehitys aiheutti kansantaloudessa epäsuhdetta, ja perussijoitusten sirottelu monilukuisiin rakennuskohteisiin hidastutti niiden käyntiinlaskua. Eräissä maissa säädettiin tavattoman korkeat suunnitelmatehtävät raskaan teollisuuden eri alojen rakennustöissä. Yritettiin saada aikaan kaikkien teollisuustuotteiden valmistaminen ottamatta huomioon maan taloudellisia ja luonnon- ehtoja. Säädetty vauhti ylitti näiden maiden reaaliset mahdollisuudet eikä sellainen vauhti ollut välttämätön, koska sosialististen maiden välillä vallitsi yhteistoiminta ja laaja työnjako. Eräissä tapauksissa toteutettiin vaillinaisesti niitä suunnitelmatehtäviä, joita oli asetettu työtätekevien elintason kohottamisen alalla. Kansanvalta toi päivänvaloon sosialistisen teollistamisen kulussa tehdyt virheet ja ilmenevät epäkohdat sekä ryhtyi tehokkaihin toimenpiteisiin niiden poistamiseksi.

Kansantalouden sosialistisen uudestijärjestämisen alalla laadittujen ensimmäisten pitkäntähtäimen suunnitelmien menestyksellinen täyttäminen oli Euroopan kansandemokratian maiden suuri historiallinen saavutus. Useimmissa näistä maista on entisestä teollisesta takapajuisuudesta tehty loppu. Raskaan teollisuuden perusalujen luomista koskeva tehtävä on ratkaistu menestyksellisesti. On luotu vankka metallurginen perusta, kivihiilen tuotanto on lisääntynyt tuntuvasti, on luotu oma energiaperusta rakentamalla kymmenittäin vesivoima-asemia ja lämpösähköasemia, koneenrakennus- ja kemiallinen teollisuus on kehittynyt voimakkaasti. Euroopan kansandemokratian mailla on nyt vankka teollisuusperusta, joka on tarpeen sosialismin tietä eteenpäin kulkua varten.

¹ K. Gottwald, Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen historiallinen XIX edustajakokous ja tehtävämme, sanomalehdessä „Pysyvän rauhan ja kansandemokratian puolesta!”, marraskuun 7 pnä v. 1952.

Puolan esimerkki on kouraantuntuva. Tämän maan teollisuus oli koko kahden maailmansodan välisen ajan ollut syvässä lamatilassa. Teollisuustuotannon määrä ei kertaakaan ylittänyt vuoden 1913 tasoa, ja toisen maailmansodan aattona, v. 1938, teollisuustuotanto oli ainoastaan 94,5% vuoden 1913 tasoon verraten, työttömien armeija kasvoi hirvittävästi. Kansanvallan aikana 15 vuoden kuluessa Puolan teollisuustuotanto ylitti 6-kertaisesti sodanedellisen tason.

Sodanedellinen teollisuustuotannon taso oli vuoteen 1958 mennessä ylitetty Tšekkoslovakiassa 3,9-kertaisesti, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa runsaasti 2,5-kertaisesti, Romaniassa melkein 4-kertaisesti, Unkarissa enemmän kuin 4-kertaisesti, Bulgariassa noin 9-kertaisesti, Albaniassa 18-kertaisesti.

Teollisuustuotannon ominaispaino teollisuuden ja maatalouden kokonaistuotossa on huomattavasti kohonnut. Kaikissa kansandemokratian maissa, lukuunottamatta Bulgariaa ja Albaniaa, tuotannonvälineitä valmistavien teollisuusalojen tuotto tekee yli puolet teollisuuden kokonaistuotosta. Aikaisemmin takapajuisista Keski- ja Kaakkois-Euroopan maatalousmaista on tullut teollisuus- ja maatalousmaita, joilla on uusiaikaisella teknillisellä välineistöllä varustettu suurteollisuus.

Puolassa on kehittynyt voimakkaasti hiili- ja kemianteollisuus, rauta-teollisuus, rakennustarpeiden tuotanto. On luotu autorakennus- ja traktori-rakennusteollisuus sekä eräitä muita uusia tuotannon aloja. Unkarissa on kehittynyt pitkälle alumiiniteollisuus, koneenrakennus, työstökoneenrakennus, vuoriteollisuudessa ja maataloudessa käytettävien koneiden tuotanto. Romaniassa kehitty menestyksellisesti vuoriöljyn hankinta ja sen jalostus sekä kemianteollisuus; on luotu tärkeitä koneenrakennusteollisuuden aloja: maatalouskoneiden ja öljyntuotantokaluston valmistus, laivanrakennusteollisuus jne.

Saksan Demokraattisessa Tasavallassa on viime vuosien aikana huomattavasti pienentynyt kansantaloudessa vallinnut epäsuhtaisuus, joka johtui Saksan kahtiajaosta; tasavallassa on luotu metallurginen perusta, raskaan koneenrakennus- ja laivanrakennusteollisuuden tuotantokapasiteetti on laajennut, on järjestetty ajanmukaisten maatalouskoneiden tuotanto, kemiallisten tuotteiden valmistus on lisääntynyt.

Kansantalouden pitkántähtäimen suunnitelmien menestyksellinen täyttäminen on johtava kansandemokratian maiden teollisuuden ja maatalouden edelleen kohoamiseen.

Kiinan sekä muiden Aasian kansandemokraattisten maiden sosialistinen teollistaminen. Sosialistinen teollistaminen on Aasian kansandemokraattisille maille erikoisen kärkevä ja elintärkeä tehtävä. Kiinan Kansantasavallalle maan sosialistinen teollistaminen merkitsee sosialistisen tuotantotavan täydellisen voiton ja varmistumisen välttämätöntä ehtoa.

Kiinan Kansantasavallalla on otolliset mahdollisuudet teollistamistehtävän täytölle. Maassa on tavattoman suuret ihmisreservit, hyvin suuret ja monipuoliset luonnonrikkauudet kaikkien teollisuusalojen ja ennen kaikkea raskaan teollisuuden kehitykselle. Tämän tehtävän ratkaisua haittaavat samanaikaisesti suuret vaikeudet, jotka johtuvat teknillisestä takapajuisuudesta, ammattitaitoisten teollisuustyöläisten puutteesta, menneisyydeltä peritystä teollisuuden epärationaalisesta sijainnista ja sen eri alojen välillä vallitsevasta epäsuhteesta sekä siitä, ettei luonnonrikkauksia ole tutkittu.

Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden olemassaolo ja kehitys ovat luoneet erittäin suotuisat ehdot sosialistiselle rakennustyölle Kiinassa. Veljellinen yhteistoiminta muiden sosialismin maailmanjärjestelmään kuuluvien maiden kanssa tieteen ja tekniikan alalla poistaa Kiinalta tarpeen käydä läpi kaikki valmistelevat vaiheet ja antaa mahdollisuuden suorittaa vallankumouksellisen hyppäyksen teknillisen takapajuisuuden tilasta teknillisen kehityksen korkealle, ajanmukaiselle tasolle.

Kiina, joka on tavattoman suuri maa monipuolisine ja nopeasti kasvavine tarpeineen, kaipaa *eheää* ja *täydellistä teollisuusjärjestelmää*, joka edellyttää kaikinpuolista teollista kehitystä raskaan teollisuuden kehittyessä ensisijaisesti.

Noudattaessaan maan sosialistisen teollistamisen politiikkaa Kiinan Kommunistinen puolue on asettanut tehtäväkseen luoda kolmen viisivuotiskauden tai hiukan pitemmän ajan kuluessa perusosiiltaan täydellisen teollisuusjärjestelmän. Sosialistisen teollistamisen politiikassa Kiinan Kommunistinen puolue pitää lähtökohtana sitä, että raskaan teollisuuden ensivuo-roinen kehittäminen on välttämättömyys, sillä se on perusta kaikkien teollisuus- ja maatalousalojen teknillistä aseistamista varten. Samanaikaisesti on ryhdytty toimenpiteisiin kevyen teollisuuden kehittämiseksi, jolloin huomioidaan raaka-aine- ja finanssimahdollisuudet sekä markkinain tarpeet.

Rinnan suurten tuotantolaitosten rakentamisen kanssa kehitetään laajalti myös pieniä ja keskisuuria tuotantolaitoksia, mikä johtuu maan huomattavasta teknillisestä ja taloudellisesta takapajuisuudesta, tavattoman suuresta väestöpaljoudesta ja siihen liittyvästä työllisyysprobleemista.

Teollisuuden nopeaan kehittämiseen tarvitaan huomattavan suuria varakasautumia. Tähän tarkoitukseen saadaan varat ennen kaikkea niistä kasautumista, jotka muodostuvat valtion taloussektorissa, sisä- ja ulkomaankaupan tuloista, kapitalistisista tuotantolaitoksista perittävistä veroista ja myös väestöltä perittävistä veroista, lainoista ja työtätekevien henkilökohtaisista säästöistä. Agraariuudistusten ansiosta talonpojat ovat vapautuneet suunnattoman suurista maksuista tilanherroille, minkä vuoksi heillä on mahdollisuus sekä parantaa elinolojaan että luovuttaa osa työnsä hedelmistä teollistamistarkoitukseen.

Työläisten ja talonpoikien työn tuottavuuden kasvu on eräs Kiinan kansantalouden menestyksellisen kehityksen tärkeimpiä ehtoja. Tässä suhteessa on suuri merkitys työkilpailulla tuotemäärän lisäämisestä ja tuotteiden laadun parantamisesta, raaka-aineiden säästöstä ja tuotantokaluston parhaasta käytöstä. Kiinan Kansantasavallan kansantalouden kehityksen ensimmäisen viisivuotissuunnitelman (vv. 1953—1957) tehtävänä oli ennen kaikkea luoda maan sosialistisen teollistamisen perusta. Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella maan perusvoit-

mat keskitettiin raskaan teollisuuden — rauta- ja polttoaine-teollisuuden, energieettisen ja koneenrakennusteollisuuden sekä kemianteollisuuden — luomiseen. Perustehtävän, nimittäin raskaan teollisuuden kaikinpuolisen kehittämisen ohessa viisivuotissuunnitelma edellytti liikennelaitoksen, kevyen teollisuuden ja maatalouden kehittämistä sekä kaupan laajentamista. Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman tehtäviin kuului samalla turvata sosialististen talousmuotojen ominaispainon järjestelmällinen kasvu ja kansan aineellisen aseman ja kulttuuritason asteittainen parantaminen tuotannon kohoamisen pohjalla.

Kiinan teollistamista toteutetaan rakentamalla ajanmukaisella teknillisellä välineistöllä varustettuja tuotantolaitoksia, rekonstruoimalla perusteellisesti eräitä suuria tehtaita ja käyttämällä järkiperaisemmin ja täydellisemmin vanhoja tuotantolaitoksia. Kiinan Kansantasavalta saa Neuvostoliitosta ja Euroopan kansandemokratian maista ensiluokkaista konekalustoa, se käyttää hyväkseen mitä rikkainta teknillistä kokemusta sekä suurissa sosialistisissa tuotantolaitoksissa karttunutta työn ja tuotannon järjestelyn kokemusta.

Kiinan Kansantasavallan kansantalouden kehityksen ensimmäinen viisivuotissuunnitelma vv. 1953—1957 täytettiin ylittäen. Muutaman vuoden kuluessa laajennettiin mustan metallurgian perustaa maan koillisosassa, alettiin rakentaa kahta uutta mustan metallurgian tukikohtaa Sisä-Mongoliaan ja Keski-Kiinaan, ryhdyttiin rakentamaan useampia uusia ja laajentamaan vanhoja sähköasemia, hiilikaivoksia, vuoriöljynporausta, värimetallialan tuotantolaitoksia, värimetallikaivoksia, kemianteollisuuden ja rakennusaine-teollisuuden tuotantolaitoksia ja useita koneenrakennusalan ja kevyen teollisuuden tuotantolaitoksia.

Sosialistisen teollistamisen perustan ensi vaihe luotiin ensimmäisen viisivuotiskauden kuluessa. Teollisuustuotannon volyymi kasvoi v. 1957 141% vuoteen 1952 verraten ja 21% ylitti ensimmäiselle viisivuotiskaudelle suunnitellun tason. Teollisuustuotannon vuotuinen kasvuvauhti oli keskimäärin 19,2% suunnitelman ollessa 14,7%. Tuotannonvälineiden valmistus lisääntyi viisivuotiskautena 3,2-kertaiseksi, koneenrakennus 4-kertaiseksi, kulutustarvikkeiden tuotanto 1,9-kertaiseksi.

Viisivuotiskautena rakennettiin 10 000 tuotantolaitosta: 312 väri- ja rautateollisuuden tuotantolaitosta, 599 voimalaitosta, 600 hiilikaivosta, 22 öljyteollisuuden ja 637 kemianteollisuuden tuotantolaitosta, 1921 konepajaa ja metallinmuokauslaitosta, 613 kutomoa ym. Rakenteilla oli 921 suurta teollisuuslaitosta, mikä on 227 laitosta enemmän kuin suunnitelma edellytti. Vuoden 1957 loppuun mennessä oli joko täydellisesti tai osittain otettu käyttöön 537 suurta tuotantolaitosta. Ensimmäisen viisivuotiskauden aikana Neuvostoliiton avulla rakennettiin 166 suurta tuotantolaitosta, joista 68 tuotantolaitosta otettiin vuoden 1957 loppuun mennessä käyttöön joko kokonaan tai osittain. Viisivuotiskautena tuotannon kapasiteetti kasvoi: takkiraudan osalta 3,39 miljoonalla tonnilla, teräksen 2,82 miljoonalla tonnilla, valssiraudan 1,65 miljoonalla tonnilla, hiilen 63,76 miljoonalla tonnilla, vuoriöljyn 1,3 miljoonalla tonnilla jne.

Teollisuustuotannon nopean kasvun seurauksena oli Kiinan Kansantasavallan kansantalouden rakenteen muuttuminen: teollisuuden (kotiteollisuus mukaan luettuna) osuus kasvoi teollisuuden ja maatalouden kokonaistuotannossa 41,5%:sta v. 1952 56,5%:iin v. 1957.

Kiinan teollisuus on omaksunut monien uusien tärkeiden tuotelajien valmistuksen, kuten generaattorit, metallurgian ja vuoriteollisuuden koneisto,

uudenaikaisimmat metallityöstökoneet, automobiilit, suihkulentokoneet. Aikaisemmin niitä ei voitu valmistaa Kiinassa. On alettu osittain tuottaa järeää valssiterästä ja korkealaatuista seosterästä.

Ensimmäisen viisivuotiskauden aikana Kiinassa tuotettiin 16,6 miljoonaa tonnia terästä. Aikaisemmin 49 vuoden aikana (vv. 1900—1949) sitä tuotettiin korkeintaan 7,6 miljoonaa tonnia.

Kun Kiinassa täytettiin menestyksellisesti ensimmäinen viisivuotissuunnitelma, ryhdyttiin siellä valmistelemaan toista viisivuotissuunnitelmaa vuosiksi 1958—1962. Syyskuussa vuonna 1956 pidetyssä Kiinan Kommunistisen puolueen VIII edustajakokouksen ensimmäisessä sessiassa hyväksytyissä ehdotuksissa kansantalouden kehityksen toisen viisivuotissuunnitelman johdosta asetettiin erääksi tärkeimmäksi tehtäväksi jatkaa edelleenkin teollisuuden rakennustyötä pannen pääpainon raskaaseen teollisuuteen, viedä eteenpäin kansantalouden teknillistä reconstruointia, luoda vankka perusta maan sosialistiselle teollistamiselle.

Vankan perustan luomiseksi maan sosialistista teollistamista varten toisessa viisivuotissuunnitelmassa edellytetään, että edelleenkin laajennetaan metallurgisten tuotantolaitosten rakentamista, turvataan koneenrakennusteollisuuden nopea kehitys, voimistetaan sähköenergeettisen sekä kivihiili- ja rakennusaine-teollisuuden kehitystä ja suoritetaan rakennustöitä öljy-, kemian- ja radioteollisuuden alalla, jotka alat ovat vähiten kehittyneitä.

Kiinan Kommunistisen puolueen VIII Yleiskiinalainen edustajakokous toisella istuntokaudellaan katsoi välttämättömäksi jouduttua huomattavasti sosialistisen rakennustyön vauhtia. Edustajakokous hyväksyi sosialistisen rakennustyön edelleen kehittämisen päälinjaksi: „ponnistaa kaikki voimat, rientää eteenpäin ja rakentaa sosialismia pitäen periaatteena: enemmän, nopeammin, paremmin ja säästävämmin”. Puolueen päälinjan on hyväksynyt koko Kiinan kansa. Maan kansantalous kehittyi nopein askelin, maan teollisuus, maatalous, kansankulttuuri ja -sivistys ovat jyrkässä nousussa. Vuonna 1958 kasvoi suuresti takkiraudan, teräksen ja hiilen tuotanto. Jyrkästi kohosi sähkövoiman tuotanto.

Uusia huomattavia tuloksia on saatu kansantalouden kehittämisessä vuoden 1959 ensimmäisellä puoliskolla. Teollisuuden tuotantovolyymi oli lisääntynyt 65%, teräksen tuotanto 66%, takkiraudan, hiilen ja metallityöstökoneiden tuotanto enemmän kuin kaksinkertaiseksi vuoden 1958 vastaavaan kauteen verraten.

Toisen viisivuotissuunnitelman toteuttaminen luo välttämättömät edellytykset sosialismin ja kapitalismin välisen siirtymäkauden päätehtävien ratkaisemiseksi.

Mongolian Kansantasavalta, Korean Kansandemokraattinen Tasavalta ja Vietnamin Demokraattinen Tasavalta ovat ottaneet tuntuvan askeleen teollisen kehityksen alalla.

Mongoliassa, missä ennen vallankumousta ei ollut ajanmukaista teollisuutta, on rakennettu kymmeniä vuori-, öljy- ja hiili-teollisuuden sekä muiden teollisuusalojen suuria tuotantolaitoksia, jotka on varustettu nykyaikaisella teknillisellä välineistöllä.

Vuonna 1958 oli teollisuuden kokonaistuotto kasvanut vuoteen 1940 verraten noin 5,8-kertaisesti. Mongolian teollisuudessa on nyt jakamattomasti vallitsevassa asemassa sosialistinen tuotantotapa.

Korean Kansandemokraattisessa Tasavallassa teollisuustuotannon määrä jo v. 1949 ylitti vuoden 1946 tason 3,4-kertaisesti. Lisynmanilaisen koplan aloittama sota aiheutti suurta tuhoa ja äärettömän suuria vahinkoja tasavallan taloudelle. Viiden sodanjälkeisen vuoden (1954—1958) aikana teollisuuden kokonaistuotanto kasvoi keskimäärin 42 % vuodessa. Vuonna 1958 teollisuustuotanto ylitti 4,3-kertaisesti vuoden 1944 tason. Korean Työpuolue asetti tehtävän: kehittämällä aktiivisesti teknillistä ja kulttuurivallankumousta lisätä lähimpien 6—7 vuoden kuluessa teollisuustuotteiden tärkeimpien lajien tuotantoa 3—4-kertaisesti KKDT:n työtätekevät käyvät sitkeää taistelua toteuttaakseen puolueen asettamat pitkäjänteisen tavoitteet tasavallan talouden kehittämisen alalla 4—5 vuodessa 6—7 vuoden asemesta.

Siirtomaakomennon kaudella oli Vietnamin Demokraattisen Tasavallan teollisuus kehittynyt varsin heikosti ja yksipuolisesti. Lisäksi siirtomaajoukkojen aloittama sota, joka kesti miltei yhdeksän vuotta, tuotti maan taloudelle suurta vahinkoa. Sodan päätyttyä taloutta ryhdyttiin ripeästi kuntoonpalauttamaan ja kehittämään. Teollisuustuotanto kasvaa nopeasti. Vuonna 1957 oli valtion sektorin osuus teollisuudessa ja käsityötuotannossa noin 38%. VDT:n talouden kehityksen ja uusintamisen kolmivuotissuunnitelmassa (vv. 1958—1960) on huomioitu maatalouden ja teollisuuden kokonaistuotannon kasvu 78% vuoteen 1957 verraten. Teollisuus- ja käsityötuotannon valmisteiden arvo kasvaa tänä kautena 86,4%, ja suurten nykyaikaisten tuotantolaitosten tuottamien tuotteiden arvo kasvaa 169%. Kolmivuotissuunnitelman kuluessa yksityiskapitalistiset tuotantolaitokset muutetaan valtion ja kapitalistien omistamiksi sekayrityksiksi.

XXII LUKU

MAATALOUDEN SOSIALISTINEN UUDESTIJÄRJESTÄMINEN

Pienten talonpoikaistalouksien kollektivisoinnin historiallinen välttämättömyys. Leninin osuustoimintasuunnitelma. Sosialismin rakentamiselle ei ole välttämätöntä ainoastaan teollistaa maa, vaan myös suorittaa maatalouden sosialistinen uudestijärjestäminen. Sosialismi on sellainen yhteiskunnallisen talouden

järjestelmä, joka yhdistää teollisuuden ja maatalouden toisiinsa tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen ja kollektiivisen työn perustalla.

Maatalouden sosialistinen uudestijärjestäminen on vallankumouksen vaikein tehtävä työväenluokan suorittaman vallanoton jälkeen. Kapitalististen maiden maatalous ei ole saavuttanut sellaista keskittymisen ja tuotannon kapitalistisen yhteiskunnallistamisen tasoa kuin teollisuus. Siinä ovat määrällisesti vallitsevina pienet, pirstoutuneet talonpoikaistaloudet. Niin kauan kuin pieni yksilöllinen talous pysyy maataloustuotannon vallitsevana muotona, säilyy maaseudulla porvarillisen talousjärjestelmän perusta, maalaisporvariston harjoittama maalaisköyhälistön ja keskitalonpoikien huomattavan osan riisto.

Marxismi-leninismi hylkää päättävästi pienten ja keskisuurten tavarantuottajain, talonpoikain ja käsityöläisten pakkoluovuttamisen. Yksinkertaisten tavarantuottajain talous perustuu heidän henkilökohtaiseen työhönsä. Voimakeinojen käyttö talonpoikia ja käsityöläisiä kohtaan työntäisi heidät pois proletariaatin puolelta ja tuottaisi korvaamatonta vahinkoa sosialistiselle rakennustyölle. F. Engels on kirjoittanut: „Valtiovallan vallattamme me emme saa ajatellakaan pientalonpoikien väkivaltaista pakkoluovutusta (korvauksella tai korvauksetta, se on yhdentekevää), joka meidän on pakko tehdä suurmaanomistajien suhteen. Pientalonpoikain suhteen tehtävämme on ennen kaikkea muuttaa heidän yksityistuotantonsa ja yksityisomaisuutensa osuuskunnalliseksi, mutta ei väkivaltaisesti, vaan esimerkin avulla ja tarjoamalla heille tässä asiassa yhteiskunnallista apua”¹.

Pientavarantuotannon järjestelmä ei voi vapauttaa työtätekevien talonpoikien ja käsityöläisten joukkoja kurjuudesta ja sorrosta. Ainoa tie, joka vapauttaa ne kaikesta riistosta ja hävityksestä, on siirtyminen sosialismin raiteille osuustoiminnan kautta. Tämä siirtyminen on mahdollinen vain silloin, kun työväenluokka, joka johdattaa mukanaan kaikki työtätekevät, valloittaa valtiovallan.

Sosialistisen yhteiskunnan rakentamissuunnitelmassaan Lenin otti ohjeeksi sen, että työväenluokan täytyy rakentaa sosialismi liitossa talonpoikaiston kanssa. Sosialismin yleisen rakennussuunnitelman erottamattomana osana on Leninin laatima suunnitelma talonpoikien siirtymisestä pienestä yksityisomistuksellisesta taloudesta sosialistiseen suurतालouteen osuustoiminnan kautta.

Leninin osuustoimintasuunnitelma lähti siitä, että proletariaatin diktatuurin oloissa osuustoiminta on miljoonille talonpojille kaikkein helpoin, ymmärrettävin ja edullisin tie

¹ F. Engels, Talonpoikauskysymys Ranskassa ja Saksassa, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1955, ss. 414—415 (suom. s. 391).

siirtymiseen pirstoutuneesta yksilöllisestä taloudesta suuriin tuotantoyhtiöihin — kollektiivisiin talouksiin. Talonpoikaiston mukaantamisen sosialistisen rakennustyön uomaan tulee tapahduttaa kehittämällä aluksi yksinkertaisimpia osuustoiminnan muotoja ja siirtymällä niistä vähitellen tuotannolliseen, kollektiivitaloudelliseen osuustoimintaan. Talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistaminen on osoittautunut ainoaksi oikeaksi muodoksi, jossa talonpoikien yksityisedut sopivat yhteen yleisvaltiollisten etujen kanssa ja jonka kautta talonpoikaiston perusjoukot on saatu työväenluokan johdolla mukaan sosialistiseen rakennustyöhön.

Porvarillisessa yhteiskunnassa, missä tuotannonvälineet kuuluvat riistäjille, on osuustoiminta *kapitalistinen* talousmuoto. Maataloudellisessa osuustoiminnassa kapitalismin oloissa on taloudellisesti hallitsevassa asemassa porvaristo, joka riistää talonpoikaisjoukkoja. Yhteiskuntajärjestelmässä, missä valtiolta on itse työtätekevien käsissä ja perustuotannonvälineet ovat proletarisen valtion omaisuutta, osuustoiminta on *sosialistinen* talousmuoto. „Sivistyneen osuustoimintaväen yhteiskuntajärjestelmä, tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen vallitessa ja kun proletariaatti on luokkana päässyt voitolle porvaristosta — on sosialismin järjestelmää”¹.

Leninin osuustoimintasuunnitelma heijasti yhteiskunnan kehityksen historiallista välttämättömyyttä siirtymäkaudella kapitalismista sosialismiin. Koska pientavaratalous on kapitalismia ravitsevaa maaperää, niin probleemia „kumpi voittaa”, toisin sanoen työväenluokan ja sen liittolaisen, talonpoikaiston perusjoukkojen voittoa porvaristosta ei voida saavuttaa ilman maatalouden sosialistista uudestijärjestämistä. Ilman pientavarantuottajien yhdistämistä osuuskuntiin ei voida voittaa siirtymäkauden talouden monimuotoisuuden ristiriitoja ja rakentaa sosialistista yhteiskuntaa.

Siirtymäkauden monimuotoisessa taloudessa on olemassa toisaalta sosialistinen suurteollisuus, jonka perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, ja toisaalta pientalonpoikaistalous, jonka perustana on tuotannonvälineiden yksityisomistus. Suurteollisuus on varustettu uusimmalla teknillisellä välineistöllä, mutta yksityisomistuksessa oleva pientalonpoikainen maatalous perustuu alkeelliseen tekniikkaan ja käsivoimin suoritettavaan työhön. Suurteollisuus kehittyy nopeaa vauhtia, kun taas pientalonpoikaistalous kehittyy kovin hitaasti eikä sillä ole aina mahdollisuutta toteuttaa edes yksinkertaista uusintamista. Suurteollisuus on yhteiskunnallistettu koko kansantalouden mitassa ja sitä harjoitetaan valtion suunnitelman pohjalla, mutta pientalonpoikaistalous on pirstoutunutta ja

¹ V. I. Lenin, Osuustoiminnasta, Teokset, 33. osa, s. 431 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 910).

markkinain valtoimen vaikutuksen alaisena. Sosialistinen suurteollisuus hävittää kapitalistisia aineksia, mutta pientalonpoikaistalous synnyttää niitä alituisesti ja joukkomitassa. Sosialistinen valtio ja sosialismin rakennustyö eivät voi pitkän ajanjakson kestäessä nojautua kahteen erilaiseen perustaan — kaikkein suurimman ja yhtenäisimmän sosialistisen teollisuuden muodostamaan perustaan ja pirstoutuneen ja takapajuisen talonpoikien pientavaratalouden perustaan. Se johtaisi loppujen lopuksi koko kansantalouden luhistumiseen.

Kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden taloudessa on siis väistämättömästi olemassa ristiriita sosialistisen suurteollisuuden ja toisaalta pientalonpoikaistalouden välillä. Tämä ristiriita on luonteenomainen kaikkien sosialismiin siirtyvien maiden taloudelle. Tämä ristiriita voitetaan vain siirtämällä pientalonpoikaistalous sosialistisen suurmaanviljelyksen rai-teille.

Sosialistisen teollisuuden kasvaessa pientalonpoikaistalous pystyy yhä vähemmän tyydyttämään kaupunkilaisväestön kasvavaa elintarvikkeiden kysyntää ja kehittyvän teollisuuden raaka-ainetarpeita ja siten se jarruttaa maan teollista kehitystä. Sosialistisella teollisuudella, joka valmistaa tuotantokalustoa sekä teollisuudelle että maataloudelle, ei pientalonpoikaistalouden vallitessa ole kasvavia sisämaan markkinoita ajanmukaisten monimutkaisten maatalouskoneiden myyntiä varten, sillä näitä koneita voivat käyttää laajoissa mittasuhteissa vain suur-taloudet.

Näin siis pientalonpoikaistalouden vanhat tuotantosuhteet jarruttavat uusien tuotantovoimien kehitystä. Laista, jonka mukaan tuotantosuhteiden pitää vastata tuotantovoimien luonnetta, johtuu, että maaseudulla on luotava uudet, sosialistiset tuotantosuhteet, jotka antavat kehitysmahdollisuuden tuotantovoimille. Tällaiset tuotantosuhteet luodaan yhdistämällä pienet yksityistaloudet suuriksi kollektiivitalouksiksi.

Sosialistisen tuotannon tarkoituksperän — kansan hyvinvoinnin alituisen kasvun — toteuttaminen vaatii luomaan korkeatuotoisen sosialistisen suurmaalouden, joka pystyy turvaamaan teollisuuden raaka-aineella ja väestön elintarvikkeilla. Kollektivisointi johtuu siis sosialismin taloudellisen peruslain vaikutuksesta, se on välttämätön ehto sosialismin rakennustyön tärkeimpien tehtävien ratkaisulle sekä talonpoikaiston ja kaikkien työtätekevien tärkeimpien elinetsujen tyydyttämiselle.

On olemassa kaksi tietä suurtalouden luomiseksi maataloudessa — kapitalistinen ja sosialistinen. Kapitalistinen tie merkitsee palkkatyön riistoon perustuvien kapitalististen suurtalouksien syntymistä ja kehittymistä maaloudessa, mikä tuo väistämättömästi mukanaan talonpoikaiston työtätekevien joukkojen kurjistumisen ja taloudelliseen häviöön joutumisen. Sosialistinen tie merkitsee pienten talonpoikaistalouksien yhdistämistä

suuriksi kollektiivitalouksiksi, jotka on varustettu uusimmalla teknillisellä välineistöllä ja jotka vapauttavat talonpojat riistosta, kurjuudesta ja köyhyydestä sekä takaavat heidän aineellisen ja kulttuurillisen tasonsa yhtämittaisen kohoamisen. Kolmatta tietä ei ole.

Sellainen mielipide, että sosialismia voidaan rakentaa vain kaupungissa säilyttäen maaseudulla pikkutalonpoikien ja kulakien taloudet, on paha harhaluulo. Neuvostoliiton Kommunistinen puolue löi alas jo heti joukkoluontoisen kollektiivitalousliikkeen alussa oikeisto-opportunistisen teorian, kansantalouden sektorien „tasapaino“-teorian, jonka mukaan kaupungin sosialistinen sektori ja maaseudun pientalonpoikainen ja kapitalistinen sektori voivat kehittyä rinnakkain aiheuttamatta ristiriitoja kansantalouden kehityksessä. Sellaista tietä kulkien ei voida turvata sosialismin voittoa.

Pienten talonpoikaistalouksien vähitellen tapahtuva yhdistäminen uusimmalla teknillisellä välineistöllä varustetuiksi tuotanto-osuuskunniksi on siis kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella objektiivinen välttämättömyys. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio hylkäsivät maatalouden kapitalistisen kehitystien sosialismin asialle turmiollisena ja valitsivat sosialistisen tien. Tämä ilmeni johdonmukaisesti noudatetussa maatalouden kollektivisointipolitiikassa. NKP(b):n XV edustajakokous (v. 1927) päätti: „On asetettava ensivuoroiseksi tehtäväksi pirstoutuneiden talonpoikaistalouksien vähitellen tapahtuva siirtäminen, talonpoikaiston jatkuvan osuuskuntiin liittymisen pohjalla, suurtuotannon raiteille (kollektiivinen maanmuokkaus maanviljelyn voimaperäistämisen ja koneellistamisen pohjalla) sekä tuettava ja edistettävä kaikkiin keinoin yhteiskunnallistetun maataloustyön oraita”¹.

Siirtyminen talonpojan pienestä yksilöllisestä taloudesta sosialistiseen suurtalouteen ei tapahdu itsestään. Kapitalismin aikana maaseutu kulkee vaistonvaraisesti kaupungin jäljessä, koska kaupungin kapitalistinen talous ja maaseudun pientalonpoikaistalous ovat olemukseltaan samantyyppisiä, tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvia talousmuotoja. Työväenluokan diktatuurin aikana pientalonpoikainen maaseutu ei voi kulkea vaistonvaraisesti sosialistisen kaupungin jäljessä. Kuten Lenin sanoi, proletariaatille on ominaista *sosialistinen* tendenssi, kun taas talonpoikaistolle on ominaista *tavarataloudellinen kapitalistinen* tendenssi, koska yksinkertainen tavaratalous synnyttää luonnonvoimaisesti kapitalismia.

Miljoonien pienten talonpoikaistalouksien menestyksellisen osuuskuntiin yhdistämisen mitä tärkeimpänä ehtona Lenin piti

¹ NKP(b):n XV edustajakokouksen päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1954, s. 437.

sitä, että työväenluokka johtaa talonpoikaiston perusjoukkoja, että sosialistinen valtio antaa aineellista, rahallista ja organisatorista apua maaseudulle. Talonpoikien yhdistämisessä osuuskuntiin on tiukasti noudatettava vapaaehtoisuuden periaatetta. Tällöin on suuri merkitys sillä, että talonpojat tulevat parhaimpien tuotanto-osuuskuntien kokemuksesta vakuuttuneiksi sosialistisen suurtalouden etuisuuksista.

Sosialistisen rakennustyön historia Neuvostoliitossa on osoittanut, että talonpoikaistalouksien tuotanto-osuuskuntiin liittämisen tie oli täysin paikallaan. Kaikissa maissa, joissa on enemmän tai vähemmän monilukuinen pienten ja keskisuurten talonpoikien luokka, on tämä kehitystie työväenluokan vallan pystyttämisen jälkeen ainoa mahdollinen ja tarkoituksenmukainen sosialismin voitolle.

Neuvostoliiton maatalouden sosialistisen uudestijärjestämisen muodot. Tuotantosuhteiden perinpohjainen vallankumouksellinen uudestijärjestäminen maatalouden alalla, sosialistisen tuotantotavan luominen maaseudulla vaatii järjestämään sellaiset sosialistisen talouden muodot, jotka ensinnäkin vastaisivat talonpoikaiston taloudellisia elinetoja ja toiseksi turvaisivat työn tuottavuuden korkeamman tason ja tuotantovoimien nopeamman kehityksen verrattuna sekä pientalonpoikaistalouteen että myös kapitalistiseen suurtalouteen. Näitä vaatimuksia vastasivat ne osuustoiminnalliset talousmuodot, jotka luotiin ja tarkastettiin Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden maatalouden sosialistisen uudestijärjestämisen pohjalla.

Talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamisen alin muoto on sellainen osuuskunta, joka harjoittaa maataloustuotteiden myyntiä ja varustaa maaseutua teollisuuden tuotteilla, ja luottotoiminnan osuuskunta. Näihin muotoihin kuuluvat *maatalousosuuskuntien* erikoiset lajit: voimeijeri-, pellava- ja sokerijuurikas-osuuskunnat, luotto-osuuskunnat jne. Näissä osuuskunnissa ei yhteistetä tuotannonvälineitä eikä pientavarantuottajien työtä. Niillä on kuitenkin suuri merkitys siirryttäessä yksilöllisestä talonpoikaistaloudesta yhteiskunnalliseen suurtalouteen, sillä laajat talonpoikaisjoukot tottuvat niiden kautta hoitamaan kollektiivisesti talousasioita. Niissä esiintyy yhteistalouden ituja: yhteiset lajisiemenviljelmät ja maataloustuotteiden jalostuslaitokset; osuuskunnan varoilla hankitaan rotusiitoseläimiä, koneita osuuskunnan jäsenten talouksissa käytettäväksi jne.

Tällä asteella sosialistisen teollisuuden ja talonpoikaistalouden välillä on olemassa etupäässä *kauppayhteys*, jota toteutetaan laajentamalla valtion ja osuuskunnallista kauppaa ja työntämällä pois tavaravaihdon alalta yksityispääoma. Siten talonpojat vapautuvat kauppiaiden ja keinoittelijain harjoittamasta riistosta. Maaseudun *kulutusuosuuskunnilla*, jotka harjoittavat henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden kauppaa, on tässä suhteessa tärkeä sija.

Valtion ja osuustoiminnallisten yhtymien välisissä suhteissa siirtymäkaudella on suuri merkitys *kontrahointijärjestelmällä*, joka on kaupungin ja maaseudun välisen järjestyneen tavaravaihdon muoto sekä tuotannollisen liittoyhteyden yksinkertaisin muoto.

Kontrahointi suoritetaan tekemällä sopimukset, joiden mukaan valtio tilaa osuuskuntiin kuuluvilta tuottajilta tai yksilöllisiltä talonpoikaistalouksilta tietyn määrän maataloustuotteita, huoltaa ne siemenillä ja tuotantokalustolla, sopii parhaimmista taloudenhoitomenetelmistä (rivikylvö, lajisiementen käyttö, lannoitus jne.), ostaa niiltä tavaratuotteen elintarvikkeiksi väestölle ja raaka-aineeksi teollisuudelle. Tämä järjestelmä on edullinen kummallekin sopimuspuolelle ja se yhdistää osuuskunnat ja yksilölliset talonpoikaistaloudet teollisuuden kanssa välittömästi, ilman yksityisiä kaupanvälittäjiä.

Pientalonpoikaistalouksien yhdistämisellä *tuotannollisiin osuuskuntiin*, pientavarantuottajien tuotannonvälineiden yhteistämällä, siirtymisellä tuotannonvälineiden yksityisomistuksesta yhteiskunnalliseen, sosialistiseen omistukseen on ratkaiseva merkitys maatalouden sosialistisessa uudestijärjestämisessä. Tämä siirtyminen ei tapahdu kerralla. Talonpoikaistalouden eri puolien yhteiskunnallistaminen tapahtuu asteittain.

Tuotannollisten osuuskuntien alimpana muotona Neuvostoliitossa olivat *maanmuokkausosuuskunnat*, joissa yhteistettiin maankäyttö ja työ, mutta työjuhdat ja maatalouskalusto olivat talonpojan yksilöllistä omaisuutta. Tämä tuotanto-osuuskuntain muoto oli vallitsevana täyskolektivistointiin saakka. Maanmuokkausosuuskunnilla oli suuri merkitys yksityistalonpoikien totuttamiseksi yhteiskunnallisen suurtalouden hoitoon. Ne olivat korkeampityyppisiin tuotanto-osuuskuntiin johtava siirtymämuoto.

Tuotannollisen osuustoiminnan korkein muoto on sellainen talonpoikien vapaaehtoinen osuuskunnallinen yhdistys, jonka perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja kollektiivinen työ. Neuvostoliitossa on ollut kollektiivisen talouden tärkeimpänä ja perusmuotona maatalousartteli. *Maatalousartteli* on sellainen kollektiivisen talouden muoto, joka perustuu talonpoikien tärkeimpien tuotannonvälineiden yhteistämiseen ja heidän kollektiiviseen työhönsä. Kollektiivitalonpoikien yksilölliseen omistukseen jää aputalous.

Kollektiivitalouksien rakennustyön kokemus Neuvostoliitossa on osoittanut, että kaikista tuotannollisen osuuskunnan muodoista on maatalousartteli se, joka kietoo parhaiten ja oikealla tavalla yhteen kollektiivitalonpoikien henkilökohtaiset jokapäiväiset edut ja kollektiivitalouden yhteiskunnalliset edut, helpottaen siten eilisten yksilötalonpoikien kasvattamista kollektiivimin hengessä ja edistää sosialistisen maatalouden tuotantovoimien kehitystä.

Maatalousarttelin sääntöjen mukaisesti arttelissa *yhteiskunnallistetaan* koneet, maatalouskalusto, työjuhdat, siemenvarastot, rehuvarat yhteiskarjaa varten, arttelitalouden hoitoon tarvittavat talousrakennukset sekä kaikki tuotteiden jalostuslaitokset. Maatalousarttelissa yhteiskunnallistetaan täydellisesti sellaiset tärkeimmät maatalouden alat kuin viljatalous ja teollisuuden raaka-ainekasvien tuotanto. Yhteiskunnallistettu karjanhoito on järjestetty kollektiivitalouksien farmeille. Kehittyneissä artteleissa on perunan-, vihannesten- ja viininviljely, hedelmätarhanhoito jne. yhteiskunnallistettua suur-tuotantoa.

Maatalousarttelissa *ei yhteiskunnallisteta*, vaan jäävät kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan *henkilökohtaiseen omistukseen* asuinrakennukset, tietty määrä tuottokarjaa, siipikarjaa, talonpojan yksityisomistukseen jääneen karjan hoitamiseen tarvittavat talousrakennukset sekä henkilökohtaista apu-taloutta varten tarvittava pieni maatalouskalusto. Yhteiskunnallistetuilta maa-tiluksilta annetaan joka perhekunnan yksityiskäyttöön aputalouden harjoitta-mista varten asuintaloon liittyvä maapalsta. Yhteiskunnallistetusta työjuhta-kannasta arttelin hallinto antaa maksusta muutamia hevosia arttelin jäsenten henkilökohtaisten tarpeiden palvelemiseen. Kollektiivitalonpojat saavat pää-asialliset tulonsa kollektiivitalouksien yhteistaloudesta suorittamansa työn määrän ja laadun mukaisesti.

Muutamien paikoin Neuvostoliittoa oli maatalouskommuuneja, joissa yhteistettiin sekä kaikki tuotannonvälineet että myös kollektiivitalonpojan yksilöllinen talous. Nämä kommuunit eivät olleet elinkykyisiä, sillä ne syn-tyivät oloissa, joissa teknillinen välineistö oli kehittymätöntä eikä tuotteita ollut riittävästi. Kulutustarvikkeet niissä jaettiin tasan. Kommuunit muutettiin myöhemmin talonpoikien päätöksellä maatalousartteleiksi.

Sosialistisen suurteollisuuden johtavaa osuutta maatalouden sosialistisessa uudestijärjestämisessä toteutettiin Neuvostoliit-tossa kone- ja traktoriasemien kautta. *Kone- ja traktoriasema* on maataloudessa toimiva valtion sosialistinen tuotantolaitos, joka keskittää käsiinsä traktorit, kombainit ja muut monimutkaiset maatalouskoneet ja palvelee kollektiivitalouksien tuotantoa sopi-musten perusteella.

Kone- ja traktoriasemat olivat maatalouden sosialistisen uudestijärjestelyn tehokas vipu, teollisuuden ja maatalouden keskeisen tuotannollisen liittyöyhteyden luomisen peruskeino. *Tuotannollinen liittyöyhteys* on sitä, että sosialistinen suurteollisuus huoltaa maataloutta koneilla ja muilla tuotannonvälineillä, varustaa sen uudella, nykyaikaisella teknillisellä välineistöllä.

Tärkeää osaa maatalouden sosialistisessa uudistamisessa esittävät valtion maataloudelliset suurtuotantolaitokset, joita sosialistinen valtio perustaa osalle entisiä tilanherrojen maita ja myöskin vapaille valtion maille. Neuvostoliitossa aloitettiin val-tion neuvostotilojen perustaminen jo kohta sosialistisen vallan-kumouksen jälkeen. Neuvostotila on sosialistinen maataloudelli-nen suurtuotantolaitos, jossa tuotannonvälineet ja kaikki tuotet-tavat tuotteet kuuluvat valtiolle. Neuvostotilat ovat tärkeimpiä valtion käyttöön menevien elintarvike- ja raaka-ainevarojen läh-teitä. Neuvostotilat ovat pitkälle koneellistettuina ja tavaran-tuotannoltaan korkealle kehittyneinä sosialistisina yrityksinä tarjonneet talonpojille tilaisuuden vakuuttua sosialistisen suur-talouden etuisuuksista, antaneet heille apua traktorien, lajisie-

menten ja rotukarjan muodossa. Tällaisia valtion maatalous-tuotantolaitoksia on perustettu kaikissa kansandemokratian maissa.

Täyskollektivisointi Neuvostoliitossa ja kulakiston likvidoinnin luokkana. Valtavan suuren historiallisen tehtävän täyttämistä — miljoonien pienten talonpoikaistalouksien liittämistä osuuskuntiin — ei voida suorittaa heti, kun proletariaatti on ottanut vallan käsiinsä. Sitä varten on luotava vastaavanlaiset edellytykset. Kun kapitalismin kehitys sinänsä oli valmistellut aineelliset ehdot teollisuuden sosialistiselle uudistamiselle, niin maataloudessa oli nämä edellytykset huomattavassa määrin luotava siirtymäkauden kuluessa.

Ratkaiseva merkitys maatalouden perusteellisen uudelleenjärjestämisen valmistelussa oli sosialistisen teollisuuden kehittämishä, suurteollisuuden luomisella, mikä kykenee turvaamaan perustetut tuotanto-osuuskunnat uusimmalla teknillisellä välineistöllä. Jo ensimmäisinä teollistamisvuosina Neuvostoliitossa ryhdyttiin rakentamaan traktoreita, kombaineja¹ ja muita monimutkaisia maatalouskoneita valmistavia tehtaita. Yksistään ensimmäisen viisivuotissuunnitelman vuosina Neuvostoliiton maatalous sai 160 000 traktoria (15-hevosvoimaisiksi muunnettuina). Raskaan teollisuuden nopea kehitysvauhti turvasi teollisuusperustan luomisen maaseudun varustamiseksi ajanmukaisella maatalouskalustolla.

Nykyoloissa muutamat kansandemokratian maat, joilla ei ole omaa maatalouskoneteollisuutta, saavat ajanmukaista maatalouskalustoa toisilta, teollisessa suhteessa kehittyneemmiltä sosialistisilta mailta, etupäässä Neuvostoliitolta. Kansandemokratian maiden oma teollinen kehitys niiden taloudellisten erikoisuuksien mukaisesti on samalla välttämätön ehto perustettujen sosialististen maanviljelystalouksien lujittamisen mielessä.

Lenin opetti, että jokainen uusi yhteiskuntajärjestelmä syntyy vain jonkin tietyn luokan rahallisella tuella. Se koskee täydellisesti uuden, sosialistisen tuotantotavan luomista maataloudessa. Neuvostovaltio käytti huomattavan suuria summia kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen rakentamiseen. Kansandemokratian maiden sosialistiset valtiot antavat suurta rahallista ja organisatorista apua talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamiselle.

Tavattoman suuri merkitys talonpoikaisjoukkojen valmentamiselle perinpohjaiseen käännöksen sosialismin tielle on sillä seikalla, että talonpojat saadaan vähitellen vakuuttuneiksi tämän tien etevämmyydestä. Kun työväenluokka nykyajan yhteiskunnan edistyneimpänä luokkana ja kaikkien työtätekevien johtajana

¹ Kombaini on monimutkainen kone, joka suorittaa samanaikaisesti useampien koneiden työn. Maataloudessa yleisimmin käytännössä olevan viljakombainin eli leikkuupuimurin ohessa on myös maissikombaineja, sokeri-juurikaskombaineja ym.— *Suom.*

taistelussa sosialismin puolesta alkaa heti valtaan tultuaan ja teollisuuslaitosten kansallistamisen suoritettuaan työskennellä sosialistisissa tuotantolaitoksissa, niin talonpoikaiston, joka on pientavarantuottajien luokka ja joka on vuosisatoja ollut sidottuna yksilölliseen talouteensa, täytyy saada vielä käytännössä vakuuttua kollektiivisen talouden etuisuudesta.

Ennen joukkoluontoista talonpoikaistalouksien osuuskuntiin yhdistymistä Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion talouspolitiikan tarkoituksena oli tukea kaikin mahdollisin keinoin maaseudun köyhiä ja keskivarakkaita väestökerroksia ja saada ne vähitellen mukaan osuustoimintaan.

Köyhälistö, joka muodosti 35% Neuvostoliiton kaikista talonpoikaistalouksista, vapautettiin täydellisesti veroista. Neuvostovaltio sääti työlakeja, jotka varjelivat tiukasti köyhien talonpoikien ja maataloustyöläisten etuja. Maanmittaus köyhiä ja vähävaraisia keskitalonpoikia varten suoritettiin maksutta, valtion kustannuksella. Valtio järjesti koneiden vuokra-asemia, jotka antoivat tuotannollista apua ennen kaikkea köyhille talouksille. Köyhiille ja keskitalonpojille annettiin rahallista luottoa, myönnettiin siemen- ja elintarvikelainoja huojennetuilla ehdoilla. Suuri merkitys talonpoikaistalouden kohottamiselle oli valtion järjestämällä agronomisella avulla, kivennäislannoitteiden hankinnalla, suurten kastelutöiden suorittamisella jne. Samanaikaisesti Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio rajoittivat ja syrjäyttivät kapitalistisia aineksia maaseudulla säättämällä suuria veroja kulakeille, supistamalla vuokrausta ja palkkatyön käyttöä sekä kieltämällä maan oston ja myynnin.

Asteittainen siirtyminen yksinkertaisimmista osuustoimintamuodoista monimutkaisempiin muotoihin, alimmista tuotantosuuskuntien muodoista korkeampiin muotoihin valmisti talonpoikaisjoukot askel askelelta siirtymään yksityistaloudesta yhteiskunnalliseen talouteen, tuotannonvälineiden yksilöllisestä omistuksesta yhteiskunnalliseen, sosialistiseen omistukseen, kollektiivisen talouden hoitamiseen itsehallinnon demokraattisilla perusteilla. Ensimmäisillä kollektiivitalouksilla ja neuvostotiloilla, jotka perustettiin kohta sosialistisen vallankumouksen jälkeen, oli tavattoman suuri merkitys joukkoluontoisen kollektivisoinnin valmistelussa. Parhaimpien kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen esimerkki sai talonpojat vakuuttuneiksi sosialististen talousmuotojen etevämmyydestä. Sosialistinen valtio antoi talonpojille kaikinpuolista organisatorista apua. Kollektivisointiliikkeen ensimmäisinä vuosina maaseudulle lähetettiin puolueen parhaita työntekijöitä ja kymmeniä tuhansia työläisiä, jotka antoivat talonpojille suurta apua kollektiivisten talouksien järjestämisessä.

Maatalouden sosialistisen uudistamisen prosessi edellyttää ehdottomasti työväenluokan, köyhien ja keskitalonpoikaisjoukkojen luokkataistelua maaseudun porvaristoa vastaan. Siirtyminen pienten talonpoikaistalouksien joukkoluontoiseen osuustoiminnallistamiseen Neuvostoliitossa vaati ehdottomasti voittamaan kulakkien vastarinnan. Kulakiston vastarinta Neu-

vostovallan maaseutupolitiikalle voimistui erikoisesti vuosina 1927—1928, jolloin Neuvostomaa koki viljavaikeuksia. Kulakit järjestivät viljanhankintojen sabotaasia, panivat toimeen terroritekoja kollektiivitalonpoikia, puolue- ja neuvostotyöntekijöitä vastaan, kollektiivitalouksien rakennusten ja valtion viljavarastojen murhapolitoja. Kulakistoa vastaan käydyn päättävän taistelun ja työtätekevien talonpoikien etuja puolustava politiikka liitti maalaisköyhälistön ja keskitalonpoikaiston joukot Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion ympärille.

Talonpoikaiston perinpohjainen kääntyminen kollektiivitalouksien puolelle hahmottui Neuvostoliitossa v. 1929 toisella puoliskolla. Siihen mennessä oli luotu taloudelliset ja poliittiset edellytykset maatalouden kollektivisoinnille. Kollektiivitalouksiin lähti keskitalonpoika, toisin sanoen talonpoikaiston perusjoukko. Talonpojat eivät enää liittyneet kollektiivitalouksiin ryhminä, vaan kokonaisina kylinä ja piireinä. Neuvostoliiton maaseudulla alkoi *täyskollektivisoinnin* prosessi.

Ennen täyskollektivisointia Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio olivat noudattaneet maaseudun kapitalististen ainesten *rajoittamis-* ja *syrjäyttämispolitiikkaa*. Talonpoikaiston perusjoukkojen suuri käänne sosialismin oli merkinä perinpohjaisesta luokkavoimien liikunnasta maassa sosialismin hyväksi, kapitalismia vastaan. Se antoi Kommunistiselle puolueelle ja sosialistiselle valtiolle tilaisuuden siirtyä vanhasta maaseudun kapitalististen ainesten rajoittamis- ja syrjäyttämispolitiikasta uuteen politiikkaan, *kulakiston lopettamiseen luokkana* täyskollektivisoinnin pohjalla.

Täyskollektivisointi merkitsi maaseudun vanhan yhteiskunnallisen järjestelmän perinpohjaista murtamista, vuosisatoja olleen yksityisomistuksellisen talonpoikaistalouden uudelleenjärjestämistä ja kapitalismin juurien hävittämistä maaseudulla. Liittyessään kollektiivitalouksiin talonpojat yhteistivät tuotannonvälineensä ja työnsä, perustivat yhteisen arttelitalouden ja vapautuivat siten kulakkien riistosta. On selvää, että tällainen suuri mullistus kymmenien miljoonien ihmisten elämässä kohtaa tavattoman suuria vaikeuksia. Kulakit tekivät kiivasta vastarintaa täyskollektivisoinnille. Kollektiivitalouksiin liittyneet köyhät ja keskitalonpoikaisjoukot kävivät taistelua kulakkeja vastaan ja tarvitsivat siinä työväenluokan ja valtion apua. Talonpoikaiston perusjoukkoja johtava työväenluokka johdatti nämä joukot rynnäkköön viimeistä maassa olevaa kapitalistisen riiston tukikohtaa vastaan. Neuvostovalta ryhtyi eräisiin kulakkeja vastaan tähdättyihin toimenpiteisiin. Kumottiin lait maan vuokraamisesta, palkkatyöstä jne. Näin siis viimeisen ja monilukuisimman riistäjäluokan, kulakiston, lopettaminen suoritettiin täyskollektivisoinnin perustalla.

Täyskollektivisointi ja sen pohjalla tapahtunut kulakiston luokkana lopettaminen oli mitä syvällisin vallankumouksellinen

mullistus. Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XVI edustajakokous (v. 1930) totesi päätöslauselmassaan „Kollektiivitalousliikkeestä ja maatalouden kohottamisesta”: „Kun maiden konfiskointi tilanherroilta oli Lokakuun vallankumouksen *ensimmäinen* askel maaseudulla, niin kollektiivitalouksien perustaminen on *toinen* ja sitä paitsi ratkaiseva askel, joka on merkinä mitä tärkeimmästä vaiheesta sosialistisen yhteiskunnan perustan rakentamisessa Neuvostoliitossa”¹.

Se oli vallankumous, joka teki lopun maaseudulla vallinneista vanhoista, kapitalistisista ja pikkuporvarillisista tuotantosuh-teista, jotka olivat jarruttaneet tuotantovoimien kehitystä, ja vaihtoi ne uusiin, sosialistisiin tuotantosuh-teisiin.

Tämä vallankumous ratkaisi useita sosialistisen rakennus-työn perustehtäviä.

Ensiksi, se hävitti maan monilukuisimman riistäjäluokan, kulakien luokan. Kulakiston hävittäminen luokkana täyskollektivisoinnin pohjalla oli ratkaiseva askel riistäjäluokkien hävit-tämisessä. Ongelma „kumpi voittaa” oli ratkaistu, paitsi kaupungissa, myöskin maaseudulla sosialismin hyväksi. Maan rajojen sisäpuolella hävitettiin kapitalismin palauttamisen viimeiset lähteet.

Toiseksi, se siirsi maan monilukuisimman työtätekevän luokan — talonpoikien luokan — kapitalismia synnyttävän yksilö-talouden raiteilta yhteiskunnallisen, kollektiivitalouksien, sosia-listisen talouden raiteille, ratkaisten siten proletaarisen vallan-kumouksen mitä vaikeimman historiallisen tehtävän.

Kolmanneksi, se antoi Neuvostovallalle sosialistisen perus-tan kansantalouden laajimmalla ja elintärkeällä, mutta samalla kaikkein takapajuisimmalla alalla — maataloudessa. Maatalous alkoi kehittyä samantyyppisellä perustalla kuin teollisuus — tuo-tannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen pohjalla. Siten ratkaistiin eräs siirtymäkauden syvimmistä ristiriidoista — risti-riita sosialistisen suurteollisuuden ja yksilöllisen pientalonpoi-kaistalouden välillä — ja poistettiin pohja kaupungin ja maa-seudun vastakohtaisuudelta.

Kollektiivitalouksien järjestelmän voitto saavutettiin käy-mällä päättävää taistelua trotskilaisia ja buharinilaisia vastaan, jotka taistelivat talonpoikaistalouksien kollektivisointia vastaan. Kommunistinen puolue löi alas trotskilaisten tavoitteet riistää talonpoikia säättämällä korkeat hinnat teollisuustavaroille ja ylettömän korkeat verot talonpojille, ja myös buharinilaisten oikeisto-opportunistien tavoitteet, joiden tarkoituksena oli rikas-tuttaa kulakkeja ja jättää taloudellinen rakennustyö „itsevir-tauksen” varaan.

¹ NKPD(b):n XVI edustajakokouksen päätöslauselma, „NKPD edustaja-kokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja pää-töksissä”, III osa, 7. painos, 1954, s. 60.

Talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamisen leniniläisten periaatteiden vääristelyt oikaistiin täyskolektivistisoinnin kulussa. Kommunistinen puolue tuomitsi jyrkästi paikkakunnilla ilmeneen tavan rikkoa vapaaehtoisuusperiaatetta talonpoikien liityessä kollektiivitalouksiin, se tuomitsi ne hyppäykset, joita tehtiin tuotanto-osuuskuntien alimmista muodoista ylimpiin, joille ei oltu luotu tarvittavia edellytyksiä, ja sen, ettei otettu huomioon maan erinäisten, varsinkin kansallisten seutujen taloudellisia erikoisoloja.

Miljoonien talonpoikaistalouksien jättiläismäinen uudestijärjestäminen kollektivisoinnin pohjalla, joka suoritettiin kulakkeja vastaan käydyin sitkeän luokkataistelun oloissa, tuotti alussa suuria menetyksiä maatalouden alalla, varsinkin karjakanta väliaikaisesti väheni. Kollektiivitalouksien lujittuessa tuli ajan mittaan yhä paremmin esiin niiden etevämyys ja kollektiivitalouksien tuotannon kasvuvauhti alkoi kohota.

Heti täyskolektivisoinnin ensimmäisinä vuosina asetettiin kollektiivitalouksien rakennustyön tärkeimmäksi tehtäväksi *kollektiivitalouksien organisatorinen ja taloudellinen lujittaminen*, toisin sanoen kollektiivitalouksien puolue- ja valtiojohdon lujittaminen, kollektiivitalouksien puhdistaminen niihin tunkeutuneista vihamielisistä kulakkiaineksista, jotka yrittivät tuholaismenetelmän hajoittaa kolhoosit sisältä käsin, yhteiskunnallisen sosialistisen omaisuuden huolellisempi varjeleminen varastelulta sekä kollektiivisen työn parempi järjestäminen ja työkurin kohottaminen.

Kaikki se turvasi täyskolektivisoinnin menestyksen.

Neuvostoliiton muuttuminen pientalonpoikaistalouden maasta maailman suurimman ja pisimmälle mekanisoidun maatalouden maaksi. Täyskolektivisointi suoritettiin Neuvostoliitossa pääpiirtein vuodesta 1929 vuoteen 1934, vaikkakin se vietiin lopullisesti päätökseen vasta toisen viisivuotiskauden loppuun mennessä.

Neuvostoliitossa luotiin ja lujitettiin maailman suurin maatalous kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien sekä neuvostotilojen kaikkikäsittävän järjestelmän muodossa.

Neuvostoliitossa ennen täyskolektivisointia olleiden 25 miljoonan talonpoikaistalouden asemesta oli v. 1938 puoliväliin mennessä 242 400 kollektiivitaloutta (lukuunottamatta kalastuskollektiivitalouksia ja teollista tuotantoa harjoittavia kollektiivitalouksia). Jokaista kollektiivitaloutta kohden tuli keskimäärin 1 534 hehtaaria maatalousmaata, siitä 485 hehtaaria peltoa. Amerikan Yhdyvalloissa oli v. 1940 vain 1,6% kaikista farmaritalouksista sellaisia, joiden maa-ala oli 405 hehtaaria tai suurempi.

Kollektiivitalousjärjestelmä on osoittanut kiistattoman paremmutensa kapitalistiseen maanviljelysjärjestelmään ja pientalonpoikaistalouteen nähden. „Kollektiivitalouksien suuri merkitys onkin juuri siinä, että ne ovat perustukikohta koneiden ja traktorien käytölle maanviljelyksessä, että ne muodostavat

pääasiallisen pohjan talonpojan muuttamiselle toisenlaiseksi, hänen psykologiansa uudestimuokkaamiselle sosialismin hengessä”¹. Kahden ensimmäisen viisivuotissuunnitelman aikana maataloudessa suoritettiin todellinen teknillinen vallankumous, jonka tuloksena oli sosialismin kestävän aineellisen ja tuotannonperustan luominen maaseudulla. Kolmannen viisivuotissuunnitelman alkuun mennessä Neuvostoliiton maataloudesta oli tullut maailman suurin ja pitkälle koneellistettu maatalous.

Kun kapitalismin vallitessa koneiden soveltaminen maataloudessa aiheuttaa väistämättömästi pientalonpoikien taloudelliseen häviöön joutumista, niin sosialistisen maatalouden koneellistaminen kollektiivisen työn pohjalla helpottaa talonpojan työtä, johtaa hänen hyvinvointinsa kasvuun.

Vuonna 1940 oli Neuvostoliiton maataloudessa 684 000 traktoria (15-hevosvoimaisiksi muunnettuina), 182 000 viljakombainia ja 228 000 kuorma-autoa. Kone- ja traktoriasemien lukumäärä kesäkuun 1 p:nä 1930 oli 158, vuoden 1940 lopussa se oli 7 069. Töiden koneellistamistaso kollektiivitalouksissa oli v. 1940 kesannonkynnössä 83%, syyskynnössä 71%, kevät- ja syysviljan kylvössä 52—53%, viljankorjuussa kombainilla 43%.

Kollektiivitalousjärjestelmä on turvannut maataloustuotannon huomattavan kasvun ja maatalouden tavarantuotannon korkean tason, millä on tärkeä merkitys maan huoltamisessa elintarvikkeilla ja raaka-aineilla. Tavaraviljan osuus kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen kokonaistuotossa oli v. 1938 40%, oltuaan v. 1913 26%. Tavaraviljan osuus köyhien ja keskitalonpoikien talouksissa oli ennen vallankumousta vain 14,7%. Kollektiivitalouksilla ja neuvostotiloilla on hyvin suuria mahdollisuuksia kohottaa jatkuvasti tuotantoa. Ne eivät koe menekkipulua, sillä kansan aineellisen hyvinvoinnin järjestelmällinen kohoaminen tuo mukanaan yhä kasvavan maataloustuotteiden kysynnän.

Kollektiivitalouksien järjestelmän voitto avasi neuvostotalonpoikaistolle tien vauraaseen ja kulttuuriseen elämään. Kollektiivitalouksien järjestelmä lopetti talonpoikaiston luokkajakaantumisen ja maaseudulla vallinneen kurjuuden.

Kollektiivitalouksien järjestelmän voitto lujitti entisestään työläisten ja talonpoikien ystävyysliittoa. Kollektiivitalonpoikaistosta tuli Neuvostovallan varma tuki maaseudulla. Paitsi työväenluokkaa myös talonpoikaisto alkoi siitä lähtien työskennellä tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen, sosialistiseen omistukseen perustuvissa tuotantolaitoksissa.

Maatalouden sosialistinen uudistaminen Euroopan kansandemokratian maissa. Maatalouden sosialistinen uudistaminen on objektiivinen välttämättömyys jokaisessa maassa, joka alkaa

¹ J. V. Stalin, Agraaripolitiikan kysymyksistä Neuvostoliitossa, Teokset, 12. osa, s. 165 (suom. ss. 178—179).

siirtyä sosialismiin. Pientalonpoikaistalouksien joukkoluontoisen osuustoiminnallistamisen muodot, menetelmät ja vauhti ja kulakkitalouksien likvidoinnin eivät kuitenkaan voi olla eri maissa samanlaiset. Se riippuu kunkin maan konkreettisista historiallisista, taloudellisista ja poliittisista olosuhteista.

Leninin osuustoimintasuunnitelman peruseriaatteen, jotka on tarkistettu Neuvostoliiton kollektiivitalouksien rakennustyön kokemuksen pohjalla, ovat kuitenkin yhteiset kaikille sosialismiin siirtyville maille, olkoot maatalouden sosialistisen uudistamisen olosuhteiden, muotojen ja menetelmien erikoisuudet eri maissa miten suuret tahansa.

Kaikkissa maissa, joissa suoritetaan maatalouden sosialistista uudestijärjestämistä, on pientalonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamisen muodoissa paljon yhteistä. Erilaiset maatalous-, käsiteollisuus- ja kulutusosuuskunnat ovat kaikkissa näissä maissa levinneet hyvin laajalle. Tuotannollisen osuustoiminnan alkuvaiheessa annetaan kaikkialla suuri merkitys sellaisille tuotanto-osuuskuntien alkeellisille muodoille, jotka vastaavat Neuvostoliitossa ennen täyskollektivisointia olleita maanmuokkausosuuskuntia. Maatalousartelin tyyppinen kollektiivinen talous on yleisesti tunnustettu tuotanto-osuuskunnan korkeampi muoto.

Kansandemokratian maat suorittavat talonpoikaistalouksien sosialistista uudestijärjestämistä aikana, jolloin Neuvostoliitossa on olemassa kehittynyt sosialistinen maatalous ja on olemassa sosialistinen maailmanjärjestelmä. Tutustumisella Neuvostoliiton maatalouden sosialistisen uudistamisen kokemukseen, kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien ja neuvostotilojen kokemukseen on suuri merkitys talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamiselle kansandemokratian maissa. Talonpoikaistalouksien tuotannollisen osuustoiminnallistamisen alalla käytetään laajasti Neuvostoliiton kollektiivitalouksien organisatorisen ja taloudellisen lujittamisen kokemusta, työn järjestämisen ja maksun sekä tulojen jaon muotoja jne.

Sosialistisen leirin kansainvälisen työnjaon pohjalla kansandemokratian maat varustavat maataloutta traktoreilla ja muilla maatalouskoneilla, perustavat valtion maatiloja, jotka ovat esimerkkinä sosialistisen suurtuotannon etevämmyydestä, ja perustavat kone- ja traktoriasemia, jotka turvaavat maatalouden teknillisen kaluston uudistamisen.

Talonpoikaistalouksien tuotannollisen osuustoiminnallistamisen tärkein erikoisuus kansandemokratian maissa on se, että toisin kuin Neuvostoliitossa, missä koko maa on kansallistettu, kansandemokratian maissa maa pysyy tietyn ajan talonpoikien yksityisomaisuutena. Siitä johtuu tiettyjä erikoisuuksia maaseudun tuotanto-osuuskuntien järjestömuodoissa ja toiminnassa. Näissä maissa ovat saaneet suurta jalansijaa sellaiset tuotanto-osuuskunnat, joissa tulojen jako ei tapahdu ainoastaan työn

määrän ja laadun mukaan, vaan myös sen maa-alan suuruuden mukaan, jonka osuuskuntaan liittynyt talonpoika on luovuttanut osuuskuntaan ja joka pysyy hänen yksityisomaisuutenaan. Tällaiset osuuskunnat ovat alempi muoto kuin maatalousartteli, missä perustuotannonvälineet on yhteistetty ja missä kollektiivitalonpojan yhteistaloudesta saamat tulot jaetaan vain työn mukaan.

Kansandemokratian maiden konkreettisissa oloissa se helpottaa talonpoikien liittymistä osuuskuntiin ja myötävaikuttaa työväenluokan ja talonpoikaiston välisen liiton edelleen lujittamista. Kansandemokratian maiden kokemus osoittaa, että koko maan viipymätön kansallistaminen ei ole kaikissa maissa välttämätön ehto sosialismin rakentamiselle maaseudulla. Osa siitä maasta, joka agraarivallankumouksen kulussa otettiin pois tilanherroilta, jäi kansandemokratian maissa valtiolle ja osa siirtyi talonpoikien yksityisomistukseen. Koska maan osto ja myynti on kiellettyä ja sen vuokraus rajoitettua, talonpoikien yksityisen maanomistuksen säilyminen ei tässä tapauksessa johda maaomaisuuden keskittymiseen kapitalistisille aineksille. Sen tuloksena, että on lopetettu yksityisen suurmaanomistuksen monopoli ja yleensä rajoitettu huomattavasti maan yksityisomistusta, on maa kansandemokratian maissa lakannut olemasta ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston välineenä.

Euroopan kansandemokratian maissa on olemassa kolme maataloudellisten tuotanto-osuuskuntien perustyyppiä, jotka eroavat työn ja tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamistason sekä siitä aiheutuvien tulojen jakotapojen puolesta. Ensiksi maanmuokkausosuuskunnat, joissa on yhteiskunnallistettu vain työ erillisten maataloudellisten tehtävien (kyntö, kylvö, toukujen hoito, elonkorjuu) suorittamiseksi maapalstoilla, jotka ovat osuuskunnan kunkin jäsenen omistuksessa. Toiseksi tuotanto-osuuskunnat, joissa on yhteiskunnallistettu tuotannonvälineet ja työ, maa on yhdistetty yhtenäiseksi alaksi, vaikka jääkin osuuskunnan jäsenten yksityisomistukseen. Tuotteiden perusosa tämänkaltaisissa osuuskunnissa (70—75%) jaetaan työpäiväyksikköjen mukaan ja pienempi osa maaosuuden mukaan. Kolmanneksi arttelit, joissa työ, maa ja tuotannonvälineet on yhteiskunnallistettu ja tuotteiden jako suoritetaan vain työn määrän ja laadun mukaan.

Socialismin täydellinen voitto maataloudessa edellyttää koko maan yhteiskunnallistamista, sen muuttamista yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi. Koko maan yhteiskunnallistamiseen tullaan siirtymään asteittaisesti vapaaehtoisuuden pohjalla sitä mukaa kuin talonpoikaisto tuotannollisen osuustoiminnan kehittyessä ja sen korkeampien muotojen asteittaisesti levitessä vakuuttuu kokemuksesta, että kollektiivinen suurmaatalous on kiistattomasti edullisempaa kuin yksityisomistukseen perustuva pientalous

Maatalouden sosialistinen uudistaminen tapahtuu kiihkeän luokkataistelun olosuhteissa. Maaseutuporvaristo vastustaa kaikin keinoin talonpoikaiston tuotannollista osuuskunnallistamiliikettä. Kansandemokraattiset valtiot, antaen kaikinpuolista aineellista apua köyhille ja varakkaille talouksille, suorittavat toimenpiteitä tuotanto-osuuskuntien lujittamiseksi organisatorisesti ja taloudellisesti sekä käyvät leppymätöntä taistelua suurतालollisten osuustoiminnanvastaisia vehkeilyjä vastaan.

Maaseutuporvariston luokkana likvidoimisen konkreettisissa muodoissa kansandemokratian maissa ilmenee samalla eroavaisuuttakin. Mikäli siellä suurतालolliset eivät osoita nykyään niin kiihkeää vastarintaa talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamiselle, kuin aikoinaan Neuvostoliitossa, hyväksytään heitä useissa tapauksissa tuotannollisten osuuskuntien jäseniksi, missä työprosessien kulussa tapahtuu heidän uudestikasvatuksensa.

Kansandemokratian maiden kommunistiset ja työväenpuolueet antavat päättävän vastaiskun kaikenlaisille revisionistisille hankkeille, joiden tarkoituksena on luopua maaseudun osuustoiminnallistamisesta. Nämä puolueet selittävät, että tämä luopuminen olisi itse asiassa siirtymistä sosialistisen kehityksen tieltä kapitalismin palauttamisen tielle.

Kaikki tuo turvaa yksilöllisten talonpoikaistalouksien vetämisen mukaan tuotanto-osuuskuntiin. *Bulgariassa* osuustoimintajärjestelmä saavutti ratkaisevia voittoja jo v. 1957. Vuonna 1959 kuului Bulgarian maatalouden osuuskunnallisiin työtalouksiin 95% kaikista talonpoikaistalouksista. Nämä osuuskunnat käsittivät 95% Bulgarian kaikesta viljelysmaasta.

Tšekkoslovakiassa oli v. 1959 keskivaiheilla sosialistisen sektorin hallussa yli 80% koko maatalousmaiden alasta, *Saksan Demokraattisessa Tasavallassa* noin puolet käytössä olevasta maatalousmaasta, *Romaniassa* yli 70% kaikesta kyntömaasta. *Albaniassa* oli vuoden 1959 keskivaiheilla maatalousosuuskuntien hallussa 80% viljelyksessä olevasta maasta.

Unkarissa v. 1959 keväällä sosialistisen sektorin hallussa oli 62,8% kaikesta viljelyksessä olevasta maasta; *Puolassa* oli sosialistisen sektorin hallussa noin 15,0% maatalousmaista.

Maaseudulla suoritettujen sosialististen uudistusten pohjalla Euroopan kansandemokratian maissa on saavutettu olennaista menestystä maatalouden kehittämisessä ja talonpoikaiston hyvinvoinnin kohottamisessa. Koko kansantalouden etujen kannalta katsoen maatalouden jatkuvan nopean nousun varmentamisella on suuri merkitys. Tämän tehtävän ratkaiseminen vaatii kehittämään osuuskunnallistamista, lujittamaan olemassaolevia osuuskuntia organisatorisesti ja taloudellisesti, parantamaan valtion maatilojen työtä.

Samalla kansandemokratian maissa valtiovalta, noudattaen yleisenä päälinjanaan maatalouden asteittaista sosialistista uudistamista, käyttää hyväksi vielä työtätekevien talonpoikien yksityistalouksienkin kehitysmahdollisuuksia kohottaakseen

edelleen maataloutta. Tässä tarkoituksessa työtätekeville yksityistalonpojille annetaan tuotannollista, teknillistä ja maatalousopillista apua sekä luottoa ja heidän taloutensa kehitystä edistään kaupungin ja maaseudun kauppayhteyden avulla, edullisilla ennakkosopimusehdoilla ja vastaavalla verotus- ja hankintapolitiikalla.

Kaikki tämä edistää maatalouden nousua sekä työväenluokan ja talonpoikaiston liiton lujittamista.

Maatalouden sosialistinen uudistus Kiinan Kansantasavallassa ja muissa Aasian kansandemokraattisissa maissa. Kansandemokraattisen vallankumouksen voitto Kiinassa ja muissa Aasian kansandemokraattisissa maissa avasi tien maatalouden asteittaiselle sosialistiselle uudistamiselle. Pitäen ohjeenaan Leninin aatteita talonpoikien yhdistämisestä osuuskuntiin kommunistiset puolueet laativat ja alkoivat käytännössä toteuttaa suunnitelmia talonpoikien vapaaehtoisesta siirtymisestä yksilöllisestä pientalonpoikaistaloudesta kollektiiviseen sosialistiseen suurtalouteen. Nämä suunnitelmat laadittiin huomioiden kunkin maan erikoiset olosuhteet.

Kiinan maatalouden osuustoimintaliike alkoi kehittyä pohjanaan täydellisesti suoritettut agraariuudistukset. Nämä uudistukset eivät hävittäneet ainoastaan taloudellisessa suhteessa tilanherrojen luokkaa ja heikentäneet huomattavasti kulakkeja, vaan myös saivat aikaan tilanherrojen poliittisen nujertamisen ja kulakkien eristämisen. Koko politiikallaan Kommunistinen puolue sai talonpoikaisjoukot vähitellen tajuamaan osuustoiminnallisen taloudenhoidon etevämmyyden.

Heti agraariuudistusten toimeenpanon jälkeen alettiin Kiinan maaseudulla perustaa laajoissa mittasuhteissa maataloudellisia tuotannollisia keskinäisavun ryhmiä. Nämä ryhmät olivat useampien talonpoikaistalouksien yhdistyksiä, jotka suorittivat yhteisvoimin eräitä maataloustöitä maan ja muiden tuotannonvälineiden ollessa yksityisomaisuutta. Näissä ryhmissä esiintyi tietynlaista työnjakoa ja spesialisointia. Talonpoikien kollektiivinen yhteistyö toi jo näihinkin osuustoimintamuotoihin tiettyä etuisuutta talonpoikien yksilötalouksiin verrattuna.

Tuotannollisen osuustoiminnan alkeismuodot valmistivat yksilötalonpoikia siirtymään tuotannollisiin maatalousosuuskuntiin. Vuonna 1952 Kommunistinen puolue ja kansanvalta alkoivat suunnitelmanmukaisesti kehittää tuotannollisia maatalousosuuskuntia, jotka Kiinassa määriteltiin luonteeltaan puolittain sosialistisiksi osuuskunniksi. Ne olivat alimman tyyppin tuotanto-osuuskuntia, joissa maa yhteistettiin osuusperiaatteen pohjalla. Taloutta niissä hoidettiin yhteisesti, mutta samalla säilyi maan ja tärkeimpien tuotannonvälineiden yksityisomistus.

Näissä osuuskunnissa tulot jaettiin maaosuuden suuruuden ja yhteistaloudessa suoritettun työn määrän mukaan; talonpojat saivat hyvitystä sekä maaosuudesta että myös yhteiskäyttöön

antamastaan karjasta ja maatalouskalustosta. Vähin erin, näiden osuuskuntien lujittuessa työn mukaan jaettavien tulojen osuus suurenee yhä enemmän ja osuusmaksun nojalla tuleva hyvitys kadottaa yhä enemmän merkitystään. Yhteiskunnallinen omaisuus lisääntyy jatkuvasti.

Tämän jälkeen alkoivat puolittain sosialistisen tyyppin osuuskunnat joukkomitassa muuttua sosialistisiksi osuuskunniksi. Näissä osuuskunnissa maa ja muut perustuotannonvälineet ovat kollektiivista omaisuutta ja tulot jaetaan vain työpäivien mukaan. Siirtyminen osuuskunnallisten yhdistysten alimmista muodoista korkeampiin muotoihin tapahtui asteittaisesti huomioiden kunkin seudun taloudellisen, poliittisen ja kulttuurillisen kehityksen erilaisuuden ja noudattaen tiukasti vapaaehtoisuuden ja keskinäisavun periaatetta. Kiinan Kansantasavallan Kommunistinen puolue ja hallitus kävivät päättävää taistelua sekä itsensä tapahtumisen varaan jättäytymistä että myös vapaaehtoisuusperiaatteen rikkomista vastaan talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamisessa.

Monien miljoonien yksilöllisten talonpoikaistalouksien siirtäminen kollektiivisille perustoille oli tehtävä, johon liittyi suuria vaikeuksia. Johtaessaan talonpoikien laajakantoista sosialistista liikettä Kiinan Kommunistinen puolue mobilisoi joukot voittamaan nuo vaikeudet heikentämättä maatalouden osuustoiminnallistamisen vauhtia. Maatalouden osuustoiminnallistamisliikkeen laajetessa keskitalonpoikien laajat joukot lakkasivat horjumasta ja alkoivat liittyä aktiivisesti osuuskuntiin. Maatalouden sosialistinen uudistaminen vietiin Kiinassa pääpiirtein päätökseen vajaan neljän vuoden kuluessa agraariuudistusten suorittamisen jälkeen.

Kun Kiinassa v. 1952 oli vain 3 644 tuotannollista maatalousosuuskuntaa, joihin kuului yli 45 tuhatta talonpoikaistaloutta, niin vuoden 1957 lopussa kuului maatalousosuuskuntiin 120 miljoonaa talonpoikaistaloutta eli 98% kaikista talonpoikaistalouksista. 96% kaikista talonpoikaistalouksista kuului korkeimman tyyppin osuuskuntiin. Kiinan Kansantasavalta on vienyt päätökseen maatalouden osuustoiminnallistamisen.

Sosialistisen maaseudun kehitysprosessissa alkoi *kansankommuunien* joukoittainen syntyminen tuotannollisten maatalousosuuskuntien yhtymisen kautta. Kansankommuunien muodostamisen tarkoituksena on sosialistisen rakennustyön jouduttaminen ja maataloustuotannon lisääminen. Kansankommuuni on monitahoinen suuryhtymä, jolla on monihaarainen talous, käsittäen muun muassa kotiteollisuutta ja muita apotalouden haaroja. Kansankommuunin tehtäviin kuuluu sekä poliittinen että taloudellinen, niin kulttuuri- kuin valistustoimintakin. Kansankommuunin tärkeimpänä talousalana on maatalous. Väestöpalvelussa sovelletaan yhä laajemmin yhteiskunnallisia muotoja (yhteisruokailu, koulut, lastenhoitolaitokset ym.).

Sosialististen uudistusten toimeenpano maataloudessa tapahtui luokkataistelun vallitessa. Kommunistinen puolue ohjasi talonpoikaistoa johdonmukaisesti taisteluun osuustoimintaa vastustavien entisten tilanherrojen ja kulakkien hajoitustoimintaa vastaan. Osuustoiminnallistamisen alkuvaiheessa oli tilanherroilta ja kulakeilta pääsy osuuskuntiin kielletty. Vasta sen jälkeen, kun osuustoiminnallistamisliikkeessä oli päästy voittoon, päätettiin konkreettiset ehdot ja olosuhteet huomioiden antaa entisille tilanherroille ja kulakeille mahdollisuus työskennellä osuuskunnissa ja saada samasta työstä sama maksu kuin muutenkin. Samalla asetettiin tehtäväksi uudestikasvattaa heidät, tehdä heistä rehelliä työntekijöitä.

Kiinan maaseudun osuustoiminnallistaminen tapahtui olosuhteissa, jolloin maan teollistaminen oli vasta alkanut, minkä vuoksi ei vielä ollut luotu riittävää perustaa maatalouden varustamiselle ajanmukaisella teknillisellä kalustolla. Suurimmalla osalla tuotannollisia maatalousosuuskuntia ei ole vielä koneellisen tuotannon aineellista perustaa. Vain harvoissa osuuskunnissa maa muokataan kone- ja traktoriasemien tarjoamilla koneilla. Muut osuuskunnat muokkaavat maan käsipelillä tahi vetojuhdilla, käyttäen tällöin vanhaa maatalouskalustoa tahi parannettuja työkaluja. Mutta näissäkin osuuskunnissa on talonpoikien tuotannonvälineiden yhteiskäytön ja kollektiivisen työn tuloksena ylipäänsä saavutettu parempi sato kuin yksilöllisissä talonpoikaistalouksissa. Se puhuu osuuskuntien jäsenten suuresta työaktiivisuudesta ja osuuskuntien paremmuudesta keskinäisavun prikaateihin verrattuna ja vielä suuremmalla syyllä yksilöllisiin talouksiin verrattuna.

Kiinan Kommunistinen puolue lähtee siitä, että maatalous voidaan mekanisoida vain vähitellen, sikäli kuin maan teollistaminen kehittyä eteenpäin ja huomioiden konkreettiset maanmuokkausmahdollisuudet eri seuduilla maassa. Suunnitelmissa edellytetään, että toisen viisivuotiskauden loppuun mennessä koneellisesti muokattavan alan suuruus tekee vain $\frac{1}{10}$ kaikesta kyntömaasta. Sen vuoksi toisen viisivuotiskauden aikana tulee maataloustuotannon suurentamisen peruskeinona olemaan satoisuuden kohottaminen siten, että osuuskunnat ja talonpoikaisjoukot rakentavat kastelulaitoksia, lannoittavat runsaammin maata, suorittavat ojitustöitä, parantavat maatalouskasvien lajikkeita, ottavat käytäntöön parannettuja maatalouskaluja, käyttävät parempia maanmuokkausmenetelmiä, torjuvat luonnononnettomuuksia sekä käyvät taistelua maatalouskasvien tauteja ja tuholaisia vastaan.

Tuotannollisten osuuskuntien rinnalla kehitetään laajasti talonpoikien osuustoimintaa tavarankierron alalla perustamalla varustelu- ja myyntiosuuskuntia ja luottoyhdistyksiä. Alkuaikoina nämä osuustoimintamuodot auttoivat talonpoikia vapautumaan vähitellen kauppiaiden ja koronkiskurien riistosta ne

auttoivat talonpoikia elintarvikkeiden ja maataloudellisten raaka-aineiden myynnissä valtiolle, maaseudun varustamisessa tuotannonvälineillä ja kulutustarvikkeilla, luoton saannissa pienellä korolla ja säästötoiminnan kehittämässä. Ne edistivät monessa suhteessa talonpoikaistalouksien tuotannollista osuustoiminnallistamista.

Varustelu- ja myyntiosuuskunnat ovat valtionkaupan johtavan vaikutuksen alaisia. Ne lujittavat talonpoikaistalouden ja valtionalouden välisiä taloudellisia yhteyksiä, edistävät suunnitelmallisuuden paranemista talonpoikien varustamisessa teollisuustavaroilla ja valtion suorittamissa viljan, puuvillan ja muiden teollisuusraaka-aineiden ostoissa. Luotto-osuuskunnilla on yhteys Valtion kansanpankkiin, joka ohjaa niiden toimintaa ja auttaa rahallisesti.

Valtion maataloudellisilla tuotantolaitoksilla oli suuri merkitys talonpoikaistalouksien sosialistisessa uudistamisessa. Nämä tuotantolaitokset antoivat ja antavat talonpojille reaalista apua ja osoittavat käytännössä koneellisen suurtalouden etevämyydet.

Talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamisen pohjalla Kiinan maatalous on saavuttanut huomattavia tuloksia. Vuoden 1952 muuttumattomissa hinnoissa laskettuna maatalouden kokonaistuotto ylitti v. 1957 vuoden 1949 tason 85%. Maatalouden kehityksen ensimmäinen viisivuotissuunnitelma täytettiin yleensä menestyksellisesti ja viljakasvien sekä puuvillan osalta ylittiin. Kastelumaiden ala suureni viisivuotiskaudella yli 14 miljoonalla hehtaarilla, mikä tekee noin 90% v. 1949 olleiden kastelumaiden alasta. Talonpoikien tulot v. 1957 ylittivät 30% vuoden 1952 tason.

Kiinan maatalous on päässyt kehityksessään suuren askelen eteenpäin. V. 1958 viljan kokonaistuotanto lisääntyi 35% ja puuvillan tuotanto 28% v. 1957 verrattuna.

Yksilöllisen pienen kotiteollisuuden osuustoiminnallistaminen on erottamaton osa niistä sosialistisista uudistuksista, joita Kiinassa suoritetaan sosialismiin siirtymäkaudella. Ohjatessaan pienen kotiteollisuuden kehitystä sosialistisille raiteille kansantalvalta järjesti kotiteollisuudenharjoittajia erilaisiin kotiteollisuus- ja tuotanto-osuuskuntiin (tuotannolliset ryhmät kotiteollisuudessa, tuotanto-osuuskuntien hankinta- ja myyntiarttelit, kotiteollisuus- ja tuotanto-osuuskunnat).

Vuonna 1957 kuului koko maassa osuuskuntiin 6 430 000 kotiteollisuudenharjoittajaa eli noin 90% heidän kokonaistalustaan.

Maatalouden sosialistinen uudistaminen on tosiasiallisesti suoritettu loppuun myös Korean Kansandemokraattisessa Tasavallassa, missä vuoden 1957 loppuun mennessä oli tuotanto-osuuskuntiin liittynyt 95,6% kaikista talonpoikaistalouksista. Eniten on perustettu korkeimman tyyppin osuuskuntia. Nykyään

kaikki maatalousosuuskunnat KKDT:ssa ovat korkeimman tyy-
pin osuuskuntia. Maatalouden sosialistisella sektorilla on val-
litseva asema maataloustuotteiden tuotannossa.

Vietnamin Demokraattisessa Tasavallassa suoritetaan menes-
tyksellisesti talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistamista.
Vuoden 1957 lopussa tuotannollisen keskinäisavun prikaateihin
kuului noin 30% maan kaikista talonpoikaistalouksista. Vuoden
1958 toisella puoliskolla osuustoiminnallistamisen vauhti huo-
mattavasti voimistui. Toukokuussa v. 1959 kuului 69% talon-
poikaistalouksista tuotannollisen keskinäisavun prikaateihin,
16% puolitain sosialististyyppiin tuotannollisiin maatalous-
osuuskuntiin.

Nykyään Vietnamissa muutetaan tilapäisiä tuotannollisia
keskinäisavun prikaateja pysyväisiksi ja prikaatien pohjalla
perustetaan osuuskuntia. Samanaikaisesti tapahtuu pienten
osuuskuntien yhtyminen suurempiin ja puolitain sosialistis-
tyyppisten maatalousosuuskuntien muuttuminen sosialististyypp-
piksi osuuskunniksi. Osuuskunnat parantavat nopeasti maan-
viljelystä. Suuria tuloksia on saatu aikaan kastelulaitteiden
rakentamisessa, jota talonpojat suorittavat pääasiassa omin
voimin ja omilla varoilla. Maataloustuotanto kasvaa samalla
kun talonpoikain osuustoiminnallistamisen vauhti kiihtyy.
Vuonna 1958 riisin sato teki 4,5 miljoonaa tonnia, mikä on suur-
rin sato koko Vietnamin historiassa.

Mongolian Kansantasavallassa aratien talouksien osuustoi-
mintaliikkeessä on yksi muoto — maatalousyhdistys. Maatalous-
yhdistyksen jakamattomaan varantoon luovutetaan 25—50%
tuotannonvälineiden kokonaisarvosta. Työn järjestelyn perus-
muotona on vakituinen tuotannollinen prikaati. Yhteistalouden
tulot jaetaan työn mukaan. Karjanhoitaja-aratien maatalous-
yhdistykset ovat suurtalouksia, joissa on useampia tuhansia
päitä karjaa. Vuonna 1959 niihin kuului 95% aratien talouksista.
Mongolian Kansantasavallan osuustoimintaliikkeen erikoisuu-
tena on se, että se tapahtuu, toisin kuin muissa kansandemokra-
tian maissa, maan ollessa kansallistettua.

Kiinassa ja muissa kansandemokratian maissa, joissa teolli-
suus on vielä heikosti kehittyntä, maataloustuotanto taka-
pajuista ja maaseudulla liikaväestöä, mikä kaikki on tullut perin-
tönä vanhalta järjestelmältä, on talonpoikaistalouksien sosia-
listisella uundestijärjestämällä tavattoman suuri kansainvälinen
merkitys. Vielä kerran on tullut vahvistetuksi, että talonpoikain
pientavarantuotannon sosialistisille raitteille siirtämistä koskeva
Leninin osuustoimintasuunnitelma on sovellettavissa ei vain
Neuvostoliittoon, vaan myös maailman kaikkiin muihin maihin.

SOSIALISTISEN KANSANTALOUSJÄRJESTELMÄN LUOMINEN

Sosialistisen tuotantotavan rakentaminen Neuvostoliitossa. Siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin päättyy monimuotoisuuden tultua hävitetyksi taloudessa sekä kansantalouden sosialistisen järjestelmän tultua rakennetuksi niin kaupungissa kuin maaseudullakin, so. sosialististen tuotantosuhteiden tultua varmistetuiksi koko kansantaloudessa ja ajanmukaiseen koneelliseen suurtuotantoon perustuvan korkealle kehittyneen sosialismin aineellisen ja teknillisen perustan rakennetuksi.

Monimuotoisesta taloudesta yhtenäiseen sosialistiseen talousjärjestelmään siirtyminen Neuvostoliitossa pohjautui perusteellisiin muutoksiin maan tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden alalla. Maan sosialistinen teollistaminen ja maatalouden kollektivisoiminen johtivat perusteellisiin muutoksiin Neuvostoliiton eri talousmuotojen ja luokkien keskinäisuuhteissa sosialismin hyväksi.

Ensimmäisen viisivuotiskauden tuloksena sosialistinen talousmuoto oli päässyt vallitsevaan asemaan koko kansantaloudessa. Talouden sosialistiset muodot käsittivät miltei koko teollisuuden ja alkoivat tulla vallitseviksi myös maataloudessa. Neuvostovallalle oli tullut sosialistinen perusta niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Tämä merkitsee sitä, että Neuvostoliitossa oli tullut rakennetuksi *sosialistisen talouden perusta*, jona oli parhaimmalla teknillisellä välineistöllä varustettu sosialistinen teollisuus ja kollektiivinen suurmaatalous, joka yhä kasvavassa määrässä siirtyi koneellisen tuotannon tielle.

Tuotannon piirissä tapahtuneita sosialistisia muutoksia vastaavasti tapahtui perusteellisia muutoksia myös tavaravaihdon piirissä. Ensimmäisen viisivuotiskauden tuloksena tapahtui niin kaupungissa kuin maaseudullakin siirtyminen neuvostokauppaan, kaupankäyntiin ilman kapitalisteja: valtion, osuuskuntien ja kollektiivitalouksien kauppa oli työntänyt pois yksityiskaupan. Kauppapääoma tuli hävitetyksi. Tavaravaihto kaupungin ja maaseudun välillä niin maaseutuväestön varustamisessa teollisuustuotteilla kuin myöskin maataloustuotteiden hankintojen alalla oli siirtynyt valtion ja osuuskuntien käsiin. Maaseudun ja kaupungin välinen kauppavaihtoon perustuva liittoyhteys lähti tällä uudella pohjalla entistä laajemmin kehittymään.

Toisella viisivuotiskaudella suoritettiin pääpiirteissään *koko kansantalouden teknillinen uudestirakentaminen*, mikä johti maan tuotannollis-teknillisen koneiston perinpohjaiseen uudistamiseen. Neuvostoliitto tuli taloudellisesti riippumattomaksi maaksi, joka kykeni turvaamaan taloutensa ja puolustuksen tarpeet välttämättömällä teknillisellä välineistöllä. Kansantalouden

kaikilla aloilla kasvoi suuri määrä työntekijöitä, jotka oppivat käyttämään taidolla hyväksi uutta tekniikkaa. Maan teknillinen uudestirakentaminen oli erottamattomassa yhteydessä tuotantosuhteiden muuttumiseen sosialistisiksi.

Toisen viisivuotiskauden tuloksena *sosialismi tuli pääpiirteissään rakennetuksi* Neuvostoliitossa. „Toisen viisivuotissuunnitelman menestyksellisen täyttämisen tuloksena... täytettiin toisen viisivuotiskauden *historiallinen perustehtävä* — hävitettiin lopullisesti kaikki riistävät luokat, poistettiin täydellisesti syyt, jotka synnyttävät ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa ja yhteiskunnan jakautumista riistäjiin ja riistettäviin. Ratkaistiin erittäin vaikea sosialistisen vallankumouksen tehtävä: suoritettiin loppuun maatalouden kollektivisointi, kollektiivitalousjärjestelmä lujittui lopullisesti”¹. Kollektivisoinnin päätökseen saattamisen pohjalla revittiin kapitalismin juuret pois taloudesta. Talonpoikaiston jakautuminen ja kapitalististen ainesten syntyemisprosessi loppui.

Siirtymäkauden perusristiriita, ristiriita kasvavan sosialismin ja vallasta syöstyn, mutta alussa vielä voimakkaan, pien-tavaratalouteen pohjautuvan kapitalismin välillä, oli saatu voitetuksi. Ongelma „*kumpi voittaa*” oli saatu ratkaistuksi sosialismin hyväksi täydellisesti ja peruuttamattomasti niin kaupungissa kuin maaseudullakin. Uuden talouspolitiikan tavoitteeseen, sosialististen talousmuotojen voittoon oli päästy.

Neuvostoliiton talouden monimuotoisuus tuli poistetuksi. Talouden sosialististen muotojen kehittyminen ja lujittuminen ja kapitalististen ainesten jäännösten hävittäminen johtivat siihen, että sosialistinen kansantalousjärjestelmä oli voittanut täydellisesti ja tullut jakamattomasti hallitsevaksi Neuvostoliiton taloudesta. Sosialismin voitto merkitsi siirtymäkauden päättymistä ja uuden talouspolitiikan loppua.

Vuonna 1937 saavutti sosialististen talousmuotojen osuus tuotannonvälineiden yhteisessä summassa 98,7%, siitä teollisuudessa 99,95%, maataloudessa 96,3%. Vuodesta 1924 vuoteen 1937 kohosi sosialististen talousmuotojen osuus: teollisuuden kokonaistuotannossa 76,3 prosentista 99,8 prosenttiin, maatalouden kokonaistuotannossa (kollektiivitalonpoikien henkilökohtainen apotalous mukaanluettuna) 1,5 prosentista 98,5 prosenttiin, kauppalaitosten vähittäisvaihdossa 47,3 prosentista 100 prosenttiin, kansantulossa 35 prosentista v. 1924/25 99,1 prosenttiin v. 1937.

Sosialistinen talousjärjestelmä eroaa perinpohjin kapitalistisesta talousjärjestelmästä ja sillä on ratkaiseva etevämyyksiä kapitalismiin verrattuna.

1. Socialismin vallitessa tuotannonvälineet ovat yhteiskunnallista omaisuutta kahdessa omaisuuden muodossa, toisin sanoen ne kuuluvat työtätekeville sosialistisen valtion omaisuu-

¹ NKP (b):n XVIII edustajakokouksen päätöslauselma, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, III osa, 7. painos, 1954, s. 336.

tena tai kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten tuotantolaitosten ja yhtymien omaisuutena, josta johtuen työn tuotteetkin kuuluvat työtätekeville. Kapitalismin vallitessa tuotannonvälineet ovat yksityisomaisuutta ja kuuluvat pääasiassa kapitalisteille ja tilanherroille, ja siitä johtuen työn tuotteetkin kuuluvat pääasiassa kapitalisteille ja tilanherroille.

2. Sosialistinen kansantalousjärjestelmä merkitsee sitä, että ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto on hävitetty ja sen tilalle astuneet työtätekevien toverillisen yhteistoiminnan suhteet, että työläiset, talonpojat ja sivistyneistö tekevät työtä omaksi, oman yhteiskuntansa hyväksi, ja tuotannon tavoitteena on työtätekevien hyvinvoinnin kohottaminen, heidän kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeittensa tyydyttäminen, jolloin aineellisten hyödykkeiden jakamisen periaatteena on: jokaiselta kykensä mukaan, jokaiselle työn mukaan. Kapitalistinen kansantalousjärjestelmä merkitsee sitä, että proletariaatin ja työtätekevän talonpoikaiston on pakko työskennellä kapitalistien ja tilanherrojen hyväksi, ja tuotannon tavoitteena on riistäjäluokkien jatkuva rikastuminen.

3. Sosialistinen tuotanto kehittyy suunnitelmallisesti ja keskeytymättä, edistyneimmän tekniikan pohjalla; joukkojen hyvinvoinnin herkeämätön kohoaminen on kannustimena tuotannon laajentamiselle ja takeena liikatuotannon pulia ja työttömyyttä vastaan. Kapitalistinen tuotanto kehittyy valtoimesti, tuotannon kasvu förmää joukkojen suppeaan ostokykyyn, mikä johtaa kiertämättä liikatuotannon puliin ja työttömyyden kasvuun.

Sosialistisen talousjärjestelmän edellytyksenä on, että valtiolta on työtätekevillä, joita johtaa työväenluokka, Kommunistinen puolue sen kärkijoukkona, ja valtiovaltaa käytetään koko kansan etujen mukaisesti kommunistisen yhteiskunnan rakentamiseksi. Kapitalistisen talousjärjestelmän vallitessa valtiolta on porvaristolla, joka käyttää tätä valtaansa kapitalistisen järjestelmän säilyttämiseksi ja lujittamiseksi.

Sosialismin aineellisena ja teknillisinä perustana on koneellinen suurtuotanto kansantalouden kaikilla aloilla, joka pohjautuu edistyneimpään tekniikkaan ja riistosta vapaiden työntekijäin työhön.

Sosialismi on järjestelmä, joka perustuu tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen sen kahdessa muodossa — valtion (koko kansan) omistukseen sekä osuuskunnalliseen ja kollektiivitalouksien omistukseen. Se on järjestelmä, jossa ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto on hävitetty ja jossa suunnitelmallisesti toteutetaan tuotannon keskeytymätöntä laajentamista korkeimman tekniikan pohjalla tavoitteena kansan hyvinvoinnin herkeämätön kohottaminen ja toteutetaan työn mukaan jakamisen periaatetta.

Siirtymäkauden vuosina Neuvostoliitossa tuli voimaan edistyksellisin kaikista näihin saakka historiassa esiintyneistä

tuotantotavoista — *sosialistinen tuotantotapa*. Teollisuudessa ja maataloudessa kehittyi uusia, mahtavia tuotantovoimia.

Siten tulivat siis luoduiksi aineelliset ehdot sosialististen tuotantosuhteiden täydelliselle voitolle ja niiden varmistamiselle koko kansantaloudessa. Sosialistiset tuotantosuhteet, jotka olivat päässeet voitolle niin kaupungissa kuin maaseudullakin, vuorostaan avasivat mitä laajimmat mahdollisuudet tuotantovoimien kehittymiselle ja turvasivat välttämättömät ehdot tuotannon keskeytymättömälle ja nopealle laajentamiselle sekä yhteiskunnallisen työn tuottavuuden herkeämättömästi tapahtuvalle kohottamiselle. Sosialismin rakentaminen oli ainoa keino, joka teki lopun Venäjän pitkäaikaisesta teknillisestä ja taloudellisesta takapajuisuudesta, vapautti Venäjän ulkoisesta orjuutuksesta ja turvasi sille kansallisen riippumattomuuden. Historiallisesti hyvin lyhyenä ajanjaksona Neuvostoliitto muuttui mahtavaksi teolliseksi ja kollektiivitalousmaaksi.

Socialismin rakentaminen Neuvostoliitossa tapahtui kärkevän luokkataistelun olosuhteissa, suurten vaikeuksien voittamisen kautta. Nämä vaikeudet olivat maamme talouden perusteelliseen uudestirakentamiseen ja koko kansantalouden teknillisen perustan uudestijärjestämiseen liittyneitä vaikeuksia. Socialismin hyökkäys sai vastaansa riistäjaluokkien epätoivoisen vastarinnan. Kapitalistisen ympärysketjun tukemina ne harjoittivat sabotaasia, suorittivat diversioita ja terroritekoja. Socialistisen rakennustyön vaikeudet erotukseksi kapitalismin ristiriidoista ja vaikeuksista ovat kasvun, nousun ja eteenpäinmenon vaikeuksia, socialismin voimien kasvaminen sisältää näiden vaikeuksien voittamisen mahdollisuuden. Kommunistisen puolueen johtamat työläiset ja laajat työtätekevät joukot taistelivat voimiaan säästämättä näitä vaikeuksia vastaan, ottivat kannettavakseen niiden tuomat vastoinkäymiset ja selviytyivät tästä kamppailusta voittajina.

Socialismin voitto Neuvostoliitossa kävi mahdolliseksi sen vuoksi, että oli olemassa sellainen yhteiskunnallinen voima kuin työväenluokan ja talonpoikaiston liitto, joka yhdistää valtavan enemmistön maan asukkaista. Liitossa talonpoikaiston kanssa työväenluokka käytti hyväkseen sitä lakia, että tuotantosuhteiden pitää vastata tuotantovoimien luonnetta, kumotakseen vanhat, porvarilliset tuotantosuhteet ja luodakseen uudet, socialistiset tuotantosuhteet koko kansantaloudessa.

Mutta tämä voitto ei ollut lopullinen, sillä Neuvostoliitto oli vielä pitkän aikaa ainoa socialistinen maa maailmassa ja sitä ympäröi vihamielinen kapitalistinen saartorengas.

Nykyään tilanne on muuttunut kokonaan. Neuvostoliitto ei ole enää kapitalistisessa saartorengaassa.

„Maailmassa ei ole nyt voimia, jotka pystyisivät palauttamaan kapitalismin maahamme ja kukistamaan socialismin leirin. Kapitalismin palauttamisen vaaraa ei Neuvostoliitossa ole. Tämä

merkitsee, sitä, että *sosialismi on voittanut paitsi täydellisesti myös lopullisesti*¹.

Sosialismin voitto Neuvostoliitossa on vallankumouksellinen muutos, mitä ihmiskunnan historiassa on tapahtunut. Rakentamalla sosialistisen yhteiskunnan Neuvostoliiton työväenluokka ja työtätekevät, joiden johdossa on Kommunistinen puolue, muuttivat monien sukupolvien raatajarahvaan haaveet eläväksi todellisuudeksi.

Muutokset yhteiskunnan luokkarakenteessa. Sosialistisen talouden rakentaminen johti Neuvostoliitossa perinpohjaisiin muutoksiin yhteiskunnan *luokkarakenteessa*. Sosialismin vallitessa ei ole riistäjäluokkia. Sosialistinen yhteiskunta muodostuu kahdesta ystävyysuhteesta olevasta työtätekevästä luokasta — työväenluokasta ja talonpoikaistosta sekä näihin luokkiin kaikilla juurillaan sidotusta sivistyneistöstä.

Vallankumousta edeltäneellä Venäjällä v. 1913 muodostivat työläiset ja toimihenkilöt 17% väestöstä, pientavarantuottajat (talonpojat, kotiteollisuudenharjoittajat, käsityöläiset) 66,7, riistäjäluokat 16,3% (siitä kulakit 12,3%).

Neuvostoliitossa v. 1937 työläiset ja toimihenkilöt muodostivat 36,2% väestöstä, kollektiivitalonpoikaisto ja osuuskuntiin kuuluvat kotiteollisuudenharjoittajat 57,9%. Yksilötalonpojat ja osuuskuntiin kuulumattomat työtätekevät kotiteollisuudenharjoittajat ja käsityöläiset, ts. pientavarataloudessa henkilökohtaisesti työskentelevät henkilöt, muodostivat vain 5,9% väestöstä. Riistäjäluokat — tilanherrat ja porvaristo — oli hävitetty siirtymäkauden kuluessa.

Sosialismin voitto muutti perinpohjin työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön luonteen ja aseman.

Työväenluokka lakkasi olemasta tuotannonvälineitä omistamaton, työvoimaansa myyvä ja kapitalistien riistämä luokka. Siitä tuli aivan uusi, historiassa siihen saakka tuntematon luokka, joka yhdessä koko kansan kanssa hallitsee tuotannonvälineitä ja on vapautunut riistosta. Neuvostoliiton työväenluokka perustaa toimeentulonsa valtion (koko kansan) omaisuuteen ja sosialistiseen työhön. Se on yhteiskunnan edistynein luokka, sen kehityksen johtava voima. Sen vuoksi Neuvostoliitossa yhteiskunnan valtiollinen johto kuuluu työväenluokalle.

Talonpoikaisto on muuttunut pirstoutuneesta pientuottajien luokasta, joka perusti toimeentulonsa yksityisomistukseen, yksilölliseen työhön ja alkeelliseen tekniikkaan ja jota tilanherrat, kulakit, kauppiat ja koronkiskurit riistivät, aivan uudeksi luokaksi, jollaista historia ei ole tuntenut. Neuvostoliiton talonpoikaisto on vapautettu riistosta; se on yhtynyt kollektiivisiin talouksiin, joiden perustana on yhteiskunnallinen, osuuskunnallinen omistus, kollektiivinen työ ja nykyaikainen tekniikka.

¹ N. S. Hruštšev, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965, Selostus Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 p:nä 1959, Moskova, 1959, s. 135 (suom. laitos).

Kiinteässä liitossa työväenluokan kanssa ja sen johdolla talonpoikaisto osallistuu aktiivisesti Neuvostovaltion — työläisten ja talonpoikien sosialistisen valtion — hallitsemiseen.

Sosialismin voitto merkitsee vuosisatoja kestäneen *kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden* hävittämistä. Porvarilliselle järjestelmälle on ominaista kapitalistisen kaupungin harjoittama talonpoikaisen maaseudun riisto ja siitä johtuen kaupungin ja maaseudun luokkaetujen vastakkaisuus. Sen sijaan Neuvostoliitossa, missä kaupunki ja maaseutu kehittyvät sosialistisella pohjalla, on olemassa työläisten ja talonpoikien perustavimpien luokkaetujen yhteisyys. Sosialistinen kaupunki antaa maaseudulle taloudellista, poliittista ja kulttuurillista apua. Se valtavan suuri apu, jota sosialistinen kaupunki antoi työtätekeville talonpojille heidän vapauttamisekseen tilanherrojen, kaupunkilaiskapitalistien sekä kulakkien sorrosta, samoin maaseudun järjestelmällisessä huoltamisessa traktoreilla ja muilla koneilla, lujitti työväenluokan ja talonpoikaiston liittoa. Maaseudun ja kaupungin taloudellisen liittoyhteyden herkeämätön lujittaminen on sosialistisen järjestelmän kehittämisen ja kommunismin rakentamisen tärkeimpiä ehtoja.

Neuvostoliitossa on syntynyt uusi *sivistyneistö*, jonka joukkoon on sulautunut myös vanhan sivistyneistön se osa, joka vallankumouksen jälkeen liittyi kansaan. Porvarillisessa yhteiskunnassa sivistyneistö saa täydennystä pääasiassa omistavien luokkien keskuudesta lähteneistä henkilöistä, se palvelee kapitalisteja, on näiden riistämä ja itse auttaa heitä työläisten ja talonpoikien riistämisessä. Kapitalismin vallitessa on sivistyneistön suuren osan pakko tehdä ammattikoulutusta vaatimattomaa työtä tai se joutuu työttömien riveihin. Neuvostoliitossa sivistyneistön vaitaosan muodostavat työväenluokan ja talonpoikaiston keskuudesta lähteneet henkilöt. Neuvostosivistyneistö ei ole riistonalainen, se palvelee kansaa, kommunismin asiaa, ja sillä on kaikki mahdollisuudet tietojensa hedelmälliseen soveltamiseen. Sosialismin vallitessa sivistyneistö työväenluokan ja talonpoikaiston rinnalla osallistuu aktiivisesti maan hallitsemiseen. Vuonna 1937 neuvostosivistyneistöä oli 9,6 miljoonaa henkilöä. Ottaen lukuun perheenjäsenet sivistyneistö muodosti noin 13—14% Neuvostoliiton väestöstä.

Sosialismin voitto Neuvostoliitossa poistaa vuosisataisen *vastakohtaisuuden henkisen ja ruumiillisen työn väliltä*. Neuvostoliitossa on tehty loppu sellaisesta asiointilasta, jolloin huomattava osa henkisen työn tekijöistä auttoi riistäjäluokkia ruumiillisen työn tekijäin riistämisessä. Sosialismin vallitessa ei ole pohjaa sovitamattomille luokkavastakohtille ruumiillisen ja henkisen työn tekijäin välillä. Työläiset, teknikot, insinöörit ja tuotantolaitoksien johtajat tekevät työtä yhtenäisen koko kansan asian saralla ja ovat yhtäläisesti kiinnostettuja sosialistisen tuotannon kohottamisesta. Valtiokoneiston, talouden ja kulttuuri-

alojen johtavat työntekijät ovat kansan palvelijoita. On tehty loppu omistavien luokkien yksinoikeudesta sivistykseen; sivistys on työläisten ja talonpoikien omaisuutta, tiedettä käytetään koko kansan hyväksi.

Sosialismin voitto loi kaikki välttämättömät edellytykset kansanjoukkojen vauraalle ja sivistyneelle elämälle. Työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön *hyövinvointi* kohosi huomattavasti siirtymäkauden vuosina. Työttömyys ja kurjuus katosivat. Varattomia talonpoikia ei maaseudulla enää ollut. Työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka kohosi, talonpoikaiston reaalitytöt lisääntyivät. Sosiaalinen huolto ja terveydenhoito ovat kehittyneet hyvin laajasti.

Neuvostoliitossa suoritettiin *kulttuurivallankumous*, joka on erottamaton osa maan sosialistisesta uudistamisesta. Kahden ensimmäisen viisivuotiskauden tuloksena toteutettiin yleinen alkeisoppivelvollisuus Neuvostoliiton kansallisuuksien kielillä. Kaikkialla maassa ryhdyttiin valtavin mitoin valmentamaan kaadereita ja oppilaitosten verkosto kasvoi tavattomasti. Specialistien lukumäärä talouden ja kulttuurin eri aloilla lisääntyi moninkertaisesti.

Neuvostoliiton kansantulo, joka kuuluu kokonaan työtätekeville, oli v. 1937 kasvanut vuoteen 1913 verraten muuttumattomissa hinnoissa enemmän kuin 4½-kertaisesti. Suurteollisuuden suorittama henkilökohtaisen kuluksen tarvikkeiden tuotanto oli v. 1937 lisääntynyt vuoteen 1913 verraten lähes 6-kertaisesti.

Vallankumouksenedellisellä Venäjällä oli 76% 9-vuotiaista ja sitä vanhemmasta väestöstä lukutaidottomia. Neuvostoliitossa sen sijaan oli lukutaidottomuus pääpiirteissään poistettu jo toiseen maailmansotaan mennessä. Erilaisissa yleissivistävissä keskikouluissa opiskelevien lukumäärä oli lisääntynyt (syyskuun 17 päivään 1939 Neuvostoliittoon kuuluneella alueella) 7,9 miljoonasta vuonna 1914 30,3 miljoonaa vuonna 1937, teknikumissa ja muissa erikoisalojen keskikouluissa opiskelevien lukumäärä lisääntyi 35,8 tuhannesta 862,5 tuhanteen; korkeakouluissa opiskelevien ylioppilaiden lukumäärä suureni 112 tuhannesta 547,2 tuhanteen; kirjojen painosmäärä 86,7 miljoonasta 677,8 miljoonaa, sanomalehtien kertapainos 2,7 miljoonasta 36,2 miljoonaa.

Neuvostovalta teki lopun naisen sorrarolaisesta asemasta. Neuvostoliitossa naisella on todellisuudessa yhtäläiset oikeudet kuin miehelläkin kaikilla talous-, kulttuuri- sekä yhteiskunnallisen ja poliittisen elämän aloilla. Naiset saavat samasta työstä saman palkan kuin miehetkin. Sosialismin voitto on antanut miljoonille naisille tilaisuuden osallistua ammattitaitoa vaativaan työhön. Viisivuotiskausien vuosina kasvoi paljon johtavia työntekijöitä naisten keskuudesta. Perinpohjainen käänne naisten asemassa maaseudulla tapahtui kollektiivitalouksien päästyä voitolle, jolloin ne tekivät lopun yksilöllisessä talonpoikaistaloudessa aikaisemmin vallinneesta naisen epäyhdenvertaisuudesta miehen rinnalla. Naiset saivat mahdollisuuden tulla tasavertaisiksi miesten kanssa ja päästä kunniapaikalle

kollektiivitalouksien yhteiskunnallisessa taloudessa. Sosialismin voitto vapautti naisen puoliorjan asemasta, jossa hän oli ollut useilla kansallisilla reuna-alueilla, missä oli olemassa feodaalisia ja patriarkaalisia menneisyyden jäännöksiä. Vähemmistökansallisuuksien asuttamien reuna-alueiden naisista tuli koko maan naisten rinnalla aktiivisia sosialismin rakentajia.

Vuonna 1936 naiset muodostivat 41% korkeakouluihin ja 47% opistoihin hyväksytyjen oppilaiden lukumäärästä. Naisten osuus Neuvostoliiton teollisuuskorkeakouluissa oli v. 1935 7 kertaa suurempi kuin Saksassa, yli 10 kertaa suurempi kuin Englannissa ja yli 20 kertaa suurempi kuin Italiassa. Naispuolisten lääkärien lukumäärä Neuvostoliitossa oli v. 1940 kasvanut 44-kertaisesti vuoteen 1913 verraten. Kun v. 1913 naisia oli 10% lääkäreiden kokonaisluvusta, niin v. 1940 muodostivat naiset noin 61% lääkäreiden kokonaisluvusta.

Socialismin päästyä voitolle ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston tultua hävitetyksi Neuvostoliitossa ei ollut enää antagonistisia luokkia eikä sovittamattomia luokkaristiriitoja. Sosialistisen yhteiskunnan luokkasuhteille on luonteenomaista työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön horjumaton ystävyys ja toverillinen yhteistyö. Luokkaeroavaisuudet työväenluokan ja talonpoikaiston samoin kuin näiden luokkien ja sivistyneistön väliltä hioutuvat vähitellen pois. Kun kapitalistista yhteiskuntaa raatelevat sovittamattomat luokka- ja kansalliset vastakohdat, jotka tekevät sen epävakaiseksi, on sosialistiselle yhteiskunnalle, jossa ei ole sovittamattomia luokka- ja kansallisia vastakohtia, ominaista monoliittisuus ja vakautuneisuus. Yhteiskunnallisen omistuksen ja sosialistisen talousjärjestelmän jakamaton herruus Neuvostoliitossa tuli taloudelliseksi perustaksi, jolla ovat kehkeytyneet sellaiset yhteiskunnallisen kehityksen mahtavat liikkeellepanevat voimat kuin *neuvostoyhteiskunnan moraalinen ja poliittinen yhtenäisyys, Neuvostoliiton kansojen ystävyys ja neuvostopatriotismi*. Näillä liikkeellepanevilla voimilla on valtava vastavaikutus talouteen, ne jouduttavat talouden kehitystä.

Neuvostoliiton sosialistisessa taloudessa ja luokkarakenteessa tapahtuneet perinpohjaiset muutokset heijastuivat valtiollisen päällysrakennuksen alalla. Talouden sosialististen muotojen kasvua ja varmistumista vastaavasti muuttuivat myös valtion tehtävät.

Valtion tehtävissä siirtymäkaudella oli huomattava sija riistätajaluokkien kurissapitamisellä, johon kuului kapitalististen ainesten rajoittaminen, syrjäyttäminen ja vihdoin niiden hävittäminen taloudesta. Sosialismin päästyä voitolle tämä valtion tehtävä jäi pois. Samaan aikaan valtion tehtävänä säilyi täydellisesti maan puolustaminen kapitalistisilta hyökkääjiltä ja heidän asiamiehiltään. Sosialistisen rakennustyön kehkeytyessä yhä laajemmaksi kehittyivät myös valtion tehtävät taloudellisen järjestämistyön ja kulttuuri- ja kasvatustyön alalla. Valtion

tehtävät sosialistisen yhteisomaisuuden turvaamiseksi ja kartuttamiseksi kasvoivat huomattavasti. Valtio suojelee sosialistista järjestelmää ja laillisuutta, varjelee niitä kaikenlaisten salakavaliin vihollisainesten vahingoittamisyrityksiltä sekä turvaa neuvostokansalaisten oikeudet.

Tapahtuneiden sosialististen muutosten yhteenvetona hyväksyttiin v. 1936 uusi *Neuvostoliiton Perustuslaki*, joka varmisti lainsäädännöllisessä järjestyksessä sosialismin periaatteet ja perustuksen. Siinä ei ole rajoitettu määrittelemään kansalaisten muodollisia oikeuksia, vaan on siirretty pääpaino näiden oikeuksien reaaliseen takaamiseen. Niinpä Neuvostoliiton Perustuslaki ei ainoastaan julista työtätekevien oikeutta työhön, lepoon ja turvattuun aineelliseen toimeentuloon vanhuuden päivinä, sairauden ja työkyvyn menetyksen sattuessa ja samoin oikeutta sivistykseen. Näiden oikeuksien reaalisen toteuttamisen takaa sosialistinen suunnitelmallinen kansantalousjärjestelmä, työttömyyden lopettaminen, työpäivän lyhentäminen, työnsuojelu, palkalliset vuosilomat työläisille ja toimihenkilöille, työläisten ja toimihenkilöiden sosiaalivakuutus valtion kustannuksella, valtion taholta tapahtuva äidin ja lapsen etujen suojeleminen, laajan parantola- ja lepokoti-, koulu- ja korkeakoulu- sekä klubiverkoston antaminen työtätekevien käyttöön, yleinen oppivelvollisuus, maksuton koulusivistys, valtion stipendit ylioppilaille ja muut aineelliset varat jne. Sosialismin voitto Neuvostoliitossa on täten luonut kestävän taloudellisen perustan, joka takaa työtätekevien oikeuksien tosiasiallisen voimaansaattamisen. Tässä ilmenee todella sosialistinen demokraattisuus.

Kansakuntien taloudellisen eriarvoisuuden lopettaminen. Sosialismi, joka hävittää kaikenlaisen riiston, poistaa perin juurin myös syyt, mitkä synnyttävät kansakuntien sortoa. Kapitalismissa vallitseva yksityisomistus, riisto, kilpailu ja voiton takaa-ajo johtavat väistämättömästi kansallisen eripuraisuuden ja kansallisen sarron voimistumiseen. Sen sijaan sosialismi, joka pohjautuu yhteiskunnalliseen omistukseen ja toverilliseen yhteistyön suhteisiin, ei ole ajateltavissakaan ilman kansojen veljelistä ystävyyttä, ilman alati lisääntyvää kansojen lähentymistä toisiinsa. Proletaarinen internationalismi on eräs tärkeimpiä sosialismin periaatteita. Sosialistinen järjestelmä poistaa kansakuntien poliittisen, taloudellisen ja kulttuurillisen eriarvoisuuden ja luo kaikki tarpeelliset ehdot jokaisen kansan taloudelliselle ja kulttuurilliselle nousulle. Kehittäessään luovasti marxilaisuutta Lenin laati tieteellisesti perustellun ohjelman kansallisuuskysymyksen ratkaisemiseksi. „Kansallisuuspolitiikassaan, sanotaan Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokouksen päätöksessä,— puolue on lähtenyt ja lähtee siitä Leninin ohjeesta, että sosialismi ei ainoastaan ole poistamatta kansallisia eroavaisuuksia ja erikoisuuksia, vaan päinvastoin se turvaa kaikkien kansakuntien ja kansallisuuksien talouden ja kulttuurin

kaikinpuolisen kehityksen ja kukoistuksen. Puolueen on edelleenkin mitä tarkkaavaisimmalla tavalla otettava huomioon nämä erikoisuudet kaikessa käytännöllisessä työssään”¹.

Venäjän kansallisten reuna-alueiden väestöstä oli esikapitalistisen kehitysvaiheen tasolla noin 25 miljoonaa ihmistä, heistä 6 miljoonaa kuului paimentolaisheimoihin, jotka eivät olleet vielä siirtyneet maanviljelykseen eivätkä olleet päässeet patriarkaaliseen suvujärjestelmään. Oli autettava kansallisten reuna-alueiden kansoja vapautumaan monilukuisista feodaalisista ja patriarkaalisisista menneisyyden peruista, kitkettävä pois siirtomaasortaja-ainesten jäännökset ja annettava näille kansoille mahdollisuus rakentaa sosialistinen talous.

Kuten jo on sanottu, imperialismin ikeen pois karistaneet jälkeenjääneet kansakunnat voivat proletariaatin diktatuurin edistyneimpien maiden avulla siirtyä vähitellen sosialistisen rakennustyön raiteille sivuuttaen kapitalistisen kehitysvaiheen. Venäjän entisten takapajuisten reuna-alueiden kansat ovat Neuvostoliitossa kulkeneet tällaisen ei-kapitalistisen kehitystien. Venäjän kansan ja toisten Neuvostoliiton kansojen monipuolisen avun tuloksena kansallisten syrjäseutujen kansat suorittivat valtavan hyppäyksen patriarkaalisisista ja feodaalisista talousmuodoista sosialismiin, sivuuttaen kapitalistisen kehitystien. Tällä tavalla ovat kehittyneet Keski-Aasian kansat, eräät Taka-Kaukasian kansat, eräät Pohjolan kansalliset ryhmät jne.

Leniniläisen kansallisuuspolitiikan toteuttamisen tuloksena Neuvostoliitossa on tehty loppu porvariston ja tilanherrain järjestelmästä periytyneestä kansallisuuksien tosiasiallisesta eriarvoisuudesta talous- ja kulttuurikehityksessä, eriarvoisuudesta edellepäässeeseen Keski-Venäjän ja menneisyydessä jälkeenjääneiden vähemmistökansallisten syrjäseutujen välillä. Tsaarin Venäjän entiset vähemmistökansalliset syrjäseudut muuttuivat siirto- ja puolisiirtomaista itsenäisiksi ja kehittyneiksi valtioiksi — sosialistisiksi neuvostotasavalloiksi. Aikaisemmin takapajuisissa kansallisissa tasavalloissa ja kansallisilla alueilla luotiin sosialistinen suurteollisuus, saatettiin voimaan kollektiivitalousjärjestelmä, valmennettiin monilukuiset kansalliset työväenluokan kaaderit, mukaanluettuna ammattityöläiset, kasvoi kansallinen sivistyneistö. Kansallisten reuna-alueiden voimakas taloudellinen nousu toi mukanaan työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin nopean kasvun ja kulttuuritason voimakkaan kohoamisen.

Neuvostoliiton teollisuuden yleisen kehitysvauhdin ollessa suuren teollisuus kasvoi kansallisissa tasavalloissa erikoisen nopeasti. Suurteollisuuden kokonaistuotanto oli v. 1940 kasvanut vuoteen 1913 verraten koko Neuvostoliitossa lähes 12-kertaisesti, Kazakstanin SNT:ssä 20-kertaisesti, Gruusian SNT:ssä 27-kertaisesti, Kirgisian SNT:ssä 153-kertaisesti ja Tadžikian SNT:ssä yli 300-kertaisesti.

¹ Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokouksen päätökset, s. 19.

Neuvostovallan aikana on yli 40 kansallista ryhmää saanut ensi kerran oman kirjakielen. Sosialistinen vallankumous johti siihen, että jo vuonna 1939 kansallisten tasavaltujen väestön valtava enemmistö oli saatu luku- ja kirjoitustaitoiseksi, vaikka kansallisten reunamaiden väestö ennen vallankumousta oli miltei kauttaaltaan luku- ja kirjoitustaidotonta. Opiskelijain lukumäärä kaikissa yleissivistävissä kouluissa oli vuonna 1940/41 lisääntynyt vuoteen 1914/15 verrattuna seuraavasti: Azerbaidžanin SNT:ssa 9,5-kertaisesti, Armenian SNT:ssa 9,6-kertaisesti, Kazakstanin SNT:ssa 11-kertaisesti, Turkmenian SNT:ssa 37-kertaisesti, Kirgisian SNT:ssa 47-kertaisesti, Uzbekian SNT:ssa 75-kertaisesti ja Tadžikian SNT:ssa 854-kertaisesti.

Terveydenhoidon valtavan suuresta kehityksestä kansallisissa tasavaloissa, mikä on johtanut väestön kuolleisuuden jyrkkään alenemiseen, voidaan esittää seuraavanlaisia tietoja: vuosien 1913 ja 1940 välisenä aikana oli potilaspaiikkojen lukumäärä lisääntynyt Azerbaidžanin SNT:ssa 11,2-kertaisesti, Kazakstanin SNT:ssa 14,1-kertaisesti, Turkmenian SNT:ssa 20,1-kertaisesti, Uzbekian SNT:ssa 20,3-kertaisesti, Armenian SNT:ssa 19,3-kertaisesti, Kirgisian SNT:ssa 38,2-kertaisesti ja Tadžikian SNT:ssa 112,3-kertaisesti.

Sosialismin rakentaminen muuttaa perinpohjin kansakuntien luonteen. Yhteiskunnallisten suhteiden vallankumouksellisen uudistamisen tuloksena porvarillisten kansakuntien — joista kapitalistinen yhteiskunta muodostuu — tilalle tulevat uudet, *sosialistiset kansakunnat*. Kun kapitalismi jakaa kansakunnat luokkiin ja ryhmiin, joiden edut ovat vastakkaiset, sosialismi yhdistää kansakuntia yhteiskunnallisen omistuksen ja yhteisten etujen pohjalla. Jokainen sosialistinen kansakunta on monoliittinen, se muodostuu työväenluokan johtamista työtätekevästä.

Sosialismin voitto on varmistanut Neuvostoliiton kansojen taloudellisten ja poliittisten etujen yhtenäisyyden ja johtanut niiden muodoltaan kansallisten, sisällöltään sosialististen kulttuurien kukoistukseen.

Neuvostoliitto on kestävä ja elinkykyinen monikansallinen valtio, joka perustuu kansojen veljelliseen yhteistyöhön ja on kansallisuuskysymyksen ratkaisun esikuva.

Neuvostoliiton astuminen sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön loppuunsaorittamisen ja asteittaisen, vähitellen tapahtuvan sosialismista kommunismiin siirtymisen vaiheeseen. Sosialismin päästyä voitolle on Neuvostoliitto astunut uuteen kehitysvaiheeseensa, sosialismin rakentamisen loppuunsaorittamisen ja asteittaisen, vähitellen tapahtuvan sosialismista kommunismiin siirtymisen vaiheeseen.

Kommunismi on yhteiskuntajärjestelmä, jossa ei ole luokkia eikä luokkaerotuksia, kaikki tuotannonvälineet ovat koko kansan kommunistista omaisuutta, ei ole luokkia, luokkaeroa eikä mitään eriarvoisuuden muotoja, sosiaalisen ja aineellisen elämän aloilla tuotantovoimien kehitystaso takaa tuotteiden runsauden ja yhteiskunnallisen elämän johtavana periaatteena on sääntö: „jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

Sosialismi ja kommunismi ovat saman kommunistisen yhteiskunta- ja talousmuodostuman kaksi vaihetta. Sosialismi on kommunistisen yhteiskuntamuodostuman *alempi* vaihe ja

kommunismi tämän muodostuman kypsyneempi, *korkeampi* vaihe. Sosialismin kehitys johtaa kommunismin aineellisen ja tuotannollisen perustan luomiseen ja tuotteiden runsauteen, kansan hyvinvoinnin ja kulttuuritason keskeytymättömään nousuun, luokkaeroavaisuuksien katoamiseen työläisten ja talonpoikien väliltä sekä näiden luokkien ja sivistyneistön väliltä. Siten siis yhteiskunnan sosialistisen kehitysvaiheen päätökseen saattaminen merkitsee samalla asteittaisen kommunismin siirtymisen toteuttamista. Koko kansan — työväenluokan, talonpoikaiston ja sivistyneistön — elinedut vaativat kommunistisen järjestelmän luomista, koko kansa rakentaa aktiivisesti kommunismia, joka merkitsee yhteiskunnan mitä suurinta aineellista ja kulttuurillista kukoistusta. Koska sosialismin aikana ei ole sellaisia luokkia ja yhteiskunnallisia ryhmiä, joiden etujen kanssa kommunismi olisi ristiriidassa, tapahtuu kommunismin siirtyminen ilman yhteiskunnallista vallankumousta.

Kommunismiin siirtymisen aineellisten ehtojen luomiseksi on lopetettava Neuvostoliiton jälkeenjääminen kehittyneimmistä kapitalistisista maista tuotannon tuotemäärässä asukasta kohti ja saatava aikaan valtava tuotantovoimien edelleenkasvu. Yleinen tuotemäärä kyseisen maan väkilukuun verrattuna on sangen tärkeä osoitin sen taloudellisen kehityksen tasosta. Sosialismin päästyä voitolle Neuvostoliitossa nousi käytännöllisesti täyteen mittansa V. I. Leninin asettama ja Kommunistisen puolueen päätöksissä konkreettisen käsittelyn saanut tehtävä: saavuttaa ja sivuuttaa tärkeimmät kapitalistiset maat *taloudellisesti suhteessa*, ts. tuotannon määrässä asukasta kohti. Tämä tehtävä oli asetettu Kommunistisen puolueen XVIII edustajakokouksessa (1939) Neuvostoliiton tärkeimmäksi taloudelliseksi tehtäväksi.

* * *

Socialismin voitolla Neuvostoliitossa on tavattoman suuri *kansainvälinen merkitys*. Se oli imperialistiselle maailmanjärjestelmälle uusi voimakas isku, joka entistä enemmän horjuttaa tuon järjestelmän perustuksia. Sosialismin vakiinnuttua Neuvostoliitossa tuli kaikella voimalla ilmi sosialistisen kansantalousjärjestelmän paremmuus kapitalistiseen järjestelmään verraten. Kapitalismi tarvitsi suunnilleen vuosisadan ja feodalismi parisen vuosisataa todistaakseen paremmuutensa edeltäneisiin tuotantotapoihin verraten. Sosialistinen talousjärjestelmä todisti kiistattoman paremmuutensa kapitalismiin nähden jo siirtymäkauden vuosina, toisin sanoen vähemmässä kuin kahdessakymmenessä vuodessa. Marxilaisuus työväenluokan vallankumouksellisenä maailmankatsomuksena, Leninin teoria sosialistisesta vallankumouksesta on todistettu käytännössä oikeaksi. Se on lujittanut työvätekevien joukkojen uskoa työväenluokan voimiin ja sosialismin lopulliseen voittoon koko maailmassa.

Monimuotoisuuden hävittämisprosessi kansandemokratian maiden taloudessa. Pitäen ohjeenaan marxilais-leniniläisiä periaatteita sosialismin rakentamisesta kansandemokratian maat ratkaisevat menestyksellisesti sosialismiin siirtymisen tehtävää. Tämä siirtyminen ei ole mahdollista hävittämättä talouden monimuotoisuutta, hävittämättä riistäjäluokkia.

Nykyään kansandemokratian maissa sosialistinen talousmuoto, jolla on johtava asema kansantaloudessa ja joka käsittää talouden avainasemat, on voima, joka määrää talouden kehityksen. Sosialistinen talousmuoto lujittaa asemiaan vuosi vuodelta.

Sosialististen talousmuotojen suhteellinen osuus vuonna 1958 oli:

kansantulossa: Saksan Demokraattisessa Tasavallassa 72,3%, Tšekkoslovakiassa 91% ja Puolassa 70,1%, Bulgariassa yli 93%, Unkarissa (1956) lähes 71,5%;

teollisuudessa: Albaniassa lähes 100%, Tšekkoslovakiassa 100%, Romaniassa 100%, Puolassa 99,3%, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa 89%, Unkarissa (1957) 93,4%, Bulgariassa 98%;

tukkukaupassa: Albaniassa, Bulgariassa, Unkarissa, Puolassa, Romaniassa ja Tšekkoslovakiassa 100%, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa (1956) 95,7%;

vähittäiskaupassa: Puolassa 96,7%, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa (1956) 73%, Albaniassa (1957) 92,6%, Bulgariassa (1957) 99%, Unkarissa (1957) 98,7%, Romaniassa (1956) 97,3% ja Tšekkoslovakiassa 99,9%.

Sosialistinen talousmuoto maataloustuotannossa on päässyt vallalle useissa kansandemokratian maissa.

Bulgariassa kuuluu enemmän kuin 95% muokatusta maasta sosialistiseen sektoriin. Sosialismi on jo vallannut kaikki asemat teollisuudessa, kulkulaitoksessa, rakennusalalla ja kaupassa. Kapitalistinen talous on hävinnyt sekä kaupungissa että maaseudulla. Tämä merkitsee sitä, että Bulgaria on jo pääpiirteissään toteuttanut talouden sosialistisen uudestijärjestämisen. Kansantalouden sosialistisen teollistamisen ja talonpoikaiston tuotannolliseen osuustoimintaan yhdistymisen pohjalla Bulgaria on muuttunut takapajuisesta maatalousmaasta sosialistiseksi teollisuus- ja maatalousmaaksi, jossa on osuustoiminnallinen koneellistettu suurmaatalous.

Sellaisessa korkealle kehittyneessä teollisuusmaassa kuin Tšekkoslovakiassa kuuluu sosialistiseen sektoriin enemmän kuin 80% kaikesta maatalouden käyttöön otetusta maasta. Tšekkoslovakiassa on jo laskettu sosialismin perusta. Sosialistiset tuotantosuhteet ovat päässeet ratkaisevasti ja absoluuttisesti voitolle koko taloudessa niin kaupungissa kuin maaseudullakin. On otettu tehtäväksi sosialismin rakennustyön loppuunsaaminen maassa.

Albaniassa v. 1959 keskivaiheella sosialistisen sektorin hallussa oli lähes 80% koko muokatusta maatalouskäyttöisestä maasta, Romaniassa yli 70% maatalousmaista.

Korean Kansandemokraattisessa Tasavallassa melkein kaikki talonpoikaistaloudet ovat liittyneet osuuskuntiin.

Eräs Kiinan sosialistisen vallankumouksen erikoisuus on siinä, että se sovelluttaa rauhanomaista tietä kapitalistisen riiston hävittämisessä ja tuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen muuttamisessa sosialistiseksi omaisuudeksi. Sosialismin päästyä voitolle Neuvostoliitossa ja mahtavan sosialistisen leirin olosuhteissa eivät enää olleet välttämättömiä sellaiset kärkevät luokkataistelun muodot, jollaisiin Neuvostoliitto oli joutunut seisossaan yksinään aggressiivista imperialistista maailmaa vastaan ja rakentaessaan ainoana maana sosialismia oman maan porvariston tehdessä erikoisen raivokasta vastarintaa kansainvälisen pääoman sitä aktiivisesti auttaessa.

Soveltaen luovalla tavalla marxilais-leniniläisiä periaatteita Kiinan Kommunistinen puolue on käyttänyt taitavasti hyväksi maansa oloissa syntyneitä objektiivisia mahdollisuuksia talouden sosialistiseksi muuttamiseksi rauhanomaisin keinoin, soveltaen laajasti siirtymäkauden toimenpiteenä valtiokapitalismia ja liittoa kansallisen porvariston kanssa.

Tällaisen liiton perustana olivat Kiinan vallankumouksen erikoisuudet, sen feodalisminvastainen ja imperialisminvastainen suuntaus, Kiinan kansallisen porvariston asema. Kansallisen porvariston etujen mukaista oli taistelu kansainvälisen imperialismin herruutta ja sen asioimistoa vastaan Kiinassa. Tämä liitto syntyi tilanherraluokan ja comprador-porvariston kukistamisen yhteydessä.

Tultuaan vakuuttuneeksi siitä, että kansan valtaenemmistö kannattaa vankasti uutta valtaa, Kiinan kansallinen porvaristo piti parempana olla lähtemättä vastarintaan työväenluokkaa ja laajoja kansanjoukkoja vastaan ja suostui toimimaan kansanvaltion valvonnan alaisena. Tämä on selitettävissä sillä tosiasialla, että Kiinan kansallisen porvariston taloudellinen ja yhteiskunnallinen perusta oli paljoo heikompi kuin Venäjän porvariston asema Lokakuun vallankumouksen aikana vuonna 1917. Lisäksi Kiinan kansallinen porvaristo oli ottanut oppia Venäjän vallankumouksen kokemuksista ja siitä tosiasiasta, ettei Kiina kansanvallankumouksen kaudella ollut enää ainoa sosialismin tielle lähtenyt maa. Työväenluokan ja kansallisen porvariston välinen liitto, joka oli syntynyt jo ennen vallankumouksen voittoa, tuli säilytetyksi ja varmistetuksi siirtymäkautena yhtenäisen kansanrintaman oloissa, työväenluokan ja talonpoikaiston liiton pohjalla, jota liittoa johtaa työväenluokka ja sen Kommunistinen puolue.

Kiinan Kansantasavallan muodostumisen jälkeen kansallinen porvaristo asettui kannattamaan kansandemokraattista diktatua osallistumalla imperialismia vastaan käydyn taistelun jatkamiseen ja hyväksymällä agraariuudistukset, mutta samalla se pyrki kehittämään kapitalismia. Sellaisissa olosuhteissa kansanvalta kehitti ja alkoi toteuttaa politiikkaa, jonka suuntana on kapitalististen teollisuus- ja kauppayritysten hyväksikäyttämi-

nen, rajoittaminen ja niiden sosialistisiksi muuttaminen erilaisen valtiokapitalismin muotojen kautta. Tärkeimpänä tämän politiikan tavoitteena on kapitalistisen riistojärjestelmän hävittäminen ja tuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen muuttaminen koko kansan omistukseksi.

Kapitalistisen teollisuuden ja kaupan muuttamista sosialistiseksi toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa tapahtuu kapitalististen tuotantolaitosten muuttaminen valtiokapitalistiseksi, ja toisessa tapahtuu valtiokapitalistisen sektorin muuttaminen sosialistiseksi.

Kiinassa ovat levinneitä seuraavat valtiokapitalismin muodot, jotka ovat sen johdonmukaisia kehitystasaita. Valtiokapitalismin alkeellisin muoto on sellainen järjestelmä, että valtion elimet ostavat aika ajoin yksityisyriyten tuotteita, seuraava muoto on valtiolle kuuluvien raaka-aineiden ja puolivalmisteiden jalostaminen yksityisomistajien tuotantolaitoksissa, valmiiden tuotteiden toimittaminen valtion tilauksesta, keskitetyt ostot, taattu menekki; korkein muoto on sekalaitosten, se on valtion ja yksityisten yhteisten tuotantolaitosten perustaminen. Nämä ovat tuotantolaitoksia, joihin valtio sijoittaa varojaan ja joissa sillä on omat valtuusmiehensä johtamassa tuotantoa yhdessä kapitalistien kanssa. Johtava osuus näissä tuotantolaitoksissa kuuluu valtiolle. Pääoman harjoittama työn riisto on rajoitettua, kapitalistit saavat vain osan voitosta.

Keskitettyään haltuunsa suurimman osan teollisuuden raaka-ainevaroista kansandemokraattinen valtio alkoi vuonna 1950 toteuttaa yksityisten teollisuuslaitosten huoltamista raaka-aineilla, teki niille tilauksia raaka-aineen jalostamisesta ja tuotteiden valmistamisesta sekä toimitti keskitetysti niiden tuottamien valmisteiden ostoa ja myyntiä sopimusten pohjalla. Se oli ensimmäinen ote yksityisten tuotantolaitosten siirtämiseksi valtiokapitalismin raitteille. Valtion ja yksityisten kapitalistien yhteisten tuotantolaitosten perustamisen kautta tapahtui kapitalistisen teollisuuden muuttaminen valtiokapitalistiseksi. Tämän muuttamisprosessin ulkopuolella oleva kapitalistinen teollisuus muodosti koko maan teollisuuden kokonaistuotannosta vuoden 1957 lopussa enää vain 0,1%.

Kaupan alalla kansanvalta järjesti säätämiensä ehtojen pohjalla yksityisten kauppaliikkeiden huoltamisen tärkeimmillä maatalous- ja teollisuustuotteilla. Sen seurauksena yksityiset kauppaliikkeet alkoivat käydä kauppaa välityskauppasopimusten pohjalla sekä valtion ja sen laitosten toimeksiannosta. Hyvin laajaksi kehittyi valtion ja yksityisten myyntiliikkeiden yhdistäminen. Yksityiskaupan osuus yleisessä vähittäisessä tavaravaihdossa oli vuoden 1957 lopussa kaikkiaan vain 3%.

Tuotannollisen osuustoiminnan valtava kasvu maataloudessa vuosina 1955—1956 katkaisi lopullisesti kapitalismilta kehitystien maaseudulla ja muutti perin pohjin maassa vallinneet luokkasuhteet. Silloin olivat kypsyneet ehdot kapitalististen teollisuuslaitosten ja kauppaliikkeiden uudestijärjestämiselle valtion ja yksityisten yhdistyneiksi laitoksiksi koko tuotantoalojen mitassa. Tuotantoalan mitassa syntynyt yhdistetty valtion ja

yksityisten laitosten yhteinen järjestö on valtiokapitalismin korkein muoto Kiinassa. Se on tärkein ja ratkaisevin askel kapitalistisen omaisuuden muuttamisessa sosialistiseksi yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi.

Valtiokapitalismin kaikkien muotojen kehittymiseen liittyy luokkataistelu. Kiinan kokemus vahvistaa täydellisesti Leninin väittämän, että valtiokapitalismi on siirtymäkaudella „luokkataistelun jatkamista toisessa muodossa, mutta ei millään muotoa luokkataistelun vaihtumista luokkarauhaksi”¹.

Kansanvalta on tehnyt ratkaisevasti lopun kapitalistien selaisesta toiminnasta, joka oli suunnattu tavaroiden hintojen ylettömään paisuttamiseen kiertämällä voimassaolevia lakeja, työväenluokan kontrollin horjuttamiseen yksityisten tuotantolaitoksissa ja valtion suunnitelmien täytön estämiseen. Tämä taistelu oli useita vuosia Kiinan sisäisen luokkataistelun perusmuotona.

Noudattaessaan kapitalistisen teollisuuden ja kaupan rauhanomaista sosialistiseksi muuttamisen politiikkaa Kiinan Kommunistinen puolue pitää ohjeenaan Marxin ja Leninin antamia ohjeita siitä, että määrätynlaisissa historiallisissa olosuhteissa proletariaatille on sallittua ja edullista soveltaa porvariston suhteen lunastuspolitiikkaa. Sekä teoreettisessa että käytännöllisessä mielessä arvokas Kiinan kokemus vahvistaa täydellisesti Leninin johtopäätöksen siitä, että „kommunismiin siirtyminen on mahdollinen myös valtiokapitalismin kautta, kun valtiovalta on työväenluokan käsissä”², samoin sen, että „suuren veron maksaminen valtiokapitalismille ei ole ainoastaan saattamatta meitä tuohon, vaan se vie mitä varmintä tietä sosialismiin”³.

Kapitalistisen teollisuuden ja kaupan sosialistiseksi muuttamisen politiikkaa noudattaessaan kansanvalta pyrkii johdonmukaisesti porvariston yksilöiden uudestikasvattamiseen, tekemään heistä yhteiskunnan hyödyllisiä kansalaisia, jotka elättävät itsensä omalla työllään eivätkä riistolla. Kaikki kapitalistien taloudellisen ja teknillisen kokemuksen hyödylliset ainekset käytetään sosialismin rakentamisen hyväksi.

Vuonna 1956 oli kapitalistisesta teollisuudesta tuotearvon mukaan laskettuna 99,6% ja siinä työskentelevien työläisten ja toimihenkilöiden määrän mukaan laskettuna 99% jo uudestijärjestetty valtion ja yksityisyrittäjien yhteisiin teollisuuslaitoksiin; 82,2% yksityisten kauppaliikkeiden yleismäärästä ja 85,1% niissä toimivasta henkilökunnasta oli jo uudestijärjestetty joko valtion tai valtion ja yksityisten yhdistettyihin kauppaliikkeisiin, osuuskunnalliseksi myymälöiksi tai osuuskunnalliseksi ryhmiksi.

¹ V. I. Lenin, Elintarvikeverosta, Teokset, 32. osa, s. 325 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, s. 777).

² V. I. Lenin, „Manchester Guardian'in” kirjeenvaihtajan A. Ransomin haastattelu, Teokset, 33. osa, s. 366.

³ V. I. Lenin, „Vasemmistolaisesta” nulikkamaisuudesta ja pikkuporvarillisuudesta, Teokset, 27. osa, s. 306.

Maatalouden, käsiteollisuuden, kapitalistisen teollisuuden ja kaupan sosialistisen uudestijärjestämisen suuri historiallinen tehtävä on nykyään pääpiirteissään jo täytetty koko maan mitassa.

Kiinassa on niin ollen peruspiirteissään suoritettu loppuun sosialistinen vallankumous tuotannonvälineiden omistuksen kohdalla, luotu sosialistiset tuotantosuhteet, ratkaistu probleemi „kumpi voittaa” sosialismin hyväksi, viedään päätökseen tehtävää riistäjäluokkien hävittämiseksi. Vuonna 1957 suoritettiin sosialistinen vallankumous poliittisella ja ideologisella rintamalla nujertamalla oikeistoporvarilliset ainekset.

Kiinassa on siis ratkaistu siirtymäkauden tehtävät tuotantosuhteiden alalla. Mutta siirtymäkauden tehtävät tuotantovoimien kehittämisen, maan sosialistisen teollistamisen, sosialismin aineellisen ja tuotannollisen perustan luomisen alalla pitää saada ratkaistuksi lähimpien kahden tai kolmen viisivuotiskauden aikana. Vasta näiden tehtävien tultua ratkaistuksi teknillisen uudestijärjestämisen alalla Kiinassa tulee täydellisesti rakennetuksi sosialistinen yhteiskunta.

Sosialistisen vallankumouksen voiton yhteydessä tulivat poistetuiksi pääpiirteissään esteet, joita oli Kiinan tuotantovoimien kehityksen tiellä. Sosialististen uudistusten toteuttamisen jälkeen Kiinassa syntyi vastakohtaisuus edistyneimmän yhteiskuntajärjestelmän ja yhteiskunnallisten tuotantovoimien takapajuisuuden välillä. Nykyoloissa Kiinan kansa keskittää kaikki voimansa tämän vastakohtaisuuden ratkaisemiseen saadakseen niin pian kuin suinkin muutetuksi Kiinan takapajuisesta agraarimaasta edistyneeksi teollisuusmaaksi. Tehtävänä on siis muuttaa Kiina 10—15 vuodessa mahtavaksi sosialistiseksi suurvallaksi, jolla on nykyaikainen teollisuus, nykyaikainen maatalous, nykyaikainen tiede ja kulttuuri.

Kiinan erikoisoloissa sosialismin voitto tuotantosuhteiden alalla (siinä luvussa myös maaseudulla) ennen maan teollistamisen toteuttamista oli mahdollista vain siksi, että oli olemassa mahtava sosialistinen leiri sekä sellainen korkealle kehittynyt teollisuusmaa kuin Neuvostoliitto antoi apua.

Sosialistisen rakennustyön voitot kansandemokratian maissa ovat saaneet aikaan työtätekevän väestön aineellisen ja kulttuurillisen elintason huomattavan nousun. Teollisuuden nopean kehityksen tuloksena kansandemokratian maissa saatiin hävityksi työttömyys niin kaupungeissa kuin maaseudullakin. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa työskentelevien työläisten lukumäärä kasvaa vuosi vuodelta. Kansantulo suurenee nopeasti ja herkeämättä. Tilanherrojen ja suurkapitalistien luokan hävittämisen jälkeen kansantulo käytetään työtätekevien hyvinvoinnin kohottamisen ja laajennetun sosialistisen uusintamisen etujen mukaisesti kaupungeissa ja maaseudulla.

Työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka ja talonpoikien

reaalitulot suurenevät säännöllisesti. Väestön reaalitulosten lisääntymisessä on suuri merkitys tavaroiden hintojen alentamisella. Hyvin oleellinen tekijä työväen reaalitulosten suurenemisessä on asuntojen vuokrien aleneminen ja muiden kunnalliseen alaan kuuluvien palvelusten halpeneminen. Työtätekevien aineellinen hyvinvointi kohoaa myös työläisten ja toimihenkilöiden yhteiskunnallisen vakuutuksen maksamisesta yhä suuremmassa määrässä valtion varoista, maksuttoman kouluopetuksen ja ilmaisen lääkintähuollon sekä laajan parantola- ja lepokoti-verkoston rakentamisen tuloksena.

Kansantulo kasvoi vuonna 1958 vuoteen 1950 verrattuna Saksan Demokraattisessa Tasavallassa 2,1-kertaisesti, Puolassa lähes 77%, Romaniassa vuoteen 1948 verrattuna runsaasti 3-kertaisesti, Unkarissa vuonna 1957 vuoteen 1949 verrattuna 76%, Albaniassa vuonna 1957 vuoteen 1950 verrattuna 98%. Kiinassa oli kansantulo vuonna 1957 vuoteen 1952 verrattuna kasvanut yli 52%. Sodanedelliseen tasoon verraten kansantulo oli vuonna 1958 kasvanut Bulgariassa 2,3-kertaisesti, Tšekkoslovakiassa 2,1-kertaisesti, Puolassa vuoteen 1937 verrattuna 2,7-kertaisesti.

Työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka oli Bulgariassa vuonna 1957 70% suurempi kuin vuonna 1952, Tšekkoslovakiassa vuonna 1957 se oli 35% suurempi kuin vuonna 1937; Saksan Demokraattisessa Tasavallassa teollisuustyöläisten reaali-palkka vuonna 1956 oli 54,2% suurempi kuin vuonna 1950, ja vuoteen 1936 verrattuna se oli noussut yli 3,1-kertaisesti.

Nykyiselle viisivuotiskaudelle (1956—1960) on huomioitu työtätekevien hyvinvoinnin nopea ja jatkuva paraneminen.

Sosialismin rakentaminen kansandemokratian maissa on erottamattomassa yhteydessä kulttuurivallankumoukseen. Mitä laajimmat työtätekevien joukot kohottavat kulttuuritasoaan ja kartuttavat tietojaan. Vallankumous teki lopun porvariston ja tilanherrojen yksinoikeudesta valistukseen ja kulttuuriin. Valistus ja kulttuuri ovat tulleet koko kansan omaksi. Uusi, sosialistinen sivistyneistö muodostuu pikaista vauhtia. Insinööri- ja tekniikkokunta kasvaa.

Käyttäen kaikinpuolin hyväkseen kansojensa entistä rikasta edistyksellistä kulttuuriperintöä kansandemokratian maat luovat uutta, sisällöltään sosialistista ja muodoltaan kansallista kulttuuria. Neuvostoliiton sosialistinen kulttuuri, joka on luonteeltaan syvästi kansainvälistä, vaikuttaa suuresti kansallisen kulttuurin kehitykseen kansandemokratian maissa. Laajan kulttuurillisen yhteistoiminnan tuloksena sosialistisen leirin maat rikastuttavat toinen toisensa kulttuuria.

Lukuvuonna 1958/59 Romanian kouluissa ja korkeakouluissa opiskeli 2,2 miljoonaa oppilasta ja ylioppilasta, kun lukuvuonna 1938/39 koululaisia ja ylioppilaita oli 1 689 tuhatta, so. opiskelijain yleinen lukumäärä lisääntyi 1,3-kertaisesti; ylioppilaiden lukumäärä korkeakouluissa lisääntyi 3,1-kertaisesti: 26 tuhannesta lukuvuonna 1938/39 81 tuhanteen lukuvuonna 1957/58.

Vanhassa Puolassa oli vuosina 1937—1939 yhteensä 35 korkeakoulua, joissa opiskeli 49 500 ylioppilasta; näiden joukossa oli enintään 5% työläisten ja 9% talonpoikien lapsia. Lukuvuotena 1958/59 Puolan korkeakouluissa opiskeli 154 400 ylioppilasta, joista valtava enemmistö oli työläisten ja talonpoikien lapsia.

Unkarissa lukuvuotena 1958/59 oli keskipouluissa opiskelevien lukumäärä 177 700 oppilasta, kun lukuvuonna 1937/38 siellä opiskeli keskipouluissa vain 52 300 oppilasta. Korkeakouluissa opiskelleiden lukumäärä oli lukuvuonna 1958/59 suurentunut 31 200 opiskelijaan, kun vuonna 1937/38 opiskeli vain 11 700.

Tšekkoslovakian korkeakouluissa oli vuonna 1937 52 tiedekuntaa, joissa opiskeli 25 000 ylioppilasta. Lukuvuonna 1958/59 korkeakouluissa opiskeli 74 300 ylioppilasta.

Sosialistinen rakennustyö Kiinan Kansantasavallassa johtaa työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön elin- ja työolojen herkeämättömään paranemiseen.

Kiinan työväenluokan asema on huomattavasti parantunut.

Työläisten ja toimihenkilöiden vuotuinen keskipalkka nousi viisivuotis-kautena 1952—1957 42,8 prosenttia. Tuotantolaitoksissa on otettu käytäntöön 8-tuntinen työpäivä (entisen 14—16-tuntisen työpäivän asemesta), terveydelle vahingollisilla työaloilla työpäivä on rajoitettu 6-tuntiseksi. Raskaana oleville naisille annetaan tuotantolaitoksissa, toimipaikoilla ja järjestöissä 56-päiväinen loma säilyttäen työpalkan. On otettu käytäntöön työläisten ja tuotantolaitosten välillä solmittavat kollektiiviset työsopimukset. Kaikkialla maassa on perustettu ammattiyhdistyksiä. Niihin on liittynyt suurin osa työläisistä ja toimihenkilöistä. Vuonna 1951 otettiin käytäntöön työläisten ja toimihenkilöiden yhteiskunnallinen vakuutus.

Agraariuudistusten toimeenpanon, erikoisesti talonpoikaistalouksien osuus-toiminnallistamisen tuloksena Kiinan talonpoikaiston aineellinen asema on tuntuvasti parantunut entiseen verrattuna. Talonpoikien tulot suurenivat vuonna 1957 kaikkialla maassa 30% vuoteen 1952 verraten.

Kiinan kansa on päässyt suuriin saavutuksiin kulttuurirakennustyön alalla. Ennen vallankumousta työläisillä ja talonpojilla ei ollut pääsyä edes alkeiskouluihin keski- ja korkeakouluista puhumattakaan. Lähes 90% väestöstä oli luku- ja kirjoitustaidotonta. Kiinan Kansantasavalta on tehnyt sivistyksen saamisen mahdolliseksi laajoille työtätekeville joukoille. Pienessä ajassa on saatu aikaan suuri edistys kulttuurin ja valistuksen alalla.

Kiinan kansa otti tehtäväkseen kulttuurivallankumouksen toteuttamisen. Se ponnistelee mitä tarmokkaimmin saadakseen vähitellen poistetuksi lukutaidottomuuden. Kansavalta laajentaa alkeiskouluverkostoa sitä silmällä pitäen, että lähimpien vuosien aikana saataisiin toteutetuksi yleinen alkeisopivollisuus.

Valistustyö Kiinan Kansantasavallassa kehkeytyi vuonna 1958 laajaan mittaan. Valtavan suuressa osassa maata on toteutettu yleinen alkeisopivollisuus. Yli 90% kouluiässä olevista lapsista opiskelee kouluissa.

Opiskelijain lukumäärä keski- ja korkeakouluissa kasvoi huomattavasti enemmän kuin edellisenä vuonna. Sitä paitsi suuri määrä iltakorkeakouluja ja keskioppilaitoksia on perustettu kansankommuunien ja tuotantolaitosten yhteyteen.

Sosialismin täydellinen ja lopullinen rakentaminen Neuvostoliitossa ja sosialismin menestyksellinen rakentaminen kansandemokratian maissa on mitä selvin todistus marxilais-leniniläisen teorian voitosta, teorian, joka osoittaa yhteiskunnan kehityksen lait ja viitoittaa työtätekevälle yhteiskunnalle tien vapautumiseen kapitalistisesta palkkaorjuudesta ja siirtymiselle korkeampaan ja edistyksellisempään yhteiskuntamuotoon, kommunismiin.

B. Sosialistinen Kansantalousjärjestelmä

XXIV LUKU

TUOTANNONVÄLINEIDEN YHTEISKUNNALLINEN OMISTUS. SOCIALISTISTEN TUOTANTOSUHTEIDEN LUONNE

Sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimat. Kapitalismista sosialismiin siirtymäkauden tuloksena, kuten edellä jo merkittiin, luodaan sosialistinen tuotantotapa. Sosialistinen tuotantotapa on korkeatasoisimman koneellisen suurtuotannon pohjalle rakentuneiden tuotantovoimien ja tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen pohjalle rakentuneiden sosialististen tuotantosuhteiden yhtenäisyys.

Sosialismin tuotantovoimien tärkein ominaisuus on siinä, että ne ovat alituisessa ja nopeassa kehitysprosessissa ja että koko kansantaloudessa tapahtuu väistymätön ja yhä voimistuva teknillinen edistys: Tärkein ehto keskeytymättömän teknillisen edistyksen turvaamiseksi on tuotannonvälineitä tuottavien teollisuuden alojen ensisijainen kehittäminen ja koneenrakennusteollisuuden korkea kehitystaso.

Teknillinen edistys noudattaa sosialismin vallitessa seuraavia peruslinjoja: tuotantokaluston ja teknologisten prosessien täydellistäminen, työprosessien koneellistaminen ja automatisointi, kansantalouden sähköistäminen, kemian laaja soveltaminen tuotantoon ja atomivoiman käyttö rauhanomaisiin tarkoituksiin.

Teknillisen edistyksen perustana on *tuotantokaluston parantaminen* pitäen silmällä koneiden tuottavuuden kohottamista, niiden taloudellisuutta ja varmuutta työssä, keston pidentämistä, niiden hoidon automatisoinnin soveltamista, niiden valmistamiseen tarvittavan metallimäärän ja muiden materiaalien vähentämistä.

Tuotantokaluston parantaminen on erottamattomasti sidottu tuotannon teknologian parantamiseen, kuten raaka-aineiden hankintamenetelmien, raaka-aineiden ja materiaalien muokausmenetelmien parantamiseen, uusien raaka-ainelajien ja materiaalien käyttäntönottamiseen, suuren nopeuden, paineen ja lämpötilan käyttämiseen ja muihin tuotantoprosessien jatkuvan voimistamisen menetelmiin.

Teknillinen edistys ei ole mahdollinen ilman päättävää taistelua paikallaan polkemista ja rutiinia vastaan, se vaatii nopeaa ja laajaa nykyaikaisen edistyneimmän tieteen ja tekniikan saavutusten juurruttamista tuotantoon.

Neuvostoliitossa on neuvostovallan vuosina perustettu laaja tieteellisten tutkimuslaitosten ja konstruktoriajärjestöjen verkosto; työläisten keksintötoiminta ja tuotannon uranuurtajien joukkoliike ovat kehittyneet hyvin laajoiksi.

Neuvostoliittolainen tieteellinen ja teknillinen ajattelu ratkaisee menestyksellisesti monia uusia teknillisiä ongelmia uusien koneiden ja mekanismien konstruointiseksi kaikkia tuotannonaloja varten. Neuvostoliittolaiset konstruktorit ovat luoneet sellaisia koneita kuin esimerkiksi kaivoskombainit, monet maatalouskoneet, uusia nykyaikaisia kalustolajeja voimatalouden alalla, voimakkaita koneistoja rakennustöitä varten, useita uusia metallinleikkaukoneityyppejä ynnä muita. Neuvostoliitto on ensi tilalla maailmassa atomivoiman käyttämisessä rauhanomaisiin tarkoituksiin.

Neuvostoliiton saavutukset atomienergian käyttämisessä rauhanomaisiin tarkoituksiin sekä suihkulentokoneiden kehittämisen alalla, historian ensimmäisten Maan keinotekoisien seuralaisten ja avaruusrakettien laukaiseminen osoittaa, kuinka valtavia ovat neuvostokansan saavutukset tieteeseen ja tekniikan alalla.

Teknillisessä edistyksessä sosialismin aikana on hyvin suuri merkitys työprosessien *koneellistamisella*. Työprosessien koneellistaminen helpottaa työtä ja kohottaa työn tuottavuutta. Se tekee mahdolliseksi tuotannon mittasuhteiden laajentamisen, tuotantolaitosten suurentamisen ja jouduttaa sosialistisen talouden kehitysvauhtia.

Socialismin maissa toteutetaan johdonmukaisesti tärkeimpien ja eniten työtä vaativien tuotantoprosessien koneellistamista kaikilla kansantalouden aloilla.

Tuotannon koneellistaminen Neuvostoliiton teollisuudessa on hyvin korkealla tasolla. Hiiliteollisuudessa oli ennen vallankumousta käsivoimin tehty työ vallitsevana muotona. Mutta uranjyrsintäkoneiden ja kombainien, sähkökäyttöisten kuljetusvälineiden ja kuormauskoneiden laajan käytäntönoton tuloksena oli vuonna 1958 saatu koneellistetuksi uranjyrsinnässä ja louhinnassa 99,1%, hiilensiirroissa ja maanalaisessa kuljetuksessa 99,5% ja hiilen kuormauksessa rautatievaunuihin 99,7% töistä. Hiilen louhinnassa kombainien avulla Neuvostoliitto on huomattavasti ohittanut muut maat. Laajalti sovelletaan hiilen avolouhintaa tehokkaita koneita käyttäen. Hiilentuotannon täyskoneellistamisen loppuunsaattamiseksi on kohotettava vielä useiden suuritöiden prosessien koneellistamisen taso. Rautamalmikaivoksissa oli vuonna 1956 saatu koneellistetuksi 94,7% rauta- ja mangaanimalmiin maanalaisista kuljetuksista. Nämä työprosessit on nykyään suurin piirtein mekanisoitu. Suuriin saavutuksiin on päästy muidenkin teollisuusalojen koneellistamisessa. Niinpä esimerkiksi vesivoimalaitosten rakentamisessa käytetään sellaisia neuvostotekniikan mainioita saavutuksia kuin uusia suuritehoisia kaivinkoneita, buldozereja, imuruoppaajia ja muita. Onhan tunnettua, että Uralin koneenrakennustehtaan rakentama neljäntoista kuution kaivinkone kykenee nostamaan yli 2,5 miljoonaa kuutiometriä maata vuodessa ja korvaamaan 7 tuhannen työläisen ruumiillisen työn, ja nykyään on jo valmistettu kaivinkone, jonka kauhaan mahtuu 20 kuutiometriä maata. Samanaikaisesti on useita teollisuuden aloja, joissa yhä vielä aivan riittämättömästi sovelletaan koneita tuotantoon; korkealle koneellistamisen asteelle kehitettyjen työmaiden rinnalla on työmaita, joilla tuotanto tapahtuu miltei käsivoimin. Eri työprosessien koneellistaminen on riittämätöntä metsäteollisuudessa, rakennustöissä, lastaus- ja purkaustöissä jne.

Socialistinen teollisuus varustaa maataloutta uusimman aikaisella tekniikalla. Maanviljelyksen erikoisuuksia vastaavasti traktorivetovoiman pohjalle luodaan koneiden järjestelmä

perustavimpien maataloustöiden suorittamiseksi, kuten kynnön, kylvön, rivienvälisen muokkauksen ja korjuutöiden alalla.

Niinpä Neuvostoliiton maataloudessa oli vuonna 1958 1 miljoona 744 tuhatta traktoria (15-hevosvoimaisiksi muunnettuna), 500 tuhatta leikkupuimuria, 700 tuhatta kuorma-autoa ja miljoonia muita monimutkaisia maatalouskoneita.

Koneiden käytäntöönotto maataloudessa on perinpohjin muuttanut maatalouden energieettisten käyttövoimavarojen rakennetta. Maatalouden käyttövoimavaroista vuonna 1916 muodostivat vetojuhdat 99,2% ja koneelliset käyttövoimat vain 0,8%. Vuonna 1940 lankesi vetojuhtien osalle 22% ja koneellisten käyttövoimien osalle 78% ja vuonna 1958 vastaavasti 4% ja 96% (siinä luvussa traktorien osalle 31%, autojen osalle 41%, kombainien moottoareiden osalle 16%, sähkömoottoreiden ja muiden koneellisten käyttövoimien osalle 7%).

Sosialismin vallitessa saa täyskoneellistaminen yhä suuremman merkityksen. *Täyskoneellistaminen* merkitsee kaikkien toisiinsa sidottujen tuotantoprosessin vaiheiden, niin perus- kuin apuvaiheidenkin koneellistamista ja pohjautuu toisiaan täydentävien koneiden järjestelmään. Se tekee lopun aukoista tuotannon koneellistamisessa, voimaperäistää tuotantoprosesseja, kohottaa työn tuottavuutta. Samalla se on siirtymävaiheena tuotannon automatisointiin.

Koneellistamisen korkein aste on tuotannon *automaatio*, toisin sanoen itsesääntelyn pohjalla toimivien automaattikoneiden soveltaminen. Mitä kiinteimmässä yhteydessä automatisointiin on *kaukomekaniikka*, toisin sanoen koneistojen ohjaus ja niiden toiminnan valvonta välimatkan päästä (kauko-ohjaus). Niissä tapauksissa, jolloin tuotantoprosessin kokonaisuudessaan käsittävä koneiden järjestelmä toimii itsesääntelyn pohjalla, on kysymyksessä *automaattinen koneiden järjestelmä*. Automaattinen koneiden järjestelmä suorittaa kaikki raaka-aineen valmiiksi tuotteeksi jalostamiseen tarvittavat tuotantoprosessit ilman ihmisen välitöntä vaikutusta ja tarvitsee vain tarkkailua hänen taholtaan.

Tuotannon täyskoneellistamisella ja automatisoinnilla on erittäin tärkeä merkitys nykyään, kommunistisen rakennustyön vaiheessa. Uuden tekniikan laaja käytäntöönottaminen, tuotannon täyskoneellistaminen ja automatisointi, sen erikoistaminen ja yhteistoiminnallistaminen kansantalouden kaikilla aloilla on tärkein ehto seitsenvuotissuunnitelman menestyksellisesti täyttämiseksi ja kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomiseksi.

Sodanjälkeisinä vuosina on erällä Neuvostoliiton teollisuusaloilla päästy tiettyihin tuloksiin tuotantoprosessien automatisoinnin alalla. Neuvostoliiton mustan metallurgian tuotantolaitoksissa sulatetaan yli 90% kaikesta takkiraudasta sellaisissa masuuneissa, joissa on automaattinen puhalluslämmön sääntely, ja noin 90% kaikesta martinuuniteräksen tuotosta sulatetaan automaattisella lämpötilasääntelyllä varustetuissa uuneissa. Masuunien ja martinuunien automatisoiminen mustassa metallurgiassa on kohottanut niiden

tuottoluottuutta 7—10 prosentilla ja supistanut polttoaineen kulutusta 6 prosentilla. Koneenrakennusteollisuudessa lisääntyy joka vuosi automaattisten ja puoliautomaattisten työstökoneiden, takoma- ja puristinkoneiden sekä tarkkailu- ja mittauskojeiston määrä. Automaattisen koneiston käyttö kemiallisen, paperi-, öljynjalostus- ja muilla teollisuuden aloilla lisääntyy. Automaattisia koneiden järjestelmiä on Neuvostoliitossa automatisoitujen työkoneiden ja muiden konerivistöjen tahi erillisten automatisoitujen tuotantolaitosten muodossa. Kommunistisen rakennustyön tehtävät vaativat tuotannon automatisoinnin vauhdin huomattavaa jouduttamista. NKP:n XXI edustajakokous asetti tehtävän: siirtyä erillisten työvaiheiden, koneyhtymien, työkoneiden automatisoinnista täysautomatisointiin, täydellisesti automatisoitujen teknologisten prosessien, tehdasosastojen ja täysin automatisoitujen tuotantolaitosten perustamiseen, ensi vuorossa niillä tuotannon aloilla, missä se antaa suurimman taloudellisen hyödyn.

Hyvin suuri taloudellinen merkitys teknillisessä edistyksessä on tuotantokaluston nykyaikaistamisella, *modernisoinnilla*, se on käytännössä olevan tuotantokaluston järjestelmällisellä uudistamisella ja täydellistämällä vaihtamalla vanhentuneita koneiden osia uusiin, asentamalla entisten tilalle yhä täydellisemmiksi kehitettyjä voimakoneita ja muuta tuotantokalustoa.

Tuotannon laaja koneellistaminen sosialismin vallitessa on työn tuottavuuden nopean kasvun perusta ja johtaa ruumiillisen työn yhä suurempaan lähentymiseen henkiseen työhön.

Kaikkien taloudenalojen uudestijärjestely koneellisen suur-tuotannon pohjalla ja tuotantoprosessien johdonmukainen koneellistaminen liittyvät kiinteästi *sähköistämiseen*. Sähköistäminen on nykyaikaisen suur-tuotannon teknillinen perusta.

Sähköistämälle sosialismin vallitessa on luonteenomaista: ensiksi, sähkövoiman tuotannon ja tuotantokapasiteettien keskitäminen suuriin voimalaitoksiin, erillisiä voimalaitoksia voimakkaiksi piiriin tai useampien piiriin yhteisiksi verkostoiksi yhdistävien korkeajännitteisten sähkönsiirtolaitteiden nopea kehitys, silmämääränä yhtenäisen korkeajänniteverkoston muodostaminen koko maata varten; toiseksi, lämpöasemien ja vesivoimalaitosten laaja rakennustyö ja niiden osuuden järjestelmällinen kohottaminen sähkövoiman yleisessä tuotannossa, mikä on mitä tärkein keino maan voimataseen parantamisessa; kolmanneksi, suurten kaupunkien ja teollisuuskeskusten kaukolämmitysjärjestelmän kehitys.

Teollisuuden sähköistäminen muuttaa tehtaiden näön. Monimutkaista siirtokoneistoa vaativan keskusvoimakoneen tilalle on melkein kaikissa tuotantolaitoksissa tullut yksittäinen sähkönkäyttö työstökoneissa. Työkoneiden sähköistäminen muodostaa voimata'oudellisen perustan tuotannon täyskoneellistamiselle ja automatisoinnille. Sähkön käytön pohjalla on syntynyt uusia teollisuuden aloja — mustien ja värimetallien sähkömetallurgia, sähkökemiat ja uusia metallinjalostusmenetelmiä.

Neuvostovalian olemassaolon aikana Neuvostoliitossa on luotu uusi, mahtava energieettinen perusta. Neuvostomaan energetiikan kehityksen piirteenä on energiatuotannon suuri keskitys. Yksistään 98 maamme sähkö-

voima-aseamista, joiden teho oli vähintään 100 tuhatta kilowattia, antoivat vuonna 1956 enemmän kuin 60% koko maassamme tuotetusta sähkövoimasta. Vallankumouksenedellisen Venäjän suurin sähkövoima-asema oli Moskovan voimalaitos, jonka teho oli 57 tuhatta kilowattia. Volgalle rakennettu V. I. Leninille nimetyn Volgan vesivoima-aseman teho on 2 300 tuhatta kilowattia; se on teholtaan ja sähköntuotannoltaan maailman suurin. Bratskin vesivoima-asema, jota rakennetaan Angaralle, tulee olemaan teholtaan 4 500 tuhatta kilowattia. Erillisten sähkövoima-asemien sijasta on rakennettu suuret keskitetyt Keskisen Teollisuusalueen, Etelän ja Uralin energiajärjestelmät. Neuvostoliiton Euroopanpuoleiselle osalle luodaan yhtenäinen energiajärjestelmä, joka tulee käsittämään puolet maassamme tuotetusta sähköstä. Tämän yhteydessä kasvaa sähköverkoston laajuus. Niinpä on vedetty kaksijaksoinen voimansiirtolinja Kuibyšev—Moskova, jonka jännite on 400 kilovoltia ja pituus yksijaksoiseksi muunnettuna 1 800 kilometriä.

Maamme sähköistämisen pohjalla oli työprosessien sähköistämisen teollisuudessa vuonna 1958 suurentunut 21-kertaisesti vuoteen 1913 verraten. Kaikki kaupungit, miltei kaikki työläisasutukset ja 49% kollektiivitalouksista on sähköistetty. Sähkövoimaa on alettu käyttää laajasti maataloustuotantoon (puintiin, vedensaantiin, lypsyyn, lampaiden keritsemiseen jne.).

Nykyaikaisen tekniikan edistyminen ilmenee myös yhä laajemmassa *kemian* kehityksessä ja kemiallisten aineenjalostusmenetelmien soveltamisessa. Kemialliset menetelmät merkitsevät tuotantoprosessien jouduttamista, raaka-aineen mahdollisimman täydellistä käyttöä sekä uudenlaisten raaka-aineiden ja materiaalien luomista. Synteettisten aineiden laajamittainen käyttö raaka-aineena on tärkeä keino kulutustarvikkeiden tuotannon lisäämiseksi. Kemianteollisuudesta on tullut Neuvostoliitossa koko kansantalouden teknillisen kehityksen voimakas tekijä. Nykyaikainen kemiallinen tuotanto on yleensä automatisoitu. Se jatkuu keskeytymättä, automaattisesti tarkkailtavassa ja säänneltävässä suljetussa kojeistossa, ihmisen siihen välittömästi puuttumatta. Kemiallistaminen on maanviljelyskasvien satoisuuden kohottamisen tärkeä ehto. Kulutustarvikkeiden runsauden luominen vaatii kansantalouden laajaa kemiallistamista.

Tekniikan nykyisen kehitysvaiheen suurin saavutus on *atomivoiman* käyttö. Neuvostoliitto on ensimmäinen maa, joka on ottanut atomivoiman käyttöön rauhanomaisiin tarkoituksiin. Neuvostoliitossa on rakennettu maailman ensimmäinen teollinen sähköasema, jota käytetään atomivoimalla, ja rakenteilla on toisia suuritehoisia sähköasemia. On myös rakennettu maailman ensimmäinen atomikäyttöinen jäänmurtaja.

Sosialismin tuotantovoimille on luonteenomaista tuotannon korkea *keskittymistaso*, tuotannonvälineiden, työvoiman ja tuotteiden valmistamisen keskittäminen suuriin, teknillisesti hyvin kalustettuihin tuotantolaitoksiin. Sosialismin vallitessa kehittyi laajassa mitassa tuotannon *erikoistuminen*, laitosten *yhteistointi* (kooperaatio) kombinointi. Kombinoinnilla tarkoitetaan tuotannon eri asteiden yhdistämistä yhden suuren tuotantolaitoksen puitteisiin, jossa suoritetaan perättäiset työprosessit tuotteen valmistamiseksi raaka-aineesta. Sosialismin tuotantovoim-

mien luonteenomaisena piirteenä on niiden järkipäriäinen sijoittuminen koko maan mitassa.

Yhteiskunnallisen omistuksen pohjalla sosialismi säätää erikoisen tavan työvoiman yhtymiselle tuotannonvälineisiin, ja tämä eroaa perinpohjin työvoiman ja tuotannonvälineiden yhtymistavasta kapitalismin vallitessa. Työtätekevät (työläiset, talonpojat ja sivistyneistö), jotka ovat socialistisen yhteiskunnan perustuotantovoima, ovat riistosta vapaita ja omistavat yhteisesti perustuotannonvälineet socialistisen valtion kautta. Työtätekevät eivät työskentele riistäjien hyväksi, vaan omaksi ja yhteiskunnan hyväksi ja siitä syystä ovat perinjuurin kiinnostuneita socialistisen tuotannon kehittämistä ja parantamisesta. Tunnettua on, että tuotantokalustoa käyttäessään ja vaikuttaessaan niiden avulla luontoon työtätekevät kehittävät samalla omaa kykyään tehdä työtä, hankkivat tuotannollista kokemusta ja taitoa, jotka siirtyvät sukupolvelta toiselle. Tuotannon työntekijäin *sivistyksellinen ja teknillinen taso*, toisin sanoen tuotannollisten kokemusten, työtottumusten sekä yleisen ja erikoissivistyksen taso kaikki yhdessä otettuna, on eräs tuotantovoimien esineellisten aineiden, ennen kaikkea tuotantokaluston kehityksen ratkaiseva tekijä. Sosialismin vallitessa tapahtuu työntekijäin kulttuurillisen ja teknillisen tietotason jatkuva ja yleinen nousu, ruumiillisen työn tekijäin tietotason asteittainen kohoaminen henkisen työn tekijäin tietotasolle, vanhan ammatillisen rajoittuneisuuden asteittainen häviäminen ja yhteiskunnan kaikkien jäsenten kykyjen monipuolinen kehittäminen.

Socialismia vastaavien tuotantovoimien luominen merkitsee ammatilliselta kannalta katsoen perinpohjaisia, laadullisia muutoksia työtätekevien kokoonpanossa.

Neuvostoliitossa maan socialistisen teollistamisen tuloksena on työväenluokan ja toimihenkilöiden lukumäärä kasvanut tavattomasti. Työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräinen vuotuinen lukumäärä oli vuonna 1958 suurentunut 54,6 miljoonaan, kun se vuonna 1928 oli 10,8 miljoonaa. Sen yhteydessä kasvoi teollisuudessa, rakennuksilla, kuljetuslaitoksessa ja yhteyspalvelun alalla työskentelevän väestön osa, kun taas maataloudessa työskentelevän väestön osa pieneni. Koko kansantaloudessa työskennelleestä väestöstä oli teollisuudessa, rakennustöissä, kuljetuksen ja yhteyspalvelun aloilla vuonna 1928 työssä 10% väestöstä, vuonna 1956 oli 37%; vastaavina vuosina oli metsä- ja maataloudessa 80% ja 43%. Maataloustyöstä teolliseen siirtymistä seurasi työntekijäin sivistyksellisen ja teknillisen tietotason nousu.

Teollisuudessa työskentelevän työväestön kokoonpanossa on tapahtunut suuria muutoksia. Tuotannonvälineitä tuottavan teollisuuden ensisijainen kasvu vaikutti siihen, että työläisten lukumäärä suureni erikoisen nopeasti juuri raskaassa teollisuudessa ja erittäinkin sen johtavalla, koneenrakennusalalla, missä työntekijäin teknillisen koulutuksen pitää olla erikoisen korkea.

Korkean tekniikan pohjalla tapahtuvaa socialistisen teollisuuden kehitystä seuraa ammattityöläisten yleisen sekä

suhteellisen lukumäärän kasvu, useiden vanhojen ammattien häviäminen sekä uusien ammattien ja erikoisalojen synty. Insinöörien ja teknikkojen lukumäärä kasvaa alituisesti.

Pienten talonpoikaistalouksien osuustoiminnallistaminen ja maatalouden teknillinen uudestivarustaminen vaativat uusien maataloustuotannon kaaderijoukkojen kouluttamista, jotka hallitsevat nykyaikaista edistyneintä tekniikkaa ja joilla on tietoja maanviljelyn ja karjanhoidon aloilta. Edistyneimmän maataloustieteen saavutukset ovat ensi kertaa ihmiskunnan historiassa tulleet laajojen talonpoikaisjoukkojen omiksi. Uuden tekniikan joukkomittainen käytäntöönnotto kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla on synnyttänyt koneellistetun maataloustyön uusia ammatteja, kuten traktorinohjaajien, kombaininkäyttäjien, autonkuljettajien, mekaanikkojen, puima-, pellavanloukutus-, puuvillankorjuu- ja muiden koneiden hoitajien ammatteja.

Vuosien 1925—1954 välisenä aikana Neuvostoliitossa koneenrakennuksessa ja metallinmuokkauksessa työskennelleiden viilarien lukumäärä suureni 41 tuhannesta 512,5 tuhanteen, metallinsorvaajien lukumäärä 18,4 tuhannesta 224,8 tuhanteen, sähköasentajien lukumäärä 2,7 tuhannesta 115,1 tuhanteen, koneen- ja moottorinkäyttäjien 5,1 tuhannesta 83,3 tuhanteen jne. Ilmaantui lukuisia sellaisia ammattimiesjoukkoja, joita ammatteja aikaisemmin ei tunnuttukaan, kuten autokärrymies, sähkökärrymies, työstöautomaatin hoitaja; miltei alunpitäen on koulutettu automaattikoneiden säätäjät. Hiiliteollisuudessa ilmaantui hiilikombainien käyttäjiä ja heidän apulaisiaan, uranjyrsijä- ja kuormauskoneen käyttäjiä, sähköveturien kuljettajia, vintturien ja liukuhihnan hoitajia. Samaan aikaan on hävinnyt pois useita entisiä, käsivoimin tehtävän työn ammatteja, kuten hiilenkanto ja -veto sekä muita sellaisia ammatteja. Rakennustöissä on nosturinkäyttäjien lukumäärä lisääntynyt vuodesta 1948 vuoteen 1954 noin 9-kertaisesti.

Neuvostoliitossa laskettiin vuonna 1957 kollektiivitalouksissa, kone- ja traktoriasemilla ja neuvostotiloilla työskennelleiden traktoristien, traktori-prikaatin prikatiirien ja heidän apulaisten, kombaininkäyttäjien ja autonkuljettajien lukumäärä 2,3 miljoonaksi hengeksi. Sosialistisessa maataloudessa on monilukuinen määrä kokeneita tuotannon johtajia ja järjestäjiä, kuten kone- ja traktoriasemien, maatalouskonekorjaamojen ja neuvostotilojen johtajia, kollektiivitalouksien puheenjohtajia, agronomeja ja karjanhoitoteknikkoja, prikatiireja, farmien hoitajia ja muita.

Koneellisen suurtuotannon palveluksessa kaupungeissa ja maaseudulla on lukuisa joukko sivistyneistöä, kuten insinöörejä ja teknikkoja, agronomeja ja karjanhoitoteknikkoja.

Neuvostoliiton kansantaloudessa työskentelevien erikoisalan korkea- tai keskisivistyksen omaavien spesialistien (sotilashenkilöitä lukuunottamatta) lukumäärä oli vuoden 1958 loppuun mennessä noussut 7,5 miljoonaan henkeen, kun se vuonna 1913 oli 190 tuhatta henkeä ja vuonna 1928 521 tuhatta henkeä. Erikoiskoulutuksen saaneita maatalousalan ammattimiehiä oli noin 500 tuhatta henkeä. Kansantaloudessa työskentelevien erikoisalan korkea- tai keskikoulusivistyksen saaneiden työntekijäin lukumäärän suhteen Neuvostoliitto on ensimmäisellä sijalla maailmassa.

Koneiden käyttö sosialismin vallitessa vaikuttaa yhteiskunnan perustuotantovoimaan, työätekeviin, kerrassaan toisella tavalla kuin kapitalismin aikana.

Sosialistisessa yhteiskunnassa käytetään koneita työpäivän lyhentämisen tarkoituksessa, kun taas kapitalistit pyrkivät työpäivän pidentämiseen. Koneiden käyttö sosialismin vallitessa helpottaa työläisen työtä, kun taas kapitalismin vallitessa koneellistamisen seurauksena on työn yletön voimaperäistäminen. Koneellistaessaan työprosesseja sosialistinen yhteiskunta turvaa työtätekeville välttämättömät olosuhteet, joissa he voivat perehtyä täydellisesti valitsemaansa erikoisalaan, kohottaa sivistystään ja teknillistä tietotasoaan ja osallistua luovalla tavalla tuotannon kehittämiseen, mikä edistää sosialismin aikana vielä vallitsevan henkisen ja ruumiillisen työn välisen oleellisen eron poistamista; sen sijaan kapitalismin vallitessa tuotannon koneellistamista ja tekniikan kasvua vastaavasti syvenee vastakohtaisuus henkisen ja ruumiillisen työn välillä.

Sosialismin oloissa teknillinen edistys johtaa varallisuuden suurenemiseen koko yhteiskunnan etujen mukaisesti, tuottajien hyvinvoinnin kasvuun, kun taas kapitalismin vallitessa teknillinen edistys johtaa kapitalistien rikastumiseen, työttömyyden suurenemiseen ja työtätekevien aseman huononemiseen.

Sosialistiselle tuotantotavalle ominainen tuotantovoimien herkeämätön ja nopea kasvu on selitettävissä sillä, että sosialistiset tuotantosuhteet avaavat laajat mahdollisuudet tuollaiselle kasvulle. Tuotantovoimien kasvu sosialismin aikana aiheuttaa taas vuorostaan tarpeen kehittää edelleen ja täydentää sosialistisia tuotantosuhteita. Näin siis tuotantovoimien ja sosialististen tuotantosuhteiden keskinäisen vuorovaikutuksen pohjalla tapahtuu sosialistisen tuotantotavan kehitys kohti kommunismia.

Sosialistinen yhteiskunnallinen omistus ja sen kaksi muotoa. Sosialististen tuotantosuhteiden luonteenomaisena piirteenä on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, kun sen sijaan porvarilliset tuotantosuhteet pohjautuvat tuotannonvälineiden yksityiskapitalistiseen omistukseen. Paljastaessaan kapitalismin ylistäjän sepittelyt siitä, että tieteellisen kommunismin ohjelma on muka yleensä omistuksen hävittämisohjelma, Marx ja Engels kirjoittivat: „Kommunismille ominaista ei ole omistuksen lakkauttaminen yleensä, vaan porvarillisen omistuksen lakkauttaminen”¹.

Saattaessaan voimaan sosialistisen yhteiskunnallisen omistuksen proletaarinen vallankumous hävittää kapitalistiset riistosuhteet. Sosialismin vallitessa tuotannonvälineet lakkaavat olemasta pääomaa, koska ei ole olemassa kapitalistiluokkaa, joka käyttää niitä riistotarkoituksessa. Toisaalta työväenluokka on lakannut olemasta tuotannonvälineitä omistamaton luokka, jonka oli sen vuoksi ollut pakko myydä työvoimaansa. Tuotantoprosessin kahden perustekijän, työvoiman ja tuotannonvälineiden yhdis-

¹ K. Marx ja F. Engels, Kommunistisen puolueen manifesti. K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa. 1955, s. 21 (suom. 1957, s. 20).

tyminen tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen sosialistisen omistuksen pohjalla poistaa ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston. Koska tuotannonvälineet ovat lakanneet olemasta pääomaa, ei sosialismin vallitessa ole kasautuneen työn jakoa pysyvään ja vaihtelevaan pääomaan. Yhteiskunnan kasaaman työn koko paljous, toisin sanoen yhteiskunnan hallussa jatkuvan tuotannon tarkoituksia varten oleva tuotannonvälineiden ja kuluksvälineiden koko paljous, palvelee kansan etuja; se ei ole työtätekeviä vastassa heille vieraana ja heitä orjuuttavana voimana. „Porvarillisessa yhteiskunnassa on elävä työ vain keino, jolla lisätään kasatun työn määrää. Kommunistisessa yhteiskunnassa on kasattu työ vain keino, jolla avarretaan, rikastutetaan ja edistetään työläisten elintoimintaa”¹.

Socialismin oloissa yhteiskunnallinen omistus on jakamattomasti hallitsevana kaikilla kansantalouden aloilla. Neuvostoliitossa sosialistinen omistus käsitti v. 1950 99,4% kaikista maassa käytetyistä tuotannonvälineistä. Yhteiskunnallisen omistuksen jakamattoman herruuden tultua voimaansaattetuksi on lopullisesti lyöty alas porvariston ideologiien valeteoria kapitalistisen yksityisomistuksen ikuisuudesta ja järkkymättömyydestä.

Kommunismin ensimmäisessä vaiheessa sosialistinen yhteiskunnallinen omaisuus esiintyy kahdessa muodossa: 1) valtion, koko kansan omaisuuden muodossa sekä 2) osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omaisuuden muodossa. *Valtion sosialistinen omaisuus* käsittää työläisten ja talonpoikien sosialistisen valtion, koko kansan omaisuuden, *Osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen* sosialistinen omaisuus käsittää eri kollektiivitalouksien ja osuustoiminnallisten yhtymien omaisuuden.

Kahta sosialistista omistusmuotoa vastaa *kaksi sosialististen talouksien lajia*: 1) valtion tuotantolaitokset (tehtaat, neuvostotilat, maatalouskonekorjaamot, kone- ja traktoriasemat jne.) ja 2) osuustoiminnalliset (kollektiiviset) taloudet (kollektiivitaloudet, tuotantoarttelit, kulutusosuuskuntien tuotantolaitokset).

Kahden sosialistisen omistusmuodon olemassaolo johtuu historiallisista ehdoista, joissa proletaarinen vallankumous ja kommunismin rakentaminen tapahtuu.

Työväenluokka tapaa valtiovallan vallattuaan historiallisesti muodostuneina erilaisia yksityisomistusmuotoja: toisaalla vieraan työn riistoon perustuvan kapitalistisen suuromistuksen, toisaalla talonpoikien, käsityöläisten ja kotiteollisuudenharjoittajien omaan, henkilökohtaiseen työhön perustuvan pienen yksityisomistuksen. Sosialistisen vallankumouksen kuluks kapitalistinen suuromaisuus pakkoluovutetaan ja se siirtyy sosialistisen valtion käsiin. Niin syntyy valtion (koko kansan) sosialistinen omaisuus.

¹ K. Marx ja F. Engels, Kommunistisen puolueen manifesti. K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, I osa, 1955, s. 22 (suom. 1957, s. 21).

Samalla sosialistinen vallankumous hylkää talonpoikien, kotiteollisuudenharjoittajien ja käsityöläisten omaisuuden pakko-
luovuttamisen tien sosialismin rakentamisen lainmukaisuuksiin
soveltumattomana tienä, tienä, joka on vastakkainen työväen-
luokan ja talonpoikaiston liitolle. Pienet ja keski-suuret tavarant-
tuottajat yhtyvät vapaaehtoisesti tuotanto-osuuskuntiin ja hei-
dän omistuksensa perustuotannon välineisiin yhteiskunnallistuu
osuustoimintaperusteilla. Niin syntyy osuuskunnallinen ja kol-
lektiivitaloudellinen omaisuus.

Yhteiskunnallisen omistuksen kahden muodon olemassaolo on
siis objektiivinen välttämättömyys ja se ilmentää niiden teiden
omalaatuisuutta, joiden kautta työväenluokka ja talonpoikaisto
tulevat sosialismiin ja sitten kommunismiin.

Nämä luokat rakentavat kumpikin sosialismia ja kumpikin
kuuluu sosialistiseen talousjärjestelmään. Mutta työväenluokka
työskentelee tuotantolaitoksissa, jotka ovat valtion sosialistista
omaisuutta (koko kansan omaisuutta), kun taas kollektiivitalon-
poikaisto työskentelee tuotantolaitoksissa, jotka ovat kollektiivi-
taloudellista ja osuuskunnallista omaisuutta ja siis kuuluvat
eri kollektiivitalouksille ja kollektiivitaloudellisille ja osuuskun-
nallisille yhtymille. Tästä määräytyykin tietty kehitystien erilai-
suus niiden jatkuvassa kehityskulussa kohti kommunismia.

Valtion omaisuutta Neuvostoliitossa ovat maa, sen uumenissa
olevat luonnonrikkauudet, vedet, metsät, tehtaat, kaivokset, rauta-
tie-, vesi- ja ilmaliikenne, pankit, yhteysvälineet, valtion perus-
tamat suuret maataloustuotantolaitokset (neuvostotilat, maa-
talouskonekorjaamot, kone- ja traktoriasemat jne.), valtiolle
kuuluvat kauppa- ja hankintalaitokset sekä kunnalliset laitokset
ja pääasiallinen asuntovaranto kaupungeissa ja teollisuuspai-
koilla sekä myös valtion tuotantolaitoksissa valmistetut tuotteet.

Koko kansan omaisuutta Neuvostoliitossa ovat yli 200 tuhatta valtion
teollisuuden tuotantolaitosta, koko *rautatieverkosto*, *vesiliikennelaitokset*,
valtion tuotantolaitokset maataloudessa (tammikuun 1 p:nä 1959 niitä oli):
6 tuhatta *neuvostotilaa*, yli 4 tuhatta *maatalouskonekorjaamoa* ja *kone- ja*
traktoriasemaa, 108 tuhatta valtion tehtaiden ja laitosten yhteyteen perus-
tettua maataloudellista apupaloutta, samoin monta tuhatta valtion *kauppa-*
ja kunnallislaitosta, valtion *asuntovaranto* sekä monet tuhannet *tiede- ja*
kulttuurilaitokset.

Valtion sosialistinen omaisuus, joka syntyi tehtaiden, liikennelaitoksen
jne. kansallistamisen tuloksena, on sosialistisen rakennustyön vuosina neu-
vostokansan työllä suurentunut valtavassa määrässä. Niinpä teollisuuden
kiinteät tuotantovarannot vuonna 1957 olivat kasvaneet yli 33-kertaisesti
vuoteen 1913 verraten.

Sosialistinen valtion omaisuus eroaa perinjuurin kapitalisti-
sesta valtion omaisuudesta. Joidenkin tuotantolaitosten tai koko-
naisten talouden alojenkin siirtyessä porvarillisen valtion omis-
tukseen ei tuotantosuhteiden luonne niissä laitoksissa muutu.
Nykyaikainen porvarillinen valtio edustaa kapitalistiluokan
kokonaisetuja ja ensisijassa monopolipääoman etuja ja on sen

käsissä väkivaltakoneistona, jonka avulla turvataan omistavan vähemmistön harjoittama työtätekevän enemmistön sorto. Tämän vuoksi valtiokapitalistiset yrityksetkin ovat yrityksiä, jotka perustuvat työtätekevien riistoon ja ovat kansaa vastassa sille vieraana, orjuuttavana voimana.

Sosialistisessa yhteiskunnassa pitävät valtaa käsissään työväenluokan johtamat työtätekevät. He hallitsevat tuotannonvälineitä. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa käytettävä työvoima ei ole tavaraa, sillä tuotannonvälineitä hallitsevat työtätekevät eivät voi myydä itselleen omaa työvoimaansa. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa syntyneet tuotantosuhteet poistavat mahdollisuuden ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon.

Valtion omistus on vallitseva ja johtava omistuksen muoto sosialistisessa yhteiskunnassa.

Neuvostoliitossa tulee sen osalle noin 91% maan tuotantovarannoista. Neuvostomaan rikkauksien valtaosa, työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuurin kasvun tärkeimmät lähteet ovat siis koko kansan omaisuutta.

Osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omaisuutta ovat kollektiivitalouksien koneet, traktorit, kombainit, talousrakennukset, yhteistetty hyötykarja ja vetojuhdat, maataloudellisten raaka-aineiden jalostamista palvelevat apulaitokset, kollektiivitalouksien sähköasemat, laaja kollektiivitalouksia palvelevien kulttuuri- ja muiden laitosten verkosto (klubit, lukusalit, lastenseimet, kylälaboratoriot jne.) sekä kollektiivitalouksissa ja muissa osuuskunnallisissa tuotantolaitoksissa valmistetut tuotteet.

Teollisuustuotannon osuustoiminnallinen muoto sosialistisessa yhteiskunnassa esiintyy *tuotantoarttelien* tuotantolaitosten muodossa. Tuotanto-osuuskuntien tehtävänä on kehittää pääasiassa joukkokulutusesineiden tuotantoa käyttämällä tätä varten ensi sijassa paikallisia raaka-ainevaroja. Tuotanto-osuuskuntien tuotantolaitoksissa käytettävät tuotannonvälineet ja niiden valmistamat tuotteet ovat tuotantoarttelien omaisuutta.

Osuustoiminnallinen liikemuoto esiintyy kaupan alalla *kulutusosuuskuntina*, jotka yhdistävät pääasiassa maalaisväestöä.

Sosialistisen rakennustyön kuluissa Neuvostoliitossa on kollektiivitalouksien yhteiskunnallinen omaisuus suurentunut moninkertaisesti. Niinpä tammi-kuun 1 p:nä 1958 kollektiivitalouksien jakamattomat varannot muodostivat 102 miljardia ruplaa, kun ne vuonna 1932 olivat 4,7 miljardia ruplaa.

Erilaisiin tuotanto-osuuskuntiin kuului vuoden 1958 alussa yhteensä noin 8 tuhatta arttelia, jotka harjoittivat teollisuustuotantoa.

19 tuhanteen kulutusosuuskuntaan kuuluu yli 37 miljoonaa jäsentä, ja ne omistavat lähes 323,5 tuhatta laitosta: myymälöitä, ruokaloita, teetupia jne.

Valtion sekä osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen muodot, samoin kuin valtion tuotantolaitokset ja kollektiivitaloudet ovat *samantyyppisiä* sosiaaliselta luonteeltaan.

Yhteistä valtion tuotantolaitoksille ja kollektiivitalouksille on se, että kummatkin: 1) perustuvat sosialistisesti yhteiskunnallistettuihin tuotannonvälineisiin ja kollektiiviseen työhön, 2) tekevät mahdolltomaksi ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston, 3) hoitavat taloutta suunnitelmallisesti, työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi, 4) toteuttavat sosialistista työn mukaan tapahtuvan jaon periaatetta. Molemmat nämä omistumuodot palvelevat kansan etuja ja yhteistä tavoitetta — kommunistisen yhteiskunnan rakentamista.

Samalla on valtion sekä osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistumuodon välillä, samoin kuin valtion tuotantolaitosten ja osuustoiminnallisten (kollektiivisten) talouksienkin välillä, tiettyjä *eroavaisuuksia*, joiden pohjana on tuotannon yhteiskunnallistamisen erilainen taso. Valtion tuotantolaitoksissa vallitsevat sosialistiset tuotantosuhteet kypsyeimmässä ja johdonmukaisimmassa muodossaan. Valtion omaisuus on *koko kansan omaisuutta*; valtion tuotantolaitoksissa on yhteiskunnallistettu kerrassaan kaikki tuotannonvälineet koko yhteiskunnan mitassa. Osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen omaisuus on *eri kollektiivien* tai työtätekevien yhtymien (maatalousartelin, kulutusosuuskunnan, tuotantoartelin) omaisuutta; kollektiivitalouksissa (niiden arttelimuodossa) on vapaaehtoisesti yhteiskunnallistettu osuuskuntiin liittyneiden talonpoikien *perustuotannonvälineet*; tiettyä osaa tuotannonvälineistä ei Maatalousartelin sääntöjen mukaan yhteiskunnallisteta, vaan se jää kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan henkilökohtaiseen omistukseen (kollektiivitalonpojan henkilökohtainen aputalous).

Tästä johtuu eroavaisuus tuotteiden realisointitavoissa, työläisten ja kollektiivitalonpoikien työpalkkamuodoissa, samoin kuin erilainen suhde valtion laitosten ja kollektiivitalouksien johtamisessa.

Valtion tuotantolaitosten tuotteet ovat sosialistisen valtion omaisuutta ja ne myydään valtion elinten määräämässä järjestyksessä ja niiden säätämällä hinnoilla. Kollektiivitaloudellisen tuotannon tuotteet ovat kunkin kollektiivitalouden omaisuutta.

Huomattava osa näistä tuotteista myydään valtiolle ja osuuskunnille valtion hinnoilla, pienempi osa tuotteista myydään kollektiivitalouksien kaupankäynnin tietä markkinoilla muodostuvilla hinnoilla. Toinen osa tuotteista menee säädettyjen yhteiskunnallisten kollektiivitalousvarantojen muodostamiseen ja jaettavaksi artelin jäsenten kesken työn mukaan.

Valtion tuotantolaitoksissa, jotka ovat koko kansan omaisuutta, maksetaan työläisen henkilökohtaiseen kulutukseen tuleva osuus yhteiskunnallisesta tuotteesta työpalkan muodossa. Valtio säätää edeltäkäsintietynsuuruisen maksun valmiste- tai työaikayksiköltä määrätyn tuotantolaitoksen työstä riippumatta. Kollektiivitalouksissa on toisenlainen maksumuoto. Arttelinsa

jäsenenä kollektiivitalonpoika saa hänelle kuuluvan tulo-osuuden kollektiivitaloutensa varannosta. Tämän tulo-osuuden suuruus riippuu niin kollektiivitalonpojan osallistumisen asteesta yhteiskunnalliseen työhön kuin myös työn tuottavuuden tasosta ja kollektiivitalouden yhteistalouden kehittyneisyydestä. Työpalkka maksetaan työläiselle rahamuodossa. Arttelin tulot jaetaan kollektiivitalonpoikien kesken nykyoloissa raha- ja luontoismuodossa (tuotteina). Kun työläisen tulojen lähteenä on ainoastaan työ socialistisessa tuotantolaitoksessa, on kollektiivitalonpojan pääasiallisena tulolähteenä hänen työnsä kollektiivitalouden yhteistaloudessa ja lisälähteenä työ kollektiivitalouteen kuuluvan perhekunnan henkilökohtaisessa aputaloudessa. Osan yhteistaloudesta ja henkilökohtaisesta aputaloudesta saamistaan tuotteista kollektiivitalonpoika myy markkinoilla.

Kansan etuja ajava socialistinen valtio johtaa välittömästi sille kuuluvia tuotantolaitoksia hoitaen niiden hallintaa valtuuttujensa, tuotantolaitosten johtajien kautta; nämä ovat vastavien valtion elinten nimittämiä ja ovat niiden erotettavissa. Valtion keskus- tai paikalliset elimet toteuttavat näiden tuotantolaitosten tuotannollisen toiminnan suunnitelmallista johtamista vetäen joukot aktiivisesti mukaan osallistumaan tuotannon johtamiseen, suunnitelmien laatimiseen ja taistelun niiden toteuttamiseksi. Kollektiivitalouksien osuustoiminnallisen luonteen mukaisesti niissä johtaa kaikkia asioita maatalousarttelin korkein elin — kollektiivitalonpoikien yleinen kokous ja sen valitsema hallinto ja kollektiivitalouden puheenjohtaja. Arttelin tuotanto- ja finanssisuunnitelmat, sisäistä järjestystä koskevat säännöt, työnormit ja hinnoittelun sekä tulojen jakojärjestyksen säättävät itse kollektiivitalonpojat Maatalousarttelin sääntöjen pohjalla, pitään ohjeenaan voimassaolevia lakeja, suunnitelmatavoitteita ja socialistisen valtion antamia suuntaviivoja.

Eroavaisuudet valtion tuotantolaitosten ja osuustoiminnallisten (kollektiivisten) talouksien välillä eivät ole perustavaa laatua. Ne ovat eroavaisuuksia kahden talousmuodon välillä *socialististen* tuotantosuhteiden puitteissa.

Yhteiskunnallinen omaisuus sen kahdessa muodossa on socialististen tuotantosuhteiden perusta, socialistisen yhteiskunnan rikkauten ja mahdin, kaikkien työtätekevien vauraan ja kulttuurillisen elämän lähde. Yhteiskunnallinen omaisuus on pyhä ja koskematon.

Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden perustuslait velvoittavat jokaista socialistisen yhteiskunnan kansalaista varjelemaan ja lujittamaan yhteiskunnallista omaisuutta. Henkilöt, jotka kajoavat yhteiskunnalliseen omaisuuteen, joutuvat rangaistaviksi lain mukaan.

Valtion omaisuudelle socialistisen omistuksen korkeimpana muotona kuuluu johtava ja määräävä osuus koko kansantaloudessa. Valtion talousmuodot käsittävät kansantalouden johtavan

alan, sosialistisen teollisuuden, sekä maan ja maataloudelliset suurtuotantolaitokset.

Osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen sosialistinen omistus syntyi ja lujittui valtion sosialistisen omistuksen ollessa valta-asemassa kansantaloudessa ja sen turvin. Se on luotu kollektiivitalonpoikien kollektiivisella työllä työväenluokan johtaessa ja aktiivisesti auttaessa siinä ja sosialistisen valtion antaessa valtavan suurta aineellista, rahallista ja järjestävää apua.

Valtion ja osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omaisuuden kaikinpuolinen lujittaminen ja kehitys on mitä tärkein ehto koko kansantalouden jatkuvalle kasvulle, neuvostoyhteiskunnan asteittaiselle siirtymiselle sosialismista kommunismiin.

Sosialistisen talouden kehittyessä kommunismin tietä tulee yhä enemmän tasoittumaan eroavaisuus osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen ja toisaalta valtion omistusmuotojen välillä. Sen tuloksena muodostuu yhtenäinen kommunistinen omistus. Se ei tapahdu osuustoiminnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen supistamisen kautta, vaan sen yhteiskunnallistamistason kohottamisen kautta, mikä on mahdollista sosialistisen valtion avustuksella ja tuella.

Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa. Yhteiskunnallinen omistus sosialismin vallitessa ulottuu tuotannonvälineisiin ja valmistettuihin tuotteisiin. Osa näistä tuotteista palvelee myöhemmin tuotannonvälineinä, pysyen yhteiskunnallisena omaisuutena. Tuotteiden toinen osa, joka muodostuu kulutustarvikkeista, joutuu jakoon työntekijäin kesken kunkin työn määrää ja laatua vastaavasti ja siitä tulee työtätekevien *henkilökohtaista omaisuutta*.

„Kommunistisen puolueen manifestissa” Marx ja Engels osoittivat, että kommunismi ei ota keneltäkään pois mahdollisuutta yhteiskunnallisen työn tuotteen tietyn osuuden henkilökohtaiseen omistamiseen. Kommunismi hävittää ainoastaan sellaisen kapitalismille ominaisen omistamisen viheliäisen luonteen kun työläinen elää vain lisätäkseen pääomaa ja elää vain sikäli kuin hallitsevan luokan edut sitä vaativat.

Luonnehtiessaan tulevan sosialistisen yhteiskunnan perusteita, Engels kirjoitti „Anti-Dühringissä”, että siellä „yhteiskunnallinen omistus ulottuu maahan ja toisiin tuotannonvälineisiin, mutta yksilöllinen omistus muihin tuotteisiin, ts. kulutusesineisiin”¹.

Kapitalistisen tuotantotavan hävittämisen mukana lakkaavat vaikuttamasta myös kapitalismin taloudelliset lait, jotka rajoittavat kansanjoukkojen henkilökohtaisen omaisuuden ja henkilökohtaisen kulutuksen ahtaisiin rajoihin kapitalistisen voiton turvaamiseksi. Sosialismi ei ainoastaan jätä hävittämättä

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1953, s. 123 (suom. 1951, s. 137).

kulutusesineiden henkilökohtaista omistusta, vaan se luo ainoan kestäväen takeen yhteiskunnan kaikkien jäsenten henkilökohtaisen tarpeiden yhä täydellisemmästä tyydyttämisestä.

Sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin henkilökohtainen omistusoikeus ulottuu heidän työtuloihinsa ja säästöihinsä, asuintaloon ja kotitalouteen, kotitalous- ja käyttöesineihin, henkilökohtaisiin kulutus- ja mukavuusesineihin.

Henkilökohtaisen omaisuuden erikoinen laji sosialismin vallitessa on *kollektiivitalouteen* kuuluvaan perhekunnan omaisuus. Maatalousarttelin sääntöjen mukaisesti jokaisella kollektiivitalouteen kuuluvalla perhekunnalla on henkilökohtaisessa omistuksessa aputalous, asuintalon palstalla, asuinrakennus, hyötykarjaa, siipikarjaa ja pientä maatalouskalustoa.

Henkilökohtaisen omaisuuden lähteenä sosialismin aikakaudella on ainoastaan työ. Sosialististen tuotantosuhteiden jakamattoman herruuden vallitessa ei henkilökohtaisessa omistuksessa olevia esineitä voida muuttaa pääomaksi, toisin sanoen käyttää riiston välineinä. Henkilökohtainen omistusoikeus, samoin kuin henkilökohtaisen omaisuuden perintöoikeuskin on sosialististen valtioiden perustuslakien suojaama.

Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa liittyy erottamattomasti sen perustana olevaan yhteiskunnalliseen omistukseen. Yhteiskunnallisen omaisuuden lisääntyessä, kansanrikkauksen kasvaessa yhä suuremmat tuotemäärät menevät sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin henkilökohtaisen tarpeiden tyydyttämiseen. Tälle pohjalle rakentuukin työtätekevien aineellisia etuja vastaava henkilökohtainen kiinnostus työnsä tuloksiin.

Sosialismi turvaa yhteiskunnan eri jäsenten henkilökohtaisen etujen ja koko kansan etujen sopusuhteisen yhteenpunoutumisen. Tämä yhteenpunoutuminen saadaan aikaan noudattamalla johdonmukaisesti henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen periaatetta maksamalla työstä sen määrää ja laatua vastaavasti. Tämän periaatteen rikkominen synnyttää väistämättömästi vastakohtaisuutta henkilökohtaisen ja yhteiskunnallisen välillä. Nämä rikkomukset johtuvat työn maksun järjestyksessä ilmenevistä epäkohdista sekä siitä, että sosialistinen yhteiskunta, joka vallankumouksen tuloksena astui välittömästi esiin vanhan yhteiskunnan uumenista, ei ole vielä täydelleen vapautunut entisyyden jätteistä taloudessa ja ihmisten tajunnassa.

Joku osa yhteiskunnan jäsenistä ei ole vapautunut yksityisomistuksellisista jätteistä ja suhtautuu välinpitämättömästi yhteiskunnalliseen omaisuuteen, sosialistiseen työkuriin, sosialistisen yhteiselämän sääntöihin, omaa keinottelupyrkimyksiä jne.

Vastakohtaisuudet henkilökohtaisen ja yhteiskunnallisen välillä eivät ole luonteeltaan antagonistisia, sovittamattomia, koska sosialismin vallitessa ei ole ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa. Nämä vastakohtaisuudet tulevat vähitellen hävitetyiksi Kommunistisen puolueen ja sosialistisen valtion joh-

taessa tietoisesti ja suunnitelmallisesti kommunismin rakentamista.

Sosialististen tuotantosuhteiden luonne. Sosialistisen yhteiskunnan tuotantosuhteet eroavat olemukseltaan perinpohjin kapitalismin ja muiden tuotannonvälineiden yksityisomistukseen perustuvien yhteiskuntamuodostumien tuotantosuhteista.

Sosialistisille tuotantosuhteille on luonteenomaista: 1) jakamattomasti herruusasemassa oleva tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, joka on olemassa kahdessa muodossa — valtion, koko kansan, sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksena; 2) työtätekevien vapauttaminen riistosta ja toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteiden voimaansäätäminen; 3) tuotteiden jako työtätekevien omien etujen mukaan noudattaen periaatetta: kullekin työnsä mukaan.

Sosialistinen tuotannonvälineiden omistus antaa aivan toisenlaisen luonteen ihmisten keskinäissuhteille tuotantoprosessissa kuin kapitalismin vallitessa. Kun tuotannonvälineiden yksityisomistus väistämättömästi *erottaa* ihmisiä toisistaan, synnyttää herruus- ja alistussuhteita, ihmisten harjoittamaa toisten ihmisten riistoa, aiheuttaa etujen vastakohtaisuutta, luokkataistelua ja kilpataistelua, niin tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus *yhdistää* ihmisiä, takaa heidän etujensa todellisen yhteisyyden ja toverillisen yhteistyön.

Työläiset, talonpojat ja sivistyneistö ovat aktiivisia kommunismin rakentajia. Heitä kaikkia kiinnostaa yhteiskunnallisen omaisuuden lujittaminen ja lisääminen oman hyvinvointinsa lähteenä.

Sosialistisen yhteiskunnan kahden luokan — työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston — välillä on ystävyysliitto, joka pohjautuu sosialistiseen yhteiskunnalliseen omistukseen sen kahdessa muodossa: valtion sekä osuuskunnallisessa ja kollektiivitaloudellisessa muodossa.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen pohjalla on kokonaan muuttunut työn luonne: erillisen henkilön yksityisasiasta, jollainen työ oli kapitalismin vallitessa, työ on sosialismin vallitessa tullut riistosta vapaiden työntekijäin yhteiskunnalliseksi asiaksi. Sosialistisissa tuotantolaitoksissa tuotannon työntekijäin väliset yhteiskunnalliset suhteet ovat toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteita. Sosialistiset tuotantosuhteet avaavat valtion sekä osuuskunnallisissa ja kollektiivitalouksien tuotantolaitoksissa mahdollisuuden työtätekevien joukkojen luovan aloitekyvyn laajalle kehittämiselle heidän ollessa kiinnostuneita tuotannon täydellistämistä ja työn tuottavuuden kohottamisesta, sillä siitä johtuu heidän aineellisen hyvinvointinsa kasvu.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen sosialistinen omistus tekee mahdolliseksi laitosten välisten suhteiden muuttumisen perinpohjin toisenlaisiksi kuin kapitalismin vallitessa. Vasta-

kohtana kapitalismille, missä eri laitosten välisiä suhteita luonnehtii tuotannon anarkia ja kilpataistelu sekä heikompien tuhoutuminen voimakkaiden käsissä, sosialismin vallitessa laitosten keskinäiset suhteet rakentuvat suunnitelmallisen yhteistyön ja yhteiskunnallisen työnjaon, tuotannon järkipärisen erikoistamisen ja yhteistoiminnan (kooperoinnin) pohjalle.

Sellainen on yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden luonne aineellisen tuotannon ja vaihdon alalla sosialismin vallitessa.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen herruudesta sosialismin vallitessa määräytyy myös tykkäänään toisenlainen tuotteiden jaon luonne kuin kapitalismin vallitessa.

Sosialistisessa yhteiskunnassa työ samoin jakaantuu välttämättömään ja lisätyöhön ja tuote välttämättömään ja lisätuotteeseen. Mutta sosialismin vallitessa tämä jako ei ole luonteeltaan antagonistinen, mikä sille on ominaista ihmisen harjoittamaan toisen ihmisen riistoon perustuvissa yhteiskunnissa. „Yleensä lisätyö”, kirjoitti Marx, „kyseisen kulutuksen määrän lisäksi tehtynä työnä täytyy olla aina olemassa. Mutta kapitalistisen samoin kuin orjanomistuksellisen järjestelmän jne. vallitessa sillä on vain antagonistinen muoto ja sen täydennyksenä on yhteiskunnan tietyn osan täydellinen joutilaisuus”¹.

Välttämätön työ sosialismin vallitessa on omaksi hyväksi tehtyä työtä, joka luo välttämättömän, tuotannon työntekijäin kesken heidän työnsä määrää ja laatua vastaavasti jaettavan tuotteen, ja se käytetään työntekijän ja hänen perheensä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Tämän tuotemäärän paljous, kulutuksen suuruus sosialismin vallitessa kunakin kyseisenä ajankohtana riippuu saavutetusta tuotantovoimien tasosta ja työn tuottavuudesta sekä kasvaa yhdessä näiden viimeksi mainittujen kasvun kanssa. Sosialistisessa yhteiskunnassa ovat hävinneet pois työtätekevien kulutuksen kapitalismin aikaiset rajoitukset, jotka johtuivat työvoiman arvon laista, joukkojen kurjistumisesta jne.

Lisätyötä sosialismin vallitessa on yhteiskunnan hyväksi tehty työ, joka luo lisätuotteen, toisin sanoen tuotteen yhteiskunnan hyväksi, ja se käytetään yhteiskunnan yleisten tarpeiden tyydyttämiseen: tuotannon laajentamiseen, varantojen luomiseen, sivistyksen kehittämiseen, terveyden huoltoon, vanhojen ja työkyvyttömiä toimeentulon turvaamiseen, puolustuksen järjestämiseen jne. Sosialistisessa yhteiskunnassa, missä valta on työtätekevillä, yhteiskunnan hyväksi tehty työ on objektiivisesti yhtä välttämätöntä kuin omaksi hyväksi tehty työ. Sosialistisen tuotannon laajentamiseen menevä lisätuote suurentaa työtätekevien hyvinvoinnin herkeämättömän kasvun aineellisia edellytyksiä. Sivistyksen kehittämiseen ja yhteiskunnalliseen huoltoon käytetty

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 832

lisätuote palvelee välittömästi työtätekevien tarpeiden tyydyttämisen tavoitteita. Koska riistäjäluokat ja ihmisen harjoittama toisen ihmisen riisto on hävitetty, ei lisätuote sosialismin vallitessa ole lisäarvoa.

Tuotannonvälineiden ja työn tuotteen yhteiskunnallisesta omistuksesta sekä työtätekevien etujen mukaan tapahtuvasta työn tuotteiden jaosta johtuvat sosialistisen talousjärjestelmän ratkaisevat etuisuudet kapitalistiseen järjestelmään nähden. Kaikki yhteiskunnallisen suurtuotannon edut, tuotannon, joka takaa työn tuotantovoiman valtavan kasvun, koituvat hyödyksi koko yhteiskunnalle ja työtätekeville joukoille eikä riistäjille, kuten on laita kapitalismin vallitessa.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen herruus merkitsee, että sosialistinen tuotanto on vapaa kapitalismille ominaisesta ristiriidasta tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja tuotannon tulosten yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Sosialismin vallitessa vastaa tuotannon yhteiskunnallista luonnetta tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen sosialistinen omistus.

Aivan päinvastoin kuin kapitalismin tuotantosuhteet, jotka yhä enenevässä määrässä jarruttavat tuotantovoimien kehitystä, sosialismin tuotantosuhteet avaavat laajan kentän tuotantovoimien herkeämättömän kehityksen nopealle vauhdille. Sosialistisen tuotantotavan kehitys tapahtuu tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisten ei-antagonististen ristiriitojen voittamisen pohjalla, joita ristiriitoja syntyy sosialismin ja kommunismin rakentamisen kulussa.

Tuotantovoimien herkeämättömän kasvun yhteydessä sosialistiset tuotantosuhteet, ihmisten väliset suhteet puolelta tai toiselta tuotannon, jaon ja vaihdon alalla, talouden suunnitelmallisen johdon muodot myös vanhentuvat ja jäävät jälkeen tuotantovoimien saavuttamasta kehitystasosta eivätkä enää vastaa tuotannon jatkuvan kehityksen vaatimuksia. Tämä vaatii muutosta tuotantosuhteissa, talouden johtamisen muodoissa, niiden saattamista tuotantovoimien saavuttamaa kehitystasoa vastaviksi.

Mutta sosialismin vallitessa nämä ristiriidat eivät ole, kuten on asianlaita riistoon perustuvissa yhteiskuntamuodostumissa, antagonistisia, sovittamattomia, ja siksi ne eivät johda sellaisiin selkkauksiin kuin talouspulliin, luokkataisteluun ja sosiaaliseen vallankumoukseen. Nämä ristiriidat ovat kasvusta johtuvia, yhteiskunnan ylenevästä kehityksestä johtuvia ristiriitoja yhteiskunnan vähitellen tapahtuvassa siirtymisessä sosialismista kommunismiin. Sosialistisella valtiolla, jolla on aseenaan yhteiskunnan taloudellisten lakien tuntemus ja joka nojautuu laajojen joukkojen, kommunismin rakentajain aktiiviseen toimintaan, on mahdollisuus ajoissa voittaa syntyneet ristiriidat, koska sosialismin vallitessa ei ole olemassa sellaisia luokkia, joita

kiinnostaisi jo menneisyyteen kuuluvien taloudellisten suhteiden säilyttäminen, ja valtiossa toteutetaan yhteiskunnan kehityksen tietoista suunnitelmallista johtamista.

Niinpä kansantalouden valtavan kasvun ja tieteen ja tekniikan kehityksen yhteydessä Neuvostoliitossa entiset talouden johtamisen muodot erikoisalojen ministeriöiden ominaisuudessa olivat jo suorittaneet myönteisen tehtävänsä, mikä niillä oli määrätysssä kehitysvaiheessa ollut, ja alkaneet muuttua tuotantovoimien kehityksen jarruksi. Tämä ristiriita ratkaistiin järjestämällä uudelleen teollisuuden ja rakennustyön hallinto, perustamalla maamme talousalueille kansantalousneuvostot. Teollisuuden ja rakennustyön johtamisen täydellistäminen oli tärkeä vallankumouksellinen toimenpide, joka turvasi leniniläisen demokraattisen sentralismin periaatteiden pohjalla teollisuuden uuden mahtavan nousun.

Kollektiivitalouksien isontamisen, koneellistamisen kasvun, kollektiivitalouksien ammattityöntekijäkunnan muodostamisen jne. yhteydessä tapahtunut maatalouden tuotantovoimien kasvu nosti esille ristiriidan, mikä ilmeni tietysässä kollektiivitalouksien perustuotantovoiman, kollektiivitalonpoikien, irtaantumisenä maataloustuotannon tärkeimmistä tuotannonvälineistä, jotka olivat keskitettyinä kone- ja traktoriasemille. Kone- ja traktoriasemien uudestijärjestäminen ja omintakeisen aineellisen ja teknillisen perustan luominen kollektiivitalouksille järjestämällä niille koneiden oston oli mitä syvällisin vallankumouksellinen toimenpide, jolla poistettiin tuo syntynyt ristiriita ja turvattiin laaja mahdollisuus maatalouden uudelle mahtavalle nousulle.

Näin siis tuotantovoimien kehittymisen yhteydessä täydellistyvät sosialistiset tuotantosuhteet, tulevat entistä kehittyneemmiksi ja turvaavat kansantalouden jatkuvan keskeytymättömän kasvun.

Taloudellisten lakien luonne sosialismin vallitessa. Vanhojen, porvarillisten tuotantosuhteiden vaihduttua uusiin, sosialistisiin tuotantosuhteisiin, lakkaavat vaikuttamasta kapitalismin taloudelliset lait, jotka ilmaisevat ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston suhteita: lisäarvon laki, keskimääräisen voiton laki, monopolisen ylivoiton laki, kapitalistisen kasaantumisen yleinen laki ja muut. Kilpailun ja tuotannon anarkian laki, taloudellisen kehityksen epätasaisuuden laki sekä tuotannon jaksoittaisen kehityksen laki katoavat pois. Kapitalistisia suhteita ilmaisevat kategoriat: pääoma, lisäarvo, kapitalistinen voitto, tuotantohinta, työvoiman arvo jne. katoavat.

Sosialististen tuotantosuhteiden ilmaantuessa ja kehittyessä ilmaantuvat ja kehittyvät uudet taloudelliset lait: sosialismin taloudellinen peruslaki, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki, työn tuottavuuden herkeämättömän kohoamisen laki, työn mukaan tapahtuvan jaon laki, sosialistisen kasautumisen laki ym.

Koska sosialismin vallitessa säilyy tavarantuotanto, vaikuttaa sosialistisessa taloudessa arvolaki ja ovat olemassa siihen liittyvät kategoriat. Sosialismin voiton tuloksena muodostuneet uudet taloudelliset olosuhteet muuttavat tavarantuotannon ja tavarankiertokulun luonteen ja rajoittavat niiden vaikutuspiiriä. Sosialismin vallitessa tavarantuotanto ja tavarankiertokulku ovat olemassa ilman kapitalisteja ja palvelevat sosialistista

taloutta. Vanhojen arvokategorioiden ulkonaisen muodon takana piilee periaatteellisesti toisentainen yhteiskunnallinen sisältö ja näiden kategorioiden tarkoitusperä muuttuu perin juurin; rahaa, hintaa, kauppaa ja luottoa käytetään sosialistisen rakennustyön välineinä.

Sosialismin taloudellinen järjestelmä synnyttää uusia, sille ominaisiin lakeihin liittyviä taloudellisia kategorioita: välittömästi yhteiskunnallinen työ, sosialistinen kilpailu, kiinteät ja liikkuvat varannot, itsekkannattavuus, omakustannusarvo jne.

Sosialistisen tuotantotavan kehitys on myöskin kaikille yhteiskuntamuodostumille yhteisten taloudellisten lakien alainen, jollainen on esimerkiksi laki siitä, että tuotantosuhteiden pitää välttämättä vastata tuotantovoimien luonnetta.

Sosialismin taloudelliset lait, samoin kuin jokaisen muunkin tuotantotavan taloudelliset lait, syntyvät ja vaikuttavat ihmisten tahdosta riippumatta, toisin sanoen niillä on *objektiivinen* luonne. Niitä ei voida luoda, muovailta, muuttaa toisiksi eikä kumota ihmisten tahdosta. Sosialistinen kansantalousjärjestelmä voi olla olemassa ja kehittyä vain näiden lakien vaikutuksen pohjalla. Taloudellisten lakien asettamien vaatimusten rikkominen synnyttää väistämättömästi eräitä vaikeuksia, epäsuhtaisuutta ja ristiriitoja ja voi johtaa maan talouselämän häiriytymiseen.

Sosialismin taloudellisten lakien objektiivisen luonteen kieltäminen merkitsisi sosialismin taloustieteen hävittämistä tieteenä, jättäisi sosialistisen yhteiskunnan vaille mahdollisuutta nähdä ennakolta tapahtumien kulkua maan taloudellisessa elämässä ja johtaa kansantaloutta. Sellainen kieltäminen on loitonemista marxilaisuudesta subjektiivisen idealismin aseisiin, se johtaa väistämättä seikkailuun politiikassa ja mielivaltaan talouden käytännöllisessä johtamisessa.

Sosialismin taloudellisten lakien objektiivinen luonne ei suinkaan merkitse, että ne vaikuttavat kuin ihmisiä hallitseva valtoin voima, että ihmiset ovat muka voimattomia taloudellisiin lakeihin nähden. Sellainen taloudellisten lakien muuttaminen fetiseiksi johtaa väistämättä itsestääntapahtumisen ja vaistonvaraisuuden teorian katsantokantaan sosialistisessa rakennustyössä. Se on marxismille-leninismille syvästi vieras teoria. Sosialismiin siirtymisen, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen tultua korvatuksi yhteiskunnallisella omistuksella ja tuotannon anarkian tultua korvatuksi talouden suunnitelmallisella kehittämisellä muuttuu perinpohjin taloudellisten lakien vaikutus ja yhteiskunnalle tulee laajat mahdollisuudet tiedota ne ja käyttää niitä hyväksi. Tuotannonvälineiden yksityisomistuksen vallitessa ja talouden kehittyessä valtoimesti kapitalistisen talouden lait rai-vaavat itselleen tien sokeana tuhoavana voimana, joka vaikuttaa tavarantuottajain selän takana. Kapitalismin hävittämisen ja tuotannonvälineiden sosialistisen yhteiskunnallistamisen

mukana ihmisistä tulee yhteiskunnallisten ja taloudellisten suhteidensa herroja; tiedottuaan objektiiviset lait he voivat hallita niitä ja käyttää täysin tietoisesti koko yhteiskunnan etujen mukaisesti.

Sosialismiin siirryttäessä, on Engels sanonut, „ihmisten oman yhteiskunnallisen toiminnan lakeja, jotka siihen saakka ovat olleet heitä vastassa vieraina, heitä hallitsevina luonnonlakeina, ihmiset tulevat silloin täydellä asiantuntemuksella käyttämään hyväkseen ja sen kautta hallitsemaan niitä. Ihmisten oma yhteiskunnallinen oleminen, mikä siihen saakka on ollut heitä vastassa luonnon ja historian määräämänä, tulee nyt heidän vapaaksi teokseen. Objektiiviset, vieraat voimat, jotka siihen saakka ovat hallinneet historiaa, joutuvat ihmisten itsensä valvottaviksi. Vasta siitä alkaen ihmiset tulevat itse täysin tietoisesti tekemään historiaansa, vasta siitä alkaen heidän liikkeellepanemillaan yhteiskunnallisilla syillä tulee olemaan vallitsevassa ja alati kasvavassa määrässä myös heidän tahtomansa vaikutukset. Se on ihmiskunnan hyppäys välttämättömyyden maailmasta vapauden maailmaan”¹. Tässä on kysymys vapaudesta marxilaisessa mielessä, toisin sanoen vapaudesta tiedostettuna välttämättömyytenä, joka on ihmisten tietoisien toiminnan perustana.

Sosialismin vallitessa ei ole olemassa niitä yhteiskunnallisia ja luokkaluontoisia esteitä, mitkä haittaavat saamasta selville ja käyttämästä taloudellisen kehityksen lakeja hyväksi yhteiskunnan etujen mukaisesti. Kapitalistisen riistojärjestelmän ikuistuttamiseen pyrkivän porvariston ahtaat luokkaedut estävät sitä tiedostamasta yhteiskunnan taloudellisen kehityksen lakeja, jotka johtavat sosialismin vaihtamiseen kapitalismin tilalle. Sen sijaan työväenluokan ja kaikkien työtätekevien edut vastaavat objektiivista yhteiskunnan edistyksellistä lakimääräistä kehitysprosessia, joka johtaa kommunismin voittoon. Sosialistinen yhteiskunta on syvällisesti kiinnostettu taloudellisten kehityslakien mitä täydellisimmästä tuntemisesta ja hyväksikäyttämisestä.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen valta-asema ja sosialistisen talouden kehityksen suunnitelmallinen luonne tekevät taloudellisten lakien tiedostamisesta ja käyttämisestä objektiivisen *välttämättömyyden*, sillä ilman sitä kommunistisen rakennustyön suunnitelmallinen johtaminen on mahdotonta.

Sosialismin taloudelliset lait antavat *mahdollisuuden* sosialistisen talouden kehittämiseen ja eteenpäinviemiseen kommunismin johtavalla tiellä. Mutta tämän mahdollisuuden muuttamiseksi *todellisuudeksi* on näitä objektiivisia taloudellisia lakeja sovellettava täydellä asiantuntemuksella. Taloudellisten lakien tieteellinen tietäminen ja oikea soveltaminen on Kommunistisen

¹ F. Engels, Anti-Dühring, 1953, s. 267 (suom. 1951, s. 285).

puolueen ja sosialistisen valtion talouspolitiikan perusta. Mitä täydellisemmin sosialistinen yhteiskunta tietää taloudelliset lait, sitä menestyksellisemmin se saavuttaa tarkoituksensa, sitä tehokkaammin käyttää hyväksi sosialismin etevämyyttä. Jotta taloudellisia lakeja voitaisiin soveltaa täydellä asiantuntemuksella, on opittava huomioimaan kaikki puolin ne konkreettiset taloudelliset ja poliittiset olosuhteet, joissa nämä lait kunakin kyseisenä ajankohtana vaikuttavat.

Sosialistisen valtion taloudellinen tehtävä. Sosialismin vallitessa vaikuttavat objektiiviset taloudelliset lait ovat tiedostettavissa, ja valtio käyttää niitä hyväksi taloudellisessa ja kulttuurillisessa rakennustyössä. Talouspolitiikan menestys riippuu ennen kaikkea siitä, miten oikein se vastaa taloudellisten lakien vaatimuksia.

Sosialistisen valtion aktiivinen taloudellinen tehtävä on välttämätön ehto sosialistiselle yhteiskunnalle taloudellisten lakien hyväksikäyttämässä työtätekevien etujen mukaisesti. Kehittäessään Marxin ja Engelsin oppia Lenin kehitti teorian sosialistisesta valtiosta. Kommunismin alimpana, ensimmäisenä vaiheena sosialismi on yhteiskunta, joka „on vasta *muodostunut* kapitalistisesta yhteiskunnasta ja jota siis joka suhteessa, niin taloudellisessa, siveellisessä kuin henkisessäkin suhteessa rasittavat vielä syntymämerkkeinä sen vanhan yhteiskunnan viat, jonka kohdussa se syntyi”¹. Sosialismin vallitessa ei vielä voida toteuttaa kommunistista periaatetta: „jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”. Sosialistisessa yhteiskunnassa työ ei ole vielä siinä määrin tuottavaa, että voitaisiin turvata sellaisen periaatteen toteuttamista varten tarvittava tuotteiden määrä, yltäkyläisyys, eikä myöskään sosialistisen työkurin ja yhteiselämän perussääntöjen noudattaminen ole vielä muuttunut tottumukseksi. Valtio on tarpeen yhteiskunnallisen omaisuuden suojelemiseksi ja lujittamiseksi sekä yhteiskunnan jäsenten järjestämiseksi taloudelliseen ja kulttuurirakennustyöhön, työntekijäin sosiaalisen työkurin noudattamisen ja aineellisen kannustamisen turvaamiseksi, yhteiskunnan jäsenten työn määrän ja sitä vastaavan henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisen valvomiseksi.

Valtio on tarpeen sosialististen maiden puolustamisen välineenä kapitalistisen leirin imperialistista aggressiota vastaan, sosialistisen järjestelmän suojelemisen välineenä kaikkia kapitalismin palauttamisyrityksiä vastaan imperialististen valtojen ja niiden asiamiesten taholta.

Juuri siksi onkin marxismin-leninismin ja kansan etujen vastaista nykyisten revisionistien saarnaama suuntaus, joka tähtää sosialistisen valtion heikentämiseen ja sen taloudellisista

¹ K. Marx, Gothern ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1955, s. 13 (suom. 1959, s. 15).

tehtävistä luopumiseen. Valtio kuolee vasta silloin kun kommunismi on saavuttanut läydellisen voiton. Mutta nykyään sosialistisen valtion heikentämiseen tähtäävä linja ottaisi työtätekeviltä pois heidän tärkeimmän välineensä sosialismin ja kommunismin rakentamisessa ja jättäisi sosialistiset maat aseettomiksi imperialismin uhkan edessä.

Sosialistisen valtion luonne määräytyy sosialismin taloudellisen perustan mukaan: sosialistista talousjärjestelmää, työtätekevän kansan yhteiskunnallista omistusta tuotannonvälineisiin vastaa työväenluokan johtama työtätekevien poliittinen valta. Kun imperialistisen valtion politiikka ilmentää kapitalististen monopolien etuja ja tähtää niiden liikevoittojen lisäämiseen ja on vihamielistä kansanjoukoille, niin sosialistisen valtion — työläisten ja talonpoikien valtion — politiikka ilmentää työtätekevien perustavimpia elinetoja ja saa kansanjoukkojen aktiivisen kannatuksen.

Sosialistisista tuotantosuhteista johtuu uusi, tähän saakka historiassa tuntematon sosialistisen valtion esittämä taloudellinen tehtävä. Neuvostovaltio omistaa vähintään $\frac{9}{10}$ kaikista maan tuotannonvälineistä. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen — koko kansan sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksen — ollessa jakamattomasti herruuss asemassa on valtio saanut mahdollisuuden sosialismin taloudellisiin lakeihin nojautuen ja niitä tietoisesti toiminnassaan soveltaen toteuttaa kansantalouden suunnitelmallista johtoa, täyttää taloudellista ja järjestelytehtävää. Sellaisen osan esittäminen ei ole porvarillisen valtion saavutettavissa tuotannonvälineiden yksityiskapitalistisen omistuksen ja kapitalistisen yhteiskunnan taloudellisen kehityksen valtoimen luonteen vuoksi.

Sosialistisen valtion toiminta on alistettu työtätekevien elämän kaikinpuolisen parantamisen, kansan aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohottamisen tehtävälle, kansan kasvavien tarpeiden tyydyttämiselle enimmäismäärässä tuotantovoimien nopean kohottamisen pohjalla. Tämä tehtävä johtuu sosialistisen valtion luonteesta koko työtätekevän kansan valtiona ja sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksista.

Sosialistinen valtio ja sen paikalliset elimet ottavat huomioon yhteiskunnan moninaiset tarpeet ja noita alati kasvavia tarpeita vastaavasti suunnittelevat tuotannon kehittämisen ja täydellistämisen, suorittavat toimenpiteitä edistyneimmän tekniikan käyttöön ottamiseksi kaikilla kansantalouden aloilla, yhteiskunnallisen työn tuottavuuden herkeämättä kohottamiseksi, sosialistisen kasaantumisen lisäämiseksi, toteuttavat perusrakennustyön ja tuotannon alueellisen sijoittamisen johtamista. Valtio kehittää raskasta teollisuutta ja sen pohjalla järjestää maatalouden nousun, kansan kulutustarvikkeiden tuotannon. Valtio huolehtii teollisuuden ja maatalouden tuotteiden yltäkylläisyyden luomisesta

maassamme. Valtio ja sen elimet nimittävät valtion tuotantolaitosten, niiden yhtymien ja koko alojenkin johtajat ja valvovat heidän työtään.

Ottaen varteen reaaliset olosuhteet — sisäiset ja kansainväliset — valtio määrittelee joka vaiheessa taloudellisen rakennustyön konkreettiset tehtävät, säätää kansantalouden kehityksen suunnan ja vauhdin ja parantaa taloudenhoitomerehtelmiä. Se ottaa huomioon paitsi menneen kehityksen tuloksia myöskin tulevan kehityksen suunnan ja suorittaa taloudellista ja järjestelytehtäväänsä tieteellisen ennakkonäkemyksen perusteella. Edistynein yhteiskuntatiede — marxismi-leninismi — on sosialistisen valtion monitahoisen toiminnan teoreettinen perusta.

Valtio suunnittelee maan kansantalouden: määrittelee suunnitelmallisessa järjestyksessä tuotannon määrän, rakenteen ja tuotannon kasvun vauhdin, sisäisen ja ulkomaankaupan, säätää tavaroille hinnat ja tuotteille suunnitelmallisen omakustannusarvon, työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkatason, jaottelee aineelliset, työ- ja rahavarannot jne. Paikallisten valtioelinten kautta ja maatalousartelin valinnallisten elinten järjestelmän kautta sosialistinen valtio suuntaa kollektiivitalouksien talouselämää ottaen tässä huomioon kollektiivitalouksien erikoisuudet osuuskunnallisina tuotantolaitoksina. Kaikessa taloudellisessa ja poliittisessa toiminnassaan valtio pitää lähtökohtanaan työväenluokan ja talonpoikaiston liiton kaikinpuolisen lujittamisen välttämättömyyttä, kaupungin ja maaseudun taloudellisten yhteyksien laajentamista.

Sosialistinen valtio turvaa kansalaisille heidän elintärkeiden oikeuksiensa tosiasiallisen toteuttamisen, sellaisien kuin oikeus työhön ja lepoon, oikeus sivistykseen, oikeus turvattuun aineelliseen huoltoon työkyvyn menetyksen sattuessa ja vanhuuden päivinä.

Sosialistinen valtio toteuttaa työtätekevien kaikinpuolista kasvattamista, siinä yhteydessä myös uuden työkurin, kommunistisen työhön suhtautumisen kehittämistä. Valtio johtaa kansanvalistusta, ammattitaitoisten työntekijäin valmennusta, edistää etumaisen tieteen ja taiteen kehittämistä sekä tieteen ja tekniikan saavutusten soveltamista käytäntöön.

Sosialistinen valtio johtaa maan taloudellista elämää pitäen ohjeenaan leniniläistä demokraattisen sentralismin periaatetta talouden hallinnassa. Tässä periaatteessa, joka johtuu tuotannonvälineiden yhteiskunnalliseen omistukseen pohjautuvan sosialistisen järjestelmän luonteesta, yhdistyy kaksi toisiinsa erottamattomasti liittyvää peruspiirrettä: talouden suunnitelmallinen keskitetty johto valtion taholta ja sosialistinen demokratismi, joka pohjautuu laajaan kansanjoukkojen aloitteellisuuteen.

Sosialistisen valtiokoneiston voima on sen yhteydessä kansanjoukkoihin. Valtion keskitetty johto sosialismin vallitessa

liittyy kansanjoukkojen aktiivisen luovan toiminnan kehittämiseen, yhä lisääntyvään joukkojen mukaan ottamiseen välittömään valtion hallitsemiseen ja talouselämän johtamiseen, paikalliseen laajaksi kehkeytyvään aloitteellisuuteen ja paikallisten erikoisuuksien huomioimiseen. Se on demokraattisen sentralismin pääsisältö. „Sentralismi, käsitettynä todella demokraattisessa mielessä, edellyttää ensi kertaa historiassa luotua mahdollisuutta ei ainoastaan paikallisten erikoisuuksien, vaan myöskin paikallisen aloitteellisuuden, aloitekyvyn, eri kehitysteiden, menetelmien ja keinojen täydellistä ja esteetöntä kehitystä yhteiseen päämäärään kuljettaessa”¹. Lenin selitti, että demokraattisella sentralismilla ei ole mitään yhteistä enempää kaavamaisuuden kuin ylhäältä-käsin säädetyn yhtäläisyydenkään kanssa. Jonkin taloustoiminnan ja hallinnollisen toimenpiteen erottaminen paikallisista erikoisuuksista, tähdensi Lenin, merkitsee lankeamista byrokraattiseen sentralismiin, paikallisten työntekijäin häiritsemistä siinä paikallisten erikoisuuksien huomioimisessa, mikä on perustana kaikelle järkevälle työlle.

Sosialistisen talouden menestyksellinen kehittäminen vaatii herkeämätöntä ja sitkeää taistelua kaikenlaisia byrokraattisia vääristelyjä vastaan valtiollisissa ja talouselimissä. Taloudellisia kannustimia ei saa vaihtaa pelkäksi hallinnoimiseksi.

Demokraattisen sentralismin periaatteiden pohjalla Neuvostovaltio noudattaa toimenpiteiden järjestelmää liittotasvaltojen ja paikallisten elinten merkityksen kohottamiseksi talouden johtamisessa, siirtää niiden hallintaan tuotantolaitoksia, laajentaa tuotantolaitosten johtajien taloudellisia oikeuksia, kohottaa työläisten, kollektiivitalonpoikien ja sivistyneistön aineellista kiinnostuneisuutta voimavarojen mahdollisimman hyödylliseen käyttöön nähden.

Leniniläisen demokraattisen sentralismin periaatteen käytännössä toteuttamisen uutena kehitysvaiheena Neuvostoliitossa on vuonna 1957 suoritettu siirtyminen teollisuuden ja rakennustoiminnan hallintoaloittaisesta johtamisesta alueelliseen hallintaan. Tällaisen hallinnan organisatorisena muotona ovat kansantalousneuvostot, joita on perustettu jokaiseen taloudelliseen hallintopiiriin. Tämän toimenpiteen ansiosta poistuvat haitalliset virastolliset rajat, jotka olivat esteenä tuotantolaitosten oikealle erikoistamiselle ja yhteistoiminnallistamiselle, syntyvät ehdot tuotannon entistä konkreettisemmalle operatiiviselle johtamiselle taloudellisissa hallintopiireissä, tasavaltojen ja paikallisten talous- ja yhteiskunnallisten järjestöjen aloitteellisuuden laajemmalle kehittymiselle kommunistisessa rakennustyössä, lisääntyvät mahdollisuudet työtätekevien joukkojen mitä laajimmalle

¹ V. I. Lenin, Alkuperäinen artikkeliluonnos „Neuvostovallan lähimmät tehtävät”, Teokset, 27. osa, s. 181.

osallistumiselle valtion hallitsemiseen, taloudelliseen ja kulttuuri-rakennustyöhön.

Valtavan suuri merkitys tämän ohella on kansantalouden keskitetyllä suunnitelmallisella johtamisella koko maan mitassa, mikä vaatii leppymätöntä taistelua niin virastokantaista suhtautumista kuin paikallisiakin tendenssejä vastaan.

Sitä vastoin useat valtion elimille kuuluneet tehtävät voidaan jo nyt vähitellen siirtää yhteiskunnallisten järjestöjen hoidettavaksi. Sellaisia ovat muun muassa eräät väestön kulttuurillista palvelua, terveydenhoitoa, lepokoti- ja parantolatoimintaa, urheiluliikettä sekä yhteiskunnallisen järjestyksen valvontaa koskevat tehtävät että sosialistisen yhteiselämän sääntöjen noudattamisen valvominen. „Erinäisten tehtävien siirtyminen valtiolimiltä yhteiskunnallisille järjestöille ei vähennä sosialistisen valtion merkitystä kommunismin rakentamisessa, vaan laajentaa ja lujittaa sosialistisen yhteiskunnan valtiollista perustaa ja turvaa sosialistisen demokratian jatkuvan kehittymisen. Neuvostovaltio voi siten kiinnittää entistä enemmän huomiota talouden kehittämiseen, mikä on järjestelmämme aineellinen perusta”¹.

Ammattiliitot ovat suurin työtätekevien joukkojärjestö. Sosialistisissa maissa ne yhdistävät valtaosan työläisiä ja toimihenkilöitä ja niiden tehtävänä on kehittää kaikinpuolisesti joukkojen aloitteellisuutta ja vetää ne entistä laajemmin mukaan tuotannon johtamiseen. Ammattiliittojen avulla työväenluokka toteuttaa kontrolliaan talousjohtajien toiminnan suhteen, näiden johtaessa tuotantoa yksilöpäällikkyyperiaatteen pohjalla.

Ammattiliittojen kutsumuksena on myötävaikuttaa siihen, että työtätekevien aineelliset ja kulttuurivaatimukset tyydytetään mahdollisimman täydellisesti. Ammattiliitoilla on oikeus toteuttaa valtionvalvontaa työlakien noudattamisen suhteen sekä työnsuojelun yhteiskunnallista valvontaa.

Talouden menestyksellisen johtamisen välttämättömänä ehtona on oikea poliittinen suhtautuminen talouskysymysten ratkaisuun, toisin sanoen, että näiden ratkaisujen teossa otetaan huomioon koko valtion, koko kansan edut, ja samalla se, että työntekijäin henkilökohtaiset edut kävisivät yhteen valtion ja koko kansan etujen kanssa. Taloudellinen työ on mitä kiinteimmässä yhteydessä joukkojen keskuudessa tehtävään poliittiseen työhön, joka aseistaa joukot selvällä valtiollisten ja koko kansan tehtävien tuntemuksella.

Sosialistisen valtion johtava ja järjestävä voima on marxilais-leniniläinen puolue, joka suuntaa kaikkien valtioneelinten ja

¹ Päättöslauselma N. S. Hruštševin selostuksen johdosta „Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoittelelut vuosiksi 1959—1965”. „NKP:n ylimääräisen XXI edustajakokouksen asiakirjat”, 1959, s. 155.

työtätekevien yhteiskunnallisten järjestöjen toimintaa. Puolue antaa suuntaviivat kansantaloussuunnitelmien laatimiseksi, kehittää kansantalouden alaa koskevat toimenpiteet. Puolue, jolla on kiinteä yhteys työtätekeviin joukkoihin, nostaa liikkeelle työläiset, kollektiivitalonpojat ja sivistyneistön taloudellisten ja poliittisten tehtävien täyttämiseen, kasvattaa joukkoja ja kohottaa niiden kommunistista tietoisuutta. Marxilais-leniniläisen puolueen ja sosialistisen valtion politiikka, joka tähtää yhteiskunnan taloudellisen kehityksen uusien, kypsyneiden tarpeiden tyydyttämiseen, esittää erittäin suurta edistyksellistä osaa. Marxilais-leniniläisen puolueen johto on välttämätön elintärkeä ehto sosialistisen valtion suorittamien taloudellisten ja poliittisten tehtävien täyttämiseksi. Puolueen johdon välttämättömyyden kieltäminen merkitsee marxismin-leninismin erään perustavimman asenteen revisiointia.

Sosialistisen tuotantotavan kehitys tapahtuu uuden taistelussa vanhaa, syntyvän taistelussa kuolevaa, edistyksellisen taistelussa takapajuisia vastaan, ristiriitojen ja vaikeuksien voittamisen tietä. Sosialistisessa yhteiskunnassa olevat ristiriidat eivät ole luonteeltaan antagonistisia, sovittamattomia, sillä ne eivät ole sidotut vastakkaisiin luokkaetuihin ja ne voitetaan kommunistisen rakennustyön kulussa. Lenin sanoi, että kommunistisissa antagonismit katoavat, mutta ristiriidat säilyvät.

Niinpä sosialistista yhteiskuntaa eteenpäin työntävänä vastakohtaisuutena, ristiriitana, on ei-antagonistinen ristiriita saavutetun tuotannon tason ja joukkojen kasvavien tarpeiden välillä. Tämä ristiriita ratkaistaan talouden suunnitelmallisen johtamisen kulussa, tuotannon järjestelmällisen ja nopean laajentamisen tietä, ja tämä taas vuorostaan saa aikaan tarpeiden kasvun.

Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole riistäjäluokkia, mutta on takapajuisia aineksia, yksityisomistuksellisten taipumusten ja tottumusten edustajia, jotka vastustavat uusien, edistyksellisten pyrkimysten kehittymistä sosialistisessa talouselämässä, on vielä yhteiskunnallisen omaisuuden anastajia, virkavaltaisia aineksia, jotka ylenkatsovat kansan tarpeita, eikä kapitalismin jätteitä ihmisten tajunnassa ole vielä täydellisesti voitettu. Kommunistisen puolueen johtama sosialistinen yhteiskunta kannustaa työtätekevien aloitteellisuutta ja antaa tukea edistyksellisille pyrkimyksille kaikilla yhteiskuntaelämän aloilla, pitää huolta uuden elämän oraista, lujittaa niitä sekä auttaa edistyneimpien tuotantomenetelmien käyttöönottoa mahdollisimman laajasti. Sekä valtion elimet että työtätekevien yhteiskunnalliset järjestöt kuin myös kaikki muut edistykselliset voimat käyvät sitkeää taistelua sosialistisen laillisuuden rikkojia vastaan, jotka vahingoittavat kommunismin rakentamista, kaikkia jarruttavia voimia vastaan, kaikkea takapajuisia, piintyneisyyttä ja rutiinia vastaan, mitkä haittaavat sosialismin etevämmyyden täydellistä

hyväksi käyttöä tuotannon kohottamiseksi nopeaa vauhtia, teknillisen edistyksen jouduttamiseksi ja kansan elintason kohottamiseksi herkeämättä.

Eräs perusmuodoista uuden taistelussa vanhaa vastaan sosialismin vallitessa on arvostelu ja itsearvostelu, jotka ovat sosialistisen yhteiskunnan kehityksen valtava liikkeellepaneva voima. Arvostelu ja itsearvostelu antavat mahdollisuuden kansanjoukkojen aktiivisuuden herättämisen pohjalla tuoda esiin ja poistaa epäkohdat ja vaikeudet työssä, repiä juurineen pois kaikki byrokraattismin ilmaukset, saada selville uusia voimavaroja taloudellisen kehityksen vauhdin jouduttamiseksi ja siten voittaa sosialistisen yhteiskunnan ristiriidat.

Paitsi sosialistisen yhteiskunnan sisäisiä, ei-antagonistisia ristiriitoja on olemassa ulkopuolinen, antagonistinen ristiriita sosialistisen leirin maiden ja imperialismien voimien välillä. Se ilmenee siinä, että imperialistiset hyökkäyshaluiset piirit yrittävät saada aikaan sodan Neuvostoliittoa ja kansandemokratian maita vastaan, järjestää näissä maissa hajoitustyötä sekä palauttaa niissä kapitalistinen järjestelmä. Siitä johtuu, että on kaikin voimin lujitettava Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden taloudellista mahtia ja puolustuskuntoisuutta.

Pitäen lähtökohtana leniniläisiä periaatteita kansainvälisten suhteiden alalla sosialistiset valtiot noudattavat johdonmukaisesti rauhan politiikkaa, joka perustuu erilaisten yhteiskunnallisten ja poliittisten järjestelmien omaavien valtioiden rinnakkaiseloon. Sosialistiset maat laajentavat ulkomaankaupan suhteita kaikkiin maihin. Sosialistiset valtiot aivan erikoisesti lujittavat ja kaikinpuolin kehittävät taloudellista yhteistoimintaa toistensa kanssa, sosialismin maailmanjärjestelmän sisällä. Niiden yhteistyö on kansojen välisten suhteiden uusi, sosialistinen muoto.

XXV LUKU

SOSIALISMIN TALOUDELLINEN PERUSLAKI

Socialismin taloudellisen peruslain ominaiset piirteet. Marx ja Engels näkivät ennakolta, että sosialismin varmistuttua avautuvat mitä suurenmoisimmat mahdollisuudet tuotannon kehittämiseksi tarkoituksena koko yhteiskunnan ja sen joka jäsenen elinehtojen jatkuva parantaminen.

Kehitellessään Marxin ja Engelsin ajatuksia Lenin esitti teoksissaan tieteellisesti kehitetyn perustelun, että sosialismin vallitessa on objektiivisesti välttämätöntä ja mahdollista järjestelmällinen, ennenkuulumattoman nopea tuotannon nousu; hän

selitti, että teknillisen edistyksen kaikinpuolisella jouduttamisella, raskaan teollisuuden ensisijaisella kasvulla sekä yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohottamisella on elintärkeä merkitys sosialistisen yhteiskunnan kehitykselle laajojen kansanjoukkojen aineellisen elin- ja kulttuuritason alinomaisen kohottamisen perustana.

Lenin perusteli tyhjentävästi väittämän siitä, että sosialismin vallitessa tuotannolla on kokonaan uusi tarkoitus, ja osoitti sen toteuttamisen keinot. Lenin selitti, että vasta sosialismiin siirryttäessä tulee mahdolliseksi suuresti laajentaa yhteiskunnallista tuotantoa ja todella alistaa sekä tuotanto että tuotteiden jako tieteellisesti perustellulle tavoitteelle — tehdä kaikkien työtätekevien elämä mahdollisimman helpoksi ja vauraaksi. Lenin tähdensi sitä, että sosialismi merkitsee „yhteiskunnallisen tuotantoprosessin suunnitelmanmukaisen organisaation yhteiskunnan kaikkien jäsenten toimeentulon ja kaikinpuolisen kehityksen turvaamiseksi”¹.

Sosialismi, selitti Lenin, on sellainen yhteiskuntajärjestelmä, missä yhteisellä työllä luotu rikkaus menee kaikkien työtätekevien hyväksi; kun kapitalistille on tärkeää tuotanto tuotannon vuoksi, toisin sanoen voiton vuoksi, on työtätekeville tärkeintä turvata ehdot, joiden vallitessa työtätekevien on mahdollista tehdä loppu epävapaasta työstä riistäjien hyväksi ja työskennellä omaksi hyväkseen käyttäen siinä tarkoituksessa kaikkia tekniikan, tieteiden ja kulttuurin saavutuksia.

Näissä Leninin lausunnoissa on tuotu esille sosialismin taloudellisen peruslain pääsisältö, ja marxilais-leniniläiset puolueet käyttävät sitä ohjeena politiikassaan.

Sosialismin taloudellisen perustain ominaisia piirteitä ovat edistyneimmän tekniikan pohjalla tapahtuva keskeytymätön tuotannon laajentaminen ja täydellistäminen tarkoituksena yhteiskunnan kaikkien jäsenten kaikinpuolinen kehittäminen ja alati kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen.

Kun kapitalismin taloudellinen peruslaki heijastaa pääoman ja työn välisiä riistosuhteita, niin sosialismin taloudellinen peruslaki heijastaa päinvastoin sosialistisia tuotantosuhteita, riistosta vapautettujen työntekijäin toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteita.

Sosialismin taloudellinen peruslaki on sosialistisen tuotantotavan kehityslaki, sillä se määrää sekä sosialistisen tuotannon tarkoituksen että tämän tarkoituksen toteuttamisen välineen.

Tuotannon *tarkoitus* kussakin yhteiskuntamuodostumassa määräytyy objektiivisesti tuotannonvälineiden omistussuhteista. Kun tuotannonvälineet kuuluvat porvaristolle, niin tuotantoa harjoitetaan ehdottomasti vain tarkoituksella rikastuttaa pää-

¹ V. I. Lenin, Puolueen ohjelman tarkistamista käsittelevää aineistoa, Teokset, 24. osa, s. 430 (suom. s. 464).

oman omistajia, mutta työtätekevät, toisin sanoen yhteiskunnan valtava enemmistö, on riiston kohteena. Kapitalismi tarvitsee työtätekevien taholta kulutusta vain siinä määrin, mikä turvaa voittojen puserтамisen. Kun tuotannonvälineet kuuluvat työtätekeväälle kansalle ja riistäjäluokista on tehty loppu, niin tuotannon tavoitteeksi tulee sosialistisen yhteiskunnan kaikkien jäsenten aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason herkeämätön kohottaminen. Tämä merkitsee sitä, että sosialismin vallitessa tuotanto suunnistetaan kansan kulutuksen laajentamiseen, kyseisissä oloissa yhteiskunnan jäsenten kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden mahdollisimman täydelliseen tyydyttämiseen ja heidän kykyjensä kaikinpuoliseen kehittämiseen. Sen vuoksi lisätuotteilla on sosialistisessa yhteiskunnassa periaatteellisesti kokonaan toinen luonne ja merkitys.

Ennen sosialismia vallinneissa yhteiskuntamuodoissa, jotka ovat pohjautuneet tuotannonvälineiden yksityisomistukseen, tuotannon tavoitteena on lisätuotteen tuotanto, joka menee herruus-asemassa olevien luokkien hyväksi. Käsitteet välttämätön ja lisätyö ilmaisevat niissä yhteiskuntamuodostumisissa antagonististen, sovittamattomasti vastakkaisten luokkien välisiä suhteita. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole olemassa antagonistista ristiriitaa välttämättömän ja lisätyön välillä. Yhteiskunnallisen omistuksen herruus merkitsee sitä, että koko yhteiskunnallinen tuote, siinä luvussa sekä välttämätön että lisätuote, kuuluu työtätekeville ja käytetään heidän etujensa mukaisesti. Siis lisätuote sosialistisessa yhteiskunnassa enempää luontois- kuin arvomuodossakaan ei ole lisäarvoa, joka ilmaisisi kapitalistisia riistosuhteita. Lenin sanoi, että sosialismin vallitessa „lisätuote ei mene omistajaluokalle, vaan kaikille työtätekeville ja ainoastaan heille”¹.

Lisätuotteen tuotannolla on mitä tärkein merkitys sosialistiselle yhteiskunnalle, koska sillä turvataan kasautuminen ja tuotannon jatkuva laajentuminen yhä kasvavassa mitassa. Sosialismin vallitessa erotukseksi kaikista sitä edeltäneistä yhteiskuntajärjestelmistä lisätuotteen tuotannon tarkoituksena on kansan hyvinvoinnin kohottaminen.

Tarkoitus, jolle sosialistinen tuotanto on alistettu, on erottamattomasti yhdistetty sen toteuttamisen keinoon — korkeimman tekniikan pohjalla tapahtuvaan keskeytymättömään tuotannon laajentamiseen. Sosialistisen tuotannon tarkoitus: yhteiskunnan kaikkien jäsenten kaikinpuolinen kehittäminen ja hyvinvoinnin järjestelmällinen kohottaminen synnyttää itse työtätekevissä mitä syvimmän kiinnostuksen tuotannon kaikinpuoliseen kohottamiseen, luo työntekijöissä aineellisen kiinnostuneisuuden oman työnsä tuloksista ja on sosialismin tuotantovoimien mahtava

¹ V. I. Lenin, Huomautuksia Buharinin kirjaan, Lenin-kokoelma, XI, s. 382.

liikkeellepaneva voima. Samalla sosialistisen tuotannon kehitys on aineellisena pohjana työtätekevien hyvinvoinnin alituiselle parantamiselle.

Sosialismille ominaisena piirteenä, joka erottaa sen kaikista ennen sosialismia olleista yhteiskuntamuodoista, on tuotannon *keskeytymätön* laajentaminen. Tunnettua on, että esikapitalistisissa yhteiskuntamuodoissa oli vallalla yksinkertainen uusintaminen ja vain ajoittain tapahtui laajennettua uusintamista. Kapitalismin vallitessa uusintaminen on etupäässä laajennettua uusintamista, mutta sillä on jaksoittainen luonne, periodisesti sen katkaisevat tuhoisat liikatuotannon pulat. Kansanjoukkojen rajoitettu kulutus ja ostokyky jää väistämättömästi jälkeen tuotannon kasvusta ja jarruttaa tuotannon kasvua, mikä johtuu kapitalismin perusristiriidasta. Talouden kehitys tapahtuu siitä johtuen jaksoittaisesti — noususta pulaan ja pulasta nousuun.

Sosialistisessa yhteiskunnassa on poistettu kapitalismin perusristiriita tuotannon yhteiskunnallisen luonteen ja yksityiskapitalistisen anastusmuodon välillä. Tämän vuoksi sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole kapitalismille ominaista ristiriitaa tuotannon ja kulutuksen välillä. Sosialismin taloudellinen peruslaki luo mahdollisuuden väestön kasvavan maksukykyisen kysynnän sopusointuiseen yhteensovittamiseen tuotannon samanaikaisen kasvun kanssa, joka kykenee tyydyttämään tuon kysynnän.

Yhteiskunnallisen omistuksen jakamattoman herruuden ansiosta, kansankulutuksen järjestelmällisen suurenemisen ansiosta sosialistinen yhteiskunta on taattu ylituotannon pulilta ja siis sillä on mahdollisuus keskeytymättömään tuotannon laajentamiseen.

Sosialistisessa yhteiskunnassa tapahtuva keskeytymätön tuotannon laajentaminen on objektiivisesti välttämätön, sillä ilman sitä ei voida turvata kansankulutuksen *alituista* kasvua. Väestön kulutuksen tyydyttämisen taso riippuu kyseisen kauden tuotannon kehitystasosta ja sosialistisen yhteiskunnan käytettävissä olevista varannoista. Tuotannon keskeytymätön kasvu ei ainoastaan turvaa yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi välttämättömien tuotteiden luomista, vaan on myös kiihokkeena yhä uusien tarpeiden synnylle. Työtätekevien aineellisten ja kulttuurivaatimusten alituinen kasvu on vuorostaan välttämätön ehto, jota ilman tuotanto ei voisi keskeytymättä kehittyä. Väestön tulojen järjestelmällisen kohoamisen ansiosta sosialistisen teollisuuden ja maatalouden tuotteille syntyy alituisesti laajeneva maksukykyinen kysyntä.

Sosialismille ominainen koko väestön yhteiskunnalliselle tuotannolle esittämien vaatimusten alinomainen suureneminen ei johdu yksinomaan tuotannon mahtavasta kasvusta ja tekniikan edistyksestä, vaan myös työtätekevien joukkojen aseman perinpohjaisesta muuttumisesta heidän tultua maan isänniksi, heidän

hyvinvointinsa ja kulttuuritasonsa noususta. Joukkojen tarpeiden herkeämätön kasvu joukkojen esittäessä yhä uusia ja uusia vaatimuksia tuotteiden määrän lisäämisen ja laadun parantamisen suhteen on sosialismin vallitessa valtavasti vaikuttava kiihoke tuotannon kehittämiseen. Sosialistisen yhteiskunnan kehityksen kulussa syntyvä ei-antagonistinen *ristiriita* aina kyseisenä aikana jo saavutetun sosialistisen tuotannon tason ja joukkojen nopeasti kasvavien tarpeiden välillä ratkaistaan suunnitelmallisesti tuotannon kohottamisen kautta; tämä toimenpide johtaa työtätekevien kulutuksen suurenemiseen ja heidän tarpeidensa uuteen kasvuun, mikä taas johtaa tuotannon laajentumiseen ja tuotteiden laadun paranemiseen jatkuvasti. Siis yhteiskunnan jo saavuttaman tuotantotason ja kasvaneiden tarpeiden välisen ei-antagonistisen ristiriidan suunnitelmallisen ratkaisemisen kulussa toteutuu sosialismin taloudellisen peruslain vaikutus sosialistisen tuotannon herkeämättömän kasvun lakina, jonka tarkoituksena on sosialistisen yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeiden mahdollisimman täydellinen tyydyttäminen.

Sosialistisen tuotannon kehitys ei rajoitu ainoastaan sen määrälliseen laajenemiseen. Sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu vaatii tuotantomenetelmien alituista parantamista ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden herkeämätöntä kohottamista. Se luo mahdollisuudet hintojen järjestelmälliselle alentamiselle yhteiskunnallisten tuotantokustannusten supistamisen ja tuotteiden laadun parantamisen kautta, jolla on hyvin suuri merkitys työtätekevien tarpeiden tyydyttämisessä. Sosialistisen tuotannon määrällinen ja laadullinen kasvu ei ole mahdollista ilman tuotannon teknillisen tason alituista kohottamista, ilman vanhentuneen tekniikan alituista korvaamista uudella, edistyneemmällä tekniikalla. Siksi korkeimman tekniikan kehitys on välttämätön ehto sosialistisen tuotannon täydellistymiselle ja herkeämättömälle kasvulle.

Sosialismin taloudellinen peruslaki määrää sosialistisen tuotannon kehityksen suunnan, on sosialistisen talouden liikunnan lakina kommunismiin johtavalla tiellä. Toisin kuin sosialismin taloudellinen peruslaki muut sosialismin taloudelliset lait määräävät sosialistisen tuotantotavan erillisten oleellisten puolien kehitystä. Siksi sosialismin taloudellisella peruslailla on määrävä merkitys sosialismin vallitessa vaikuttavien talouslakien järjestelmässä.

Niinpä sosialismin taloudellisen peruslain vaatimukset tuotannon herkeämättömän kasvun ja täydellistämisen suhteen, teknillisen edistyksen ja työtätekevien hyvinvoinnin järjestelmällisen kohottamisen suhteen ilmenevät sosialistisen talouden määräsuhtaisessa kehittämisessä, jotka määräsuhteet on säädetty kansantalouden suunnitelmallisen, määräsuhtaisen kehityksen lain pohjalla.

Yhteiskunnallisen tuotteen tuotannon lisääminen, joka tapahtuu kansan kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi, saadaan aikaan myös soveltamalla työn tuottavuuden alinomaisen kasvun lakia ja sosialistisen kasaantumisen lakia, joka vaatii, että osa kansantuloista alituisesti suunnataan tuotannollisten varantojen lisäämiseen.

Sosialismin taloudelliseen peruslakiin pohjautuva tuotannon ja kansan hyvinvoinnin jatkuva kasvu vaatii tuotteiden vaihdon ja jaon järjestämistä siten, että se turvaa jokaisen tuotantolaitoksen jokaisen työntekijän sekä koko kollektiivin aineellisen kiinnostuksen yhteiskunnan hyväksi suoritetun työn tuloksista, edistää työajan ja kaikkien tuotannonvarantojen säästävää käyttöä sekä yhteiskunnallisten tuotantokulujen alentamista. Tähän päästään soveltamalla työn mukaan tapahtuvan jaon lakia, arvolakia ja siihen liittyviä kategorioita.

Jokainen sosialismin aikana vaikuttava laki on määrättyssä vuorovaikutuksessa niin taloudellisen peruslain kuin sosialistisen talouden muidenkin lakien kanssa. Niinpä teollisuuden eri alojen väliset määräsuhteet, jotka säädetään kansantalouden suunnitelmallisen, määräsuhtaisen kehityksen lain pohjalla, ovat tietyssä riippuvaisuudessa työn tuottavuuden kasvusta noilla aloilla. Työn tuottavuuden kasvu johtaa muutoksiin eri alojen tuotemäärässä ja tietenkin näiden alojen keskinäisissä suhteissa; tämän ohella tapahtunut työn säästö vaikuttaa kyseisen alan tarvitsemien tuotannonvälineiden määrään jne. Eri alojen välinen suhteellisuus ilmenee vuorostaan työn tuottavuuden kasvussa. Niinpä työn tuottavuuden taso kyseisellä alalla riippuu sille alalle annettujen tuotannonvälineiden määrästä ja rakenteesta. Suunnitelmallisuuden turvaaminen eri alojen ja laitosten vuorovaikutuksessa edistää joka tuotantolaitoksen työn rytmillisyyttä, jolla on hyvin oleellinen vaikutus työn tuottavuuden tasoon.

Työn tuottavuuden kasvusta riippuu työn mukaan jaettavien aineellisten hyödykkeiden määrän suureneminen. Työn mukaan tapahtuvan jaon lain vaatimusten noudattaminen on vuorostaan eräs sangen tärkeä työn tuottavuuden kohottamisen ehto.

Sosialismin taloudellinen peruslaki ja sosialistisen tuotannon kehittäminen. Taloudellisen peruslain vaikutuksen seurauksena sosialismin vallitessa syntyvät hyvin laajat mahdollisuudet tuotannon alituiselle ja huomattavasti nopeammalle kasvulle kuin kapitalismin vallitessa. Nojautuen sosialismin taloudelliseen peruslakiin ja käyttäen sitä taloudellisessa toiminnassaan neuvostoyhteiskunta lisää vuosi vuodelta koko kansantaloudessa tuotettujen aineellisten hyödykkeiden määrää. Sosialistinen talous kehittyy jatkuvasti nousevaa linjaa, ilman tuotannon laskukausia ja talouspulia.

Taloudellisen peruslain ja sosialismin muiden lakien esiintuoma sosialistisen järjestelmän perusteellinen etevämmyys

kapitalismiin verraten antaa Neuvostoliitolle ja muille sosialistisille maille objektiiviset mahdollisuudet tärkeimpien kapitalististen maiden saavuttamiseen ja sivuuttamiseen taloudellisessa suhteessa, toisin sanoen tuotannon määrässä asukasta kohti sekä kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomiseen mahdollisimman lyhyessä ajassa. Tämän tehtävän ratkaiseminen vaatii, että käytetään järkiperaisesti kaikkia tuotantovaroja, kohotetaan järjestelmällisesti työn tuottavuutta, käytetään säästeliäästi aineellisia varoja ja työtä sosialistisen kansantalouden kaikilla aloilla, hyvitetään teknillistä edistystä.

Vuonna 1958 Neuvostoliiton kansantulo ylitti runsaasti 22-kertaisesti vuoden 1913 tason, kun taas Amerikan Yhdysvallat ylittivät 3,1-kertaisesti.

Suurteollisuuden tuotemäärä Neuvostoliitossa oli vuonna 1939 vuoden 1929 tasoon verrattuna 552%, kun Amerikan Yhdysvalloissa suurteollisuuden tuotemäärän taso tuona aikana oli vain 98%, Englannissa 123% ja Ranskassa 80%. Teollisuuden kasvu Neuvostoliitossa keskeytyi väliaikaisesti vuosien 1941—1945 sodan yhteydessä, mutta sitten sodan jälkeen se taas uusiutui. Huolimatta valtavan suuresta hävityksestä, jonka alaiseksi Neuvostoliiton kansantalous joutui sodan vuosina, sodanedellinen tuotantotaso Neuvostoliitossa tuli kohta huomattavasti ylitetyksi. Sen tuloksena Neuvostoliiton suurteollisuuden tuotantomäärä oli vuonna 1958 suurentunut 28-kertaisesti vuoteen 1929 verraten. Amerikan Yhdysvaltojen teollisuustuotanto talasi paikallaan vuodesta 1929 vuoteen 1939 asti, sitten se kohosi sotatarviketuotannon lisääntymisen ja kilpavarustelun johdosta ja vuonna 1958 ylitti vuoden 1929 tason noin 2,3-kertaisesti. Englannin teollisuuden tuotemäärä oli vuonna 1958 vain 85% suurempi kuin vuonna 1929 ja Ranskassa 51% suurempi kuin vuonna 1929. Teollisuustuotannon vuotuinen kasvu teki viimeisten 7 vuoden aikana (vv. 1952—1958) keskimäärin: Neuvostoliitossa 11,4%, Yhdysvalloissa 1,6%.

Maataloustuotannon vuotuinen lisäkasvu teki keskimäärin 24 vuoden aikana (11 sodanedellistä ja 13 sodanjälkeistä vuotta, Suuren Isänmaallisen sodan vuodet poislaskettuna), toisin sanoen, vuosina 1930—1940 ja vv. 1946—1958 aikana: Neuvostoliitossa 4,7%, Amerikan Yhdysvalloissa 1,5%.

Sosialismin taloudellinen peruslaki liittyy erottamattomasti tuotannonvälineitä tuottavien alojen ensisijaisen kehityksen lakiin, se on henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeita valmistaviin aloihin verrattuna suhteellisesti nopeamman kehityksen lakiin. Tällä taloudellisella lailla on erikoinen merkitys sosialismille. Tuotannon jatkuva laajentaminen ja yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttäminen on mahdotonta ilman tuotannonvälineitä tuottavan teollisuuden ensisijaista kasvua.

Raskas teollisuus ja sen keskiö, koneenrakennusteollisuus, on koko kansantalouden teknillisen edistyksen tärkein lähde, välttämätön ehto yhteiskunnallisen työn teknillisen aseistuksen parantamiselle ja siis myöskin tuotannon täydellistämiseksi korkeimman tekniikan pohjalla. Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu on työn tuottavuuden kohoamisen erittäin tärkeä edellytys. Työn tuottavuuden kohottamisen perusvipusimena on se, että tuotantoon juurrutetaan raskaan teollisuuden valmistamaa parhainta teknillistä välineistöä ja yhä täydellisempää työkalustoa. Tuotannonvälineiden tuotannon, raskaan teollisuuden

ensisijainen kehittäminen on maan taloudellisen mahdin ja puolustuskuntoisuuden turvaamisen elintärkeä ehto. Raskaalla teollisuudella on johtava osa kansantaloudessa; se varustaa kaikki kansantalouden alat kalustolla, koneilla, polttoaineilla ja energialla ja siten luo välttämättömät ehdot kulutustarvikkeita tuottavien alojen järjestelmälliselle laajentamiselle, maataloustuotannon jyrkälle nousulle sekä kevyen ja ravintoaineteollisuuden edelleen kehittämislle.

Marxilainen taloustiede torjuu ahtaasti kulutusperusteisen suhtautumisen sosialismin taloudelliseen peruslakiin. Tämä marxilaisvastainen suhtautuminen ilmenee siinä, että jätetään huomioimatta tuotannon määräävä merkitys kulutuksen suhteen, kielletään tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun välttämättömyys sosialismin vallitessa, väitetään, että sosialismin oioissa tarvitaan yhteiskunnallisen tuotannon kummankin lohkon yhtäläistä kehitysvauhtia tahi jopa kulutustarvikkeita tuottavien alojen nopeampaa kasvuvauhtia tuotannonvälineitä tuottaviin aloihin verraten.

„Niiden toimenpiteiden vuoksi, joita viime aikoina on suoritettu kansan kulutustavaroiden tuotannon lisäämiseksi, eräät toverit ovat sotkeutuneet maamme raskaan ja kevyen teollisuuden kehittämistä koskevassa kysymyksessä. Vedoten väärin ymmärtämäänsä ja vulgääristi tulkitsemaansa sosialismin taloudelliseen peruslakiin nämä tällaiset murhe-teoreetikot yrittävät todistella, että sosialistisen rakennustyön jossain vaiheessa raskaan teollisuuden kehittäminen muka lakkaa olemasta perustehtävä ja että kevyt teollisuus voi ja sen pitää sivuuttaa kaikki muut teollisuusalat. Ne ovat syvästi virheellisiä, marxismileninismin hengelle vieraita mielipiteitä”¹.

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaista kehittämistä koskevan marxilais-leniniläisen teorian kieltäminen merkitsisi käytännössä kieltäytymistä raskaan teollisuuden kehittämisestä, mikä johtaisi kiertämättömästi kansantalouden kaikkien alojen rappeutumiseen, työtätekevien elintason alenemiseen, sosialistisen valtion taloudellisen mahdin ja sen puolustuskuntoisuuden horjuttamiseen.

Sosialistinen tuotanto, jonka tavoitteena on kansanjoukkojen alati kasvavien tarpeiden tyydyttäminen, vaatii tekniikan keskeytymätöntä kehittämistä ja täydellistämistä sekä vanhan tekniikan korvaamista uudella tekniikalla. Tästä johtuu, että on tehtävä järjestelmällisesti työtä uusien koneiden, teknillisten välineiden ja kojeiden sekä koneistojen, uusien raaka-ainelajien ja edistyneen teknologian luomiseksi, niihin perehtymiseksi ja niiden käytäntöön juurruttamiseksi.

¹ N. S. Hruštšov, Karjataloustuotteiden tuotannon lisäämisestä, Selostus NKP:n Keskuskomitean täysistunnossa tammikuun 25 p:nä 1955, s. 4 (suom. sama sivu).

Sosialistiset tuotantosuhteet ja sosialismin taloudellinen peruslaki antavat kapitalismiin verraten huomattavasti laajemat mahdollisuudet teknilliselle edistykselle, etumaisen tekniikan käyttämiselle kansantalouden kaikilla aloilla.

Sosialistinen valtio, jonka hallussa ovat perustuotannonvälineet ja kasaantuneet varat, kykenee tekemään suuria perussijoituksia kansantalouteen keskeytymättömän teknologisen edistyksen turvaamiseksi. Valtio voi toteuttaa suurimittaisia perusrakennustöitä ja sellaisella nopeudella, jollainen vauhti on kapitalismille saavuttamatonta.

Sosialismin vallitessa ei ole olemassa kapitalismille ominaisia voitontavoittelulle tarpeellisia puitteita, jotka rajoittavat uuden tekniikan soveltamista. Porvarillisessa yhteiskunnassa koneet palvelevat riiston välineinä ja niitä otetaan käyttöön vain silloin, kun ne voivat suurentaa kapitalistin voittoja. Sosialismin vallitessa koneita otetaan käyttöön aina silloin, kun ne säästävät yhteiskunnallista työtä, helpottavat työläisten ja talonpoikien työntekoa ja edistävät kansan hyvinvoinnin kohoamista. Sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole työttömyyttä, joten koneet eivät ole työtätekevien kilpailijoina.

Kun kapitalismille on ominaista tuotannon anarkiaan, teollisuuden kehityksen jaksottaisuuteen ja markkinoiden ahtauteen liittyvä epätasaisuus ja ajoittaiset keskeytykset tekniikan kehityksessä, niin sosialismille on luonteenomaista tekniikan keskeytymätön täydellistyminen koko kansantalouden mitassa.

Sosialistisessa kansantaloudessa on mahdollista ottaa esteettömästi laajassa mitassa käyttöön tieteen uusimpia saavutuksia, teknillisiä keksintöjä, parhainta kokemusta kaikissa tuotantolaitoksissa, kun sen sijaan kapitalistisessa taloudessa liikkeenharjoittajat jarruttavat uusien teknillisten keksintöjen laajaa käyttöönottoa ja käyttävät niitä vain omissa tuotantolaitoksissaan suuren voiton saannin tarkoituksessa. Sosialismin aikana ei ole olemassa yksityisomistukseen ja kilpailuun liittyvää „liiketalaisuutta”. Kaikki tekniikan saavutukset, tieteelliset ja teknilliset keksinnöt ja löydöt ovat koko kansan omaisuutta ja niitä voidaan käyttää kaikkialla kansantaloudessa, missä niiden käyttäminen on järkevästä.

Sosialismin taloudellinen peruslaki ja työtätekevien hyvinvoinnin ja kulttuuritason kasvu. Sosialismin taloudellisessa peruslaissa ilmenee kansankulutuksen kasvun suoranainen riippuvaisuus tuotannon jatkuvasta kasvusta ja yhteiskunnallisen työn tuottavuudesta. Sosialismi on tehnyt lopun porvarilliselle järjestelmälle ominaisesta työtätekevien joukkojen kulutuksen ahtaista puitteista, jotka johtuvat lisäarvon lain vaikutuksesta kapitalistien ajaessa takaa enimmäisvoittoa. Sosialistisen tuotannon herkeämätön kasvu muodostaa lujan perustan kansan aineellisen elintason ja kulttuuritason keskeytymättömälle nousulle. Siirryttäessä kommunismiin yhteiskunnan alati kasvavien

tarpeiden tyydyttämisen periaate toteutetaan jakamalla tuotteet kulttuurikehitykseltään korkean tason saavuttaneen ihmisen tarpeita vastaavasti.

Mitä korkeampi on tekniikan ja tuotannon organisaatiotaso, sitä suurempia varantoja sosialistinen yhteiskunta voi muodostaa kansan hyvinvoinnin kohottamisen, työtätekevien kasvavien tarpeiden tyydyttämisen tarkoituksessa. Kansan välitön kiinnostuneisuus sosialistisen tuotannon kehittämisestä alituisesti vaikuttaa joukkojen luovan aloitteellisuuden kehittämiseen, joka on suunnattu uusimpaan tekniikkaan ja teknologiaan perehtymiseen ja tuotannon kaikinpuoliseen täydellistämiseen. Samalla sosialismissa kohoaa työntekijäin yleinen kulttuuritaso ja teknillinen koulutus. Siinä onkin sosialistisen talouden yhtämittaisen nousun tärkeä lähde.

Sosialismi luo mahdollisuuden sovittaa yhteen tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun ja kansan kulutustarvikkeiden tuotannon kehittämisen nopean vauhdin. Sosialistisessa yhteiskunnassa kasvaa alituisesti välttämättömän tuotteen paljous, joka on luotu välttämättömällä työllä ja menee tuotannon työntekijäin ja heidän perheidensä henkilökohtaiseen kulutukseen. Kasvaa myöskin lisätuotteen paljous, joka on luotu lisätyöllä ja menee tuotannon laajentamiseen, yleiskansallisiin tarpeisiin, tuotannon ulkopuolella toimivien työntekijäin ja heidän perheidensä tarpeisiin sekä koko väestön aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen.

Sosialismin vallitessa työtätekevien reaalitytulot jatkuvasti lisääntyvät, järjestelmällisesti lisääntyy kansan kulutus ja samalla kulutuksen laatu paranee, suurenee väestön ostamien kulutustavaroiden määrä.

Neuvostoliiton työtätekevien reaalityulojen nopeaa kasvua kuvaavat seuraavat numerot (verrannollisissa hinnoissa laskettuna) kutakin työntekijää kohti: työläisten ja toimitsijain reaalityulot olivat vuonna 1958 kasvaneet 58%:lla vuoteen 1950 verraten, ja vuoteen 1940 verraten melkein kaksinkertaisesti; yhteistaloudesta sekä apitaloudesta saadut talonpoikien raha- ja luontolstulot olivat v. 1956 82% suuremmat kuin v. 1950, ja vuoteen 1940 verrattuna ne olivat kasvaneet 2-kertaisesti. Teollisuus- ja rakennustyöläisten reaalityulojen taso oli v. 1958 3,7 kertaa korkeampi kuin v. 1913, ja kun huomioidaan työttömyyden poistaminen ja työpäivän lyheneminen, niin nousu on 5,2-kertainen. Talonpoikain reaalityulot maanviljelyksestä olivat v. 1958 6 kertaa suuremmat kuin työtätekevien talonpoikien reaalityulot maanviljelyksestä v. 1913 (verrannollisissa hinnoissa laskettuna kutakin työntekijää kohti), ja jos huomioidaan jakamattoman varannon ja kollektiivitalouden varavarojen laajentamiseen käytetyt tulot, on lisäys 6,7-kertainen.

Kulutustarvikkeiden tuotannon määrä koko Neuvostoliiton teollisuudessa oli lisääntynyt (verrannollisten hintojen mukaan) vuoteen 1940 mennessä 4,1-kertaisesti, ja 1958 mennessä noin 11-kertaisesti verrattuna vuoteen 1928.

Työtätekevien reaalityulojen kasvuun vakituisesti vaikuttavana tekijänä sosialistisessa yhteiskunnassa on valtion laajassa mittassa väestölle myöntämä maksuton kulttuuripalvelu ja yhteis-

kunnallisen vakuutuksen ja sosiaalihuollon järjestelmän laaja kehittäminen.

Sosialismi merkitsee kansanjoukkojen työ- ja elinehtojen yhtämittaista paranemista. Se muuttaa väestön elinolojen palvelun kapitalistien rikastumisen välineestä kansan elintason kohottamisen lähteeksi. Sosialismi luo laajat mahdollisuudet kansanjoukkojen asunto-olojen parantamiseksi alituisesti, sillä asuntovaranto kaupungeissa on yhteiskunnallista omaisuutta ja valtio harjoittaa laajaa asuinrakennustoimintaa.

Koska lääkintäapu porvarillisissa maissa on yksityisasia ja sitä annetaan etupäässä suuresta maksusta, on laajojen kansanjoukkojen sitä vaikea saada. Socialistisissa maissa on luotu monipuolinen valtion terveydenhuoltojärjestelmä, joka turvaa väestölle maksuttoman lääkintäavun. Sen tuloksena pitenevät työtätekevien ikä ja väestön kuolleisuus vähenee.

Neuvostoliiton työtätekevien hyvinvoinnin perusteellisen paranemisen ja terveydenhuollon kehityksen ansiosta on väestön keski-ikä Neuvostoliitossa pidentynyt. Se oli vuosina 1955—1956 enemmän kuin 2-kertainen verraten väestön keski-ikään vallankumouksen edellisellä Venäjällä. Väestön yleiskoullisuus oli vuonna 1958 vähentynyt vuoteen 1940 verrattuna 2,5-kertaisesti ja vuoteen 1913 verrattuna enemmän kuin 4-kertaisesti muodostaen 7,2 henkeä 1 000 asukasta kohti, kun se vuonna 1940 oli 18,1 henkeä ja 30,2 henkeä vuonna 1913.

Lääkärien lukumäärä Neuvostoliitossa (ilman sotilaslääkäreitä) oli vuonna 1958 362 tuhatta henkeä, kun se vuonna 1913 oli 23 tuhatta ja vuonna 1940 141 tuhatta; sairassijojen lukumäärä (ilman hospitaaleja) vuonna 1958 oli 1533 tuhatta, kun niitä vuonna 1913 oli 207 tuhatta ja vuonna 1940 791 tuhatta.

Sosialismi avaa laajoja mahdollisuuksia työtätekevien sivistykselliselle kasvulle, kansan keskuudessa ehtymättömänä lähteenä pulppuavien kykyjen ja lahjakkuuksien monipuoliselle kehitykselle. Kun kapitalistimin vallitessa työtätekevät saavat sivistystä vain kapitalististen riistotujen sanelemissa ahtaissa puitteissa, niin sosialismi luo edellytykset joukkojen nopeasti kasvavien tarpeiden yhä täydellisemmälle tyydyttämiselle sivistyksen, kulttuurin, tieteiden ja taiteiden alalla. „Ennen”, sanoi Lenin v. 1918, „ihmisen koko äly, koko hänen neroutensa loi vain antaakseen yksille kaikki tekniikan ja kulttuurin antimet ja riistääkseen toisilta kaikkein välttämättömimmän — valistuksen ja kehityksen. Nyt sitä vastoin kaikki tekniikan ihmeet, kaikki kulttuurin saavutukset tulevat koko kansan omaisuudeksi, eikä tästä lähtien ihmisälystä ja neroudesta milloinkaan tehdä väkivallan välineitä, riiston välineitä”¹.

Kansan kasvavien kulttuuritarpeiden tyydyttäminen varmistetaan Neuvostoliitossa kulttuurityön alalla suoritetuilla laajoilla toimenpiteillä: maksuttomalla opetuksella ja ammattitaidon kohottamisella, opiskelijain stipendeillä, koulu-, kulttuuri- ja

¹ V. I. Lenin, Loppulausunto Neuvostojen III Yleisvenäläisen edustajakokouksen päätyttyä, Teokset, 26. osa, s. 436.

valistuslaitos-, kirjasto- ja klubiverkoston järjestelmällisellä laajentamisella, painotuotteiden lisääntyvällä julkaisemisella jne.

Sosialismi avasi työläisille ja talonpojille tien korkeaan sivistykseen ja tieteelliseen toimintaan. Voimaperäinen tieteen kehitys on sosialismin vallitessa mitä mahtavin tekijä kommunistisessa rakennustyössä ja tuotantovoimien nopeassa kehityksessä.

Opiskelijain lukumäärä Neuvostoliiton kaikissa kouluissa vuonna 1958 oli 50 miljoonaa henkeä, kun se vuonna 1914 oli 10,6 miljoonaa (nykyisissä rajoissa). Opettajien lukumäärä kaikissa oppilaitoksissa sekä lastenlaitosten kasvattajien lukumäärä vuonna 1958 oli yli 2 miljoonaa ja ylitti näiden työntekijäin lukumäärän (nykyisissä rajoissa otettuna) vuoteen 1914 verraten enemmän kuin 7,8-kertaisesti.

Erikoisalojen korkea- ja keskikoulusivistyksen saaneita spesialisteja oli vuonna 1958 Neuvostoliiton kansantaloudessa noin 40 kertaa enemmän kuin vuonna 1913. Ennen Lokakuun vallankumousta Venäjällä oli hiukan yli 10 tuhatta tiedetyöntekijää, mutta Neuvostoliitossa oli vuonna 1958 (lokakuun 1 pnä) tiedetyöntekijäin lukumäärä noussut 284 tuhanteen henkeen. Kirjojen lukumäärä yleisissä kirjastoissa vuonna 1958 oli lisääntynyt 80-kertaisesti verrattuna vuoteen 1913.

Sosialismin taloudelliseen peruslakiin nojautuen sosialistinen valtio noudattaa politiikkaa, joka turvaa laajojen joukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason herkeämättömän kasvun.

XXVI LUKU

KANSANTALouden KEHITYKSEN SUUNNITELMALLISUUDEN, MÄÄRÄSUHTAISUUDEN LAKI

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden välttämättömyys sosialismin aikana. Kuten tunnettua, jokainen yhteiskunta-muodostuma tarvitsee olemassaoloaan ja kehitystään varten tietyt määräsuhteet työn ja tuotannonvälineiden jaossa kansantalouden eri alojen kesken. Kapitalismin olosuhteissa saavutetaan välttämätön määräsuhde tuotannon kehityksessä valtoimesti, alituisten heilahtelujen, epäsuhteiden ja ajoittaisesti puhkeavien liikatuotannon pulien kautta, jotka ilmentävät kapitalismin perusristriitaa. V. I. Lenin on sanonut, että „*oakituisesti rikkoontuvan*” sopusuhtaisuuden aikaansaamiseksi kapitalismi tarvitsee *pulaa*”¹.

Sosialistisessa taloudessa ei ole olemassa kapitalismin perusristriitaa. Sosialismin oloissa on tuotannon yhteiskunnallista luonnetta vastaavasti olemassa tuotannonvälineiden yhteis-

¹ V. I. Lenin, Epäkriittillistä kritiikkiä, Teokset, 3. osa, s. 545 (suom. s. 552).

kunnallinen omistus. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisesta omistuksesta johtuu sosialistisen talouden suunnitelmallisen kehittämisen välttämättömyys ja mahdollisuus. Engels kirjoitti, että tuotannonvälineiden siirtyessä yhteiskunnan omaisuudeksi „tulee mahdolliseksi yhteiskunnan tuotanto edeltäkin harkitun suunnitelman mukaan”¹.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallistamisen seurauksena välttämättömäksi tullut määräsuhtaisuus tuotannonvälineiden ja työvoiman jakamisessa sosialistisen kansantalouden eri alojen kesken toteutetaan suunnitelmallisesti. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ei ole yhteensovitettavissa vaisto-varaisuuden ja itsestään tapahtumisen varaan jättämisen kanssa.

Päinvastoin kuin tuotannonvälineiden yksityisomistus, joka *erottaa* tavarantuottajia toisistaan, synnyttää kilpataistelua ja tuotannon anarkiaa, yhteiskunnallinen omistus *liittää* monilukuiset tuotantolaitokset yhtenäiseksi kansantaloudelliseksi kokonaisuudeksi, joka on alistettu samalle tarkoituserälle. Yhteiskunnallistettu sosialistinen suurproduktio ei voi kehittyä ilman yleistä suunnitelmaa, joka antaa toiminnan yhtenäisyyden koko yhteiskunnalle ja turvaa välttämättömän määräsuhteen eri alojen ja tuotantolaitosten sekä koko kansantalouden kehittämiseksi.

Perustellessaan sosialistisen talouden suunnitelmallisen kehittämisen välttämättömyyttä Lenin sanoi, että taloutta ei voida hoitaa, ellei ole pitkäksi ajanjaksoksi tarkoitettua suunnitelmaa ja että sosialistisen vallankumouksen valtavan suuri tehtävä on „koko valtion talouskoneiston muuttaminen yhdeksi suureksi koneistoksi, talousorganismiksi, joka toimii siten, että sadat miljoonat ihmiset pitävät ohjeenaan yhtä suunnitelmaa”².

Samoin kuin kapitalismi ei ole ajateltavissa ilman yhteiskunnallisen työn tuhlausta aiheuttavaa kilpataistelua ja tuotannon anarkiaa, ei sosialismi ole ajateltavissa ilman kansantalouden suunnitelmallista kehittämistä, joka takaa yhteiskunnallisen työn ja sen tulosten järkipärisen ja taloudellisen käytön.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuus, määräsuhtaisuus on sosialismin taloudellinen laki.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain perusteet. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki vaatii, että talouden kaikkien alojen kehittäminen alistetaan yhteiskunnan järjestämän yhtenäisen suunnitelmallisen johdon alaiseksi ja noudatetaan määräsuhtaisuutta kansantalouden kaikkien osien ja aineiden välillä. Vastakohtana vakitukselle sopusuhtaisuuden rikkoontumiselle, joka on

¹ F. Engels, *Anti-Dühring*, 1953, s. 269 (suom. 1951, s. 287).

² V. I. Lenin, *Selostus sodasta ja rauhasta VKP(b):n VII edustajakokouksessa*, Teokset, 27. osa, s. 68 (suom. V. I. Lenin, *Valitut teokset*, II osa, 1951, s. 309).

ominaista kapitalismille, sosialismille on luonteensaomaista suunnitelmallisuus, joka merkitsee, Leninin antaman määritelmän mukaan, vakituista, tietoisesti ylläpidettävää määräsuhtaisuutta.

Määräsuhteiden luonne sosialistisessa taloudessa määräytyy ennen kaikkea sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaan, välttämättömyydestä turvata sosialistisen tuotannon keskeytymätön ja nopea nousu uusimman tekniikan pohjalla ja kohottaa järjestelmällisesti kansan hyvinvointia.

„Sen vuoksi kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaikutus voi saada täyden liikkuma-alan vain siinä tapauksessa, jos se nojautuu sosialismin taloudelliseen peruslakiin”¹.

Socialismin taloudellisen peruslain vaatimukset toteutetaan kussakin vaiheessa riippuen riippuen saavutetusta tuotantovoimien kehitystasosta, olemassaolevista aineellisista varoista, sisäisestä ja ulkoisesta tilanteesta, jossa sosialismin maa elää. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksista seuraa, että sosialistisen tuotannon on kehityttävä jatkuvasti ja nopeaa vauhtia. Kehityksen määräsuhteiden on vastattava näitä vaatimuksia. Suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain perusteella tapahtuu tuotannonvälineiden ja työvoiman jakaminen sosialistisen talouden eri alojen kesken ja säädetään määräsuhteet kansantaloudessa. Sosialistiselle taloudelle välttämättömän sopu-suhtaisuuden turvaaminen edellyttää: a) korkeata vauhtia ja oikeita määräsuhteita kansantalouden eri alojen kehittämisessä, kuten teollisuuden, maatalouden ja liikennelaitoksen, raaka-aineen hankinta- ja jalostusteollisuuden sekä kansantalouden kunkin alan eri osien kehittämisessä; b) oikeita määräsuhteita tuotannon ja kulutuksen välillä, kasautumisen ja kulutuksen välillä, aineellisten ja rahavarojen suhteen, väestön rahatulojen summan ja toisaalta tavaravaihdon laajuuden sekä niiden palvelusten määrän välillä, mitä väestölle tehdään; c) oikeita suhteita työntekijäin koulutuksen ja kansantalouden tarvitseman määrän välillä; d) sosialistisen tuotannon järkipäristä sijoittamista talouspiirien kokonaiskehitystä silmälläpitäen, laajaa työnjakoa, tuotannon erikoistamista ja yhteistoiminnallistamista eri alueiden välillä koko kansantalouden mitassa.

Kansantalouden kehityksen tärkeimpiin määräsuhteisiin kuuluu ennen kaikkea oikea keskinäissuhde tuotannonvälineiden tuotannon ja kulutustarvikkeiden tuotannon välillä. Oikeiden keskinäissuhteiden määrittämiseksi näiden yhteiskunnallisen tuotannon lohkojen välillä on otettava huomioon tuotannonvälineitä tuottavan teollisuuden ensisijaisen kehittämisen lain vaatimukset.

Oikea määräsuhde yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä vaatii ennen kaikkea tuotannonvälineitä tuottavien

¹ J. V. Stalin, Sosialismin taloustieteellisiä problemeja Neuvostoliitossa, s. 41.

alojen ensisijaista kehittämistä ja lähinnä raskaan teollisuuden ja sen keskiön, koneenrakennusteollisuuden kehittämistä. Edelleen se vaatii kehittämään kulutustarvikkeita tuottavia aloja siinä määrässä, että ne kykenevät tyydyttämään kansanjoukkojen alati kasvavat tarpeet.

Neuvostoliitossa vuosien 1925—1958 välisenä aikana kasvoi tuotannonvälineiden tuotanto kokonaisuudessaan 104-kertaisesti ja kulutustarvikkeiden tuotanto 19,8-kertaisesti. Vuonna 1958 oli tuotannonvälineiden tuotanto koko teollisuudessa kasvanut vuoteen 1940 verraten 5,4-kertaisesti ja kulutustarvikkeiden tuotanto 2,7-kertaisesti. Kansan kulutustarvikkeiden tuotannossa saavutettu taso ja kasvun vauhti ei vielä vastaa väestön kasvaneita tarpeita näiden tarvikkeiden suhteen. Tuotannonvälineiden tuotannossa saatujen suurten tulosten pohjalla toteutetaan edelleen huomattavaa kehittämistä kevyen ja ravintoaineteollisuuden aloilla, jotta saataisiin hävitetyksi epäsuhte näiden alojen tuotannossa ja luoduksi väestölle riittävä määrä yleisiä kulutustarvikkeita. Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelmassa on huomioitu kokonaistuotannon nousu „A” ryhmässä (tuotannonvälineiden tuotanto) 85—88% ja „B” ryhmässä (kulutustarvikkeiden tuotanto) 62—65%.

Kansantalouden suunnitelmalliselle kehitykselle on tärkeästä merkityksestä oikeiden määräsuhteiden säätäminen teollisuuden ja maatalouden kesken. Teollisuuden ja maatalouden kehityksen määräsuhteiden tehtävänä on turvata toisaalta teollisuuden johtava osuus, teollisuuden, joka turvaa maatalouden uusimmalla tekniikalla ja huoltaa maaseutua teollisuustavaroilla, ja toisaalta kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen tuotannon jatkuva kasvu kaupunkiväestön huoltamiseksi elintarvikkeilla ja teollisuuden huoltamiseksi raaka-aineilla.

Sosialistinen maatalous on olemassaolonsa vuosina saavuttanut suuria menestyksiä kollektiivitalousjärjestelmän pohjalla. Maatalouden kasvuvauhti oli kuitenkin riittämätön tyydyttämään yhteiskunnan kasvavia maataloustuotteiden tarpeita. Vuodesta 1940 vuoteen 1952 teollisuustuotannon kasvaessa 2,3-kertaiseksi maatalouden kokonaistuotanto käsitti verrannollisissa hinnoissa 101%.

Raskaan teollisuuden voimakas kehitys oli luonut edellytykset maataloustuotannon kasvun vauhdin jouduttamiselle. Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokous asetti tehtäväksi nopean nousun turvaamisen maanviljelyssä ja karjanhoidossa.

Taistelussa Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokouksen asettamien tehtävien täyttämiseksi on saatu tuntuja tuloksia: laajojen uudismaa-alueiden käyttöönoton seurauksena on suurennettu kylvöaloja, viljantuotanto on suurentunut, samoin puuvillan ja muiden raaka-ainekasvien sato, karjatalouden tuotteiden, etenkin maidon tuotanto on suurentunut. On kehittyneet laajaksi kilpailu siitä, että lähivuosina saavutetaan Amerikan Yhdysvallat lihan, maidon ja voin tuottamisessa kutakin asukasta kohti.

NKP:n XXI edustajakokous asetti maatalouden perustavoitteeksi saavuttaa niin korkea tuotannon taso, että se tyydyttää täydellisesti väestön tarpeet elintarvikkeilla, teollisuuden tarpeet raaka-aineilla ja maan muutkin tarpeet maataloustuotteiden osalta.

Teollisuuden ja maatalouden välillä, samoin kuin eri alojen välillä teollisuuden ja maatalouden omassa piirissä, on olemassa kiinteä keskinäinen yhteys. Tämän vuoksi ovat tuotannon häiriintymätöntä kehitystä varten välttämättömiä oikeat määräsuhteet myös eri alojen välillä teollisuudessa, esimerkiksi raaka-aineteollisuuden ja jalostavan teollisuuden välillä, samoin myös maatalouden eri alojen välillä.

Oikeiden määräsuhteiden aikaan saamiseksi kansantalouden eri alojen sisällä sekä eri alojen välillä on suuri merkitys sillä, että tuotannon rakenteen muuttuessa myös määräsuhteet järjestetään vastaavasti sillä tavoin, että ne turvaavat sosialistiselle taloudelle mahdollisimman nopean kehitysvauhdin ja suurimman aikavoiton sosialismin ja kapitalismin välisessä taloudellisessa kilpailussa. Muutokset tuotannon rakenteessa johtuvat teollisuuden ja maatalouden teknillisestä aseistamisesta nykyaikaisen tekniikan pohjalla, kansantalouden sähköistämisestä, kemiallistamisesta, tuotannon sijoittamisen parantamisesta jne.

Niinpä polttoaineteollisuuden alalla seitsenvuotissuunnitelmassa päähuomio kiinnitetään vuoriöljyn ja kaasun tuotannon ja jalostuksen kehitykseen. Vuoriöljyn ja kaasun osuus polttoaineiden yleisessä tuotannossa kasvaa seitsenvuotiskaudella 31%:sta 51%:iin, kun taas kivihien tuotannon osuus laskee vastaavasti 60%:sta 43%:iin. Kansantalous saa siitä suurta taloudellista hyötyä ennen kaikkea kivihien kuljetuksiin käytettyjen liikennekulujen supistumisena. Seitsenvuotiskauden loppuun memessä kaasun siirto Moskovaan kasvaa runsaasti 13 miljardiin kuutiometriin, mutta hiilen kulutus supistuu 700 tuhanteen kuutiometriin vuodessa, mikä antaa seitsemän vuoden kuluessa noin 5 miljardin ruplan säästön.

Työväkenteiden joukkojen taholta esiintyvän maataloustuotteiden ja teollisuuden valmistaiden alinomaä lisääntyvän kysynnän suunnitelmällisen, häiriintymättömän tyydyttämisen edellytyksenä on vastaavaisuus väestön kasvavien rahatuloiden ja henkilökohtaista kulutusta palvelevien tavaroiden paljouden välillä, ottaen huomioon hintatason, oikeat määräsuhteet kansankulutustarvikkeiden tuotannon kasvun ja tavaravaihdon kehityksen välillä.

Viime vuosina on Neuvostoliitossa nopeasti kasvanut joukkokulutustarvikkeiden tuotanto ja tällä perusteella myös huomattavasti väestön reaalitytulot. Mutta työväkenteiden kysyntä erilaisille tavaroille suurenee paljon nopeammin kuin mitä joukkokulutustarvikkeiden ja elintarvikkeiden tuotanto kasvaa. Raskaan teollisuuden edelleen kehittämisen pohjalla tapahtuvan maatalouden jyrkän kohottamisen ja teollisuustavaroiden ja elintarvikkeiden tuotannon lisäämisen ohjelma, jonka Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio ovat hyväksyneet ja jota ne toteuttavat menestyksellisesti, on tekevä lopun tuosta epäsuhteesta. Seitsenvuotiskaudeksi on huomioitu kansantulon kasvu 62—65% ja kansankulutusvarantojen lisääntyminen 60—63%.

Sosialismi on hävittänyt kapitalismille ominaisen sovittamattoman ristiriidan kasaantumisen ja kulutuksen väliltä. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksen mukaan on kasaantu-

misen ja kulutuksen välisten oikeiden määräsuhteiden taattavana niin sosialistisen tuotannon herkeämätön kasvu, tuotannonvälineiden tuotannon kasvaessa ensisijaisesti ja parhaimman tekniikan juurruttamisen pohjalla, kuin myös kansanjoukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason järjestelmällinen kohoaminen.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden ja määräsuhtaisuuden laki on kiinteässä yhteydessä työn tuottavuuden alituisen kohottamisen lain kanssa, mikä vaatii alituista työajan säästöä, elävän ja esineellistyneen työn säästöä. Määräsuhteet voimavarojen jaossa kansantalouden alojen kesken riippuvat suuresti siitä, kuinka järkipäisesti näitä voimavaroja käytetään. Kun esimerkiksi keskimääräinen metallin kulutus kunkin työstökoneen tuottamiseen supistuu, niin yleinen metallintarve työstökoneenrakennusteollisuuteen myös supistuu tahi työstökoneiden valmistämäärä lisääntyy. Tämä vuorostaan aiheuttaa määräsuhteen muuttumisen metallurgian ja koneenrakennusteollisuuden välillä. Voimavarojen järkipäinen ja taloudellinen käyttö on eräs niistä ehdoista, jotka takaavat tuotannon herkeämättömän ja nopean kasvun.

Kansantalouden suunnitelmallinen, määräsuhtainen kehittäminen edellyttää uutta, *sosialistista tuotannon sijoittamista*, joka eroaa perinpohjin tuotannon sijoittamistavasta kapitalismin aikana.

Porvarillisessa yhteiskunnassa voitontavoittelu ja kilpailu johtavat tuotannon epätasaiseen ja epäjärkipäiseen sijoittamiseen. Teollisuus keskittyy valtoimesti muutamiin harvoihin keskuksiin, samalla kun suunnattomat maa-alueet, varsinkin syrjäiset siirtomaaseudut, ovat tuomitut teolliseen takapajuisuuteen. Sosialismin vallitessa toteutetaan tuotannon sijoittamista suunnitelmallisesti ja järkipäisesti pitäen silmällä yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvua, sosialistisen valtion mahdin lujittamista ja työtätekevien hyvinvoinnin kohoamista. Sosialistista tuotantoa sijoittaessa pidetään lähtökohtana seuraavia periaatteita, jotka johtuvat sosialistisen talouden lainmukaisuudesta.

Ensiksi, tuotannon lähentäminen kaikin keinoin raaka- ja polttoainelähteisiin, energiavaroihin sekä teollisuus- ja maataloustuotteiden kulutusalueisiin, tavoitteena luonnonvaralähteiden paras käyttö sekä epäedullisten ja pitkien kuljetusmatkojen poistaminen.

Toiseksi, suunnitelmallinen alueellinen työnjako talousalueiden välillä näiden alueiden sisällä tapahtuvan talouden kompleksisen kehityksen oloissa.

Taloudellinen aluejako on tuotannon suunnitelmallista sijoittamista talousalueittain eri alueiden taloudelliset ja luonnonehdot huomioon ottaen. Taloudellinen aluejako edellyttää talousalueen *kehittämistä kokonaistaloutena* ottaen huomioon kunkin alueen

luonnonehdot sekä tiettyjen teollisuustavaroiden ja maataloustuotteiden tuotannon taloudellisen tarkoituksenmukaisuuden, samoin kyseisen alueen tarpeet polttoaineiden, rakennustarvikkeiden, kevyen teollisuuden joukkovalmisteiden ja elintarvikkeiden osalta.

Eri alueiden taloudellisesta kokonaiskehityksestä aiheutuu välttämättömyys järjestää järkiperaisesti taloudelliset yhteydet alueiden välille, saada aikaan teollisuuden erikoistuminen ja yhteistoiminta pitäen lähtökohtana eri alueiden konkreettisia oloja ja kansantalouden kaikkien alojen sopusuhtaista kehittämistä koko maan mitassa.

Kolmanneksi, teollisuuden suunnitelmallinen sijoittaminen alueittain koko maassa, mikä tekee mahdolliseksi uusien kaupunkien ja teollisuuskeskusten muodostumisen aikaisemmin takapajuisina olleilla maatalousseuduilla, maatalouden lähentämisen teollisuuteen. Tämä myötävaikuttaa kaupungin ja maaseudun välillä olevan oleellisen eroavaisuuden poistamiseen.

Neljänneksi, tosiasiallisen taloudellisen eriarvoisuuden poistaminen kansojen väliltä, aikaisemmin takapajuisina olleiden kansallisten alueiden talouden nopea nousu, mikä on kansojen ystävyuden ja yhteistyön lujittumisen aineellinen perusta.

Neuvostovalan vuonna Neuvostoliitossa on tehty suuri työ kapitalismilta periytyneen epätasaisuuden poistamiseksi tuotannon sijoituksessa.

Teollisuuden lähentäminen raaka-ainelähteisiin on ilmennyt ennen kaikkea uusien polttoaine-, metallurgia- ja koneenrakennusteollisuuskeskusten, samoin kevyen teollisuuden keskusten luomisessa Uralilla, Länsi- ja Itä-Siperiassa, Kauko-Idässä, Keski-Aasiassa, Kazakstanissa ja Volganvarrella.

Vuonna 1957 näillä seuduilla tuotettiin noin kolmasosa maan koko teollisuustuotosta, yli 70% koko vuoriöljymäärästä, miltei puolet koko teräs-, valssirauta- ja kivihiilimäärästä sekä yli 45% sähkövoimamäärästä.

Kun koko teollisuustuotto Neuvostoliitossa yleensä oli vuonna 1957 kasvanut vuoteen 1940 verraten 3,9-kertaisesti, niin teollisuustuotannon määrä Volganvarrella, Uralilla, Siperiassa, Kauko-Idässä, Kazakhian SNT:ssa ja Keski-Aasian liittotasavalloissa oli suurentunut 5,4-kertaisesti.

Uzbekian, Kazakhian, Kirgisian, Turkmenian ja Tadžikian neuvostotasavalloissa, joiden asukasluku on yli 23 miljoonaa henkeä, tuotettiin vuonna 1958 sähkövoimaa noin 4 kertaa enemmän kuin Neuvostoliiton itäisissä naapurimaissa — Turkissa, Iranissa, Afganistanissa ja Pakistanissa yhteensä, joiden asukasluku on noin 140 miljoonaa henkeä.

Neuvostoliiton maataloustuotannon sijoittamisessa on tapahtunut tärkeitä edistykselle, jotka ovat johtaneet siihen, että entinen vallankumouksen-edelliseltä Venäjältä peräisin oleva maatalouden yksipuolinen erikoistuminen tulee menestyksellisesti poistetuksi. Neuvostoliiton itäisillä seuduilla on luotu suuri viljatalousalue, maatalouskasvien viljely on ulotettu kauas pohjoiseen, kaupunkien ja teollisuuskeskusten ympärille on kasvanut elintarvikealueita. Uudis- ja nurmattuneiden maiden käyttöönoton yhteydessä on tapahtunut suurta edistystä maataloustuotannon sijoittamisessa etenkin maamme itäisille seuduille. Niinpä yksistään vuosien 1954—56 välisenä aikana kynnettiin uusia maita 36 miljoonaa hehtaaria.

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokous asetti laajan ohjelman sosialistisen tuotannon sijoittamisen parantamiseksi, taloudellisten alueiden oikealla tavalla erikoistamiseksi ja kehittämiseksi talouskompleksina. Saadaksean tuotannolliseen käyttöön maamme uusia raaka-aine-, polttoaine- ja sähköenergiälähteitä ja ennen kaikkea itäisten seutujen valtavan suuret

luonnonrikkaudet lähimpien 10—15 vuoden aikana on suunniteltu muodostettavaksi noille alueille maamme suurin kivihiili- ja sähkövoimakeskus ja maamme kolmas metallurginen tukikohta, jonka tuotanto tulee olemaan 15—20 miljoonaa tonnia valurautaa vuodessa, sekä rakennettavaksi suuria koneenrakennuskeskuksia.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelmassa on huomioitu tuotannon sijoittamisen edelleen parantaminen. Niinpä itäisten alueiden osuus kasvaa vuoteen 1965 mennessä teräksen tuotannossa 48%:iin, alumiiniin 71%:iin, sementin 42%:iin ja sähkövoiman tuotannossa 46%:iin. Samalla kun tuotanto tulee voimakkaasti kehittymään Neuvostoliiton itäisillä alueilla, sitä tullaan laajentamaan myös Neuvostoliiton euroopanpuoleisilla alueilla ennen kaikkea parantamalla ja laajentamalla toimivien laitosten kapasiteettia ja lujittamalla raaka-aine- ja voimalähteiden perustaa.

Suurta edistystä tulee tuottamaan maatalouden eri alojen sijoittaminen maamme talousalueille näiden alueiden luonnonehtojen ja taloudellisten mahdollisuuksien mukaan, sekä talousalueiden sisällä joka kollektiivitaloudessa ja neuvostotilalla. Sen yhteydessä, että Itään luodaan uutta viljatukikohtaa, seitsenvuotissuunnitelmassa on huomioitu maataloustuotannon rakenteen parantaminen useissa tasavalloissa ja alueilla tarkoituksella huomioida paikalliset luonnon ehdot ja taloudelliset edellytykset maanviljelys- ja karjataloustuotteiden tuotannon lisäämiseksi.

Teollisuuden ja maatalouden sosialistinen sijoittaminen vaatii kaikkien liikennemuotojen kaikkein järkipäisintä sijoittamista ja kompleksikehitystä. Marxin määritelmän mukaan liikenne on neljäs aineellisen tuotannon ala (raaka-aineteollisuuden, jalostusteollisuuden ja maatalouden jälkeen). Se liittyy yhteen kaikki kansantalouden alat ja maan talousalueet samaksi kokonaisuudeksi ja sillä on tärkeä tehtävä aineellisten hyödykkeiden tuotanto- ja jakoprosessissa.

Luonnehtiessaan rautateiden merkitystä Lenin sanoi, että ne ovat „eräs ilmaus kaupungin ja maaseudun, teollisuuden ja maanviljelyksen välisestä mitä selvimmästä yhteydestä, jolle sosialismi kokonaan perustuu”¹.

Kun koko liikennelaitos on sosialistisen valtion käsissä, on Neuvostoliitossa luotu koko maan mitassa *yhtenäinen liikennejärjestelmä*, joka sovittaa suunnitelmallisesti yhteen kaikki liikenteen lajit (rautatie-, vesi-, auto- ja ilmaliikenteen). Tämä on tehnyt mahdolliseksi poistaa eri liikennelajien välisen kilpailun, mikä taas on ominaista kapitalismille, ja tehnyt mahdolliseksi näiden eri lajien välisen työn suunnitelmallisen yhteensovittamisen ja paljota järkipäisemmän sijoittamisen kansantalouden vaatimuksia vastaavasti.

Seitsenvuotissuunnitelmassa huomioitu kansantalouden korkea kehitysvauhti vaatii liikenteen perusalojen nopeaa kehittämistä ja teknillistä parantamista. Tavaroiden kuljetus rautateitse lisääntyy vuonna 1965 39—43% vuoteen 1958 verrattuna. Seitsenvuotiskauden loppuun mennessä tärkeimmillä rautateillä otetaan käyttöön sähkö- ja moottoriveturit, mikä antaa 7 vuoden kuluessa 400 miljoonan hiilitonnin säästön ja supistaa rautateiden menoja 45 miljardilla ruplalla.

¹ V. I. Lenin, Loppulausunto alustukseen lähimmistä tehtävistä Neuvostojen Yleisvenäläisen Toimeenpanevan Keskuskomitean istunnossa huhtikuun 29 pnä 1918, Teokset, 27. osa, s. 277.

Sosialistisen tuotannon sijoittaminen edellyttää suunnitelmallista työvoiman jaottelua kansantalouden eri alojen ja maan eri talousalueiden välillä. Toisin kuin kapitalismin vallitessa, jolloin väestön siirtymiset tapahtuvat valtoimesti ja ovat jokaisen työtekevän ihmisen yksityisasiota, sosialismin vallitessa kansantaloudessa työskentelevän väestön siirtyminen on yleisvaltiollinen asia. Sosialistinen valtio käyttää suuret määrät varoja tähän tarkoitukseen turvaten työtekevien olosuhteet uusilla, vähän-asutetuilla seuduilla, teollisuuslaitosten uudisasutuksilla, uudismailla jne.

Sosialistinen tuotannon sijoittaminen turvaa tehokkaimman luonnonrikkauksien, pääomasijoitusten ja työvoimavarojen hyväksikäytön, edistää yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohottamista, jouduttaa tuotannon kasvun vauhtia.

Siirryttäessä sosialismista kommunismin korkeampaan vaiheeseen tarvitaan sellaisia kansantalouden kehityksen määräsuhteita, jotka takaavat sosialistisen tuotannon mahtavan jatkuvan kasvun, kommunismin aineellisen tuotantoperustan ja tarvikkeiden runsauden asteittaisen luomisen.

Sellaisessa tilanteessa, kun eräät kapitalistiset suurvallat aseistautuvat kiihkeästi ja hyökkäyshaluiset imperialismin voimat hautovat sotasuunnitelmia sosialistisen leirin maita vastaan, täytyy sosialistisen talouden kansantaloudellisten määräsuhteiden turvata sosialismin maalle luja taloudellinen perusta ulkoakäsin uhkaavan vihollishyökkäyksen varalta. Sosialistisen teollisuuden ja sosialistisen maatalouden tuotannon nopea kasvu on sosialismin maailmanjärjestelmän maiden taloudellisen mahdin ja puolustuskuntoisuuden lujittamisen tärkeimpiä ehtoja.

Kansantalouden sosialistisen maailmanjärjestelmän synty ja kehitys on tehnyt talouden kehityksen suunnitelmallisuuden ja määräsuhtauuden lain vaikutuspiirin entistä laajemmaksi. Sosialistisen leirin maiden taloudelliset keskinäissuhteet alkavat yhä suuremmissa määrässä alistua tämän lain alaisiksi.

Sosialismin maailmanjärjestelmään kuuluvien maiden taloudellisen yhteistoiminnan suunnitelmallinen kehitys vaatii järkipäisintä tuotantomahdollisuuksien, taloudellisten ja luonnonvarojen hyväksikäyttöä jokaisen maan ja koko sosialistisen leirin etujen mukaisesti kansainvälisen sosialistisen työnjaon, tuotannon erikoistamisen ja yhteistoiminnallistamisen sekä tieteellisten ja teknillisten saavutusten ja edistyneimmän tuotannollisen kokemuksen vaihdon pohjalla. Samalla on otettava huomioon myös taloudellisten suhteiden kehittäminen kahden maailmanjärjestelmän, sosialismin ja kapitalismin välillä.

Suunnitelmallinen taloudellinen yhteistyö ja keskinäinen apu sosialistisen leirin maiden välillä on välttämätön ehto sosialismin ja kommunismin rakentamisen menestykselliselle ratkaisulle.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki ja sosialistinen suunnittelu. Kommunistinen puolue ja sosialistinen valtio toteuttavat käytännössä kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia työtätekevien joukkojen rakentavaa työtä järjestävien ja suuntaavien suunnitelmien avulla. Kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen on sosialistisen valtion taloudellisen järjestelytehtävän tärkein piirre.

Sosialistinen suunnittelu perustuu ehdottoman tieteelliselle pohjalle ja se vaatii tekemään jatkuvasti yleistäviä yhteenvetoja kommunistisen rakennustyön käytännöstä ja käyttämään kaikkia tieteitä ja tekniikan saavutuksia. Kansantalouden johtaminen suunnitelmallisesti merkitsee, että on osattava nähdä ennakkolta. Tieteellinen ennakkonäkemyks perustuu objektiivisten taloudellisten lakien tietoaamiseen ja lähtee yhteiskunnan aineellisen elämän kehityksen päiväjärjestykseen tulleista tarpeista.

Sosialistisen talouden oikean suunnittelun ehtona on ennen kaikkea se, että opitaan hallitsemaan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakia ja että sitä taitavasti käytetään.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakia ei saa sekoittaa kansantalouden suunnittelemiseen. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki on objektiivinen taloudellinen laki. Se suo valtion elimille mahdollisuuden yhteiskunnallisen tuotannon oikeaan suunnitteluun. Mutta mahdollisuus ei ole todellisuus. Jotta tämä mahdollisuus muuttuisi todellisuudeksi, on opittava soveltamaan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakia, on laadittava sellaisia suunnitelmia, jotka heijastavat täydellisesti tämän lain vaatimuksia.

Tämä merkitsee välttämättömyyttä tutkia syvällisesti keskinäisiä yhteyksiä, joita on olemassa kansantalouden eri alojen ja eri tuotantolaitosten välillä niin taloudellisten alueiden ja alojen sisällä kuin myöskin koko kansantalouden mitassa, ja tämän tutkimisen pohjalla suunnitella oikein määräsuhteet työvoiman, materiaalien ja rahavarojen jaossa eri alojen ja tuotantolaitosten välillä, mitkä määräsuhteet ovat välttämättömät sosialismin taloudellisten lakien vaatimuksista johtuvien tehtävien turvaamiseksi sosialistisessa suunnittelussa kunakin konkreettisena historiallisena kautena.

Sosialistisen suunnitelmallisen talouden etevämmyyden taitavan hyväksikäytön ansiosta on Neuvostoliiton kommunistisessa rakennustyössä ja kansandemokratian maissa sosialismin rakentamisessa päästy valtaviin saavutuksiin. Suunnitelmat eivät kuitenkaan aina riittävässä määrässä heijasta kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia. Kun näitä vaatimuksia rikotaan, niin kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki antaa tietoa itsestään siten, että kansantalouden eri osien välille syntyy epäsuhtaisuutta ja normaali tuotannon ja vaihdon prosessi rikkoontuu.

Niinpä Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitean joulukuun (1956) ja helmikuun (1957) täysistunnoissa samoin Neuvostoliiton Korkeimman Neuvoston VII täysistunnossa merkittiin, että kansantaloussuunnitelmia laatiessaan suunniteluelimet eivät riittävästi huomioi suunnitelma-tehtävien reaalista turvaamista materiaali- ja rahavaroilla, eivät ennakolta harkitse raaka- ja polttoainevarojen ja materiaalien riittävyyttä. Sen ohella suunnitellaan liiaksi suurennettuja rakennuskohteita, mikä aiheuttaa liikaa pingoituneisuutta suunnitelmien täyttämässä, hajoittaa liiaksi varoja kovin monilukuisiin uusiin vasta-aletuihin rakennustöihin ja alentaa perussijoitus-ten tehokkuutta.

Kansantalouden kehityksen jatkuvuudelle on tärkeä merkitys materiaali-, raha- ja työreserveillä. Reservien olemassaolo suo mahdollisuuden poistaa kansantalouden joillakin aloilla syntyneet epäsuhtaisuudet tai ehkäistä niiden ilmaantuminen ja se takaa mahdollisuuden varalähteiden joustavaan siirtelemiseen.

Kansantalouden suunnittelu voi siis antaa myönteisiä tuloksia, turvata kansantalouden määräsuhtaisen kehityksen ja tuotannon keskeytymättömän nousun, jos se heijastaa oikein sosialismin taloudellisen peruslain ja kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia.

Sosialistinen suunnittelu rakentuu kaikkien muiden sosialismin taloudellisten lakien käyttöön.

Kuten jo on tullut sanotuksi, suuri merkitys kansantalouden suunnitelmalliselle kehitykselle on tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kehityksen lain ja työn tuottavuuden alituisen kohottamisen lain vaatimuksilla. Välttämättömänä ehtona talouden suunnitelmalliselle johtamiselle on työn mukaan tapahtuvan jaon lain noudattaminen. Tämän lain vaikutus luo työntekijöissä aineellisen kiinnostuneisuuden työn tuottavuuden kohottamissuunnitelman toteuttamiseen ja on eräs sosialistisen tuotannon liikkeellepanevista voimista.

Mitä tärkeimpänä tehtävänä kansantalouden suunnittelemissä on mahdollisimman järkiperäisen ja tehokkaan materiaali- ja rahavarojen käytön turvaaminen. Sen seurauksena kansantalouden suunnitelmallisessa johtamisessa tulee hyvin suuri merkitys arvolain ja tavara-rahavälikappaleiden käyttämiselle vipusimina. Kansantalouden suunnittelu käsittää sellaisia osoittimia kuin ovat tuotteiden omakustannushinta, hinta, tuotantolaitoksien rahatulot ja -menot, kansantulo rahamuodossa ja sen jakaantuminen, kauppa, luotto, rahoittaminen jne. Suuri merkitys kansantalouden keskitetyssä johtamisessa on suunnitelmassa merkittyjen pääomasijoitusten rahoittamisella, asuntorakennustoiminnan, sosiaalisten ja kulttuuritehtävien sekä muiden valtakunnallisten toimenpiteiden rahoittamisella. Rahan ja luoton avulla toteutetaan myönnettyjen menoerien oikean ja taloudellisen käytön valvontaa, tuotteiden omakustannushinnan alentamissuunnitelman täyttämistä, tuotantolaitoksen kannattavuuden kohottamista sekä sisäisen kasaantumisen suurentamisen valvontaa.

Sosialistinen suunnittelu vaatii sekä kotimaisen että ulkomaisen tieteen ja tekniikan uusimpien saavutusten syvällistä tutkimista ja kaikinpuolista hyväksikäyttämistä, jotta turvattaisiin nopea teknillinen edistys kansantalouden kaikilla aloilla, teknologian keskeytymätön paraneminen ja työn tuottavuuden alituisen kohoaminen. Kansantalouden suunnittelun on määriteltävä tavoitteet tekniikan kehittämisen ja teknillisen edistyksen nopeistamisen alalla. NKP:n Keskuskomitean vuoden 1959 kesäkuun täysistunnon päätöksissä sanotaan: „Täysistunto toteaa, että tärkeimmät tehtävät uuden tekniikan luomisen ja soveltamisen alalla, tehtävät, joilla on yleisvaltiollinen merkitys, on elimellisesti yhdistettävä kansantalouden kehityssuunnitelmaan. Valtion suunnitelmissa on huomioitava tehtävät liittotasavalloille uusien tuotannonvälineiden valmistamiseksi ja vanhentuneiden poistamiseksi tuotannosta”¹.

Talouden suunnitelmallinen hallinta rakentuu leniniläisen demokraattisen sentralismin periaatteen pohjalle. Se edellyttää talouden keskitetyn suunnitelmallisen johtamisen yhteensovelluttamista työtätekevien joukkojen luovan aktiivisuuden enimmäismääräisen kehittämisen kanssa ja välttämättömän itsenäisyyden antamista ja laajan aloitteellisuuden jättämistä paikallisille talous-, puolue-, neuvosto- ja ammattiliittojärjestöille, samoin eri tuotantolaitoksille niin suunnitelmien laatimisessa kuin myöskin taistelussa suunnitelmien täyttämiseksi ja ylittämiseksi.

Sosialistisen suunnittelun tärkeimpänä erikoisuutena on se, että se yhdistää määräsuhtaisuuden takaamisen sosialistisen tuotannon herkeämättömään kasvuun ja teknilliseen edistykseen. Suunnitelmassa säädetyt kansantalouden kehittämisen määräsuhteet eivät ole mitään paikalleen jähmettynyttä ja muuttumattonta. Sosialistinen suunnittelu on luonteeltaan toimintaan kannustavaa, mobilisoivaa. Suunnitelmat suuntaavat miljoonien ihmisten työtä koko maan mitassa, antavat työtätekeville joukoille selvän tulevaisuudennäköalan, innoittavat niitä työnsankaruuteen. Tuotantosuunnitelmien realisuus riippuu suuresti joukkojen elävästä luovasta toiminnasta.

Tuotantolaitoksien suunnitelmien käsittelyyn tuotannollisissa neuvotteluissa osallistuvat työläiset, kollektiivitalonpojat, insinöörit ja teknikot sekä toimihenkilöt. He tekevät paljon arvokkaita ehdotuksia, tuovat esille lisämahdollisuuksia, joiden avulla tuotantoa voidaan kohottaa ja täydellistää.

Suunnitelman laatiminen on vasta suunnittelun alkua. Nimitäessään Venäjän sähköistämissuunnitelmaa (GOELRO) puolueen toiseksi ohjelmaksi Lenin tähdensi, että „tätä ohjelmaa tullaan parantelemaan, kehittämään, täydellistämään ja muuttamaan joka päivä, jokaisessa työpajassa ja jokaisessa

¹ „NKP:n Keskuskomitean kesäkuun täysistunnon asiakirjat”, Moskova, 1959, s. 14.

pitäjässä”¹. Jokaista suunnitelmaa täsmennetään, muutetaan ja parannellaan joukkojen kokemuksen perusteella, ottaen huomioon suunnitelman täyttämisen kulun, sillä mikäään suunnitelma ei voi edeltäkäs nähdä kaikkia niitä mahdollisuuksia, jotka piilevät sosialistisen järjestelmän uumenissa ja jotka tulevat esille vasta työprosessissa. Taistelussa suunnitelman toteuttamisen puolesta tehtaassa, neuvostotilalla ja kollektiivitaloudessa ilmenee joukkojen luova aloitteellisuus ja aktiivisuus, kehittyä sosialistinen kilpailu ja avautuu uusia varalähteitä talouden nopeammalle nousulle. Joukkojen liikkeellesaattamisen suorittaa Kommunistinen puolue ja sen johdolla valtion ja yhteiskunnalliset järjestöt, ammattiliitot ja nuorisoliitto. Joukkojen aktiivinen osallistuminen taisteluun kansantalouden kehittämissuunnitelmien täyttämisen ja ylittämisen puolesta on eräs niistä tärkeimmistä ehdoista, jotka takaavat suunnitelmien menestyksellisen täyttämisen ja ylittämisen sekä kommunistisen yhteiskunnan rakennustyön vauhdin nopeuttamisen.

Kaikesta tästä seuraa se, että sosialistiseen suunnitteluun kätkeytyy valtavan suuri organisoiva ja mobilisoiva voima, jota on osattava taidolla käyttää. Sosialistiset suunnitelmat voivat olla merkitykseltään mobilisoivia, liikkeellepanevia vain siinä tapauksessa, jos suunnitteluelimet suunnistautuvat työssään siihen uuteen ja edistyksellisimpään, mitä syntyy kommunistisen rakennustyön käytännössä ja joukkojen luovassa toiminnassa. Suunnitelmien tulee olla tieteellisesti perusteltuja, reaalisia ja niissä on pidettävä silmämääränä edistyneimmän kokemuksen ja sisäisten reservien hyväksi käyttöä.

Sosialistinen suunnittelu vaatii leppymätöntä taistelua valtionvastaisia pyrkimyksiä vastaan, liian pienten suunnitelmien laatimisyrityksiä vastaan, jotka eivät mobilisoi ketään, vaan ohjautuvat kapeikkokohtien mukaan, samoin myös haihattelua vastaan suunnitelmoimisessa, joka ei ota huomioon sosialistisen talouden kehittämisen reaalisia mahdollisuuksia. Tämä taistelu tulee sitä tehokkaammaksi, mitä enemmän käytetään hyväksi sosialistisen tuotannon kehittämisen taloudellisia vipusimia ja ennen kaikkea aineellista tekijää kiihokkeena työn tuottavuuden kohottamiseksi, tuotannon organisaation parantamiseksi, jo olemassa olevan tekniikan omaksumiseksi ja uuden tekniikan käyttööön juurruttamiseksi.

Oikean suunnittelun välttämättömänä ehtona on se, että otetaan huomioon paikalliset olot ja erikoisuudet. Leniniläinen demokraattisen sentralismin periaate on suunnistettu sekä valtoimeksi jättämistä ja tuotannon anarkiaa vastaan että myöskin byrokraattista sentralismia vastaan. „Me olemme”, kirjoitti V. I. Lenin, „demokraattisen sentralismin kannalla. Ja on sel-

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 483.

västi käsitettävä, miten suuresti demokraattinen sentralismi eroaa toisaalla byrokraattisesta sentralismista ja toisaalta anarkismista”¹. Valtoimeksi jättämisen ja tuotannon anarkian kannalle asettuvat sosialistisen järjestelmän erään tärkeimmän etuisuuden — talouden keskitetyn suunnitelmallisen johtamisen — kieltämistä kannattavat ne taloustieteilijät, jotka puolustavat sosialistisen valtion taloudellisen ja organisatorisen tehtävän lopettamista ja johdattavat suunnittelutyön itse asiassa taloudellisen kehityksen tendenssien ennusteluksi, pitäen tässä lähtökohtanaan kysynnän ja tarjonnan vapaata leikkiä.

Leniniläisellä demokraattisen sentralismin periaatteella ei ole mitään yhteistä byrokraattisen sentralismin kanssa. Suunnittelun johdon liiallinen keskitys, yritykset suunnitella kaikki pikku seikkoja myöten keskukselta tuntematta tarkalleen ja ottamatta huomioon paikallisia olosuhteita ja mahdollisuuksia, samoin ahtaasti virastokantainen suhde suunnitteluun vievät virheisiin, kahlehtivat paikallista aloitteellisuutta, häiritsevät paikallisten varojen ja sosialistisen talouden eri aloilla ja eri tuotantolaitoksissa olevien suurten varalähteiden täydellistä hyväksi käyttämistä, jarruttavat alueiden tuotannon kompleksikehitystä, erikoistamista ja yhteistoiminnallistamista.

Suunnittelun liiallisen keskityksen väistämättömänä seurauksena on myöskin tuotannon johtamisen taloudellisten menetelmien vaihtaminen pelkäsi hallinnoimiseksi. Sellaisiin hallinnoimismenetelmiin kuuluvat esimerkiksi suunnitelmatehtävien säätäminen työn tuottavuuden kohottamiseksi ja tuotteiden omakustannushinnan määräämiseksi ottamatta huomioon vastaavia teknillisiä ja taloudellisia olosuhteita ja tuotannon reservejä.

Taistelussa suunnittelun ylenmääräistä keskitystä vastaan, paikallisten elinten aloitteellisuuden kehittämiseksi ja kiinnostuksen suurentamiseksi paikallisten taloudellisten ehtojen ja luonnonvarojen mahdollisimman täydellisen käyttämisen kannalta Neuvostoliitossa on erikoisen suuri merkitys teollisuuden ja rakennustoiminnan hallinnan uudestijärjestämisellä, mikä johtaa liittotasavaltojen oikeuksien jatkuvaan laajenemiseen kansantalouden suunnitelmallisessa johtamisessa. Paikallisten elinten hoitoon on annettu hyvin tärkeitä tehtäviä kansantalouden suunnittelun alalla ja näiden suunnitelmien täyttämiseksi käytävän taistelun organisatorisen johtamisen toteuttamisessa tasavallan kaikissa tuotantolaitoksissa ja rakennustöissä.

Suunnittelutyön liiallisen keskityksen poistamiseksi supistettiin yleisten suunnittelukohteiden määrää. Tasavaltojen Ministerineuvostoille on annettu oikeus huomioida suunnitelmissaan paljon enemmän suunnittelukohteita, kuin niitä on valtionsuunnitelmassa. Esimerkiksi yleisestä valtionsuunnitelmasta on poistettu valistustyön, terveydenhoidon ja kunnallistalouden suunnittelu ja siirretty se liittotasavaltojen suunnitteluelimille.

Sen yhteydessä, että teollisuuden ja rakennustöiden välitön suunnittelun johtaminen on siirretty paikallisille elimille — taloudellisille hallintopiireille — saattaa liittotasavalloissa ja taloudellisissa hallintopiireissä syntyä paikallisia

¹ V. I. Lenin, Artikkeliluonnos „Neuvostovallan edessä olevat tehtävät”. Teokset, 27. osa, s. 180.

tendenssejä, pyrkimystä autarkiaan, siihen, että pyritään rakentamaan tasavallan tai hallintopiirin sisäistä sulkeutunutta taloutta, väheksytään alueiden välistä työn jakoa koko kansantalouden mitassa.

Neuvostoliiton Valtion suunnittelukomitean samoin kuin paikallisten puolue-, neuvosto- ja ammattiliittojärjestöjen mitä tärkeimpänä tehtävänä on käydä leppymätöntä taistelua noita paikallisia tendenssejä vastaan, jotka vahingoittavat yleisvaltiollisia etuja.

Valtion taholta tapahtuvalla kollektiivitalouksien suunnitelmallisella johtamisella on omat erikoisuutensa, jotka johtuvat osuuskunnallisen, kollektiivitaloudellisen omistuksen luonteesta. Sosialistinen valtio nojaa kollektiivitalouksien suunnitelmallista johtamista toteuttaessaan kollektiivitalonpoikaisjoukkojen omaoimisuuteen. Kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien aloitteellisuus on eräs ratkaisevista tekijöistä maatalouden kohottamisessa ja kunkin piirin, kunkin kollektiivitalouden taloudellisten ja luonnonehtojen täydellisessä hyväksikäytössä.

Oikea suunnittelujärjestelmä edellyttää, että keskuksen suunnitteluelimet määräävät alueille, aluepiireille ja tasavalloille *tärkeimmät ja ratkaisevat* tavoitteet ja tehtävät maataloustuotannossa ja maataloustuotteiden myynnissä valtiolle. Nämä tehtävät säädetään tavaratuotteissa ottaen perustaksi väestön elintarviketarpeiden ja teollisuuden raaka-ainetarpeiden tyydyttämisen välttämättömyyden. Pitäen osviittana maanviljelys- ja karjataloustuotteiden valtiolle myynnin tehtäviä kollektiivitaloudet määrittelevät harkintansa mukaan eri kasvien viljelysalojen suuruuden sekä karjatalouden tuoton ja eri karjalajien määrän. Tällainen suunnittelujärjestelmä avaa laajat mahdollisuudet taloudelliselle aloitteellisuudelle reservien käyttämisessä kollektiivitalouden tuotannon nostamiseksi.

Maataloustuotannon vuosi- ja pitkántähtäimen suunnitelmat laaditaan välittömästi kollektiivitalouksissa; jolloin lähtökohtana pidetään välttämättömyyttä käyttää hyödyllisimmin talouden maa-aloja ja saada mahdollisimman suuri määrä maataloustuotteita. Suunnitelmien käsittelyyn osallistuvat kollektiivitalouden spesialistit ja laaja aktiivi. Kollektiivitalouden hallinnon yhdessä aktiivin kanssa laatimat tuotanto- ja finanssisuunnitelmat käsitellään ja vahvistetaan maatalousartelin jäsenten yleisessä kokouksessa. Kollektiivitalouksien jäsenten osallistuminen kollektiivitalouksien tuotantosuunnitelmien laadintaan auttaa saamaan selville jokaisen talouden sisäiset reservit, edistää kylvöalojen rakenteellista parantamista, mahdollisimman oikeaa maankäyttöä, maatalouden tuotemäärän suurenemista sekä kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien tulojen kasvua.

Lähtien sosialismin taloudellisten lakien vaatimuksista, yleis- täen kaikilta puolin taloudellisen ja kulttuurirakennustyön käytännöllistä kokemusta, ottaen huomioon sosialismin maan sisäiset ja ulkoiset elämänehdot kokonaisuudessaan Kommunistinen puolue ja sosialistinen valtio asettavat joka vaiheessa valtion

suunnitelmien tärkeimmät taloudelliset ja poliittiset tehtävät. Tätä vastaavasti määritellään laajennetun uusintamisen vauhti ja kansantalouden kehitysperspektiivit.

Sosialistinen suunnittelu rakentuu kansantalouden kehityksen peruslinjaa moniksi vuosiksi viitoittavien *pitkántähtäimien suunnitelmien* ja konkreettisen työohjelman lyhyemmille määrärajoille laadittujen *juoksevien suunnitelmien* yhteensovittamiselle. Pitkántähtäimen suunnitelmiin kuuluvat kansantalouden kehityksen viisivuotis- ja seitsenvuotissuunnitelmat ja pitemmiksi aikamääriksi tehdyt suunnitelmat. Juokseviin suunnitelmiin kuuluvat *vuosisuunnitelmat*.

Sosialismin taloudellisia lakeja ja nopeasti kasvavia sosialistisen yhteiskunnan tarpeita vastaavasti pitkántähtäimen suunnitelmissa täytyy huomioida kansantalouden kehitykselle hyvin nopea vauhti ja oikeat määräsuhteet. Pitkántähtäimen suunnitelmien tärkeimpänä tehtävänä on turvata kansantalouden kaikkien alojen jatkuva voimakas nousu tuotannonvälineiden ensisijaisen kehittämisen pohjalla, turvata tieteen ja tekniikan uusimpien saavutusten laaja käytäntöön juurruttaminen, tuotantovoimien sijoittamisen parantaminen, tuotannon erikoistamisen ja yhteistoiminnallistamisen kehittäminen, työn tuottavuuden herkeämätön kasvu ja tuotteiden omakustannusarvon alentaminen jatkuvan teknillisen edistyksen pohjalla sekä työtätekevien elintason alituinen kohottaminen.

Neuvostoliiton kansantalouden suunnitelmallista johtoa toteuttavat Kommunistisen puolueen johdolla Neuvostoliiton Ministerineuvosto sekä liittotasavaltojen Ministerineuvostot. Suunnitelmien laadinnan ja niiden toimeenpanon valvonnan suorittavat Neuvostoliiton Ministerineuvoston Valtion suunnittelukomitea (Gosplan), tasavaltojen Valtion suunnittelukomiteat, taloudellisten hallintopiirien kansantaloussuunnitelmien ja tasavaltojen ja yleisliittolaiset ministeriöt, samoin paikalliset Neuvostot, joilla on omat suunnitteluelimet. Neuvostoliiton Valtion suunnittelukomitea on maan kansantalouden tieteellinen suunnitelmallis-taloudellinen järjestö.

Suurimpana puutteellisuutena kansantalouden suunnittelun alalla oli viime aikoihin saakka se, ettei vuosisuunnitelmia laadittaessa ja vahvistaessa otettu huomioon pitemmän ajan suunnitelmia. Nykyään kansantalouden suunnittelu pohjautuu pitkántähtäimen suunnitelmiin ja niissä on tehtävät jaoteltu vuosittain, talusaloitain, tehtävät liittotasavalloille, taloudellisille hallintopiireille, tuotantolaitoksille ja rakennustyömaille.

Neuvostoliiton kansantaloussuunnitelmien käsittely käy läpi useita vaiheita. Edellisen suunnitelmakauden aikana tapahtuneen talouden kehityksen yhteenvedojen yleistämisen, tuotantovoimien saavuttaman tason ja sosialistisen valtion edessä kyseisessä taloudellisen ja kulttuurirakennustyön vaiheessa olevien taloudellisten ja poliittisten tehtävien pohjalla Valtion suunnittelukomitea laatii liittotasavaltojen suunnittelukomiteain, ministeriöiden ja hallintoaarojen osallistuessa, perspektiivisuunnitelman tavoiteluvut tärkeimpine osoittimineen. Tavoiteluvut vahvistaa Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitea ja Neuvostoliiton Ministerineuvosto.

Tavoitelukujen pohjalla tuotantolaitokset ja rakennustyömaat laativat pitkántähtäimen suunnitelmat, joissa on tehtävien jaotus vuosittain. Jokaisella valtion tuotantolaitoksella (tehtaalla, kaivoksella, neuvostotilalla, maatalouskonekorjaamolla, kone- ja traktoriasemalla jne.) on oma teknillis-tuotannollinen

finanssisuunnitelmansa (tehpromfinplan), joka on tuotantolaitoksen tuotantolis-teknillisen ja finanssitoiminnan yhdistetty suunnitelma. Nämä suunnitelmat käsitellään tuotantolaitosten ja rakennustyömaiden työkollektiiveissa ja astuvat voimaan kun kansantalousneuvostot ovat ne vahvistaneet.

Alaistensa tuotantolaitosten ja rakennustyömaiden suunnitelmien pohjalla kansantalousneuvostot laativat kyseisen talousalueen yhdistetyt pitkäntähtäimen suunnitelmat toteuttaen niiden keskinäistä yhteensovittamista ottaen huomioon taloudelliset yhteydet toisten talousalueiden kanssa.

Neuvostoliiton ministeriöt (hallintohaarat) ja liittotasavaltojen ministeriöt sekä paikalliset työtätekevien edustajien Neuvostot laativat samoin pitkäntähtäimen suunnitelmat ministeriöittäin (hallintohaarogittain) sekä jakamalla tehtävät alueille, aluepiireille sekä autonomisille tasavalloille.

Kansantalousneuvostojen, ministeriöiden (hallintohaarojen) ja paikallisten työtätekevien edustajien Neuvostojen laatimien pitkäntähtäimen suunnitelmien pohjalla liittotasavaltojen Ministerineuvostot vahvistavat kyseisen liittotasavallan kansantalouden kehityksen yhdistetyt pitkäntähtäimen suunnitelmat.

Neuvostoliiton Valtion suunnittelukomitea tarkastaa liittotasavaltojen, Neuvostoliiton ministeriöiden ja hallintohaarojen kansantalouden kehityksen pitkäntähtäimen suunnitelmien ja vahvistettujen tavoitelukujen yhtäpitävyyden ja laatii koko Neuvostoliittoa käsittävän kansantalouden kehityksen yhdistetyn pitkäntähtäimen suunnitelman ja esittää sen Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Ministerineuvoston vahvistettavaksi.

Samalla Valtion suunnittelukomitea esittää Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Ministerineuvoston vahvistettavaksi nimikeluettelon erikoisen tärkeistä rakennuskohteista, jossa on osoitettu niiden valmistumisen aikamäärä.

Vuosisuunnitelmat kutakin kuluvaan vuotta varten laaditaan pitkäntähtäimen suunnitelmissa asetettujen tehtävien pohjalla ottaen huomioon välttämättömät korjaukset niihin, jotka korjaukset johtuvat suunnitelmien täyttämisen yhteenvedoista ja kansantalouden kehittämisen tarpeista.

Kansantalouden suunnitelmallinen johtaminen edellyttää *johtavien renkaiden* esillevetämistä talouselämässä. Suunnitelmassa otetaan erikseen huomioon tärkeimmät alat, joista koko kansantaloussuunnitelman menestyksellinen täyttäminen riippuu. Pitkäntähtäimen suunnitelmien johtavia renkaita ovat raskaan teollisuuden alat, mukaan luettuna koneenrakennusteollisuus, sillä niiden mukaan määräytyy teollisuuden ja koko kansantalouden kaikkien alojen kehitys. Johtavia aloja vastaavasti suunnitellaan muutkin alat pitäen silmällä, että tällä pohjalla saadaan aikaan koko kansantalouden nousu ja sen osien mahdollisimman järkipäinen yhteensovittaminen.

Taloussuunnitelmat käsittävät tietyn joukon osoittimia: *luontoismääräisiä* (tuotelajit, lajivalikoima jne.) ja *rahamääräisiä* (valmisteiden summa, omakustannusarvo, tulot ja menot jne.). Luontois- ja rahamääräisten osoittimien joukosta määritellään erikseen *laadulliset* osoittimet (työn tuottavuuden kasvu, omakustannusarvon aleneminen, kannattavuus, tuotteiden laadun paraneminen, tuotannonvälineiden — kaluston, koneiden, raaka-aineiden jne. — käytön tehokkuus). Maataloustuotannon perusosoittimena on mahdollisimman suuren tuotemäärän saaminen jokaiselta 100 hehtaarilta maatalouteen käytettävää maata mah-

dollisimman pienin työ- ja tuotannonvälinekulungein tuoteyksikköä kohti.

Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia vastaavien oikeiden kansantaloudellisten määräsuhteiden voimaansaattamisen tärkeimpiä menetelmiä on *tasejärjestelmä*. Taseiden perusteella sosialistinen valtio säättää luontois- ja rahamuodossa ilmaistut määräsuhteet kansantalouden kehittämisessä, määrittelee varalähteet ja niiden jaon tuotannon eri aloille ja tuotelajeille. Varalähteiden ja niiden tarpeen vertaaminen tekee mahdolliseksi saada selville kapeikkokohtat kansantaloudessa, epäsuhteen kehitystasossa ja -vauhdissa eri alojen välillä ja viitoittaa toimenpiteitä kapeikkokohtien raivaamiseksi. Samalla tasejärjestelmä tarjoaa mahdollisuuden saada selville lisävaralähteitä raaka-aineen ja materiaalien säästöstä ja kaluston paremmasta käytöstä. Nämä varalähteet käytetään tuotannon ja kulutuksen laajentamiseen.

Taseet jakautuvat materiaali- (luontois-) taseisiin, rahamuodossa ilmaistuihin taseisiin ja työvoimataseisiin.

Materiaalitaseet ilmaisevat keskinäissuhdetta tietyn tuotteen tai tuoteryhmän tuotannon ja kulutuksen välillä osoitettuna luontoismuodossa. Materiaalitaseet laaditaan tärkeimmille tuotteille, esimerkiksi: työstökoneille, maille, metallille, puuvillalle ja muille tuotannonvälineille, henkilökohtaisen kulutuksen tarvikkeille — lihalle, sokerille, voille jne.

Materiaalitaseita tarvitaan kansantalouden kaikkien alojen materiaalihuollon — tuotannonvälineillä huollon — suunnitelmien laatimiseen ministeriöittäin ja talouspiireittäin. Nämä suunnitelmat edellyttävät kaluston, raaka- ja polttoaineen jne. käytön parantamista progressiivisten normien voimaansaattamisen pohjalla. Materiaalitaseilla on suuri merkitys tavaravaihdon suunnittelulle.

Rahamuodossa ilmaistuihin taseisiin kuuluvat väestön rahatulojen ja -menojen tase, kansantulon ja sen jaon tase ym.

Työvoimataseissa määritellään kansantalouden työvoimavarojen ja ammattitaitoisten työntekijäin tarve ja tämän tarpeen tyydyttämislähteet.

Kansantalouden kehityksen pitkääntähtäimen suunnitelman tavoitelukuja laatiessaan Neuvostoliiton Valtion suunnittelukomitea laatii ja esittää Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitean ja Neuvostoliiton Ministerineuvoston vahvistettavaksi taseuonnoksen: mustan ja värimetallien, polttoaineteiden, naftatuotteiden, sähkövoiman, kemikaalioiden, puutavaran ja rakennustarpeiden, tärkeimmän tuotantokaluston, samoin maatalouden tuotettaman raaka-aineen sekä kevyen ja ravintoaineteollisuuden tuotteiden määräsuhteista.

Kaikkein yleisluontoisin tase on *kansantalouden tase*, joka sisältää tärkeimmät taloudelliset osoittimet, jotka luonnehtivat tärkeimpiä keskinäis- ja määräsuhteita sosialistisessa taloudessa. Kansantalouden taseeseen kuuluvat seuraavat perustaseet: yhteiskunnallisen kokonaistuotteen tase, kansantulon tase ja työntase.

Sosialistisella suunnittelulla, joka kuvastaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia, on *määräyksen* luonne. Valtion suunnitelmat eivät ole ennakoarvio-

suunnitelmia, vaan määräyssuunnitelmia, jotka viitoittavat koko maan taloudellisen kehityksen suunnan.

Sen jälkeen, kun sosialistisen valtion korkeimmat elimet ovat vahvistaneet valtion suunnitelmat, saavat ne niiden täytäntöönpanoon velvoittavan valtiollisen lain voiman. Taloudelliset johtajat ovat velvolliset takaamaan sen, että jokainen tuotantolaitos täyttää suunnitelman rytmillisesti ja tasapuolisesti joka vuosi, joka vuosineljännes ja kuukausi ei vain tuotannon voiyymiin, vaan myös lajivalikoimaan nähden, saamaan aikaan valmistettavien tuotteiden laadun järjestelmällisen parantamisen ja suunnitelman edellyttävän omakustannusarvon alentamisen.

Eräs kansantalouden suunnitelmallisen johtamisen tärkeimpiä puolia on *suunnitelman täytäntöönpanon tarkastus*, joka tekee mahdolliseksi todeta, kuinka oikein suunnitelma heijastaa kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia ja kuinka sitä toteutetaan. Se tekee mahdolliseksi saada ajoissa selville esiintyvät epäsuhteet, ehkäistä uusien epäsuhteiden syntyminen taloudessa, tuoda päivänvaloon uusia tuotannollisia varalähteitä ja tehdä välttämättömiä korjauksia kansantaloussuunnitelmiin.

Sosialistisen talouselämän suunnitelmallisen johdon turvaamiseksi tarvitaan yhtenäinen kansantaloudellinen luetteloinnin ja tilastoinnin keskitetty järjestelmä. V. I. Lenin opetti, että „socialismi on luettelointia”. Suunnitelmallinen sosialistinen rakennustyö ei ole ajateltavissa ilman oikeata luettelointia. Mutta luettelointi ei ole mahdollinen ilman tilastoja. Sosialistisessa taloudessa luettelointi ja tilastotiede liittyvät elimellisesti kansantaloussuunnitelmaan. Eräs tärkeimpiä kansantalouden suunnitelmallisen johtamisen ehtoja on tuotannon ja tuotteiden jaon mitä tiukimman yleiskansallisen luetteloinnin ja valvonnan järjestäminen. Tämä vaatii tilastotietojen kokoamisen ja niiden käsittelyn keskittämistä Tilastollisen keskushallinnon elimille, luetteloinnin supistamista, yksinkertaistamista ja laajaa mekaniointia niin luetteloinnissa kuin yhteenvedoissakin muodostamalla laskukoneasemia.

Elektronilaskukoneiden käyttöönotto on avannut hyvin laajat perspektiivit suunnittelun täydentämiselle ja tilastotietojen käsittelylle. Elektronilaskukoneiden käytön suuri etuisuus on siinä, että ne pystyvät antamaan systematisoidun ja loogillisesti analysoidun tiedotuksen valtavan suuresta määrästä numeroita ja aineistoa niin nopeasti ja suurella tarkkuudella, että se ylittää moninkertaisesti inhimilliset kyvyt. Tämä vapauttaa ihmisen sellaisesta henkisestä työstä, joka ei vaadi luomiskykyä ja on luonteeltaan huomattavassa määrässä vain automaattista työtä. Se vapauttaa ihmisen keskittämään henkiset kykynsä kansantalouden ja tuotantoprosessien johtamisen luoviin tehtäviin.

Suunnitelman täyttämistä koskevat tilastotiedot ovat välttämätöntä aineistoa laadittaessa suunnitelmia. Sosialistinen luettelointi- ja tilastonpitojärjestelmä tekee mahdolliseksi tuotantolai-

tosten ja kansantalousneuvostojen työn tulosten analysoinnin, mahdollisuuden valvoa suunnitelman täyttämisen kulkua niin koko kansantalouden mitassa kuin sen eri osiltakin ja saada selville käyttämättä jätetyt varat.

Sosialistisen suunnitelmallisen talouden etuisuudet. Kansantalouden suunnitelmallinen kehitys antaa sosialistiselle yhteiskunnalle valtavia etuisuuksia kapitalismiin nähden.

Päinvastoin kuin kapitalismi, missä määräsuhaisuus on sattuma ja talous kehittyy jaksoittaisesti, ajoittain toistuvien pulien kautta, sosialistinen talous, joka on vapaa talouspulista, kehittyy keskeytymättä, noususuuntaan ja nopeaa vauhtia sellaisten määräsuhteiden pohjalla, jotka sosialistinen valtio säättää kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain ja sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti. Sosialistinen yhteiskunta toteuttaa työn määräsuhtaista jakamista eri tuotantoalojen ja talousalueiden välillä ja turvaa tuotannon kaikkein järkipärisimmän sijoittamisen.

Kapitalistinen talous synnyttää väistämättömästi työttömyyttä, ja kapitalistit käyttävät sitä hyväkseen keinona halvan työvoiman hankkimisessa tuotantolaitoksiinsa. Sosialistinen suunnitelmallinen talous poistaa työttömyyden ja turvaa yhteiskunnan kaiken työvoiman täydellisimmän hyväksi käytön.

Sosialistinen suunnitelmatalous säästää yhteiskunnan kapitalistiselle taloudelle ominaiselta yhteiskunnallisen työn suunnattomalta haaskauksesta, mikä on seurausta kilpataistelusta ja tuotannon anarkiasta, ja tekee mahdolliseksi kaikkien voimavarojen mahdollisimman taloudellisen ja tehokkaan käytön niin tuotantolaitoksen puitteissa kuin myös koko kansantalouden mitassa, avaa yhä uusia varalähteitä ja reservejä tuotannon kohottamiselle.

Sosialistinen suunnitelmatalous turvaa tieteen ja tekniikan suunnitelmanmukaisen kehityksen kansantalouden tarpeita vastaavasti, kun taas kapitalismin vallitessa tekniikan kehitys tapahtuu tavattoman epätasaisesti ja lisää väistämättömästi epäsuhdetta tuotannossa.

Sosialistisen suunnitelmatalouden etevämyydestä kapitalistisen talouden anarkistiseen järjestelmään verraten ovat vakuuttavana todisteena Neuvostoliiton toteuttamat viisivuotissuunnitelmat.

Sodanedellisten viisivuotissuunnitelmien aikana, toisin sanoen noin kolmessaatossa vuodessa, Neuvostoliitto suoritti hyppäyksen, joka muutti maan takapajuisesta edistyneeksi, maatalousmaasta teollisuusmaaksi. Kapitalistinen maailma koki tuona aikana kaksi talouspulaa, vuosina 1929—1933 sekä 1937—1938, jotka aiheuttivat suurta tuhoa tuotantovoimille, lisäsivät työttömyyttä ja joukkojen kurjistumista.

Sosialistisen suunnitelmallisen talousjärjestelmän etevämyys tuli erittäin selvästi ilmi Neuvostoliiton Suuren Isänmaallisen sodan vuosina (1941—1945). Äärettömän vaikeissa oloissa, jotka aiheutuivat maan useiden tärkeiden alueiden väliaikaisesta menetyksestä, Neuvostoliitto kykeni ei

ainoastaan suorittamaan liikekannallepanon ja käyttämään tehokkaasti hyväksi aineellisia, työ- ja rahavaroja, vaan myöskin kehittämään laajan rakennustyön rakentamalla uusia tuotantolaitoksia ja turvasi siten voima-
peräisen teollisuustuotannon kasvun, mikä oli välttämätöntä vihollisen voit-
tamiseksi.

Huolimatta siitä, että vihollinen miehitti väliaikaisesti tärkeimpiä maa-
talousalueita, kollektiivitaloudet ja neuvostotilat turvasivat ilman sanotta-
vampaa keskeytystä armeijan ja selustan elintarvikkeilla ja teollisuuden
raaka-aineilla. Kollektiivinen talousjärjestelmä kesti sodan ankarat koettele-
mukset ja osoitti elinvoimansa.

Sosialistisen yhteiskunnan moraalinen ja poliittinen yhtenäisyys, kanso-
jen keskinäinen ystävyys ja neuvostopatriotismi synnyttivät ihmisten joukko-
sankaruutta sekä rintamalla että selustassa. Kommunistinen puolue, joka
johti maan puolustusta, osasi taitavasti suunnata kansan kaikki voimat
vihollisen murskaamiseen. Sosialistisen suunnitelmatalouden ratkaiseva ete-
vämmyys ja neuvostuselustan vankka murtumattomuus turvasivat Neuvosto-
liitolle taloudellisen ja sotilaallisen voiton, jonka se sai yhdessä liittolaistensa
kanssa taistellessaan fasisti-Saksaa vastaan, jolla oli käytettävänä useiden
Euroopan maiden varat.

Sota aiheutti Neuvostoliiton kansantaloudelle suunnatonta vahinkoa ja
pidatti sen kehitystä kymmenellä vuodella, keskeytti Neuvostoliiton taloudellisen
perustehtävän täyttämisen. Ihmismenetykset olivat tavattoman suuret:
maa menetti miljoonamäärin työkykyistä väestöä. Yleiset menetykset suo-
ranaisesta vihollisen harjoittamasta tuhoamisesta ja omaisuuden anastuksista,
fasistimiehittäjin kansantaloudellemme ja neuvostokansalaisille aiheuttamat
vahingot nousivat vuoden 1941 valtionhintojen mukaan 679 miljardiin rup-
laan. Sodan aikana supistui huomattavasti siviilikulutustarvikkeiden tuo-
tanta niin teollisuudessa kuin maataloudessakin ja liikennelaitos kärsi suuria
menetyksiä.

Neuvostoliitto selviytyi menestyksellisesti vaikeista tehtävistä sodan tuot-
tamien hävitysten korjaamisessa. *Neljannen viisivuotiskauden* (1946—1950)
suunnitelma täytettiin ennen määräaika; tämän kauden perustehtävänä oli
kunnostaa talous sodan aiheuttamilta vaurioilta maan eri seuduilla, saavuttaa
ja sitten huomattavasti ylittää sodanedellinen teollisuuden ja maatalouden
taso. Samoin ennen määräaika täytettiin myöskin *viides viisivuotissuunni-
telma* (1951—1955).

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokous asetti ohjeis-
saan *kuudetta viisivuotissuunnitelmaa* (1956—1960) varten tehtävät: raskaan
teollisuuden ensisijaisen kehittämisen pohjalla, herkeämättömän teknillisen
edistyksen ja työn tuottavuuden kohottamisen pohjalla turvata kansantalou-
den kaikkien alojen jatkuva voimakas nousu, toteuttaa maataloustuotannon
jyrkkä kohottaminen ja sillä pohjalla saavuttaa neuvostokansan aineellisen
hyvinvoinnin ja kulttuuritason huomattava nousu.

Kuudennelle viisivuotiskaudelle asetettuja tehtäviä täytettiin menestyk-
sellä. Mutta teollisuuden ja rakennustöiden hallinnan uudestijärjestäminen
ja siitä aiheutuneet suunnittelujärjestelmän perusteelliset muutokset, uusien
suurten raaka-ainelähteiden löydöt, energialähteet ja välttämättömyys löytää
lisävaroja rakennustoimintaan synnyttivät tarpeen tehdä muutoksia ja täs-
mennyksiä kuudenteen viisivuotissuunnitelmaan sen erinäisten tehtävien
osalta, jotka muutokset liittyvät uusien tuotantolaitosten ja teollisuuskeskus-
ten luomiseen uusilla vastalöydetyillä varalähteillä. Tämän yhteydessä Neu-
vostoliiton Kommunistisen puolueen Keskuskomitea ja Neuvostoliiton Minis-
terineuvosto tekivät päätöksen *kansantalouden kehittämisen seitsenvuotisen
pitkän tähtäimen suunnitelman* laatimisesta (1959—1965).

Puolue ja hallitus ovat hyväksyneet suunnitelmat kemianteollisuuden
kehittämisestä, jalkineiden tuottamisesta riittävässä määrässä lähimpien
5—6 vuoden kuluessa, samoin vaatetuksen ja muiden yleisten kulutustavarain
osalta, työätekevien turvaamiseksi riittävässä määrin asunnoilla 10—12 vuo-
den kuluessa. Menestyksellisesti täytetään tehtävää saavuttaa lähivuosien

aikana Amerikan Yhdysvaltojen tuotantotaso lihan, voim ja maidon tuotannossa kutakin asukasta kohti.

NKP:n XXI edustajakokous hyväksyi kansantalouden kehityksen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965 ja totesi, että Neuvostoliitto on kaikilla yhteiskunnallisen elämän aloilla tapahtuneiden laajakantoisten uudistusten tuloksena astunut kehityksensä uuteen vaiheeseen — kommunistisen yhteiskunnan laajan rakentamisen kauteen. On ryhdytty laatimaan Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen pääsuunnitelmaa, jonka mukaan maassa luodaan kommunismin aineellinen ja teknillinen perusta ja ratkaistaan Neuvostoliiton taloudellinen perustehtävä ja siten turvataan Neuvostoliiton kansoille maailman korkein elintaso niin aineellisessa mielessä kuin kulttuurin kehityksessäänkin.

Seitsenvuotissuunnitelman päätehtävä talouden alalla on kehittää kaikin puolin maan tuotantovoimia, saada aikaan raskaan teollisuuden ensisijaisen kehittämisen pohjalla sellainen tuotannon nousu kaikilla talousaloilla, minkä perustalla voitaisiin tehdä ratkaiseva askel kommunistisen yhteiskunnan aineellisen ja teknillisen perustan laskemisessa ja taata Neuvostoliitolle voitto rauhanomaisessa taloudellisessa kilvoittelussa kapitalististen maiden kanssa. Neuvostoliiton taloudellisten mahdollisuuksien lisääntyminen, teknillinen edistys kaikilla kansantalouden aloilla sekä yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvu takaavat kansan elintason huomattavan kohoamisen.

Teollisuustuotannon nopea kehitysvauhti ja suunnitelmien menestyksellinen toteuttaminen on ominaista kaikille maailman sosialistisen järjestelmän maille.

Sosialistisen suunnitelmatalouden avaamista valtavista mahdollisuuksista talouden kehittämisessä, tuotantovoimien kohottamisessa ja kulttuurin kukoistukseen saattamisessa on todistena menestyksellinen suunnitelmallisen taloudellisen yhteistoinnin kokemus maailman sosialistisen talousjärjestelmän maiden välillä. Viimeisten viiden vuoden aikana (1954—1958) sosialistisen leirin maiden teollisuustuotanto lisääntyi vuosittain keskimäärin 11 %:lla, kun taas kapitalistisessa maailmassa lisäys oli vain 3%.

Neuvostoliiton ja kaikkien sosialistisen leirin maiden sosialistinen talous on sodanjälkeisinä vuosina kehittynyt suunnitelmallisesti ja keskeytyksittä, kapitalismille tuntemattomalla vauhdilla, kun taas Amerikan Yhdysvallat on tällä kaudella kärsinyt talouspulia vuosina 1948—1949 ja 1953—1954. Nämä pulat aiheuttivat siellä tuotannon laskua ja työttömyyden kasvua. Vuoden 1957 lopulla Amerikan Yhdysvalloissa alkoi uusi talouspula, ylituotantopula, joka valtasi myös toisia kapitalistisia maita.

Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kokemus kansantalouden suunnittelun alalla vetää puoleensa huomiota ja on saanut osakseen kiinnostusta maailman kaikissa maissa. Eräät porvarilliset tiedemiehet ovat sen vuoksi ryhtyneet propagoimaan „suunnitelmallista kapitalismia” ja kylvävät työtätekevien keskuuteen sellaisia harhaluuloja, että kapitalismin vallitessa on muka mahdollista talouden suunnittelu ja talouspulien poistaminen. Mutta kuten edellä on sanottu, talouden suunnitelmallisen hoidon ratkaisevana edellytyksenä on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja sen pohjalla syntynyt kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa on sitä vastoin vallitsevana tuotannonvälineiden yksityisomistus sekä kilpailun ja tuotannon anarkian laki. Kilpailun rajoittumiseen monopolisoiduissa tuotantolaitoksissa ja tuotannonaloilla liittyy monopolien välisen ja myös monopolisoitujen ja ei-monopolisoitujen tuotantolaitosten ja tuotannonalojen välisen kilpailun jyrkkä kärjistyminen. Kapitalististen maiden suuret monopoliyritykset ovat koittaneet kiertää talouspulia asevarustelun ja talouden militarisoimnin avulla. Sodanjälkeinen käytäntö on kuitenkin osoittanut, että sellaiset toimenpiteet voivat vain lykätä pulan puhkeamista, mutta eivät voi poistaa pulien syitä eikä tehdä kapitalistista taloutta anarkistisesta taloudesta suunnitelmalliseksi.

Kansantalouden suunnitelmallinen kehittäminen maailman sosialistisen järjestelmän maissa ei ainoastaan avaa laajoja mahdollisuuksia tuotannon herkeämättömälle kohottamiselle näissä maissa, niiden välisen hedelmällisen taloudellisen yhteistoiminnan kehittämiseksi, vaan myöskin luo lujan perustan kaikinpuolisten taloudellisten ja kauppasuhteiden kehittämiseksi sosialistisen leirin ja maailman kaikkien muiden maiden kanssa tasavertaisuuden ja keskinäisen hyödyn pohjalla.

XXVII LUKU

YHTEISKUNNALLINEN TYÖ SOSIALISMIN AIKANA. TYÖN TUOTTAVUUDEN JATKUVAN KASVUN LAKI

Työn luonne sosialismin aikana. Sosialististen tuotantosuhteiden vakiintuminen merkitsee työn luonteen perusteellista muuttamista. Työvoima on lakannut olemasta tavaraa. Työtätekevät, jotka käyttävät heille kuuluvia tuotannonvälineitä, tekevät työtä itseään varten, omaa yhteiskuntaansa varten. Sosialismin aikana työ on *riistosta vapaata* työtä. „Ensimmäisen kerran vuosisatoja vieraille tehdyn työn jälkeen, riistäjien hyväksi tehdyn epävaipan työn jälkeen on nyt mahdollisuus *tehdä työtä omaksi hyväksi*, vieläpä sellaista työtä, joka nojautuu uusimman tekniikan ja kulttuurin kaikkiin saavutuksiin”¹.

Kun kapitalismin aikana tuottajan työ esiintyy välittömästi yksityisenä työnä ja sen yhteiskunnallinen luonne tulee ilmi vasta markkinoilla, tavarantuottajan selän takana, niin sosialismin aikana kunkin työntekijän työ esiintyy välittömästi eikä kierteitse koko yhteiskunnallisen työn osana. Se merkitsee, että sosialismin aikana työllä on *välittömästi yhteiskunnallinen*

¹ V. I. Lenin, Miten kilpailu on järjestettävä?, Teokset, 26. osa, s. 368.

luonne, se on suunnitelmallisesti järjestetty koko valtion mitassa. Työn vapautuminen riistosta ja sen suunnitelmallinen järjestäminen koko yhteiskunnan mitassa luo mahdollisuuden työvoimavarojen kaikkein täydellisimmälle käytölle ja työn keventämiselle työntekijäin teknillisen aseistamisen nopean ja järkähtämättömän lisäämisen tietä.

Työtätekevän ihmisen asema yhteiskunnassa on sosialismin vallitessa perusteellisesti muuttunut. Päinvastoin kuin kapitalismissa, jossa ihmisen asema määräytyy yhteiskunnallisen syntyperän ja rikkauden mukaan, sosialistisessa yhteiskunnassa ihmisen asema määräytyy yksinomaan työn ja henkilökohtaisten kykyjen mukaan.

Riistosta vapautuminen ja työtätekevän ihmisen aseman muuttuminen yhteiskunnassa aiheuttaa kumouksen ihmisten katsomuksissa työhön nähden ja synnyttää uuden suhtautumisen työhön. Kun riistojärjestelmä vuosisatojen kuluessa lietsoi työtätekevien lukuisissa sukupolvissa vastenmielisyyttä työhön kuten raskaaseen ja häpeälliseen rasitukseen, niin sosialismi muuttaa työn kunnian, uljuuden ja sankaruuden asiaksi ja tekee sen luonteeltaan yhä enemmän *luovaksi*. Sosialistisessa yhteiskunnassa työtätekevän ihmisen osaksi tulee kunnia ja maine, jos hän työskentelee hyvin ja toimii aloitteellisesti tuotannon parantamiseksi.

Kaikki tämä luo uudet, kapitalismille tuntemattomat työnteon *kannustimet*.

Socialismi saa aikaan työntekijässä syvän aineellisen kiinnostuksen työhönsä. Kapitalismi kuten tunnettua käyttää monenlaisia palkkamuotoja ja aineellisia kannustimia voimistaakseen työtätekevien riistoa ja anastaakseen itselleen mahdollisimman paljon lisäarvoa. Sosialismissa sitä vastoin *aineelliset kannustimet* johtavat tuotannon kasvuun, jota seuraa työntekijäin aineellisen aseman paraneminen ja kulttuuritason nousu.

Työnteon aineellisten kannustimien suuri merkitys sosialismin asteella johtuu siitä, että tällä asteella työ ei ole vielä tullut kaikkien yhteiskunnan jäsenten ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, tottumukseksi työkennellä yhteiseksi hyväksi.

Socialismin aikana kapitalismin jätteitä ihmisen tajunnassa ei ole vielä lopullisesti voitettu. Yhteiskuntaa kohtaan rehellisesti velvollisuutensa täyttävien ja työssä luovaa aloitteellisuutta osoittavien työntekijöiden perusjoukkojen ohella on työntekijöitä, jotka eivät suhtaudu tunnollisesti velvollisuuksiinsa ja rikkovat työkuria. Sellaiset ihmiset pyrkivät antamaan sosialistiselle yhteiskunnalle mahdollisimman vähän ja saamaan siltä mahdollisimman paljon.

Socialistisessa yhteiskunnassa säilyy vielä merkittäviä vanhan työnjaon jäännöksiä, olennaisia eroavaisuuksia henkisen ja ruumiillisen työn, työläisen ja talonpojan työn välillä, eroavaisuuksia ammattityön ja yksinkertaisen työn, raskaan ja kevyen työn välillä. Nämä vanhan työnjaon jäännökset voitetaan vain

vähitellen, sitä mukaa kuin sosialismin tuotantovoimat kehittyvät ja kommunismin aineellista ja tuotannollista perustaa luodaan. Vaikka työ sosialismin aikana onkin välittömästi yhteiskunnallista työtä ja sen taso korkeasti mekanisoitu, on sen yhteistämisen ja mekanisoinnin taso vielä eri tuotannon aloilla erilainen.

Tästä johtuen työn kulutuksessa tuotteen tuottamiseen on huomattavasti eroavaisuuksia. Ammattiinsa hyvin perehtynyt tai ahkera ja aloittekykyinen työntekijä luo samassa aikayksikössä muiden työehtojen ollessa samat enemmän tuotteita. Se merkitsee, että työntekijäin palkka tuotannossa ei myöskään voi olla sama. Palkan on vastattava niin työn määrää kuin laatuakin. Muussa tapauksessa työntekijöillä ei olisi kannustinta ammattitaitonsa kohottamiseen ja työn tuottavuuden lisäämiseen.

Kaikesta tästä johtuu se tavattoman suuri merkitys, mikä työntekijän *henkilökohtaisia aineellisia etuja vastaavalla kiinnostuksella* työnsä tuloksista on tuotannon kehittämisen kannustimena. Tämä kiinnostus varmennetaan sillä, että työntekijän palkitseminen on saatettu riippuvaiseksi hänen työnsä määrästä ja laadusta, että sosialistinen yhteiskunta pitää jaossa lähtökohdana periaatetta: jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle työnsä mukaan.

Sosialismi on luonut myös työnteon mahtavia *yhteiskunnallisia, moraalisia* kannustimia. Sosialismin aikana ihmiset tekevät työtä ja osoittavat työssä luovaa aloitteellisuutta ja uhrautuvaisuutta ei ainoastaan henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen vuoksi, vaan myös sen vaikuttimen johdosta, että he pitävät huolta koko kansan hyvästä, heitä kannustavat koko yhteiskunnan edut. Työnteon yhteiskunnallisten, moraalisten vaikuttimien merkitys kohoaa sitä mukaa kuin sosialistiset tuotantosuhteet kehittyvät ja tapahtuu asteittainen siirtyminen sosialismista kommunismiin.

Sosialismi on tehnyt lopun siitä kapitalistisen järjestelmän huutavasta ristiriidasta, jonka vallitessa yhteiskunnan riistävä huippukerros vietiä loismaista elämää, mutta työläisjoukkojen kannettavana on ylivoimaisen työn rasitus, jonka keskeyttävät vain pakollisen toimeentulon kaudet työttömyyden aikana. Hävitettyään tuotannonvälineiden kapitalistisen omistuksen sosialismi on siten hävittänyt ne olosuhteet, joiden vallitessa toinen luokka, tuotannonvälineiden omistajat, on voinut elää toisen luokan, tuotannonvälineitä vailla olleiden ihmisten työllä. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen toteuttaminen merkitsee kansalaisten samanlaista velvollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen työhön, koska sosialismin aikana vain henkilökohtainen työ on ihmisten toimeentulon lähde. Neuvostoliitossa on työ jokaisen työkykyisen kansalaisen velvollisuus ja kunnia-asia.

Sosialistinen järjestelmä on ensimmäisen kerran ihmiskunnan historiassa toteuttanut paitsi kaikkien työkykyisten kansa-

laisten samanlaisen velvollisuuden tehdä työtä, myöskin samanlaisen oikeuden työhön kaikille kansalaisille. Sosialismin aikana on siten toteutettu työtätekevien joukkojen vuosisatainen unelma. Edellytyksenä oikeudelle työhön on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, joka avaa kaikille kansalaisille samanlaisen pääsyn työhön yhteiskunnan maalla ja yhteiskunnan tehtaissa. *Oikeus työhön* on yhteiskunnan jokaisen työkykyisen kansalaisen oikeus saada taattua työtä, johon kuuluu maksu työstä sen määrää ja laatua vastaavasti. Oikeuden työhön takaa reaalisesti kansantalouden sosialistinen järjestely, yhteiskunnan tuotantovoimien jatkuva kasvu, talouspuolien mahdollisuuden poistaminen ja työttömyyden hävittäminen.

Työttömyys — tämä työtätekevien vitsaus kapitalismin aikana — on hävitetty Neuvostoliitossa kerta kaikkiaan, jonka vuoksi työläisiä ei uhkaa vaara tulla heitetyksi tuotantolaitoksen portin ulkopuolelle eikä menettää toimeentulovälineitä. Työttömyyden hävittäminen ja työläisten vapautuminen epävarmuudesta huomispäivän suhteen sekä kurjistumisen ja köyhäläisyyden hävittäminen maaseudulla ovat neuvostokansan suuria saavutuksia.

Työtätekevien vapautuminen riistosta, työn suunnitelmallinen järjestäminen yhteiskunnan mitassa ja työn mekanisointitason jatkuva kohottaminen luo välttämättömät ehdot työn tuottavuuden nopealle ja jatkuvalla nousulle. Kommunistisen rakennustyön perustehtävä on saada aikaan korkeampi työn tuottavuus kuin mitä se on kapitalismin aikana.

Työn tuottavuuden jatkuva kasvu sosialismin taloudellisena lakina. Työn tuottavuuden jatkuva kasvu on erittäin tärkeä ehto sosialismin voitolle kapitalismista ja kommunismin rakentamiselle. Lenin on kirjoittanut: „Työn tuottavuus, se on loppujen lopuksi kaikkein tärkeintä, pääasia uuden yhteiskuntajärjestelmän voitolle. Kapitalismi on luonut sellaisen työn tuottavuuden, jota ei oltu nähty maaorjuuden vallitessa. Kapitalismi voidaan lopullisesti voittaa ja se tulee lopullisesti voitetuksi siten, että sosialismi luo uuden, paljon korkeamman työn tuottavuuden”¹.

Työn tuottavuuden kasvu ilmenee tuoteyksikön tuottamiseen käytetyn työn määrän vähenemisenä tai, mikä on aivan sama, tuotteiden valmistuksen lisäyksenä samalla työnkulutuksella. Työn tuottavuuden kohoaminen merkitsee sekä elävän työn että esineellistyneen työn säästöä koko yhteiskunnan mitassa. Marxilaisuus opettaa, että todellinen säästö merkitsee työajan säästämistä ja tämä säästäminen on yhtä kuin työn tuotantovoiman kehitys.

Työn tuottavuuden kasvua koskeva yleinen taloudellinen laki vaikuttaa erilaisissa järjestelmissä eri tavalla. Kapitalismille

¹ V. I. Lenin, Suuri aloite, Teokset, 29. osa, s. 394 (suom. V. I. Lenin; Valitut teokset, II osa, 1951, s. 533).

ominaisten ristiriitojen vaikutuksesta työn tuottavuuden kohoaminen tapahtuu porvarillisessa yhteiskunnassa hitaasti ja on luonteeltaan epävakaa. Pääoman suhteen „työn kohoavan tuotantovoiman laki ei ole merkitykseltään ehdoton”¹.

Lopettaessaan yksityiskapitalistisen omistuksen sosialismi hävittää kapitalismille ominaiset esteet työn tuottavuuden kohoamisen tieltä. Se tekee objektiivisesti välttämättömäksi, tekee mahdolliseksi työn tuottavuuden *jatkuvan* kohoamisen.

Työn tuottavuuden jatkuva kasvu on sosialistisen tuotannon herkeämättömän kohottamisen ja työtätekevien hyvinvoinnin kasvun välttämätön edellytys.

Sosialistisen tuotannon jatkuvalla kasvulla on olemassa kaksi lähdettä: 1) tuotantoon osallistuvien työntekijäin luvun lisääntyminen; 2) työn tuottavuuden kasvu. Tuotannon laajentaminen ensimmäisen lähteen pohjalla on mahdollista vain työkykyisen väestön kasvun rajoissa. Ennenkuin tuotannon jatkuva kasvu ja sillä pohjalla työtätekevien hyvinvoinnin järjestelmällinen kohoaminen on turvattu, on kohotettava työn tuottavuutta. Tämä osoittaa miten suuri merkitys sosialistisen tuotannon kehityksessä on työn tuottavuuden kohottamisella.

Työn tuottavuuden kohottaminen antoi Neuvostoliitossa ensimmäisellä viisivuotiskaudella 51% koko teollisuustuotannon lisäkasvusta, toisella viisivuotiskaudella 79%, sotavuosina ja neljännellä viisivuotiskaudella 69% ja viidennellä viisivuotiskaudella 68% tuotannon lisäkasvusta. Erittäin suuri merkitys työn tuottavuudella on maataloustuotannon kasvun lähteenä. Työn tuottavuuden kohottaminen maataloudessa vapauttaa huomattavan osan työkykyistä väestöstä, joka voi siirtyä työhön teollisuuteen, liikennelaitokseen ja muille kansantalouden aloille. Näin ollen työn tuottavuuden kasvu on sosialistisen tuotannon jatkuvan kohottamisen tärkein, sen peruslähde.

Työn tuottavuuden järjestelmällinen kohottaminen lisää nopeasti tuotteiden määrää ja luo siten mahdollisuudet tuotannon jatkuvalla laajentamiselle, kulutuksen lisääntymiselle ja työpäivän lyhentämiselle.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelmassa vuosiksi 1959—1960 on huomioitu päätehtäväksi vuonna 1960 työläisten ja toimitsijain siirtäminen 7-tuntiseen työpäivään, ja kivihiihi- ja vuorimalmiteollisuuden johtavien alojen kaivostyöläisten siirtäminen 6-tuntiseen työpäivään. Edellytetään, että vuonna 1962 työläiset ja toimitsijat siirretään 7-tuntisesta työpäivästä 40-tuntiseen työviikkoon, ja vuodesta 1964 työläisiä ja toimitsijoita aletaan siirtää 35-tuntiseen työviikkoon, ja kaivoksissa ja terveydelle haitallisissa oloissa työskenteleviä työntekijöitä 30-tuntiseen työviikkoon. Näiden tärkeimpien toimenpiteiden perustana on Neuvostoliitossa saavutettu ja seitsenvuotissuunnitelmassa huomioitu työn tuottavuuden kasvu.

¹ K. Marx, Pääoma, III osa, 1955, s. 273.

Työn tuottavuuden jatkuva kohottaminen muodostaa lisääntyvässä määrin varojen kasaantumislähteitä uusien tuotantolaitosten rakentamiseksi, perusvarantojen kartuttamiseksi ja tuotantotekniikan parantamiseksi. Työn tuottavuuden nopea kasvu vaikuttaa ratkaisevasti sosialismin voittoon taloudellisessa kilpailussa kapitalismin kanssa kansainvälisessä mitassa.

Sosialismi turvaa tarvittavat edellytykset työn tuottavuuden järjestelmälliselle ja nopealle kasvulle. Sosialismin aikana tehdään loppu siitä äärettömästä työn haaskauksesta, joka seuraa tuotannon anarkiaa ja taloudellisia ylituotannon pulia, taataan mahdollisuus tuotannonvälineiden ja työvoiman suunnitelmalliselle ja järkiperaiselle käytölle teknillisen välineistön ja työn järjestelyn alituisen parantamisen pohjalla. Sosialismin oloissa, toisin kuin kapitalismin aikana, työtätekevät ovat syvästi kiinnostuneita työajan ja tuotannonvälineiden maksimaalisesta säästöstä, sillä tuotanto palvelee kansan etuja.

Kaikki tämä puhuu siitä, että sosialistisessa yhteiskunnassa vaikuttaa *yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuvan kasvun taloudellinen laki*. Työn tuottavuuden jatkuvan kasvun lain vaatimuksena on työn tuottavuuden järjestelmällinen kohottaminen kaikilla tuotannon aloilla, elävän sekä esineellistyneen työn alituisen säästäminen niin jokaisessa tuotantolaitoksessa kuin koko yhteiskunnan mitassakin.

Yhteiskunnan näkökannalta katsoen työn tuottavuus kasvaa sen tuloksena, että säästetään työtä koko yhteiskunnan mitassa, toisin sanoen käytetään entistä paremmin koneita ja kalustoa, raaka- ja polttoaineita ja muita materiaaleja, parannetaan elävän työn varojen jakoa ja käyttöä, sijoitetaan tuotanto entistä järkiperaisemmin maan eri alueille, parannetaan hyödykkeiden laatua jne. Niinpä tuotantopaikan siirtäminen raaka-ainelähteille ja kulutuspaikoille vähentää kyseisen tuotteen kuljetuksiin käytetyn työn kulutusta ja niin ollen säästää yhteiskunnalle työtä. Aivan samoin tuotteen laadun parantaminen, mikä ilmenee esimerkiksi valmisteen kestoajan pitenemisenä, merkitsee koko yhteiskunnan mitassa työn säästöä.

Yhteiskunnallisen työn kohoamisessa on suuri merkitys sillä seikalla, että työvarat jaetaan oikein tuottavan ja ei-tuottavan alan välillä, muun muassa supistetaan hallintokoneistoja sekä lisätään tärkeimmissä tuotantoprosesseissa työskentelevien työntekijäin määrää apu- ja sivutöissä työskentelevän henkilökunnan laskuun.

Työn tuottavuus on riippuvainen monenlaisista tekijöistä.

Työn tuottavuuden kohoamisessa on ratkaiseva merkitys työn aseistamistason kohottamisella, tekniikan kehittämällä. Niinpä esimerkiksi teknillinen edistys koneenrakennusteollisuudessa, sen valmistamien tuotteiden lisääminen ja koneiden rakenteen parantaminen säästää yhä enemmän työtä kaikilla niillä tuotannon aloilla, jotka käyttävät koneita ja kalustoa.

Kommunistisen rakennustyön luonteenomaisena piirteenä on tieteellis-teknillisen edistyksen jouduttaminen ja työn tuottavuuden kohottamisen mahtavana vipusimena esiintyvän tieteen osuuden kohottaminen.

Työn tuottavuuden kohoamiseen vaikuttaa työntekijäin ammattitaidon ja tuotannollisen kokemuksen lisääntyminen samoin kuin elävän työn varojen käytön parantaminen niin jokaisen tuotantolaitoksen kuin koko yhteiskunnan mitassa.

Työn tuottavuuden kohoaminen on riippuvainen edistyksestä yhteiskunnallisessa työnjaossa (yhteiskunnallisen tuotannon erikoistumisen ja alueellisen ja ammatillisen työnjaon kehittymisestä) sekä työn sosialistisen kooperoinnin kehittymisestä, tuotannon työntekijäin yhteistyön lujittumisesta, työn ja tuotannon järjestämisen ja suunnittelun parantamisesta tuotantolaitoksissa.

Työn tuottavuuden välttämättömänä ja hyvin tärkeänä ehtona on se, että sovelletaan työn perusteella suoritettavaan jakoon ja sosialistiseen kilpailuun liittyviä aineellisia ja yhteiskunnallisia kannustimia.

Suurta säästöä elävän ja esineellistyneen työn käytössä koko yhteiskunnan mitassa antaa kansantalouden suunnitelmallinen kehittäminen, mikä luo laajat mahdollisuudet aineellisten, työ- ja rahavarojen järkipäiselle ja tehokkaalle käytölle.

Työn tuottavuuteen vaikuttaviin tekijöihin kuuluvat myös luonnon ehdot. Ne vaikuttavat etupäässä maataloudessa sekä myös raaka-aineteollisuuden eri aloilla (hiili-, öljy-, malminlouhint-, metsä- ja kalateollisuus). Maataloudessa on työn tuottavuus huomattavassa määrin riippuvainen ilmastollisista ja maaperäsuhteista ja raaka-aineteollisuuden aloilla kaivannaisten sijainnista, hiili- ja malmikerrosten vahvuudesta, öljylähteen öljyrikkauksista jne.

Tieteen ja tekniikan kehitys vähentää työn tuottavuuden riippuvaisuutta luonnon ehtojen vaikutuksesta. Samalla saavat yhä suuremman merkityksen yhteiskunnalliset taloudelliset tekijät, jotka sosialismin oloissa määrittelevät työn tuottavuuden järkkymättömän kasvun.

Työn teknillisen aseistamistason kohoaminen. Kuten edellä on sanottu työn tuottavuuden kohoaminen merkitsee valmisteyksikön tuottamiseen käytetyn työn määrän vähenemistä. Elävän työn osuus tällöin tuotteessa pienenee ja esineellistyneen työn osuus suhteellisesti lisääntyy. Toista sanontaa käyttäen elävä työ käy yhä tuottoisammaksi käyttämällä yhä suuremmassa määrin työkaluja ja panemalla niiden avulla liikkeeseen yhä suuremman määrän raaka-aineita. Käyttöön otettujen koneiden, kaluston ja erilaisten koneistojen kasvava määrä on työn tuottavuuden kohoamisen ehto, ja muokkauksen alaiseksi otettujen raaka-aineiden lisääntyvä määrä on sen seuraus. Yhteiskunnallisen työn tuottavuus on siis sitä korkeampi, mitä enemmän elävä työ on aseistettu

tekniikalla, mitä korkeammalle on kehittynyt tuotannonvälineiden tuotanto.

Teknillinen edistys ja työn tuottavuuden nousu tuotannonvälineitä valmistavilla tuotannonaloilla edistää samalla työkaluston tehokkuuden lisääntymistä ja tuotannonvälineiden hinnan alenemista, mikä saa aikaan esineellistyneen työn kulutuksen absoluuttisen pienenemisen tuoteyksikköä kohti. Vaikka uusi kone olisikin entistä konetta kalliimpi, sen käyttöönotto lisää valmistettavien tuotteiden määrää ja siitä johtuen koneen hinta tuoteyksikköä kohden tulee laskemaan. „Kukin tavarayksikkö niinuodoin sisältää pienemmän määrän niin tuotannonvälineissä esineellistynyttä työtä kuin myös tuotannossa liitettyä uutta työtä”¹. Suurteollisuuden kehitys ja teknillinen edistys lisäävät entisestäänkin esineellistyneen työn säästön merkitystä.

Näin ollen tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu, *työn teknillisen aseistamistason* kohoaminen on yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoamisen tärkein ehto.

Työn teknillisen aseistamistason kasvu ilmenee perusvarantojen kasvuna yhtä työntekijää kohden laskettuna, käsityön korvaamisena yhä lisääntyvässä määrin konetyöllä (työn koneellistaminen), työn energiavarustelun lisääntymisenä (toisin sanoen sähkö- ja mekaanisen energian käytön lisääntymisenä yhtä työntekijää kohti) ja koneiden, koneistojen ja teknologisten prosessien parantamisena. Työn tuottavuuden jatkuvan kohottamisen laki vaatii työntekijäin teknillisen aseistamistason alituista ja järjestelmällistä kohottamista.

Sosialismin aikana on työn teknillisen aseistamistason nousulla verrattoman paljon suurempi merkitys ja oleellisia erikoisuuksia kapitalismiin verrattuna. Työn teknillistä aseistamista toteutetaan sosialismin oloissa työtätekevien eduksi työn helpottamista silmällä pitäen. Sosialismi ei hyväksy työpäivän pidentämistä ja työn kohtuutonta voimaperäistämistä työn tulosten lisäämisen keinona, mitä käytetään laajalti kapitalismin oloissa.

Sosialismi luo laajat mahdollisuudet työn teknillisen aseistamistason kohottamiselle, tekniikan kehittymiselle ja tieteen saavutusten soveltamiselle tuotantoon. Teknilliseen edistykseen eivät sosialismissa vaikutteet rajoitukset ja ristiriidat kuten kapitalismissa. Sosialistisessa yhteiskunnassa eivät perusvarantojen kasvua ja tekniikan kehitystä rajoita kapitalismille ominaiset markkinain suppeus, pulat, teollisuuslaitosten kroonillinen alikuormitus, yksityisen pääoman rajat eikä liikesalaisuudet. Tuotannon laajentamista ja tekniikan kehitystä kannustaa koko ajan työtätekevien tarpeiden lisääntyminen, menekkimarkkinain laajeneminen ja kansanjoukkojen kiinnostus työn tuottavuuden lisäämiseen. Sosialistinen valtio keskittää käsiinsä kaikki

¹ *Karl Marx*, Pääoma, III osa, 1955, s. 234.

kansantalouden kasautumat ja tekee suunnitelmallisesti sijoituksia kaikille kansantalouden aloille sekä hyvittää tieteen ja tekniikan kehittämistä.

Työn tuottavuuden jatkuvan kohoamisen turvaamiseksi on alituisesti lisättävä kansantalouden perussijoituksia ja perusvarantoja, suoritettava nopeaa vauhtia työn koneellistamista, kehitettävä järjestelmällisesti tuotantoa edistävää teknillistä ja tieteellistä tietoutta, tutkittava ja otettava käytäntöön muiden maiden teknillisiä saavutuksia.

Työn teknillisessä aseistamisessa on huomioitava kaksi puolta: määrällinen ja laadullinen puoli, toisin sanoen koneiden ja kaluston määrä työntekijää kohti laskettuna ja toisaalta koneiden, kaluston ja teknologisten prosessien laatu, teknillinen taso. Työn teknillisen aseistamistason nousu merkitsee sosialismin oloissa sekä koneiden ja kaluston määrän lisäämistä, mikä ilmenee perusvarantojen nopeana kasvuna, kuin myös niiden alituista teknillistä parantamista. Koneiden ja tuotantoprosessien alituinen teknillinen parantaminen on työn tuottavuuden nousun ehtymätön lähde.

Neuvostoliiton kansantalouden tuotannolliset perusvarannot kasvoivat vuonna 1957 13,6-kertaisesti vuoteen 1913 verraten ja teollisuudessa ja rakennustöissä 36,4-kertaisesti. Työläisten lukumäärä lisääntyi teollisuudessa ja rakennustöissä samana aikana 4,7-kertaisesti, jotenka jokaisen työläisen aseistautuneisuus perusvarantojen osalta kasvoi 7,7 kertaa.

Erittäin nopeaa oli koneiden ja kaluston määrän kasvu. Viidennen vuosivuotiskauden aikana kansantalous sai valtiosuunnitelmien mukaisesti vuosittain uusia koneita ja kalustoa keskimäärin 35 miljardin ruplan arvosta (heinäkuun 1 pn 1955 hinnoissa), josta määrästä teollisuuden osalle tuli 19 miljardia ruplaa. Metallintyöstökoneiden luku lisääntyi 75 tuhannesta kappaleesta vuonna 1908 1840 tuhanteen vuonna 1956, toisin sanoen 24,5-kertaisesti. Työläisten aseistus työstökoneilla lisääntyi 6-kertaisesti. Tällöin on vielä otettava lukuun työstökoneiston tehon kasvu ja teknillinen paremmuus.

Työn sähkövarustelu Neuvostoliiton teollisuudessa kasvoi vuoteen 1958 mennessä 21-kertaisesti vuoden 1913 tasoon verrattuna.

Työn koneellistamisen taso kohoaa jatkuvasti. Monet raskaat työt ja suurifoiset työprosessit, jotka ennen vallankumousta suoritettiin käsityönä, on nyt pääpiirteissään koneellistettu.

Tekniikan täydellistyminen edellyttää maksimaalista työajan säästöä — niin elävän kuin esineellistyneenkin työn säästöä — kansantaloudessa.

NKP:n Keskuskomitean heinäkuun Täysistunto (1959) tähdensi, että „uusien teknologisten prosessien kehittämisessä ja juurruttamisessa, uusien koneiden, mekanismien ja rakennusrakennelmien käyttöön otossa on lähdeittävä ennenkaikkea siitä, että ne tyydyttäisivät yhteiskunnallisen työn aineellisten ja rahavarojen mitä järkipäisimmän ja säästeliäimmän hyväksikäytön vaatimuksia, turvaisivat tuotteiden valmistuksen lisäämisen, niiden laadun kohoamisen ja omakustannusarvon alentamisen, työn tuottavuuden kasvun, työläisten työolojen keventämisen ja tervehdyttämisen, teknillisten turvallisuussääntöjen noudattami-

sen, rakennustöiden nopeuttamisen ja halventamisen, perussijoitusten korvautumismääräaikaisten supistamisen kotimaisen ja ulkomaisen tieteen ja tekniikan parhaimpiin saavutuksiin verrattuna”¹.

Työn tuottavuuden jatkuvan kohottamisen laki edellyttää työn teknillisen aseistamistason alituista kohottamista kaikilla tuotannon aloilla ja kaikissa tuotantovaiheissa. Jos työn teknillisen aseistamistason kohottaminen pysähtyy tai jos sen toteuttaminen tapahtuu epätasaisesti toisiinsa sidotuilla tuotannon osilla, se voi hidastuttaa työn tuottavuuden kohoamisen vauhtia, vaikeuttaa tuotantolaitoksen turvaamista työvoimalla ja johtaa tuotantoprosessissa eräänlaisiin epäsuhteisiin.

Neuvostoliitossa suoritettiin ensivuorossa raskaiden ja suuritöiden työvaiheiden sekä perustuotantoprosessien koneellistaminen. Tämä toimenpide vapautti paljon työvoimaa, työläisten ja talonpoikain suorittama raskas ruumiillinen työ helpottui ja työn tuottavuuden kasvussa saatiin tuntuja tuloksia. Myöhemmin syntyi kuitenkin tuotantoprosessissa vissi ristiriita: tuotannon perusvaiheiden ja perusalojen koneellistaminen joutui ristiriitaan koneellistamatta jääneiden aputöiden kanssa. Tämän ristiriidan ratkaiseminen aputyöläisten lukumäärän lisäämisellä mainituissa töissä alentaisi tuntuvasti yleistä työnsäästöä, joka saavutettiin koneellistetuilla työpaikoilla. Näin ollessa tuotannon perusvaiheiden menestyksellinen koneellistaminen vaatii määrättyssä vaiheessa työn koneellistamisen edelleenkehittämistä, sen ulottamista aputöihin ja kaikkiin muihinkin tuotantovaiheisiin, toisin sanoen tuotannon täyskoneellistamista ja automatisointia.

Tuotannon täyskoneistamisella ja automatisoinnilla on nykyvaiheessa ratkaiseva merkitys työn tuottavuuden kohottamisessa. „Tuotantoprosessin täyskoneellistaminen ja automatisointi ovat ratkaisevia peruskeinoja, jotka turvaavat jatkuvan teknillisen edistyksen kansantaloudessa ja sillä perustalla työn tuottavuuden uuden nousun, tuotteiden omakustannusarvon alenemisen ja tuotteiden laadun paranemisen”².

Mitä enemmän lisääntyvät työn teknillinen aseistus, kansantalouden perusvarannot ja tuotannon yleiset määräsuhteet, sitä suurempi merkitys työn säästämisen tärkeänä lähteenä on tuotannon aineellisilla elementeillä ja alituisella huolenpidolla aineellisten varantojen säästämistä. Yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohottamiseen kuuluu perussijoitusten oikea sijoittaminen, perusvarantojen nopeutettu käyttöön ottaminen ja niiden käyttämisen parantaminen, raaka-aineiden ja muiden materiaalien säästäväinen kuluttaminen, valmisteiden laadun ja kestävyuden parantaminen, niiden palvelusajan pidentäminen, raaka-aineiden ja valmisteiden mahdollisimman halpa kuljetus ja varastoiminen.

Yhteiskunnan työvarojen käyttö. Työntekijäin ammattitaidon kohottaminen. Sen johdosta, että sosialistisessa yhteiskunnassa

¹ „NKP:n KK:n kesäkuun täysistunnon asiakirjat”, Moskova, 1959, s. 14.

² Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965, „NKP:n ylimääräisen XXI edustajakokouksen asiakirjat”, s. 198.

ei ole riistäjaluokkia eikä niiden palveluskuntaa, ja kun työttömyys on hävitetty ja toteutettu oikeus työhön, voidaan lisätä vaitavassa määrin yhteiskunnan työvoimavarojen käyttöä tuotannon kehittämiseen. Tuotannon jatkuva nousu sosialismin oloissa tekee lakimääräiseksi työntekijäin yleisen lukumäärän järjestelmällisen kasvun kaikilla työaloilla.

Työläisten ja toimihenkilöiden luku Neuvostoliiton kansantaloudessa vuoden lopussa oli: v. 1928 10,8 miljoonaa, v. 1932 22,8 miljoonaa, v. 1937 27 miljoonaa, v. 1940 31,5 miljoonaa ja v. 1958 54,3 miljoonaa.

Sotalismlille on ominaista paljon korkeampi työkykyisen väestön yhteiskuntahyödylliseen työhön osallistumisen aste kuin kapitalismlille. Samalla sosialismlissa on mahdollista käyttää työssä käyvän väestön työtä yhteiskunnan kannalta otettuna paljon järkiperaisemmin jaottelemalla työntekijät suunnitelman mukaisesti tuotannon ja muiden alojen kesken, tuotannon eri alojen ja paikkojen kesken ja eri talouspiirien kesken. Kun työttömyys on hävitetty ja toteutettu oikeus työhön, muodostuvat suotuisat olosuhteet sille, että työntekijät voidaan sijoittaa työhön heidän ammattitaitoan ja tuotannollista kokemustaan vastaavasti.

Työttömyyden poistaminen kaupungissa ja maatalouden liika- väestön ja kurjuuden lopettaminen maaseudulla sekä sosialismlisen tuotannon keskeytymätön kasvu ovat luoneet aivan uudet edellytykset työvoiman turvaamiseksi tuotantolaitoksille. Kun kapitalismlin aikana työvoiman kysyntä tulee tyydytettyä valtoimesti työttömien vara-armeijasta ja maatalouden liikaväestöstä, niin sosialismlin aikana tuotantolaitosten turvaaminen työvoimalla tapahtuu suunnitelmallisesti työvoiman järjestetyn hankinnan, koulutuksen ja jaon kautta.

Yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuvan kasvun laki vaatii työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen lakaamatonta nousua ja ammattitaitoisten työntekijäin suhteellisen osuuden lisääntymistä kansantalouden kaikilla aloilla.

Päinvastoin kuin kapitalisml, joka tekee työläisestä koneen lisäksi ja rajoittaa ihmisten kykyjen kehittymistä, sosialisml luo välttämättömät edellytykset työtätekevien kykyjen vapaalle ilmaantumiselle ja monipuoliselle kehitykselle vapauttamalla työn riistosta ja avaamalla kaikille kansalaisille vapaan tien sivistykseen.

Sotalismlin aikana tapahtuu ensi kerran historiassa suunnitelmallinen joukkomittainen työntekijäin valmentaminen kansantalouden eri aloille.

Työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kasvu taataan sosialismlin aikana ennen kaikkea kehittämällä kansanopetusta. Neuvostoliitossa nykyään siirrytään seitsenvuotisesta kouluopetuksesta yleiseen kahdeksanvuotiseen pakolliseen kouluopetukseen, jonka tehtävänä on kasvattaa kaikinpuolisesti sivi-

tyneitä ihmisiä, jotka ovat hyvin omaksuneet tieteiden perusteet ja kykenevät osallistumaan luovasti aineellisten hyödykkeiden tuotantoon. Erikoisalojen keski- ja korkeakouluopetus on kehitynyt laajaksi, ja sillä on yhä kiinteämpi yhteys elämään, kommunistiseen rakennustyöhön. Tuloksena työväenluokan ja talonpoikaiston kulttuuripiirteet ovat muuttuneet.

Työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen kohoaminen tapahtuu myös teknillisen tuotantokoulutuksen avulla, johon kuuluu sekä uusien työntekijäin koulutus että työntekijäin ammattitaidon kohottaminen tuotannollisen työn ohessa. Neuvostoliiton kansantalouden tärkeimpien alojen ammattitaitoisen työvoiman tarpeen tyydyttämiseksi on luotu valtion työvoimareservien järjestelmä, johon kuuluu ammatti- ja rautatieopistojen ja tehdaskoulujen verkosto. Valtion työvoimareservien järjestelmän rinnalla tärkeänä ammattitaitoisten työläisten rivien täydentämislähteenä on työläisten joukkomittainen, miljoonia työtätekeviä käsittävä tuotannollinen valmennus yksilöllisen ja prikaatiopetuksen ja kursseilla koulutuksen avulla tuotantolaitoksissa. Työläisten ja talonpoikien keskuudesta lähtöisin olevan sivistyneistön luku ja korkean ammattitaidon specialistien määrä kasvaa nopeasti.

Kahdeksassatoista vuodessa (vuodesta 1941 vuoden 1958 loppuun) koulutettiin teknillisissä ammatti- ja rautatieopistoissa, tehdaskouluissa, rakennus-, vuoriteollisuus- ja maatalouden koneellistamisopistoissa valtion kustannuksella yli 10 miljoonaa eri ammattialojen nuorta ammattitaitoista työläistä.

Suurta valmennustoimintaa suoritetaan välittömästi tuotantolaitoksissa yksilöllisen ja prikaatiopetuksen tietä ja kursseilla, joita järjestävät tuotantolaitokset. Tuotantolaitokset valmentavat lähes 2,5 miljoonaa uutta ammattityöläistä ja noin 3,5 miljoonaa työläistä kohottaa ammattitaitoaan.

Ammattillisen ja teknillisen valmennuksen perustavoitteena on kulttuuristen, teknillisen sivistyksen saaneiden ammattitaitoisten työläisten koulutus kansantalouden eri aloja varten ja maatalouden työntekijäin suunnitelman mukainen ja järjestelmällinen valmentaminen, opiskelijain kommunistinen kasvatusta, heidän aatteellinen karaistaminen, kommunistisen työhön suhtautumisen muovaaminen opiskelevassa nuorisossa.

Näiden tehtävien mukaisesti nykyään toteutetaan tehdaskoulujen ja ammattiopistojen muuttamista kaupunkien ja maaseudun ammatillis-teknillisiksi opistoiksi.

Yhteiskunnan työvoimavarojen järkipäriäinen jako ja käyttö sekä työtätekevien kulttuuritason ja teknillisen sivistystason kasvu luovat laajat mahdollisuudet yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohottamiselle.

Yhteiskunnallinen työnjako sosialismissa. Marx osoittaa, että yhteiskunnallinen työnjako on ominaista mitä erilaisimmille yhteiskunta- ja talousjärjestelmille. Sosialismin oloissa

yhteiskunta voi vaikuttaa suunnitelmallisesti yhteiskunnallisen työnjaon prosessiin ja käyttää sitä entistä täydellisemmin työn tuottavuuden edistämiseksi.

Yhteiskunnallinen työnjako toteutuu seuraavissa perusmuodoissa: 1) sosialistisen tuotannon *erikoistaminen* (spesialisointi), toisin sanoen määrättyjen tuotelajikkeiden tai niiden osien tuotannon tahi tuotteen tuotannon eri vaiheiden keskittäminen eri tuotantolaitoksille tai tuotannonaloille; 2) *alueellinen työnjako*, toisin sanoen erinäisten tuotannonalojen sijoittaminen määrättyille alueille ja määrättyihin piireihin; 3) *ammattiin perustuva työnjako*, toisin sanoen työntekijäin erikoistuminen määrättyille työn aloille.

Yhteiskunnallisen tuotannon erikoistaminen on välttämätön edellytys samantyyppisen tuotteen valmistamisen järjestämiseksi suurissa mittasuhteissa. Tuotannon erikoistaminen sallii soveltaa tuotannon järjestämisessä edistyksellisintä keskeytymätöntä liukumenetelmää ja siten kannustaa ja helpottaa tuotantokaluston, koneiden ja työkalujen erikoistamis- ja täydellistämisprosessia. Keskeytymätön liuku tuotanto ja tuotantokaluston erikoistuminen luovat puolestaan perustan tuotannon täyskoneellistamiselle ja automatisoinnille. Tuotannon erikoistaminen johtaa työn tuottavuuden kohoamiseen. Teollisuuslaitosten laaja erikoistaminen soveltamalla joukkoluontoista liuku tuotantoa lisää valmistajien joukkomittaista tuotantoa, antaa mahdollisuuden juurruttaa johdonmukaisesti uusinta tekniikkaa, parantaa tuotannon järjestämistä ja kohottaa tuotantokulttuuria sekä johtaa työn säästöön huomattavassa mitassa.

Tuotannon erikoistamisen taloudellinen merkitys voidaan havainnollistaa seuraavilla numeroilla. Erikoistetussa metallivalmistetehtaassa tekee 12×60 millimetrin mittaisen pultin omakustannusarvo 10 kopeekkaa, mutta kuluttajatehtaiden mekaanisissa verstaissa valmistettuna 1 rpl. 40 kop., toisin sanoen 14 kertaa enemmän. Sitäpaitsi erikoistettu tehdas säästää paljon metallia pultteja valmistaessaan. Normalisoitujen työkalujen valmistus auto-teollisuudessa tulee 4 kertaa kalliimmaksi kuin erikoistetuissa työkalutehtaissa.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus on suotuisa maaperä, jonka pohjalla voidaan toteuttaa yhteiskunnan kannalta otettuna järkiperaisoin tuotannon erikoistaminen.

Alueellinen työnjako tai tuotannon maantieteellinen sijoitus toteutetaan sosialismissa suunnitelmallisesti huomioonottaen kunkin alueen määrätty luonnonehdot (hyödylliset kaivannaiset, vesivoimavarat, kasvillisuusrikkaudet, maaperän ja ilmaston luonne) sekä paikalliset historialliset ja taloudelliset edellytykset (kuten tuotannon aineelliset edellytykset, väestön ammattitaito ja työkokemus, tuotteiden myyntiedellytykset, kulkulaitoksen tila jne.).

Yhä laajentuva työnjako teollisuuden eri alojen ja tuotantolaitosten kesken voimistaa niiden välisiä tuotannollisia yhteyk-

siä. Näiden yhteyksien välttämätön taloudellinen muoto on yhteistoiminta (kooperaatio). Teollisuuslaitosten *yhteistyö* (kooperaatio) merkitsee sosialismin aikana tuotannollisten yhteyksien luomista suunnitelmallisesti tuotantolaitosten kesken, jotka osallistuvat määrätyn tuotteen valmistamiseen yhdessä, mutta ovat suhteessa toisiinsa taloudellisesti itsenäisiä laitoksia. Tuotantolaitosten yhteistyöllä on suuri merkitys saman talouspiirin puitteissa, sillä se turvaa parhaiten ja täydellisimmin paikallisten voimavarojen käytön.

Sosialistisessa yhteiskunnassa, missä vallitsee tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, ovat muodostuneet mitä suotuisimmat edellytykset tuotantolaitosten ja alojen erikoistamiselle ja yhteistoiminnalle ei vain talouspiirien puitteissa, vaan myös koko maan mitassa.

Tuotannon erikoistamisen ja alueellisen työnjaon yhteensovittamisella tuotantolaitosten yhteistoiminnan kanssa voidaan tuotanto sijoittaa järkipäisimmin yhteiskunnallisen työn suurinta säästöä silmälläpitäen.

Tuotannon järkipäinen sijoittaminen edellyttää tuotannon ulottamista uusille alueille, uusien, ennen käyttämättömien luonnonrikkauksien ja uusien työvoimavarojen ottamista taloudelliseen käyttöön. Se puolestaan edistää yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoamista tuntuvasti.

Niinpä Neuvostoliitossa teollisuuden rakentamisella maan itäalueille otetaan tuotannon piiriin niiden alueiden mitä rikkaimmat luonnonvarat, kuten kivihiili, rauta- ja ei-rautamalmat, vesivoima jne. Työn kulutus tuoteyksikön valmistamiseen on itäalueilla monessa tapauksessa vähäisempää kuin vanhoilla teollisuusalueilla. Esimerkiksi hiilen tuotanto keskimäärin yhtä työläistä kohden laskettuna oli vuonna 1958 Kuzbassilla ja Karagandan hiilialueella enemmän kuin kaksi kertaa suurempi kuin Donbassilla ja hiilitonnin omakustannusarvo vastaavasti kahta kertaa alhaisempi. Hiilikerrosten sijainnista johtuen itäalueilla voidaan laajasti soveltaa tuottoisinta louhintamenetelmää — avolouhintaa.

Sosialismin vallitessa tuotannon järkipäinen sijoittaminen antaa suuria säästöjä yhteiskunnallisen työn kulutuksessa myös kuljetusten supistumisen ansiosta tuotannon lähentyessä raaka-ainelähteitä ja tuotteiden menekki-alueita.

Sosialismin oloissa yhteiskunnallisen tuotannon erikoistaminen ja alueellisen työnjaon kehittäminen, josta on tuloksena eri alojen ja maan eri alueiden välisen suunnitelmallisen yhteistyön laajeneminen ja lujittuminen, edistävät kaupungin ja maaseudun lähenemistä toisiinsa ja niiden välisten oleellisten eroavaisuuksien poistamista asteittain.

Ammatillinen työnjako sosialismin oloissa edistää ammattityöntekijäin valmennuksen nopeistamista ja tuotannollisen kokemuksen ja tietojen karttumista ja on tärkeä tekijä työn tuottavuuden kohottamisessa ja tuotteiden laadun parantamisessa. Kun työvoiman valmennus on suunnitelmallista ja kaikilla

mitassa. Tätä ilmentää kapitalismiin verrattuna korkeampi tuotannon keskittymisaste niin teollisuudessa kuin maataloudessakin, mitä suurimpien kansantaloudellisten toimenpiteiden suunnitelmallinen toteuttaminen ja paljon laajempi yhdistetyn tuotannon etuisuuksien hyväksikäyttö.

Sosialistiselle yhteistoiminnalle on ominaista uusi, kaikista edeltäneistä yhteiskuntamuodostumista periaatteellisesti eroava työkuri. Kapitalistinen työkuri pysyy pystyssä vain sillä, että työläinen on erotettu tuotannonvälineistä ja pakotettu nälän ajamana myymään työvoimansa kapitalistille. *Sosialistinen työkuri* on maansa isäntinä olevien työtätekevien tietoista toverikuria. Sosialismin aikana välttämättömän työkurin ylläpitäminen vastaa työtätekevien joukkojen perusetuja. Työtätekevien kasvattaminen sosialistisen työkurin hengessä ja järjestelmällinen taistelu työkurin rikkojia vastaan on eräs sosialistisen valtion tärkeimpiä tehtäviä.

Kaikessa monien työntekijäin yhteisessä työssä tarvitaan *johtoa*, joka yhdistää näiden työntekijöiden toiminnan ja järjestää välttämättömät tuotannolliset yhteydet heidän välilleen. Sosialistinen yhteistoiminta edellyttää kansantalouden suunnitelmallista johtamista, lujaa ja horjumatonta yksilöpäällikkyyden toteuttamista tuotantoprosessissa, mihin liittyy joukkojen mitä laajin aloitteellisuus, niiden aktiivinen osallistuminen sosialististen tuotantolaitosten johtoon ja yhteiskuntaelämään.

Kapitalistisen riiston hävittämisen yhteydessä on hävitetty myös siihen erottamattomasti liittyvä johdon despotismi, joka merkitsee pääoman kaikkivaltaa, yrittäjän ja hänen hallintokoneistonsa mielivaltaa sekä työläisjoukkojen oikeudettomuutta. Sosialismissa talusjohtajat ovat kansaa edustavan sosialistisen valtion luottamushenkilöitä tai sitten työntekijäkollektiivin valinnallisia edustajia kuten osuuskuntien tuotantolaitoksissa; talusjohtajat eivät johda taloutta kapitalistien voittojen nimessä, vaan koko yhteiskunnan etujen nimessä. Talusjohtajan arvovalta sosialismin aikana rakentuu hänen ja joukkojen välisiin yhteyksiin, kansan luottamukseen.

Riiston hävittäminen muuttaa perusteellisesti henkistä ja ruumiillista työtä tekevien ihmisten välisen suhteen. Kapitalismille ominainen etujen vastakohtaisuus työläisten ja tuotantolaitosten johtavan henkilökunnan välillä on kadonnut. Tuotantolaitosten ruumiillisen työn tekijät ja johtava henkilökunta ovat sosialismin aikana yhtenäisen tuotantokollektiivin jäseniä, joiden elinedut vaativat tuotannon menestystä ja parantamista. Tästä johtuu ruumiillisen ja henkisen työn tekijäin luova yhteistyö, jonka tarkoituksena on tuotannon jatkuva kehittäminen yhä täydellisemmäksi.

Tuotannonvälineiden yhteiskunnallisen omistuksen ja kansantalouden suunnitelmallisen kehittämisen pohjalla voidaan entistä täydellisemmin käyttää hyväksi monien ihmisten yhteisen työn

luomia etuisuuksia, saada entistä enemmän joukkoja mukaan luovaan työhön tekniikan ja työn järjestelyn alituisen parantamisen alalla.

Sosialistisen kooperoinnin kehitys ilmenee tuotannon ja työn järjestelyn herkeämättömänä täydellistämisenä, mikä on työn tuottavuuden kasvun tärkein ehto. Tuotannon järjestelyn parantamiseen tuotantolaitoksen sisällä kuuluu taistelu rynnäköintiä vastaan, aikataulun mukaisen tasaisen työnteon juurruttaminen, kurin lujittaminen tuotannossa, keskeytymättömän liukumenetelmän käyttö ja muiden toimenpiteiden toteuttaminen. Tuotannon järjestelyn parantaminen sekä kunkin tuotantoalan puitteissa että koko kansantalouden mitassa vaatii koneenosien ja -solmujen yhdenmukaistamista ja standartisoimista, tuotannon maantieteellisen sijoittelun parantamista, ts. ennen kaikkea suunnitelmallisesti toteutettavien yhteiskunnallisen työnjaon ja sosialistisen kooperoinnin etuisuuksien hyväksi käyttöä. Yhteiskunnallisen työnjaon etuisuuksien hyväksi käyttö antaa mahdollisuuden vähentää työn kulutusta tuotteiden valmistuksessa ja kuljetuksessa niin erinäisten tuotantoalojen kuin myös kokonaisten alueiden suhteen.

Mitä tärkein merkitys työn tuottavuuden kasvulle on työläisten työn normituksen ja työpalkan samoin kuin kollektiivitalonpoikain työn maksun oikealla järjestelyllä. Teollisuuden työskentelyn eräänä vakavimpana puutteellisuutena, joka jarruttaa työn tuottavuuden kohottamista, on työn normituksen epätydyttävä tila ja se, ettei työpalkkoja ole saatettu järjestykseen. Sen periaatteen toteuttaminen, että työntekijät ovat aineellisesti kiinnostuneita henkilökohitaisen työnsä tuloksista ja työntekijäin aineellisen kiinnostuneisuuden turvaaminen tuotannon teknillisen täydellistämisen suhteen samoin kuin työn normituksessa olevien puutteellisuuksien poistaminen ja työpalkan järjestykseen saattaminen muodostavat sosialistisen tuotannon edelleen kasvun vakavan vipusimen.

Työn tuottavuuden kasvu sosialismin aikana on mahdotonta ilman arvolain hyväksikäyttöä. Sen vuoksi, että kommunismin ensimmäisessä vaiheessa on olemassa tavarantuotanto, tilinpito työn teosta sekä aineellisten varantojen ja työn tulosten oikean käytön valvonta tapahtuu arvon muodossa. Siitä johtuu, että yhteiskunnallisen työn säästö, eli, mikä on samaa, työn tuottavuuden kasvu on mitä kiinteimmin sidottu arvolain hyväksi käyttöön. Tästä juontuu se, että on oikein käytettävä hintajärjestelmää, itsekannattavaisuutta ja valvontaa ruplan avulla, jotta kansantaloudessa säästettäisiin mahdollisimman paljon yhteiskunnallista työtä.

Sosialistinen yhteistoiminta on lakkaamattoman kehityksen tilassa, ja tuon kehityksen perustan muodostaa edistys tuotannon teknillisen kalustamisen alalla ja työntekijäin ammattitaidon kohoaminen, edistys yhteiskunnallisessa työnjaossa, yhteiskun-

nan jäsenten sosialistisen tietoisuuden kasvu sekä yhteistyö- ja keskinäisapusuhteiden lujittuminen.

Työn aineelliset kannusteet. Sosialistinen kilpailu. Sosialismi on synnyttänyt uusia, paljon mahtavampia työn tuottavuuden kohottamisen kannustimia ja liikkeellepanevia voimia kuin kapitalismi. Se on selitettävissä sillä, että mitä laajimmat joukot ovat syvästi kiinnostuneita sosialistisen tuotannon kehityksestä. Sosialistisen tuotannon päämääränä oleva koko kansan hyvinvoinnin jatkuva parantaminen on työn tuottavuuden kohottamisen ja tuotannon parantamisen ehtymätön lähde. Sellaisten kapitalismille ominaisten tuotannon liikkeellepanijain kuin voiton tavoittelun ja kilpataistelun asemesta sosialismi on synnyttänyt työntekijöissä henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen yhteiskunnallisen tuotannon kehittämisestä sekä sosialistisen kilpailun.

Sosialistisen taloudenhoidon eräänä tärkeimpänä menetelmänä on sen hyväksi käyttö, että kaikki työntekijät ovat aineellisesti kiinnostuneita työnsä tuloksista. Lenin osoitti: „Kansantalouden kaikki suuret alat on rakennettava henkilökohtaiselle kiinnostukselle”¹.

Henkilökohtainen aineellinen kiinnostus turvataan sosialismin aikana kulutustarpeiden jaolla työn määrän ja laadun mukaan. Tällainen jakomenetelmä sitoo välittömästi työntekijäin henkilökohtaisen hyvinvoinnin kasvun hänen työnsä tuloksista ja työn tuottavuuden kasvuusta riippuvaksi. Täten työn mukaan tapahtuvasta jaosta tulee mahtava tuotannon kehittämisen voima.

Työn mukaan tapahtuva jako saa jokaisen työntekijän käyttämään työaikansa tarkoin, kohottamaan ammattitaitoaan sekä parantamaan työmenetelmiään ja työotteitaan päästäkseen yhä parempiin tuloksiin työssä.

Työn tuottavuuden kohottamisen mahtavana liikkeellepanevana voimana on sosialistinen kilpailu. Sosialistinen kilpailu välittömästi ilmaisee vapaan, luovan työn luonnetta sekä uusia, yhteiskunnallisia ja moraalisia, sosialismin luomia kiihokkeita työhön. Se saa ilmaisunsa työtätekevien luovan aktiivisuuden ja aloitteellisuuden alinomaisessa kehittämisessä sekä heidän pyrkimyksessään tuotannon jatkuvaan täydellistämiseen ja kehittämiseen. Lenin on sanonut, että sosialismi ensimmäisenä tekee mahdolliseksi soveltaa kilpailua todella laajasti, joukkomitassa, saada siihen mukaan työtätekevien miljoonajoukot. Sosialistinen kilpailu on suunnattu kansantaloussuunnitelmien täyttämiseen ja ylittämiseen ja sosialistisen tuotannon herkeämättömän nousun takaamiseen.

¹ V. I. Lenin, Uusi talouspolitiikka ja poliittisen valistustyön tekijäin tehtävät, Teokset, 33. osa, s. 47.

Suurta osaa sosialistisen kilpailun kehittämässä esittää työn mukaan tapahtuva jako. Asettaessaan työntekijälle kuuluvan maksun riippuvaiseksi hänen työnsä määrästä ja laadusta työn mukaan tapahtuva maksu kannustaa joukkojen luovaa aloitteellisuutta tuotantoprosessissa.

Sosialistinen kilpailu eroaa perinpohjin porvarillisessa yhteiskunnassa vallitsevasta kilpataistelusta.

„Kilpataistelun periaatteena on *toisten tuho ja kuolema, toisten voitto ja herruus*.

Sosialistisen kilpailun periaatteena on edellä kulkevien toverillinen *apu* jälkeenjääneille *yleisen* nousun saavuttamiseksi.

Kilpataistelu puhuu: *nujerra jälkeenjääneet pystyttääksesi oman herruutesi*.

Sosialistinen kilpailu puhuu: *eräät työskentelevät huonosti, toiset hyvin ja kolmannet vieläkin paremmin,— saavuta parhaat ja saa aikaan yleinen nousu*¹.

Sosialistinen kilpailu ilmentää työtätekevien toverillista yhteistyötä, heidän yhteistä taisteluaan tuotannon yleisen nousun puolesta. Se panee liikkeelle työntekijäin luovat kyvyt ja antaa mahdollisuuden yhteiskunnallisen työn kaikkien etuisuuk-sien mitä täydellisimmälle hyväksikäyttämiseksi sosialismin aikana.

Sosialistisen kilpailun luonteenomaisena piirteenä on uusim-paan tekniikkaan täydellisesti perehtyneiden, vanhat, aikansa eläneet työnormit ja -menetelmät hyljänneiden ja uudet esiin nostaneiden tuotannon uranuurtajien ja parhaiden työntekijäin luova aloitteellisuus. Taistelussa kaikkea vanhaa ja aikansa elänyttä vastaan parhaimmisto raivaa uusia teitä tuotannon kehitykselle ja tuo päivänvaloon uusia työn tuottavuuden kasvu-mahdollisuuksia.

Työtätekevien luova aloitteellisuus estää tuotannon pysähty-misen ja paikallaan polkemisen, se on tuotannon jatkuvan liik-keen ja yhä täydellisemmäksi kehittymisen lähde. Uranuurtajien käytäntöönottamien uusimpien työmenetelmien perustana ovat perusteelliset parannukset työn ja tuotannon järjestelyssä (työn-jako, useaan ammattiin perehtyminen, työskentely aikataulun mukaan ym.) ja tuotannon teknologiassa ja tekniikassa (tekno-logisten prosessien tehostaminen, työkalujen, välineiden ja koneiden kehittäminen yhä täydellisemmäksi jne.). Maatalouden parhaimmisto soveltaa maatalouskasvien satoisuutta ja karja-talouden tuottoa kohottavia uusia maa- ja karjatalousteknillisiä menetelmiä.

Sosialistinen kilpailu edellyttää uusimpien kokemusten nopeaa ja laajaa leviämistä. Sosialismin aikana on esimer-kin voimalla ensimmäisen kerran joukkovaikutus, ja se on

¹ J. V. Stalin, Joukkojen kilpailu ja työinnostuksen nousu, Teokset, 12. osa, s. 110 (suom. 1952, ss. 122—123).

tuotannon keskeytymättömän nousun ja kehittämisen väline. Tämä saavutetaan ensinnäkin sen aktiivisen, toverillisen avun tuloksena, jota parhaimmisto antaa erilaisissa muodoissa, (henkilökohtainen ohjaus, kantatyöläisten sitoumukset avunannosta uusille työntekijöille, tuotannon parhaimpien työntekijöiden ja uranuurtajien koulut jne.) kaikille tuotannon työntekijöille uusimpiin työmenetelmiin perehtymisessä, toiseksi, seurauksena työtätekevien suurten joukkojen pyrkimyksestä päästä parhaimpien työntekijäin saavutuksiin ja perehtyä heidän kokemuksiinsa yleisen nousun aikaansaamiseksi ja, kolmanneksi, kilpailun laajan julkisuuden ja tuotantolaitosten työn tulosten vertailun ansiosta, käyttämällä tässä tarkoituksessa hyväksi keskus- ja paikallista lehdistöä. Parhaimman kokemuksen levittäminen on valtionelinten, talousjohtajien ja puolue- ja ammattiliittojärjestöjen eräs tärkeimmistä tehtävistä. Nojautuen tuotannon uranuurtajien parhaimpiin kokemuksiin valtion talouselimet määrittelevät työn kulutuksen ja tuotannonvälineiden käytön progressiiviset normit. Nämä normit otetaan pohjaksi tuotantosuunnitelmia laadittaessa. Parhaimpien kokemusten levittäminen ja uusien normien ja työmenetelmien omaksuminen työtätekevien enemmistön keskuudessa takaavat uuden, entistä korkeamman työn tuottavuuden tason saavuttamisen.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio johtavat joukkojen sosialistista kilpailua ja tukevat sitä kaikin tavoin. Menestyksellisestä työstä työtätekevät eivät saa ainoastaan aineellista tunnustusta, vaan heitä palkitaan myös kunniamerkeillä ja mitaleilla ja merkittävästä uranuurtajatoiminnasta heille annetaan Sosialistisen Työn Sankarin nimitys ja jaetaan Lenin-palkintoja.

Sosialistinen kilpailu on Neuvostoliitossa saanut *yleiskansallisen luonteen*. Kilpailun joukkoluontoisin ja tehokkain muoto tuotantolaitoksissa on yksilöllinen ja prikaatien kilpailu. Näiden ohella on kehkeytynyt kilpailu työosastojen, tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen kesken, piirien, alueiden ja tasavaltojen välillä.

Vuonna 1958 teollisuudessa, rakennustoiminnassa ja liikenteessä käytäntöön sovellettujen keksintöjen, teknillisten parannusten ja järkiperaistämisehdotusten luku oli yli 1,8 miljoonaa.

NKP:n XXI edustajakokouksen asettama tehtävä kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan rakentamisesta sai aikaan uuden nousun sosialistisessa kilpailussa seitsenvuotissuunnitelman täyttämiseksi ennen määräaikaa. Syntyi kilpailun uusi muoto - kommunistisen työn prikaatien liike.

Sosialistinen kilpailu kaupungissa ja maaseudulla on sosialistisen talouden kehityksen ja kommunistisen yhteiskunnan rakentamisen mahtava liikkeellepaneva voima.

Työn tuottavuuden edelleen kohottamiseksi on laajennettava sosialistista kilpailua, kannatettava kaikkinaisesti tuotannon eturivin työntekijäin ja uudistajien aloitteellisuutta, tarmokkaasti levitettävä heidän etumaista kokemustaan, jotta eturivin työntekijäin saavutuksista olisi hyötyä joukoille.

Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio soveltavat taloutta johtaessaan työn tuottavuuden herkeämättömän kasvun lakia. Kansantaloussuunnitelmat edellyttävät joka vuosi työn tuottavuuden merkittävää kasvua tuotemäärän yleisen kasvun eräänä tärkeimpänä ehtona. Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio mobilisoivat joukot taisteluun työn tuottavuuden herkeämättömän kohottamisen puolesta talouden kaikilla aloilla, jokaisessa tuotantolaitoksessa ja jokaisella työpaikalla.

Työn tuottavuuden kasvuvauhdissa Neuvostoliiton sosialistinen talous on päässyt edelle kalkista kapitalistisista maista. Työn tuottavuuden taso on Neuvostoliiton kansantaloudessa monta kertaa korkeampi kuin vallankumousta edeltäneellä Venäjällä.

Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella kasvoi työn tuottavuus Neuvostoliiton teollisuudessa 41% ja toisen viisivuotissuunnitelman kaudella 82%. Työn tuottavuuden vuosittainen lisäys ensimmäisellä viisivuotiskaudella oli keskimäärin 9%, toisella viisivuotiskaudella 12,7%. Vuonna 1940 työn tuottavuus Neuvostoliiton teollisuudessa oli kasvanut 4,2-kertaiseksi, ja ottaen huomioon työpäivän lyhenemisen — 5,2-kertaiseksi vuoden 1913 tasoon verraten. Sodanjälkeisellä kaudella on saatu aikaan työn tuottavuuden uusi kasvu; Työn tuottavuus oli v. 1958 kasvanut vuoteen 1940 verraten teollisuudessa 2,4-kertaiseksi ja rakennustoiminnassa 2,3-kertaiseksi.

Työajan lyhenemisestä huolimatta työläisten työn tuottavuuden vuotuinen keskitaso oli Neuvostoliitossa vuoteen 1958 mennessä vuoteen 1913 verrattuna kohonnut teollisuudessa noin 10-kertaisesti ja rautatieliikenteessä (kuljetustyöntekijäin osalta) 5,6-kertaisesti. Kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla työn tuottavuus ylittää v. 1958 vallankumousta edeltäneen maatalouden (tilanherrojen tilat mukaan luettuna) työn tuottavuuden runsaasti 4-kertaisesti.

Kuitenkin niiden tehtävien kannalta, joita kommunistinen rakennustyö ja etumaisten kapitalististen maiden kanssa käynnissä oleva taloudellinen kilpailu asettavat, kuin myös olemassa olevien mahdollisuuksien kannalta, on saavutettu työn tuottavuuden taso riittämätön. Työn tuottavuudessa teollisuuden alalla Neuvostoliitto on saavuttanut ja ohittanut Euroopan etumaiset kapitalistiset maat, mutta jää siinä jälkeen Amerikan Yhdysvalloista. Likimääräisten laskelmien mukaan työn tuottavuus Neuvostoliiton teollisuudessa oli v. 1958 2—2,5 kertaa, ja maataloudessa kolme kertaa alempi kuin Yhdysvalloissa. Teollisuuden, maatalouden, liikenteen ja rakennustoiminnan käytännöstä ei ole vielä poistettu vakavia puutteellisuuksia, jotka estävät käyttämästä täydellisesti sosialistisen järjestelmän etuisuuksia työn tuottavuuden kohottamisessa; on olemassa tavattoman suuria käyttämättömiä reservejä.

Monet teollisuuslaitokset eivät täytä suunnitelmia työn tuottavuuden kohottamisen alalla. Eräät tuotannonalat jäävät pahasti jälkeen työn tuottavuuden noususta teollisuudessa yleensä. Niinpä esimerkiksi kun työn tuotta-

vuos oli kohonnut koko teollisuudessa vuoteen 1958 mennessä v. 1940 verrattuna 2,4-kertaisesti, oli se kohonnut hiiliteollisuudessa samana kautena 1,3-kertaisesti ja metsäteollisuudessa 1,5-kertaisesti. Työn tuottavuuden kasvun vauhti maataloudessa jäi pitkän aikaa kovasti jälkeen työn tuottavuuden kasvun vauhdista teollisuudessa.

Taloudellisessa rakennustyössä käytetään kuitenkin vielä teknillisen edistyksen ja työn tuottavuuden kohottamisen mahdollisuuksia riittämättömästi.

Laajamittaisen kommunistisen rakennustyön kaudella, sosialismin ja kapitalismin välisen kilpailun ratkaisevassa vaiheessa kohoaa työn tuottavuuden kasvun merkitys. Seitsenvuotissuunnitelma edellyttää työntuottavuuden suurta kasvuvauhtia kansantalouden kaikilla aloilla: teollisuudessa 45—50%, rakennusalaalla 60—65%, rautatieliikenteessä 34—37% (työpäivän lyhentämistä lukuun ottamatta), neuvostotiloilla 60—65%, kollektiivitalouksissa noin 2-kertaisesti.

Vuonna 1965 tullaan työn tuottavuutta kohottamalla tuottamaan kolme neljäsosaa teollisuustuotteista. Maataloustuotteiden lisääminen 70%:lla seitsenvuotiskautena saadaan aikaan siitä huolimatta vaikka maataloustyöntekijäin lukumäärä jonkin verran supistuu osan niistä siirtyessä teollisuuteen ja kansantalouden muille aloille.

Seitsenvuotissuunnitelman täyttäminen tulee olemaan ratkaiseva askel työn tuottavuuden edelleen kohottamisessa ja kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomisessa.

XXVIII LUKU

TAVARANTUOTANTO, ARVOLAKI JA RAHA SOSIALISMIN AIKANA

Tavarantuotannon välttämättömyys ja erikoisuudet sosialismin aikana. Sosialistinen vallankumous tapaa valmiina kapitalismin uumenissa muodostuneen pitkälle kehittyneen tavara- ja rahasuhteiden järjestelmän, joka perustuu laajaan yhteiskunnalliseen työnjakoon ja tuotannonvälineiden ja työn tuotteiden yksityisomistukseen.

Yhteiskunnallinen työnjako on tavarantuotannon olemassaolon välttämätön ehto. Lenin nimitti sitä tavarantuotannon perustaksi. Ilman yhteiskunnallista työnjakoa ei voi olla tavarantuotantoa, vaikka yhteiskunnallinen työnjako voikin olla olemassa ilman tavarantuotantoa, esimerkiksi kommunismin korkeammalla asteella.

Kapitalismin ja sosialismin välisellä siirtymäkaudella ja sosialistisen yhteiskunnan asteella yhteiskunnallinen työnjako

kehittyä edelleen ja saa suunnitelmallisen luonteen. Sosialistisessa taloudessa sovelletaan suunnitelmallista työnjakoa kaupungin ja maaseudun, teollisuuden ja maatalouden välillä, teollisuuden ja maatalouden eri alojen ja sosialististen tuotantolaitosten välillä sekä myös sosialististen maiden kesken.

Tavarantuotannon välttämättömänä olemassaolon ehtona yhteiskunnallisen työnjaon ohella on tuotannonvälineiden ja työn tuotteiden määrätynlaisten omistusmuotojen olemassaolo.

Sosialismin asteella muuttuu tavarantuotannon ja kiertokulun pohjana olevan omistuksen luonne. Tuotannonvälineiden yksityisomistus lakkautetaan. Sosialistisessa taloudessa on vallalla valtion (yleiskansallinen) omistus ja osuuskunnallis-kollektiivitalousomistus tuotannonvälineihin ja tuotettuihin tuotteisiin nähden sekä kansalaisten henkilökohtainen omistus kulutustarvikkeisiin ja kollektiivitalouksien jäsenten henkilökohtainen omistus jäsentälouden aputalouteen nähden.

Tuotantovoimien kehitys sosialismin aikana ei ole vielä saavuttanut sitä tasoa, jolla olisi mahdollista siirtyminen tuotannonvälineiden yhtenäiseen kommunistiseen omistukseen ja kommunistiseen jakoon tarpeiden mukaan. Sosialistinen yhteiskunta käyttää tuotannon ja työn tuotteiden jaon alalla hyväkseen tavara- ja rahasuhteita. Sitä edellyttävät tuotannonvälineiden sosialististen omistusmuotojen — valtion (koko kansan) ja osuuskunnallis- ja kollektiivitalousomistuksen erikoisuudet — sekä keskinäiset yhteydet niiden erilaisten omistusmuotojen välillä, joita on sosialistisessa yhteiskunnassa ja niissä ulkovaltioissa, joiden kanssa sosialistinen yhteiskunta on taloudellisessa kanssakäymisessä.

Voidaksemme siis käsittää tavarantuotannon ja tavarankiertokulun erikoisuudet sosialismin aikana, on tarkasteltava lähemmin sosialismin aikana vallitsevista tuotannonvälineiden ja kulutustarvikkeiden omistusmuodoista johtuvia konkreettisia tavara- ja rahasuhteiden muotoja.

Yhteiskunnallisesta työnjaosta sosialistisen teollisuuden ja kollektivisoidun maaseudun välillä sekä kahdesta sosialistisesta omistusmuodosta, valtion omistuksesta ja osuuskunnallisesta ja kollektiivitaloudellisesta omistuksesta — johtuu tavarantuotannon ja näiden kansantalouden kahden perusalan välisten tavara-suhteiden välttämättömyys. Valtion tuotantolaitoksissa¹⁾ ovat tuotannonvälineet ja tuotteet koko kansan omaisuutta. Kollektiivitalouksissa ovat tuotannonvälineet (traktorit, leikkuupuimurit, tuottokarja ja työjuhtakanta, maatalouskalusto, talousrakennukset, siemenet jne.) ja kollektiivitalouden tuottama tuote osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omaisuutta.

Lisäksi kollektiivitalonpoikaisto omistaa henkilökohtaisesti maataloustuotteita, joita se saa työpäivämaksuna kollektiivitalouden yhteistaloudessa suorittamastaan työstä ja omasta

henkilökohtaisesta aputaloudestaan. Osa näistä tuotteista käytetään luontoistuotteina kollektiivitalouden jäsenen henkilökohtaisiin ja perheen tarpeisiin sekä tuotannollisiin tarkoituksiin aputaloudessa, mutta huomattava osa niistä myydään valtion- ja osuuskuntajärjestöille tai kauppatorilla. Maataloustuotteiden realisoinnista saamallaan rahoilla kollektiivitaloudet ja kollektiivitalouksien jäsenet ostavat tarvitsemiaan teollisuustuotteita.

Sosialistinen teollisuus tuottaa tavaroita, jotka tyydyttävät kollektiivitalouksien tuotannon ja kollektiivitalouslaisten henkilökohtaisia tarpeita. Kollektiivitaloudet ja niiden jäsenet tuottavat sellaisia tavaroita, jotka tyydyttävät teollisuuden raaka-ainetarvetta ja väestön ravintoainetarpeita. Kun valtion tuotantolaitosten tuotteen omistaa sosialistinen valtio ja kollektiivitalouksien tuotteen kollektiivitaloudet ja niiden jäsenet, on teollisuuden ja maatalouden välisen taloudellisen kanssakäymisen välttämätön muoto tavaravaihto oston ja myynnin kautta.

Lenin osoitti, että kaupungin ja maaseudun välinen tavaravaihto on teollisuuden ja maatalouden, työväenluokan ja talonpoikaiston oikeiden keskinäissuhteiden tarkastusta. Tämä Leninin teesi on voimassa koko kommunismin ensimmäisen vaiheen ajan. Sosialistinen valtio hankkii elintarvikkeita kaupunkiväestölle ja raaka-aineita teollisuudelle ostamalla niitä etupäässä kollektiivitalouksilta ja kollektiivitalonpojilta tavaravaihtojärjestelmän kautta. Kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat voivat puolestaan saada teollisuustuotteiden ostoa varten tarvitsemansa rahavarat myymällä tavaratuotteitaan valtiolle, osuuskunnille tai suoraan kauppatorilla.

Valtiolle ja osuuskunnille hankintojen ja ostojen kautta kollektiivitaloussektorilta tulevat maataloustuotteet ja raaka-aineet samoin kuin kollektiivitalousmarkkinoilla kollektiivitalouksien ja kollektiivitalouksien jäsenten myymät maataloustuotteet ovat siis tavaroita. Tavaroita ovat niin ikään valtion tuotantolaitoksien valmistamat ja kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien ostamat teollisuustuotteet, pääasiassa henkilökohtaiset kulutustarvikkeet.

Omalaatuiset tavarasuhteet muodostuvat valtion tuotantolaitoksilla valtion omistuksen pohjalla tuotettujen tuotannonvälineiden tuotannon piirissä. Valtion elimet myyvät osan näistä tuotannonvälineistä kollektiivitalouksille, kollektiivitalonpojille ja tuotanto-osuuskunnille ja ne siirtyvät täten valtion omaisuudesta osuuskunnalliseksi ja kollektiivitalousomaisuudeksi tai kollektiivitalonpoikien henkilökohtaiseksi omaisuudeksi. Maailman sosialistisen talousjärjestelmän edelleen kehittyessä ja kapitalistisiin maihin suuntautuvan kaupan laajetessa yhä kasvava määrä tuotannonvälineitä myydään ulkomaille. Tällöin muuttuu tuotannonvälineiden omistusmuoto.

Suurin osa valtion tuotantolaitosten tuottamista tuotannonvälineistä — koneet, metalli, hiili, vuoriöljy jne. — kiertää valtion sektorin sisällä, siirtyy yhdelle ja samalle isännälle — sosialistiselle valtiolle kuuluvilta tuotantolaitoksilta toisille. Tuotannonvälineiden siirtyessä toisilta valtion laitoksilta toisille ei niiden omistusmuoto muutu, ne ovat edelleenkin sosialistisen valtion omaisuutta. Siitä huolimatta tuotannonvälineet siirtyvät tällöinkin toiselta valtionlaitokselta toiselle myynnin ja oston muodossa ja ovat tavaroita. Tämä johtuu valtion omistuksen ja muiden omistusmuotojen keskinäisestä yhteydestä, sosialistisen kansantalouden yhtenäisyydestä ja itsensä valtion omistuksen erikoisuuksista.

Sosialistinen talous on yhtenäinen kokonaisuus, jossa valtionomistuksen, osuuskunnallisen ja kollektiivitalousomistuksen sekä henkilökohtaisen omistuksen muoto, teollisuus ja maatalous, tuotannonvälineitä tuottavat alat ja kulutustarvikkeita tuottavat alat ovat sidotut toisiinsa ja toisistaan riippuvaisia. Tuotannonvälineitä — työkalustoa, raaka-aineita ja aputarvikkeita — valmistetaan loppujen lopuksi tarkoituksella tuottaa niiden avulla kulutustarvikkeita. Tuotannonvälineiden arvo siirtyy niiden avulla valmistettuihin kulutustavaroihin. Kulutustarvikkeiden arvo taas puolestaan vaikuttaa tuotannonvälineitä tuottavan alan työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkkatasoon ja sitä tietä näillä aloilla valmistettujen tuotteiden arvoon.

Valtion omistuksen luonteen erikoisuudet määrittelee kahden omistusmuodon — valtion (koko kansan) ja osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistusmuodon keskinäinen yhteys, sillä valtion tuotannonvälineiden omistajana on kansa, joka koostuu kahdesta luokasta, työväenluokasta ja kollektiivitalonpoikais-tosta.

Tuotannonvälineiden tavaraluonne johtuu myöskin valtionomistuksen erikoisuuksista ja kansantalouden valtionsektorin sisäisistä kehitystarpeista. Tuotannonvälineiden sosialistinen valtion omistus edellyttää työvoiman yhdistämistä tuotannonvälineisiin niin, että tuotannon ja tuotantolaitosten työntekijöillä olisi aineellinen kiinnostus työnsä tuloksista ja yhteiskunta korvaisi vastaavassa suhteessa jokaisen tuotantolaitoksen työkulut. Tuotannonvälineiden ollessa yhteiskunnallista sosialistista omaisuutta työntekijät eivät tee työtä riistäjille, vaan itseään varten, sosialistisen yhteiskunnan hyväksi, joka pitää tavoitteenaan kaikkien yhteiskunnan jäsenten alati kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydellistä tyydyttämistä. Siitä johtuen sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin työn luonne muuttuu. Sosialismin oloissa, kuten edellä on jo sanottu, työ muuttuu raskaasta taakasta kunnian asiaksi. Mutta työ ei ole kuitenkaan vielä tullut yhteiskunnan jäsenjoukkojen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, kuten tulee olemaan kommunismissa, vaan tarvitaan vielä aineellista kannustinta. Sosialististen tuotantolaitosten työntekijäin

aineellinen kiinnostus työnsä tuloksiin on sosialistisen tuotannon kehityksen liikkeellepaneva voima.

Siitä seuraa, että taloudellisen yhteyden valtion ja sen omistamien tuotantolaitosten välillä samoin kuin eri valtion tuotantolaitosten välillä on oltava sellainen, että valtio antaa tuotannonvälineet tuotantolaitosten käyttöön sillä ehdolla, että kukin tuotantolaitos korvaa tuotteen valmistuskulut realisoimalla tuotteensa samanarvoisuusperiaatteen mukaan. Sosialismin aikana, jolloin on vielä olemassa erilaisia omistusmuotoja ja valtion (koko kansan) omistukselle olennaisia erikoisuuksia, tapahtuu kiertämättä tuotantolaitosten kuluttaman elävän ja aineellistuneen työn samanarvoinen korvaaminen tavaran vaihdon kautta, tavara- ja rahasuhteiden välityksellä. Tavara- ja rahasuhteiden soveltaminen valtion tuotantolaitosten toimintaan ja niiden välisten taloudellisten yhteyksien kehittämistarkoituksiin asettaa jokaisen tuotantolaitoksen aineellisen aseman riippuvaiseksi työnsä tuloksista. Se kannustaa hoitamaan taloutta säästeliäästi ja lisäämään tuotantolaitoksen tuloja.

Valtion sektorin puitteissa tavaran muodossa kiertävillä tuotannonvälineillä on olennaisia erikoisuuksia kulutustavaroihin verrattuna sekä niihin tuotannonvälineisiin verrattuna, jotka realisoidaan valtiosektorin ulkopuolella. Niiden erikoisuutena on ensiksikin se, että siirtyessään oston ja myynnin kautta toiselta valtion tuotantolaitokselta toiselle niiden omistaja ei vaihdu, vaan ne jäävät edelleenkin sosialistisen valtion omaisuudeksi joutuen vain toisen tuotantolaitoksen käyttöön; toiseksi, erotukseksi kulutustavaroista, jotka ovat vapaan oston ja myynnin esineitä, valtion sektorin puitteissa tavaroina kiertävät tuotannonvälineet jaetaan materiaali- ja tekniikanhankintasuunitelmien mukaan; kolmanneksi, valtion tuotantolaitoksia — tehtaita, kaivoksia, sähkövoimalaitoksia kiinteine tuotannollisine varantoineen (tuotantokalustoineen, rakennuksineen, laitteineen jne.) ei voida myydä eikä ostaa, vaan ne voivat siirtyä toiselta valtionjärjestöltä toiselle ainoastaan ylimpien valtioneelinten päätöksellä.

Näin ollen ne tuotannon välineet, joiden kiertokulku tapahtuu valtion sektorin puitteissa, sisältävät jo tavaran tuotteeksi siirtymisen piirteitä, mikä lopullisesti tapahtuu kommunismin korkeammalla asteella.

Tavarantuotannon ja -kiertokulun piiriin kuuluvat kaikki niin valtion tuotantolaitosten kuin kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikienkin tuottamat kulutustarvikkeet, jotka muuttuvat osto- ja myyntijärjestelmän kautta kaupunki- ja maaseutuväestön henkilökohtaiseksi omaisuudeksi. Henkilökohtainen omistus sosialismin asteella on välittömästi riippuvainen sosialistisen omistuksen kahdesta muodosta ja sen vuoksi esiintyy eräänä sellaisena tekijänä, josta johtuu kulutustarvikkeiden tavaraluonne. Kuten tunnettua henkilökohtainen omistus säilyy myös

kommunismiin korkeammalla asteella, mutta silloin se tulee olemaan yhteydessä yhtäläiseen kommunistiseen omistukseen sekä tarpeiden mukaiseen maksuttomaan jakeluun ja siksi sen osuus muuttuu.

Työläiset ja toimihenkilöt saavat valtiolta työstään rahapalkan, jonka he käyttävät kulutustavaroiden ostoon valtion tai osuuskuntien kauppalaitoksissa tai kauppatoreilla. Tällöin myyjä menettää omistusoikeutensa tavaraan ja ostajasta tulee tavarantoimittajan omistaja. Tavara siirtyy valtion tai osuuskuntien omistuksesta tai kolhoositalonpoikain henkilökohtaisesta omistuksesta työläisten ja toimihenkilöiden omaisuudeksi. Kollektiivitalonpojat vaihtavat samoin rahatulonsa kulutustavaroihin valtion ja osuuskuntien kauppajärjestelmän kautta.

Tavarantuotanto sosialismin oloissa on erikoislaatuista tavarantuotantoa. Se on tavarantuotantoa ilman tuotannonvälineiden yksityisomistusta, ilman kapitalisteja. Sitä harjoittavat pääasiassa yhdistyneet sosialistiset tuottajat (valtio, kollektiivitaloudet, osuuskunnat). Sellaisten ratkaisevien talondellisten ehtojen ansiosta kuin tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston poistaminen ja kansantalouden suunnitelmallinen kehittäminen on tavarantuotanto sosialismissa asetettu tiettyihin puitteisiin. Se ei voi muuttua kapitalistiseksi tuotannoksi, vaan palvelee sosialistista yhteiskuntaa.

Tavarantuotanto sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole levinnyt niin rajoittamattomaksi ja kaikkikäsitteväksi kuin kapitalismin vallitessa. Tavarantuotannon ja tavarantoimittajan kierto on Neuvostoliitossa rajoitettu: työvoima ei ole tavarantoimittajaa; maa ja sen uumenissa olevat rikkautet ovat valtion omaisuutta eivätkä voi olla oston ja myynnin kohteena.

Tavarantoimittajan käyttöarvo ja arvo sosialistisessa taloudessa. Tavarantoimittajilla, joita sosialistisessa yhteiskunnassa tuotetaan, on konkreettisen työn luoma käyttöarvo ja abstraktisen työn luoma arvo. Toisin sanoen sosialismin vallitessa tavaralla on kaksinainen luonne, jonka määrää tavarassa olemassaolevan työn kaksinainen luonne.

Työn kaksinainen luonne sosialismissa eroaa perinpohjin työn kaksinaisesta luonteesta yksinkertaisessa tavarataloudessa ja kapitalistisessa taloudessa. Sosialismin vallitessa ei ole olemassa yksityisomistukseen perustuvalla tavarantuotannolla ominaista ristiriitaa yksityisen ja yhteiskunnallisen työn välillä. Kuten on jo sanottu, sosialistisessa taloudessa työ ei ole yksityistyötä, vaan välittömästi yhteiskunnallista. Yhteiskunta suunnittelee tuotantoprosessin ja työn jakautumisen kansantalouden eri alojen ja erillisten tuotantolaitosten kesken. Kaiken tämän vaikutuksesta sosialistisessa taloudessa on voitettu tavarantoimittajien eivätkä ihmisten yhteiskunnalliset suhteet ilmene harhakuullisina esineiden välisinä suhteina.

Välittömällä yhteiskunnallisella työllä on sosialismin asteella sille ominaisia erikoisuuksia, mistä johtuu, että se on ilmaistava välillisesti arvolla ja sen muodoilla.

Socialismin aikana on työn yhteiskunnallistamisaste erilainen valtion tuotantolaitoksissa ja osuuskunta- ja kollektiivitalouksissa, — mikä johtuu tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen kahden muodon välisistä eroavaisuuksista. Valtion tuotantolaitoksissa työ on yhteiskunnallistettu koko kansan mitassa, minkä vuoksi työn tuotteetkin kuuluvat koko yhteiskunnalle sosialistisen valtion ominaisuudessa. Osuuskunnissa ja kollektiivitalouksissa työ on yhteiskunnallistettu kyseessäolevan maatalousarttelin puitteissa, minkä vuoksi työn tuotteetkin ovat arttelin omaisuutta. Kollektiivitalonpojat käyttävät työtään sitä paitsi henkilökohtaisessa aputaloudessaan, jolla on alistettu merkitys. Työ aputaloudessa on yksilöllistä työtä, se ei ole välittömästi yhteiskunnallista työtä. Vaikka sosialismissa yhteiskunnallinen työ jaetaan eri tuotannonalojen ja tuotantolaitosten kesken suunnitelmallisesti, on vielä olemassa objektiivinen välttämättömyys saada tavarain realisoinnin kautta selville, missä määrin tavarantuotanto ja jako, varsinkin kulutustavarain osalta, vastaa sosialistisen yhteiskunnan jäsenten tarpeita.

Socialismin aikana tavarain tuotantoon kulutetun välittömän yhteiskunnallisen työn moninaiset konkreettiset lajit kaipaavat välillistä ilmaisua ja vertaamista arvolla ja sen muodoilla. Tämä ilmaisu ja vertaaminen perustuu siihen, että erilaiset konkreettiset työlajit yleistetään tavarain arvoa luovaksi abstraktiseksi työksi.

Kansantalouden suunnitelmallisessa johtamisprosessissa sosialistinen valtio ottaa huomioon tavarain molemmat puolet, sekä käyttöarvon että arvon. Valtio vaatii tuotantolaitoksiltaan, että ne tuottaisivat tiettyjä tuotelajeja, tiettyjä käyttöarvoja. Kun kapitalistia kiinnostaa käyttöarvo ainoastaan arvon ja lisäarvon ilmentäjänä, niin sosialistisessa taloudessa käyttöarvojen luomisella ja tuotteiden laadun parantamisella on itsenäinen ja sitä paitsi erittäin tärkeä merkitys, koska tuotantoa harjoitetaan koko yhteiskunnan kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydelliseksi tyydyttämiseksi.

Socialistisessa taloudessa on tavarain arvolla hyvin olennainen merkitys. Valtio ei suunnittele tuotantoa ainoastaan luontomuodossa, vaan myös rahamääräisten osoittimien mukaan. Tuotettujen tavaroiden arvon järjestelmällinen alentaminen ja sen pohjalla tapahtuva hintojen alentaminen esittää tällöin suurta osaa tarpeiden tyydyttämisessä.

Socialistisessa taloudessa ei ole sitä käyttöarvon ja arvon välistä sovittamatonta ristiriitaa, johon liikatuotantopulien mahdollisuus liittyy. Kuitenkin sosialismissakin ilmenee ei-antagonistinen ristiriita käyttöarvon ja arvon välillä. Sosialistinen suunnitelmatalous pystyy säätämään oikeat suhteet kansantalouden

eri alojen ja tuotantolaitosten tuotannolle ja tuotteiden realisoinnille niin tuotteiden luontoismuodossa kuin rahamuodossakin. Tämä käy kuitenkin päinsä vain voittamalla käyttöarvon ja arvon väliset ristiriidat, joita syntyy talousrakennustyön käytännössä ja jotka heijastavat sosialistisen yhteiskunnan kehitystä kannustavaa ristiriitaa, saavutetun tuotantotason ja yhteiskunnan kasvavien tarpeiden välistä ristiriitaa. Selitämme tätä seuraavilla esimerkeillä. Sosialismia luonnehtii yhteiskunnan jäsenten tarpeiden jatkuva kasvu. Tarpeiden kasvu ilmenee asiakkaiden kasvavana vaativaisuutena tuotteiden laadun suhteen. Syntyy epäsuhte eräiden tavarain laadun ja väestön kasvavien vaatimusten välillä, ja tämän seurauksena syntyy vaikeuksia eräiden tavaroiden myynnissä. Näin ollen tavaroiden käyttöarvon riittämätön laatutaso vaikeuttaa niiden arvon realisoimista. Toisaalta tuotannon kasvu johtaa siihen, että ilmaantuu uusia tavaroita, joilla väestön keskuudessa ei vielä ole kysyntää. Tällöin tavaroiden arvon alentaminen palvelee eräänä vipusimenä niiden juurruttamisessa väestön kotitalouteen. Näistä esimerkeistä nähdään miten tuotannon herkeämätön kasvu, jota yhteiskunnan jäsenten tarpeiden lisääntyminen kannustaa ja joka puolestaan herättää uusia tarpeita, heijastuu käyttöarvon ja arvon välisissä ristiriidoissa. Sosialistisen talouden oloissa voidaan talouden suunnitelmallisen johdon avulla saada selville nämä ristiriidat ja voittaa ne kehittämällä tuotantoa ja voimistamalla taistelua tuotteiden laadun parantamisen ja arvon alentamisen puolesta.

Sosialistisessa taloudessa on eroavaisuutta yhdistetyn (ammattitaitoa vaativan) työn ja yksinkertaisen työn välillä ja siinä tapahtuu yhdistetyn työn muuntamista yksinkertaiseksi työkse. Yhdistetyn ja yksinkertaisen työn välinen suhde otetaan huomioon tuotantoa suunniteltaessa, suoritusnormeja määriteltäessä sekä työpalkkaa suunniteltaessa, silloin kun säädetään erilaista ammattitaitoa vaativan työn maksu jne.

Sosialistisessa taloudessa tuotettavien ja realisoitavien tavaroiden arvon suuruus määräytyy niiden tuotantoon kulutetun yhteiskunnallisesti välttämättömän työajan paljouden mukaan. Yhteiskunnallisesti välttämättömällä työajalla ymmärretään niiden tuotantolaitosten kuluttamaa keskimääräistä työaikaa, jotka valmistavat kyseessä olevan alan tuotteiden pääosan. Yhteiskunnallisesti välttämätön aika on objektiivisesti olemassaoleva suure. Tavarayksikön tuottamiseen kulutettu yhteiskunnallisesti välttämätön työaika määrää tavaran yhteiskunnallisen arvon suuruuden. Tavarayksikön tuottamiseen erillisissä tuotantolaitoksissa tosiasiallisesti kulutettu aika on yksilöllinen työaika, joka määrää tavaran yksilöllisen arvon suuruuden kullekin näistä tuotantolaitoksista.

Kapitalismin vallitessa yhteiskunnallisesti välttämätön työaika koostuu valtoimesti, tavarantuottajan selän takana. Sosia-

listisessa taloudessa valtio, pitäen lähtökohtana objektiivisia taloudellisia ehtoja ja sosialismin taloudellisten lakien vaatimuk-
sia, suunnittelee työn tuottavuuden kasvun ja tuotteiden oma-
kustannusarvon alentamisen sekä säättää työn ja materiaalien
kulutusnormit tuotantolaitoksille; täten se vaikuttaa suunnittelu-
tietä tavaran tuottamiseen kulutetun yhteiskunnallisesti välttä-
mättömän ajan paljouteen pyrkien supistamaan sitä.

Progressiiviset työn ja materiaalien kulutusnormit, jotka säädetään
ottaen huomioon parhaiden tuotantolaitosten kokemuksen, ovat tärkeä keino
sosialistisen valtion suunnitelmallisessa vaikutuksessa yhteiskunnallisesti
välttämättömän ajan paljouteen. Progressiivisilla normeilla on suuri liikkeelle-
paneva merkitys, koska ne kannustavat talousjohtajia ja työtätekeviä jouk-
koja etsimään menetelmiä tuotannon järkiperaistämiseksi, uusimman tekni-
kan juurruttamiseksi, työn tuottavuuden kohottamiseksi ja tuotteiden oma-
kustannusarvon alentamiseksi. Sen jälkeen kun suurimmat tuotemäärät
valmistavien tuotantolaitosten enemmistö on omaksunut progressiiviset
normit, ne alkavat käydä yksin yhteiskunnallisesti välttämättömän työn
kulutuksen kanssa eivätkä ole enää progressiivisia. Toisaalta parhaat tu-
otantolaitokset samaan aikaan saavuttavat uuden työnkulutuksen alenemisen
tuotteiden valmistuksessa. Parhaiden tuotantolaitosten kokemusten perusteella
säädetään uudet progressiiviset työnkulutusnormit, joiden toteuttaminen
johtaa yhteiskunnallisesti välttämättömän ajan uuteen supistumiseen.

Kapitalismin aikana on yksilöllisen ja yhteiskunnallisesti
välttämättömän työajan välinen ristiriita luonteeltaan antago-
nistinen, sovittamaton. Parhainta teknillistä välineistöä käyt-
tävät ja lisävoittoa saavat tuotantolaitokset pitävät salassa
teknilliset parannuksensa ja lyövät kilpailijansa saattaen nämä
taloudelliseen häviöön ja tuhoon. Sosialistisessa taloudessa
erillisissä tuotantolaitoksissa kulutetun yksilöllisen ajan ja
yhteiskunnallisesti välttämättömän ajan välinen ristiriita ei ole
luonteeltaan sovittamaton. Sosialistisessa taloudessa ei ole niin
sanottua „liikesalaisuutta”. Näin muodostuvat suotuisat olosuh-
teet, jolloin jälkeenyjääneet tuotantolaitokset, joissa yksilöllisen
työn kulutus on yhteiskunnallisesti välttämätöntä työn kulutusta
suurempi, voivat soveltaa tuotannossaan parhaimpien tuotanto-
laitosten teknillisiä saavutuksia. Tuotantolaitoksia johtaessaan
johtavat valtioelimet edistävät aineellisilla kannustimilla sekä
järjestelytoimenpiteillään uusimman kokemuksen laajentamista
kaikkiin tuotantolaitoksiin. Yhteiskunnalliset järjestöt kehittävät
sosialistista kilpailua ja siten nostattavat joukkoja omaksumaan
eturivin työntekijäin kokemusta ja juurruttamaan sitä tuotan-
toon. Täten voitetaan yksilöllisen ja yhteiskunnallisesti välttä-
mättömän ajan välinen ristiriita ja turvataan jälkeenyjääneiden
tuotantolaitosten kohoaminen etumaisten tasolle.

Kaikki tämä jouduttaa teknillistä edistystä ja auttaa sosia-
listisen yhteiskunnan tuotantovoimien nopeaa kasvua.

Raha ja sen tehtävät sosialismissa taloudessa. Rahan välttä-
mättömyys sosialismissa yhteiskunnassa johtuu tavarantuotan-
non ja arvovain olemassaolosta. Kuten tunnettua tuotantoproses-

sisä yhteiskunnallisella työllä luotu tavarain arvo ilmaista rahalla, rinnastamalla vaihdossa tavaraa rahatavaraan. „Jo ennen sosialistista vallankumousta sosialistit kirjoittivat, että rahaa ei voida heti poistaa... Rahan hävittämiseksi tarvitaan hyvin paljon teknillisiä ja, mikä on paljon vaikeampaa ja paljon tärkeämpää, organisatorisia saavutuksia”. „Sen hävittämiseksi on muodostettava tuotteiden jakeluorganisaatio sadoille miljoonille ihmisille — se on monien vuosien tehtävä”¹.

Sosialismin aikana raha muuttuu luonteeltaan perinpohjin sosialistisen talouden kehityksen tarpeiden mukaisesti. Toisin kuin kapitalismissa, jossa raha muuttuu pääomaksi ja on vieraan, maksamattoman työn anastusväline, sosialistisessa taloudessa raha toimii sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti taloudellisen rakennustyön aseena kansanjoukkojen eduksi. Raha kuvastaa sosialistisia tuotantosuhteita.

Sosialismin aikana raha suorittaa yleisen vastikkeen tehtävää koko kansantalouden mitassa ja on tavarain tuottamiseen kulutetun yhteiskunnallisen työn yleinen mitta.

Kun raha kapitalismin oloissa palvelee yhteiskunnallisen työn valtointa luettelointia, joka tapahtuu tavarantuottajien selän takana markkinaheilahtelujen tietä, niin sosialistisessa taloudessa raha on talouden suunnitelmallisen johtamisen taloudellinen välikappale ja palvelee yhteiskunnallisen tuotteen tuotantoa ja jakoa.

Sosialistisessa yhteiskunnassa *raha* on näin ollen yleinen vastike, kansantalouden suunnittelun taloudellinen välikappale, yhteiskunnallisen tuotteen tuotannon ja jaon, työn määrän ja korvauksen määrän yleisen luetteloinnin ja valvonnan väline.

Rahan uusi olemus sosialismin oloissa ilmenee siinä, että rahan vanhan muodon säilyessä sen yhteiskunnallinen sisältö ja tarkoitus muuttuu verrattuna rahan tehtäviin kapitalismin oloissa.

Raha suorittaa ennen kaikkea tavaroiden *arvon mitan* tehtävää, toisin sanoen toimii niissä olennoituneen yhteiskunnallisen työn mittana. Sosialismin oloissa, jolloin vielä säilyvät tavarantuotanto ja -kiertokulku, voidaan tuotantolaitoksen taloudellisen toiminnan tulokset, erilaisia tuotteita valmistavien tuotantolaitosten ja alojen työn tuloksien vertailu, kansantalouden alojen ja koko kansantalouden tuoton paljous ilmaista ainoastaan rahamuodossa.

Kuten tiedetään, arvon mitan tehtävää voi suorittaa ainoastaan rahatavara, jolla itsellään on arvo. Kulta on tällainen rahatavara.

Neuvostoliitossa ja muissa sosialismin leirin maissa yleisen vastikkeen tehtävää suorittaa kulta. Neuvostorahalla on kulta-

¹ V. I. Lenin, Kansan petkuttamisesta vapauden ja tasa-arvoisuuden tunnuksilla, Puhe koulun ulkopuolista sivistystyötä käsittelevässä I Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 29. osa, ss. 329, 338.

kate. Lenin piti kultarahan lakkauttamista riippuvaisena sosialismin voitosta maailman mitassa. Lenin osoitti, että Neuvostoliitolle kulta tulee olemaan vielä pitkiä aikoja vaihdon väline vaihdossa ulkomaiden kanssa. Kapitalististen maiden kanssa käytävää kauppaa silmälläpitäen hän korosti: „Toistaiseksi vielä VSFNT:ssa pitää säästää kultaa, myydä sitä mahdollisimman kalliiseen hintaan ja ostaa sillä tavaroita mahdollisimman huokeasta”¹.

Pitäen lähtökohtana sitä, että kulta toimii yleisenä vastikkeena, Neuvostovaltio määritteli ruplan kultapitoisuuden toimeenpannessaan rahauudistuksen vuosina 1922—1924. Myöhemmin ruplan kultapitoisuus määriteltiin välillisesti säätämällä neuvostoruplan kurssi aluksi frangeissa, myöhemmin dollareissa. Ruplan ostovoiman kasvun ja dollarin sekä muiden kapitalististen valuuttojen ostovoiman alenemisen johdosta Neuvostovaltio määritteli v. 1950 ruplan kultapitoisuuden välittömästi 0,222168 grammaksi kultaa.

Kun ruplalla on kultakate, niin suunnitteluelimet määritellensä suunnitelmallisesti tavarain hintoja ja verratessaan tällöin tavarain arvoa kultaan ilmaisevat siten tuon arvon kullassa.

Neuvostovaltio tuottaa ja kartuttaa kultaa maailman rahana ulkomaankauppaa varten.

Neuvostovaltio käyttää rahaa arvon mitan tehtävässä yhteiskunnallisen tuotteen tuotannon ja jaon suunnitelmallisen johtamisen, luetteloinnin ja valvonnan välineenä, itsekannattavan taloudenhoidon välineenä. Niinpä esimerkiksi tuotteiden suunnittelun ja tosiasiallisen omakustannusarvon vertailu tekee mahdolliseksi selvittää syyt tosiasiallisen omakustannusarvon kohoamiseen suunniteltua korkeammaksi ja hahmotella omakustannusarvon alentamiseksi ja tuotantolaitoksen kannattavuuden kohottamiseksi tarvittavat toimenpiteet.

Sosialistinen valtio käyttää rahaa arvon mitan tehtävässä hintojen suunnittelussa. *Hinta* sosialistisessa taloudessa on tavarain arvon rahailmaisuus, joka säädetään suunnitelmallisesti.

Raha on sosialistisessa taloudessa myös *hintojen asteikko*. Neuvostoliitossa hintojen asteikkona toimii rupla.

Sosialismin aikana raha suorittaa tavaroiden *kiertokulun välineen* tehtävää. Kiertokulun välineenä kansan kulutustavaroita myytäessä ja ostettaessa toimii liikkeelle laskettu raha. Rahaa kiertokulun välineen tehtävässä käytetään tavarankierron kehittämiseen.

Sosialistisessa taloudessa raha suorittaa *maksuvälineen* tehtävää. Maksuvälineenä raha toimii maksettaessa työpalkkaa työläisille ja toimihenkilöille, kuin myös maksettaessa rahatuloja kollektiivitalonpojille, sosialististen tuotantolaitosten saadessa

¹ V. I. Lenin, Kullan merkityksestä nykyään ja sosialismin täydellisen voiton jälkeen, Teokset, 33. osa, ss. 89—90 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951, s. 824).

ja maksaessa takaisin lainoja, veroja maksettaessa jne. Sosialistinen valtio käyttää rahaa maksuvälineen tehtävässä sosialististen tuotantolaitosten toiminnan tarkkailuun. Niinpä esimerkiksi pankki antaa rahavaroja tuotantolaitoksille siitä riippuen, miten ne täyttävät tuotantosuunnitelmansa. Vaatien lainojen takaisinmaksua määräaikana pankki kannustaa tuotantolaitosta täyttämään suunnitelman, sillä ilman sitä se ei voi kasata lainan palauttamiseen tarvittavia rahavaroja.

Sosialismin aikana raha suorittaa *sosialistisen kasautumis- ja säästämistävälineen* tehtävää. Valtion tuotantolaitokset ja kollektiivitaloudet säilyttävät rahavarat pankeissa. Tuotantolaitosten ja järjestöjen rahatuloja ja väliaikaisesti vapaita rahavaroja käytetään sosialistisen kasaamisen tarpeisiin, tuotannon laajentamiseen, reservien muodostamiseen ja väestön aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseen. Työätekevien hyvinvoinnin kohoamisen johdosta heidän rahasaästönsä kasvavat. Näitä säästöjä säilytetään säästökassoissa.

Sosialistisessa yhteiskunnassa kulta suorittaa *maailmanrahan* tehtäviä. Kultavarasto on välttämätön neuvostorahan vakaan kurssin turvaamiseksi ja valtion maailmanrahan vararahastona. Kulta on valtion kansainvälisten suoritusten välikappale ulkomaankaupan alalla osto- ja maksuvälineenä.

Neuvostorahan vakavuutta ei takaa ainoastaan kultavarasto, vaan ennen kaikkea valtion haltuun keskittyneet ja tavarankiertokulkuun kiintein suunnitelmahinnoin siirtyvät valtavat tavaramäärät.

Arvolain vaikutuksen luonne sosialismin aikana. Mikäli sosialismin aikana on tavarantuotantoa ja tavarankiertokulkua, sikäli jatkuu arvolain vaikutus.

Arvolain vaatimuksena on, että tavarantuotanto ja reaalisointi tapahtuisi yhteiskunnallisesti välttämättömän työnkulutuksen pohjalla.

Arvolain vaikutus kannustaa työn tuottavuuden kohottamista ja kulujen alentamista tuoteyksikköä kohden sekä tuotannon kannattavuutta. Tavarain hinnat määritellään yhteiskunnallisesti välttämättömän työnkulutuksen mukaan. Sellainen tuotantolaitos, jossa yksilöllisen työn kulutus ylittää yhteiskunnallisesti välttämättömän työn kulutuksen joutuu tavarain myynnissä epäedulliseen asemaan niihin tuotantolaitoksiin verrattuna, joissa yksilöllisen työn kulutus ei ylitä yhteiskunnallisesti välttämättömän työn kulutusta tai on sitä alempana. Parhaimmat tuotantolaitokset, joissa yksilöllisen työn kulutus tuotteiden valmistamisessa on alempi yhteiskunnallisesti välttämättömän työn kulutusta, tuottavat enemmän tuloja.

Päinvastoin kuin kapitalismissa, missä arvolaki vaikuttaa valtoimesti, ihmisiä hallitsevana voimana, sosialistisessa taloudessa valtio tiedostaa ja huomioi arvolain vaikutuksen ja käyttää sitä hyväksi kansantaloutta käytännöllisesti suunnitellessaan.

Kuten edellä on osoitettu sosialismin aikana työn ja tuotannonvälineiden jakaantuminen kansantalouden eri alojen keskeri ei tapahdu tuotantohintojen eri puolille heilahtelevien markkinahintojen vaikutuksesta, vaan suunnitelmallisen ja määräsuhtaisen kehityslain pohjalla sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti arvolain vaikutus huomioon ottaen. Arvolain vaikutuksen huomioimisella on tällöin sangen suuri merkitys talouden suunnitelmallisessa johtamisessa.

Arvolaki vaikuttaa niin tuotannon kuin kiertokulunkin piirissä.

Sosialistinen valtio ottaa hintoja suunnitellessaan huomioon arvolain vaikutuksen ja käyttää tätä vaikutusta. Kysymyksellä taloudellisesti perustellusta suhtautumisesta hintojen suunnitteluun on varsin tärkeä merkitys kansantalouden kehitykselle; „Hintaongelmassa kietoutuvat toisiinsa Neuvostovaltion kaikki tärkeimmät taloudelliset ja siten myös poliittiset ongelmat. Kysymykset talonpoikaiston ja työväenluokan oikeiden keskinäissuhteiden aikaansaamisesta, kysymykset maatalouden ja teollisuuden molemminpuoliseen yhteyteen ja molemminpuolisiin edellytyksiin nojautuvan kehityksen turvaamisesta... kysymykset reaalipalkan turvaamisesta, tšervonetsin lujittamisesta... kaikki tämä nojautuu hintaongelmaan”¹.

Valtion säättämien suunnitelmallisten hintojen perustana on tavaran arvo. Sosialistisessa taloudessa tuotettujen tavarain — tuotannonvälineiden ja kulutustarvikkeiden — arvon suuruus määräytyy yhteiskunnallisesti välttämättömän työn paljoudella. Tavarain arvo koostuu ennenkaikkea kahdesta osasta: ensiksikin tuotettuihin tavaroihin siirtyneestä tuotannonvälineiden kulumis-arvosta ja toiseksi työllä luodusta uudesta arvosta. Ensimmäiseen osaan sisältyy tavaran tuottamisessa kulutettujen koneiden, kaluston ja tehdasrakennusten arvo sekä tuotantoon käytetyn raaka-aineen, polttoaineiden, energian ja apumateriaalien arvo. Toiseen osaan, työssä luotuun uuteen arvoon sisältyy työn mak-suun (tuotannon työntekijäin työpalkan korvaamiseen ja kollektiivitalonpoikain työpäivämaksuihin) käytetyn välttämättömän tuotteen arvo sekä yhteiskunnan tarpeisiin käytetyn, toisin sanoen tuotantolaitoksen tuloja ja valtioneuloja edustavan, lisä-tuotteen arvo.

Arvolain vaikutuksen huomioon ottaminen on välttämätön edellytys teollisuustuotteiden, niin tuotannonvälineiden kuin kulutustarvikkeidenkin hintojen oikeassa suunnittelussa. Hintapolitiikan, jota harjoitetaan arvolain vaikutus huomioonottaen, tulee pitää ohjeenaan yhteiskunnallisesti välttämättömiä työnkuluja. Arvolain vaikutuksen väheksyminen tavarain hintojen

¹ NKP(b):n KK:n helmikuun täysistunnon päätöslauselma v. 1927, „NKP edustajakokousten, konferenssien ja KK:n täysistuntojen päätöslausel-missa ja päätöksissä”, II osa, 7. painos, 1954, s. 345.

suunnittelussa ja tuotantolaitosten yksilöllisiin työnkuluihin nojautuminen heikentävät arvolain kannustavaa vaikutusta työnkulujen alentamisen suhteen tuoteyksikköä kohden, synnyttää hyödyttömiä kulunkeja, liiallisuuksia ja työnhukkaa, jarruttaa tuotteiden omakustannusarvon alentamista ja tuotannon tuottoisuuden kohottamista.

Eräät talousoppineet ovat esittäneet ajatuksia, että arvolailta on sosialistisessakin taloudessa tuotantoa sääntelevä osuus ja että hintojen on tarkasti vastattava tavarain arvoa. Eräät tämän kannan edustajat rajan takana ehdottavat, että sosialistinen valtio suunnittelisi hinnat kulutustarvikkeiden markkinahintojen suhdannevaihteluiden mukaisesti. Suunnitelman osuutena olisi tällöin vain korjailla arvolain mukaista tuotannon mukauttamista kysyntää vastaavaksi tarkoituksella ehkäistä epäsuhteet ja pulat. Tuollainen kanta merkitsisi itse asiassa sitä, että kieltäydytään eräästä sosialistisen talouden tärkeimmästä etuisuudesta, kansantalouden suunnitelmallisesta kehittämisestä, ja päästetään valloilleen itsevirtaus ja tuotannon anarkia. Tehtävänämmä ei ole antaa arvolaille rajatonta vaikutuskenttää ja muuttaa sitä sosialistisen tuotannon sääntelijäksi, vaan käyttää sitä kansantalouden suunnitelmallisen johdon taloudellisena vipusimena.

Arvolain vaikutuksen välttämätön huomioonottaminen ja sen käyttäminen hintojen suunnittelussa ei merkitse ehdottomasti sitä, että hintojen pitäisi joka tapauksessa sattuua yhteen arvon kanssa. Tavarain hinta on arvon ilmenemisen spesifiikkinen muoto. Mutta hintajärjestelmään sosialistisessa taloudessa vaikuttavat myös muut sosialismin taloustieteelliset lait.

Kansantaloudellisia näkökohtia silmälläpitäen sosialistinen valtio määrittelee tavarain hinnat eräin poikkeuksin niiden arvon suhteen. Se pitää tällöin lähtökohtanaan sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusta — tuotannon keskeytymätöntä lisäämistä korkeatasoisimman tekniikan pohjalla tarkoituksena koko yhteiskunnan kasvavien tarpeiden tyydyttäminen. Valtio käyttää hintamekanismia säätääkseen varojen jaottelussa eri alojen kesken sellaisen suhteen, mikä vastaa kansantalouden suunnitelmallisen kehittämisen tarpeita. Tätä tarkoitusta silmälläpitäen valtio voi vastaavan hintapolitiikan avulla siirtää toisilla aloilla tuotetuista tuloista osan toisille kansantalouden kannalta tärkeille aloille niiden nopeaa kohottamista varten.

Tästä välttämättä seuraa, että hinnat suunnitelman mukaisesti eroavat tavaroiden arvosta. Mutta tätä heiluvaisuutta sallitaan vain rajoitetuissa puitteissa. Yleisenä sääntönä on se, että hintojen on oltava korkeampia kuin tuotteiden omakustannusarvo, sillä muussa tapauksessa tuotanto ei olisi kannattavaa.

Tuotantolaitosten kulujen korvaamisen ja tietyn kannattavuuden turvaamisen ohella valtio ottaa huomioon hintoja sääätessään myös kyseisten tavarain paljouden ja niiden merkityksen maan taloudessa. Hintojen avulla se kannustaa haluamiensa tarvikkeiden tuotantoa ja sääntelee niiden kysyntää. Neuvostovaltio harjoittaa hintojen alentamispolitiikkaa pitäen tavoitteen-

naan tuotannon kehittämistä ja kansan hyvinvoinnin kohottamista.

Henkilökohtaisen kulutuksen tavaroiden hintoja sääätessään valtio ottaa huomioon paitsi arvoa myös kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen. Kysyntä- ja tarjontatilanteen huomiotta jättäminen saattaa johtaa siihen, että niiden tavaroiden kysyntä, joiden hinnat ovat suhteettoman korkeat, alenee jyrkästi, mutta suhteettoman halpahintaisten tavaroiden kysyntä paisuu keinotekoisesti.

Arvolain vaikutuksen huomioonottaminen on hyvin tärkeä-merkityksinen suunniteltaessa hintoja kollektiivitalouksien tuotamille tarvikkeille. Se hintataso ja ne hintasuhteet, joiden mukaan kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat realisoivat tuotteensa, vaikuttavat tuntuvasti kyseisten maataloustuotteiden tuotannon aineellisiin kannustimiin. Esimerkiksi puuvillatonnille ja viljatonnille ei voida määrätä samaa hintaa ja jättää huomiomatta sitä, että puuvillan arvo on paljon suurempi kuin viljan arvo. Viljalle ei myöskään sovi asettaa kovin alhaisia hintoja, sillä kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat menettäisivät silloin aineellisen kiinnostuksen viljan kasvattamiseen ja se olisi vahingoksi viljatalouden kehittämislle.

Niinpä esimerkiksi puuvillalle ja eräille muille raaka-ainekasveille säädetty taloudellisesti perustellut hinnat ovat edistäneet noiden tuotteiden valmistuksen lisäämistä. Sitä vastoin alhaiset perunan, vihannesten, maidon, lihan ja viljan hankinta- ja ostohinnat jarruttivat jonkin aikaa näiden tuotteiden tuotantoa. Näiden tuotteiden hankinta- ja ostohintojen merkittävä kohottaminen, joka suoritettiin vv. 1953—1958, on ollut varsin tärkeä kannustin niiden tuotannon lisäämiseksi.

Kollektiivitalousmarkkinoilla valtio ei suunnittele hintoja, vaan ne muodostuvat kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta. Siellä arvolaki vaikuttaa huomattavassa määrin valtoimesti. Mutta sosialistisella valtiolla on sääntelevä taloudellinen vaikutus kollektiivitalousmarkkinoihin, sillä tavaroiden pääosa myydään valtion ja osuuskuntien kauppajärjestelmässä kiinteillä suunnitelmahinnoilla.

Tuotannon piirissä arvolaki vaikuttaa itsekannattavan taloudenhoitojärjestelmän kautta, joka perustuu arvon ja sen muotojen käyttöön. Itsekannattavan taloudenhoidon avulla arvolain vaikutusta käytetään työn tuottavuuden kasvun, uuden tekniikan juurruttamisen, omakustannusarvon alentamisen ja tuotannon kannattavuuden lisäämisen kannustimena. Arvolain vaikutuksen tunteminen ja taito käyttää sitä on talousmiehille välttämätöntä, että he voisivat johtaa tuotantoa järkiperaisesti, parantaa järjestelmällisesti työmenetelmiä sekä löytää ja käyttää piileviä reservejä tuotteiden valmistuksen lisäämiseksi.

Itsekannattavan taloudenhoidon soveltamisella on äärettömän suuri merkitys kollektiivitalouksien tuotannossa. Kollektiivi-

talouden tuotteen omakustannusarvo on kollektiivitalouksien taloustoiminnan tärkeimpiä osoittimia. Kollektiivitalouksien tuotannon järjestelmällisen kohottamisen välttämättömänä ehtona on, että tuotteen tuotantokulut lasketaan rahamuodossa, verrataan menoja ja tuloja toisiinsa, noudatetaan tiukkaa säästävyyttä ja kohotetaan tuottoisuustasoa.

Arvolain käytöllä on tärkeä merkitys työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain noudattamiselle. Työpalkan rahamuoto on työn mitan ja korvauksen mitan tarkkailukeino sosialistisessa yhteiskunnassa.

Sosialistinen valtio käyttää arvolakia valvoen samalla finanssi- ja luottojärjestelmän kautta yhteiskunnallisen tuotteen tuotantoa ja jakoa.

Arvolain hallitseminen ja suunnitelmallinen käyttäminen on sosialismin suunnaton etevämyyksi kapitalismiin verraten. Arvolain hallitsemisen vuoksi sen vaikutusta sosialistisessa taloudessa eivät seuraa sellaiset tuhoiset seuraukset kuin pulat, kuten on laita kapitalismissa. Arvolakia ja siihen liittyviä taloudellisia kategorioita, kuten rahaa, hintaa, kauppaa, luottoa ja finansseja, käytetään Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa menestyksellä sosialismin ja kommunismin rakentamisessa kansantalouden johdon ollessa suunnitelmallisen.

Tavarantuotanto, arvolaki ja raha kuoleutuvat vasta kommunismin korkeammalla asteella. Mutta tavarantuotannon ja kierto-kulun kuoleutumisehtojen luomiseksi kommunismin korkeammalla asteella on kommunistisen yhteiskunnan rakentamiskaudella välttämättömästi käytettävä hyväksi ja kehitettävä arvolakia ja tavara-rahasuhteita.

XXIX LUKU

TYÖN MUKAAN TAPAHTUVAN JAON TALOUDELLINEN LAKI. TYÖPALKKA SOSIALISMIN AIKANA

Jako työn mukaan on sosialismin taloudellinen laki. Kullekin tuotantotavalle on ominaista määrätty jakomuoto, joka muodostaa kyseisen yhteiskunnan tuotantosuhteiden erikoisuuden. Luonnehtiessaan sosialistisessa yhteiskunnassa tapahtuvan jaon taloudellista perustaa Karl Marx teoksessaan „Gothan ohjelman arvostelua” osoitti, että tuotannonvälineiden ollessa yhteiskunnallista omaisuutta tuotannon työntekijäin välittömän yhteiskunnallisen työn tuloksena luotu yhteiskunnan kokonaistuote jaetaan tuotannon työntekijäin etujen mukaan.

Lähtien siitä, että aineellisella tuotannolla on määräävä osuus jaon ja kulutuksen suhteen, Marx sanoo, että ennen kuin ryhdytään jakamaan yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta kulutustarvikkeita on ensin korvattava kulutetut tuotannonvälineet, varattava tuotannon laajentamiseen tarkoitettu lisätuote ja luotava vara- eli vakuusvaranto luonnononnettomuuksien jne. varalta. Nämä yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta tehdyt poistot ovat taloudellisesti välttämättömiä, sillä ilman tuotannon uusintamista ja laajentamista ei voida tyydyttää työtätekevien kasvavia tarpeita.

Siitä yhteiskunnallisen kokonaistuotteen osasta, johon kuuluvat kulutustarvikkeet, on ensin muodostettava yhteiskunnalliset varannot: yleiset tuotantoa koskemattomat hallintokulut, yhteiseen kulutukseen tarkoitettut varannot, kuten koulujen, terveydenhuollon jne. ylläpito, työkyvyttömiä varanto ym. Kuten Marx ennakoita näki ja kuten on osoittanut todeksi sosialistisen rakennustyön käytäntö, yhteistä kulutusta tyydyttävillä varannoilla on tärkeä merkitys työtätekevien hyvinvoinnin kasvun turvaamisessa.

Kaikki yllä osoitetut poistot sosialismin aikana suoritetaan työtätekevien eduksi, sillä kaikki se „minkä tuottaja menettää yksityishenkilönä, hän saa yhteiskunnan jäsenenä takaisin joko välittömästi tai välillisesti”¹.

Kulutustarvikkeiden sen osan jako, joka käytetään sosialistisen tuotannon työntekijäin tarpeisiin heidän kuluttamansa työn määrää ja laatua vastaavasti, tapahtuu vasta kaikkien yhteiskunnallisten varantojen muodostamisen jälkeen. Marx tällöin paljastaa paikkansapitämättöminä pikkuporvarilliset vaatimukset siitä, että jokaisella yhteiskunnan jäsenellä on oikeus „koko työnsä tuotteeseen”. Sellainen vaatimus jättää huomioimatta sellaisten yhteiskunnallisten varantojen muodostamisen, jotka on tarkoitettu tuotannon laajentamiseen ja yhteiskunnan yhteisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Sosialistista yhteiskuntaa tarkoittaen Engels kirjoitti: „jakoa, mikäli sitä hallitsevat puhtaasti taloudelliset seikat, tulee säännöstelemään tuotannon etu, ja tuotantoa edistää parhaiten sellainen jakotapa, joka antaa yhteiskunnan kaikille jäsenille tilaisuuden kykyjensä mahdollisimman kaikinpuoliseen kehittämiseen, säilyttämiseen ja käyttämiseen”². Kommunismin ensimmäisessä vaiheessa tuotantovoimat ja työn tuottavuus eivät ole vielä saavuttaneet niin korkeaa kehitystasoa, että tuotteiden yltäkylläisyys turvaisi niiden jaon tarpeiden mukaan, ja työ ei ole vielä muuttunut yhteiskunnan kaikkien jäsenten ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Sellainen taso saavutetaan vasta kommunistisen

¹ *Karl Marx*, Gothan ohjelman arvostelua, *K. Marx, F. Engels*, Valitut teokset, II osa, s. 13 (suom. s. 15).

² *F. Engels*, *Anti-Dühring*, 1953, s. 188.

yhteiskunnan toisessa, korkeammassa vaiheessa. Sosialismin vallitessa tätä vaatimusta vastaa työn mukaan tapahtuva jako.

Riistäjäluokkien hävittämisen ja ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston lopettamisen tuloksena työstä on tullut se ainoa perusta, joka määrää ihmisen aseman ja hänen hyvinvointinsa yhteiskunnassa. Tämän mukaisesti kulutustarvikkeiden jaon mittapuuna sosialismin aikana voi olla vain kansantaloudessa yhteiskunnan kunkin jäsenen kuluttaman työn määrä. Jokaisen työntekijän yhteiskunnalliseen tuotantoon kuluttaman työn eroavuudet määrään ja laatuun nähden määräävät myös eron työntekijäin tuloissa, palkkiossa. Eroavuudet eri työntekijäin työssä ovat vielä sangen merkittäviä ja siksi ne on otettava huomioon. Nämä eroavuudet määräytyvät ensinnäkin vanhan työnjaon jätteilistä (tai sosialismin aikana vallitsevan yhteiskunnallisen työnjaon erikoisuuksista), ruumiillisen ja henkisen työn välisistä olennaisista eroavuuksista, työläisen ja kollektiivitalonpojan työn välisistä eroavuuksista, ammattitaitoa vaativan ja sitä vaatimattoman työn, kevyen ja raskaan työn välisistä eroavuuksista. Toiseksi on säilynyt työntekijäin erilainen suhtautuminen työhön, joka johtuu kapitalismin perinteistä taloudessa ja ihmisten tajunnassa. Sellaiset työntekijät, jotka suhtautuvat työhönsä tunnollisesti ja osoittavat työssään luovaa aloittekykyä tuottavat yhteiskunnalle paljon enemmän hyötyä kuin sellaiset työntekijät, jotka lyövät laimin velvollisuutensa.

Se seikka, että ihmisten yhteiskunnalliseen tuotantoon ja kulutustarvikkeiden yhteiskunnallisten varantojen jakoon osallistumisen ainoana mittana voi olla yksistään työ ja että on olemassa merkittäviä eroavuuksia eri työntekijäin suorittamassa työssä, määrää ainoan mahdollisen jakomuodon, nimenomaan *työn mukaan*, toisin sanoen sen määrän ja laadun mukaan. Mitä enemmän työntekijä kuluttaa työtä, mitä korkeampi on työn laatu, toisin sanoen työntekijän ammattitaito jne., sitä suuremman määrän kulutustarvikkeita hän saa. Korkeampi palkka ammattityöstä huomioi työntekijän ammattitaidon ja luo ammattitaidottomille työntekijöille liikkumisanan ylöspäin, ammattitaitoisten luokkaan. Se puolestaan kannustaa työtätekevien kulttuuri- ja teknillisen sivistystason kohottamista ja johtaa vähitellen henkisen työn ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eron poistamiseen.

Työn mukaan tapahtuva jako poistaa työvoiman vaihtuvaisuutta, edistää vakituisten työkaaderien muodostumista, jolla on suuri merkitys työn järjestelyn parantamiselle tuotantolaitoksissa. Ilman tekniikan omaksuneita ja tuotantokokemusta omaavia vakituisia työntekijöitä ei sosialistisen tuotannon menestyksellinen kehitys ole mahdollista. Asettaen kunkin työntekijän osuuden yhteiskunnallisen työn tuotteeseen suoranaiseen riippuvaisuuteen siitä, miten hän on osallistunut yhteiskunnalliseen

tuotantoon, työn mukaan tapahtuva jako sitoo työntekijän henkilökohtaiset edut yleisvaltakunnallisiin etuihin.

Työn mukaan tapahtuvalla jaolla on suuri kasvattava merkitys. Se opettaa ihmisiä sosialistisen kurin noudattamiseen, muuttaa työn yleiseksi ja välttämättömäksi. Työpalkka työn määrän ja laadun mukaan on voimakas tekijä taistelussa menneisyyden jätteitä vastaan, jotka ilmenevät epärehellisenä suhtautumisena työhön yhteiskunnan jäsenten erään osan taholta.

Työn mukaan tapahtuva jako luo jokaiselle työntekijälle henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen työnsä tuloksiin nähden ja on siten tuotannon kehittämisen tehokas vipusin. Työn mukaan tapahtuva jako kannustaa työn tuottavuuden kohottamista ja samalla edistää työtätekevien hyvinvoinnin kasvua.

Työn mukaan tapahtuva jako on niin ollen sosialismin taloudellinen laki.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki edellyttää sitä, että tuotteiden jaon on tapahduttava suoranaisesti kunkin työntekijän työn määrää ja laatua vastaavasti ja että sosialistisen yhteiskunnan kansalaisille maksetaan samasta työstä sama palkka sukupuoleen, ikään, rotuun tai kansallisuuteen katso-matta. Tämän lain perustalle on rakennuttava työpalkan niin teollisuudessa kuin maataloudessakin.

Tästä johtuu, että on välttämätöntä toteuttaa „yhteiskunnan ja valtion taholta mitä tiukinta työn ja kulutuksen määrän valvontaa”¹. Sosialistisen valtion on valvottava ihmisten osallistumista työhön, otettava huomioon työntekijäin ammattitaidon eroavaisuudet, määriteltävä työnormit ja maksu työstä siten, että se, joka tekee enemmän ja parempaa työtä, saa suuremman osan yhteiskunnallisen työn tuotteista.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisesta laista seuraa välttämättömyys käydä päättävää taistelua tasanjakoa vastaan, jonka mukaan työstä maksettaisiin tasan työntekijän ammattitaidosta, työn määrästä ja laadusta ja työn tuottavuudesta riippumatta. „Ei voida olla huomaamatta sitä, että tasan jako johtaisi epäoikeudenmukaiseen jakoon: niin huono kuin hyväkin työntekijä saisi yhtä paljon, mikä on edullista ainoastaan laiskureille. Mikään ei olisi kiihottamassa aineellisesti ihmisiä siihen, että he tekisivät paremmin työtä, kohottaisivat työn tuottavuutta, valmistaisivat enemmän tuotteita”². Tasanjako heijastaa pikkuporvarillista käsitystä sosialismista, joka sen mukaan merkitsisi yleistä tasaamista kulutuksen ja elinolojen, maun ja tarpeiden alalla. Marxismi ei tarkoita tasa-arvoisuudella ihmisten

¹ V. I. Lenin, Valtio ja vallankumous, Teokset, 25. osa, s. 441 (suom. s. 475).

² N. S. Hruštšov, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965, Selostus Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 p:nä 1959, Moskova, 1958, s. 125.

fyysillisten ja henkisten kykyjen samankaltaisuutta, heidän henkilökohtaisten tarpeittensa tasaamista, vaan samanarvoisuutta tuotannonvälineiden yksityisomistuksen ja riiston lopettamisen suhteen, samanlaista pääsyä työhön yhteiskunnan omistamalla tuotannonvälineillä, kaikille yhtäläistä velvollisuutta tehdä työtä ja kaikille yhteistä periaatetta maksussa työn mukaan.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vastaisia ovat myös tapaukset taloudellisessa suhteessa perustelemattomista eroavaisuuksista erilaisten työntekijäryhmien palkkatasossa. Tällaiset eroavaisuudet voidaan poistaa korottamalla pienipalkkaisten palkkaa sekä poistamalla tarpeettomat liiallisuudet eräiden työntekijäluokkien palkoissa kohottamalla yleisesti työtätekevien hyvinvointia työn tuottavuuden lisäämisen pohjalla.

Työn mukaisella jaolla on omat erikoisuutensa valtion tuotantolaitoksissa ja kollektiivitalouksissa, mikä johtuu tuotannonvälineiden sosialistisen omistuksen kahdesta muodosta: valtion omistuksesta ja osuuskunnallisesta omistuksesta. Valtion tuotantolaitoksissa jako tapahtuu työläisten ja toimihenkilöiden työpalkan muodossa.

Työpalkan olemus sosialismin aikana. Työvoiman yhdistämisen tuotannonvälineisiin yhteiskunnallisen sosialistisen omistuksen pohjalla poisti niiden väliltä kuilun, joka oli muodostunut tuotannonvälineiden kapitalistisesta omistuksesta. Samalla kumoutuivat ne olosuhteet, joissa ihmisen työvoima on tavaraa. Sosialistisessa yhteiskunnassa työvoima ei ole enää tavaraa, sillä työtätekevät omistavat yhdessä tuotannonvälineet ja siitä johtuen ei voi olla kahta luokkaa, joista toinen myisi työvoimaansa toiselle. Työvoiman oston ja myynnin lopettamisesta johtuen työpalkka sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole työvoiman hinta. Valtion tuotantolaitoksissa, kuten Lenin sanoi, kaikki työntekijät ovat palkkautuneina valtiolle. Mutta palkkautumisen muoto ei tällöin heijasta kahden eri luokan välisiä suhteita, ei proletaarin työvoiman myyntiä kapitalistille, vaan yksityisten työntekijäin ja sosialistisen valtion edustaman koko yhteiskunnan välisiä suhteita.

Socialismin taloudellisen peruslain mukaan tuotannon tarkoituksiperänä on yhteiskunnan jäsenten alati kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden kaikinpuolinen tyydyttäminen. Työpalkan vapauttaminen kapitalistisista rajoituksista tekee mahdolliseksi „laajentaa sen sellaiseen kulutusmäärään saakka, jonka toisaalta yhteiskunnan olemassa oleva tuotantovoima sallii... ja jota toisaalta yksilön täydellinen kehitys vaatii”¹. Sitä mukaa kuin sosialistinen tuotanto kasvaa ja kehittyy korkeimman tekniikan pohjalla, sitä mukaa kuin työn tuottavuus kohoaa ja

¹ *Karl Marx*, Pääoma, III osa, 1955, ss. 889—890.

yhteiskunnan aineelliset rikkaudet lisääntyvät kohoaa jatkuvasti myös työpalkka.

Työpalkka määräytyy sosialismin aikana työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain mukaisesti. Ja kuten edellä on sanottu, työn mukaan jaetaan se osa yhteiskunnallisesta tuotteesta, joka jää jäljelle kun on muodostettu taloudellisesti välttämättömät yhteiskunnalliset varannot tuotannon korvaamista ja laajentamista, työtätekevien yhteisten tarpeiden tyydyttämistä ym. varten. Tämä osa yhteiskunnallisesta tuotteesta on välttämätön tuote, joka on luotu työntekijäin välttämättömällä työllä, toisin sanoen heitä itseään varten tehdyllä työllä. Se osa jaetaan henkilökohtaiseen kulutukseen. Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimusten mukaan kunkin työläisen ja toimihenkilön työpalkka on riippuvainen työn määrästä ja laadusta: määrältään ja laadultaan samanlaisesta työstä on työpalkka oleva samanlainen.

Työpalkka on eräs tärkeimpiä taloudellisia välineitä, joiden avulla sosialistisessa yhteiskunnassa hyvitetään tunnollista suhtautumista työhön ja kehitetään jokaisen työntekijän aineellisia etuja vastaavaa kiinnostusta työnsä tuloksiin. Tämän vuoksi työpalkka on voimakas tekijä työn tuottavuuden kohottamisessa, se tekee mahdolliseksi yhdistää oikealla tavalla työntekijän henkilökohtaiset aineelliset edut valtion (koko kansan) etuihin.

Tavarantuotannon ja arvolain olemassaolo sosialismin aikana tekevät työpalkan *rahamuodon* välttämättömäksi. Työpalkan rahamuoto sallii määrätä joustavasti ja differentioidusti työntekijän osuuden yhteiskunnallisesta tuotteesta hänen työnsä tuloksista riippuen.

Työpalkka sosialismin aikana on niin ollen rahamuodossa ilmaistu työntekijän osuus yhteiskunnallisen tuotteen siitä osasta, joka korvaa välttämättömän työn kulutuksen ja jonka valtio maksaa työläisille ja toimihenkilöille kunkin työntekijän työn määrää ja laatua vastaavasti.

Kunkin työläisen ja toimihenkilön saama työpalkka on *yksilöllinen* työpalkka tai Marxin sanontaa käyttäksemme tuottajan „henkilökohtainen osuus” yhteiskunnallisesta tuotteesta. Työläisten ja toimihenkilöiden elintaso sosialismin aikana ei kuitenkaan määräydy yksinomaan yksilöllisen työpalkan mukaan. Yksilöllistä työpalkkaa täydentävät suuret sosiaali- ja kulttuurivarannot. *Sosiaali- ja kulttuurivarannot* muodostetaan sosialistisen valtion ja yhteiskunnallisten järjestöjen varoista ja käytetään kansanvalistukseen, terveydenhuollon tarpeisiin sekä sosiaalivakuutukseen, kuten eläkkeisiin, tilapäisen työkyvyttömyyden korvaamiseen, työtätekevien parantolahuoltoon, avustuksiin suuriperheisille jne. Näiden varantojen lähteenä on sosialistisissa tuotantolaitoksissa aineellisen tuotannon työntekijäin luoma lisätuote.

Työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkka laajemmassa mielessä eli reaalitytulot koostuvat yksilöllisestä reaali-palkasta ja työtätekevien sosiaali- ja kulttuuritarpeisiin käytetyistä yhteiskunnallisista varannoista. Työn tuottavuuden kasvun mukaan kasvaa myös yhteiskunnallisen tuotteen se osa, joka jaetaan yksilöllisesti työpalkan muodossa työn mukaan, samoin kuin se yhteiskunnallisen tuotteen osakin, josta muodostetaan työtätekevien kesken jaettavat sosiaali- ja kulttuurivarannot.

Ottaen huomioon sosialismin taloudellisen peruslain ja työn mukaan tapahtuvan jaon lain vaatimukset sosialistinen valtio säättää suunnitelmallisesti jokaisena kyseessä olevana ajanjaksona työpalkkavarannon ja palkkatason työntekijäin erilaisille ryhmille.

Työpalkkavaranto on niiden rahavarojen koko summa, jonka valtio määrää jaettavaksi suunnitelmanmukaisesti työn mukaan kyseessä olevana ajanjaksona (vuosi, kuukausi jne.) kansantaloudessa kokonaisuudessaan, yksityisillä aloilla ja tuotantolaitoksissa. Työpalkkavarannon suuruus riippuu kunakin ajankohtana saavutetusta tuotantovoimien kehityksen ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden tasosta. Sitä mukaa kuin tekniikka kehittyy ja tuotanto täydellistyy yhä enemmän ja sillä perustalla kasvaa työn tuottavuus, sitä mukaa lisääntyy myös kokonaisuutteen se osa, joka käytetään tuotannon laajentamiseen, kuin myös kulutukseen käytettävä osa. Mitä korkeampi on työn tuottavuuden taso, sitä korkeampi on myös palkkataso. Työn tuottavuuden kohoamisen on tällöin käytävä palkkojen kohoamisen edellä. Vain tällä ehdolla voidaan laajentaa tuotantoa siinä mitassa, mikä turvaa yhteiskunnallisen tuotteen sen osan järjestelmällisen lisääntymisen, mikä menee työtätekevien henkilökoh- taisten tarpeiden tyydyttämiseen. Kaikkien yhteiskunnallisten varantojen suuruutta, myös työpalkkavarannon suuruutta määritellään sosialistinen valtio ottaa huomioon nämä objektiiviset ehdot.

Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimuksia vastaavasti sosialistisen valtion politiikka työpalkan alalla rakentuu työn maksun kaikinpuolisen differentioinnin eli por- rastuksen periaatteille. Ammattityö korkeampilaatuisena työnä vaatii työntekijän koulutusta ja tuottaa ammattitaitoa vaatimat- tomaan työhön verraten suuremman tuotannollisen tuloksen. Sen vuoksi siitä maksetaan enemmän kuin ammattitaitoa vaati- mattomasta työstä. Tällainen maksujärjestelmä kannustaa työn- tekijöiden ammattitaidon kohottamista. Socialismin vallitessa maksetaan raskaammasta työstä samanlaisen ammattitaidon rajoissa enemmän kuin kevyemmästä työstä, kun taas kapitalis- tisen järjestelmän vallitessa erikoisen raskasta ruumiillista työtä tekeville työläisille maksetaan tavallisesti huomattavasti vähem- män kuin muille työläisille. Niinpä kaivostyöläisille, jotka kapitalistisissa maissa saavat alhaista työpalkkaa, socialisti-

sessä yhteiskunnassa maksetaan hyvää palkkaa, minkä lisäksi raskasla ruumiillista työtä helpotetaan yhä enemmän ottamalla käyttöön koneita ja lyhentämällä työpäivää.

Koska työn suurin kannustaminen kansantalouden johtavilla aloilla on taloudellisesti välttämätöntä, säädetään korkeampi työpalkka raskaan teollisuuden sellaisten alojen työntekijöille kuin ovat metallurgia, hiili-, vuoriöljy-, koneenrakennusteollisuus jne. Muiden ehtojen ollessa samat korkeampi maksu suoritetaan myös maan talouselämälle erikoisen suurimerkityksisten talousalueiden samoin kuin syrjäisten ja harvaanasutettujen alueiden tuotantolaitosten ja rakennustöiden työläisille, insinööreille ja teknikoille. Niinpä erittäin suuren merkityksen sai maan itäisten piirien uutismaa-alueiden tuotantolaitosten ja rakennustyömaiden turvaaminen työvoimalla. Väestön vapaaehtoisen siirron toteuttamisessa oli tärkeänä taloudellisena kannustimena niillä alueilla säädetty korkeampi palkkataso. Täten työpalkka on eräs taloudellinen väline ammattityövoiman suunnitelman mukaisessa jakamisessa ja uudestijakamisessa tuotantolaitosten ja yhteiskunnallisen tuotannon alojen kesken kansantalouden suunnitelmanmukaisen kehityksen lain vaatimuksia vastaa-
vasti.

Suuri merkitys sosialistisen tuotannon parantamisen toteuttamisessa, työn ja työpalkan järjestämisessä on *ammattiliitoilla*. V. I. Lenin opetti, että ammattiliitot „ovat kasvattava järjestö, mukaanvetävä ja opettava järjestö, se on koulu, johtamistaidon koulu, taloudenhoitotaidon koulu, kommunismin koulu”¹. Työätekevien joukkojärjestöinä ammattiliitot rakentavat monitahois-
sen toimintansa työläisten ja toimihenkilöiden laajojen joukkojen oma-aloitteellisuuden perustalle. Ammattiliitot järjestävät ja kehittävät joukkojen yhteiskunnallista ja tuotannollista aloitteellisuutta suunnaten sen työn tuottavuuden kohottamiseen ja tuotteiden runsauden luomiseen, mikä on kommunismin voiton ratkaiseva edellytys. Työätekevilla joukoilla on laajat mahdollisuudet vaikuttaa taloudellisten kysymysten ratkaisuun osallistumalla aktiivisesti työläisten ja toimitsijain yleisiin kokouksiin, vakituisiin tuotannollisiin neuvottelukokouksiin, teknillisiin konferensseihin, eturivintyöntekijäin, järkiperaistajäin ja keksijäin neuvottelukokouksiin, laajan talousaktiivin kokouksiin jne.

Turvaten työätekevien osallistumisen sosialistisen talouden johtamistyöhön demokraattisen sentralismin periaatteiden mukaisesti ammattiliitoilla on valtavan suuri osuus tuotantolaitosten tuotanto- ja finanssisuunnitelmien laadinnan ja niiden täyttämisen alalla. Ammattiliitot osallistuvat valtioneilinten työhön ja sosialistisen tuotannon suunnitteluun sekä käyvät taistelua

¹ V. I. Lenin, Ammattiliitoista, nykytilanteesta ja Trotskin virheistä, Teokset, 32. osa, s. 2

valtiokoneiston työssä ja tuotannon johdossa ilmeneviä virkavaltaisia vääristelyjä vastaan.

Ammattiliitot kehittävät jatkuvasti sosialistista kilpailua, sillä se on tehokas väline taloudellisten suunnitelmien täyttämisen ja ylittämisen järjestämiseksi, sosialistisen talouden jatkuvan kehityksen turvaamiseksi.

Erittäin suuri merkitys ammattiliitoilla on työtätekevien aineellisten ja oikeusetujen valvojana: ne osallistuvat aktiivisesti sellaisten kysymysten ratkaisemiseen kuin työn järjestely ja normitus, työpalkkojen järjestely, turvallisuustekniikan parantaminen tuotantolaitoksilla, asuntojen rakentamista sekä työläisten ja toimihenkilöiden aineellisten elinolojen parantamista koskevat kysymykset, ne hoitavat yhteiskunnallista vakuumusta jne.

Teollisuuden ja rakennustoiminnan johdon uudelleenjärjestäminen, kansantalousneuvostojen perustaminen taloudellisissa hallintopiireissä sekä ammattiliittojen työn uudelleenjärjestäminen talouspiirien mukaisesti ovat luoneet edellytykset, jolloin ammattiliitot voivat osallistua vieläkin aktiivisemmin tuotantolaitosten ja rakennustyömaiden toimintaan, työläisten ja toimihenkilöiden työtä ja elinoloja koskevien kysymysten ratkaisuun.

Jokaisen tuotantolaitoksen johdon ja työntekijöiden välillä solmitaan, ammattiliittojen osallistuessa siihen aktiivisesti, kollektiivinen työehtosopimus vuosittain. *Kollektiivinen työehtosopimus* sääntelee kaikki työläisten ja toimihenkilöiden työ-, palkkaus- ja elinpalvelukysymykset. Se velvoittaa molempia puolia ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin, jotka turvaavat oikean maksun työstä ja työn tuottavuuden kasvun sekä sosialististen tuotantolaitosten työntekijöiden kasvavien kulttuurillisten ja elämän tarpeiden tyydyttämisen.

Työpalkan muodot. Työn normitus ja tariffijärjestelmä. Eri-laiset työpalkan muodot ovat sosialismin aikana käytännöllisiä keinoja työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain vaatimusten toteuttamiseksi.

Valtion sosialistisissa tuotantolaitoksissa on eniten levinnyt *suorituspalkkamuoto*.

Erotukseksi kapitalistisesta urakkapalkasta, joka perustuu työn hillittömään voimaperäistämiseen eikä korvaa kasvavaa työvoiman kulutusta, suorituspalkka sosialismin aikana rakentuu keskinkertaisiin progressiivisiin suoritusnormeihin, jotka ovat työntekijän enemmistön saavutettavissa, ja takaa työansion lisääntymisen sitä mukaa kuin työn tuottavuus lisääntyy. Suorituspalkka kannustaa käyttämään täydellisesti ja järkiperäisesti koneita, kalustoa, raaka-aineita ja työaikaa, ottamaan käytäntöön teknillisiä parannuksia sekä järjestämään mahdollisimman hyvin työn ja tuotannon. Suorituspalkka edistää sosialistisen kilpailun kehitystä, koska korkea työn tuottavuus johtaa myös korkeisiin työansioihin.

Laajimmin on levinnyt *yksinkertainen suorituspalkkajärjestelmä*. Tämän järjestelmän mukaan työn maksu riippuu kysymyksessä olevan ajan kuluessa työläisen valmistamien tuotteiden määrästä (kappaleissa, kilogrammoissa, tonneissa, metreissä, litroissa jne.). Kustakin valmisteyksiköstä maksetaan tämän työläjän kohdalta yhtäläisen hinnoittelun mukaan. Työntekijän työpalkan suuruus kasvaa suoraan verrannollisesti hänen valmistamiensa asianmukaista laatua olevien tuotteiden määrän lisääntymiseen.

Progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän vallitessa työläiselle maksetaan työnormin täyttämisestä muuttumattoman hinnoittelun mukaan, mutta suorituksesta yli normin — toisen, korotetun ja progressiivisesti kohoavan hinnoittelun mukaan. Eniten kasvava progressiivisuus hinnoittelussa on säädetty johtaville ammateille, maan alla ja kuumissa työosastoissa työskenteleville työläisille sekä työläisille muissa raskaissa töissä. Progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän soveltamisen tehokkuus alenee, jos palkka-asteikkoja on paljon, mikä vaikeuttaa luettelointia ja työpalkanlaskentaa samoin kuin suoran ja havainnollisen yhteyden aikaansaamista työpalkan ja työn tuottavuuden välillä. Progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän soveltamisen tehokkuus alenee myös silloin, kun eroavaisuudet hinnoittelussa normin ylitävältä osalta ovat talouden eri aloilla perusteettoman jyrkät.

Suorituspalkka- ja palkkiojärjestelmän vallitessa yksinkertaista suorituspalkkaa täydentävät palkkiot tietyistä tavoitteista: polttoaineen ja sähkövoiman säästöstä, tuotteen omakustannusarvon alentamisesta, hylkytuotteiden vähentämisestä, tuotteiden laadun parantamisesta jne. Eräissä tuotantolaitoksissa käytetään palkkioita tietyistä laadullisista osoittimista myös progressiivisen suorituspalkkajärjestelmän vallitessa.

Niissä tapauksissa, jolloin tuotantoehtojen vuoksi ei voida soveltaa yksilöllistä suorituspalkkaa (esimerkiksi useiden työläisten hoitaessa saman-aikaisesti suurta koneita tai koneistoa) käytetään *prikaati- tai ryhmäsuorituspalkkaa*. Prikaatin yksityiset jäsenet saavat osuutensa kollektiivisesta työansioista ottaen huomioon kunkin työläisen työajan ja työntekijän ammattitaidon. Tällöin on tärkeää ottaa huomioon tuotantosunnitelman täyttäminen sillä työosastolla, jossa kyseinen prikaati työskentelee.

Aikapalkkamuotoa käytetään niissä töissä, joissa suorituspalkkajärjestelmää ei voida soveltaa tai joissa suorituspalkan käyttäminen työn luonteen vuoksi on taloudellisesti epätarkoitukselliseksi (automatisoidussa tuotannossa, liukuhihnajärjestelmässä, työssäkäynninvalvojan ja tuotantolaitoksen vartiohenkilökunnan työ, ainutlaatuisien laitteiden valmistaminen, tarkkailu- ja lajittelutyöt jne.). Käytännössä on yksinkertainen aikapalkka ja aikapalkka- ja palkkiomaksu.

Yksinkertainen aikapalkkajärjestelmä rakentuu porrastetusti työntekijän palvelusajasta ja ammattitaidosta riippuen. Jotta aikapalkkaa saavien työntekijäin aineellisia etuja vastaava kiinnostus heidän työnsä tuloksiin lisääntyisi, sovelletaan *aikapalkka- ja palkkiojärjestelmää*. Tämän järjestelmän vallitessa työläiselle maksetaan työskennelystä aikayksiköstä tulevan palkan lisäksi palkkio erilaisista määrällisistä tai laadullisista osoittimista: kaluston korjausajan supistamisesta, raaka-aineiden, polttoaineiden ja sähkövoiman säästöstä, koneiden vauriottomasta toiminnasta, hylkytuotteiden määrän vähentämisestä jne.

Aikapalkka- ja palkkiojärjestelmää sovelletaan laajasti johtavien talousmiesten, insinöörien ja teknikkojen suhteen. Tämän työntekijäryhmän (tuotantolaitosten johtajat, pääinsinöörit, työosastojen päälliköt, mestarit jne.) työpalkan perustan muodostavat heidän kuukausipalkkansa, jotka porrastuvat tuotantolaitoksen (työosaston, työvuoron jne.) suuruudesta ja sen kansantaloudellisesta merkityksestä, työntekijän palvelusajasta jne. riippuen.

Peruspalkan lisäksi johtavat työntekijät, insinöörit ja teknikot saavat lietyin prosentin palkkiolisää tuotantolaitoksen täyttäessä ja ylittäessä tuotantosuunnitelman tavaratuotteiden osalta sillä ehdolla, että säädetty luotteiden kokonaisvalmistuksen suunnitelma täytetään, annettua tuotteiden lajivalikoimaa noudatetaan ja tuotteiden omakustannusarvoa koskeva suunnitelma täytetään.

Työpalkan monipuolinen porrastus, jossa otetaan huomioon työntekijän ammattitaito, työn tuottavuus ja hänen valmistamiensa tuotteiden laatu, toteutetaan työn normituksen ja tietyn tariffijärjestelmän avulla.

Työn normitus on tietyn työn suoritusajan (*aikanormi*) tai aikayksikössä valmistettavien kappaleiden määrän (*suoritusnormi*) säätämistä. Määrätyn työvaiheen suorittamiseen tai tuotteen valmistamiseen tarvittavaa työaikaa työvoiman ja työkaluston käytön ollessa tällöin järkipäristä sanotaan teknillisesti perustelluksi aika- tai suoritusnormiksi. Ilman teknillisiä normeja ei suunnitelmallinen talous ole mahdollinen. Työn oikea normitus on eräs tuotantoprosessin johdon, työn järjestelyn parantamisen ja sen tuottavuuden kohottamisen, samapalkkaisuuden voittamisen ja sosialistisen kilpailun kehittämisen tärkeimpiä edellytyksiä. Teknilliset normit ovat suuri sääntelevä voima, joka järjestää laajat tuotannossa työskentelevät työtätekevien joukot tuotannon eturivin työntekijäin ympärille ja kannustaa jälkeenjääviä nousemaan eturivissä olevien tasolle.

Sosialistiset taloudenhoitomenetelmät vaativat *progressiivisia, teknillisesti perusteltuja suoritusnormeja*, jotka säädetään sellaiselle tasolle, että se on toisaalta työläisten perusjoukkojen jo tuotannossa saavuttamien normien ja toisaalta parhaimpien uranuurtajatyöntekijäin ja eturivin tuotantolaitosten saavuttamien normien välillä. Päinvastoin kuin kapitalistiset suoritusnormit, jotka ovat työläisten terveyttä murtavan ja heidän elämänsä lyhentävän hillittömän työn voimaperäistämisen välineitä, suoritusnormit sosialistisissa tuotantolaitoksissa säädetään sellaisiksi, että ne olisivat progressiivisia ja samalla täysin voimienmukaisia koko työntekijäjoukolle.

Progressiivisia suoritusnormeja juurrutetaan päättävässä taistelussa työn tuottavuuden kasvua ja suunnitelmien menestyksellistä täyttämistä estäviä vanhentuneita, liian alhaisia normeja puolustavia vanhoillisia aineksia vastaan. Tällaisia jälkeenjääneitä normeja ovat laajasti käytännössä olevat niin sanotut kokemuspäiset tilastonormit, jotka on laadittu kussakin eri työssä menneenä aikana saavutettujen suoritusten mukaan. Näin säädetty normit eivät vastaa tuotantolaitoksen lisääntyviä tuotantomahdollisuuksia eivätkä ilmennä saavutettua työn tuottavuuden tasoa; ne eivät ota huomioon edistystä tuotannon teknikkassa ja järjestelyssä, ohjautuvat tekniikkaa huonosti hallitsevan työntekijän mukaan ja laillistavat työajan tuottamattoman kulutuksen.

Sosialistisen yhteiskunnan ja työtätekevien joukkojen edut vaativat juurruttamaan progressiivisia, teknillisesti perusteltuja normeja, jotka vastaavat täydellisesti tuotantotekniikan nykyistä tasoa ja kannustavat työn tuottavuuden kohottamista. Tekniikan ja tuotannon järjestelyn jatkuva paraneminen vaativat suorituskriteerien ajoittaista tarkistamista niiden korottamisen suuntaan. Teknillisesti perusteltuja suorituskriteerejä säädettäessä on tutkittava kaikin puolin ja käytettävä hyväksi progressiivisia työmenetelmiä soveltavien eturivin tuotantolaitosten, eturivin työntekijöiden ja tuotannon uranuurtajien kokemuksia tarkoituksella levittää tuo kokemus kaikkia tuotantolaitoksia ja kaikkia työntekijöitä käsittäväksi.

Jokaisen työalain arviointi, jossa pidetään lähtökohtana työntekijän ammattitaitoa, työn luonnetta, kyseessä olevan tuotannon alan olosuhteita ja erikoisuuksia, suoritetaan *tariffijärjestelmän* perusteella. Tariffijärjestelmän avulla määritellään palkkataso kansantalouden eri aloilla ja eri työntekijäryhmille.

Tariffijärjestelmän tärkeimpiä aineksia ovat tariffiasteikko, tariffiluokitteluhakemistot ja tariffiperuspalkka.

Työpalkan porrastus työntekijöiden ammattitaidosta riippuen säädetään *tariffiasteikon* perusteella. Ammattitaitonsa mukaan työläiset jaetaan luokkiin. Työläinen, jolla ei ole ammattitaitoa, kuuluu ensimmäiseen luokkaan ja hänen palkkansa otetaan yksiköksi. Kuta korkeampi työläisen ammattitaito on, sitä korkeampaan luokkaan hän kuuluu ja sitä korkeampi on vastaavasti hänen palkkansa.

Kyseisellä alalla suoritettavien erilaisten töiden tuotannolliset tunnusmerkit esitetään *tariffiluokitteluhakemistoissa*, jotka ovat perustana työläisen ammattitaidon määrittelyssä ja hänen sijoittamisessaan tähän tahi tuohon luokkaan tariffiasteikossa.

Tariffiperuspalkka määrittelee työntekijän työn maksun suuruuden aikayksikössä eri luokkiin sovellettuna. Tariffiperuspalkka tekee sosialistiselle valtiolle mahdolliseksi säätää porrastetun maksun työstä ottaen huomioon kunkin alan kansantaloudellisen merkityksen, koneellistamisasteen, johon työssä on päästy, talousalueiden erikoisuudet jne.

Oikein muodostettu tariffijärjestelmä tekee mahdolliseksi työpalkan järjestämisen siten, että se kannustaa kohottamaan työn tuottavuutta ja saa työntekijät kiinnostetuiksi korkeamman ammattitaidon hankkimisesta. Tariffiperuspalkan on tällöin oltava perusosana työpalkassa.

Tarkoituksella poistaa pikemmin epäkohdat töiden järjestelyn ja palkkojen alalla sekä tehostaa työntekijöiden henkilökohtaista aineellista kiinnostusta työnsä tuloksista Neuvostoliiton kommunistisen puolueen XX edustajakokous katsoi välttämättömäksi: turvata sellaisten teknillisesti perusteltujen työnormien laaja käytäntöönotto tuotannossa, jotka vastaavat tekniikan ja tuotannon järjestelyn nykyaikaista tasoa;

kohottaa tariffiperuspalkan osuutta työläisten palkoissa ja saada aikaan oikea suhde tariffiperuspalkkojen tasossa eri aloilla ja ammateissa ottaen lukuun työläisten ammattitaidon

ja antamalla etuoikeuksia sellaisten työläisten työmaksussa, jotka työskentelevät raskaissa töissä ja kuumissa työolosuhteissa;

saattaa järjestykseen insinööri-tekniillisten työntekijäin ja toimitsijain eri kategorioiden palkat; likvidoida moninaiset järjestelmät ja eroavaisuudet insinööri-tekniillisten työntekijäin ja toimitsijain palkkauksessa;

kohottaa palkitsemisen osuutta uuden tekniikan käytäntöön-oton, työn tuottavuuden kasvun ja tuotteiden omahinnan alentamisen kannustamiseksi.

Tekniillisesti perusteltujen suoritusnormien ja uusien tariffipalkkojen käytäntöönottamisen on tapahduttava tuotantoreservien paremman käyttämisen ja sillä perustalla saavutettavan tuotannon lisäämisen ja reaalipalkan kohoamisen pohjalla. Tämän lisäksi asetettiin tehtävä työpalkkojen korottamisesta etukädessä pienpalkkaisille työntekijäryhmille palkkojen enimmäis- ja vähimmäisrajojen lähentämiseksi toisiinsa.

NKP:n XXI edustajakokouksen vahvistamat Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965 edellyttävät viime vuosina aloitetun työläisten ja toimihenkilöiden palkkojen järjestykseen saattamisen päätökseen viemistä kohottamalla pieni- ja keskipalkkaisten työntekijäryhmien työpalkkoja ja lyhentämällä sitä välimatkaa, mikä on toisaalta pieni- ja keskipalkkaisten ja toisaalta korkeapalkkaisten työntekijäryhmien työn maksussa.

Toimenpiteet eri työntekijäryhmien työn maksussa olevan välimatkan lyhentämiseksi kuvastavat perusolemuksessaan sosialismille lainmukaista työväenluokan kulttuurillis-tekniillisen tason kohoamista ja työntekijäin kehitystasossa ja ammattitaidossa ilmenevän välimatkan pienenemistä.

Työtätekevien reaalityulojen herkeämätön kasvu sosialismin aikana. Sosialismin aikana ovat lakanneet vaikuttamasta kapitalistisen riiston lait, jotka tuomitsevat työtätekeviä suhteelliseen ja täydelliseen kurjuuteen. Sosialistisen yhteiskunnan kehityksen lakina on kansan hyvinvoinnin herkeämätön kasvu sosialistisen tuotannon kehityksen ja työn tuottavuuden kasvun pohjalla. Tämän lain vaikutuksen ilmentäjänä on väestön reaalityulojen herkeämätön kasvu, joihin kuuluu reaalipalkan ja sosiaali- ja kulttuurivarannoista tapahtuvien tulojen kasvu.

Reaalipalkan kasvun tärkein taloudellinen perusta on sosialistisen tuotannon keskeytymätön nousu korkeatasoisimman tekniikan pohjalla ja työn tuottavuuden kohoaminen. Työn tuottavuuden kasvun, kuten on jo mainittu, tulee kulkea palkkojen kasvun edellä. Kun työn tuottavuuden jatkuva kohoaminen muodostaa vankan perustan reaalipalkan jatkuvalla kohoamiselle, niin reaalipalkan kohoaminen johtaa työtätekevien ostokyvyn lisääntymiseen, mikä puolestaan on yhteiskunnallisen tuotannon vakinainen liikevoima.

Sosialistisen tuotannon herkeämätön nousu johtaa työläisten ja toimihenkilöiden luvun järjestelmälliseen kasvuun ja reaali-palkan huomattavaan kohoamiseen. Kapitalismin vallitessa työttömien vara-armeijan ylläpitämisen välttämättömyys painaa raskaana taakkana työläisperheitä ja alentaa koko työväenluokan reaali-palkkaa. Työttömyyden puuttuminen sosialistisessa yhteiskunnassa vapauttaa työväenluokan ja koko yhteiskunnan työttömien vara-armeijan ylläpitämisen välttämättömyydestä. Kasvava tuotanto takaa perheen kaikille työkykyisille jäsenille työskentelymahdollisuuden, mikä merkittävässä määrin lisää sen kokonaistuloa.

Sosialistisen yhteiskunnan työtätekevät ovat vapaat niistä valtavista työpalkan menetyksistä, joita kapitalististen maiden työväenluokka kantaa sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta ja rodusta aiheutuvien erilaisten palkk rajoitusten vuoksi. Sosialistisessa yhteiskunnassa on ensimmäisen kerran toteutettu periaate: samasta työstä sama palkka — sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta ja rodusta riippumatta. Sosialismin aikana on lasten työ kielletty. Naisen todellinen tasa-arvoisuus miehen rinnalla taataan maksamalla hänen työstään sama palkka. Lisäksi naiselle myönnetään raskauden aikana palkalliset lomat, on perustettu synnytyslaitosten, lastenseimien ja -tarhojen laaja verkosto, suuriperheisille ja yksinäisille äideille maksetaan valtion avustuksia. Jokainen välitön tai välillinen työntekijän rodusta tai kansallisuudesta johtuva oikeuksien rajoittaminen työn maksussa rangaistaan raskaana rikoksena.

Työpalkan jatkuvan kohoamisen edellytyksenä sosialistisessa yhteiskunnassa on edelleen työläisten kulttuuritason ja teknillisen sivistyksen sekä heidän ammattitaitonsa kohoaminen. Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotannon kasvu liittyy erottamattomasti nopeaan teknilliseen edistykseen. Entiset raskaat käsi-voimin tehtävään työhön perustuvat ammatit korvataan uusilla ammanteilla, jotka perustuvat ammattitaitoa vaativaan ja paremmin palkattuun, uusimpaan tekniikkaan nojautuvaan työhön.

Reaali-palkan jatkuvaan kasvuun suuresti vaikuttava tekijä on sosialistisen valtion johdonmukaisesti harjoittama kansan kulutustavaroiden hintojen alennuspolitiikka ja rahan ostokyvyn kohoaminen.

Vuosina 1947—1957 suoritettu joukkokulutustavaroiden vähittäishintojen alentaminen on johtanut näiden hintojen yleistason alenemiseen 2,3-kertaisesti ja tuottanut väestölle tuntuvaan hyötyä. Samoina vuosina on kapitalistisissa maissa elinkustannusindeksi noussut elinkustannusten kasvun vuoksi virallisten numeroiden mukaan Amerikan Yhdysvalloissa 26% ja Englannissa 62%.

Maan kansallistaminen poisti sen valtavan veron, jota kapitalismin aikana kaupunkien maa-alueiden omistajat kantavat yhteiskunnalta maankoron muodossa. Tsaarinaikaisella Venäjällä ja nykyisissä kapitalistisissa maissa työläisperheen

budjetissa asunnonvuokra, lämmitys- ja valaistuskulut nielevät huomattavan osan työansioista. Maan, kaupunkien asuntoparannon ja kunnallisten palveluslaitosten yhteiskunnallisen omistuksen ansiosta sosialismissa on asunnosta ja muista kunnallisista palveluksista suoritettavilla maksuilla hyvin pieni osuus työläisperheen budjetissa, mikä on merkittävä edellytys reaalipalkan kohoamisessa.

Neuvostoliitossa asuinrakennustoiminnan laajuus takaa työtätekevien asuinolojen järjestelmällisen parantumisen.

Yleinen asuntokanta on lisääntynyt neuvostovallan vuosina kaupungeissa ja kaupunkityyppisissä asutuksissa nelinkertaisesti. Yksinomaan vuosina 1946—1958 rakennettiin ja kunnostettiin kaupungeissa ja työläisasutuksissa asuintaloja yhteiseltä pinta-alaltaan 419 miljoonaa neliometriä, mikä ylittää 2,3-kertaisesti koko entisen Venäjän kaupunkiasuntokannan. Asuinrakennustoimintaa harjoitetaan laajassa mitassa myös maaseudulla. Mainittujen vuosien aikana kollektiivitalonpojat ja maaseudun sivistyneistö rakensi 7 miljoonaa asuintaloa. Asunnontarve on kuitenkin vielä, varsinkin fasistianastajien aiheuttamien suurien tuhojen seurauksena ja teollisuusväestön kasvun takia, varsin kärkevä, ja asuinrakennustoiminnan vauhti jää jälkeen väestön nopeasti kasvavista tarpeista. Väestön tarpeiden tyydyttämiseksi laajennetaan entisestäänkin asuntorakennusta ja parannetaan rakennustöiden laatua. Neuvostoliiton kommunistisen puolueen ja Neuvostoliiton Ministerineuvoston päätöksessä „Asuinrakennustoiminnan kehittämisestä” (31 heinäkuuta 1957) on asetettu laajamittainen tehtävä: poistaa lähimpien 10—12 vuoden aikana väestön asunnonpuute. Vuosien 1959—1965 aikana valtion ja väestön varoilla rakennetaan kaupungeissa, kaupunkityyppisissä asutuksissa, neuvostotiloilla, KKA:illa ja metsätyöläisasutuksissa 650—660 miljoonaa neliometriä asuntoalaa eli 15 miljoonaa asuntoa. Maaseudulla rakennetaan noin 7 miljoonaa asuintaloa. Tätä ohjelmaa jo toteutetaan menestyksellisesti.

Sosialistisen yhteiskunnan työläiset ja toimihenkilöt ovat vapaat siitä raskaasta taakasta, jota kapitalististen maiden työtätekevien joukkojen on kannettava. Neuvostoliitossa työläiset ja toimihenkilöt käyttävät verojen maksuun vain pienen osan työpalkastaan. Kaiken lisäksi verot käytetään kansantalouden tarpeisiin ja sosiaalisiin ja kulttuuritarkoituksiin. Verojen kanto väestöltä kadottaa merkityksensä, koska työn tuottavuus edelleenkin kohoaa ja sosialististen tuotantolaitosten kasautumiset lisääntyvät ja semminkin kun veroista tulevat siirrot muodostavat kaikkiaan vain 7,8% valtion budjetin tulopuolesta. Tämän johdosta voidaan lähi vuosina luopua veronkannosta väestöltä.

Varsin tärkeä täydennys yksilölliseen rahapalkkaan ovat ne yhä kasvavat varat, joita sosialistinen valtio käyttää koko kansan sosiaalisiin ja kulttuuritarkoituksiin.

Sosialismin oloissa jaetaan yhteiskunnan jäsenille ilmaiseksi, työpalkan lisäksi, merkittävä ja yhä kasvava osa aineellisia ja kulttuurihyödykkeitä riippumatta heidän työnsä määrästä ja laadusta. Niihin kuuluvat sosiaali- ja kulttuurivaroista tai tarpeiden yhteisen tyydyttämisen varannoista jaettavat aineelliset ja kulttuurihyödykkeet.

Menot näihin tarkoituksiin valtion budjetista ja tuotantolaitosten laskuun ovat lisääntyneet 32 miljardista ruplasta

vuonna 1937 42 miljardiin ruplaan vuonna 1940, 80 miljardiin ruplaan vuonna 1946 ja 201 miljardiin ruplaan vuonna 1957. Sosiaali- ja kulttuurivarannoista saatavien siirtojen ansiosta työläisten ja toimihenkilöiden tulot lisääntyvät likipitään kolmanneksella työpalkasta.

Sitä mukaa kuin tapahtuu sosialistisen yhteiskunnan siirtyminen kommunismiin kasvaa aineellisten ja kulttuurihyödykkeiden ilmaiseksi suoritettavan jaon muotojen merkitys ja osuus yhteiskunnan jäsenten hyvinvoinnin parantamisessa. „Tämä yhteiskunnallisen kulutusvarannon osuus tulee yhä suuremaan, ja se muodostaa tärkeän edellytyksen kommunistiseen jakoperiaatteeeseen siirtymisessä”¹.

Sosialistisessa yhteiskunnassa työläisten ja toimihenkilöiden *sosiaalivakuutus* on pakollinen ja se toteutetaan valtion kustannuksella ja yhteiskunnallisilla varoilla siirtämällä osan tuotantolaitoksen tuloista vakuutusrahastoon, ilman minkäänlaisia maksujen perimisiä työntekijöiltä, samaan aikaan kun kapitalistisessa maailmassa sosiaalivakuutus on käytännössä vain muutamissa maissa ja työläisten täytyy maksaa merkittävä osa vakuutusmaksuista työpalkastaan.

Ensimmäisen viisivuotissuunnitelman kaudella Neuvostovaltio käytti sosiaalivakuutukseen 8,9 miljardia ruplaa, toisen viisivuotissuunnitelman kaudella 32,1 miljardia, neljännen viisivuotissuunnitelman kaudella 79,1 miljardia ja viidennen viisivuotissuunnitelman kaudella 117,7 miljardia ruplaa. Kaikki työläiset ja toimihenkilöt saavat valtion kustannuksella palkalliset lomiat, joiden pituus on vähintään kaksi viikkoa ja useiden ammattialojen työntekijöillä enemmänkin. Vuosina 1940—1958 Neuvostoliiton valtion budjetin menot sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin lisääntyivät melkein 5,2-kertaisesti. Valtion määrärahat kansanvalistukseen lisääntyivät 22,6 miljardista 86,1 miljardiin ruplaan, kansan terveydenhuoltoon ja liikuntakasvatukseen 10,5 miljardista 44,1 miljardiin ruplaan, sosiaalihuoltoon 6,6 miljardista 78,7 miljardiin ruplaan. Valtavia summia käytetään avustusten maksamiseen monen lapsen ja yksinäisille äideille. Niinpä v. 1958 valtio maksoi näitä avustuksia 5,3 miljardia ruplaa.

Sitä paitsi sosiaaliin ja kulttuuritarkoituksiin käytetään huomattavia summia valtion, osuuskunnallisten ja yhteiskunnallisten tuotantolaitosten ja järjestöjen sekä kollektiivitalouksien varoista. Nämä menot tekevät noin 10—12% Neuvostoliiton valtion budjetista sosiaalisten ja kulttuuritarkoitusten rahastamiseen käytetyistä menoista.

Neuvostoliiton työtätekevien elintason kohottamiseen vaikuttaa suuresti v. 1956 annettu Laki valtion eläkkeistä, jonka mukaan korotettiin eläkkeitä työläisille ja toimitsijoille sosialistisen yhteiskunnan hyväksi tekemästä pitkäaikaisesta työstä (vanhuuseläke); samoin eläkemaksuja huoltajansa menettäneille perheille (huoltoeläke), työ- ja sotainvalideille sekä sosialistisen Isänmaan puolesta kaatuneiden perheille.

¹ Päättöslauselma toveri N. S. Hruštševin selostuksen „Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965” johdosta, „NKP:n ylimääräisen XXI edustajakokouksen asiakirjat”, s. 155.

Näin ollen sosiaalisiin ja kulttuuritarkoituksiin käytetyillä valtion ja yhteiskunnallisilla varoilla tyydytetään työläisten ja toimihenkilöiden monia aineellisia ja kulttuuritarpeita, mikä vaikuttaa tuntuvasti työläisten ja toimihenkilöiden reaalityulojen jatkuvaan kasvuun.

Sosialistinen valtio, joka on keskittänyt käsiinsä kaikki työtä-tekevien aineelliseen hyvinvointiin vaikuttavat vivut, harjoittaa reaalityulojen järjestelmällisen kohottamisen politiikkaa.

Teollisuuden palveluksessa ja rakennustöissä olevien työläisten reaalityulot olivat lisääntyneet Neuvostoliitossa yhtä työntekijää kohti laskettuna v. 1956 mennessä v. 1913 verrattuna 3,4-kertaiseksi, jos otetaan huomioon työttömyyden lopettaminen, on lisäys 3,7-kertainen ja jos otetaan huomioon työpäivän lyheneminen, on lisäys tuntia kohden laskettuna 4,8-kertainen.

Tällainen työläisten reaalityulojen kasvu Neuvostoliitossa verrattuna vallankumousta edeltäneeseen aikaan johtuu useista seikoista. Rahapalkka on kasvanut paljon enemmän kuin mitä tavaroiden hinnat ja maksut palveluista ovat kohonneet. Asuntovuokraan ja kunnallispalveluihin menevät maksut, jotka ennen vallankumousta nousivat työläisten budjetissa 20% ja eräissä tapauksissa aina yhteen kolmasosaan palkasta, ovat nyt pienentyneet 5—6-kertaisesti. Paitsi henkilökohtaista työpalkkaa Neuvostoliiton työläiset saavat huomattavia summia valtiolta sosiaalivakuutusmaksuina, erilaisina apurahoina, huojennuksina, eläkkeinä, stipendeinä, lomarahoina, maksuttomana kouluttamisena, maksuttomana lääkärintapana ja terveydenhoitona jne. Ennen vallankumousta työläisille ei maksettu juuri mitään summia henkilökohtaisen työpalkan yli eivätkä he yleensä saaneet maksullisia lomia. Reaalityulojen suuruutta laskettaessa on otettu huomioon, että Neuvostoliitossa on täydellisesti tehty loppu työttömyydestä ja siten turvattu työläisperheiden kaikkien työkykyisten jäsenten täystyöllisyys, mikä on johtanut työssä käymättömien henkilöiden lukumäärän jyrkkään supistumiseen työläisperheissä. On otettava vihdoin huomioon, että Neuvostoliitossa työpäivä on huomattavasti lyhempi kuin Venäjällä ennen vallankumousta, joten siis työläinen saa suurempaa palkkaa kultakin työtunnilta.

Sosialistisen kansantalouden kehittämisessä saavutettujen voittojen tuloksena Neuvostovaltio voi yhä edelleen parantaa työtätekevien asemaa korottamalla työpalkkaa ja lyhentämällä työpäivää. Vuoden 1957 tammikuun 1 päivästä lukien korotettiin pienipalkkaisten työläisten ja toimihenkilöiden palkkaa keskimäärin noin 33%.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelmassa edellytetään kohotettavaksi työläisten ja toimihenkilöiden reaalityuloja 40% yhtä työntekijää kohden laskettuna niin rahallisen työpalkan kasvun ja sosiaali- ja kulttuurivaroista saatavien maksujen ansiosta kuin myös yhteiskunnallisen ruokailun hintojen edelleen alentamisen ansiosta. Seitsenvuotiskautena tulee viedä päätökseen pieni- ja keskipalkkaisten työläis- ja toimihenkilöryhmien palkan korotus 270—350 ruplasta 500—600 ruplaan kahdessa vaiheessa (1959—1962 ja 1963—1965). Työpalkkojen alimman rajan kohoamisen yhteydessä huomioidaan vanhuuden ja työkyvyttömyyden vuoksi sekä perheen elättäjän kuoltua maksettavien eläkkeiden alirajan kohottaminen.

Erikoista huomiota kiinnitetään naisten aseman parantamiseen. Vuonna 1956 pidennettiin raskaus- ja synnytysajan lomia 77:stä kalenteripäivästä 112 päivään, jolloin palkka maksetaan säädettyssä järjestyksessä.

Kommunistisen puolueen XX edustajakokouksen päätösten mukaisesti kaikki työläiset ja toimitsijat siirretään seitsentuntiseen työpäivään. Maanalaisissa töissä työskentelevien kaivostyöläisten perusammattialoilla tulee voimaan 6-tuntinen työpäivä. Nämä toimenpiteet on tarkoitettu viedä päätökseen vuonna 1960. 16—18 vuoden ikäisille nuorille työläisille on säädetty 6-tuntinen työpäivä. V. 1956 säädettiin kahta tuntia lyhempi työpäivä lauantaisin ja juhlan aattona, toisin sanoen 6-tuntinen työpäivä. Seitsenvuotissuunnitelma edellyttää toteutettavaksi täydellisesti vuonna 1962 seitsemän tuntia päivässä työskentelevien työläisten ja toimihenkilöiden siirtämisen 40-tuntiseen työviikkoon ja vuodesta 1964 aloitettavaksi siirtämisen 35-tuntiseen työviikkoon ja maanalaisissa töissä työskentelevien työläisten siirtämisen 30-tuntiseen työviikkoon, päättäen nämä toimenpiteet vuosina 1966—1968. Lyhempään työpäivään siirtyminen tapahtuu palkkoja alentamatta.

Reaalipalkan jatkuva kasvu parantaa sosialistisen yhteiskunnan työtätekevien ravitsemusta, teollisuustavaroiden kulutus lisääntyy ja heidän säästönsä kasvavat. Työtätekevien talletukset säästökassoissa olivat kasvaneet v. 1958 12-kertaisesti vuoteen 1940 verraten. Sosialistisen yhteiskunnan oloissa, missä on taattu oikeus työhön, lepoon ja aineelliseen huoltoon vanhuuden päivinä samoin kuin sairauden ja työkyvyn menettämisen sattuessa, on säästöjen lisääntyminen suoranainen ilmaus väestön hyvinvoinnin kasvusta.

XXX LUKU

ITSEKANNATTAVA TALOUDENHOITO JA KANNATTAVUUS. OMAKUSTANNUSARVO JA HINTA

Sosialististen tuotantolaitosten itsekannattavuus ja kannattavuus. Sosialismin talousjärjestelmä on vapaa kapitalismin ristiriidoista, jotka synnyttävät aineellisten ja työvoimavarojen valtavan tuhlauksen. Kansantalouden sosialistinen, suunnitelmallinen järjestelmä luo mahdollisuudet ja tekee välttämättömäksi tuotannonvälineiden ja työn suurimman säästön kaikkiin sitä edeltäneisiin tuotantotapoihin verraten.

Monipuolisen säästämisen kaikki muodot yhteiskunnassa ovat viime kädessä työajan säästämistä, elävän ja aikaisemman työn säästämistä, toisin sanoen ne merkitsevät yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvua. „Mitä vähemmän yhteiskunta tarvitsee aikaa vehnän, karjan jne. tuottamiseen”, on Marx kirjoittanut, „sitä enemmän se voittaa aikaa muuta tuotantoa, aineellista tai henkistä tuotantoa varten. Kuten erilliselle yksilölle, niin myös yhteiskunnalle sen kehityksen, kulutuksen ja toiminnan monitahoisuus riippuu ajan säästämisestä”¹.

Työajan säästö on sosialistisessa yhteiskunnassa objektiivinen välttämättömyys. Se on eräs tuotannon herkeämättömän kasvun takaavista tärkeimmistä tekijöistä.

Siitä määräytyy se tavattoman suuri merkitys, mikä säästäväisyyspolitiikan johdonmukaisella noudattamisella on sosialistiselle taloudelle. *Säästäväisyyspolitiikka* on sosialistisen taloudenhoidon periaate; se on työajan sekä materiaali- ja rahavarojen säästämistä kaikissa tuotantolaitoksissa ja virastoissa koko yhteiskunnan etuja silmällä pitäen. Mitä tiukin voimavarojen säästäminen on eräs sosialistisen valtion taloudellisen järjestelytoiminnan perustehtävistä ja kaikkien tuotantolaitosten ja virastojen velvollisuus. Kommunistinen puolue, Neuvostovaltio, ammatiliitot ynnä muut yhteiskunnalliset järjestöt mobilisoivat joukot taisteluun kaikkea tuhlausta ja liiallisuutta vastaan, yhteiskunnallisen omaisuuden säilyttämisen ja säästön puolesta, sen puolesta, että jokainen tunti kulutettua yhteiskunnallista työtä, jokainen kalusto-, polttoaine-, käyttövoima- ja raaka-aineyksikkö antaisi yhä suuremman tuotannollisen tuloksen.

Päinvastoin kuin kapitalistisessa järjestelmässä, missä säästäväisyyttä tuotantokustannuksissa harjoitetaan työtätekevien kustannuksella, voimistamalla heidän riistoaan, sosialistisessa järjestelmässä säästö työn ja aineellisten varojen kulutuksessa palvelee koko yhteiskunnan etuja, johtaa työtätekevien aseman paranemiseen ja on sen vuoksi koko kansan asia.

Kommunismiin laajamittaisen rakentamisen kaudella Neuvostoliitossa erikoinen merkitys lankeaa varojen säästölle, aineellisten ja työresurssien järkipäriselle käytölle, kansantalouden sisäisten reservien mitä täydellisimmälle mobilisoinnille. Se johtuu yhteiskunnallisen tuotannon mittasuhteiden ja perussijoitusten valtavasta kasvusta sekä siitä, että on säästettävä aikaa kahden järjestelmän — sosialismin ja kapitalismin välisessä rauhanomaisessa taloudellisessa kilpailussa.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelman mukaan yksistään valtion perussijoitusten kokonaissumma kasvaa edelliseen seitsenvuotiskauteen verrattuna 1,8-kertaisesti ja tekee lähes 2000 miljardia ruplaa, mikä on melkein se pääomasijoitusten summa, joka on käytetty kansantalouteen kaikkina Neuvostovallan vuosina. Niin muodoin jokainen valtion-

¹ „Marxin ja Engelsin arkisto”, IV osa, s. 119.

perussijoituksista saatu säästöprosentti tekee seitsemässä vuodessa 20 miljardia ruplaa. Teollisuuden, rakennustöiden ja liikenteen samoin kuin neuvostotilojenkin tuotantokuluja on seitsemässä vuodessa vähennettävä likipitään 850 miljardia ruplaa, mikä tekee melkein puolet koko valtionperussijoituksista näinä vuosina.

Yhteiskunnallisten resurssien säästäminen muodostaa niin koko maan kansantalouden mitassa laajennetun uusintamisprosessin suhdelukuja määrittelevien valtion keskitettyjen suunnitteluelinten kuin myös paikallisten suunnitteluelinten tärkeimmän tehtävän. Tähän liittyy kiinteästi sekä elävän että esineellistyneen työn säästö sosialistisissa tuotantolaitoksissa, mikä saadaan aikaan itsekannattavan taloudenhoidon avulla.

Elävän ja esineellistyneen työn säästö saadaan sosialistisissa tuotantolaitoksissa aikaan itsekannattavan taloudenhoidon avulla. Lenin on sanonut, että sosialismia ei voida rakentaa eikä kymmeniä ja taas kymmeniä miljoonia ihmisiä voida johdattaa kommunismiin suoranaisen intomielen varassa, vaan „suuren vallankumouksen synnyttämän innostuksen avulla, omakohtaisen intressin, omakohtaisen kiinnostuksen, itsekannattavan taloudenhoidon pohjalla”¹.

Itsekannattava taloudenhoito on sosialististen tuotantolaitosten suunnitelmallisen taloudenhoidon menetelmä; se johtuu arvoinen vaikutuksesta, sillä tämä laki vaatii mittaamaan ja vertailemaan rahamuodossa taloustoiminnan kuluja ja tuloksia, kattaamaan tuotantolaitosten menot niiden omista tuloista, säästämään varoja ja takaamaan tuotannon kannattavuuden.

Itsekannattavuus on sosialismin aikana objektiivisesti välttämätön taloudellinen kategoria. Kun sosialistisessa yhteiskunnassa vallitsee tavarantuotanto ja -vaihto, on sosialistisessa taloudessa tuotantokustannukset ja tuotannon tulokset, sosialististen tuotantolaitosten tulot ja menot ilmaistava ja mitattava kuten edellä on sanottu arvomuodossa, rahamuodossa. Itsekannattava taloudenhoito onkin juuri se sosialistisen taloudenhoidon menetelmä, joka tekee mahdolliseksi arvon raha-muotoa käyttämällä suorittaa hinnoittelun, vertailla tuotantolaitoksen menoja ja tuloja, saada selville sen tuottoisuuden tai tappiollisuuden.

Sosialistiset tuotantolaitokset realisoivat tuotteensa tavaravaihdon prosessissa suunnitelman mukaisilla hinnoilla, tavaroiden hinta poikkeaa jonkin verran niiden arvosta. Realisoimalla tavaransa tuotantolaitos kattaa siitä saamallaan tuloilla tuotantokulunkinsa. Itsekannattavan taloudenhoidon eräänä erikoispiirteenä onkin se, että tuotantolaitos kattaa tavarantuotamisessa syntyneet kulut tavarantuotannon realisoinnista saamallaan tuloilla.

Arvolaki vaatii, että tavarantuotannon hinta vastaisi yhteiskunnallisesti välttämätöntä työn kulutusta. Arvolaki kannustaa tuotanto-

¹ V. I. Lenin, Lokakuun vallankumouksen neljänneksi vuosipäiväksi, Teokset, 33. osa, s. 36 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, 1951. s. 818).

laitosta pyrkimään siihen, että sen yksilöllinen työn kulutus määrätyn tavaran tuottamiseen ei ylittäisi yhteiskunnallisesti välttämätöntä työn kulutusta, vaan olisi mahdollisesti sen alapuolella. Jos tuotantolaitoksen yksilölliset kulungit ylittävät yhteiskunnallisesti välttämättömien kulunkien tason, jonka mukaan määräytyy tavaran hinta, tuotantolaitos ei voi silloin täydellisesti kattaa kulunkeja ja voi tuottaa tappiota. Sellainen tuotantolaitos, jonka kulungit ovat yhteiskunnallisesti välttämättömien kulunkien tasolla tai sen alapuolella, ovat edullisemmassa asemassa, niiden tuotanto on kannattavaa. Tuotantolaitoksen *kannattavuus* (tuottoisuus) merkitsee, että ne varat, jotka tuotantolaitos saa tuotteidensa realisoinnista, kattavat omakustannusarvon ja takaavat sen lisäksi vielä tuloa. Kannattavuus on eräs tuotantolaitoksen työskentelyn taloudellisen tehokkuuden tärkeimmistä osoittimista määrätyllä ajanjaksolla. Itsekannattava taloudenhoito asettaa tuotantolaitoksen asemaan, jolloin sen on pyrittävä voimavarojensa enimmäiseen säästöön ja työskenneltävä kannattavasti.

Arvolain vaikutuksesta johtuvana itsekannattavuus on samanaikaisesti keino, jolla toteutetaan sosialismin taloudellisen peruslain ja muiden sosialismin taloudellisten lakien vaatimuksia.

Kannustaessaan säästämään työaikaa ja mobilisoimaan tuotantolaitosten sisäiset reservit itsekannattavuus takaa sosialistisen kasaantumisen, myötävaikuttaa sosialistisen tuotannon herkeämättömään kasvuun parhaimman teknillisen välineistön käyttämisen pohjalla kaikkien työtätekevien joukkojen kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi mahdollisimman täydellisesti.

Itsekannattavuus on kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain asettamien vaatimusten noudattamisen välttämätön ehto. Sosialistisen suunnitelmatalouden lujittamisen ja kehittämisen välineenä itsekannattava taloudenhoito kannustaa parhaimpien taloudellisten tulosten saavuttamista mahdollisimman vähäisin kulungein käyttämällä tehokkaasti kaikkia voimavaroja. Se on tuotantolaitosten suunnitelmallisen johdon, suunnitelmien täyttämisen ja ylittämisen väline. Se on keino, jolla tarkkaillaan suunnitelmien määrällisten ja laadullisten osoittimien täyttämistä.

Suunnitelmallisen taloudenhoidon muotona taloudellinen itsekannattavuus edellyttää, että jokainen tuotantolaitos noudattaa tiukasti tuotantosuunnitelmaansa sekä luontoismuodossa että rahallisesti ilmaistuna, säädettyjä tuotannollisia ja finanssinormatiiveja, suunnitelmallisia vakiohintoja, täyttää kaikki velvollisuutensa valtiolle ja sen elimille jne. Valtiota vahingoittava yhden tuotantolaitoksen etujen asettaminen valtion yleisten etujen vastakohtaksi merkitsee taloudellisen itsekannattavuuden periaatteiden vääristelyä, sillä itsekannattavuus on yleiskansallisille eduille alistetun sosialistisen taloudenhoidon menetelmä.

Taloudellisen itsekannattavuuden menetelmä eroaa siten perusteellisesti kapitalistisesta, yksityisomistukseen perustuvasta taloudenhoidosta, jota toteutetaan kilpataistelun ja tuotannon anarkian oloissa suurimman voiton saamiseksi.

Sosialistinen yhteiskunta pitää suunnitelmallisessa taloustoiminnassaan välttämättömänä kannattavuuden aikaansaamista niin erillisten tuotantolaitosten ja tuotannonalojen mitassa kuin myös koko kansantalouden mitassa ja pitkän ajan puitteissa. Näin asetettu kannattavuus on ristiriidassa yksityiskapitalistisen kannattavuuskäsitteen kanssa ja on hyvin suurimerkityksellinen sosialismin etevämyyksi, jonka pohjalla voidaan paljon määrällisemmin rakentaa teollisuutta kansantaloudellinen tärkeys huomioon ottaen ja juurruttaa tuotantoon tieteen ja tekniikan uusimpia saavutuksia.

Tuotantolaitosten kannattavuus on sosialistisen yhteiskunnan kehityksen elintärkeä tekijä. Se turvaa yhteiskunnalle välttämättömät kasaantumiset tuotannon jatkuvalla ja nopealla kehittämiselle. Sosialistisessa taloudessa voi kuitenkin olla sellaisia tuotantolaitoksia, joilla on suuri kansantaloudellinen merkitys, mutta ovat väliaikaisesti kannattamattomia tai tuottavat tappiota. Sosialistinen valtio tukee näitä tuotantolaitoksia valtion apurahoilla. Mutta kun apurahajärjestelmä johtaa itsekannattavuuden hölhenemiseen, valtio pyrkii saamaan mahdollisimman pian tappiota tuottavat tuotantolaitokset kannattaviksi, joten apurahojen tarve raukeaa. Sosialistisen tuotantolaitoksen työkentelyn normaaliehtona on kannattavuus.

Neuvostoliiton teollisuus toimii nykyään kannattavasti. Mutta eräillä aloilla, jotka kokonaisuudessa ovat kannattavia, on vielä useita kannattamattomia tuotantolaitoksia, joiden johtajat soveltavat itsekannattavaa taloudenhoitoa vain muodollisesti sallien poikkeuksia. Itsekannattavuuden lujittaminen vaatii talouselimiä käymään taistelua kasaantumissuunnitelmien täyttämiseksi kaikissa tuotantolaitoksissa.

Edistäessään elävän ja esineellistyneen työn säästöä itsekannattavuus on työn tuottavuuden jatkuvan kohottamisen lain vaatimusten noudattamisen väline. Itsekannattavuuden noudattaminen kannustaa työn teknillisen aseistamistason kohottamista, tuotannonvälineiden ja työvoiman käytön parantamista sekä tuotantoprosessin järjestelyn parantamista.

Itsekannattavuus rakentuu tuotantolaitoksen, työntekijäin ja johtavan henkilökunnan koko kollektiivin aineellisia etuja vastaavaan *kiinnostukseen* suunnitelman täyttämisestä, tuotannon keskeytymättömästä ja nopeasta kasvusta, säästävästä ja järjestyksellisesti taloudenhoidosta ja tuotantolaitoksen kannattavuuden aikaansaamisesta.

Tuotantolaitoksen ja sen työntekijäin aineellisia etuja vastaava kiinnostus suunnitelman täyttämisestä ja tuotannon kohottamisesta saadaan aikaan ennen kaikkea siten, että

tuotantolaitos saa rahavaroja taloudellisen toimintansa tulok-
sista riippuen. Edelleen, tuotantolaitoksen käytettäväksi jää osa
tulosta (voitosta), joka menee liikevarojen täydentämiseen,
perussijoituksiin ja työläisten ja toimihenkilöiden kulttuurillisten
ja jokapäiväisten elämänehtojen parantamiseen, parhaimpien
työntekijöiden palkitsemiseen jne.

Itsekannattavuus liittyy työn mukaan tapahtuvan jaon talou-
dellisen lain käyttämiseen. Työn mukaan tapahtuva jako synnyttää
työntekijöissä aineellisia etuja vastaavan henkilökohtaisen
kiinnostuksen työn tuottavuuden kohottamiseen, voimavarojen
säästämiseen ja johtaa itsekannattavuuden lujittumiseen. Itse-
kannattavuus puolestaan edistää työn mukaan tapahtuvan jaon
lain johdonmukaista noudattamista ja työtätekevien hyvinvoin-
nin kohottamista. Mitä suurempi tuotantolaitoksen tulo on, sitä
enemmän sillä on mahdollisuuksia työntekijänsä kannustami-
seen parantamalla heidän aineellista asemaansa ja kulttuurillis-
ia ja jokapäiväisiä elämänehtojaan ja eturivin työntekijäin
palkitsemiseen. Mitä kehitetympää itsekannattava taloudenhoito
on, sitä laajemmin sovelletaan palkkoiden maksamista voima-
varojen säästöstä, työn tuottavuuden kohottamisesta ja tuotan-
non kannattavuuden aikaansaamisesta.

Itsekannattavassa taloudenhoidossa tulevat esiin socialisti-
sen valtion ja sen tuotantolaitosten keskinäiset suhteet ja myös
erillisten socialististen tuotantolaitosten väliset suhteet.

Taloudellinen itsekannattavuus valtion tuotantolaitoksissa
rakentuu valtion taholta toteutetun socialististen tuotantolaitos-
ten johdon ja kunkin tuotantolaitoksen taloudellisen liiketoimin-
nan *itsenäisyyden* yhdistämiseen. Tuotantolaitoksen taloudelli-
sen liiketoiminnan itsenäisyys ilmenee siinä, että se saa käytet-
täväkseen valtion materiaali- ja rahavarat ja että sillä on
mahdollisuus laajaan aloitteellisuuteen käyttääkseen niitä mah-
dollisimman järkipäisesti suunnitelmatehtävien täyttämiseksi
parhaimmalla tavalla.

Socialistinen valtio kiinnittää kunkin tuotantolaitoksen käyttöön suunni-
telmien täyttämiseen tarvittavat materiaali- ja rahavarat. Juridisesti itsenäi-
senä talousyksikkönä tuotantolaitos solmii taloudellisia suhteita toisiin tu-
tantolaitoksiin ja järjestöihin, hankkii työntekijäkuntansa sekä järjestää
tuotannollisen, hankinta- ja myyntitoimintansa. Tuotantolaitoksella on Valtion
pankissa selvitystilii rahavarojensa säilyttämistä varten, se saa oikeuden käyt-
tää pankkiluottoa ja sillä on itsenäinen kirjanpidollinen tase.

Liiallisen sentralismin poistamiseksi talouskysymysten ratkaisussa ja
tuotantolaitosten aloitteellisuuden tehostamiseksi niiden liiketoiminnan itse-
näisyyttä laajennetaan, tuotantolaitosten johtajien valtuuksia suunnittelun,
perusrakennustyön, materiaaliarvojen hankinnan ja realisoimnin, raha-asioi-
den, henkilökunnan kokoonpanon määrittelyn ja palkkojen järjestelyn alalla
laajennetaan entisestäänkin.

Valtion tuotantolaitosten taloudellisen liiketoiminnan itse-
näisyys toteutuu puitteissa, jotka koko kansan omistus tuotan-
nonvälineisiin asettaa: tietyn tuotantolaitoksen käyttöön luovu-

tettujen tuotannonvälineiden omistajaksi jää sosialistinen valtio. Se järjestää suunnitelmanmukaisesti yhteyden erillisten tuotantolaitosten välillä ottaen huomioon kunkin osuuden yleisessä kansantalouden järjestelmässä. Sosialististen tuotantolaitosten väliset suhteet eivät ole kilpataistelusuhteita, kuten on asianlaita kapitalismin vallitessa, vaan yhteistyön suhteita koko kansaa koskevien tehtävien suorittamisessa.

Itsekannattavuus edellyttää tuotantolaitoksen ja sen johtajien aineellista *vastuunalaisuutta* suunnitelmien täyttämisestä ja voimavarojen järkipäisestä käytöstä sekä tuotantolaitoksen työn tuloksista rahallisesti ilmaistuna. Uuden talouspolitiikan alussa, kun teollisuutta siirrettiin itsekannattavaan taloudenhoitoon, V. I. Lenin osoitti: „trustit ja tuotantolaitokset on asetettukin itsekannattavuuden pohjalle nimenomaan sitä varten, että ne itse vastaisivat ja sitäpaitsi vastaisivat täydellisesti tuotantolaitoksensa kannattavuudesta”¹.

Tuotantolaitos on vastuussa siitä, että työpalkka maksetaan työläisille ja toimihenkilöille aikanaan ja oikein. Tuotantolaitos vastaa siitä, että maksuvelvollisuudet valtion budjettiin suoritetaan aikanaan ja täydellisesti ja että saadut budjettivarat ja pankkiluotto käytetään oikein.

Itsekannattavuus edellyttää myös tuotantolaitoksen aineellista vastuuta sitoumustensa täyttämisestä toisia tuotantolaitoksia ja talousjärjestöjä kohtaan.

Itsekannattavuus edellyttää alituista tuotantolaitoksen ja sen erillisten osien toiminnan valvontaa ruplan avulla. *Valvonta ruplan avulla* tarkoittaa seuraavaa: tuotantolaitoksen taloudellisen toiminnan rahallisten osoittimien (omakustannusarvon, kannattavuuden jne.) välityksellä tulee näkyviin sen työn laatu; tuotantolaitoksen rahavarojen saanti on riippuvainen sen työn laadusta ja suunnitelman täyttämistä; tuotantolaitoksilta vaaditaan ajoissa tapahtuvia rahasuorituksia pakollisiin maksuihin (pankkivelan palauttaminen, maksut budjettiin jne.); tuotantolaitokset ovat velvolliset suorittamaan ajoissa selitykset toisten tuotantolaitosten (tavarantoimittajien tai ostajien) kanssa niiden kesken solmittuja sopimuksia vastaavasti. Tuotantolaitosten työtä valvovat ruplan avulla talousjärjestöt, finanssielimet ja pankkijärjestelmä. Keskinäistä valvontaa ruplan avulla toteuttavat tuotantolaitokset, joita taloussopimukset sitovat toisiinsa. Itse tuotantolaitoksessa valvonta ruplan avulla suoritetaan luetteloimalla ja rinnastamalla rahamuodossa tuotannon kuluja ja tuloksia.

Sosialistisen tuotannon järkipääinen järjestäminen tuotantolaitoksissa niiden konkreettisista oloista riippuen vaatii

¹ V. I. Lenin, Kirje finanssiasiain kansankomissariaatille 1. helmikuuta 1922, Teokset, 35. osa, s. 468.

itsekannattavan taloudenhoidon ainesten soveltamista *tuotantolaitoksen sisällä*, toisin sanoen työosastoissa ja tuotantolohkoilla. Työosasto ja tuotantolohko ovat tuotantolaitoksen osia, joilla on vissinlainen itsenäisyys tuotannollisessa ja teknillisessä suhteessa, mutta niillä ei ole tuotantolaitokselle ominaista taloudellisen liiketoiminnan itsenäisyyttä. Tämän vuoksi itsekannattavaa taloudenhoitoa sovelletaan siellä ainoastaan rajoitetussa mitassa. Itsekannattavuuden aineksia työosastoissa ja tuotantolohkoilla ovat: kulujen laskenta rahamuodossa, näiden kulujen vertaaminen suunnitelmatehtäviin ja aineellisen tunnustuksen antaminen voimavarojen säästön alalla parhaita tuloksia saavuttaneille työntekijöille.

Itsekannattavuuden johdonmukainen noudattaminen, lisätesään tuotantolaitoksen ja sen työntekijäin aineellisia etuja vastaavaa kiinnostusta tuotannon tuloksiin ja suunnitelman täyttämiseen, edistää joukkojen tuotannollisen aktiivisuuden ja sosialistisen kilpailun kasvua voimavarojen täydellisen ja järkipärisen käytön sekä säästäväisen ja harkitun taloudenhoidon puolesta. Itsekannattava taloudenhoito on suunnattu kaikkien tuotantolaitoksen käytettävissä olevien varantojen käytön jatkuvaan parantamiseen.

Itsekannattavan taloudenhoidon soveltaminen on taloudelliselta kannalta objektiivisesti välttämätöntä sosialistisen kansantalouden kaikilla aloilla — teollisuudessa, liikenteessä, rakennustöissä, maataloudessa (neuvostotiloilla, koneenkorjausasemilla ja kollektiivitalouksissa) sekä kaupan alalla. Itsekannattavuuden konkreettisissa soveltamismuodoissa on tällöin väistämätöntä määrätynlaisia erilaisuuksia kunkin tuotantoalan tai -laitoksen erikoisuuksista riippuen. Niinpä itsekannattavuuden toteuttamisen omalaatuisuus kollektiivitalouksissa johtuu osuustoiminnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen erikoisuuksista ja luontoismuotojen huomattavasta ominaispainosta kollektiivitalouksien tuotannossa ja jaossa ym. seikoista. Neuvostoliiton talouden edelleen kehittämisen ja kommunismin menestyksellisen rakentamisen tehtävät vaativat itsekannattavan taloudenhoidon entistä johdonmukaisempaa ja laajempaa soveltamista.

Sosialististen tuotantolaitosten varannot, niiden kierto ja käytön tehokkuus. Sosialistisen tuotantolaitoksen materiaali- ja rahavarat muodostavat tuotantolaitoksen *varannot*. Erotukseksi pääomasta, joka edustaa kapitalistien harjoittamaa työtätekevien riistoa, sosialististen tuotantolaitosten varannot ovat yhteiskunnallista omaisuutta ja niitä käytetään koko yhteiskunnan etujen mukaisesti. Valtion tuotantolaitosten varannot ovat niiden käyttöön annettua yleiskansallista omaisuutta. Osuuskunnallisten tuotantolaitosten varannot ovat niiden osuuskunnallista omaisuutta.

Sosialististen tuotantolaitosten käytössä olevat tuotannonvälineet muodostavat niiden *tuotannolliset varannot*. Ne esiintyvät sekä luontoismuodossa että arvomuodossa, rahassa ilmaisuna. Tuotantolaitokset eivät saa tuotannonvälineitä ilmaisen huollon tietä, vaan ostamalla ne rahalla määrätystä hinnasta. Tuotantolaitoksen varannot käyvät siis *kiertokulun* vaiheen. Tällöin tuotannonvälineitä ostavan tuotantolaitoksen rahavarannot muuttuvat tuotannollisiksi varannoiksi. Edelleen seuraa *tuotantovaihe*, tuotannonvälineiden tuotannollinen käyttö ja niiden muuttuminen tuotteiksi. Lopuksi tuotantovaihe vaihtuu jälleen kiertokulun vaiheeseen, jolloin tuotantolaitos myy, realisoi valmiuteensa saaden niistä vastaavan määrän rahavaroja.

Näin siis jokaisen tuotantolaitoksen varannot suorittavat suunnitelman mukaisesti herkeämätöntä kiertoa, käyvät perättäisessä järjestyksessä läpi tuotantovaiheen ja kiertokulun vaiheen. Sitä vastaavasti ne muuttavat muotoaan: rahamuoto vaihtuu tuotantomuodoksi, tuotantomuoto tavaramuodoksi, tavaramuoto rahamuodoksi jne.

Tuotannollisen käytön prosessissa tuotannonvälineiden arvo siirtyy uuteen tuotteeseen ja sisältyy uuden tuotteen arvoon. Tämän mukaisesti kulutettujen tuotannollisten varantojen arvo palautuu tuotteiden realisoinnissa tuotantolaitokselle ja tapahtuu niiden korvaaminen.

Kierron luonteesta riippuen tuotantolaitoksen tuotannolliset varannot ovat joko kiinteitä tai liikkuvia varantoja.

Kiinteät varannot palvelevat tuotantoa monen jakson kestäessä säilyttäen tällöin luontoismuotonsa. Kiinteiden varantojen arvo siirtyy tuotantokustannuksiin vähin erin, osittain, sitä mukaa kuin nämä varannot kuluvat. Tuotantolaitoksen kiinteisiin tuotantovarantoihin kuuluvat työnvälineet, tuotantorakennukset, laitteet, koneet, pitkäaikaista käyttöä palvelevat työkalut ja inventaarit sekä kuljetusvälineet. *Liikkuvat varannot* käytetään tuotantoprosessissa täydellisesti yhden tuotantojakson kuluessa ja niiden arvo sisältyy kokonaan tavaran tuotantokuluihin. Tuotantolaitoksen liikkuviin tuotantovarantoihin kuuluvat: raaka-aineet, materiaalit, poltto-aine, puolivalmisteet ja muut työn esineet.

Tuotannon piirissä olevien varantojen lisäksi on tuotantolaitosten käytettävissä kiertokulun piirissä toimivia varoja eli kiertokulkuvarantoja. *Kiertokulkuvarannot* koostuvat realisoitaviksi valmiista tuotteista sekä raaka- ja polttoaineen ostoon, työpalkkojen maksuun jne. tarvittavista tuotantolaitoksen rahavaroista.

Tuotannolliset liikkuvat varannot ja kiertokulkuvarannot yhdessä muodostavat tuotantolaitoksen *liikevarat*. Tuotantolaitoksen liikevarat jakautuvat omiin ja lainavaroihin. Omien ja lainattujen liikevarojen muodostaminen tapahtuu suunnitelmallisesti.

Valtio myöntää tuotantolaitokselle omat liikevarat sen vakituisten tarpeiden mukaisesti. Tuotantolaitoksen liikevarojen lisätarve tai väliaikainen tarve, joka johtuu esimerkiksi raaka- ja polttoaineen kausivarastojen muodostamisen välttämättömyydestä tai tavarain viipymisestä matkalla, peitetään lainavaroilla — Valtion pankin luotolla, jonka käyttämisestä Valtion pankki ottaa tietyn maksun, koron. Tällainen liikevarojen jakamisjärjestys kannustaa tuotantolaitosta käyttämään niitä mahdollisimman järkipäisesti ja taloudellisesti ja jouduttamaan niiden kiertoa.

Tuotannollisten varantojen tehokas käyttö on tuotantolaitoksen toiminnan eräitä tärkeimpiä laatuosoittimia.

Tuotannollisten varantojen ja kiertokulkuvarantojen ohella tuotantolaitoksilla on myös kiinteitä varantoja kulutustarkoituksiin — asuinrakennuksia, kulttuuritaloja ja muita julkisia rakennuksia sekä kulttuuritarpeita ja jokapäiväisiä elämäntarpeita palvelevia rakennuksia irtaimistoihin.

Kiinteät varannot muodostavat sosialistisen yhteiskunnan tuotantokoneiston. Kiinteiden varantojen käytön laajuus ja aste muodostavat tärkeän tekijän, jonka mukaan tuotteiden valmistuksen paljous määräytyy.

Kiinteiden varantojen jatkuva uusiminen, teknillinen parannus ja modernisointi on teknillisen edistyksen välttämätön ehto. Kiinteiden varantojen jatkuva uusintaminen turvaa teknillisen edistyksen ja saa aikaan yhteiskunnallisen työn säästön. Itsekannattava taloudenhoito edistää toimivan kaluston mahdollisimman täydellistä kuormitusta ja samalla kannustaa teknillisiin uudistuksiin, joka puolestaan johtaa tuotannon taloudellisen tehokkuuden kohoamiseen.

Sosialistinen talousjärjestelmä avaa valtavia, kapitalismille saavuttamattomia mahdollisuuksia teknillisen edistyksen kehittämisen ja nopeuttamisen alalla. Tästä on todistuksena tuotannon ja tekniikan erikoisen suuri kasvuvauhti Neuvostoliitossa ja koko maailman sosialistisessa järjestelmässä. Näitä mahdollisuuksia ei kuitenkaan vielä käytetä riittävästi. Tarvitaan huomattavaa työtä uuden tekniikan juurruttamisen suunnittelu-, järjestely- ja kannustamismenetelmien parantamiseksi. Muun muassa suuri merkitys on uuden tekniikan käyttöön oton rahoittamisen ja siihen tarkoitettujen varojen lainausjärjestelmän merkittävällä parantamisella, uuden tekniikan tuotannon ja käytön omaksumisen riittävällä aineellisella turvaamisella; uusien tuotteiden hinnoittelun järjestykseen saattamisella sitä silmällä pitäen, että hinnat kannustaisivat niin noiden tuotteiden tuotantoa kuin myös käyttöä; tuotantolaitosten taloudellisten ja työntekijäin henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen kannustinten jyrkällä voimistamisella, uuden tekniikan ja teknologian, täysmekanisoinnin ja automatisoinnin suhteen sekä siinä käytettävällä tehokkaalla palkkiojärjestelmällä jne.

Uusien, entisiä tuottoisampien ja taloudellisempien koneiden keksiminen ja tuotannossa käyttäminen merkitsee, että vanhentuneet koneet menettävät arvonsa, tulevat moraalisesti kulute-

tuiksi ennen niiden fyysillistä kulumista. Teknillinen edistys ja työn tuottavuuden kasvu saa aikaan toimivien koneiden arvon alenemisen. Koneiden *moraalisen kulumisen* kategoriolla on sosialistisessa yhteiskunnassa tärkeä merkitys, sillä teknillisen edistyksen nopea vauhti tekee välttämättömäksi vaihtaa viivyttelemättä vanhentunut teknillinen välineistö uuteen ja uusi vuorostaan uusimpaan. Se on eräs tekijä, joka turvaa sosialistiselle talousjärjestelmälle voiton taloudellisessa kilpailussa kapitalistisen järjestelmän kanssa. Koneiden moraalinen kuluminen sosialismin oloissa eroaa periaatteellisesti koneiden moraalista kulumisesta kapitalismin olosuhteissa. Vanhentuneen kaluston vaihtaminen uuteen ja käytössä olevan kaluston modernisointi ei sosialismin oloissa tapahdu valtoimesti eikä kilpataistelun kulussa, vaan suunnitelmallisesti, minkä vuoksi tällainen vaihtaminen ja modernisointi ei saata pieniä ja keskikokoisia tuotantolaitoksia taloudelliseen häviöön ja tuhoon eikä se aiheuta sellaista tuotantovoimien hukkaamista, jollaista ilmenee kapitalismin oloissa. Kansantalouden suunnitelmallinen hoitaminen avaa laajoja mahdollisuuksia koko olemassaolevan teknillisen välineistön järkiperaiselle käytölle, jonka tavoitteena on teknillisen edistyksen nopeistaminen sekä koko yhteiskunnallisen tuotannon korkean kasvun vauhdin turvaaminen ja yhteiskunnallisten kulujen supistaminen.

Kuluvien kiinteiden varantojen kuolettamista varten tuotantolaitoksessa on olemassa *poisto- (amortisointi-) varanto*. Poistovähennysten pitää taata tuotantokoneiston alituinen teknillinen uudistaminen. Amortisaatio eli poistorahasto muodostuu liittämällä jokaisen tuoteyksikön tuotantokustannuksiin tietty, kulumista vastaava osa kiinteiden varantojen arvosta. Osa tuotantolaitoksen amortisaatorahaston varoista käytetään suunnitelmanmukaisesti — valtion säätämässä laajuudessa — käyttökelvottomiksi käyneiden kiinteiden varantojen korvaamiseen, mutta toinen osa jää tuotantolaitoksen haltuun kulutettavaksi toimivien kiinteiden varantojen peruskorjauksiin.

Sellaiset virheelliset väittämät, että sosialismin aikana muka tapahtuu vain koneiden fyysillinen kuluminen, mutta teknillisestä edityksestä johtuvaa moraalista kulumista ei ole olemassa, johtivat käytännössä amortisaationormien liialliseen supistamiseen, mikä puolestaan jarrutti kiinteiden varantojen uusimista. Amortisaatiopoistojen on korvattava kiinteiden varantojen tosi-asiallinen kuluminen, jolloin on otettava huomioon sekä fyysillinen että moraalinen kuluminen. Toisaalta taas ylenmääräisen suuret amortisaationormit, jotka ylittävät kiinteiden varantojen todellisen kulumisen, johtavat tuotteen omakustannusarvon perusteettomaan kohoamiseen.

Sosialistisen talouden kasvuvauhdin nopeuttamisessa saa suuren merkityksen itsekannattavuuden lujittaminen perusrakennustöiden alalla, rakennusajan lyhentäminen sekä se seikka, ettei varoja pirstota pikkuerissä moniin rakennuskohteisiin.

Pääomakulujen vähentäminen tuoteyksikköä kohden sekä tuotannon nopeamman kasvuvauhdin turvaaminen perusvarantojen lisääntymisvauhtiin verraten on tärkeä kansantaloudellinen tehtävä. Se vaatii uusien tuotantolaitosten rakentamista uusimman tekniikan perustalla, perusvarantojen käytön parantamista sekä tuotannon lisäämistä toimivien tuotantolaitosten rekonstruoinnin ja osittaisen laajentamisen tietä, mikä useinkin antaa mahdollisuuden lisätä tuotteiden tuotantoa pienemmin kuluihin ja nopeammin kuin uusia laitoksia rakentamalla.

Kansantalouteen suoritettavien perussijoitusten taloudellista tehokkuutta kokonaisuudessaan arvioidaan näiden sijoitusten seurauksena saavutetun kansallistulon kokonaismäärän kasvulla (muuttumattomissa hinnoissa). Perussijoitusten tehokkuuden määrittelyn pohjana on yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoamisen määrä.

Perussijoitusten ja uuden tekniikan taloudellista tehokkuutta määriteltäessä on otettava huomioon arvoinen vaikutus ja itse-kannattavan taloudenhoidon periaatteet. Taloudellisissa laskelmissa on tällöin verrattava perussijoituksiin ja uuteen tekniikkaan sisältyvän yhteiskunnallisen työn kuluista tavoitteena olevaan tulokseen, jonka osoittimina ovat: tuotemäärän kasvu, omakustannusarvon aleneminen, tuotannon kannattavuuden lisääntyminen ja perussijoitusten korvaantumisaajan lyheneminen, jolloin otetaan myös huomioon rakennusajan pituus ja tuotantolaitoksen tai kaluston käytiinpanon määräaika.

Sosialistinen talousjärjestelmä turvaa kiinteiden ja liikkuvien varantojen keskeytymättömän kasvun ja niitä voidaan käyttää kapitalismiin verraten paljon paremmin. Valtio säättää tuotantolaitoksia velvoittavat *progressiiviset taloudelliset ja teknilliset normit* koneiden ja laitteiden käytössä, raaka- ja polttoaineiden ja liikkuvien varantojen muiden aineiden kulutusnormit valmista tuoteyksikköä kohti (rautamalmia ja koksia takkirautonna kohti, sokerijuurikasta sokeritonnia kohti jne.) ja liikkuvien varantojen aineiden ja valmiiden tuotteiden *varastonormit*. Näiden normien oikea säätäminen on tärkeä tekijä kiinteiden varantojen ja liikevarojen käyttötehon kohottamiseksi järjestelmällisesti.

Sosialistisen talouden kehittyessä tuotannollisten varantojen käyttö käy yhä tehokkaammaksi. Niinpä esimerkiksi masuunien hyötytilavuuden käyttökoeffisientti Neuvostoliitossa ylitti jo vuonna 1940 kaksinkertaisesti vuoden 1913 tason. Vuoteen 1958 mennessä masuunien hyötytilavuuden käyttökoeffisientti parani huomattavasti v. 1940 verrattuna tehden 0,775 v. 1940 olleen 1,19 asemesta. Teräksen sulatus marituuneissa yhtä perustan neliometriä kohden lisääntyi 70%.

Liikkuvien varantojen säästössä on olemassa suuria mahdollisuuksia. Esimerkiksi vapaan taonnan vaihtaminen tamppaukseen säästää metallia vähintään 20—25%, ja taontapuristimien käyttö lisää vielä metallin säästöä 10—15%; tarkkamittaisten valanteiden käytäntöönnotto koneenrakennuksessa säästää metallia aina 25% ja enemmänkin.

Sosialismin etuisuuksia kiinteiden ja liikkuvien varantojen käytön alalla ei kuitenkaan realisoida riittävässä määrin. Monet tuotantolaitokset hidastelevat tuotantokapasiteettien omaksumisessa ja sallivat huomattavia kaluston seisokkeja. Kommunistisen rakennustyön tehtävien menestyksellinen ratkaisu vaatii tuotannollisten varantojen käytön jyrkkää tehostamista.

Tuotantolaitoksen taloustoiminnan eräitä tärkeimpiä laatuosoittimia on liikevarojen kiertonopeus.

Tuotantolaitoksen varojen *kiertonopeus* riippuu ensiksikin tuotantoajasta, jonka kuluessa nämä varat ovat tuotantoprosessissa, toisin sanoen tuotannollisten varastojen muodossa, kesken-eräisessä tuotannonvaiheessa, puolivalmisteena, ja toiseksi siitä ajasta, minkä varat ovat kiertokulun piirissä (realisoitaviksi valmiiden tuotevarastojen muodossa jne.).

Liikevarojen kierron jouduttamisella on suuri merkitys säästäväisyyspolitiikan noudattamisessa ja lisävarojen vapauttamisessa tuotannon lisäämiseen. Varojen kierron jouduttaminen on tuotantolaitokselle tärkeänä tekijänä tuotteiden valmistussuunnitelman ja kasautumisen kasvusuunnitelman täyttämässä. Se takaa suunnitelman täyttämisen pienemmällä varamäärällä. Liikevarojen tulee kuitenkin olla riittävät katkeamattoman tuotannon ylläpitämiseksi.

Liikevarojen kierron jouduttaminen vaatii supistamaan tuotanto- ja kiertokulkuaikaa sekä taistelemaan alituisesti liiallisten (säädetty normit ylittävien) raaka-aine-, materiaali-, puolivalmiste- ja valmistuotevarastojen muodostamista vastaan. Tuotantojakson supistuminen saadaan aikaan nopeuttamalla tuotantoprosesseja siten, että käytetään parhainta teknillistä välineistöä ja teknologiaa, otetaan käyttöön nopeammat koneet, lisätään metallinleikkuunopeutta koneenrakennusteollisuudessa, metallin sulatusnopeutta rautateollisuudessa, porausnopeuksia öljyntuotannossa jne., sovelletaan tuotantoon tieteen uusimpia saavutuksia ja parannetaan työn järjestelyä. Kiertokulkuaika saadaan supistumaan parantamalla kulkulaitoksen työskentelyä ja järjestämällä entistä järkipäisemmin tuotantolaitosten varustelu ja niiden tuotteiden realisointi. Sosialistisella kilpailulla on suuri merkitys itsekannattavuuden lujittamiselle ja liikevarojen kierron jouduttamiselle. Tuotantojakson supistamisen, tuotantolaitosten hankintatoiminnan ja tuotteiden realisoinnin parantamisen kuin myös finanssikurin lujittumisen tuloksena valtion tuotantolaitosten liikevarojen käyttö tulee tuntuvasti tehokkaammaksi.

Kiinteiden ja liikkuvien varantojen säästäväinen ja tehokas käyttö sosialistisissa tuotantolaitoksissa tekee mahdolliseksi lisätä valmistettujen tuotteiden määrää ja alentaa niiden omakustannusarvoa.

Valtion tuotantolaitosten välinen tavaran kierto. Sosialististen tuotantolaitosten varantojen kierrolla, kuten mainittu, on välitön yhteys tavaran kiertoon. Kun valtion sosialististen

tuotantolaitosten valmistamat tuotannonvälineet ja kulutustarvikkeet ovat tavaraa, ne joutuvat tuotannon käyttöön ja henkilökohtaisen kulutuksen käyttöön oston ja myynnin kautta. Tuotantoprosessi valtion tuotantolaitoksilla ei olisi mahdollista ellei hankinta-osaa edustava tuotantolaitos ennakolta realisoisi tuotannonvälineitä ostavalle tuotantolaitokselle. Samalla jokainen tuotantolaitos saa rahavarat kuluttamiensa varantojen korvaamiseksi ja kasaantumista varten realisoimalla valmiit tuotteensa, tuotannonvälineet tai kulutustarvikkeet.

Tuotannonvälineiden osto ja myynti on valtion tuotantolaitosten välillä välttämätön taloudellisen yhteyden muoto. Sellaisen tavarayhteyksien luonteenomaisena piirteenä on se, että osto ja myynti tapahtuu samalle omistajalle, sosialistiselle valtiolle kuuluvien tuotantolaitosten kesken.

Tuotannonvälineiden osto ja myynti tapahtuu valtion materiaalin ja tekniikanhankintasuunnitelmien mukaisesti, jotka suunnitelmat liittyvät välttämättöminä ja hyvin tärkeinä renkaina yhtenäiseen kansantalouden suunnitteluun ja ovat kiinteässä yhteydessä tuotantosuunnitelmien kanssa. Materiaalin- ja tekniikanhankintasuunnitelmat perustuvat vastaaviin materiaalitaseisiin, joissa on edellytetty määrätyn tuotannonvälineen tuotanto ja käyttö.

Tuotannonvälineiden oston ja myynnin suunnittelu rakentuu tuotantolaitosten järkipäiselle yhteistoiminnalle, jonka tarkoituksena on käyttää tehokkaasti tuotannon erikoistamista yhteiskunnallisen työn säästämiseksi.

Kansantalouden suunnittelussa annetaan erittäin tärkeä merkitys liittotasavaltojen ja taloudellisten hallintopiirien ulkopuolelle vietävien tuotannonvälineitoimitusten ensisijaiselle suorittamiselle. Valtion yleiset elinedut vaativat, että tasavaltojen ja hallintopiirien välisessä tuotantolaitosten yhteistoiminnassa ja sille perustuvassa toimitusten kooperoinnissa noudatetaan tiukkaa kuria ja taistellaan paikallista etuillua vastaan.

Valtion tuotantolaitosten tuotteiden myynnin ja niiden aineellisteknillisen hankinnan suorittavat erikoiset myynti- ja hankintaelimet sekä tuotantolaitokset välittömästi itse. Tuotantolaitosten välistä tavaravaihtoa sääntelevät valtakunnallisiin suunnitelmiin perustuvat *taloudelliset sopimukset*. Niiden tiukka noudattaminen on itsekannattavan taloudenhoidon tärkeimpiä vaatimuksia.

Sopimuksessa määritellään: hankintaehdot, tuotteiden paljous, lajivalikoima ja laatu, hankinta-aika, hinta, maksuajat ja -tapa sekä sopimusehtojen rikkomisesta koituvan vastuun muoto ja määrä. Sopimus säättää aineelliset pakotteet sopimuksen asettamien ehtojen täyttämättä jättämisestä.

Ankaraa aineellista ja hallinnollista pakotetta, määrättyissä tapauksissa oikeuselimienkin kautta, sovelletaan niihin talousjohtajiin nähden, jotka syyllistyvät toisiin tasavaltoihin tai hallintopiireihin menevien toimitusten suorittamatta jättämiseen.

Keskeytymättömän ja rytmillisen tuotantoprosessin turvaajana, tuotannonvälineiden järkipärisen käytön sekä tekniikan ja teknologian parantamisen turvaajana on tuotantolaitoksen materiaalin- ja tekniikanhankintajärjestelmä suuri tekijä. Tuotannonvälineitä varustavien tehtaiden sekä myynti- ja hankintaelimien on tutkittava huolellisesti tuotannon tarpeita ja osoitettava riittävää joustavuutta noiden tarpeiden tyydyttämiseksi aikanaan. Hankintatoiminnassa on kuitenkin vielä usein oleellisia epäkoh- tia, jolloin tuotannonvälineitä jaotellaan mekaanisesti, ei oteta huomioon kysyntää tai ei noudateta sopimusten ehtoja. Se asettaa vaatimuksen, että sopimuksen täyttämättä jättämisestä säädettyä aineellista vastuuta on voimistettava.

Valtion tuotantolaitokset realisoivat tavaransa suunnitelmal- lisen hintojen mukaan. Säädettyjen hintojen puitteissa tuotanto- laitosten on itsekannattavaa taloudenhoitoa soveltamalla tur- vattava tuotteen omakustannusarvon korvaus ja määrätty kasau- tuminen.

Tuotteen omakustannusarvo. Kun sosialismin aikana vallitsee tavarantuotanto, muodostaa tuotteen arvon sen valmistamiseen käytetty yhteiskunnallinen työ, joka puolestaan kuuluu yhteiskun- nallisiin tuotantokustannuksiin. Tuotteen arvo jakautuu socialisti- sessä yhteiskunnassa seuraavaan kolmeen osaan: 1) kulutettujen tuotannonvälineiden arvo; 2) välttämättömällä työllä luotu tuot- teen arvo ja 3) lisätyöllä luotu tuotteen arvo.

Yhteiskunnallisten tuotantokustannusten kaksi ensimmäistä osaa muodostavat socialististen tuotantolaitosten tuotteen oma- kustannusarvon. Tuotteen *omakustannusarvo* on se rahamuo- dossa ilmaistu osa tämän tuotteen arvosta, johon kuuluvat kustannukset kulutettuihin tuotannonvälineisiin ja työn maksuun. Omakustannusarvossa siis olennoituu kulutetuissa tuotannon- välineissä oleva aikaisempi työ ja se osa vasta kulutetusta työstä, joka luo välttämättömän tuotteen.

Omakustannusarvossa on tehtävä ero tuotteen yleisen, kokonaisia aloja käsittävän, keskinäisen omakustannusarvon ja tuotantolaitoksessa muo- dostuneen yksilöllisen omakustannusarvon välillä. Edellisessä tapauksessa omakustannusarvo on yhteiskunnallisen arvon vastaavan osan rahallinen ilmaus. Jälkimmäisessä tapauksessa se ilmentää vastaavaa osaa kyseisen tuotantolaitoksen tuotteen yksilöllisestä arvosta. Omakustannusarvon suun- nitelun perustana on tuotteen yhteiskunnallinen arvo.

Socialististen tuotantolaitosten valmistamien tuotteiden oma- kustannusarvon kategoriaa ei saa sekoittaa kapitalististen tuo- tantokustannusten kategorian kanssa. Omakustannusarvon kate- goria ei ilmennä pääomakuluja. Tuotteiden omakustannusarvon alentaminen sosialismin oloissa ilmentää yhteiskunnallisen työn säästöä koko yhteiskunnan hyväksi.

Vaikka omakustannusarvo onkin tuotteen arvon osan rahallinen ilmaus, voi se määrällisesti poiketa tuosta arvon

osasta. Kulutettujen tuotannonvälineiden arvo heijastuu tuotteen omakustannusarvossa kaluston, raaka-aineen, polttoaineiden, materiaalien ym. hintoina, jotka voivat poiketa arvosta. Tuotannonvälineiden hinnanmuutokset voivat poiketa niiden arvonmuutoksista. Samoin muuttuu suhde työn maksutason ja työn tuottavuuden välillä, mikä myöskin johtaa omakustannusarvon poikkeamiseen yllä mainitusta arvon osasta. Kaikki tämä saa aikaan eroavaisuuksia erinäisten tuotelajien omakustannusarvon ja arvon keskinäisuuhteissa.

Omakustannusarvon olemassaolon ehtona on se objektiivinen välttämättömyys että tuotantolaitos korvaa suorittamansa kulut. Tämän vuoksi omakustannusarvoon sisältyvä arvon osa suorittaa jokaisessa tuotantolaitoksessa erikoisen kierroksen. Näin ollen omakustannusarvon kategoria on kiinteässä yhteydessä itsekkannattavaan taloudenhoitoon, mikä edellyttää sitä, että tuotantolaitos kattaa kulut tuloillaan.

Omakustannusarvon laskenta ja suunnittelu ovat mitä tärkein itsekkannattavuuden aikaansaamisen ehto. Omakustannusarvo osoittaa, kuinka suuria ovat tuotantolaitoksen kulutukset tuotteen valmistuksessa ja realisoinnissa. Valtion tuotantolaitosten valmistamien tuotteiden omakustannusarvo muodostuu käytännössä niistä kuluista, joilla on kustannettu tuotannossa käytetyt raaka-aineet, materiaalit, polttoaine ja sähkövoima, sekä poisto- (amortisointi-) siirroista, työläisten ja toimihenkilöiden työpalasta ja palkkarahastoon tulevista lisistä (sosiaalivakuutus). Omakustannusarvoon sisällytetään erilaiset rahamenot hallinnollisiin tarkoituksiin ja luoton saannista suoritettavat maksut. Tuotantolaitosten suorittamat lisät työpalkkarahastoon ja luoton saannista suoritettavat maksut ilmaisevat rahassa osaa siitä tuotteesta, joka on tuotettu yhteiskuntaa varten. Se, että omakustannusarvoon liitetään eräitä aineksia yhteiskuntaa varten tuotetun tuotteen arvosta, on yhteydessä itsekkannattavuuteen, joka edellyttää, että on erotettava erikokoiseksi kategoriaksi tuotantolaitoksen tuotteen tuottamiseen ja realisointiin käytetyt rahakulut riippumatta siitä, mikä on niiden alkulähde.

Teollisuustuotteiden omakustannusarvoa on kahta peruslajia: tehtaan ja täydellinen (niin sanottu kaupallinen) omakustannusarvo. *Tehtaan omakustannusarvoon* sisältyvät tuotteiden valmistukseen liittyvät tuotantolaitoksen menot. *Täydellinen omakustannusarvo* koostuu tehtaan omakustannusarvosta, tuotteiden realisointiin liittyvistä kuluista (myyntikonttorien ja varastojen ylläpito ja kuljetusmaksut) sekä trustien ja kombinaattien hallinnollisista menoista.

Vuonna 1957 Neuvostoliitossa teollisuustuotteiden omakustannusarvosta yli $\frac{3}{4}$ tuli materiaalikulujen osalle (kulut raaka- ja polttoaineisiin, sähkövoimaan, amortisaatioon jne.) ja noin $\frac{1}{4}$ työpalkan osalle.

Sosialistisen tuotannon taloudellisena kategoriana omakustannusarvo on ominaista kaikille kansantalouden aloille, myös maataloudelle (neuvostotiloille ja kollektiivitalouksille).

Tuotteen omakustannusarvossa kuvastuu yleistetyksi koko tuotantolaitoksen tuotannollinen toiminta ja myös toiminta tuotantolaitoksen huoltamiseksi materiaaleilla ja valmiiden tuotteiden realisoimiseksi. Mitä alempi omakustannusarvo on, ehdolla, että tuotteiden valmistussuunnitelma täytetään ja taataan tuotteiden asianmukainen laatu, sitä korkeampi on tuotantolaitoksen taloustoiminnan taso.

Valtio säätelee suunnitelmallisessa järjestyksessä tavoitteet tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta työn tuottavuuden kohottamisen pohjalla ottaen perustaksi työn kulutuksen sekä kiinteiden ja liikkuvien tuotannonvälineiden käytön progressiiviset normit, varojen kierroksen nopeuttamisen sekä hallintokoneiston ylläpitokustannusten supistamisen.

Sosialististen tuotantolaitosten tuotteiden omakustannusarvon järjestelmällinen alentaminen merkitsee elävän ja aikaisemman työn herkeämätöntä säästämistä ja on niin ollen sosialistiselle yhteiskunnalle objektiivinen taloudellinen välttämättömyys. Se kuvastaa yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuvan kohottamisen lain vaatimuksia.

Työn teknillisen aseistamisen tason kohoaminen ja työn tuottavuuden kasvu heijastuvat myös omakustannusarvossa. Työn tuottavuuden lisääntymisen pohjalla omakustannusarvo alenee, sillä yleinen työn kulutus tuoteyksikköä kohden pienenee. Tällöin materiaalikulujen osa, toisin sanoen tuotannonvälineiden kulujen osa omakustannusarvossa suhteellisesti suurenee ja työnmaksukulujen osa suhteellisesti pienenee. Omakustannusarvon alentaminen vaatii niin tuotannonvälineiden kuin työvoimankin käytön tehostamista jatkuvasti. Työnmaksukulujen supistamiseksi tuoteyksikköä kohden laskettuna on välttämätöntä, että työn tuottavuus kohoaa nopeammin kuin työpalkka. Tuoteyksikön osalle lankeavien työnmaksukulujen pienenemistä sosialismin aikana seuraa samanaikaisesti työläisen yleisen työpalkkasumman kohoaminen. Työpalkan nousu perustuu tällöin työläisen kappalesuorituksen lisääntymiseen, siihen että valmisteen tuottamiseen kuluu vähemmän työtä.

Omakustannusarvon alentaminen on eräs sosialistisen talouden hoidon keskeisimmistä tehtävistä. Jokainen tuotteen omakustannusarvon, kuljetusmenojen ja rakennustöissä käytettyjen kulujen alentamisprosentti antaa sosialistiselle yhteiskunnalle miljardeja ruplia, jotka käytetään tuotannon laajentamiseen ja kansan hyvinvoinnin kohottamiseen. Joukkojen aktiivisella osallistumisella taisteluun säästäväisyyden puolesta kansantaloudessa on tavattoman suuri merkitys omakustannusarvon alentamiselle.

Neuvostoliiton valtioneollisuuden tuotteiden omakustannusarvo alenee järjestelmällisesti. Niinpä tuotteiden omakustannusarvo aleni edelliseen vuoteen verrattuna, ottaen huomioon raaka-aineiden, materiaalien ja polttoaineen hintojen sekä sähkö- ja lämpövoima- ja rähdinkuljetustariffien alenemisen,

seuraavasti: v. 1951 7%, v. 1952 8,1%, v. 1953 5,1%, v. 1954 3,9%, v. 1955 2,1%, v. 1956 3,5%, v. 1957 0,4% ja v. 1958 1,2%. Edellisen vuoden hintoihin verrattuna omakustannusarvon alennus teki: v. 1951 5,4%, v. 1952 4,4%, v. 1953 3,7%, v. 1954 3,2%, v. 1955 4,6%, v. 1956 2,9%, v. 1957 2,6% ja v. 1958 3,1%. Vuoden 1959 suunnitelmassa on määritelty tehtävä teollisuustuotteiden omakustannusarvoon nähden kulujen muodossa kutakin tavara-tuotteen ruplan arvoista määrää kohden. Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoitteluvuissa vuosiksi 1959—1965 kokonaistuotteen tuotannon suunnittelun määrän ja työn tuottavuuden suunnitellun kasvun mukaisesti edellytetään vuosina 1959—1965 alennettavaksi teollisuustuotteiden omakustannusarvoa vähintään 11,5%.

Neuvostoliiton kansantaloudessa on suuria käyttämättömiä tuotantokulujen alentamisreservejä. Mutta useat teollisuuslaitokset eivät täytä tuotteiden omakustannusarvon suunnitelmanmukaisia alentamistehtäviä, eivät säästä asianvaatimalla tavalla raaka-aineita, materiaaleja, polttoainetta ja käyttövoimaa, eivät käy päättävää taistelua tuottamattomia menoja vastaan. Useissa tuotantolaitoksissa valmistaiden omakustannusarvo on yhä edelleenkin korkea, vaikka eturivin tuotantolaitoksissa samoja valmistaita tuotetaan huomattavasti halvemmalla.

Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo. Valtion keskitetty puhdas tulo. Kun kulutettujen tuotannonvälineiden arvo ja välttämättömällä työllä itseään varten luodun tuotteen arvo ilmaistaan omakustannusarvolla, niin loppu osa arvosta, nimittäin lisätyöllä yhteiskuntaa varten luodun tuotteen arvo, esiintyy *puhtaana tulona*. Koko sosialistisen yhteiskunnan mitassa luotu lisätuote esiintyy *yhteiskunnan puhtaana tulona*. Valtion sektorissa koko puhdas tulo on koko kansan omaisuutta. Sillä on kaksi perusmuotoa: valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo ja valtion keskitetty puhdas tulo.

Kumpikin puhtaan tulon muoto luodaan tuotannon piirissä, sosialistisissa tuotantolaitoksissa. Ne eroavat toisistaan kasautumis- ja käyttömenetelmiensä puolesta.

Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo on se osa työllä yhteiskuntaa varten luodusta puhtaasta tulosta, joka kasautuu kyseiseen tuotantolaitokseen ja käytetään huomattavalta osalta sen tarpeisiin. *Valtion keskitetty puhdas tulo* on se osa yhteiskunnan puhtaasta tulosta, joka keskitetty valtion käsiin koko kansan tarpeisiin käyttämistä varten.

Näiden puhtaan tulon kahden muodon välttämättömyys johtuu toisaalta itsekannattavuusjärjestelmästä ja toisaalta siitä, että sosialistiselle taloudelle on tarpeen keskittää merkittävä osa puhtaasta tulosta. Tämän ansiosta sosialistinen valtio varmentaa työntekijäin etuja vastaavan kiinnostuksen jokaisen tuotantolaitoksen kannattavuuden kohottamiseen erikseen ja koko yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämisen yleensä.

Jokapäiväisessä talouselämässä valtion tuotantolaitosten puhdasta tuloa nimitetään „voitoksi”. Mutta sosialistisessa yhteiskunnassa on hävitetty kapitalistiset riistosuhteet. Tämän vuoksi valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo ei todellisuudessa ole voittoa. Tuotantolaitoksen puhtaan tulon määrä riippuu tuotantosuunnitelmien ja tuotteiden realisointisuunnitelmien täyt-

tämisen asteesta ja omakustannusarvon alentamissuunnitelman täyttämistä. Omakustannusarvo ja tuotantolaitoksen puhdas tulo ovat kiinteästi sidotut toisiinsa: omakustannusarvon aleneminen johtaa tuotantolaitoksen puhtaan tulon kasvuun.

Valtio käyttää tuotantolaitosten puhtaan tulon suunnitelmanmukaisesti: osa siitä suunnataan tuotannon laajentamiseen kyseessä olevassa tuotantolaitoksessa tai kyseessä olevalla alalla (perussijoituksiin ja omien liikevarojen lisäämiseen), toinen osa muodostaa *tuotantolaitoksen varannon* työntekijäin kulttuurillisten ja jokapäiväisten elinolojen parantamiseksi ja tuotannon täydellistämiseksi. Edellä mainittujen tarpeiden tyydyttämisen jälkeen jäljelle jäänyt osa tuotantolaitoksen puhtaasta tulosta otetaan valtion budjettiin niin sanottujen voittovarasiirtojen muodossa.

Tuotantolaitoksen varanto muodostetaan kaikissa valtion teollisuuslaitoksissa, jotka ovat itsekannattavuuden pohjalla ja joilla on itsenäinen tase. Tämän varannon muodostamisen ehtona on, että tuotantolaitos täyttää tai ylittää valtion suunnitelman tavaratuotteiden valmistuksessa kokonaisuudessaan ja tärkeimpien lajienimikkeiden kohdalta sekä myös tehtävän tuotteiden omakustannusarvon alentamisessa ja puhtaan tulon (voiton) kasaamissuunnitelman. Tuotantolaitoksen varannon muodostamislähteenä on tuotantolaitoksen puhdas tulo tai — niissä tuotantolaitoksissa, joissa suunnitelma ei edellytä voiton saantia — tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta saatu säästö. Tuotantolaitoksen varantoon siirretään 1—6% suunnitellusta puhtaan tulon tai omakustannusarvon alentamisen antaman säästön summasta. Kun tuotantolaitos ylittää puhtaan tulon kasaamissuunnitelman ja tuotteiden omakustannusarvon alentamistehtävän, siirretään tuotantolaitokselle 20—50% suunnitelman yli saadun puhtaan tulon tai omakustannusarvon alentamisesta suunnitelman yli saadun säästön summasta. Tuotantolaitoksen varannon muodostaminen riippuu siis tuotantolaitoksen taloustoiminnan laadusta. Siitä johtuu varannon suuri merkitys suunnitelman täyttämisen ja ylittämisen sekä itsekannattavan taloudenhoidon lujittamisen ja tuotannon kannattavuuden kohottamisen aineellisenä kiihokkeena.

Puolet tuotantolaitoksen varannon varoista käytetään nykyään uuden tekniikan soveltamiseen ja toimivan kaluston parantamiseen, tuotannon laajentamiseen sekä tuotantolaitoksen asuinvarannon rakentamiseen ja korjaamiseen yli sen, mitä perussijoitusten suunnitelma edellyttää. Toinen puoli tuotantolaitoksen varannon varoista käytetään tämän tuotantolaitoksen työntekijäin kulttuuri- ja sosiaalipalvelun parantamiseen (aputalouksien laajentamiseen, lastenhoitolaitoksiin, lepokotien ja parantoloiden, ruokaloiden ja klubien kunnostamiseen sekä urheilun järjestämiseen), työläisten, toimihenkilöiden, insinöörien ja teknikkojen henkilökohtaiseen palkitsemiseen, lepokotien ja parantolapaikkojen hankkimiseen ja kerta-avustuksen antamiseen tuotantolaitoksen työläisille ja muille työntekijöille. Sitä paitsi tuotantolaitoksilla, jotka ovat saaneet voittoa yli suunnitelman, on oikeus käyttää 30% yli suunnitelman saaduista tuloista asunnonrakennustoimintaan niiden summien lisäksi, jotka on myönnetty tuotantolaitoksen varantoihin.

Tuotantolaitosten puhdas tulo lisääntyy jatkuvasti tuotteiden valmistuksen herkeämättömän ja nopean kasvun, työn tuottavuuden kohoamisen ja omakustannusarvon alenemisen johdosta. Neuvostoliiton tuotantolaitosten ja talousjärjestöjen puhtaan tulon (voiton) kokonaismäärä oli ensimmäisen viisivuotissuunnitelman vuosina keskimäärin noin 3 miljardia ruplaa vuodessa, v. 1940 32,7 miljardia ruplaa, viidennellä viisivuotiskaudella noin 94 miljardia ruplaa, v. 1956 137 miljardia ruplaa, v. 1957 noin 163 miljardia ruplaa ja v. 1958 yli 198 miljardin ruplan.

Valtion tuotantolaitoksen puhtaan tulon suuruus on monessa suhteessa välittömästi riippuvainen tuotantolaitoksen omasta työstä, siitä, missä määrin se alentaa tuoteyksikön omakustannusarvoa ja miten se täyttää tuotanto- ja tuotteiden realisoitisuunnitelman. Tuotantolaitoksen puhtaan tulon kasvu tekee mahdolliseksi lisätä siirtosummaa tuotantolaitoksen rahästoon ja takaa liikevarojen ja perussijoitusten kasvun. Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo on niin ollen sidottu irrottamattomasti itsekannattavuuteen ja se toimii tuotantolaitosten työn laadun parantamisen välittömänä kiihokkeena.

Sosialistinen valtio suunnittelee tuotantolaitoksen puhtaan tulon suuruuden ja säätää siten kannattavuuden suhdeluvun (tason) eri tuotteiden ja tuotantolaitosten osalta. Tuotantolaitoksen *kannattavuuden suhdeluku* on tuotantolaitoksen puhtaan tulon summan ja realisoitujen tavaroiden täydellisen omakustannusarvon summan välinen suhde prosenteissa ilmaistuna. Samalla tuotantolaitoksen varantojen käytön tehokkuuden määrittämiseksi tämä suhdeluku voidaan ilmaista puhtaan tulon summan ja tuotannollisten varantojen välisenä suhteena.

Sosialistisen tuotantolaitoksen kannattavuuden suhdeluku eroaa periaatteellisesti kapitalismissa olevasta voiton suhdeluvusta. Sosialistisessa taloudessa ei ole pääoma-kategoriaa, samoin kuin ei tapahdu pääomien valtointa siirtymistä alalta toiselle. Perussijoitukset jaotellaan eri alojen kesken suunnitelmallisesti ottamalla tällöin huomioon koko yhteiskunnan edut sekä kaikkien alojen edut. Tämä merkitsee, että sosialismin aikana ei vaikuta keskimääräisen voiton suhdeluku eikä siis ole tuotantohinta-kategoriaakaan. Sosialistisen tuotantolaitoksen kannattavuuden suhdeluku ei muodostu puhtaan tulon valtoimen tasaantumisen tuloksena. Valtion elimet vaikuttavat kannattavuuden suhdeluvun muodostumiseen säätämällä suunnitelmalliset hinnat ja omakustannusarvon sekä jaottelemalla puhtaan tulon. Valtion suunnitteluelimet pitävät tällöin lähtökohtana tuotantolaitoksen etuharrastusta puhtaan tulon saantiin ja toisaalta sitä, että taataan ruplan avulla tapahtuva tuotantolaitoksen toiminnan valvonta. Tällöin valtio pitää tarkoituksenmukaisena, että kullakin tuotantolaitoksella pitää olla sellainen kannattavuuden suhdeluku, joka ei salli liiallista rahavarojen kasautumista sille ja kannustaa sitä alituisesti lujittamaan itsekannattavuutta ja alentamaan tuotteiden omakustannusarvoa. Jos kannattavuuden suhdeluku on kovin suuri, voi tuotantolaitos saada huomattavan suuren puhtaan tulon, vaikkei se käykään taistelua tuotteiden omakustannusarvon alentamisesta.

Valtion keskitetty puhdas tulo menee valtion budjettiin sosialististen tuotantolaitosten tuloista tehtyjen erilaisten siirtojen muodossa. Vähän yli puolet valtion keskitetystä puhtaasta tulosta joutuu nykyään budjettiin tuotantolaitosten tuloista kiinteiden normien mukaan tehtyinä siirtoina; nämä siirrot kuuluvat

teollisuustuotteiden hintaan ennakolta merkittynä suurena. Kiinteiden normien mukaan tehtävät siirrot ovat käytännössä saaneet nimeksi „liikevaihtovero”. Joutumatta tuotantolaitosten määräysvaltaan ne menevät heti tuotteiden realisoinnin tapahduttua valtion budjettiin. Keskitetyn puhtaan tulon tämän osan („liikevaihtoveron”) suuruus tuoteyksikköä, esimerkiksi kangasmetriä tai jalkineparia kohti ei välittömästi riipu siitä, täyttääkö tuotantolaitos omakustannusarvoa koskevan suunnitelman. Sitä vastoin tuotantolaitoksen puhtaan tulon (voiton) suuruus on suoranaisesti riippuvainen siitä, missä määrin on alennettu kyseisen tuoteyksikön, esimerkiksi kangasmetrin tai jalkineparin omakustannusarvoa. Mitä pienempi on tuotteiden omakustannusarvo, sitä suurempi on tuotantolaitoksen puhdas tulo.

Vaikka sitä osaa valtion keskitetystä puhtaasta tulosta, joka saadaan valtion budjettiin kiinteiden normien mukaan, nimitetäänkin „liikevaihtoveroksi”, niin luonteeltaan se ei ole veroa eikä mitään poistoa työtätekevien tuloista, vaan on osa tuotannon piirissä luodusta lisätuotteesta. Niinpä sosialistinen valtio määrittelee työpalkan suuruuden lähtien siitä, että sen reaalitasoa on välttämättä kohotettava järjestelmällisesti ottaen huomioon kulutustarvikkeiden hinnat, joihin niin sanottu „liikevaihtovero” sisältyy.

Jakoprosessissa osa valtion tuotantolaitosten puhtaasta tulosta siirtyy myös valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi voittovarasiirtojen muodossa. Edelleen, valtion keskitettyyn puhtaaseen tuloon siirtyvät työpalkkarahaston sosiaalivakuutuslisät, jotka käytännön kannalta ovat omakustannusarvon aines, mutta itse asiassa muodostavat osan puhtaasta tulosta, jne. Valtion keskitettyyn puhtaaseen tuloon siirtyy sitä paitsi osa osuuskunnallisten ja kollektiivitaloudellisten laitosten puhtaasta tulosta.

Itsekannattavan taloudenhoidon lujittamisprosessin yhteydessä lisääntyy tuotantolaitosten puhtaan tulon (voiton) osuus yhteiskunnan puhtaan tulon yleismäärässä ja valtion keskitetyn puhtaan tulon, niin sanotun liikevaihtoveron, osuus vastaavasti pienenee. Valtion tuotantolaitosten käyttöön jäävän puhtaan tulon (voiton) osa suurenee. Siten lisääntyy tuotantolaitoksen puhtaan tulon (voiton) merkitys silmällä pitäen tuotannon laajentamista kyseisessä tuotantolaitoksessa (liikevarojen lisääminen, perusrakennustöiden rahoittaminen), tuotannon parantamista, tuotantolaitoksen työntekijäin palkitsemista ja heidän aineellisen asemansa ja kulttuuritasonsa kohottamista. Se voimistaa tuotantolaitoksen ja sen työntekijäkollektiivin aineellista kiinnostusta päästä työssään ainevarojen säästeliäämpään ja tehokkaampaan käyttöön ja lisäämään tuotannon kannattavuutta.

Hinta valtion teollisuuslaitoksessa. Omakustannusarvo, tuotantolaitoksen puhdas tulo ja osa valtion keskitetystä puhtaasta tulosta niin sanotun „liikevaihtoveron” muodossa kuuluvat teollisuustuotteen tukkuhinnan koostumaan.

Puhdas tulo syntyy kaikilla aineellisen tuotannon aloilla — teollisuudessa, maataloudessa, liikenteessä jne. Kuitenkin se osa keskitetystä puhtaasta tulosta, joka siirretään valtiolle „liikevaihtoveron” muodossa, joutuu budjettiin etupäässä niiltä teollisuuden aloilta, jotka tuottavat kulutustarvikkeita. Tällöin huomattava osa raskaan teollisuuden ja maatalouden alalla luodusta puhtaasta tulosta siirtyy tuotannonvälineiden (tuotantokaluston, poltto- ja raaka-aineiden) hintajärjestelmän kautta kevyen- ja ravintoaineteollisuuden aloille ja vasta sieltä valtiolle „liikevaihtoveron” muodossa. Raskaan teollisuuden valmistamien tuotannonvälineiden hinnat säädetään ylipäänsä pienemmiksi kuin arvo, sillä niihin ei sisälly osaa raskaassa teollisuudessa luotua puhdasta tuloa. Kevyt ja ravintoaineteollisuus hankkivat tuotannonvälineet näiden suhteellisesti alhaisten hintojen mukaan, ja siten siirtyy osa raskaan teollisuuden puhtaasta tulosta kevyen ja ravintoaineteollisuuden aloille ja realisoituu kulutustavarain hinnoissa. Suhteellisen alhainen hintataso tuotannonvälineille, joita käytetään teollisuudessa, maataloudessa ja rakennusalalla, alentaa vastaavasti tuotteiden omakustannusarvoa näillä aloilla.

Tukkuhintojen kuten yleensäkin hintojen perustana on arvo. Se ei merkitse sitä, että hinta olisi täysin arvoa vastaava. Kansantalouden kehittämisen tarpeet vaativat useinkin, että tavaroiden hinnat säädetään suunnitelmallisesti joko arvon ala- tai yläpuolelle. Talouden kannalta perustelematon hintojen poikkeaminen arvosta tuottaa kuitenkin vahinkoa kansantaloudelle.

Tukkuhinta takaa tuotantolaitokselle sen suunnitelmanmukaisten kulujen kattamisen ja puhtaan tulon saannin. Määrätesään tuotantolaitoksen tukkuhinnoille tuotantolaitoksen kannattavuuden takaavan tason valtio huomioi arvolain vaikutuksen. Eri tuotelajien ja -laatuojen hinnat on säädetävä oikeassa suhteessa niiden tosiasiallisiin tuotantokustannuksiin. Tällöin otetaan määrätyissä tapauksissa huomioon, että jonkin tuotteen valmistusta on hyvitettävä ensisijaisesti ja että sen kysyntää on vastaavasti säädetävä. Tuotantolaitoksen tukkuhinnoilla on tärkeä merkitys itsekannattavan taloudenhoidon järjestelmässä ja omakustannusarvon tarkkailussa ruplan avulla. Itsekannattavuuden vaatimuksia vastaa sellainen tukkuhintojen taso, joka kannustaa parantamaan tuotantolaitoksen työskentelyn laatua, panee säästämään varoja ja alentamaan omakustannusarvoa. Sellaiset tukkuhinnat, jotka eivät takaa omakustannusarvoa koskevan suunnitelman täyttävälle tuotantolaitokselle tuotannon kannattavuutta eivätkä edes kulujen kattamista, heikentävät itsekannattavuutta ja kiinnostusta tuotantolaitoksen taloustoiminnan laadun parantamiseen. Toisaalta taas kovin korkeat tukkuhinnat, jotka takaavat kannattavuuden siinäkin tapauksessa, kun tuotantolaitoksissa käytetään takapajuisia työmenetelmiä, eivät kannusta soveltamaan edistyksellisiä tuotantonormeja.

Sosialistisen tuotannon jatkuva kasvu ja paraneminen ja tuotteen valmistamiseen tarvittavien yhteiskunnallisesti välttämättömien kulunkien supistuminen muodostavat pohjan tukkuhintojen alentamiselle. Tukkuhintojen alentaminen vuorostaan on omakustannusarvoon vaikuttava tekijä. Saadakse hintojen alentuessa puhdasta tuloa tuotantolaitoksen on kaikin keinoin supistettava kuluja tuoteyksikköä kohden. Alentaessaan tukkuhintoja valtio siten kannustaa tuotantolaitosta supistamaan kuluja saadakse taatuksi tuotannon kannattavuuden, kannustaa parantamaan työn järjestelyä sekä löytämään ja käyttämään taloudessa piileviä reservejä. Tukkuhintojen järjestelmällinen alentaminen lujittaa itsekannattavuutta ja luo perustan vähittäishintojen alentamiselle.

Tuotannon kasvun ja omakustannusarvon alentamisen pohjalla toimeenpantiin vuosina 1950—1955 useampaan kertaan teollisuuden tukkuhintojen alentaminen, minkä tuloksena raskaan teollisuuden tukkuhinnat vuoden 1955 puolivälissä olivat suunnilleen 10—11% alemmat kuin ne tukkuhinnat, jotka olivat voimassa vuoden 1948 lopussa, ennen sitä, kun lakkautettiin raskaan teollisuuden tappioiden kattamiseen menevien apurahojen järjestelmä ja korotettiin väliaikaisesti eräiden raskaan teollisuuden alojen tuotteiden tukkuhintoja.

XXXI LUKU

KOLLEKTIIVITALOUSJÄRJESTELMÄN TALOUDELLINEN PERUSTA

Sosialistisen maatalousjärjestelmän erikoisuudet. Sosialismin aikana maatalous kehittyy niiden samojen talouslakien perusteella kuin sosialistinen talous yleensä.

Mutta kuten tuonnempana näemme näiden lakien vaikutuksella ja käyttömuodoilla on sosialistisessa maataloudessa omat erikoisuutensa, jotka johtuvat pääasiassa osuuskunnallisesta ja kollektiivitaloudellisesta omistuksesta ja tämän omistusmuodon suhteista valtiolliseen, koko kansan omistukseen.

Sosialistisessa maatalousjärjestelmässä vallitsee jakamattomasti tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen sosialistinen omistus. Tuotannonvälineiden sosialistinen omistus esiintyy kahdessa muodossa, valtion (koko kansan) omistuksen ja osuuskunnallisen omistuksen muodossa. Sitä vastaavasti on olemassa kahdenlaisia tuotantolaitoksia — valtion omistamia ja osuuskunnallisia tuotantolaitoksia.

Sosialistisen maatalousjärjestelmän luonteenomaisena erikoisuutena on se, että vallitsevana tuotantolaitosten tyyppinä on

osuuskunnallinen maatalouslaitos, jota Neuvostoliitossa nimitetään kollektiivitaloudeksi. Niiden osalle tulee perusosa maatalouden kokonais- ja tavarantuotannosta. Kollektiivitalouksissa samoin kuin valtion tuotantolaitoksissakin on mahdotonta toisen ihmisen riisto ja työntekijäin suhteita luonnehtivat yhteistyön, sosialistisen keskinäisavun ja toveruuden suhteet.

Tuotannonvälineiden valtion (koko kansan) omistus, jolla on määräävä sija sosialistisen yhteiskunnan taloudessa, on johtavassa asemassa osuuskunnalliseen omistukseen nähden. Se ilmenee etupäässä siinä, että sosialistinen teollisuus varustaa maataloutta edistyksellisellä uudenaikaisella tekniikalla. Sosialistisen maatalouden määrättyllä kehitysvaiheella teollisuuden ja kollektiivitalouksien yhteyksiä ylläpidettiin erikoisten valtion tuotantolaitosten — kone- ja traktoriasemien välityksellä. Suurina valtion omistamina teollisuustyyppeinä laitoksina kone- ja traktoriasemat juurruttivat kollektiivitalouksien tuotantoon uutta konetekniikkaa ja veivät eteenpäin teknillisen edistyksen asiaa. Ne suorittivat suurimerkityksellisen työn kollektiivitalouksien tuotannon järjestämisessä, kollektiivitaloustuotannon kulttuuritaso-
n kohottamisessa ja kasvattivat joukkomitassa kollektiivitalonpojista teollisuustyön luontoisiin työmenetelmiin perehtyneitä koneiden hoitajia. Kone- ja traktoriasemat olivat mahtavia vipusimia, joilla sosialistinen valtio vaikutti suunnitelmallisesti kollektiivitalouksien kehittämiseen. Ne muodostivat tuotannollisen liittoyhteyden kaupungin ja maaseudun välillä.

Johtoasema sosialistisessa maataloudessa kuuluu valtion tuotantolaitoksille, joita Neuvostoliitossa nimitetään *neuvostotiloiksi*, useissa kansandemokratian maissa valtionalouksiksi ja Saksan demokraattisessa tasavallassa kansantiloiksi. Neuvostotiloilla on tuotannon yhteiskunnallistamisen taso korkeampi kuin kollektiivitaloudessa. Neuvostotilat on varustettu uusimmalla maataloustekniikalla, joka tekee mahdolliseksi melkein kaikkien tuotantoprosessien koneellistamisen, mikä luo välttämättömät edellytykset korkean työn tuottavuuden saavuttamiselle. Korkein koneellistamistaso on saavutettu viljataloudessa. Melkein kaikki neuvostotilat on sähköistetty.

Neuvostotilojen suuri etuisuus on niiden korkeatasoisessa tavarantuotannossa. Neuvostotiloilla on koneellistamistaso korkea ja ammattitaitoiset työntekijät, josta johtuen työn tuottavuus on nykyään neuvostotiloilla korkeampi kuin kollektiivitalouksissa. Siksi neuvostotilan tuotteen omakustannusarvo on alempi kuin kollektiivitalouksien tuotteen. Sen seurauksena kasaantumiset ovat neuvostotiloilla suuremmat. Neuvostotilojen tuotantoon tehdyt perussijoitukset korvautuvat lyhyemmässä ajassa. Uutismaiden viljelyyn otossa mitä lyhimmän ajanjakson sisällä neuvostotilat osoittautuivat taloudellisesti kaikkein tuloksellisimmaksi talousmuodoksi.

Tavaran tuottoisuus oli viljaneuvostotiloilla v. 1958 keskimäärin runsaasti 70%. Neuvostotilat tuottavat valtiolle huomattavat määrät maataloustuotteita. V. 1958 oli neuvostotilojen osuus valtion hankinnoissa lihan ja maidon osalta 23% sekä villan osalta 28%.

Neuvostotilojen tulee näyttää kollektiivitalouksille esimerkkiä järkiperaisessä taloudenhoidossa, olla teknillisen edistyksen toteuttajina maataloudessa, parhaimpien tuotantomenetelmien levittäjinä ja esimerkkinä työn tuottavuuden kohottamisessa. Neuvostotilojen merkitys kuluvalle seitsenvuotiskaudella sosialistisen maatalouden kehittämisessä ja maan varustamisessa elintarvikkeilla kasvaa entisestäänkin. On suunniteltu neuvostotilojen aineellis-teknillisen varustelun huomattavaa voimistamista, niiden kivennäislannoitetarpeen täydellistä tyydyttämistä, sähköistämisen ja tuotannollisten ja asuinrakennusten rakentamisen päätökseen viemistä sekä niiden jatkuvaa kehittämistä määrättyjen maataloustuotteiden tuotantoon erikoistumisen alalla. Tällä perustalla neuvostotiloilla ajatellaan lisättäväksi suurissa mittasuhteissa maataloustuotteiden tuotantoa ja niiden omakustannusarvon alentamista vuonna 1965 30% vuoteen 1957 verraten.

Sosialistiselle maatalousjärjestelmälle Neuvostoliitossa on luonteenomaista maan valtion, koko kansan omistus, mikä vakiintui maan kansallistamisen jälkeen. Kansandemokratian maissa sitä mukaa kuin siirrytään tuotanto-osuuskunnissa korkeampiin muotoihin, vaihtuu talonpoikain pienmaanomistus maan sosialistiseksi osuuskunnalliseksi omistukseksi. Se takaa maatalouden tärkeimmän tuotannonvälineen, *maan, mahdollisimman täydellisen ja monipuolisen käytön.*

Yhteiskunnallisen maanomistuksen ollessa vallitsevana voidaan laajoilla maa-alueilla käyttää mahdollisimman tuottoisesti traktoreita, kombaineja ja muita monimutkaisia maatalouskoneita, suorittaa maanparannustöitä, rakentaa kastelu- ja kuivauskanavia, lampia ja vesisäiliöitä, istuttaa metsää kuivilla aroalueilla jne.

Sosialistisessa maataloudessa vallitseva yhteiskunnallinen sosialistinen omistus edellyttää maatalouden suunnitelmallista kehittämistä. Sosialistinen maatalous onkin *suunnitelmataloutta*, joka sulkee pois kapitalismille kiertämättömät maatalouspulat. Neuvostotilat ja kollektiivitaloudet suurina sosialistisina tuotantolaitoksina eivät voi kehittyä itsevirtauksen varassa. Niille on välttämätöntä suunnitelmallinen valtion johto, jota toteutetaan ottamalla huomioon joukkojen laaja omaaloitteisuus.

Kuten on jo ollut puhe, suunnittelulla on kollektiivitalouksissa omat erikoisuutensa. Keskussuunnitteluelimet määräävät tasavalloille, aluepiireille ja alueille ainoastaan kollektiivitaloustuotteiden tuotannon ja valtiolle myynnin tärkeimmät, perusoitoimet.

Maataloustuotannon valtiosuunnittelussa pidetään lähtökohtana kollektiivitalouksilta valtiolle myytävien tavarain tuotantoa. Maanviljely- ja karjanhoitotuotteiden valtiolle myyntiä silmällä pitäviä tehtäviä ohjeena käyttäen kollektiivitaloudet itse määrittelevät eri viljelyskasvien kylvöalat ja satoisuustavoitteet, karjatalouden tuottoisuuden ja karjakannan pääluvun, maanviljely- ja karjanhoitoteknilliset toimenpiteet. Eri kasvien kylvösuunnitelmat ja karjanhoitosuunnitelmat käsitellään ja vahvistetaan kollektiivitalouden jäsenten yleisissä kokouksissa. Tällainen suunnittelujärjestys herättää kollektiivitalouksissa aloitteellisuutta mahdollisimman suuren tuotemäärän saamiseksi talouden käyttöön kiinnitettyjen maiden kultakin hehtaarilta mahdollisimman vähäisin varoin ja työkuhluin.

Kollektiivitalouksissa laaditaan pitkántähtäimen suunnitelmia, jotka asettavat tavoitteekseen ratkaista kansantaloudellisen tehtävän — maataloustuotannon jyrkän kohottamisen mahdollisimman lyhyessä ajassa, ja sen perusteella laaditaan vuosisuunnitelmat.

Sosialistisella maataloudella on mahdollisuus käyttää suunnitelmallisesti uusia, mahdollisimman edistyksellisiä maanviljely- ja karjanhoitomenetelmiä. *Maatalouden harjoittamisen järkiperäinen järjestelmä* merkitsee sellaista maataloustuotannon rakennetta, jossa maatalouden eri haarat soveltuvat yhteen oikein kyseisen piirin ja talouden luonnonehtoja ja taloudellisia erikoisuuksia vastaavasti. Tällainen sosialistisen maataloustuotannon järjestäminen edellyttää, että määritellään taloudelliselta kannalta edullisin kollektiivitalouden tai neuvostotilan koko, määrätty konetyyppi tuotannon koneellistamista ja sähköistämistä silmälläpitäen ja oikea vuoroviljely sekä suunnitellaan paikallisiin olosuhteisiin soveltuvat maanviljely- ja karjanhoitoteknilliset toimenpiteet.

Järkiperäinen maatalousjärjestelmä edellyttää maatalouden *voimaperäistämistä*, mikä merkitsee tuotannonvälineiden lisä-sijoituksia kyseiselle maa-alalle käyttämällä uusinta maataloustekniikkaa ja parantamalla taloudenhoitomenetelmiä. Voimaperäistämisen tarkoituksena on saada jokaiselta maatalouden käytössä olevalta hehtaarin alalta mahdollisimman paljon tuotteita samalla kun supistetaan työn ja varojen kulutusta tuoteyksikköä kohti.

Järkiperäinen maanviljelysjärjestelmä edellyttää maan eri alueiden ja erillisten kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen *erikoistumista* eri maanviljelyskasvien viljelyyn ja eri karjalajien kasvattamiseen mukaan. Se merkitsee, että kullakin vyöhykkeellä ja erillisessä taloudessa on paikallisten taloudellisten, ilmastolisten ja maaperäolojen mukaisesti tuotettava niitä viljelyskasveja, jotka antavat parhaan sadon, ja hoidettava sellaista karjaa, jonka hoitaminen antaa mahdollisimman vähäisellä työn ja varojen kulutuksella mahdollisimman paljon tuotteita.

Sosialistisen maatalouden erikoistuminen ei tee mahdolliseksi, vaan edellyttää monialaisen talouden hoitoa. *Monialainen talous* on sellaista taloutta, jossa tavarantuotannoltaan korkeatasoisten johtavien perusalojen ohella hoidetaan lisäaloja, minkä tuloksena tulee jokainen hehtaarin ala käytettyä mahdollisimman tuottoisasti. Monialaisessa taloudessa saavutetaan muihin verrattuna korkeampi työn tuottavuus, tuotannonvälineitä ja työvoimaa käytetään vuoden mittaan täydellisemmin ja tasaisemmin ja talouden tuottoisuus on korkeampi. Rahavaroja saadaan monialaisessa taloudessa vuoden kuluessa säännöllisemmin, joten taloustoimintaa voidaan rahoittaa aina aikanaan.

Neuvostoliiton kansantalouden kehityksen seitsenvuotisessa suunnitelmassa annetaan erikoinen arvo tieteellisesti perustelujen maanviljelyjärjestelmien juurruttamiselle. Muun muassa huomioidaan otettavaksi käytäntöön kaikissa kollektiivitalouksissa ja neuvostotiloilla oikeat viljelyvuorot talouden hoitojärjestelmän tärkeimpänä tekijänä, joka määrää tuotantoalojen suunnan ja järkipäraseen soveltamisen sekä oikean maanmuokausmenetelmän.

Sosialistiset tuotantosuhteet antavat laajan liikkuma-alan tuotantovoimien kehittämiseksi ja teknilliselle edistykselle maataloudessa. Väestön herkeämättä kasvava kulutustarvikkeiden kysyntä ja teollisuudessa laajeneva maatalousraaka-aineen tarve vaativat kaikkien maatalouden alojen nopeaa ja keskeytymättä kehittämistä.

Neuvostoliiton sosialistisessa maataloudessa on tapahtunut syvälinen *teknillinen vallankumous*, joka merkitsi pienten talonpoikaistalouksien alkeellisen tekniikan, hevos- ja käsityökalujen, vaihtamista nykyaikaiseen konetekniikkaan. Ainoana käyttövoimana olleiden työjuhtien, puusahrojen ja karhien, sirpien ja varstojen asemesta kollektiivitalouksien pelloilla työskentelevät traktorit, moniriviset kylvökoneet, leikkuupuimurit, sokerijuurikkaan-, maissin-, pellavan- ja puuvillankorjuukoneet ja monet muut monimutkaiset maatalouskoneet. Sosialistisessa maataloudessa on rakennettu *konejärjestelmän* perusta, joka tekee mahdolliseksi vaihtaa kunakin vuoden aikana maataloustuotannon erikoisuudet huomioon ottaen käsin tehtävän työn konetyöksi. Teknillinen vallankumous on käynnissä kaikkien kansandemokratian maiden maataloudessa.

Neuvostoliiton maataloudessa tapahtuneen teknillisen vallankumouksen syvyyttä ja laajuutta kuvaavat seuraavat numerot. Ennen vallankumousta teki työjuhtien käyttö maataloudessa käytetystä energiatehosta 99,2% ja voimakoneiden osalle tuli vastaavasti vähemmän kuin 1%. Vuonna 1958 voimakoneiden teho teki yli 96% maatalouden yleisestä voimankäytöstä. Ennen vallankumousta lähes kaikki maataloustyöt suoritettiin käsin tai vetojuhtien avulla. Täyskollektivisoinnin edellä v. 1928 99% kevätkynnöistä suoritettiin sahroilla tai hevösauroilla, v. 1958 kynnettiin traktorisauroilla 98% kynnöistä.

V. 1928 tehtiin toukokylvöt 75% käsin ja 25% hevosen vetämillä kylvökoneilla, v. 1957 kylvettiin touoista traktoreilla 97%. Viljan leikkuusta suoritettiin v. 1928 44% viikatteilla ja sirpeillä ja 56% hevostavetoisilla niittokoneilla, v. 1958 korjattiin traktorin vetämillä ja itsekulkevilla korjuukoneilla 93% sadosta, josta leikkuupuimureilla 92%.

Kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen korkea mekanisointitaso oli se tärkein perusta, jolla kohosi *työn tuottavuus*, toisin sanoen työaikayksikössä saatujen tuotteiden määrä lisääntyi. Kollektiivitalouksien, kone- ja traktoriasemien, neuvostotilojen ja valtion laitosten sivutalouksien yhteiskunnallisissa maataloustöissä oli työn tuottavuus kohonnut vuoteen 1958 mennessä enemmän kuin 4-kertaisesti ennen vallankumousta maataloudessa (tilanherrojen maatilat lukuunottaen) vallinneeseen työn tuottavuuteen verraten. Töiden koneellistaminen on helpottanut arvaamattomassa määrin kollektiivitalonpoikain työtä ja sen perustalla voidaan suorittaa maataloustyöt maanviljelyssäntöjen edellyttämässä aikamäärässä ja soveltaa uusimpia maanviljelystieteen saavutuksia. Koneellistaminen on säästänyt suuresti työtä maataloustuotteiden tuotannossa. Vuonna 1956 kone- ja traktoriasemat suorittivat kollektiivitalouksissa traktoreilla, leikkuupuimureilla ja muilla maatalouskoneilla työn, jonka suorittamiseen yksityistalonpoikaisen talouden oloissa olisi tarvittu lisäksi 26 miljoonan työläisen vuosityö. Tämä on selvä osoitus sosialistisen maatalouden suurista etuisuuksista. Työn tuottavuuden nykyinen taso ei kuitenkaan vielä riitä läheskään siihen, että väestö turvattaisiin elintarpeilla ja teollisuus raaka-aineilla riittävässä määrin ja sitten yltäkylläisesti.

Suuren Isänmaallisen sodan aikana saksalaiset miehittäjät aiheuttivat Neuvostoliiton maataloudelle mittamatonta vahinkoa. Maatalouden johtamisessa oli ennen ollut oleellisia puutteellisuuksia, oli tehty vakavia virheitä ja joitakin leniniläisen kollektiivitalousjärjestelmän rakentamispolitiikan väärennyksiä. Teollisuuden ja maatalouden kehityksessä muodostui epäsuhte. Maataloustuotannon taso ei tyydyttänyt maan kasvanutta elintarvikkeiden kysyntää eikä maatalousraaka-aineen kysyntää. Sellainen maatalouden tila saattoi jarruttaa Neuvostoliiton kulkua kommunismiin.

Neuvostoliiton Kommunistinen puolue Keskuskomitean syyskuun täysistunnossa vuonna 1953 ja sitä seuranneissa Keskuskomitean täysistunnoissa sekä XX edustajakokouksessa hyväksyi päättävät toimenpiteet maatalouden johtamisessa ilmenneiden puutteellisuuksien ja virheiden poistamiseksi ja hahmotteli maataloustuotannon jyrkän nousun ohjelman.

Vuonna 1953 alkanut sosialistisen maatalouden kehitysvahdin kiihdyttäminen oli tulosta maatalouden koneellistamisen kasvusta ja useista tärkeistä taloudellisista toimenpiteistä, joita puolue ja hallitus toteuttivat kollektiivitalouksien ja kollektiivi-

talouden jäsenten aineellisen kiinnostuksen kannustimien voimistamiseksi kollektiivitaloustuotannon kehittämiseksi.

Kollektiivitalouksien ja niiden jäsenten aineellisen kiinnostuksen kohottamiseksi tuotannon tuloksista korotettiin huomattavasti kaikkien tärkeimpien maataloustuotteiden hankinta- ja ostohintoja ja pienennettiin maatalousveron määrää. Lakkautettiin liiallinen sentralisaatio ja kaavamaiset menetelmät maatalouden suunnittelussa, kollektiivitaloudet voivat turvautua laajempaan oma-aloitteisuuteen kollektiivitaloustuotannon suunnittelussa. Kollektiivitalouksille on myönnetty oikeus tehdä muutoksia maatalousartelin Sääntöihin paikallisista olosuhteista riippuen. Kaikki tämä mahdollisti kollektiivitalouksien johtamisessa ilmenneiden puutteellisuuksien korjaamisen ja vapautti siteistä kollektiivitalouden jäsenten oma-aloitteisuuden yhteiskunnallisen tuotannon reservien hyväksikäyttämisessä.

Puolueen ja hallituksen esittämien maatalouden jyrkkään nousuun tähänneiden toimenpiteiden menestyksellinen toteuttaminen teki lyhyessä ajassa mahdolliseksi sen, että kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen talous lujitettiin, suoritettiin kone- ja traktoriasemien uudelleen järjestely ja otettiin käytäntöön maataloustuotteiden hankintojen uusi järjestys ja ehdot. Tehden yhteenvedoja maatalouden kehityksestä viimeksikuluneiden viiden vuoden ajalta NKP:n Keskuskomitean joulukuun täysistunto vuonna 1958 antoi tunnustuksen puolueen ja Neuvostohallituksen toimenpiteille maatalouden edelleen kehittämisen alalla, joilla on todella vallankumouksellinen merkitys ja jotka ovat tuottaneet Synnyinmaallemme erinomaisia tuloksia.

Näiden toimenpiteiden tuloksena koko kylvöala Neuvostoliitossa lisääntyi 118,2 miljoonasta hehtaaria, mitä se oli vuonna 1913 (nykyisissä rajoissa laskettuna), 195,6 miljoonaan hehtaariin vuonna 1958 eli 77,4 miljoonalla hehtaarella. Tavaraviljan vuotuinen tuotanto viisivuotiskaudella 1954—1958 lisääntyi vuosien 1909—1913 viisivuotiskauteen verrattuna 2,9-kertaisesti, siinä luvussa vehnän 5,3-kertaisesti, tavararaakapuuviillan 6,5-kertaisesti, sokerijuurikkaan 3,4-kertaisesti, auringonkukan 5,6-kertaisesti, perunan 2,6-kertaisesti ja vihannesten tuotanto 6,2-kertaisesti.

Lihan tavaratuotanto lisääntyi vuonna 1958 vuoteen 1913 verraten 2,3-kertaisesti, maidon 3,7-kertaisesti ja erilaatuisen villan tuotanto 3,6-kertaisesti.

Neuvostoliiton sosialistisen maatalouden suuri saavutus oli *uutis- ja nurmeltuneiden maiden* viljelyynotto maan itä-alueella 36 miljoonan hehtaarin alalla kolmen vuoden sisällä (1954—1956). Näiden uutismaiden yhteinen kylvöala on suurempi kuin 9 Euroopan maan — Ranskan, Italian, Saksan Liittotasavallan, Itävallan, Belgian, Tanskan, Alankomaiden, Espanjan ja Ruotsin viljakasvien kylvöala yhteensä.

Näillä mailla perustettiin 425 neuvostotilaa, joilla kullakin on kylvöalaa keskimäärin 25—30 tuhatta hehtaaria ja joiden teknillinen varustelu on paljon korkeammalla tasolla kuin aikaisemmin asutuilla alueilla. Viljan viljelyn ohella niissä kehittyi

muiden maatalouskasvien tuotanto ja karjanhoito. Viljan viljelyn kehitys uutismailla antaa mahdollisuuden voimistaa maan muiden alueiden erikoistumista maataloustuotteiden tuotannon alalla. Uutis- ja nurmattuneiden maiden viljelyynotto on uusi tärkeä vaihe korkeaan maanviljelyskulttuuriin perustuvan intensiivisen maatalouden kehittämiseksi. Uutis- ja nurmattuneiden maiden viljelyynoton tuloksena maamme sai vuonna 1956 yli 1,5 miljardia puutaa viljaa enemmän kuin vuonna 1953. Uutismaidien käytäntöönoton korkea taloudellinen tehokkuus näkyy seuraavista numeroista: vuosina 1954—1958 uutis- ja nurmattuneiden maiden viljelyyn sijoitettiin 30 miljardia 700 miljoonaa ruplaa. Samana aikana tavaraviljasta, jota saatiin uutismailla, valtion budjettiin oli siirretty lisätuloja 48 miljardia 900 miljoonaa ruplaa. Valtio ei ainoastaan palauttanut tuotannollisia sijoituksiaan, vaan sai lisäksi puhdasta voittoa yli 18 miljardia ruplaa.

Peltoviljelyn alalla saavutettujen tulosten ja oletikin jyväviljan tuotannon valtavan laajentamisen pohjalla on voitu asettaa kansantaloudellisesti tärkeä tavoite: *saavuttaa lähimpien vuosien aikana Amerikan Yhdysvallat lihan, maidon ja voiri tuotannossa asukasta kohden laskettuna.* Tämä tavoite kuuluu oleellisena osana Neuvostoliiton taloudelliseen perustavoitteeseen, jona on kehittyneimpien kapitalististen maiden saavuttaminen ja sivuuttaminen tuotteiden tuotannon määrässä asukasta kohti. Sosialistisen maatalouden etevämyyden kapitalistiseen maatalouteen verraten luo täydet mahdollisuudet tuon tavoitteen saavuttamiseksi lähimpien vuosien aikana.

Kansantalouden kehittämisen seitsenvuotinen suunnitelma lähtee siitä, että perustehtävänä maatalouden kohottamisessa on se, että saavutetaan maataloustuotannon sellainen taso, joka antaa mahdollisuuden tyydyttää täydellisesti väestön elintarviketarpeet ja teollisuuden raaka-ainetarpeet sekä turvata valtion muut tarpeet maataloustuotteiden osalta. Se vaatii ennenkaikkea kaikkien maatalouskasvien satoisuuden huomattavaa kohottamista sekä yhteiskunnallisen karjalouden tuottoisuuden oleellista kasvua. Peruslinjaksi maanviljelyssä jää edelleenkin viljan tuotannon kaikinainen lisääminen sen muodostaessa maataloustuotannon perustan. Karjanhoidon alalla keskeisin merkitys on lihan, maidon, villan ja munien tuotannon kasvulla, mikä vaatii vastaavasti rehuperustan lujittamista.

Seitsenvuotiskautena maataloustuotteiden tuotannon yleisen kasvun ollessa 1,7-kertaisen täytyy tärkeimpien tuotelajien tuotantoa kohottaa seuraavissa määrissä: viljan tuotantoa 10—11 miljardiin puutaan, sokerijuurikkaan 76—84 miljoonaan tonniin, raakapuuvillan 5,7—6,1 miljoonaan tonniin, lihan (ruhoina) vähintään 16 miljoonaan tonniin, maidon 100—105 miljoonaan tonniin, perunan 147 miljoonaan tonniin, vihannesten — väestön tarpeet täydellisesti tyydyttävässä määrin. Tämän tuloksena seitsenvuotiskauden loppuun mennessä tärkeimpien maataloustuotteiden tuotanto kokonaisuudessaan ja henkeä kohden ylittää USA:n nykyisen tason.

Maatalouden työntekijät laajentavat kilpailua USA:n tavoittamiseksi ja sivuuttamiseksi lähi vuosina tärkeimpien maataloustuotteiden tuotannossa ja siinä luvussa karjataloustuotteiden tuotannossa henkeä kohti.

Perusosuus tehtävän täyttämiseksi maatalouden alalla lankeaa työn tuottavuuden kohottamiselle. Ratkaiseva merkitys työn tuottavuuden edelleen kohottamiselle on maataloustöiden täyskoneellistamisella, kone- ja traktorikannan sekä muiden tuotannonvälineiden mitä täydellisimmällä ja tehokkaalla käytöllä, oikealla työn järjestelyllä, työpalkkajärjestelmän parantamisella pitäen silmällä työntekijäin henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen voimistamista tuotannon tuloksista, sosialistisen kilpailun kehityksellä, tieteen saavutusten ja edistyneimmän kokemuksen laajalla juurruttamisella tuotantoon.

Maatalousartelin yhteistalous. Jakamattomat varannot. Sosialistisina tuotantolaitoksina on osuuskunnallisilla tuotantolaitoksilla omat erikoisuutensa ja ne eroavat valtion tuotantolaitoksista. Nämä eroavaisuudet määräytyvät pääpuitteissaan tuotannon yhteiskunnallistamistasosta.

Kollektiivitalouksissa tuotannonvälineet (maata lukuunottamatta) ja tuotteet ovat kunkin kollektiivitalouden omaisuutta. toisin sanoen ryhmäomaisuutta eikä koko kansan omaisuutta, kuten on asianlaita valtion tuotantolaitoksissa. Maatalousartelissa on yhteiskunnallistettu perustuotannonvälineet, josta johtuen yhteistaloudella on ratkaiseva merkitys. *Maatalousartelien yhteistalous* perustuu kollektiivitalonpoikain kollektiiviseen työhön, uudenaikaisten maatalouskoneiden, tieteen saavutusten ja parhaimman kokemuksen käyttöön. Tämän ohella kollektiivitalonpojilla on pieni henkilökohtainen aputalous — maatonntti, säädetty määrä tuottavaa karjaa, siipikarjaa ym. Perusosan tuloistaan kollektiivitalonpojat saavat artelin yhteistaloudessa tekemänsä työn perusteella.

Osuuskuntatyypin laitokseen kuuluvana taloutena maatalousartelin yhteiskunnallistetut tuotannonvälineet kuuluvat kollektiivitalouden jakamattomaan varantoon.

Jakamaton varanto on yhteiskunnallinen varanto, sitä ei voida jakaa kollektiivitalonpoikain henkilökohtaiseen kulutukseen eikä antaa osaa siitä taloudesta eroavalle jäsenelle. Kollektiivitalouden jakamattomaan varantoon kuuluvat: traktorit ja muut koneet, talousrakennukset, autot ja muut kuljetusvälineet, kollektiivitalouden voimalaitos, sivutuotantolaitokset, työjuhdat ja hyötykarja, monivuotiset istutukset, kastelulaitteet, yhteistalouden kehittämiseen tarkoitettut materiaalit ja rahavarat. Jakamattomaan varantoon kuuluvat myös kulttuuritoimintaa ja jokapäiväisiä elämäntarpeita palvelevat rakennukset (kollektiivitalouksien kerhohuoneet, lukutuvat, lastentarhat yms.).

Jakamattomiin varantoihin kuuluvat siis tärkeimmät tuotannolliset ja ei-tuotannolliset varannot sekä yhteistalouden tarpeita

tydyttävät liikevarat. Sellaisina varoina, joista vastaava osa voidaan antaa taloudesta eronneelle, kuuluvat yhteiskunnallisiin tuotannollisiin varantoihin vain *osuusmaksut*, jotka kollektiivitalonpojat ovat talouteen liittyessään kantaneet. Mutta niillä ei ole suurtakaan merkitystä kollektiivitalouden yhteistaloudessa.

Kuluneiden vuosien aikana on arttelien taloudessa tapahtunut syvällisiä muutoksia. Kun vuonna 1932 jäsenmaksut tekivät 24% ja jakamattomat varannot 76% kaikista kollektiivitalouksien varannoista, niin vuonna 1958 jäsenmaksujen osuus oli alle 2% ja jakamattomien varantojen osuus käsitti yli 98% yhteisistä varannoista. Kollektiivitalouksien jakamattomat varannot ja varsinkin tuotannolliset varannot eivät ole ainoastaan kasvaneet määrällisesti, vaan myös muuttuneet laadullisesti. V. 1932 kollektiivitalouksien jakamattomien varantojen suuruus oli rahallisesti ilmaistuna 4,7 miljardia ruplaa, mutta v. 1958 alkuun mennessä 102 miljardia ruplaa. Jakamattomiin varantoihin kuuluu perusosana uudenaikaista maatalouskalustoa, kuten traktoreita, autoja ja muita maatalouskoneita ja kuljetusvälineitä.

Jakamattomien varantojen kasvun lähteenä ovat kollektiivitalouden rahatuloista tekemät vuotuiset siirrot ja kollektiivitalonpoikain välitön työ kollektiivitalouden tuotannonvälineiden valmistamiseksi sekä kulttuurilaitosten rakentamiseksi. Rahatulojen lisääntyessä kollektiivitaloudet käyttävät huomattavasti enemmän varoja perussijoituksiin.

V. 1952 Neuvostoliiton kollektiivitaloudet siirsivät jakamattomiin varantoihin yhteensä 7,4 miljardia ruplaa, mutta v. 1958 30,3 miljardia ruplaa.

Sosialistinen valtio on antanut kollektiivitalouksille suurta materiaali- ja raha-apua jakamattomien varantojen muodostamisessa ja lisäämisessä.

Yksistään vuosien 1954 ja 1957 välisenä aikana Neuvostovaltio käytti maatalouden teknilliseen kalustamiseen (tuotannollisten rakennusten ja laitteiden rakentamiseen, traktorien ja koneiden hankintaan) 75,4 miljardia ruplaa eli 10 miljardia ruplaa enemmän kuin toisena, kolmantena, neljäntenä ja viidentenä viisivuotiskautena yhteensä (verrannollisissa hinnoissa).

Teollisuuden valmistamaa mahtavaa maataloustekniikkaa juurrutettiin kollektiivitaloustuotantoon kone- ja traktoriasemien kautta. Valtio käytti valtavia rahamääriä kone- ja traktoriasemien ylläpitoon, sillä monet niistä eivät pystyneet saamallaan tuloilla kattamaan menoja. Kollektiivitaloudet saavat valtiolta rahaluottoa sekä siemen- ja elintarvikelainoja. Taloudellisesti heikkojen kollektiivitalouksien osalta niiden saamaa luottoa ja lainoja on valtio usean kerran kuolettanut. Kollektiivitaloudet käyttävät omaisuutenaan kaikkia etummaisen maataloustieteen saavutuksia, valtion käyttäessä suuria varoja maataloustieteen kehittämiseen.

Kollektiivitalouksien jakamattomat varannot ovatkin siis oikeastaan koko kansan työllä luotuja. Luonteeltaan ne lähentelevät koko kansan omaisuutta, Jakamattomien varantojen jat-

kuva kasvu on mitä tärkein kollektiivitalouksien yhteistalouden lujittamisen ja kehittämisen sekä kollektiivitalouksien rikkauten lisääntymisen ehto.

Kollektiivitalouden kehityksen luonteenomaisena lainmukaisuutena on tuotannon sosialistisen yhteiskunnallistamisen tason herkeämätön kohottaminen, mikä merkitsee osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen kehittämistä siten, että se lähenisi yhteiskunnallista omistusta.

Tätä prosessia ilmentää ennen kaikkea kollektiivitalouksien yhteistalouden kehittäminen, niiden tuotannollisten varantojen ja teknillisen varustelun kasvu, viljelysmaa-alojen laajeneminen, yhteiskunnallistetun karjan pääluvun lisääntyminen, talouden mittasuhteiden kasvu ja tavarantuotannon kohoaminen.

Yhteiskunnallisen tuotannon kasvu kollektiivitalouksissa ja niiden yhä kasvava teknillinen varustelu alkoivat määrättyllä ajankohdalla tulla ristiriitaan kollektiivitalouksien mittasuhteiden kanssa. Monimutkaista nykyaikaista tekniikkaa ja korkean ammattitaidon omaavia kaadereita ei voitu käyttää järkipäisesti pienissä kollektiivitalouksissa. Yhteistalouden monipuolinen kehittäminen pienen kollektiivitalouden puitteissa kävi mahdottomaksi.

Kollektiivitalouksien kehityksessä Neuvostoliitossa tehtiin vuosina 1950—1951 tärkeä askel eteenpäin *suurentamalla kollektiivitalouksia*. Alkuvaiheessa kollektiivitaloudet olivat enimmäkseen pieniä. Kollektiivitalouksien yhdistäminen antoi mahdollisuuden käyttää tehokkaammin tekniikkaa ja juurruttaa käytäntöön parempia tuotannonjärjestelymenetelmiä.

Kun vuonna 1949 Neuvostoliitossa oli 250 tuhatta kollektiivitaloutta, niin yhdistämisen jälkeen suurennettuja talouksia oli vuonna 1953 93,9 tuhatta ja vuoden 1958 lopussa noin 70 tuhatta. Kussakin taloudessa oli v. 1949 keskimäärin 557 hehtaaria kyntömaata, v. 1958 sitä oli 2 128 hehtaaria. Kollektiivitalouksien rahatulot yhtä taloutta kohden laskettuna lisääntyivät 111 tuhannesta vuonna 1949 1 miljoonaan 955 tuhanteen ruplaan vuonna 1958.

V. 1953 kollektiivitalouksissa oli työssä 18,5 tuhatta koulunkäynnystä erikoisalan työntekijää, mutta v. 1957 loppuun mennessä erikoisalan korkea- ja keskisivistyksen saaneiden työntekijöiden luku oli kohonnut yli 150 tuhannen. Kollektiivitalouksien puheenjohtajista monella on korkea- tai keskikoulusivistys. Kollektiivitalouksissa työskentelee satoja tuhansia kokeneita pelto-työprikaatien johtajia, karjafarmien johtajia ym. kollektiivitaloustuotannon järjestäjiä, jotka ovat saaneet hyvän valmennuksen erilaisilla kursseilla, kouluissa ja opistoissa.

Tuotannon sosialistista yhteiskunnallistamista kolhooseissa toteutetaan maataloustuotannon erikoistumisen kehittämisen tietä huomioonottaen kunkin talouden konkreettiset olosuhteet sekä lujittamalla ja kehittämällä kollektiivitalouksien välisiä yhteyksiä, järjestämällä kollektiivitalouksien yhteisiä tuotannollisia laitoksia, kuten sähköasemia, kastelulaitteita, rakennus- ja kuljetusjärjestöjä jne.

Kollektiivitalouksien tuotannon yhteiskunnallistaminen ilmenee myös maatalousartelin yhteistalouden ominaispainon kasvuna kollektiivitalonpoikain henkilökohtaisen aputalouden ominaispainoon verrattuna.

Kollektiivitalonpoikain henkilökohtaisista aputalouksista saamalla tuloilla on vielä merkittävä ominaispaino heidän budjetissaan. Suurimman osan tuloistaan kollektiivitalonpoijat saavat kuitenkin kollektiivitalouksien yhteistalouksista. Kollektiivitalousjärjestelmän kehityssuuntana on se, että kollektiivitalonpojan henkilökohtaisen aputalouden osuus pienenee sitä mukaa kuin kollektiivitalouksien yhteistalous kehittyy. Jo nykyään erinäisissä etumaisimmissa kollektiivitalouksissa jäsenten henkilökohtainen perunan, vihannesten ja maidon tarve tyydytetään kollektiivitalouden yhteistalouden laskuun. Kollektiivitalonpoikaiston kieltäytyminen tyydyttämästä henkilökohtaisia tarpeita aputalouksien laskuun ja siirtyminen niiden tyydyttämiseen kollektiivitalouksien yhteistalouden laskuun on taloudellisesti paljon edullisempaa, sillä se vapauttaa heidät, varsinkin naiset, vähätuottoisesta työstä aputaloudessaan. Mutta tämän siirtymisen tulee tapahtua asteittain, vapaaehtoisuuden pohjalla, sitä mukaa kuin kollektiivitalonpoikaisto yhteistalouden saavutusten perusteella vakuuttuu oman aputaloutensa taloudellisesta epäedullisuudesta ja vähätuottoisuudesta.

Sosialistisen teollisuuden suorittama kollektiivitalouksien jatkuva varustelu uudenaikaisella tekniikalla ja niiden yhteistalouden nousu saivat aikaan sen, että kollektiivitalouksien tuotannollis-teknillisen huollon alalla piti tehdä perusteellisia muutoksia.

Kone- ja traktoriasemat, kuten edellä on mainittu, tekivät suurimerkityksellisen työn kollektiivitalousjärjestelmän luomiseksi, lujittamiseksi ja kehittämiseksi. Mutta kollektiivitalousjärjestelmän kehityksen uudessa vaiheessa kollektiivitalouksien tuotannollinen ja teknillinen palvelu kone- ja traktoriasemien kautta alkoi jarruttaa kommunistisen rakennustyön perustehtävän ratkaisua, jona on työn tuottavuuden kohottaminen. Kahden isännän, kollektiivitalouden ja kone- ja traktoriaseman, samanaikainen työskentely samalla peltosaralla samaa tuotantoprosessia suorittaen synnytti ristiriitoja. Nämä ristiriidat jarrutivat maan, koneiston ja työvoiman entistä tehokkaampaa käyttämistä ja kohottiivat maataloustuotteiden omakustannusarvoa.

Neuvostovaltio käytti kone- ja traktoriasemien ylläpitoon suuria varoja, mutta kollektiivitalouksissa suoritetuista töistä saadut luontoismaksut eivät korvanneet kone- ja traktoriasemien kuluja. Kaksinainen johto häiritsi demokraattisen sentralismin periaatteiden toteuttamista eikä edistänyt kollektiivitalonpoikain luovan aloitteellisuuden kehittämistä oman yhteistaloutensa hoitamisessa.

Kone- ja traktoriasemien huolto oli sitä paitsi rakennettu niin, että maatalouskoneet, varaosat, polttoaineet ja muut materiaalit lähetettiin kone- ja traktoriasemille käytännöllistä tarvetta huomioon ottamatta.

Samanaikaisesti kollektiivitalouksien oma materiaali- ja tuotantoperusta lujittui. Ne saavat nyt suuria tuloja ja voivat ostaa traktoreita ja muita maatalouskoneita. Pätevä ammattimieskunta takaa nykyisen konetekniikan tehokkaan käytön.

Siten kävi välttämättömäksi myydä kone- ja traktoriasemille keskitetyt koneet kollektiivitalouksille ja muuttaa kone- ja traktoriasemat koneenkorjausasemiksi.

Koneenkorjausasemien tehtävänä on suorittaa traktorien ja muiden koneiden korjaus, toteuttaa kollektiivitalouksien teknillinen huolto, myydä kollektiivitalouksille ja neuvostotiloille uusia koneita, varaosia, öljytuotteita, lannoitteita ja muita tuotannossa tarvittavia materiaaleja, järjestää sellaisten koneiden vuokraus, joita kollektiivitalouksilla itsellään ei ole, suorittaa solmimiensa sopimusten mukaisesti kollektiivitalouksissa eräitä erikoistöitä sekä auttaa kollektiivitalouksia uuden tekniikan juurruttamisessa kollektiivitalouden tuotantoon, traktori- ja konekannan hoitamisessa ja käyttämisessä ja konemiesten ammattivalmennuksessa. Koneenkorjausasemien toiminta perustuu itsekannattavan taloudenhoidon pohjalle.

Kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestäminen ja kollektiivitalouksien oman aineellisen ja teknillisen perustan lujittaminen oli yhteiskunta-taloudelliselta merkitykseltään uusi, tavattoman tärkeä ja suurisuuntainen vallankumouksellinen toimenpide kollektiivitalousjärjestelmän edelleen kehittämiseksi kommunismia kohti.

„Leniniläisen kollektivisoimispolitiikan voiton jälkeen nykyinen kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestäminen on suurimerkityksellisin ja huomattavin tapahtuma sosialistisen maatalouden rakentamisessa. Nyt keskittyvät yksin käsiin valtiolle kuuluva ja kollektiivitalouksien ainaiseen käyttöön kiinnitetty maa ja koneet sosialististen tuotantosuhteiden ollessa vallitsevat ja johtavan osuuden kuuluessa Kommunistisen puolueen johtamalle työväenluokalle. Näin syntyvät uudet kannustimet työn tuottavuuden edelleen kohottamiseksi, maataloustuotteiden omakustannusarvon alentamiseksi, tuotteiden riittävän määrän ja sitten yltäkylläisyydenkin luomiseksi maassamme¹.

Kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestäminen, traktorien ja muiden maatalouskoneiden myynti kollektiivitalouksille teki mahdolliseksi yhdistää yhden talouden käsiin kaikki tärkeimmät tuotannon ainekset, yhteiskunnallistetun maan, tärkeimmän tuotantokaluston ja työvoiman (kollektiivitalonpojat). Tuloksena

¹ N. S. Hruštšev, Kollektiivitalousjärjestelmän edelleen kehittämisestä ja kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestämisestä, s. 31.

siitä maatalousarttelin yhteistalous kohosi uudelle korkeammalle asteelle.

Maatalousarttelin yhteistalouden jatkuvan kasvun ja kollektiivitalouden varallisuuden lisääntymisen perusehtona on, että kehitetään kaikin tavoin arttelin aineellista ja teknillistä perustaa ottamalla käyttöön uusimpia korkeatuottoisia maatalouskoneita, jotka turvaavat kaikkien tuotannonalojen täyskoneellistamisen.

Työn järjestely ja maksu kollektiivitalouksissa. Kollektiivitalousjärjestelmän tärkeänä etuisuutena ovat työn järjestelyn kollektiiviset muodot. Niiden perustalla voidaan käyttää traktoreita, kombaineja ja muita koneita sekä kollektiivitalouden työreservejä mahdollisimman tuottoisasti ja täydellisesti, toteuttaa työn jakoa ja erikoistamista ja kehittää sosialistista kilpailua.

Työn järjestelyn perusmuoto kollektiivitalouksissa on *vakinainen tuotantoprikaati*, jonka kollektiivitalouden hallinto muodostaa töiden suorittamiseksi yhteistalouden jollakin alalla. Tuotannollisen periaatteen noudattaminen prikaatien muodostamisessa, niiden työntekijäkunnan vaihtumattomuus ja se, että niille kiinnitetään määrätyt tuotannonalat ja tuotannonvälineet,— kaikki se myötävaikuttaa vastuuttomuuden hävittämiseen, kohottaa kollektiivitalonpoikain vastuuntuntoa ja aineellista kiinnostusta sekä myötävaikuttaa sosialistisen kooperaation etuisuuksien käyttöön ja työntekijäin erikoistumiseen vissille työalalle. Tuotantoprikaatit voivat olla *erikoisprikaateja*, kuten peltoviljely-, karjanhoito-, rehunhankinta-, vihannesviljely-, hedelmänviljely-, rakennusprikaateja ym. tai *yleisprikaateja*, joiden työhalaan kuuluu useampia maataloustuotannon aloja työn jaon tapahtuessa prikaatin sisällä.

Kollektiivitalouksien yhteistalouden kehitys johtaa myös työnjärjestelymuotojen kehitykseen, muun muassa tuotantoprikaateissa. Kollektiivitalouksien suurentaminen sai aikaan prikaatien suurentamisen, niiden toimintamuotojen täydellistämisen, työnjaon edelleen kehittämisen prikaateissa ja kollektiivitalouksien talouden erikoistumisen. Sen lisäksi useissa suurissa kollektiivitalouksissa syntyi sellaisia yleisprikaateja, joita muodostettiin aluetunnusmerkin mukaan ja jotka yhdistävät kyseisen alueen kaikki talousalat ja muistuttavat rakenteensa puolesta isojen neuvostotilojen haarajaostoja.

Kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestäminen ja maatalouskoneiston ostaminen kollektiivitalouksien omaisuudeksi aiheutti oleellisia muutoksia kollektiivitalouksien työn järjestyksessä. Tässä suhteessa on hyvin tärkeä merkitys sillä, että kollektiivitalouksissa on alistettu yhtenäisen johdon alaiseksi koko maatalouden tuotantokalusto sekä työvoima. Niissä kolhooseissa, joissa aikaisemmin yksi kone- ja traktoriaseman traktoriprikaati palveli yhtä kollektiivitalouden peltoviljelysprikaattia, muodostettiin yhtenäiset traktori- ja peltoviljelysprikaatit. Suurissa kollek-

tiivitalouksissa, joissa oli yleisprikaateja, annettiin tekniikka ja konemieskaaderit näille prikaateille. Monissa keskisuurissa ja pienemmissä kollektiivitalouksissa tekniikka keskitetään erikoiniin traktoriprikaateihin, jotka palvelevat kaikkia muita kollektiivitalouden prikaateja. Tällainen työn järjestely näiden kollektiivitalouksien oloissa antaa mahdollisuuden käyttää tehokkaammin ja täydellisemmin tekniikkaa.

Jälkeenjäävien kollektiivitalouksien tuotannollis-taloudellisen tason kohottamisella etummaisten tasolle, järjestelytyön kaikinlaisella parantamisella kaikissa kollektiivitalouksissa sekä kollektiivitalouksien johtajakaaderien edelleen lujittamisella on valtavan suuri merkitys kollektiivitalousjärjestelmän jatkuvalla kehitykselle ja maatalouden nousulle.

Kollektiivitaloudellisen ja osuuskuntaomistuksen sosialistisen luonteen mukaisesti kollektiivitalouksissa vaikuttaa työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki. Kollektiivitalonpoikain työn maksu rakentuu tämän lain vaatimuksille, jonka ansiosta tulee taatuksi kollektiivitalonpoikain aineellinen kiinnostus viljan, karjataloustuotteiden ja muiden maataloustuotteiden tuotannon lisäämisestä. Kollektiivitalouksissa on säädetty sellainen työnmaksujärjestys, jonka vallitessa kollektiivitalouden jäsenille, jotka ovat päässeet suhteellisesti parempiin tuotannollisiin tuloksiin, maksetaan korkeampi palkka kuin niille jäsenille, jotka ovat saavuttaneet suhteellisesti pienempiä tuloksia. Tällöin on tärkeää, ettei kollektiivitalonpoikien työn maksu ole riippuvainen ainoastaan tuotetun tuotteen määrästä vaan myös sen laadusta.

Kansantalouden valtiollisen ja osuuskuntasektorin tuotantolaitoksissa vallitsevien omistusmuotojen ja tuotannon yhteiskunnallistamisasteiden välinen eroavaisuus edellyttää myös joitakin erikoisuuksia kollektiivitalonpoikain henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettujen varantojen jakomuodoissa jokaisen kollektiivitalonpoijan kuluttaman työn mukaisesti. Osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen vallitessa työn mukaan jaettavaksi kuuluva varanto muodostetaan kunkin kollektiivitalouden saamista kokonaistuloista. Valtio ei takaa kollektiivitalonpoikain työn maksun tasoa. Se riippuu täydellisesti kunkin maatalousarttelin taloudellisen toiminnan tuloksista.

Kollektiivitalouksien tulot ovat vississä määrin riippuvaisia sää- ja ilmastosuhteista ja niissä ilmenee vuosittain huomattavia heilahteluja. Riittävien varareservien puuttuminen saa maatalousarttelissa aikaan tiettyä epävarmuutta kollektiivitalonpoijan työn maksun suuruutta määriteltäessä vuoden mittaan. Työn maksun suuruus selviää lopullisesti vasta vuositilin yhteydessä. Riittämättömän tavarantuotannon ja rajoitettujen rahallisten tulojen seurauksena kollektiivitaloustuotannon alkuvaiheessa oli vallitsevana sellainen järjestys, että kollektiivitalous suoritti jäsenilleen työn maksun luontoistuotteissa. Siitä

johtuen kollektiivitalouksissa tuli yleiseksi jakaa kollektiivitalonpojille osa kollektiivitalouden tuloista luontoistuotteissa ja rahassa vuoden loppuun mennessä tehtyjen työpäivien mukaan.

Työpäiväyksikkö on kollektiivitalouden yhteistaloudessa kulutetun kollektiivitalonpoikien työn mitta, joka määrää samalla jokaisen kollektiivitalonpojan osuuden kollektiivitalouden tuloista. Työpäiväyksikköjen mukaan kollektiivitalous jakaa kollektiivitalonpoikien kesken sen osan tuloista, joka menee henkilökohtaiseen kulutukseen.

Kollektiivitalouksissa säädetään jokaisesta työstä päivän työnormi, jossa on otettu huomioon vetojuhtien ja koneiden kunto ja maaperän laatu ja joka on kohtuullinen tunnollisesti työskentelevälle kollektiivitalonpojalle. Työnormia vastaavasti suoritetaan hinnoittelu *työpäiväyksiköissä* riippuen vaaditusta työntekijän ammattitaidosta ja kyseessä olevan työn vaikeudesta, raskaudesta ja tärkeydestä artteilille. Päivän työnormin täyttäminen suhteellisen yksinkertaisissa peltotöissä hinnoitetaan yhdeksi työpäiväyksiköksi. Kaikki muut työlajit kollektiivitaloudessa hinnoitetaan joko tämän alle tai yli. Työpäivän aikana kollektiivitalonpojalle voidaan laskea joko yksi työpäiväyksikkö, osa työpäiväyksiköstä tai useita työpäiväyksikköjä suoritettun työn laatua ja suoritusnormin täyttämisen- tai ylittämistä vastaavasti.

Työpäiväyksikössä otetaan siis huomioon niin kollektiivitalonpoikien työn määrä kuin laatukin erilaisissa töissä, mikä tekee mahdolliseksi kollektiivitalouden erilaatuisten töiden vertailun. Suoritusnormin ylittäneelle kollektiivitalonpojalle laskeaan vastaavasti suurempi määrä työpäiväyksikköjä. Työpäiväyksikössä on yksityisen kollektiivitalonpojan työ ilmaistu kollektiivitaloudessa tehdyn välittömän yhteiskunnallisen kokonaistyön osana. Jokaisen kollektiivitalonpojan henkilökohtainen työ kollektiivitaloustuotannossa saa siis yhteiskunnallisen arvion.

Perusmaksun lisäksi kollektiivitalouksissa on käytännössä lisämaksu (luontoismuodossa tai rahassa), joka annetaan palkkiona hyvästä työstä. Lisämaksu maksetaan niille kollektiivitalonpojille ja johtavalle henkilökunnalle, jotka omalla luovalla aloitteellisuudellaan sekä kaiken uuden ja edistyksellisen juurruttamisella kollektiivitalouden tuotannossa ylittävät kollektiivitalouden vahvistamat suunnitelmatehtävät jollain tuotannon alalla valmistuen siten maataloustuotteita yli suunnitelman.

Kollektiivitalouksissa taataan tasa-arvoisuus miesten ja naisten työn maksussa. Kollektiivitalousjärjestelmä on tehnyt lopun talonpoikaisnaisen vuosisataisesta taloudellisesta eriarvoisuudesta. Vasta kollektiivitaloudessa talonpoikaisnainen on saanut mahdollisuuden asettua tasavertaisena miehen rinnalle.

Tavarantuotannon ja kiertokulun oloissa kollektiivitaloudet eivät voi rajoittaa tuotteensa tuotantokuluja laskiessaan yksitään työpäiväyksikköjen laskentaan. Niillä on käytännössä rahatalous, ne luettelivat talouden tuoton ja tulot rahassa, niillä on rahakasautumia. Maksu työstä kollektiivitalonpojille suoritetaan paitsi luontoistuotteissa myös rahamuodossa.

Työpäiväyksikön käytöllä on ollut tärkeä osuus kollektiivitalouksien yhteistalouden kehittämisessä. Se on antanut mahdollisuuden järjestää työt suoritusmenetelmän perusteella, lakkauttaa työn maksussa vallinneen tasoituksen, turvata työpäiväyksikköjen suunnittelu työvoiman sijoittamiseksi järjikke-
räisemmin eri tuotannonaloilla ja lujittaa kollektiivitalonpoikien työkuria.

Kollektiivitalonpoikien työn maksu työpäiväyksiköissä antoi mahdollisuuden sopeuttaa heidän henkilökohtaiset etunsa kollektiivitalouksien yhteisetujen kanssa.

Kollektiivitaloudellisen tuotannon yhteiskunnallistamisen kasvaessa tulivat kuitenkin ilmi työpäiväyksikön heikot puolet työn luetteloinnin ja maksun mittana. Kollektiivitalouksien suurentamisen, niiden tuottoisuuden kohoamisen, KTA:ien uudelleenjärjestelyn ja kollektiivitalouksille tapahtuneen koneidenmyynnin tuloksena nämä puutteellisuudet ilmenivät erikoisen havainnollisesti, jotenka kävi välttämättömäksi siirtyminen edistyneempiin työnmaksumuotoihin.

Eräänä kollektiivitalonpoikien työpäivien mukaan tapahtuvan tulojen jakelun puutteellisuuksena on se, että tulojen jakelu tapahtuu vasta talousvuoden lopussa. Tämän seurauksena vuoden kuluessa talonpoika ei tiedä, miten suuri paino tulee olemaan hänen työpäivällään, mitä tuloja hän saa talousvuoden lopussa. Tämä pysyvien tulojen turvaamattomuus vuoden kuluessa ja epävarmuus talousvuoden tuloksena saatavien tulojen suhteen alentaa kollektiivitalonpoikien aineellista kiinnostusta kollektiivitalouden yhteistalouden kehittämisestä.

Edelleen, työpäivien mukaisen vakiintuneen maksujärjestyksen erikoisuuksiin kuuluu se, että jaettavissa tuloissa on suuri ominaispaino luontoistuotteilla, mikä tuottaa kollektiivitalonpojille lisähuolia näiden tuotteiden realisoimisessa.

Samanaikaisesti yhteistalouden nousun perustalla tapahtui kollektiivitalouksien tulojen kasvu, varmistui niiden pysyväisyys vuosittain ja tapahtui siirtyvien rahallisten ja luontoisten varmuusvarantojen muodostuminen. Kollektiivitalouksien lisääntyvä tavaratuottoisuus loi ehdot rahatulojen osuuden huomattavalle kasvulle kollektiivitalonpoikien kokonaistuloissa.

Näin ollen alkoivat muovautua ehdot edistyneempiin, rahallisiin, työnmaksumuotoihin siirtymiselle kollektiivitalouksissa. Ensimmäisenä toimenpiteenä tässä suhteessa oli se, että säädettiin kiinteä, *taattu työn maksu* vuoden mittaan ja kuukausittain suoritettava *ennakkomaksu* (luontoistuotteissa ja rahassa) kaikista työpäiväyksiköistä, jotka oli suoritettu yhteistaloudessa. Tätä silmälläpitäen kollektiivitaloudet muodostavat siirtyviä raha- ja luontoisvarantoja.

Nykyään etummaisat kollektiivitaloudet, joilla on parhaiten kehittynyt yhteistalous siirtyvät kuukausittain tapahtuvaan rahalliseen kollektiivitalonpoikain työn maksuun suorituskriteerien

tai tuotettujen tuotteiden määrän mukaan ilman työpäiväyksikön käyttöä. Kollektiivitaloudellisen tuotannon edelleen kehittyessä tämä edistykseellinen työnmaksumuoto tulee saamaan yhä laajempaa jalansijaa käytännössä.

Kiinteän rahapalkan perusetuisuudet tosiasiallisesti muodostuneiden tulojen työpäiväyksiköittäin suoritettavaan jakeluun verrattuna ovat seuraavat:

1) Erotukseksi tavallisesta tulojen jakelusta työpäivittäin taatun rahallisen työnmaksun vallitessa kollektiivitalonpoika tietää oman työpalkkansa suuruuden, joka on ilmaistu rahassa. Kaiken lisäksi rahallista työn maksua ei suoriteta vuoden lopussa vaan kuukausittain. Se kohottaa suuresti kollektiivitalonpoikain aineellista kiinnostuneisuutta työnsä tuloksista, helpottaa henkilökohtaisen suoritusmaksujärjestyksen juurruttamista, myötävaikuttaa työn tuottavuuden kasvuun.

2) Kiinteään rahalliseen työnmaksuun siirtyminen tekee erittäin välttämättömäksi tiukan järjestyksen aikaansaamisen kollektiivitaloudellisen työn normituksessa ja maksujen luokittelussa sekä kollektiivitalouden taloudellisen toiminnan kaikkien alojen täsmällisen suunnittelun, toisin sanoen ei ainoastaan tuotemäärän, vaan myös niiden omakustannusarvon sekä eri alojen tuottoisuuden suunnittelun.

3) Kiinteä rahallinen työn maksu, saattaen kollektiivitalonpoikain kaikki tulomuodot rahalliseen ilmaukseen, antaa mahdollisuuden tarkemmin määritellä erilaisten työntekijäryhmien työpalkat sekä tarkistaa, vastaavatko ne todellisuudessa kollektiivitalonpoikien kuluttamaa työn määrää. Merkittävästi paranee johtajakaaderien työnmaksu.

4) Rahallinen työn maksumuoto ei kiellä, vaan päinvastoin edellyttää kollektiivitalonpoikaiston maataloustuotteiden tarpeen tyydyttämistä maatalousartelin yhteistaloudessa tuotettavilla tuotteilla. Mutta näiden tuotteiden mekaaninen jakelu tasan jokaista työpäiväyksikköä kohden on vaihdettu paljon joustavampaan myyntimuotoon, jolloin niiden myynti kollektiivitalonpojille tapahtuu käteistä rahaa vastaan tai sen rahallisen tulon vussin osan laskuun, joka heille kuuluu maksettavaksi, hintojen tällöin ollessa hieman vähittäis- tai torihintoja alempana. Ostoja myyntisuhteet antavat mahdollisuuden tyydyttää paremmin erinäisten perheiden erilaisten tuotteiden tarpeen, laajentaa niiden tuotteiden lajivalikoimaa, joita kollektiivitalonpojat saavat maatalousarttelista, sekä välttää heidän maatalousarttelista saamiensa tuotteiden jälleenmyyntiä torilla.

5) Kiinteä rahallinen työnmaksu, kun sitä sovelletaan yhdessä talouden sisäisen kannattavaisuuden kanssa, antaa mahdollisuuden parantaa kollektiivitalonpoikien aineellista palkitsemista, joka riippuu lopullisista työntuloksista ja tuotteiden enimmäismäärän saannista vähimmällä työn ja tuotannonvälineiden kulutuksella tuotteiden laadun jatkuvasti kohotessa.

Kollektiivitaloudellis-osuuskunnallisen omistuksen herkeämätön läheneminen yhteiskunnallista omistusta, kaupungin ja maaseudun välisten oleellisten eroavaisuuksien jatkuva väheneminen luovat yhä laajempia mahdollisuuksia valtion tuotantolaitoksissa hankittujen työnjärjestelykokemuksien ja työnmaksumuotojen käytölle kollektiivitalouksissa.

Kollektiivitalouksien itsekannattavuus. Kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvo. Kollektiivitalouden tuotannon vastaisen huomattavan nousun aikaansaamiseksi on välttämätöntä juurruttaa yhteistalouteen *itsekannattavaa taloudenhoitoa*, joka on arvolain käyttöön perustuvan suunnitelmallisen taloudenhoidon menetelmä. Se merkitsee, että kollektiivitalouksien on laskettava kulunsa ja taloustoimintansa tulokset rahamuodossa, korvattava kulut omilla tuloillaan ja turvattava talouden kannattavuus. Kulunkien ja tulosten, menojen ja tulojen vertailu, tiukan säästäväisyyden noudattaminen esineellistyneen ja elävän työn käytössä, taistelu kaikenlaisia liiallisuuksia ja tuottamattomia menoja vastaan, tarkoituksenmukainen rahatalouden, luetteloinnin ja tilitysten järjestely ovat välttämättömiä ehtoja johdettaessa oikealla tavalla kollektiivitalouksien yhteistalouden kehitystä jatkuvan nousun suuntaan.

Niiden kulunkien laskemisella, joita kollektiivitalouden tuotteiden tuottaminen vaatii, on tärkeä merkitys, sillä se auttaa määrittelemään, kuinka edullista taloudellisesti on niiden taikka näiden maataloustuotteiden tuotanto, sijoittamaan suunnitelmallisesti ja järkipäisesti viljelyskasvit ja karjalajit maan eri piireihin, määrittelemään kollektiivitalouksien taloudellisen toiminnan tulokset ja niiden tuottoisuustason (kannattavuuden).

Itsekannattavan taloudenhoidon toteuttaminen kollektiivitalouksissa vaatii kokonaistuotteen luettelointia rahamuodossa ja sen omakustannusarvon laskemista.

Kollektiivitalouden kokonaistuote on se maataloustuotteiden yhteinen määrä, minkä yhteistalous on vuoden kuluessa tuottanut.

Kollektiivitalouden tuotteen valmistamiseen kulutettu kollektiivitalonpoikain uusi työ muodostaa kollektiivitalouden *kokonaistulon*. Välttämättömällä työllä luotu kokonaistuotteen osa muodostaa kollektiivitalonpoikain henkilökohtaisen tulon ja se jaetaan suoritetun työn mukaan. Tämä kokonaistulon osa on luontois- ja rahamuodossa suoritetun työstämaksun perusta ja rahamuodossa ilmaistuna muodostaa kollektiivitalouden tuotteen välittömät tuottamiskulut. Se kuuluu osana tuotteen omakustannusarvoon.

Kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvon eri osat korvautuvat seuraavasti. Se osa omakustannusarvosta, johon kuuluvat kollektiivitalouden kuluttamien tuotannonvälineiden arvo ja kollektiivitalonpoikien valmistaman välttämättömän tuotteen arvo, korvataan luontoismuodossa kollektiivitalouden tuotteella

ja rahamuodossa niistä varoista, jotka kollektiivitalous saa tavaratuotteensa myynnistä.

Kokonaistuotteen se osa, jonka kollektiivitalonpojat luovat lisätyöllä, muodostaa kollektiivitalouden *puhtaan tulon*. Kollektiivitalouden tuotannossa saatu puhdas tulo on kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvon ja arvon välinen erotus.

Kollektiivitalouden vuosituotteen arvon eli yhteiskunnallisten tuotantokulujen suuruuden määrää tuossa tuotteessa olennoituneen niin elävän kuin esineellistyneenkin yhteiskunnallisesti välttämättömän työn yhteismäärä, siihen luettuna kyseessä olevan vuoden sadon vaatimat edellisen vuoden menot (kesantojen kyntö ja äestys, syyskylvöt, syyskynnöt ym.) ja karjan lisäkasvu.

Kollektiivitalouden tuotteen arvo koostuu ensiksikin kuluttajien tuotannonvälineiden arvosta ja toiseksi luodusta uudesta arvosta.

Kollektiivitalouden tuotteen *omakustannusarvo* on se rahamuodossa ilmaistu osa tämän tuotteen arvosta, johon kuuluvat kaikki kollektiivitalouden kustantamat tämän tuotteen valmistuskulut kuten perustuotannonvälineiden kuoletus, siementen, rehujen, lannoitteiden ja muiden liikevarojen kulutus, sekä se osa elävän työn kulutuksesta, joka edustaa välttämätöntä työtä.

Säädetyt laskentamenetelmän mukaan kollektiivitalouden omakustannusarvo lasketaan seuraavasti: kuluttajien liikevarojen arvoa määriteltäessä siemenet, rehut ja muut omassa taloudessa tuotetut materiaalit arvioidaan niiden tuotannon omakustannusarvon mukaan aivan samoin kuin teollisuuslaitoksissa ja neuvostotiloilla arvioidaan omien tuotteiden kulutus; ostetut siemenet, rehut ja materiaalit arvioidaan niiden ostohintojen mukaan. Työn kulutus omakustannusarvoa laskettaessa hinnoitetaan nykyään neuvostotilojen työläisten työpalkkojen mukaisesti. Se merkitsee, että suoritetusta työstä liitetään kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvoon työkulunkina sellainen summa, mikä maksetaan samanlaisesta työstä tariffihinnoittelun mukaan neuvostotilan työläisille. Tällaista tuotteen omakustannusarvon laskemismenetelmää soveltaen voidaan työnmaksussa nykyisin kollektiivitalouksissa vallitsevista erilaisuuksista huolimatta välttää omakustannusarvon liian korkeaa tasoa parhaimmissa kollektiivitalouksissa ja sen luonnottoman alhaista tasoa jälkeensä jääneissä talouksissa, mikä tapahtuisi silloin, jos omakustannusarvoon laskettaisiin todellisuudessa suoritettujen työpäivämaksut.

Talouden suunnittelu ja itsekkannattavuuden toteuttaminen ei estä määrittelemästä työnmaksua todellisten kulujen mukaan kussakin kollektiivitaloudessa. Kollektiivitalouksien siirtäessä ennakoita määriteltiin rahamaksuun käy helpommaksi itsekkannattavuuden juurruttaminen kollektiivitaloustuotannossa. Tämä antaa mahdollisuuden johtaa kollektiivitalonpoikien työn kulutuksen ilman mitään lisälaskelmia yhtäläiseen rahalliseen

osoittimeen ja vertailla kollektiivitalouden menoja saatuihin tuloihin.

Kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvoon kuuluu elimellisenä osana myös tuotannonvälineiden arvo, joka siirtyy osittain tai kokonaan uuteen tuotteeseen.

Työn tuottavuuden kohottamisen ja tuoteyksikköön kulutettavan elävän ja esineellistyneen työn säästämisen pohjalla kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvo järjestelmällisesti kasvaa ja kollektiivitalouden puhdas tulo lisääntyy.

Kollektiivitalouden tulojen lisääntyessä kasvavat myös kollektiivitalonpoikain yhteistaloudesta saatavat henkilökohtaiset tulot. Työn tuottavuuden kohoamisen on tällöin tapahduttava nopeammin kuin kollektiivitalonpoikain henkilökohtaisten tulojen. Vain tällä ehdolla on mahdollista kollektiivitalouden yhteistalouden laajennettu uusintaminen ja yhteistalouden kannattavuus.

Kollektiivitalouksien tavaratuote ja sen realisointimuodot. Tavaratalouden oloissa kollektiivitalouksien rahatulot esittävät tärkeää osaa kollektiivitaloudellisen tuotannon kehittämisessä ja kollektiivitalonpoikain hyvinvoinnin kasvussa. Kollektiivitalouksien rahatulot muodostuvat tavaratuotteiden myynnistä valtiolle ja osuuskunnille sekä kauppatoreilla suoraan väestölle. Kollektiivitalouden tavaratuote on maaseudun ulkopuoliseen kiertokulkuun menevän kollektiivitaloudellisen kokonaistuotteen osa.

Sosialistisessa suunnitelmataloudessa valtion haltuun on keskitettävä määrätty määrä elintarvikkeita, jotka ovat riittävät väestön varustamiseksi elintarvikkeilla, teollisuuden turvaamiseksi raaka-aineilla, maan sisäisten talousvarastojen muodostamiseksi sekä ulkomaan kauppaa varten. Siksi kollektiivitalouksien tuotteiden suurin osa realisoidaan valtionhankintojen tietä.

Neuvostoliiton kollektiivitalousjärjestelmän uudessa kehitysvaiheessa on kaupungin ja maaseudun välisten keskinäissuhteiden muodoissa, kollektiivitalouksien tavaratuotteen realisointimuodoissa tapahtunut suuria muutoksia. Aikana, jolloin kone- ja traktoriasemat huolsivat kollektiivitalouksia, huomattava osa tuosta tuotteesta joutui valtiolle luontoismuodossa kone- ja traktoriasemien suorittamia töitä vastaan. Kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestämisen yhteydessä ja kun koneet myytiin kollektiivitalouksille on luontoismaksu lakkautettu. Kone- ja traktoriasemille sen töitä vastaan kannetut maataloustuotteet joutuvat nyt tavarankiertoon valtionhankintojen kautta. Samoin ei ole ollut tarvetta säilyttää valtion hankintoja hankintahintoihin perustuvan luovutusvelvollisuuden muodossa rinnan ostohintojen mukaisten valtionhankintojen kanssa eikä myöskään palkkioisia hankintahintoihin raaka-ainetuotteista.

Ennen voimassaolleiden moninaisten valtionhankintamuotojen ja hankintahintojen asemesta on säädetty yhtenäiset

hankintamuodot, joiden mukaan hankinta tapahtuu valtion ostoina maan eri vyöhykkeitä vastaaviin yhtenäisiin hintoihin. Valtion ostosuunnitelmat tärkeimpien maataloustuotteiden osalta määritellään tällöin kollektiivitalouksille ja neuvostotiloille pitemmäksi ajaksi, 5—7 vuodeksi kerrallaan, josta vuosisuunnitelmat täsmennetään vuoden oloja ja kyseisen viljelyskasvin satoisuutta vastaavasti. Jotta kollektiivitalouksien osuus valtion varustamisessa maataloustuotteilla tulisi määriteltyä mahdollisimman oikein on tärkeimpien tuotteiden valtionhankintain määrän laskentaperiaatteeksi otettu hehtaariperiaate. Mainittujen tuotteiden myyntinormit ovat erilaiset maataloustuotannon erikoistumista vastaavasti.

Tällainen hankintojen suunnittelujärjestys muodostaa suotuisat olosuhteet kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen taloudenhoidolle ja takaa maataloustuotteiden oston valtionvarastoihin tarvittavissa määrin.

Kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestämisen tuloksena ovat kollektiivitalouksien ja sosialistisen teollisuuden väliset yhteydet laajenneet ja kaupungin maaseudulle osoittama tuotannonollinen apu on lisääntynyt ja monipuolistunut. Kaupungin ja maaseudun välinen liittoyhteys toimii entistä laajemmassa mittakaavassa, kollektiivitalouksille myydään traktoreita ja muita koneita, varaosia, polttoaineita ja lannoitteita. Kollektiivitalouksilla on mahdollisuus tilata uusia, entistä parempia koneita, jotka vastaavat paremmin talouden tarpeita maan eri vyöhykkeiden erikoisuuksiin soveltuen.

Talouselitikkansa peruslinjana maataloustuotteiden ostoja suorittaessaan sosialistinen valtio noudattaa johdonmukaisesti periaatetta, että niin erilliset sosialistiset tuotantolaitokset kuin niiden jokainen työntekijäkin olisivat aineellisesti kiinnostuneita maataloustuotteiden tuotannon lisäämisestä mahdollisimman vähäisin työn ja varojen kulutuksin tuoteyksikköä kohti lasketuna. Tällöin on suuri merkitys sillä, että arvolakia käytetään oikein.

Kaupungin ja maaseudun välisissä taloudellisissa keskinäis-suhteissa on ensiarvoisen tärkeä merkitys teollisuuden ja maatalouden hintasuhteilla. Teollisuuden ja maatalouden sosialistisen uusintamisen säännöllistä toteuttamista silmällä pitäen on tärkeää, että teollisuus- ja maataloustuotteiden hintataso takaisi määrätyn kasautumismäärän, toisin sanoen määrätyn kannattavuussuhdeluvun niin teollisuus- kuin maatalouslaitoksissakin. Tämän periaatteen rikkomista seuraa kiertämättä välttämättömän määräsuhteen särkyminen teollisuuden ja maatalouden kehityksessä.

Uusia yhtenäisiä ostohintoja määriteltessään Neuvostovaltio otti huomioon kollektiivitalouksien menojen korvaamisen ja pitäen välttämättömänä tuotannon laajentamiseen tarvittavien kasautumien muodostamista.

Ostohintojen taso määritellään samalla sellaiseksi, että se takaa kollektiivitalouden puhtaan tulon sen osan, joka menee yleisvaltakunnallisiin tarpeisiin, siirtymisen valtion varantoon. Ostojen kautta hankittujen tuotteiden realisoinnista saadut valtiontulot käytetään yleiskansallisiin tarpeisiin, sosialistiseen teollisuuteen, joka varustaa maataloutta koneilla ja lannoitteilla, kansanvalistukseen, terveydenhuoltoon yms.

Ostohintojen tasoa määritettäessä on otettava lähtökohdaksi useamman vuoden satotuloksen keskiluku. Hintojen tulee olla kiinteät siinä mielessä, että ne kohtuullisten satovuosien aikana eivät muuttuisi. Samalla hintojen on oltava liikkuvat, niitä on korjattava puoleen ja toiseen suotuisten ja epäsuotuisten sato-suhteiden mukaisesti. Tämä on välttämätöntä siksi, että suotuisana satovuonna kollektiivitaloudet voivat saada samoilla kuluilla kuin keskinkertaisena satovuonnakin kovin suuria tuloja valtion maksaessa maataloustuotteista ylihintoja. Ja toisaalta epäsuotuisena satovuonna kollektiivitaloudet joutuisivat kärsimään vakavia tappioita, ellei hintoja korotettaisi.

Ostohintoja säädettyä ei voida pitää mittapuuna jälkeensä jääneitä kollektiivitalouksia. Sellainen hintojen suunnittelu antaisi keskinkertaisille ja varsinkin parhaimmille kollektiivitalouksille kohtuuttoman suuria tuloja. Olisi myös väärin pitää mittapuuna parhaimpia kollektiivitalouksia, sillä silloin kaikki muut taloudet joutuisivat epäedulliseen taloudelliseen asemaan. Vyöhykehintoja määriteltäessä on otettava huomioon kunkin vyöhykkeen keskinkertaiset tuotantoehdot. Samanaikaisesti, kun määritellään ostohintoja kollektiivitalouksille, on otettava huomioon neuvostotilojen tuotteen omakustannusarvo kyseisellä vyöhykkeellä. Ei voida myöskään jättää huomioimatta tuotantoon vaikuttavia erilaisia maaperä- ja ilmastosuhteita maan eri vyöhykkeillä. Välttämätöntä on, että epäsuotuisissa maaperä- ja ilmastosuhteissa työskentelevät kollektiivitaloudet voisivat korvata omakustannusarvon ja turvata laajennetun uusintamisen. Tätä vastaavasti hinnat ovat maan eri vyöhykkeillä erilaiset.

Valtakunnan yleisten etujen mukaista on myös se, että hintoja määriteltäessä otetaan kaikin puolin huomioon kunkin tasavallan kehitystaso, sen erikoistuminen maataloustuotannossa ja kansalliset erikoisuudet. Sen tarkoituksena on maataloustuotteiden hankintaan käytettävien valtion menojen oikeudenmukainen jaottelu ja eri tasavaltojen työtätekevien tulotason säätäminen työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellista lakia vastaavasti.

Erilaisten maataloustuotteiden hankintoja tullaan keskittämään niihin piireihin, joissa on otollisimmat olosuhteet näiden tuotteiden tuotannon erikoistumiselle, joissa näin ollen on myöskin tuotteiden omakustannusarvo alhaisempi ja siitä johtuen hankintahinnat niinkään alhaisemmat. Hankintojen tällainen suuntaaminen puolestaan kannustaa maatalouden erikoistumista.

Maatalouden kaikkien alojen jatkuvan voimakkaan nousun valtatie on kollektiivitalouksien tuotantotason kohottaminen, kokonais- ja tavaratuoton lisääminen ja tuoteyksikön omakustannusarvon alentaminen, mikä tekee mahdolliseksi kulutustarvikkeiden vähittäishintojen alentamisen.

Differentiaalikorko sosialismin vallitessa. Kollektiivitalouksissa ovat olemassa taloudelliset ja luonnonehdot differentiaalikoron muodostumiselle. Differentiaalikoron esiintyminen kollektiivitalouksissa johtuu ensiksikin siitä, että kollektiivitalouksien käytössä olevien parhaimpien maiden määrä on rajoitettu, joten on otettava käyttöön huonompiakin maita; toiseksi siitä, että tavaratalouden oloissa tavarat, jotka on tuotettu erilaisten työn tuottavuusehtojen vallitessa, myydään samaan hintaan.

Kollektiivitalouksien maat eroavat toisistaan hedelmällisyydeltään, sijainniltaan ja niiden käytön tuottavuusasteen puolesta, mikä on sidottu etupäässä maatalouden koneellistamiseen. Koska parhaiden maiden määrä on rajoitettu, täytyy sosialistisen yhteiskunnan viljellä myös huonompia maapalstoja tyydyttääkseen tarpeensa maataloustuotteilla. Erilaisissa tuotannonehdoissa käytetyllä kollektiivitalonpoikien työllä on erilainen tuottavuus.

Kollektiivitaloudet, jotka käyttävät työnsä parhaimmilla mailla ja joilla on edullisemmat tuotanto- ja menekkiehdot, luovat huonommilla mailla ja epäedullisissa ehdoissa työskenteleviin kollektiivitalouksiin verraten lisätuloa. Luontoismuodossaan tämä tulo on koostunut erilaisista maataloustuotteista: viljasta, puuvillasta, lihasta, maidosta, villasta jne. Toinen osa tästä lisätulosta kuluetaan luontoismuodossa, toinen realisoidaan rahamuodossa.

Sen johdosta, että kaikki kollektiivitalouksien valmistamat tuotteet ovat kollektiivitalouksien omaisuutta, joutuvat myös esimerkiksi parhaimmilla, hedelmällisimmillä mailla suoritetun työn korkeammasta tuottavuudesta johtuvat lisätulot yksityisten kollektiivitalouksien omaisuudeksi.

Koko kollektiivitaloudessa luotu ja rahamuodossa ilmenevä lisätulo on erotus maataloustuotteen yhteiskunnallisten tuotantokustannusten (eli yhteiskunnallisen arvon) ja maataloustuotteen yksilöllisten tuotantokustannusten (eli yksilöllisen arvon) välillä. Hintatasosta riippuu, missä määrin kollektiivitaloudet realisoivat tämän erotuksen.

Erilaisten työn tuottavuuden ehtojen vallitessa valmistamansa tuotteet kollektiivitaloudet realisoivat ostohintaan, joka kyseessä olevalla vyöhykkeellä on samanlainen, taikka kollektiivitalousmarkkinain samantaiseen hintaan. Tämän johdosta ne kollektiivitaloudet, joissa työn tuottavuus on korkeampi, saavat ylimääräistä rahatuloa.

Kollektiivitalouksien *differentiaalikorko* on luontois- tai rahamuodossa esiintyvää ylimääräistä puhdasta tuloa, jonka realisoivat ne kollektiivitaloudet, joiden käytössä ovat hedelmällisyydeltään parhaat tai sijainniltaan edullisemmat maa-alat tai jotka

käyttävät maata tuottavammin verrattuna niihin kollektiivitalouksiin, joiden käytössä ovat huonommat maa-alat, kauempana sijaitsevat maat tai jotka käyttävät maata vähemmän tuottavasti.

Sosialismin aikana differentiaalikorkeus eroaa perusteellisesti kapitalismin aikaisesta differentiaalikorkeudesta. Se ei ole riiston tulos, vaan kollektiivitalonpoikien kollektiivisen työn tulos. Sosialismin aikana se ei saa maanvuokran muotoa eikä joudu suurmaanomistajien luokalle, vaan kollektiivitalouksille, kollektiivitalonpojille sekä sosialistiselle valtiolle.

On tehtävä ero differentiaalikorkeuden kahden muodon — ensimmäisen ja toisen välillä.

Differentiaalikorkeus I on ylimääräistä puhdasta tuloa, jonka luovat ne kollektiivitaloudet, joiden käyttöön on kiinnitetty parhaat maat, samoin kuin ne kollektiivitaloudet, jotka sijaitsevat lähempänä tuotteiden menekkipaikkoja. Muiden ehtojen ollessa yhtäläiset, samanlaisen koneellistamistason ja samanlaisen viljelysjärjestelmän vallitessa kollektiivitaloudet, jotka sijaitsevat parhailla mailla, saavat kultakin hehtaarilta enemmän tuotteita kuin huonommilla mailla sijaitsevat kollektiivitaloudet. Koska työn tuottavuus on korkeampi kollektiivitalouksissa, joiden käytössä ovat parhaat maat, nämä kollektiivitaloudet saavat myös suurempia tuloja.

Lähempänä rautatieasemia, satamia, hankintapaikkoja, kaupunkia ja muita tuotteiden menekkipaikkoja sijaitsevat kollektiivitaloudet kuluttavat vähemmän työtä ja varoja tuotteiden kuljetukseen. Tämän johdosta tuoteyksikön tuotantokulut ovat näissä kollektiivitalouksissa pienemmät kuin menekkipaikoista kauempana sijaitsevilla kollektiivitalouksissa. Kollektiivitaloudet, joilla on etuisuus sijainnissa, saavat niin ikään lisätuloa.

Differentiaalikorkeus II on ylimääräistä puhdasta tuloa, joka luodaan kollektiivitalouksissa, missä yhteistalouden hoito on voimaperäisempää verrattuna niihin kollektiivitalouksiin, joissa taloudenhoito on vähemmän voimaperäistä.

Kollektiivitaloudet, joiden koneellistamistaso on korkeampi, jotka parantavat maaperän hedelmällisyyttä suorittamalla maanparannustöitä ja käyttämällä lannoitteita jne., joilla on suuri määrä runsastuottoista karjaa, ts. jotka harjoittavat voimaperäisempää taloutta, saavat jokaiselta maahehtaarilta enemmän tuotteita kuin vähemmän voimaperäistä taloutta harjoittavat kollektiivitaloudet. Korkeamman työn tuottavuuden johdosta voimaperäisessä taloudessa kulutetaan tuoteyksikköä kohti vähemmän työtä ja saadaan suurempia luontois- ja rahatulvoja. Tämä on hyvin tärkeä seikka, joka kannustaa kollektiivitalouksia voimaperäistämään maataloutta.

Osa kollektiivitalouksien saamasta differentiaalikorkeudesta käytetään heidän yhteistaloutensa kehittämiseen ja kollektiivitalon-

poikien aineellisen ja kulttuuritason kohottamiseen. Osa differentiaalikorosta joutuu seuraavia kanavia myöten valtiolle koko kansan tarpeisiin käytettäväksi. Ensiksi valtion ostohintojen järjestelmän kautta: ostohinnat ovat maan eri vyöhykkeillä erilaiset ja myyntinormit, joiden mukaisesti kollektiivitaloudet toimittavat tuotteita valtiolle, ovat eri alueiden tuotantoehtoista riippuen erilaiset. Toiseksi jokin osa kollektiivitalouksien tuloverona, koska veron määrä on riippuvainen kollektiivitalouden tulojen suuruudesta.

Valtion tuotantolaitoksissa, joiden toiminta liittyy maa-alueiden käyttöön (neuvostotiloilla, hiili- ja malmikaivoksissa jne.), muodostuu samoin maapalstojen korkean hedelmällisyyden, hiilitai malmikerrosten runsaudesta jne. johtuen lisätulo, jolla on differentiaalikoron luonne.

Erotukseksi kollektiivitaloudessa muodostuvasta differentiaalikorosta valtion tuotantolaitosten differentiaalikoroko joutuu kokonaan valtion käyttöön.

Kollektiivitaloustuotannon tuotteiden ja kollektiivitalouksien tulojen jako. Kollektiivitalonpoikaiston hyvinvoinnin kasvu. Osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen omistuksen erikoisuuksia vastaavasti kollektiivitalouksissa ovat valmistettujen tuotteiden jakomuodot erilaiset kuin valtion tuotantolaitoksissa.

Kollektiivitaloudet myyvät valtiolle osan saamastaan maatalouskasvien sadosta ja karjanhoidon tuotteista suunnitelmallisten ostohintojen mukaan. Saamistaan rahatuloista kollektiivitaloudet maksavat valtiolle takaisin rahalainat ja niiden korot. Kollektiivitaloudet maksavat niin ikään pientä tuloveroa ja suorittavat maksut omaisuusvakuutuksesta. Siten, että kollektiivitaloudet täyttävät ajoissa ja täydellisesti velvollisuutensa valtiota kohtaan, taataan yksityisten kollektiivitalouksien etujen oikea yhdistyminen valtion, koko kansan etuihin.

Kollektiivitaloustuotannon keskeytymättömän nousun ja kollektiivitalonpoikien hyvinvoinnin kasvun varmistamisessa on suuri merkitys kollektiivitalouden yhteisillä varannoilla, jotka muodostetaan luontois- ja rahamuodossa.

Kollektiivitalouden taloudellisen kohottamisen tehtävässä on tärkeä merkitys sillä, että kulutetut tuotannonvälineet korvataan aikanaan ja täydellisesti.

Kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamisen jälkeen kollektiivitaloudet käyttävät niille jääneen kokonaistulon yhteisten kasautumis- ja kulutusvarantojen muodostamiseen ja jakoon kollektiivitalonpoikien kesken työn määrän ja laadun mukaan.

Yhteiset kasautumisvarannot kollektiivitaloudessa muodostetaan puhtaasta tulosta. Kollektiivitalouksien kasautumisvarantojen kasvu tapahtuu ennen kaikkea siten, että joka vuosi siirretään osa rahatulosta jakamattomaan varantoon. Sen lisäksi jakamattomien varantojen kasvu lähteenä on kollektiivitalonpoikien työn välitön sijoitus talousrakennusten rakentamiseen.

maatalouskaluston valmistamiseen kollektiivitalouden tarpeisiin, laimikoiden ja vesisäiliöiden rakentamiseen, yhteisen karjakannan lisäämiseen, sen laadun parantamiseen jne. Osa puhtaasta tulosta kasataan luontoismuodossa. Tähän kuuluvat siemenet ja rehut, jotka erotetaan siemen- ja rehuvarantojen lisäämiseksi kylvöalojen laajentumisen, yhteiskunnallistetun karjakannan kasvun ja sen tuoton lisääntymisen yhteydessä sekä *vakuutusvarannot* (siemen ja rehu), jotka muodostetaan vilja- ja rehu-kadon varalta.

Kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestämisen jälkeen, kun kollektiivitaloudet ostavat traktorit, leikkuupuimurit, muut koneet ja niiden varaosat, polttoaineet jne. tärkeä merkitys on varojen siirrolla jakamattomaan varantoon koneostoja silmällä pitäen. Sitä tietä voidaan nopeammin kehittää yhteistaloutta, koneellistaa kaikki tuotantoprosessit ja laajentaa rakennustöitä. Yhteistalouden kohoaminen turvaa kollektiivitalonpojille korkeamman maksun työpäiväyksiköstä ja yhteisten kulutusvarantojen lisääntymisen.

Yhteiset kulutusvarannot muodostetaan kollektiivitalouden puhtaasta tulosta ja niihin kuuluvat: *elintarvikevaranto* kadon varalta; *avustusvaranto* invalideille, väliaikaisesti työkykynsä menettäneille ja sotapalveluksessa olevien apua tarvitseville perheille sekä vanhojen ja orpojen ylläpitoon; *kulttuurivaranto*, ts. varanto, joka käytetään kollektiivitaloudellisen maaseudun kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen.

Kohotettuaan yhteistalouden korkealle tasolle kollektiivitaloudet voivat käyttää enemmän varoja asuintalojen rakentamiseen, koulujen, internaattikoulujen, lastenseimien ja -tarhojen, sairaalain, synnytyskotien, yhteisruokaloiden, kerhotalojen, kulttuuritalojen jne. rakentamiseen.

Sen jälkeen, kun kaikki velvollisuudet valtiota kohtaan on täytetty ja säädetyt yhteiset varannot muodostettu, kollektiivitalous jakaa kaikki muut tuotteet ja rahatulot arttelin jäsenten kesken työpäiväyksikköjen mukaan. Kollektiivitalonpoikien työpäiväyksiköistä saamista tuloista ei kannata mitään veroa. Työpäiväyksikköjen perusteella tapahtuvaan jakoon joutuu myös se osa kollektiivitalouden puhtaasta tulosta, joka jää jäljelle, kun velvollisuudet valtiota kohtaan on täytetty ja säädetyt yhteiset varannot muodostettu. Sen lisäksi kollektiivitalonpoikien tulot yhteistaloudesta lisääntyvät myös mainituista yhteisistä kulutusvarannoista. Kaikki tämä saa aikaan sen, että kukin kollektiivitalonpoika on aineellisesti kiinnostunut kollektiivitalouden yhteistalouden kehittämisestä. Kollektiivitalonpojat saavat lisäksi luontois- ja rahatuloja omistamastaan henkilökohtaisesta apu-taloudesta.

Oikea määräsuhte kasautumisvarannon ja kulutusvarannon välillä on se tärkeä ehto, joka turvaa kollektiivitalouksien yhteistalouden laajennetun uusintamisen nopean vauhdin.

Kollektiivitalouksien jakamattomiin varantoihin siirretään yhä huomattavampia eriä kollektiivitalouksien tuloista samalla kun kollektiivitalonpoikien reaalitytulot lisääntyvät.

Työvätekevien talonpoikain raha- ja luontoistulot, jotka on saatu yhteistaloudesta ja henkilökohteisesta maatalouden harjoittamisesta veronkanto pois laskettuna olivat lisääntyneet jokaista työssäkävää kohti (verrannollisissa hinnoissa) v. 1956 nelinkertaisesti vuonna 1913 saatuihin tuloihin verrattuna, ja jos otetaan huomioon neuvostovaltion osoittamat huojuennukset ja erilaiset maksut, oli tulojen lisäys 5,4-kertainen. Työvätekevien talonpoikien reaalitytulot mukaanluettuna myös kollektiivitalouksien jakamattoman varannon kartuttamiseen ja varastojen muodostamiseen siirretyt tulot, olivat lisääntyneet vuoteen 1956 mennessä kuusinkertaisesti työvätekevien talonpoikain (kulakkitalouksia lukuunottamatta) v. 1913 reaalitytuloihin verraten.

Kollektiivitalonpoikain hyvinvoinnin kasvuun vaikuttaa suuresti kollektiivitalouden rahatulojen lisääntymisenä. Kollektiivitalouksien rahatulot ovat lisääntyneet vuodesta 1933 lukien, jolloin ne olivat 5,7 miljardia ruplaa, 20,7 miljardiin ruplaan v. 1940, 42,8 miljardiin ruplaan v. 1952, 49,6 miljardiin ruplaan v. 1953, 63,3 miljardiin ruplaan v. 1954, 75,6 miljardiin ruplaan v. 1955, 94,6 miljardiin ruplaan v. 1956, 95,2 miljardiin ruplaan v. 1957 ja 131,8 miljardiin ruplaan v. 1958. Tässä ei ole otettu lukuun niitä maataloustuotteita, jotka jaettiin kollektiivitalonpojille luontoismuodossa työpäiväyksiköiden maksuna tai käytettiin kollektiivitalouksien varantojen, kuten siemenvarantojen, rehevarantojen ym. laajentamiseen. Samoin ei ole huomioitu karjan pääluvun lisääntymistä.

Kollektiivitalousjärjestelmän oloissa ovat neuvostomaaseudun piirteet muuttuneet perinpohjin. Entisen kylän tilalle on syntynyt uusi kylä uusine yhteisine talousrakennuksineen, sähkövoimalaitoksineen, kouluineen, kirjastoineen, kerhotaloineen ja lastenseimineen.

Maaseudulla on tapahtunut mitä syvällisin kulttuurivallankumous.

Eriasteisissa yleissivistävissä kouluissa opiskelijain määrä oli kohonnut 1958/59 oppivuonna 16,2 miljoonaan, kun se vuonna 1914/15 oli ollut 7,4 miljoonaa (nykyisissä rajoissa otettuna). Neuvostomaaseudulla on toteutettu alkeisoppivelvollisuus. Kouluopetuksen lähentämisestä elämään ja kansanvalistustyön edelleen kehittämisestä julkaistun lain mukaan Neuvostoliitossa siirrytään oppivuodesta 1959/60 alkaen yleisestä seitsenvuotisesta kouluopetuksesta yleiseen kahdeksanvuotiseen oppivelvollisuuteen. Tammikuun 1 p:nä v. 1959 maaseudulla oli 286 tuhatta kulttuuri- ja valistuslaitosta, kuten yleisiä kirjastoja, kerhotaloja ja elokuvaletteita.

XXXII LUKU

KAUPPA SOCIALISMIN VALLITESSA

Kauppan luonne ja muodot sosialismin vallitessa. Socialistisessa yhteiskunnassa työn tuotteet, tuotannonvälineet ja kulutustarvikkeet ovat tavaroita, jotka kiertävät sekä socialististen tuotantolaitosten välillä että näiden tuotantolaitosten ja väestön välillä. Niin ollen sosialismin aikana tavaroiden kiertokulku ja

kauppa muodostavat välttämättömän välitysrenkaan toisaalta tuotteiden tuotannon ja jaon välillä ja toisaalta tuotannollisen ja henkilökohtaisen kulutuksen välillä. Tavaroiden kiertokulun ja tuotannonvälineiden ja kulutustarvikkeiden kaupan kautta toteutetaan taloudellisia yhteyksiä kaupungin ja maaseudun välillä, kansantalouden eri alojen ja maan eri alueiden välillä.

Sosialismin vallitessa kaupan luonteen ja muodot määrää sosialistinen tuotantotapa. Sosialismin vallitessa kauppa eroaa perinjuurin kapitalistisesta kaupasta. Sosialismin vallitessa eivät kauppaa toteuta yksityiset kapitalistiset yritykset, vaan valtion ja osuuskuntien tuotantolaitokset ja järjestöt, kollektiivitaloudet sekä kollektiivitalonpojat. Kauppalaistosten varat ovat sosialistista yhteisomaisuutta. Sosialistisen omaisuuden päästyä jakamattomasti hallitsevaksi kansantalouden kaikilla aloilla häviävät edellytykset sellaisten kategorioiden kuin kauppapääoma, kauppavoitto ym. olemassaololle.

Sosialismin taloudellisesta perustaista johtuu välttämättömyys harjoittaa kauppaa työtätekevien alituisesti kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseksi, kun sitä vastoin kapitalistista kauppaa harjoitetaan kauppapääoman toimintana kapitalistien voittoetujen nimessä.

Toisin kuin kapitalistinen kauppa kehittyy kauppa sosialismin vallitessa suunnitelmanmukaisesti. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden lain vaikutuksen ansiosta käy mahdolliseksi ja välttämättömäksi se, että kauppaa käytetään tuotannon ja kulutuksen välisen suunnitelmallisen yhteyden toteuttamiskeinona. Tavaroiden kiertokulun kautta sosialistisia tuotantolaitoksia varustetaan suunnitelmallisesti tuotannonvälineillä ja realisoidaan suunnitelmallisesti niiden tuotteet. Sosialismin aikana kauppa nojautuu toisaalta sosialistisen tuotannon keskeytymättömään laajenemiseen ja toisaalta joukkojen maksukyvyyn jatkuvaan kasvuun. Väestön hyvinvoinnin järjestelmällinen kohoaminen ja työtätekevien rahatalojen kasvu aiheuttavat jatkuvasti laajenevaa teollisuus- ja maataloustuotteiden kysyntää. Tämän vuoksi kauppa sosialismin vallitessa ei tunne kapitalismille ominaisia menekkipulua ja tavaroiden realisointivaikeuksia, jotka johtuvat kansanjoukkojen kulutuksen suppeista puitteista. Toimittaen teollisuuden ja maatalouden yhä lisääntyvät tuotteet kuluttajajoukoille ja väestön taholta tulevan laajenevan kysynnän tuotantolaitoksille, kauppa yhdistää sosialistisen tuotannon kansan kulutukseen.

Sosialismin vallitessa kauppa on elintärkeä rengas kaupungin ja maaseudun, valtion teollisuuden ja kollektiivitaloudellisen maatalouden välisen taloudellisten yhteyksien järjestelmässä. Kaupallinen liittoyhteys kaupungin ja maaseudun välillä sosialismin vallitessa perustuu valtion teollisuuden ja kollektiivitaloudellisen maatalouden väliseen keskinäiseen tavaroiden vaihtoon ja ilmenee eri muodoista — teollisuuden valmistamien tuotannon-

välineiden myynnissä kollektiivitalouksille ja kansan kulutus-tavarain myynnissä maaseutuväestölle, valtion ja osuuskuntien toteuttamassa maataloustuotteiden ostamisessa, maataloustuotteiden myynnissä kaupunkiväestölle kollektiivitaloudellisilla markkinoilla jne. Kaupallisen liittoyhetyden kehittäminen kaupungin ja maaseudun välillä on välttämätön ehto työväenluokan ja talonpoikaiston liiton lujittamiseksi edelleen sekä kaupunki- ja maaseutuväestön huoltamiseksi kulutustarvikkeilla ja teollisuuden varustamiseksi maataloudesta saatavilla raaka-aineilla.

Sosialismin vallitessa kauppa on siis tavarain kiertokulun muoto, jonka avulla aikaansaadaan suunnitelmallinen yhteys sosialististen tuotantolaitosten, kaupungin ja maaseudun, sosialistisen tuotannon ja kansankulutuksen välillä työtätekevien kasvavien aineellisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

V. I. Lenin perusteli tieteellisesti kaupan luonteen perinpohjaisen muuttumisen proletariaatin diktatuurin oloissa, perusteli tieteellisesti myös sen, miten sosialistisen valtion on käytettävä hyväksi kauppaa. Paljastaen virheellisenä sellaisen väitteen, että kauppa ja sosialismi eivät sovi yhteen, Lenin opetti, että kommunistisen rakennustyön eräänä välttämättömänä ehtona on sosialismin palvelukseen asetetun kaupan kehittäminen ja sen menetelmien parantaminen.

Kaupan sosialistinen luonne määräytyy siitä, että kauppa perustuu sosialistiseen yhteisomistukseen sekä tuotannossa että kiertokulussa. Kaupan peruspiirteiden ollessa yhtäläiset sen muodoissa on tärkeitä eroavaisuuksia, riippuen siitä, mitkä yhteisomistuksen muodot esiintyvät kyseisessä osto- ja myyntitoimituksessa, koko kansan vaiko osuuskunnallinen ja kollektiivitaloudellinen, vai yhteisomistuksen molemmat muodot, tapahtuuko kyseisessä vaihtotoimituksessa yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen omaisuuden vaihtoa. Tämän johdosta on erotettava toisistaan: tavarain kiertokulku valtion sosialististen tuotantolaitosten välillä; tavarain kiertokulku valtion tuotantolaitosten ja kollektiivitalouksien välillä; tavarain kiertokulku kollektiivitalouksien välillä; tavarain kiertokulku valtion tuotantolaitosten ja väestön välillä; tavarain kiertokulku kollektiivitalouksien ja väestön välillä jne.

Tuotannonvälineiden — koneiden, työstökoneiden, hiilen, öljyn jne. — tavarankiertokulussa valtion tuotantolaitosten välillä näiden tavaroiden omistusmuoto ei muutu: ne jäävät koko olemassaolonsa ajaksi valtion omaisuudeksi. Kuten edellä on sanottu, tuotannonvälineiden tavarankiertokulun kautta tapahtuu niiden jako aineellis-tekniillisen huollon valtiosuunnitelmien pohjalla.

Tavarain kiertokulku kansantalouden valtionsektorin ja kollektiivitalouksien välillä merkitsee omistajain vaihtumista osto- ja myyntitoimituksessa: tavaroiden siirtymistä valtion, koko kansan omistuksesta osuuskunnalliseen ja kollektiivitaloudelli-

seen omistukseen, osuuskunnallisesta ja kollektiivitaloudellisesta valtion, koko kansan omistukseen. Tämä tavaran kiertokulku tapahtuu erikoisissa muodoissa: ensinnäkin, tuotannollisen tarkoituksen omaavien teollisuustavaroiden — traktorien, maatalouskoneiden, autojen, sähkökaluston, polttoaineen, rakennustarvikkeiden, erilaisten työkalujen jne.— myyntinä kollektiivitalouksille, ja toiseksi, valtion sektoriin suunnattavien maataloustavaroiden ostona kollektiivitaloudellisesta sektorista.

Ostojen kautta kollektiivitaloudellisesta sektorista tulee kevyeseen ja elintarviketeollisuuteen maataloudesta saatavaa raaka-ainetta (puuvillaa, pellavaa, villaa, viljaa, sokerijuurikasta, karjaa jne.) tullakseen teollisen jalostuksen jälkeen myydyksi kaupunki- ja maaseutuväestölle kansankulutustavaroina. Ostoissa esiintyy ostajina rajoitettu määrä valtion ja osuustoimintajärjestöjä, jotka hankkivat maataloustuotteita valtion suunnitelmien perustalla.

Myös eri kollektiivitalouksien välillä on tavarayhteyksiä, jotka ovat niin kutsutun maaseudun sisäisen tavaranvaihdon eräs muoto. Maaseudun sisäistä tavaranvaihtoa ovat myös ne ostot, joita kollektiivitalonpojat tekevät kollektiivitaloudellisilla markkinoilla.

Tavaravaihdossa ulkomaiden kanssa tapahtuu omistajain vaihtuminen. Näiden tavarayhteyksien erikoisluonne tekee välttämättömäksi antaa niiden hoidon sosialistisen valtion erikoisen ulkomaankauppakoneiston tehtäväksi.

Kansankulutustavarain kaupan muodot. Tavaran kiertokulku valtion sosialististen tuotantolaitosten välillä sekä kansantalouden valtiosektorin ja kollektiivitalouksien välillä on tarkasteltu edellisissä luvuissa. Tavaroiden realisointi väestölle eroaa huomattavasti tavaran kiertokulun näistä muodoista.

Kansankulutustarvikkeiden kaupassa tapahtuu suurin piirtein seuraava omistusmuotojen vaihtuminen: yhteiskunnallisessa omistuksessa olleet tavarat siirtyvät henkilökohtaiseen omistukseen. Myyjinä esiintyvät valtion tuotantolaitokset, kulutusosuuskunnat ja kollektiivitaloudet. Kollektiivitalonpojat myyvät työstään maksuna saamiensa tuotteiden ylijäämiä sekä henkilökohtaisen taloutensa tuotteita, mutta näiden myyntien ominaispaino ei ole suuri. Ostajina ovat miljoonat kuluttajat — työläiset, toimihenkilöt ja talonpojat, jotka vaihtavat rahatulonsa kansankulutustavaroihin.

Tavaroiden ja rahavarojen omistajina olevien monien erilaisten omistajain olemassaolo tekee välttämättömäksi erottaa erikseen sosialistisen kansantalouden erikoisen alan — kansankulutustavarain kaupan, joka kerää lukuisista lähteistä tavaramääriä ja suuntaa ne miljoonien ihmisten monitahoiseen kysynnän tyydyttämiseen. Kansankulutustarvikkeiden tavarankierto-toimintojen antaminen erikoisten kauppajärjestöjen tehtäväksi tuottaa sosialistiselle yhteiskunnalle suurta säästöä, nopeuttaa

yhteiskunnallisen tuotteen kiertokulkua, edistää kiertokulun piirissä tarvittavien varojen suhteellista supistamista ja lisää sosialistisen tuotannon laajentamiseen käytettäviä varoja. Sosialistisessa kansantaloudessa on monihaarainen kauppakoneisto, joka palvelee kansankulutustarvikkeiden tavarankierron piiriä ja jolla on sitä varten käytettävissään erikoiset työntekijät sekä aineellis-teknillinen perusta ja rahavarat.

Sosialistisessa yhteiskunnassa tuotettujen henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden pääosa joutuu väestölle kaupan kautta. Väestön tulojen valtaosa käytetään henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden — elintarvikkeiden, vaatetuksen, jalkineiden, kulttuurivälineiden, kotitaloustarvikkeiden — ostamiseen. Vain osa henkilökohtaisista kulutustarvikkeista joutuu kulutukseen välittömästi tavaravaihtoa käyttämättä, esimerkiksi jaettaessa luonnotuotteita kollektiivitalonpojille työpäiväyksiköiltä jne. Sitä mukaa kuin lähetään kommunismia väestö tulee saamaan yhä enemmän kulutustarvikkeita ilmaiseksi, esimerkiksi lastenlaitoksissa jne., eikä vaihtamalla niitä henkilökohtaisiin tuloihin. Tällä on sijansa vississä määrin jo nykyäänkin, ja tällöin näidenkin laitosten varustelu tapahtuu tavarankierron kautta ja sitä seuraa vastaavanlainen rahan kiertokulku valtion järjestöjen välillä.

Teollisuustavaroiden valtaosa kulkee tuotannosta kulutukseen joutuen kaupan kautta kevyen, elintarvike- ja muilta teollisuuden aloilta väestölle. Kauppaverkoston ja kollektiivitaloudellisten markkinoiden kautta väestölle tulee huomattava osa maataloustavaroita, joita teollisuus ei ole jalostanut, kuten monia karjataloustuotteita, perunaa, vihanneksia, hedelmiä jne.

Kansankulutustavarain kaupalla Neuvostoliitossa on seuraavia muotoja: 1) valtion, 2) osuuskunnallinen ja 3) kollektiivitaloudellinen.

Valtionkauppa edustaa tavaravaihtoen sosialistisen yhteiskunnallistamisen korkeinta astetta, se esittää johtavaa osaa ja sillä on ratkaiseva paikka sosialististen maiden tavaravaihdossa. Neuvostoliitossa on sosialistisen valtion haltuun keskitetty valtaosa neuvostokauppaan tulevista tavaravaroista. Kauppajärjestöt saavat perusosan tavaroita valtion teollisuudelta. Kuljettuaan enimmäkseen valtion tukkukaupan kautta nämä tavarat joutuvat sitten vähittäiskauppaan ja myydään väestölle.

Henkilökohtaisia kulutustarvikkeita tuottavan teollisuuden raaka-ainehuollon päälähteenä ja väestön elintarvikehuollon perustana ovat maataloustuotteiden ostot, joita valtio suorittaa kollektiivitalouksissa. Elintarvikkeiden ja maataloudesta saatavan raaka-aineen huomattavana lähteenä ovat myös neuvostotilojen tuotteet.

Valtion vähittäiskauppa SNTL:ssä käsitti v. 1958 65% maan vähittäiskauppavaihdon koko summasta kollektiivitaloudellinen

kauppa mukaanluettuna. Se palvelee etupäässä kaupunkien ja teollisuusalueiden väestöä.

Osuuskunnallista kauppaa harjoittavat etupäässä kulutusosuuskuntien kauppalaitokset. Osuustoimintajärjestöjen varat ovat niiden jäsenen osuuskunnallista omaisuutta. Osuuskunnallisen kaupan kaikki hallintoelimet ovat valinnallisia ja tilivelvollisia osuuskuntien jäsenille. Osuuskunnallisten kauppalaitosten työn laatu riippuu suuresti kulutusosuuskuntien jäsenten aktiivisuudesta, siitä missä määrin osuuskuntien toimintaan osallistuvat laajat väestöjoukot. Osuustoiminnalliset kauppajärjestöt käyttävät paljon Neuvostovaltion myöntämää luottoa. Osuustoiminnallinen kauppa käsitti v. 1958 29% koko vähittäiskauppavaihdosta. Kulutusosuuskunnilla on laajin kauppaverkosto maassa. Ne palvelevat etupäässä maaseutuväestöä ja ovat tärkein kauppajärjestö maaseudulla. Sen ohella maaseutuväestö ostaa osan tavaroita kaupungista. Kulutusosuuskunnat esittävät suurta osaa maataloustuotteiden ostoissa. Kulutusosuuskuntien tehtävänä on huoltaa maaseudun väestöä kansankulutustarvikkeilla ja kollektiivitalouksia erällä tuotannonvälineillä sekä avustaa kaikin keinoin kollektiivitalouksia ja kollektiivitalonpoikia näiden valmistamien tuotteiden myynnissä ja edistää siten maatalouden kaikkien alojen kehitystä ja kollektiivitalonpoikaiston ja maaseudun kaikkien työtätekevien aineellisen hyvinvointiin kohoamista. Kulutusosuuskunnilla on suuri osuus maataloustuotteiden hankinnassa. Niiden on vastaavasti kehitettävä myös tuotantotoimintaa — leipomoteollisuutta, vihannesten ja muiden maatalouskasvien jalostamista sekä harjoitettava väestöpalvelua maaseudulla.

Valtion ja osuuskunnalliseen kauppavaihtoon kuuluu myös *yhteisruokailulaitosten* — tehdaskeittiöiden, ruokaloiden, ravintoloiden, kioskien jne. liikevaihto. Yhteisruokailun kehitys johtaa työajan suureen säästöön kansantaloudessa; se korvaa vähätuottoisen kotitaloustyön tuottavammalla yhteiskunnallistetulla työllä ja parantaa merkittävästi väestön elinehtoja. Yhteisruokailu vapauttaa miljoonat kotitaloudessa toimivat naiset ottamaan osaa sosialistiseen tuotantoon ja yhteiskunnalliseen elämään. Yhteisruokailu tekee mahdolliseksi elintarvikevarojen järkipäisemmän ja taloudellisemmän käytön ja ruokailun järjestämisen tieteen ja hygienian vaatimuksia vastaavaksi. Yhteisruokailu tuotantolaitoksilla (teollisuuslaitosten, liikenteen, rakennustyömaiden jne. työläisten ja toimihenkilöiden huoltaminen kuumalla ruoalla työpäivän aikana sekä kollektiivitalonpoikien ja neuvostotilojen työläisten peltotöiden aikana) auttaa työn tuottavuuden kohottamista.

Kommunistisen rakennustyön tärkeänä tehtävänä on päästä siihen, että yhteisruokailujärjestelmä tyydyttäisi täydellisesti kaupunki- ja maaseutuväestön tarpeet tarjoten kotivalmistukseen verraten halvemman, maukkaamman ja ravitsevamman

ruoan. Nykyään toteutetaan kiireellisessä järjestyksessä yhteisruokailun parantamisen ohjelmaa, jonka tarkoituksena on saada yhteisruokailu työtätekevien laajoille joukoille ja heidän perheenjäsenilleen edulliseksi ja mukavaksi ruokailumuodoksi ja poistaa sitä haittaavat vakavat puutteellisuudet. Yhteisruokailun tuotemäärä kasvaa seitsenvuotisen aikana kaksinkertaisesti, sen laatu kohoa, hinnat alenevat huomattavasti ja asiakkaiden palvelun kulttuuritaso paranee. Oleellinen merkitys tulee olemaan sillä, että yhteisruokailu yhä laajemmassa mitassa siirtyy teollisille raiteille, mikä antaa valtavan suurta työn säästöä (puolivalmisteiden keskitetty tuotanto ja ruokaloiden varustelu niillä); yhteisruokailulaitosten verkosto laajenee, asuintalojen yhteyteen perustetaan yleisiä ruokaloita ja kotikeittiöitä, jolloin tyydytetään täydellisesti kotiin ostettavien aterioiden tarve.

Valtion ja osuuskunnallisten kauppa- ja yhteisruokailulaitosten työn parantamisessa on suuri merkitys yhteiskunnallisella valvonnalla. Laajamittaisen kommunistisen rakennustyön kullussa yhteiskunnallisen valvonnan merkitys ja tehtävät yhä kasvavat. Neuvostoliiton valtion kauppalaitosten työtä tarkastavat ammattiliittojärjestöjen asettamat yhteiskunnalliset tarkastajat. Myymälöiden työn yhteiskunnallista valvontaa toteuttavat myös kontrolli- ja tarkastuslautakunnat, jotka valitaan vastaavien tuotantolaitosten työläisten ja toimihenkilöiden kokouksissa. Osuuskunnallisen kaupan yhteiskunnallista valvontaa suorittavat kauppa- ja ruokalalautakunnat, jotka valitaan osuuskuntien jäsenten kokouksissa. Väestön palvelusta huolehtivien laitosten toiminnan yhteiskunnallista valvontaa toteuttavat myös työtätekevien edustajain paikallisten Neuvostojen kauppa- ja yhteisruokailulautakunnat. Lautakuntien velvollisuutena on saada mukaan työhönsä laajat kuluttajain joukot. Tärkeä merkitys kauppa- ja yhteisruokailulaitosten toiminnan yhteiskunnallisessa valvonnassa on sillä, että tähän valvontaan saadaan osallistumaan työtätekevien perheenjäsenet.

Valtionkauppa ja osuuskunnallinen kauppa sinänsä edustavat *järjestyneitä markkinoita*, jotka sosialistinen valtio välittömästi suunnittelee. Järjestyneillä markkinoilla on hallitseva asema SNTL:n tavaravaihdossa. Järjestyneiden markkinain ohella ovat olemassa *järjestymättömät markkinat* kollektiivitaloudellisen kaupan muodossa.

Kollektiivitaloudellinen kauppa on neuvostovähittäiskaupan muoto, jossa kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat esiintyvät myyjinä myyden väestölle maataloustavaroita niillä hinnoilla, jotka muodostuvat markkinoilla kysynnän ja tarjonnan vaikutuksesta. Kollektiivitaloudellisen kaupan vältämättömyys johtuu kollektiivitaloudellisen omistuksen luonteesta ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisen talouden olemassaolosta. Kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat ovat tuotteidensa omistajia ja määräävät niistä; he voivat realisoida ne paitsi valtionhankin-

tojen ja -ostojen avulla (mikä on tukkukauppamuoto) myös myymällä ne väestölle kollektiivitaloudellisen kaupan kautta, toisin sanoen kollektiivitaloudellisilla markkinoilla (mikä on vähittäiskauppamuoto). Valtio ei suunnittele välittömästi kollektiivitalouskauppaa; valtio ei anna kollektiivitalouksille eikä kollektiivitalonpojille suunnitelmavoitteita tuotteiden realisoimista kollektiivitalouksien torikaupassa eikä säädä hintoja niiden myymille maataloustuotteille. Mutta kollektiivitalouskauppa on valtionkaupan ja osuustoiminnallisen kaupan taloudellisen vaihtuksen alainen. Tavaravaihdon laajeneminen ja vähittäiskauppahintojen aleneminen valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa aiheuttaa hintatason alenemisen myös kollektiivitaloudellisilla markkinoilla.

Kollektiivitaloudellisilla markkinoilla tuntuu tietyissä rajoissa markkinoiden luonnonvoimaisuuden vaikutus. Valtion taloudellisen sääntelyvaikutuksen heiketessä voivat keinottelija-aineokset aktivoitua joillakin kollektiivitaloudellisilla markkinoilla. Käyttäen hyväkseen erillisten tavaroiden väliaikaista puutetta kyseessä olevilla markkinoilla keinottelija-aineokset paisuttavat markkinahintoja.

Sitä mukaa kuin lisääntyy kollektiivitalouksien tavaratuote joutuen hankintojen ja ostojen välityksellä valtion käytettäväksi, sitä mukaa kuin neuvostotilojen tuotanto kehittyy ja elintarvikkeiden määrä lisääntyy valtionkauppa- ja osuuskauppaverkostossa, sitä mukaa valtion taloudellinen vaikutus järjestyttömiin markkinoihin tehostuu yhä enemmän.

Samanaikaisesti kollektiivitalouksien yhteistalouden kasvun yhteydessä kollektiivitaloudellisessa kaupassa kasvaa kollektiivitalouksien osuus maataloustuotteiden realisoimisessa kollektiivitalonpoikien osuuteen verrattuna. Useilla kollektiivitalouksilla ovat vakituiset myyntipaikkansa kollektiivitalouksien toreilla, ja ne realisoivat jatkuvasti tuotteitaan torihallintojen kanssa solmittujen sopimusten nojalla. Se antaa kollektiivitaloudelliselle kaupalle pysyvyyden ja järjestyneisyyden piirteen.

Osan maataloustuotteistaan kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat realisoivat kulutusosuuskuntien kautta välityskaupan pohjalla. He luovuttavat tuotteensa osuuskunnalle, saavat siltä näiden tuotteiden myynnistä saadun rahasumman ja maksavat välityspalkkion. Tästä koituu kollektiivitalouksille ja kollektiivitalonpojille tiettyä hyötyä, sillä siten ne vapautuvat tavaroiden realisoimista aiheutuvista omakohtaisista kulungeista. Välityskauppa säästää kollektiivitalonpoikien aikaa maataloustöitä varten, toimittaa tavaravaihtoon lisää elintarvikkeita ja vaikuttaa alentavasti kollektiivitaloudellisilla markkinoilla vallitseviin hintoihin.

Kollektiivitaloudellinen kauppa on tärkeä kannustin maataloustuotannon tehostamiseksi ja kaupunkien ja teollisuus-
asutusten huoltamiseksi elintarvikkeilla ja se toimittaa väestölle

huomattavan osan sellaisista tuotteista kuin vihannekset, peruna, liha, maitotaloustuotteet jne. Vuonna 1958 kollektiivitaloudellisen kaupan suhteellinen osuus vähittäiskaupan koko liikevaihtosummasta oli noin 6% ja elintarvikekaupan liikevaihtosummasta noin 9%.

Kaupan osuus tuotannon ja kansan kulutuksen välisen yhteyden toteuttamisessa. Yhdistäen tuotannon kansan kulutukseen kauppa esittää sosialismin vallitessa tärkeää osaa työtätekevien hyvinvoinnin kohottamisessa ja sosialistisen tuotannon kehittämisessä.

Sosialistinen valtio ja sen paikalliset elimet määrittelevät suunnitelmallisessa järjestyksessä kansankulutustarvikkeiden tuotannon laajuuden ja rakenteen, tavaravarastojen lähteet ja koon, tavaroiden tarkoituksenmukaiset kulutiet, suunnittelevat kauppaverkoston ja sen sijoittelun. Ne jakavat tavaravarat eri seuduille ottaen huomioon väestön ostokyvyn, sen tulojen ja menojen kokoonpanon.

Itse kaupan olemuksesta sosialismin vallitessa johtuu, että on otettava huomioon kaikilta puolilta väestön taholta tuleva kysyntä, kuluttajien maun kehittyminen, kansalliset ja paikalliset erikoisuudet, ilmastolliset ja kausiluontoiset ehdot jne. Vain tällä tavoin voidaan taata tavaravaihdon oikea suunnittelu, niin että kullekin seudulle tuleva tavaramäärä vastaa kysyntää paitsi rahasummaltaan, ts. arvona ilmaistuna, myös konkreettisesti tavaravalikoimaltaan, ts. käyttöarvojen puolesta.

Sosialismi tekee mahdolliseksi tavaroiden määrän sellaisen suunnitelmallisen yhdistämisen maksukykyiseen kysyntään, joka turvaa toisaalta riittävästi kasvavat markkinat tuotannon kehitystä varten ja toisaalta kysynnän keskeytymättömän tyydyttämisen ja kauppakulttuurin kohoamisen. Tavaroiden tasasuhtaisen ja keskeytymättömän kuluttajille joutumisen välttämättömänä edellytyksenä on yhteiskunnan todellisia tarpeita vastaavien tavaravarastojen muodostaminen. Kun kapitalismille on luonteenomaista suunnattoman suurten liikatavaravarastojen kasaantuminen kysynnän rajoittuneisuuden takia, on sosialismin vallitessa mahdollisuus ehkäistä yhteiskunnallisten varastojen kuoleutumista merkitsevien liikatavaravarastojen muodostuminen ja saattaa näiden varastojen määrä normaaliselle tasolle. Suuri merkitys on sillä, että saadaan tavaravarastot ja niiden sisältö kuluttajain kysyntää vastaavaksi. Kun tuotannonelimet sekä kauppajärjestöt ja laitokset lyövät laimin väestön kysynnän vaatimukset eri tavaroiden lajivalikoiman, kuosin, mittojen jne. suhteen eivätkä huomioi ostajien kasvaneita vaatimuksia tavaroiden laatuun nähden, kasaantuu varastoihin eräiden tavaroiden osalta ylijäämiä samalla kun toisia välttämättömiä tavaroita puuttuu. Tavaravarastot on myös oikein jaoteltava eri alueittain huomioon ottaen niiden kysynnän. Tavaravarastojen kasvuvauhdin jälkeenjääminen maksukykyisestä kysynnästä ja

siitä johtuva tavaravarastojen ylenmääräinen supistuminen synnyttää jonotusta ja keskeytyksiä erinäisten tavaroiden myynnissä, muodostaa epämukavuuksia väestölle, huonontaa väestön kauppapalvelua ja vaikeuttaa työtä tavaroiden laadun kohottamiseksi.

Tavaravarojen suunnitelmallinen jakaminen vaatii kaikkien niiden erikoispiirteiden huomioimista, jotka ovat ominaisia väestön kulutuskysynnälle. Kun valtion tuotantolaitosten tuotannollisen kulutuksen määrää niiden tuotanto-ohjelma ja se voidaan välittömästi suunnitella ennakolta, niin henkilökohtaisten kulutustarvikkeiden kysyntä miljoonien kuluttajain taholta on luonteeltaan toisenlaista. Valtio voi vaikuttaa kuluttajain kysyntään säännöstelevästi (tavaroiden tuotanto määrätyn lajivalikoiman mukaan, tavaroiden realisoinnin ja väestön tulojen alueittainen suunnittelu, hintojen suunnittelu jne.). Mutta tätä hyvin monipuolista joukkoluontoista kysyntää ei voida säätää välittömillä suunnitelmallisilla määräyksillä. Lukuisten tekijöiden vaikutukselle altis väestön taholta tuleva kysyntä vaihtelee huomattavasti maan eri alueilla. Siitä johtuu välttämättömyys tavaravaihtoa suunniteltaessa tutkia yksityiskohtaisesti kysyntää ja huomioida ajoissa sen vaihtelut. „Tässä”, opetti Lenin, „on huomioitava paikkakuntien erilaisuus, tavaraan nähden esitettävien vaatimusten erilaisuus, ekvivalenssin erilaisuus...

Emme tarvitse vanhoja byrokraattisia menetelmiä, vaan kauppaehtojen huomioimista, me tarvitsemme niiden tarkkaa tietämistä, taitoa huomioida nopeasti kaikki muutokset”¹.

Kauppa vaikuttaa aktiivisesti kulutuskysynnän muodostumiseen ja edistää uusien tavaroiden käytäntöön juurruttamista. Tämän yhteydessä se käyttää mainostusta välineenä, jolla kuluttajille tunnollisesti tiedoitetaan erilaisten tavaroiden laadusta ja tarkoituksesta, kun sen sijaan kapitalistinen mainostus tavoittelee voittoa kuluttajan kustannuksella. Tärkeä kysyntää muodostava tekijä on väestölle myytävien tavaroiden hintataso ja hintasuhteet.

Sosialistinen suunnitelmallinen talousjärjestelmä luo mahdollisuuden yhdistää suunnitelmallisesti ja sopusointuisesti tuotannon ja kulutuksen, mutta tämän mahdollisuuden muuttuminen todellisuudeksi riippuu suunnittelu- ja tuotantoelinten työn tasosta ja suuressa määrin kauppajärjestöjen työn hyvästä laadusta. „Meillä vaikuttava kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laki vaatii tuotannon ja kulutuksen tietoista ja järjestynyttä yhteyttä.

Sen ansiosta, että taloutemme on suunnitelmallista, me voimme välittömästi, ilman kiertoteitä pitää lukua kysynnästä ja kehittää tuotantoa sitä vastaavasti. Siinä ilmenevät

¹ V. I. Lenin, Puhe III Yleisvenäläisessä elintarvikeneuvottelukokouksessa, Teokset, 32. osa, s. 423.

järjestelmämme mitä suurimmat etuisuudet. Mutta samalla se asettaa kauppajärjestöille myös suuren vastuun, koska asian menestys riippuu vain meistä itsestämme, järjestyneisyydestämme ja taidostamme”¹.

Väestön ostokyvyn jatkuva kasvu sosialismin vallitessa ei suinkaan merkitse, että jokaiselle tavaralle olisi automaattisesti varmistettu menekki. Jos tavara ei laadultaan vastaa väestön esittämää kysyntää, voi se jäädä realisoimattakin. Vasta tavaroita realisoidessa käy lopullisesti selväksi, missä määrin niiden tuotanto vastaa yhteiskunnan tarpeita. Mitä paremmin tutkitaan ja huomioidaan kysyntä, sitä suuremmassa määrin saavutetaan oikea suhde tuotannon ja työtätekevien kulutuksen välillä. Tuotannon laajetessa ja kulutustarvikkeiden määrän lisääntyessä sekä kansanjoukkojen hyvinvoinnin kasvaessa niiden tarpeet tulevat yhä monipuolisemmiksi ja kuluttajien vaatimukset tavaroiden laatuun nähden kohoavat. Väestön tarpeiden yhä täydellisemmän tyydyttämisen välttämättömänä ehtona on niiden puutteellisuuksien poistaminen kansan kulutustarvikkeiden tuotannon ja tavaravaihdon suunnittelussa, jotka liittyvät väestön taholta tulevan tavaroiden kysynnän riittämättömään huomioimiseen, useissa tapauksissa kansan kulutustarvikkeiden tuotannon ja menekin mahdollisuuksien heikkoon hyväksikäyttämiseen. Kauppajärjestöiltä vaaditaan taitoa mukautua nopeasti alituisesti muuttuvaan kysyntään, estää tavaroiden kaavamainen jako, erehdykset niiden tuonnissa eri alueille, kohottaa jatkuvasti kuluttajien palvelukulttuuria, luoda ostajille mukavuutta ja säästää heidän aikaansa.

Näin ollen tavaravaihdon oikea, kysynnän tarkkaan huomioimiseen perustuva suunnittelu on tärkeä ehto, jonka pohjalla voitetaan suunnitelmallisesti se ristiriita, joka vallitsee työtätekevien kasvavien tarpeiden ja kyseisellä hetkellä saavutetun tuotannon kehitystason välillä.

Kaupan tehtävänä sosialismin vallitessa on myös vaikuttaa aktiivisesti tuotantoon tavaroiden valmistuksen lisäämiseksi kysyntää vastaavasti, saada aikaan niiden laadun kohoaminen sekä lajivalikoiman laajeneminen ja paraneminen. Kauppajärjestöjen menestyksellinen työ, kuten opettaa Lenin, riippuu „taidosta koota hajallaan olevat tavara-arvot ja herättää elämään uusia”². Mitä tärkeimpiä keinoja, joilla neuvostokauppa vaikuttaa tuotantoon, ovat: kauppa- ja teollisuusjärjestöjen välillä solmitut sopimukset tiettyä lajivalikoimaa ja laatua vastaavien tavaroiden hankkimisesta, kauppajärjestöjen teollisuudelle antamien ennakkotilausten järjestelmän laaja soveltaminen, saapu-

¹ A. I. Mikojan, Toimenpiteistä tavaravaihdon kehittämiseksi ja valtion, osuuskunnallisen ja kollektiivitaloudellisen kaupan parantamiseksi. Selostus kauppatyöntekijäin Yleisliittolaisessa kokouksessa lokakuun 17 p:nä 1953, s. 16.

² V. I. Lenin, Tervehdys Kulutusosuuskuntien Keskusliiton valtuutettujen edustajakokoukselle, Teokset, 32. osa, s. 475.

neiden tavaroiden huolellinen tarkastus ja pakotteiden käyttö sopimusehtojen rikkomisesta aina huonolaatuisten tavaroiden vastaanottamisesta kieltäytymiseen saakka. Sellaisen käytännön leviämisenä, että paikalliset kauppajärjestöt ja -laitokset tekevät suoraan ja välittömästi sopimuksia tuotantolaitosten kanssa, on suuri merkitys seikkana, joka tehostaa neuvostokaupan aktiivista vaikutusta tuotantoon.

Sosialistiseen tuotantoon perustuva kauppa on samaan aikaan sen edelleen kohoamisen välttämätön ehto.

Kaupankäynnin kehittämisenä on suuri merkitys siinä, että kaupungin ja maaseudun työtätekevät olisivat henkilökohtaisesti aineellisesti kiinnostuneita työnsä tuloksista ja sen tuottavuuden kohottamisesta. Kauppa on työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellisen lain soveltamisen välttämättömiä ehtoja: työtätekevien rahatulujen realisointi tapahtuu kaupan välityksellä. Työtätekevien tarpeiden tyydyttäminen heidän saamiaan tuloja vastaavasti riippuu monessa suhteessa kaupan kehityksestä, ostajien palvelun laadusta.

Sosialistisen uusintamisen välttämättömänä ehtona on kauppayhteys kaupunkien ja maaseudun, kansantalouden eri alojen ja maan eri alueiden välillä, tavaroiden pysähtymätön kulku kauppajärjestelmän kautta teollisuus- ja maatalouslaitoksilta kuluttajille.

Kauppa turvaa valtion ja kollektiivitaloussektoreille tuotannon uusimiseen ja laajentamiseen välttämättömien rahavarojen säännöllisen tulon. Tavaroiden realisoinnin nopeudesta riippuu suuressa määrin varojen kiertonopeus koko kansantaloudessa. Kulutustavaroita tuottava sosialistinen teollisuus saa neuvostokaupan välityksellä rahavarat, joilla korvataan kulungit ja joista muodostuu tuotantolaitosten puhdas tulo ja valtion keskitetty puhdas tulo. Osa niistä rahavaroista, jotka kevyt ja ravintoaineteollisuus ovat saaneet myymistään tavaroista, menee ras-kaaseen teollisuuteen maksuna tuotannonvälineistä. Tavaroiden keskeytymätön realisointi neuvostokaupan välityksellä takaa sen, että koko kansantaloudessa käytettäväksi tarkoitetut rahavarat kertyvät aikanaan valtionrahastoon. Kollektiivitalouksien ja kollektiivitalonpoikien suorittama tavaratuotteittensa myynti on niiden rahatulujen lähde, jotka käytetään kollektiivitalouksien yhteistalouden lujittamiseen ja kehittämiseen ja kollektiivitalonpoikien henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Kauppan kehitys ja kiinteillä suunnitelmahinnoilla myytävien tavaroiden määrän lisääntyminen on mitä tärkein rahan vakavuuden lujittamisen ehto.

Tavaroiden kulku maassa määräytyy tuotannon sijainnin ja kulutuskysynnän tason ja rakenteen mukaan eri alueilla. Tämän yhteydessä on suuri merkitys liikenteen joustavalla toiminnalla, josta tavaroiden kiertokulun nopeus paljon riippuu.

Tavarankiertotoimintojen ohella kauppa- ja hankintajärjestöt huolehtivat myös tavaroiden kuljetuksesta, säilytyksestä, lajittelusta ja pakkauksesta, mikä on tuotantoprosessin jatkamista kiertokulun piirissä.

Tavaravaihdon oikea järjestely edellyttää, että keskitetyn varustelun ohella kehitetään laajalti paikallisten elinten aloitteellisuutta tavaravarojen hankkimisessa ja suurennetaan niiden vastuuta paikallisen väestön huoltamisesta. Tällöin se tavaramäärä, mikä on tasavallan ja paikallisten elinten käytettävänä, huomattavassa määrin riippuu siitä, miten siellä käytetään hyväksi paikallisia mahdollisuuksia tavaravarojen tuottamisessa ja hankkimisessa. Paikalliset elimet saadaan täten enemmän kiinnostuneiksi paikallisen tuotannon ja hankintojen lisäämisestä.

Kun paikallisten järjestöjen osuus tavaravaihdon suunnittelussa kasvaa, niin väestön kysyntä tulee otettua paremmin huomioon ja kauppajärjestöt, joiden tehtävänä on edistää yhä uusien paikallisten lisävarojen joutumista tavarankiertoon, tulevat toimimaan joustavammin ja operatiivisemmin.

Tavarankierron suunnittelu on suunnattu tyydyttämään kansan kulutustavaroiden oma-aikaista ja tasasuhtaista jaottelua tasavalloille, aluepiireille, alueille, kaupungeille ja piireille huomioiden täydellisesti paikallisen kysynnän. Tällöin tavaranhankintasopimuksissa määritellään täydellisesti tavaralajikkeet hankkijan esittämän tilauksen perusteella. Suuri valtiollinen merkitys on tasavaltojen ja talouspiirien välisten kauppayhteysien kaikinpuolisella lujittamisella ja tiukalla kurin noudattamisella tavaroiden hankinnassa. Kansankulutustavaroiden hankinnat muihin liittotasavaltoihin tai yleisliittolaisia tarpeita silmällä pitäen suoritetaan ensikädessä, riippumatta tuotantosuunnitelmien täyttämistasosta.

Sosialistisen tuotannon kehittyessä ja väestön hyvinvoinnin kasvaessa tavaravaihto laajenee ja sen rakenne paranee, korkeampilaatuisten ja arvokkaampilajisten tavaroiden suhteellinen osuus lisääntyy ja lajivalikoima tulee runsaammaksi.

Valtion ja osuuskuntien vähittäiskauppavaihto Neuvostoliitossa kasvoi vuosina 1928—1940 (verrattavissa hinnoissa) 2,3-kertaisesti, kun taas kapitalistisissa maissa tavaravaihto tuolla kaudella ei suinkaan lisääntynyt, vaan oli toisen maailmansodan edellä vuoden 1929 tasoa alempana. Vuoden 1958 vähittäiskauppavaihto Neuvostoliitossa (verrattavissa hinnoissa) oli lisääntynyt vuoteen 1940 verraten 2,7-kertaisesti ja vuoteen 1950 verraten 2,5-kertaisesti, mutta USA:ssa v. 1957 kotimainen kauppavaihto vuoteen 1950 verraten lisääntyi likipitään 22% ja Englannissa alle 10%.

V. 1958 myytiin valtion ja osuuskauppojen myymälöissä väestölle lihaa 3,9 kertaa, kalaa ja kalatuotteita 3,4 kertaa, voita 4 kertaa, kasvisöljyä ja muita rasvoja 3,9 kertaa, sokeria 3,6 kertaa, kankaita 2,9 kertaa, siinä luvussa silkkikankaita 9,9 kertaa, jalkineita 3 kertaa, kelloja 7,9 kertaa, ompelukoneita enemmän kuin 16 kertaa, polkupyöriä 14 kertaa ja radiovastaanottimia 22 kertaa enemmän kuin v. 1940.

Tavaravaihdossa saavutettu taso jää vielä kuitenkin huomattavasti jälkeen työtätekevien joukkojen kasvaneesta ostokyvystä, eikä näiden tavaroiden kysyntää vielä tyydytetä riittävästi. Samaan aikaan kauppa- ja varsinkin varastoverkosto jää kovin jälkeen tavaravaihdon ja hankintojen kasvusta. Tämä jarruttaa normaalien tavaravarastojen ja siinä luvussa kausiluontoisten tavaravarastojen kasaantumista, johtaa aineellisten arvojen menetykseen ja haittaa ostajien palvelemisen parantamista. Ne monet toimenpiteet, joita Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus toteuttavat jyrkän nousun aikaansaamiseksi maataloudessa ja kansankulutustarvikkeiden tuotannon lisäämiseksi, luovat tarpeelliset edellytykset tavaravaihdon huomattavalle kehittämiselle kaupungissa ja maaseudulla kysynnän kasvua vastaavasti, erällä paikkakunnilla muutamien tavaroiden kaupassa ilmenevien keskeytysten ja jonotusten lopettamiseksi nopeasti. Neuvostokaupan aineellinen ja teknillinen perusta lujittuu, varasto- ja kauppaverkosto, varsinkin erikoismyymälöiden verkosto laajenee.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelman täyttäminen turvaa neuvostoihmisten kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden täydellisemmän tyydyttämisen ja se tulee olemaan oleellisena saavutuksena aineellisten hyödykkeiden runsauden luomisessa. Valtion- ja osuuskunnallisen kaupan tavaravaihto kasvaa seitsemässä vuodessa noin 62%. Huomattavasti laajenee karjataloustuotteiden, kasvisrasvojen, sokerin ja hedelmien myynti väestölle, täydellisesti ja yltä kyllin tullaan tyydyttämään väestön tarpeet tärkeimpien teollisuustavain — kankaiden, vaatetavain, jalkineiden ym. suhteen. Jyrkästi kohoaa kulttuuri- ja elinolotarvikkeiden sekä talouskaluston ja varsinkin naisten työtä kotitaloudessa keventävien tavain kulutus. Huomattavasti paranee väestön kauppa- ja elinopalvelu.

Hinnat ja kiertokulkukustannukset valtionkaupassa ja osuuskunnallisessa kaupassa. Yhteiskunnallisen omistuksen jakamaton herruus tuotannon piirissä ja tavaran kiertokulun piirissä, samalla kun vallitsevana on valtion-, kansanomistus, takaa sosialistiselle valtiolle mahdollisuuden suunnitella hinnat kansantalouden kaikilla aloilla. Neuvostoliitossa säädetään suunnitelmallisesti järjestyneiden markkinain hinnat: ne hankinta- ja ostohinnat, joilla kollektiivitaloudet ja kollektiivitalonpojat myyvät valtiolle ja osuustoimintajärjestöille tavaratuotteensa; tukkuhinnat teollisuudelle ja kauppajärjestöille; vähittäishinnat valtionkaupassa ja osuuskunnallisessa kaupassa, ts. lopulliset hinnat, joilla väestö ostaa kulutustarvikkeet.

Kuten sanottu, hinnan perustana on arvo. Hintoja suunnitellaan sosialistinen valtio lähtee arvoin vaatimusten sekä muiden sosialistisessa yhteiskunnassa vaikuttavien taloudellisten lakien ja lähinnä sosialismin taloudellisen peruslain vaatimusten

huomioimisesta. Se ottaa huomioon tavarain arvon, sen tuotanto- ja realisoitimenojen korvaamisen ja tuotantolaitosten kannattavuuden turvaamisen välttämättömyyden, kysynnän ja tarjonnan, tavarain merkityksen kansan kulutuksessa ja välttämättömyyden käyttäa hyväksi hintaa varojen uudelleen jakamiseksi kansantaloudessa. Useimmille tavaroille Neuvostoliitossa säädetään yleisliittolaiset vähittäishinnat (jotka ovat samat koko maassa). Jotta tuotanto- ja menekkiehdot tulisivat otettua huomioon valtio säättää erinäisille tavaroille (etupäässä elintarvikkeille) vyöhykkeiden mukaiset (seuduittain porrastetut) vähittäishinnat, ja eräille tavaroille kausittaiset vähittäishinnat. Ostohinnat myös säädetään eri seutuja varten erilaisiksi ja eräiden tavarain osalta myös kausittaisiksi. Useiden tavarain hinnat säädetään paikan päällä. Tällöin turvataan samalla yhtenäinen hintapolitiikka.

Vähittäiskauppahintojen alentaminen on eräs kansanjoukkojen hyvinvoinnin kohottamisen tekijä. Neuvostoliitossa vuodesta 1947 vuoteen 1955 suoritettu hintojen alentaminen on lisännyt huomattavasti kaupungin ja maaseudun työtätekevien ostokykyä ja reaaliituloja. Vähittäishintojen alentamisen pohjana on tuotanto- ja kauppakulujen supistaminen sekä niiden tavarain määrän kasvu, joita valtio toimittaa myytäväksi väestölle. Hintojen suunnittelu vaatii jokaisen eri tavarain tuotanto- ja menekkiehtojen huomiointia. Hintojen säättäminen erilaisiksi huomioimalla sen, miten paljon eri tavaroita on markkinoilla ja millainen on niiden kysyntä, esittää suurta osaa tavarain kysynnän ja tarjonnan suunnitelmallisessa yhteensovittamisessa. Erinäisten tavarain niukkuuden ehkäiseminen vaatii niiden tuotannon lisäämisen ohella myös sitä, että näiden tavarain hintoja alennettaessa huomioitaisiin sekä niiden määrän lisääntyminen että väestön maksukykyinen kysyntä. Sellaisten tavarain hintojen alentaminen, joiden menekki pitkistyy, edistää niiden realisoimisen jouduttamista.

Valtion vähittäishintojen alentamisen ansiosta SNTL:ssa voitiin se tavarain määrä, joka v. 1947 maksoi 1 000 ruplaa, ostaa v. 1954 433 ruplalla. Samaan aikaan USA:ssa, Englannissa, Ranskassa ja useimmissa muissa porvarillisissa maissa henkilökohtaisten kulutustavarain hinnat ovat keskimäärin kohonneet huomattavasti vuoteen 1947 verraten.

Viime vuosina yleisiä hintojen alennuksia ei ole suoritettu, mutta useita muita teitä on kohotettu työtätekevien reaaliituloja, muun muassa lisätty vähätuloisten palkannauttijain tuloja. Hintoja on alennettu yhteisruokailuverkostossa, sekä eräiden tavarain ryhmien osalta hinnantarkistusten yhteydessä.

Vähittäishintojen alentuessa Neuvostoliitossa viime vuosina tuntuvasti ovat ne vielä keskimäärin korkeammat kuin sotaa edeltäneenä vuonna 1940. Vuoden 1940 keskimääräisiin hintoihin verrattuna valtion vähittäishintaindeksit olivat v. 1958: kaikkien tavarain 141, elintarvikkeiden 149 ja mui-

den tavaroiden 133. Valtion vähittäishintojen indeksi vuonna 1958 vuoteen 1940 verrattuna alkoholijuomia lukuunottamatta teki: kaikkien tavarain osalta 130% ja ruokatavarain osalta 126%. Tällöin väestön tulojen kasvu ylitti moninkertaisesti tuon hintaeron.

Tavarat siirtyvät teollisuudesta kauppaverkoston tukkuhintaan. Kauppajärjestöt myyvät nämä tavarat väestölle vähittäishinnoilla. Erotus vähittäishinnan ja sen tukkuhinnan välillä, jolla tavara on ostettu teollisuudelta, muodostaa kaupan hinnanlisäyksen. Kauppajärjestöjen *vähittäishinta* on siis yhtä kuin tukkuhinta plus kaupan hinnanlisäys. Kaupan hinnanlisäys lasketaan tavallisesti tiettyä alennusprosenttina vähittäishinnasta. Tässä alennuksessa ilmenee kauppajärjestöjen vastaava osuus tavarain hinnassa. Tällä kaupan hinnanalennuksella korvataan kauppajärjestöjen kiertokulkukustannukset ja siitä muodostuu niiden puhdas tulo. Myyntialennuksen suunnittelee valtio.

Kiertokulkukustannukset kaupassa sosialismin vallitessa ovat ne rahassa ilmaistut kulut, joita kauppalaitoksille syntyy tavaroiden toimittamisessa kuluttajille. Valtio suunnittelee kiertokulkukustannukset valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa. Kiertokulkukustannuksiin kuuluvat: kuoletuskulut (rakennukset, kalusto), menot tavaroiden säilyttämiseen, lajitteluun ja pakkaukseen, kuljetukseen, kauppatyöntekijäin työpalkkaan jne.

Sotalismin vallitessa kaupassa on kahdenlaisia kiertokulkukustannuksia. Ensiksikin kustannukset, jotka johtuvat sosialistisen tuotantoprosessin jatkamisesta kiertokulun piirissä (tavaroiden kuljetus, säilytys ja pakkaus jne.); erotukseksi kapitalismista sosialismin vallitessa nämä kustannukset muodostavat valtaosan kiertokulkukustannusten yhteissummasta. Toisena ovat tuotteiden tavaramuotoon liittyvät puhtaat kustannukset (tavaroiden muuttaminen rahaksi ja rahan muuttaminen tavaraksi, osto- ja myyntiprosessien palveleminen, kauppalaitosten rahatalouden hoitokulut jne.). Nämä kiertokulkukustannusten kaksi lajia korvataan eri lähteistä.

Edellistä laatua olevien kiertokulkukustannusten korvauslähteenä on se kauppatyöntekijäin työ, jota käytetään tuotantoprosessin jatkamiseen kiertokulun piirissä. Tavaroiden arvo lisäantyy tavaroiden kuljetukseen, säilytykseen, pakkaukseen ja muihin kauppajärjestöjen tuotannollisiin tehtäviin käyttämää työtä vastaavasti. Jälkimmäistä laatua olevat kiertokulkukustannukset, ts. tuotteen tavaramuotoon liittyvät kustannukset, korvataan tuotantoprosessissa luodun lisätuotteen kustannuksella (tuotantoprosessin jatkaminen kiertokulun piirissä mukaan luettuna). Tämä korvaaminen tapahtuu säätämällä teollisuustavaroiden tukkuhintojen taso siten, että osa teollisuuden puhtaasta tulosta joutuu kauppajärjestöille.

Suunnitelmallisen, sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuk-sien johdosta kiertokulkukustannusten taso, ts. kiertokulku-

kustannusten suhde tavaravaihtoon on SNTL:ssa moninkertaisesti alhaisempi kuin kapitalistisissa maissa. Neuvostokauppa on vapaa niistä valtavista tuottamattomista kuluista, jotka muodostavat leijonanosan kapitalistisista kiertokulkukustannuksista ja johtuvat tuotannon anarkiasta, pulista, kilpailusta, keinotellusta ja suhteettomasti liioitellusta mainostuksesta. Sosialistisessa yhteiskunnassa tavaravirtojen kulku on suunnitelmallista, tuotannolle on taattu jatkuvasti kasvavat sisämarkkinat. Kaikki tämä supistaa SNTL:ssa porvarillisiin maihin verraten kiertokulku-aikaa ja niiden renkaiden lukua, joiden kautta tavarat kulkevat tuotannosta kuluttajalle. Tavaravaihdon nopeus on SNTL:ssa huomattavasti suurempi kuin kapitalistisissa maissa, mikä säästää suuresti varoja.

Sitä mukaa kuin sosialistisissa maissa kauppa kehittyy, kiertokulkukustannukset alenevat. Kiertokulkukustannusten alentaminen sosialistisessa yhteiskunnassa yhtyy kaupan järjestelyn ja kauppatekniikan parantamiseen, väestön kauppal palvelun kulttuurin kohottamiseen, ja se on tärkeä yhteiskunnallista työtä säästävää tekijä. Se tekee mahdolliseksi sijoittaa lisävaroja aineellisen tuotannon lisäämiseksi, tavaravaihdon laajentamiseksi ja kaupakulttuurin kohottamiseksi. Perustekijöitä kiertokulkukustannusten alentamisessa ovat työn tuottavuuden kohottaminen ja työprosessien konseptistaminen kaupassa, edistyksellisten kauppamuotojen soveltaminen, automaattien juurruttaminen, sosialistisen kilpailun kehittäminen kauppatyöntekijöiden keskuudessa kauppaverkoston työn parantamiseksi ja työvoiman oikeampi käyttö. Käyttämällä työn maksussa suorituspalkka- ja palkkiomuotoja valtio SNTL:ssa kannustaa aineellisesti kauppatyöntekijöitä pyrkimään parempiin työsuorituksiin. Tärkeimpiä mahdollisuuksia kiertokulkukustannusten jatkuvaan alentamiseen ovat tavaravaihdon suunnittelun parantaminen ja väestön kysynnän tutkiminen, oikealla tavalla järjestetty tavaroiden toimittaminen kauppaverkostoon, valmiiksi pakattujen tavaroiden kaupan laajentaminen, taistelu kauppa- ja hankintahäviöitä vastaan, tavaroiden kuljetuksen ja säilytyksen järjestyksen peräistäminen ja kuljetusvälineistön tuloksellisempi käyttö. Oleellinen merkitys kiertokulkukustannusten alentamisessa on tavaroiden kulkuteiden jatkuvalla lyhentämisellä ja kauppaverkoston renkaiden määrän supistamisella.

Toisen maailmansodan edellä kiertokulkukustannukset tukku- ja vähittäiskaupassa olivat Neuvostoliitossa suunnilleen 10% vähittäiskaupan liikevaihtosummasta. V. 1958 kiertokulkukustannukset Neuvostoliiton valtionkaupassa ja osuustoiminnallisessa kaupassa olivat noin 7% vähittäiskaupan liikevaihtosummasta.

Kiertokulkukustannusten supistaminen on irrottamattomasti sidottu itsekannattavuuden lujittamiseen kaupan alalla. Itsekannattavuus vaatii, että kauppalaitokset työskentelevät kannatla-

vasti, ts. että ne saavat puhdasta tuloa (voittoa) noudattaessaan tiukasti säädettyjä hintoja. *Sosialististen kauppalaistosten puhdas tulo* eroaa perusteellisesti kapitalistisesta kauppavoitosta; sen luo ensinnäkin riistosta vapaiden kauppatyöntekijäin työ, koska heidän työnsä on aineellisen tuotannon jatkamista kiertokulun piirissä ja luo arvon, sekä toiseksi, sosialistisen tuotannon työntekijäin työ, koska osa kaupan hinnanlisäyksestä katetaan tuotantoaloilla luodun arvon kustannuksella. Tämä tulo käytetään yleisvaltakunnallisiin tarpeisiin (tekemällä siirtoja budjettiin), kauppajärjestöjen varojen lisäämiseen, kauppaverkoston laajentamiseen ja neuvostokaupan työntekijäin aineellisen aseman ja kulttuuriolojen parantamiseen.

Ulkomaankauppa. Sosialistinen talous vaatii ulkomaankaupan — ulkomaiden kanssa tapahtuvan tavaravaihdon laajaa kehittämistä, mikä tekee mahdolliseksi käyttää hyväksi kansainvälisen työnjaon tarjoamia etuja.

Sosialismin taloudellista peruslakia ja muita taloudellisia lakeja vastaavasti ulkomaankauppaa käytetään yhteiskunnan kasvavien tarpeiden entistä täydellisempää tyydyttämistä varten. Se toimii voimavarojen lisälähteenä tuotannon kehittämiseksi, maailman teknillisten saavutusten hyväksi käyttämiseksi ja väestön kulutustarvikehuollon parantamiseksi. Sosialistisen yhteiskunnan oloissa ulkomaankauppaa kehitetään suunnitelmamukaisesti. SNTL:n ulkomaankauppaa harjoitetaan valtion vienti- ja tuontisuunnitelmien pohjalla, jotka muodostavat erottamattoman osan kansantaloussuunnitelmasta. Tavaroiden hintoja määriteltäessä huomioidaan arvolain vaikutus ja maailmanmarkkinoilla vallitsevat hinnat.

Ulkomaankauppa on sosialismin aikana valtion monopoli, mikä on sosialistisen talouden suuri etuisuus. Sosialistisissa maissa ulkomaankauppatoimet on keskitetty erikoisten valtionelinten käsiin.

Ulkomaankaupan monopoli sosialistisen leirin maissa on niiden kansainvälisen kauppavaihdon suunnitelmallisen laajentamisen väline. Se on suunnattu sosialististen maiden taloudellisen yhteistyön lujittamiseen ja auttaa näiden maiden taloudellista kehitystä kansainvälisen sosialistisen työnjaon sekä veljellisen yhteistyön ja keskinäisen avunannon perustalla.

Ulkomaankaupan monopoli on sosialististen ja kapitalististen maiden välisten kauppasuhteiden kehittämisen väline. Samalla se lujittaa sosialismin maiden taloudellista riippumattomuutta kapitalistisesta maailmasta suojaten näiden maiden kansantaloutta ja kotimaanmarkkinoita ulkomaisen monopolipääoman tunkeutumiselta niihin, talouspulien tuhoisilta vaikutuksilta sekä kapitalististen maailmanmarkkinain anarkialta.

Ulkomaankaupassaan sosialistiset maat pitävät johdonmukaisesti periaatteenaan kaikkien maiden suvereenisuuden kunnioittamista, osapuolten täydellistä tasa-arvoisuutta ja

molemminpuolista etua. Pitäen lähtökohtana kahden järjestelmän — sosialistisen ja kapitalistisen — rauhanomaisen rinnakkaiselon mahdollisuutta, Neuvostovaltio ja kansandemokratian maat katsovat ulkomaankauppasuhteiden laajentamisen erääksi kansojen lähentymisen, kansainvälisen jännityksen lieventämisen ja rauhan asian lujittamisen tärkeimmäksi välineeksi.

„Neuvostoliiton ja kapitalististen maiden välinen kauppa osoittaa, että kauppayhteyksiä eri maiden välillä niiden taloudellisesta ja poliittisesta rakenteesta riippumatta voidaan menestyksellisesti kehittää, ja se on välttämätöntäkin normaalisten keskinäissuhteiden luomiseksi eri maiden välillä. Neuvostoliiton rauhanomaisen rakennustyön taloudellinen ohjelma vuosiksi 1959—1965 avartaa SNTL:n ulkomaankaupan näköaloja. Neuvostoliitto voi ja on valmis kehittämään taloudellisia suhteita ja kauppaa kaikkien maiden kanssa”¹.

Ulkomaankauppaa käytetään eräänä välineenä taloudellisen avun antamisessa SNTL:n ja sosialistisen leirin muiden maiden taholta heikosti kehittyneille maille, joka on tähdätty näiden maiden kansallisen talouden lujittamiseen ja teollisointiin, koneiden ja laitteiden sekä muiden tavaroiden toimittamiseen näille maille edullisilla ehdoilla.

Ulkomaankaupan monopoli on Neuvostoliiton kansantalouden varma suoja imperialististen maiden taloudellista hyökkäystä vastaan. Tämä monopoli esitti suurta osaa SNTL:n kansantalouden teollistamisessa, sillä sen välityksellä saatiin teollisuuslaitoksille huomattava määrä ulkomailta tuotuja koneita. Neuvostoliiton muodostuttua teollisuusvallaksi sen ulkomaankaupan rakenne muuttui olennaisesti: Neuvostoliiton viennissä saivat teollisuustavarat vallitsevan paikan, kun sen sijaan ennen vallankumousta valtaosan Venäjän viennissä muodostivat maataloudesta saadut raaka-aineet. Sen jälkeen Neuvostoliitto lisäsi raskaan teollisuuden valmisteiden vientiä vielä enemmän. Koneiden ja laitteiden vienti SNTL:sta on vuodesta 1938 vuoteen 1958 lisääntynyt yli 30-kertaisesti (verrattavissa hinnoissa).

SNTL:n sosialistisen tuotannon valtavan kasvun ja sosialististen maailmanmarkkinain muodostumisen ansiosta Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihto lisääntyy vuosi vuodelta. SNTL:n ulkomaankauppa sosialististen maiden kanssa nopeasti kasvaa. Sillä on vallitseva paikka Neuvostoliiton ulkomaankauppavaihdossa. Vuonna 1958 kauppavaihto kapitalististen maiden kanssa käsitti 26% ja sosialististen maiden kanssa 74% Neuvostoliiton koko ulkomaankauppavaihdosta.

SNTL:n ulkomaankauppavaihto v. 1958 oli 34,6 miljardia ruplaa ja ylitti noin 7-kertaisesti (verrattavissa hinnoissa) sodanedellisen tason. Kauppaa käytiin 47 maan kanssa sekä monivuotisten että vuosittaisten kauppasopimusten pohjalla. SNTL:n ja sosialististen maiden kauppavaihdon lisääntymisen ohella kauppavaihto lisääntyi merkittävästi monien Länsi-Euroopan, Lähi- ja Keski-Idän maiden kanssa, vienti- ja tuontitavaravalkoimien edelleen laajetessa. V. 1958 Neuvostoliitto laajensi edelleen taloudellisia yhteyksiä ulkomaihin.

¹ Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965, „NKP:n ylimääräisen XXI:n edustajakokouksen asiakirjat”, ss. 247—248.

VALTION BUDJETTI, LUOTTO JA RAHAN KIERTOKULKU SOCIALISMIN VALLITESSA

Sosialistisen yhteiskunnan finanssit. Se, että sosialismin oloissa on olemassa tavarantuotantoa ja tavaran kiertokulkua, määrää sen, että kaikkien sosialististen tuotantolaitosten tuotteet eivät ilmene ainoastaan luontois-, vaan myös arvo- ja rahamuodossa. Sosialistiset tuotantolaitokset, niin valtion kuin osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisetkin, realisoivat tuotteensa rahasta ja käyttävät niistä saamansa rahavarat kulujen korvaamiseen (kuoletuksiin, raaka-aineiden, polttoaineiden ja materiaalien hankkimiseen, työn maksuun jne.) ja tuotannon laajentamiseen.

Sosialistisissa tuotantolaitoksissa siis muodostetaan rahastoja, jotka kulutetaan määrättyihin tarkoituksiin. Tämä muodostaa sosialististen tuotantolaitosten toiminnan finanssipuolen. Tällainen rahastojen muodostaminen ja kulutus johtuu koko taloudellisen kannattavuuden järjestelmästä ja tuotantolaitosten taloudellisen toiminnan tietystä itsenäisyydestä. Samaan aikaan sosialistisen talouden objektiivisena välttämättömyytenä, kansantalouden suunnittelun eräänä välttämättömänä ehtona ovat rahastot, joita käytetään keskitetysti yleisvaltakunnallisiin tarpeisiin.

Osan rahavaroista, jotka muodostetaan etupäässä lisätuotteen kustannuksella, tuotantolaitokset luovuttavat valtion yleiseen rahastoon, joka käytetään suunnitelmallisesti ja keskitetysti koko kansan tarpeiden tyydyttämiseen, kansantalouden ja kulttuurin kehittämiseen.

Tämän rahavarojen keskitetyn varannon suunnitelmallinen muodostaminen ja jakaminen muodostaa valtionbudjetin olemuksen.

Rahavarantoja muodostetaan myös sellaisia tarkoituksia varten kuin sosiaalivakuutus, omaisuus- ja henkilövakuutus.

Tuotantolaitosten ja järjestöjen väliaikaisesti vapaat rahavarat ja väestön säästöt kootaan ja käytetään keskitetysti luotto-toiminnan välityksellä, palauttamisperiaatetta noudattaen.

Kaikki nämä rahavarantojen muodostamis- ja käyttömuodot, niiden oleellisista erikoisuuksista ja erilaisuudesta huolimatta, ovat elimellisesti sidottu toisiinsa muodostaen yhtenäisen finanssijärjestelmän. Sosialistisen yhteiskunnan finansseihin kuuluvat valtionbudjetti, valtionlaitosten, kollektiivitalouksien, tuotanto- ja kulutusosuuskuntien finanssit, valtion sosiaalivakuutus, valtion omaisuus- ja henkilövakuutus ja erilaiset luottomuodot. *Sosialistisen yhteiskunnan finanssit* ovat järjestelmä, joka ilmenee rahavarantojen suunnitelmallisena muodostamisena ja jakamisena kansantaloudessa pitäen silmällä

tuotannon keskeytymättömän kasvun varmistamista, kansan aineellisen ja kulttuuritason jatkuvaa kohottamista. Finanssit käsittävät rahasuhteet toisaalta koko sosialistisen yhteiskunnan ja toisaalta tuotantolaitosten, järjestöjen ja väestön välillä sekä tuotantolaitosten ja järjestöjen väliset rahasuhteet.

Finanssien välityksellä tapahtuu yhteiskunnallisen kokonais-tuotteen jako rahamuodossa sosialistisen tuotannon sektoreiden — valtion sektorin ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisen sektorin — kesken, eri alojen ja tuotantolaitosten kesken, maan eri alueiden kesken, koko yhteiskunnan ja sen jäsenten kesken. Valtio käyttää finanssijärjestelmää suunnitelmallisesti välttämättömän määräsuhteen turvaamiseksi sosialistisessa uusintamisprosessissa. Samalla finanssien tehtävänä on varmistaa sosialistisen talouden kaikkien voimavarojen järkipäiväinen käyttö, edistää säästäväisyyden, itsekannattavuuden ja finanssikurin lujittamista kansantaloudessa sekä tuotannon kannattavuuden kohottamista. Finanssien välityksellä sosialistinen valtio valvoo ruplan avulla tuotantolaitosten ja talousalojen taloudellista toimintaa.

Finanssien aineellisena perustana on sosialistinen tuotanto. Finanssijärjestelmä nojautuu teollisuus- ja maataloustuoton kasvuun ja tavaravaihdon kehittämiseen. Samalla finanssit vaikuttavat aktiivisesti tuotannon ja tavaravaihdon kehitykseen.

Sosialistisen valtion budjetti. Johtava sija sosialistisessa finanssijärjestelmässä on valtionbudjetilla. *Valtionbudjetti* on sosialismin aikana valtion rahavarojen keskitetyn varannon muodostamisen ja jakamisen perusmuoto kansantaloussuunnitelmien täyttämisen varmistamiseksi ja yleiskansallisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

Erotuksena kapitalismin ajan valtionbudjetista, joka on väline tulojen uudelleen jaossa riistäjäluokkien hyväksi ja vahingoksi työtätekevien joukkojen eduille, talouden militarisoimisen väline, sosialistisen valtion budjetti on sängen tärkeä tekijä sosialistisen tuotannon kohottamisessa, rauhanomaisen talouden kehittämisessä, työtätekevien joukkojen vetämisessä yhä enemmän tuotantoon ja kansan hyvinvoinnin kohottamisessa. Valtionbudjetin kautta tapahtuu maan kansantulon huomattavan osan jakaminen ja uudelleen jakaminen. Budjetti sisältää tulot (rahavarojen tulo valtion keskitettyyn käyttöön) ja menot (näiden varojen suuntaaminen yhteiskunnan tarpeisiin). Budjetin tulo- ja menosuunnitelma on sosialistisen valtion *perustavin finanssisuunnitelma*.

Koska tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus on valtihevana, niin valtionbudjetti on sosialismin oloissa kiinteästi sidottu koko kansantalouteen ja sen avulla taloudellisia voimavaroja käytetään järkipäiväisesti talouden kaikilla aloilla. Kuvasaassa kansantaloussuunnitelmaa budjetti vaikuttaa samalla kaikkiin puolin sen täyttöö. Se on sosialistisen valtion käsissä

välttämätön välikappale, jolla turvataan kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain edellyttämät määräsuhteet. Budjetin välityksellä sosialistinen valtio-kokoaa kansantalouden rahavarat ja turvaa näillä varoilla tuotantolaitokset ja alat suunnitelman edellyttämistä tehtävistä ja niiden täyttämisen kulusta riippuen, valvoo alojen ja tuotantolaitosten rahatalouden tilaa ja säästäväisyyden noudattamista.

Valtionbudjetti on erottamattomasti sidottu valtion tuotantolaitosten finanssitalouteen, niiden tuloihin ja menoihin. Valtaosa näissä tuotantolaitoksissa luodusta yhteiskunnan puhtaasta tulosta joutuu valtionbudjettiin. Perusrakennustyöt kansantalouden kaikilla aloilla ja valtion tuotantolaitosten kiinteiden ja liikkuvien varantojen kasvu turvataan huomattavalta osaltaan budjettivaroilla. Valtionbudjetin ja kollektiivitalouksien keskinäissuhteella on tärkeä merkitys. Osa kollektiivitalouksien puhtaasta tulosta joutuu budjettiin ja käytetään koko kansan tarpeisiin. Valtio antaa budjetin välityksellä finanssiapua kollektiivitaloussektorille tuotannon kehittämisessä ja pitää yllä kouluja, sairaaloita ja kollektiivitalonpoikia palvelevia muita sosiaalisia ja kulttuurilaitoksia.

Valtionbudjetin *tulopuolen* peruslähteenä on yhteiskunnan puhdas tulo, nimittäin puhtaan tulon se osa, joka on valtion keskitettyä puhdasta tuloa. Neuvostoyhteiskunnan puhtaasta tulosta saadut varat muodostavat keskimäärin 85% budjetin kaikista tuloista ja v. 1958 89% budjetin tuloista.

SNTL:ssa valtion keskitetty puhdas tulo joutuu valtionbudjettiin niin sanotun „liikevaihtoveron”, valtion tuotantolaitosten puhtaasta tulosta (voitoista) tehtyjen siirtojen muodossa, työpalkkarahaston sosiaalivakuutuslisän, kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten tuotantolaitosten tuloveron yms. muodossa. Kaksi ensimmäistä tulolajia muodostavat valtaosan SNTL:n valtionbudjetin kaikista tuloista.

Sosialistisen talouden finanssikasautumien kokonaissumma voiton, liikevaihtoveron, sosiaalisen vakuutuksen varantojen muodossa ja siirtoina kollektiivitalouksien jakamattomiin varantoihin ja muiden varojen muodossa kasvaa 412 miljardista ruplasta vuonna 1955 660 miljardiin ruplaan vuonna 1959 suunnitelman mukaan ja tekee ennakkolaskelmien mukaan 1 200—1 250 miljardia ruplaa vuonna 1965. Kasautumien valtava kasvu Neuvostoliiton kansantaloudessa antaa mahdollisuuden suurentaa huomattavasti valtionbudjettia seitsenvuotiskautena 1959—1965, mikä tulee olemaan tärkeänä tekijänä seitsenvuotissuunnitelman täyttämässä. Neuvostoliiton valtionbudjetin kokonaissumma seitsenvuotiskaudella on melkein yhtä suuri kuin sodanjälkeisten 13 vuoden budjettien kokonaissumma.

Eräänä valtionbudjetin tulolähteenä ovat myös budjettiin verojen ja lainojen muodossa joutuvat väestön varat. Väestön *verot* ovat muoto, jonka avulla osa yhteiskunnan jäsenten henkilökohtaisista tuloista siirretään budjettiin. Väestön verot menevät koko kansan tarpeisiin ja muodostavat varsin vähäisen osan

työtätekevien tuloista. Kaikenlaiset maksut ja avustukset (työpalkan lisäksi), joita väestö saa budjetista, ylittävät monin veroin väestön verojen summan.

SNTL:ssa on huomattava osa työtätekevistä kokonaan vapautettu verojen maksusta, ja veromaksujen suuruus on riippuvainen tulojen määrästä. Talonpojilta kannettu maatalousvero ei muodostanut v. 1958 täyttä 1% valtionbudjetin tuloista.

Sosialistisen talouden kehittyessä ja lujittuessa kommunismiin johtavalla tiellä käy Neuvostovaltiolle vähitellen mahdolliseksi tulla toimeen ilman väestön verotusta.

„Varat Neuvostoliiton koko kansantalouden ja kulttuurin kohottamiseen saadaan nykyään pääasiassa sosialististen tuotantolaitosten kasautumista, jotka kasvavat jatkuvasti seitsenvuotissuunnitelmaa toteutettaessa. Loppukädessä niistä muodostuu laajennetun sosialistisen uusintamisen sekä väestön elintason jatkuvan nousun ainoa lähde.

Sellaisissa oloissa ei väestön verottaminen ole tarpeen enempää luokkamerkityksen näkökulmasta — kuten oli ennen kapitalististen ainesten tulojen rajoittamisen mielessä — kuin myöskään tulojen saamiseksi valtion kassaan. Onhan väestöltä perittävien verotulojen osuus jo nykyäänkin vähäinen. Ne tekevät vain 7,8 prosenttia budjettituloista.

Kaiken tämän huomioiden voimme lähivuosina luopua väestön verottamisesta”¹.

Valtion lainat sosialistisessa yhteiskunnassa ovat muoto, jonka avulla valtio kokoaa määrääjäksi väestön varoja koko yhteiskunnan tarpeisiin. Ostaen lainaobligaatioita työtätekevät luovuttavat vapaaehtoisesti valtion väliaikaiseen käyttöön osan henkilökohtaisista tuloistaan. Samalla lainat ovat työtätekevien säästöjen muoto ja tuottavat väestölle tuloja voittojen ja korkojen muodossa. SNTL:n valtionbudjetissa tulot tästä lähteestä olivat vv. 1951—1957 keskimäärin 5% kaikista tuloista. Merkitsemisen kautta sijoitettavien valtionlainojen liikkeellelaskeminen Neuvostoliitossa lopetettiin v. 1958.

Budjetin *menopuolen* muodostaa valtionrahoitus, ts. rahavarojen myöntäminen ilman takaisinmaksua seuraaviin perustarkeoituksiin: 1) kansantalouden kehittämiseen, 2) sosiaalisiin ja kulttuuritarkeoituksiin, 3) valtion hallintoelinten ylläpitoon ja 4) valtion puolustuskuntoisuuden turvaamiseen. Pääosa SNTL:n valtionbudjetin varoista menee kansantalouden rahoittamiseen ja sosiaalisiin ja kulttuuritarkeoituksiin. Näihin tarkeoituksiin on sodanjälkeisinä vuosina suunnattu yli kaksi kolmannesta SNTL:n valtionbudjetin kaikista menoista.

¹ N. S. Hruštšev, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoittelevut vuosiksi 1959—1965, Selostus NKP:n ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 pnä 1959, ss. 54—55.

Budjettirahoitus on eräs Neuvostoliiton talouden kehityksen suurimmista tekijöistä. Budjettivaroja käytetään tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun turvaamiseen, raskaan teollisuuden kehittämiseen, maatalouden kohottamiseen ja kansankulutustavaroiden tuotannon laajentamiseen. Neuvostovaltio käyttää vuosittain valtavia summia budjetistaan perussijoitukseen talouden kaikilla aloilla. Valtionbudjetista rahoitetaan yli 70% kansantalouden perussijoituksista, toteutetaan laajaperäisiä perusrakennustöitä uusien tehtaiden, kaivosten, voima-asemien, neuvostotilojen, rautateiden, kunnallisten laitosten, asuntojen, koulujen, sairaaloiden, parantoloiden jne. rakentamiseksi. Osa budjettivaroista menee toimivien tuotantolaitosten liikevarojen lisäämiseen yli niiden summien, jotka niille on jätetty tätä tarkoitusta varten tuotantolaitosten omasta puhtaasta tulosta. Budjettivaroilla muodostetaan valtion aineelliset varmuusvarastot, jotka ovat välttämättömiä kansantalouden suunnitelmallista hoitamista ja maanpuolustuksen tarpeita varten.

Merkittävä osa budjettivaroista käytetään sosiaalisiin ja kulttuuritarkoituksiin, mikä on kansan aineellisen ja kulttuuritason järjestelmällisen nousun tärkeä lähde. Tätä tarkoitusta varten budjetista myönnetään varoja tieteen kehittämiseen, kansanvalistukseen, terveydenhuoltoon, liikuntakasvatukseen, eläkeisiin ja avustuksiin jne.

Osa budjettivaroista käytetään sosialistisessa yhteiskunnassa taloudellisen ja kulttuurirakennustyön alalla monipuolista toimintaa suorittavan valtiokoneiston ylläpitoon. Säästäväisyyspolitiikan noudattaminen vaatii supistamaan kaikin tavoin hallintokoneiston menoja. Sen vuoksi sosialistinen valtio on johdonmukaisesti pitänyt suuntana hallintokoneiston järkipäristämistä ja sen ylläpitomenojen supistamista.

Osa budjettivaroista käytetään maanpuolustuksen lujittamiseen. Neuvostoliitossa, joka johdonmukaisesti on noudattanut rauhanpolitiikkaa, asevoimien menot muodostavat suhteellisen vähäisen osan budjetista.

Yksinomaan viiden sodanjälkeisen vuoden (1946—1950) aikana Neuvostovaltio käytti sosiaalisiin ja kulttuuritarkoituksiin 524,4 miljardia ruplaa budjettivaroja ja viidennen viisivuotissuunnitelman vuosina 659,7 miljardia ruplaa.

SNTL:ssa valtion hallintoelinten ylläpitomenot käsittivät v. 1940 3,9% budjetin menoista, v. 1955 — 2,3 ja v. 1958 — 1,9%.

Vuoden 1959 budjetissa on maanpuolustusmenot suunniteltu 13,6%:ksi budjetin kokonaismenoista.

Sosialistisessa yhteiskunnassa valtionbudjetti kasvaa järjestelmällisesti kansantalouden jatkuvan nousun pohjalla. Kansantulon nopea ja keskeytymätön kasvu sosialismin aikana suurentaa jatkuvasti kansantulon sitä osaa, joka joutuu valtionbudjettiin.

Niinpä SNTL:n valtionbudjetin tulot v. 1958 ylittivät lähes 3,7-kertaisesti sodanedellisen vuoden 1940 budjetin tulot. SNTL:n valtionbudjetille on ominaista, että se on vajaukseton. Kapitalististen maiden budjetteihin syntyy tavallisesti vajauksia. SNTL:n budjetti täytetään aina niin, että tulot ylittävät merkittävästi menot.

SNTL:n valtionbudjetin tulot v. 1940 olivat 180,2 miljardia ruplaa, v. 1950 422,8 miljardia ruplaa, v. 1955 564,3 miljardia ruplaa v. 1956 585,9 miljardia ruplaa, v. 1957 626,9 miljardia ruplaa ja v. 1958 673,3 miljardia ruplaa. Budjetin menojen summa oli v. 1940 174,3 miljardia ruplaa, v. 1950 413,2 miljardia ruplaa, v. 1955 539,5 miljardia ruplaa, v. 1956 563,5 miljardia ruplaa, v. 1957 607,3 miljardia ruplaa ja 1958 642,7 miljardia ruplaa. V. 1958 budjetin tulot olivat 29,6 miljardia ruplaa suuremmat kuin menot.

Budjetin täyttäminen on välittömästi riippuvainen tuotteiden valmistuksesta, tavaroiden realisoinnista, tuotanto- ja kiertokulkukustannusten alentamisesta sekä kasautumisen kasvusta, siis siitä, missä määrin kansantaloudessa käytetään hyväksi tuotannon sisäisiä varalähteitä ja sovelletaan itsekannattavuutta. Samalla budjetti edistää noiden varalähteiden selville saamista ja käyttöä sekä tuotannon kannattavuuden lisääntymistä.

Budjettia täytettäessä finanssielinten tehtävänä on valvoa ruplan avulla taloussuunnitelmien täyttämistä, säästäväisyyden ja finanssikurin noudattamista kansantaloudessa. Tämä valvonta suoritetaan niin budjettiin suoritettavien siirtojen summaa määrätessä kuin myös budjetin edellyttämien velvoitusten täyttämistä tarkastettaessa. Finanssielimet erittelevät tuotantolaitosten ja järjestöjen taloudellista toimintaa, tuovat päivänvaloon niiden puutteellisuudet, tarkastavat missä-määrin on taattu valtion varojen säilyminen ja niiden oikea käyttö ja minkälaisessa tilassa ovat tuotantolaitosten kirjanpito ja finanssitaseet sekä käyvät taistelua voimavarojen tuhlaavaa käyttöä vastaan. Varojen myöntäminen taloudellisille järjestöille tapahtuu usein suunnitelman täyttämisestä ja niiden työn laadusta riippuen, kuten esimerkiksi rahoitettaessa rakennustöitä.

Neuvostoliiton valtionbudjetti laaditaan vuodeksi, ja SNTL:n Korkein Neuvosto vahvistaa sen laiksi.

SNTL:n valtionbudjetti sisältää: 1) *Liiton budjetin* ja 2) *liittotasavaltojen valtionbudjetit*, jotka puolestaan koostuvat: a) tasavaltojen budjeteista ja b) paikallisista budjeteista. Johtava sija koko budjettijärjestelmässä on Liiton budjetilla, johon on keskittynyt budjettivarojen perusosa. Tällainen budjetin rakenne johtuu SNTL:n valtiorakenteesta ja tekee mahdolliseksi demokraattisen sentralismin ja oikean kansallisuuspolitiikan periaatteiden toteuttamisen monikansaisessa sosialistisessa valtiossa. Liittotasavaltojen budjetit vahvistetaan noiden tasavaltojen Korkeimpien Neuvostojen toimesta. Näiden budjettien varoilla rahoitetaan menot tasavallan ja paikallisen talouden kehittämiseen. Budjeteissa on suuri paikka menoilla sosiaalisiiin ja kulttuuritarkoituksiin.

Teollisuuden ja rakennustoiminnan johtamisen uudestijärjestäminen monien liiton hallinnassa olleiden tuotantolaitosten ja järjestöjen luovuttaminen tasavaltojen hallintaan on laajentanut liittotasavaltojen ja työtaitekevien edustajain paikallisten Neuvostojen oikeuksia aineellisten ja finanssivarojen suunnittelussa. Tasavaltojen ja alueiden kansantalousneuvostojen mitä

tärkeimpänä tehtävänä on finanssivarojen säännöstely, voitto- ja kiertokulkuvarojen uudestijakaminen sekä välttämättömien finanssireservien muodostaminen.

Uusissa oloissa suunnataan paljon suurempi osa liiton ja tasavallan teollisuuden voittovaroista tasavaltujen budjetteihin. Tämä lisää liittotasavaltujen aineellista kiinnostusta kansantalousneuvostoille alistetun teollisuuden talous- ja finanssitoimintaan.

Samalla aikaa kohoaa suunnattomasti yhtenäisen keskitetyn finanssijärjestelmän tehtävä rahavarojen kokoamisessa ja kansantaloussuunnitelmassa edellytettyjen yleisvaltakunnallisten tärkeiden toimenpiteiden rahoituksen turvaamisessa sekä taistelussa ahtaita paikallisia pyrkimyksiä vastaan rahavarojen käytössä.

On välttämätöntä yhdistää tarkoin liiton budjetti liittotasavaltujen budjetteihin Neuvostoliiton yhtenäisessä budjettijärjestelmässä. Finanssijärjestelmän osuus määrättyille aloille ja määrättyihin tarkoituksiin myönnettyjen perussijoitusvarojen ankaran valvonnan turvaamisessa kohoaa. Kasvaa maan rahavarojen sen osan liiton budjettiin keskittämisen merkitys, joka käytetään yleisvaltakunnallisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Rahavarojen keskitetty jako suoritetaan tietyltä osaltaan valtion sosiaalivakuutusjärjestelmän välityksellä. *Valtion sosiaalivakuutus* on työläisten, toimihenkilöiden ja heidän perheenjäsentensä aineellisen huollon muoto heidän menettäessään väliaikaisesti tai pysyvästi työkykynsä. Työläisten ja toimihenkilöiden sosiaalivakuutusta hoitavat SNTL:ssa ammattiliittoelimet valtion tai vastaavien osuuskunnallisten järjestöjen varoilla. Sosiaalivakuutusvarojen lähteenä on yhteiskunnan puhdas tulo tuotantolaitosten, järjestöjen ja virastojen suorittamien maksujen muodossa, jotka lasketaan määräprosenttina työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkojen yhteisummasta (työpalkkarahaston lisäyksenä). Valtion sosiaalivakuutusvarat sisältyvät niin tulo- kuin menopuoleltaankin valtionbudjettiin ja ammatilliset järjestöt käyttävät ne. Sosiaalivakuutusmenot lisääntyvät jatkuvasti ja nopeasti. V. 1958 näiden menojen summa SNTL:ssa ylitti vuoden 1940 tason enemmän kuin 8-kertaisesti.

Sosialistisessa yhteiskunnassa muodostetaan ja käytetään erikoisia keskitettyjä rahavarojen varantoja omaisuus- ja henkilövakuutuksen toteuttamista varten. Nämä molemmat vakuutusmuodot ovat valtion monopolina.

Valtion omaisuusvakuutuksen muodossa korvataan luonnononnettomuuksien ja tapaturmien aiheuttamat menetykset. Tämä vakuutus koskee pääasiassa osuuskunnallista ja kollektiivitaloudellista omaisuutta ja kansalaisten henkilökohtaista omaisuutta. Tätä tehtävää vastaavasti vakuutetun omaisuuden omistajain (etupäässä kollektiivitalouksien, väestön jne. taholta) suorittamista maksuista muodostetaan valtion keskitetty vakuutusrahasto. Tästä rahastosta maksetaan sen omaisuuden omistajille, jolle on aiheutunut vahinkoa luonnononnettomuuksien seurauksena. Sitä paitsi osa vakuutusrahastosta käytetään luonnononnettomuuksien torjunta- ja ehkäisytoimenpiteiden rahoitukseen.

Työtätekevien aineellisen turvaamisen eräänä muotona tapaturmien, työkyvyn menettämisen, perheen elättäjän kuoleman sattuessa jne. on *valtion henkilövakuutus*. Valtion keskitetyt henkilövakuutuksen rahastot muodostuvat vakuutettujen kansalaisten suorittamista maksuista ja käytetään henkivakuutukseen, vastaavien summien maksamiseen työkyvyn menettämistapauksissa jne. Henkilövakuutus on väestön varojen säästämisen organisoinnin erikoinen muoto (määrättyjen summien maksaminen vakuutetulle hänen saavuttaessaan vakuutusehdoissa edellytetyn iän jne.). Henkilövakuutus on tiettyä lisäyksenä kansalaisten sosiaalivakuutukseen ja sosiaalihuoltoon.

Luotto sosialismin aikana. Luottotoiminnan tarpeellisuus sosialismin oloissa johtuu tavarantuotannon ja rahatalouden olemassaolosta ja muun muassa rahan tehtävästä maksuvälineenä. Sosialistinen talous edellyttää maan koko maksuliikkeen suunnitelmallista järjestelyä ja samalla luottotoiminnan laajaa kehittämistä. Luottotoiminta on sidottu kiinteästi sosialististen tuotantolaitosten varantojen kehäkiertoon ja on eräs sen toteuttamisen välineitä. Kehäkiertoprosessissa toisaalla vapautuu väliaikaisesti rahavaroja ja toisaalla taas syntyy väliaikaista lisävarojen tarvetta. Väliaikaisesti vapautuvien rahavarojen kokoamisen ja järkipärisen käyttäminen koko kansantalouden mitassa ja suuntaaminen niille aloille, joilla niitä tarvitaan, sekä lisävarojen väliaikaisten tarpeiden tyydyttäminen toteutetaan luoton avulla.

Rahavarojen väliaikainen vapautuminen kansantaloudessa tapahtuu erilaisissa muodoissa. Kehäkiertoprosessissa sosialististen tuotantolaitosten varat saavat jaksoittaisesti rahamuodon ja siitä johtuen osa tuotantolaitosten varoista on aina rahamuodossa. Rahavarojen saanti tuotteiden realisoinnista ja niiden käyttö tuotannon tarpeisiin ei tapahdu samoihin aikoihin. Tuotantolaitoksille tulevat rahavarat käytetään asteittaisesti, tiettyjen väliaikojen kuluttua. Sitä mukaa kuin tuotteita realisoidaan, kasautuu rahavaroja, jotka on tarkoitettu raaka- ja polttoaineiden hankkimiseen, joiden varastot uusitaan aika ajoin. Työpalkkarahasto kasautuu vähitellen sitä mukaa kuin tuotteita realisoidaan, kun taas työpalkka maksetaan tavallisesti kahdesti kuussa. Kuoletusvaranto kasautuu järjestelmällisesti rahamuodossa, mutta se kulutetaan uusien koneiden ja laitteiden hankkimiseen, rakennusten rakentamiseen tai niiden peruskorjauksiin vain tiettyjen väliaikojen kuluttua. Puhdas tulo käytetään perusrakennustarkoituksiin vasta sen jälkeen kun se on käynyt läpi jakamisvaiheen finanssijärjestelmän kautta tai sen jälkeen, kun tuotantolaitoksella on sitä varten kasattu riittävä summa. Valtion tuotantolaitoksilla on näin ollen hallussaan väliaikaisesti vapaita rahavaroja. Väliaikaisesti vapaita rahavaroja on myös kollektiivitalouksissa rahatuloista jakamattomiin varantoihin siirrettyjen, tulevaisuudessa käytettäviksi tarkoitet-

tujen summien ja sellaisten rahatulojen muodossa, joita ei ole vielä jaettu kollektiivitalonpoikien kesken jne. Väliaikaisesti vapaita suuria rahavaroja on valtion, osuuskunnallisilla ja yhteiskunnallisilla järjestöillä. Työätekevien tulojen kasvua niin ikään seuraa yhä merkittävämpien vapaiden rahavarojen muodostuminen säästöinä.

Kaikkien näiden väliaikaisesti vapautuvien varojen ohella ovat luottovarojen eräänä tärkeänä lähteenä valtionbudjetin varat. Budjettivarojen käyttäminen luoton myöntämiseen kansantaloudelle ilmentää valtionbudjetin ja luottotoimen kiinteää yhteyttä. Budjettia täytettäessä ilmaantuu väliaikaisesti vapaita varoja jäännöksinä budjettilaitosten juoksevilla tileillä ja itsensä budjetin tileillä Valtionpankissa.

Hyvin tärkeää osaa luottovarojen kokoonpanossa esittävät budjettivarat, jotka muodostuvat sen tuloksena, että valtionbudjetin tulot ovat järjestelmällisesti suuremmat kuin sen menot. Näitä varoja säilytetään luottolaitoksissa ja käytetään luoton myöntämiseen.

Sosialististen tuotantolaitosten rahastojen kehäkiertoprosessissa näillä tuotantolaitoksilla syntyy väliaikaista lisävarojen tarvetta. Tuotantolaitosten rahavarojen suuruus vaihtelee varojen saannin ja erilaisiin tarpeisiin käytön määrärajoista riippuen, mutta varojen saanti ja kulutus ei tapahdu samoihin aikoihin. Tämän vuoksi tuotantolaitoksilla ja talousjärjestöillä ilmenee ajoittain väliaikaista lisävarojen tarvetta. Sellainen on esimerkiksi ajoittain syntyvä varojen tarve kausiluontoisiin kuluihin, raaka-aineiden ostoon jne. Näihin väliaikaisiin tarpeisiin tarvittavat varat valtio suuntaa suunnitelmallisesti tuotantolaitoksille ja järjestöille luottona, toisin sanoen määrätyn ajaksi ja ehdolla, että ne palautetaan. Valtio myöntää tuotantolaitoksille ja järjestöille useissa tapauksissa luottoa myös pysyvien aineellisten varastojen muodostamiseen.

Luotto sosialismin aikana on siis muoto, jossa valtio suunnitelmallisesti kokoaa ja käyttää tuotantolaitosten, järjestöjen ja väestön vapaat rahavarat sekä valtionbudjetin varat sosialistisen talouden tarpeiden tyydyttämiseen ehdolla, että ne palautetaan. Luottotoiminta tekee mahdolliseksi käyttää tuottavasti väliaikaisesti vapaat varat keskitetysti säilyttämällä samalla aikaa tuotantolaitoksille mahdollisuuden tarpeen vaatiessa saada ja käyttää nämä varat omiin tarpeisiinsa, sekä myöntää tuotantolaitoksille väliaikaiseen käyttöön lisävaroja ehdolla, että ne palautetaan.

Heijastaen loppukädessä aineellisten arvojen liikettä kansantaloudessa luotto vuorostaan vaikuttaa uusintamisprosessiin. Valtion harjoittaman kansantaloudessa vapautuvien rahavarojen kokoamisen ja näiden varojen sosialistisen uusintamisen tarpeisiin palautettavina sijoituksina keskitetyn suuntaamisen luottomuoto tekee mahdolliseksi juurruttaa ja lujittaa

itsekannattavuutta, toteuttaa tavaroiden luotannon ja kiertokulun, tuotanto- ja finanssisuunnitelmien täyttämisen valvontaa ruplalla.

Vastakohtana kapitalismille sosialistisessa taloudessa ei ole lainapäätöksiä; luottojärjestelmään joutuvat rahavarat ovat valtaosaltaan yhteiskunnallista omaisuutta ja muulta osaltaan työtätekevien henkilökohtaista omaisuutta. Näitä varoja käytetään sosialististen tuotantolaitosten ja työtätekevien joukkojen palvelemiseen. Sosialismin oloissa luotonantoa harjoitetaan suunnitelmanmukaisesti. Sosialistisen kansantalouden tarpeita vastaavasti valtio laatii *luottotoimintasuunnitelmat*, joissa osoitetaan luotonannon määrä, sen lähteet ja suunta. Luottotoimintasuunnitelma kuvastaa kansantaloussuunnitelmaa ja sen tehtävänä on edistää sen täyttämistä.

Väliaikaisesti vapaita rahavaroja kokoavat sosialistisessa yhteiskunnassa valtion luottolaitokset: pankit ja säästökassat. Niinpä itsekkäänä toimivat tuotantolaitokset ovat velvolliset säilyttämään rahavaransa selvitystilillä Valtion pankissa. Kollektiivitalouksien rahavarat on sijoitettu juokseville tileille Valtion pankkiin tai säästökassoihin. Sosialististen tuotantolaitosten kasautuneita rahavaroja keskitetään niin ikään erikoispankkeihin (esimerkiksi valtion tuotantolaitosten varojen siirrot uuteen rakennustoimintaan, kollektiivitalouksien jakamattomat varannot jne.). Valtion pankissa säilytetään vapaat budjettivarat, siellä ovat valtion virastojen ja ammattiliittojen rahavarat, vakuutusvarat jne.

Luottotoiminnan muodossa kootaan myös väestön vapaita rahavaroja valtion säästökassoihin hankittuina talletuksina.

Pankkien myöntämä luotto jakautuu lyhytaikaiseen ja pitkäaikaiseen: *lyhytaikainen* luotto palvelee etupäässä valtion tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten tuotantolaitosten liikevarojen liikettä; *pitkäaikainen* palvelee etupäässä perusrakennustöitä. Myöntämällä pitkäaikaista luottoa valtio avustaa kollektiivitalouksia ja osuustoiminnallisia yhtymiä (taloudellisissa hankinnoissa) ja työtätekeviä (yksilöllisessä asuinrakennustoiminnassa, kollektiivitalonpoikia lehmien hankkimisessa jne.). Kollektiivitalouksien ja osuustoiminnallisten yhtymien pitkäaikaisten luottovarojen lähteenä ovat myös niiden omat säästöt. Valtion tuotantolaitokset saavat valtiolta varoja perussijoituksiin budjettirahoituksen muodossa, jota ei makseta takaisin, ja suorittavat osittain perussijoituksia omilla varoillaan: kuoletusvarannosta ja tuotantolaitosten puhtaasta tulosta. Valtion tuotantolaitoksille myönnetään luottoa 2—3 vuodeksi sekä pitemmäksi ajaksi kuluihin uuden konetekniikan juurruttamisessa ja tuotannon koneistamisessa, joita ei ole edellytetty perussijoitusten suunnitelmassa. Luottoa myönnetään sillä ehdolla, että kulungit korvautuvat kyseisen ajan sisällä niistä saadun säästön tuloksena. Tällainen luotonantojärjestys

kannustaa käyttämään parhaita konetekniikkaa ja lujittamaan itse kannattavuutta.

Suunnitelmaa vastaavasti tuotantolaitokset ja talousjärjestöt saavat lainoja suoranaisena pankkiluotona. Kukin tuotantolaitos voi saada lainaa ainoastaan pankista. Pankkiluoton myöntäminen suoranaiseen tarkoitukseen on eräs sosialistisen kansantaloudellisen suunnittelun välttämättömiä välikappaleita. Kauppaluottoa, ts. sitä, että tuotantolaitokset luovuttaisivat toisilleen tavaroita luotolla, ei SNTL:ssa ole. Kauppaluoton salliminen johtaisi pankkien suorittaman tuotantolaitosten valvonnan heikkenemiseen ja tekisi mahdolliseksi suunnitelman ja valvonnan ulkopuolella tapahtuvan varojen jaon tuotantolaitosten kesken. Pankki myöntää tuotantolaitokselle lainan tiettyä taloudellista tarkoitusta varten, esimerkiksi raaka-aineiden kausihankintaan, puolivalmisteiden tai valmiiden tuotteiden väliaikaisten varastojen muodostamiseen (esimerkiksi kaupassa). Tällainen luotonannon muoto takaa pankkien luoton ja tuotanto- sekä kiertokulkuprosessien välittömän yhteyden.

Pankin välitön lyhytaikainen luotonanto tuotantolaitoksille ja talousjärjestöille rakentuu seuraaville pääperiaatteille: 1) lainattujen varojen palauttaminen määräaikana, 2) lainan tarkoituksenmukaisuus, 3) aineellisten arvojen muodostama vakuus pankin antamalle lainalle. Vaatimus lainan palauttamisesta määräaikana kannustaa talousjärjestöjä ja tuotantolaitoksia jouduttamaan varojen kiertoa ja auttaa pankkia ruplan avulla tapahtuvan valvonnan toteuttamisessa. Vaatimus tiettyjen aineellisten arvojen muodostamasta vakuudesta luotolle tekee pankille mahdolliseksi valvoa luoton oikeaa, tarkoituksenmukaista käyttöä ja yhdistää luoton aineellisten voimavarojen liikkeeseen.

Pankit maksavat tietyn koron talletuksista ja ottavat hiukan suuremman koron lainoista. *Korko* sosialistisessa taloudessa on puhtaan tulon osa, jonka sosialistiset tuotantolaitokset maksavat pankille lainattujen rahavarojen väliaikaisesta käytöstä. Vastakohtana kapitalismille, jossa korkotaso muodostuu valtoimesti kilpailun tuloksena, sosialistisessa taloudessa valtio määrittelee koron suuruuden suunnitelmallisesti. Tällöin valtio pitää lähtökohtana sitä, että tuotantolaitokset ja järjestöt on välttämättä saatava aineellisesti kiinnostuneiksi vapaiden rahavarojen säilyttämisestä pankeissa samoin kuin omien ja lainavarojen mahdollisimman tarkoituksenmukaisesta ja taloudellisesta käytämisestä.

Sosialismin aikana luotto on yhteydessä rahan kiertokulun, tuotantolaitosten varojen ja tuotantolaitosten keskeisten suoritusten järkipäraseen järjestelyyn. Tällöin sovelletaan laajasti *pankkisiirtoa*. Pankit suorittavat rahaselvitykset tuotantolaitosten ja järjestöjen kesken siirtämällä rahasummia toisten

tuotantolaitosten tai järjestöjen tileiltä toisten tileille tilien omistajien toimeksiannosta. SNTL:ssa käytetään käteisrahasuorituksia tuotantolaitosten kesken ainoastaan pienissä mak-suissa. Pankkisiirtojen ansiosta supistuu kiertokululle tarpeellisen rahan määrä kansantaloudessa, nopeutuu rahavarojen ja koko yhteiskunnallisen tuotteen kierto. Pankkisiirtoja käytetään tuotantolaitosten taloudellisen toiminnan ja sopimussitoumusten täyttämisen valvontaan ja ne edistävät rahajärjestelmän lujittumista. Selvitys- ja luottotehtävien suunnitelmallinen keskitys tekee SNTL:ssa mahdolliseksi käyttää valtavissa, kapitalismille saavuttamattomissa mitoissa sisäisiä clearing-suorituksia, ts. talousjärjestöjen keskinäisten vaatimusten selvitystä.

Valtion tuotantolaitoksille myönnetyllä luotolla on suuri merkitys tuotannon järjestelyssä. Luoton avulla muodostetaan merkittävä osa tuotantolaitosten liikevaroista. Luotto edistää sosialistisen tuotannon kasvua ja varojen järkipäristä käyttöä ja kierron nopeutumista, tuotteiden omakustannusarvon alenemista ja tuotannon kannattavuuden kohoamista.

Luotto on sosialismin aikana hyvin tärkeä väline, jota valtio käyttää valvoessaan ruplan avulla tuotantolaitosten ja talousjärjestöjen toimintaa. Luotonantoon liittyvät tuotantolaitoksen finanssiaseman ennakko- ja jälkitarkastukset. Tällöin luottoelimet tarkastavat tulo- ja omakustannusarvo- ja kasaamissuunnitelmien täyttämisen, omien ja lainattujen liikevarojen käytön tarkoituksenmukaisuuden jne. ja vaikuttavat tuotantolaitoksiin, jotka eivät täytä näitä suunnitelmatehtäviä. Lainaa myönnettäessä luottoelimet tarkastavat, miten tuotantolaitos käyttää varojaan, miten se noudattaa maksukuria ja miten vankka on tuotantolaitoksen finanssiperusta luoton käyttämiseen. Luottoelimet ryhtyvät toimenpiteisiin maksukurin, itsekannattavuuden ja säästäväisyyden lujittamiseksi tuotantolaitoksissa.

Pankit sosialistisessa yhteiskunnassa. Pankit esittävät sosialistisessa taloudessa välttämätöntä ja hyvin tärkeää osaa. „Ilman suurpankkeja”, sanoi Lenin, „socialismi ei olisi toteutettavissa”¹. Neuvostoliitossa ja kansandemokratian maissa pankkitoimi on keskitetty sosialistisen valtion käsiin. Sosialismin oloissa *pankit* ovat valtion luotto- ja finanssielimiä, jotka sosialistisen talouden kehityksen etuja silmällä pitäen suunnitelmallisesti kokoavat vapaita varoja ja antavat luottoa tuotantolaitoksille, rahoittavat perussijoituksia, huolehtivat selvityksistä ja maksuista kansantaloudessa, valvovat ruplalla sosialististen tuotantolaitosten toimintaa ja säännöstelevät rahan kiertokulkua. Sosialismin oloissa pankit, säilyttäen entisen muotonsa, ovat siis muuttuneet olemukseltaan kapitalistisiin pankkeihin verraten.

¹ V. I. Lenin, Voivatko bolševikit pitää käsissään valtiovallan, Teokset, 26. osa, s. 82.

SNTL:n pankkijärjestelmä käsittää Neuvostoliiton Valtion pankin ja Yleisliittolaisen perussijoitusten rahoittajapankin (Neuvostoliiton rakennuspankki).

Aikaisemmin toimineet pitkäaikaista luottoa hoitaneet valtion erikoispankit (Maatalouspankki, Keskuskunnallistalous- ja asuinrakennuspankki sekä paikalliset kunnallispankit lakkautettiin vuoden 1959 puolivälissä ja niiden tehtävät siirrettiin Neuvostoliiton valtionpankille ja Neuvostoliiton Teollisuuspankille (Prombank), jota nykyään nimitetään Neuvostoliiton Rakennuspankiksi (Stroibank).

Neuvostoliiton *Valtion pankki* on setelipankki ja lyhytaikaista luottoa myöntävä pankki sekä maan selvityskeskus. Se suorittaa seuraavia tehtäviä:

Ensiksi, *sääntele* rahan kiertokulkua, käteisrahan liikettä maassa, suorittaa sekä rahan poistamisen kiertokulusta että *rahan liikkeellelaskun* Neuvostohallituksen säätämän suunnitelman mukaan ja sen säätämässä järjestyksessä.

Toiseksi, suorittaa kansantalouden *kassapalvelua*, ts. keskitää kassoihinsa sosialististen tuotantolaitosten, valtion ja yhteiskunnallisten järjestöjen käteisrahat ja antaa niille käteistä rahaa juoksevia maksuja varten; toimii *budjettikassana*; ottaa vastaan maksuerät valtion budjettiin, antaa budjettivaroja tiukasti määräysten mukaisesti ja myönnettyjen määrärahojen puitteissa sekä hoitaa kirjanpitoa budjetin tuloista ja menoista.

Kolmanneksi, kokoaa vapaita rahavaroja ja myöntää *lyhytaikaista luottoa* itsekannattavuuden pohjalla toimiville kansantalouden kaikkien alojen tuotantolaitoksille ja talousjärjestöille (paitsi rakennusjärjestöille); rahoittaa valtion maataloustuotantolaitoksia ja maatalouden perussijoituksia, antaa kollektiivitalouksille pitkäaikaista luottoa ja kokoaa niiden rahavarat kollektiivitalouksien jakamattomiin varantoihin; rahoittaa ja myöntää pitkäaikaista luottoa tuotanto- ja kulutusosuuskunnille.

Neljänneksi, toimii *selvityskeskuksena*, ts. järjestää ja suorittaa tuotantolaitosten, virastojen ja järjestöjen väliset rahaselvitykset maassa.

Viidenneksi, säilyttää maan *valuuttavarannot* ja hoitaa kansainväliset suoritukset SNTL:n kauppa- ja muista liiketoimista ulkomaiden kanssa; tietty osa näistä suorituksista tapahtuu SNTL:n ulkomaankauppapankin välityksellä.

Neuvostoliiton Valtion pankki on maailman suurin pankki. Sen haarakonttoreita on maan tasavaltujen, aluepiirien, alueiden ja melkein kaikkien piirien keskuksissa. Selvitystilien välityksellä tapahtuvien selvitysten järjestämisen ja luottotoimien avulla Valtion pankki suorittaa tehtävänsä valtion tärkeimpänä tarkkailuelimenä valvomalla ruplan avulla tuotantolaitosten ja järjestöjen finanssi- ja taloustoimintaa kasaantumissuunnitelmien täyttämässä. Valtion pankin toimittamat pankkisiirrot käsittävät valtaosan maan tuotantolaitosten ja talousjärjestöjen

maksuliikkeestä. Näin toteutetaan Leninin aatetta valtion pankista sosialismin vallitessa yleisvaltakunnallisen kirjanpidon sekä tuotteiden tuotannon ja jaon luetteloinnin elimenä.

Yleisliittolainen perussijoitusten rahoittajapankki (SNTL:n Rakennuspankki) suorittaa teollisuuden, liikenne- ja yhteyslaitoksen sekä asuin-, kunnallis- ja kulttuurilaitosten rakennustoiminnan rahoituksen ja antaa pitkäaikaista luottoa näihin samoihin tarkoituksiin. Kaikki mainittuihin perussijoituksiin käytettäviksi suunnitellut rahavarat keskitetään Neuvostoliiton Rakennuspankkiin. Tämä pankki suorittaa rakennusalaan liittyvät maksutoimitukset, myöntää varat rakennustöiden suorittamiseksi ja valvoo, että niitä käytetään suunnitelmallisesti.

Pankit valvovat ruplan avulla tuotantoa ja kiertokulkua edistämällä siten säästäväisyyden ja itsekkannattavuuden lujittamista. Valvontaa toteutetaan ensiksikin siten, että niitä toimenpiteitä, joita suunnitelma edellyttää, rahoitetaan ja niihin myönnetään luottoa suunnitelman täyttämisen kulusta riippuen; toiseksi vaatimalla lainojen palauttamista suunnitelmatavoitteiden täyttämisen määräaikoja vastaavasti; kolmanneksi soveltamalla aslanomaisia pakotteita, jos varojen käyttöjärjestystä ja lainanpalauttamisen määräaika rikotaan (esimerkiksi ottamalla korotettua korkoa ja kieltämällä luotonsaanti).

Tuotantolaitosten taloudellisen toiminnan parantamiseksi ja tiukan säästäväisyyden noudattamiseksi on välttämätöntä, että pankkien taholta edelleenkin tehostetaan ruplan avulla tapahtuvaa tuotannon valvontaa ja vaikutetaan aktiivisesti niihin tuotantolaitoksiin, jotka sallivat epätaloudellisuutta.

Itsekannattavuuden lujittamisessa ja ruplan avulla tapahtuvan valvonnan tehostamisessa on suuri merkitys sillä, että myönnettäessä Valtion pankista luottoa suhtaudutaan eri tavalla niihin tuotantolaitoksiin, jotka toimivat hyvin, ja eri tavalla niihin, jotka toimivat huonosti. Sellaisiin tuotantolaitoksiin nähden, jotka eivät täytä omakustannusarvon alentamista koskevia tehtäviä, kasautumissuunnitelmia eivätkä säilytä omia liikevarojaan, sovelletaan ankarampaa järjestystä luotonannossa ja suorituksissa (lainan antaminen vain määrättyjä takuita vastaan ja mennään niinkin pitkälle, että keskeytetään luotonanto ja peritään aikaisemmin annettu laina ennen määräaika tai ryhdytään muihin toimenpiteisiin). Sen sijaan niille tuotantolaitoksille, jotka toimivat hyvin, myönnetään useita etuisuuksia luotonannossa, muun muassa lainaerien suurentamisen muodossa. Tällainen erillaisuus suhtautumisessa voimistaa sitä osuutta, mikä pankin toimesta ja ruplan avulla tapahtuvalla valvonnalla on kannustettaessa tuotantolaitoksia parantamaan työn laatua ja noudattamaan säästäväisyyttä.

Teollisuuden johtamisen uudestijärjestäminen ja monien finanssikysymysten ratkaisemisen siirtyminen kansantalousneuvostolle edellyttää Valtion pankin paikallisten laitosten oikeuksien laajentamista ratkaistaessa kysymyksiä edullisen luotonannon soveltamisesta hyvin toimiviin tuotantolaitoksiin ja ankaramman järjestyksen soveltamisesta luotonannossa ja selvityksissä huonosti toimiviin tuotantolaitoksiin nähden. Valtion

pankin osuus tuotantolaitosten ja kansantalouden eri alojen tuotannollisen ja finanssitoiminnan erittelyssä kohoaa ja sen tarkoituksena on tuotanto-, realisointi- ja kasautumissuunnitelmien täyttämisen, omakustannusarvon alentamisen, omien ja lainaliikevarojen käytön valvonta.

Pankkien toiminta tapahtuu itsekannattavuuden pohjalla. *Pankin puhtaan tulon* muodostaa erotus toisaalta korkotuloina saadun summan ja toisaalta korkomenoina maksetun summan sekä pankkikoneiston ylläpitokulujen välillä.

Sosialistisen talouden kasvun ja luottosuhteiden kehityksen perustalla pankkien liikevaihto lisääntyy. Valtion pankin luottosijoitukset kansantalouteen olivat yhteissummaltaan vuoden 1958 lopussa 320,1 miljardia ruplaa ylittäen vuoden 1940 tason 5,8-kertaisesti.

Valtion säästökassat ottavat vastaan rahatalletuksia niin yksityisiltä kansalaisilta kuin myös kollektiivitalouksilta ja yhteiskunnallisilta järjestöiltä maksaen talletuksista tietyn koron sekä tekevät työtätekeville palveluksia hoitamalla näiden rahasuorituksia, esim. kunnallispalvelu-, asunnonvuokramaksuja jne.

Kuten jo on sanottu, väestön säästökassatalletusten järjestelmällinen kasvu SNTL:ssa on osoitus työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin jatkuvasta kohoamisesta. Vuoden 1958 lopussa väestön säästökassatalletuksien summa nousi 87,2 miljardiin ruplaan, kun se v. 1950 oli 18,5 miljardia ruplaa. Säästökassat suorittavat myös valtion lainoihin liittyviä toimituksia — voittojen ja korkojen maksua.

Rahan kiertokulku sosialismin aikana. Raha sosialismin aikana ja samoin myös neuvostoraha, kuten on jo sanottu, on arvo-muoto, yleisvastike ja sisällöltään kultaa. Kiertokulussa neuvostoraha esiintyy kultaa vastaavana merkinä, paperirahana — seteleinä, joita Valtion pankki laskee liikkeelle.

Neuvostorahan vakavuuden, kuten edellä on jo sanottu, takaavat ennen kaikkea valtion hallussa olevat valtavat tavaramäärät, jotka lasketaan kiertokulkuun suunnitelmallisin hinnoin. Tämän lisäksi neuvostovaluutalla on myös kultakate. Sosialistisen tuotannon ja tavaravaihdon herkeämätön kasvu on neuvostorahan luja perusta. Neuvostoruplan ostokyvyn kohottamisessa on suuri merkitys hintojen alentamisella, joka perustuu tuotteiden omakustannusarvon ja kiertokulkukustannusten alentamiseen ja tavaramäärän lisääntymiseen.

Neuvostoraha lasketaan liikkeelle 10, 25, 50 ja 100 ruplan arvoisten pankkisetelien muodossa. Pankkisetelien katteena ovat kulta, jalot metallit ja SNTL:n Valtion pankin muut varat. Pankkisetelien ohella kiertokulussa on valtionrahaston seteleitä arvoltaan 1, 3 ja 5 ruplaa sekä pientä metallista vaihtorahaa.

Neuvostoraha voi normaalisti täyttää tehtävänsä yleisvastikkeena, jos rahan määrä vastaa kansantalouden todellista kiertokuluväline- ja maksuvälinetarvetta.

Sosialistisessa taloudessa rahan kiertokulku tapahtuu sitä taloudellista lakia vastaavasti, jonka mukaan tavaran kiertokululle välttämättömän rahan paljous määräytyy kiertokulussa olevien tavaroiden hintojen summan ja rahan kiertonopeuden mukaisesti. Tavarain kiertokulkuprosessissa suoritettut pankkisiirrot vähentävät käteisrahan tarvetta. Se rahan yhteismäärä, minkä yhteiskunta tiettyä ajanjaksona tarvitsee kiertokulkuun, on tämän lisäksi riippuvainen niiden juoksevien maksujen summasta, jotka kyseessä olevana aikana suoritetaan käteisellä rahalla. Näihin maksuihin kuuluvat sosialistisessa taloudessa: työpalkan ja eläkkeiden maksu, työpäiväyksikköjen mukaan tapahtuva rahatulojen maksu, voittojen suoritus ym. Väestön juoksevia maksuja ovat: asunnonvuokran maksu, verojen maksu, talletukset ym.

Näin ollen sosialistisessa taloudessa tarvittavan rahan paljouden määrää rahan kiertokulun taloudellisen lain mukaisesti käteisellä rahalla realisoitavien tavaroiden hintojen summa, käteisellä rahalla suoritettavien juoksevien maksujen summa ja rahayksikköjen kierron nopeus.

Normaalisti tapahtuva rahankierto on kansantalouden suunnitelmallisen kehityksen tärkeä ehto. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lakiin nojautuen ja käyttäen hyväksi rahankierron lakia sosialistinen valtio suunnittelee maan rahankierron erottamattomassa yhteydessä koko kansantalouden suunnitteluun. Rahan liikkeellelasku on Neuvostoliitossa tiukasti keskitetty, rahaa laskee kiertokulkuun Neuvostoliiton Valtion pankki, ja rahan liikkeellelasku, ts. jokainen Valtion pankin suorittama uusi rahan laskeminen kiertokulkuun, toteutetaan hallituksen päätöksen perusteella. Käteisrahan lisälaskeminen kiertokulkuun tai käteisrahan poistaminen kiertokulusta riippuu Valtion pankin saaman rahamäärän ja Valtion pankin kuluttaman rahasumman välisestä erosta.

Valtion pankin antamien käteisten rahojen pääosa menee suunnitelmaa vastaavasti työpalkkojen maksamiseen, työpäiväyksiköistä suoritettaviin rahamaksuihin sekä kollektiivitalonpojilta hankittujen ja ostettujen maataloustuotteiden maksamiseen. Toisaalta pääasiallisin kanava, jota myöten käteisraha palaa pankkiin, ovat kauppajärjestöjen myyntitulot, jotka tekevät yli neljä viidesosaa Valtion pankin kassan kaikista tuloista, sekä kunnallislaitosten, liikenteen ja yhteyslaitoksen päivittäin pankkeihin luovuttamat tulot.

Valtion pankista annetaan käteisrahaa myös eläkkeiden, avustusten, vakuutuskorvauksen ja pienten laskujen maksamiseen jne. Valtion pankkiin tulee säännöllisesti rahasummia veroina ja muina budjettimaksuina, säästö-kassojen talletuksina, vakuutusmaksuina ym. Raha kulkee näin muodoin herkeämättä Valtion pankin kassojen kautta.

Toisaalta väestön rahatulojen ja toisaalta tavaravaihdon määrän sekä väestölle tarjottujen maksullisten palvelusten väli-

nen suhde on eräitä rahan kiertokulkuun vaikuttavia oleellisia ehtoja. Tämän suhteen selville saamiseksi ja sitä varten, että kansantaloussuunnitelmassa tulisi varmistettua välttämättömät määräsuhteet väestön rahatulojen kasvun ja niitä vastaavan tavarapaljouden ja maksullisten palvelusten lisäämisen välillä, laaditaan *väestön rahatulojen ja -menojen tase*. Tässä taseessa otetaan huomioon kaikki väestölle suunnitelmakauden aikana tulevat rahatulot ja -menot. Tietyt suhteet kansantaloussuunnitelman eri osien edellyttämien rahavarojen liikkeessä (työpalkkarakasto, tavarannvaihto, valtionbudjetti jne.) tekevät mahdolliseksi säätää välttämättömät suunnitelmatavoitteet rahan kiertokulun alalla.

Tärkeä välikappale rahan kiertokulun suunnittelussa on hallituksen vahvistama Valtion pankin kassasuunnitelma. *Kassasuunnitelma* on Valtion pankkijärjestelmän kaikkien renkaiden kassojen kautta tapahtuvan käteisrahan kiertokulun suunnitelma. Kassasuunnitelmassa osoitetaan koko suunnitelmakauden kuluessa edellytetty käteisrahan tulo Valtion pankkiin ja kaikki rahamaksut pankin kassasta. Kassasuunnitelma laaditaan ottaen huomioon väestön rahatulojen ja -menojen tase. Kassasuunnitelma ottaa siis huomioon vähittäiskauppavaihdon paljouden, maataloustuotteiden hankinnat, työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkasumman ja muut rahatulojen ja maksujen suuruutta määräävät osoittimet. Koska Valtion pankki on kansantalouden kassakeskus, sen kassavaihto heijastaa miltei täydellisesti käteisrahan kiertokulun maassa. Käteisrahan kiertokulun tällainen keskitys ja kassasuunnittelu on mahdollista vain sosialistisen suunnitelmatalouden oloissa. Kassasuunnitelmassa otetaan ennakkolta huomioon rahan laskeminen liikkeelle ja poistaminen kiertokulusta, riippuen käteisrahan tulon ja menon välisestä suhteesta Valtion pankin kassoissa koko maassa.

Valtion pankki sääntelee rahan kiertokulun maassa myös luottosuunnitelman avulla, jossa heijastuu rahan laskeminen kiertokulkuun ja poistaminen siitä.

Rahan kiertokulun suunnitelmallinen järjestäminen tekee mahdolliseksi lisätä tai supistaa käteisrahan määrää ja saada aikaan, että kunakin ajanjaksona maan jokaisessa piirissä ja koko maassa on se määrä käteisrahaa, joka on välttämätön kiertokululle. Tämä edistää rahan kiertokulun vakaantumista.

Suuri merkitys SNTL:n rahajärjestelmän lujittamiselle Suuren Isänmaallisen sodan jälkeen oli vuoden 1947 lopussa suoritetulla rahareformilla. Rahareformi tapahtui siten, että vanhat, sodan aikana tietyssä määrässä arvoaan menettäneet rahat vaihdettiin määrättyillä ehdoilla uusiin, täysiarvoisiin vuoden 1947 mallia oleviin rahoihin. Päinvastoin kuin kapitalismin maissa, joissa rahareformit suoritetaan työtätekevien asemaa huonontamalla, Neuvostoliitossa rahareformi suoritettiin työtätekevien eduksi. Työläisten ja toimihenkilöiden työpalkka maksettiin reformin jälkeen edelleen entisen suuruisena, mutta uudella, täysiarvoisella rahalla. Rahareformia seurasi tavaroiden hintojen aleneminen. Se poisti sodan seuraukset rahan kiertokulun alalla,

palautti täysiarvoisen neuvostoruplan, lisäksi rahan merkitystä kansantaloudessa, helpotti siirtymistä sodan aikana voimaan saatetusta ostokorttijärjestelmästä yhtenäisin hinnoin, ilman ostokortteja harjoitettavaan kauppaan ja johti työläisten ja toimihenkilöiden reaali-palkan kohoamiseen ja kollektiivitalonpoikaiston reaalitylöjen lisääntymiseen.

Rahan kiertokulun järjestykseen saattaminen, kansan kulutustavaroiden tuotannon ja tavarain vähittäisvaihdon kasvu sekä tavaroiden hintojen aleneminen johtivat ruplan ostovoiman ja kurssin nousuun. Neuvostohallitus nosti maaliskuun 1 p:stä 1950 ruplan virallista kurssia, ja ruplaa alettiin noteerata välittömästi kultapohjalla ruplan kultapitoisuutta vastaavasti eikä dollari-pohjalla, kuten v. 1937 oli säädetty.

Sosialistisessa taloudessa on valtion *valuuttamonopoli*, ts. sosialistisen valtion käsiin ovat keskittyneet kaikki ulkomaanvaltioiden kanssa suoritettavat selvitykset sekä ulkomaanvaluutan osto, myynti ja säilytys. Valtion valuuttamonopoli ja ulkomaankaupan monopoli tekevät neuvostovaluutan riippumattomaksi kapitalististen markkinain suhdannevaihteluista. Tämä riippumattomuus vahvistuu yhä enemmän kultavarojen kasautumisen ja Neuvostoliiton kauppa- ja maksutaseen aktiivisuuden ansiosta.

XXXIV LUKU

SOSIALISTINEN UUSINTAMINEN JA KANSANTULO

Sosialistisen uusintamisen olemus. Sosialistisen yhteiskunnan, niinkuin jokaisen muunkin yhteiskunnan olemassaolon ja kehityksen ehtona on aineellisten hyödykkeiden tuotannon alituinen uudelleen suorittaminen, ts. uusintaminen.

Marxilais-leniniläisen uusintamisteorian perusmääritelmät yksinkertaisesta ja laajennetusta uusintamisesta, yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta ja kansantulosta, yhteiskunnallisen tuotannon jakautumisesta tuotannonvälineiden tuotantoon ja kulutustarvikkeiden tuotantoon, tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisesta kasvusta laajennetussa uusintamisessa, lisätuotteesta kasautumisen lähteenä ja kasautumisesta laajennetun uusintamisen ainoana lähteenä, tietyn määräsuhteen välttämättömyydestä yhteiskunnallisen kokonaistuotteen eri osien välillä säilyttävät koko merkityksensä sosialismin ja kommunismin valitessa.

Samalla uusintaminen sosialismin vallitessa eroaa perusteellisesti uusintamisesta kapitalismin vallitessa. Socialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti sosialistisen uusintamisen tarkoituksena on kaikkien yhteiskunnan jäsenten aineellisen hyvinvoinnin säännöllinen kohottaminen, kun taas

kapitalistisen uusintamisen tehtävänä on enimmäisvoiton turvaaminen kapitalisteille.

Kun kapitalistinen uusintaminen tapahtuu valtoimesti ja aika ajoin keskeytyy talouspulien vuoksi, niin sosialistiselle tuotantotavalle on luonteenomaista *pulaton kehitys ja keskeytymätön laajennettu uusintaminen*.

Uusintamisprosessi on kokonaisuudessaan ennen muuta *yhteiskunnallisen tuotteen uusintamisen* prosessi, toisin sanoen kaikkien aineellisten hyödykkeiden, sekä tuotannonvälineiden että kulutustarvikkeiden, uusintamisen prosessi. Yhteiskunnallisen tuotteen uusintamisprosessissa kuuluu johtava osuus tuotannonvälineiden ja ennen muuta *työkalujen* uusintamiselle. Työkalujen keskeytymätön lisääminen ja täydellistäminen on teknillisen edistyksen välttämätön ehto. Sosialistinen uusintaminen tapahtuu korkeatasoisimman tekniikan perustalla. Työkalujen ohella uusinnetaan muutkin tuotannonvälineiden ainekset: laajennetaan vanhoja ja rakennetaan uusia tehtaita, luodaan uusia liikennevälineitä, lisään raaka-aineiden tuotantoa jne. Sangen tärkeä merkitys on tuotannonvälineiden sellaisten aineiden uusintamisella kuin kemiallinen raaka-aine, sähkövoima, atomivoima ym.

Tuotannonvälineiden laajennettu uusintaminen on kulutustarvikkeiden — vaatteiden, jalkineiden, ravintoaineiden jne. — tuotannon laajentamisen välttämätön ehto.

Socialistiselle yhteiskunnalle on luonteenomaista yhteiskunnallisen tuotteen uusintamisen *nopea vauhti*. Tämä on mahdollista sen vuoksi, että kansanjoukot ovat kiinnostettuja sosialistisen tuotannon kehittämisestä, sillä sitä harjoitetaan työtätekevien alituisesti kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi. Nopean vauhdin turvaa myös se, että yhteiskunnan aineellisia ja työvoimavaroja käytetään johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden nousu on säännöllistä ja nopeaa.

Socialistisen uusintamisen nopeaa vauhtia todistavat seuraavat numerotiedot. SNTL:n teollisuuden kokonaistuotannon kasvu oli v. 1958 vuoteen 1928 verraten 28-kertainen, tuotannonvälineiden tuotanto 54-kertainen. Vielä nopeammin kehittyi koneenrakennusteollisuus. Yhteiskunnallinen kokonaistuote lisääntyi SNTL:ssa vuodesta 1928 vuoteen 1957 (verrattavissa hinnoissa) 15-kertaisesti.

„Tulevan seitsenvuotiskauden perusongelman muodostaa mahdollisimman suuri voitto aikamäärien suhteen sosialismin rauhanomaisessa taloudellisessa kilpailussa kapitalismin kanssa. On turvattava nopea vauhti ja välttämättömät kehityssuhteet kansantaloudessa”¹.

¹ Päättölauselma N. S. Hruštševin selostuksen „Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965” johdosta, NKP:n ylimääräisen XXI edustajakokouksen asiakirjat, s. 144.

Tämän johdosta on välttämätöntä, että kehitetään kaikin keinoin tiedettä ja tekniikkaa, koko kansantaistelua säästävyyden, perussijoitusten ja uuden tekniikan mitä tehokkaimman hyväksikäytön puolesta. Tämän yhteydessä on suuri merkitys sellaisilla tekijöillä kuin rakennustoiminnan teollistaminen, polttoainetaseen rakenteen muuttaminen voimaperäistämällä vuoriöljyn ja kaasun tuotantoa ja jalostamista ja rakentamalla etupäässä luonnonkaasulla, masuutilla ja huokealla kivihiilellä toimivia lämpösähköasemia, tuotantoprosessin täysmekanisoinnin ja automatisoinnin laajamittainen soveltaminen käytäntöön, erikoistaminen ja kooperointi kansantalouden kaikilla aloilla sekä kansainvälisen sosialistisen työnjaon laajentaminen.

Sosialistisen uusintamisen prosessissa tapahtuu *työvoiman uusintaminen*. Tuotantolaitosten suunnitelmallinen turvaaminen työvoimalla on laajennetun sosialistisen uusintamisen perusehtoja. Työväenluokan lukumäärä lisääntyy keskeytymättä kansantalouden kasvaessa. Tuotantolaitokset ja talouselimet suorittavat järjestyneesti työvoiman hankkimisen yhteiskunnallisen tuotannon kaikille aloille. Teollisuuden, rakennustöiden, liikenteen ja maatalouden turvaaminen ammattitaitoisella työvoimalla tapahtuu valtion työreservien koulutusjärjestelmän avulla, erikoisen koulu-, kurssi-, opisto- ja korkeakouluverkoston kautta kansantalouden tarpeiden mukaisesti. Työvoimavarat jaetaan suunnitelmallisesti kansantalouden eri aloille ja eri tuotantolaitoksille. Työvoiman uusintamisen luonteena on piirteinä on kaikkien työntekijäin ammattitaidon ja kulttuuritason jatkuva kohottaminen.

Laajennettu uusintaminen sosialismin vallitessa on samalla *sosialististen tuotantosuhteiden laajennettua uusintamista*.

Sosialististen tuotantosuhteiden laajennettu uusintaminen merkitsee, että uusinnetaan: a) sosialistinen omistus sen kahdessa muodossa — valtion sekä osuuskunnallis-kollektiivitaloudellisen omistuksen muodossa, b) työntekijäin toverillisen yhteistyön ja sosialistisen keskinäisavun suhteet aineellisten hyödykkeiden tuottamisprosessissa, c) työläisten keskinäissuhteet kulutustarvikkeiden jakamisessa jokaisen työntekijän työn määrän ja laadun mukaisesti.

Sosialismista kommunismiin tapahtuvaa asteittaista siirtymistä toteutetaan laajennetun sosialistisen uusintamisen prosessissa. Kommunistisen rakennustyön kulussa kehittyä edelleen ja täydellistyy valtion, koko kansan omistus, kohoaa kollektiivitaloustuotannon yhteiskunnallistamisen taso ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellinen omistus lähenee koko kansan omistusta. Teknillisen edistyksen, tuotannon sähköistämisen, täysmekanisoinnin, automatisoinnin ja kemiallistamisen perustalla samoin kuin lähentämällä kouluopetusta tuotannon vaatimuksia vastaavaksi ja lyhentämällä työpäivää häviävät oleelliset eroavaisuudet henkisen ja ruumiillisen työn, työläisen ja kollektiivitalon-

pojan työn väliltä. Työhön perustuvan sosialistisen jakoperustan kehittymisen ja täydellistymisen pohjalla ja sitä mukaa kun tuotantovoimat kasvavat, kun luodaan aineellisten ja kulttuurilisten hyödykkeiden runsaus, kun työ muuttuu ensimmäiseksi elämäntarpeeksi tullaan asteittain siirtymään kommunistiseen jakoperustaan: „jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeitensa mukaan”.

Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo sosialismin aikana. Yhteiskunnallinen kokonaistuote sosialismin vallitessa kuten kaikissa muissakin yhteiskuntajärjestelmissä luodaan aineellisen tuotannon aloilla työskentelevien työntekijäin työllä. Ruumiillisen työn tekijäin ohella aineellisten hyödykkeiden tuotantoon osallistuvat välittömästi myös aineellisen tuotannon aloilla toimivat henkisen työn tekijät (tiedemiehet, insinöörit jne.).

Tuottamattomilla aloilla yhteiskunnallista kokonaistuotetta ei luoda. Tuottamattomalla alalla (valtionhallinto, kulttuurityö, väestön sosiaali- ja lääkintäpalvelu) toimivat työntekijät eivät tuota aineellisia hyödykkeitä. Tuottamattomien alojen työntekijäin työ on kuitenkin välttämätön sosialistiselle yhteiskunnalle, aineelliselle tuotannolle; se on yhteiskunnalle hyödyllistä työtä. Sosialistinen valtio suorittaa taloudellista järjestely- sekä sivistys- ja kasvatustyötä, joka on yhteiskunnalle elintärkeätä. Sosialismin oloissa tieteen merkitys tekniikan kehityksessä ja tuotannon lisäämisessä kasvaa mittaamattomasti. Suuri merkitys on työllä, joka kulutetaan ammattityöläisten kouluttamiseen tuotantoa varten. Tiede, valistustyö ja taide tyydyttävät työtekevien kulttuuritarpeita. Kunnallis- ja lääkintäpalvelun alat luovat edellytykset sosialistisen yhteiskunnan työntekijöiden menestykselliselle työlle. Sosialistisessa yhteiskunnassa on olemassa siis aineellisen tuotannon työntekijöiden ja tuottamattoman alan työntekijöiden välillä toimintojen keskinäinen vaihto.

Kun yhteiskunnallinen kokonaistuote luodaan vain aineellisen tuotannon aloilla, on siitä johtuen mitä suurin kansantaloudellinen merkitys työn jaolla aineellisen tuotannon piirin ja tuottamattoman piirin välillä.

Aineellisen tuotannon piirissä toimivan väestön osuuden suurentaminen ja hallintokoneiston kaikkalainen supistaminen ja ylläpitokustannusten vähentäminen edistää yhteiskunnan rikkauten lisääntymistä. Lenin piti eräänä Neuvostovallan tärkeimpänä tehtävänä „neuvostokoneiston järjestelmällistä pienentämistä ja huojistamista sen supistamisen, paremman järjestämisen, virastokankeuden ja virkavaltaisuuden hävittämisen sekä tuottamattomien menojen vähentämisen avulla”¹.

Sosialistiselle taloudelle varsinkin kommunismin laajamittaisen rakentamisen vaiheessa on luonteenomaista sellaisten

¹ V. I. Lenin, Teokset, 33. osa, s. 406.

työntekijäin suhdeluvun kasvu, jotka työskentelevät tieteeseen, sivistyksen, terveydenhoidon ym. aloilla. Työn tuottavuuden kasvun ansiosta aineellisen tuotannon piirissä voidaan toisaalta lyhentää työpäivää ja toisaalta lisätä suhteellisesti ei-tuotannollisessa piirissä, kaikilla kulttuurialoilla toimivien työntekijäin määrää.

Tuotantoprosessissa osa yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta käytetään kulutettujen tuotannonvälineiden korvaamiseen. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen tämä osa olennoi käytetyistä tuotannonvälineistä tuotteeseen siirrettyä arvoa. Sen jälkeen kun yhteiskunnallisesta kokonaistuotteesta on vähennetty se osa, joka korvaa kulutetut tuotannonvälineet, jää jäljelle se osa yhteiskunnallisesta tuotteesta, joka muodostaa yhteiskunnan kansantulon.

Sosialismin oloissa kansantulo on sosialistisen tuotannon työntekijäin luoman yhteiskunnallisen kokonaistuotteen se osa, joka jää jäljelle, kun on korvattu kyseessä olevana ajanjaksona kulutetut tuotannonvälineet, ja siinä olennoituu kulutettu uusi työ.

Luontoismuodossa oleva kansantulo koostuu maassa tuotettujen ja yhteiskunnan tarpeiden tyydyttämiseen menevien kulutustarvikkeiden koko määrästä sekä valmistettujen tuotannonvälineiden siitä osasta, joka suunnataan kasautumien muodostamiseen, perusosaltaan sosialistisen tuotannon laajentamiseen. Tällöin valtaosa tuotettuja kulutustarvikkeita käytetään kuluvana vuonna henkilökohtaisiin tarpeisiin ja muuhun tuottamattomaan kulutukseen, osa kulutustarvikkeita siirretään kasautumisvarantoon kulutuksen lisäämiseksi vastaisuudessa, ennen kaikkea tuotannon laajentamisen yhteydessä.

Koska sosialismin vallitessa on olemassa tavarantuotanto, niin kansantulo kokonaisuudessaan ja sen kaikki ainekset, riippumatta siitä, minkälainen luontoismuoto niillä on, mitataan arvon avulla, ja ne esiintyvät myös arvo-, *rahamuodossa*, ilmaistaan ja mitataan myös rahassa.

Hintojen muuttumisen vuoksi kansantulon laskeminen suoritetaan paitsi päivän hinnoissa, myös vertailtavissa (muuttumattomissa, vakinaisissa) hinnoissa, joiksi valitaan jonkin tietyn vuoden hinnat. Kansantulon määrittely vertailtavissa hinnoissa tekee mahdolliseksi saada selville kansantulon suuruuden reaaliset muutokset useampien vuosien ajalta.

Kapitalismin vallitessa leijonanosa kansantulosta joutuu kapitalistien ja tilanherrojen käyttöön työttä saatujen tulojen muodossa ja ainoastaan vähäinen osa siitä joutuu työtätekeville. Sosialismi tekee mahdolliseksi työttä saatujen tulojen olemassaolon. Sosialismin aikana kansantulo kuuluu kokonaan työtätekeville.

Aineellisen tuotannon työntekijäin luoma välttämätön tuote jaetaan heidän keskensä työn mukaan; se käytetään sosialistisen

tuotannon työntekijäin ja heidän perheittensä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Aineellisen tuotannon työntekijäin luoma lisätuote on sosialistisen yhteiskunnan puhdas tulo, joka käytetään tuotannon laajentamiseen, tieteen ja kulttuurin kehittämiseen, terveydenhuoltoon, asuintalojen rakentamiseen, valtion hallinnollisten menojen peittämiseen jne.

Sosialistisen yhteiskunnan kansallisriikkaus. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano. Kaikki sosialistisen yhteiskunnan hallussa olevat aineelliset hyödykkeet muodostavat sen *kansallisriikkauden*. Kansallisriikkauteen kuuluvat aineelliset hyödykkeet jakaantuvat *muodostumislähteensä* mukaan kasaantuneisiin työn tuotteisiin (työkaluusto, raaka-aineet, kulutusesineet) ja tuotantoprosessissa mukanaolleisiin luonnonvaroihin (viljelty ja viljelyskelpoinen maa, hyödyllisten kaivannaisten esiintymät, metsät, vedet jne.) *Käyttönsä* puolesta yhteiskunnallisessa tuotannossa kansallisriikkauteen kuuluvat aineelliset hyödykkeet jakaantuvat tuotannonvälineisiin (tuotantokalusto, raaka-aineet ym.) ja kulutusesineisiin (elintarvikkeet, vaatteet, asunto ym.). Yhteiskunnallisen tuotannon kehittyessä yhä suuremman merkityksen saa se osa kansallisesta rikkaudesta, joka on muodostunut edellisellä työllä. Työn tuotteiden kasautuminen taso on yhteiskunnan taloudellisen kehityksen tärkeimpiä osoittimia.

Aineellisen rikkauden uusintamisessa esittävät suurta osaa karttunut tuotannollinen kokemus, sosialistisen yhteiskunnan työntekijäin tiedot ja ammattitaito. „Olemassaolevan väestön taidokkuuden aste muodostaa aina edellytyksen koko tuotannolle, siis rikkauden pääkasautuman”¹.

Neuvostoliiton kansallisriikkauden laskee Tilastollinen keskuhallinto eri aineosittain tuotantoprosessin valmiusvaiheesta riippuen. Kansallisriikkaus lasketaan tällöin seuraavien aineiden arvojen summana: 1) kansantalouden tuotannolliset varannot; 2) erilaiset tavaravarastot; 3) tuottamattomat perusvarannot ja 4) väestön henkilökohtainen omaisuus.

Kansantalouden *tuotannolliset varannot*, toisin sanoen tuotannonvälineet koostuvat a) kiinteistä tuotannollisista varannoista ja b) kansantalouden liikkuvista tuotannollisista varannoista.

Kansantalouden *kiinteät tuotannolliset varannot* muodostuvat aineellisen tuotannon kaikilla aloilla toimivista valtion tai osuuskuntien ja kollektiivitalouksien työvälineistä (tuotantorakennuksista, koneista, kalustosta, laitteista jne.).

Kansantalouden *liikkuvat tuotannolliset varannot* muodostuvat työn esineistä, jotka ovat sekä tuotannonprosessissa että valtion tuotantolaitosten, kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten järjestöjen varastoissa (raaka-aineet, tarvikkeet, polttoaineet jne.).

Kansantalouden *tuottamattomat varannot* muodostuvat valtion ja osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omaisuudesta ja palvelevat tuottamattoman kulutuksen tarkoituksia pitkän ajan kuluessa: asuntovaranto, kulttuuri- ja sosiaalipalvelulaitosten, kuten koulujen, teatterien, kerhojen, sairaaloiden jne. rakennukset kalustoineen.

Tuotannon, kaupan ja kuljetusvaiheen piirissä olevat *kulutustarvikevarastot*.

¹ K. Marx, Lisäarvoteorioita, III osa, 1936, s. 229.

Valtion ja kollektiivitaloudellis-osuuskunnallisten tuotantolaitosten *aineelliset varmuusvarastot ja vakuusvarannot*, joihin sisältyvät sekä tuotannonvälineet että kulutustarvikkeet.

Sellaisia ovat kansallisrikkauten perusainekset, jotka muodostavat yhteiskunnallisen, sosialistisen omaisuuden.

Kansallisrikkauteen kuuluu myös *väestön henkilökohtainen omaisuus*, joka lisääntyy yhteiskunnallisen, sosialistisen omistuksen keskeyttömän kasvun pohjalla.

Neuvostoliiton viisivuotissuunnitelmien aikana SNTL:n kansallisrikkauten lisääntyi valtavassa määrässä. Niinpä yksistään kansantalouden kiinteät tuotannolliset varannot kasvoivat vuoden 1940 loppuun mennessä vuoteen 1913 verraten 6-kertaisesti ja vuoden 1957 loppuun mennessä 16,3-kertaisesti.

Kapitalismin vallitessa kansallisrikkauten valtaosa kuuluu riiästäville luokille ja rikkauten kasvu tapahtuu pääoman kasautumisen muodossa, mikä johtaa kansanjoukkojen kurjistumiseen. Kapitalistiset suhteet synnyttävät näennäistä pääomaa, jota edustavat osakkeet, maan hinta jne. Sosialismin vallitessa kaikki kansallisrikkauten osat, ts. koko kansan, tai kollektiivitalouksien ja muiden osuuskunnallisten yhtymien omaisuutta tai työtätekevien henkilökohtaista omaisuutta. Sosialismi ei tunne näennäistä pääomaa, sosialistisen yhteiskunnan kaikki rikkaus on reaalista rikkautta. Sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkauten kasvaessa koko kansan aineellinen hyvinvointi ja sivistystaso kohoavat järjestelmällisesti.

Kansallisrikkauteen kuuluvat kaikki aineelliset hyödykkeet, joita sosialistisella yhteiskunnalla on kunakin aikana. Toisin sanoen, kansallisrikkauten heijastaa yhteiskunnan koko aikaisemman kehityksen tuloksia. Yhteiskunnallinen kokonaistuote taas sisältää aineelliset hyödykkeet, jotka on luotu yhteiskunnassa tiettyä aikana, esimerkiksi vuodessa.

Yhteiskunnallinen tuote esiintyy sosialismin vallitessa kahdessa muodossa: a) aineellisessa luontoismuodossa ja b) arvoeli rahamuodossa. Sosialistisen yhteiskunnan koko tuotanto jakautuu kahteen suureen lohkokseen: tuotantoprosessiin uudelleen palaavien *tuotannonvälineiden tuotantoon* (I lohko), ja *kulutustarvikkeiden tuotantoon* (II lohko). Tämän mukaisesti yhteiskunnallinen tuote jakautuu *aineellisessa luontoismuodossaan* tuotannonvälineisiin ja kulutustarvikkeisiin.

Käytännöllisessä taloudellisessa rakennustyössä yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jakaminen tuotannonvälineisiin ja kulutustarvikkeisiin tapahtuu tavallisesti tuotteen tosiasiallisen käytön mukaan. Ensimmäiseen lohkoon kuuluu koko se tuote, joka suunnataan tuotannolliseen kulutukseen. Siihen kuuluvat tuotannonvälineistä muodostuva raskaan teollisuuden tuote, kevyen ja ravintoaineteollisuuden tuotteesta se osa, jota käytetään raaka-aineena ja joutuu jalostettavaksi, tuotannollisessa tarkoituksessa tapahtuva rakennustyö sekä ne maatalouden tuotteet, jotka käytetään tuotannolliseen kulutukseen — siemenet, karja, karjanrehu, maataloudesta saadut raaka-aineet teollista jalostamista varten.

Toiseen lohkoon kuuluu koko se tuote, joka suunnataan väestön henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen, siinä luvussa myös asunnonrakennustyö, sekä yhteiskunnallisen tuotteen se osa, joka kulutetaan tuottamattoman piiriin

laitoksissa ja järjestöissä, esim. koulujen ja sairaaloiden rakentamiseen, ei-tuotannollisten rakennusten lämmitykseen ja valaistukseen jne.

Ensimmäisessä lohkoissa on tehtävä ero I lohkoa varten tapahtuvan tuotannonvälineiden tuotannon ja II lohkoa varten tapahtuvan tuotannonvälineiden tuotannon välillä. Johtava osuus uusintamisprosessissa kuuluu tuotannonvälineiden tuotannolle ja varsinkin I lohkoa varten tapahtuvalle työvälineiden tuotannolle.

Laajennettu sosialistinen uusintaminen vaatii niin tuotannonvälineiden kuin kulutustarvikkeidenkin tuotannon jatkuvaa uudistamista ja lisäämistä tietyssä kansantaloussuunnitelman säätämässä määräsuhteessa; nämä määräsuhteet hahmotellaan kansantaloussuunnitelmassa.

Arvon puolesta yhteiskunnallinen tuote jakautuu: 1) kulutettujen tuotannonvälineiden arvoon, joka on siirtynyt tuotteeseen; 2) uuteen arvoon, joka on luotu välttämättömällä työllä (työllä itseä varten); 3) uuteen arvoon, joka on luotu lisätyöllä (työllä yhteiskuntaa varten). Kaikkien näiden yhteiskunnallisen tuotteen arvon osien yhteiskunnallistaloudellinen luonne on periaatteellisesti toinen kuin kapitalismin vallitessa, sillä ne heijastavat toverillisen yhteistyön ja keskinäisavun suhteita eikä kapitalistisia riistosuhteita. Pysyvän ja vaihtelevan pääoman asemesta sosialistisen uusintamisen prosessissa toimivat kansantaloudelliset varannot ja kapitalistin anastaman lisäarvon asemesta yhteiskunnan puhdas tulo.

Sosialistisen uusintamisen prosessi edellyttää ennen kaikkea kulutettujen tuotannonvälineiden suunnitelmallista *korvaamista* yhteiskunnallisen kokonaistuotteen tietyllä osalla luonnossa ja arvon mukaan. Kiinteiden varantojen korvaaminen luonnossa tapahtuu koneiden, rakennusten ja laitteiden osittaisella tai täydellisellä korvaamisella. Kiinteiden varantojen korvaaminen arvon mukaan tapahtuu kuoletuksen avulla. SNTL:n kansantalouden *kuoletusvaranto* on tarkoitettu turvaamaan kiinteiden varantojen peruskorjaukset koko sinä aikana, minkä ne toimivat, ja kulutettujen kiinteiden varantojen arvon korvaamisen, ottaen huomioon niiden fyysillisen sekä moraalisen kuluneisuuden.

Edelleen sosialistinen uusintamisprosessi edellyttää, että kulutustarvikkeet, jotka on jaettu työn mukaan ja käytetty aineellisen tuotannon työntekijäin ja heidän perheittensä henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen, luodaan uudelleen näiden työntekijäin työllä.

Vihdoin sosialistisessa uusintamisprosessissa aineellisen tuotannon työntekijät luovat työllään yhteiskunnalle lisätuotteen, joka on tarkoitettu sosialistista kasautumista varten ja yhteiskunnan aineellisten ja kulttuuritarpeiden (valistustyö, terveydenhuolto, hallinto, maanpuolustus) tyydyttämiseen.

Suhde yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä. Sosialismin taloudellisen peruslain ja kansantalouden kehityksen

suunnitelmallisuuden (määräsuhtaisuuden) lain vaatimusten mukaisesti sosialistisen uusintamisen prosessissa säädetään suunnittelutietä välttämättömät määräsuhteet tuotannonvälineiden tuotannon ja kulutustarvikkeiden tuotannon välillä, kansantalouden eri alojen välillä, tuotannon ja kiertokulun välillä, kasautumisen, kulutuksen ja varmuusvarastojen välillä jne.

Sosialistisen uusintamisen tärkein määräsuhde on oikea suhde yhteiskunnallisen tuotannon I ja II lohkon välillä. Tällöin määräävä osuus koko taloudessa on I loholla, joka tuottaa tuotannonvälineitä.

„Jotta voitaisiin laajentaa tuotantoa („kasata” tämän termin ehdottomassa merkityksessä), on ensin tuotettava tuotannonvälineitä, ja sitä varten on siis laajennettava yhteiskunnallisen tuotannon sitä lohkoa, joka valmistaa tuotannonvälineitä”¹.

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun laki saa sosialismin oloissa vielä suuremman merkityksen kuin kapitalismin oloissa. Ensimmäisen lohkon nopeampi kasvu toisen lohkon kasvuun verrattuna on välttämätön ehto, jotta sosialistisen tuotannon keskeytymätön kasvu parhaimman tekniikan pohjalla olisi taattu kaikilla tuotannonaloilla ja työn tuottavuus kohoaisi säännöllisesti.

Vain tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu voi taata kulutustarvikkeiden tuotannon järjestelmällisen lisääntymisen ja kansan hyvinvoinnin jatkuvan kohoamisen. Raskaan teollisuuden keskeytymätön ja nopea kasvu, joka menee edelle teollisuuden ja kansantalouden muilla aloilla tapahtuvasta kasvusta, on kansankulutustarvikkeita tuottavien maatalouden sekä kevyen ja ravintoaineteollisuuden varman nousun välttämätön ehto.

Laajennetulle sosialistiselle uusintamiselle, johon liittyy nopea tekniikan edistys, on siis luonteenomaista sellainen tuotannon nousu, jossa tuotannonvälineitä tuottavien alojen (I lohko) kasvu tapahtuu nopeammin kuin kulutustarvikkeita tuottavien alojen (II lohko) kasvu. Samalla sosialistisessa yhteiskunnassa tapahtuu alituista kulutustarvikkeiden tuotannon ehdotonta lisääntymistä, mikä ilmenee maataloustuotteiden, ravintoaine- ja kevyen teollisuuden tuotteiden lisääntymisenä, asuntorakennustoiminnan laajentamisen kaupungeissa ja maaseudulla sekä tavaravaihdon laajentumisena.

Tuotannonvälineiden osuus SNTL:n koko teollisuustuotannossa oli v. 1913 33,3%, v. 1928 39,5%, v. 1940 61,2%, v. 1955 70,5%, v. 1956 70,8%, v. 1957 71,2% ja v. 1958 71,6%.

Kansankulutustarvikkeiden teollinen tuotanto lisääntyi vv. 1925—1958 aikana SNTL:ssa melkein 20-kertaisesti.

¹ V. I. Lenin, Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi, Teokset, 2. osa, s. 137 (suom. s. 136).

Tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu, mikä on laajennetun uusintamisen taloudellinen laki, ei kiellä sitä, että maatalouden, kevyen ja ravintoaineteollisuuden eri alojen kohottamisen ja kiihdytetyn kehittämisen turvaaminen voi eri vuosina osoittautua käytännössä tarkoituksenmukaiseksi ja tarpeelliseksi, jotta tulisi poistetuksi jälkeenjääminen kansankulutustarvikkeiden tuotannossa ja sen pohjalla syntyneet osittaiset epäsuhteet.

Niinpä Kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio, raskaan teollisuuden keskeytymättä lisääntyvään mahtiin nojaten, laativat viime vuosina yhtenäisen ohjelman maatalouden jyrkkää kohottamista varten ja toteuttavat sitä menestyksellisesti. Tämän ohjelman täyttäminen tekee mahdolliseksi nopeistaa kansankulutustarvikkeiden tuotannon kasvuvauhtia ja kohottaa edelleen neuvostokansan elintasoja. Kansantalouden kehittämisen seitsemänvuotisessa suunnitelmassa edellytetään kansankulutustarvikkeiden tuotannon huomattava lisääntyminen. Niinpä kevyen teollisuuden kokonaistuotetta on suunniteltu lisättäväksi vuonna 1965 vuoteen 1958 verraten 1,5-kertaisesti, elintarviketeollisuuden kokonaistuotetta 1,7-kertaisesti ja maatalouden kokonaistuotetta 1,7-kertaisesti.

„Maamme kansantalouden kohottamisen nopea vauhti ja kansan hyvinvoinnin jatkuva kohottaminen taataan sillä, että puolue noudattaa johdonmukaisesti raskaan teollisuuden ensisijaisen kehittämisen leniniläistä linjaa. Kevyt teollisuus, maatalous, kaikki muut kansantalouden alat voivat kehittyä menestyksellisesti vain alati kehittyvän raskaan teollisuuden perustalla...

Siksi on edelleenkin annettava kehityksessä etumatka raskaalle teollisuudelle. Se on tie, jonka Neuvostoliiton koko kehityskulku on tarkastanut. Ei saa tietysti mennä typeryyksiin ja kehittää yksipuolisesti raskasta teollisuutta hylkäämällä laskuista pois kevyen teollisuuden kehittämisen, mikä synnyttäisi kiertämättä vaikeuksia kansantalouden kehityksessä ja jarruttaisi kansan elintason kasvua. Perussijoitusten jaottelu on säännöstellävä järkevästi niin, että raskaan ja kevyen teollisuuden kehityksessä säilyisi aina oikea määräsuhde”¹.

Kaikki tämä tietää sitä, että tuotannonvälineiden tuotannon ensisijainen kasvu on sosialistisen talouden kehityksen päälinjan ehdoton perusta.

Kuinka sosialismin vallitessa tapahtuu vaihto yhteiskunnallisen tuotannon I ja II lohkon välillä ja niiden molempien sisällä?

Ensiksi, vaihtoa tapahtuu I lohkon eri alojen välillä.

Niinpä esimerkiksi hiili- ja vuoriöljyteollisuus antavat

¹ „Teollisuuden ja rakennustoiminnan johdon edelleen parantamisesta”, Tov. N. S. Hruštševin selostuksen teesit, ss. 58—59.

polttoainetta koneenrakennusaloille ja saavat näiltä välttämätöntä kalustoa; metallurgia, joka antaa rakennusteollisuudelle sille välttämätöntä metallia, käyttää vuorostaan malmiteollisuuden raaka-ainetta metallin sulatuksen lisäämiseen jne.

Siten I lohkon eri alojen välillä vaihdetaan suunnitelmallisesti niitä tuotannonvälineitä, jotka palvelevat tuotannon ylläpitämistä ja laajentamistarkoituksia näillä aloilla. Kun tuotannonvälineet ovat tavaroita, tapahtuu niiden siirto tuotantolaitoksesta toiseen oston ja myynnin kautta, toisin sanoen tavaranvaihtona valtion säättämien aineellisteknillisten varustelu- ja suunnitelmien mukaisesti.

Toiseksi, tapahtuu kulutustarvikkeiden vaihtoa II lohkon eri alojen välillä. Osa II lohkokassa tuotetuista kulutustarvikkeista menee tämän lohkon työntekijäin henkilökohtaiseen kulutukseen, se vaihdetaan tavaran kiertokulun kanavia myöten työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkaan ja kollektiivitalonpoikien rahatuloihin. Jokin määrä kulutustarvikkeita, jotka on tuotettu kollektiivitalouksissa, jaetaan ja kulutetaan näissä samoissa kollektiivitalouksissa, ne eivät saa tavaramuotoa eivätkä kulje markkinakiertokulun kanavia myöten.

Kolmanneksi, vaihtoa tapahtuu I ja II lohkon välillä. Ensimmäisessä lohkokassa valmistettujen tuotannonvälineiden erään osan on mentävä kulutettujen, osittain tai täydellisesti kulutettujen, työvälineiden korvaamiseen sekä käytettyjen raaka-, poltto- ja muiden ainevarastojen uusimiseen II lohkon eri aloilla ja myös tämän lohkon laajennettua uusintamista varten tarpeellisten työvälineiden, raaka-ainevarastojen, polttoaineen ja tarvikkeiden lisäämiseen. Osa II lohkokassa tuotetuista kulutustarvikkeista vaihdetaan kauppaverkoston välityksellä I lohkon työntekijäin työpalkkaan. Toisen lohkon eri alojen tuotannon laajentamisen ja teknillisen edistyksen vauhti riippuu ennen kaikkea niiden tuotannonvälineiden määrästä ja laadusta, joita nuo alat saavat I lohkokasta. Tästä johtuu I lohkon johtava osuus II lohkokon nähden.

Lenin osoitti, että yhteiskunnallisen tuotannon I ja II lohkon välistä keskinäissuhdetta koskeva Marxin kaava ($I v + m$ suhde II c) jää voimaan sosialismin ja kommunismin vallitessa. Mutta tämän kaavan taakse kätkeytyvät tuotantosuhteet muuttuvat perinpohjin.

Sosialistisessa laajennetussa uusintamisessa I lohkon täytyy tuottaa tuotannonvälineitä niin paljon, kuin on tarpeen, jotta voitaisiin turvata tuotannon keskeytymätön kasvu korkeatasoisimman tekniikan pohjalla molemmissa lohkoissa ja ennen kaikkea I lohkon kasvu. Toisaalta II lohkon täytyy tuottaa kulutustarvikkeita niin paljon, kuin on välttämätöntä molempien lohkojen sekä entisten että tuotantoon tulleiden uusien työntekijäin ja myös tuottamattomilla aloilla toimivien työntekijäin alituisesti kasvavien tarpeiden tyydyttämiseksi. Kunakin ajan-

jaksona menee osa valmistetuista tuotannonvälineistä ja kulutus-tarvikkeista varmuusvarastojen suurentamiseen.

Kun työn tuotteet sosialismin aikana ovat tavaroita, on tava-ran kiertokulku sosialistisen laajennetun uusintamisen välttä-mätön vaihe.

Kapitalistisen tuotannon anarkiasta ja työtätekevien joukko-jen maksukykyisen kysynnän rajoittuneisuudesta johtuu, että kapitalistisen uusintamisen vaikeimpana ongelmana on yhteis-kunnallisen tuotteen realisoimisen ongelma. Sosialistisen tuotan-non suunnitelmallinen ja pulista vapaa kehitys ei kohtaa kapitalismille ominaisia realisoimisvaikeuksia, koska väestön ostokyvyn jatkuva kasvu synnyttää teollisuustuotteiden ja maa-taloustuotteiden vakituisesti laajentuvaa kysyntää.

Tämä ei kuitenkaan merkitse, etteikö laajennetun sosialistisen uusintamisen kulussa voisi syntyä joitakin häiriöitä kansan-talouden erinäisissä määräsuhteissa. Sitä tapahtuu esimerkiksi silloin kun on tehostettava erikoisesti joidenkin alojen kehittä-mistä, tai silloin kun tehdään suunnitteluvirheitä sen johdosta, ettei ole otettu riittävästi huomioon kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain vaatimuksia, tai sen johdosta, että on sattunut luonnonvoimien esim. kuivuuden aiheuttamia onnetto-muuksia, jotka vaikuttavat kielteisesti tuotantoon. Torjuakseen ja poistaakseen ne erinäiset epäsuhteet, joita tämä aiheuttaa kansantaloudessa, sosialistinen valtio muodostaa välttämättömiä varmuusvarastoja.

Kansantulon jatkuva kasvu sosialismin aikana. Sosialistisessa yhteiskunnassa kansantulo kasvaa jatkuvasti ja nopeasti. Tämä johtuu kehittyvän sosialistisen tuotannon herkeämättömästä nou-susta. Sosialistisessa yhteiskunnassa kansantulo kasvaa huomattavasti nopeammin kuin kapitalistisessa yhteiskunnassa.

SNTL:n kansantulo, vertailtavissa hinnoissa ilmaistuna, ylitti v. 1940 vuoden 1913 tason suunnilleen 6-kertaisesti, v. 1950 10-kertaisesti, v. 1955 noin 17-kertaisesti, v. 1956 19-kertaisesti, v. 1957 20-kertaisesti ja v. 1958 23-kertaisesti.

Kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelma edellyttää kan-sallistulon kasvun 62—65%.

Vuosina 1929—1958 USA:n kansantulo, vertailtavissa hinnoissa ilmais-tuna, oli lisääntynyt 2,1-kertaisesti, kun sen sijaan SNTL:n kansantulo, niin ikään vertailtavissa hinnoissa ilmaistuna, kasvoi samaan aikaan yli 16-ker-taisesti siitä valtavasta vahingosta huolimatta, minkä fasistiset anastajat olivat sodan aikana aiheuttaneet kansantaloudelle.

Sosialistisen yhteiskunnan kansantulon nopean kasvun aiheuttavat kaksi tekijää: 1) yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoaminen ja 2) aineellisen tuotannon piirissä toimivien työn-tekijäin lukumäärän lisääntyminen. Perusosa kansantulon lisäyksestä saadaan sosialismin aikana työn tuottavuuden kas-vusta, mikä on sosialistisen laajennetun uusintamisen ja kasau-tumisen tärkein lähde, kansan elintason kohottamisen perusta.

Esimerkiksi neljännen viisivuotissuunnitelman vuosina saatiin tuotannon työntekijäin lukumäärän kasvulla 20% kansantulon lisäyksestä ja työn tuottavuuden kasvulla 80%.

Kuten jo on sanottu, sosialistisen tuotannon työntekijäin työn tuottavuus kasvaa nopeasti, mikä johtuu uusimman tekniikan juurruttamisesta tuotannon kaikilla aloilla aineellisten ja työvarojen, suunnitelmallisesta ja järkipäisestä käytöstä, mm. tuotannonvälineiden säästöstä, työn ja tuotannon järjestelyn parantamisesta, työläisten, kollektiivitalonpoikien ja sivistyneistön ammattitaidon kohoamisesta, työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason järjestelmällisestä noususta ja sosialistisen kilpailun kehittämisestä.

Kansantulon kasvun tärkeä tekijä on aineellisen tuotannon aloilla toimivien työntekijöiden lukumäärän lisääntyminen. Sosialistisessa yhteiskunnassa, jossa päinvastoin kuin kapitalismissa ei ole riistäviä luokkia eikä niiden runsaslukuista palveluskuntaa, ei ole työttömyyttä eikä työvoiman ylenmääräistä siirtymistä kiertokulun piiriin jne., toimii merkittävästi suurempi osa aikuisesta työkykyisestä väestöstä yhteiskunnallista kokonaistuotetta luovilla aineellisen tuotannon aloilla. Sosialismin oloissa kasvaa samalla jatkuvasti tieteen, valistuksen, taiteen ja terveydenhuollon aloilla toimivien työntekijäin määrä. Sosialistisessa yhteiskunnassa aineellisen ja henkisen kulttuurin kaikki saavutukset kuuluvat kansalle.

SNTL:ssa ei enää pitkään aikaan ole ollut työttömyyttä, mutta USA:ssa vuosina 1950—1958 työttömien lukumäärä, muunnettuna koko vuoden työttömyydeksi, oli keskimäärin 10% työkykyisestä väestöstä.

Ei-tuotannollisilla aloilla työskentelevästä työkykyisestä väestöstä SNTL:ssa toimii yli 60% tieteen, sivistystyön ja terveydenhuollon aloilla, kun sen sijaan USA:ssa kulttuurityön ja terveydenhuollon alalla toimii viides osa ei-tuotannollisilla aloilla työskentelevistä henkilöistä.

Socialismin oloissa kansantulon kasvu on työtätekevien hyvinvoinnin kohoamisen tärkein osoitin, sillä se aiheuttaa työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön tulojen lisääntymisen.

Kansantulon määrä, vertailtavissa hinnoissa, oli kasvanut SNTL:ssa v. 1958 4,5-kertaiseksi vuoteen 1945 verraten. USA:ssa kansantulon määrä, vertailtavissa hinnoissa, oli v. 1958 lisääntyneet vuoteen 1945 verraten ainoastaan 22%.

Kansantulon jako, yhteiskunnallisten varantojen muodostaminen ja tarkoitus socialismin vallitessa. Sosialistinen tuotantotapa määrää myös sitä vastaavat yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jakomuodot. Sosialistisen valtion muodossa esiintyvä yhteiskunta jakaa yhteiskunnallisen tuotteen suunnitelmallisesti socialismin taloudellisen peruslain vaatimusten mukaisesti.

Alunperin kansantulo esiintyy muodoltaan erilaisina tuloina niillä aloilla, joilla se luodaan, ts. aineellisen tuotannon piirissä — kansantalouden valtionsektorissa ja osuuskunnallis-kollektiivitaloussektorissa.

Kansantulo, joka luodaan kansantalouden valtionsektorissa, muodostuu kahdesta perusosasta. Tämän tulon toinen osa, joka on aineellisen tuotannon työntekijäin itseään varten luoma välttämätön tuote, esiintyy valtion tuotantolaitosten työläisten ja toimihenkilöiden työpalkan muodossa. Kansantulon toinen osa on lisätuote eli puhdas tulo. Valtion tuotantosektorin puhdas tulo esiintyy kahdessa perusmuodossa: 1) valtion tuotantolaitosten puhtaana tulo muodossa (ns. tuotantolaitosten voittona) ja 2) valtion keskitetyn puhtaana tulo muodossa (ns. liikevaihtoverona, voittovarasiirtoina, työpalkkarahaston sosiaalivakuutuslisänä jne.).

Kollektiivitalouksien yhteistaloudessa luotu kansantulo on kollektiivitalouksien omaisuutta ja koostuu niin ikään kahdesta perusosasta: toinen osa on välttämätön tuote ja toinen osa lisätuote. Välttämätön tuote, joka on luotu kollektiivitalonpoikien työllä kollektiivitalouksien yhteistaloudessa, esiintyy niiden luontois- ja rahatulojen muodossa, jotka jaetaan kollektiivitalonpoikien kesken työpäiväyksikköjen mukaan. Tämän lisäksi kollektiivitalonpojat saavat luontois- ja rahatuloja työstään henkilökohtaisessa aputaloudessaan. Kollektiivitaloudessa luotu lisätuote on kollektiivitalouden puhdas tulo. Osa kollektiivitalouden puhtaasta tulosta käytetään kollektiivitaloustuotannon kehittämiseen, kollektiivitalouden yhteisten tarpeiden sekä kollektiivitalonpoikien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen. Toinen osa kollektiivitalouksien yhteistaloudessa luodusta puhtaasta tulosta muuttuu hintakoneiston ja tuloveron välityksellä valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi. Tällä tavoin kollektiivitaloudet suorittavat osan niistä yleiskansallisista menoista, joita valtiolla on tuotannon laajentamisesta kaupungissa ja maaseudulla, kulttuuritoiminnan kehittämisestä, maanpuolustuksen lujittamisesta jne.

Valtion keskitetyn puhtaana tulo kokonaisuudessa ei niin ollen olenoidu ainoastaan osa työväenluokan lisätyöstä, vaan myös osa kollektiivitalonpoikaiston lisätyöstä.

Tuotanto-osuuskuntien työntekijäin työllä luotu välttämätön tuote saa työpalkan muodon ja lisätuote tuotanto-osuuskuntien tuotantolaitosten puhtaana tulo muodon. Osa tästä tulosta menee tuotannon laajentamiseen ja käsiteollisuusartteleiden jäsenten tarpeiden tyydyttämiseen. Toinen osa muuttuu liikevaihtoveron ja tuloveron välityksellä valtion keskitetyksi puhtaaksi tuloksi.

Kansantulon myöhemmässä jakoprosessissa osa kansantulosta muuttuu, etupäässä valtion budjetin välityksellä, tuottamattomien alojen ja niillä toimivien työntekijöiden tuloiksi.

Sosialistinen yhteiskunta ei voi mennä eteenpäin, jollei se kasaa vuodesta vuoteen, laajenna yhteiskunnallista tuotantoa. Tästä johtuu se, että taloudellisesti välttämätöntä on keskittää valtion käsiin merkittävä osa kansantulosta rahavarannoksi.

Tämä varanto muodostuu melkein kokonaan valtion keskitetystä puhtaasta tulosta. Pääosaa varojen keskittymisessä valtion käsiin ja niiden jaossa yhteiskunnallisiin tarpeisiin esittää valtionbudjetti.

Loppujen lopuksi sosialistisen yhteiskunnan koko kansantulo jakautuu kulutusvarannoksi ja kasautumisvarannoksi.

Kulutusvaranto on se osa kansantulosta, joka käytetään työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön kasvavien aineellisten ja kulttuuritarpeiden tyydyttämiseen ja muiden jokapäiväisten tarpeiden tyydyttämiseen. Se muodostuu ennen kaikkea tuotannon työntekijäin työllä luodusta välttämättömästä tuotteesta. Sen lisäksi valtio, kollektiivitaloudet ja osuuskunnalliset yhtymät muodostavat merkittävän osan kulutusvarannosta käyttämällä osan lisätuotteesta sosiaalsiin ja kulttuuritarpeisiin.

Kulutusvaranto koostuu kahdesta osasta: perusosan kulutusvarannosta muodostaa sosialistisen tuotannon työntekijöille *työn mukaan suoritettava maksuvaranto*, joka menee tuotannossa toimivien työläisten ja toimihenkilöiden työpalkkaan, kollektiivitalonpoikain työn maksuun jne; toisen osan muodostaa *yhteiskunnallinen kulutusvaranto*, josta tyydytetään koko sosialistisen yhteiskunnan erilaiset tarpeet, sosialistisen yhteiskunnan kasvavat tarpeet tieteen, kouluopetuksen, terveydenhuollon, taiteen ja muilla kulttuurin ja jokapäiväisen elämän aloilla. Tämä osa kommunistisen rakennustyön saavutusten karttuessa tulee jatkuvasti suurenemaan luoden edellytykset asteittaiselle kommunistiseen jakoperiaatteeseen siirtymiselle.

Tästä varannosta saavat työpalkkansa kulttuurityön ja jokapäiväisen elämän tarpeita palvelevien alojen työntekijät työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellista lakia vastaavasti.

Osa yhteiskunnallisesta kulutusvarannosta muodostaa *sosiaalihuollon* varannon. Sen tarkoituksena on valtion avun antaminen monilapsisille ja yksinäisille äideille, lapsille, vanhuksille ja invalideille sosialistisen valtion säädösten mukaisesti, jotka myöntävät oikeuden turvattuun aineelliseen toimeentuloon työkyvyn menetyksen sattuessa ja vanhuuden päivinä.

Osa yhteiskunnallisesta kulutusvarannosta menee *hallintomenoihin*, valtiokoneiston työntekijäin työn maksuun jne.

Kulutusvarannon suurentaminen on työtätekevien reaalityöläisten kasvun välttämätön edellytys. Työläisten, talonpoikien ja sivistyneistön tulot kasvavat sosialismin aikana jatkuvasti ja nopeasti seuraavien syiden johdosta: 1) tuotannon keskeyttämättömän laajeneminen tekee mahdolliseksi ottaa tuotantoon joka vuosi lisää työntekijöitä väestön kasvun laskuun, minkä seurauksena on työtätekevien kokonaistulon lisääntyminen; 2) ammattitaito ja työn tuottavuus kohoaa jatkuvasti, työläisten ja toimihenkilöiden keskimääräinen työpalkka ja kollektiivitalonpoikien keskimääräinen tulo suurenee joka vuosi; 3) valtionbudjetin määrärahat kulttuuritoimintaan, kansanvalistukseen ja tervey-

denhuoltoon lisääntyvät; 4) varat, joita työtätekevät saavat sosiaalivakuutus-, sosiaalihuolto- jne. avustuksina, kasvavat. Sitä paitsi työtätekevien reaalitytulot sosialistisessa yhteiskunnassa kasvavat nopeammin kuin nimelliset (rahatulot), koska valtio alentaa kulutustarvikkeiden hintoja ja laajentaa yhteiskunnallisen kulutuksen varantoja.

Kasautumisvaranto on sosialistisen yhteiskunnan kansantulon se osa, joka käytetään sosialistisen tuotannon laajentamiseen ja parantamiseen kaupungissa ja maaseudulla, asuintalojen ja kulttuuri- sekä kunnallisten palvelulaitosten rakentamiseen.

Kasautumisvarannon pääosa käytetään *tuotannon laajentamiseen*, perusrakennustöiden kustantamiseen teollisuudessa, maataloudessa ja kulkulaitoksen alalla.

Kasautumisvarannon toinen osa käytetään *kulttuuri- ja sosiaalipalvelua tarkoitavaan perusrakennustyöhön*: koulujen, sairaaloiden ja kunnallisten palvelulaitosten, internaattien, vanhainkotien ym. rakentamiseen.

Kasautumisvarannon kolmas osa muodostaa vihdoin *yhteiskunnan varmuus- eli vakuusvarannon*: valtion raaka- ja polttoaine- sekä ravintoainevarmuusvarastot ja myös kollektiivitalouksien varmuusvarastot, jotka tekevät mahdolliseksi keskeytysten ehkäisemisen uusintamisprosessissa.

Osa kansantulosta menee *maanpuolustuksen* tarpeisiin. Koska Neuvostoliittoa ja muita sosialistisen leirin maita uhkaa imperialististen hyökkääjien sotilaallisen päällekkarkauksen vaara, niin näiden maiden puolustuskyvyn kohottamisella on mitä tärkein merkitys.

Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen jako sosialismin vallitessa voidaan esittää seuraavalla kaavalla (ks. s. 618).

Henkilökohtaisten aineellisten ja sivistyksellisten tarpeittensa tyydyttämiseksi niin välttämättömällä tuotteella kuin lisätuotteellakin SNTL:n työtätekevät saavat lähes kolme neljännestä kansantulosta. Muu osa kansantulosta jää valtiolle, kollektiivitalouksille ja osuuskunnallisille järjestöille ja se käytetään sosialistiseen kasautamiseen ja muihin valtion ja yhteiskunnan yleisiin tarpeisiin.

Sosialistisen kasautumisen taloudellinen laki. Kasautuminen ja kulutus sosialistisessa yhteiskunnassa. Laajennetun sosialistisen uusintamisen lähteenä on sosialistinen kasautuminen. Sosialistinen kasautuminen on yhteiskunnan puhtaan tulon osan, joka muodostuu tuotannonvälineistä ja kulutustarvikkeista, käyttämistä tuotannon laajentamiseen ja myös aineellisten varmuusvarastojen muodostamiseen ja tuottamattomien sosiaalisten ja kulttuurivarantojen suurentamiseen. Kasautuminen on kaikissa yhteiskunnissa laajennetun uusintamisen lähde. Se yleinen taloudellinen laki, joka on voimassa kaikissa yhteiskuntamuodostumuksissa. Mutta kunkin yhteiskunta- ja talousjärjestelmän oloissa se ilmenee eri tavalla ja sen vaikutuksella on erilaiset seuraukset.

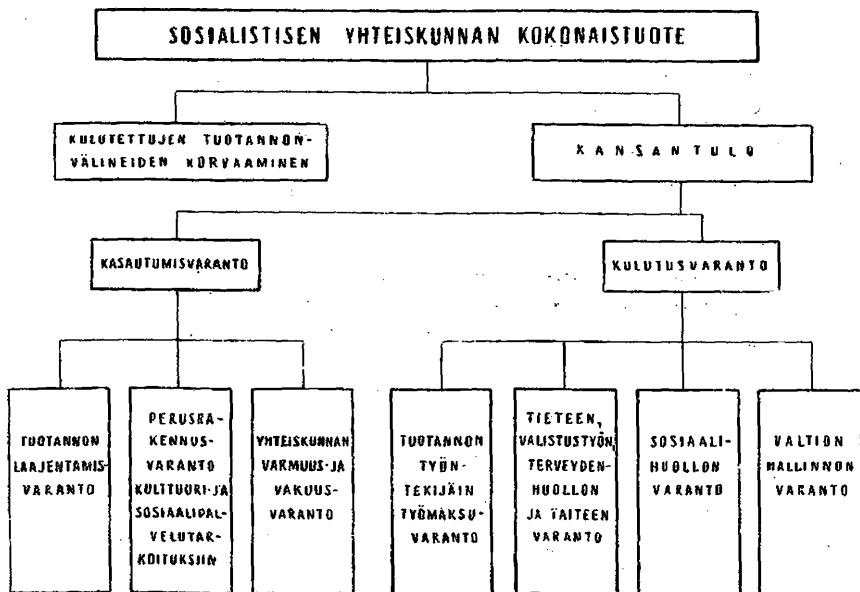
Porvarillisessa yhteiskunnassa kasautuminen tapahtuu pääoman kasaamisen muodossa, jolloin lisäarvo muutetaan pääomaksi. Sosialistinen kasautuminen ei tapahdu pääomien kasautumisena, joka olisi riiston lähde, vaan kansantalouden varantoina, tuotannollisina ja eituotannollisina varantoina ja erilaisena omaisuutena, jotka käytetään tuotannon laajentamiseen koko yhteiskunnan eduksi.

Toisin kuin kapitalistisen kasautumisen yleinen laki sosialistisen kasautumisen lain vaikutuksen seurauksena rinnan kansallisrikkauten kasvun kanssa tapahtuu kansan aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason järjestelmällinen kohoaminen.

Socialismin aikana laajenevat mittaamattomasti kasautumismahdollisuudet. Yhteiskunnallisen työn tuottavuuden jatkuva kohoaminen, sosialistisen talouden pulista vapaa luonne, tuotannonvälineiden ja työvoimavarojen suunnitelmallinen ja järjestyksellinen käyttö, loismaisen kulutuksen puuttuminen — kaikki tämä aiheuttaa kasautumisen *nopean vauhdin*, mikä on mahdollista kapitalismille sen suotuisimpinakin kehitysjaksoina.

Näin ollen sosialistisessa yhteiskunnassa vaikuttaa *sosialistisen kasautumisen laki*, jonka mukaan osa puhtaasta tulosta käytetään säännöllisesti tuotannon jatkuvaan laajentamiseen ja kansallisrikkauten kartuttamiseen, minkä tarkoituksena on kansan hyvinvoinnin järjestelmällinen kohoaminen.

KOKONAISTUOTTEEN JAON KAAVA SOCIALISTISESSA YHTEISKUNNASSA

Sosialistisen kasautumisen tuloksena muodostuu valtion sekä osuuskuntien ja kollektiivitalouksien omistuksessa olevien aineellisten arvojen lisäys, mikä merkitsee sosialistisen yhteiskunnan kansallisrikkauten suurenemista. Kansantulon kasautuvalla osalla on myös rahailmaisuu. Valtaosa kansantalouden kaikkien alojen rahakasautumista ja osa väestön rahavaroista kootaan valtionbudjetin välityksellä koko kansan tarpeisiin.

Sosialistista kasautumista toteutetaan tekemällä perussijoituksia kansantalouteen. *Perussijoitukset* muodostuvat niiden varojen summasta, jotka tiettyinä ajanjaksona käytetään uusien tuottamattomien ja tuottamattomien kiinteiden varantojen luomiseen ja entisten uudestirakentamiseen. Eräs osa kansantalouden perussijoituksista menee kulutettujen kiinteiden varantojen korvaamiseen. Sosialistinen kasautuminen luo samalla edellytykset tuottamattomien varantojen nopealle kasvulle.

Neuvostovaltio suorittaa suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti valtavan suuria perusrakennustyöitä: rakennetaan uusia ja laajennetaan entisiä tehtaita, sähkövoimalaitoksia, malmi- ja hiilikaivoksia, neuvostotiloja, kuljetus- ja yhteyslaitoksia, asuintaloja, kouluja, sairaaloita ja lastenhoitolaitoksia.

Valtion ja osuuskunnallisten laitosten (kollektiivitalouksia lukuunottamatta) perussijoitusten laajuus Neuvostoliiton kansantaloudessa verrattavissa hinnoissa oli ensimmäisen viisivuotisen aikana 64,9 miljardia ruplaa, toisena viisivuotiskautena 147,6 miljardia ruplaa, neljäntenä viisivuotiskautena 338,7 miljardia ruplaa, viidentenä viisivuotiskautena 654,4 miljardia ruplaa ja vuosina 1956—1958 perussijoitusten summa oli 636,3 miljardia ruplaa.

Kuluvana seitsenvuotiskautena valtion perussijoitusten kokonaismäärä tekee lähes 2000 miljardia ruplaa, ja kun otetaan huomioon keskittämättömien varojen laskuun suoritettavat rakennustyöt, kollektiivitalouksien perussijoitukset ja väestön varoilla suoritettava asuintalojen rakentaminen, niin perussijoitusten kokonaissumma kohoaa valtavan suureksi — lähes kolmeksi tuhanneksi miljardiksi ruplaksi.

Kuten on jo sanottu sosialismi on poistanut sovittamattoman ristiriidan tuotannon ja kulutuksen väliltä, mikä ristiriita on luonteenomaista kapitalismille ja heijastaa porvarillisen yhteiskunnan perusristiriitaa. Sosialistinen yhteiskunta pyrkii saavuttamaan optimaalisen määräsuhteen kasautumisen ja kulutuksen välillä, mikä rinnan tuotannonvälineiden ensisijaisen kehittämisen, kansantulon kasvun ja sosialistisen kasautumisen lisääntymisen kanssa turvaisi kansan kulutusvarantojen jatkuvan lisääntymisen ja työtätekevien kasvavien tarpeiden yhä täydellisemmän tyydyttämisen.

Kansantalouden suunnitelmallista johtamista toteuttaen sosialistinen valtio määrittelee jokaista ajanjaksoa varten tietyt määräsuhteet kasautumisvarannon ja kulutusvarannon välillä pitäen lähtökohtana kommunistisen rakennustyön perustehtäviä ja konkreettisia olosuhteita. Niinpä Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus toteuttaen raskaan teollisuuden kasvun perustalla suuria toimenpiteitä maatalouden jyrkän nousun

aikaansaamiseksi ja kulutustarvikkeita tuottavan teollisuuden kehittämiseksi turvaavat kansan kulutusvarannon nopean lisääntymisen.

„Seitsenvuotissuunnitelmassa asetetaan tehtäväksi työtätekevien elintason jatkuva kohottaminen. Se saadaan aikaan kehittämällä voimakkaasti talouden kaikkia aloja, ensisijaisesti raskasta teollisuutta.

Nykyisissä oloissa, kun maassamme on luotu voimakas ja suotuisasti kehittyvä teollisuus ja suurmaatalous, meillä on kaikinpuoliset edellytykset vielä parempien olojen aikaansaamiseen jo lähiaikoina ja väestön aineellisten ja henkisten tarpeiden entistä täydellisempään tyydyttämiseen”¹.

Neuvostoliitossa kasvaa kansankulutus ja paranee sen laatu, korkealaatuisten tavaroiden ja tuotteiden osuus kansankulutusvarannossa kasvaa lakkaamatta. Vuosina 1947—1958 vehnäleivän myynti väestölle lisääntyi 10,5-kertaisesti, lihavalmisteiden 4,5-kertaisesti, voini ja kasvisöljyn 3-kertaisesti, sokerin 7,6-kertaisesti. Vuonna 1940 teollisuustavaroiden osuus oli maan tavaravaihdossa 37% ja vuonna 1958 46%.

Vuosien 1959—1965 tavoitelukujen mukaisesti väestölle myytävien karjataloustuotteiden määrä lisääntyy 2,2-kertaisesti, kasvisöljyn 1,9-kertaisesti, hedelmien ja citrushedelmien 3-kertaisesti, sokerin tuotanto lisääntyy 41—44 kilogrammaan henkeä kohden vuodessa 26 kilogramman asemesta vuonna 1958. Maatalouden edelleen nousun ja synteettisten aineiden ja keinokuitujen tuotannon valtavan kasvun ansiosta lisääntyy huomattavassa määrin teollisuustavaroiden myynti väestölle.

Sosialistinen yhteiskunta ei tunne kapitalismille ominaista kulutustarvikkeiden jakoa työtätekevien joukkojen välittömästi kulutustarvikkeisiin ja ylellisyystarvikkeisiin, jotka menevät vain riestävien luokkien kulutusvarantoon. Sosialismin vallitessa koko kulutusvaranto joutuu työtätekeville joukoille. Yhteiskunnallisen rikkauten lisääntyessä ja kansan hyvinvoinnin kasvaessa ennen ylellisyystavaroina pidetyt ja vain kapitalistien kuluttamat tuotteet menevät sosialismin aikana yhä lisääntyvässä määrin laajojen kansanjoukkojen kulutukseen.

SNTL:n kansantalouden tase käsittää laajennetun sosialistisen uusintamisen kaikki puolet — tuotannon, jaon, kiertokulun ja kulutuksen — niiden yhteydessä ja keskinäissuhteissa. Kansantaloussuunnitelmana esitetty SNTL:n kansantalouden tase ilmentää laajennetun sosialistisen uusintamisen koko prosessia ja tuloksia.

Sosialismin vallitessa on menettänyt täydellisesti voimansa kapitalistinen väestölaki, jonka vaikutuksesta, samalla kun yhteiskunnallinen rikkaus kasvaa, yhä suurempi osa työläisväestöstä osoittautuu liikaväestöksi ja se työnnetään pois tuotannosta täydentämään työttömien armeijaa. Sosialistinen järjes-

¹ N. S. Hruštšov, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoitteet vuosiksi 1959—1965, Selostus Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 p:nä 1959, s. 53.

telmä turvaa koko työkykyisen väestön täystyöllisyyden. Työn tuottavuuden ja koko yhteiskunnallisen tuotannon kasvun ja sen rinnalla tapahtuvan sosialistisen kasautumisen kanssa lisäänty työvoiman kysyntä, työssäkäyvien lukumäärä lakkaamatta kasvaa samalla kun ei ole työttömyyttä ja työkykyisen väestönsan työtä käytetään järkiperaisesti. Sellainen on *sosialistisen väestölain* olemus. Työkykyisen väestön täystyöllisyydestä ja kansan hyvinvoinnin järkkymättömästä paranemisesta johtuu sosialismin aikana väestön kuolleisuuden ja sairausprosentin aleneminen sekä väestön nopea lisäkasvu.

Vuosina 1926—1939 väestön keskimääräinen vuotuinen puhdas lisäys oli SNTL:ssa noin 2 miljoonaa ihmistä, eli 1,23%. Samana aikana keskimääräinen vuotuinen väestön puhdas lisäys oli Ranskassa 0,08%, Saksassa 0,62, Englannissa 0,36, USA:ssa 0,67%. Viimeksi kuluneiden vuosien aikana SNTL:n väestön vuotuinen puhdas lisäys on ollut yli 3,5 miljoonaa ihmistä. Vuonna 1958 oli kuolleisuus SNTL:ssa vähentynyt vuoteen 1940 verraten 2,5-kertaisesti ja vuoteen 1913 verraten enemmän kuin 4-kertaisesti. Kuolleisuus SNTL:ssa on vähäisempi kuin USA:ssa, Englannissa ja Ranskassa.

Sosialistiselle uusintamiselle on siis luonteenomaista koko yhteiskunnallisen tuotannon suunnitelmallinen ja keskeytymätön laajentuminen, joka tapahtuu kapitalismille saavuttamattomissa olevaa nopeaa vauhtia, koko työkykyisen väestön täystyöllisyys, kansanjoukkojen aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason alituinen kohoaminen.

XXXV LUKU

ASTEITTAINEN SIIRTYMINEN SOSIALISMISTA KOMMUNISMIIN

Kommunistisen yhteiskunnan kaksi vaihetta. Siirtyminen kommunismin alemmasta vaiheesta, sosialismista, sen korkeampaan vaiheeseen, kommunismiin, on lainmukainen historiallinen prosessi. Yhteiskunta ei voi tulla kommunismiin kulkematta sitä ennen sosialistista kehitysvaihetta, jolloin aste asteelta luodaan edellytykset kommunistisen yhteiskunnan rakentamiselle. Niin ollen itse sosialismin kehitys onkin asteittaista siirtymistä kommunismiin. Lenin korosti: „Sosialismi tulee kiertämättömästi kasvamaan vähitellen kommunismiksi...”¹. Sosialistisen yhteiskunnan suunnitelmallista kasvua kommunistiseksi yhteiskunnaksi toteutetaan käyttämällä hyväksi sosialismin taloudellisia

¹ V. I. Lenin, Proletariaatin tehtävistä vallankumouksessamme, Teokset, 24. osa, sivu 62 (suom. s. 69).

lakeja ja sen etuisuuksia, joiden pohjalla tapahtuu tuotantovoimien myrskyisä kasvu. Sosialistisen yhteiskunnan suunnitelmallinen siirtyminen kommunismiin tapahtuu käyttämällä hyväksi sosialismin taloudellisia lakeja ja sen etuisuuksia, jotka avartavat alaa tuotantovoimien vauhdikkaalle kehittämiselle. Sosialistisen tuotantotavan muodostuttua ja lujituttua kaikki maailman sosialistisen järjestelmän maat siirtyvät asteittain kommunismiin, mikä on kaikkien maiden työtätekevien vapautistelun lopullinen päämäärä.

Rakennettuaan sosialismin Neuvostoliitto on jo useampien vuosien ajan elänyt asteittaista kommunismiin siirtymäkautta. Nykyään neuvostoyhteiskunnassa on jo paljon tuntuja ja näkyviä kommunismin piirteitä, jotka edelleen kehittyvät ja täydellistyvät. Neuvostoliitto on siirtynyt laajamittaisen kommunistisen rakennustyön vaiheeseen, jolloin luodaan kommunismin aineelliset ja henkiset edellytykset. SNTL:n kansantalouden kehittämisen pitkäkätähtäimen suunnitelma edellyttää kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomista.

„Laajamittaisen kommunistisen rakennustyön tulee aineellisten hyödykkeiden runsauden luomisen rinnalla turvata henkisten arvojen todellinen kukoistus, kaikkien yhteiskunnan jäsenten tarpeiden yhä täydellisempi tyydyttäminen, sosialistisen demokratian edelleen kehittäminen, kommunistisen yhteiskunnan tietösten työntekijäin kasvattaminen”¹.

Kommunismiin siirtymisen sanelee maailman historian objektiivinen kehityskulku. Yhteiskunnan kehitys tapahtuu alemmasta asteesta korkeampaan. Kommunistinen yhteiskunta on korkein ja edistyksellisin yhteiskunnan kehitysaste.

Kehityksensä ensimmäisellä asteella kommunistinen yhteiskunta kantaa vielä syntymämerkkejään, kapitalismin perinteitä ja jäännöksiä, sillä se on syntynyt kapitalismin uumenista. Vasta sosialismin edelleen kehittyminen sen omalla, itsensä luomalla perustalla johtaa toiseen, kommunistisen yhteiskunnan korkeampaan vaiheeseen. Sosialismi ja kommunismi ovat siis uuden, kommunistisen yhteiskuntamuodostuman kaksi kypsyyssastetta.

Tuotannonvälineet ovat sosialistista omaisuutta kommunismin molemmilla vaiheilla. Kommunistisen yhteiskunnan molemmille vaiheille on sen vuoksi luonteenomaista, ettei silloin ole riistäjäluokkia eikä ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa eikä kansallisuus- ja rotusortoa. Niin sosialismissa kuin kommunismissakin tuotannon tavoitteena on koko kansan hyvinvoinnin alituinen kohottaminen, ja tämän tavoitteen saavuttamisen keinona on tuotannon keskeytymätön laajentaminen ja kehittäminen yhä täydellisemmäksi korkeatasoisimman tekniikan

¹ Päättölauselma toveri N. S. Hruštševin selostuksen „Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965” johdosta, NKP:n ylimääräisen XXI edustajakokouksen asiakirjat, 1959, s. 153.

pohjalla, mikä edellyttää työn tuottavuuden jatkuvaa nousua. Yhteiskunnallisen omaisuuden vallitseminen edellyttää kansantalouden suunnitelmallista kehittämistä kommunismin molemmilla vaiheilla.

Samalla kommunismin korkein vaihe eroaa olennaisesti sen alemmasta vaiheesta, ollen kommunistisen yhteiskunnan taloudellisen, teknillisen ja sivistyksellisen kypsyyden korkeampi, laadullisesti uusi aste.

Jo sosialismin vallitessa tuotantovoimat saavuttavat korkean tason, koko kansantaloudessa vallitsee koneellinen suurtuotanto, keskeytymättä ja ripeästi toteutetaan teknillistä edistystä ja yhteiskunnallisen työn tuottavuus kasvaa. Kommunistinen yhteiskunta saa käytettäväkseen huomattavasti voimakkaamman ja kehittyneemmän aineellisen ja tuotannollisen perustan, jonka erikoispiirteenä on automaattinen konejärjestelmä. Siten käy mahdolliseksi kohottaa mittaamattomasti työn tuottavuutta ja turvata aineellisten hyödykkeiden sellainen runsaus, jota ei sosialistinen yhteiskunta voi vielä saavuttaa.

Tuotantovoimien jättimäinen kasvu edellyttää laadullisia muutoksia yhteiskunnallisessa omistustavassa. Yhteiskunnallisen sosialistisen omistuksen kaksi muotoa, valtion ja osuuskunnallis-kollektiivitaloudellinen omistus, jotka ovat vallitsevia sosialistisessa yhteiskunnassa, kasvautuvat vähitellen kehitys- ja täydellistymisprosessissaan yhtenäiseksi kommunistiseksi, yhteiskunnalliseksi koko kansan omaisuudeksi.

Sosialismissa ei ole enää vastakohtaisuutta kaupungin ja maaseudun välillä, henkisen ja ruumiillisen työn välillä, mutta niiden välillä säilyvät vielä olennaiset eroavaisuudet. Kommunismiin siirryttäessä nämä olennaiset eroavaisuudet poistetaan sitä mukaa, kuin kehittyvät tuotantovoimat ja yhteiskunnallinen omistus.

Kommunistisessa yhteiskunnassa muuttuu työn luonne. Yhteiskunnallinen työnjako muuttuu perusteellisesti. Kokonaan häviää vanha työnjako, joka perustuu ihmisten luokkaeroavaisuuksiin, olennaisiin eroavaisuuksiin kaupungin ja maaseudun välillä, henkisen ja ruumiillisen työn välillä, sekä yhteiskunnan jäsenten vakituisen kiinnittämiseen johonkin määrättyyn ammattiin. Spesialisointi eri tuotannon alojen, alueiden sekä eri ammattien välillä kuitenkin säilyy.

Tekniikan ja automatisoinnin valtava edistys saa aikaan sellaiset muutokset tuotantoprosessissa, että luodaan aineelliset edellytykset rajojen hävittämiseksi henkisen ja ruumiillisen työn väliltä. Samanaikaisesti luodaan sellaiset sivistykselliset edellytykset, jotka tekevät mahdolliseksi yhteiskunnan jakautumisen henkisen ja ruumiillisen työn tekijöihin. Kaikki yhteiskunnan jäsenet saavat monipuolisen sivistyksen, ja he saavat täydellisen mahdollisuuden ammattinsa vapaaseen valintaan. Kommunismi turvaa kaikille yhteiskunnan jäsenille kaikinpuolisen kehityksen

sekä ruumiillisten että henkisten kykyjensä kukoistuksen, yhteiskunta käyttää täydellisesti hyväkseen heidän kykyjään. Kommunismi edellyttää tieteen, taiteen ja kulttuurin sellaista kukoistusta, jota ihmiskunnan historia ei ole ennen tuntenut.

Kaikki yllämainittu johtaa siihen, että häviää kokonaan yhteiskunnan jakautuminen luokkiin. Kommunismi on luokaton yhteiskunta.

Sosialistisessa yhteiskunnassa on kaksi luokkaa, työväenluokka ja kollektiivitalonpoikaisto, jotka ovat ystävyysuhteessa keskenään, mutta joiden asema yhteiskunnallisessa tuotannossa on erilainen; työväenluokan ja talonpoikaiston ohella on olemassa erikoinen yhteiskuntakerros — sosialistinen sivistyneistö. Kun sosialistisen omistuksen kahdesta muodosta siirrytään yhtenäiseen kommunistiseen omistusmuotoon ja poistetaan olennaiset eroavaisuudet kaupungin ja maaseudun väliltä sekä ruumiillisen ja henkisen työn väliltä, häviää lopullisesti raja työläisten, talonpoikain ja sivistyneistön väliltä. Luokkarajojen häviäminen työläisten, talonpoikain ja sivistyneistön väliltä muodostaa puolestaan kansan kommunistisen omistuksen olennaisen piirteen, joka erottaa sen koko kansan sosialistisesta omistuksesta, sillä tuotannonvälineiden sekä kaikkien yhteiskunnan rikkauksien omistajana on oleva koko kansa, joka ei tunne luokkaeroavaisuuksia.

Tuotantovoimien kehityksen ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden korkea taso takaa silloin kaikkien aineellisten ja kulttuurihyödykkeiden runsauden. Silloin voidaan siirtyä työn mukaan tapahtuvan tuotteiden jaon sosialistisesta periaatteesta tarpeiden mukaan tapahtuvan jaon kommunistiseen periaatteeseen.

Sosialistisessa yhteiskunnassa työ on vapaa riistosta ja on kunnianasia, mutta se ei ole vielä tullut kaikkien ihmisten ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Työn aineellisen kiinnostamisen tarkoituksissa tuotteiden jako tapahtuu suoritetun työn mukaan. Sosialismissa ei ole vielä voitettu yhteiskunnan eräiden jäsenten huolimattomuutta suhtautumista työhön. Yhteiskunnan on edelleenkin välttämättä valvottava tiukasti työn määrää ja hyvityksen määrää. Kommunistisessa yhteiskunnassa työ tulee kaikille yhteiskunnan jäsenille ensimmäiseksi elämäntarpeeksi eikä ainoastaan elämän ylläpitämisen keinoksi. Jokaisen työntekijän velvollisuudentunto yhteiskuntaa kohtaan kasvaa huomattavasti. Kaikki yhteiskunnan jäsenet tekevät työtä kykyjensä mukaan. Silloin tuotteita ei tarvitse jakaa suoritetun työn mukaan eikä yhteiskunnan tarvitse valvoa työn ja hyvityksen määrää.

Näiden ehtojen turvaamisen tuloksena maksutonta kommunistista työtä yhteiskunnan hyväksi tulee vastaamaan yhteiskunnan suorittama aineellisten ja kulttuurillisten hyödykkeiden maksuton kommunistinen jako yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeiden mukaisesti.

Marxilaisuus opettaa, että vasta silloin, kun on luotu kaikki aineelliset ja kulttuurilliset edellytykset siirtymiselle kommunismin korkeimpaan vaiheeseen, kun yhdessä yksilöiden kaikinpuolisen kehityksen kanssa ovat kasvaneet myös tuotantovoimat ja yhteiskunnallisen rikkauden kaikki lähteet pulppuavat täydellä voimalla, vasta silloin „yhteiskunta voi kirjoittaa lippuunsa: „Jokainen kykynsä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan!”¹.

Kommunismi merkitsee kaikenlaisten aineellis-taloudellisten eriarvoisuusmuotojen hävittämistä ihmisten väliltä. „Proletaarisen tasa-arvoisuusvaatimuksen reaalisenä sisältönä on *luokkien hävittämisen* vaatimus”², osoitti Engels. Jo sosialismi on tässä suhteessa saavuttanut valtavan suuria saavutuksia hävitettyään riistäjäluokat, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen, vapautettuaan työätekevät riistosta. Sosialismi ei kuitenkaan voi poistaa eriarvoisuutta tuloihin nähden, jotka ovat riippuvaisia työntekijäin kyvyistä, ammattitaidosta ja perheasemasta. Kommunismi hävittää yhteiskunnan kaikenlaisen luokkajaon, kaikki sosiaaliset, kulttuurilliset ja taloudelliset eroavaisuudet ihmisten työoloissa ja elämässä.

Kommunistisella sosiaali- ja taloudellisella tasa-arvoisuudella ei ole mitään yhteistä makuasioiden, taipumusten ja tarpeiden tasaamisen ja standartisoimisen kanssa. Päinvastoin kommunismi tarkoittaa yhteiskunnan palvelemisen hengessä kasvatetun yksilön todellista kukoistusta, henkilöllisten tarpeiden mitä suurinta, historiassa ennen tuntematonta monitahoisuutta.

Kun kommunismi on vakiintunut ja saavutettu tuotantovoimien korkea kehitystaso, joka takaa tuotteiden yltäkylläisyyden, kun kommunistinen omistusmuoto on ehdottomasti vallitseva ja työ muuttunut ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, käy sosialismin aikana vallitseva tavarantuotanto ja tavaravaihto tarpeettomaksi. Silloin ei tarvita rahaakaan. Tuotteiden jako yhteiskunnan jäsenten kesken tapahtuu suoranaisesti heidän tarpeidensa mukaan ilman rahan välitystä. Yhteiskunta järjestää asteittaisesti työn luettelon välittömästi työajassa käyttämättä arvoa ja sen muotoja. Tätä tehtävää ratkaistaessa tullaan laajalti käyttämään nykyaikaista konelaskutekniikkaa.

Marxismi-leninismi opettaa, että kommunismin korkeimmassa vaiheessa, kun yhteiskunnan luokkajako ja luokkaeroavaisuudet häviävät, kun työ muuttuu ihmisen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi ja laajojen joukkojen kommunistinen tajunta yhä enemmän kehittyy, tulee tarpeettomaksi työn määrän ja hyvityksen määrän valvominen, valtio käy tarpeettomaksi ja se vähitellen kuoleentuu.

¹ K. Marx, Gothan ohjelman arvostelua, K. Marx, F. Engels, Valitut teokset, II osa, 1955, s. 15 (suom. s. 17).

² K. Marx ja F. Engels, Teokset, XIV osa, s. 107.

Mutta niin kauan kuin näitä ehtoja ei ole luotu, on sosialistinen valtio elintärkeä elin, kaikki sen yhteiskunnalliset toiminnot säilyvät, ja sen taloudellisella ja organisaatiotehtävällä on sangen suuri merkitys. Valtion, sen taloudellisen osuuden, heikentäminen aiheuttaisi valtavan vahingon kommunistiselle rakennustyölle.

Kommunismissa yhteiskunnallisen hallinnon tehtävät kadotavat poliittisen, valtiollisen luonteensa ja muuttuvat välittömästi sellaisiksi, että koko kansa hoitaa yhteiskunnan asioita. Tämä merkitsee, että sosialistinen valtionhallinto kasvaa asteittaisesti kommunistiseksi yhteiskunnalliseksi itsehallinnoksi.

Kun kommunismissa käyvät tarpeettomiksi valtion pakotus- ja rangaistuselimet, niin talouden suunnitelmallisen johtamisen ja hallinnon tehtävät, huolenpito tieteen ja tekniikan kehittämisestä samoin kuin kulttuuri- ja kasvatustoiminta yms. eivät ainoastaan säily, vaan tulevat kehittymään edelleen. Kuvitelma kommunistisesta yhteiskunnasta muodottomana ja järjestyttömänä, anarkistisena ihmismassana on perin virheellinen ja alhainen. Todellisuudessa kommunismin olemuksena tulee olemaan korkeasti järjestynyt ja kaikinpuolin joustava ja sopusuhmainen työyhteisö, jonka kansantalouden ja yhteiskunnallisen ja kulttuuritoiminnan tieteellinen suunnittelu on saavuttanut täydellisyteen kehitetyn tason.

Kommunismiin siirryttäessä sosialistisen valtion kehittymisen ja muuttuminen tapahtuu siten, että sen demokraattiset hallintoperusteet avartuvat. Valtiohallinnon puhtaasti administratiivisten pakkomenetelmien tilalle astuu yhä enemmän taloudellinen kiinnostus ja kasvatustyö, jossa kansalaisjärjestöt tulevat näyttelemään hyvin aktiivista osaa. Sosialistisen valtion kehitystä tulee luonnehtimaan yhä suuremmissa mitassa kohoava laajojen kansanjoukkojen luova aktiivisuus, aloitteellisuus ja omatoimisuus, heidän yhä laajempi osallistumisensa maan hallintaan ja paikallisten elinten kasvava osuus taloudellisessa ja kulttuurirakennustyössä. Ammattiliittojen ja Neuvostojen osuus työtätekevien järjestöinä kohoaa huomattavasti.

NKP:n XXI edustajakokous korosti, että sosialistisen valtion kehityksen tärkeimpänä suuntana nykyään on demokratian kaikinainen laajentaminen, kaikkien kansalaisten saaminen mukaan taloudellisen ja kulttuurirakennustyön johtamiseen, yhteiskunnan asioiden hoitoon. Monet valtioneelinten tehtävät siirtyvät vähitellen kansalaisjärjestöjen hoidettaviksi. Kansalaisjärjestöjen laajalla ja aktiivisella osanotolla tulee ratkaista väestön kulttuuripalvelun, terveydenhoidon ja liikuntakasvatuksen kysymykset. Rinnan valtioneelinten kanssa kansan miliisin, toveri-oikeuksien ja näiden kaltaisten omatoimisten järjestöjen tulee yhä laajemmassa mitassa täyttää yhteiskunnallisen järjestyksen ja kansalaisten oikeuksien valvonnan, sosialistisen yhteiselämän sääntöjen turvaamisen tehtäviä.

Valtion osuus kommunismin rakentamisessa ei heikkene sen vuoksi, että valtioneulinten erinäiset tehtävät siirtyvät yhteiskunnallisille järjestöille, vaan päinvastoin se laajentaa ja lujittaa sosialistisen yhteiskunnan poliittista perustaa, takaa sosialistisen demokratian edelleen kehittämisen.

Kommunismin rakentamisen jälkeenkin valtio on välttämätön elleivät imperialistiset valtiot lakkaa siihen mennessä olemasta eikä ole poistettu sitä vaaraa, että imperialistiset valtiot hyökkäävät Neuvostoliiton ja muiden sosialistisen leirin maiden kimppuun. Valtion luonne ja muodot tulevat riippumaan silloin kommunistisen järjestelmän erikoispiirteistä.

Neuvostoliiton ja sosialistisen leirin muiden maiden, jotka harjoittavat johdonmukaista rauhanpolitiikkaa, täytyy olla valmiita torjumaan kaikki ulkoa päin tulevat vihollishyökkäykset niin kauan kuin imperialistisen päällekkarkauksen vaaraa ei ole poistettu. Siksi on välttämättä lujitettava kaikin voimin sosialistista valtiota, voimistettava sen taloudellista mahtia ja turvattava sen puolustuskuntoisuus.

Kehittäen ja rikastuttaen Marxin oppia kommunismista Lenin esitti perusajatukset kommunistisen yhteiskunnan rakentamisteistä. Perustellessaan Kommunistisen puolueen ohjelmaa Lenin lausui: „Aloittaessamme sosialistiset uudistukset meidän täytyy asettaa itsellemme selvä päämäärä, johon nämä uudistukset loppujen lopuksi suuntautuvat, nimittäin se päämäärä, että luodaan kommunistinen yhteiskunta, joka ei rajoitu ainoastaan pakkoluovuttamaan tehtaita, maata ja tuotannonvälineitä, ei rajoitu ainoastaan pitämään tarkkaa lukua tuotteiden tuotannosta ja jaosta ja valvomaan niitä, vaan menee kauemmaksi toteuttaakseen periaatteen: jokainen kykynsä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”¹.

Alleviivaten työn tuottavuuden kohottamisen ja tuotantovoimien kehittämisen ratkaisevan merkityksen kommunistisessa rakennustyössä puolue on aina taistellut suppeankulutuksellista kommunismiin suhtautumista vastaan, joka irroittaa kulutuksen kasvua koskevat kysymykset tuotantoperustasta, tuotannon lisäämisestä. Vain yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kasvun pohjalla ja mitassa voidaan ottaa käytäntöön ja levittää kommunistisia jakomuotoja.

Neuvostoliitolla on kaikki, mitä tarvitaan täydellisen kommunismin rakentamiseksi: valtavat aineelliset voimavarat ja luonnonrikkaudet, mahtava teollisuus ja hyvin koneellistettu suurmaatalous. Mahtava tekijä, joka jouduttaa neuvostotalouden kehitystä kommunismia kohti, on joukkojen luova toimeliaisuus, joka ilmenee koko kansan sosialistisena kilpailuna. Neuvostokansaa johtaa kommunismiin Kommunistinen puolue, jolla on

¹ V. I. Lenin, Alustus puolueen ohjelman tarkistuksesta ja puolueen nimen muuttamisesta VKP(b):n VII edustajakokouksessa, Teokset. 27. osa, s. 103.

aseenaan marxismin-leninismien teoria, sosialismin taloudellisten lakien tuntemus ja kommunistisen yhteiskunnan rakennustyön tieteellisesti perusteltu ohjelma.

Kansainväliset edellytykset kommunismin rakentamiseen SNTL:ssa ovat toisen maailmansodan jälkeen perusteellisesti muuttuneet. Aikaisemmin Neuvostoliitto oli ainoa sosialistinen maa, mutta nyt on olemassa mahtava sosialismin leiri, johon kuuluu enemmän kuin yksi kolmasosa koko maailman väestöstä. Sosialismin leirin muodostuminen aiheutti perinpohjaisen muutoksen voimasuhteissa maailman areenalla ja loi uuden tilanteen sosialismin ja kommunismin rakennustyölle. Sosialismin ja kommunismin voiton ratkaisevana ehtona kaikissa sosialistisen leirin maissa on tämän leirin mahtavuuden jatkuva lujittaminen, siihen kuuluvien kansojen kiinteän taloudellisen, poliittisen ja sivistyksellisen yhteistyön kehittäminen.

Sosialismista kommunismiin siirtyminen tapahtuu ilman yhteiskunnallisia vallankumouksia, koska sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole toisilleen vihamielisiä luokkia ja kommunistisen yhteiskunnan rakentaminen kiinnostaa yhtä hyvin kaikkia työtekeviä. Kommunismin aineelliset edellytykset ja kulttuuriehdot luodaan sitä mukaa, kuin kehittyvät sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimat, kasvavat sen rikkaudet ja kulttuuri, lujittuu ja kehittyy tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus, sitä mukaa kuin edistyy joukkojen kommunistinen kasvatus.

Tämä ei merkitse, että yhteiskunnan kehittyminen kommunismia kohti tapahtuu ilman sisäisten ristiriitojen voittamista. Mutta kuten jo on sanottu, nämä ristiriidat eivät ole luonteeltaan sovittamattomia. Tiedostamalla yhteiskunnan kehityksen taloudellisia lakeja ja nojautumalla niihin kommunistinen puolue ja Neuvostovaltio voivat ajoissa saada ilmi syntyneissä olevat ristiriidat ja ryhtyä toimenpiteisiin niiden ratkaisemiseksi.

Kommunismiin siirtymisen asteittainen luonne ei laisinkaan tarkoita hidastettua liikettä. Päinvastoin sosialismin voimistuessa, syntyvän kommunistisen järjestelmän valtaviin etuisuuksien ilmestyessä ja kehittyessä, väestöjoukkojen luovan aktiivisuuden laajetessa ennen näkymättömästi yhteiskunnan kehityskulku kiihtyy. Asteittainen siirtyminen sosialismista kommunismiin tapahtuu oloissa, jolloin tiede ja tekniikka ottavat kehityksessään perustavaa laatua olevia vallankumouksellisia edistysaskeleita, samoin kuin talouden ja kulttuurin kehityksessä tapahtuu valtavia laadullisia hyppäyksiä. Esimerkiksi uusien voima- ja raaka-ainelähteiden löytäminen sekä uusien teknillisten keksintöjen ottaminen käyttöön tuotannossa saa aikaan todellisen vallankumouksen tekniikassa. Siirtyminen tuotannonvälineiden kahdesta yhteiskunnallisesta omistusmuodosta yhtenäiseen kommunistiseen omistusmuotoon ja tuotteiden työn mukaan tapahtuvan jaon sosialistisesta periaatteesta tarpeiden mukaan tapahtuvan jaon kommunistiseen periaatteeseen

on merkitsevä syvällisiä laadullisia muutoksia yhteiskunnan taloudessa ja kaikilla muilla elämänaloilla.

SNTL:n taloudellinen perustehtävä. Kommunismiin siirtymisen ratkaisevana ehtona on sellaisen aineellisen ja teknillisen perustan luominen, joka turvaa kulutustarvikkeita siinä määrin, että voidaan toteuttaa käytännössä kommunistinen periaate: „jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”. Tämän periaatteen toteuttamiseksi on kohotettava vastaavalle tasolle aineellisten hyödykkeiden tuotanto kutakin asukasta kohden. Tuotteiden tuotannon määrä väestön kutakin asukasta kohden laskettuna on kunkin maan taloudellisen kehitystason tärkeä osoitin. Tässä suhteessa on suuri merkitys teollisuustuotteiden ja ennen muuta raskaan teollisuuden valmisteiden määrällä. Eräänä kommunismiin siirtymisen välttämättömänä edellytyksenä on sellaisen taloudellisen kehitystason saavuttaminen, joka ylittää kaikkein kehittyneimpien kapitalististen maiden tason.

Hahmotellessaan kommunismin rakentamisen teitä V. I. Lenin asetti perustavoitteeksi: saavuttaa ja sivuuttaa kehittyneimmät kapitalistiset maat taloudellisessa suhteessa. SNTL:n taloudellisena perustehtävänä on saavuttaa ja sivuuttaa Euroopan kehittyneimmät kapitalistiset maat ja maailman kehittynein kapitalistinen maa, Amerikan Yhdysvallat taloudellisessa suhteessa, ts. tuotteiden valmistuksessa maan kutakin asukasta kohti.

Neuvostoliiton taloudellisen perustehtävän ratkaiseminen merkitsee sitä, että on ohitettava tärkeimmät kapitalistiset maat niin tuotannonvälineiden kuin myös kulutustarvikkeiden, niin teollisuustuotteiden kuin myös maataloustarvikkeiden tuotannossa kutakin asukasta kohden. SNTL:n taloudellisen perustehtävän menestyksellisen täyttämisen välttämättömänä ehtona on raskaan teollisuuden ensivuoroinen kehittäminen. Tämä ei tietenkään merkitse sitä, että ensin on saavutettava tärkeimmät kapitalistiset maat tuotannonvälineiden valmistuksen alalla, esimerkiksi teräksenvaluussa, ja vasta sen jälkeen kulutustarvikkeiden, esimerkiksi karjataloustuotteiden tuottamisen alalla. Sellainen dogmaattinen suhde tämän kysymyksen ratkaisemiseen olisi perinjuurin väärä. Taloudellinen perustehtävä ratkaistaan vähitellen konkreettisista olosuhteista ja mahdollisuuksista riippuen. Sitä paitsi tämä tehtävä voidaan ratkaista monien elintarvikkeiden osalta ennemmin kuin useiden tuotannonvälineiden valmistamisen suhteen.

Taistelulla taloudellisen perustehtävän loppuunsaorittamiseksi on elintärkeä merkitys kommunismin rakentamisessa ja maailman sosialistisen talousjärjestelmän voittoon viemisessä taloudellisessa kilpailussa kapitalistisen talousjärjestelmän kanssa. Tässä kahden vastakkaisen järjestelmän kilpailussa ratkaisevat etuisuudet ovat suunnitelmallisen sosialistisen talousjärjestelmän puolella, joka turvaa sellaisen tuotteiden tuotannon

kasvuvauhdin, mikä ylittää moninkertaisesti kapitalistisen maailman tuotteiden tuotannon kasvuvauhdin.

Teollisuustuotteiden kokonaistuotannossa Neuvostoliitto on huomattavasti ohittanut kaikki kapitalistiset maat USA:ta lukuunottamatta ja astunut toiselle paikalle maailmassa. Teollisuustuotannon kasvun vauhdissa Neuvostoliitto on sivuuttanut kaikki kapitalistiset valtiot USA mukaan luettuna. Sosialistinen talous kehittyy jatkuvan nousun tietä, kun taas kapitalistista taloutta alinomaa järkyttävät jaksoittaiset ylituotannon pulat.

SNTL:n taloudellisen perustehtävän menestyksellisen täyttämisen ratkaisevana ehtona on työn tuottavuuden jatkuva kohoaaminen kansantalouden kaikilla aloilla. „Kommunismi”, kirjoitti Lenin, „on vapaaehtoisten, tietoisten, yhteenliittyneiden ja parhainta tekniikkaa käyttävien työläisten työn tuottavuutta, joka on korkeampaa kuin kapitalistinen työn tuottavuus”¹. Työn tuottavuuden kasvuvauhti Neuvostoliitossa on suurempi kuin kapitalistisissa maissa. Työn tuottavuuden taso on Neuvostoliitossa nykyään korkeammalla kuin Englannissa ja Ranskassa. Huomattavasti on supistunut ero työn tuottavuuden tasossa Neuvostoliiton ja Amerikan Yhdysvaltojen välillä. Kapitalismin voittamiseksi taloudellisessa kilpailussa on välttämätöntä, että työn tuottavuudessa ei ainoastaan saavuteta, vaan ohitetaankin Amerikan Yhdysvaltojen taso.

Sosialistisen talouden korkea kehitysvauhti on tehnyt mahdolliseksi supistaa mittavasti välimatkaa niin SNTL:n ja USA:n teollisuustuotannon volyyymiin nähden kuin myös asukasta kohden laskettuna.

Nykyään on koittanut laadullisesti uusi vaihe taloudellisessa kilpailussa Neuvostoliiton ja USA:n välillä siinä suhteessa, että Neuvostoliitto on edellä USA:ta ei ainoastaan tuotteiden tuotantovauhdin, vaan myös useiden teollisuustuotteiden vuosituotannon absoluuttisen kasvun suhteen. Viimeisten kahdeksan vuoden kuluessa Neuvostoliitto on ohittanut USA:n sellaisten tärkeiden tuotelajikkeiden kuin teräksen, takkiraudan, rautamalmin, vuoriöljyn, kivihiilen, sementin ja villakankaiden tuotannon absoluuttisessa kasvussa.

Ratkaiseva merkitys taloudellisen perustehtävän täyttämässä on Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelmalla. Seitsenvuotissuunnitelman tuloksena Neuvostoliitto tulee tuottamaan teollisuustuotteita henkeä kohden enemmän kuin nyt tuotetaan Euroopan kehittyneimmissä kapitalistisissa maissa, Englannissa ja Länsi-Saksassa, valloittaen tällöin ensimmäisen sijan Euroopassa tämän osoittimen suhteen. Muutamien tärkeimpien teollisuustuotelajien vuotuisen tuotannon absoluuttisten määrien suhteen Neuvostoliitto ohittaa

¹ V. I. Lenin, Suuri aloite, Teokset, 29. osa, s. 394 (suom. V. I. Lenin, Valitut teokset, II osa, s. 533).

Amerikan Yhdysvaltojen teollisuustuotannon nykyisen tason ja muutamien suhteen lähestyy sitä. Siihen mennessä tärkeimpien maataloustuotteiden tuotanto kokonaisuudessaan ja henkeä kohden Neuvostoliitossa on ylittävä USA:n nykyisen tason.

Neuvostokansa pyrkii siihen, että jo viiden vuoden kuluttua sen jälkeen kun seitsenvuotissuunnitelma on täytetty, ja ehkä jo ennemmin, Neuvostoliitto pääsee ensimmäiselle sijalle maailmassa ei ainoastaan tuotannon absoluuttisen määrän, vaan myös henkeä kohden tuotettavan tuotemäärän suhteen. Se on oleva sosialismin yleismaailmallinen ja historiallinen voitto kapitalismista rauhanomaisessa taloudellisessa kilpailussa kansainvälisellä areenalla. Neuvostoliitto muuttuu maailman ensimmäiseksi teollisuusmaaksi, jossa tulee olemaan korkein työn tuottavuus ja korkein elintaso.

Vertailtaessa henkeä kohden tuotettavien tuotteiden määrää sosialistisissa ja kapitalistisissa maissa on huomioitava täydellisesti näiden maiden periaatteelliset sosiaaliset ja luokkaeroavaisuudet, perusteellinen ero tuotannon kasvusta johtuvissa sosiaalisissa seuraamuksissa ja kansallistulon jakautumisen luokkaolemuksessa. On otettava huomioon, että „henkeä kohden tuotettavan keskinäisen tuotemäärän” osoittimen taakse porvarillisissa maissa kätkeytyy riistäjaluokkien ja heidän palkkarinkiensä valtava osuus kansallistulossa ja kulutuksessa, samanaikaisesti kun sosialistisissa maissa, joissa riistäjaluokat on hävitetty, tuotantoa harjoitetaan kansanjoukkojen kasvavien tarpeiden mahdollisimman täydellistä tyydyttämistä silmällä pitäen.

Keskimääräinen vuotuinen teollisuustuotannon lisäys vuosien 1930—1958 aikana oli: Neuvostoliitossa 11,4%, USA:ssa 2,9, Englannissa 2,2, Länsi-Saksassa 3,3, Ranskassa 1,4%. Neuvostoliitto kehittyi siis 4—5 kertaa nopeammin kuin mikä hyvänsä kapitalistinen maa. Sitä paitsi huomattavan osan mainitusta ajasta Neuvostoliitossa ottivat sotavuodet ja talouden jälleerakentaminen. Kun jätetään sotavuodet pois laskuista, niin teollisuustuotannon keskimääräinen vuotuinen lisäys 23 vuoden aikana (11 sodanedellistä ja 12 sodanjälkeistä vuotta) on: Neuvostoliitossa 16,0%, USA:ssa 2,3, Englannissa 3,1, Ranskassa 3,1%.

Vuosien 1913—1958 välisenä aikana teollisuustuotannon tason eroavaisuus Neuvostoliiton ja USA:n välillä supistui mittavasti. Kun vuonna 1913 Venäjä tuotti terästä 14%, sementtiä 11%, kivihiiltä 6% siitä, mitä tuotti USA, niin vuonna 1958 teräksen sulatus Neuvostoliitossa oli jo 71% USA:n tuotannosta, sementin tuotanto 64% ja kivihiilen tuotannossa Neuvostoliitto ylitti USA:n tason 11%.

Nykyään Neuvostoliiton teollisuustuotannon kokonaismäärä on likipitään puolet USA:n tasosta, ja henkeä kohden laskettuna vähemmän kuin puolet; maataloustuotteiden tuotannon kokonaismäärä on Neuvostoliitossa 20—25% pienempi kuin USA:ssa ja asukasta kohden laskettuna likipitään 40%. Tärkeimpien viljelyskasvien kokonaistuotantoon nähden Neuvostoliitto on jo suhteellisen lähellä USA:n tasoa tai jopa ohittanutkin tuon tason. Maidon ja voin tuotannossa Neuvostoliitto on päässyt ensimmäiselle sijalle maailmassa ja lähi vuosina ylittää näiden tuotteiden tuotannon USA:ssa asukasta kohden. Sängen tärkeä merkitys on etummaisten kollektiivitalouksien ja neuvostotilojen

esittämän kehotuksen — saavuttaa lähi vuosina USA lihan tuotannossa asukasta kohden — toteuttamisella.

Seitsenvuotissuunnitelmassa on huomioitu Neuvostoliiton teollisuustuotteiden tuotannon keskimääräinen vuotuinen kasvuvauhti 8,6 prosentiksi, ja se tulee epäilemättä ylitettyä. Siitä puhuu viime vuosien kokemus ja valtavat reservit, joita on olemassa seitsenvuotissuunnitelman edellyttämien tehtävien täyttämiseksi. Jos huomioidaan USA:n teollisuuden kehityksen vauhti viime vuosina, niin voidaan olettaa, että USA:n teollisuustuotanto kasvaa lähimpinä vuosina keskimäärin 2% vuodessa.

Neuvostoliiton maataloustuotteiden tuotannon vuotuinen kasvuvauhti tekee seitsenvuotissuunnitelman mukaan keskimäärin 8%. Viimeksikuluneiden 7 vuoden aikana USA:n maataloustuotteiden tuotannon kasvu teki vuodessa alle 2%.

Taloudellista perustehtävää ratkaistaan tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kehittämisen pohjalla soveltamalla kaikilla kansantalouden aloilla kotimaisen ja muiden maiden tieteen ja tekniikan saavutuksia, jotka mahdollistavat vähimmällä työn ja varojen kulutuksella kaikkein merkittävimpien tulosten saavuttamisen tuotantovoimien kehittämisessä.

Jotta tuotannon keskeytymätön laajentaminen ja sen parantaminen korkeatasoisen tekniikan pohjalla tulisi varmennetuksi, on kansantalouden kaikilla aloilla ja ennen muuta raskaassa teollisuudessa suurennettava tuotantokapasiteettia valtavissa mitoissa. Tuotantokapasiteetin suurentamisen keinoja ovat uusien sosialististen tuotantolaitosten rakentaminen tieteen ja tekniikan uusimpia saavutuksia vastaavasti, toimivien tehtaiden teknillinen uudistaminen, vanhentuneen kaluston vaihtaminen uuteen ja tuottavampaan, vanhan kaluston modernisoiminen sekä koneiden ja mekanismien täydellinen ja järkipäiväinen käyttö.

Kapitalismin oloissa sille ominaiset ratkaisemattomat antagonistiset ristiriidat, pulat, markkinoiden suppeus ja joukkoluontoinen työttömyys rajoittavat jyrkästi nykyisellä ajanjaksolla teknillisen kumouksen mahdollisuuksien hyväksikäyttöä. Vain sosialistinen suunnitelmallinen talousjärjestelmä, joka on vapaa kapitalistisista antagonismeista, joka ei tunne pulia eikä työttömyyttä, antaa mahdollisuuden realisoida johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti taloudessa nykyaikaisen teknillisen kumouksen valtaisia saavutuksia. Siten sosialismi luo aineelliset ehdot kommunismiin siirtymiselle. Näiden etuisuuksiensa ansiosta Neuvostoliitolla on kaikki, mitä se tarvitsee jättääkseen lyhyimmässä historian aikajaksossa kauas jälkeensä kaikkein edistyneimpien kapitalististen maiden tuotantotason ja luodakseen kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan.

Neuvostoliitossa ovat kapitalismille saavuttamattomat mahdollisuudet tieteen ja tekniikan luovalle kehittämiselle löytöjen ja joukkoluontoisten keksintöjen suorittamiselle. Useilla tieteen ja tekniikan aloilla Neuvostoliitto on jo ohittanut kaikki kehittyneet kapitalistiset teollisuusmaat. Neuvostotieteen ja -tekniikan suurimpana riemuvoittona, mikä kuvastaa havainnollisesti suun

nitelmällisen sosialistisen järjestelmän etuisuuksia, on Maan ensimmäisten tekokuiden ja kosmisten ohjusten saattaminen kiertoradoilleen. Teknillisen edistyksen kehittäminen tapahtuu Neuvostoliitossa samaan aikaan kuin laajennetaan sosialistisen leirin maiden välistä yhteistoimintaa. Teknillisen kokemuksen vaihtoa suoritetaan myös sosialististen ja kapitalististen maiden välillä.

Ei pidä unohtaa, että tekniikan kehitys ei kapitalistisissa-kaan maissa seiso paikallaan. Asevarustelu, kilpataistelu ja kapitalistien enimmäisvoiton tavoittelu saa aikaan sen, että kapitalististen maiden talouden useilla aloilla tapahtuu huomattavaa tuotantotekniikan kehitystä ja havaitaan teknillistä edistystä. Tehtävänä on, että käyttämällä hyväksi sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuksia sivuutetaan ulkomaisen tieteen ja tekniikan saavutukset. Taistelu teknillisen edistyksen puolesta vaatii tekemään päättävästi lopun kaikesta luutuneisuudesta, pöyhkeilystä ja omahyväisestä rauhoittuneisuudesta ja juurruttamaan tuotantoon rohkeasti kaikkea sitä uutta ja edistyksellistä, mitä tiede ja tuotannon uudistajat tarjoavat teknillisten parannusten alalla. Etumaisen tekniikan juurruttamista edistää suuresti tuotantolaitosten johtavan henkilökunnan ja kaikkien tuotannonryöntekijäin aineellinen kiinnostaminen.

Taloudellisen perustehtävän toteuttamiseksi Neuvostoliitolla on käytettävissään pätevä ammattihenkilöstö, joka kykenee ratkaisemaan kansantalouden kehityksen monipuoliset ja vaikeimmatkin tehtävät.

Neuvostokorkeakouluissa on opiskelijoita likipitään 4 kertaa enemmän kuin Englannin, Ranskan, Länsi-Saksan ja Italian korkeakouluissa yhteensä. Maamme korkeakoulut valmentavat insinöörejä melkein 3 kertaa enemmän kuin USA:n korkeakoulut.

Neuvostoliitolla on ehtymättömät luonnonrikkaudet kansantalouden kaikkien alojen kehittämiseksi. Se on ensimmäisellä paikalla maailmassa sellaisten kivennäisraaka-aineiden alalla kuin rautamalmit, kivihiili, kupari, boksiitti, nikkeli, volfram, lyijy, elohopea, kiilleliuske, sinkki, kalisuola, ja tutkittujen vuoriöljylähteiden rikkauksissa ensimmäisillä sijoilla. Neuvostoliitto on ensimmäisellä paikalla myös metsärikkauksien alalla. Jättimäisten vesivoimavarojen sijainti tekee mahdolliseksi rakentaa mahtavia voimalaitoksia kautta koko maan. Valtavat luonnonrikkaudet maan eri puolilla luovat mahdollisuuden tuotantovoimien järkipäriselle sijoittamiselle, ja sosialistinen talous voi kehittyä tasasuhtaisesti kommunismin tietä.

Taloudellista perustavoitetta — saavuttaa ja ohittaa etumaiset kapitalistiset maat tuotteiden valmistamisessa kutakin asukasta kohden — toteuttavat menestyksellisesti kaikki sosialistisen leirin maat eikä yksinomaan Neuvostoliitto. Sosialismin voiton takeena rauhanomaisessa taloudellisessa kilvoittelussa sosialismin ja kapitalismin välillä on maailman sosialistinen

järjestelmä, sosialististen maiden välinen kiinteä taloudellinen yhteistoiminta ja keskinäinen avunanto.

Kommunismiin siirtyminen voidaan toteuttaa vain sillä ehdolla, että kehittyneiden kapitalististen maiden tuotantotaso huomattavasti ylitetään ja saavutetaan paljon korkeampi työn tuottavuus kuin kapitalismin vallitessa. Senpää vuoksi Neuvostoliiton taloudellisen perustehtävän täyttäminen ei vielä lainkaan merkitse kommunistisen rakennustyön päättymistä; se on ratkaiseva vaihe kilpailussa kapitalismin kanssa, välttämätön rengas kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomisprosessissa ja tuotantovoimien kehittämisessä, jotka ovat välttämättömiä tuotteiden runsauden aikaansaamiseksi ja kommunistisiin yhteiskunnallisiin suhteisiin siirtymiseksi.

NKP:n XXI edustajakokous antoi neuvostokansalle konkreettisen taisteluohjelman Neuvostoliiton taloudellisen perustehtävän ratkaisemiseksi, uuden valtaisan nousun aikaansaamiseksi tekniikan, tuotannon, talouden ja kulttuurin aloilla, mitä pisimmän välimatkan voittamiseksi sosialismin ja kapitalismin rauhanomaisessa taloudellisessa kilpailussa maailman areenalla, aineellisten ja henkisten hyödykkeiden runsauden luomiseksi maassamme. Tämän ohjelman täyttäminen on tullut todella koko kansan asiaksi.

Kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luominen. Kommunismin aineellinen ja teknillinen perusta luodaan nykyaikaisen tieteellis-teknillisen edistyksen uusimpien saavutusten johdonmukaisen ja mitä laajimman käytön tuloksena. Tämä perusta on olemukseltaan korkealle kehitettyä, tieteellisesti järjestettyä tuotantoa, johon sisältyvät kaikki kansantalouden alat.

Kommunismin aineellinen ja teknillinen perusta, joka Neuvostoliitossa luodaan kansantalouden kehittämisen yleissuunnitelman täyttämisen tuloksena, perustuu maan täydelliseen sähköistämiseen, kompleksimekanisointiin, tuotannon kaikinpuoliseen automatisointiin, kemian ja uusien aineiden laajamittaiseen juurruttamiseen, atomien energian ja muiden uusien energialähteiden käyttöön kansantaloudessa, uusien tuotantoalojen, tekniikan ja teknologian nopeaan kehittämiseen.

Kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luominen vaikuttaa välittömästi työtätekevien kulttuurillis-teknilliseen kasvuun; se merkitsee, että yhteiskunnallista tuotantoa talouden kaikilla aloilla toteuttavat korkeasti ammattitaitoiset, sivistyneet ja kulttuurisesti kehittyneet työntekijät.

Kommunismin aineellinen ja teknillinen perusta on välttämätön edellytys perusteellisten kommunististen uudistusten aikaansaamiseksi työn, omistuksen ja kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden alalla. Siihen sisältyvät tuotannollis-teknilliset edellytykset, jotka ovat välttämättömiä siirtymiselle tuotannonvälineiden yhtäläiseen kommunistiseen omistukseen, raskaan ruumiillisen ja ammattitaidottoman käsityön poistamiselle, ruumiillisen ja

henkisen työn välisen eron häviämiseksi, työolojen jyrkälle helpottamiselle ja työpäivän lyhentämiseksi. Se turvaa sellaisen työn tuottavuuden, joka antaa mahdollisuuden saavuttaa aineellisten hyödykkeiden runsauden yhteiskunnan kaikille jäsenille ja sillä perustalla siirtyä kulutustarvikkeiden jakeluun tarpeiden mukaan.

Vastaisessa kehityksessään kommunismin aineellinen ja teknillinen perusta tulee läpikäymään täydellistymisensä useampia vaiheita, yhä uusia mitä suurimpia saavutuksia luonnonvoimien hallitsemisessa yhteiskunnan taholta.

Lenin osoitti, että teollisuus- ja maataloustuotannon teknilliseksi perustaksi kommunismin vallitessa tulee sähkövoiman laajaperäinen johdonmukainen käyttäminen kansantalouden kaikilla aloilla, koko kansantalouden sähköistäminen. „*Kommunismi on neuvostovalta plus koko maan sähköistäminen*”¹. Tämä merkitsee, että teollisuus, maatalous, liikenne ja muut kansantalouden alat siirretään täydellisesti uudelle korkeammalle teknilliselle perustalle, joka edellyttää sähköistämistä. NKP:n XXI edustajakokouksen vahvistamissa seitsenvuotissuunnitelman tavoiteluvuissa korostetaan, että kuluva seitsenvuotiskausi on oleva ratkaiseva ajanjakso, jolloin toteutetaan Leninin ajatukset maan sähköistämisestä kauttaaltaan.

Sähköistäminen tekee mahdolliseksi käyttää kaikkia energia-lähteitä, muuttaa ne yhtenäiseksi sähkövoimaksi, jota voidaan rajattomasti johtaa eri aloille kuin myös keskittää sekä käyttää riipeästi mitä laajimmassa mitassa. Sähkövoimaa saatetaan siirtää pitkien matkojen päähän, ja se varmentaa teknologisten prosessien täsmällisen, nopean ja voimaperäisen järjestämisen. Nämä sähkövoiman ominaisuudet ja sen suhteellisen halpa hinta tekevät sähköistämisestä tuotannon koneellistamisen ja automatisoinnin teknillisen perustan. Siksi nykyaikaisen teknillisen edistyksen tärkeimpänä ehtona onkin koko kansantalouden sähköistäminen, johon liittyy kokonaan uusien tuotannonmuotojen ja uuden tekniikan kehittäminen, atomivoiman käyttö jne. Sähkövoimaa käytetään yhä enemmän kansantaloudessa koneiden liikkeellepanevana voimana. Samalla sähkövoimaa sovelletaan laajamittaisesti tuotannon teknologiaan sen parantamista silmälläpitäen (metallurgiassa, kemiallisessa, koneenrakennusteollisuudessa ym. kansantalouden aloilla, sähköautomatisoinnin, kaukomekaniikan, kontrolli- ja ohjauslaitteiden kehittämisessä ym.).

Kommunismin aineellisen tuotantoperustan luomisessa suuri merkitys on sillä, että rakennetaan *koko maata käsittävä yhtenäinen energiajärjestelmä*, toisin sanoen rakennetaan suurjänniteverkosto, joka yhdistää kaikki Neuvostoliiton voimajohto-

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 484.

järjestelmät ja on yhtenäisen hallinnan alainen. Maan sähkövoimaverkosto kehittyy siten uudelle, korkeimmalle teknilliselle tasolle, mikä vaikuttaa suuresti koko kansantalouden kehitykseen. Yhtenäisen voimajärjestelmän rakentaminen tehostaa maan kaikkien voimavarojen käyttöä.

Sellaisen yhtenäisen korkeajänniteverkoston rakentaminen, johon kytketään eri talouspiirien monilukuiset voimalaitokset, on mahdollinen vain sosialistisen suunnitelmallisen talousjärjestelmän oloissa, jonka perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus. Neuvostoliitossa käytetään laajasti erillisten voimalaitosten kytkemistä yleiseen rengasketjuun, mikä parantaa huomattavasti voimalaitosten kapasiteetin täydellistä hyväksikäyttöä ja varmistaa maan eri alueiden turvaamisen sähkövoimalla. Samalla sähkövoiman siirtämisen etäisyys ja tehokkuus kasvavat entisestään. Sellaisten voimaverkostojen nopea kehittäminen, joiden vaikutuspiiri ulottuu maan laajoille alueille, ja näiden järjestelmien asteittainen yhdistäminen merkitsee Neuvostoliiton voimatalouden astumista uuteen kehitysvaiheeseen. Suuri merkitys on Neuvostoliiton voimajohtojärjestelmän ja muiden sosialististen maiden voimajohtojärjestelmien yhteen kytkeemisellä.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotissuunnitelma vuosiksi 1959—1965 edellyttää sähkövoiman tuotannon lisäämistä maassamme 500—520 miljardiin kilowattituntiin vuonna 1965, toisin sanoen lisäys on 2,1—2,2-kertainen. Teollisuuden edelleen sähköistämisen ohella tuona aikana tullaan sähköistämään rautateitä 20 tuhannen kilometrin matkalla, kaikki neuvostotilat, koneenkorjausasemat, kollektiivitaloudet ja työläisasutukset.

Socialismista kommunismiin siirtymäkaudella koko kansantalouden sähköistäminen edellyttää välittömästi tekniikan uusimpien saavutusten juurruttamista tuotantoon ja siirtymistä automaattikonejärjestelmään.

Tuotannon koneellistamisen ja automatisoinnin välttämättömänä vaiheena on tuotannon täyskoneellistaminen, jolloin käsin suoritettavat operaatiot on syrjäytetty ja koneellistettu, työläinen ainoastaan valvoo koneen toimintaa. Tuotannon täyskoneellistaminen, jota Neuvostoliitossa toteutetaan laajamittaisesti, johtaa työn tuottavuuden huomattavaan kasvuun ja työntekijän teknillisen ja kulttuuritason kohoamiseen. Samaan aikaan kun toteutetaan tuotannon täyskoneellistamista sen perustalla tapahtuu myös tuotannon osittainen automatisointi, jolloin työkonetta ohjaa osaksi työläinen ja osaksi automaatti. Seuraava vaihe on tuotannon täydellinen automatisointi, jolloin työkoneneiden toiminnan ohjaus on täydellisesti automatisoitu ja koneet itse suorittavat työn, kun taas työläinen vain asentaa koneet työkuuntoon ja valvoo niiden toimintaa. Konejärjestelmän kehityksen korkeimpana vaiheena on automaattinen konejärjestelmä. „Niin

pian kuin työkonetta suorittaa kaikki raaka-aineen jalostamiseen tarvittavat liikkeet ilman ihmisen apua ja tarvitsee enää ainoastaan ihmisen hoitoa, on meillä automaattinen konejärjestelmä”¹.

Koneellisen suurtuotannon kehittämisen korkeimpana asteena on tuotannon ja sen teknologisten prosessien ohjaamisen *monipuolinen automatisointi* ja automaattikonejärjestelmien luominen tuotannon kaikilla aloilla. Se muodostaa kommunismin aineellisen tuotannonperustan tärkeimmän piirteen ja luo edellytykset henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavuuden lopulliselle hävittämiselle. Tuotantoprosessien osittaisesta automatisoinnista siirtyminen automaattikonejärjestelmään takaa työn tuottavuuden ennennäkemättömän kohoamisen.

Automatisoinnin kehittäminen edellyttää kaukomekaniikan, elektronitekniiikan ja radiotekniikan nykyaikaisimpien saavutusten laajaa tuotantoon soveltamista. Tuotantoprosessien valvonnan ja automatisoinnin nykyaikaisimpana välineenä on elektroniikka, joka turvaa reaktioiden korkeimman nopeuden ja tarkkuuden.

Nykyaikainen tekniikka, muun muassa atomitekniikka, vaatii äärettömän laajojen laskutoimitusten suorittamista. Tämän tarpeen tyydyttämiseksi Neuvostoliitossa entisestään laajennetaan nopeastitoimivien elektronilaskukoneiden valmistusta.

Elektroniiikan, automatisoinnin ja kaukomekaniikan kehitys riippuu puolijohdinten valmistamisesta, joiden käyttöala yhä enemmän laajenee. Puolijohdinten käytäntöön soveltaminen avartaa tekniikan kehityksen laajoja näköaloja ja voi antaa ennennäkemättömän varojen säästön.

Elektroniiikan ja radiotekniikan kehityksestä riippuu myös radiolokaation kehitys. Radiolokaatiota käytetään ilmaliiikenteessä, meriliiikenteessä sekä monilla tuotannonaloilla.

Tekniikan uusien alojen keskuudessa suuri merkitys on reaktiotekniikalla. Se mahdollistaa lentonopeuden ja lentomatkojen jyrkän kasvamisen ja avaa näköaloja tulevalle planeettojen väliselle liikenteelle.

Mitä suurimpia mullistavia uudistuksia aineellisessa tuotantoperustassa on saava aikaan *atomienergian* laaja käyttö tuotannossa. Atomienergian kehittämis- ja käyttömenetelmien keksiminen on tieteen ja tekniikan nykyisen kehitysvaiheen suurin saavutus. Tämä keksintö tietää tieteen, tekniikan ja tuotannon alalla uutta lähestyvää vallankumousta, joka merkitykseltään on vievä voiton kaikista aikaisemmista teollisuuden vallankumouksista. Atomienergian käyttö avaa kerrassaan ehtymättömät voimalähteet.

Neuvostoliitossa käytetään atomienergiaa rauhanomaisiin tarkoituksiin yhä laajemmassa mitassa. „Atomipolttoaineen” eräänä tärkeimpänä hyväksikäyttämisen muotona on sähköenergian tuottaminen atomikäyttöisillä sähkövoimalaitoksilla.

¹ K. Marx, Pääoma, I osa, 1955, s. 387 (suom. I osa, 1957, s. 365).

Vahvistamissaan seitsenvuotissuunnitelman tavoiteluvuissa NKP:n XXI edustajakokous hahmotteli toteutettavaksi seitsenvuotiskautena valtavan suuria toimenpiteitä atomivoiman rauhanomaisen käytön alalla, muun muassa pantavaksi käyntiin useampia erityyppisillä reaktoreilla varustettuja atomivoimalaitoksia. Entisestään laajenee atomivoimalaitoksien rakentaminen liikenteen kehittämisen tarkoituksiin; atomimoottorilla varustettu jäänmurtaja on jo rakennettu.

Neuvostoliiton atomiteollisuus antaa tieteen ja tekniikan käyttöön radioaktiivisia ainehiukkasia, joita yhä laajemmin käytetään teollisuudessa, maataloudessa ja lääketieteessä. Radioaktiivisten aineiden avulla teollisuudessa määritellään eri aineiden laatua, tutkitaan erilaisten esineiden vikoja, suoritetaan kaivannaisten tutkimustöitä jne. Luonnontieteessä näiden aineiden avulla tutkitaan eläin- ja kasviorganismien moninaisia elintoiminnan puolia, kehitetään maatalouskasvien satoisuuden ja karjan tuottoisuuden kohottamisen uusia menetelmiä.

Ydinreaktioiden käytöllä energian lähteenä rauhanomaisissa tarkoituksissa on avara tulevaisuus. Lämpöreaktiot, joiden perustana on kevyiden alkuaineiden muun muassa vedyn ytimessä tapahtuvat muutokset, tekevät mahdolliseksi saada energiaa paljon enemmän kuin mitä saadaan uranin, toriumin ym. alkuaineiden atomien ydinten hajottamisesta.

Kommunismmin aineellisen ja teknillisen perustan luomisessa on suuri merkitys kemianteollisuuden, varsinkin synteettisten aineiden ja niistä valmistettävien esineiden tuotannon nopeistettulla kehittämisellä. Kemian osuus tuotantovoimien kehittämisessä ja luonnonrikkauksien hyväksikäyttämisessä on nykyaikana jyrkästi kasvanut. Kemia on eräs teknillisen edistyksen tärkein tekijä, joka aiheuttaa siirtymisen uuteen, huomattavasti edistyksellisempään teknologiaan mitä moninaisimmilla tuotannon aloilla. Kemia varustaa teollisuuden eri aloja, rakennustoimintaa, liikennettä, kunnallistaloutta korkealaatuisilla, kestävillä, kevyillä ja halpahintaisilla tarveaineilla. Kemian avulla lisätään raaka- ja polttoainevarantoja sekä tuotantokaluston ja yleisen kulutuksen tavaroiden valmistamista laajassa mitassa. Uusien synteettisten aineiden laaja tuotanto tekee mahdolliseksi kansantalouden kaikkien alojen teknillisen tason kohottamisen ja taloudellisen toiminnan parantamisen. Korkealaatuisten ja halpojen esineiden valmistaminen kansankulutusta varten lisääntyy tuntuvasti. Synteettisten aineiden käyttö rakennusteollisuudessa, varsinkin asuntorakennustoiminnassa, sekä huonekalutuotannossa laajenee huomattavasti. Maataloustarvikkeiden tuotannon lisäämisessä ensiarvoisen tärkeä merkitys on väkilannoitteiden tuotannon laajentamisella.

Seitsenvuotissuunnitelma edellyttää kemianteollisuuden nopeutettua kehittämistä: sen kokonaistuotanto lisääntyy likipitään kolminkertaisesti, keinokuitujen tuotanto nelinkertaisesti, siinä luvussa synteettisten keinokuitujen 12—13-kertaisesti, muovien ja synteettisen tervan enemmän kuin 7-kertaisesti ja kivennäislannoitteiden tuotanto noin kolminkertaisesti.

Tärkeä merkitys kommunismmin aineellisen ja teknillisen perustan luomisessa ja kehittämisessä tulee erittäinkin tulevaisuudessa olemaan biologian, biokemian ja biofysiikan saavu-

tusten käytäntöön juurruttamisella. Biologian kehittämisessä saavutettujen tulosten hyväksikäyttö maataloudessa antaa mahdollisuuden kohottaa jyrkästi maanviljelyn ja karjanhoidon tieteellistä tasoa ja lisätä niiden tuottoisuutta.

Uudenaikaisimman tieteen ja tekniikan monitahoinen soveltaminen tuotantoon tarkoituksella sen sähköistäminen ja automatisointi, atomienergian yhä lisääntyvä käyttö, kemian juurruttaminen tuotantoon, elektronitekniiikan, radiotekniikan, kaukomekaniikan, reaktiotekniiikan ym. tieteen ja tekniikan alojen herkeämätön kehittäminen avaavat valtavia näköaloja tuotannon täydellistämiselle ja työn tuottavuuden kasvulle. Kaikki nämä toimenpiteet edistävät taloudellista kehitystä ja ovat eräs tärkein tekijä tuotantovoimien sellaisen tason luomiseksi, mikä on välttämätön siirtymiselle kommunismin korkeimpaan vaiheeseen.

Kollektiivitalousjärjestelmän kehittyminen kommunismin tietä. Kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden poistaminen. Kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luominen merkitsee sellaisten tuotantovoimien luomista, jotka mahdollistavat luokattomaan kommunistiseen yhteiskuntaan siirtymisen, työläisten ja talonpoikien välillä olevien luokkaeroavaisuuksien poistamisen. Ja tämä kaikki puolestaan edellyttää kahden yhteiskunnallisen omistusmuodon vaihtamista yhtäläiseksi kommunistiseksi omistukseksi, mikä puolestaan on erottamattomassa yhteydessä kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämiseen.

„Kollektiivitaloudellisen ja osuuskunnallisen omistuksen ja valtion omistuksen yhteensulautuminen yleiskansalliseksi omistukseksi ei ole pelkkä taloudellinen järjestelytoimenpide, vaan se on kaupungin ja maaseudun välisen oleellisen eroavaisuuden hävittämistä koskevan vaikean ongelman ratkaisemista”¹.

Kaupunkien ja maaseudun välisten olennaisten eroavaisuuksien voittamiseksi on välttämätöntä toteuttaa perusteellisia uudistuksia kollektiivimaaseudun tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden alalla samoin kuin kollektiivitalonpoikaiston yhteiskunnallis-taloudellisissa ja kulttuurillisissa elämänoloissa. Kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luominen käsittää maataloudellisen työn muuttamisen teollisuontoiseksi työksi. Se merkitsee, että niin teollisuudessa kuin maataloudessakin toteutetaan tuotannon täyskoneellistaminen, sähköistäminen ja kemiallistaminen. Uudenaikaisimman konejärjestelmän soveltaminen maataloustuotantoon turvaa maatalouden kaikkien alojen täyskoneellistamisen ja tuotannon laajaperäisen automatisoinnin. Uudet mahtavat sähkölaitokset kehittävät valtavia määriä sähköenergiaa sekä teollisuus- että maataloustuotantoa

¹ N. S. Hruštšev, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvuista vuosiksi 1959—1965, Selostus NKP:n ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 p:nä 1959, s. 128.

varten. Niiden rinnalla on suuri merkitys kollektiivitalouksien ja varsinkin eri kollektiivitalouksien välisten voimallaitosten rakentamisella. Kemian käyttö maanviljelyssä turvaa maatalouskasvien pysyvän ja korkean sadon.

Maataloustyön muuttaminen teollisuontoiseksi työksi vaatii kollektiivitalouksien edelleen lähentämistä tuotannon järjestelyn suhteen teollisuustyyppisiksi tuotantolaitoksiksi, ts. tuotannon keskittämisen ja erikoistamisen kehittämistä. Suuri merkitys on sillä, että kollektiivitaloudet ja niiden yhtymät samoin kuin kollektiivitaloudet ja valtio perustavat yhdessä tuotantolaitoksia maataloustuotteiden jalostamiseksi jne. Tällaisten tuotantolaitosten perustaminen, tuotanto-, kulttuuri- ja talousrakennusten, asuinrakennusten ja teiden rakentamisen laajentaminen maatalouden rakenteen paranemisen (karjanhoidon osuuden kohoamisen) ohella johtaa yhä täydellisempään kausiluontoisuuden poistamiseen ja yhä tasasuhtaisempaan työvoiman käyttöön maaseudulla koko vuoden mittaan. Maataloustyön teknillisen varustelun kasvu, maataloustieteen saavutusten käytäntöön juurruttaminen, tieteellisesti perusteltujen maataloudenhoitojärjestelmien käyttö, vuoroviljelyn tiukka noudattaminen, olosuhteita vastaavien kuivaus- ja kastelumenetelmien käyttö ja kemian soveltaminen maatalouteen johtavat sen riippuvaisuuden jyrkkään vähenemiseen valtoimista luonnonvoimista ja pysyvien ja korkeiden satojen turvaamiseen.

Kaupunkien ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistehtävä vaatii työn tuottavuuden kasvuvauhdin merkittävää nopeuttamista kollektiivitalouksissa. Seitsenvuotissuunnitelma edellyttää työn tuottavuuden paljon nopeampaa kasvua kollektiivitalouksissa kuin teollisuuslaitoksissa ja neuvostotiloilla.

Kollektiivitalousjärjestelmän edelleen kehittämässä ja lujittamisessa on pidettävä tärkeänä toimenpiteenä kone- ja traktoriasemien uudelleenjärjestämistä ja koneellisen suurtuotannon aineellisen ja teknillisen perustan luomista itsessään kollektiivitalouksissa. Nykyaikaisen maataloustekniikan liittäminen yhteen työvoiman — kollektiivitalonpoikain ammattitaitoisen koneenhoitajakunnan, agronomien ja karjakkojen työvoiman kanssa samassa kollektiivitaloudessa merkitsee sitä, että kollektiivitalonpoikain työ lähenee entisestään teollisuustyöläisten työtä, muuttuu teollisen työn kaltaiseksi.

Maatalousarttelilla on vielä valtavat toistaiseksi käyttämättömät mahdollisuudet kohottaa työn tuottavuutta ja lisätä kollektiivitalouksien rikkauksia. Teollisuustyyppisen tuotanto-perustan luominen kollektiivitalouksissa kohottaa maatalousarttelin uuteen, korkeampaan kehitysvaiheeseen. Käyttämällä täydellisemmin ja tehokkaammin kone- ja traktorikantaa maatalousarttelin yhteistalous voi kohottaa jyrkästi työn tuottavuutta ja kehittyä nopein askelin, lisätä kasautumia yhteistaloudellisen

ten varantojen kartuttamiseksi; samalla kasvaa kollektiivitalonpoikain aineellinen hyvinvointi ja kulttuuritaso.

Tuotantovoimien edelleenkehittymisen perustalla tulee jatkuvasti kohoamaan kollektiivitaloudellisen tuotannon yhteiskunnallistamisen taso ja tapahtumaan kollektiivitaloudellisosuuskunnallisen omistuksen läheneminen koko kansan omistusta, katoamaan vähitellen raja niiden väliiltä. Tämä prosessi tapahtuu jo nykyään.

Ensinnäkin kasvavat vankkumattomasti kollektiivitalouksien jakamattomat varannot, jotka muodostavat kollektiivitalousjärjestelmän jatkuvan kehityksen taloudellisen perustan ja luovat pohjan kollektiivitaloudellisosuuskunnallisen omistuksen koko kansan omistukseen lähenemiselle.

Toiseksi, sitä mukaa kuin kollektiivitalouksien yhteistalous kehittyy kollektiivitalonpoikien tarpeita sellaisiin elintarvikkeisiin kuin maito, liha, voi, vihannekset, peruna ja hedelmät ei tulla tyydyttämään heidän henkilöllisestä, vähätuottoisesta taloudestaan, vaan kollektiivitalouden tuottamista tuotteista. Tämän johdosta kollektiivitalonpojat itsekin tulevat taloudellisuussyistä yhä täydellisemmin vapautumaan henkilökohtaisesta aputaloudestaan, kuten on jo useissa kollektiivitalouksissa tapahtunutkin.

Kolmanneksi, yhä laajemmiksi kehittyvät kollektiivitalouksien väliset tuotannolliset yhteydet ja kollektiivitalouksien yhteistyö kulttuuri- ja kotitaloustarpeiden tyydyttämisen alalla. Kollektiivitalouksien yhteisten tuotantolaitosten lukumäärä tulee yhä enemmän lisääntymään.

Neljänneksi, maaseudun sähköistämisen sekä maataloustuotannon koneistamisen ja automatisoinnin kehittämisen yhteydessä tulee yhä laajemmin tapahtumaan eri muodoissa kollektiivitalouksien ja valtion, koko kansan omistamien tuotannonvälineiden yhdistäminen.

Tällöin on otettava huomioon koko tämän prosessin asteittainen luonne. Kollektiivitaloudellisosuuskunnallisen ja koko kansan omistusmuodon yhteenliittäminen on historiallisesti kiertämätöntä. Mutta se ei tule tapahtumaan kollektiivitaloudellisosuuskunnallisen omistuksen supistamisen tuloksena, vaan sen yhteiskunnallistamistason kohottamisen tietä sosialistisen valtion avustuksella ja tuella.

Kollektiivitaloudellisosuuskunnallinen tuotantosuhteiden muoto vastaa täydellisesti maaseudun nykyaikaisten tuotantovoimien kehitystasoa ja tarpeita. Se ei ole ainoastaan loppuammentanut mahdollisuuksiaan, vaan päinvastoin voi vielä kauan aikaa palvella maatalouden tuotantovoimien kehitystä.

Yhtäläiseen kommunistiseen omistukseen siirtyminen vaatii niin valtion (koko kansan) omistuksen kuin osuuskunnalliskollektiivitaloudellisenkin omistuksen kaikkinaista lujittamista ja jatkuvaa kehittämistä.

Kommunismiin siirtymisprosessissa valtion omaisuudella on kuten ennenkin johtava osuus koko kansantalouden kehityksessä. Voimakas sosialistinen teollisuus, maa, kulkulaitos, pankit ym. ovat valtion käsissä. Neuvostotilojen merkitys maataloudessa yhä lisääntyy.

Kollektiivitalonpoikain reaalitytulot tasonsa ja jakelumuotojensa puolesta lähenevät vähitellen neuvostotilojen työläisten tuloja kollektiivitalouksien yhteistalouden kasvun ja kollektiivitalonpoikien työn tuottavuuden kohoamisen perustalla, kun taas tulevaisuudessa, kommunismiin siirryttäessä, katoavat kaikkiin eroavaisuudet tuloissa.

Kollektiivitaloudellisen maaseudun ulkomuoto jatkuvasti muuttuu. Vuosi vuodelta laajenee nykyaikaisilla mukavuuksilla varustettujen asuintalojen rakentaminen kollektiivitalonpojille, jolloin huomioidaan kollektiivitalouksien asutusten järkipäriäinen suunnittelu, aste asteelta toteutetaan kollektiivitalonpoikain kotitalouden sähköistämistä, kaikkien kollektiivitalouksien radio- ja puhelinyhteyksien laajentamista. Nopeasti kasvaa koulujen, klubien, elokuvien ja kirjastojen lukumäärä. Kollektiivitalouksissa järjestetään yhteiskunnallisia laitoksia, jotka palvelevat kollektiivitalouksien jäsenten henkilökohtaisia tarpeita: yhteiskunnallisia leipomoja, ruokaloita, pesuloita, lepokoteja, synnytyslaitoksia, asuntokouluja, lastenseimiä. Naiset vapautuvat raskaasta kotitaloustyöstä ja saavat siten mahdollisuuden osallistua täydellisemmin yhteiskunnalliseen toimintaan.

Maataloustuotannon jatkuvan kasvun perustalla tullaan kuluvalla seitsenvuotiskaudella saamaan aikaan perusteellinen parannus maaseutuväestön kulttuuri- ja elinoloissa. Tulevaisuudessa kollektiivitaloudellisen maaseudun asutukset tullaan muuttamaan mukaviksi kaupunkityyppisiksi asutuksiksi, joissa käytetään väestön palveluun nykyaikaisen kunnallistalouden ja kulttuuripalvelun kaikkia saavutuksia.

Kaikki nämä prosessit johtavat siihen, että kollektiivitaloudet kasvavat yhä suuremmassa mitassa kommunististyyppisiksi tuotantolaitoksiksi.

Kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden häviäminen ei lainkaan merkitse suurten kaupunkien merkityksen vähenemistä. Teollisuuden suunnitelmallinen sijoittaminen maan kaikille puolille, teollisuuslaitosten rakentaminen lähemmäksi raaka-ainelähteitä johtaa samalla uusien kaupunkien rakentamiseen. Kaupungit aineellisen ja henkisen kulttuurin voimakkaimman kehityksen keskuksina ja suurteollisuuden keskukseksi tulevat edistämään maaseudulla kulttuuritason nousua. Sosialistisella kaupungilla tulee olemaan siinä suhteessa yhä suurempi edistysellinen merkitys. Vanhojen kaupunkien ulkonäkö muuttuu perinpohjin. Kaupunkien sosialistisen uudestirakentamisen tarkoituksena on poistaa asumisahtaus ja tervehdyttää kaupunkioloja istuttamalla kaupunkien puistoja ja

käyttämällä hyväksi kunnallistalouden kaikkia ajanmukaisia saavutuksia. Samanaikaisesti teollisuutta tullaan jatkuvasti sijoittamaan kaupunkien liepeille ja maaseudulle. Kollektiivitaloudet, neuvostotilat ja paikalliset valtionlaitokset perustavat puolestaan paikallisia teollisuuslaitoksia. Kollektiivitalonpoikaisasutukset muuttuvat vähitellen kaupunkityyppisiksi asutuksiksi ja toisaalta suurkaupunkien väestö muuttaa yhä sankemmin joukoin kaupunkien ulkopuolelle, maaseudulle. Suurkaupunkien liepeille syntyy sen „sputnikkeja”, pikkukaupunkeja.

Suuri merkitys kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden poistamisessa on kulkulaitoksella ja yhteyslaitoksella. Kulkulaitos yhdistää eheäksi kokonaisuudeksi maan kaikki alueet, teollisuuskeskukset ja maatalousalueet. Rautatie-, auto-, vesi- ja lentoliikenteen kehittäminen, sähkövoiman siirtäminen pitkien matkojen päähän, radion ja näköradion kehittäminen ja laaja leviäminen ovat tärkeitä välineitä maaseudun lähentämisessä kaupunkiin taloudellisessa ja sivistyksellisessä suhteessa.

Sosialismista kommunismiin asteittaisen siirtymisen prosessissa työväenluokan johtama työläisten ja talonpoikain ystävyysliitto lujittuu yhä enemmän. Näiden luokkien perusedut ja päämäärä ovat samat — kommunismin rakentaminen. Tuotannonvälineiden yhtenäisen kommunistisen omistuksen vakiintuminen muodostaa perustan työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston välisen rajojen hävittämiselle.

Henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistiet. Kommunismi merkitsee olennaisten eroavaisuuksien hävittämistä henkisen ja ruumiillisen työn välillä. Tämän hävittämisen aineellisenä perustana on tuotannon täydellisen, kaikinpuolisen automatisoinnin pohjalla luotu uusi yhteiskunnan teknillinen perusta. Tuotannon kaikinpuoliseen automatisointiin siirtyminen ja uusien tekniikan alojen kehittäminen merkitsee, että muuttuu myös työn luonne. Tällöin häviää se aineellinen perusta, jonka mukaan yhteiskunta jakaantuu henkisen ja ruumiillisen työn tekijöihin ja jonka mukaan on olemassa erikoinen väestökerros — sivistyneistö. Itse tuotannon luonne vaatii enemmän insinöörejä ja teknikkoja. Sitä mukaa kuin siirrytään tuotannon täydelliseen automatisointiin, ammattitaidottomia tai vähäammattitaitoisia työntekijöitä tarvitaan yhä vähemmän ja samalla kasvaa ammattitaitoisten työntekijöiden tarve. Kehittyvä tekniikka niin teollisuudessa kuin maataloudessakin: sähköistäminen, täyskoneistaminen, kemiallistaminen ym. vaativat tuotannon työntekijöiltä yhä laajemmassa mitassa korkeakoulusivistystä, niin yleistä kuin myös erikoista insinööri-tekniillistä tai agronomista sivistystä. Ilman sitä on mahdoton saavuttaa kommunismiin siirtymiseksi välttämätön yhteiskunnallisen työn tuottavuus. Tästä seuraa yhteiskunnan kulttuuritason nopean kehittämisen ja ruumiillisen ja henkisen työn

välisen olennaisen eroavaisuuden asteittaisen hävittämisen objektiivinen välttämättömyys.

Olenaisena eroavaisuutena ruumiillisen ja henkisen työn välillä on se, että työläisten enemmistö on kulttuuritasoltaan ja teknillisen sivistyksensä puolesta insinöörejä ja tekniikkoja alempana ja kollektiivitalonpoikien enemmistö agronomeja ja taloustekniikkoja alempana.

Ruumiillisen ja henkisen työn välinen olennainen eroavaisuus hävitetään kohottamalla työläiset kulttuuritasonsa ja teknillisen sivistyksensä puolesta insinöörien ja tekniikkojen tasalle ja kollektiivitalonpoikien kulttuuritasoa ja teknillistä sivistystä agronomien ja maataloustekniikkojen tasalle.

Ruumiillisen ja henkisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden poistamisessa esittää suurta osaa sosialistinen kilpailu, johon osallistuu työväenluokan ja kollektiivitalonpoikaiston valtava enemmistö. Yhä suuremmat työläisjoukot perehtyvät täydellisesti nykyaikaiseen tekniikkaan ja tuotannon teknologiaan, järkiperaistäjien ja keksijöiden lukumäärä kasvaa. Kehittämällä luovaa aloitteisuutta tuotantoprosessien parantamiseksi eturivin työntekijät osoittavat esimerkkiä ruumiillisen ja henkisen työn yhteenliittämisessä. Kommunistisen työn prikaatit eivät sitoudu ainoastaan saavuttamaan korkeita tuotannollisia tuloksia, osallistumaan aktivisteina yhteiskunnalliseen työhön ja olemaan mallikelpoisia käytöksessä, vaan myös menestyksellisesti opiskelemaan ja kohottamaan kulttuuri- ja teknillistä tasoaan.

Kun saavutetaan tuotannon kaikinpuolinen automatisointi, kun työläiset ja kollektiivitalonpojat kohottavat kulttuuritasonsa ja teknillisen sivistyksensä insinöörien ja tekniikkojen sekä agronomien ja maataloustekniikkojen tasalle, saadaan silloin aikaan uusi historiassa ennentuntematon työn tuottavuuden kasvu, joka turvaa kaikkien aineellisten hyödykkeiden runsauden.

Sitä mukaa kuin yhteiskunnallisen työn tuottavuus kohoaa, luodaan myös taloudelliset edellytykset työpäivän asteittaiselle lyhentämiselle. Se puolestaan antaa yhteiskunnan jäsenille mahdollisuuden omistaa enemmän aikaa ja voimia tietojen hankkimiseen ja kulttuuritasonsa kohottamiseen, kaikkien fyysillisten ja henkisten kykyjensä kehittämiseen.

Henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämisen eräänä ehtona on yleinen polyteknillinen opetus ja opiskelun yhä tiukempi lähentäminen tuottavaan työhön. Lenin osoitti, että polyteknillisen opetuksen täytyy perehdyttää opiskelijat teoriassa ja käytännössä tuotannon pääaloihin. Laajentaessaan työntekijäin näköpiiriä, opettaessaan heidät tuntemaan ne perustat, joille nykyaikainen suurtuotanto rakentuu, polyteknillinen opetus antaa mahdollisuuden vapaaseen ammatinvalintaan.

Jo viime vuosisadan lopulla V. I. Lenin kirjoitti: „Tulevan yhteiskunnan ihannetta ei voida kuvitella yhdistämättä opetusta nuoren sukupolven tuottavaan työhön: ei koulutusta eikä sivistystä ilman tuottavaa työtä eikä tuottavaa työtä ilman rinnakkaisesti tapahtuvaa koulutusta ja sivistystä voitaisi asettaa niin korkealle kuin tekniikan nykyinen taso ja tieteellisen tiedon tila vaativat”¹. Tieteen ja tekniikan myrskyisä kehitys nykyään vahvistaa erikoisella voimalla tämän leniniläisen ennakkonäkemys. Kasvatuksen kiinteä yhteys elämään, tuotantoon, kommunistisen rakennustyön käytäntöön on johtavana alkulähteenä tieteiden perustojen tutkimisessa koulussa, varttuvan sukupolven kasvattamisessa kommunistisen siveellisyyden hengessä. Suuri merkitys näiden tehtävien menestyksellisessä ratkaisemisessa on viime aikoina toteutettavilla toimenpiteillä neuvostokoulun uudelleen järjestelyssä, koulun jonka kutsumuksena on valmentaa kaikinpuolin sivistyneitä ja kehittyneitä, tietoisia kansalaisia, keski- ja korkeakoulun käyneitä spesialisteja, yhteiskuntahyödylliseen työhön hyvin valmennettuja kommunistisen yhteiskunnan nuoria rakentajia.

Tuotannon kaikinpuolinen automatisointi, maataloustöiden muuttuminen teollisuontoiseksi työksi, työläisten ja talonpoikien kohoaminen tieto- ja kulttuuritonsa puolesta insinöörien ja teknikkojen sekä maatalousspecialistien tasalle merkitsee eroavaisuuksien häviämistä toisaalta työläisten ja talonpoikien ja toisaalta sivistyneistön väliltä.

Tuotantovoimien ja kulttuurin kaikinpuolinen kehitys vie siihen, että ammattitaitoa vaatimaton ja raskas ruumiillinen työ häviää lopullisesti ja vanha työnjako, joka sitoo työntekijät määrättyihin ammatteihin eliniäkseen, katoaa.

Poistaessaan vanhan työnjaon kommunismin ei ensinkään kiellä työnjaon välttämättömyyttä. Kommunismin rakentamiseksi on koulutettava ammattitaitoisia, monipuolisesti kehittyneitä erikoisalantuntijoita tuotannon, tieteen ja tekniikan kaikilla aloilla. Kommunistisen yhteiskunnan jäsenet tulevat saamaan insinööriteknillisen koulutuksen, joka on välttämätön korkeatasoisen tekniikan ja monimutkaisten tuotantoprosessien hallitsemiseksi. Heillä tulee olemaan mahdollisuus osallistua paitsi aineellisten hyödykkeiden tuotantoon myös tiede- ja taideharrastuksiin ja omien taipumustensa, pyrkimystensä, kykyjensä ja lahjojensa mukaisesti specialisoitua valitsemansa tieteen ja taiteen alalla. Olennaisen eroavaisuuden hävittäminen henkisen ja ruumiillisen työn väliltä ei merkitse, että näiden työläjien väliltä, tuotannon, tieteen ja kulttuurin eri alojen väliltä häviää kaikenlainen eroavaisuus.

¹ V. I. Lenin, Narodnikkilaisen haavesuunnittelun kukkasia, Teokset, 2. osa, s. 440 (suom. s. 450).

Siirtyminen kommunistiseen periaatteeseen: „jokainen kykijensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”. Kommunistisen rakennustyön päätökseen vieminen tapahtuu silloin, kun saadaan aikaan tuotteiden yltäkylläisyys, kaikkien ihmisten tarpeiden tyydyttämiseksi, kun kaikki ihmiset tottuvat työskentelemään kykijensä mukaan lisätäkseen ja kartuttaakseen yhteiskunnallista rikkautta. Edellytykset kommunistisen periaatteen „jokainen kykijensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan” toteuttamiselle luodaan vähitellen sitä mukaa kuin tuotanto kohoaa ja sen pohjalla saadaan aikaan kulutustarvikkeiden runsaus, saatetaan hallitsevaksi yhtenäinen kommunistinen omistus ja saavutetaan kommunismia vastaava yhteiskunnan jäsenten kulttuuri- ja tietoisuustaso. Tämä periaate merkitsee, että kommunistisessa yhteiskunnassa jokainen on työskentelevä kykijensä mukaisesti ja saava kulutustarvikkeita kehittyneen kulttuuri-ihmisen tarpeiden mukaisesti.

Ennenaikainen siirtyminen tarpeiden mukaiseen jakeluun, kun siihen ei vielä ole olemassa taloudellisia edellytyksiä, kun ei ole vielä aineellisten hyödykkeiden yltäkylläisyyttä eivätkä ihmiset ole vielä valmentuneet elämään ja työskentelemään kommunistisesti, merkitsisi kommunistisen rakennustyön vahingoittamista ja itsensä kommunismin periaatteiden väärentämistä. Se johtaisi kartutettujen aineellisten arvojen haaskaamiseen ja hävittäisi pohjan talouden, tuotannon laajennetun uusintamisen menestykselliseltä kehittämiseltä.

Aineellisten hyödykkeiden runsauden luominen ei sinänsä vielä ole riittävää, jotta voitaisiin kokonaan kieltäytyä työn mukaan tapahtuvan jakelun periaatteesta. Sen lisäksi tarvitaan vielä sitä, että yhteiskunnan jäsenet työskentelisivät vapaaehtoisesti ja kykijensä mukaan riippumatta siitä kuinka paljon he saavat aineellisia hyödykkeitä ja käsittäen, että se on välttämätöntä yhteiskunnalle. Luonnehtiessaan kommunisminajan työtä Lenin kirjoitti: „Kommunistinen työ on sanan ahtaassa ja tarkassa merkityksessä maksutonta työtä yhteiskunnan hyväksi, se ei ole työtä, jota tehdään määrätyn velvollisuuden suorittamiseksi, oikeuden saamiseksi tiettyihin tuotteisiin ja ennakoilta säädettyjen ja laillistettujen normien mukaan, vaan vapaaehtoista työtä, työtä ilman normeja, työtä, jota tehdään toivomatta palkkiota, ilman palkkiohtoa, työtä, jota tehdään tottumuksesta työskennellä yhteiseksi hyväksi ja suhtautumalla tietoisesti (tavaksitulleesta tottumuksesta) yhteiseksi hyväksi tehdyn työn välttämättömyyteen, työtä terveen elimistön tarpeena”¹. Niin kauan taas kuin ihmisissä ei ole kehittynyt sisäistä tarvetta työskennellä kykijensä mukaan, yhteiskunta ei voi tulla toimeen ilman vissiä työajan säännöstelyä ja maksun

¹ V. I. Lenin, Vuosisataisen talousmuodon hävittämisestä uuden luomiseen, Teokset, 30. osa, s. 482.

suorittamista jokaiselle työnsä mukaan. Työn mukaan tapahtuva jakelu on ja vielä kauan pysyy kommunismin, tarpeiden mukaiseen jakeluun siirtymisen edellytysten valmistelun välttämättömänä ehtona.

Samalla sitä mukaa kuin lähetään kommunismia, yhä enemmän määrin lisääntyy yhteiskunnallisen kulutusvarannon osuus, mikä on tärkeänä edellytyksenä kommunistiseen jakeluperiaatteen asteittaisesti tapahtuvalle siirtymiselle. Jo nykyään neuvostoyhteiskunnassa kasvavat nopeasti kansalaisten tarpeiden tyydyttämisen yhteiskunnalliset varannot ja aineellisten ja kulttuurihyödykkeiden huomattava, yhä kasvava osa jaetaan yhteiskunnan jäsenten kesken ilmaiseksi, toisin sanoen riippumatta heidän työnsä laadusta ja määrästä. Tämä koskee eläkkeitä, stipendejä, avustuksia, varoja koulujen, sairaaloiden, lastentarhojen, seimien, asuntokoulujen, klubien, kirjastojen ym. rakentamiseen ja ylläpitoon.

Näin ollen työn mukaan tapahtuvan jaon ohella käy yhä laajemmaksi myös työtätekevien elintason kohottamisen kommunistinen muoto. Selostuksessaan NKP:n XXI edustajakokouksessa toveri N. S. Hruštšev sanoi: „Meillä on todella kommunistinen menetelmä työtätekevien hyvinvoinnin lisäämiseksi, parempien olojen luomiseksi koko yhteiskunnalle ja samalla jokaiselle yksilölle. Se käsittää mm. ajanmukaisen asunnon hankkimisen ihmisille, yhteisruokailun järjestämisen, kunnallispalvelun parantamisen, lastenlaitosten lisäämisen, kansanopetuksen parantamisen, väestön levonvieron järjestämisen, lääkintähuollon parantamisen, kulttuurilaitosten rakentamisen jne.”¹

Aineellisten hyödykkeiden tuotannon ja työtätekevien reaalitulojen kasvu turvaa vähitellen yhä täydellisemmin heidän tarpeidensa tyydyttämisen. Kun puhutaan ihmisten tarpeiden täydellisestä tyydyttämisestä, niin sillä ei tietenkään tarkoiteta ylettömiä haluja, vaan kulttuurisesti kehittyneen ihmisen terveitä tarpeita. Kaikkien neuvostoihmisten ravinnon, asunnon, vaateuksen tarpeen täydellinen tyydyttäminen välttämättömissä ja järjellisissä rajoissa voidaan nähtävästi toteuttaa jo lähi tulevaisuudessa. Verrattain vähän tarvitaan aikaa koululaisten turvaamiseksi maksuttomilla aamiaisilla ja päivällisillä sekä siihen, että kaikille lapsille taataan mahdollisuus kasvatukseen ja ylläpitoon lastentarhoissa, seimissä ja asuntokouluissa täydellisesti yhteiskunnan laskuun.

Kommunismin korkeamman vaiheen edellytykset luodaan sosialistisen valtion käyttäessä mahdollisimman täydellisesti hyväkseen sosialismin taloudellisia lakeja. Sosialismin taloudellisen peruslain vaatimuksia vastaavasti sosialistinen tuotanto kehittyy jatkuvasti, nopeaa vauhtia ja kansan hyvinvointi

¹ N. S. Hruštšev, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoiteluvut vuosiksi 1959—1965. Selostus Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 p:nä 1959, s. 56

lisääntyy. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain käyttäminen lisääntyy yhä enemmän ja sosialistisen suunnittelun menetelmät täydellistyvät. Kansantaloudelliset suunnitelmat, jotka on laadittu pitkäksi aikaa, määräävät kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomisen ja kapitalismiin verratan korkeamman työn tuottavuuden turvaamisen konkreettiset keinot.

Kommunismiin siirtymisen edellytysten luomisessa on valttavan suuri merkitys sen ohjelman täydellisellä toteuttamisella, joka on hahmoteltu maatalouden jyrkän nousun ja kansan kulutustarvikkeiden tuotannon lisäämisen aikaansaamiseksi ja jota Kommunistinen puolue ja Neuvostohallitus toteuttavat.

Yhteiskunnallisen rikkauden kartuttamiseksi ja sen periaatteen noudattamiseksi, että työntekijät ovat aineellisesti kiinnostuneita työnsä tuloksista, on sosialismista kommunismiin johtavalla siirtymäkaudella käytettävä kaikkiin tavoin hyväksi sellaisia kansantalouden suunnitelmallisen johtamisen välineitä, jotka liittyvät arvolain olemassaoloon, kuten raha, luotto, kauppa ja itsekkannattavuus.

Asteittaisen sosialismista kommunismiin siirtymisen koko kaudella on tärkeää kehittää kaikkiin keinoin kauppaa, jonka välityksellä jaetaan lisääntyvät kansankulutustarvikemäärät. Parantamalla neuvostokauppaa luodaan se monihaarainen koneisto, jota kommunismin korkeammassa vaiheessa käytetään välittömään, tarpeiden mukaan ja ilman tavarain ja rahan kiertokulkua tapahtuvaan tuotteiden jakoon.

Kommunismi turvaa yhteiskunnan jäsenten erilaisten henkilökohtaisten tarpeiden monipuolisen tyydyttämisen lisäämällä henkilökohtaiseen omistukseen joutuvia kulutus- ja kotitaloustarvikkeita sekä kehittämällä väestön tarpeiden tyydyttämisen yhteiskunnallisia muotoja (kulttuuri- ja sosiaalipalvelulaitokset, asunnot, parantolat, teatterit jne.).

Suuri merkitys kommunismiin siirtymisessä on työtätekevien kommunistisella kasvatuksella, jonka päätehtävänä on sellaisen uuden ihmisen kasvattaminen, jolle työ muuttuu ensimmäiseksi elämäntarpeeksi. Kommunismi edellyttää yhteiskunnan jäsenten korkeaa tietoisuutta. Jo sosialistisessa yhteiskunnassa on uusia kommunistisia ituja suhtautumisessa työhön, yhteiskunnalliseen omaisuuteen sekä ihmisten välisissä suhteissa. Kommunististen periaatteiden noudattaminen muuttuu aikanaan korkealla sivistystasolla olevien ihmisten luonnolliseksi tavanmukaiseksi tottumukseksi. Ei saa kuitenkaan unohtaa sitä, että sosialistisessa yhteiskunnassa eivät ole hävinneet vielä läheskään kaikki kapitalismin perinteet ihmisten tajunnasta. Tästä seuraa, että on juurittava lakkaamatta kapitalismin jätteitä ihmisten tajunnasta ja saatava aikaan kansanjoukkojen kulttuuritason ja kommunistisen tajunnan valtava kohoaminen. Taistelulla vanhaa työhön ja yhteiskunnalliseen omaisuuteen suhtautumista

vastaan, byrokratismia vastaan, ihmisten elämäntavoissa ja mentaliteetissa säilyviä menneisyyden rippeitä sekä uskonnollisia ennakkoluuloja vastaan on tärkeä merkitys koko sosialistista kommunismiin johtavalla siirtymäkaudella. Näiden kapitalismin rippeiden poistamiseksi on suoritettava ututteraa ja sitkeää työtä joukkojen poliittisen valistamisen alalla, koko kansan kommunistista kasvatusta.

Neuvostoliitto on maailman ensimmäinen maa, joka on rakentanut sosialismin ja pystyttänyt nykyisin menestyksellisesti kommunismin rakennusta. Käyttäen hyväkseen Neuvostoliiton kokemusta kansandemokratian maat rakentavat sosialismia — kommunistisen yhteiskunnan ensimmäistä vaihetta. Eräät niistä jo ovat rakentaneet sosialismin perustan. Koko ihmiskunnan kehitys suuntautuu väistämättömästi kommunismia kohti. Viitoittaessaan kommunistisen rakennustyön näköaloja Lenin lausui: „Jos Venäjä peittyi voimallaitosten ja suuritehoisten teknillisten laitteiden tiheällä verkostolla, niin kommunistinen taloudellinen rakennustyömme tulee esikuvaksi tulevalle sosialistiselle Euroopalle ja Aasialle”¹.

Kommunismin korkeampaa vaihetta kohti kulkevan Neuvostoliiton ja sosialismia rakentavien kansandemokratian maiden suurenmoinen esimerkki näyttää koko maailman kansoille tien vapautumiseen kapitalistisesta orjuudesta. Jokainen uusi saavutus kommunismin rakentamisessa todistaa yhä selvemmin sosialismin etevämmyyttä kapitalismiin verrattuna ja lujittaa kaikkien maiden työtätekevien uskoa kapitalismin tuhon historialliseen välttämättömyyteen ja kommunismin voittoon.

XXXVI LUKU

SOSIALISTINEN MAAILMANTALOUSJÄRJESTELMÄ

Sosialististen maiden väliset uudentyypiset taloudelliset suhteet. Maailman nykyisen yhteiskunnallisen kehityksen määräävä tekijänä on sosialismin muuttuminen maailmanjärjestelmäksi ja sosialistisen leirin muodostuminen ja lujittuminen.

Sosialistinen maailmantalousjärjestelmä muodostuu sosialististen maiden itsenäisistä ja tasa-arvoisista talouksista, joita sitoo toisiinsa sosialististen tuotantosuhteiden yhtäläisyys, suunnitelmallisuuteen perustuva yhteistyö ja taloudellinen keskinäis-apu. Sosialistisen maailmantalousjärjestelmän kehitys pohjautuu

¹ V. I. Lenin, Selostus Kansankomissaarien Neuvoston toiminnasta Neuvostojen VIII Yleisvenäläisessä edustajakokouksessa, Teokset, 31. osa, s. 486.

sosialismin taloudellisiin lakeihin, joita käytettäessä huomioidaan kunkin sosialistisen maan erikoisuudet. Sosialismin taloudellisten lakien käyttö sosialistisen maailmanjärjestelmän mitassa ja sosialististen maiden kansainvälisen taloudellisen yhteistyön kehittäminen kohottavat entistä korkeammalle sosialistisen tuotantotavan etuisuudet.

„Sosialististen maiden taloudellisen kehityksen erikoisuutena on se, että sitä mukaa kuin ne kulkevat eteenpäin, niiden keskinäissuhteet lujittuvat ja sosialistinen maailmanjärjestelmä entisestään tiivistyy. Kapitalistisessa maailmassa vallitsee aivan päinvastainen tendenssi. Siellä tuotannon kasvu yhdessä tai toisessa maassa johtaa kapitalististen maiden välisten ristiriitojen syvenemiseen, keskinäisen kilpataistelun voimistumiseen ja keskinäisiin yhteentörmäyksiin. Jokaisen sosialistisen maan kehitys ja kasvu johtaa koko sosialistisen maailmanjärjestelmän lujittumiseen. Siinä on meidän voimamme, sosialismin tulevien voittojen tae rauhanomaisessa kilpailussa kapitalismin kanssa”¹

Kommunismien rakentaminen Neuvostoliitossa ja sosialismin rakentaminen kansandemokratian maissa tapahtuu sosialistiseen maailmanjärjestelmään kuuluvien valtioiden kasvavan ja lujittuvan veljellisen yhteistyön oloissa.

Sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistoiminta on *kansainvälisten suhteiden uusi tyyppi*, jota historia ei ole ennen tuntenut. Näiden keskinäissuhteiden perustana on täydellinen tasa-arvoisuus, maan rajojen koskemattomuuden, valtiollisen riippumattomuuden ja suvereenisuuden kunnioittaminen sekä sekaantumattomuus toisten kansojen sisäisiin asioihin. Sosialististen valtioiden väliset suhteet eivät kuitenkaan rajoitu vain mainittuihin periaatteisiin, vaikka ne ovatkin kyllin tärkeitä. Noiden suhteiden johtavana periaatteena on keskinäinen veljellinen apu, jossa sosialistisen internationalismin periaate saa tehoisan ilmaisunsa. Sosialististen maiden välisellä taloudellisella yhteistoiminnalla ja keskinäisavulla on valtavan suuri merkitys uuden yhteiskuntajärjestelmän voitolle. Maailman sosialistisen leirin murtumaton yhtenäisyys saa ilmaisunsa proletaarisen internationalismin periaatteisiin nojautuvien sosialististen maiden keskinäisten suhteiden edelleen kehittämisessä ja täydellistämässä.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän kaikkien valtioiden taloudellisen kehityksen perustana on tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus ja sosialistiset tuotantosuhteet.

Tämän johdosta sosialistisen leirin maiden välisissä suhteisakin ovat menettäneet voimansa kapitalismin taloudelliset lait, jotka ilmentävät ihmisen harjoittamaa toisen ihmisen riistoa,

¹ N. S. Hruštšov, Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen tavoitteet vuosiksi 1959—1965, Selostus Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen ylimääräiselle XXI edustajakokoukselle tammikuun 27 pnä 1959, s. 83.

kilpataistelua ja tuotannon anarkiaa. Sosialismin leirissä valtioiden väliset suhteet pohjautuvat sosialismin taloudellisiin lakeihin.

Socialismin taloudellista peruslakia vastaavasti on sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden väliset taloudelliset suhteet alistettu palvelemaan niitä tehtäviä, joita ovat uusimman teknikan pohjalla tapahtuva tuotannon herkeämätön lisääminen kansan hyvinvoinnin kohottamiseksi. Kommunismin rakentaminen Neuvostoliitossa ja sosialismin rakentaminen Euroopan ja Aasian kansandemokratian maissa ovat keskenään kiinteästi sidottuja prosesseja. Siksi veljellisen yhteistyön monitahoinen kehittäminen sosialismin leirin maiden elämän kaikilla aloilla on tärkeä tekijä sosialismin ja kommunismin menestyksellisen rakentamisen toteuttamiseksi näissä maissa. Koska jokaisen sosialismin leiriin kuuluvan maan taloudellisen kehityksen saavutukset riippuvat koko sosialistisen leirin saavutuksista, ovat kaikki sosialistisen leirin kansat erittäin kiinnostuneita sosialistisen leirin kaikkien maiden yleisestä noususta, koko sosialistisen maailmanjärjestelmän lujittumisesta ja kukoistuksesta. Yhteistyön kehittäminen sosialistisen leirin kaikkien maiden välillä nopeistaa koko sosialistisen maailmanjärjestelmän taloudellista nousua. Sosialismin leirissä ei ole eikä voi olla taloudellista ekspansiota, epäsuhtaista vaihtoa, kilpataistelua eikä voimakkaampien valtioiden harjoittamaa heikompien riistoa ja orjuutusta.

Socialismin maiden monitahoinen yhteistoiminta, jonka perustana ovat täydellisen tasa-arvoisuuden, kansallisten etujen keskinäisen kunnioittamisen ja sosialistisen keskinäisavun periaatteet, palvelee menestyksellä sosialismin ja kommunismin rakennustyötä. Tämä yhteistoiminta luo mahdollisuuden käyttää täydellisesti maailman sosialistisen talousjärjestelmän etuisuuksia jokaisen tähän järjestelmään kuuluvan maan tuotantovoimien kehittämiseksi ja koko sosialistisen leirin taloudellisen mahdin lujittamiseksi.

Socialistisen leirin tärkeimpiä erikoisuuksia on siihen kuuluvien maiden taloudellisten yhteyksien suunnitelmallinen luonne. *Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtauuden lain* mukaisesti sosialistisen leirin maiden taloudellinen yhteistyö kehittyy kansantaloussuunnitelmien keskinäisen yhdenmukaistamisen pohjalla. Monipuolisen taloudellisen yhteistyön eri muodot otetaan huomioon Neuvostoliiton ja kansandemokratian maiden kansantalouden kehityksen valtiosuunnitelmissa. Tässä on sosialistisen maailmanjärjestelmän paremmuus verrattuna kapitalistiseen maailmanjärjestelmään sille ominaisine tuotannon anarkioineen.

Socialistisen leirin maiden talouselämän kehityksen suunnitelmallinen luonne tekee mahdolliseksi käyttää olemassa olevia voimavaroja tarkoituksenmukaisesti tuotantovoimien

kehittämiseksi mahdollisimman nopeasti. Omiin voimavaroihinsa ja veljelliseen keskinäisapuun nojautuen sosialistisen leirin maat turvaavat kansantalouden keskeytymättömän nousun ja työtätekevien joukkojen aineellisen hyvinvoinnin herkeämättömän kohoamisen.

Taloudellinen yhteistoiminta sosialistisen leirin maiden välillä kehittyy ja lujittuu *uuden, sosialistisen kansainvälisen työnjaon* pohjalla, joka eroaa perinpohjin kapitalistisessa maailmantalousjärjestelmässä vallitsevasta kansainvälisestä työnjaosta.

Erotukseksi kapitalismista sosialistisen leirin valtioiden keskinäinen työnjako ei muodostu pakon ja väkivallan avulla eikä ankaran kilpataistelun tietä, vaan tasa-arvoisten valtioiden sosialistisena yhteistyönä.

Sosialistisen leirin maiden keskinäisen työnjaon lähtökohdaksi on kunkin maan mahdollisuuksien huomioon ottaminen, ja tuo työnjako johtaa yhteiseen nousuun. Kukin maa varaa osan voimavaroistaan toisten maiden tarpeiden tyydyttämiseen ja nojautuu vuorostaan niiden ystävälliseen apuun. Järkiperäinen työnjako sosialistisen leirin maiden kesken auttaa niitä kehittämään kaikin puolin tuotantovoimiaan tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun pohjalla, sillä kukin maa voi suunnitelmallisesti, omien voimavarojensa mobilisoimisen lisäksi, käyttää myös veljesmaiden voimavaroja yhteisen nousun eduksi.

Sosialistinen työnjako tekee samalla mahdolliseksi, että eri maat, täydentäessään toinen toistaan sosialistisen leirin yhteisen järjestelmän tasa-arvoisina osapuolina, voivat jouduttaa taloudellisen kehityksensä vauhtia varojen ja voimien säästön ansiosta ja välttää tarpeetonta yhdensuuntaisuutta kansantalouden eri alojen kehityksessä. Kukin maa voi keskittää voimansa ja varansa niiden alojen kehittämiseen, joita varten sillä on suotuisimmat luonnonehdot ja taloudelliset edellytykset, tuotannollista kokemusta ja työntekijäkuntaa. Eri maat voivat tällöin pidättäytyä tuottamasta sellaisia tuotteita, joiden tarve voidaan tyydyttää toimituksilla toisista maista. Näin saadaan aikaan laaja *tuotannon erikoistuminen (spesialisointi)* ja *yhteistoiminta (kooperointi)* teollisuudessa ja tarkoituksenmukaisin työnjako elintarvikkeiden ja raaka-aineiden tuotannossa.

Kun kapitalismin leirissä taloudelliset suhteet kehittyneiden ja takapajuisten maiden välillä rakentuvat herruus- ja alistusperusteille, heijastavat ennen kaikkea osapuolten voimasuhdetta ja ovat suunnatut takapajuisten maiden, siirto- ja poliisiirtomaiden jälkeensä jääneisyyden ikuistamiseen, niin sosialistisen leirin taloudellisille suhteille on luonteenomaista kaikinpuolinen keskinäisapu ja heikosti kehittyneiden maiden nostaminen edistyneimpien tasolle. Sosialistisen kansainvälisen työnjaon tuloksena helpommin hävitetään se taloudellinen takapajuisuus ja taloudellisen kehityksen yksipuolisuus, joka on jäänyt kansan-

demokratian maille perinnöksi kapitalismilta, luodaan suotuisat edellytykset noiden maiden teollistamiselle, lujitetaan niiden taloudellista itsenäisyyttä ja riippumattomuutta kapitalistisesta maailmasta, kohotetaan nopeammin niiden taloutta ja väestön hyvinvointia.

Tämä merkitsee, että vastakohtana kapitalistiselle talousjärjestelmälle, jossa vaikuttaa eri maiden epätasaisen taloudellisen ja poliittisen kehityksen laki, sosialistisessa maailmanjärjestelmässä vaikuttaa suunnitelmallisen, tasasuhtaisen kehityksen laki, joka antaa muinoin taloudellisesti jälkeenjääneille maille mahdollisuuden sosialistisen leirin kaikkien maiden yhteistyöhön ja keskinäisapuun nojautuen kohottaa omaa taloutaan ja kulttuuriaan. Näin muodoin vähitellen tasoittuu sosialistisen leirin maiden taloudellisen ja kulttuurisen kehityksen yleislinja, jolloin jälkeenjäävät kohotetaan etumaisten tasolle, mikä muodostaa sosialistisen maailmanjärjestelmän kehityksen lain.

Sosialististen maiden edelleen kehittyminen tulee tapahtumaan sosialistisen maailmantalousjärjestelmän lujittuvan yhtenäistymisen tietä.

Sosialistisen teollistamisen ja talonpoikaiston osuustoiminnallistamisen tuloksena eräät kansandemokratian maat ovat jo astuneet sosialismin valmiiksi rakentamisen vaiheeseen. Kaikissa sosialistisissa maissa luodaan nopeutetulla vauhdilla edellytyksiä kommunismin ensimmäisestä vaiheesta toiseen vaiheeseen siirtymiselle. Sosialismin maat siirtyvät kommunistisen yhteiskunnan korkeimpaan vaiheeseen melkein samanaikaisesti käyttäen menestyksellisesti hyväkseen sosialistisen järjestelmän mahdollisuuksia.

Sosialististen maiden keskinäissuhteet ovat vapaat perusristiriidoista ja etujen yhteentörmäyksistä. Kun ennen näiden suhteiden kehityksessä ilmeni joitakin erehdyksiä ja puutteellisuksia, niin nyt ne menestyksellisesti voitetaan ja poistetaan. Maailman sosialistinen talousjärjestelmä kehittyy ja lujittuu sosialistisen leirin maiden välisen taloudellisen, poliittisen ja kulttuurillisen yhteistyön lujittamisen ja laajentamisen prosessissa.

„Sosialistisia valtioita yhdistää yhtenäiseen veljesliittoon niiden asettuminen yhteiselle sosialismin tielle, niiden yhteiskunnallisen ja talousjärjestelmän sekä valtiovallan yhteinen luokkaolemus, keskinäisen kannatuksen ja avun tarpeellisuus, yhteiset edut ja yhteinen tavoite taistelussa imperialismia vastaan, sosialismin ja kommunismin voiton puolesta, kaikille yhteinen marxilais-leniniläinen ideologia”¹.

¹ Sosialististen maiden kommunististen ja työväenpuolueiden edustajain marraskuun 14—16 päivinä 1957 Moskovassa pidetyn Neuvottelukokouksen julistus, Kommunististen ja työväenpuolueiden edustajain neuvottelukokouksen asiakirjat, s. 12.

Sosialistisen leirin maiden veljellinen ystävyys ja kiinteä yhteistoiminta ovat tämän leirin murtumattoman mahdin tärkein lähde, ratkaiseva ehto sosialistisen rakennustyön menestykselle näissä maissa.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden välisen taloudellisen yhteistyön suunnitelmallinen luonne. Kansandemokratian valtioiden ryhtyessä täyttämään kansantalouden kehittämisen pitkäjähtäimen suunnitelmia ovat sosialistisen leirin maiden välisen taloudellisen yhteistoiminnan puitteet huomattavasti laajentuneet. *Pitkäaikaiset taloudelliset sopimukset* tavaroiden keskinäisistä toimituksista varmentavat sen, että kukin maa saa koneita, kalustoa, raaka-aineita ja muita tavaroita, joita se tarvitsee kansantaloussuunnitelmiansa täyttämiseksi. Samalla pitkäaikaiset sopimukset antavat kullekin maalle lujat takeet tuottamiensa tavaroiden esteettömästä menekistä ulkoisilla markkinoilla.

Kestävät ja pitkäaikaiset taloudelliset yhteydet ovat luoneet selvän näköalan talouden edelleen kehittämiselle ja ne ovat kansandemokratian maissa tapahtuvan suunnitelmallisen sosialistisen rakennustyön mitä tärkein ehto.

Sosialistisen leirin maiden suunnitelmallisen taloudellisen yhteistoiminnan kehittämisen tarkoituksessa perustettiin v. 1949 *Taloudellisen keskinäisavun neuvosto*, siihen osallistuvien jäsenten täydellisen tasa-arvoisuuden pohjalla. Taloudellisen keskinäisavun neuvostoon kuuluvat: Neuvostoliitto, Albania, Bulgaria, Unkari, Saksan Demokraattinen Tasavalta, Puola, Romania ja Tšekkoslovakia. Kiinan Kansantasavallan edustajat osallistuvat Neuvoston istuntojen työhön huomioitsijoina.

Taloudellisen keskinäisavun neuvoston tehtävänä on taloudellisen ja teknillisen kokemuksen vaihto, keskinäinen apu raaka-aineiden, elintarvikkeiden, koneiden, kaluston hankinnassa, sosialistisen leirin valtioiden taloudellisen kehityksen suunnitelmallinen yhdenmukaistaminen ja koordinoiminen toteuttamalla järkiperaistä työnjakoa näiden valtioiden välillä. Se on täydellisesti sekä kunkin maan että koko sosialistisen leirin tuotantovoimien mitä nopeimman kehittämisen etujen mukainen.

Kesäkuussa v. 1950 solmittiin Neuvostoliiton ja Puolan välinen sopimus teollisuuskaluston toimittamisesta vuosiksi 1951—1958 ja sopimus tavaroiden keskinäisestä toimittamisesta vuosiksi 1953—1958. Tavaravaihto Neuvostoliiton ja Puolan välillä kasvoi vuosina 1950—1958 1,4-kertaiseksi. Vuonna 1958 Neuvostoliiton ja Puolan välillä allekirjoitettiin uusi sopimus keskinäisistä tavarantoimituksista vuosiksi 1958—1960.

Marraskuussa 1950 solmittiin kauppasopimus Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian välillä vuosiksi 1951—1955. Vuosien 1950—1958 kuluessa tavaravaihto kasvoi Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian välillä 2,3-kertaiseksi ja Neuvostoliiton osuus Tšekkoslovakian ulkomaan kaupassa muodosti vuonna 1957 runsaasti 35%. Vuonna 1957 allekirjoitettiin Neuvostoliiton ja Tšekkoslovakian välinen sopimus keskinäisistä tavarantoimituksista vuosiksi 1958—1960.

Tammikuussa 1952 solmittiin kauppasopimus Neuvostoliiton ja Unkarin välillä vuosiksi 1952—1955. Vuosien 1950—1958 kuluessa tavaravaihto Neuvostoliiton ja Unkarin välillä kasvoi 1,7-kertaiseksi. Vuonna 1958 Neuvostoliiton ja Unkarin välillä allekirjoitettiin sopimus keskinäisistä tavarantoimituksista vuosiksi 1958—1960.

Elokuussa v. 1951 solmittiin Neuvostoliiton ja Romanian välinen pitkäaikainen sopimus keskinäisistä tavarantoimituksista. Vuosina 1950—1958 Neuvostoliiton ja Romanian välinen tavaravaihto kasvoi 1,9-kertaiseksi.

Heinäkuussa vuonna 1958 Neuvostoliiton ja Romanian välillä solmittiin pitkäaikainen tavaravaihtosopimus vuosiksi 1959—1965.

Syyskuussa 1951 solmittiin Neuvostoliiton ja Saksan Demokraattisen Tasavallan välinen sopimus keskinäisistä tavarantoimituksista vuosiksi 1952—1955. Vuosien 1950—1958 välisenä aikana tavaravaihto Neuvostoliiton ja Saksan Demokraattisen Tasavallan välillä kasvoi 4,7-kertaiseksi. Vuonna 1957 solmittiin sopimus keskinäisistä tavarantoimituksista vuosiksi 1958—1960, jonka mukaan Neuvostoliiton ja Saksan Demokraattisen Tasavallan välinen kauppa huomattavasti laajenee. Vuosien 1958—1960 välisenä aikana tavaravaihto molempien maiden välillä käsittää nykypäivien maailmanhinnoina laskettuna enemmän kuin 20 miljardia ruplaa.

Vuodesta 1947 alkaen Neuvostoliiton ja Bulgarian välillä on joka vuosi allekirjoitettu pöytäkirjat tavarantoimituksista. Vuonna 1954 allekirjoitettiin pitkäaikainen sopimus tavaravaihdosta ja tavarantoimituksista vuosiksi 1955—1957. Vuosina 1950—1958 Neuvostoliiton ja Bulgarian välinen tavaravaihto kasvoi 2,4-kertaiseksi. Marraskuussa 1957 allekirjoitettiin pitkäaikainen kauppasopimus vuosiksi 1958—1960.

Neuvostoliiton ja Albanian välillä on myös solmittu pitkäaikainen kauppasopimus.

Pitkäaikaisten kauppasopimusten yhteydessä niitä täsmennetään ja täydennetään allekirjoittamalla vuosittaiset pöytäkirjat sekä myös tekemällä erikoissopimuksia, joissa huomioidaan keskinäisten toimitusten kasvu erinäisten tavaroiden osalta.

Useita monivuotisia kauppasopimuksia on solmittu kansandemokratian maiden välillä.

Valtava merkitys sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden välisen taloudellisen yhteistoiminnan kehittämisessä oli Kiinan Kansantasavallan ensimmäisellä viisivuotissuunnitelmalla, jonka toteuttamisen yhteydessä solmittiin useita pitkäaikaisia sopimuksia Kiinan Kansantasavallan ja muiden sosialististen maiden välillä.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden taloudellisen yhteistoiminnan edelleenkehittäminen edellyttää siirtymistä *näiden maiden taloudellisten kehityssuunnitelmien koordinoimiseen*. Suunnittelutyön merkitys kansandemokratian maissa on huomattavasti lisääntynyt; valtion suunnitelmat määrittelevät nykyään kansantalouden eri alojen kehityksen. Tämän yhteydessä huomattavasti laajemmat mittasuhteet on saanut niin kansantalouden kehittämisen vuosisuunnitelmien kuin myös pitkäjänteisten suunnitelmien sovittaminen eri maiden välillä. Korkean taloudellisen kehitystason maissa määräytyi sarja teollisuuden ja maatalouden aloja, joiden tuotteet on tarkoitettu sosialistisen maailmanjärjestelmän toisten valtioiden tarpeiden tyydyttämiseksi.

Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen XX edustajakokous korosti Neuvostoliiton ja muiden sosialistisen leirin maiden välisen taloudellisten yhteyksien edelleenkehittämisen merkitystä.

Edustajakokouksen päätöksissä osoitetaan, että nykyaikana etualalle asettuvat SNTL:n ja kansandemokratian maiden taloussuunnitelmien läheisen koordinoimisen sekä tuotannon kooperaamisen ja specialisoimisen tehtävät. „Neuvostoliitto”, sanotaan NKP:n XX edustajakokouksen päätöksessä, „tulee kaikin tavoin laajentamaan yhteistoimintaa kansandemokratian maiden kanssa taloudellisten voimavarojen ja tuotantokapasiteettien järkipärisen käytön aikaansaamiseksi kunkin maan ja koko sosialistisen leirin etujen mukaisesti kansantalouden eri alojen kehityksen koordinoimisen, tuotannon specialisoimisen ja kooperaamisen kautta sekä myös tieteen ja tekniikan saavutusten ja etumaisen tuotannollisen kokemuksen vaihdon kautta”¹.

Kansantaloussuunnitelmien yhdenmukaistaminen on nykyään välttämätön ja tärkeä muoto sosialististen maiden tuotannollisten voimien yhteenliittämiseksi. Siinä ilmenee ennen kaikkea kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain hyväksikäyttäminen sosialistisen maailmanjärjestelmän mitassa.

Neuvostoliiton ja Euroopan kansandemokratian maiden kansantalouden perusalojen kehittämisen viisivuotissuunnitelmien sovittaminen on tärkeä vaihe sosialismin maiden taloudellisen yhteistoiminnan kehityksessä. Vuoden 1957 puolivälissä Taloudellisen keskinäisavun neuvosto katsoi välttämättömäksi ryhtyä yhdenmukaistamaan kansantalouden perusalojen kehittämisen pitkántähtäimen suunnitelmia (10—15 vuodeksi) samalla kun suoritetaan viisivuotissuunnitelmien koordinoimista. Sen seurauksena sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden välinen taloudellinen yhteistoiminta vielä enemmän voimistuu ja kohoaa entistä korkeammalle tasolle.

Suunnitelmien koordinoiminen ei edellytä yhtenäisen suunnitelman laatimista koko sosialismin leiriä varten. Sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden kehityksen luonteenomaisena piirteenä on niiden täydellinen itsenäisyys ja riippumattomuus niin poliittisessa kuin taloudellisessakin suhteessa. Mutta samalla sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden vastaavien talouselinten edustajat neuvottelevat keskenään ja sovittavat omat suunnitelmansa niin, että kullakin Euroopan kansandemokratian maista olisi mahdollisuus specialisoitua niiden teollisuusalojen kehittämiseen ja niiden tuotelajien valmistamiseen, joiden tuottamiseen sillä on suotuisimmat luonnonehdot ja taloudelliset edellytykset. Sosialistiset valtiot laativat pitkántähtäimen suunnitelmia lähtökohtanaan sosialismin maiden valtavien mahdollisuuksien hyväksikäyttäminen ja keskinäisten etujen kaikinpuolinen huomioiminen sekä yhteistyön laajentaminen sosialistisen maailmanjärjestelmän tuotantovoimien kaikinpuolista kehittämistä silmällä pitäen ja teollisesti vähemmän kehittyneiden maiden teollisuuden kohottamiseksi.

¹ NKP:n XX edustajakokouksen päätöslauselmat, s. 103.

Turvatussaan tuotannonvälineiden tuotannon ensisijaisen kasvun sosialistisen leirin maiden kansantaloussuunnitelmat määrittelevät teollisuustuotannon huomattavan lisääntymisen. Tällöin huomioidaan se, että on kaikin tavoin kehitettävä kansantalouden raaka-ainealoja ja energiavaroja sekä kehitettävä ja sovellettava tuotantoon nykyaikaista tekniikkaa. Tällä pohjalla huomioidaan myös sellaisten toimenpiteiden toteuttaminen, jotka turvaavat maatalouden nousun ja kansankulutustavaroiden tuotannon laajentamisen. Suurta huomiota kiinnitetään kansantalouden teknilliseen edistykseen; suunnitelmat edellyttävät tuotantoprosessien laajaa koneellistamista ja automatisointia, uusien korkeatehoisten koneiden ja automaattien käyttöönottoa, kansantalouden sähköistämistason kohottamista, kemian kehittämistä ja atomienergian rauhanomaista käyttöönottoa.

Sosialististen valtioiden tuotannon laajaperäinen spesialisointi ja kooperointi poistaa yhdentyypisten laitosten tarpeettoman rinnakkaisen rakentamisen, johtaa työkoneiden ja kaluston tuntuvasti parempaan käyttämiseen sekä aineellisten ja rahavarojen säästymiseen.

Sosialististen maiden yhteistoiminta maatalouden alalla ja vastaavan työnjaon aikaansaaminen niiden välillä on suunnattu siihen, että voitaisiin mitä järkipäisimmin käyttää taloudellisia ja luonnon edellytyksiä sekä myös kunkin maan väestön kokemusta ja perinteitä maataloustarvikkeiden tuotannon lisäämiseksi niin sisäistä kulutusta kuin ulkomaillekin vientiä varten. Maatalouden eri alojen keskinäissuhteiden määrittely huomioidamalla eri maiden tarpeet ja luonnonehdot on tärkeä tekijä väestön varustamisessa ruokatarvikkeilla ja teollisuuden — maatalousraaka-aineilla.

Luonnonehdot ja historialliset tekijät määrittelevät sen, että sosialismin maiden välillä on edelleenkin kehitettävä kansainvälistä sosialistista työnjakoa tuotannon laajaa spesialisointia ja kooperointia toteuttaen. Euroopan kansandemokratian maat ovat keskinäisiä ja pieniä valtioita, ja kaikkien teollisuusalojen kehittäminen kussakin valtiossa olisi taloudellisesti epätarkoituksenmukainen ja ylivoimainen tehtävä. Toisaalta niiden läheisyys Neuvostoliittoon ja toisiin kansandemokratian maihin luo erittäin suotuisat edellytykset tuotannon laajalle spesialisoinnille ja kooperoinnille.

Toisin on Kiinan Kansantasavallassa: suurvaltana, joka väestölukunsa mukaan on ensimmäisellä tilalla maailmassa ja jolla on runsaat ja monipuoliset luonnonrikkauudet, Kiinan Kansantasavalta asettaa luonnollisesti tehtäväkseen yhtenäisen teollisuussysteemin luomisen. Samalla Kiinan Kansantasavalta osallistuu kansainväliseen sosialistiseen työnjakoon ja käyttää hyväkseen kaikkia siitä johtuvia etuisuuksia.

Nykyään, kun taloudelliset suhteet sosialismin maiden välillä ovat lujittuneet ja muuttuneet monitahoisiksi, erikoisen tar-

keän merkityksen saa sosialistisen leirin maiden kansantalouden eri alojen entistä syvällisempi erikoistaminen ja kooperaaminen.

Tuotannon spesialisoinnin ja kooperaation oikein järjestäminen sosialismin maailmanjärjestelmän maiden välillä turvaa aineellisten varantojen säästymisen ja yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kohoamisen, sosialististen maiden luonnonrikkauksien ja taloudellisten edellytysten järkipäisimmän hyväksikäyttämisen tuotannon laajennetun uusintamisen vauhdin nopeistamiseksi. Samalla saadaan mahdollisuus vapauttaa huomattavat varat maatalouden ja kevyen teollisuuden kehittämiseen kansojen kasvavien aineellisten ja kulttuurillisten tarpeiden tyydyttämiseksi.

Tuotannon erikoistamisella ja kooperaationilla on erittäin suuri merkitys suurteollisuuden pääaloilla ja ennen kaikkea koneenrakennusteollisuudessa. Neuvostoliiton ja Euroopan kansandemokratian maiden kansantaloussuunnitelmien koordinoimisen tuloksena on määritelty spesialisoinnin perussuunnat koneiden ja kaluston eri lajien valmistamisessa sekä koneenrakennusteollisuuden tärkeimpien tuotelajien tuotannon teknillisen tason kohottamisen tiet. Spesialisointi on suunniteltu suoritettavaksi metallinleikkuukoneiden, takoma- ja puristin-koneiden valmistuksessa, voimatalous-, maatalous- ja liikennekoneenrakennusteollisuudessa, laivanrakennusteollisuudessa, auto-teollisuudessa, yleisessä koneenrakennuksessa ym.

Koneenrakennusteollisuuden kooperaation ja spesialisoinnin voimistaminen tekee mahdolliseksi siirtymisen joukko- ja suur-sarjatuotantoon, mikä antaa mahdollisuuden jyrkästi vähentää työvoiman ja ainevarojen kuluttamisen tuoteyksikköä kohti, nopeistaa uusien, täydellisempien koneiden ja kaluston käyttöä, tehostaa tuotannonkapasiteettien ja suunnittelijavoimien käyttöä. Koneenrakennusteollisuuden tuotannonkapasiteettien mahdollisimman voimaperäinen käyttö turvaa sosialistisen leirin maiden kansantalouden entistä korkeamman kehitysvauhdin.

Rautateollisuuden kehittämiseksi Euroopan kansandemokratian maissa Neuvostoliitto lisää vuonna 1960 melkein 2-kertaisesti korkealaatuisen, etupäässä Krivoi Rogin alueen rautamalmin toimituksia vuoteen 1955 verraten. Valtiot, joissa ei ole rikkaita rautamalmiesiintymiä, voivat välttää suuria varojen kuluksia kalliiden kaivosten ja rikastamistehtaiden rakentamiseen pienille epäedullisille malmiesiintymispaikoille ja suunnata vapautuvat varat toimivien rautatehtaiden rekonstruointiin ja koneellistamiseen. Krivoi Rogin rautamalmin pohjalla Euroopan kansandemokratian maat voivat huomattavasti parantaa masuunien hyötykäyttöä, suhteellisesti vähentää metallurgisen koksen käyttöä ja valuraudan omakustannushintaa.

Koneenrakennusteollisuudessa tuotannon erikoistaminen Neuvostoliiton ja Euroopan kansandemokratian maiden välillä johtaa samantyyppisiä tuotteita valmistavien maiden luvun supistumiseen, kussakin maassa valmistettavien kone- ja kalustotyyppien vähenemiseen. Niinpä koneiden ja kaluston valmistaminen Euroopan kansandemokratian maiden hiiliteollisuutta varten on suunniteltu suoritettavaksi Saksan Demokraattisessa Tasavallassa,

Puolassa ja Tšekkoslovakiassa, hiilikombainien tuotanto pääasiassa Puolassa, kaluston tuotanto sementtitehtaita varten etupäässä Saksan Demokraattisessa Tasavallassa, lämpöeristevaunujen tuotanto Saksan Demokraattisessa Tasavallassa, kaluston valmistaminen alumiinisulattamoja varten Unkarissa, kaluston valmistaminen trikooteollisuutta varten etupäässä Saksan Demokraattisessa Tasavallassa, nahka- ja jalkineiteollisuutta varten — Tšekkoslovakiassa, Kansantaloussuunnitelmien koordinoimisen yhteydessä on katsottu tarpeelliseksi järjestää normalisoitujen koneosien, aggregaattien, kokoonpantujen osien, taosten ja valanteiden keskitetty tuotanto. Koneenrakennusteollisuuden eri alojen specialisoimista aiotaan jatkaa samalla kun supistetaan samantyyppisten tuotteiden tuottajamaiden lukua.

Maatalouden alalla Neuvostoliitto ja Bulgaria ovat sopineet viinin, hedelmien ja vihannesten viljelyn lisäämisestä Bulgariassa ja niiden toimitamisesta Neuvostoliittoon sekä tuoreena että jalostettuna, kun taas Neuvostoliitto vie Bulgariaan viljaa ja puuvillaa molemmille maille edullisin ehdoin.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön muodot. Sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden yhteistyön tärkeimpiä muotoja ovat ulkomaankauppa, luoton myöntäminen, tie-teellinen ja teknillinen yhteistyö ja taloudellisessa rakennustyössä saadun kokemuksen vaihto.

Sosialistisen leirin maiden *ulkomaankauppa* rakentuu aivan toisille periaatteille kuin ulkomaankauppa kapitalistisilla maailmanmarkkinoilla. Kapitalistisessa maailmassa on monopoliyriyten käsiin keskittyneen ulkomaankaupan tarkoituksena turvata korkeiden monopolivoittojen saanti ei-vastikkeellisen vaihdon avulla ja muilla takapajuisten ja riippuvaisten maiden rosvoamis- ja orjuuttamismenetelmillä. Sosialistisen leirin maiden ulkomaankauppa on valtion monopolina (SNTL ja Euroopan kansandemokratian maat) tai valtion tiukan valvonnan alaisena (Kiinan Kansantasavalta), ja se palvelee tämän leirin maiden yleistä nousua, taloudellisen kehityksen jouduttamista ja väestön elintason kohottamista.

Jokainen sosialistiseen maailmanjärjestelmään kuuluva maa realisoidessaan ulkomaankaupan avulla yhä suuremman osan kansantaloutensa tuotteista, saa vastineeksi yhä enemmän aineellisia arvoja: teollisuuskalustoa, raaka-aineita ja muita tavaroita, jotka ovat välttämättömiä sen taloudelliselle kehitykselle. Jokainen niistä tuo maahan tavaroita, joita se tarvitsee, ja vie tavaroita, joita tarvitsevat muut maat, eikä ainoakaan tavaravaihtoon osallistuvista tyrkytä toiselle osapuolelle tavaroita, joita tämä ei tarvitse, kuten usein tehdään kapitalistisilla markkinoilla.

Tavaroiden hinnat sosialistisen leirin maiden maailmanmarkkinoilla ovat vakinaisia. Ne määrätään tasa-arvoisten osapuolten vapaaehtoisen sopimuksen perusteella ja ottamalla täydellisesti huomioon kummankin puolen edut, mikä tekee mahdolltomaksi kaiken syrjinnän ja ei-vastikkeellisen vaihdon. Täällä puuttuu tavaroiden monihintaisuus, mikä on ominaista kapitalististen maiden ulkomaankaupalle. Taloudellisen keskinäisavun neuvoston istuntokaudella kesäkuussa v. 1957 tehtiin

monipuolinen sopimus clearing-maksujärjestelmästä Taloudellisen keskinäisavun neuvoston jäsenmaiden välillä, mikä edistää niiden välistä tavaravaihtoa.

Sosialismin maiden ulkomaankaupan herkeämätön kasvu on selvä todistus sosialististen maiden maailmanmarkkinoiden kehittymisestä ja vakiintumisesta.

Kiinan Kansantasavallan ulkomaankauppavaihto kasvoi v. 1958 3-kertaiseksi vuoteen 1950 verraten. Euroopan kuuden kansandemokratian maan (Puolan, Tšekkoslovakian, Unkarin, Romanian, Bulgarian ja Albanian) ulkomainen kauppavaihto kasvoi v. 1958 2,4-kertaiseksi vuoteen 1948 verraten. Vuoteen 1946 verraten Puolan ulkomaankauppavaihto kasvoi v. 1958 yli 8-kertaiseksi, Tšekkoslovakian — noin 6-kertaiseksi, Unkarin — noin 20-kertaiseksi, Romanian — enemmän kuin 20-kertaiseksi, Bulgarian — 5,6-kertaiseksi.

Sosialististen maiden välisen taloudellisen yhteistyön edelleen kehittäminen ja syventäminen on johtanut siihen, että etusija näiden maiden ulkomaan kauppavaihdossa kuuluu maailman sosialistisen järjestelmän maille.

Vuonna 1938 SNTL:n koko kauppa Kiinan, Puolan, Tšekkoslovakian, Unkarin, Romanian, Bulgarian ja Albanian kanssa muodosti vain 6% SNTL:n ulkomaankauppavaihdosta, kun taas v. 1958 näiden maiden kanssa käyty kauppa muodosti yli 50% SNTL:n ulkomaankauppavaihdosta.

Vuonna 1958 tuli sosialistisen leirin maiden osalle Puolan koko kauppavaihdosta noin 58%, Tšekkoslovakian 70%, Romanian 76%, Unkarin 72%, Bulgarian 86%, Albanian lähes 98% ja Saksan Demokraattisen Tasavallan kauppavaihdosta 74%.

Vuosina 1948—1958 ovat SNTL:n teollisuuskalusto- ja koneitoimitukset kansandemokratian maihin lisääntyneet 12-kertaisesti. Koneilla, kalustolla ja muilla tuotannonvälineillä on huomattava sijansa muidenkin sosialististen leirin maiden viennissä. Neuvostoliiton lisäksi täydellisiä tehdaskalustoja vievät muihin maihin Tšekkoslovakia, Saksan Demokraattinen Tasavalta ja Puola.

Vuosien 1946—1959 aikana sosialistisissa maissa rakennettiin ja on rakenteilla yhteistyössä SNTL:n kanssa yli 700 tuotantolaitosta, tehdasosastoa tai laitetta, joista suuri osa jo on pantu käyntiin. Neuvostoliitto toimittaa kalustoa ja materiaaleja Kiinaan 245 tuotantolaitosta varten, Puolaan 76, Romaniaan 86, Bulgariaan 70 tuotantolaitosta varten.

Neuvostoliitto toimittaa kansandemokratian maihin rauta- ja mangaanimalmia, valssituotteita, vuoriöljyä ja vuoriöljytuotteita, puuvillaa, viljaa ym. tavaroita. Vuonna 1957 Neuvostoliitto toimitti Tšekkoslovakiaan rautamalmia 74% sen tuonnin kokonaismäärästä, kuparia noin 75%, alumiinia 99%; Puolaan se toimitti rautamalmia 68%, nestepolttoaineita 50%, puuvillaa 50%.

Kansandemokratian maiden perusteellisten sosiaalisten ja taloudellisten muutosten tuloksena on oleellisesti muuttunut niiden ulkomaankaupan rakenne. Sosialistisen teollistamisen toteuttaminen vaati koneiden ja kaluston sekä teollisuutta varten tarvittavien raaka-aineiden tuonnin lisäämistä, siitä johtuen näiden tavaroiden osuus tuonnissa huomattavasti kasvoi. Kansandemokratian maiden saavutukset teollisuuden kehittämisen alalla, erikoisesti koneenrakennusteollisuudessa, antoivat niille mahdollisuuden vapautua monien teollisuustuotelajien maahan tuonnista ja siirtyä monien tuotelajien vientiin.

Puolan sodanedellisessä viennissä v. 1937 oli raaka-aineiden ja puolivalmisteiden (ei-maataloudellista alkuperää) osuus 58,5%, maatalouden tuottamien tavaroiden ja elintarvikkeiden osuus 32,4% ja valmiiden tuotteiden (maataloustavaroita ja elintarvikkeita lukuunottamatta) 9,1%, joista teolli-

suuskaluston ja liikennevälineiden osuus vähemmän kuin 1% koko viennistä Vuonna 1958 oli Puolan koko viennistä koneita, kalustoa ja liikennevälineitä noin 26,8%, sitä paitsi se ei vie ulos ainoastaan erillisiä kone- ja kalustolajeja, vaan myös maassa valmistettavia täydellisiä tehdaskalustoja, joita varten puolalaiset ovat laatineet teknilliset piirustukset.

Vuonna 1937 koneet ja kalusto teki *Tšekkoslovakian* viennissä 6,4%, mutta vuonna 1958 43,4%. *Tšekkoslovakia* vie ulkomaille koneenrakennus- ja rautateollisuuden ja kemianteollisuuden tuotteita, koksia ja jalkineita.

Unkarin viennissä koneiden, kaluston ja kojeiden osuus kasvoi 11%:sta vuonna 1938 38,8%:iin vuonna 1957, samaan aikaan kun elintarvikkeiden viennin ominaispaino laski 44%:sta 22%:iin.

Bulgarian sodanedellisessä viennissä vuonna 1939 oli runsaasti 95% maataloustuotteita, kun taas vuonna 1957 koko sen viennistä tuli 75% teollisuus- ja elintarvikkeiden osalle. *Bulgaria* vie ulkomaille lyijyä ja sinkkirikasteita, sementtiä, puutavaraa, kemianteollisuuden valmisteita, hedelmiä, tupakkaa ja viinejä.

Romanian viennissä on huomattava sija vuoriöljyllä ja vuoriöljytuotteilla sekä puutavaralla.

Albania toimittaa vuoriteollisuustuotteita, vuoriöljyä, bitumeja, malmeja, nahkaa ja hedelmiä.

Saksan Demokraattinen Tasavalta vie ulos koneenrakennuksen, sähkötekniikan ja kemianteollisuuden tuotteita sekä tarkan mekaniikan ja optiikan välineitä.

Kiinan Kansantasavalta vie teollisuus- ja maatalousraaka-aineita sekä elintarvikkeita: riisiä, soijapapuja, teetä, maapähkinöitä, maisssia, kasvisvoita, värimetallimalmeja, vuotia, silkkiä sekä kansanvallan vuosina rakennettua jalostusteollisuuden eräiden alojen valmisteita.

Mongolian Kansantasavalta vie villaa, lihaa ja muita karjataloustuotteita.

Palautettuaan taloutensa kuntoon *Korean Kansandemokraattinen Tasavalta* laajentaa värimetallien, hedelmien ja muiden tavaroiden vientiä.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön tärkeänä muotona on *luotonanto*. Kapitalistisessa maailmassa luottosuhteet ovat eräänä tehokkaimpana välikappaleena, jonka avulla imperialistivaltojen monopoliyritykset harjoittavat heikosti kehittyneiden maiden taloudellista rosvousta. Luotonannon ehtona on tavallisesti se, että luottona saatu summa sitoudutaan käyttämään tavaroiden ostoon luotonantajamaasta. Näin imperialistit myyvät korkeilla monopolihinnoilla velallismaille vanhoja tavara-avarastojaan, ennen kaikkea kulutustarvikkeita. Sosialismin leirissä ei luotonantoon liity mitään etuoikeuksia luotonantajalle. Luottoa myönnetään mitä edullisimmilla ehdoilla, tavallisesti 2% korolla, jopa eräissä tapauksissa ilman korkoaakin; usein korkoa ei peritä luoton ensimmäisinä vuosina. Luotto käytetään ennen kaikkea kaluston, koneiden ja muiden tuotantovälineiden ostamiseen, tällöin on erikoisen merkityksen saanut täydellisen tuotantokaluston toimittaminen kokonaisia tehtaita varten. Luottoa käytetään myös väestön tarvitsemien sellaisten kulutustarvikkeiden ostamiseen, joita kyseessä olevassa maassa ei valmisteta, mutta joita sen väestö tarvitsee. Lainoja saaneet valtiot maksavat nämä lainat ja niiden korot toimittamalla oikeudenmukaisiin hintoihin tavaroita, jotka ovat asianomaisen maan luonteenomaisia vientilajikkeita.

Niinpä helmikuun 14 p:nä 1950 solmitun luottosopimuksen perusteella Neuvostoliitto myönsi edullisin ehdoin (1% korolla) Kiinan Kansantasavallalle pitkäaikaisen 300 miljoonan Amerikan dollarin luoton, joka käytettiin 5 vuoden kuluessa vuoden 1950 tammikuun 1 päivästä alkaen joka vuosi yhtä suurissa erissä maksuna SNTL:n toimittamasta tuotantokalustosta ja materiaaleista, siinä luvussa voimalaitosten, metallurgisten ja koneenrakennustehtaiden, hiili- ja malmaikavosten tuotantokalustosta, rautatie- ja muusta liikennekalustosta, kiskoista ja muista Kiinan kansantalouden kunnostamiseen ja kehittämiseen tarvittavista materiaaleista. Vuonna 1954 Neuvostoliitto myönsi Kiinan Kansantasavallalle 520 miljoonan ruplan pitkäaikaisen luoton. Vuosien 1953 ja 1954 taloudellisten sopimusten mukaisesti Neuvostoliitto auttaa Kiinaa suurten teollisuuslaitosten rakentamisessa, kaluston asentamisessa ja niiden käyntiinpanossa.

Pitkäaikaisten luottosopimusten pohjalla Neuvostoliitto toimittaa runsain määrin koneita ja tuotantokalustoa Puolaan, Bulgariaan, Albaniaan ja muihin maihin. Neuvostoliiton myöntämän luoton turvin Albania on saanut täydellisen tuotantokaluston 13 tehdasta varten: tekstiilikombinaattiin, sokeri- ja sementitehtaisiin, vuoriöljytislaamoon ja muihin tuotantolaitoksiin. Vuonna 1957 Neuvostohallitus luovutti nämä tehtaat Albanian kansalle neuvostokansan lahjana. Tämän yhteydessä Albanian Kansantasavallalta vapautui 348 miljoonan ruplan suuruisen luoton takaisin maksamisesta. Bulgaria sai täydellisen kaluston kemiallista kombinaattia, lämpösähkökeskusta, metallurgista ja lyijy-sinkkitehdasta ym. tuotantolaitoksia varten.

Vuonna 1953 Neuvostoliitto myönsi 485 miljoonan ruplan luoton Saksan Demokraattiselle Tasavallalle 2% korolla.

Vuonna 1956 Neuvostoliiton ja Bulgarian välillä solmittiin taloudellinen sopimus 300 miljoonan ruplan luoton myöntämisestä Bulgarian Kansantasavallalle vuosina 1956—1959. Luotto on myönnetty 10 vuodeksi 2% korolla.

Syyskuussa 1956 Neuvostoliitto myönsi Puolalle 100 miljoonan ruplan luoton valuuttana sekä Puolan taloudelle tarvittavina tavaroina (kupari, kausu, rasva-aineet) 2% korolla. Marraskuussa 1956 Neuvostoliitto myönsi Puolalle 700 miljoonan ruplan lainan. Samaan aikaan Neuvostoliitto suostui toimittamaan Puolalle v. 1957 luottoa viljaa.

Vuonna 1957 Neuvostoliitto myönsi Saksan Demokraattiselle Tasavallalle 340 miljoonan ruplan luoton vapaana valuuttana Saksan Demokraattisen Tasavallan taloudelle välttämättömien tavaroiden ostamiseksi.

Yksistään vuosina 1956—1957 Neuvostoliitto myönsi luottoa Puolalle 1 200 miljoonan ruplan arvosta, Unkarille 850 miljoonan ruplan, Saksan Demokraattiselle Tasavallalle 420 miljoonan ruplan arvosta.

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina Neuvostoliitto on myöntänyt luottoa kansandemokratian maille yhteensä 28 miljardin ruplan arvosta.

Sosialistisen leirin maat *auttavat ilman korvausta* Korean Kansandemokraattista Tasavallaa ja Vietnamin Demokraattista Tasavallaa niiden kansantalouden kuntoonpalauttamisessa sodan aiheuttamien suurten vaurioiden jälkeen.

Neuvostoliitto myönsi Korean Kansandemokraattiselle Tasavallalle miljardin ruplan suuruisen avustuksen. Tämän rahasumman laskuun Neuvostoliitto toimittaa suuren määrän työstökoneita ja muita teollisuuskalustoa, valssirautaa, höyryvetureita ja vaunuja, autoja, vuoriöljytuotteita, kalastusaluksia, maatalouskoneita, kivennäislannoitteita ja kansankulutustarvikkeita. Neuvostoliitto antaa samoin suurta apua Vietnamin Demokraattiselle Tasavallalle. Kiinan Kansantasavallalta myönsi korvauksetonta avustusta sekä Korean Kansandemokraattiselle Tasavallalle että Vietnamin Demokraattiselle Tasavallalle 800 miljoonaa juania kummallekin ja toimittaa niille teollisuuskalustoa, hiiltä, rakennusaineita ja muita tavaroita ja antaa niille teknillistä apua sekä kansantalouden kuntoonpalauttamisessa että uusien laitosten rakentamisessa.

Suuri merkitys sosialistisen leirin maiden taloudelliselle nousulle on *tieteellisellä ja teknillisellä avulla*. Tätä apua annetaan monessa muodossa, jollaisia ovat ennen kaikkea uusimpia keksintöjä ja teknillisiä parannuksia koskevien patenttien, lisenssien ja teknologisten asiakirjojen luovutus, tuotantoteknillisen kokemuksen keskinäinen vaihto, luonnonrikkauksien yhteinen tutkiminen ja käyttö, teollisuuslaitosten yhteinen rakentaminen ja keskinäinen asiantuntija-apu.

Sosialistisen leirin maat antavat toisilleen suurta tieteellistä ja teknillistä apua kiinteän yhteistoiminnan ja keskinäisavun periaatteen pohjalla. Neuvostoliitto auttaa kansandemokratian maita rakentamaan mitä suurimpia ajanmukaisia tuotantolaitoksia ja kokonaisia teollisuudenaloja, ennen kaikkea raskasta teollisuutta, joka on sosialismin tietä kulkevien kaikkien maiden taloudellisen kehityksen perusta. Teknillisen avunannon muodossa Neuvostoliitto toimittaa uusinta, täydellisintä kalustoa teollisuus- ja kulttuurilaitoksiin, joita rakennetaan neuvostoliittolaisten luonnosten mukaan.

Neuvostoliitto luovuttaa sosialistisen leirin muille maille tieteellisiä keksintöjä, uusimpien tuotantoteknillisten saavutusten patenteja ja lisenssejä, ja niistä maksetaan vain ne tosiasialliset kulut, joita on koitunut suunnittelusta ja tieteellisten asiakirjojen valmistuksesta. Neuvostoliittolaiset asiantuntijat — insinöörit ja teknikot — auttavat kansandemokratian maita suorittamaan etsintätöitä, ottamaan käyttöön hyödyllisten kaivannaisten esiintymiä ja suorittamaan monimutkaisia asennus- ja rakennustöitä monilla uusilla suurilla rakennuksilla. Neuvostoliitto käyttää puolestaan kansandemokratian maiden tuotannollista kokemusta ja tieteen ja tekniikan saavutuksia.

Tieteen ja tekniikan saavutusten laaja vaihto sosialistisen leirin maiden kesken tulee esittämään tärkeää osaa kaikkien näiden maiden teknillisen edistyksen jouduttamisessa sekä uusimman tuotantokaluston ja parhaimpien tuotantomenetelmien mahdollisimman nopeassa juurruttamisessa teollisuuteen, liikenteeseen ja maatalouteen.

Näitä tarkoituksia palvelevat sosialistisen leirin maiden sellaiset yhteistoimintamuodot tieteen ja tekniikan alalla kuten kiinteiden yhteyksien aikaansaaminen läheisten alojen tieteellisten tutkimuslaitosten välillä ja niiden toiminnan koordinoiminen, tärkeiden tieteellisten ja teknillisten ongelmien ratkaiseminen, koneiden ja kaluston yhteinen luominen jne.

Tärkeä merkitys kansandemokratian maiden tuotantovoimien kehittämisessä on sillä, että Neuvostoliitto on päättänyt antaa näille maille tieteellis-teknillistä ja tuotannollista apua tieteellisten koegasemien perustamisessa atomifysiikaalisia tutkimustöitä ja atomien energian rauhanomaista käyttöä varten. Neuvostoliitto auttaa kansandemokratian maita rakentamaan tieteellisteknillisiä koegasemia kokeilujen suorittamiseksi ydinfysiikan ja

energetiikan alalla. Laajentaakseen atomienergian rauhanomaista käyttöä on sosialististen maiden edustajain päätöksellä perustettu Neuvostoliitossa toimiva Yhdistetty ydintutkimusinstituutti.

Sosialistisen leirin maiden laaja keskinäinen teknillinen apu on ollut tärkeimpiä niistä edellytyksistä, jotka ovat avanneet kansandemokratian maille mahdollisuuden aloittaa lyhyessä ajassa uusien valmisteiden tuotannon ja luoda kokonaisia uusia teollisuudenaloja, joita näillä maille ei ollut. Niinpä Romania Neuvostoliiton avulla ei ole ainoastaan laajentanut vuoriöljyteollisuuttaan, vaan on luonut myös vuoriöljyn tuotantoa varten oman koneenrakennusteollisuutensa, joka valmistaa lähes kaiken vuoriöljyn tuotannossa tarvittavan kaluston ja huomattavan osan monimutkaisesta koneistosta öljyn jalostamoa varten. Tämä on ainoa tapaus maailmassa, kun vuoriöljyrikkauksia omistava pieni maa on kyennyt luomaan myös koneenrakennusteollisuuden öljyntuotantoa varten. Tästä eivät voi edes unelmoida vuoriöljyä omistavat pienet kapitalistisen maailman maat, joita amerikkalaiset ja englantilaiset monopoliyrietykset säälimättä riistävät. Tšekkoslovakian ja Unkarin välisen sopimuksen mukaan on Tšekkoslovakia saanut mahdollisuuden alumiiniteollisuuden perustamiseen Unkarin boksiittien pohjalla. Puola on auttanut Tšekkoslovakiaa järjestämään karbiidin tuotannon ja rakentamaan sinkinsulatustehtaita. Nowe Dworyyn (Puolassa) ovat Puola ja Tšekkoslovakia yhdessä rakentaneet voimalaitoksen, joka toimittaa sähkövoimaa kummallekin maalle. Luovuttaessaan Tšekkoslovakialle pitkäksi ajaksi vuokralle osan Szczecinin satamasta Puola avasi sille pääsyn merelle.

Sosialistisen leirin maiden tieteelliseen ja teknilliseen yhteistyöhön liittyy läheisesti *yhteistyö kaaderien kouluttamiseksi*. Neuvostoliiton, Tšekkoslovakian ja Puolan korkeakouluissa saa suuri joukko veljesmaiden nuorisoa järjestelmällisesti koulutusta; tuotantolaitoksissa ja tieteellisissä laitoksissa suorittavat näiden maiden nuoret specialistit harjoittelunsa.

Mitä laajinta tuotannollisten, teknillisten ja organisatoristen kysymysten piiriä käsittävän *kokemuksen tutkiminen* ja *vaihto* käyvät mittasuhteiltaan yhä laajemmiksi. Tässä tarkoituksessa vaihdetaan lukuisia valtio- ja talousmiehistä sekä insinööreistä muodostettuja edustajistoja, järjestetään teollisuusnäyttelyjä jne.

Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistoiminnan saavutukset ja monipuolisten taloudellisten yhteyksien herkeämätön laajeneminen edistävät sosialistisen maailmanjärjestelmän lujittumista. Tämän järjestelmän lujittuminen vaikuttaa voimallisesti koko maailman kehityskulkuun. Sosialistisen leirin kasvava mahti takaa sille uusia saavutuksia kahden maailmanjärjestelmän välisessä taloudellisessa kilpailussa.

Kahden maailmanjärjestelmän välinen taloudellinen kilpailu. Sosialismin leveneminen yhden maan puitteiden ulkopuolelle ja sen muuttuminen maailmanjärjestelmäksi merkitsee uutta historiallista vaihetta kahden järjestelmän välisessä taloudellisessa kilpailussa.

Ennen oli kahden järjestelmän välinen kilpailu yhtäältä Neuvostoliiton ja toisaalta kapitalistimaiden välistä kilpailua. Nykyään kahden järjestelmän välisessä kilpailussa sosialismin

puolella esiintyy koko joukko valtioita, jotka nopeasti kehittävät tuotantovoimiaan ja kulkevat taloudellista ja kulttuurillista kukoistusta kohti. Kahden yhteiskunnallis-taloudellisen järjestelmän — sosialismin ja kapitalismin — välinen kilpailu on siis saanut *kahden maailmanjärjestelmän* välisen kilpailun luonteen.

Näiden kahden vastakkaisen yhteiskuntajärjestelmän välisen kilpailun kulku ja tulokset määräävät meidän kaudellamme koko maailman kehityksen suunnan. Kuluneiden 40 vuoden aikana on sosialismi yhteiskuntajärjestelmänä vakuuttavasti todistanut paremmuutensa kapitalismiin verrattuna. Sosialismi on turvannut sellaisen tuotantovoimien kehitysvauhdin, jota kapitalismi ei tunne eikä kykene saavuttamaan. Se on turvannut työtätekevien aineellisen hyvinvoinnin ja kulttuuritason kohoamisen. Päivä päivältä yhä selvemmin ilmentyy sosialistisen maailmanjärjestelmän ratkaiseva etevämyys kapitalistiseen maailmanjärjestelmään verrattuna. Tämän etevämyyden perustana on se, että sosialismi edustaa korkeampaa tuotantosuhdetyyppeä kuin kapitalismi.

Socialismin etuisuuksia ilmentää kaikissa sosialistisen leirin maissa talouden ja kulttuuritason nopean ja herkeämättömän kasvun vauhti, väestön hyvinvoinnin jatkuva kohoaminen. Taloudellisen kasvun vauhtiin nähden sosialistiset maat ovat menneet kaus edelle kapitalistimaista.

Socialistisen leirin kaikkien maiden kokemus osoittaa, että tuotannon nopea kasvuvauhti on sosialismin yleinen lainmukaisuus. Teollisuustuotannon keskimääräinen vuosikasvu koko sosialistisessa leirissä teki viimeksi kuluneina 5 vuotena (1954—1958) 11%, mikä on melkein 4 kertaa korkeampi kapitalistisen maailman teollisuustuotannon kasvuvauhtia.

Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotisuunnitelma merkitsee uutta vaihetta sosialismin ja kapitalismin välisessä kilvoittelussa. Neuvostoliiton kansantalouden kehittämisen seitsenvuotisuunnitelman ja kansandemokratian maiden talouden kehittämisen pitkäjähtäimen suunnitelmien täyttämisen tuloksena kasvaa merkittävästi sosialistisen järjestelmän osuus maailman teollisuustuotannossa. Kun nykyään koko sosialistisen maailmanjärjestelmän osuus maailman teollisuustuotannossa tekee yli kolmanneksen, niin ennakkolaskelmien mukaan vuonna 1965 sosialististen maiden osalle tulee enemmän kuin puolet maailman teollisuustuotannosta. Niin tulee taatuksi sosialistisen maailmanjärjestelmän etevämyys kapitalistisen maailmanjärjestelmän suhteen aineellisessa tuotannossa, mikä on inhimillisen toiminnan ratkaisevin ala.

Socialistisen maailmanjärjestelmän käytettävissä on kaikki; mitä tarvitaan kapitalistimaiden saavuttamiseksi ja sivuuttamiseksi taloudellisessa suhteessa, toisin sanoen tuotteiden valmistamisessa asukasta kohti. Tämä tehtävä voidaan ratkaista sitä suuremmalla menestyksellä, mitä enemmän kehitetään taloudellista

yhteistoimintaa sosialististen maiden välillä soveltamalla järkipäristä työnjakoa, tuotannon kooperaatiota ja kansantaloussuunnitelmien koordinoimista.

Teollisuustuotanto sosialistisissa maissa kasvoi v. 1958 vuoteen 1937 verraten 5-kertaisesti. Vuosina 1950—1958 Kiinan Kansantasavalta lisäsi teollisuustuotantoaan noin 10-kertaisesti. Vuonna 1958 oli teollisuustuotannon sodanedellinen taso ylitetty: Puolassa enemmän kuin 5,5-kertaisesti, Tšekkoslovakiassa 3,3-kertaisesti, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa 2,5-kertaisesti, Romaniassa lähes 4-kertaisesti, Unkarin teollisuudessa runsaasti 4-kertaisesti, Bulgariassa noin 9-kertaisesti, Albaniassa 18-kertaisesti, Korean Kansandemokraattinen tasavalta on lisännyt teollisuustuotantoa vuoteen 1949 verrattuna 3,5-kertaisesti.

Sosialistisissa maissa on saavutettu huomattavia tuloksia raskaan teollisuuden kehittämisessä ja luotu kymmeniä uusia teollisuuden aloja. Menestyksellisesti kulkee sosialistisen uudelleenjärjestyksen tietä kansandemokratian maiden maatalous.

Täyttämällä pitkäkätäimen suunnitelmiaan sosialistisen leirin maat astuvat uuden askeleen eteenpäin kahden maailmanjärjestelmän — sosialismin ja kapitalismin — välisessä kilpailussa.

Sosialististen maiden välisen taloudellisen yhteistyön laajentaminen ja syventäminen ei silti lainkaan merkitse niiden taloudellista erottautumista maailman muista maista. Kahden maailmanjärjestelmän välinen rauhanomainen taloudellinen kilvoittelu ei estä, vaan päinvastoin edellyttää taloudellisten suhteiden pysyttämistä ja kehittämistä kummankin järjestelmän valtioiden välillä. Pitäen ohjeenaan leniniläistä eri yhteiskuntajärjestelmiin kuuluvien maiden rauhanomaisen rinnakkaiselon periaatetta sosialistisen maailmanjärjestelmän maat pyrkivät kehittämään laajaa kauppavaihtoa kaikkien valtioiden kanssa, jotka haluavat laajentaa taloudellisia suhteitaan sosialismin leirin kanssa. Sellainen politiikka edistää kansainvälisen jännittyneisyyden lieventämistä ja rauhan lujittamista maailmassa. Sellainen politiikka on kaikkien kansojen elinesteen mukaista politiikkaa.

Sosialististen valtakuntien kansantaloudelliset suunnitelmat ja kansainvälisen sosialistisen työnjaon periaatteiden johdonmukainen soveltaminen elämässä luovat edellytykset myös taloudellisen yhteistyön laajentamiselle kahden järjestelmän välillä. Ulkomaankaupan ja muiden taloudellisten yhteyksien kehittämiseksi sosialististen maiden ja kaikkien muiden maiden välillä niiden yhteiskunnallisesta ja poliittisesta järjestelmästä riippumatta avautuu laajoja näköaloja.

Sosialistisen maailmanjärjestelmän maat pyrkivät kehittämään taloudellisia yhteyksiä kapitalistisen järjestelmän maiden kanssa tasa-arvoisuuden, keskinäisen edun ja otettujen velvoitusten tiukan noudattamisen perusteilla. Sosialistisen leirin maat pitävät näitä yhteyksiä oleellisina tekijöinä, jotka edistävät niiden talouden edelleen kehittämistä, teknillistä edistystä ja väestön elintason kohottamista. Sosialistisen leirin maiden keskeinen taloudellinen yhteistoiminta ei lainkaan vahingoita niiden kaupallisia yhteyksiä maailman kapitalistisen osan maihin, vaan

päinvastoin luo suotuisat edellytykset tällaisten yhteyksien kehittämiseksi.

Kapitalistimaissa kasvaa pyrkimys normalisoida ja laajentaa kauppaa sosialistisen leirin valtioiden kanssa, voittaa ne esteet, jotka on keinotekoisesti luotu kansainvälisen taloudellisen yhteistoiminnan tiellä, poistaa monilukuiset kiellot ja rajoitukset, joita „kylmän sodan” politiikka ja talouden militarisoiminen on aiheuttanut. Kapitalistimaat eivät voi olla huomioimatta sitä, että sosialistisen maailmanjärjestelmän maat muodostavat vakaat markkinat, joita eivät horjuta suhdannevaihtelut eikä taloudelliset ylituotannon pulat.

Kahden maailmanjärjestelmän välisessä rauhanomaisessa taloudellisessa kilpailussa on suuri osuus kaupallisilla ja muilla taloudellisilla yhteyksillä, joita Neuvostoliitto ja kansandemokratian maat kehittävät taloudellisesti heikosti kehittyneiden maiden kanssa.

Sosialististen maiden taloudelliset suhteet heikosti kehittyneiden maiden kanssa ovat uusityyppisiä suhteita.

Kun kapitalistiset monopoliyhtiöt alinomaan pyrkivät orjuuttamaan heikosti kehittyneitä maita, niin Neuvostoliitto ja kansandemokratian valtiot tarkoin noudattavat taloudellisissa suhteissa näiden maiden kanssa toisten kansojen sisäisiin asioihin puuttumattomuuden, tasavertaisen yhteistoiminnan ja keskinäisen edun periaatteita. Sosialistisen maailmanjärjestelmän valtakuntien ja heikosti kehittyneiden maiden välisten taloudellisten siteiden laajentaminen on eräs tärkeä toimenpide, jonka avulla nämä maat voivat turvata taloudellisen riippumattomuutensa.

Neuvostoliitto ja toiset sosialistisen leirin maat antavat heikosti kehittyneille maille taloudellista apua asettamatta niille mitään poliittisia tai taloudellisia ehtoja. Sosialistisen maailmanjärjestelmän valtiot toimittavat heikosti kehittyneihin maihin välttämätöntä kalustoa ja muita tavaroita vaihtona raaka-ainesiin ja maataloustavaroihin sekä myöntävät näille maille suotuisilla ehdoilla luottoa tavaranoistoihin ja maksusuorituksiin teknillisestä avusta.

Kuvaavana esimerkkinä uusityyppisistä taloudellisista suhteista sosialististen ja heikosti kehittyneiden maiden välillä on helmikuun 2 p:nä 1955 Neuvostoliiton ja Intian välillä solmittu sopimus runsaasti miljoonan terästonnin tehoisen metallurgisen tehtaan rakentamisesta Bhilain kaupunkiin. Neuvostoliiton ja Intian järjestöt rakentavat tehdasta yhteisvoimin. Vuoden 1959 alussa pantiin käyntiin tehtaan ensimmäinen vuoro. Neuvostojärjestöjen toimittaman kaluston ja teknillisen avun maksamista varten Neuvostohallitus myönsi Intian hallitukselle luottoa 2,5% korolla, jonka kuolelus suoritetaan Intian rupioissa 12 vuoden aikana. On huomautettava, että kansainvälinen rekonstruointi ja rakennuspankki, jonka jäsenenä Intia on, myöntää Intialle luottoa dollareissa 5% korolla ja se on maksettava takaisin myös dollareissa. Neuvostojärjestöt sitoutuivat valmentamaan intialaisen henkilökunnan hoitamaan tehtaan työtä. Tehtaan kalustosta ja teknillisestä avusta saamansa rupiat Neuvostoliitto käyttää intialaisten tavaroiden oston. Näin ollen Intian ei tarvitse kuluttaa valuuttaa tehtaan rakentamiseen.

Neuvostoliitto myönsi Afganistanille 100 miljoonan dollarin pitkäaikaisen luoton. Luotto on myönnetty 2% korolla ja kuoletusaika alkaa vasta 8 vuoden kuluttua sen käyttämisen jälkeen ja suoritetaan 22 vuoden aikana toimittamalla Neuvostoliittoon Afganistanin tavaroita. Tämän luoton laskuun Neuvostoliitto toimittaa Afganistaniin kalustoa sekä materiaaleja ja antaa teknillistä apua keinokastelulaitosten, vesivoimalaitosten ja liikennelaitosrakennusten rakentamisessa.

Neuvostoliitto on allekirjoittanut sopimuksen Birman kanssa, jonka mukaan Birma saa Neuvostoliitosta kalustoa, koneita ja muita tavaroita sekä teknillistä neuvontaa ja toimittaa vastikkeeksi riisiä.

Tasa-arvoisuuteen ja molemminpuoliseen hyötyyn perustuvien taloudellisten yhteyksien kehittäminen sosialististen ja heikosti kehittyneiden maiden välillä auttaa viimeksimainittuja poistamaan takapajuisuutensa ja vapautumaan imperialististen valtojen riippuvaisuudesta.

Kahden järjestelmän — sosialismin ja kapitalismin — välinen taloudellinen kilpailu osoittaa sosialistisen järjestelmän kiistatoman etevämmyyden, sillä se on edistysellisempi järjestelmä aikansa eläneeseen kapitalistiseen järjestelmään verraten.

Marxilais-leniniläinen kansantaloustiede on kulkenut toista vuosisataa kestäneen kehityksen tien. Samoin kuin koko marxismilla-leninismillä niin myös marxilais-leniniläisellä kansantaloustieteellä on luova, toiminnallinen luonne. Se ei hyväksy dogmatismia ja sillä on kehittyessään kiinteä erottamaton yhteys työväenliikkeen käytäntöön, siihen käytännölliseen taisteluun, jota työväenluokka ja kaikki työtätekevät käyvät sosialismin ja kommunismin puolesta, ja sitä täydennetään uusilla teoreettisilla väittämillä uuden historiallisen kokemuksen yleistämisen pohjalla.

Marx ja Engels erittelivät tieteellisesti kapitalismin perusteet määrittellen sen historiassa ohimeneväksi tuotantotavaksi, selvittivät sen synnyn, kehityksen ja perikadon taloudelliset lait. Teoksissaan „Kommunistisen Puolueen Manifesti”, „Pääoma”, „Gothan ohjelman arvostelua”, „Anti-Dühring” ym. Marx ja Engels selvittivät sen, että proletariaatin historiallisena tehtävänä on olla kapitalismin haudankaivajana ja sosialistisen yhteiskunnan rakentajana. He loivat proletaarisen vallankumouksen teorian, perustelivat sen, että kapitalismista sosialismiin johtava siirtymäkausi erikoisena historiallisena vaiheena on taloudellinen välttämättömyys kapitalistisen yhteiskunnan vallankumouksellisessa muuttamisessa sosialistiseksi yhteiskunnaksi, ja luonnehtivat yleispiirtein kommunistisen yhteiskunnan kaksi kehitysvaihetta.

Tärkeintä marxilaisuudessa on oppi proletariaatin diktatuurista uusityyppisenä valtiona, jolla on ratkaiseva merkitys yhteiskunnan sosialistisessa uudistamisessa. Marx ja Engels hahmottelivat niiden tärkeimpien toimenpiteiden ohjelman, jotka proletariaatin diktatuuri toteuttaa: pakkoluovuttajien pakkoluovuttaminen, tuotannonvälineiden yksityisomistuksen korvaaminen yhteiskunnallisella omistuksella, ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston ja riistäjäluokkien hävittäminen, yhteiskunnan tuotantovoimien nopean kasvun turvaaminen.

Marx ja Engels osoittivat, että tuotannon tarkoituksena sosialistisessa yhteiskunnassa ei ole voiton tavoittelu, vaan koko yhteiskunnan ja sen jokaisen jäsenen tarpeiden tyydyttäminen, että tuotannon anarkia vaihtuu yhteiskunnan talouden suunnitelmalliseksi kehitykseksi ja jaossa tullaan noudattamaan työn mukaan tapahtuvan jaon periaatetta. Vasta sitten, kun tuotantovoimat ovat nopeasti kehittyneet edelleen, tuotteiden runsaus lisääntynyt ja työ muuttunut ihmisen ensimmäiseksi elämäntarpeeksi, tapahtuu siirtyminen kommunismin alemmasta vaiheesta korkeampaan vaiheeseen, jossa yhteiskunnallisen elämän määrääväksi periaatteeksi tulee: „jokainen kykujensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan”.

Kehittäessään marxilaista kansantaloustiedettä Lenin rikastutti sitä suorittamalla tieteellisen tutkimuksen kapitalismin monopolistisesta vaiheesta — imperialismista — ja kapitalismin yleisestä kriisistä. Tärkein johtopäätös tästä tutkimuksesta oli uusi teoria sosialistisesta vallankumouksesta, teoria, jonka mukaan sosialismi voi voittaa ensin muutamissa ja jopa yhdessäkin erillisessä maassa. Sillä oli valtavan suuri vallankumouksellinen ja käytännöllinen merkitys.

Pitäen ohjeenaan sitä Marxin ja Engelsin perusajatusta, että pakkoluovuttajien pakkoluovuttaminen on proletarisen vallankumouksen ensivuoroisin tehtävä, Lenin perusteli tieteellisesti teoksissaan „Proletariaatin tehtävistä nykyisessä vallankumouksessa”, „Uhkaava katastrofi ja kuinka sitä vastaan on taisteltava”, „Kykenevätkö bolševikit pitämään hallussaan valtiovoimaa?” ym. ohjelman suurteollisuuden, pankkien ja ulkomaankaupan kansallistamisesta proletariaatin diktatuurin tärkeimpänä toimenpiteenä talouselämän avainasemien valtaamiseksi.

Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen ja SNTL:n käytännöllisen sosialistisen rakennustyön historiallisen kokemuksen yleistämisen pohjalla Lenin rikastutti yleensä marxilaisuutta ja erikoisesti marxilaista kansantaloustiedettä yhteiskunnan sosialistisen uudistamisen lakien syvällisellä erittelyllä Hänen teoksissaan „Valtio ja vallankumous”, „Proletaarinen vallankumous ja luopio Kautsky”, „„Vasemmistolaisuus” lastentautina kommunismissa”, „Talous ja politiikka proletariaatin diktatuurin aikakaudella” ym. on selvitetty monitahoisesti kysymys proletariaatin diktatuurista. Proletariaatin diktatuuriin Lenin määritteli proletariaatin ja talonpoikaiston perusjoukkojen välisen ja proletariaatin johtaman luokkaliiton erikoiseksi muodoksi ja työtätekevien joukkojen etuja ilmentävän proletarisen demokratian korkeimmaksi tyyppiksi. Hän selvitti proletariaatin diktatuurin sisällön ja historiallisen tehtävän määrittellen sen kolme peruspuolta: a) riistäjien kukistaminen, b) työtätekevien joukkojen johtaminen ja c) sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen.

Lenin tutki ja selvitti kysymyksen yhteiskunnallisten luokkien ja luokkataistelun luonteesta ja merkityksestä kapitalismista sosialismiin johtavalla siirtymäkaudella, eritellen tieteellisesti yhteiskunnan talouselämän ja luokkarakenteen tällä kaudella. Lenin selvitti sen, miten hävitetään riistäjaluokat ja tehdään loppu ihmisen harjoittamasta toisen ihmisen riistosta työväenluokan diktatuurin kaudella, ja osoitti, että sosialismin rakentamiseen liittyy kärkevä luokkataistelu riistäjaluokkia vastaan.

Lenin osoitti, että kaikki maat kehittyvät ehdottomasti sosialismiin ja että sosialismia rakentavien valtioiden valtiovallan olemuksena on oleva proletariaatin diktatuuri. Mutta valtiovallan muodot ja sosialistisen rakennustyön konkreettisten ongelmien ratkaisumenetelmät voivat eri maissa olla erilaisia, riippuen kunkin maan historiallisista kehitysehdoista. Sosialistisen rakennustyön käytäntö niin Neuvostoliitossa kuin kansandemokratian maissakin todistaa, että tämä Leninin näkemys on täysin oikea.

Teoksissaan „Neuvostovallan lähimmät tehtävät”, „Miten kilpailu on järjestettävä?”, „Suuri aloite”, „Yhtenäisestä taloussuunnitelmasta”, „Elintarvikeverosta”, „Osuustoiminnasta” ym. Lenin esitti kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden talouspolitiikan teoreettiset perusteet ja hahmotteli sen suuntaaviivat, loi maailmanhistoriallisen merkityksen omaavan konkreettisen suunnitelman sosialismin rakentamisesta SNTL:ssa. Tämän suunnitelman tärkeimpiä osia ovat maan sosialistinen teollistaminen ja maatalouden kollektivisointi. Lenin osoitti, että sosialistisen talouden perustan rakentamiseksi ja sitä varten, että Neuvostomaa olisi taatusti taloudellisesti riippumaton maailman imperialismista, on historiallisesti mahdollisimman lyhyessä määräajassa tehtävä loppu Venäjän vuosisataisesta takapajuisuudesta ja luotava sosialistinen suurteollisuus. Lenin esitti osuustoimintasuunnitelman talonpoikaiston johdattamiseksi vähitellen sosialismin rakentamisen uomaan, aluksi teollisuuden ja maatalouden kaupallisen ja myöhemmin tuotannollisen liittyhteyden pohjalla.

Lenin kehitteli ja tieteellisesti perusteli marxilaisen katsoimuksen siitä, että tuotannon tavoitteena sosialistisessa yhteiskunnassa tulee olemaan yhteiskunnan kaikkien jäsenten hyvinvoinnin turvaaminen ja kulttuuritason kohottaminen ja tämän tavoitteen toteuttamiskeinona on oleva suurteollisuuden kehittämisen ja maan sähköistämisen kautta tapahtuva sosialistisen tuotannon nopea kasvu. Täten Lenin perusteli sosialismin taloudellisen peruslain olemuksen.

Lenin perusteli lain sosialistisen kansantalouden suunnitelmallisesta kehittämisestä. Hän osoitti, ettei voida harjoittaa taloutta ilman pitkäaikaista suunnitelmaa, että sosialistisen valankumouksen tehtävänä on talouden järjestäminen sillä tavoin, että sadat miljoonat ihmiset toimivat yhtenäisen kansantalous-

suunnitelman pohjalla. Lenin tähdensi, että sosialistisella suunnittelulla on valtava organisoiva voima ja että suunnitelmia laatiessa ja niiden toteuttamiseksi käytävän taistelun prosessissa on huomioitava joukkojen kokemus, saatava selville ne mahdollisuudet, jotka ilmentyvät tehtaassa sekä kollektiivitaloudessa suoritettavan työn prosessissa suunnitelmien täyttämiseksi ja ylittämiseksi. Lenin määritteli sosialistisen taloudenhoidon periaatteet. Sen tärkeimpänä periaatteena Lenin piti demokraattisen sentralismin periaatetta, jonka mukaan valtion keskitetty taloudenjohto nivellytetään työtätekevien joukkojen luovaan aktiivisuuteen. Hän osoitti henkilökohtaisen aineellisen kiinnostuksen merkityksen sosialistisen tuotannon kohottamisessa ja kehitti luovassa hengessä marxilaisia ajatuksia sosialismin kauden työperusteisesta jaosta. Leninin teoksissa on perusteltu kauppien kehittämisen ja rahan käytön välttämättömyys neuvostotalouden kehittämiseksi sekä kaupungin ja maaseudun liittoyhteyden lujittamiseksi. Leninillä oli tieteellinen ennakkonäkemyksiä, että sosialistinen vallankumous, toteutettuaan suuren muutoksen asettamalla riistäjien hyväksi tehdyn pakonalaisen työn tilalle vapaan työn, jota tehdään omaksi hyväksi, koko yhteiskunnan hyväksi, synnyttää historiassa ennennäkemättömän joukkojen vallankumouksellisen innostuksen ja luo ensi kerran mahdollisuuden soveltaa kilpailua laajalti, joukkomitassa. Hän selvitti kysymykset koko kansaa käsittävästä tuotteiden ja tuotannon jaon tiukasta arviolaskennasta ja valvonnasta, uuden, sosialistisen työkurin aikaansaamisesta ja itsekkannattavuusperiaatteen soveltamisesta. Lenin osoitti, että on herkeämättä taisteltava taloudellisessa työssä ilmeneviä byrokraattisia vääristelyjä vastaan ja tähdensi, että sosialistisessa rakennustyössä on tärkeä merkitys paikallisen aloitteellisuuden kehittämisellä.

Teoksissaan Lenin kehitti luovassa hengessä edelleen marxilaisuuden perusajatuksia kommunistisesta yhteiskunnasta. Hän hahmotteli tärkeimmät tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden kehitystiet kommunismin rakentamiskaudella. Lenin selitti maan sähköistämisen, teknillisen edistyksen ja työn tuottavuuden kohottamisen merkityksen kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luomisessa; hän valaisi luokkien ja luokkeroavaisuuksien hävittämisen, sosialistisen työn kommunistiseksi muuttamisen sekä „jokainen kykijensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan” periaatteeseen siirtymisen tiet.

Marxismin-leninismin luova kehitys ja kommunismin puolesta käytävän käytännöllisen taistelun teoreettinen yleistäminen ovat saaneet selvän ilmaisunsa Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen sekä muiden maiden veljespuolueiden — kommunististen ja työväenpuolueiden päätöksissä.

Pitäen ohjeenaan Leninin perusajatuksia Neuvostoliiton Kommunistinen puolue Keskuskomiteansa johdolla loi tieteelli-

Marxilais-leniniläisen teorian kehittämiseen osallistuvat maailman kaikkien maiden veljespuolueet, kommunistiset ja työväenpuolueet, soveltaen sitä luovasti kunkin maan historiallisiin olosuhteisiin. Pitäen ohjeenaan marxilais-leniniläistä teoriaa, tutkien syvällisesti ja huomioiden paikalliset olosuhteet, kehittää Kiinan Kommunistinen puolue uusia, luonteenomaisia muotoja ja menetelmiä kymmenien miljoonien talonpoikaistalouksien osuuskunnallistamiseksi sekä yksityisomistukseen pohjautuvan kapitalistisen teollisuuden asteittain siirtämiseksi sosialistiseen uomaan käyttämällä laajamittaisesti valtiokapitalistisia talousmuotoja. Se ratkaisee luovasti myös useita muita sosialistisen rakennustyön ongelmia.

Uusilla aatteilla rikastuttavat talousteoriaa Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen sekä muiden maiden veljespuolueiden, kommunististen ja työväenpuolueiden huomattut toimihenkilöt, joilla on kiinteät yhteydet laajoihin kansanjoukkoihin ja jotka omissa teoksissaan yleistävät sitä käytännöllistä taistelua, jota käydään yhteiskunnan uudelleen järjestämiseksi sosialismin ja kommunismin perustoilla.

Pitäen ohjeenaan tieteellisen kansantaloustieteen luoja Marin, Engelsin ja Leninin teoksia Stalin yleisti sosialistisen rakennustyön kokemuksia sekä esitti ja kehitti useita uusia sosialismin kauden kansantaloustieteen ongelmia. Pitäen lähtökohtanaan Leninin oppia Stalin kehitti selostuksissaan puolueen edustajakokouksissa ja konferensseissa, „Leninismin kysymyksissä” ym. teoksissaan leniniläisiä perusajatuksia sosialismin rakentamisesta yhdessä maassa ja arvosteli trotskilaisia ja oikeisto-oppimattaisia järkeilyjä tässä kysymyksessä. Stalin perusteli sosialistisen rakennustyön, sosialistisen teollistamisen ja maatalouden kollektivisoinnin konkreettiset tied ja menetelmät.

Tärkeitä marxilais-leniniläisen teorian kysymyksiä Stalin esitti viimeisessä teoksessaan „Sosialismin taloustieteellisiä probleemeja Neuvostoliitossa”: sosialismin taloudellisten lakien objektiivisesta luonteesta, kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhtaisuuden laista ym. Tässä Stalinin teoksessa samoin kuin erässä muissakin hänen teoksissaan on virheellisiäkin päätelmiä. Siinä väitetään esimerkiksi, että tavaranvaihto on muka muuttumassa tuotantovoimien kehityksen jarruksi ja että on kypsytynyt välttämättömyys siirtyä asteittain tuotteiden suoranaiseen vaihtoon teollisuuden ja maatalouden välillä. Siinä aliarvioidaan arvoinen vaikutusta tuotannonpiirissä, varsinkin tuotannonvälineiden suhteen, ja esitetään eräitä muitakin virheellisiä päätelmiä.

Kommunismin laajamittaisen rakennustyön ohjelma Neuvostoliitossa asettaa taloustieteen työntekijöille uusia valtavia tehtäviä ja avaa laajoja mahdollisuuksia taloustieteellisten kysymysten luovalle kehittämiselle, sosialistisen talouden kehi-

tyslakien ja kommunismiin siirtymisteiden tutkimiselle. Nämä tehtävät voidaan ratkaista vain sitomalla tieteellisen työn kommunistisen rakennustyön käytäntöön, tutkimalla syvällisesti uusia edistyksellisiä tendenssejä, taloudessa sekä yhteiskunnallisessa elämässä ja joukkotoiminnassa ilmeneviä kommunismin ituja, käymällä leppymätöntä taistelua revisionismia, dogmatismia ja kaavaoppincisuutta vastaan.

Kommunistisen puolueen johdolla neuvostokansa kulkee varmana eteenpäin rakentaen kaikkein parhaita ja kaikkein oikeudenmukaisinta yhteiskuntaa maan päällä — kommunistista yhteiskuntaa.

Tärkeimpänä johtopäätöksenä, jonka kansantaloustiede tekee yhteiskunnan taloudellisen kehitystien erittelystä, on se johtopäätös, että kapitalismi on aikansa elänyt ja että kommunismin voitto on kiertämätön. Nykypäivien yhteiskunta kulkee kommunismia kohti yhteiskunnan objektiivisten kehityslakien pohjalla. Kommunismi syntyy marxilais-leniniläisellä teorialla aseistetun Kommunistisen puolueen johtamien monimiljoonaisten työtätekevien joukkojen tietoisien luovan työn tuloksena. Maailmassa ei ole voimaa, joka kykenisi pysähdyttämään yhteiskunnan etenevän liikkeen kommunismia kohti.

SISÄLTÖ

ALKULAUSE	3
I luku. Kansantaloustieteen tutkimuksen esine	7
Aineellisten hyödykkeiden tuotanto on yhteiskunnan elämän perusta — 7. Tuotantovoimat ja tuotantosuhteet — 8. Kansantaloustieteen määritelmä — 10. Kansantaloustieteen metodi — 13. Kansantaloustieteen luokaluonne — 14.	
II luku. Esikapitalistiset tuotantotavat	16
Ihmisyhteiskunnan synty. Alkukantaisen yhteisön tuotantovoimat — 16. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän tuotantosuhteet — 18. Yksityisomistuksen ja luokkien synty. Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän hajoaminen — 21. Orjanomistusjärjestelmän synty — 23. Orjanomistusjärjestelmän tuotantosuhteet. Orjien asema — 26. Orjanomistuksellisen järjestelmän ristiriitojen kärjistytminen ja tämän järjestelmän perikato — 30. Feodaalimin synty — 33. Feodaalisen yhteiskunnan tuotantosuhteet. Feodaalierrojen harjoittama talonpoikien riisto — 35. Keskiaikainen kaupunki. Käsitöläisammattikunnat. Kauppiaskillat — 38. Feodaalisen yhteiskunnan luokat ja säädöt, Feodaalinen hierarkia — 40. Feodaalisen yhteiskunnan tuotantovoimien kehitys — 41. Kapitalistisen tuotannon synty feodaalisen järjestelmän uumenissa. Kauppapääoman merkitys — 42. Maaorjatalonpoikien kapinat. Porvarilliset vallankumoukset. Feodaalisen järjestelmän perikato — 45.	
KAPITALISTINEN TUOTANTOTAPA	48
A. Esimonopolistinen kapitalismi	
46	
III luku. Tavarantuotanto. Kapitalistisen tuotantotavan synty	48
Tavarantuotanto kapitalismin synnyn lähtökohtana — 48. Tavara ja sen ominaisuudet. Tavarassa olennoituneen työn kaksinainen luonne — 49. Yhteiskunnallisesti välttämätön työaika. Yksinkertainen ja yhdistetty työ — 52. Arvomuotojen kehitys. Rahan olemus — 53. Rahan tehtävät — 55. Kulta ja paperiraha — 60. Tavarafetisismi — 61. Arvolaki on tavarantuotannon taloudellinen laki — 61. Pääoman alkuperäinen kasautuminen — 63.	
IV luku. Pääoma ja lisäarvo. Kapitalismin taloudellinen peruslaki ..	67
Kapitalistisen järjestelmän perusta — 67. Rahan muuttuminen pääomaksi — 67. Työvoima tavarana. Työvoimatavarana arvo ja käyttöarvo — 68. Lisäarvon tuottaminen on kapitalismin taloudellinen peruslaki — 70. Pääoma tuotannon yhteiskunnallisena suhteena. Pysyvä ja vaihteleva pääoma — 73. Lisäarvon suhdeluku — 74. Absoluuttisen lisäarvon tuotanto. Työpäivä ja sen rajat. Taistelu työpäivän lyhentämisestä — 75. Suhteellisen lisäarvon tuotanto — 78. Ylimääräinen lisäarvo — 78. Kapitalistisen yhteiskunnan luokkarakenne. Porvarillinen valtio — 80.	

V luku. Kapitalismin kolme kehitysvaihetta teollisuudessa	82
<p>Kapitalistinen yksinkertainen yhteistoiminta (kooperaatio)—82. Kapitalismin manufaktuurikausi —84. Teollisuuden vallankumous —87. Kapitalistinen teollistaminen —89. Kapitalistinen tehdas. Kone pääoman välikappaleena palkkatyön riistossa —91. Suurteollisuus ja maatalous —93. Kapitalistinen työn ja tuotannon yhteiskunnallistaminen. Koneiden käytön rajat kapitalismin aikana —95.</p>	
VI luku. Työpalkka	97
<p>Työvoiman hinta. Työpalkan olemus —97. Työpalkan perusmuodot —98. Hiotusmenetelmään perustuvat työpalkkajärjestelmät —101. Nimellis- ja reaali-palkka —103. Reaalipalkan alenemisen tendenssi kapitalismin valitessa —104. Työväenluokan taistelu työpalkan korottamiseksi —110.</p>	
VII luku. Pääoman kasautuminen ja proletariaatin kurjistuminen ..	111
<p>Tuotanto ja uusintaminen —111. Kapitalistinen yksinkertainen uusintaminen —112. Kapitalistinen laajennettu uusintaminen. Pääoman kasautuminen —114. Pääoman ellimellinen kokoonpano. Pääoman keskittymisen ja yhteenkokoutuminen —115. Teollisuuden vara-armeija —116. Kapitalistisen kasautumisen yleinen laki. Proletariaatin suhteellinen ja ehdoton kurjistuminen —120. Kapitalistisen tuotantotavan perusriftiä —125.</p>	
VIII luku. Pääoman kehäkierto ja kierros	125
<p>Pääoman kehäkierto. Teollisuuspääoman kolme muotoa —125. Pääoman kierros. Tuotantoaika ja kiertokulku-aika —128. Kiinteä ja liukuva pääoma —129. Lisäarvon vuosisuhdeluku. Pääoman kierron jouduttamismenetelmät —131.</p>	
IX luku. Keskimääräinen voitto ja tuotantohinta	132
<p>Kapitalistiset tuotantokustannukset ja voitto. Voiton suhdelu —132. Keskimääräisen voiton suhdeluvun muodostuminen ja tavaroiden arvon muuttuminen tuotantohinnaksi —134. Voiton suhdeluvun alenemistapumus —139.</p>	
X luku. Kauppapääoma ja kauppavoitto	142
<p>Kauppavoitto ja sen lähde —142. Kiertokulkukustannukset —145. Kapitalistisen kaupan muodot. Tavarapörssit —146. Ulkomaankauppa —147.</p>	
XI luku. Lainapääoma ja lainakorko. Rahan kiertokulku	149
<p>Lainapääoma —149. Korko ja yrittäjän tulo. Koron suhdelu (korkokanta) ja sen alenemistapumus —150. Luoton muodot. Pankit ja niiden toiminnot —151. Osakeyhtiöt. Näennäispääoma —154. Kapitalististen maiden rahankiertokulku —157.</p>	
XII luku. Maankorko. Kapitalismin kehitys maataloudessa	160
<p>Maatalouden kapitalistinen järjestelmä ja maan yksityisömistus —160. Differentiaalikorke —162. Absoluuttinen korko. Maan hinta —166. Maankorko raaka-aineteollisuudessa. Rakennuspaltojen maankorko —168. Suur- ja pientuotanto maataloudessa —170. Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden syveneminen —172. Maan yksityisömistus ja maan kansallistaminen —173.</p>	
XIII luku. Yhteiskunnallisen pääoman uusintaminen ja kansantulo ..	175
<p>Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo —175. Yhteiskunnallinen kokonaistuote pääomana. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano —176. Realisoinnin ehdot kapitalistisessa yksinkertaisessa uusintamisessa —178. Realisoinnin ehdot kapitalistisessa laajennetussa uusintamisessa —180. Markkinaongelma. Kapitalistisen uusintamisen ristiriidat —182. Kansantulon jako ja uudestijako —186. Valtion budjetin osuus kansantulon uudestijaossa —189.</p>	

XIV luku. Talouspulat	191
Kapitalististen liikatuotantopulien perusta — 191. Kapitalistisen uusintamisen jaksoittainen luonne — 193. Maatalouspulat — 196. Ajoittaiset talouspulat ja kapitalismin ristiriitojen kärjistyminen — 198. Kapitalismin kehityksen historiallinen tendenssi. Proletariaatti kapitalismin haudankaivajana — 201.	
B. Monopolistinen kapitalismi—imperialismi	202
XV luku. Imperialismin perustunnusmerkit	202
Siirtyminen imperialismiin — 202. Tuotannon keskittyminen ja monopolit. Monopolit ja kilpailu — 204. Keskittyminen ja monopolit pankkialalla. Pankkien uusi merkitys — 208. Finanssipääoma ja finanssiharvinaisuus — 209. Pääoman ventti — 211. Maailman taloudellinen jako kapitalistien liittojen kesken. Kansainväliset monopoliliittoutumat — 213. Maailman alueellisen jaon loppuunsaattaminen suurvaltojen kesken ja taisteilu maailman uudestijakamiseksi — 214. Kapitalismin taloudellisen perustun vaikutus imperialismin kaudella — 216.	
XVI luku. Imperialismin siirtomaajärjestelmä	220
Imperialismin siirtomaajärjestelmän synty. Siirtomaajärjestelmän olemus — 220. Siirtomaat emämaiden maataloudellisia ja raaka-aineita tuottavina lisäkkeinä — 222. Työtekevien joukkojen riistämismenetelmät siirtomaissa. Luokkarakenteen erikoisuudet siirtomaissa ja riippuvaisissa maissa — 225. Siirtomaakansojen kansallinen vapautustelu — 228.	
XVII luku. Imperialismin paikka historiassa	229
Imperialismi on kapitalismin viimeinen vaihe — 229. Imperialismi on loismaista eli mätänevää kapitalismia — 231. Imperialismi on sosialistisen vallankumouksen aatto — 235. Valtiomonopolistinen kapitalismi — 236. Imperialistisella kaudella tapahtuvan kapitalististen maiden taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuuden laki — 241.	
XVIII luku. Kapitalismin yleinen kriisi	244
Kapitalismin yleisen kriisin olemus — 244. Ensimmäinen maailmansota — 246. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen voitto ja maailman jakautuminen kahdeksi järjestelmäksi: kapitalistiseksi ja sosialistiseksi — 247. Imperialismin siirtomaajärjestelmän kriisi — 249. Markkinaongelman kärjistyminen, tuotantolaitosten kroonillinen aikuormitus ja kroonillinen joukkotyöttömyys — 251. Muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa — 253.	
XIX luku. Kapitalismin yleisen kriisin syveneminen toisen maailmansodan jälkeen	256
Toinen maailmansota ja kapitalismin yleisen kriisin toisen vaiheen alku — 256. Sosialistisen maailmantaloustieteen muodostuminen — 258. Imperialismin siirtomaajärjestelmän hajoaminen — 261. Kapitalismin kehityksen epätasaisuuden lisääntyminen — 265. Muutokset kapitalistisessa kehitysjaksossa. Kapitalististen maiden talouselämän militarisointi — 267. Kapitalististen maiden työväenluokan riiston voimistuminen — 274. Monopolirytysten harjoittaman sarron lisääntyminen maataloudessa, maatalouspula ja talonpoikaiston joutuminen häviötilaan — 276. Voimasuhteiden muuttuminen kansainvälisellä areenalla ja uuden maailmansodan etikäisemisen mahdollisuus — 278.	
Kapitalismin aikakauden taloudellisia oppeja	282
Merkantilismi — 282. Porvarillinen klassillinen kansantaloustiede — 284. Vulgäärin kansantaloustieteen synty — 285. Pikkuporvarillinen kansantaloustiede — 287. Utopistisocialistit — 287. Vallankumoukselliset demokraatit Venäjällä — 288. K. Marxin ja F. Engelsin suorittama vallankumouksellinen muutos kansantaloustieteessä — 289. Porvarillisen taloustieteen jatkuva rappeutuminen — 292. Imperialismin kauden porvarillinen kansantaloustiede — 293. Pikkuporvarillinen imperialismin arvostelu — 299. Revisionismin ja nykyaikaisen reformismin taloustieteelliset teoriat — 300. V. I. Leninin suorittama marxilaisen kansantaloustieteen kehittäminen. Marxilais-leniniläisen kansantaloustieteen kehittäminen edelleen huolella tavalla — 303.	

SOSIALISTINEN TUOTANTOTAPA	309
---	-----

A. Siirtymäkausi kapitalismista sosialismiin	309
---	-----

XX luku. Kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden perusteet	309
---	-----

Sosialistinen vallankumous ja kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden välttämättömyys — 309. Proletariaatin diktatuuri sosialistisen talouden rakentamisvälineenä — 313. Sosialistinen kansallistaminen — 315. Talousmuodot ja luokat siirtymäkaudella. Työväenluokan ja talonpoikaiston liitto — 318. Sosialismin taloudellisten lakien synty — 322. Sosialismin rakentaminen Neuvostoliitossa. Sosialismiin siirtymisen yleiset lait ja erikoisuudet — 325. Sosialistisen talouden rakennustyö Euroopan kansandemokratian maissa — 333. Sosialistisen talouden rakennustyö Kiinan Kansantasavallassa ja muissa Aasian kansandemokratian maissa — 336.

XXI luku. Sosialistinen teollistaminen	343
---	-----

Suurteollisuus sosialismin aineellisena perustana. Sosialistisen teollistamisen olemus — 343. Sosialistinen teollistamismenetelmä — 346. Kasautumislähteet — 349. Neuvostoliiton muuttuminen takapajulusesta maatalousmaasta edistyneeksi teollisuusvallaksi — 352. Sosialistinen teollistaminen Euroopan kansandemokratian maissa — 356. Kiinan sekä muiden Aasian kansandemokraattisten maiden sosialistinen teollistaminen — 359.

XXII luku. Maatalouden sosialistinen uudestijärjestäminen	363
--	-----

Pienten talonpoikaistalouksien kollektivisoinnin historiallinen välttämättömyys. Leninin osuustoimintasuunnitelma — 363. Neuvostoliiton maatalouden sosialistisen uudestijärjestämisen muodot — 368. Täyskollektivisointi Neuvostoliitossa ja kulakiston likvidoinnin luokkana — 371. Neuvostoliiton muuttuminen pientalonpoikaistalouden maasta maailman suurimman ja pisimmälle mekanisoidun maatalouden maaksi — 375. Maatalouden sosialistinen uudistaminen Euroopan kansandemokratian maissa — 376. Maatalouden sosialistinen uudistus Kiinan Kansantasavallassa ja muissa Aasian kansandemokratistisissa maissa — 380.

XXIII luku. Sosialistisen kansantalouseljärjestelmän luominen	385
--	-----

Sosialistisen tuotantotavan rakentaminen Neuvostoliitossa — 385. Muutokset yhteiskunnan luokkarakenteessa — 389. Kansakuntien taloudellisen eriarvoisuuden lopeuttaminen — 393. Neuvostoliiton astuminen sosialistisen yhteiskunnan rakennustyön loppusuorittamisen ja asteittaisen, vähitellen tapahtuvan sosialismista kommunismiin siirtymisen vaiheeseen — 395. Monimuotoisuuden hävittämisprosessi kansandemokratian maiden taloudessa — 397.

B. Sosialistinen kansantalouseljärjestelmä	404
---	-----

XXIV luku. Tuotannonvälineiden yhteiskunnallinen omistus. Sosialististen tuotantosuhteiden luonne	404
--	-----

Sosialistisen yhteiskunnan tuotantovoimat — 404. Sosialistinen yhteiskunnallinen omistus ja sen kaksi muotoa — 411. Henkilökohtainen omistus sosialismin vallitessa — 417. Sosialististen tuotantosuhteiden luonne — 419. Taloudellisten lakien luonne sosialismin vallitessa — 422. Sosialistisen valtion taloudellinen tehtävä — 425.

XXV luku. Sosialismin taloudellinen peruslaki	431
--	-----

Sosialismin taloudellisen peruslain ominaiset piirteet — 431. Sosialismin taloudellinen peruslaki ja sosialistisen tuotannon kehittäminen — 436. Sosialismin taloudellinen peruslaki ja työtätekevien hyvinvoinnin ja kulttuuritason kasvu — 439.

XXVI luku. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden, määräsuhteisyyden laki	442
Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden välttämättömyys sosialismin aikana — 442. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden lain peruspäiheet — 443. Kansantalouden kehityksen suunnitelmallisuuden laki ja sosialistinen suunnittelu — 461. Sosialistisen suunnitelmallisen talouden etuisuudet — 461.	
XXVII luku. Yhteiskunnallinen työ sosialismin aikana. Työn tuottavuuden jatkuvan kasvun laki	464
Työn luonne sosialismin aikana — 464. Työn tuottavuuden jatkuva kasvu sosialismin taloudellisena lakina — 467. Työn teknillisen aseistamistason kohoaminen — 470. Yhteiskunnan työvarojen käyttö. Työntekijäin ammattitaidon kohottaminen — 473. Yhteiskunnallinen työnjako sosialismissa — 475. Sosialistinen yhteistoiminnallinen työ (kooperaatio) — 478. Työn aineelliset kannusteet. Sosialistinen kilpailu — 481.	
XXVIII luku. Tavarantuotanto, arvolaki ja raha sosialismin aikana	485
Tavarantuotannon välttämättömyys ja erikoisuudet sosialismin aikana — 485. Tavarann käyttöarvo ja arvo sosialistisessa taloudessa — 490. Raha ja sen tehtävät sosialistisessa taloudessa — 493. Arvolain vaikutuksen luonne sosialismin aikana — 496.	
XXIX luku. Työn mukaan tapahtuvan jaon taloudellinen laki. Työpalkka sosialismin aikana	500
Jako työn mukaan on sosialismin taloudellinen laki — 500. Työpalkan olemus sosialismin aikana — 504. Työpalkan muodot. Työn normitus ja tariffijärjestelmä — 508. Työväkevien reaalityulojen herkeämätön kasvu sosialismin aikana — 512.	
XXX luku. Itsekannattava taloudenhoito ja kannattavuus. Omakustannusarvo ja hinta	517
Sosialististen tuotantolaitosten itsekannattavuus ja kannattavuus — 517. Sosialististen tuotantolaitosten varannot, niiden kierto ja käytön tehokkuus — 524. Valtion tuotantolaitosten välinen tavaran kierto — 529. Tuotteen omakustannusarvo — 531. Valtion tuotantolaitoksen puhdas tulo. Valtion keskitetty puhdas tulo 534. Hinta valtion teollisuuslaitoksessa — 537.	
XXXI luku. Kollektiivitalousjärjestelmän taloudellinen perusta	539
Sosialistisen maatalousjärjestelmän erikoisuudet — 539. Maatalousartelin yhteistalous. Jakamattomat varannot — 547. Työn järjestely ja maksu kollektiivitalouksissa — 552. Kollektiivitalouksien itsekannattavuus. Kollektiivitalouden tuotteen omakustannusarvo — 557. Kollektiivitalouksien tavaratuote ja sen realisointimuodot — 559. Differentialialikorko sosialismin vallitessa — 562. Kollektiivitaloustuotannon tuotteiden ja kollektiivitalouksien tulojen jako. Kollektiivitalonpolkaiston hyvinvoinnin kasvu — 564.	
XXXII luku. Kauppa sosialismin vallitessa	566
Kaupan luonne ja muodot sosialismin vallitessa — 566. Kansankulutus-tavaran kaupan muodot — 569. Kaupan osuus tuotannon ja kansan kulutuksen välisen yhteyden toteuttamisessa — 574. Hinnat ja kiertokulukustannukset valtionkaupassa ja osuuskunnallisessa kaupassa — 579. Ulkomaankauppa — 583.	
XXXIII luku. Valtion budjetti, luotto ja rahan kiertokulku sosialismin vallitessa	585
Sosialistisen yhteiskunnan finanssit — 585. Sosialistisen valtion budjetti — 586. Luotto sosialismin aikana — 592. Pankit sosialistisessa yhteiskunnassa — 596. Rahan kiertokulku sosialismin aikana — 599.	
XXXIV luku. Sosialistinen uusintaminen ja kansantulo	602
Sosialistisen uusintamisen olemus — 602. Yhteiskunnallinen kokonaistuote ja kansantulo sosialismin aikana — 605. Sosialistisen yhteiskunnan kansallisarikkkaus. Yhteiskunnallisen kokonaistuotteen kokoonpano — 607. Suhde yhteiskunnallisen tuotannon kahden lohkon välillä — 609. Kansantulon jatkuva kasvu sosialismin aikana — 613. Kansantulon jako.	

yhteiskunnallisten varantojen muodostaminen ja tarkoitus sosialismin vallitessa — 614. Sosialistisen kasautumisen taloudellinen laki. Kasautuminen ja kulutus sosialistisessa yhteiskunnassa — 617.

XXXV l u k u. Asteittainen siirtyminen sosialismista kommunismiin 621

Kommunistisen yhteiskunnan kaksi vathetta — 621. SNTL:n taloudellinen perustehtävä — 629. Kommunismin aineellisen ja teknillisen perustan luominen — 634. Kollektiivitalousjärjestelmän kehittyminen kommunismin tietä. Kaupungin ja maaseudun välisen olennaisen eroavaisuuden poistaminen — 639. Henkisen ja ruumiillisen työn välisen olennaisen eroavaisuuden hävittämistiet — 643. Siirtyminen kommunistiseen periaatteeseen: „jokainen kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeittensa mukaan” — 646.

XXXVI l u k u. Sosialistinen maailmantalousjärjestelmä 649

Sosialististen maiden väliset uudentyypiset taloudelliset suhteet — 649. Sosialistisen maailmanjärjestelmän maiden välisen taloudellisen yhteistyön suunnitelmallinen luonne — 654. Sosialistisen leirin maiden taloudellisen yhteistyön muodot — 659. Kahden maailmanjärjestelmän välinen taloudellinen kilpailu — 664.

LOPPUKATSAUS 669

